

Kitapm ken Raa dooko
kiji ute jeege

New Testament in Kenga

Kitapm kɛn Raa dɔɔko kiji ute jeege New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 23 Aug 2023 from source files dated 29 Jan 2022
de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94

Contents

Matiye	1
Mark	49
Luk	78
Jan	129
Naabm jee kaan naabm Isage	164
Romege	213
1 Korint	235
2 Korint	256
Galat	270
Epez	278
Pilip	285
Kolos	291
Tesalonikη deete	296
Tesalonikη γεν k-dige	301
Timote κεν deete	304
Timote γεν k-dige	311
Tit	316
Pilemon	319
Ebrege	321
Jak	338
Pier deete	344
Pier γεν k-dige	350
Jan deete	354
Jan γεν k-dige	360
Jan γεν k-motoge	361
Jud	363
Apokalips	365

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye

Taar jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Matiye raanɔ se, naan raan jee al-Masige tun Yaudge. Naade Yaudge se ɓo jeel ɔk mɛtn Kitapm kɛn Raa dooko ute jeege do dɔkiɲ se. Matiye taad jeege tu ɔ Isa se, naan ɓo debm kɛn utu 'tɛdn kaasn nakgen kɛn Kitapm Raa dooko ute jeege do dɔkiɲa taadn se. Taa naan se ɓo maakɲ taariɲ kɛn naan raan se, daayum naan lee tuun tɔl taar Kitapm Raa dooko ute jeege do dɔkiɲ se maak ki. Kaad kɛn Matiye raanɔ Labar Jigan ɣɛn Isan ese se, jee al-Masigen Yaudge se, k'tuurde tuur naatn maakɲ ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki ɣɛn keem Raa. Naade se lee tusu ɔ jee kɛn Yaudge ey se kic ɓo naade took ɔkde ute naade. Ʉɛn Matiye ki num, Isa ɓo mɛl kɛn lee dooy jeege ute tɔɔgiɲa do nakge tun kɛn Raa jen ro ki. Isa se taadden doobm kiji kɛn naade an jeel kɔkɲ ko taargen maakɲ Kitap kɛn Raa dooko ute jeege do dɔkiɲ se. Isa se naan ɓo al-Masi kɛn Yaudge iɲg aak kaak kaamin se. Kɛn naan jaay taadden taa maakɲ Gaar Raa se, naan deekden ɔ: Raa se naan ɓo gaarge ɔ naan baagga kɔsn gaara do jeege tun do naan ki ara. Maakɲ kitapiɲ ki se Matiye taad mɛtn taar Isan dooy jeege ute taargen jɛrl jɛrl gɔtɔ kaam mii aan gɔɔ kɛn naan dooy jeege do kɔs ki se (koɲ 5-7).

*Metjil Isa *al-Masi (Lk 3.23-38)*

- ¹ Kɛse ɓo metjil Isa al-Masige. Naan *goon Daud ɔ goon *Abraam.
- ² Abraam ooj Isak, Isak ooj *Yakub ɔ Yakub ooj Juda ute ɣenaangen gaabge*.
- ³ Juda ɓo ooj Pɛrɛz ute Zɛra† ɔ gaangen se Tamar ɓo koɲde. Pɛrɛz ooj Esrom. Esrom ooj Aram.
- ⁴ Aram ooj Aminadab. Aminadab ooj Naason. Naason ooj Salmon.
- ⁵ Salmon ooj Booz ɔ ko Booz se roɲ Raab. Booz se ɓo ooj Obed ɔ ko Obed se roɲ Rut.
- ⁶ Obed ooj Jɛsɛ. Jɛsɛ se ɓo ooj Gaar *Daud. Daud se ɓo ooj Salomon do mɛnd Uri ki.
- ⁷ Salomon ooj Roboam. Roboam ooj Abiya. Abiya ooj Asa.
- ⁸ Asa ooj Yozapat. Yozapat ooj Yɔram. Yɔram ooj Ozias.
- ⁹ Ozias ooj Yɔtam. Yɔtam ooj Akaz. Akaz ooj Ezeɲkias.
- ¹⁰ Ezeɲkias ooj Manase. Manase ooj Amon. Amon ooj Jɔsias.
- ¹¹ Jɔsias ooj Yekonia ute ɣenaangen gaabge ɔ kaad kɛn se ɓo gaan *Israɛlge k'tɔs k'ɓaandɛ ɓulu taa naan Babilon ki‡.
- ¹² Kɛn naade ɓaa aan Babilon ki se jaay ɓo, Yekonia ooj Salatiɛl ɔ Salatiɛl ooj Zorobabel.
- ¹³ Zorobabel ooj Abiud. Abiud ooj Eliakim. Eliakim ooj Azor.
- ¹⁴ Azor ooj Sadok. Sadok ooj Akim. Akim ooj Eliud.
- ¹⁵ Eliud ooj Eliɛzɛr. Eliɛzɛr ooj Matan. Matan ooj Yakub.
- ¹⁶ Yakub ooj Yusup. Yusup se ɓo gaabm Mari ɔ Mari se ɓo ooj Isan kɛn k'danɲ al-Masi se.

* **1:2** Ʉenaangen gaabgen se ɓo kɛn ɓaado tɛd taa ɓee gaan *Israɛlgen sik-kaar-dio. † **1:3** Naade se rɔɲgɔge. ‡ **1:11** Aak 2Gar 24.12-16.

¹⁷ Mætjildegen iin do Abraam ki bini aan do Daud ki se, aas mætjili sik-kaar-səə. Ken iin do Daud ki bini k'təs k'baanden ɓulu taa naan Babilon ki se, aas mætjili sik-kaar-səə. Ken naade ɓaan Babilon ki jaay bini aan do al-Masi ki se, kic ɓo aas mætjili sik-kaar-səə.

*Koojn Isa *al-Masi
(Lk 2.1-21)*

¹⁸ Te ɗoobm gay jaay j'oojn Isa al-Masi: kon Mari se mɛnd kɛɛsn Yusup, num ken naan ɓaa te ron ki ey sum ɓo, Mari tɛd mɛndkaama ute tɔɔgn *Nirl Salal. ¹⁹ Gaabm kɛɛsin Yusup se, debm ken lee tɛd nakge te ɗoobiɓa ɔ je an kɔɔdn mɛtin naan jeege tu eyo. Taa naan se ɓo naan je an rɛɛ taa nam 'booy taarde eyo.

²⁰ Kaaf ken naan utu ing saap saap do taar ken se, gan *kɔdn Meljege Raa maakn nin ki se teec naanin ki taadin ɔ: «Yusup, naai se mætjil *Daud, ɔnte ɓeere Mari se ɔkin 'tɛdn mɛndi, taa Mari se aam te Nirl Salal. ²¹ Naan se utu 'koojn goon gaaba ɔ goon se naai an dan IsaŒ, taa naan ɓo debm utu kɔdn do jeenge maakn *kusin ki.»

²² Nakgen paacn tɛd se, taa taar Meljege Raa taado do ɔkin ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se aanga ɗoobin ki ken ɔ: ²³ *'Booyki! Goon mɛnd ken gaaba ɓaa te ron ki eyo, utu 'tɛdn mɛndkaama ɔ koojn goono ɔ goon se jeege an dan Emanuel.** Ro Emanuel se je deekn ɔ: *Raa ute naajege.

²⁴ Ken Yusup jaay iin maakn bin ki se, naan took taar kɔdn Meljege Raa taadin se. Gɔtn se, Mari se naan ɔkin tɛdn mɛndina. ²⁵ Num gan naan baate ɓaa ron ki bini Mari oojn maak ki. ɔ goon j'oojin se, Yusup ɔndin ron Isa.

2

Jee jeel k-dijge ɓaado kaakn Isa

¹ Isa se j'oojin maakn gɛgɛr ken Betleem ken taa naan Jude ki, do Gaar *ɛrɔd ki. Ken Isa jaay j'oojin se, jee jeel k-dijge iino kaam kaada tookno ɔ ɓaa aan maakn gɛgɛr ken Jeruzalem ki. ² Ken naade jaay aan se, naade tɔnd mɛtn jeege ɔ: «Goon k'j'oojin jaay ute kɔsn gaar Yaudge se tap ɓo, gayo? Taa naaje se j'aako k-dijin kaam kaada tookno ɔ naaje k'ɓaado kernn naanin ki.»

³ Ken ɛrɔd jaay booy taar se, nirlin teece taa gaarin; bin se ɔl jee Jeruzalem ki paac se ɓeere ɔkde. ⁴ Gɔtn se Gaar ɛrɔd dan tus magal *jee tɛdn serke Raage tu paac ɔ ute jee jeel taadn tɔkn mɛtn Ko Taar Raa paac ken maakn jeenge tu ɔ naan tɔnd mɛtde ɔ: «*Al-Masi do ɔkin Raa taad taa koojin se tap ɓo, j'an koojn gayo?»

⁵ Gɔtn se, naade tɛrlin ɔ: «Naan se j'an koojn maakn gɛgɛr ken Betleem ken taa naan Jude ki, aan gɔd ken do ɔkin debm taad taar teeco taar Raa ki raanin ɔ:

⁶ *Gɛgɛr ken Betleem ken taa naan Jude ki se,
naai kic lɛ maakn gɛgɛrge tun magal magal ken taa naan Jude ki.
Taa maakn naan ki se ɓo utu ade teecn magal ken utu 'tɔdn *Israel
jeemge aan gɔd debm gaama se* .»*

⁷ Gɔtn jaay ɛrɔd dan jee jeel k-dijge kalde ki se, nam kic ɓo jeel eyo. Ken naade aan ɔnin se, naan tɔnd mɛtde ɔ: «Ken tap ki se, k-dijn se tap ɓo naase aakin ki nun ki?» ⁸ ɔ naan deekden ɔ: «'Baaki Betleem ki je ɔnumkiro gɔtn goono se tak. Ken jaay ɔnin ki roga num, 'tɛrl 'baakiro 'taadumki gɔtina taa maam kic ɓo m'ɓaa kernn naanin ki.»

⁹ Ken naade jaay booy taar gaarge aas sum se, gɔtn se naade iin ɓaa, ɔ ken naade ɓaa ɓaa se, k-dijn ken naade aakin ɔ kaam gɔtn kaada tookno se, tɛr teec naande ki daala. K-dijn se tɔdde bini ɓaa ɗaar do ɓee ken goon maak ki se. ¹⁰ Ken naade aak k-dijn se maakde raap sakan.

¹¹ Kēn naade aan se, end maakñ bee ki ð ðñ goono ute koñ Mari. Naade erg naan goon ki ð tōmin jaay ðo naade tōd taa ðōndēge ð ðfiñ nakgen bēē bēē: daab, nakñ ooto, ute uubm ootn k'daññ *mir* se†.

¹² Kēn naade iñ ðñ Mari sum se, *Raa ðjñde maakñ niðe ki ð j'ōñten tērl kaal gōtn Gaar Erōd ki. Taa naan se ðo naade uun ðoobm kuuy ð tērl ðaa taa naanñde ki.

Yusup ute mēndiñ Mari ð goonde aan ðaa Masar ki

¹³ Kēn jee jeel k-dijge jaay iñ ðaa sum se, kōdn Mēljege Raa kalan ðaado taad Yusup ki maakñ niñ ki ð: «iñ ute mēndi ð uun goono aan 'ðaa ki taa naan Masar ki. Ing gōtn naane bini maam m'ai taad jaay ðo sōm naai ade tērlē. Bēē, Gaar *Erōd se je je goono taa an tōlō.» ¹⁴ Maakñ nōr ki se sum ðo, Yusup iñ ute mēndiñ uun goono ð aan ðaa taa naan Masar ki. ¹⁵ Naan ting gōtn naane bini Gaar Erōd ooyo. Nakñ se aan ðoobiñ ki aan gō ð kēn Mēljege Raa taado ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki do ðakiñ ð: *Maam m'dañ m'ðado goonum gaaba naatn taa naan Masar ki.*‡

*Erōd tōl gaan sēemgen maakñ naan kēn Betleem ki

¹⁶ Kaad kēn se Erōd utu zēēē; ð naan kēn se naan ðaado jeel ðkga mētiñ kēn jee jeel k-dijge ðerliñ ðerl se, gōtn se naan maakiñ taariñ makōñ. Naan und kulu ð num gaangen gaabgen ðndo do ðaar di ki jaay ðōyō ðōy paacñ kēn maakñ gēger kēn Betleem ki ute maakñ naan gen cēs ki cēs ki se, k'tōldē paac. Taa ðaar di ese se tum te kaadn kēn jee jeel k-dijge taad Erōd ki gen k-dijñ naade aakiñ. ¹⁷ Bin ðo, nakñ se aanga ðoobiñ ki aan gō ð kēn debm taad taar teeco taar Raa ki, roñ Jeremi, taaddeno do ðakiñ ð:

¹⁸ *K'booy nō eem maakñ naan Rama ki*

jeege tōyō ð eem nō ðēna.

Kese Rasel ðo eem taa gēninge,

naan k'seliñ kic ðo ðaar eyo gen tōyō,

taa gēninge utga.§

Yusup ute mēndiñ ð goonde ðēet ðñ taa naan Masar

¹⁹ Kēn Gaar *Erōd jaay ooy sum se, kōdn Mēljege Raa taad Yusup ki maakñ niñ ki kaad kēn naan utu taa naan Masar ki. ²⁰ Naan taadiñ ð: «iñ ute mēndi ð uun goono ðk 'tērl 'ðaa ki taa naan *Israel ki taa jeegen kēn je tōl goono se, naade ooyga.» ²¹ ð Yusup iñ ute mēndiñ, uun goono ð ðk tērl taa naan Israel ki. ²² Anum kēn naan booy ð Arkelēōs ðsga gaar gen taa naan Jude gō ð bubiñ Erōd ki se, gōtn se Yusup ðeere ðkiñ gen tērl ðaa taa naan Jude ki. ð Mēljege Raa taadiñ maakñ niñ ki ð n'iñ ðaa taa naan Galile ki. ²³ Naan iñ ðaa ing maakñ gēger kēn k'daññ Nazaret. Nakgen se aan ðoobiñ ki aan gō ð kēn jee taad taar teeco taar Raa ki taado do ðakiñ ð: *Naan se j'an ðaññ kōd Nazaret.*

3

Jan-Batist *batiz jeege

(Mk 1.2-8; Lk 3.1-20)

¹ Kēn kaadiñ jaay aan sum se, Jan-Batist naar teec naan jeege tu ð baag taadn taar *Raa do kōd-ðaar kēn taa naan Jude ki. Naan taad jeege tu ð: ² «'Tērlki maakse taa *maakñ Gaar Raa se ðōpga gōrō!» ³ Taa Jan se ðo, debm taad taar teeco taar Raa ki roñ Ezayi taado taariñ do ðakiñ kēn ð:

K'booy mind deba taad makōñ do kōd-ðaar ki ð:

'Daapki ðoobm Mēljege ð 'tēdīnsiñki jiga 'toodn tal.*

⁴ Jan uuso kal k'daapiñ ute bēēkñ giñji ð ðōk maakiñ te kōl daara; nakñ kōsiñ iimi ute teeje. ⁵ Gōtn se jeegen iñno maakñ gēger kēn Jeruzalem ki ute kēngen taa naan Jude ki

† 2:11 Mir se kaagñ k'tēdn uubm ooto ð ðñ j'ōt ro deb kēn ooyga kooyo taa ruum eyo. ‡ 2:15 Aak Oz 11.1. § 2:18

Aak Jer 31.15. * 3:3 Aak Eza 40.3.

paac ðo ute kengen iino taa ool Jordan ki paac, naade baado gətn Jan ki. ⁶ Naade təod mɛtn *kusiŋdege naan jeege tu ðo Jan-Batist batizde maakŋ ool magal kɛn k'danŋ Jordan se.

⁷ Kɛn Jan aak *Parizige ute *Sadusege dɛna baado ɔŋŋ taa naan aden batiz se, naan deekden ðo: «Aakumki tu wəɔjgen ara! Nanja jaay bo dejseno taa aki kaan kətn maak-taar Raa kɛn utu booy do jeege tu se? ⁸ Naan ki se, 'tɛdki nakgen jiga kɛn 'taadn jeege tu ðo naase se 'tɛrlkiga maakse, ⁹ ðo ɔnte 'taadki ɔki: naaje se lɛ k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke, kogen ese se kɛn Raa je kic bo an dɛlin 'tɛdn gaange Abraam ki. ¹⁰ Bɛrɛ, alpasa se lɛ k'daaringa mɛtn ko kaag ki. Ko kaaggen paacŋ jaay ooj jig ey se, j'aden tɔŋ tuun naatn ðo j'aden təocn poodn.

¹¹ «Maam se, m'asen batizn ute maane ðo kɛse je deekŋ ðo naase 'tɛrlkiga kingse; num gaŋ debm utu baado mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se saa jɛn ki kic bo m'aas gɛn kəodŋ eyo. Debm ese se bo utu asen *batizn ute Nirl Salal ðo ute poodo. ¹² Ute gert magalin se naan utu tuuy teenina ðo kɛn naan jaay tuuy aasga num, kaam teenin se naan utu an tɔsn kəmb maakŋ giijin ki; num tɛsin se, naan utu an kəmb maakŋ pood kɛn ooy eyo.»

*Isa *k'batizina*

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jn 1.32-34)

¹³ Gətn se Isa iin taa naan Galile ki ðo baado maakŋ ool magal gɛn Jordan ki, baado ɔŋ Jan taa an batizina. ¹⁴ Num Jan se baate tooko, deek Isa ki ðo: «Maam se, naai bo am batiz ey bo, tɛr naai bo baado gətn maam ki la!» ¹⁵ Isa tɛrlin ðo: «Bərse se naai 'tooko, taa naajege se j'aki tɛdn nakŋ kɛn Raa maakin jen ro ki ute doobina.» Gətn se Jan tooko. ¹⁶ Kɛn Isa k'batizin jaay ooko maakŋ maane ki sum se, naan kɛn se sum bo maakŋ raa ɔod wan ðo naan aak *Nirl Raa booyo don ki tec aan gəo dɛrɛ. ¹⁷ ɔo gətn se k'booy mind deba taad maakŋ raa ki ðo: «Naan se Goon maak-jema. Maam bo m'bɛer m'ɔodino taa naan təolumi.»

4

**Bubm sitange naam Isa*

(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

¹ Gətn se *Nirl Raa təod baan ute Isa do kəf-baar ki, taa Bubm sitange an baa naama. ² Maakŋ biige tun si-ðo se, nəorə katara se Isa ɔs te dim eyo ðo kɛn bii si-ðo jaay aas se, naan bo təolina. ³ Bubm sitange, naan debm naam jeege se, baado ɔŋ Isa deekin ðo: «Kɛn naai 'Goon *Raa deer num, 'taad koge tun se ai dɛl nakŋ kəso.» ⁴ Isa tɛrlin ðo: «Taar se k'raaninga raan do dəkin kɛn ðo: *Kɛn tɛd debkilimi inŋ se kəso kalin ki sum eyo, num ute taargen paacŋ kɛn teeco taar Raa ki.**»

⁵ Tɛr Bubm sitange baan ute Isa maakŋ gɛgɛr kɛn *salal Jeruzalem ki, baa uun ɔlin do *Bee Raa ki raan lɛŋ lɛŋ, ⁶ ðo deekin ðo: «Kɛn naai 'Goon Raa deer num, do bee ki ara se, iin aal naan ki. Taa taara se k'raaninga raan do dəkin kɛn ðo: *Raa 'kund 'kulu kədinge tu ðo naade ai caapm kəŋ jidege tu, taa jɛige se 'kəŋ rəokŋ ro ko kɛn gam eyo.†*»

⁷ Isa tɛrlin ðo: «Taar se kic k'raaninga raan do dəkin kɛn ðo: *Bɛrɛ, naai se 'kəŋ 'naam Mɛli Raa eyo.»* ⁸ Tɛr Bubm sitange təod baansin do ko kɛn jɛrlɛ ðo taadin taa naan gaaringen do naan ki paac ute nakŋ kaakŋ bɛɛdege. ⁹ Gətn se naan deekin ðo: «Kɛn naai jaay 'baado ɛrgga naanum ki ðo 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin kɛfa.» ¹⁰ Anum Isa tɛrlin ðo: «Iik naatn cɛem ki Bubm sitange! Taa taar se k'raaninga raan do dəkin kɛn ðo: *Mɛli Raa kalaŋ tak se bo naai 'kergŋ naanin ki ðo an 'tɛdn naabina.‡*»

¹¹ Gətn se Bubm sitange iin ɔŋina ðo *kədn Raage baado aakin don ki.

Isa baag tɛdn naabin taa naan Galile ki

(Mk 1.16-20; Lk 4.14-15; Jn 1.35-43)

* 4:4 Aak Dt 8.3. † 4:6 Aak KKR 91.11-12. ‡ 4:10 Aak Dt 6.13-14.

¹² Jan-Batist se k'l'òkinga danɔay ki ɔ kɛn Isa jaay booy ɔ Jan j'òkinga danɔay ki se, naan iin tɛrl ɓaa taa naan Galile ki. ¹³ Kɛn naan aan sum se, ɔn gɛgɛriŋ Nazaret ɔ ɓaa tiŋ maakŋ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki kɛn taa baar ki, taa naan Zabulon ki ute gɛn Nɛptali ki. ¹⁴ Taa naan se ɓo nakŋ kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno do dɔkiŋ se, aanga doobiŋ ki kɛn ɔ:

¹⁵ *Naase jee taa naan Zabulon ki ute jee taa naan Nɛptali ki kɛn sak kaam aak baar, naase ɓo jee kɛn iŋgki jɛŋ ool Jordan kaam naane kɛn taa naan Galile kɛn jeenɔge Yaudge ey se;*

¹⁶ *naase jeegen kɛn iŋgki maakŋ gɔt kɛn ɔɔɔ utu aki kaakŋ gɔtɔ asen wɔɔr kɛlɛŋ! Naasen kɛn iŋgki taa naan kɛn ɔɔɔ aan gɔɔ jee ooyga kooy se, gɔtn wɔɔr, ɓɛrɛ, aanga. §*

¹⁷ Kaad kɛn se sum ɓo Isa baag taadn taar Raa jeege tu ɔ: «'Tɛrlki maakse taa *maakŋ Gaar Raa se ɔɔɔga gɔɔrɔ!»

Jee ɔɔ deet deetn kɛn iin ɔk mɛtn Isa

¹⁸ Isa jaay aan taa naan Galile ki se, naan ɓaa lee taa baar ki ɔ gɔtn se naan aak gɛnaage dio: deb kalan ron Simon kɛn k'danŋn ute ro Pɛr kici ɔ gɛnaan se ron Andre, tund tund gɛndɔɔ maan. Naadɛ se jee toocŋ kɛnjge. ¹⁹ Naan deekden ɔ: «'Baadɔ daanumki! ɔorse maam m'asen tɛdn naase jee ɓaa 'je jikilimge adɛ ɓaa doobm Raa ki.» ²⁰ Naadɛ naar ɔn gɛndɔɔge ɔ daanina.

²¹ Utu iik naan kɛ cɔkɔ se, naan aak gɛnaage di kuuy, Jak te gɛnaan Jan, gaan Zebedege, naadɛ ute bubɔ se iŋg king maakŋ markabɔ ki daap daap gɛndɔɔge ɔ gɔtn se Isa danɔɔ.

²² Naadɛ naar iin ɔn bubɔ te markabɔ ɔ naadɛ daan Isa.

Isa dooy jeege ɔ ɛd lapia jee kɔɔŋge tu

²³ Tɛr Isa lee dɔɔd taa naan Galile se paac dooy jeege maakŋ *ɓeedege tun Yaudge lee tusn maak ki gɛn keem Raa. Naan taadɛn Labar Jiga gɛn *maakŋ Gaar Raa ɔ jeegen ɔk kɔɔŋge paac ute jeegen kɛn kɔɔŋge tujɔdenga tuju maakɔ ki se, naan ɛɔɔɛn lapia. ²⁴ Gɔtn se *nookiŋ eem dɔɔd taa naan Siri se paac. ɔ jeege ɓaano ute jee kɔɔŋge paac kɛn dɔɔd kɔɔŋdege kaam kalan eyo ɔ lee dabardɛ aan gɔɔ: jee ɔk kɔɔŋ sitange, jee ɔk kɔɔŋ puputu ɔ jee k'runɔuyge, paac se, naan ɛɔɔɛn lapia. ²⁵ Jeege dɔɔɔɔ dɛna ɔk mɛtn Isa: naadɛ se iinɔ taa naan Galile ki, jeegen iinɔ taa naan kɛn k'danŋn te ro Gɛgɛrgen Sik, kɛngen iinɔ maakŋ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki ute kɛngen taa naan Jude ki ɔ jeegen iinɔ jɛŋ ool Jordan kɛn kaam kaada tookŋo.

Isa dooy jeege do kɔs ki

5

Jee maakɔ-raap naan Raa ki

(Lk 6.20-26)

¹ Kɛn Isa aak dɔɔd jeegen dɛn ese se jaay ɓaadɔ cɛɛŋ ki se, naan ookŋ iŋg do kɔs ki ɔ jeegen mɛtiŋ ki ɓaadɔ ɔŋŋa. ² Gɔtn se Isa uun taara ɔ baagdɛn dooyo deekden ɔ:

³ «Maak-raapo jeege tun jeel rode ki naadɛ se jee daayge naan *Raa ki, taa *maakŋ Gaar Raa se naadɛ ki!

⁴ Maak-raapo jeege tun iŋg eem keeme, taa Raa utu adɛn sɛɛɛ.

⁵ Maak-raapo jeege tun dalul, taa do naanɔ se Raa utu adɛsiŋ kɛdn naadɛ ki.

⁶ Maak-raapo jeege tun kɛn je nakŋ kɛn tɔɔl Raa ki ute maakɔ paac taa nakŋ naadɛ je se, Raa utu adɛsiŋ kɛdn ute maraadiŋa.

⁷ Maak-raapo jeege tun kɛn ɛɛj do jeege tu, taa naadɛ kic Raa utu adɛn kɛɛjŋ dode ki.

⁸ Maak-raapo jeege tun maakɔ *salal taa naadɛ utu kaakŋ Raa.

⁹ Maak-raapo jeege tun je ano ɓaa ute tɔɔsɛ, taa naadɛ se Raa utu adɛn dan ɔ: gɛninge.

10 Maak-raapo jeege tun k'dabarde taa nakɲ kɛn naade lee tɛd jaay tɔɔl Raa ki, taa maakɲ Gaar Raa se naade ki.

11 Maak 'raapo naase kɛn jeege jaay naajse, dabarse ɔɔ tɔɔsen taar jig eyo ute taargen mɛt ki eyo dose ki, taa naase 'tɛdkiga jee maamge. 12 ɔɲki maakse 'raapm dɛn aak eyo, taa maakɲ raa ki se, Raa utu asen kɔɲɲ bɛdse dɛn aak eyo. Bin ɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲ ɔɔaado naanse ki se kic, k'dabardeno bin kici.»

Naase ɔɔ kaata ɔɔ gɔtn wɔɔr gɛn do naanɲa

13 «Naase se ɔɔ aan gɔɔ kaatn gɛn do naanɲa. Num kɛn kaata jaay kingiɲ nijim se gɔtɔga num, j'an tɛdn j'ɔɔ dɪ jaay 'tɛdn nijim gɔtin ki se? Kɛn nijimiɲ se jaay gɔtɔga num, naan se tɛdga nakɲ cɛɛ, j'an ɔɔa si naata ɔɔ jeege lee do ki.

14 «Naase se ɔɔ gɔtn wɔɔr gɛn *dunia. Gɛgɛr kɛn jaay j'ɔndiɲ do kɔs ki raan se, j'aakiɲ tal.

15 Kɛn j'ɔɔc lɔɔmpɔ se taa j'an deebm dugul don ki eyo, num j'an kuun kɔl ro kaag ki raan taa wɔɔr gɔtɔ jeege tun maakɲ ɔɛe ki se paac. 16 Bin num ɔɲki gɔtn wɔɔrse se wɔɔr naan jeege tu paac, taa naan se ɔɔ jeege kaakɲ naabsen jigan kɛn 'lee tɛdki se, naade *'nookɲ Bubsen maakɲ raa ki.»

Isa dooy jeege do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa ki

(Lk 16.17, 12.58,59, 16.18)

17 «Maakɲ Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ ɔɔ dooyno jeege do dɔkiɲ se, ɔɲten 'saapki ɔɔki maam m'ɔaado se taa Ko Taar se tɛdn gɔtɔ, naɔo maam m'ɔaado se taa m'an tɛdn 'kaasn doobiɲ ki. 18 'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaad kɛn maakɲ raa ute do naanɲa utu deel te ey ɔɔrt se, taar k'raanɲiɲ do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay naase ingki do ki se, maakɲ taar ki se dɪmiɲ cɔkɔ kic ɔɔ, 'kɔɲ 'kut eyo bini, nakgen se paac kaan doobiɲ ki. 19 Taa naan se ɔɔ, maakɲ Ko Taarge tun kɛn Raa ɛdo Musa ki taad ɔɔ gɛn tɛda jaay debm baate tɛdn kɛn kalan cɔkɔ aan gɔɔ dɪ kic ɔɔ ɔɔ dooy jeege 'tɛdn aan gɔɔ kɛn naan tɛd se, debm bin se, 'kɔɔpm debm baata *maakɲ Gaar Raa ki. Num debm took do taarge tun se, tɛdiɲ paac te doobiɲa ɔɔ dooy jeege 'tɛdn aan gɔɔ naan se, debm bin se utu 'tɛdn magala maakɲ Gaar Raa ki. 20 'Booyki m'asen taada: kɛn nakɲ naase 'tɛdki jaay tɔɔl te Raa ki cir te gɛn jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute *Parizige ey se, naase aki kɔɲ kɛnd maakɲ Gaar Raa ki eyo.»

Isa dooy jeege do taar maak-taar ki

21 «Naase 'booykiroga taar kɛn k'taado bubsege tu do dɔkiɲ kɛn ɔɔ: ɔɲte tɔɔl nam murs, ɔɔ debm jaay tɔɔlga nam murs se j'an kɔkɲ kɔliɲ gɔtn kɔɲɲ bɔɔr ki.* 22 Num maam se, m'deeksen m'ɔɔ: debm kɛn jaay tɛd taamooyo ro gɛnaan ki se j'utu j'an kɔɲɲ bɔɔrɔ don ki. ɔɔ debm jaay naaj gɛnaan ɔɔ: «Naai se 'dala» debm bin se, bɛɛki num, j'an kɔl naan Yaudge tun *jee kaakɲ mɛtn taarge se. ɔɔ tɛr debm jaay naaj gɛnaan ɔɔ: «Naai se debm dɛrlɛ» debm bin se, bɛɛki num, j'an kɔkɲ kɔl poodn, gɔtn dubar kɛn gɛn daayum.

23 «Kɛn naai jaay 'ɔa ɔa kɛdn *serki gɔtn kɛn k'j'iin gɛn lee tɛdn serke Raa ki se ɔɔ gɔtn ese se naai 'saap jaay ɔk taara ute gɛnaai num, 24 ɔɲ serki naai 'ɔaan ɔa kɛda se ram ɔɔ ɔk tɛrl ɔa ɔk taasa te gɛnaai jaay ɔo 'ɔaado kɛdn serki se Raa ki.

25 «Kɛn naai jaay ɔk taar dɪm te debm taamooyi se, kɛn utu 'ɔaaki ɔa doob ki sum ɔo, 'naar 'daapinki taarse se ute naapa; ey num, ɔɛɛ, debm taamooyi se ai ɔa kɔli gɔtn debm kɔɲɲ bɔɔr ki ɔɔ debm kɔɲɲ bɔɔrɔ se lɛ ai kɔkɲ kɛdɪ ji magal asgarge tu ɔɔ naan ai kɔli dangay ki. 26 'Booy bɛɛ m'ai taada: nakɲ doi ki paac se, bini kɔbɔrɔ kic ɔo ɔg nanɲiɲ te ey se, naai 'kɔɲ teecɲ maakɲ dangay ki eyo.»

Isa taad te jee kɛn lee ɛɛs mɛnd jeege

27 «Naase 'booykiga kɛn *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki taad ɔɔ: ɔɲte 'kɛesn mɛnd nam, ɔɲte 'kɛesn gaaba nam.† 28 Num gan maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm kɛn jaay aak mɛnd nam

* 5:21 Aak Ekz 20.13. † 5:27 Aak Ekz 20.14.

6

*Isa dooy jeege gen metn taar kedn dim jee daayge tu
(Lk 11.2-4)*

¹ Ter Isa deek daala oo: «Ken aki 'tedn naabm *Raa num, onten 'tedinki naan jeege tu taa naade asen kaaka. Ey num naase aki kon bedse gotn Bubsē ken maakn raa ki eyo. ² Ken naai 'je kedn dim jee daayge tu num, onten 'tedin naan jeege tu taa naade ai kaaka aan goo gen jeegen ted rode jee bee jaay lee ted maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki oo daan doobge tun gotn jeege lee tusni, taa jeege jaay aakdega num aden toom se. 'Booyki bee m'asen taada: naade se onga bedde do naan ki ara sum. ³ Num gan ken naai se jaay 'je kedn dim jee daayge tu ute ji daama num, onte kon ji jeeli 'jeele*. ⁴ Bin num nakn naai ed nam ki jaay onin koy k'jeel gotin ey se, Raa Bubi se aak nakn naai tedin se, naan bo utu ai kedn bedi.»

Isa dooy jeege gen tond metn Raa

⁵ «Ken naase jaay aki tond metn Raa num, onten 'tedki aan goo gen jeegen ted rode aan goo naade bo jee bee se. Taa ken naade jaay baaga maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki, ey le daan doobge tu se, naade daar daar jaay eem Raa taa je jeege aden kaaka. 'Booyki bee m'asen taada: jee bin se naade onga bedde borse do naan ki ara. ⁶ Num gan ken naai 'je keem Raa num, end maakn pakar toodi ki, 'gaas kaam taara doi ki oo gotn se 'tond metn Bubi Raa ken ing ceei ken naai on aakin ey se oo Bubi Raa se, aak nakn ken naai 'tedin onin koy jaay nam jeel gotin ey se, utu ai kedn bedi.

⁷ «Ken naase aki tond metn Raa num, onten 'doolki taargen ren ren se cok cok aan goo jeegen Yaudge ey lee ted se. Naade saap oo ute taargen naade doolden cok cok se sum bo Raa aden booyo. ⁸ Anum naase onte 'tedki aan goo gen naade se, taa Bubsen Raa se jeele nakn naase 'jeki ken naase utu 'tondki te metin ey kic num. ⁹ Bin num ken naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ooki:

Bubjen maakn raa ki,

on jeege paac ai jeeli naai kali ki sum bo Raa.

¹⁰ On naai bo kosn gaara do jeege tu paac.

On jeegen do naan ki ara paac se,

ai tedn maak-jei aan goo gen jeegen maakn raa ki.

¹¹ Edjeno kosn ken ajen kaasn jaaki.

¹² 'Tooljen *kusinjen naaje k'tujn naani ki,

aan goo naaje kic bo k'tedn kaldē jeege tun ken tujjenga naaje ki kici.

¹³ Onte 'konje k'kend maakn nakn naam ki,

num oodjen doje maakn ji *Bubm sitange tu.

[Taa gaara, toooo oo *nooko se gen naai gen daayum daayum. *Amin.]†»

¹⁴ Ken Isa jaay dooyden gen keem Raa aas se, ter naan taadden oo: «Ken naase jaay 'tedki kaldē jeege tun tujsen rose ki se, Bubsen maakn raa ki asen tool kusin naase kici.

¹⁵ Num gan ken naase jaay 'baateki 'tedn kaldē jeege tu le, Bubsen maakn raa ki se asen tool kusiise ey kici.»

Isa taad metn taar kuun *siam

¹⁶ «Ken naase uunki kuun siam num, onte dookki naanse aan goo jeegen ted rode aan goo jee bee se. Ken naade jaay uunga siam num, ted daan-kaamde taa jeege aakdega num 'deekn oo: jee se uun kuun siam. Anum 'booyki bee m'asen taada: naade se borse onga bedde do naan ki ara. ¹⁷ Num naai, ken 'kuun siam num, 'tug daan-kaami oo 'ted uubu roi ki. ¹⁸ Bin bo jeege kaakn jeel eyo ken naai uun kuun siam. Num Bubi Raa kalin ken ing

* **6:3** Do ji jeele se je deekn oo: bee naai ted se, debm goor ute naai kic bo onte booyo. † **6:13** Taara ara se, maakn Kitapge tun do dokin se, metinge maakde ki se goto.

cɛɛi kɛn naai ɔŋ aakiŋ ey se ɓo, 'jeel sum. Ɔɔ Bubi Raa kɛn aak nakŋ kɛn naai 'tɛdɪŋ ɔyiŋ kɔy nam jeel ey se ɓo, utu ai kɛdɪŋ bɛdɪ.»

*Isa taad ɔɔ 'tuski maalse maakŋ raa ki
(Lk 11.34-36, 12.15-34; 1Tim 6.9-10)*

¹⁹ «Ɔŋten 'dabarki rose gɛn 'tusn maalse do naan ki ara, taa maalsen 'tusɪŋki do naan ki ara se, k-ŋɔɔge ute kuurge aŋ kɔŋ tujŋ naatn ɔɔ jee ɓoogge kic ɛ 'kɛnd ɓeene ɔɔ aŋ kɔŋ ɓoogo. ²⁰ Bin num 'tuski maalse maakŋ raa ki, gɔtn kɛn k-ŋɔɔge ute kuurge aden kɔŋ tuj eyo ɔɔ jee ɓoogge kic kɔŋ 'kɛnd jaay aŋ ɓoog eyo. ²¹ Taa gɔtn maali ro ki se, gɔtn ese ɓo maak-saapi iŋg ro ki kici.»

*Kaama se naan ɓo aan gɔɔ lɔampɔn roa
(Lk 11.34-36, 12.22-31)*

²² «Kaama se naan ɓo lɔampɔn gɛn roa. Bin num kɛn kaami jaay lapi se, roi te dɛniŋ paac se, iŋg maakŋ gɔt kɛn wɔɔrɔ. ²³ Num kɛn kaamige jaay lapi ey se, roi paac ɓo iŋg maakŋ gɔt kɛn ɔɔɔ. Kɛn nakŋ kɛn ai wɔɔr gɔtɔ se jaay tɛdga ɔɔd dɔrɔd num, gɔtɔ ai kilim doi ki dib!»

Raa ey ɛ gurs

²⁴ «Deb kalan se 'kɔŋ tɛdɪŋ naaba gɔtn mɛlge tu di eyo. Kɛn naan ɓo tɛdɪŋ naaba gɔtɔ kaam di num, deb kalan naan aŋ kɔɔdɪŋ kundu ɔɔ deb kalan naan aŋ 'jea; ey ɛ deb kalan se, naan aŋ kɔkŋ ɔŋɔ ɔɔ kɛn kuuy se, naan aŋ kaal maak ki eyo. Taa naan se ɓo naase aki 'kɔŋ tɛdɪŋ naabm Raa ɔɔ ute gɛn gurs taa naapki eyo.»

Isa deek ɔɔ ɔŋten 'kuunki nirlse

²⁵ «Taa naan se ɓo maam m'deeksen m'ɔɔ: taa kose se ɔŋten 'kuunki nirlse taa nakŋ naase aki kɔɔɔ, aki kaaye ɔɔ taa rose se ɔŋten 'kuunki nirlse do kal kɛn naase aki tuusu. Taa kose se, naan cir nakŋ kɔɔɔ ɔɔ rose se ɛ, naan cir kala. ²⁶ Aakki tu yeelge se, naade ɛ ɔɔc eyo ɔɔ ɔk teen gɛn kɔy eyo ɔɔ giiji ɛ, naade ɔk eyo ɔɔ ɔmb dɪm maak ki eyo. Ute naan se kic ɓo Bubsen maakŋ raa ki ulde. Num naase se mɛt kando yeelge se, naase 'cirdeki? ²⁷ Maakse ki se, nanja jaay ute kuun nirlɪŋ sum ɓo 'kɔŋ ziidɪŋ bii kiŋgiŋ do naan ki ne? ²⁸ Num gɛn dɪ jaay naase uunki nirlse do kalge tun aki tuus se? Aakki tu pɔɔŋ nakgen taak bɛɛ maakŋ kaag ki se; naade se ɔɔ kuub eyo ɔɔ ɔnd cɛk eyo. ²⁹ 'Booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dɔkiŋ se ute maaliŋ dɛn paac se kic ɓo, bii kalan ɔŋ uus te kal aak bɛɛ tec aan gɔɔ gɛn naade se eyo. ³⁰ Mu jaaki daar maakŋ kaag ki ɔɔ mɛtbeeki sum ɓo j'utu j'aŋ tɔɔc se kic Raa tamarɪŋ aak bɛɛ bɛɛ se ɓo, mɛt kando asen kɔŋ kɛdɪŋ kal tuusu naase ki ey ne? Bɛɛ, naase se jee kɛn aalki te maakse paac do Raa ki eyo! ³¹ Bin num ɔŋte 'kuunki nirlse ɔɔki: naaje tap ɓo j'kɔsn dɪ, j'kaay dɪ, ey ɛ j'tuusn dɪ? ³² Nakgen bin se paac jee jeel Raa mal ey se ɓo daayum iŋg saap do ki. Ey num Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ kɛn naase 'jeki. ³³ Kɛn deet deet se, 'jeki ɓo Raa kɔsn gaara dose ki ute nakŋ kɛn tɔɔliŋ ɔɔ nakgen ɔɔp paac se, naan asesiŋ kɛdɪŋ do ki. ³⁴ Bin num ɔŋten 'kuunki nirlse do nakge tun 'tɛdɪŋ mɛtbeeki: taa nakŋ 'tɛdɪŋ mɛtbeeki se, naase 'jeelki eyo. Dubar aan jaaki se ɓo aasga gɛn bii se sum.»

7

*Ɔŋte 'kɔjki bɔɔrɔ do jeege tu
(Lk 6.37,38,41,42, 11.5-13)*

¹ Ter Isa deekden daala ɔɔ: «Ɔŋten 'kɔjki bɔɔrɔ do jeege tu, bin se naase kic ɓo j'asen kɔjŋ bɔɔrɔ dose ki eyo. ² Taa *Raa se utu asen kɔjŋ bɔɔrɔ dose ki aan gɔɔ kɛn naase 'lee ɔjki do jeege tu, ɔɔ bin ɓo nakŋ naase 'lee 'dɔɔjŋki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiŋ dɔɔjŋ bin kici. ³ Mu cɔkɔn kɛn kaam gɛnaai ki ɓo naai ɔŋ aakiŋa. Num gɛn dɪ jaay naai ɔŋ aak gudum kaagŋ kaami ki ey se? ⁴ Ute naan se ɓo naai 'kɔŋ deekŋ gɛnaai ki ɔɔ: Gɛnaama,

'baado m'ai koodn mu kaami ki. Ey num naai ok met-gudum kaaga kaami ki se kici!
 5 Nakn naai 'tedn se, met ki eyo. Bexki num, ood met-gudum kaagn kaami ki se ram, jaay naai 'kaakn jiga oo ter koodn mu cokon ken kaam genaai ki kici!

6 «Onnten 'kedki nakn *salal gen Raa se besge* tu, bere som baa naade asen terl dose ki oo asen don neepm cerek cerek. Oo meedgen te rode se onte sideki kinzirge tu, som baa naade lee do ki cere.»

'Tondki meta, 'jeki, 'tondki kaam-taara
(Lk 6.31,43-49)

7 «Lee 'tondki meta oo j'asen keda, 'lee 'jeki oo naase aki konjo, 'lee 'tondki kaam-taara oo j'asen koodo. 8 Deere, debm tond meta se j'an kede, debm je se 'konjo oo debm tond kaam-taara se le, j'utu j'an koodo. 9 'Saapki tu, ken gooni jaay tond metn mappa gati ki se, maakse ki se nanja jaay an kedn koa? 10 Lodu ken gooni jaay tond metn kenje num, maakse ki se nanja jaay an kedn wajo? 11 Naasen jeegen ken jig ey se kic bo 'jeelki kedn nakn bee gensege tu. Num met kando Bubsen maakn raa ki 'kedn nakgen jiga jeege tun tond metin ey ne!

12 «Taa naan se bo, nakn paacn jaay naase 'jeki jeege asen tedn naase ki se, naase kic 'tedki jeege tu bin kici. Kese bo *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute jee taad taar teeco taar Raa ki dooyno jeege do doki.»

Taa doobge kaam dio

13 Ter Isa aal naagn taara deek oo: «Endki ute taa doobm baata! Taa taa doobm magal budul se, naan bo ken ol jeege gotn kut ki oo jeege dena aal te doobm magal ese se. 14 Gan taa doobm ken ol jeege gotn kaaj ki se, naan se baata oo doobin kic baat nelel, bin num jeegen jaay end te taa doobm ese se, naade baata.»

Kaaga se k'jeelin ute koojin

15 «Ondki kand te jeegen jig eyo ted rode aan goo jee taad taar teeco taar Raa ki se. Naade baado onse oo ted rode dalul aan goo baatge, num gan te maakde se naade jee *kusin aan goo k-sogsogige. 16 Naase adeki kaakn jeel ro naabde ki aan goo k'j'aak k'jeel ko kaaga ute koojin se. 'Jeelki, koojn mognoo se j'an tuugn do tondom ki eyo. Oo koojn goyab se j'an tuugn do merenj ki eyo. 17 Kaagn jaay jiga se ooj koojin kic bo jiga, oo kaagn jaay koon† se, ooj koojin kic bo jig eyo. 18 Kaagn jaay jiga se, k'kon koojn kaagn jig ey se do ki eyo. Oo kaagn jaay koon se le k'kon koojn kaagn jiga se do ki eyo. 19 Kaagn paacn ken ooj koojin jig ey se, j'an gaana oo j'an toocn naata. 20 Bin num, jeegen jig ey jaay ted rode aan goo jee taad taar teeco taar Raa ki se, ute naabden naade ted se bo, naase adeki kaakn jeel ro ki bin kici.»

Jee metn Isa ken mala mala

21 «Jeegen ken danum oo: Meluma, Meluma se, naade se paac bo kon kend *maakn Gaar Raa ki eyo, num jeegen ken ted maak-je Bubum ken maakn raa ki se sum bo 'kendde. 22 Bii ken kaam maotn se jeege dena am deekn oo: «Meluma, Meluma, ute ro naai se bo naaje k'taado taar Raa, ute ro naai se bo naaje k'tuuro sitange ro jeege tu, oo ute roi naai se bo, naaje k'tedo nakn-koooge dena!» 23 Bii ken se maam m'aden taadn m'oo: naase se, maam m'jeelso te eyo. Iikki naatn cem ki dokoo, naasen paacn jee tedn kusinge se!»

Beege dio

24 Ter Isa aal naagn taara oo: «Debm ken jaay booy taaruma oo ing do ki se, naan se tec aan goo debm metekn ken iin been do ko ki. 25 Bee se, ken maane eede oo oolge kic bo dooco oo kuul ol makono baado deeb bee se bat nabo, on ruin te eyo, taa bee se k'j'iinin do

* 7:6 Besge ute kinzirge se, Yaudgen ken ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, yemde yeme taa daagen se salal eyo naan Raa ki oo jeegen baate tookn taar Raa se, naade se kic tec aan goo besge ute kinzirge. † 7:17 Koon ara se taad ute dim endga ron ki.

ko ki. ²⁶ Num ganj debm booy taaruma ð ñng do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm ðerl ken iin been do kees ki. ²⁷ Bee se ken maane eede, oolge kic ɓo ðooco ð kuul ðl makɔɔ ðaado deeb bee se bat, ð bee se ru nanj tak.»

Isa dooy jeege ute tɔɔgiɲa

²⁸ Ken Isa jaay taad nanj taaringe sum se, jee denggen tus se jaay booy taar naan dooyden se, ðkden taad eyo. ²⁹ Taa dooy naan se ðk tɔɔgɔ[‡] ð tec aan gɔɔ gen jeedegen jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage se eyo.

8

Isa eɗlapi debm bikid ki

(Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

¹ Ken Isa ɓɔɔyo do kɔs ki se dɔɔl jeege ðena ðk metiɲa. ² Gɔtn se gaaba kalan ðk kɔɔɲ bikidɪ ðaado cee Isa ki, erg naanin ki tɔnd metin ð: «Mɛlje, ken naai 'je num, eɗum lapia taa rom se ðaapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn.» ³ Isa ðl jin utiɲa ð deekin ð: «Yee, maam m'jea, ðn roi 'ðaapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn!» Gɔtn se sum ɓo, debm kɔɔɲ bikidn se ðɲ lapia ð ron ðaap toodkɔlɔn kɔlɔn. ⁴ Ter Isa deekin ð: «Iin 'ɓaao, naɓo ðnte ɓaa taadn nam ki; num 'ɓaa 'taad roi *debm tɛdn serke Raa ki se ð 'ɓaa eɗ *serke Raa ki aan gɔɔ ken *Musa taadino maakɲ Kitap ki. Bin ɓo jeege paac 'jeele, naai se ðɲga lapia.»

Isa eɗlapi debm tɛdn naabm bubm asgarge tu kalan

(Lk 7.1-10)

⁵ Ken Isa jaay end kend maakɲ geger ken Kaparnayum ki se ð gɔtn se bubm asgarge kalan ðaado ðɲiɲa ð eemiɲ nɔɔ ð: ⁶ «Mɛlje, maam se m'ɔk debm tɛdn naabum kalan se kɔɔɲ ðena tood tood beene. Kɔɔɲiɲ se tereciɲ k'runɲuyɔ ð dabariɲ ðen aak eyo.» ⁷ Gɔtn se Isa terlin ð: «Maam m'ɓaa bei ki ð m'an ɓaa kedn lapia.»

⁸ Gɔtn se bubm asgar *Rɔmɛge se deekin ð: «Mɛlje, ɓere, maam se m'aas te debm naai 'ɓaa beem ki eyo. Num gɔtn ðaari ki se, naai 'taad ute taari sum ɓo, debm tɛdn naabum se 'kɔɲ lapia. ⁹ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, naɓo m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. ð ken maakde ki se jaay m'deek deb kalan ki m'ɔ: <'Baa se> naan iin 'ɓaa. ð m'deek deb kuuy ki m'ɔ: <'Baado se> naan iin ɓaado. ð bulum ki se jaay, m'deekin m'ɔ: <'Tɛd nakɲ ese se> naan iin tɛdiɲa.»

¹⁰ Ken Isa jaay booy taar gaabm ese se, taara se ðkiɲ taad eyo. Naan deek jeege tun daanin se ð: «Naase 'booyki beɛ m'asen taada: maakɲ gaan *Israelge tun ute ðende se kic ɓo, maam m'ɔɲ te nam jaay aal maakin do *Raa ki aan gɔɔ gaabm ara se eyo. ¹¹ Anum m'deeksen m'ɔ: jeege ðena utu ade kiin ɓaa gɔtn kaam kaada tookɲo, ð kaam kaada toocɲ ni, naade ade ɓaa utu tusn 'king kɔsn ɓii laa ki ute maak-raapo ute bugjege *Abraam, Isaka ð *Yakub *maakɲ Gaar Raa ki tɛɛ. ¹² Num gaangen gen maakɲ Gaar Raa tap ɓo, naade se ɓo j'utu j'aden kɔɔɔ ð j'utu j'aden kɔmb naatn maakɲ gɔt ken ðɔd ðɔɔd. Gɔtn se ɓo naade ɓaa keeme ð taan naanɲege.» ¹³ Ter Isa deek bubm asgar *Rɔmɛge tu se ð: «ðk 'terl 'ɓaa bei ki. Ute kaal maaki naai aal dom ki paac se, nakɲ naai 'tɔnd meta ro ki se 'kɔɲ tɛɛa.» ð kaad ken se sum ɓo, debm tɛdn naabin se ðɲ lapia.

Isa eɗlapi jee kɔɔnge tu ðena

(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ Ter Isa iin ɓaa bee Pier ki. Ken naan jaay aan sum se, ðɲ moom Pier menda se kɔɔɲ tood tood ðanjal ki ð naan ron ðɲ kedɛk. ¹⁵ Gɔtn se naan ðl jin utiɲa ð ron ðɲg kedɛk se terec urlu ð gɔtn se naan iin ðaara ð baag tɛdn kɔsɔ Isa ki.

¹⁶ Ken kaada ooc jaay gɔtɔ tɛd ilim se, jeege ɓaano ute jee kɔɔɲ sitange se ðena gɔtn Isa ki. Ute taarin se sum ɓo, naan tuur sitange naatn ro jeege tu ð jee kɔɔnge se paac naan

[‡] 7:29 Dooy naan ðk tɔɔgɔ se je taadn ð naan tuun tɔl taar nam gam eyo.

εδδεν lapia kici. ¹⁷ Nakη Isa tεd se aanga doobin ki aan gαα taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno do dαkin ken αα:

Kααnjegen tujjeki rojege se, naan uuninga paac don ki.*

Jeegen ken je daan Isa

(Lk 9.57-62)

¹⁸ Ken Isa jaay aak jee denge αl gurugin se, gαtn se naan deek jeege tun metin ki αα k'gaan k'baaki jen baar ken kaam naane. ¹⁹ Gan maakη jee jeel taadn tααkη metn Ko Taar Raage se, deb kalan iiko cεεη ki deekin αα: «Debm dooy jeege, gαtn naai 'baa gay gay kic bo, maam m'ai daana.» ²⁰ Isa terlin αα: «'Booyo! K-bukumbααge kic bo αk bee tooddege, αα yeelge kic le αk kujdege. Num gan maam *Goon Deba se m'αk gαtn maam m'an kαl dom eyo.»

²¹ Maakη jeege tun metin ki se, deb kalan kuuy se deekin αα: «Melje, αnum m'ade baa duubm bubum jaayo.» ²² Gan Isa terlin αα: «On jeegen aan gαα ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa, num naai se, 'baado 'daanuma.»

Isa αk daar kuulu

(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Gαtn se Isa ook maakη markab ki αα jee metin ki baa ute naana. ²⁴ Gαtn se sum bo kuulu dααbα αα αl makαnα do baar ki. Kuulu se tεd maane aal walak walak αα iin baa baa doocη markaba. Num naan ken se, Isa tood tood bia. ²⁵ Jee metin ki iiko cεεη ki tαnd durina αα deekin αα: «Melje, naakje! Ey num berε, naajege j'aki kutu.» ²⁶ Isa deekden αα: «Gen di jaay naase 'beerki bin se? Naase se aalki te maakse paac do Raa ki eyo.» Gαtn se naan iin daara, aac kaama kuul ki ute maane ki αα naan ken se, gαtα baa tood dil. ²⁷ Ken naade jaay aak nakη ese se, paac αkden taad eyo αα deek αα: «Aakki tu nakage! Kεse tap bo nanja bini ken taad kuulu ute maane ki kic bo tookin taarin se?»

Isa εd lapia gaabge tu dio ken αk kααη sitange

(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Ken Isa jaay aan jen baar ken kaam naane, taa naan jee Gadarge tu se, gαtn se gaabge dio αk kααη sitange teeco maakη iibge tun Yaudge tεdino gen tαl taal yodege se, baado dααdina. Gaabgen di se naade kusina αα gαtn naade ing se nam αη aal te doobm se eyo. ²⁹ Ken naade jaay aakin se, gαtn se naade baag tααdn tαoyα αα: «Goon Raa, naai 'je di roje ki? Ken kaadn Raa αndin se aas te ey bαrt sum bo, naai 'baado 'je ajen dabar la?» ³⁰ Naande ki dαk cαkα se αk dααl kinzirge dena k'gaamde gaama. ³¹ Sitange se eem nαα metn Isa ki, deekin αα: «Ken ajen tuur num, αlje naaje k'baa kend maakη dααl kinzirge tu se.» ³² Isa deekden αα: «'Teec 'baaki.» Gαtn se sitange se teeco ro gaabge tun di se αα baa εnd maakη kinzirge tu. Naan ken se sum bo dααl kinzirgen te dende se dααb rus αα naar aano girdi girdi bαoy baa si maakη baar ki αα naade ooy ut kap. ³³ Ken jee gaam kinzirge jaay aak nakη tεd se, naade dααb aan baa maakη gegεr ki αα baa taad metn taar nakgen deel se paac jeege tu nakη aan do gaabge tun di ken αk kααη sitange se. ³⁴ Gαtn se jee maakη gegεr ki se paac teec baado αη Isa. Ken naade baado αηin sum se, naade selin metina αα deekin αα: «Naai se iin 'teec αnjen naanje!»

9

Isa εd lapi debm k'runḡuy ki

(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Ter Isa ook maakη markab ki, gaan baar baa maakη gegεrin* ki. ² Gαtn se jeege uuno debm k'runḡuyu do nakη toodin ki, αα baano gαtn Isa ki. Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runḡuy ki se αα: «Aay kaami goonuma! *Kusinge se, maam m'tααlisinga naatn.» ³ Gan jee jeel taadn tααkη metn Ko Taar Raage kandum se

* **8:17** Aak Eza 53.4. * **9:1** Gegεrin ara se, taad ute Kaparnayum.

baag taadn ute maakde do: «Gaabm ese se naan naaj naaj *Raa.»⁴ Ken Isa jaay jeel saapde sum se, deekden do: «Taa di jaay naase 'saapki nakn jig eyo ute maakse bin se?»⁵ Gen naase ki num ken gay bo doon ciri ken m'deekn m'oo: «Kusinge se, maam m'toolisinga naatn» lóbu ken m'deekn m'oo: «Iini do 'lea» se bo doon cir le?»⁶ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se, do naan ki ara se, m'ok too go gen tool kusinge jeege.» Gōtn se, Isa deek debm k'runnguy ki do: «Iini, uun nakn toodi se do 'baa bei ki!»⁷ Gōtn se gaaba se iini do baa been ki.⁸ Ken dool jee denge jaay aak nakn ese se, beere baa okde do gōtn se naade toom Raa ken ed too gn bin se jikilimge tu.

Isa dan Matiye

(Mk 2.13-22; Lk 5.27-39)

⁹ Ken Isa jaay deel deel naane se, naan aak gaaba kalan k'danin Matiye *debm tokn miiri ing king gōtn tedn naabin ki. Naan deekin do: «Iini 'daanuma!» Gōtn se sum bo Matiye iini do daanina.

¹⁰ Bii kalan Isa ute jee metin ki ing os kos bee Matiye ki se, *jee tokn miirge† dena te jee kusinge se baado ing os te naade kici.¹¹ Ken *Parizige jaay aak nakn ese se, naade deek jeege tun metn Isa ki do: «Gen di jaay Debm dooyse se ing os te jee tokn miirge do jee tedn kusinge se?»¹² Ken Isa jaay booy taarde se, deekden do: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken je daptor se, jee koo nge.¹³ Bin num 'baa 'saapki do taar ken Raa taadno se ken do: *Maam m'je amki tōjn *serke sum eyo, num nakn maam m'je se, 'tedki bee bo jeege tu.‡* Maam m'baado se gen dan jee ken saap do naade aak bee naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

*Isa taad taar kuun *siam*

¹⁴ Gōtn se jee metn Jan-Batist ki baado tōnd metn Isa deekin do: «Naaje j'ute *Parizige se k'lee k'tuun siam; anum gen di jaay jee metn naai ki uun siam ey se?»¹⁵ Isa terlden do: «Jeegen baado kōkn menda jaay gaabm menda utu se, naade 'kōn king maak-tuj ki la? Met ki eyo. Naade se kōn kuun siam eyo ken mel menda jaay utu te naade se. Num gan bii kalan kaadin utu 'kaana gaabm menda j'an kōdn naatn se jaay bo medinge se 'kuun siam.

¹⁶ «'Booyki: nam kōn kaal kal kiji ro kal ken koon eyo. Ey num kal kiji se an neepm ute kal koono. Do gōtn neepin se 'tedn magal cir ken do dōkina.¹⁷ Do tōtn koojn bin utu iin kiin se j'an kōn maakn k-lee terge tun koon eyo. Ey num tōtn koojn bin utu iin kiin se an doobm ute k-lee terge. Do tōtō se le kōy naan ki cere, do k-lee terge se le tujn kici. Bin num, tōtn koojn bin utu iin kiin se j'an kōmbin maakn k-lee terge tun kiji; taa bin se, tōtn maak ki se le tuj eyo do k-lee terge se le kōn 'doob eyo.»

Isa ed lapi mend ki do dur goon menda daan yoge tu

(Mk 5.22-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Kaad ken Isa utu taadden taad bōrt sum bo, maakn magal Yaudge tu se deb kalan baado onina, erg naanin ki deekin do: «Goonum menda se te ooy kooy bōrse sum, 'baado kōnd ji don ki taa naan duru.»¹⁹ Gōtn se Isa ute jee metin ki iin ok metina.²⁰⁻²¹ Ken naade utu baa baa doob ki se, gōtn se, menda kalan bin se gōtn moosin aan sum se on daar eyo bini ted baar sik-kaar-dio, naan oko metn Isa do taad te maakin do: «Ken maam m'baa jaay m'utga taa kalin sum bo, m'utu m'kōn lapia.» Gōtn se naan baado naagn Isa ki ut taa kalina do naar on lapia.²² Isa ok terl aakina do deekin do: «Aay kaami goonuma! Taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga.» Do kaad ken se sum bo, menda se on lapia.

²³ Ken Isa jaay aan bee gaab ken magal Yaudge se, naan on jee tuuy kaage do jee denge se le daar tooy tooy makōno.²⁴ Naan deekden do: «'Teecki naatn! Bere, goon menda se le ooy te eyo, naan tood tood bi sum.» Gan gōtn se naade ooyin koogo metin ki.²⁵ Ken

† 9:10 Jee tokn miirge se Yaudge aakden aan goo jee kusinge. ‡ 9:13 Aak Oz 6.6.

jee dɛn jaay j'ɔddɛno naatn se, Isa ɛnd maakɲ ɓee ki ɔɔ ɔk ji goon mɛnda ɔɔ gɔtn se goon mɛnda se iini. ²⁶ Gɔtn se labariɲ se wɔɔk dɔɔd taa naan gɔtn ese paac.

Isa ɔɔd kaam jee kaam-tɔɔkge dio

²⁷ Kɛn Isa iin gɔtn se jaay ɓaa ɓaa se, gɔtn se jee kaam-tɔɔkge dio ɔk mɛtiɲa ɔɔ tɔɔd tɔɔy ɔɔ: «Eɛjjen doje ki, naai *Goon Daud!» ²⁸ Kɛn Isa jaay aan ɓeen se, jee kaam-tɔɔkge se ɓaado ɔɲiɲa ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Naase 'took aalki maakse dom ki la kɛn maam m'ɔk tɔɔgɔ gɛn tɛdn nakɲ ese se?» Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Yɛɛ Mɛlje, naaje k'tooko.» ²⁹ Gɔtn se Isa uun jin tɔndden kaamdege tu ɔɔ deekden ɔɔ: «Aan gɔɔ naase aalkiga maakse dom ki se, nakɲ naase 'jeki se 'kaan kaama.» ³⁰ Naan kɛn se sum ɓo, kaamdege naar tɔɔd taaka. Num gɔtn ese se Isa aacden kaama ɔɔ deekden ɔɔ: «ɔndki kɔndɔ: taar se, ɔɲte 'ɓaa taadiɲki nam ki.» ³¹ Num gan kɛn naade jaay iin ɓaa ɓaa sum se, nakɲ Isa tɛdden se, naade ɓaa wɔɔkiɲ taa naan kɛn ese paac.

Isa ɛd lapi debm kɛn ɔɲ taad taar eyo

³² Gan kɛn jee kaam-tɔɔkgen di se jaay teec ɓaa ɓaa sum se, naan kɛn se, naade ɓaano gɔtn Isa ki ute gaaba kalan bin se, ɔk kɔɔɲ sitan kɛn ɔlin ɔɲ taad taar eyo. ³³ Gɔtn se Isa tuur te sitan ro gaab kɛn ese se, ɔɔ gaabm ɔɲ taad taar ey se, baag taadn taara cɛy. ɔɔ kɛn jee dɛnge aak se nakɲ se deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Maakɲ *Israel ki paac se, nakɲ bin se ɓii kalan k'j'aak te eyo!» ³⁴ Gan *Parizige se deek ɔɔ: «Ute *Bubm sitange se ɓo naan tuur sitange ro jeege tu.»

Isa ɛɛj do jee dɛnge tu

(Mk 3.6-19; Lk 6.12-16, 10.2)

³⁵ Isa lee ɓaa maakɲ gɛgɛrge tu ɔɔ maakɲ naanɲe tu paac, lee dooy jeege maakɲ *ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki. Naan lee taadden Labar Jiga gɛn *maakɲ Gaar Raa ɔɔ lee ɛd lapi jee kɔɔɲge tu paac ɔɔ jeegeen paacɲ kɔɔɲɔ tujdenga tuju. ³⁶ Kɛn naan aak jee dɛnge se, naan ɛɛjden dode ki taa naade se ɔɔrga ɔɔ maakde tujga aan gɔɔ baatgen ɔk debm gaam eyo. ³⁷ Gɔtn se Isa deek jeege tun mɛtiɲ ki ɔɔ: «Maakɲ-gɔtn tɛdga gɛn kɔɔɔ se dɛna, naɓo jee tɛdn naabge se, baataŦ. ³⁸ Bin num, 'tɔndki mɛtn Mɛl maakɲ-gɔɔ taa ade kɔl jee tɛdn naabge do ki gɛn kɔɔɲɲ maakɲ gɔtiɲa.»

10

**Jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio*

¹ Tɛr Isa danɔ jee mɛtiɲ kɛn sik-kaar-dio. Naan ɛdden tɔɔgɔ gɛn tuur sitange ro jeege tu ɔɔ gɛn kɛdn lapi jee kɔɔɲge tu paac ɔɔ jeegeen paacɲ kɛn kɔɔɲɔ tujdenga tuju. ² Kɛn ara ɓo ro jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio: kɛn deet se, Simon k'danin Pier se ute gɛnaan Andre; Jak ute gɛnaan Jan, naaden di se gaan Zebedege; ³ Pilip ɔɔ Bartelemi; Tɔma ɔɔ Matiye kɛn naabin takɲ miiri se; Jak goon Alpe ɔɔ Tade; ⁴ Simon debm je kujɲ naaninɲa* ɔɔ Judas Iskariot, naan ɓo debm utu kutn Isa se.

*Isa ɔl *jee kaan naabingen sik-kaar-di se naaba*

(Mk 6.7-12; Lk 9.1-6)

⁵ Naade se ɓo jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di kɛn naan ɔlden naaba. Kɛn ɔlde kɔl se, naan dejde ɔɔ taadden ɔɔ: «ɔɲte 'ɓaaki maakɲ naanɲe tun mɛlinge Yaudge eyo ɔɔ maakɲ gɛgɛr *Samarige tu se kalan kic ɓo ɔɲte 'kɛndki maak ki. ⁶ Num 'ɓaaki gɔtn gaan *Israelge tu, naaden tec aan gɔɔ baatgen iigga kiig se. ⁷ Kɛn 'ɓaaki ɓaa doob ki se 'taaddeki taar *Raa ɔɔki: «Bɛɛɛ, *maakɲ Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔɔ!» ⁸ ɛdki lapi jee kɔɔɲge tu, 'durki jeegeen ooyga

Ŧ **9:37** Ara se Isa taad te jeegeen ing aak kaak kaama j'aden taadn labariɲ kɛn jiga se naɓo jeegeen ɓaa taad se, naade baata. * **10:4** Debm je naanin ara se je deekɲ ɔɔ: debm je kuun naanin kaam ji jee wɔɔydege tu. Jee wɔɔydegen ara se je taadn ute *Rɔmɛge, taa kaad kɛn ese se taa naan *Israel se kaam ji Rɔmɛge.

kooyo, edki lapi jee bikidge tu taa rode 'daapm tedn aak bee naan Raa ki do 'tuurki sitange ro jeege tu. Taa naase le onki cere dey se, naase kic bo edinki jeege tu cere.

⁹ «Ken naase 'baaki baa se, onte 'kuunki daab, pudda ey le gurs maakn pds ki. ¹⁰ Do ken 'baaki baa doob ki se onte 'kuunki doob, onten 'tiski kalge di dio, saage do onten 'kuunki sirdi. Taa debm tedn naaba se, beeki num, j'an kedn kosiina.

¹¹ «Ken naase jaay aki kend maakn geger ki ey le maakn naan ki se, 'jeki debm bee ken asen doobn kknj jiga. Naase ingki gotn deb ken ese sum bini anki kiin baa maak ki. ¹² Maakn bee ken jaay naase endkiga maak ki se, 'teddeki toose. ¹³ Ken jee maakn bee ki se jaay doob oksenga le, on toose se king te naade. Num ken naade jaay doob oksen te ey le, on toose se asen terl knj gotin ki. ¹⁴ Ken maakn geger ki ey le maakn bee ken naase aki kend maak ki jaay, naade baate doobn kkse se, do baate booy taarse num, naase 'teec ondenki beede ey le maakn gegerde do ken teec 'baaki baa se, kudn jesege tu se kic bo 'tupdeki naatn. ¹⁵ 'Booyki bee m'asen taada: bii ken Raa 'kknj booro do jeege tu se, jee maakn geger ken ese se boor koocn do naade ki se aden tedn on cir gen jee taa naan Sodom ute gen Gomor†!»

Dubar utu kaan do jeege tun metn Isa ki

(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17; Lk 12.2-9)

¹⁶ «'Booyki! Maam m'alse aan goo baatge maakn k-sogsogige tu; nabo naase se ingki do metekse ki aan goo woojge do 'tedki rose miskinge aan goo deerge. ¹⁷ Ondki kondo, taa jeege utu asen tkn baa gotn knjn boorge tu, naade asen tond ute meeje maakn *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. ¹⁸ Taa maam se naade asen tkn baa naan magalge tu do naan gaaringe tu, taa bin se naase aki tedn saadumge naan naade ki do naan jeege tun Yaudge ey se kici. ¹⁹ Ken jaay j'ok k'baansinga naan toogge tu num, gotn naane se onte 'beerki do taar ken naase aki baa taada do ute raay naase aki knj jaay anki taadn taar se. Taa kaad ken se, Raa bo asen kedn taar ken naase adeki taada. ²⁰ Taa taar naase aki taad se, gen naase malinge eyo, num taar se Nirl gen Bubse Raa bo asen kol naase aki taada. ²¹ Naan ken se, gena utu kol genaon j'an baa toolo do bubu kici utu kol gooniina j'an baa toolo. Gaange utu terl naaga bubdege tu do je yode. ²² Taa maam se jeege paac utu asen koondu; nabo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar toolin ki num, naan se utu 'knj kaaja.» ²³ Ken jaay k'dabarse maakn geger ken kaam kalan num, aan 'baaki maakn geger ken kuuyu. 'Booyki bee m'asen taada: gegergen maakn naan *Israel ki se, naase adeki lee doob ey sum bo, maam *Goon Deba se m'kaan ro ki.

²⁴ «Debm lee metn deb ken dooyin se, 'knj cir debm dooyin eyo; do debm tedn naaba gotn deb ki se, naan se 'knj cir melin eyo. ²⁵ Anum debm lee metn deb ken lee dooyin se n'ted aan goo debm dooyin se. Do debm 'ted naaba gotn deb ki se kic le, n'ted aan goo melin se. Taa debm ken mel bee se kic naade naajina do naan bo Belzebul‡, bin num met kando k'naajn jeegeen maakn been ki se cir gen naan se daala!»

Onte 'beerki jeege tu

²⁶ «Taa naan se bo jeege se, onten 'beerdeki! Taa kaadin jaay utu 'kaan se, nakn paacn j'oyinga koy se, utu 'toodn tal. Do nakn borse k'jeelki metin ey se, j'utu j'an ki jeele. ²⁷ Nakn paacn maam m'taadsesin maakn noor ki se, 'baa 'taadin ki jeege tu ute kaam kaada. Nakn ken naase 'booyin ki k'taadsen naan ki metn bisege tu se 'wookin ki do beege tu kici. ²⁸ Onte 'beerki jeege tun 'taal daa roa, ey num knj taal ko ey se; num 'beerki bo Raa ki, naan bo debm ken ok toogo ken taal daa rose do taal kose maakn pood ken gen daayum se. ²⁹ Yeelge seem seem di se k'dugin ute kaboro kalan sum ey la? Ute naan se kic bo ken maakde ki se jaay kalan 'koocn naan ki se ken Bubsen Raa tookga jaayo. ³⁰ Num gan naase se beekn dosege kic bo Raa jeelin kalan kalan. ³¹ Bin se, onte 'beerki! Naan Raa ki se, naase se 'cirki yeelge se dok. ³² Debm jaay taad naan jeege tu do naan debm maam se,

† 10:15 Aak Jen kon 13, 18 do 19. ‡ 10:25 Belzebul se ro *Bubm sitange kici taa maakn Kitap ki se Bubm sitange se ok ro dena.

maam kic m'taadn naan Bubum ken maakn raa ki m'deekn m'ɔɔ: naan se debm maama. ³³ Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatin naan Bubum ken maakn raa ki kici.»

Isa se baano ute tɔɔse ɓo do naan ki eyo num bɔɔɔ
(Lk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ Isa taad ɔɔ: «ɔnten 'saapki ɔɔki maam se m'baano ute lapi ɓo do naan ki. Maam se m'baano ɓo ute lapi eyo, num m'baano ute bɔɔɔ. ³⁵ Deere, maam se m'baado gen: *gaan goon gaaba ute bubina,*
goon mɛnda ute kɔna,
moom mɛnda ute mɛnd gooniɔa.

³⁶ *Jeegen maakn bei ki se ɓo utu 'tedn jee wɔɔyige.* §

³⁷ «Debm jaay je bubin ute kon cirum maam se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. ɔɔ debm jaay je goonin gaaba ute goonin mɛnda cirum maam se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. ³⁸ ɔɔ debm jaay baate kuun kaagn j'ansin tupm ro ki ɔɔ ɔk metum ey se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. ³⁹ Debm jaay je kaajn kon se, naan utu an kutu, ɔɔ debm jaay ut kɔna taa maam se, naan utu an kaaja.»

Debm ɔksen naase se aan gɔɔ ɔkum maama

⁴⁰ «Debm jaay dɔɔɔ ɔksen naase se, aan gɔɔ naan dɔɔɔ ɔkum maama ɔɔ debm dɔɔɔ ɔkum maam se le, aan gɔɔ naan dɔɔɔ ɔk debm ken ɔlumo. ⁴¹ Debm ken jaay dɔɔɔ ɔk debm taad taar teeco taar Raa ki, taa naan jeelin naan se debm taad taar teeco taar Raa ki se, naan 'kɔn bedina aan gɔɔ gen debm taad taar teeco taar Raa ki se kici. Debm jaay dɔɔɔ ɔk debm ken ted naka ute doobiɔa, taa naan jeelin naan debm daan ki se, naan se 'kɔn bedina aan gɔɔ gen debm daan ki se kici. ⁴² 'Booyki bee m'asen taada: maakn gaange tun seem seem se, debm jaay edga maan kurlu cɔkɔ deb kalan ki, taa naan jeelin naan debm maam se, debm bin se, bee naan ted se 'kutn cer eyo, num naan utu 'kɔn bedina.»

11

Isa ute Jan-Batist
(Lk 7.18-35)

¹ Ken Isa jaay dooy jee metin ken sik-kaar-di aas sum se, naan iin ɔn gɔtn ese ɔɔ ɓaa lee taad taar *Raa jeege tun maakn gegerge tun gen taa naan gɔtn ese ɔɔ dooyde.

² Kaad ken Jan-Batist utu maakn dangay ki se, naan booyga nakn paacn ken *al-Masi ted se. ɔɔ naan danjo maakn jeege tun metin ki se jeege kandum ɔɔ ɔlde gɔtn Isa ki. ³ Naade ɓaa tɔnd metin ɔɔ: «Naai ɓo debm ken jeege ing aak kaama j'ɔɔ utu ade ɓaa se lɔbu, k'booy nam kuuy ne?» ⁴ Isa terlden ɔɔ: «'Baa taadki Jan ki nakn naase mala aakiɔki ute kaamse se ɔɔ booyiɔki ute bise se: ⁵ jee kaam-tɔkge le, kaamdege tɔɔɔ taakga, jee cekedge le, leega talam talam, jee bikidge le, ɔnga lapi ɔɔ rodege toodga kɔlɔn kɔlɔn, jee duguyge le, ɓorse booy booyo, jee ooyga kooy kic le, duroga daan yoge tu ɔɔ Labar Jiga se le, k'taadiɔga jee daayge tu. ⁶ Maak-raapo deb ken jaay ai kaamin ɔnte doobm gen kaal maakin do maam ki eyo.»

⁷ Ken jee Jan ɔldeno naaba jaay ɔk terl ɓaa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu ɔɔ: «Do kɔd-ɓaar ki se, naase tap ɓo ingkiro kaakn nanja? Lɔbu ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen ɓaansin kaam ara kaam ara se la? ⁸ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn nanja? Lɔbu ingkiro kaakn gaabm ken tus kal aak bee se ne? Gɔɔ. Jee lee tus kalgen aak bee gen koono se ting maakn ɓee gaaringe tu. ⁹ Lɔbu naase tap ɓo ingkiro kaakn nanja? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki naɓo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ¹⁰ Naan se ɓo debm ken k'raanjo metn taarin do dakin j'ɔɔ:

'Booyo, maam m'ai kəl debm kaan̄ naabum naani ki,
taa ai daapm doobi.*

11 'Booyki bεε m'asen taada: maakŋ jeege tun mēndge toojden do naan̄ ki ara bini aan do Jan-Batist ki se, debm ken magal cirin̄ Jan se, gətə. Anum debm *maakŋ Gaar Raa ki se baat aan gəə dī kic ɓo, naan̄ se ɓo magal† cir Jan. 12 Kaad ken Jan-Batist lee taado Taar Raa jeege tu bini aan ɓorse se, maakŋ Gaar Raa se jeege je kēnd ute taa təəgə. Ɔo jeegegen tēd naka ute taa təəgə se, je an̄ kuun maakŋ Gaar Raa se kaam jide. 13 Taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado ute *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki do dakin̄ se, paac, bini aan do Jan ki se, taado mētn taar Gaar Raa ken utu ade ɓaa se. 14 Ken naase jaay 'je aki booy kəkŋ num, *Eli ken naase ɔki utu ade ɓaa se, Jan se ɓo naan̄a. 15 Debm jaay ɔk bi booy num, booy ɔk taar se! 16 Jeegegen ɓorse tap ɓo m'aden kəmb bεyε ute nan̄ge? Naade tec aan gəə gaangen ing ɓoor ki jaay taad ute naapa ɔ:

17 Naaje k'tuuysen kaa
naɓo naase 'baate daamki.
Naaje k'jaarsen kaa yoa
naɓo naase 'baate keemki.

18 «Ey num ken Jan ɓaado se, naan̄ je kəs den eyo ɔ aay tətŋ koojŋ biŋ eyo ɔ jeege deek ɔ: naan̄ se debm sitan! 19 Ken *Goon Deba jaay ɓaado se ɔɔ ɔ aaye, naɓo jeege deek ɔ: naan̄ se debm kaam-kəsə ɔ debm kaay-koono ɔ ɔk mēdε ute *jee təkŋ miirge ɔ ute jee *kusinge! Num jeel-taar gen Raa se j'aak k'jeelin̄ naan̄ mēt ki se ute nakgen jikilimge tēda, taa naade se took aalga maakde do Raa kiŋ.»

*Jee maakŋ gεgerge tun ken baate tookŋ kaal maakde do Isa ki
(Lk 10.13-16)*

20 Gətn se Isa mooy jeegegen maakŋ gεgerge tun ese dena taa naade baate 'terl kingde, ey num gətn ese se ɓo, gətn naan̄ tēdno nakŋ-kəɓginge dena. 21 Naan̄ deekden ɔ: «Utu asen kəɓŋ aak eyo naasen jee maakŋ gεger ken Kərəzin ki! Utu asen kəɓŋ aak eyo naasen jee maakŋ gεger ken Betsaida ki! Taa nakŋ-kəɓgen tēd gətse ki se jaay 'tēdoga tēd maakŋ gεgerge tun Tir ki ute ken Sidəŋ ki num, kaadn̄ do dakin̄ naade terloga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kəl doa ɔ ɓəy burku dodege tu ɔ kəŋ kusindege. 22 'Booyki, m'asen taada: ɓii ken Raa utu 'kəjŋ ɓoor do jeege tu se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'kəɓŋ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute ken Sidəŋ ki se daala. 23 Ɔo naase, jee maakŋ gεger ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, ɔki nookse se 'keem kaan maakŋ raa ki la? Gətə! Naase se utu aki kooy 'ɓaa gətn jee ooyga kooy tusn ro ki se. Taa nakŋ-kəɓgen tēdo gəti ki se jaay ɓo tēdoga tēd Səɗəm ki num, kaadn̄ naane gεger Səɗəm se ɓorse kic tēdn̄ utu *. 24 Taa naan̄ se ɓo, 'booyki m'asen taada: ɓii kəjŋ ɓoor ki se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'cir nakŋ ken utu kaan do jeege tun taa naan̄ Səɗəm ki se.»

*Isa təəm Raa
(Lk 10.21-22; 1Kor 1.26-29)*

25 Kaad ken se Isa deek ɔ: «Bua, naai ɓo Məl maakŋ raa ute gen do naan̄a, maam m'təəm̄i taa nakgen se naai ɔyinga kəyɔ jee jeel-targe tu ute jee mētekge tu, ɔ ɓorse naai 'taadga mētiŋa gaan sεemge tu. 26 Deere, Bua, kese ɓo nakŋ jigan ken naai maaki 'jen ro ki.

27 «Nakge paac se Bubum εdumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap ɓo jeelin̄ eyo; ken jeelin̄ se Raa Bubu kalin̄ ki sum. Ɔo Raa Bubu se kic ey num, nam tap ɓo jeelin̄ eyo num ken jeelin̄ se, Goonin̄ kalin̄ ki sum ɔ Goonin̄ se ɓo ɓaado taad Raa Bubu se jeege tu taa an̄ jeele.

* **11:10** Aak Mal 3.1. † **11:11** Ken ɓaano ute maakŋ Gaar Raa se, Isa. Taa naan̄ se ɓo Matiye taad ɔ jee ken maakŋ Gaar Raa ki se naade cir Jan-Batist ken ɓaado naan̄ Isa ki gen daapm doobiŋa. ‡ **11:18** Maakŋ taa naan̄ *Israēlge tu se jeege tēd tətə ute teŋ eyo num ute koojŋ biŋ sum. § **11:19** Jeel-taar gen Raa se: naan̄ ɔlo Goonin̄ do duni ki.

* **11:23** Aak Jen 13.

²⁸ «'Baakiro gōtum ki, naasen paacŋ ken ɔarkiga kɔɔɔ ɔɔ daamse deerse se ɔɔ maam m'asen kedŋ gōtn tɔɔl maaka. ²⁹ Uunki daamum se dose ki ɔɔ 'booy uunki taaruma. Taa maam se m'ɔɔp rom baata ɔɔ m'dalul. Ute maam se, naase aki kɔŋ gōtn tɔɔl maakse. ³⁰ Deere, taarum m'ɔɔ aki kuun se le, naan ɔɔŋ eyo, ɔɔ daamum m'ɔɔ aki kuun se kic le, naan cɛɛɛ.»

12

*Isa se naan ɔo Mɛl *ɔii sebit
(Mk 2.23-28, 3.1-6; Lk 6.1-11)*

¹ Kaad ken se Isa deel maakŋ gōtn gem ki ɔii sebit* ki ute jee mɛtiŋ ki. Ken naade deel deel se, jee mɛtiŋ ki jaay, ɔo tɔɔlde se baag tɛɛɛŋ do gemge ɔɔ ɔɔɔ. ² Ken *Parizige jaay aak nakŋ ese se, naade deek Isa ki ɔɔ: «Aaka, jee mɛti ki se tɛd nakŋ ken j'und te kulu gen tɛd eyo ɔii sebit ki!» ³ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase 'dooyiŋki te ey la, nakŋ ken *Daud tɛd ute jeenge kaad ken naade ɔo tɔɔlde se? ⁴ Gōtn se Daud endo maakŋ *kɔrɔr magal gen *Raa ki ɔɔ tɔs mappan j'ɛdɛŋga ked *sɛrke Raa ki, ɔɔɔ ɔɔ ɛd jeenge tun mɛtiŋ ki kici. Ey num mappan se naade kɔŋ kɔs eyo; ken 'kɔs se, *jee tɛdŋ sɛrke Raage tu kaldɛ ki sum. ⁵ Lɔɔu naase 'dooyiŋki te ey la, maakŋ *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se, ɔii sebit ki se jee tɛd sɛrke Raage tu ken tɛd naaba maakŋ kɔrɔr magal gen Raa ki kic ɔo uum aal te ɔii sebit se naan ki eyo. ⁶ 'Booyki m'asen taada: nam utu gōtn ara se, magal cir *Bee Raa se daala. ⁷ Taar ken taad ɔɔ: *Maam se m'je amki tɔjŋ sɛrke eyo, num m'je se naase aki 'kɛɛjŋ ɔo do naapge tu†* ɔɔ ken taar se jaay 'booy ɔkkiga mɛtiŋ num, jee se, naase adeki tɔkŋ mindde eyo, taa naade se tuj te dim eyo. ⁸ Taa *Goon Deba se le, naan ɔo Mɛl gen ɔii sebit.»

Isa ɛd lapi gaab ken jin ooyga kooyo

⁹ Isa iin ɔŋ gōtn se ɔɔ ɔaa endo maakŋ *ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki. ¹⁰ Gōtn ese, naan ɔŋ gaaba kalan jin ooyga kooyo. Taa *Parizige je doobm an kɔkŋ mind Isa se, tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Doobm naajege tu se, *ɔii sebit ki nam ɔk doobo ken kedŋ lapi debm kɔɔŋ ki la?» ¹¹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maakse ki se nam ɔk baata kalan sum, ɔɔ baatiŋ se jaay ooc maakŋ gɔɔ ki ɔii sebit ki num, an ɔaa kɔɔdɛŋ ey ne? ¹² 'Booyki, debkilimi se naan ɔɔŋ cir baata! Bin num ɔii sebit ki se, jeege ɔk doobo gen tɛdŋ bɛɛ jeege tu.» ¹³ Gōtn se Isa deek gaab ken se ɔɔ: «'Sɛɛj jii!» Gōtn se naan sɛɛj jin ɔɔ gōtn ese sum ɔo jin se ɔŋ lapi aan gɔɔ naapiŋ se. ¹⁴ Gōtn se Parizige teeco naatn maakŋ ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki se, ɔaa tus dɔɔk taarde gen je doobm an 'kutn Isa.

Isa se naan ɔo debm tɛdŋ naabm ken Raa bɛɛɛ ɔɔdɛŋo

¹⁵ Ken Isa jaay booy ɔɔ naade dɔɔkga taarde gen tɔɔlin se, naan iin ɔŋ gōtn ese se ɔɔ jeege dɛna ɔk mɛtiŋa ɔɔ naan ɛd lapi jee kɔɔŋge tu paac. ¹⁶ Num naan aacden kaama ɔɔ j'ɔŋte taadŋ jeege tu an jeele. ¹⁷ Bin ɔo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taadno do dɔkiŋ se aanga doobiŋ ki, ken ɔɔ:

¹⁸ «Ken ara ɔo debm tɛdŋ naabum ken maam Raa m'bɛɛɛ m'ɔɔdɛŋo.

Naan ɔo debm maak-jema ɔɔ tɔɔlum jaay maam m'bɛɛɛ m'ɔɔdɛŋo.

*Maam m'an ɔɔy Nirlum se don ki ɔɔ doobm maam daan ki se,
naan an taadŋ jikilimge tu paac.*

¹⁹ *Naan se le mooy te nam eyo ɔɔ taad te makɔŋ eyo.*

Taar naan se j'an booyiŋ doobge tun kaam ara kaam ara se eyo.

²⁰ *Mu taa baar ken dug dug se kic ɔo, naan an tɛɛɛ eyo.*

ɔɔ lɔɔmpɔn poodŋ ɔaa ɔaa kooyo se kic le, naan an tɔɔl eyo.

Naan tɛd nakge ute doobiŋ se bini 'cir nakgen bɛɛ ey se paac.

²¹ *ɔɔ jee do naan ki se paac kɔnd dɔde do naan ki.‡»*

* **12:1** Bii sebit se ɔii ken Yaudge lee jamakŋ ro ki. † **12:7** Aak Oz 6.6. ‡ **12:21** Aak Eza 11.12.

Isa ute *Bubm sitange se taarde kalan la?
(Mk 3.20-27; Lk 11.14-23)

²² Gətn se jeege ək ɓaano gətn Isa ki ute gaaba kalan ək kəɗɗ sitan ɔɔ kəɗɗ sitan se tɛdɪn gaabm se tɛd kaam-təɔkə ɔɔ ɔŋ taad taar eyo. Gaabm se Isa ɛdɪn lapia, kaamiɗ ɔɔd aaka ɔɔ naan baag taadn taara cɛy. ²³ Ɔɔ gətn se jee dɛnge paac aak nakɗ se, deel dode ɔɔ əkden taad eyo, deek ɔɔ: «Gaabm ese se, teeco mɛtjil Gaar *Daud ki ey la?» ²⁴ Num gan kɛn *Parizige jaay booy taar se, naade deek ɔɔ: «Gaabm se tuur sitange ro jeege tu ute tɔɔŋ Belzebul, naan kɛn Bubm sitange se.» ²⁵ Gan Isa jeel maak-saapde dey se deekden ɔɔ: «Maakɗ taa naan gaar kɛn jeenge taarde ək mɛtn naap eyo ɔɔ baagga tɛdn bɔɔrɔ ute naapa se, naan se utu tɛrɛcɛ. Maakɗ gɛgɛr, ey lɛ maakɗ ɓee kɛn malinge tɛd taara ute naapa se kic ɓo, malinge 'kəŋ king eyo. ²⁶ Kɛn Bubm sitange jaay tuur naapiɗ Bubm sitange se, kɛse aan gɔɔ naan tɛd bɔɔrɔ ute ro naan maliɗa ɔɔ bin se naan tɔpɗa roŋa. Kɛn bin num, gaariɗ se naan an kəkɗ ɔɔ dɪo? ²⁷ Naase ɔɔki maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee mɛtse ki se, kɛn ɛdden tɔɔgɔ jaay tuur sitange se, nanɗa? Bin num naade mala se ɓo asen kəŋ bɔɔrɔ dose ki. ²⁸ Kɛn deer num, maam se m'tuur sitange ute *Nirl Raa, bin se 'jeelki, *maakɗ Gaar Raa se aanga gətse ki. ²⁹ Kɛn nam jaay je kɛnd kəsn ɓee debm tɔɔg se, debm se naan ək dəkɪŋa jaay ɓo, kəsn ɓeeɗa. ³⁰ Debm jaay ute maam ey se, naan se debm taamooyuma ɔɔ debm jaay noogum gɛn tusn jeege ey se, debm bin se wəɔkden wəɔkə.

³¹ «Taa naan se ɓo 'booyki m'asen taada: *kusiɗ paacɗ kɛn jikilimge tɛda ute naajɗ kɛn naade lee naaj Raa se kic ɓo, Raa adesɗ kəŋ tɔɔɓ. Num debm jaay naaj Nirl Raa se, kusiɗ naan se Raa anɗɪn tɔɔl eyo. ³² Anum debm jaay taad taar ɪŋ kus ro maam *Goon Deb ki kic ɓo, Raa an tɔɔl kusiɗɪna. Num gan debm jaay taad taar ɪŋ kus ro *Nirl Salal ki se, Raa an tɔɔl kusiɗɪn do naan ki ara ki eyo ɔɔ ɓii kɛn kaam mɔɔtn se ey kici.»

Ko kaaga ute koojɪna

³³ Isa deekden ɔɔ: «'Booyki. Kaagɗ jiga se ooj koojɪn kic ɓo jiga, num kaagɗ kɛn kəɗɗ se, ooj koojɪn kic ɓo jig eyo. Taa kaaga se j'aak k'jeeliɗ ute koojɪna. ³⁴ Aakumki tu wəɔjgen ara! Naase lɛ jee bɛɛki eyo, num te doobm gay jaay naase aki taadn nakɗ bɛɛ se? Taa taar kɛn jikilimge lee taad paac se iɪno maakde ki. ³⁵ Debm bɛɛ se, bɛɛɗ se iɪno maakiɗ ki ɔɔ taar kɛn teec taariɗ ki kic ɓo bɛɛ, ɔɔ debm *kusiɗ se, kusiɗɪn se kic ɓo iɪno maakiɗ ki ɔɔ taar kɛn teec taariɗ ki kic ɓo ɪŋ kusu. ³⁶ 'Booyki m'asen taada: ɓiin Raa kəŋ bɔɔr do jeege tu se, taargen jeege taadɪn rɛɗ rɛɗ paac se, Raa utu ɓaa tɔnd mɛtde. ³⁷ Taa ute taar kɛn 'teec taari ki se jaay ɓo ai daapa ey lɛ ai kutu.»

Jeege je kaakɗ nakɗ-kəɔɓɔ
(Lk 11.24-32)

³⁸ Gan gətn se jee jeel taadn tɔɔkɗ mɛtn Ko Taar Raage kandum ute *Parizige naade deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'je j'ai kaakɗ naai ajen tɛdn nakɗ-kəɔɓm kɛn j'an kaakɗ jeel ro ki naai se iɪno gətn Raa ki.» ³⁹ Naan deekden ɔɔ: «Jee ɓɔrse jig eyo ɔɔ 'tuj ɔrmdɛ naan Raa ki se je kaakɗ nakɗ-kəɔɓɔ, naɓo nakɗ-kəɔɓm naade an kaakɗ jeel ro ki se, tecɗ aan gɔɔ kɛn gɛn debm taad taar teeco taar Raa ki kɛn k'daniɗ Yunus* se sum. ⁴⁰ Aan gɔɔ Yunus tɛdo ɓii mətɔ maakɗ kɛɗj kɛn magal se, *Goon Deba se kic ɓo 'tɛdn ɓii mətɔ maakɗ naan ki. ⁴¹ Bii kɛn jaay Raa an kəŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, jeegen Ninib ki se kic utu 'kəkɗ mind jeegen duni kɛn ɓɔrse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ɔɔ tɛrlga maakde do Raa ki, anum 'booyki debm ara se, cir Yunus se daala. ⁴² Bii kɛn Raa an kəŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, nɛɛlgen iɪno kaam kaam bəɔyɔ† gətn duni daar ro ki se utu kəkɗ mind jeegen duni kɛn ɓɔrse se. Taa naan iɪno gətn dəkə gɛn booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.»

Sitan ak terlo gatin ki

⁴³ Ter Isa taadden oo: «Ken sitan jaay teec onga nam se, naan baa leedo do kod-baarge tu je gatin kingi, nabo naan onjo te eyo. ⁴⁴ Ken naan jaay on te ey num, baag taadn ute maakin oo: maam se m'kaki m'terl gatin ken m'iinno ro ki. Ken naan jaay ak terl aan se, on bee se k'daapinga aak bee aac walak oo nam maak ki se gata. ⁴⁵ Gatin se naan ak terle oo baa onjo sitangen kuuy cili ken kusin cirin naan se daala. Naade baado tele end ing maaki gaab ken se oo king gaabm se terl baa ted kusin cir ken deet se daala. Deere, naan se bo naki ken utu kaan do jeegen do duni ken borse jig ey se.»

Genaa Isage ute konde

(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Kaad ken Isa utu taad taad jee denge tu bort sum bo, gatin se genaange ute konde daar naatn je taadn te naana. ⁴⁷ [Deb kalan baado taadin oo: «'Booyo! Koi ute genaage se utu naatn oo naade se je ai kaaka.»]† ⁴⁸ Gan Isa terl deb ken j'alinoo se oo: «Koyuma ute genaage se tap bo nanje?» ⁴⁹ Ter gatin se, naan uun jin toj ro jeenge tun metin ki oo deekden oo: «Aaki jee se bo koyumge ute genaage. ⁵⁰ Taa debm jaay ted naki Bubum maaki raa ki maakin jen ro ki se, naan se bo genaam gaaba, ken menda oo koyuma.»

13

*Kaal naagη taar gen debm kənd buru**

(Mk 4.1-20; Lk 8.4-15)

¹ Bii ken se sum bo, Isa teec on bea oo baa ing taa baar ken Galile ki. ² Oo gatin se dool jeege dena tus ceen ki alin naan iin ook ing maaki markab ki oo jee ute dende se daar do jeh baar ki. ³ Gatin se naan taaddenga taarge dena ute doobm kaal naagη taara deekden oo: «'Booyki, deb kalan tas kupina oo teec baa kənd buru. ⁴ Ken naan jaay ond kənd burin se, kupm metin si jeh doob ki oo yeelge booy baado tuun osin naatn paac. ⁵ Kupm metin si do naan ken gatin ak koa. Kupm se naar teeco yakado taa gatin se, naanin ceere. ⁶ Num gan ken kaada jaay baag tongo se, naan lawaka oo tuutu, taa gatin se iirin on end baa te dok eyo. ⁷ Kupm metin se si maaki ji kaag ken ak korondo. Ji kaagη ute korondo se teepe oo aayin taara. ⁸ Kupm metin si do naan ken jiga. Kupm se am took doa oo ak kaama. Kengen metinge se ak kaama bee bee, kengen kuuy ak kaama dena oo kengen kuuy se ak kaama den ciri.» ⁹ Gatin se Isa deekden oo: «Debm jaay ak bi booyo num, booy ak taar se.»

Gen di Isa taadden ute kaal naagη taara

¹⁰ Jee metn Isa ki baado onina oo tond metin oo: «Gen di jaay naai 'taad jeege tu ute doobm kaal naagη taara se?» ¹¹ Naan terlden oo: «Naki j'oyinga koy maaki *Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeelinkiga. Gan jee kuuy se, naki se Raa on taadden te metin eyo. ¹² Taa naan se debm ken ak se j'an kamb do ki 'tedn dena, num debm ken ak ey se le, ken cakon naan ak se kic bo j'an tsn naatn. ¹³ Taa naan se bo, maam m'taadden ute kaal naagη taara se:

taa naade aaka oo on aak ak eyo,

naade booyo oo on booy ak taar se eyo.

¹⁴ Bin bo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadden do dakin se aanga doobin ki ken oo:

Taar se naase utu aki booy ute bise, nabo aki booy kak eyo

oo naase utu aki kaaki ute kaamse, nabo aki kaaki kak eyo.

¹⁵ *Deere, jee se maake mōngō,*

naade talga kamba bidege tu oo turumga kaamdege,

ey num naade 'kōη kaaka, 'kōη booyo,

† **12:47** Bersen ara se, maaki Kitapge tun do dakin se, metinge maake ki se, gata.

* **13:** Taa naan Yaudge tu se

ge me se naade acin se naade sin aan goo kənd buru.

³⁴ Taargen paac se Isa dooy jee denge ute kaal naagŋ taara. Ɔo ɗim jaay naan dooyden ute kaal naagŋ taar ey se, gɔto. ³⁵ Bin ɓo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki taado do dakiŋ se aanga doobiŋ ki, ken ɔɔ:

Maam m'utu m'aden taadn ute kaal naagŋ taara,

do nakge tun ko k'kayina do dakiŋ kaad ken Raa utu aalo kaal do naanŋa se. §

Isa taad tɔɔk metn taar kaal naagŋ taar ro dɛɛŋgel ki

³⁶ Gaŋ gɔtn se Isa iin ɔŋ jee denge ɔɔ ɔk tɛrl ɓaa ɓeene. Jee metiŋ ki ɓaado ɔŋina tɔnd metiŋ ɔɔ: «'Taad tɔɔkjen tu metn taar kaal naagŋ taar ro dɛɛŋgel ken maakŋ-gɔt ki se?»

³⁷ Isa deekden ɔɔ: «Debm ɔɔc kupm jiga se, kɛse maam *Goon Deba. ³⁸ Maakŋ-gɔto se ɛ do naanŋa ɔɔ kupm jiga se ɛ, kɛse jeegen gen *maakŋ Gaar Raa, dɛɛŋgele se ɛ taadn ute jee *Bubm sitange. ³⁹ Debm wɔɔy ɔɔco dɛɛŋgele se, kɛse Bubm sitange*, kɔjo se ɛ taad te ɓiin dunia an nanŋa, ɔɔ jee kɔjge se ɛ *kɔdn Raage. ⁴⁰ Aan gɔɔ dɛɛŋgele se k'tusiŋ jaay k'tɔɔciŋ poodn se, ɓiin dunia nanŋ se kic ɓo utu tɛdn bin kici. ⁴¹ Bin ɓo maam Goon Deba m'ade m'kal kɔdumge ɔɔ jeegen jaay ɔl jeege ɔŋ doobm Raa, ɔɔ ɔlde tɛd *kusiŋa se, kɔdn Raage aden tuur naatn maakŋ gaariŋ ki. ⁴² Kɔdn Raage aden tɔsn kɔmb maakŋ baal pood ki, ɔɔ gɔtn se ɓo gɔtn naade tɔɔyɔ ɔɔ taanŋ naanŋege. ⁴³ Anum jeegen jaay tɛd naka ute doobiŋ naan Raa ki se, naade se wɔɔr aan gɔɔ kaada maakŋ gaar Bubde ki. Debm ɔk bi booyo num booy ɔk taar se jiga!»

Isa aal naagŋ taara ro kɔrbɔt ki ute meede

⁴⁴ «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kɔrbɔtn k'j'oyiŋ maakŋ-gɔt ki ɔɔ deba ɓaado rek ɔŋina ɔɔ naanŋ ɔyiŋ gatiŋ ki ɔɔ iin ɓaa. Ute maak-raapm naanŋ ɔk se, naanŋ ɓaa dugŋ ute nakŋ naanŋ ɔk se paac, ɔɔ ɔk tɛrl ɓaado dug maakŋ-gɔtn ese se.

⁴⁵ «Tɛr maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ debm tɛdn suukŋ ken je meedgen zode ɔɔŋɔ.

⁴⁶ Ken naanŋ je ɔŋ meedn zonŋ ɔɔŋ se, naanŋ ɔk tɛrl ɓaa dugno ute nakŋ naanŋ ɔk se paac, ɔɔ ɓaado dug meedn ese se.»

Isa aal naagŋ taara ute gende

⁴⁷ «Tɛr *maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gend j'undiŋ maakŋ baar ki ɔɔ tɔso napar kenjge dena. ⁴⁸ Ken gende jaay tɔso kenjge dooc se, naade iik teeciŋ taar ki, iŋg naanŋ ki, ɓɛɛr kengen jiga jiga ɔmb maakŋ ɛɛs ki ɔɔ kengen naapak ey se naade sin naatn. ⁴⁹ Bin ɓo ɓiin dunia an nanŋ se tecŋ bini. *Kɔdn Raage utu ɓaa nigŋ jeege kaam dio: jee *kusiŋge gen dode ɔɔ jee tɛd nakŋ ute doobiŋ se tɛdn gen dode kici. ⁵⁰ Jee kusiŋge se kɔdn Raage aden si maakŋ baal pood ki ɔɔ gɔtn se ɓo, gɔtn naade tɔɔyɔ ɔɔ taanŋ naanŋege.»

⁵¹ Isa tɔnd metn jee metiŋ ki ɔɔ: «Taar se, naase 'booy ɔkkiga la?» Naade tɛrliŋ ɔɔ: «Yɛɛ, k'booy j'ɔkga.» ⁵² Isa deekden ɔɔ: «Debm jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raa jaay k'dooyiŋga ute nakgen gen maakŋ Gaar Raa se, naanŋ se tec aan gɔɔ mɛl ɓee ken ɔɔd taa kɔrbɔtiŋ num ɔŋ nakgen kiji maak ki ɔɔ kengen do dakiŋ se kici.»

Jee Nazaret ki baate tookŋ kaal maakde do Isa ki

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ Ken Isa jaay dooy jee metiŋ ki ute kaal naagŋ taarge aas se, naanŋ iin ɔŋ gɔtn se. ⁵⁴ Gɔtn se naanŋ iin ɓaa maakŋ naanŋiŋ ki† ɔɔ ken naanŋ aan se, baag dooy jeege maakŋ ɓee ken Yaudge lee tus maak ki. Ɔo ken jee se jaay booy taar ken naanŋ dooyde se, tap ɓo ɔkden taad eyo deek ɔɔ: «Jeel-taara ute nakŋ-kɔɔbgen naanŋ tɛd se tap ɓo, ɔŋiŋo gayo? ⁵⁵ Naanŋ ɓo goon debm tirdn lee ɔɔc daap nakge se ey la? Kon ronŋ Mari ey la? Genaange ɓo Jak, Yusup, Simon ɔɔ Jud se ey la? ⁵⁶ Genaangen mendge ɓo utu tiŋg ute naajege ara ki ey la? Anum tap ɓo tɔɔŋ se paac naanŋ ɔŋiŋo gayo?» ⁵⁷ Kɛse ɓo nakŋ ken tɛdden naade ɔŋ aal maakde donŋ ki ey se. Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se jeege

§ 13:35 Aak KKR 78.2. * 13:39 Ara se ɓo Bubm sitange ronŋ Iblis kici. † 13:54 Maakŋ naanŋiŋ ki se ronŋ Nazaret, gɔtn ken naanŋ teepmno maak ki.

paac aaliñ maak ki; anum jee maakñ naanñ ki ute jee maakñ been ki se 60 aaliñ maak ki eyo.»⁵⁸ Taa naan se 60, gōtn se, Isa ñj tēd te nakñ-kōōbge dēn eyo taa naade baate tookñ kaal maakde doñ ki.

14

Kooy Jan-Batist

(Mk 6.14-29; Lk 9.7,9)

¹ Kaad kēn se, Gaar *Erod Antipas naan 60 magal taa naan Galile se, booy jeege ðs kōōs maan Isa. ² Naan deek jee tēdn naabinge tu ð: «Kese Jan-Batist 60 duroga daan yoge tu! Taa naan se 60 *Raa eđinga tōōgō gen tēdn nakñ-kōōbge se.»

³ Jeelki do dōkiñ se, Erod ðl k'j'ok k'dōōko Jan ute ziñziri ð ðl k'6aa k'j'oliñ maakñ dangay ki, taa Erodiaad mēnd genaanañ Pilip kēn naan ðkiñ mēnda se. ⁴ Taa Jan taadīnga taad ð genaai utu te kaamiñ se, naai ðk dōobm jaay an kōkñ mēdiñ eyo. ⁵ Erod se je tōōl Jan, na60 beer jee dēnge tu taa jee dēnge se, Jan se naade aakiñ aan gōō debm taad taar teeco taar Raa ki. ⁶ Bii kalan gaar Erod tēd tēd maak-raapm gen bii koojiñ se, goon Erodiaad mēnda se daam naan jeege tun k'danđeno baado gōtn tēdn maak-raap ki se ð daamiñ se tōōl Gaar Erod ki. ⁷ Gōtn se Gaar Erod naam taariñ naan jeege tu ð deekiñ ð: «Nakñ paacñ naai tōndga meta ro ki 60, maam m'ai kēda.» ⁸ Kon ðliñ mētiñ ð 6aa deekiñ ð: «'Gaana eđumo maakñ supura ki ara, do Jan-Batist.» ⁹ Do taar kēn se gaarge maakiñ taju, na60 naan le naamga naam taariñ naan jeege tu se, naan took ðl k'gaano do Jan j'ēd goon mēnd ki se. ¹⁰ Gōtn se naan ðl deba 6aa maakñ dangay ki 6aa gaano do Jan. ¹¹ Do Jan se k'gaan k'j'aaliño maakñ supura ki, j'ēdiñ goon mēnd ki se, ð goon mēnd se uun 6aa eđiñ kon ki. ¹² Jee mētn Jan ki baado uun 6aa duubiña, jaay 60 6aa taad mētn taar nakñ deel se Isa ki.

Isa eđ kōōs gaabge tu dupu-mii

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Kēn Isa jaay booy naan se, naan iin ook maakñ markab ki ð gaan 6aa do kōd-6aar ki kalin ki. Kēn jee dēnge jaay booy labar se, naade teeco maakñ gegerge tun cēs ki cēs ki ð uun jēna aal te taa baar. ¹⁴ Kēn Isa aan jaay bōōyo maakñ markab ki se, naan aak jee dēnge se, naan eđden dōde ki ð jee kōōndege se naan eđden lapia. ¹⁵ Aan tēger se jee mētn Isa ki baado ññina ð deekiñ ð: «Bere, kaada se baaga, gōtō se kic le daaniñ kōd-6aara dōk ute 6ea. Jee dēnge se ñnde wōōkñ 6aa maakñ naange tun cēs ki cēs ki 6aa dugñ nakñ kōōs.» ¹⁶ Gan Isa terlden ð: «Jee se 6aa eyo, naase mala 60 eđdeki kōōs.» ¹⁷ Gōtn se naade terlin ð: «Naaje se j'ok 60 mappa mii ð kēnjge di sum.» ¹⁸ Isa deekden ð: «'Baandekiro naanum ki ara ki.» ¹⁹ Ter Isa deek jee dēnge tu se ð j'iñg naan ki do mu ki ð gōtn se, naan tōs mappan mii ute kēnjgen di se jin ki, uun kaamiñ raan, tōōm Raa, dup mappa ð eđiñ jeege tun mētiñ ki ð jee mētiñ ki nigiñ jee dēnge tu. ²⁰ Naade paac ðs dēreñ te maraaddē ð togñ ðp se k'tuuniñ se dōoc gōrnō sik-kaar-dio. ²¹ Jeegen ðs paac se gaabge kalde ki sum 60 6aa 6aa nakñ dupu-mii. Mēndge ute gaange se maak ki eyo.

Isa lee do maane ki

(Mk 6.45-56; Jn 6.15-21)

²² Naan kēn se, Isa naar deek jeege tun mētiñ ki ð k'j'ook maakñ markab ki, k'gaan k'deel k'6aa naan ki jēñ baar kēn kaam naane kōr naan utu wōōk wōōk jeege 6ōrt se. ²³ Kēn naan jaay wōōk jee dēnge aas sum se, naan iin 6aa ook do kōs ki kalin ki gen keem Raa. Kēn kaada ooc sum se, Isa ðp kalin ki sum. ²⁴ Markabm jee Isage maak ki se baaga daan maan ki dōkō ð kēn kuulu jaay ðl deeb dōde ki se, uuno maane undiñ ro markaba ki se das das. ²⁵ Kēn gōtō ðpga baata aki kiip se, Isa 6aa kōñ jeenge se, leedo do maane ki. ²⁶ Kēn jee mētiñ ki jaay aakiñ naan leedo do maane ki se, naade nirlde teece deek ð: «Kese nirl nam!» Kēn naade jaay beere ðkden sum se, gōtn se naade baag tōōdn tōōyo. ²⁷ Gan Isa naar taadden ð: «Ōkki maakse tōōgō. Ōñte 'beerki, kese maama!» ²⁸ Gōtn se Pier terlin ð:

«Meluma, ken deer naai num, onum m'lee do maane ki m'ai baa kəŋə.»²⁹ Isa deekin ə: «'Baado.» Pier iin bəoyo maakŋ markab ki ə lee do maane ki sak Isa.³⁰ Gaŋ ken naan jaay aak kuulu əl dēna ə ken beere baa əkiŋ sum se, naan baag bəoy maan. Gətn se naan əd əy ə: «Meluma 'naakuma!»³¹ Gaŋ Isa naar əl jin əkiŋa deekin ə: «Gen di maaki naaja? Ken bin num naai aal te maaki paac dom ki eyo.»³² Gətn se naade di paac ook maakŋ markab ki ə kuulu dāara.³³ Jeegen paacŋ maakŋ markab ki se erg naaniŋ ki ə deekin ə: «Deere, naai se 'Goon Raa!»

Isa ed'lapi jee kəŋge tun taa naan Genezaret ki

³⁴ Ken Isa ute jee meŋiŋ ki gaan baar jaay aan taa naan Genezaret ki se, naade baa daar jeŋ ki.³⁵ Jee gətn se baa aak jeel Isa, ə taa naan ken se paac, naade taad labariŋ jeege tu ə jeege baano ute jee kəŋge paac gətn Isa ki.³⁶ Gətn se naade eem nəə meŋn Isa ki ə ŋ'ənde naade kutn taa kaliŋ sum. Ə jeegen paacŋ ut taa kaliŋ se əŋ lapi.

15

Isa taad te nakŋ bubgen do dəkina

(Mk 7.1-23)

¹ *Parizige meŋiŋge ute jee jeel taad təkŋ meŋn Ko Taar Raagen meŋiŋge iin Jeruzalem ki baado əŋ Isa ə deekin ə: ² «Gen di jaay jee meŋi ki baate tookŋ gen tedn nakŋ bubjegen do dəkina se? Taa naade tug te jidege aan gə gen bubgen do dəkina ey sum bo əə.»³ Isa terlden ə: «Nakŋ ken *Raa taad ə gen tēda tap bo, naase əŋiŋki ə 'tedki nakŋ bubsege bo cir se, gen di? ⁴ Ey num Raa se taadga taada ə: 'Sook koi ki te bubin ki* ə *Debm jaay naam koŋ te bubu se j'an təə.*† ⁵ Num gaŋ naase se, 'taadki əki: «Debm jaay deek koŋ ki ey le bubin ki ə: nakŋ maam m'ai keŋ jaay ai noog se, maam m'edŋga *serke Raa ki.»⁶ Naase əki debm bin se kəŋ sookŋ koŋ ki te bubin ki eyo. Bin bo naase 'resŋki ute doobm taar Raa ə 'tedki nakŋ bubsege bo ciri. ⁷ Naase maa jee maakse dio! Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ə:

⁸ *Jeegen ese se təəmum ute taarde sum, ey num maakde se dom ki eyo.*

⁹ «Ken naade baadoga kerŋŋ naanum ki gen keemum kic bo, cer sum, taa nakŋ ken naade lee dooy jeege se le, dooyde ute nakŋ ken jikilimge lee ted se sum.‡»

¹⁰ Gətn se Isa danə jee denge ə deekden ə: «Udki bia ə 'booyki beə! ¹¹ Ken tuj debkilimi naan Raa ki se, nakŋ ken naan əs jaay booy maakiŋ ki se eyo, num gaŋ nakŋ ken naan saapiŋa ə teec jig eyo taariŋ ki se bo, tujina.»¹² Gaŋ gətn se jee meŋn Isa ki baado əŋina ə tənd meŋiŋ ə: «Naai 'jeele ute taar naai 'taad se, Parizige maakde tujga daamo?»

¹³ Isa terlden ə: «Kaaggen paacŋ Bubum maakŋ raa ki bo duubden ey se, j'utu j'aden tədn naatn§. ¹⁴ Əndeki naade se jee kaam-təkge ə təd jee kaam-təkge. Ken debm kaam-təkə jaay təd naapiŋ se, naaden di paac se 'si maakŋ gə ki!»

¹⁵ Gətn se Pier tənd meŋn Isa ə: «'Taad təkjen tu meŋn kaal naagŋ taar se.»¹⁶ Isa terlden ə: «Naase kic taar se 'booy əkki meŋiŋ ey ne? ¹⁷ Naase 'jeelki ey la nakŋ ken debkilimi əs paac jaay bəoy baa maakiŋ ki se, tedga num, naan baa naamiŋ ci naagŋ boog ki naatn. ¹⁸ Num gaŋ nakŋ iin saapiŋ ki jaay teecga taariŋ ki se bo, ken tuj debkilimi naan Raa ki. ¹⁹ Saapgen jig ey paac se iin maak ki. Kese bo ken əl jeege təd jeege, lee əs naapa reŋ reŋ, lee əs mēnd jeege ə gaabm jeege, boogo, taad taargen meŋ ki eyo ro jeege tu ə naaj jeege. ²⁰ Kese bo nakŋ ken tuj debkilimi naan Raa ki. Ey num ken baa baa kəə jaay tug te ji ey kic num, an kəŋ tujŋ naan Raa ki eyo.»

Mēnd se mēnd Yaud eyo ə aal maakiŋ do Isa ki

(Mk 7.24-30)

* 15:4 Aak Ekz 20.12 ə Dt 5.16. † 15:4 Aak Ekz 21.17. ‡ 15:9 Aak Eza 29.13. § 15:13 Ara 6o Isa taad taa Parizige.

21 Isa iin ɔn gɔtn se, ɔɔ ɓaa taa naan ken Tir ute gen Sidɔn ki. 22 Gɔtn se mɛnda kalan mɛnd *Kanan ing taa naan ken se ɓaado ɔn Isa ɔɔ baag tɔɔy mɛtin ki ɔɔ: «Ejum dom ki Meluma *Goon Daud! Goonum mɛnda se ɔk kɔɔn sitan ɔɔ sitan se dabarin dɛna.» 23 Gan Isa tɛrlin taar eyo. Jee mɛtin ki iiko cɛɛn ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Mɛnd se 'tuurin naatn, taa naan lɛ tɔɔy ɔn eyo ɔɔ ɔk mɛtjege tak kaam mɔɔtn.» 24 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam se, Raa ɔlumo taa gaan *Israɛlge iigga kiig aan gɔɔ gaan baatge se.» 25 Gan mɛnda se ɓaado ɛrg naanin ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Meluma, 'naakuma!» 26 Isa tɛrlin ɔɔ: «Mɛt ki eyo ken gaange ɔs dɛrɛn te ey sum ɓo k'tɔsn kɛdn kɔsn se gaan bɛsge tu.» 27 Mɛnda tɛrlin ɔɔ: «Meluma, taari mɛt ki, naɓo gaan bɛsge kic ɓo ɔs kɔsgen si mɛtn tabil mɛldege tu.» 28 Gan Isa tɛrlin ɔɔ: «Mɛnda, naai se aalga maaki paac dom ki! Ɔn Raa ai kɛdn nakn maaki jea.» Ɔɔ kaad ken se sum ɓo goonin se ɔn lapia.

*Isa ɛd lapi jee kɔɔnge tu dɛna
(Mk 7.31-37)*

29 Isa iin gɔtn se ɔɔ ɓaa taa baar ken k'danin Galile. Ɔɔ gɔtn se naan ook ɓaa ing do kɔs ki. 30 Dɔɔl jeege dɛna ɓaado ɔnina. Naade ɓaado ute jee cɛkɛdɛge, jee kaam-tɔɔkge, jee dukurge, jee ɔn taad taar eyo ute jee kɔɔndegen kuuy kic dɛna. Naade ɓaandeno naan Isa ki ɔɔ naan ɛdden lapia. 31 Gɔtn se dɔɔl jeege se jaay aak nakn se, paac ɓo ɔkden taad eyo, ken naade jaay aak jee ɔn taad taar eyo baag taada, ɔɔ jee dukurge ɔn lapia, jee cɛkɛdɛge baaga lee talam talam ɔɔ jee kaam-tɔɔkge baaga kaaka. Gɔtn se naade *nook Raa gen *Israɛl.

*Isa ɛd kɔsɔ gaabge tun dupu-sɔɔ
(Mk 8.1-10; Mt 14.25-31)*

32 Isa danɔ jee mɛtin ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Jee se maam m'aakde ɔɔ m'ɛɛjdɛnga dode ki, taa naade tɛdga ɓii mɔtɔ ute maama ɔɔ dim kɔsde gɔtɔga. Maam m'ade kɔn naade ɓaa te ɓode se eyo, ey num naade ɓaa baatn doob ki.» 33 Jee mɛtin ki deekin ɔɔ: «Do kɔd-ɓaar ken ara j'akiro kɔn mappa gay jaay j'aki kɛdn jeege tun dɛn se kɔsn dɛrɛn se?» 34 Isa tɔnd mɛtde ɔɔ: «Naase ɔkki mappa kando?» Naade tɛrlin ɔɔ: «J'ɔk cili ute kenjge seem seem kandum.» 35 Gɔtn se Isa deek jee dɛnge tu ɔɔ j'ing naan ki. 36 Naan tɔs mappan cili se ute kenjge se jin ki, tɔɔm Raa, dup ɛdin jeege tun mɛtin ki ɔɔ jee mɛtin ki nigin jee dɛnge tu. 37 Ɔɔ gɔtn se jeege paac se ɔs dɛrɛn ute maraadde. Ɔɔ jee mɛtin ki se tɔs togɔn ɔɔp se, dooc gɔrnɔ cili. 38 Jeege ɔs paac se gaabge kalin ki dupu-sɔɔ ɔɔ mɛndge ute gaange maak ki eyo. 39 Ken Isa jaay ɔl jee dɛnge ɓaa sum se, naan ook maakn markab ki ɔɔ ɔmb gaan baar ɓaa taa naan Magadan* ki.

16

**Parizige ute *Sadusege tɔnd mɛtn nakn-kɔɔɓm ade kiin maakn Raa ki
(Mk 8.11-21; Mt 12.38-42)*

1 Parizige ute Sadusege ɓaado ɔn Isa. Naade je an goom kɔk se tɔnd mɛtin ɔɔ: «Naaje k'je ajen tɛdn nakn-kɔɔɓm ken j'an kaakn jeel ro ki, ken iino maakn *Raa ki.» 2 Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Ken aanga tɛger kaada aki kooc jaay, naase aakki maakn raa aac aan gɔɔ poodo se, naase 'taadki ɔki gɔtɔ 'tɛdn jiga. 3 Ɔɔ tanɔɔrin jaay naase aakkiga maakn raa se aac ilim zum zum se, naase 'taadki ɔki: «Jaaki se gɔtɔ tɛdn jig eyo.» Ute nakgen tɛd maakn raa ki se ɓo naase 'jeelki nakgen utu 'tɛda. Anum gen di jaay naase aak 'jeelki nakgen aan ɓorse ey se? 4 Jee ɓorsen jig eyo ɔɔ 'tuj ɔrmde naan Raa ki se. Naade je ɔɔ kaakn nakn-kɔɔɓɔ, naɓo nakn-kɔɔɓm naade an kaakn jeel ro ki se, tecn aan gɔɔ ken gen Yunus se sum.» Gɔtn se tɛr Isa iin ɔnde ɔɔ ɓaa.

Ɔndki kɔndɔ ute dooy gen *Parizige ute gen *Sadusege

* 15:39 Taa naan Magadan se ɓorse jeege jeel gɔtin eyo lɛ daam, 'tɛdn Magdala.

⁵ Kɛn jee mɛtn Isa ki jaay gaan ɔmb baar ɓaa jɛŋ kɛn kaam naane se, kɛn naade ɓaa ɓaa se dirigo tɔso te mapp eyo. ⁶ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ɔɔdki dose ɔɔ ɔndki kɔnd ute ɔrɔm* Parizige ute gɛn Sadusege se!» ⁷ Jee mɛtiŋ ki baag taadn ute naapa ɔɔ: «Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mappa eyo.» ⁸ Gaŋ Isa se jeelga saapde ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase aalki te maakse paac dom ki eyo, ey num gɛn di jaay naase 'taadki ute naapa ɔɔki: «Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mapp ey se?» ⁹ Bɔrse kic naase 'booy ɔkki te ey rɔk la? Naase 'saapinŋi tu, kɛn ute mappa mii sum ɓo gaabge dupu-mii ɔso ɔɔ mɛt kɔɔpiŋ se, naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando? ¹⁰ Ɔɔ gɛn mappan cili jaay gaabge dupu-ɔɔ ɔso se, mɛt kɔɔpiŋ se naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando? ¹¹ Taar maam m'taadŋen m'ɔɔ: ɔndki kɔnd ute ɔrɔm Parizige ute gɛn Sadusege se, maam m'je m'taad te mappa eyo. Anum gɛn di jaay naase 'booy ɔkumki ey se?» ¹² Gɔtn se jee mɛtn Isa ki se ɓaa booy ɔkga taar Isan taadŋen se taa j'an kɔnd ɓo ute ɔrɔm k'tɛd mappa se eyo, num j'an kɔnd ɓo ute dooy gɛn Parizige ute gɛn Sadusegen lee dooy jeege se.

*Pier taad ɔɔ Isa se naan ɓo *al-Masi
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)*

¹³ Kɛn Isa jaay aan taa naan Sezare kɛn gɛn Pilip ki se, naan tɔnd mɛtn jee mɛtiŋ ki ɔɔ: «Gɛn jeege tu num, *Goon Deba se tap ɓo nanja?» ¹⁴ Naade tɛrliŋ ɔɔ: «Jee mɛtiŋge ɔɔ naai Jan-Batist, jee mɛtiŋge ɔɔ naai *Eli, kengen mɛtiŋge ɔɔ naai Jeremi ey lɛ debm taad taar teeco taar Raa kɛn gam.» ¹⁵ Isa tɔnd mɛtde ɔɔ: «Gɛn naase ki num, ɔɔki maam tap ɓo m'nanja?» ¹⁶ Simon Pier tɛrliŋ ɔɔ: «Naai se al-Masi, Goon Raa zɛɛɛ.» ¹⁷ Gaŋ Isa deekiŋ ɔɔ: «Simon goon Jan, naai maaki raapo taa taar naai taad se, debkilimi ɓo taadio mɛtiŋ eyo, num Bubum maakŋ raa ki ɓo taadio taar se. ¹⁸ Bin num 'booyo Pier: roi Pier se je deekiŋ ɔɔ *dɛlbɛ* ɔɔ do dɛlɛb kɛn ese ɓo, maam m'kiŋ *eglizuma ɔɔ yoa ute tɔɔgiŋ se kic ɓo an kɔŋ tɛdn dim eyo. ¹⁹ Maam m'ai kɛdn lɛkɛrlɛgen gɛn *maakŋ Gaar Raa. Nakŋ paacŋ jaay naai 'dɔɔkinga do naan ki se, maakŋ raa kic ɓo Raa dɔɔkinga. Ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naai 'tuutiŋga do naan ki ara ki se, maakŋ raa ki kic ɓo Raa an tuutu.» ²⁰ Gɔtn se jee mɛtiŋ ki naan aacden kaama ɔɔ taar kɛn naan ɓo al-Masi se ɔɔ j'ɔŋte taadn nam ki.

Isa taad ɔɔ naan utu 'kooyo ɔɔ duru

²¹ Naan kɛn se, Isa baag taadn jeege tun mɛtiŋ ki tal ɔɔ: «Maam se, bɛɛki num m'ɓaa Jeruzalem ki, ɔɔ magal taa ɓee Yaudge, magal jee tɛdn *sɛrke Raage tu, ute jee jeel taadn tɔɔkiŋ mɛtn Ko Taar Raage se, naade se utu am dabar dɛna, am tɔɔɔ ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se m'ade 'dur daan yoge tu.» ²² Pier dan ɓaansin cɛɛs ki ɔɔ baagiŋ mooyo ɔɔ: «Mɛluma, Raa ai bɔɔbɔ! Ɔŋ nakŋ se 'kaan doi ki eyo! Ɔŋ Raa ai bɔɔbɔ!» ²³ Num gaŋ Isa tɛrl aak Pier ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «*Bubm sitange iik naatn cɛɛm ki gam naane! Taa naai se 'je am gaasn naabm kɛn Raa je ɔɔ m'an tɛd se ɔɔ saapm naai se gɛn Raa eyo, kese saapm jikilimge.»

Isa se j'an daan j'ɔɔ di

²⁴ Tɛr Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki daala ɔɔ: «Debm jaay je am daan num, 'baatn roŋ mala, 'kuun kaagŋ yoŋa† jaay ɓo am daana. ²⁵ Taa debm je kaajŋ koŋ se utu an kutu naan Raa ki ɔɔ debm ut koŋa taa maam se, utu an kaaja. ²⁶ Kɛn debm jaay *duni ute magaliŋ ɓo kaam jin kic num, kɛn naan kutn koŋ naan Raa ki se, naan an kɔŋ di ro ki? Lɔ debkilimi se koŋa se, naan an dugiŋ ute dio? ²⁷ Taa naan se ɓo, *Goon Deba utu ade ɓaa maakŋ gaar Bubiŋ ki ute kɔdiŋge ɔɔ nanja nanja kic ɓo naan an kɛdn bɛdiŋa ro naabiŋ kɛn naan tɛda. ²⁸ Deere, 'booyki bɛɛ m'asen taada: maakŋ jeege tun ɓɔrse utu ara se, mɛtiŋge se kooy ey sum ɓo utu kaakŋ Goon Deba ade ɓaa maakŋ gaariŋ ki.»

* **16:6** Ara se ɔrɔm se je taad ute dooy kɛn Parizige ute Sadusege lee dooy jeege se. † **16:24** Kese je deekiŋ ɔɔ an roi dabara bini kooy taa Isa.

17

Raa ooj ro Isa(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)*

¹ Ken bii mæcɛ jaay deel se, Isa danj Pier, Jak ute gɛnaaŋ Jan. Naade ɓaa do ko ki jɛrlɛ kalde ki. ² Ken naade aan se, gɔtn se Raa ooj tɛrlin roŋa naande ki. Daan kaamin se ɓaa tɛd raap aan gɔɔ kaada ɔɔ kalinɛ kic ɓaa tɛd raap lak lak aan gɔɔ gɔtn wɔɔɔ. ³ Gɔtn se jee mɛtin ken mɔtɔ se naar aak *Musa ɔɔ *Eli, teec naande ki. Ɔɔ ken naade aakde se, naade daar taad taad ute Isa. ⁴ Ganj Pier deek Isa ki ɔɔ: «Mɛluma, bɛeki num, j'aki king gɔtn ara. Maam m'taal daabge mɔtɔ: kalan naai ki, kalan Musa ki ɔɔ ken kalan Eli ki.» ⁵ Kaad ken naan utu taad taad bɔrt sum ɓo, gapar wɔɔr gɔtɔ se ɓaado naar deebde bat. Ɔɔ maakŋ gapar ki se k'booy mind deba taad ɔɔ: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema ɔɔ naan tɔɔlum jaay maam m'bɛɛr m'ɔɔdɪŋo, 'booy uunki taariŋa!» ⁶ Ken jee mɛtin ki jaay booy taar se, nirlde teece, ɓeere ɔkde se ɔɔ naade taal tooco ɔɔ tɔnd naandege naan ki. ⁷ Isa ɓaado iiko cɛɛde ki ɔɔ jin tuutde ɔɔ deekden ɔɔ: «Iin 'daarki! Naase ɔnte 'ɓeerki!» ⁸ Ken jee mɛtin ki jaay uun kaamde aak se, ɔɔp Isa kalin ki sum, nam kuuy gɔtɔ. ⁹ Kaad ken naade utu ɓɔɔyɔ ɓɔɔy kon se, Isa dejde ɔɔ: «Bɛɛɛ, nakŋ naase aakkiro se, ɔnte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

Jee mɛtn Isa ki tɔnd mɛtin taa *Eli

¹⁰ Ganj jee mɛtn Isa ki tɔnd mɛtin ɔɔ: «Gɛn di jaay jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage taad ɔɔ Eli ade ɓaa jaay *al-Masi ade ɓaa se?» ¹¹ Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Deere, Eli utu ade ɓaa ɔɔ naan ɓo utu tɔnd daapm nakge paac ute doobiŋa. ¹² Num 'booyki m'asen taada: Eli se lɛ ɓaadoga, naɓo jeege jeelin te eyo, tɛdɪŋa nakŋ maakde je don ki. Ɔɔ bin ɓo *Goon Deba kic naade utu an dabar bini.» ¹³ Do taar ken se jaay jee mɛtin ki se ɓaa booy ɔkga taar Isa taadden se, naan taad ute Jan-Batist.

*Isa ɛd'lapia goon ken ɔk kɔɔŋ puputu**(Mk 9.14-32; Lk 9.37-45)*

¹⁴ Ken Isa ute jee mɛtin ki jaay aan cɛɛ jee denge tu se, gaaba kalan ɓaado ɛrg naan Isa ki, ¹⁵ ɔɔ deekin ɔɔ: «Mɛluma, goonum se ɛjin don ki. Naan se ɔk kɔɔŋ puputu ɔɔ lee dabarin dena, daayum ɔlin naan tooc maakŋ pood ki eylɛ maakŋ maane ki. ¹⁶ Maam m'ɓaansinɔ gɔtn jeege tun mɛti ki, naɓo naade ɔŋ ɛdɪŋo te lapi eyo.» ¹⁷ Isa ɛɛp taariŋa ɔɔ deek ɔɔ: «Jee do naan ken ɓorse se, jee naaj taarge ɔɔ jee bɛeki eyo. Maam tap ɓo m'king ute naase bini nuŋ ki? Maam tap ɓo m'asen sɛrkŋ bini nuŋ ki? Goono se ɔk 'ɓaamsinkiro tu ara!» ¹⁸ Isa aac kaama sitan ken tɛd goono puputu se ɔɔ n'teec naatn ro goon ki se. Ɔɔ kaad ken se sum ɓo goono se ɔŋ lapia. ¹⁹ Tɛr jee mɛtn Isa ki danj ɓaansin cɛɛs ki ɔɔ tɔnd mɛtin ɔɔ: «Gɛn di jaay ɓo sitan se naaje k'j'ɔŋ k'tuuriŋ te ey se?» ²⁰ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Taa naase kaal maakse baata. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naase jaay ɔkki kaal maakŋ do Raa ki magal aan gɔɔ kaam koobi se num, naase aki deekŋ ko ken ese se ɔɔ iin dɛɛtɛ ɔɔ ko se kiin dɛɛtɛ. Nakŋ jaay asen cir se gɔtɔ.» ²¹ [Tɛr Isa deekden ɔɔ: «Napar sitan bin se ken naase jaay ɔŋ uunki te *siam gɛn tɔnd mɛtn Raa ey num, naan se 'kɔŋ teec eyo.»]*

Isa taad daala ɔɔ naan utu kooyo ɔɔ duru

²² Bii kalan jee mɛtn Isa ki tus paac taa naan ken Galile ki ɔɔ gɔtn se, Isa deekden ɔɔ: «*Goon Deba se j'utu j'an kɔkŋ kɔl ji jeege tu. ²³ Naade utu an tɔɔɔ ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se naan ade dur daan yoge tu.» Ken jee mɛtin ki jaay booy taar se, naade rode oojde walak.

Isa ute Pier ɔg miir gɛn *Bee Raa

²⁴ Ken Isa ute jee mɛtin ki jaay aan maakŋ gɛgɛr ken Kaparnayum ki se, jeege lee tɔk gursn miir gɛn Bee Raa se ɓaado ɔŋ Pier ɔɔ tɔnd mɛtin ɔɔ: «Mɛlse tap ɓo, lee ɔg miir taa gɛn

* 17:21 Taargen ara se maakŋ Kitapge tun do dɔkin se, mɛtinge maakde ki se, gɔtɔ.

Bee Raa lóbu gótó?» ²⁵ Piér terlin̄ ð: «Yee naan̄ ógá.» Kén jaay Piér báa been se, Isa bo uun taara deete ð deekin̄ ð: «Gen naai ki num saap ð dí, Simon Piér: gaaringen do naan̄ ki se, kén lee ógden miiri tap bo nan̄ge? Jee maak̄n̄ naan̄dege tu lóbu mértge?» ²⁶ Piér terlin̄ ð: «Mértge.» Isa kic terlin̄ ð: «Kén deer num, gaan naan̄ge se lee óg miiri eyo! ²⁷ Naó, naaje se k'je jee se maakde tuj eyo, taa naan̄ se bo Piér, 'báa taa baar ki und kuuyi maan, ð kén̄j kén naai an̄ kók̄n̄ deet deet se, éepin̄ taarína ð kón̄ tamma kalan̄ aas kón̄ḡn̄ miir jeege dio. Uuniña ð 'báa édden taa tóal béd gen̄ miir maama ð gen̄ naai.»

18

*Maak̄n̄ *Gaar Raa ki se nan̄a bo tédn̄ magala (Mt 5.29-30; Mk 9.33-50; Lk 9.46-50)*

¹ Kaaf kén se jee métn̄ Isa ki báadó óñina ð tond̄ métn̄ ð: «Nan̄a bo 'tédn̄ magal cir jeege paac *maak̄n̄ Gaar Raa ki?» ² Isa dan̄o goon cókó báadó daar daande ki, ³ ð deekden ð: «'Booyki bée m'asen taada: kén naase 'terlki te maakse te eyo ð 'tédki te rose aan góó gen̄ gaangen sém ey se, naase aki kón̄ kénd̄ maak̄n̄ Gaar Raa ki eyo. ⁴ Taa naan̄ se bo debm jaay óp ron̄ baat aan góó goon cókón̄ ese se, naan̄ bo debm 'tédn̄ magal cir jeege paac maak̄n̄ Gaar Raa ki. ⁵ Taa maam jaay, debm ókga goon cókó jiga aan góó goon ese se, kése aan góó naan̄ ókum maam mala.»

*Ónte kál genaai maak̄n̄ *kusiñ̄ ki*

⁶ «Gan̄ maak̄n̄ gaange tun sém kén aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ólga deb kalan̄ maak̄n̄ kusiñ̄ ki se, debm kén ólin̄ se óñ bée ki num, j'uuno ko tootn̄ magala ð k'dóokin̄ mindin̄ ki ð j'uun̄ j'undin̄ maak̄n̄ baar kén̄ jérle. ⁷ Jeege do duni ki se utu aden̄ tédn̄ óñ̄ aak eyo taa nakgen kén utu kál jeege maak̄n̄ kusiñ̄ ki se utu 'tédn̄ den̄ aak eyo. Deere, nakgen bin se utu tap, naó óñ̄o deb kén 'kál jeege maak̄n̄ kusiñ̄ ki se. ⁸ Kén jii ey le jei jaay bo ai kál maak̄n̄ kusiñ̄ ki num, gaan̄ siden̄ dókó. Kén óp̄i jii kalan̄ ey le jei kalan̄ jaay kón̄ kaaja se, bée cir kén 'king te jige dio ey le jeige dio ð báa maak̄n̄ pood kén gen̄ daayum. ⁹ Kén kaami jaay bo ai káli maak̄n̄ kusiñ̄ ki num, kaami se ód und naata. Kén óp̄i kaami kalan̄ jaay kón̄ *kaaj̄n̄ gen̄ daayum se, bée cir kén 'king te kaamige dio ð báa maak̄n̄ pood kén gen̄ daayum.»

Métn̄ taar baatn̄ iig jaay j'óñina

¹⁰ «Óndki kóndó gaan̄ sémgen̄ ese se, nam kalan̄ kic bo óñte aakin̄ki aan góó nak̄n̄ cére! Anum 'booyki m'asen taada: kóddegen̄ ing céé Bubum ki maak̄n̄ raa ki se, daayum utu aakden̄ dóde ki. ¹¹ [Taa maam *Goon Deba m'baadó se taa kaaj̄n̄ jeege iigga kiigi.]*

¹² «Naase tap bo 'saapin̄ki óki dí? Kén deba jaay ók baatge kaaru ð maakde ki se kén kalan̄ iigga num, baatgen̄ sik-jernan̄-kaar-jernan̄ kuuy se naan̄ ade kón̄ maak̄n̄ ko ki taa 'báa je kén kalan̄ iig kiig se ey la? ¹³ 'Booyki bée m'asen taada: kén naan̄ jaay je óñina se, naan̄ maakin̄ raapm den̄a do baat kén se cir do kenge tun si-jernan̄-kaar-jernan̄ kén iig te ey se. ¹⁴ Taa naan̄ se bo Bubsen̄ maak̄n̄ raa ki kic num, je ð maak̄n̄ gaange tun sém se, nam kalan̄ tap bo kut eyo.»

'Tédki kaldé naapge tu

¹⁵ «Kén genaai jaay tédiga *kusiña num, 'báa óñin̄ kali ki ð 'mooyina. Kén naan̄ jaay booy uunga taari num, kése naai 'daapinga. ¹⁶ Kén naan̄ jaay baate booy kuun taari se, ók 'terl 'báa óño deb kalan̄ ey le jeege dio taa naan̄ jeege tun dio ey le mótó se bo, ai tédn̄ saadige ð ute naade se bo, naase aki nan̄ taarse†. ¹⁷ Kén jee se jaay naan̄ baate booyde taarde kic num, 'báa 'taadn̄ métn̄ taar se *egliz ki. Óó kén jee egliz ki báa óñin̄ jaay naan̄ baate booy kuun taarde daal num, naai aakin̄ aan góó debm jeel *Raa mal eyo ey le aan góó *debm tók̄n̄ miiri. ¹⁸ 'Booyki bée m'asen taada: nak̄n̄ paac̄n̄ jaay naase 'dóokin̄kiga do

* **18:11** Bersen ara se, maak̄n̄ Kitapge tun do dókin̄ se, métinge maakde ki se, gótó. † **18:16** Aak Dt 19.15.

naanj ki se, maakñ raa kic 6o Raa an dɔɔkɔ. Ɔɔ nakñ paacñ jaay naase 'tuutinga do naanj ki ara ki se, maakñ raa ki kic 6o Raa an tuutu.

¹⁹ «'Booyki m'asen taadñ daala: do naanj ki ara jaay jeege dio maakse ki taarde kalan ɔɔ tɔnd metn ðim se, nakñ naade je se, Bubum ken maakñ raa ki adesin keda. ²⁰ Deere, taa gɔtn jaay jeege dio ey le mɔto jaay tus ute ro maam se, maam m'utu daande ki.»

²¹ Gan Pier baado ɔñ Isa ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Meluma, ken genaam jaay tedumga kusina num, m'an tedn kalde met kando? Bin num m'an tedn dɔɔl cili ne?» ²² Isa terlin ɔɔ: «Maam m'deeki m'ɔɔ: dɔɔl cili sum eyo, num sik-cili-cili met cili.»

Metn taar debm see baate tedn kalde genaanj ki

²³ «Taa naanj se 6o 'booyki m'ɔɔ: *maakñ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar ken tus jee tedn naabinge taa kaakñ seen do jeege tu. ²⁴ Ken naanj utu baag baag kaakñ gursin sum 6o, j'ɔk k'baano ute gaaba kalan ken an kɔgñ gurs dupu-kaar kando kando. ²⁵ Aan gɔɔ gaabm se ɔk ðim naanj an kɔgñ seen gɔto dey se, gaarge deek ɔɔ: «'Baa 'dugini naana, mendina, geninge ɔɔ nakñ naanj ɔk paac se, k'dugina ɔɔ gursin se k'baado k'j'ɔgum seema.» ²⁶ Gɔtn se gaabm ese se baado ooc metn jen ki ɔɔ erg naan melin ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, sei se paac m'utu m'aisin kɔgɔ!» ²⁷ Gɔtn se melin ejin don ki, ɔɔ tɔɔ te seen se naata ɔɔ ɔñin iin baa. ²⁸ Ken gaabm ese jaay teec baa baa se, baa dɔɔd ute medin kalan ken naade ted naaba kalan. Debm se ɔkoga kɔkñ seen tamma kaaru\$. Gɔtn se naanj ɔkin bɔrlin ki ai karat ɔɔ deekin ɔɔ: «Ɔgumo seema!» ²⁹ Gɔtn se medin se ooc metn jen ki ɔɔ eemin nɔɔ metin ki ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, sei se maam m'utu m'aisin kɔgɔ!» ³⁰ Gaabm se baate, ɔk medin se baa ɔlin danjay ki kɔr naanj an kɔgñ nan seen se. ³¹ Meddegen k'ted naaba kalan jaay aak nakñ ken gaabm ese ted se, naade paac maakde taju ɔɔ baa taad taar se melde ki. ³² Gɔtn se melde se ɔl k'danjo gaabm ese se ɔɔ deekin ɔɔ: «Naai se debm jig eyo! Ey num naai eemum nɔɔ sum 6o seige se, maam m'tɔɔlinsino naatn. ³³ Aan gɔɔ maam m'ejji doi ki se, naai kic ej do med ki ey la!» ³⁴ Ken melin jaay maakin tuj se, gaabm se naanj ɔk ɔlin danjay ki taa j'an baa dabara bini kɔgñ nan seen se maak ki.» ³⁵ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ken naase jaay debm ɔñ ted te kalde genaanj ki te maakin paac ey se, Bubum maakñ raa ki kic an tedn kalde ey bin kici.»

19

Isa taad metn taar piiri

(Mk 10.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31-32)

¹ Ken Isa taad nan taarin se, naanj iin ɔñ Galile ɔɔ baa taa naanj Jude ki, kaam aak jen ool k'danin Jordan ken kaam naane. ² Dɔɔl jeege dena ɔk metina ɔɔ gɔtn se naanj edden lapia. ³ *Parizige metinge se baado ɔñ Isa je doobm an goom kɔk se, naade tɔnd metin ɔɔ: «Deba se, do taar ðim ken gay kic 6o, naanj ɔk doobo ken 'piir mendin la?» ⁴ Isa terlden ɔɔ: «Naase 'dooyin ki te ey la, taar k'raanino maakñ Kitap ki se? Do kupm met ki se, *Raa Mel Kaala aalo gaaba ute menda, ⁵ ɔɔ deek ɔɔ: *Taa naanj se 6o gaaba teecñ kɔñ kɔñ te bubina, baa tum te mendina, ɔɔ naaden di se tum tedga daa ro kalan.*» ⁶ Bin se naade se tedga aan gɔɔ jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalan sum. Nakñ jaay Raa dɔɔkinga dɔɔk se, debkilimi ɔñte tuutina!»

⁷ Parizige tɔnd metin ɔɔ: «Gen ði jaay *Musa deek ɔɔ gaaba raan maktubm gen piiri, kedn mendin ki jaay an piir se?» ⁸ Isa terlden ɔɔ: «Kese taa do-mɔngse 6o, Musa ɔɔdsen doobm piir mendsege. Ey num do kupm met ki se bin eyo. ⁹ 'Booyki m'asen taada: nam jaay 'piir mendin se, ken mendin es kes gaabge jaayo, ɔɔ ken naanj jaay ɔkga mend kuuy se, naanj se aan gɔɔ debm es mend nam.»

‡ **18:24** Gurs naanj an kɔg se aas gen kɔgñ debm ted naaba gen baara sik-kaar-mii. § **18:28** Gurs naanj an kɔg se aas gen kɔgñ debm ted naaba gen gii kaaru. * **19:5** Aak Jen 2.24.

¹⁰ Jee metn Isa ki deekiñ ð: «Ken daan gaaba ute menda jaay kingde bin num, naan se ken debm ðk te menda ey kic num bæe kaca!» ¹¹ Isa terlden ð: «Jeege paac se kəŋ booy kəkŋ taar se eyo. Jeegen aŋ booy kək se, jeegen ken Raa eddenga jeele gen booy kəkŋ metn taar se jaayo. ¹² Deere, doobm jaay gaasn gaabge gen təkŋ mendge se dena: jee metinge se j'oojde bo rode gətə, jee metinge se le jikilimge bo tedde rode ted gətə, ð kengen metinge se taa taar Raa bo naade baate təkŋ mendge. Debm kəŋ booy kəkŋ taar se num, əŋiŋ aŋ booy kəkə!»

Isa ðad booro gaange tu
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ Gətn se jeege baano ute gaangen seemə gətn Isa ki taa naan aden tənd jiiŋ dode ki ð tənd metn Raa taa naade, nafo jee metiŋ ki uunde kaamde naatn. ¹⁴ Gaŋ Isa deekden ð: «Ŋndeki gaangen seem se ade baa gətum ki, əŋte 'gaasdeki, taa *maakŋ Gaar Raa se gen jeegen tec aan gəð gaangen seem se.» ¹⁵ Ken naan jaay tənd jiiŋ dodege tu aas se, naan iin əŋ gətn se, ð baa.

Isa ute debm maala
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30; 1Tim 6.9-10)

¹⁶ Gaŋ gaaba kalan baado əŋ Isa ð deekiñ ð: «Debm dooy jeege, bæe maam m'ted jaay am kedn *kaajŋ gen daayum se, ken gay?» ¹⁷ Isa terlin ð: «Gen di 'tənd metum ro nak ken bæe se? Ken bæe se, Raa kaliŋ ki sum. Ken naai jaay 'je 'kəŋ kaajŋ gen daayum num, 'tedn nakŋ ken Raa taad ð gen tēda se.» ¹⁸ Gaaba se deekiñ ð: «Ken gayo?» Isa terlin ð: «*Ŋŋte 'təal nam, əŋte 'keesn mend nam, əŋte 'keesn gaabm nam, əŋte 'boogo, əŋte 'təkŋ taar-kəðə do nam ki,* ¹⁹ *'sook koi ki te bubu ki† ð 'je naapi aan gəð ro naai mala.‡*»

²⁰ Gaaba se terlin ð: «Nakgen se maam m'lee m'tediŋo ted paac tap, anum əpum ken gay daala?» ²¹ Isa deekiñ ð: «Ken naai jaay je tedn debm bæe mala mala naan Raa ki num, maali naai ðk paac se, 'baa 'dugiŋ naatn ð gursiŋ se 'nigiŋ jee daayge tu. Ken tediŋa bin se, ai toodn kərbətə maakŋ raa ki. Ŋə naai le, 'baado 'daanuma.» ²² Ken goon kəðə se jaay booy taar ken Isa taadiŋ se, ðk terl baa baa se maakiŋ tuj kasak kasak, taa naan debm nak dena. ²³ Isa deek jeege tun metiŋ ki ð: «'Booyki bæe m'asen taada: debm nak dena se kendiŋ kəðə *maakŋ Gaar Raa ki. ²⁴ M'deek m'dəalsen daala: ken giŋji jaay deel ute bee luppaa se əŋə; nafo debm nak dena jaay 'kend maakŋ Gaar Raa ki se, əŋ cir naan se daala!» ²⁵ Ken jee metiŋ ki jaay booy taar se, əkden taad eyo deek ð: «Ken bin num naŋa jaay 'kəŋ kaaja?» ²⁶ Isa uun kaamiŋ aakde ð deekden ð: «Gen jikilimge tu sum num nakŋ se əŋə, num Raa ki se, ne diŋ əŋiŋ gətə.»

²⁷ Gətn se Pier deek Isa ki ð: «'Booyo, naaje se k'j'əŋoga nakge paac taa j'ai daan naai, num naaje tap bo j'kəŋ di?» ²⁸ Isa terlden ð: «'Booyki bæe m'asen taada: kaad ken Raa utu tedn nakge paac 'tedn kiji se, maam *Goon Deba m'utu m'king do kaag do ken iinə gətn Raa ki ð naasen sik-kaar-di ken lee daanumkiro se, utu aki king do kaag do ken sik-kaar-dio gen kəŋŋ bəəə do taa bee gaan *Israelge tun sik-kaar-di se. ²⁹ Ŋə debm jaay əŋə beenge, genaangen gaabge ute kengen mendge, bubina, koŋa, geniŋge ey le maakŋ-gətiŋge taa maam se, nakgen se paac se naan utu aden kəŋ den cir ken naan əŋə, ð 'kəŋ kaajŋ gen daayum. ³⁰ Num maakŋ jeege tun bəse naan ki se, deniŋ utu kəəpm məətn. Ŋə maakŋ jeege tun bəse məətn se, deniŋ utu tedn jee naan ki.»

20

Isa aal naagŋ taara ute mel jinenə ð jee tedn naabiŋge

¹ Ter Isa deek daala ð: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gəð mel bee ken iin tanəəriŋ nəəriŋ je jeege taa aden kəl baa tedn naaba maakŋ jineniŋ ki. ² Mel jinenə se taad dəək taariŋ ute

† 19:19 Aak Ekz 20.12-16 ə Dt 5.16-20. ‡ 19:19 Aak Lb 19.18.

jee tɛdn naabge se kɛn naade tɛd naaba lekga se, deba kic ɓo naan an kɛdn tamma* kalan kalan. Bin jaay ɓo naan ɔlden maakɲ jinɛniɲ ki. ³ Kɛn aan kaadn mɛs ki se, naan teeco ɓeen ki ɔɲ jeege ing king cɛrɛ. ⁴ Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «Naase kic 'ɓaa 'tɛdki naaba maakɲ jinɛnum ki ɔɔ maam m'asen kɔɲ te doobiɲa.» ⁵ Gɔtn se jee tɛdn naabge se iin ɓaa maakɲ jinɛnɛ ki. Kɛn aan katar ki tir se, tɛr naan teeco ɔɔ katar do tɛgɛr ki kic naan teeco. Ɔɔ kɛn naan teeco jaay ɔɲ jeegeen kuuy ing king cɛrɛ daal se, naan ɔlden ɔɔ k'ɓaa tɛdn naaba maakɲ jinɛniɲ ki kici. ⁶ Kɛn aan tɛgɛr se, naan teeco daala ɔɔ ɔɲ jeegeen ing king cɛr se, naan deekden ɔɔ: «Gɛn dɪ jaay naase ing 'lɛkki cɛr se?» ⁷ Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Nam ajen kuun gɛn naaba ɓo gɔtɔ.» Naan deekden ɔɔ: «Naase kic 'ɓaa 'tɛdki naaba maakɲ jinɛnum ki.» ⁸ Kɛn aan tɛgɛr kaada ɓaa ɓaa kooco se, mɛl jinɛnɛ se deek debm tɛdn naabiɲ ki ɔɔ: «'Baa 'danɔ jee tɛdn naabge se paac ɔɔ nanɲa nanɲa kic ɓo ɔɲgin nakiɲ nakiɲa. 'Baag do jeege tun kaam mɔɔtn bini 'kaan do jeege tun kɛn ɓaado deete.» ⁹ Gɔtn se jeegeen jaay baag tɛdn naaba kaam mɔɔtn dɛs se, ɓaado ɔɔ nanɲa kic ɓo j'ɛdɪɲ tamma kalan kalan. ¹⁰ Kɛn gɛn kɔɲ jeegeen baag naaba deet se, naade saap ɔɔ kaadn naane, naade 'kɔɲ cir naapdege. Naɓo deba kic ɓo ɔɲ tamma kalan kalan sum. ¹¹ Kɛn naade jaay aak ɓɛdden j'ɛdden se, maakde taarde mooy naan ki dir dir do mɛl ɓee ki se. ¹² Ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Jee se ɓaado kaam mɔɔtn ɔɔ naaba kic ɓo naade tɛd lɛr kalan sum, ɔɔ naai ɔɲɲen aas kaas ute naajen kɛn k'dabar k'lɛk tɛc maakɲ kaad ki.» ¹³ Gaɲ mɛl jinɛnɛ se deek deb kalan ki ɔɔ: «Mɛduma, maam m'tuji te dɪm eyo ɔɔ taarje se lɛ k'taad k'tɔɔliɲoga tɔɔlɔ m'ɔɔ kɛn jaay naai 'tɛdn naaba lekga num, m'ai kɔɲ tamma kalan se, naai 'tookoga took ey la? ¹⁴ Ɔɔɓɛrse, ɔk ɓɛdɪ ɔɔ 'ɓaa ɓei ki. Ɔɔ debm tɛdn naabm baag kaam mɔɔtn se, kɛn maam m'je se maam m'an kɛdn ɓɛdɪɲ aan gɔɔ gɛn naai se sum kici. ¹⁵ Ute gursum se, nakɲ maam m'je ɓo m'an tɛdn ro ki ey la? Lɔɓu do ɓɛɛ kɛn maam m'tɛd se, naai 'maaki ilim ro ki la?» ¹⁶ Taa naan se ɓo Isa deek ɔɔ: «Jeegeen kaam mɔɔtn se, utu tɛdn jeegeen naan ki. Ɔɔ jeegeen naan ki se lɛ, utu kɔɔpm kaam mɔɔtn.»

*Isa taad gɛn k-mɔtɔge tu ɔɔ naan utu kooyo ɔɔ ade dur daan yoge tu
(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)*

¹⁷ Isa ook ɓaa Jeruzalem ki ɔɔ kɛn naade ɓaa ɓaa doob ki se, naan dan jee mɛtiɲ sik-kaar-di kalde ki ɔɔ deekden ɔɔ: ¹⁸ «'Booyki, ɓɔrse naaje k'j'ook k'ɓaaki ɓaa Jeruzalem ki ɔɔ *Goon Deba se, j'utu j'an kɔɲ kɔɲ ji *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɲɲ mɛtn Ko Taar Raa. Naade utu an kɔɲɲ ɓɔɔrɔ don ki ɔɔ an kɔɲ j'an ɓaa tɔɔlɔ. ¹⁹ Naade an kɔɲ kɔɲ ji jeege tun Yaudge eyo, utu an tooy koogo mɛtiɲ ki, an tɔnd te mɛɛje jaay an tupm tɔɔl ro kaag ki. Ɔɔ ɓii k-mɔtɔge tu se, naan ade dur daan yoge tu.»

*Jak te gɛnaaɲ Jan konde tɔndde meta gɔtn Isa ki
(Mk 10.35-45; Lk 22.24-47)*

²⁰ Gɔtn se gaan Zebedege ɓaado ute konde naan Isa ki. Konde se erg naan ki taa tɔnd mɛtiɲa. ²¹ Kɛn Isa aakiɲ se deekiɲ ɔɔ: «Naai tap ɓo 'je dɪ?» Mɛnda se tɛrliɲ ɔɔ: «Ɔɲ gɛnumgen di naani ki se maakɲ gaari ki se, ɔɲ deb kalan 'king do ji daami ki ɔɔ kɛn kalan do ji jeeli ki.» ²² Isa tɛrlden ɔɔ: «Nakɲ naase 'tɔndki mɛta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te mɛtiɲ eyo. *Kɔɔpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki kɔɲ kaasn gɛn kaayiɲ la?» Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Yɛɛ, naaje j'an kɔɲ kaasa.» ²³ Isa deekden ɔɔ: «Deere, kɔɔpm dubarum se naase anki kaayiɲa, naɓo gɛn gɔtn king jaay do ji daamum ki ey lɛ do ji jeelum ki se, ɔlum maam eyo. Gɔtn se Bubum daapiɲga daap malɲge tu.»

²⁴ Kɛn jee mɛtn Isa kɛn sik jaay ɓaa booy taar ese se, naade maakde tuj do gɛnaa naapge tun di se. ²⁵ Gaɲ gɔtn se Isa danɲeno paac ɔɔ deekden ɔɔ: «'Jeelki, jeegeen k'tɔlde gaarge se ing do jeege tu ɔɔ magalgen k'tɔndde se tɛd jeege te taa tɔɔgɔ. ²⁶ Num naase se ɔɲte 'tɛdki bini. Kɛn maakse ki jaay nam je tɛdn magalse se, ɔɲ ron tɛdn debm kaan naabse. ²⁷ Kɛn maakse ki se jaay nam je tɛdn naanse se ɔɲ ron asen tɛdn ɓulɛ. ²⁸ Taa *Goon Deba ɓaado

* 20:2 Tamma kalan se aas kɔɲ debm tɛd naaba gɛn ɓii kalan.

se, taa jeege bo an tēdn naab eyo, num naan baado se taa naan bo tēdn naaba jeege tu o kēdn kon gen dugn do jee dēna.»

Isa ed lapi jee kaam-tōkge tu dio
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

²⁹ Ken Isa ute jee metin ki jaay teec teec maakn geger ken Jeriko ki se, jeege dēna ok metina. ³⁰ Gotn se naade on jee kaam-tōkge di ing king jey doob ki. Ken jee kaam-tōkge se booy jaay o Isa bo deel deel se, naade baag tōdn tōyo o: «Melje, *Goon Daud ejjen doje ki!» ³¹ Gotn se jee denge uunde kaamde o deekden o: «'Doki!» Gan jee kaam-tōkgen se ter tōd tōyo makon daala o: «Melje, Goon Daud ejjen doje ki!» ³² Gotn se Isa ok daara, danjeno o deekden o: «Naase 'jeki m'asen tēdn di?» ³³ Naade terlin o: «Melje, on kaamjege 'tōdn taaka!» ³⁴ Gotn se Isa ejden dode ki, uun jin tōnden kaamdege tu o kaamdege naar tōd taaka o naade ok metina.

21

Isa end Jeruzalem ki aan gao gaarge
(Mk 11.1-10; Lk 19.28-44; Jn 12.12-19; Eza 12.6)

¹ Ken Isa ute jee metin ki jaay aan gao ute Jeruzalem, ce naan ken k'danin Betpaje do *kōsn olib ki se, gotn se, maakn jeege tun metin ki se, Isa ol jeege di naaba. ² Naan deekden o: «'Baaki maakn naan ken naanse ki se, o naase aki baa naar kon ko buuru k'dōkinga dōko ute goonin ceen ki. Kon se 'tuutinhiro o naade di paac 'baamdekiro. ³ Ken nam jaay deeksenga taar dim num, 'terlinki oki: Kese Melje bo jede. O naan asenin naar kon naase andekiro 'baa.» ⁴ Nakn se paac jaay aan se taa taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki raanino do dōkin se kaan doobin ki, ken o: ⁵ 'Deekki jeege tun maakn geger ken Sion *ki oki:

Aakki, gaarse te baaseno kon,
naan se debm dalul ooko do ko buur ki,
o do goonin ki ken kon k'lee k'juun daama se.†

⁶ Gotn se jee metn Isa ki iin baa o baa tēdin aan gao ken Isa taadeno ro ki. ⁷ Naade tuut ko buuru ute goonina o baandeno. Gotn se naade tōd taal kal magaldege do buurge tu se jaay Isa ing do ki. ⁸ Jeege dēna tōd taal kal magaldege doob ki o jee metinge gaano doomo baado tōmbin doob ki. ⁹ Jee te dēde paacn daanin se, jee naan ki, jee mōtn dōb oyo o:

«Ozaana *Goon Daud!»
«*Raa tēdn been do deb ken baado te ro Meljege Raa!»
«Ozaana Raa ken raan maakn raa ki!»

¹⁰ Ken Isa jaay end maakn geger ken Jeruzalem ki se, jee maakn geger ki se paac taad gajalan o taad ute naapa o: «Naan se tap bo nan?» ¹¹ Jee dengen oko metin se terlin o: «Kese Isan debm taad taar teeco taar Raa ki, ken iin Nazaret ken taa naan Galile ki.»

Isa tuur te jee lee tēdn zogen daan boor *Bee Raa ki
(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Naan ken se Isa baa end daan boor Bee Raa ki o gotn se naan baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa ute jeegen baado dugu. Naan tot tal tuun te tabil jee pelekng gursge naatn o tot tal te nakgen jee tēdn zo dēerge lee ting do ki se kici. ¹³ O deekden o: «Taar se k'raannga raan maakn Kitap ki j'oo: *Bee maam se tēdn bee ken jeege ansum keeme,*§ num gan naase 'tēdinki tēdga gotn jee boogge!*

* **21:5** Sion se ro Jeruzalem kici. † **21:5** Aak Zak 9.9. ‡ **21:7** Deere maakn Matiye ki se taad o Isa ook do buur ki ute do goonin ki num maakn Kitapm Mark ki se, 11.2 taad o Isa se ooko do goon buur ki sum. § **21:13** Aak Eza 56.7. * **21:13** Aak Jer 7.11.

¹⁴ Gətn se jee kaam-təokge ute jee cəkədge ɓaado ɔŋ Isa daan bɔɔr Bee Raa ki ɔɔ naan ɛdden lapi. ¹⁵ Kɛn *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu, ute jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage jaay aak nakŋ-kɔɔbgen Isa tɛdo se, ɔɔ booy gaangen jaay tɔɔd tɔɔy daan bɔɔr Bee Raa ki ɔɔ: Ozaana, *k'nookki *Goon Daud se; gətn se naade maakde tuj aak eyo. ¹⁶ Ɔɔ naade taad Isa ki ɔɔ: «Taar gaangen taad se, naai utu 'booy dɛy?» Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Yɛɛ, m'utu m'booyo. Num naase tap ɓo 'dooyiŋki te ey la, taar kɛn Kitap ɔɔ:

*Ute taar gaangen sɛɛmɛ ɔɔ kɛngen k'taacege se ɓo,
naai 'nook roi aan gɔɔ kɛn naai maaki jen ro ki?†»*

¹⁷ Gətn se Isa iin ɔndɛ ɔɔ ɓaa tood naan kɛn Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mk 11.12-14,19-26; Lk 13.6-9)

¹⁸ Mɛtbeenki tanɔɔriŋ kɛn Isa iin Betani ki jaay ɔk tɛrlo ɓaado ɓaa Jeruzalɛm ki se, naan naam ɓo tɔɔliŋa. ¹⁹ Naan aak ko ba se daar daar cɛɛ doob ki. Naan ɓaado mɛtn ko ba ki se, naɓo ɔŋ kamba sum. Gətn se naan taad ko ba ki se ɔɔ: «Naan ki se, mɔɔtn naai kooj ey sum!» Ɔɔ gətn se sum ɓo ko ba se naar tuutu. ²⁰ Kɛn jee mɛtiŋ ki jaay aak nakŋ Isa tɛd se, ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Tɛd ɔɔ dɪ jaay ko ba se naar tuut yɔkɔd bin se?» ²¹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kɛn naase jaay aalki maakse do Raa ki ɔɔ ɔkki naaja maakse ki ey se, naase aki kɔŋ tɛdn nakŋ maam m'tɛd do ko ba ki se sum eyo, num aki deekŋ kɔs ki ɔɔki: «Iin ɔɔc maakŋ baar ki» ɔɔ naan 'kiin kooco. ²² Kɛn nakŋ paacŋ naase 'tɔndki mɛta ro ki jaay aalki maakse paac do Raa ki se, naase utu anki kɔŋɔ.»

Magal Yaudge dem tɔɔŋɔ Isa

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

²³ Isa ɓaado ɛnd daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ baag dooy jeege. Gaŋ *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ɔɔ magal taa ɓee Yaudge ɓaado ɔŋiŋa ɔɔ tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Naai tap ɓo tɔɔgi se ɔŋiŋo gay jaay ɔli 'tɛd nakgen bin se? Kɛn undi kulu tɛd nakgen se tap ɓo naŋa?» ²⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam kic m'ɔk taara kalan m'je tɔnd mɛtse. Kɛn naase jaay ɔŋ 'tɛrlumkiga num, maam kic m'asen taadn debm kɛn undum kulu gɛn tɛdn nakgen se. ²⁵ 'Taadumki tu: kɛn ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se, Raa lɔɓu jikilinge lɛ?» Naade baag taad ute naapa ɔɔ: «Kɛn k'taadkiga j'ɔɔki: Raa ɓo ɔliŋo lɛ, naan ajeki deekŋ ɔɔ: Gɛn dɪ jaay 'baate 'kuunki taar Jan se? ²⁶ Kɛn k'deekkiga j'ɔɔki: «Jikilinge ɓo ɔliŋo» lɛ, jee dɛnge ajeki kɔŋ eyo, taa naade jeel Jan se debm taad taar teeco taar Raa ki.» ²⁷ Gətn se naade tɛrl Isa ki ɔɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» Tɛr Isa kic deekden ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kɔŋ taadn debm kɛn undum kulu gɛn tɛdn nakgen se eyo.»

Isa aal naagŋ taara ro gaange tu dio

²⁸ Tɛr Isa deekden daala ɔɔ: «Saapm naase ki num ɔɔki dɪ: gaaba kalan ɔk gaangen gaabge dio. Naan ɓaa ɔŋ gooniŋ deet se ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Goonuma, jaaki se 'ɓaa tɛdo naaba maakŋ jinɛɛ ki.» ²⁹ Gooniŋ tɛrliŋ ɔɔ: «Maam m'ɓaa eyo.» Naan iŋg cɔkɔ se taar naan taad se saapiŋ jig eyo, ɔɔ naan iin ɓaa maakŋ jinɛɛ ki. ³⁰ Tɛr bubde ɓaado ɔŋ gooniŋ kuuy se taadiŋ aan gɔɔ kɛn naan taado gooniŋ kɛn deet se kici. Gooniŋ se tɛrliŋ ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'ɓaa» naɓo gaŋ baate ɓaa. ³¹ Maakŋ gaange tun dɪ se kɛn gay ɓo took uunga taar bubina?» Naade tɛrliŋ ɔɔ: «Goon deete.» Isa taadden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: *jee tɔkŋ miirge ute mɛnd kɛesn gaabge se, kɛnd *maakŋ Gaar Raa ki dose ki. ³² Deere, Jan-Batist se ɓaado taadsenga doobm gɛn tɛdn nakgen ute doobiŋa, naɓo naase 'tookiro te taariŋ eyo. Ey num *jee tɔkŋ miirge, ute mɛnd kɛesn gaabge se kic ɓo, tookga taariŋa. Gaŋ naase se, kɛn aakdeki naade took taariŋ se kic ɓo, naase 'baate 'tɛrliki maakse ɔɔ ɔŋ 'tookki te taariŋ eyo.»

Isa aal naagŋ taara ute jee tɛdn naabgen jig eyo

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

† 21:16 Aak KKR 8.3.

³³ Ter Isa taadden ɔɔ: «'Booyki kaal naagɲ taar kuuy daala! Gaaba kalan tɛd jinɛn bin, iin gurugin te durdur, naan uf gɔɔ do ko ki gen rii koojn binina ɔɔ iin gɔɔ jerle gen king bɔɔbm jinɛnina. Gɔtn se maakɲ jinɛnin se, naan ɔɲin kaam ji jee tɛdn naabge tu ɔɔ naan iin ɔaa mɛrtɛ. ³⁴ Ken kaadn kugɲ koojn bin jaay aan se, naan ɔl jee tɛdn naabinge se gɔtn jeege tun naan ɔnde jinɛnin kaam jide se, taa aɲo kɔkɲ bɛdina. ³⁵ Num gan jee ken naan ɔnde jinɛnin kaam jin se tɔk jee ken naan ɔldeno se. Deb kalan naade tɔnd dɛrɛɲina ɔɔ deb kalan kuuy se naade tɔolina ɔɔ ken kuuy kalan se, kic naade tund tɔolin te koa. ³⁶ Ter naan ɔl jee tɛdn naabgen kuuy den cir jeegen deet se daala, naɔo naade se kic ɔo, naade tɛdden bini. ³⁷ Bin num kaam mɔɔtn se naan ɔldeno goonina, taa naan saap ɔɔ: «Goonum mala se naade utu tookɲ kuun taarina.» ³⁸ Gan ken naade jaay aak goonin se, naade taad ute naapa ɔɔ: «Naan se ɔo ken bubin ooyga num utu 'tɛdn mɛl jinɛnɛ se! Bin num 'baakiro k'tɔolin ki ɔɔ jinɛnɛ se lɛ, ajenki kɔɔpm naajege tu!» ³⁹ Gɔtn se naade ɔk ɔɔɔo goono se maakɲ jinɛn ki se naata ɔɔ ɔaa tɔolina.» ⁴⁰ Gɔtn se Isa tɔnd mɛtɛde ɔɔ: «'Booyki mɛtn taar se: ken mɛl jinɛnɛ se jaay ɔaadoga num, jee tɛdn naabgen maakɲ jinɛn ken ese se naan aden tɛdn ɔɔ di?» ⁴¹ Naade tɛrlin ɔɔ: «Jee tɛd bɛɛ ey bin se, naan aden kɛɛɲn dode ki eyo ɔɔ aden tɔol naatn ɔɔ jinɛnɛ se lɛ, naan an kɛdn ji jeege tun kuuy taa ansin kaaka. ɔɔ ken aanga kaadn koojn bin ki se, jee se aɲo kɔkɲ bɛdina.» ⁴² Isa tɛrlɛden ɔɔ: «Naase 'dooyin ki te ey la taar ken Raa taad maakɲ Kitap ki se ɔɔ:
*Ko ken jee kiin beege baatin se, naan se ɔo tɛdga ko ken 'gakɲ bea;
 kɛse ɔo naabm Mɛljege Raa ɔɔ naajege tu se j'aakin ki se ɔkjeki taad eyo.‡*

⁴³ «Taa naan se ɔo 'booyki m'asen taada: *maakɲ Gaar Raa se j'utu j'asesin kɔɔɔ naatn jise ki ɔɔ Raa utu an kɛdin jeege tun anɲa tɛdn naabina. ⁴⁴ Nam jaay oocga do ko ken jee kiin beege baatin se lɛ, 'tɛrɛɛ ɔɔ debm ken ko se oocga don ki lɛ, an daala.» ⁴⁵ Num *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute *Parizige booy kaal naagɲ taar ese se, naade ɔaa jeel ɔkga rode ki kaal naagɲ taar se taad ute naade se. ⁴⁶ Gɔtn se naade je doobm an kɔkɔ, naɔo naade beer jee denge tu, taa jee denge se jeel Isa se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.

22

Isa aal naagɲ taara ute jee k'dandɛ gɔtn kɔs ki bii kɔkɲ mɛnd ki

(Lk 14.16-24)

¹ Ter Isa baagden taadn ute kaal naagɲ taara daala ɔɔ: ² «*Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar ken tɛd kɔsɔ dɛna bii kɔkɲ mɛnd goonin ki. ³ Naan ɔl jee tɛdn naabinge taa ade ɔaa dan jeegen k'dandɛno gɔtn kɔkɲ mɛnd ki se, naɔo jee se baate ɔaadɔ. ⁴ Ter naan ɔl jee tɛdn naabgen kuuy ɔaa deek jeege tun k'dandɛno se ɔɔ: «Bɔrse kɔsɔ se bɛɛga, kɔs taarunge ute maalumgen teer se m'tɔaldenga. ɔɔ bɛrɛ, kɔsɔ se ooyga, 'baakiro aki kɔsɔ!» ⁵ Naɔo jee se taar se naade an dim eyo ɔɔ wɔɔk ɔaa naabdege tu. Deb kalan ɔaa maakɲ-gɔtin ki ɔɔ ken kalan ɔaa gɔtn tɛdn zo nakinge tu. ⁶ Jeegen kuuy se kic iin tɔk jee tɛdn naabge se dabarde ɔɔ tɔalde naatn. ⁷ Gɔtn se gaarge maakin taarina, ɔl asgaringe gen ɔaa tɔol jeegen tɔolo jee tɛdn naabinge se ɔɔ tɔɔcn gɛgɛrde se naatn. ⁸ Gɔtn se naan deek jee tɛdn naabinge tu ɔɔ: «Kɔsɔ se ooyga, naɔo jeegen k'dandɛno se ɔɲ aasin te gen kɔsn kɔsn ese se eyo. ⁹ 'Baaki gɔtn jeege tun lee tusn daan doobge tu se, jeegen paacɲ naase ɔɲdekiga ɔo 'dandekiro ade ɔaa gɔtn kɔkɲ mɛnd ki se.» ¹⁰ Jee tɛdn naabge se ɔaa daan doobge tu ɔɔ dan tuso jeegen naade ɔɲdeno paac se kaam kalan, ken jee bɛɛ, ken jee bɛɛ eyo; ɔɔ baandeno maakɲ bee ken jeege utu an kɔsn maak ki se ɔɔ maakɲ bee se jee ken k'dandɛno se ɔaadɔ doocin tal. ¹¹ Gɔtn se gaarge end maakɲ bee ki gen kaakɲ jeegen maak ki se, gan aak deb kalan se uuso kal tec gen jeegen ɔaadɔ gɔtn kɔkɲ mɛnd ki se eyo. ¹² Gɔtn se gaarge deekin ɔɔ: «Mɛduma, tɛd ɔɔ di jaay naai endo gɔtn ara? Naai lɛ ɔk kal tec aan gɔɔ jeegen ɔaadɔ gɔtn kɔkɲ mɛnd ki ey se.» Num gaabm se ɔk taar ken an tɛrl eyo. ¹³ Gɔtn se gaarge deek jee tɛdn naabinge tu ɔɔ: «Gaabm se, 'dɔakin ki jinge ute jɛɲge ɔɔ uun undin ki naatn maakɲ gɔt ken ɔɔɔ, ɔɔ gɔtn se

‡ 21:42 Aak KKR 118.22-23.

60 gōtn naan an tōyo ɔɔ an taan naanina.»¹⁴ Tēr Isa deek ɔɔ: «Deere, *Raa se danja jeege dena, nabo jeege naan bēer tōɔdfenga tōɔf se baata.»

Mētn taar kōgɲ miiri
(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Gōtn se *Parizige ɓaa tus dōɔk taarde gēn goom kōkɲ Isa do taarin ki. ¹⁶ Naade ɔl maakɲ jeege tun mētn Parizige tu ute jee *Erdge kandum se gōtn Isa ki ɔɔ naade ɓaa deekin ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se taad taar mēt ki. Ɔɔ doobm Raa se naai 'dooy jeege ute kēn mēt ki ɔɔ naai lē taar jeege kuuy se naai 'tēdn naaba ro ki eyo. ¹⁷ Maak-saapm naai ki num, taadjēn tu Sezar se j'ɔk doobm j'an kōgɲ miiri lōɓu gōtɔ?» ¹⁸ Num gan Isa se jeel saapden jig ey se deekden ɔɔ: «Naase se jeege 'tēdkɲ rose aan gōɔ jee taad taar mēt ki se. Gēn dɪ naase oomumki bin se? ¹⁹ 'Taadumki tu tamman gēn kōgɲ miiri se, m'an kaaka.» Gōtn se naade uun taadin tamma kalan. ²⁰ Naan tōnd mētde ɔɔ: «Kaam-nirl doa te ro kēn k'raanin ro ki se tap ɓo gēn nanja?» ²¹ Naade tērliɲ ɔɔ: «Gēn Sezar.» Gōtn se Isa deekden ɔɔ: «Kēn bin num, nakɲ gēn Gaar Sezar se edin ki nakiɲa ɔɔ gēn Raa lē edin ki nakin kici.» ²² Kēn naade jaay booy taar Isa taad se, taar se ɔkden taad eyo. Gōtn se Isa se naade ɔɲina ɔɔ iin ɓaa.

Jee naaj mētn taar jeege ade duru daan yoge tu
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ Bii kēn se sum ɓo, jeege k'dandē *Sadusege kēn taad ɔɔ jeege ooyga num dur ey sum se ɓaado ɔɲ Isa ɔɔ tōnd mētin ɔɔ: ²⁴ «Debm dooy jeege, *Musa se taadjenga taad maakɲ Kitap ki ɔɔ: kēn deba jaay ɔk mēnda ɔɔ ooy ɔɲ te goon ey se, ɔɲ gēnaan kōkɲ mēndina ɔɔ koojɲ metjili gēnaan kēn ooy se. ²⁵ Gan maakjege tu se gēnaage cili kōnde kalan. Debm deet deet se ɔk mēnda nabo ooy ooj te goon eyo, ɔɔ mēnda se ɔɔp gēnaan gōɔsin ki. ²⁶ Gōɔsin kic ɓaado ɔk mēnd se ɔɔ naan kic ooy ooj te goon eyo. Tēr debm gēn k-mōtoge tu se kic ɓo ɓaado ɔk mēnd se ɔɔ naan ooyo ooj te goon eyo; bini aan do deb kēn gēn k-cilige tu. ²⁷ Kēn naaden cili se jaay ooy paac se, kaam mōɔtn se mēnda se kic ɓaado ooyo. ²⁸ Bin num ɓii kēn jaay jeege ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, maakɲ gēnaage tun cili se, mēnd se tap ɓo 'tēdn mēnd nanja? Taa naade paac lē tōk naaminga naam mēnd se.» ²⁹ Isa tērlden ɔɔ: «Naase se, ɓere, iigkiga, taa taar Raa se lē 'jeelki eyo ɔɔ tōgɲ Raa kic lē naase ɔndki te mētin eyo. ³⁰ Taa ɓii kēn jaay jeege ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, gaabge te mēndge se 'tōkɲ naap ey sum. Num naade se tecɲ aan gōɔ *kōdn Raagen maakɲ raa ki. ³¹ Gēn jeege ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar Raa taadsen maakɲ Kitapin ki se, naase 'dooyin ki te ey la kēn ɔɔ: ³² *Maam se m'Raa gēn *Abraam m'gēn Isaka ɔɔ m'gēn *Yakub.* * Raa se, naan Raa jeege ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zere.» ³³ Kēn jee denge jaay booy taar kēn Isa dooyde se, taar se tap ɓo ɔkden taad eyo.

Kese taar magal cir paac maakɲ *Ko Taar Raa ki
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-37)

³⁴ Kēn *Parizige jaay booy ɔɔ *Sadusege ɔɲ aasin te ro Isa ki ey se, naade dan tus naapa. ³⁵ Maakde ki se, deb kalan se debm jeel taadn tōkɲ mētn Ko Taar Raa, je doobm an goom kōkɲ Isa se, ɓaado tōnd mētin ɔɔ: ³⁶ «Debm dooy jeege, maakɲ Ko Taar kēn Raa edo Musa ki se taar gēn tēda kēn cirde paac se, kēn gay?» ³⁷ Isa tērliɲ ɔɔ: «*Meli Raa se, 'jeɲ ute maaki paac ute roi paac ɔɔ ute saapi paac.*† ³⁸ Kese ɓo taar deet deetn gēn tēda kēn cirde paac paac. ³⁹ Tēr kēn mētin ki tecin tec se kēn ɔɔ: *'Je naapi aan gōɔ ro naai mala.*‡ ⁴⁰ Maakɲ Ko Taar Raa ki ute taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado paac se, don ɓo ɔɔs do taarge tun di ese sum.»

*Al-Masi ute *Daud
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

* 22:32 Aak Ekz 3.6. † 22:37 Aak Dt 6.5. ‡ 22:39 Aak Lb 19.18.

⁴¹ Aan gɔɔ *Parizige lɛ tusga dey se, Isa tɔnd metde ɔɔ: ⁴² «Gen naase ki num, al-Masi se tap ɔo naŋa? Naan tap ɔo goon naŋa?» Naade terlin ɔɔ: «Naan se metjil Daud.» ⁴³ Isa deekden ɔɔ: «Num tɛd ɔɔ di jaay *Nirl Raa ɔl Daud danjɪn ɔɔ: Meluma? Ɔɔ naan mala taadga taad maakɪ Kitap ki ɔɔ:

⁴⁴ *Mɛljege Raa taado Mɛlum ki ɔɔ:*

'Baado inɔ do ji daamum ki

bini jee taamooyige se m'aden tɛdn naai utu 'king dode ki. §

⁴⁵ Ken Daud jaay dan al-Masi ɔɔ Meluma, anum tɛd ɔɔ di jaay Mɛlin 'tɛdn goon Daud se?»

⁴⁶ Maakde ki se, nam jaay an terl taara kalan Isa ki kic ɔo gɔtɔ ɔɔ naan ken se mɔɔtn nam tɔnd te metin do taar dim ken kuuy ey sum.

23

Isa deek ɔɔ j'ɔnd kɔnd ute jee jeel taadn tɔɔkɪ mɛtn taar Raage te *Parizige

(Mk 12.38-39; Lk 11.39-52, 20.45-46)

¹ Isa deek jee denge tu ute jeege tun metin ki ɔɔ: ² «Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage se, naade se ɔo ken lee dooy jeege ute *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. ³ Ken bin num 'tookdeki taarde ɔɔ 'tɛdki nakgen paacɪ naade lee taadsen se. Nabo ɔnten 'tɛdki aan gɔɔ naade, taa naade nakgen naade taad paac se, naade ɔɪ tɛdin eyo. ⁴ Naade dɔɔk daam deere ɔɔ tɔnd do jeege tu ɔɔ naade malinge tap ɔo baate kutin te goon jide. ⁵ Naabden naade tɛd paac se je taa jeege aden kaaka. Ɔɔ taar Raagen metingen k'raan jaay naade ɔɔsin aan gɔɔ laaye ɔɔ lee dɔɔk do naandege tu ey lɛ keydege tu se, naade tɛdin magal magal cir gen jeege. Ɔɔ taa kaldege se, naade tɔɔs ziidin taar ki tɛdn jerl cir gen jeege*. ⁶ Ken k'dandenga gɔtn kɔs ki se, naade je gɔtn king naan ki. Ɔɔ ken baaga maakɪ beege tun Yaudge lee tusn maak ki se, naade je gɔtn king naan ki kici. ⁷ Ken aanga bɔɔr ki kic lɛ, naade je j'aden tɛdn tɔɔsɛ naade ki ɔo deete ɔɔ je j'aden dan: jee dooy jeege. ⁸ Num naase ɔnten 'kɔnki j'asen dan jee dooy jeege taa naase 'paacki se genaage ɔɔ debm dooyse lɛ kalan sum. ⁹ Do naan ki ara se ɔnten 'danke nam ɔɔki: *Bubje*, taa naase ɔkki Bubu kalan sum ɔɔ naan ken ing maakɪ raa ki. ¹⁰ Ɔnten 'kɔnki j'asen dan *Debm dooy jeege*, taa naase mɛl dooyse se *al-Masi kalin ki sum. ¹¹ Debm jaay tɛdn magala maakse ki se, ɔɪ ron tɛdn debm tɛdn naabse. ¹² Taa debm magal ron se utu kɔɔpm baata, ɔɔ debm jaay ɔɔp ron baat se, ron utu kookɪ raan.

¹³ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen ken 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taadn taar met ki se utu asen tɛdn ɔɔɪ aak eyo; taa naase 'gaaski doobm *maakɪ Gaar Raa jeege tu. Ɔɔ naase mala kic lɛ baate kendki, ɔɔ jeege je kendɛ se lɛ, naase 'gaasdeki doobo. ¹⁴ [Naasen jee taadn tɔɔkɪ mɛtn taar Raage ute Parizigen ken 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taadn taar met ki se utu asen tɛdn ɔɔɪ aak eyo! Taa naase ɔski ji mend daayge ɔɔ tɔndki mɛtn *Raa ɔnki eyo taa jeege asen kaaka. Taa naan se ɔo bɔɔrɔ utu kooɔn dose ki se utu asen tɛdn ɔɔɪ aak eyo.]† ¹⁵ Naasen jee jeel taadn tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizige se, naasen ken 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se utu asen tɛdn ɔɔɪ aak eyo. Naase 'leeki do baarge tu ɔɔ gɔtɔ ɔaa se paac ɔɔ jeki aki tɛdn jeege 'tɛdn Yaudge aan gɔɔ naase se ɔɔ ken naase ɔnkiga deb kalan jaay uunga doobse se, debm se naase 'tɛdinke debm aas gen ɔaa maakɪ pood ki met dio cirse naase se.

¹⁶ «Naasen jee kaam-tɔɔkgen jee tɔɔdn jeege utu asen tɛdn ɔɔɪ aak eyo! Naase taadki ɔɔki: «Ken nam jaay naam te ro *Bee Raa se tɛd dim eyo. Num nam jaay naam te ro daabm maakɪ Bee Raa ki se, kɛse ɔo ken ɔɔɪ.» ¹⁷ Naase jee kaam-tɔɔkgen jee derlge ara! Ken gay ɔo ɔɪn ciri? Daab lɔbu Bee Raa ken k'baanoga te daab maak ki jaay daabm se, tɛd gen

§ 22:44 Aak KKR 110.1. * 23:5 Nakɪ naade tɛd se k'raanɪnoga raan maakɪ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki naɔo naade se tɛdin magal magal ɔɔ jerle taa jeege aden kaaka aan gɔɔ naade ɔo jee daan Raa cir jeege. † 23:14 Bersen ara se, maakɪ Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se, gɔtɔ.

Raa se ne? ¹⁸ Ter naase 'deeki ð: «Ken nam jaay naam roñ te *gətn k'j'iin k'daapin gen tɛdn sɛrke do ki se, tɛd dɪm eyo, num ken naan jaay naam roñ te nakñ k'baano do ki gen tɛdn *sɛrke Raa ki se, kɛse ʒo ken ɔñɔ.» ¹⁹ Jee kaam-təokge 'taadumki tu: nakñ k'baano gen tɛdn sɛrke se ʒo cir ləbu, gətn k'j'iin k'daapin gen tɛdn sɛrke ɔ sɛrkn k'j'ɔmbinga do ki num, taad ɔ sɛrkn se tɛdga gen Raa se ʒo cir ne? ²⁰ Bin num debm jaay naam roñ te gətn k'j'iin daapin gen tɛdn sɛrke do ki se, kɛse naan naam te ro nakgen paacñ k'baano gen tɛdn sɛrke do ki se kici. ²¹ Debm ken naam roñ te Bee Raa se, kɛse naan naam roñ te ro mɛlin Raa ken ing maak ki se kici. ²² Debm jaay naam roñ te maakñ raa se naan naam roñ ute kaag do Raa ɔ ute mɛlin ken ing do ki.

²³ «Naasen jee jeel taadñ təokñ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tɛdki rose aan gəɔ jee taadñ taar mɛt ki se, utu asen tɛdn ɔñ aak eyo! Nakgen naase ɔkki sɛm sɛm ken 'lee 'təmbki maakñ taadsege tu ken tɛdn nijim se kic ʒo, naase 'lee 'niginiki gəɔ kaam sik ɔ ken kaam kalan se ɛdki Raa ki. Naʒo taargen maakñ Ko Taar ken Raa ɛdo *Musa ken bɛɛ bɛɛ tap ʒo, naase aaliniki maak ki eyo ken taadsen ɔ 'tɛdki nakñ ute doobina, kɛɛjn do jeege tu ɔ gen tujñ ɔrm eyo. Kɛse ʒo nakgen, bɛɛki num, anki lee tɛda ɔ nakgen ken naase lee gaanɔdeki gəɔ kaam sik jaay ken kalan ɛdki Raa ki se kic ʒo ɔnten 'diriginiki kici. ²⁴ Jee kaam-təokgen 'lee təodki jeege! Naase ɔyiki maanse te rɛsɛ taa bəɔr kalan bəɔy maak ki eyo, gan naase tap ʒo tulki ginjge‡.

²⁵ «Naasen jee jeel taadñ təokñ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen 'tɛdki rose aan gəɔ jee taad taar mɛt ki se, asen 'tɛdn ɔñ aak eyo! Taa naase 'tugki naagn nakgen naase 'lee aayki ɔ ɔsnki se aac walak, num gan maakin tap ʒo, naase 'doociniki ute nakgen naase 'ʒoogkiro ɔ 'tujkiro gen jeege. ²⁶ Kəɔ Parizi naai se debm kaam-təokə! 'Tug 'daap maakñ naki ken naai lee aay maak ki se jaay ʒo naagin kic 'tɛdn aak bɛɛ.

²⁷ «Naase jee jeel taadñ təokñ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tɛdki rose aan gəɔ jee taad taar mɛt ki se, asen tɛdn ɔñ aak eyo! Taa naase 'tecki do ʒaadgen k'tɛdden raap kaar kaar aak bɛɛ kaam ki, gan maakdege dooc te cɛñ jeegeen ooyga kooyo ɔ ruumga ruumu maak ki se paac. ²⁸ Naase kic 'tecki bini, taa naan jeege tu se, naase 'tɛdki rose jee bɛɛ, gan maakse dooc te taar mɛt ki eyo ɔ te *kusiña.

²⁹ «Naasen jee jeel taadñ təokñ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tɛdki rose aan gəɔ jee taad taar mɛt ki se, asen tɛdn ɔñ aak eyo! Naasen 'lee iin 'daapki do ʒaadñ jee taad taar teeco taar Raa ki do dəkina, ɔ jeegeen ken leedo ute ken mɛt ki se, naase 'tamarɔdeki do ʒaaddege aak bɛɛ bɛɛ. ³⁰ Ɔo ter naase 'deekki ɔki: Ken do bubjege tu naane jaay naaje j'utu num, naaje k'tookde taarde eyo gen təol jee taad taar teeco taar Raa ki. ³¹ Ken bin num naase mala ʒo 'taadki ɔki naase se ʒo mɛtjil jee ken təolo jee taad taar teeco taar Raa ki. ³² Ken bin num 'ʒaaki ute naan se, naabm bubsege lee tɛdo se, naase 'tɛd nanjinki sərək cir gen naade se.

³³ «Aakumki tu wəɔjgen ara ɔ mɛtjil k'məɔpəgen ara! Naase aki kəñ kaan kətn dubar pood ken gen daayum se ɔ dɪ? ³⁴ Taa naan se ʒo 'booyki m'deekseni: maam m'aseno kəɔ jee taad taar teeco taar Raa ki, jee jeel-taarge ute jee jeel taadñ təokñ mɛtn Ko Taar Raage. Num jee mɛtinge utu adeki təol ɔ jee mɛtinge adeki tupm təol ro kaag ki, jee mɛtinge utu adeki tənd te mɛɛje maakñ *bɛege tun naase lee tusnki maak ki. Ɔo kengen mɛtinge adeki tuuru ɔ adeki lee je maakñ gɛgɛge tu. ³⁵ Ɔo jee ken lee ute ken mɛt ken naase təolɔdeki jaay moosde ɔy do naan ki se, ken iino do yo Abel ki bini aan do yo Zakari ken goon Baraci, ken naase 'təoliniki daan Bee Raa ute *gətn ken k'lee k'tɛdn sɛrke Raa ki se asen kəɔpm mindse ki. ³⁶ 'Booyki bɛɛ m'lasen taada: moosn jeegeen k'təolde paac se utu kəɔpm do jeege tun ʒorse utu se.»

Isa eem nəo taa Jeruzalem

‡ 23:24 Maakñ nakge tun sɛm sɛm ken Yaudge lee yeemde se bəɔrə se ʒo ken baat cirde ɔ maakñ daage tun magal magal ken Yaudge lee yeemde se ginji se ʒo ken magal cirde.

³⁷ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee ken Raa ɔldeno gɔti ki kic ɓo, naai ɓo debm tund tɔɔlde! Mɛt kando, maam m'je m'tusn gɛnige aan gɔɔ ko kɔrɔnj ken lee tus gɛniŋge taa bɛɛkɛ keyiŋ ki tu, naɓo naase 'jeki te eyo. ³⁸ 'Booyki, ken bin num *Bee Raase se utu 'toodn kuudu. ³⁹ Taa naan se ɓo 'booyki m'asen taada: naan ki se mɔɔtn naase amki kɔŋ kaak ey sum, bini kaan kaad ken aki deekɛ ɔɔki: *Ɔŋ Mɛlje Raa tɛdn bɛɛŋa do deb ken utu baado ute ro naan!*§»

24

*Isa taad ɔɔ *Bee Raa se jeege utu an tɔɔkɔ
(Mk 13.1-37; Lk 21.5-30, 17.22-37)*

¹ Kaad ken se Isa teecoga naatn maakɛ Bee Raa ki ɔɔ ken ɓaa ɓaa se, jee mɛtiŋ ki ɓaado ɔŋiŋa taa an taadn Bee Raa ken k'jiŋiŋga aak bɛɛ se. ² Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Bee se paac aakiŋki se jiga ɗaamo? Naɓo 'booyki bɛɛ m'asen taada: ɓee ɗaar aak bɛɛ se jeege utu an ru nan tak. Kongen rɛɛs aak bɛɛ bɛɛ se, utu wɔɔkɛ kalan kalan ɔɔ ko tap ɓo 'kɔŋ toodn do naapiŋ ko ki eyo.»

Dubar utu kaan do jeege tu

³ Naan ken se, Isa iŋg do *kɔsn ɔlib ki. Gɔtn se jee mɛtiŋ ki ɓaado ɔŋiŋa ɔɔ tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «'Taadjen tu nakgen se 'kaan nun ki? Ɔɔ naan se 'tɛdn ɔɔ dɪ jaay ɓo naaje j'an kaakɛ jeel ro ki gɛn ɓii kaani ɔɔ ɓiin dunia an nan se?» ⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «ɔndki kɔndɔ nam ɔŋten 'ɗerlse!» ⁵ Taa jeege ɗena utu aɗe ɓaa ute roma ɔɔ nanja kic utu asen taadn ɔɔ: maam ɓo *al-Masi! Ɔɔ ken naade 'tɛf bin se utu 'ɗerl jeege ɗena. ⁶ Naase utu aki booy gɔtn ɓɔɔɔ ɔɔ jeege utu asen kɔɔsn maan ɓɔɔɔ, anum ɓɛɛ, ɔndki kɔndɔ, ɔŋten 'ɓeerki! Taa nakgen se utu 'kaana, naɓo duni se 'kɔŋ nan ey ɓɔɔɔ. ⁷ Jee taa naan kaam kalan utu kiin ɓɔɔɔ ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin ɓɔɔɔ te taa naan gaar ken kuuy. Maakɛ naanɛge tun mɛtiŋ naanja utu 'tea ɔɔ gɔtn mɛtiŋ ɓo utu tɔɔl jeege. ⁸ Aan gɔɔ mɛnd ken maakiŋ tuuniŋ gɛn koojo se, nakgen se paac kic ɓo baaga kaana num, kɛse je taadn ɔɔ dunia ɔɔpɛga gɔɔɔ.

⁹ «Kaad ken se j'utu j'asen dabar ɗena ɔɔ j'asen tɔɔɔ. Ɔɔ taa maam se jee do naan ki se paac utu asen kɔɔdn kundu. ¹⁰ Gan kaad ken se jeege ɗena utu an rɛsn ute kaal maakɛn do *Raa ki. Naade kutn naapɛ naan tɔɔgɛ tu ɔɔ tɔɔdn tund naapa. ¹¹ Jee tɛf rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, utu aɗe ɓaa ɗena ɔɔ ɗerl jeege ɗena. ¹² *Kusiŋ se ziidn ɓaa ute naaniŋa ɔɔ jeege ɗena maakɛdege utu tɛdn baata do naapɛ tu. ¹³ Naɓo debm jaay aayga kaamiŋ bini aanga do taar tɔɔliŋ ki num, naan se utu 'kɔŋ kaaja. ¹⁴ Labar Jigan gɛn *maakɛ Gaar Raa ese se j'utu j'an taadn jeege tun do naan ki paac, kɛse tɛdn saada jeege tun ɓaa se paac jaay ɓo sɔm kaam mɔɔtn duni nanja.»

Dubar ɔŋ utu baado

¹⁵ «Naase utu aki kaakɛ Deb tuj deelga te gatiŋ se utu kend king maakɛ *Bee Raa ki, gat ken *salal se, aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki, ron Daniel, taado do ɗakiŋ se. Bin num debm jaay dooy taar ese se n'booy n'ɔkiŋ jiga jaayo! ¹⁶ Kaad ken se ɔŋ jee ken iŋg taa naan Jude ki se, k'j'aaŋ j'look maakɛ koge tu. ¹⁷ Debm iŋg king do ɓeen ki raan se, n'ɔnte ɓɔɔyo naan ki gɛn tɔsn nakiŋgen maakɛ ɓeen ki. ¹⁸ Debm jaay ɓaaga maakɛ-gatiŋ ki kic ɛ, n'ɔnten tɛrlo ɓeene gɛn kuun kaliŋa. ¹⁹ Bii ken se, mɛndgen mɛndkaamge ute ko gaangen gɛndege aay kaay si se, aden tɛdn ɔŋ aak eyo. ²⁰ Eemki Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo ey ɛ *ɓii sebit ki eyo. ²¹ Kaad ken se jeege utu dabar ɗena ɔɔ dubar se gɔtn Raa aal dunia tap ɓo nam naam te eyo, ɔɔ mɔɔtn dubar naan ki jaay 'kɔŋ cir naan ese se gɔɔ. ²² Num Raa se ɓii dubar ese se, naan gaaniŋga duuku taa jeegen naan ɓɛɛr tɔɔɗde se. Ken ɓiigen se jaay naan gaandɛn te duuk ey num, nam 'kɔŋ kaaja tap ɓo gɔɔ. ²³ Kaad ken se jaay nam taadsenga ɔɔ: 'Baado aakki, *al-Masi utu ara ey ɛ taadsɛn

ɔɔ: Naan̄ utu naane! Ɔnten 'tookki taariṅa. ²⁴ 'Booyki! Jeegen ken tɛd rode ɔɔ naade ɔo al-Masige ute jeegen tɛd rode ɔɔ naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade ɔaao. Naade utu 'tɛdn̄ nakṅ-kɔɔɔge ute nakgen deel doa, taa 'kaan̄ jeege dala. Ɔɔ jee ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd se ken naade ɔṅga ɔoobo num, aden kaan̄ dal kici. ²⁵ 'Booyki! Bɛɛɛ, taar se lɛ, maam m'aalsenga kaal bise ki.

²⁶ «Ken k'taadsenga j'ɔɔ: Al-Masi utu do kɔd-ɔaar ki naane num, ɔnten ɔaaki. Ey lɛ ken j'ɔɔ: naan̄ utu oom ara! Num ɔnten 'tookki taarde. ²⁷ Taa ɔii ken *Goon Deba ade ɔaa se tecṅ aan ɔɔɔ maan aalo kaam kooko wusuk bini dɔɔk te ɔɔtn̄ kaada toocṅni. ²⁸ Bii kaanum kic tecṅ aan ɔɔɔ ɔɔtn̄ daa dīm gam ooyga jaay ɔo marlge kic lee ɔɔɔy tus ro ki se. ²⁹ «Ken ɔiiṅen ɔɛn̄ dubarge se jaay naar deelga num,

kaada se utu 'tɛdn̄ ilim dib

ɔɔ laapa se lɛ wɔɔr eyo.

K-dijgen maakṅ raa ki ade si naan̄ ki

ɔɔ nakgen ɔk tɔɔɔgɔ maakṅ raa ki se utu 'tea.*

³⁰ «Ɔɔtn̄ se jeege an kaakṅ nakṅ jeel maakṅ raa ki ken taad ɔɔ Goon Deba utu ɔaadɔ ɔɔ jeegen do naan̄ ki paac keem nɔɔ an kaakṅ Goon Deba ade ɔɔɔy maakṅ gapara ki ute tɔɔṅṅ Raa ɔɔ ɔɔtɔ wɔɔr kelɛṅ. ³¹ Pulu 'keem makṅɔ maakṅ raa ki ɔɔ Goon Deba ade kɔl kɔdṅge taa te 'tusn̄ jee ken naan̄ bɛɛr tɔɔddɛ mɛtn̄ naan̄ ken kaam ɔɔɔ ɔɔ ken iṅṅ mɛtn̄ raa ken kaam gay gay kici.»

Isa aal naagṅ taara ute ko ba

³² «Naase ɔndki doa te ko ba: ken naan̄ jaay baaga kɔɔdn̄ taa-oomo ɔɔ dɔɔb kamba se, naase 'jeelki ɔkki mɛt-kijiri aanga ɔɔ ɔara ɔɔpga ɔɔɔrɔ. ³³ Bin num naase kic ɔo, ken aakkiga nakgen se paac jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se naan̄ aan ɔṅsega ɔɔɔr kaam taarse ki. ³⁴ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee duni ken ɔɔrse se 'kooy nan̄ ey sum ɔo nakgen se paac utu 'kaana. ³⁵ Maakṅ raa ute do naan̄a se utu 'deele, num taar maam se 'kɔṅ deel eyo.

Nam jaay jeel ɔii kaan̄ Isa se ɔtɔ

³⁶ «Num gan̄ ken ɔɛn̄ kaadṅn̄ ute ɔiiṅ *Goon Deba ano ɔaa se, nam tap ɔo jeel eyo. *Kɔdn̄ Raage maakṅ raa ki kic lɛ jeel eyo, ɔɔ Goono kic lɛ jeel eyo. Nam jeel ɔiiṅ se, ɔtɔ. Ken jeel se, Bubu kalṅ ki sum. ³⁷ Bii ken Goon Deba ade ɔaa se, 'tecṅ aan ɔɔɔ nakgen deelo do Noe† ki. ³⁸ Naan̄ ken naane se, kaad ken maan magala ɔɔɔy ɔɔɔb te jeege ey ɔɔrt se, jeege ɔɔɔ, aaye, tɔk mɛndge, tɔk gaabge ɔɔ ɔl ɔɛndege kic ɔo tɔkṅ naapge bini aan ɔii ken Noe ɛnd maakṅ markab ken magala. ³⁹ Ɔɔtn̄ se jeege se, nakṅ utu kaan̄ dɔdɛ ki se, naade ɔnd eyo bini maan magala ɔaadɔ ɔɔɔb tɔɔldɛ paac. Ken Goon Deba ade ɔaa se kic ɔo 'tecṅ bini. ⁴⁰ Bii ken se gaabge dio tɛd tɛd naaba maakṅ-ɔtɔdɛ ki se, deb kalan̄ j'an̄ kuunu ɔɔ deb kalan̄ 'kɔɔpɔ. ⁴¹ Ɔɔ mɛndgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan̄ j'an̄ kuunu ɔɔ deb kalan̄ 'kɔɔpɔ. ⁴² Iṅṅki zɛɛɛɛ daayum, taa naase kic ɔo 'jeelki eyo ɔiiṅ Mɛlse ade ɔaa se. ⁴³ Naase 'jeelki ken mɛl ɔee jaay jeel kaadṅn̄ debm ɔoogo ano ɔaa nɔɔr num, naan̄ toodṅ bi eyo ɔɔ kɔṅ debm ɔoogo an̄ tɛɛɛɛn̄ ɔeeṅ eyo. ⁴⁴ Taa naan̄ se ɔo naase kic 'daapki rose, iṅṅki do mɛtɛkse ki, taa Goon Deba jaay ade ɔaa se lɛ, kaad ken naase 'jeelki eyo.»

Debm tɛdn̄ naabm mɛtɛkɛ ɔɔ tuj ɔrmin̄ eyo

(Lk 12.41-48)

⁴⁵ Isa deek ɔɔ: «Debm tɛdn̄ naabm mɛtɛkɛ ɔɔ tuj ɔrmin̄ ey se ken gay? Naan̄ ɔo debm ken mɛlin̄ ɔṅiṅ jee tɛdn̄ naabgen kuuy kaam jṅa, ɔɔ ken aanga kaadṅn̄ ki num, lee ɛddɛn̄ kɔɔɔ.

⁴⁶ Maak-raapo debm tɛdn̄ naabm ken mɛlin̄ aan jaay ɔṅiṅ naan̄ utu tɛdn̄ tɛdn̄ naabm ken naan̄ ɔṅiṅsiṅ kaam jṅ se. ⁴⁷ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm tɛdn̄ naabm bin se, mɛlin̄ utu an̄ kɔṅ nakiṅge paac kaam jṅa. ⁴⁸ Num gan̄ ken naan̄ ɔo debm tɛdn̄ naabm jig eyo ɔɔ

* 24:29 Aak Eza 13.10 ɔɔ 34.4. † 24:37 Aak Jɛn̄ kɔṅ 6-8.

taad ute maakin ð: Melum se afe kəŋ tərɪl yəkɔf eyo, ⁴⁹ ð gɔtn se iin baag tɔnd jeengen k'ted naaba tel se, naan ðsɔ ð aay te jee kaay koonge. ⁵⁰ Gan mel gaabm ese se, biin jaay naan ano tərɪl se, naan ɔnd eyo ð kaad kən naan aan kaan kic ɛ, naan saap do ki eyo. ⁵¹ Debm tɛdn naabm bin se, kən melin jaay aanga num, utu an tuur naata ð an kəlin 'dabar ute jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki. Ɔ gɔtn se ɓo gɔtn naade tɔɔyɔ ð taan naanɗege.»

25

Isa aal naagŋ taara gən gaan mɛndgen sik

¹ Tɛr Isa aal naagŋ taara deek ð: «Maakŋ *Gaar Raa se, naan tec aan gɔɔ gaan mɛndgen sik tɔs lɔmpɗege ð teec ɓaa dɔɔdn gaabm ɓaa kəkŋ mɛnda*.² Num maakŋ gaan mɛndge tun sik se, jee mii se mɛnd dɛrlge ð kengen kuuy mii se mɛnd mɛtɛkge. ³ Mɛnd dɛrlge se, tɔs ɓaan te lɔmpɗege ɔk uubu maak ki, naɓo uun te zaadn uubm kuuy ey sum. ⁴ Gan mɛndgen mii mɛnd mɛtɛkge se tɔs ɓaan te lɔmpɗege ɔk uubu maak ki ð tɛr ɔk maakŋ nakge tun kuuy do ki. ⁵ Aan gɔɔ gaabm mɛnda ɛ aan yəkɔf ey dey se, gaan mɛndgen se bi ɓaa tɔalde ð naade paac tood bia. ⁶ Kən aan daan ɓee se k'booy nam baag taadn makəŋ ð: 'Booyki! Gaabm mɛnda se, ɓɛɛ, aanga. 'Teec ɓaa 'dɔɔdnki! ⁷ Gɔtn se gaan mɛndgen sik se paac iin duru ð tɔɔc tɔl tɔnd ɗaap lɔmpɗege. ⁸ Num gan mɛnd dɛrlge se tɔnd mɛtn mɛnd mɛtɛkge se ð: «ɗjekiro uubsege se cəkɔ, ey num lɔmpjɛge se uubin ɓaa ɓaa naŋa.» ⁹ Gan mɛnd mɛtɛkge se tɛrlɛn ð: «A-a, uubu se ajenki kəŋ kaasn k'paacki eyo! Naase 'ɓaa 'dugkiro gɔtn jee zoge tu.» ¹⁰ Kaad kən mɛnd dɛrlge se iin ɓaa gən dugŋ uubu se, gan gaabm mɛnda se iin aana. Ɔ naan ɔŋ gaan mɛndgen mɛnd mɛtɛkge se inŋ aak kaak kaamina. Naan ɛnd ute naade maakŋ ɓee mɛnd mɔrɔɓ ki se ð kən naade jaay ɛnd se, kaam-taara se k'gaasiŋa. ¹¹ Cəkɔ se, mɛnd dɛrlge se aana ð baag tɔnd kaam taara deek ð: Mɛlje, Mɛlje, ɔɔdjen kaam taara! ¹² Gan naan tɛrlɛn ð: 'Booyki ɓɛɛ m'asen taada: ɓɛɛ, maam se m'jeelsen eyo.» ¹³ Tɛr Isa taadɛn ð: «Taa naan se ɓo, inŋki zɛɛɛ! Taa bii ute kaadn maam m'ano ɓaa se, naase 'jeelki eyo.»

Isa aal naagŋ taara ute jee tɛdn naabgen mɔɔ (Lk 19.12-27)

¹⁴ «Tɛr daala, kɛse tec aan gɔɔ debm ɓaa ɓaa mɛrtɛ jaay dan tus jee tɛdn naabinge ð ɔndɛn maalin paac se kaam jide. ¹⁵ Deb kalan naan ɛdn gəkɔl† daab magal magal mii, debm kuuy naan ɛdn gəkɔl daab magal magal dio, ð kən kuuy naan ɛdn gəkɔl daab magal kalan. Naŋa kic ɓo naan ɛdn kaam do ron ronə, jaay ɓo naan naar iin ɓaa gɔtn mɛrtin ki. ¹⁶ Debm j'ɛdn gəkɔl daab magal magal mii se, naan naar ɓaa tɛdn oojo gəkɔl daab magal magal kuuy mii do ki. ¹⁷ Debm j'ɛdn gəkɔl daab magal magal di se, naan kic ɓaa tɛdn oojo gəkɔl daab magal magal kuuy di do ki. ¹⁸ Naɓo debm kən melin ɛdn gəkɔl daab magal kalan se, naan ɓaa ud gɔɔ duubin naan ki, nam jeel gɔtin eyo.

¹⁹ «Gɔtn mɛrtin ki se, mɛlde se ɓaa inŋoga dɛn jaay ɔk tɛrl ɓaado. Ɔ kən naan jaay aan se, dan tɔnd mɛtɛde do gəkɔl daabge tun magal magal kən naan nigdesin se. ²⁰ Debm kən j'ɛdn gəkɔl daab mii se iiko cɛɛŋ ki ð deekin ð: «Meluma, naai ɛdumo gəkɔl daab mii ð maam m'tɛdn ooŋga kən kuuy mii do ki daala.» ²¹ Melin deekin ð: «Kese jiga. Naai se debm tɛdn naabm ɓɛɛ ð tuj ɔrmi ey se. Ute nakŋ maam m'ɛdi cəkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi ey se; ɓɔrse maam m'ai kɛdn nakge dɛna kaam ji. 'Baado 'tɛd maak-raapo ute maama.» ²² Debm kən j'ɛdn gəkɔl daab di se kic iiko cɛɛŋ ki ð deekin ð: «Meluma, naai ɛdumo gəkɔl daab dio ð maam m'tɛdn ooŋga kən kuuy di do ki daala.» ²³ Melin deekin ð: «Kese jiga! Naai se debm tɛdn naabm ɓɛɛ ð tuj ɔrmi ey se. Ute nakŋ maam m'ɛdi cəkɔ se kic, naai

* **25:1** Gaabm ɓaa kəkŋ mɛnda se, mɛnd naan ɓaa kəkɔ se maakŋ gaan mɛndge tun sik se eyo. † **25:15** Gəkɔl se ɔnɗ dɛna kaam kəŋɗ deba laapa kando kando.

tuj te ɔrmi ey se; bɔrse maam m'ai kɛdn nakge dɛna kaam ji. 'Baado 'ted maak-raapo ute maama.»

²⁴ Debm kɛn j'ɛdn gɔkɔl daab kalan se, naan kic iiko cɛɛn ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Meluma, maam m'jeele naai se debm aali ɔɔnɔ. Maakɔ-gɔtn naai ɔɔc te ey kic ɔɔ, naai ɔj naai ki ɔɔ gɔtn naai duub te ey kic ɔɔ, naai ɔjɔ. ²⁵ Bin num maam se beere ɔkuma. Taa naan se ɔɔ gɔkɔl daabi kɛn naai ɛdumsin se, maam m'ɔaa duubiɔ naan ki ɔɔ bɔrse ara ɔk naki.» ²⁶ Gan mɛlin tɛrlin ɔɔ: «Naai se debm tɛdn naabm jig eyo ɔɔ debm kaar naaba! Naai 'jeelum maam se maakɔ-gɔtn maam m'ɔɔc te ey kic ɔɔ, maam m'ɔjɔ ɔɔ gɔtn maam m'duub te dim ey kic ɛ, maam m'ɔj maam ki. ²⁷ Bɛɛki num, gɔkɔl daabum se, naai anɔ kɔmb maakɔ ban ki ki; ɔɔ kɔr maam m'ade tɛrl se, m'an kɔnin am koojn ziidn do ki. ²⁸ Gɔkɔl daabm jin ki se, uunin ki ɔɔ ɛdn ki deb kɛn ɔk gɔkɔl daabge sik se. ²⁹ Taa, debm kɛn ɔk se, j'an kɛdn do ki, taa nakin an ziidn tɛdn dɛna. Num gan debm ɔk ey se ɛ, kɛn naan ɔk ɔkɔn se kic ɔɔ, j'an kuun naatn. ³⁰ Num debm tɛdn naabm jaay tɔɔl sɛr ey se, ɔk undin ki naatn maakɔ gɔt kɛn ɔɔɔ. ɔɔ gɔtn se ɔɔ gɔtn tɔɔyɔ ɔɔ gɔtn taan naan.»»

Bii kɔjn bɔɔr kaam mɔɔtn

³¹ Isa deek daala ɔɔ: «Bii kɛn maam *m'Goon Deba m'ade bɔɔy maakɔ gaarum ki ute kɔdumge paac se, maam m'utu m'kinj do kaag do gaarum ki. ³² Jee do naan ki paac tus naanum ki ɔɔ maam m'aden nigɔn aan gɔɔ debm gaam nigɔn baatinge ute beɔninge se. ³³ Baatge se, maam m'aden kɔl do ji daamum ki ɔɔ beɔnge se ɛ, do ji jeelum ki. ³⁴ Gɔtn se maam gaarge m'deekɔ jeege tun do ji daamum ki m'ɔɔ: «'Baakiro, naasen kɛn Bubum tɛdsenga tɛdn beɔn se; ɛndki maakɔ gaarin kɛn naan daapsesinga daap do dɔkina, kaad kɛn naan utu aalo kaal do naan se. ³⁵ Taa maam ɔɔ tɔɔlumo ɔɔ naase ɛdumkiroga kɔsɔ; maane tɔɔlumo ɔɔ naase ɛdumkiroga m'aayga; m'ingoga mɛrtɛ gɔtse ki ɔɔ naase ɔkumkiroga jiga. ³⁶ Kɛn maam mɛt-beere, naase ɛdumkiroga kal kuusu. Kɛn maam m'kɔnɔ naase 'ɔaa aakumkiroga. Kɛn maam j'ɔkum danjay ki, naase 'ɔaa aakumkiroga.»

³⁷ «Gan jeegen tɛdɔ nakɔn ute doobin se utu an tɛrl ɔɔ: «Melje, nun ki jaay naaje k'j'aakio naai ɔɔ tɔɔlio jaay k'j'ɛdn kɔsɔ se? Ey ɛ kɛn maane tɔɔlio jaay k'j'ɛdn maan kaaye se? ³⁸ Naai ingo mɛrtɛ gɔtje ki nun ki jaay naaje k'j'ɔkkio jiga se? Ey ɛ nun ki jaay naaje k'j'aakio naai 'mɛt-beere jaay naaje k'j'ɛdn kal tuusu se? ³⁹ Nun ki jaay naai ooco kɔnɔ ey ɛ maakɔ danjay ki, jaay naaje k'ɔaaɔ k'j'aakkiga se?» ⁴⁰ Gɔtn se gaarge aden tɛrl ɔɔ: «'Booyki beɛ m'asen taada: maakɔ genaamge tun se debm baat aan gɔɔ dɛ kic jaay, naase 'tɛdnkiroga beɛ se, kɛse gɔɔ 'tɛdnkiro maam ki.»

⁴¹ «Tɛr gaarge utu deekɔ jeege tun do ji jeelin ki se ɔɔ: «Iikki naatn cɛɛm ki dɔkɔ, naasen jee *Raa naamsenga naam se! 'Baaki maakɔ pood kɛn gen daayum kɛn Raa tɛdn gen *Bubm sitange ute kɔdnge. ⁴² Taa maam ɔɔ tɔɔlumo ɔɔ naase ɛdumkiro te kɔs eyo; maane tɔɔlumo ɔɔ naase ɛdumkiro te maan kaay eyo. ⁴³ Maam m'inggo mɛrtɛ gɔtse ki ɔɔ naase dɔɔɔ ɔkumkiro te eyo. Maam mɛt-beere ɔsumo kic ɔɔ, naase ɛdumkiro te kal kuus eyo; kɛn m'ooco kɔnɔ ɔɔ j'ɔkumo danjay kic ɔɔ, naase 'ɔaa aakumkiro te eyo.»

⁴⁴ «Gan jee do ji jeelin ki utu an tɛrl ɔɔ: «Melje, nun ki jaay kɛn naaje k'j'aaki naai ɔɔ tɔɔlio, ey ɛ maane tɔɔlio, kɛn mɛrtɛ, kɛn mɛt-beere, kɔnɔ ey ɛ maakɔ danjay ki, jaay naaje k'ɔaaɔ k'naaki te ey se?» ⁴⁵ Gɔtn se naan utu aden tɛrl ɔɔ: «'Booyki beɛ m'asen taada: maakɔ gaange tun sɛɛm se, debm baat aan gɔɔ dɛ kic jaay naase 'tɛdnkiro te beɛ ey se, kɛse gɔɔ naase 'tɛdumkiro te maam ki eyo.» ⁴⁶ Jee do ji jeelin ki se utu ɔaa ting maakɔ dubar ki gen daayum, ɔɔ jeegen kɛn tɛd nakgen ute doobin se ɛ, kɔn *kaajn gen daayum.»

26

Jee magalge end tel kutn Isa (Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

¹ Ken Isa jaay dooy jeege aas sum se, naan taad jeege tun metin ki oo: ² «'Jeelki *laa Paak gen Yaudge se oppga bii di sum bo 'kaana oo *Goon Deba se j'utu j'an kəkə kəl ji jeege tu oo naade an baa tupm tōol ro kaag ki.» ³ Gətn se *magal jee tēdn serke Raage tu oo magal taa bee Yaudge tus maakə bee magal debm tēdn serke Raa ki ken ron Kayip se, ⁴ naade tus dōok taarde je doobm an goon kəkə Isa taa an baa tōol. ⁵ Naade taad ute naapa oo: «J'ante kəkəki bii laa ki, ey num jeege kiin gen tēdn taara oo gəto tujū.»

Menda baado ooy itir do Isa ki (Mk 14.3-9; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

⁶ Kaad ken Isa Betani ki maakə bee Simon ken k'danin debm bikidi se, ⁷ menda kalan baado onina. Naan se ok naka kalan aan goo k-bəkəl, nakə se ko bo k'cōc k'daapina. K-bəkəl se k'danin *albatir*. Oo itir maak ki se itir salal oo onoo. Naan baado ooyin do Isa ki, kaad ken Isa ing os kōso. ⁸ Ken jee metin ki jaay aak nakə mend se tēd se, maakde tujū oo baag taadn ute naapa oo: «Gen di jaay itir se naan tujin bin se? ⁹ Itir se j'an dugin te zo onoo oo gursin se j'an nigin jee daayge tu.» ¹⁰ Ken Isa jaay booy taarde se, naan deekden oo: «Gen di jaay naase 'tereki mind menda se? Nakə naan tēdum maam ki se, keese nakə jiga. ¹¹ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kə king te naase eyo. ¹² Itir mend ooyum rom ki se, daapunga roma gen kend maakə baad ki. ¹³ Booyki beε, m'asen taada: do naana ute magalin se gətn gay gay kic bo, ken jeege utu 'taadn Labar Jiga se, nakə ken mend se jaay tēdum se, jeege paac utu kōosn maanina oo saapm do nak ken naan tēd ese se.»

Judas ut Isa (Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Ter Judas Iskariot, naan maakə jee metn Isa ken sik-kaar-di se, baa ono *magal jee tēdn serke Raage tu, ¹⁵ oo deekden oo: «Ken maam m'ok m'edsenga Isa num, naase amki kedn dio?» Gətn se naade med edin gurs tamma si-məto. ¹⁶ Naan ken se sum bo Judas baag je doobm an kutn Isa.

*Isa tēd *laa Paak gen Yaudge ute jee metin ki* (Mk 14.12-31; Lk 22.7-34; Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25)

¹⁷ Bii deet deetn gen laa mappan ok ərom ey se, jee metn Isa ki baado tōnd metin oo: «Kōsn gen laa Paak se, naai 'je j'aisin tēdn kaam gay?» ¹⁸ Isa deekden oo: «'Baaki maakə geger ki, gətn gaab ki kalan bini oo deekin ki oki: «Debm dooyje deek oo beε, kaadin oppga gōoro oo naan ute jee metin ki se je baa tēdn laa Paak se bei ki.» ¹⁹ Jee metin ki baa tēdin aan goo ken Melde taaddenoo oo naade baa tēd kōsn gen laa Paak se gətn ese.

Isa taad jeege tun metin ki oo deb kalan utu an kutu

²⁰ Ken aan do teger gəto baa ok jin se, Isa ute jee metin ken sik-kaar-di se baado ing os do tabil ki. ²¹ Kaad ken naade ing os kōs se, Isa deekden oo: «'Booyki beε m'asen taada: maakse ki se, deb kalan utu am kutu.» ²² Gətn se jee metin ki se maakde tuj kasak kasak oo nana nana kic bo baag tōnd metn Isa oo: «Meluma, lo nakə se tēdn maam le?» ²³ Isa terlden oo: «Debm ken ol jin maakə baay ki ute maam se, naan bo debm utu am kutu. ²⁴ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan goo ken *Raa taadno maakə Kitap ki, num gan on deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojin te ey kic bo beε kaca.» ²⁵ Judas, naan bo debm ken utu kutn Isa se, tōnd metin oo: «Debm dooyje, lo nakə se tēdn maam le?» Oo Isa terlin oo: «Aan goo ken naai deekin se.»

Isa edden kōsn taad metn taar yona

²⁶ Kaad'ken naade as kas se, Isa uun mappa jin ki, tōm Raa do dup edin jeege tun metin ki deekden do: «Ok aski, kese roma.» ²⁷ Ter naan uun *kooḡp dooc te totn koojn kaagḡ k'danin bin se jin ki, tōm Raa do eddesina, deekden do: «Paacki se, nana nana kic bo ok aaye aaye, ²⁸ kese moosuma ken taad do *Raa dookga ute naase. Moosn se doo taa jee dena, taa Raa aden tōl *kusiḡdege. ²⁹ 'Booyki m'asen taada: totn ese se, mootn maam m'kaay ey sum, bini m'baa kaay totn koojn bin kiji ute naase se maakḡ gaar Bubum ki jaay sum.»

Isa taad do Pier utu an baate

³⁰ Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec baa ook do *kōsn olib ki. ³¹ Ken naade utu baa baa sum bo, Isa taad jeege tun metin ki do: «Maakḡ noor ken jaaki se, naase paacki utu amki kaan resε. Taa Raa taadga taad maakḡ Kitapin ki do: *Maam m'utu m'tōal debm gaam baatge, do baatinge se le utu 'kaan wōkō.*» ³² Num ken maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kōnd naana m'asen baa booy taa naan Galile ki.» ³³ Gōtn se Pier deekin do: «Ken jee meti ki jaay resi paac kic bo, maam se m'ai kōḡ res eyo!» ³⁴ Isa terlin do: «'Booy beε m'ai taada: maakḡ noor ken jaaki se, kōr kōrōḡjō 'kōoy ey sum bo, naai am 'baatn doal mōtō 'deekḡ do 'jeelum eyo.» ³⁵ Pier deekin do: «Maam se ken am kaan te yoa kic bo, m'ai baati eyo!» Do jee metin ken kuuy se kic bo paac taad aan gōo gen Pier se.

Isa tōnd metn Raa Getsemane ki (Mk 14.32-42; Lk 22.39-46; Eb 5.7)

³⁶ Gōtn se Isa ute jeege metin ki aan gōt ken k'danin Getsemane ki se do naan deekden do: «Inḡki gōtn ara, kōr maam m'kiikḡ cōkō m'ade baa tōnd metn Raa se.» ³⁷ Naan ok baan ute Pier do gaan Zebedege dio, gōtn se maakin baag tujū do taar maakin ki nan tak. ³⁸ Gōtn se naan deekden do: «Maam se maakum tujga do nirlum teecga aan gōo m'aki kooyo. Anum naase se inḡki gōtn ara; do onten 'toodki bia, inḡki zεεε ute maama.» ³⁹ Naan iin iik naan ki cōkō se, baa erg oḡnd naanin naan ki do baag tōnd metn Raa deek do: «Bubuma, ken naai 'je num iikum *kōopm dubar se† rom ki naata! Naḡo 'ted aan gōo ken naai maaki jea, num aan gōo ken maam bo m'je se eyo.»

⁴⁰ Ken naan ok terl baado oḡ jee metin ken mōtō se, tood tood bia, do naan deek Pier ki do: «Ler kalan kic bo naase oḡ aasin ki te gen king zεεε te maam ey ne? ⁴¹ Naase inḡki zεεε, 'tōndki metn Raa, taa naase aki kooḡn maakḡ nakḡ naam ki eyo. Maakḡ debkilimi se je tedn nakḡ beε, naḡo daa roḡ bo oḡ aasin eyo.»

⁴² Ter naan ok terl gen k-dige iik naan ki cōkō daala do baa tōnd metn Raa do: «Bubuma, kōopm dubar se jaay naai aasin kiik eyo do ken m'an kaay tak num oḡ maakje naai bo 'teda!» ⁴³ Ken naan ok terlo daal se, baado oḡ jee metin ki tood tood bia do ken bi okde se, kaamde kic oḡ aak eyo. ⁴⁴ Isa iin oḡnde ken naan iik naan ki cōkō se, naan baag tōnd metn Raa gen k-mōtōge, do maakḡ tōnd metin ki se naan inḡ doal taar ese sum. ⁴⁵ Ter naan ok terl baado oḡ jee metin ki do deekden do: «Maakḡ toodn bise ki se naase utu 'tood 'tōal ki tōal kōorse rōk la? Beε, beεga, kaadin aasga do *Goon Deba se j'an kōkḡ kol ji jee tedn kusiḡge tu. ⁴⁶ Iin ki, k'baaki! Aakki, debm am kut se aanga.»

Isa jeege okina

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-11)

⁴⁷ Kaad ken Isa utu taad nan te taarin ey sum bo, gan maakḡ jeege tun metin ken sik-kaar-di se, debm roḡ Judas se aana. Naan baado ute doal jeege dena metin ki ken ok gōrd-jerldege do te sirddege. Jee se *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa beε Yaudge bo oldeno. ⁴⁸ Judas, naan bo debm utu kutn Isa se, taadoga taad jeege tun ese se do: «Debm jaay maam m'an baam kōkō do m'kaay ciilin se, kese bo naana! Okin ki.» ⁴⁹ Judas naar baado ceε Isa ki do deekin do: «Debm dooyje, tōse!» Gōtn se naan baam okina do aay

* **26:31** Aak Zak 13.7. † **26:39** Kōopm ara taadn ute kaadn ken naan utu dabara dena do kaag ki aan gōo debm kusiḡna.

ciilina. ⁵⁰ Ɔo Isa terliŋ ɔɔ: «Mɛduma, nakŋ naai 'baado tɛda se, 'tɛdina.» Gɔtn se jee dɛngen k'baado tɛl se, iij-ɔkina. ⁵¹ Gaŋ kɛn Isa jaay j'ɔkiŋ se, maakŋ jeege tun mɛtiŋ ki se, deb kalan ɔɔdo gɔrd-jerliŋa ɔɔ ɔg gaan te bi debm tɛdn naabm magal debm tɛdn serke Raa ki. ⁵² Gɔtn se Isa deekiŋ ɔɔ: «Gɔrd-jerli se 'terl ɔlin maakŋ saapiŋ ki gɔtiŋ ki. Taa jeege tɔl jeege ute gɔrd-jerldege se, naade j'utu j'aden tɔl ute gɔrd-jerlege kici. ⁵³ Naai 'jeel ey la, kɛn maam jaay m'tɔndga mɛtn Bubum num, naan am naar naakŋ ute dɔl kɔdinge sik-kaar-di se? ⁵⁴ Kɛn bin ey num taar Kitap taad se 'kaan doobiŋ ki ɔɔ dɔo?» ⁵⁵ Naan kɛn se Isa deek jee dɛnge tu se ɔɔ: «Naase 'teeckiro ute gɔrd-jerlsege ɔɔ te sirdsege jaay, 'baamkiro kɔkɔ aan gɔɔ debm boogo se. Ey num bii-raa maam m'lee dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki se, naɔo naase ɔŋ ɔkumkiro te eyo. ⁵⁶ Num gaŋ nakŋ se jaay aan se, taa taar kɛn jee taad taar teeco taar Raa ki raaniŋo maakŋ Kitap ki do dɔkiŋ se, 'kaan doobiŋ ki.» Gaŋ gɔtn se, jee mɛtiŋ ki paac baatiŋa ɔɔ aan resina.

*Isa j'ɔk k'baansiŋ naan Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge
(Mk 14.53-65; Lk 22.54,63-65; Jn 18.12,13,19-24)*

⁵⁷ Jee ɔko Isa se baansiŋo bee Kayip ki, naan bo *magal debm tɛdn serke Raa ki. Ɔo maakŋ bee naan ki se bo jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge baado tusn maak ki. ⁵⁸ Pier ɔko mɛtn Isa daande goon dɔkɔ, daaniŋo bini aan daan bɔɔr bee magal debm tɛdn serke Raa ki. Pier ɛndo baa ing ute jee tɛdn naabge, taa kaakŋ nakŋ kɛn utu 'kaan do Isa ki.

⁵⁹ Anum magal jee tɛdn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacŋ jee kaakŋ mɛtn taarge se, naade je tɔl taara do Isa ki taa an kɔkŋ mindiŋ num j'an baa tɔlɔ, ⁶⁰ naɔo naade ɔŋ te taar dim eyo. Ey num saadge dɛna baado tɔlin taar-kɔɔbo don ki taa an kɔkŋ mindina.

Ɔɔkɔ se maakŋ naade ki se jeege di baado, ⁶¹ ɔɔ taad ɔɔ: «Naaje k'booyga gaabm ese se taado ɔɔ: *Bee Raa se maam m'an tɔkŋ naatn ɔɔ maakŋ biige tun mɔtɔ sum bo m'an kiiniŋ gɔtiŋ ki.»

⁶² Gɔtn se magal debm tɛdn serke Raa ki se iin daara ɔɔ deek Isa ki ɔɔ: «Naai tap bo 'terlden taar dim ey la do taarge tun naade tɔli doi ki se?» ⁶³ Gaŋ Isa do dek ɔɔ terliŋ taar dim eyo. Ter magal debm tɛdn serke Raa ki se taadiŋ daala ɔɔ: «Ute ro Raa zɛɛɛ m'tɔnd meti, 'taadjen tu naai bo *al-Masi, Goon Raa se la?» ⁶⁴ Isa terliŋ ɔɔ: «Kese naai bo 'deekina. Naɔo 'booyki m'asen taada: naan ki se, naase utu aki kaakŋ *Goon Deba se, ing king do ji daam Sidburku ki ɔɔ kɛn naan ade bɔɔy se ade king do gapar ki.» ⁶⁵ Gɔtn se magal debm tɛdn serke Raa ki iin nɛɛpm te kalina ɔɔ deek ɔɔ: «'Booyki! Gaabm se naan naaj Raa! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! Naase le 'booykiga te bise kɛn naan naaj Raa se. ⁶⁶ Anum naase 'saapki ɔki di?» Jee dɛn se terliŋ ɔɔ: «Deere, naan se nakiŋ yoa!»

⁶⁷ Gɔtn se naade tupiŋ booro daan-kaamiŋ ki ɔɔ tɔndina. Jee kuuy se tɔndiŋ mɛtn biŋ ki, ⁶⁸ deekiŋ ɔɔ: «Naai al-Masi, debm kɛn taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm kɛn tɔndi se, naja?»

*Pier naaj ɔɔ naan jeel Isa eyo
(Mk 14.66-72; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25)*

⁶⁹ Naan kɛn se, Pier ɔɔp ing naata daan bɔɔr ki. Gɔtn se menda kalan, mend tɛdn naaba, baado ɔŋina ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Bɛɛɛ, naai kic bo debm Isan kɔd Galile.» ⁷⁰ Gaŋ naan jeege tu paac se, naan naaja deek ɔɔ: «Taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ɔk mɛtiŋ eyo.» ⁷¹ Ter Pier iin ɔŋ gɔtn se ɔɔ baa baa kaam taa doob kɛn magal se, mend tɛdn naabm kuuy aakiŋa ɔɔ deek jeege tun gɔtn ese se ɔɔ: «Bɛɛɛ, gaabm ese kic debm Isan kɔd Nazaret se!» ⁷² Gɔtn se Pier baag naaja daala ɔɔ naam taariŋ ɔɔ: «Bɛɛɛ, gaabm se maam m'jeeliŋ eyo!» ⁷³ Kɛn naade jaay ing ɔkɔ se, jeege paacŋ ing gɔtn ese se iiko cɛɛŋ ki deekiŋ ɔɔ: «Deer deer, naai se mɛtn naade, taa taari taad se kic bo tec gen naade!» ⁷⁴ Gɔtn se Pier baag naam taariŋ ɔɔ: «Bɛɛɛ, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ɔɔ: gaabm se maam m'jeeliŋ eyo!» Gaŋ gɔtn se sum bo kɔrɔŋjo naar ɔɔd ɔɔyɔ. ⁷⁵ Gɔtn se, Pier naar saap do taar kɛn Isa taadiŋo ɔɔ:

«Kor koronjo tooy ey sum bo, naai am baatn dool moto.» Gōtn se naan teeco do baag keem gab gab.

27

Isa j'ok k'baansin naan taag ki ron Pilat
(Mk 15.1; Lk 22.66-71, 23.1)

¹ Tanōorin nōorin se, *magal jee tedn serke Raage tu paac, ute magal taa bee Yaudge tus dook taarde kalan gen taal Isa. ² Gōtn se naade ol j'ok k'dook Isa do naade baa edin magal *Romege tu, ron Pilat.

Kooy Judas
(NJKN 1.16-20)

³ Judas, debm ken ut Isa se, ken naan jaay aak Isa j'okinga gen baa kutu se, gōtn se naan nirlin teece. Gursn tamman si-moto ken j'edin se, naan ok terl baa edin *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge tu gōtin ki. ⁴ Naan deekden do: «Maam se m'tujga naan *Raa ki, ken m'kutn debm ken tuj te dim ey se!» Gan naade terlin do: «'Baa tedn gam naane, kese ojen naaje eyo!» ⁵ Gōtn se Judas baa sin te gurs se maakn *Bee Raa ki do naan malin baa aal ooc ooyo. ⁶ Magal jee tedn serke Raage tu tos gursn se do deek do: «Gursn se naaje j'okki doobm jaay j'an'ki komb maakn Bee Raa ki eyo, taa gursn se, gursn ut ko debkilimi.» ⁷ Naade tus dook taarde kalan do gursn se naade baa dugn maakn-gōtn debm kobm dukulge do maakn-gōtn se naade onin gōtn duubm mertge. ⁸ Taa naan se bo maakn-gōtn se borse kic naade utu danin *Maakn-gōtn ut ko debkilimi*. ⁹ Bin bo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Jeremi taadno do dokin se, aanga doobin ki ken do: *Naade took okga tamman si-moto se, kese bo zo ken gaan *Israelge jen ro ki*, ¹⁰ do gursn se naade dugn maakn-gōtn debm kob dukulge do kese bo taar *Meljege Raa olum do m'aden taada*.*

Pilat tond metn Isa
(Mk 15.2-20; Lk 23.1-4, 13-25; Jn 18.28-19.16)

¹¹ Isa k'j'ok k'baansin naan magal *Romege tu ron Pilat do naan tond metin do: «Naai bo Gaar Yaudge la?» Isa terlin do: «Aan goo ken naai 'deekin se.» ¹² Gōtn se *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge okin mindina, nabo naan terlden taar dim eyo. ¹³ Gōtn se Pilat se deekin do: «Naai 'booy ey la taar naade tali doi ki taa ai kokn mindi se?» ¹⁴ Nabo do taarge tun k'talin don ki se, taar dim tap bo Isa terlin te eyo. Ken magal Romege jaay aakin se paac bo, okin taad ey paac paac.

Jeege je yo Isa

¹⁵ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak bo, magal *Romege se lee tood tolden tol debm dangay kalan ken jee denge jenga ro ki. ¹⁶ Kaad ken se, naade ok debm dangay kalan ken jeege jeelin paac, ron Isan Barabas. ¹⁷ Gōtn se Pilat tond metn jee dengen tus se do: «Naase 'jeki m'asen kōodn kol nanja: Isan Barabas lōbu Isan k'danin *al-Masi se?» ¹⁸ Taa Pilat se jeele ken naade ok baano ute Isa se, naade ted ted maak-kilimi bo ron ki.

¹⁹ Kaad ken Pilat utu gōtn kojn boor ki se, mendin olo jeege baado taadin do: «Gaabm ese se naan debm bee do tuj te dim eyo! Bere, onten kol doi maakn taarin ki taa maakn nōor ken deel se, maakn nim ki se, maam m'dabarga dena taa nanja.»

²⁰ Gan *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge ol metn jee denge do k'tond metn Pilat num aden kōodn kol Barabas do Isa se le, k'talin naatn. ²¹ Magal Romege se eep taarin daala do: «Maakn naade ken di se, 'jeki m'asen kōodn kol nanja?» Naade terlin do: «Barabasi.» ²² Pilat tond metde do: «Num debm k'danin Isa al-Masi se m'an tedn m'oo di?» Naade paac terlin do: «K'tup k'talin ro kaag ki!» ²³ Pilat tond metde do: «Naan tap

* 27:10 Aak Zak 11.12-13 do Jer 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

60 tujga di?» Ter naade dɔɔb ɔɔy makɔn cir daala ɔɔ: «K'tup k'tɔɔlin ro kaag ki!» ²⁴ Ken Pilat jaay aak naan 'kɔn tɛdn dɪm eyo, ɔɔ jeege ɛ tɔɔy dɔɔk taara ɔn ey se, naan uun maane, tug jin naan jee dɛnge tu ɔɔ deekden ɔɔ: «Yo gaabm se ɔlum maam eyo. Kɛse naase mala aakiŋki!» ²⁵ Jeege paac se tɛrlin ɔɔ: «ɔn moosn naan se ajen kɔɔpm mindje ki ɔɔ mind gɛnjege tu!» ²⁶ Gɔtn se Pilat ɔl k'baa k'j'ɔɔd j'ɔlden Barabas. Gan gɛn Isa se, naan ɔl k'j'ɔndin ute mɛɛje ɔɔ ɔk ɔlin ji jeege tu taa j'an baa tupm tɔɔl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo mɛtn Isa ki

²⁷ Gɔtn se asgargen gɛn magal *Rɔmɛge ɔk baan te Isa maakn ɔee magalde ki maak ki naane, ɔɔ gɔtn se dɔɔl asgarge paac baado tus ɔl gurugiŋa. ²⁸ Naade tɔɔdn te kalinge naata ɔɔ uun uusin kal kuuy aac bon†. ²⁹ Ter naade uj daapo jɛkɛ gɛn kɔrɔndo baado ɔndin don ki ɔɔ ɛdin naka aan gɔɔ naala ji daamin ki. Gɔtn se naade ɛrg naanin ki ɔɔ tooyin koogo mɛtin ki ɔɔ: «Tɔɔse naai ki, Gaar Yaudge!» ³⁰ Naade tupin booro ron ki ɔɔ uun kaagn tec naala se, tɔndin don ki. ³¹ Ken naade tooyin koogo mɛtin ki aas se, naade ɔk ɔɔdn naatn te kal aac bon ken naade uusin se, ɔɔ tuusin kal naange gɔtin ki, jaay ɔk baansin naata taa j'an baa tupm tɔɔl ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mk 15.21-41; Lk 23.26-49; Jn 19.16-30)

³² Ken asgarge ɔko Isa teecnsino teec naatn maakn gɛgɛr ki se, naade dɔɔd ute gaaba kalan kɔd Siren k'danin Simon. Naade ɔkin taa tɔɔgɔ gɛn kuun kaagn j'an tupm Isa ro ki. ³³ Naade ɔk baansin gɔt ken k'danin Golgota; Golgota se je deekn ɔɔ: gɔtn kaadn do deba. ³⁴ Gɔtn se naade ɛdin n'aay tɔtn koojn bin deep te yɔrlɔ, naɔo ken Isa jaay uum naamin se, baate kaaye. ³⁵ Ken naade jaay tup tɔɔlo Isa ro kaag ki ɔɔ uun daarin raan se, kalinge se naade tɛdin salatia jaay ɔo nigina ɔɔ debm oocinga ɔo uunu uunu. ³⁶ Ter naade inj naan ki gɔtn ese ɔɔ bɔɔb Isa. ³⁷ Naade raan ɔlin kaam don ki mɛtn taar ken naade tɔɔlsin ro ki ɔɔ: Kɛse ɔo Isan, Gaar Yaudge se. ³⁸ Gɔtn se asgarge tup jee ɔoogge dio ro kaagge tu cɛɛ Isa ki se kici, deb kalan k'j'uun k'darin do ji daamin ki ɔɔ deb kalan k'j'uun k'darin do ji jeelin ki.

³⁹ Jee deel deel gɔtn se jaay daar aakin se, naade siik dode ɔɔ naajina, ⁴⁰ deek ɔɔ: «Naai ɔo ken ɔɔ tɔɔkn *Bee Raa ɔɔ an kiin kuuy daan biige tun mɔtɔ se, aaj roi mala. Ken naai jaay Goon Raa num, 'bɔɔyɔ do kaag ki se naata!» ⁴¹ *Magalgen jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage ute magal taa ɔee Yaudge se kic, tooyin koogo mɛtin ki ɔɔ deek ɔɔ: ⁴² «Jee kuuy se, naan aajdenoga num ɔn aasin gɛn kaajn ro naan malin eyo! Naan Gaar *Israelge dey se, n' bɔɔyɔ naatn ɔorse ro kaag ki ɔɔ naaje j'tookn kaal maakje don ki. ⁴³ Naan ɔɔ aal maakin do Raa ki, ɔɔ ken Raa jaay ɔo jen deer num, ɔn ɔorse an kaaja! Taa naan taadga taad ɔɔ: Maam se m'Goon Raa.» ⁴⁴ Jee ɔooggen k'tup tɔɔlde do kaagge tun cɛɛsn Isa ki se kic ɔo naajin bin kici.

Kooy gɛn Isa

⁴⁵ Aan katar tir se, do naanja te magalin se gɔtɔ baa tɛd ilim dib bini aan katar do tɛgɛr ki. ⁴⁶ Aan katar do tɛgɛr ki se, Isa ɔɔd ɔɔy makɔn ute taar naanina ɔɔ: «Eli, Eli‡, ɛma sabaktani?» Taar se je deekn ɔɔ: Raama Raama, naai 'ɛsum gɛn diŋ? ⁴⁷ Maakn jeege tun daar gɔtn ese se ken booyin naan taad bin se, jee mɛtinge taad ute naapa ɔɔ: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli.» ⁴⁸ Deb kalan naar aan baa uuno naka kalan ken uun maane, ɔlin maakn tɔtn koojn bin ken mooyo jaay uun ɔlin taa gard ki ɔɔ uun ɔlin taar Isa ki taa n'suubu. ⁴⁹ Jee mɛtinge ɔɔp se taad ɔɔ: «ɔnki jaay som j'utu j'an kaaka ken Eli jaay utu ade baa an kaajin se!» ⁵⁰ Gɔtn se Isa ɔɔd ɔɔy makɔnɔ daala ɔɔ ɔn kon teece. ⁵¹ Gɔtn se, kal deer k'gaan maakn *Bee Raa se nɛɛpo raan bini aan naan ki tak. Naanja tea ɔɔ linje tɔp

† 27:28 Kal aac bon j'uusin se kɛse kal gaaringe. ‡ 27:46 Maakn kitapgen kuuy se: Eli, Eli. Ara se Isa taad ute taar naanina ken k'danin Aramayik. § 27:46 Aak KKR22.2.

pak pak. ⁵² Taa baadn jeegeen *salal ooyga kooy do dakin se taaf kalde ki oo naade duro daan yoge tu, ⁵³ oo teeco maakn baaddege tu. Oo ken Isa jaay ooy duro se, naade baa end maakn gegere ken salal Jeruzalem ki, oo jeege dena aakdenga. ⁵⁴ Ken bubm asgarge ute asgargen kuuy ken daar baab Isa se, aak naana tea ute nakgen deel paac se, beere okde taaf oo: «Deer deer, gaabm ara se Goon Raa!»

Isa j'alinga maakn baad ki

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁵ Gotn se mendge dena daar dokoo aak Isa. Mendgen se, baago kokn metin taa naan Galile ki oo naade tefino naaba. ⁵⁶ Maakde ki se Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jak ute gen Yusup oo ko gaan Zebedege.

⁵⁷ Ken kaada baa baa kooco se, gaaba kalan debm maala, kod Arimate ron Yusup baado. Naan kic debm maakn jeege tun metn Isa ki. ⁵⁸ Gaabm se baa on Pilat oo tond metina taa an kon ro Isa se naan an baa kol maakn iib ki. Gotn se Pilat tooko undin kulu oo k'booyinsino. ⁵⁹ Yusup uun ro Isa se oo teelin ute kal duubm kiji. ⁶⁰ Naan uun baa ol aalin maakn iib ken j'on ko sum bo j'ud* k'daapina oo baadn se le kiji, oo dircil aalin ko magal taar ki jaay bo naan baa. ⁶¹ Mari ken iino Magdala ki ute Mari kuuy se, naade utu inj dok okoo ute taa baada.

Asgarge baab do baadn Isa

⁶² Bii ken Yaudge daap daap rode gen *bii sebit jaay deel se, metbeenki se, *magal jee tefn serke Raage tu ute *Parizige tuso naapa baado on Pilat, ⁶³ oo deekin oo: «Jaamus, naaje k'saap j'onga taar ken debm taar-kooom se taado kaad ken naan utu zee se oo: «Maakn biige tun moto se maam m'utu m'ade dur daan yoge tu.» ⁶⁴ 'Deek asgarge tu se, 'baabm taa baada se bini kaan bii k-motoge tu, ey num som jee metin ki se ade baa te an boogo oo taadn jeege tu oo: «Naan duroga daan yoge tu!» Ken bin num taar-kooom naade ted se 'cir ken deete†.» ⁶⁵ Pilat deekden oo: «Naase kic okki asgarge kaam jise. Bin num oldeki asen baabm do baada aan goo ken naase 'jenki ro ki.» ⁶⁶ Naade baa daap rode gen baabm do baada se, oo ko magal ken naade dircil aalin taa baad ki se, naade gaasn taa baada tak tak tefin nakn kaakn jeele ro ko ken naade gaasin se oo ol asgarge daar baabina.

28

Isa duroga daan yoge tu

(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-20; 1Kor 15.4-7)

¹ Ken *bii sebit jaay deel se, bii dumas ki tanoorin noorin se, Mari ken iino Magdala ki ute Mari ken kuuy se, naade baa gen kaakn taa baada. ² Gotn ese sum bo naana naar te makono oo kodn Meljege booyo maakn raa ki baado dircil ko taa baad ki se oo inj do ki. ³ Naan se ron wor goto aan goo maan aal wusuk wusuk oo kalin kic bo raap lak lak aan goo kuubu. ⁴ Anum asgargen daar baab do baada gotn ese se, ken naade aakin se, beere okde se, rode ook marga jeg jeg oo si naan ki aan goo jee ooyga kooyo. ⁵ Gan *kodn Raa se deek mendge tu se oo: «Naase se, onten 'beerki. Maam m'jeele naase 'jeki je Isan ken k'tup k'toolin ro kaag ki se. ⁶ Bere, gotn ara se naan goto! Naan se duroga daan yoge tu aan goo ken naan mala taado. 'Baado aakki gotn ken j'ol j'aalsina. ⁷ 'Naar 'baa 'taadki jeege tun metin ki okki: naan se duroga daan yoge tu oo ondga naana asen baa booy taa naan Galile ki. Gotn naane se bo naase anki 'baa kaaka.» Kese bo taar m'taadseno.

⁸ Ey num mendge beere okdega, nabo maakde raap aak eyo. Naade iin taa baad ki naar aan baa taad labar se jeege tun metn Isa ki. ⁹ Ken naade jaay baa baa se, naade aak Isa naar teeco piris naande ki, deekden oo: «'Tosse ki.» Gotn se, naade iiko ceen ki, baam ok

* 27:60 Yaudge se uf baada maakn koge tu se. † 27:64 Isa ted ron oo naan bo *al-Masi ken utu ade baa. Kese bo taar-kooom ken Yaudge saap oo Isa taad jeege tu deet deet se.

jeŋa ɔ ɛrg naaniŋ ki. ¹⁰ Gɔtn se, Isa taadden ɔ: «Ɔnte 'beerki! 'Baa 'taadki gɛnaamge tu k'ɓaa taa naaŋ Galile ki. Gɔtn naane ɓo, naade utu am kaakŋ te kaamɗe.»

Magal Yaudge rej asgargen bɔɔb do ɓaada

¹¹ Kaad ken mendgen ese iino taa ɓaad ki jaay ɔk tɛrlo tɛrlɛ aan te ey sum ɓo, gaŋ asgargen jee bɔɔbm do ɓaada se, mɛtinge ɓaa maakŋ gɛgɛr ki, ɔ ɓaa taad *magal jee tɛdn ɛrke Raage tu nakgen deel paac se. ¹² Ken magal jee tɛdn ɛrke Raage tu jaay booy taar se, daŋ tuso magal taa ɓee Yaudge. Naade dɔɔk taarde kalan, uun gurs dɛna ɔ ɛd asgarge tu, ¹³ dɛjɗe ɔ: «'Baa 'taadki ɔki num: «Nɔɔr kaamje ɔk bi sum ɓo, jee mɛtiŋ ki ɓaado ɓoog ɔɔd uun ɓaansiŋa.» ¹⁴ Ɔ ken taar se jaay oocga bi magal *Rɔmɛge tu kic ɓo, naaje j'aŋ kurl maakiŋa ɔ taar dim tap ɓo 'koocŋ dose ki eyo.» ¹⁵ Gɔtn se asgarge took uun gurs ɔ ɓaa taad jeege tu aan gɔɔ taar k'dɛjɗeno se. Anum taar se Yaudge paac ɓaa booyiŋa ɔ ɓorse kic ɓo taar se j'utu k'lee k'taadŋ taada.

Isa ɔ jee mɛtiŋ ki naaba

¹⁶ Anum jee mɛtn Isa ken sik-kaar-kalaŋ se, naade iin ɓaa taa naaŋ ken Galile ɔ ɓaa ook do ko ken Isa taadden ɔ k'ɓaa do ki se. ¹⁷ Ken naade jaay aan do ko ki se, gɔtn se naade aak Isa ɔ ɛrg naaniŋ ki. Naɓo maakɗe ki se, jee mɛtinge maakɗe naaja. ¹⁸ Gɔtn se, Isa iiko cɛɛɗe ki ɔ deekɗen ɔ: «*Raa ɛɗumga tɔɔgɔ do nakge tu paac ken maakŋ raa ki ɔ ken do naaŋ ki. ¹⁹ 'Baa 'taadki mɛtjil jeege tun do naaŋ ki se paac ɔ 'tɛɗɗeki naade tɛdn jee mɛtum ki. *'Batizɗeki ute ro Bubu, Goono, te *Nirl Salal. ²⁰ 'Dooyɗeki naade tookŋ kuun taar ken maam m'dooyeno paac se ɔ king do ki. Maam se, daayum m'utu te naase, bini ɓii ken dunia an naŋ ro ki.»

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Mark Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Mark

Labar Jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Mark raanɔ se, jee kɛn naan raanden se, naade paac Yaudge eyo. Labar Jigan ɣɛn Isa kɛn jee kuuy raanɔ se, Labar Jigan kɛn Mark raanɔ se, naan duuk cirde paac. Taa naan se bo maakɔ kitapin ki se, naan taad te mɛtn taar Isan utu baat se eyo. Mɛtn taar Isan kɛn lee dooy jeege jɛrl jɛrl se kic bo gɔto maakɔ kitapin ki. Num gan j'ɔɔ bo mɛtn taargen kɛn naan ɛd lapia ute naajn kɛn naan naajo ute jeege se gɔto kaam dena. Ɔo gɔtn mɛtin se, taar kɛn naan taad se, maakɔ labarge tun jiga gɔt kuuy se, gɔto. Mɛtn taar kɛn Mark raanɔ se, taad jeege tu ɔɔ: «Isa se tap bo nana?» Mark noog jeege ɔkɔ ɔkɔ bini 'jeel kɔkɔ Isa. Gan Isa jaay taad ute ro naan malin se, naan taad ɔɔ naan *Goon Deba*. Ɔo ro goon deba se je taadn ɔɔ Raa ɛdɔnga tɔgɔ do nakge tu paac ɔɔ ɣɛn kɔjn booro do jeege tu ɔɔ ɣɛn tɔl kusin jeege kici. Ter Goon Deba se je deekɔ ɔɔ Isa se, debkilim mala mala. Kɛse je taadn ute nakgen k'jeel mɛtin eyo kɛn taad ro Isa ki ɔɔ do naabin ki. Mark taad jeege tu ɔɔ Isa se naan Goon Raa (koɔ 1.1) ɔɔ do taar tɔl taarin ki se, naan raan ɔɔ Goon Raa ooy se, k'tup k'tɔolin ro kaag ki (koɔ 15.39).

*Jan-Batist *batiz jeege
(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18)*

¹ Kupm mɛtn Labar Jiga ɣɛn Isa *al-Masi, Goon *Raa. ² Aan gɔo kɛn Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki taadno maakɔ Kitapin ki do dɔkin kɛn ɔɔ:

*'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki
taa ai daapm doobi.*

³ Ter Ezayi deek ɔɔ:

K'booy mind deba taad makɔn do kɔd-baar ki ɔɔ:

'Daapki doobm Mɛljege ɔɔ 'tɛdɔnsin ki jiga 'toodn tal.*

⁴ Debm taad taar teeco taar Raa ki roɔ Ezayi taadn se, naan bo Jan-Batist. Naan naar teec naan jeege tu do kɔd-baar ki se. Gɔtn se naan taadden ɔɔ: «'Terlki maakse ɔɔ ɔɔ j'asen batizi ɔɔ Raa asen tɔl *kusinsege.» ⁵ Jee taa naan Jude ki paac ute jee paacɔ iino maakɔ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki se, naade baado gɔtn Jan ki. Naade tɔd mɛtn kusinsege naan jeege tu ɔɔ Jan-Batist batizde maakɔ ool magal kɛn k'danin Jordan se.

⁶ Jan uuso kal k'daapin ute bɛɛkɔ ginji ɔɔ dɔok maakin te kɔl daara; nakɔ kɔsin iimi ute teeje. ⁷ Naan taad jeege tu ɔɔ: «Debm utu ade baa mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic bo m'aas ɣɛn no tuutin eyo. ⁸ Maam se m'batizsenga ute maane, num gan naan se bo utu asen *batizn ute Nirl Salal.»

*Isa k'batizina ɔɔ *Bubm sitange naamina
(Mt 3.13-17, 4.1-11; Lk 3.21-23, 4.1-13)*

⁹ Anum, maakɔ biige tun se, Isa iino maakɔ gɛgɛr kɛn Nazaret, kɛn taa naan Galile ki, baa ɔɔ Jan-Batist ɔɔ Jan *batizin maakɔ ool Jordan ki. ¹⁰ Kɛn Isa jaay teeco naatn maakɔ maane ki sum bo, aak maakɔ raa ɔd wan ɔɔ *Nirl Raa booyo don ki tec aan gɔo dɛɛɛ. ¹¹ Naan booy mindi taad maakɔ raa ki, deek ɔɔ: «Naai se 'Goon maak-jema, m'bɛɛr m'ɔdɔ taa naai 'tɔolumi.»

¹² Gɔtn se Nirl Raa naar tɔd ɔlin do kɔd-baar ki. ¹³ Naan ting bii si-sɔo do kɔd-baar ki. Maakɔ biige tun se, Bubm sitange baado naamina. Naan inɔg ute daagen maakɔ kaag ki ɔɔ *kɔdn Raage baado ɔnina ɔɔ naade aakin don ki.

* **1:3** Aak Eza 40.3.

Isa bɛɛr tɔɔd jee mɛtin ki sɔɔ

(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15, 5.1-11; Jn 1.35-43)

¹⁴ Kɛn Jan-Batist k'j'ɔkinga dangay ki jaay ɓo Isa iin ɓaa taa naan Galile ki ɔɔ baag wɔɔkɔ Labar Jiga gɛn Raa se jeege tu ¹⁵ ɔɔ: «Kaadin aasga, Gaar Raa se ɓaadoga gɔɔrɔ. 'Tɛrki maakse ɔɔ aalki maakse do Labar kɛn Jiga.»

¹⁶ Kaad kɛn Isa deel deel taa baar kɛn Galile ki se, aak Simon ute gɛnaan Andre tund tund gɛndɛde maan. Naade se jee toocɔ kɛnjge. ¹⁷ Isa deekden ɔɔ: «'Baakiro 'daanumki! Bɔrse maam m'asen tɛdn naase jee ɓaa 'je jikilimge ade ɓaa doobm Raa ki.» ¹⁸ Naade naar ɔɔ gɛndɛdege ɔɔ daaniɓa. ¹⁹ Utu iik naan ki cɔkɔ se, naan aak Jak te gɛnaan Jan; naade se gaan Zebedege inɓ king maakɔ markabɛde ki, daap daap gɛndɛdege. ²⁰ Gɔtn se Isa naar danɛde. Naade iin ɔɔ bubɛde Zebede maakɔ markab ki ute jee tɛdn naabingɛ ɔɔ naade ɓaa mɛtn Isa ki.

Gaaba kalan ɔk kɔɔn sitan

(Mt 8.14-17; Lk 4.31-44; NJKN 10.38)

²¹ Isa end maakɔ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ute jee mɛtin ki. Ɔɔ kɛn *ɓii sebit jaay aan se naan end maakɔ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ baag dooy jeege. ²² Jeegen booy taar kɛn naan dooyɛde se, ɔkɛn taad eyo. Taa dooy naan se ɔk tɔɔgɔ ɔɔ tec aan gɔɔ gɛn jee jeel taadn tɔɔkɔ mɛtn Ko Taar Raage se eyo. ²³ Maakɔ ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, debm ɔk kɔɔn sitan naar endo gɔtn se ɔɔ ɔɔd ɔɔyɔ, ²⁴ ɔɔ: «Naai Isan Nazaret. Naai tap ɓo naaje j'ɔɔn dɔi ute naai? Naai se 'ɓaadɔ gɛn kutje la? Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal kɛn Raa ɓo ɔlio.» ²⁵ Gaɔ Isa aacin kaama ɔɔ: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab kɛn se!» ²⁶ Gɔtn se sitan baag tiikɔ gaaba se zak zak, ɔɔd ɔɔy makɔnɔ ɔɔ teec naatn ron ki. ²⁷ Jeege paac taar se ɔkɛn taad eyo ɔɔ naade tɔnd mɛtn naapa ɔɔ: «Kese tap ɓo taar ɔɔ dɔi? Kese dooy kiji ɔɔ naan dooy jeege ute tɔɔgin mala. Naan taad sitange tu ɔɔ sitange kic ɓo tookɔn taariɓa.» ²⁸ Gɔtn se nookin naar eem dɔɔd taa naan Galile ute magaliɓa.

Isa aaj jee kɔɔnge dɛna

²⁹ Kɛn naade iin teec naatn maakɔ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se sum ɓo, Isa ɓaa ɓee Simon te gɛn Andre ki. Jak ɔɔ Jan daaniɓa. ³⁰ Gɔtn se moom Simon mɛnda se kɔɔnɔ, tood tood danal ki, naan ron ɔɔn kɛdɛk. Kɛn Isa jaay aan se, jeege naar taadin taa mɛnd se. ³¹ Naan iik cɛɛn ki, ɔk jɔɔna, uun daariɓa. Gɔtn se ron kɛn ɔɔng kɛdɛk se tɛrɛc urlu, naan iin ɔɔ baagden tɛdn kɔɔ.

³² Kɛn kaada ooc jaay gɔtɔ tɛd ilim se, jeege baag ɓaano te jee kɔɔnge ute jee ɔk kɔɔn sitange paac. ³³ Jeegen maakɔ gɛgɛr ki se paac tus taa ɓee kɛn ese. ³⁴ Gɔtn se Isa ɛd lapiia jee kɔɔnge tu dɛna ɔɔ kɔɔndege se napanɔ dɛna. Ɔɔ naan tuur sitange dɛna ro jeege tu. Gaɔ sitange se Isa ɔɔnden doobo gɛn taadn taar eyo, taa naade se jeeliɓa.

Isa lee taa naan Galile ki

³⁵ Mɛtbeenki tanɔɔriɓ-nɔɔriɓ gɔt utu ilim sum ɓo, Isa iin teec naatn maakɔ naan kɛn se, ɓaa do kɔd-ɓaar ki gɔtɔ kaam kalan. Gɔtn se, naan inɓ eem *Raa. ³⁶ Simon ute mɛdingɛ teec ɓaa lee jɛna. ³⁷ Kɛn naade jaay ɔɔnin se, deekin ɔɔ: «Jeege paac jei jea.»

³⁸ Isa deekden ɔɔ: «K'ɓaaki maakɔ naange tun kuuy kɛn cɛɛs ki cɛɛs ki, m'ɓaa taadn Labar Jiga gɔtn naane kici. Anum, taa naan se ɓo maam m'teecn m'ɓaadɔ se.» ³⁹ Naan lee dɔɔd taa naan Galile ute magaliɓa, taadden taar Raa maakɔ *ɓeedege tun kɛn naade lee tusn maak ki ɔɔ naan tuur sitange ro jeege tu.

Isa ɛd lapiia debm bikid ki

(Mt 8.2-4; Lk 5.12-16, 17.12-19)

⁴⁰ Gaaba kalan ɔk kɔɔn bikidɔ ɓaadɔ cɛɛ Isa ki, ɛrg naaniɓ ki, eemiɓ nɔɔ ɔɔ deekin ɔɔ: «Kɛn naai 'je num, ɛdum lapiia taa rom se daapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn.» ⁴¹ Isa aakin se, ɛɛjin don ki, ɔljin utiɓa ɔɔ deekin ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'jea, ɔɔn roi daapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn!» ⁴² Gɔtn se

sum 6o, gaabm se bikidɪn ɔnɪna ɔɔ ron ɔaap tood kɔlɔn kɔlɔn. ⁴³ Gɔtn se, Isa aaciɪn kaama ɔɔ naar tuurɪna, ⁴⁴ ɔɔ deekiɪn ɔɔ: «'Booy bɛɛ: ɔntɛ ɔaa taadn nam ki. Num gan 'ɔaa 'taad roi *debm tɛdn sɛrke Raa ki ɔɔ ɛd *sɛrke Raa ki aan gɔɔ kɛn *Musa taadɪno maakɪ Kitap ki, taa naai roi ɔaapga toodga kɔlɔn kɔlɔn se. Bin 6o jeege paac 'jeele, naai se ɔnga lapia.»

⁴⁵ Num kɛn gaabm se jaay iin ɔaa se ɔɔ gɔtɔ ɔaa se paac naan baag taadn labar nakɪ aaniɪn don ki se jeege tu. Taa naan se 6o, naan jeege tu se Isa ɔɪ ɛnd te maakɪ gɛgɛr ki eyo, num ɔaa ting do kɔd-ɔaar ki ɔɔ jeege iino gɔtɔ ɔaa se paac, ɔaado ɔɪɪna.

2

Isa ɛd lapi debm k'runɪguy ki (Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

¹ Kɛn tɛd ɔii kandum se, Isa ɔk tɛrl maakɪ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki, k'booy j'ɔɔ naan utu ɔeene. ² Jeege ɔaado tus dɛna ɛnd dooc maakɪ ɔee se tak, bini aan kaam taar ki kic 6o gɔtɔ gɔtɔ. Gɔtn se Isa taadden taar *Raa. ³ Kaad kɛn Isa utu taad taad ɔɔrt se, jeege ɔaano ute debm k'runɪguy. Daande ki se gaabge ɔɔɔ 6o uuniɔo. ⁴ Taa jeegeɪn dɛn dɛn se, naade ɔɪ ɔaansiɪn te gɔtn Isa ki eyo. Gɔtn ese naade ook do ɔee ki, ud buut do ɔee kɛn Isa iɪg maak ki ɔɔ uun ɔɔɔyo debm k'runɪguy do nakɪ toodiɪn ki. ⁵ Kɛn Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runɪguy ki ɔɔ: «Goonuma, *kusiɪge se, maam m'tɔɔlisiɪga naatn.» ⁶ Gɔtn se jee jeel taadn tɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage kandum utu iɪg gɔtn ese jaay booy taar Isa taad se, naade taad ute maakde ɔɔ: ⁷ «Gaabm se, je taadn ɔɔ dio? Naan naaj naaj Raa. Kɛn 'kɔɪ tɔɔl kusiɪn deba se Raa kaliɪn ki sum ey la?» ⁸ Num gan taar naade taad ute maakde se, Isa naar jeelga ɔɔ deekden ɔɔ: «Taa di jaay naase 'taadki ute maakse bin se? ⁹ Gɛn naase ki num, kɛn gay 6o ɔɔɪn ciri: kɛn m'deekɪ debm k'runɪguy ki m'ɔɔ: «Kusiɪge se, maam m'tɔɔlisiɪga naatn» lɔbu m'deekɪ m'ɔɔ: «Iɪni, uun nakɪ toodi se ɔɔ 'lea» se 6o ɔɔɪn cir lɛ? ¹⁰ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ɔk tɔɔgɔ gɛn tɔɔl kusiɪn jeege do naan ki ara.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɪguy ki ɔɔ: ¹¹ «M'deeki m'ɔɔ: iɪni, uun nakɪ toodi ɔɔ 'ɔaa ɔei ki.» ¹² Gaaba se naar iin uun nakɪ toodiɪna ɔɔ teec naan jeege tun te dɛnde se. Jeegeɪn iɪg aakiɪn se, nakɪ se ɔkden taad eyo. Naade tɔɔm Raa deek ɔɔ: «Nakɪ bin se ɔii kalan j'aak te eyo.»

Isa dan Lɛbi (Mt 9.1-17; Lk 5.27-39)

¹³ Isa ɔk tɛrl jɛɪ baar kɛn Galile ki daala. Jeege dɛna ɔaado ɔɪɪna ɔɔ naan dooyde ute taar Raa. ¹⁴ Kɛn naade deel deel gɔtn ese se, Isa uun kaamiɪn aak Lɛbi goon Alpe, *debm tɔkɪ miiri, iɪg kiɪg gɔtn tɛdn naabiɪn ki. Naan deekiɪn ɔɔ: «Iɪni 'daanuma.» Gɔtn se sum 6o Lɛbi iɪni ɔɔ daaniɪna.

¹⁵ Bii kalan Isa ute jee mɛtiɪn ki iɪg ɔs kɔs ɔee Lɛbi ki se; *jee tɔkɪ miirge dɛna te jee *kusiɪge se ɔaado iɪg ɔs te naade, taa jeege dɛna ɔko mɛtn Isa. ¹⁶ Jee jeel taadn tɔkɪ mɛtn Ko Taar Raagen maakɪ *Parizige tu se aakiɪn naan iɪg ɔs kɔs ute jee kusiɪge ɔɔ te jee tɛdn miirge se, deek jeege tun mɛtiɪn ki ɔɔ: «Aakki tu naan iɪg ɔs kɔs te jee tɔkɪ miirge ute jee kusiɪge!» ¹⁷ Kɛn Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num kɛn jee je daptor se, jee kɔɔɪge. Maam m'ɔaado se gɛn dan jee kɛn saap ɔɔ naade aak bɛɛ naan Raa ki se eyo, num maam m'ɔaado se gɛn jee jeel rode ki, naade jee kusiɪge se.»

*Dooy Isa se tec aan gɔɔ dooy *Parizige eyo*

¹⁸ Bii kalan se jee mɛtn Jan-Batist ki ute Parizige uun kuun *siam. Naade ɔaado tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Jee mɛtn Jan ki ute gɛn Parizige se uun siam; anum gɛn di jaay jee mɛtn naai ki uun ey se?» ¹⁹ Isa tɛrlɛden ɔɔ: «Jeegeɪn ɔaado kɔkɪ mɛnda jaay gaabm mɛnda utu se, naade kuun siam ɔɔ dio? Mɛt ki eyo. Naade se kɔɪ kuun siam eyo kɛn mɛl mɛnda jaay

utu te naade se. ²⁰ Num gan bii kalan kaadiñ utu 'kaan se gaabm mendanda j'utu j'an kooñ naata. Kaad ken se jaay bo, medinge se 'kuun siam.

²¹ «'Booyki, nam 'kəŋ kaal kal kiji ro kal ken koono eyo. Ey num kal kiji se an nεεpm ute kal koono ə gətn nεεpiñ se 'tədn magal cir ken do dəkina. ²² Ɔə tətn koojñ biñ utu iin kiin se, j'ombiñ maakñ k-leeɛterge tun koono eyo. Ey num tətn koojñ biñ se an dəəbm ute k-leeɛterge se naatn. Tətn se lε 'kəəy naan ki cεε ə k-leeɛterge se lε, 'dəəbm tuju. Num gan bεeki num, tətn koojñ biñ utu iin kiin se, k'j'ombiñ maakñ k-leeɛterge tun kiji.»

*Isa taad taa *6ii sebit
(Mt 12.1-4; Lk 6.1-11)*

²³ Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee metiñ ki deel maakñ gətn gεm ki. Ken naade deel deel se jee metiñ ki baag tεɛcŋ do gεmge. ²⁴ Ken *Parizige aak nakñ ese se, taad Isa ki ə: «Aaka, jee meti ki tɛd nakñ ken j'und te kulu gεn tɛd eyo bii sebit ki!» ²⁵ Isa tεrlɛn ə: «Bii kalan naase 'dooyiñki te ey la, nakñ ken *Daud tɛd ute jeenge kaad ken naade ək nakñ kəs eyo ə bo təəldε se? ²⁶ Kaad ken se, Abiatar bo *magal debm tɛdn sεrkε Raa ki. Gətn se Daud endo maakñ *kəɔɔr magal gεn Raa ki, təs mappan j'edinga kεd *sεrkε Raa ki se ə əə. Ey num, ken ək dəəbm 'kəs se jee tɛdn sεrkge Raa ki sum. Gan Daud təs εd jeege tun metiñ ki se kici.» ²⁷ Tεr Isa deekden daala ə: «Bii sebit se, Raa tɛdiñ taa debkilimi ey num debkilimi bo Raa tɛdiñ taa bii sebit eyo. ²⁸ Taa naan se bo *Goon Deba se, naan bo Mεl gεn bii sebit.»

3

Isa εd lapi gaab ken jin ooyga kooyo

¹ Bii kalan Isa baa end maakñ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se daala. Gətn ese, ək gaaba kalan jin ooyga kooyo. ² Jee ing gətn se ənd kaama Isa ki tak, taa naade je an kaaka ken ŋ'kɛdn lapi gaab ken se *6ii sebit ki num, taa naade an kəkŋ mindina. ³ Isa taad gaab ken jin ooyga kooy se ə: «liñi, 'daar naan jeege tu.» ⁴ Isa tənd metn jeege ing aakiñ se ə: «Bii sebit ki se, j'undsenga kulu gεn tɛdn bεε ləbu, gεn tɛdn *kusiñ lε? Ɔə əŋ deba num an kaaj, ləbu an təəl lε?» Gan naade se do dεk. ⁵ Gətn se Isa uun kaamiñ aak dəədde paac. Naan maakiñ taariñ dode ki ə bəəbde makəŋə. Ute do-məŋgde se, naade tuj nanjñ maakiñ tak tak. Naan deek gaab ken jin ooyga kooy se ə: «'Sεej jii!» Ɔə gaabm se sεej jina ə gətn ese sum bo jin əŋ lapi. ⁶ Ken *Parizige jaay teeco maakñ 6ee ken Yaudge lee tusn maak ki sum se, naade naar baado tus dək taarde ute jee *Eɔdge taa naade je dəəbm an 'kutn Isa.

*Jeege dεna ək metn Isa
(Mt 10.1-15; Lk 6.12-19; NJKN 1.13)*

⁷⁻⁸ Isa iik tək baa te jee metiñ ki jεŋ baar Galile ki. Gətn se jeege dəəə dεna əko metina. Naade se iino taa naan ken Galile. Ken dəəl jeege jaay booy nakgen naan lee tɛd se, jee metinge iino taa naan Jude ki kengen metinge iino maakñ gεgεr ken Jeruzalem ki, kengen se iino taa naan Idumε ki, ə kengen kuuy se iino jεŋ ool Jordan ken kaam naane ə kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gεn Sidəŋ ki. Naade baado əŋina. ⁹ Gətn se naan taad jeege tun metiñ ki ə k'daapiñ markaba kaam jina taa jee dεnge se an kətn kəl kund eyo. ¹⁰ Isa se εdga lapi jee kəŋge tu dεna. Taa naan se bo, jeege paacŋ ək kəŋge se baado tooc roŋ ki je an kutn te jide. ¹¹ Ken jee ək kəŋ sitange jaay aakiñ se, naade taal tooc metn jεŋ ki təəd təəy ə: «Naai se Goon *Raa.» ¹² Gan Isa aacden kaama makəŋə ə j'əŋte taadn jeege tu an jeele.

Isa bεεr təəd jee kaan naabiŋge sik-kaar-dio

¹³ Gətn se, Isa baa ook do kəs ki ə dan jee ken naan jedε ə naade baado əŋina. ¹⁴ Maakde ki se naan bεεr təəd gaabge sik-kaar-dio, ken naan danje jee kaan naabiŋge, taa 'king te naana ə aden kəl gεn lee taadn taar Raa jeege tu, ¹⁵ ə naan εdden təəgə gεn tuur sitange.

16 Kεse 6o ro jee sik-kaar-di ken naan beer tɔɔdɔde: Simon naan ɔndiɲ roɲ Pier*, 17 Jak te genaɲ Jan, naade se gaan Zebedege ken Isa danɔde ute ro Bonerges ken je deekɲ ɔɔ: jeegen se tec aan gɔɔ raa taata. 18 Kengen kuuy se, Andre, Pilip, Bartelemi, Matiye, Tɔma, Jak goon Alpe, Tade, Simon debm je kujɲ naaɲiɲa, 19 ɔɔ Judas Iskariot, naan 6o debm utu kutn Isa.

Isa taasinge 6aaɲo jea
(Mt 12.22-37; Lk 11.14-23)

20 Isa tɛrl 6aa beene. Gɔtn se jeege 6aado tus den daala, bini naan ute jee metiɲ ki se gɔtn naade 'kɔɲ jaay an kɔs kic 6o gɔtɔ. 21 Ken taasinge jaay booy bin se, naade je ansin kɔkɲ 6aa beene, taa naade taad ɔɔ: «Isa se don biga.»

*Bubm sitange ute Isa taarde 6aa eyo

22 Jee jeel taadɲ tɔɔkɲ metn Ko Taar Raagen iino Jeruzalem ki se, naade taad ɔɔ: «Naan se ɔk Belzebul†.» ɔɔ: «Ute Bubm sitange se 6o naan tuur sitange ro jeege tu.» 23 Ken Isa jaay booy taarde se, naan danɔdeno cɛɛɲ ki ɔɔ taadden ute kaal naagɲ taara ɔɔ: «Bubm sitange jaay tuur roɲ mala se, aɲ tuur ɔɔ dɔo? 24 Ken maakɲ taa naan gaar ken jeenge taarde ɔk metn naap ey se, naade 'kɔɲ king kalan eyo. 25 Jee maakɲ bee ki jaay taarde ɔk metn naap ey se, jil jee se kingɔde kɔɲ 6aa eyo. 26 Ken Bubm sitange jaay baagga tɛdn bɔɔɔɔ ute ro naan maliɲ se bin se naan tɔpga roɲa, naan se tɔɔgin tɛdn gɔtɔ ɔɔ gaarin kic le 'tɛdn gɔtɔ.

27 «Ken nam jaay je kend kɔsn bee debm tɔɔg se, debm se naan ɔk dɔɔkinga jaay 6o, 'kɔsn beena. 28 'Booyki beɛ m'asen taada: *kusiɲ ken jikilinge tɛd paac ute naajɲ ken naade naaj Raa se kic 6o, Raa adesiɲ tɔɔlɔ. 29 Num gan debm jaay naaj *Nirl Salal se, kusiɲ naan se mɔɔtn Raa ansiɲ tɔɔl eyo, anum kusiɲ naan se, aɲ ting yemiɲa.» 30 Isa taadden bin se taa naade taadga taada ɔɔ naan ɲ'ɔk sitan.

Gɛnaa Isage ute konɔde
(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

31 Gɔtn se gɛnaa Isage ute konɔde jaay aan se, naade daar naatn ɔl ɔɔ k'danɔdeno Isa. 32 Gɔtn ese jeege dena ing gurug Isa, k'deekiɲ j'ɔɔ: «'Booyo! Koi ute gɛnaaigen mɛndge ute ken gaabge utu naatn, je ai kaaka.» 33 Isa tɛrlɔden ɔɔ: «Koyuma ute gɛnaamge se tap 6o nanɲe?» 34 ɔɔ naan uun kaamiɲa aak jee ing gurugiɲ se, deek ɔɔ: «Aakki, jee se 6o koyuma ute gɛnaamge. 35 Taa debm jaay tɛd nakɲ Raa maakiɲ jen ro ki se, kεse 6o gɛnaam gaaba, ken mɛnda ɔɔ koyuma.»

4

Kaal naagɲ taar gɛn debm kɔnd buru
(Mt 13.1-23; Lk 8.1-15)

1 Tɛr daala Isa baag dooy jeege taa baar ken Galile ki. Taa jeegen tus roɲ ki den se 6o, ɔliɲ naan ook ing maakɲ markab ken do maane ki. ɔɔ jee ute denɔde se le, daar do jɛɲ baar ki. 2 Gɔtn se naan dooyden te nakge dena ute doobm kaal naagɲ taara. Maakɲ dooyiɲ ki se, naan deekɔden ɔɔ: 3 «'Booyki! Deba kalan tɔs kupiɲa ɔɔ teec 6aa kɔnd buru. 4 Num ken naan jaay ɔnd kɔnd buriɲ se, kupm metiɲ si jɛɲ doob ki ɔɔ yeelge bɔɔy 6aado naar tuun ɔsiɲ naatn. 5 Kupm metiɲ si do naan ken gɔtn maakiɲ ɔk koa. Kupm se naar teeco yɔkɔdɔ taa gɔtn se, naanɲiɲ cɛɛɛɛ. 6 Num gan ken kaada jaay baag tɔɲgɔ se, naan lawaka ɔɔ tuutu, taa gɔtn se iiriɲ ɔɲ end 6aa te dɔk eyo. 7 Kupm metiɲ se si maakɲ ji kaag ken ɔk kɔrɔndɔ. Ji kaagɲ ute kɔrɔndiɲ se teepe ɔɔ aayiɲ taara ɔɔ bur se, ɔɲ ooj te eyo. 8 Num kupm metiɲ se si do naan ken jiga. Gɔtn se naan teece, teepe, am tɔk doa ɔɔ ɔk kaama. Do kalan ɔk kaama beɛ beɛ, kengen kuuy ɔk kaama dena ɔɔ kengen kuuy se ɔk kaama den ciri.» 9 Gɔtn se Isa deekɔden ɔɔ: «Debm ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se!»

* 3:16 Pier se je deekɲ ɔɔ: dɛlbe. † 3:22 Belzebul ro kuuy gɛn Bubm sitange lɔɔu Iblis, naan ken tɔk mind jeege.

¹⁰ Ken Isa iik tək naatn cεε jee dεnge tu se, jee cεεn ki ute jee mεtin ken sik-kaar-di se tond mεtin εε n'aden taadn tɔɔkɲ mεtn kaal naagɲ taargen se. ¹¹ Naan tεrlɔden εε: «Nakɲ j'ɔyɪŋga kɔy maakɲ *Gaar Raa ki se, *Raa taadsenga mεtin naase ki. Num gan jee kuuy se taargen se paac, naade booyɪn aan gɔɔ kaal naagɲ taara, ¹² taa naan se ɔo:

Naade aaka nabo ɔɲ aak ɔk eyo,

naade booyo nabo ɔɲ booy ɔk eyo.

Ken naade booy ɔkga num, daan naane,

naade tεrlga maakde do Raa ki εε naan aden tɔɔl *kusiŋde.*»

Isa tɔɔk mεtn kaal naagɲ taar gεn debm kɔnd buru

¹³ Gɔtn se, Isa deekden εε: «Kaal naagɲ taar maam m'taadsesiŋ ese se jaay naase 'booy ɔkiŋki ey se, num kaal naagɲ taar ken kuuy paac se, anki 'booy kɔkɲ εε di? ¹⁴ Debm kɔnd buru se lε tec aan gɔɔ debm taad taar Raa. ¹⁵ Jee mεtiŋge se tec aan gɔɔ kupm ken si jεɲ doob ki se. Ken naade jaay booyga taar Raa se, *Bubm sitange naar ɔaado εεd taar se maakde ki naatn. ¹⁶ Num jee mεtiŋge se, tec aan gɔɔ naan maakiŋ ɔk koa. Jee se jaay booyga taar Raa se, naar ɔkiŋ maakde ki ute maak-raapo. ¹⁷ Nabo naade se ɔɲ ɔkiŋ tɔɔg eyo, ɔɲ taar Raa ɔl iiri maakde ki eyo, taa naade ɔɲ ɔɲ te maakde kaam kalan eyo. Ken dubar ɔɲdεnga ey lε k'baagdεnga dabar gεn taar Raa sum ɔo, naade naar rεsn ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ¹⁸ Jee mεtiŋge se, tec aan gɔɔ gɔtn ɔk jii kaagɲ ute kɔrɔndiŋa. Naade se booyga taar Raa, ¹⁹ nabo naade uun nirlde do nakge tun do *duni ki, je maala ute nakgen jeege lee dɔɲ se. Nakgen se ɔo, ɔaado maak-saapde ki εε gaasiŋ taar Raa se ɔɲ tεd naaba maakde ki eyo. ²⁰ 'Booyki, kupm si do naan ken jiga se tec aan gɔɔ jeegen booy taar Raa εε took aal maakde do ki. ɔɔ taar Raa se ɔlde naade tεdn nakgen bεε bεε. Jee mεtiŋge se tec aan gɔɔ gεm ken ɔk kaama bεε bεε, kengen mεtiŋge tec aan gɔɔ gεm ken ɔk kaama dεna εε kengen kuuy se tec aan gɔɔ gεm ken ɔk kaama dεn cir se.»

Kaal naagɲ taar gεn lɔmpɔ

(Lk 8.16-18)

²¹ Tεr Isa deekden daala εε: «Nam εεcga lɔmpɪŋ num, deebiŋ dukulu don ki ne? Lɔ ɔndiŋ mεtn danal ki la? Bεεki num, an kuun kɔl raan ey la, taa wɔɔr gɔtɔ? ²² Taa di nakɲ ko k'kɔyɪŋ se utu toodn tal, nakɲ ken jeege jeel mεtin ey se, jeege utu 'jeel mεtin paac. ²³ 'Booyki bεε. Debm ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se!» ²⁴ Isa tεrl deekden daala εε: «ɔndki kɔndɔ ute taar naase 'lee 'booyki se. Taar ken Raa εdsesiŋ se, utu asesiŋ dɔɔjɔ, ute nakɲ ken naase 'lee 'dɔɔjɲki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiŋ dɔɔjɲ dɔocɲ cirr cirr daala. ²⁵ Taa debm ɔk se j'an kɔmb do ki, num debm ɔk ey lε, ken cɔkɔn naan ɔk se kic ɔo, j'an tɔsn naatn.»

Kaal naagɲ taar gεn nakɲ teec kaliŋ ki

(Mt 13.31,32; Lk 13.18,19)

²⁶ Isa tεrl taad daala εε: «*Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ nakɲ ese: deba kalan ɔaa kɔnd buru maakɲ gɔtiŋ ki. ²⁷ Ken maakɲ nɔɔr ken naan tood toodo lɔ, katar ken lεk lεkε, gɔtn se kupu teec kaliŋ ki εε teepe, gan naan jeel mεtin eyo. ²⁸ Naan se, tεd kupu teec kaliŋ ki, teepe, am tɔɔk doa εε do se ɔk kaama jiga. ²⁹ Ken debm maakɲ-gɔtɔ jaay aak nakiŋ aacga se, naan uun gɔrdɔ, baag kɔjɲ nakiŋa, taa kaadn kɔjɔ se aanga.»

Kaal naagɲ taar gεn kaam nakɲ k'danɪŋ mutard

³⁰ Tεr Isa taad εε: «*Maakɲ Gaar Raa se maam m'an kɔmb bεyε ute di? ɔɔ ute kaal naagɲ taar gay jaay maam m'an taadiŋ jeege tu se? ³¹ Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakɲ k'danɪŋ mutard. Ken j'utu j'ɔciŋ kɔɔc naan ki se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac. ³² Num gan k'j'ɔciŋga num, naan magal cir nakgen teec maakɲ ɔar ki se paac. Naan teep tεd magala, tɔp tεd lεtε εε bini yeelge kic ɔo ɔaado uj kujdege do ki.»

* 4:12 Aak Eza 6.9-10.

³³ Isa dooy jeege ute kaal naagŋ taarge dɛna tec aan gɔɔ napar naanŋen ese se ɔɔ naan taadden Taar Raa kɛn naade aŋ kɔŋ kaasn gɛn booy kɔkɔ. ³⁴ Naan dooy jeege ute kaal naagŋ taara salal. Num kɛn naan ɔɔpga kaliŋ ki ute jee mɛtiŋ ki num, naan ing tɔɔkɛn mɛtiŋa.

Isa ɔk daar kuulu
(Mt 8.18-27; Lk 8.22-25)

³⁵ Bii kɛn se sum ɔɔ, aan tɛgɛr se, Isa deek jee mɛtiŋ ki ɔɔ: «K'gaan k'baaki jɛŋ baar kɛn kaam naane.» ³⁶ Jee mɛtiŋ ki se iinŋ ɔŋ jee dɛn se ɔɔ naade uun markabm kɛn Isa ing maak ki se ɔɔ baansiŋa. Gɔtn se markabgen kuuy kic ɔɔ ɔɔa te naade. ³⁷ Gɔtn se kuulu dɔɔbɔ makɔŋɔ, ɔl maane aal walak walak ɔɔ iinŋ dɔɔc dɔɔc maakŋ markaba. ³⁸ Ganŋ Isa aal don do wasad ki tood tood bia kaam mɔɔtn maakŋ markab ki. Jee mɛtiŋ ki tɔnd durina deekiŋ ɔɔ: «Debm dooyje, ɔɛɛɛ, naajege j'aki kutu ɔɔ naai 'tɔnd mɛt ey bin se gɛn dɔɔ?» ³⁹ Isa jaay dur se, iinŋ aac kaama kuul ki ɔɔ deek maane ki ɔɔ: «'Doa, 'tood kaam kalan!» Gɔtn se kuulu daara ɔɔ gɔtɔ do dil. ⁴⁰ Isa deekɛn ɔɔ: «Gɛn di jaay naase 'beerki bin se? Bɔɛse kic ɔɔ ɔŋ aalki te maakse dom ki ey la?» ⁴¹ Naade aak nakŋ Isa tɛd se, nirlɛde teece ɔɔ gɔtn se naade baag taadŋn ute naapa ɔɔ: «Kɛse tap ɔɔ nanja bini, kɛn kuulu ute maane ki kic ɔɔ tookiŋ taariŋ se?»

5

Isa ɛd lapia debm kɔŋŋ sitan ki
(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

¹ Gɔtn se naade aan taa baar Galile kɛn kaam naane taa naanŋ jeege tun k'danŋden Gerazenige. ² Kɛn Isa ute jee mɛtiŋ ki jaay bɔɔyo naatn maakŋ markab ki sum se, gɔtn se gaaba kalanŋ naar teeco maakŋ iibge tun Yaudge tɛdɔŋo gɛn tɔl taal yodege se ɔɔ naanŋ ɔɔa dɔɔd Isa. Gaabm se ɔk kɔŋŋ sitan. ³ Naanŋ tingŋ maakŋ iibge tun se ɔɔ gaabm se k'dɔɔkiŋn ute zinziri kic ɔɔ, ɔŋ ɔkiŋ eyo. ⁴ Daayum j'aaliŋ dɔkɔdɔm maala jɛŋ ki ɔɔ jinŋ k'dɔɔkiŋn te zinziri, num ganŋ naanŋ ganŋ ute dɔkɔdɔm maala ɔɔ tɔnd tɛɛɛɛnŋ ute zinziri se naatn. Nam nam tɔɔg jaay aŋ kɔkŋ daar se gɔtɔ. ⁵ Nɔɔrɔ katara, daayum, naanŋ tingŋ maakŋ iibge tu ɔɔ do kɔsge tu, naanŋ tɔɔd tɔɔyɔ ɔɔ tɔnd ganŋ roŋn ute koge. ⁶ Kɛn naanŋ aak Isa mɛt dɔk se, naanŋ aanŋ ɔɔa ɛrg naaniŋ ki, ⁷ ɔɔ naanŋ ɔɔd ɔɔy makɔŋɔ ɔɔ: «Isa Goon *Raa Taaro, j'ɔŋ di ute naai? Bɛɛɛ, m'aali Raa mindi ki, ɔŋte 'dabaruma.» ⁸ Kɛn naanŋ taad bin se taa Isa taadɔŋga taada ɔɔ: «Sitan, 'teec naatn ro gaab kɛn se!» ⁹ Tɛr Isa tɔnd mɛtn gaaba se ɔɔ: «Naai roi nanja?» ɔɔ naanŋ tɛrliŋ ɔɔ: «Maam se rom Dɔɔl asgarge, taa naaje k'ro naap ki.» ¹⁰ Naanŋ eemiŋ nɔɔ mɛtiŋ ki kɔni kɔni ɔɔ ŋ'ɔŋte tuurɛde naatn maakŋ taa naanŋ kɛn ese se.

¹¹ Kaam mɛtn kɔs ki se ɔk dɔɔl kiŋzirge dɛna gaam gaama. ¹² Gɔtn se sitange eem nɔɔ mɛtn Isa ki deekiŋ ɔɔ: «ɔlje naaje se k'ɔɔa kɛnd maakŋ kiŋzirge tun ese se.» ¹³ ɔɔ naanŋ undden kulu. Gɔtn se sitange se teeco ro gaab kɛn se ɔɔ ɔɔa ɛnd maakŋ kiŋzirge tu. Dɔɔl kiŋzirgen te dɛndɛ se dɔɔbɔ rus ɔɔ naar aano girdi girdi bɔɔy ɔɔa si maakŋ baar ki ɔɔ paac maane ɔsɛde. Kiŋzirge se ɔɔa ɔɔa nakŋ dupu-dio. ¹⁴ Kɛn jee gaam kiŋzirge jaay aak nakŋ tɛd se, naade dɔɔb aŋ ɔɔa taad nakŋ se jeege tun maakŋ gɛgɛr ki ute jeegen ing ɔɔee naatge tu. ɔɔ jeege se ɔaado aak nakŋ kɛn tɛd se. ¹⁵ Kɛn naade aan ɔŋ Isa se, naade aak gaabm kɛn dɔɔl sitange ingo roŋn ki se, naanŋ mɛtɛkga ɔɔ ing kingŋ ute kaliŋ roŋn ki. Kɛn naade aakiŋ se, ɔɔere ɔɔa ɔkɛde. ¹⁶ Jee kɛn aako nakŋ aan do gaab kɛn ɔk sitange ute gɛn kiŋzirge se, naade ɔɔs maaniŋ jeege tu, ¹⁷ ɔɔ jee se ɔɔa eem nɔɔ mɛtn Isa ki ɔɔ ŋ'iinŋ ŋ'ɔŋnden taa naanŋde.

¹⁸ Kɛn Isa ook maakŋ markab ki ɔɔa ɔɔa se, gaabm tɛdɔ kɔŋŋ sitange se eemiŋ nɔɔ mɛtiŋ ki ɔɔ 'ɔɔa te naana. ¹⁹ Gɔtn se Isa undiŋ te kul eyo, ganŋ naanŋ deekiŋ ɔɔ: «'Baa bei ki ɔŋ jeeige se, 'taadden nakgen paacŋ Raa tɛdi naai ki se, ɔɔ kɛɛjnŋ kɛn naanŋ ɛɛji doi ki se.» ²⁰ Kɛn naanŋ jaay ɔɔa ɔɔa se, baag taadŋn jeege tun taa naanŋ kɛn k'danŋinŋ Gɛgɛrgen-Sik taa bɛɛ paacŋ kɛn Isa tɛdiŋ naanŋ ki se. ɔɔ jeegen booy taar se, paac se, ɔkɛn taad eyo.

*Isa tɔɔg cir kɔɔnɔ ute yoa
(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)*

²¹ Isa iin̄ gɔtn se ook maakŋ markab ki ɔɔ ɔk tɛrl̄ ɔaado jɛŋ baar kɛn kaam naane. Kɛn naan̄ jaay aan se, jee dɛnge se ɔaado tus cɛɛŋ ki. ²² Gɔtn se gaaba kalan̄ k'dan̄in̄ Jayrus, naan̄ se magal gɛn ɔee Yaudgen lee tusn̄ maak ki, ɔaado jaay aak Isa se, erg mɛtn̄ jɛŋ ki. ²³ Naan̄ eemin̄ nɔɔ mɛtin̄ ki kɔni kɔni ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Maam se, goonum mɛnd baat se ɔaa ɔaa kooyo. 'Baado ɔnd ji ron̄ ki, taa naan̄ 'kɔŋ lapiɑ ɔɔ 'kiini.» ²⁴ Isa tooko ɔɔ ɔaa te naan̄a. ɔɔ jee te dɛndɛ se ɔk mɛtin̄a ɔɔ tuurin̄ kaam ara kaam ara.

²⁵ Gɔtn se mɛnda kalan̄ bini, gɔtn moosin̄ aan sum se ɔŋ daar eyo. Moosin̄ se, ɔkga ɔaara sik-kaar-dio ron̄ ki. ²⁶ Naan̄ lee dabarga ron̄ dɛna gɔtn jee dawage tu ɔɔ utga jin̄ paac naɔo ɔŋ te lapi eyo. Num gan̄ kɔɔnin̄ se cirin̄ cir do ki daala. ²⁷⁻²⁸ Num naan̄ booyga kɛn j'ɔɔs maan̄ Isa se, taa naan̄ se ɔo, naan̄ taad̄ ute maakin̄ ɔɔ: «Kɛn maam m'ɔaa jaay m'utga kalin̄ sum ɔo, m'utu m'kɔŋ lapiɑ.» Naan̄ ɛnd daan̄ jeege tu, ɔaado naagŋ Isa ki ɔɔ ut kalina. ²⁹ Naan̄ kɛn se sum ɔo, moosin̄ nɔŋ ɔaara ɔɔ naan̄ naam ɔk ron̄a. ³⁰ Gɔtn se Isa naar naam tɔɔgɔ teec ron̄ ki se, naan̄ tɛrl̄ aak jee dɛnge ɔɔ tɔnd mɛtdɛ ɔɔ: «Nan̄ja jaay ut kalum se?» ³¹ Gan̄ jee mɛtin̄ ki tɛrlin̄ ɔɔ: «Aaka, jeege ɔo tuuri kaam ara kaam ara, jaay tɛrl̄ naai 'tɔnd mɛta ɔɔ: «Nan̄ja ɔo utum se?» Gɛn dɪ?» ³² Num gan̄ Isa tɛrl̄ aak jeege gurugin̄ se, taa kaakŋ nam jaay utin̄ se. ³³ Gɔtn se mɛnda se ɔeer ɔaa ɔkina ɔɔ ron̄ ook marga, taa naan̄ jeel nakŋ aan ron̄ ki se. Naan̄ ɔaado ooc mɛtn̄ jɛŋ ki ɔɔ taadin̄ nakŋ kɛn aan don̄ ki se paac. ³⁴ Isa deekin̄ ɔɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapiɑ; kɔɔni se ai tɛdn̄ dɪm ey sum.»

³⁵ Kɛn Isa utu ɔaar taad̄ taad̄ ɔort se sum ɔo, jeege iino ɔee Jayrus ki, naan̄ kɛn magal *ɔee kɛn Yaudge lee tusn̄ maak ki se, ɔaado taadin̄ ɔɔ: «Bɛɛ, gooni mɛnda se lɛ, ooyga; Debm dooy jeege se ɔnin̄ kaam kalan̄.» ³⁶ Gan̄ taar naadɛ se Isa tɔnd mɛt eyo. Naan̄ deek Jayrus ki ɔɔ: «ɔŋte 'ɔeere; ɔnd maaki kaam kalan̄.» ³⁷ Isa ɔŋ nam ɔk mɛtin̄ eyo ɔɔp Pɪɛr, Jak, ute gɛnaan̄ Jan sum. ³⁸ Kɛn naadɛ jaay aan maakŋ ɔee kɛn gɛn magal ɔee kɛn Yaudge lee tusn̄ maak ki se, Isa aak jeege se tɛd gaaja gaaja, jee mɛtinge eem keeme, kɛngen mɛtinge tɔy tɔyɔ se. ³⁹ Isa ɛnd maakŋ ɔee ki se deekden ɔɔ: «Gɛn dɪ jaay naase eemki ɔɔ 'tɛdki gaaja gaaja se? Bɛɛ, goon se lɛ ooy te eyo; naan̄ tood tood bi sum.» ⁴⁰ Gɔtn se naadɛ baagin̄ tooy koogo mɛtin̄ ki. Gan̄ Isa tuur ɔad̄ jee se paac naatn̄, ɔɔp bubm goono ute kɔna ɔɔ jeege ɔaado ute naan̄ se. Gɔtn se, Isa ɛnd maakŋ ɔee kɛn j'aal goono maak ki se. ⁴¹ Naan̄ ɔk ji goono ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «*Talita kuum!*» Taar se je deekŋ ɔɔ: m'ɔee ki m'ɔo goon mɛnda, iini!

⁴² Gɔtn se goon mɛnda naar iini ɔɔ baag lea. Goon mɛnda se goon ɔaara sik-kaar-dio. Kɛn jeege jaay aak nakŋ se, ɔaa deel dɔdɛ ɔɔ ɔkden taad̄ eyo. ⁴³ Gan̄ Isa dɛjden ɔɔ: «Nakŋ se, j'ɔŋte taad̄n nam ki.» Tɛr deekden ɔɔ: «Goon mɛnda se j'ɛdin̄ kɔɔɔ.»

6

*Jee Nazarɛt aal Isa maak ki eyo
(Mt 13.54-58; Lk 4.16-30)*

¹ Isa iin̄ ɔŋ gɔtn se ɔaa maakŋ naan̄in̄ ki ɔɔ jee mɛtin̄ ki ɔaa te naan̄a. ² *Bii sebit jaay aan se, naan̄ ɛnd maakŋ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn̄ maak ki ɔɔ baag dooy jeege. Jee dɛn in̄g booy taar naan̄ in̄g taad̄ se, taar se tap ɔo ɔkden taad̄ eyo. Naadɛ taad̄ ɔɔ: «Nakgen se tap ɔo naan̄ ɔŋino gay? ɔɔ jeel-taar se nan̄ja ɔo taad̄ino, jaay ɔlin̄ tɛd nakŋ-kɔɔbgen bin se? ³ Naan̄ se debm tirdn̄ goon Mari, kɛn lee cɔɔc ɔaap nakge se ey la? Naan̄ se gɛnaa Jak, gɛn Joos, gɛn Jud, ute gɛn Simon ey la? ɔɔ gɛnaan̄gen mɛndge ɔo utu tin̄g te naajee ara ki ey la?» Kɛse ɔo nakŋ kɛn tɛdden naadɛ ɔŋ aal maakdɛ don̄ ki ey se. ⁴ Gɔtn se Isa taaddɛn ɔɔ: «Debm taad̄ taar teeco taar Raa ki se, jeege paac aalin̄ maak ki, num kɛn aalin̄ maak ki ey se, jee maakŋ naan̄in̄ ki, taasinge, ute jee kɛn maakŋ ɔeen̄ ki.» ⁵ Gɔtn se Isa ɔŋ tɛd te nakŋ-kɔɔbm gam eyo, naɔo tɔnd jin̄ ɔo do jee kɔɔnge tu kandum bin sum ɔɔ naadɛ se

Isa ed kəsə jeege tun dupu-mii
(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ *Jee kaan naabm Isage baado tus ceen ki ə taadin nakgen paacn naade tedo ə dooy ken naade dooyo jeege. ³¹ Gətn se ək jeege dənə, jee baa baao, jee tərlo tərle, gətn naade an kəs kic bo gətə. Taa naan se, Isa deekden ə: «Naase se, iik 'təək 'baaki do kəf-baar ki taa aki baa təl kər se cəkə.» ³² Gətn se naade ook maakn markab ki ə gaan baa do kəf-baar ki kalde ki. ³³ Gan naade jaay baa baa se, jee dən se aak jeeldega. Gətn se naade naar teeco maakn gəgerge tu paac, naade aan deel naan ki te jede. Gətn naade baa baa se, naade bo nən aan deete.

³⁴ Ken Isa aan jaay bəyo maakn markab ki se, naan aak jee denge se, naan εjden dode ki, taa jeege se tec aan gə baatgen ək debm gaam eyo ə gətn se naan baagde dooy ute taarge dənə. ³⁵ Gətn se, jee metin ki aak kaada baa se, baado ənina deekin ə: «Bere, gətn ese daanin kəf-baara, dək ute bea ə kaada le kic bo baaga. ³⁶ Jeege se ənde wəkən baa beə naatge tu ute maakn naanje tun gər gər ute gətn ese se, gen baa je dugn nakn kəsə.» ³⁷ Gan Isa tərlden ə: «Jeege se, naase mala eddeki kəsə!» Gətn se naade deekin ə: «'Je j'ade baa dugn mappa gen tamma kaaru di‡ jaay j'aden kedn naade kəs la?» ³⁸ Isa deekden ə: «Naase əkki mappa kando? 'Baa aakin ki tu!» Ken naade baa aakin se, tər baado taadin ə: «Naaje se j'ək mappa mii ute kenjge dio.»

³⁹ Gətn se Isa taad jeege tun metin ki ə jee se paac gaandeki dələ dələ ə k'j'ing do mu zεerge tu. ⁴⁰ Naade ing rεes se: jee metingen kaaru kaaru, jee metingen si-mii si-mii. ⁴¹ Gətn se Isa təs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamin raan, təm Raa, mappa se naan dupina ə edin jeege tun metin ki ə naade baa nigin jeege tu. Ə kenjgen di se kic, Isa gaan nigin jeege tu paac. ⁴² Ə gətn se naade paac ə dεen ute maraadde. ⁴³ Togm mappan naade ə əp se, k'tuunin se dooc gərnə sik-kaar-dio ə kenjgen naade ə se kic bo əpga. ⁴⁴ Jeegen ə paac se, naade gaabge dupu-mii.

Isa lee do maane ki
(Mt 14.22-36; Jn 6.15-22)

⁴⁵ Naan ken se sum bo, Isa deek jeege tun metin ki ə k'j'ook maakn markab ki, k'gaan k'deel k'baa do jən ken naane kaam aak geger Betsaida kər naan utu wək wək jeege se. ⁴⁶ Ken Isa wək jeege aas se, naan iin baa ook do kəs ki gen keem Raa. ⁴⁷ Ken markaba jaay aan daan maane ki se, kaada baaga ə Isa əp do jən ki kalin ki. ⁴⁸ Kaad ken Isa jaay aakde, naade dabar gen deepm maane taa kuulu əl deeb dode ki se. Ken gətə əpga baata aki kiip se, Isa baa kən jeenge se, leedo do maane ki, sakde əmb beye aan gə adega deele. ⁴⁹ Ken naade jaay aak Isa lee lee do maane ki se, naade aakin se saap ə nirl nam. Gətn se naade baag tədn təyo, ⁵⁰ taa naade paac aakinga, kεse bo teecden nirdε. Gan Isa naar taadden ə: «Əkki maakse təgo. Ənte 'beerki, kεse maama.» ⁵¹ Naan ook maakn markab ki ute naade. Gətn se kuulu dāara, num nakn se deel dode ə əkden taad eyo. ⁵² Taa nakn-kəb m naan ted ro mappa ki se, naade ənd te te metin eyo, taa bide ən booy ək metn nakn se eyo.

Isa ed lapia jee kənge tun taa naan Genezaret ki

⁵³ Ken naade gan baar jaay aan taa naan Genezaret ki se, naade baa daar jən ki ə dək markabde. ⁵⁴ Ken naade jaay bəyo maakn markab ki naatn se, jee se naar baa aak jeel Isa. ⁵⁵ Jeege se aan wək taa naan ken se paac ə tuuno jee kənge do nakn tooddege tu ə baano gətn naade booy j'ə Isa utu se. ⁵⁶ Gətn naan aanga tak se, ken maakn gəgerge tu, maakn naan baat ki, ken maakn naan magal ki, lə ken beə naat ki, jeege baano ute jee kəndege bər ki. Ə naade sel metn Isa ə n'ənde num naade kutn taa kalin sum. Ə jeegen paacn ut taa kalin se, ən lapia.

‡ 6:37 Tamman ken kaaru di se aas te gursn debm tedn naabm j'əgin gen 6ii kaaru dio.

7

Isa taad te nakɲ bugɲ Yaudge
(Mt 15.1-9; Lk 11.37-41)

¹ *Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage kandum iino Jeruzalem ki, baado tus gɔtn Isa ki. ² Gɔtn se naade aak jee mɛtin kɛn mɛtinge se, tug te jidege aan gɔɔ gɛn bugdege ey sum bo, baag kɔsɔ. ³ Taa Parizige ute Yaudge paac se uun nakɲ bugdege. Kɛn naade jaay tug te jidege aan gɔɔ gɛn bugdege ey se, naade ɔs dim eyo. ⁴ Kɛn naade baaga suuk ki jaay baadoga num, naade tug rode jaay baag kɔsɔ. Num naan se sum eyo, tɛd nakɲ bugdegen kuuy kic dɛna aan gɔɔ kɛn ɔɔp kɔɔpdege, nakɲ takɲ maandege ɔɔ gidirdge.

⁵ Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage se tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Taa di jaay jee mɛti ki baate kuun nakɲ bugjege se? Gɛn di jaay naade tug te jidege aan gɔɔ gɛn bugjege ey sum bo, baag kɔsɔ se?» ⁶ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase maa jee maakse dio! Do dɔkin kic se Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ:

*Jeegen ese se tɔɔmum ute taarde sum,
ey num maakde se dom ki eyo.*

⁷ Kɛn naade baadoga kɛrgɲ naanum ki gɛn keemum kic bo, cɛr sum, taa nakɲ kɛn naade lee dooy jeege se lɛ, dooyde ute nakɲ kɛn jikilinge lee tɛd se sum.*

⁸ Nakɲ kɛn *Raa taad ɔɔ gɛn tɛda tap bo, naase ɔnki ɔɔ uunki nakɲ jikilingen lee tɛd se bo ciri.»

⁹ Tɛr Isa taadden daala ɔɔ: «Nakɲ kɛn Raa taad gɛn tɛda tap bo, naase 'resinɲki naatn ɔɔ 'tɛdki bo nakɲ bugsege. ¹⁰ Ey num *Musa taad ɔɔ ne: 'Sook koi ki te bubu ki.† «Tɛr naan taad daala ɔɔ: *Debm jaay naam koɲ te bubu se k'tɔɔlina.‡*

¹¹⁻¹² «Num gan naase se, 'taadki ɔɔki nakɲ kɛn deba kɛdn koɲ ki ey lɛ bubu ki se, jaay deekga ɔɔ: «Kese tɛdga kɔrban.» Kɔrban se je deekɲ ɔɔ: nakɲ se ɔɔpɲa gɛn Raa. ɔɔki, debm bin se kɔɲ noogɲ koɲ ute bubu ey sum. Kɛn bin se naan je tɛdn bɛɛ koɲ ki ute bubu ki kic num, naase 'gaasinɲki. ¹³ 'Tɛdki bin se, naase 'tujui taar Raa, 'dooyki jeege bo ute nakɲ bugsege. ɔɔ naase utu 'tɛdki nakgen kuuy dɛna tec napar nakgen se.»

Nakɲ tuj debkilimi naan Raa ki

¹⁴ Gɔtn se Isa danɔ jee denge daala ɔɔ deekden ɔɔ: «Udki bia ɔɔ 'booy ɔkki taar kɛn maam m'asen taad se! ¹⁵ Kɛn tuj debkilimi naan Raa ki se nakɲ naan uun ɔl taarin ki jaay baa maakin ki se eyo, num gan nakɲ iino saapin ki jaay teec taarin ki se bo, kɛn tujin naan Raa ki. ¹⁶ ['Booyki bɛɛ, debm ɔk bi booyo num, 'booy ɔk taar se.]§

¹⁷ Kɛn Isa jaay iin ɔn jee denge ɔɔ baa been se, gɔtn se jee mɛtin ki tɔnd mɛtina ɔɔ: «'Taadjen tu mɛtn kaal naagɲ taar se.» ¹⁸ ɔɔ naan tɛrlɛn ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkki mɛtin ey ne? Naase 'jeelki ey la nakɲ kɛn debkilimi ɔs jaay booy baa maakin ki se an kɔɲ tujin naan Raa ki eyo. ¹⁹ Taa nakɲ debkilimi jaay ɔs se, booy baa maakin ki ɔɔ tɛdga num, baa naamin ci naatn.» Kɛn Isa taad bin se ɔɔ nakɲ kɔsɔ paac se ɔk taar eyo, debkilimi 'kɔɲ kɔsɔ. ²⁰ Isa tɛrl taadden daala ɔɔ: «Nakɲ iino saapm debkilim ki jaay teec taarin ki se bo, kɛn tujin naan Raa ki. ²¹ Taa saapgen jig ey paac se teeco maakɲ debkilim ki. Kɛse bo kɛn ɔl jeege lee ɛs naapa rɛɲ rɛɲ, boogo, tɔɔl jeege, ²² ɛs mɛnd jeege ɔɔ gaabm jeege, tɛd jee tamage, tɛd *kusiɲ baa ute naande, aan jeege dala, tɛd nakɲ maakde jea, tɛd maak-kilimi ro jeege tu, naaj jeege, nook rode ɔɔ ɔlde naade tɛd jee dɛrlge. ²³ Nakgen kusiɲ ese paac se teeco saapm debkilim ki, kɛse bo kɛn tujin naan Raa ki.»

Mɛnd se mɛnd Yaud eyo ɔɔ aal maakin do Isa ki
(Mt 15.21-28)

* 7:7 Aak Eza 29.13. † 7:10 Aak Dt 5.16. ‡ 7:10 Aak Ekz 20.12, 21.17 ɔɔ Dt 5.16. § 7:16 Bersen ara se maakɲ kitapgen mɛtinge se gɔtɔ.

²⁴ Ken Isa taad nanj taarin se, naan iin on gōtn se do baa taa naan Tir ki. Naan aan se, end maakj bee ki. Naan je nam jeel gōtin eyo, nabo on te gōtn naan an koom eyo. ²⁵⁻²⁶ Gōtn se menda kalan bini, mend Yaud eyo. Naan se mend Penisi ting taa naan Siri ki do naan ok goon menda do goonin se ok koon sitan. Mend se booyga j'os kos maan Isa, gōtn se naan naar baado onina, erg metn jen ki do tond metin do n'tuurin sitan ro goonin ki se naatn. ²⁷ Gan Isa taadin do: «On gaange se os aasde jaayo. Met ki eyo ken gaange os deren te ey sum bo k'tasn kedn kosn se gaan besge tu.» ²⁸ Num gan menda se terlin do: «Deere Meluma, kosn si ji gaange* tu metn tabil ki se bo gaan besge tuun os.» ²⁹ Isa terlin do: «'Baa, do taari ki se gooni sitan teec oninga.» ³⁰ Ken menda jaay terl aan been ki se, on goonin sitan teec oninga ron toolinga, tood tood danjal ki.

Isa ed'lapia debm duguy ki
(Mt 15.29-31)

³¹ Naan ken se, Isa iin on taa naan Tir do terl baa taa naan Sidon ki do naan aal kaam taa naan ken k'danin Gegergen Sik jaay ok terlo kaam aak taa baar Galile. ³² Gōtn se j'ok k'baano ute debm duguyu do debm duguy se ken taad kic bo j'on k'booy k'j'ok mec eyo, jeege eem noo metn Isa ki do n'ond jin don ki taa an kedn lapia. ³³ Isa ok gaabm se, baansin dok ute jee denge, ol jina bin ki do terl tup booro jin ki do ut rōonina. ³⁴ Gōtn se naan uun kaamin raan do ol kon pirr do naan deek gaab ken se do: «Eppata!» Eppata se je deekj do: do do! ³⁵ Gōtn se gaaba naar booyo, rōonin terle do naan baag taadn cey. ³⁶ Isa taadden do j'on te taadn nam ki. Gan jee se taad jeege tu uun sird sird. ³⁷ Naade aak nakj se deel dode do okden taad eyo, deek do: «Naan se tedn nakgen paacj jig aak eyo. Ted jee duguyge booyo do jee on taad taar ey kic bo taada!»

8

Isa ed'koso jeege tun dupu-soo
(Mt 15.32-39; Mk 6.35-44; 2Gar 4.42-44)

¹ Maakj biige tun se, jeege baado tus den daala num dim naade kos kic bo gōto. Gōtn se Isa danj jee metin ki do taadden do: ² «Jee den ese maam m'aakde se m'ejdenga dode ki, taa naade tedga bii mōto ute maama do dim kosde gōtoga. ³ Ken m'onden naade baaga ute bode num, naade baa baatn doob ki, taa jee metinge se iino gōtn dok.» ⁴ Jee metin ki terlin do: «Gōto le dok ute bea; gōtn ara se j'ade kon mappa gay jaay j'ade kedn naade kosn deren se?» ⁵ Isa tond metde do: «Naase tap bo okki mappa kando?» Do naade terlin do: «Naaje k'j'ok cili.» ⁶ Gōtn se Isa deek jee denge tu do k'j'ing naan ki. Naan tos mappan cili se jin ki, tōom *Raa aas se, naan dup edin jeege tun metin ki do naade baa nigin jee denge tu. ⁷ Naade ok kenjge seem seem kandum bin kici. Taa naan se Isa tōom Raa kici do deek jee metin ki do baa nigdesin ki kici. ⁸ Gōtn se jeege os deren ute maraadde. Do togn dop se, jee metin ki tos ombin maakj gōnge tu cili. ⁹ Jeege os se baa baa nakj dupu-soo. Jaay Isa olden k'wōok k'baa. ¹⁰ Gōtn se naan naar ook maakj markab ki ute jee metin ki do gaan baa taa naan ken k'danin Dalmanuta*.

Isa ute magal Yaudge
(Mt 16.1-12, 12.38,39; Lk 11.16,29)

¹¹ *Parizige baado baag naajn ute Isa. Naade je an goom kōkj do taarin ki, tond metin do n'tedden nakj-kōobm ken iino gōtn Raa ki. ¹² Isa ol kon pirr, deek do: «Jee duni ken borse jaay je nakj-kōob se gen di? 'Booyki bee, m'asen taada, jee se j'aden tedn nakj-kōobm gam eyo.» ¹³ Gōtn se Isa ute jee metin ki iin onde, ook maakj markab ki do gaan deel baa jen ken kaam naane.

* **7:28** Gaan Yaudge se naade ted rode aan gō gaangen maakj bee ki do jee metjil naade ey se naade aakde aan gō besge. * **8:10** Dalmanuta se naan gegere ute baar Galile ki se, naan sak kaam kaada toocni.

9

¹ Gətn se Isa deekden daala ə: «Deere, 'booyki bεε, m'asen taada: maakŋ jeege tun bərse utu ara se, mətŋge se kooy ey sum 60 utu kaakŋ maakŋ *Gaar Raa kən adə bəy te təgŋa.»

*Raa ooj ro Isa

(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

² Kən bii mεε jaay deel se, Isa dan Pιer, Jak ute Jan ək 6aande do ko ki jεrle kalde ki. Kən naade aan se, gətn se Raa ooj tərliŋ rona naande ki. ³ Kalŋge 6aa təd raap lak lak ə əmb mεt ki biriŋ biriŋ. Debm do naan ki jaay kεcŋ kəədn kaliŋ aan gəə naan se, gətə. ⁴ Gətn se, jee mətŋ kən mətə se naar aak *Eli ute *Musa teec naande ki, 6aar taad taad ute Isa. ⁵ Pιer deek Isa ki ə: «Debm dooyje, bεeki num, j'aki king gətn ara ki 60 jiga; əŋ j'asen taal daabge mətə, kalan naai ki, kalan Musa ki əə kalan Eli ki.» ⁶ Kən naade 6eere jaay 6aa əkde se, taar kən Pιer taad se kic 60 taad rεŋ sum, jeel mətŋ eyo. ⁷ Gətn se, gapara naar 6aado deebde bat. Əə maakŋ gapar ki se, k'booy mind deba taad ə: «Naan se Goonuma, kən maam jεŋa. 'Booy uunki taariŋa!» ⁸ Gətn se, jee mətŋ ki naar tərli aak cεsde ki se, nam gətə əp Isa kaliŋ ki 60 ute te naade sum. ⁹ Kaad kən naade utu bəy bəy kon se, Isa dejde ə: «Bεε, nakŋ naase aakkiro se, əŋte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se adə dur daan yoge tu jaayo.» ¹⁰ Gətn se naade uun taariŋa, gan naade naaj ute naapa do taar kən naan taad əə utu adə dur daan yoge tu se, taar se tap 60, je taadn əə dŋ?

¹¹ Gətn se naade tənd mətŋ ə: «Gεn dŋ jaay jee jeel taadn təkŋ mεtn Ko Taar Raage taad əə Eli adə 6aa jaay *al-Masi adə 6aa se?» ¹²⁻¹³ Naan tərlden ə: «Deere, Eli utu adə 6aa əə naan 60 utu tənd 6aapm nakge paac ute doobiŋ jaayo. Num 'booyki m'asen taada: Eli se le 6aadoga, na6o jeege tεdŋga nakŋ naade maakde je doŋ ki, aan gəə kən Kitap taado do dəkŋa. Num tər maakŋ Kitap ki se, Raa taadga taad kic ey la əə Goon Deba se, utu dabar kusiŋa əə jeege utu an baate.»

Isa εd'lapia goon kən ək kəəŋ sitan

(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)

¹⁴ Kən Isa ute jee mətŋ kən mətə jaay 6aado əŋ jee mətŋgen kuuy se, naade aak jeege dεna iŋg gurugde. Gətn se jee jeel taad təkŋ mεtn Ko Taar Raage kic 60 utu daan jeege tun se. Naade iŋg naaj naaj ute jee mətŋ kən se. ¹⁵ Kən jeege jaay aak Isa utu 6aado se, naade paac dərle əə aan 6aado tεdŋ təəse. ¹⁶ Isa tənd mεtde ki ə: «Əŋki dŋ jaay naase iŋg 'naajki taara ute naade se?» ¹⁷ Deb kalan maakŋ jee dεnge tu se deekiŋ ə: «Debm dooy jeege, maam se m'6aano ute goonum gaaba əə goonum se ək kəəŋ sitan gaasiŋ əŋ taad taar eyo. ¹⁸ Gətn mətŋ se kən sitan əkinga tak 60, uun undiŋ naan ki, tεdŋ taariŋ tiŋ gupiyu, əliŋ taan naariŋa, tεdga num, ron buj biŋ. Maam m'təndo mεtn jee mεti ki m'əə am tuur sitan ro goonum ki, na6o naade əŋ aasiŋ te eyo.» ¹⁹ Isa deekden ə: «Naase jee do duni kən bərse aalki maakse do Raa ki ey se, maam tap 60 m'king ute naase bini nuŋ ki jaayo? Maam tap 60 m'asen sεrkŋ bini nuŋ ki? Goono se ək '6aamsiŋkiro!» ²⁰ Naade jaay ək 6aano 6aa ute goono se əə kən sitan jaay aak Isa se, baag tiikŋ goono, uun undiŋ naan ki əə dirciliŋa əə taariŋ tiŋ gupiyu. ²¹ Isa tənd mεtn bubŋa ə: «Kəəŋŋ se tεesiŋ nuŋ ki?» Bubm goono se tərliŋ ə: «Kəəŋŋ se tεesiŋ baatiŋ ki. ²² Gətn mətŋge sitan se iŋga num əliŋ naan tooc maakŋ pood ki ey le maakŋ maane ki taa je an təə. Eεjjen doje ki, 'noogje kən naai jaay an kaasiŋ num.» ²³ Gan Isa tərliŋ ə: «Gεn dŋ jaay naai taad ə: «Kən an kaasiŋ num» se? 'Booyo, ne dim əəŋ cir deb kən aal maakiŋ do Raa ki se gətə.» ²⁴ Gətn se, bubm goono naar əə əy ə: «Maam m'aal maakuma na6o '6aado 'nooguma taa maam m'kaal maakum paac doŋ ki.»

²⁵ Kən Isa jaay aak jeege dεna aan 6aado əŋde kəŋ se, naan aac kaama sitan ki ə: «Naai sitan debm tεdn jeege duguyu əə gaasde əŋ taad taar ey se, m'deeki: 'teec naatn ro goon ki se əə məətn '6aado eyo!» ²⁶ Num sitan se təy makəŋə, tiikiŋ zak zak, jaay teece. Gətn

se jeege baag taadn ə: «Goono se ooyga!» Taa naade aakin naan toof pɛyɛd. ²⁷ Gaŋ Isa ək ji goono, uuniŋa əd goono se iin daara te jɛna. ²⁸ Kɛn Isa jaay ək tɛrl ɓaa been se, əpɪn kalin ki ute jee mɛtiŋ ki sum se, naade tɔnd mɛtiŋa ə: «Gɛn di jaay ɓo sitan se naaje j'ɔŋ k'tuuriŋ te ey se?» ²⁹ Isa tɛrlɛn ə: «Napar sitangen bin se, kɛn k'tɔnd te mɛtn Raa ey num, əŋ teec eyo.»

Isa taad taa yona əd taa durin daala
(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45; Mk 8.31-33)

³⁰ Naade iin əŋ gɔtn se əd gaan ɓaa taa naan Galile ki. Naan kɛn se, Isa je jeege 'jeel gɔtin eyo, ³¹ taa naan dooy dooy jee mɛtiŋ ki əd taaddɛn ə: «*Goon Deba se j'utu j'an kəkŋ kəl ji jeege tu. Naade utu an tɔɔɔ əd ɓii k-mɔtɔge tu se naan ade dur daan yoge tu.» ³² Num gan jee mɛtiŋ ki se, taara se, naade əŋ booy ək te mɛtiŋ eyo, gan naade ɓeere gɛn tɔnd mɛtiŋa.

Maakjege tu se nanja ɓo magal ciri
(Mt 18.1-9, 5.29-30; Lk 9.46-50; Mk 10.35-45)

³³ Naade aan Kaparnayum ki. Kɛn naade jaay ɛnd been se, gɔtn se Isa tɔnd mɛtɛ ə: «Taa di jaay naase 'naajkiro taara doob ki se?» ³⁴ Gaŋ naade do dɛk, taa doob ki se, naade naajo ute naapa əd maakɛ ki se, nanja ɓo magal ciri. ³⁵ Gɔtn se, Isa ing naan ki əd danɔ jee mɛtiŋ kɛn sik-kaar-dio dɛekɛn ə: «Debm jaay je tɛdn magal se, ŋ'əp ron baata əd ŋ'tɛd debm tɛdn naabm jeege paac.» ³⁶ Isa uuno goon cəkɔ ɓaano daariŋ daande ki, uun əkiŋ kaadiŋ ki dɛekɛn ə: ³⁷ «Taa maam jaay, debm əkga goon cəkɔ jiga aan gɔd goon ese se, kɛse aan gɔd naan əkum maam mala. Ɔd debm əkum maam se, əkum maam sum eyo, num ək debm kɛn əlumo.»

Jee tɛdn naaba ute ro Isa

³⁸ Gɔtn se Jan dɛek Isa ki ə: «Debm dooyje, naaje j'ɔŋo deb kalan bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'ano gaasa, taa naan lɛ, lee ute naajege eyo.» ³⁹ Gaŋ Isa tɛrlɛn ə: «Ɔŋte 'gaasiŋki, taa debm jaay tɛd nakŋ-kɔɔɔ te rom se, kɔŋ naar tɛrl taadn kusiŋ rom ki eyo. ⁴⁰ Debm jaay debm taamooyjege ey se, naan se debm naajege. ⁴¹ 'Booyki bɛɛ, m'lasen taada: debm jaay tak ɛdsenga maan kaaye cəkɔ taa naan jeeliŋ naase 'tɛdkiga tɛd jee *al-Masige se, debm bin se, bɛɛ naan tɛd se 'kutn cɛr eyo, num naan utu 'kɔŋ bɛdiŋa.»

Ɔŋte kəl gɛnaai maakŋ *kusiŋ ki

⁴² «Gaŋ maakŋ gaange tun sɛɛm kɛn aalga kaal maakɛ dom ki se jaay, nam əlga deb kalan maakŋ kusiŋ ki se. Debm kɛn əliŋ se, əŋ bɛɛki num, j'uuno ko tootn magala k'dɔkiŋ mindiŋ ki əd j'uun j'undiŋ maakŋ baar ki. ⁴³ Kɛn nakŋ naai 'tɛd te jii sum ɓo ai kəl maakŋ kusiŋ ki num, jii se 'gaan und naata. Ɔpɪ jii kalan əd kɔŋ kaaja gɛn daayum, bɛɛ cir kɛn 'king te jii dio əd 'ɓaa maakŋ pood kɛn gɛn daayum. ⁴⁴ [*] ⁴⁵ Kɛn nakŋ naai 'tɛd te jɛi jaay ai kəl maakŋ kusiŋ ki num, jɛi se 'gaan und naata. Ɔpɪ jɛi kalan əd kɔŋ kaaja gɛn daayum se, bɛɛ cir kɛn 'lee te jɛi dio əd 'ɓaa maakŋ pood kɛn gɛn daayum se. ⁴⁶ [†] ⁴⁷ Kɛn 'kaami jaay ɓo ai kəli maakŋ kusiŋ ki num, kaami se əd und naata. Ai kɔpɪm kaami kalan əd 'ɓaa *maakŋ Gaar Raa ki bɛɛ cir kɛn 'lee te kaami dio əd j'ai 'ɓaa kundi maakŋ pood kɛn gɛn daayum se. ⁴⁸ Ɔd gɔtn naane se: *kuurge lee tɔs daayum jee rode tiŋg aan gɔd ruumga ruumu əd iŋg maakŋ pood kɛn gɛn daayum se.*‡ ⁴⁹ Ey num aan gɔd poodo daap nakge se, Raa kic ɓo əŋ dubar, taa daapm debkilimi tɛdn bɛɛ naaniŋ ki.

⁵⁰ «Kaata se naan nakŋ jiga, num kɛn nijim kaata se nanja num, j'an tɛdn j'əd di jaay nijim gɔtiŋ ki se? Bin se, naase kic ɓo 'tɛdki jee jiga aan gɔd kaatn iŋg bɛɛ se əd iŋgki lapia te naapa.»

* 9:44 Bɛrsen ese se maakŋ Kitapgen mɛtiŋge se, gɔtɔ. «Gɔtn naane se, kuurge lee tɔs daayum jee rode tiŋg aan gɔd ruumga ruumu əd iŋg maakŋ pood kɛn gɛn daayum.» † 9:46 Aak bɛrse 44. ‡ 9:48 Aak Eza 66.24.

10

*Isa taad metn taar piiri**(Mt 19.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31,32)*

¹ Ter Isa iin gət ken se əɔ ɓaa taa naan Jude ki, kaam aak jɛŋ ool k'danjin Jordan ken kaam naane. Jee dɛnge ɓaado tus cɛɛŋ ki daala əɔ naan ɓaagde dooyo aan gəɔ ken naan lee dooy jeege. ² Gətn se *Parizigen metinge ɓaado taa an naama. Naade tond metin əɔ: «Deba se j'undinga kulu gen piir mendiŋ la?» ³ Naan terlden əɔ: «Do taar ken se, *Musa tap ɓo taadseno əɔ di maakŋ Kitap ki?» ⁴ Naade terlin əɔ: «Musa se und kulu əɔ k'raan maktubm gen piiri, j'ed mend ki jaay ɓo j'an piiri.» ⁵ Gan Isa taadden əɔ: «Taa do-məŋgse ɓo Musa raansən taar se. ⁶ Ey num do kupm met ki se, *Raa aalo gaaba ute mɛnda.* ⁷ Taa naan se ɓo gaaba teecn kəŋ kəŋ te bubina, ɓaa tum te mendiŋa, ⁸ əɔ naaden di se tum tedga daa ro kalan. †Bin se naade se tedga aan gəɔ jee di eyo, num aan gəɔ deb kalan sum. ⁹ Nakŋ jaay Raa dəɔkinga dəɔk se, debkilimi ənte tuutiŋa!» ¹⁰ Ken naade jaay aan been se, jee metin ki tond metin do taar ken se daala. ¹¹ Naan terlden əɔ: «Ken deba jaay piir te mendiŋa əɔ ək mend kuuy se, aan gəɔ debm teec əŋ mendiŋa əɔ ɓaa ɛɛs mend nam. ¹² Ɔo mɛnda kic ɓo, ken piir te gaabiŋa əɔ ək gaabm kuuy se, naan se aan gəɔ mend teec əŋ gaabiŋa əɔ ɓaa ɛɛs gaabm nam.»

*Isa əɔd ɓooro gaange tu**(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)*

¹³ Gətn se, jeege ɓaano te gaangen sɛɛmɛ gətn Isa ki, taa ade tond jin dode ki, naɓo jee metin ki uunde kaamde naatn. ¹⁴ Ken Isa jaay aak nakŋ naade ted se, maakin tuj, deekden əɔ: «Əŋki gaangen sɛɛm se ade ɓaa gətn ki, ənte 'gaasdeki. Taa jeege tec aan gəɔ gaangen se ɓo utu 'kəŋ gəɔ *maakŋ Gaar Raa ki. ¹⁵ †Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay took te Raa kəsn gaar don ki aan gəɔ goon cəko ey se, naan se 'kəŋ kend maakŋ Gaar Raa ki eyo.» ¹⁶ Gətn se naan tuun təkde kaadin ki, tond jin dodege tu əɔ əɔdden ɓooro.

*Debm maala ɓaado əŋ Isa**(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)*

¹⁷ Ken Isa jaay ɓaa ɓaa doob ki se, gaaba kalan aan ɓaado erg naanin ki əɔ tond metin əɔ: «Debm dooy jeege, naai debm bɛɛ se, maam tap ɓo m'tedn m'əɔ di jaay m'kəŋ *kaajŋ gen daayum se?» ¹⁸ Isa terlin əɔ: «Gen di jaay naai əɔ maam debm bɛɛ se? Debkilim bɛɛ se tap ɓo gəɔ; ken bɛɛ se, Raa kalin ki sum. ¹⁹ Naai le 'jeele nakŋ ken Raa taad gen ted se, ken əɔ: *Ənte 'təɔl nam, ənte 'kɛɛsn mend nam, ənte 'kɛɛsn gaabm nam, ənte 'boogo, ənte 'təkŋ taar-kəɔɔ do nam ki, ənte 'kujun nam, 'sook koi ki te bubu ki.*» ²⁰ Gaabm se terl Isa ki əɔ: «Debm dooy jeege, nakgen se paac, gətn m'iin baatum ki tap ɓo, maam m'lee m'tedin ted tap.» ²¹ Isa jaay aak gaabm se, maakin jɛŋa əɔ deekin əɔ: «Ɔəpiga naka kalan sum. Nakŋ naai ək paac se, 'ɓaa dugin naatn əɔ gursin se 'ɓaa 'nigin jee daayge tu, bin se ai toodn kərbəɔ maakŋ raa ki. Ɔo naai le, 'ɓaado 'daanuma.» ²² Num gan ken gaaba jaay booy taar se, ron terɛcin bardak, ək terl ɓaa ɓaa se maakin tuj kasak kasak, taa naan debm nak dɛna.

²³ Isa uun don aak jee metin ken ing cɛɛŋ ki se, deekden əɔ: «Ken jee nak dɛnge jaay, kend *maakŋ Gaar Raa ki se əŋ aak eyo!» ²⁴ Jee metin ki jaay booy taar se əkden taad eyo, num Isa terl deekden əɔ: «Genumge, kend maakŋ Gaar Raa ki se əŋ aak eyo! ²⁵ Deere, ken ginji jaay deel ute ɓee luppaa se əŋə; naɓo debm nak dɛna jaay 'kend maakŋ Gaar Raa ki se, əŋ cir naan se daala!» ²⁶ Jee metin ki jaay booy taar se, əkden taad eyo cir daala. Naade taad te naapa əɔ: «Ken bin num, naŋa ɓo 'kəŋ kaaja?» ²⁷ Isa uun kaamin aakde əɔ deek əɔ: «Gen jikilimge tu sum num nakŋ se əŋə, num Raa ki se, ne dim əŋin gəɔ.» ²⁸ Gətn se Pier taadin əɔ: «Anum 'booyo, naaje se k'j'əŋoga nakge paac taa j'ai daan naai.» ²⁹ Isa terlin əɔ: «†Booyki bɛɛ, m'asen taada. Ken nam jaay əŋo ɓeege, gɛnaagen gaabge ute

* 10:6 Aak Jɛn 1.27. † 10:8 Aak Jɛn 2.24.

kengen mɛndge, koa, bubu, gaange ey ɛ maakɲ-gɔtinge taa maama ɔ taa Labar Jiga se, ³⁰ nakgen se paac se, naanɲ utu aden kɔɲ mɛt kaaru ɓeege, gɛnaagen gaabge ute kengen mɛndge, koge, gaange, maakɲ gɔtge, ɔ ute dubar kɛn jeege utu aɲ dabar taa maam se. Ɔɔ kɛn kaadiɲ jaay aanga num, naanɲ 'kɔɲ kaajɲ gɛn daayum. ³¹ Maakɲ jeege tun ɓɔrse naan ki se, dɛniɲ utu kɔɔpm mɔɔtn. Ɔɔ maakɲ jeege tun ɓɔrse mɔɔtn se, dɛniɲ utu 'tɛdn jee naan ki.»

*Isa taad gɛn k-mɔtɔge tu ɔ naanɲ utu kooyo ɔ adɛ dur daan yoge tu
(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34; Mk 8.31-33)*

³² Naan kɛn se, naadɛ uun doobo gɛn kookɲ ɓaa Jeruzalem ki ɔ kɛn naadɛ jaay ɓaa ɓaa se, Isa deel naandɛ ki. Jee mɛtiɲ ki se nakɲ se deel dode ɔ jee dɛn ɔk mɛtiɲ se ɛ, ɓeere ɔkde. Gɔtn se naanɲ danɲ jee mɛtiɲ sik-kaar-di kaldɛ ki ɔ baagdɛn taadɲ nakɲ utu kaan donɲ ki se daala. ³³ Naanɲ deekden ɔɔ: «'Booyki, ɓɔrse naaje k'j'ook k'ɓaaki ɓaa Jeruzalem ki ɔ *Goon Deba se, j'utu j'an kɔkɲ kɔl ji *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ute ji jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage. Naadɛ utu aɲ kɔjɲ ɓɔɔrɔ donɲ ki kɛn j'an ɓaa tɔɔɔ ɔ utu aɲ kɔkɲ kɔliɲ ji jeege tun Yaudge eyo. ³⁴ Naadɛ se utu aɲ tooy koogo mɛtiɲ ki, aɲ tupm ɓooro ronɲ ki, aɲ tɔnd te mɛɛjɛ ɔ utu aɲ tɔɔɔ. Anum, kɛn ooy tɛdga ɓii mɔtɔ se, naanɲ utu adɛ dur daan yoge tu.»

*Jak ute gɛnaaɲ Jan tɔnd mɛta gɔtn Isa ki
(Mt 20.20-28; Lk 22.24-27; Jn 13.3-17)*

³⁵ Jak te Jan gaan Zebedege ɓaadɔ ɔɲ Isa ɔ tɔnd mɛtiɲa ɔɔ: «Debm dooyje, ɓɛɛki num, nakɲ naaje k'je k'tɔnd mɛti ro ki se, naai ajen tooko.» ³⁶ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase 'jeki m'asen tɛdn dɪ?» ³⁷ Naadɛ tɛrliɲ ɔɔ: «Kɛn naai adɛ tɛrl maakɲ gaari ki se, ɔɲjen deb kalaɲ king do ji daami ki ɔ kɛn kalaɲ do ji jeeli ki.» ³⁸ Ganɲ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Nakɲ naase 'tɔndki mɛta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te mɛtiɲ eyo.» Gɔtn se naanɲ deekden ɔɔ: «*Kɔɔpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase aɲki kɔɲ kaasn gɛn kaayɲ la? Lɔ *batɛm maam m'utu m'tɛd se, naase aɲki 'kɔɲ kaasn gɛn tɛdɲ la?» ³⁹ Naadɛ tɛrliɲ ɔɔ: «Yɛɛ, naaje j'an kɔɲ kaasa.» Naɓo Isa deekden ɔɔ: «Deere, naase utu aki kaay kɔɔpm kɛn maam m'utu m'kaay se ɔ utu aki tɛdn batɛm aan gɔɔ kɛn maam m'utu m'tɛd se. ⁴⁰ Naɓo gɛn gɔtn king jaay do ji daamum ki, ey ɛ do ji jeelum ki se, ɔlum maam eyo. Gɔtn se Raa ɗaapinga ɗaap malinge tu.»

⁴¹ Kɛn jee mɛtn Isa kɛn sik jaay ɓaa booy taar ese se, maakde tuju do Jak te Jan ki. ⁴² Isa danɛno paac ɔ deekden ɔɔ: «'Jeelki, jeegen k'tɔldɛ gaarge do mɛtjil jeege tun ɓaa se paac se, naadɛ ing dode ki ɔ magalgen k'tɔndɛ se tɛd jeege te taa tɔɔgɔ. ⁴³ Num daan naase ki se ɔnte 'tɛdn bini. Kɛn maakse ki jaay nam je tɛdn magalse se, ɔɲ ronɲ tɛdn debm kaan naabse. ⁴⁴ Ɔɔ maakse ki se jaay nam je tɛdn naanse se ɔɲ ronɲ asen tɛdn ɓulse paac. ⁴⁵ Taa *Goon Deba ɓaadɔ se, taa jeege ɓo aɲ tɛdn naab eyo; num naanɲ ɓaadɔ se taa naanɲ ɓo tɛdn naaba jeege tu ɔ kɛdn koɲ gɛn dugɲ do jee dɛna.»

*Isa ɛɗ'lapia debm kaam-tɔɔk kɛn ronɲ Bartime
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)*

⁴⁶ Isa te jee mɛtiɲ ki aan maakɲ gɛgɛr kɛn k'danɲɲ Jeriko ki. Kɛn naadɛ deel deel jaay aan taar ki se, jeege dɛna ɔk mɛtɛdɛ. Gɔtn se naadɛ ɔɲ debm kaam-tɔɔkɔ jɛɲ doob ki ing baay baaya ronɲ Bartime, goon Time. ⁴⁷ Kɛn naanɲ booy jaay j'ɔɔ Isan Nazaret ɓo deel deel se, naanɲ baag tɔɔy ɔɔ: «Isa, naai *Goon Daud‡, ɛɛjum dom ki!» ⁴⁸ Jeege dɛna uuniɲ kaamiɲa ɔ ɲ'doa, ganɲ naanɲ tɔɔd tɔɔy makɔɲɔ cir daala ɔɔ: «Goon Daud, ɛɛjum dom ki!» ⁴⁹ Isa ɔk ɗaara ɔ deek ɔɔ: «'Danɲmsiɲkiro.» Naadɛ ɓaa ɔɲɲa, deekiɲ ɔɔ: «Isa danɲ. Ɔk 'maaki tɔɔgɔ, iɲi.» ⁵⁰ Gɔtn ese debm kaam-tɔɔkɔ ɔɔd und te kal magaliɲa, naar iɲɲ kirit ɔɔ ɓaa gɔtn Isa ki. ⁵¹ Isa tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: «'Je m'ai tɛdn dɪ?» Debm kaam-tɔɔkɔ tɛrliɲ ɔɔ: «Debm

‡ 10:47 Goon Daud se gooniɲ mal eyo, num taad taa *al-Masi kɛn adɛ teecɲ maakɲ mɛtjiliɲ ki.

dooyje, ɔɔɖum kaamuma.» ⁵² Isa taadɪn ɔɔ: «'Baa. Taa naai aalga maaki dom ki se, ɔŋga lapiia.» Gɔtn se kaaminɪ naar ɔɔɖ aaka ɔɔ naanɪ ɔk ɖoobo ute Isa tɛle.

11

Isa end Jeruzalem ki aan gɔɔ gaarge
(Mt 21.1-11,14-17; Lk 19.20-44; Jn 12.12-19)

¹ Kɛn Isa te jee mɛtiŋ ki jaay aan gɔɔr te Jeruzalem se, naade aan do *kɔsn ɔlib ki kɛn cɛɛ naanɛ tun k'danɛ Betpajɛ te Betani. Gɔtn se maakɪ jeenɛ tun mɛtiŋ ki se, Isa ɔl jeege di naaba. ² Naanɪ deekden ɔɔ: «'Baaki maakɪ naanɪ kɛn naanse ki se. Kɛn naase endki kɛnd se, aki kɔŋ goon buuru k'dɔɔkinga dɔɔkɔ ɔɔ nam ɓii kalaŋ ook te do ki eyo. 'Tuut 'baansinkiro. ³ Kɛn nam jaay deeksenga ɔɔ: gɛn dɪ jaay naase 'tɛdki nakɪ se? 'Tɛrlɪŋki ɔɔki: Mɛlje ɓo jɛna ɔɔ tɛdga sum ɓo, asesiŋo naar tɛrl gɔtiŋ ki.» ⁴ Kɛn naade jaay ɓaa aan se, ɔŋ goon buuru ɖoob ki k'dɔɔkinga dɔɔk taa ɓee ki ɔɔ naade tuutiŋo. ⁵ Jee kɛn naade ɔŋde gɔtn ese se, jee mɛtiŋge aakɛ se deekden ɔɔ: «Goon buuru se, 'tuutiŋki gɛn dɪ?» ⁶ Naade tɛrlɛn aan gɔɔ kɛn Isa taaddeno ɔɔ jee se ɔŋde naade tuuto goon buuru se. ⁷ Naade ɔk ɓaansiŋ Isa ki, tɔɔɖ taal kal magaldege do buur ki se jaay Isa iŋg do ki. ⁸ Jeege dɛna tɔɔɖ taal kal magaldege doob ki. Ɔɔ jee mɛtiŋge gaanɔ doomo maakɪ kaag ki, ɓaado tɔmbinɪ doob ki se kici. ⁹ Jee deel naaniŋ ki ɔɔ jee ɔk mɛtiŋa dɔɔb ɔɔɔ ɔɔ:

«Ozaana! Ozaana!»*

«*Raa tɛɖn bɛɛŋ do deb kɛn ɓaado te ro Mɛljege Raa!»

¹⁰ «Raa tɛɖn bɛɛŋ do deb kɛn ɔs gaar gɛn bubjege *Daud!»

«Ozaana Raa kɛn raan maakɪ raa ki!»

¹¹ Isa end maakɪ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki ɔɔ naanɪ ɓaa end maakɪ *Bee Raa ki. Kɛn naanɪ bɛɛr aak dɔɔɖ nakge paac aas se, kaad kɛn se kaada ɓaaga. Gɔtn se naanɪ teec ɓaa ute jee mɛtiŋ kɛn sik-kaar-di se Betani ki.

Isa naam ko ba
(Mt 21.12-13,18-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-17; Lk 13.6-9)

¹² Mɛtbeenki, kɛn naade iinɔ Betani ki se, Isa naam ɓo tɔɔliŋa. ¹³ Kɛn naanɪ jaay uun kaaminɪ aak ko ba ɖaar ɖaar te kambinɪ dɔk naane se ɔɔ kaadn naane kɔŋ koojin kɔɔɔ. Naɓo kɛn naanɪ jaay ɓaa mɛtiŋ ki se naanɪ ɔŋ kamba sum taa kaadn koojn ko ba se ute ɓortɔ. ¹⁴ Gɔtn se Isa taad ko ba ki se ɔɔ: «Naan ki se mɔɔtn nam kɔsn naam kooji ey sum.» Gaŋ taar naanɪ taad se jee mɛtiŋ ki se booyga.

Isa tuur jee tɛɖn zogen maakɪ *Bee Raa ki

¹⁵ Naade aan Jeruzalem ki ɔɔ gɔtn se, Isa ɓaa end daan bɔɔr Bee Raa ki ɔɔ naanɪ baag tuur jeegeen ɓaano te nakdege gɛn zoa ɔɔ jeegeen ɓaado dugu gɔtn ese se. Naanɪ tɔt tɔl tuun te tabil jee pɛlekɪ gursge naatn ɔɔ tɔt tɔl te nakgen jee tɛɖn zo dɛɛrge lee tiŋg do ki se kici.

¹⁶ Naanɪ gaasɛ ɔɔ nam ɔŋte deel ɓaano ute ne ɖim daan bɔɔr Bee Raa ki. ¹⁷ Gɔtn se naanɪ dooyɛ, taadden ɔɔ: «Raa taad maakɪ Kitap ki ɔɔ:

Bee maam se tɛɖn bee kɛn mɛtjil jeegeen ɓaa se paac ansum keeme.†

Num gaŋ naase 'tɛɖiŋki tɛdga gɔtn jee ɓoogge!‡»

¹⁸ *Magal jee tɛɖn sɛrke Raage tu ɔɔ ute jee jeel taadn tɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage jaay booy nakɪ kɛn Isa tɛɖ se, naade je ɖoobm an tɔɔɔ. Naɓo naade ɓeerin ɓeere, taa jee dɛngen tus se jaay booy taar Isa dooyden se, ɔkden taad eyo. ¹⁹ Kɛn aan tɛgɛr gɔtɔ ɔk jin se, Isa te jee mɛtiŋ ki teec naatn maakɪ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki se.

Mɛtn taar ko ba kɛn tuutu

²⁰ Mɛtbeenki tanɔɔriŋ-nɔɔriŋa, kɛn naade tɛrlo tɛrl Jeruzalem ki se, naade aak ko ba kɛn Isa naamin se, tuutga ŋɛs. ²¹ Gɔtn se Pier saap do taar kɛn Isa taado se, deekin ɔɔ:

* 11:9 Ozaana se je deekɪ ɔɔ: Raa aaja. † 11:17 Aak Eza 56.7. ‡ 11:17 Aak Jer 7.11.

«Debm dooyje, aaka! Ko ba naai 'naamin se, tuutga n̄es.» ²² Isa t̄erl taad jeege tun m̄etin ki ɔɔ: «Naase se aalki maakse do Raa ki! ²³ 'Booyki b̄eε, m'asen taada. K̄en deba jaay deek ko ki ɔɔ: «Iiñi ooc maakñ baar ki» ɔɔ debm se jaay ɔk naaja maakiñ ki eyo ɔɔ aal maakiñ do taar k̄en naan taad se, nakñ se Raa ansin k̄on t̄eda. ²⁴ Taa naan se ɔo, maam deeksen m'ɔɔ: nakñ paacñ naase 'je aki t̄ond m̄eta ḡotn Raa ki se, aalki maakse aan ḡoo ɔñiñkiga ɔɔ Raa asesin k̄eda. ²⁵ K̄en naase iin̄ daarkiga raan 'baaki 'baa t̄ond m̄etn Raa jaay, ɔkki taar te nam num, 'baa ɔkiñki naagin̄ jaayo. Bin jaay Bubsen maakñ raa kic ɔo asen t̄ool *kusiñsege.» ²⁶ [§]

*Magal Yaudge dem t̄ooḡy Isa
(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)*

²⁷ Isa ute jee m̄etin ki t̄erl baado Jeruzalem ki daala. Kaad k̄en naan lee ɔaa kaam ara kaam ara daan b̄oor *Bee Raa ki se ɔo, *magal jee t̄edn serke Raa ki, jee jeel taadn t̄ookñ m̄etn Ko Taar Raage ute magal taa ɔee Yaudge se baado ɔñina. ²⁸ Naade t̄ond m̄etin ɔɔ: «Naai tap ɔo k̄en undi kulu gen t̄edn nakgen se tap ɔo naña? Ey le k̄en eđi t̄ooḡo gen t̄edn nakgen se, tap ɔo naña?» ²⁹ Isa t̄erlden ɔɔ: «Maam m'je t̄ond m̄etse naka kalan sum. K̄en naase jaay 'terlumkiga num, maam kic m'asen taadn debm k̄en undum kulu gen t̄edn nakgen se. ³⁰ 'Taadumki tu, naña jaay ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se: Raa ɔo jikilimge le?» ³¹ ɔo ḡotn se naade baag saapa ɔɔ taad te naapa ɔɔ: «Naan se j'an̄ki t̄erl ɔɔ d̄io? K̄en k'taadkiga j'ɔɔki: «Raa ɔo ɔliño» le, naan ajeki deekñ ɔɔ: «Gen d̄i jaay baate tookñ kuunki taar Jan se?» ³² Anum k̄en k'taadkiga j'ɔɔki: «Jikilimge ɔo ɔliño» le? A-a.» Taa naade se beer beer jeege tu, taa jeege paac se jeel maakde ki Jan se debm taad taar teeco taar Raa k̄en mala mala. ³³ Ḡotn se naade t̄erl Isa ki ɔɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» T̄er Isa t̄erlden ɔɔ: «Maam kic num, m'asen k̄on taadn debm k̄en undum kulu gen t̄edn nakgen se eyo.»

12

*Isa aan kaa taara ro magal Yaudge tu
(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)*

¹ Ḡotn se Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagn̄ taara ɔɔ: «Gaaba kalan t̄ed jinen bin, iin̄ gurugin̄ te durdur, ud ḡoo do ko ki gen rii koojn̄ binina ɔɔ iin̄ ḡoto j̄erle gen king b̄oobm jin̄eniña. Ḡotn se maakñ jin̄enin̄ se naan ɔñin̄ kaam ji jee t̄edn naabge tu ɔɔ jee t̄edn naabge se t̄edga num utu k̄on bedde ɔɔ ḡotn se naan iin̄ ɔaa m̄erte. ² K̄en kaadn kugñ koojn̄ bin jaay aan se, naan ɔl debm t̄edn naabin̄ se ḡotn jeege tun naan ɔnde jin̄enin̄ kaam jide se, taa aḡo k̄okñ bedina. ³ Num k̄en debm t̄edn naabin̄ jaay aan jin̄ene ki se, jee se ɔk t̄ond d̄ereñina ɔɔ tuurin̄ ɔñin̄ ɔaa jin̄ sik. ⁴ K̄en m̄el jin̄ene jaay aakin̄ naan baado jin̄ sik se, naan ɔl debm t̄edn naabm kuuy daala. Naan kic k̄en ɔaa aan se, naade ɔk t̄on̄in̄ don̄ ki ɔɔ naajina. ⁵ Naan k̄en se, t̄er debm jin̄ene ɔl debm t̄edn naabm kuuy daala. Naan se naade ɔk t̄oolina. T̄er debm jin̄ene se ɔlo jee t̄edn naabgen kuuy den daala. Naade se kic ɔo jee m̄etinge naade t̄ond d̄ereñde ɔɔ kengen m̄etinge naade t̄oolde. ⁶ Debm k̄en ɔopin̄ se, keese goon maak-jeña. Naan saap ɔɔ: «Goonum mala se naade utu tookñ kuun taarina.» Taa naan se ɔo, naan ɔliño kaam m̄oɔtn. ⁷ Gan̄ jee t̄edn naabgen ese jaay aakin̄ se, baag taadn te naapa ɔɔ: «Naan se ɔo k̄en bubin̄ ooyga num utu 't̄edn m̄el jin̄ene se; k̄en bin num 'baakiro, k'toolin̄ki ɔɔ jin̄ene se ajeki k̄oɔpm naajege tu.» ⁸ Ḡotn se naade ɔkina, t̄oolina ɔɔ maakñ jinen ki se, naade uun undin̄ naatn.»

⁹ Num Isa t̄ond m̄etde ɔɔ: «K̄en m̄el jin̄ene jaay baadoga num, jee se naan aden t̄edn ɔɔ d̄i? K̄en naan baadoga num, jee se naan aden t̄ool naatn ɔɔ jin̄enin̄ se le, naan an̄ k̄edn kaam ji jeege tun kuuy. ¹⁰ Naase 'dooyin̄kiga te ey la taar k̄en *Raa taadn maakñ Kitap ki se ɔɔ: *Ko k̄en jee kiin̄ beege baatin̄ se,*

§ 11:26 Bersen ese se maakñ kitapgen m̄etinge se naan ḡoto. «K̄en naase jaay 'baateki k̄okñ naagn̄ naapge le, Bubsen maakñ raa ki kic ɔo asen k̄on t̄ool kusiñsege eyo.»

naan se bo tɛdga ko kɛn 'gakɲ bea;

¹¹ kɛse bo naabm Mɛljege Raa

ɔɔ naajege tu se j'aakinki se ɔkɲeki taad eyo!*

¹² Num magal Yaudge se jeelga kaal naagɲ taar kɛn Isa taad se, taad te naade. Gɔtn se naade je doobm kɛn an kɔkɔ, nabo naade beer jee dɛnge tu. Gɔtn se naade iin ɔɲɲa.

*Mɛtn taar kɔgɲ miiri gɛn Gaar magal ron Sezar
(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)*

¹³ Magal Yaudge ɔl *Parizigen mɛtinge te jee *ɛrɔdgen mɛtinge, taa ɓaa goom kɔkɲ Isa do taarin ki. ¹⁴ Naade ɓaado taadin ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se 'taad taar mɛt ki ɔɔ taar jeegen kuuy se naai 'tɛdn naaba ro ki eyo ɔɔ jeegen jeege jeelde jee magalge se, taar naadege se naai ɔli dɪm maak ki eyo. Num naai dooy jeege te doobm taar Raa mɛt ki. Bɔrse 'taadjen tu: j'ɔk doobo gɛn kɔgɲ miir Sezar ki lɔbu gɔtɔ? J'an kɔg lɔbu j'an kɔg ey lɛ?» ¹⁵ Num gan Isa jeele taar naade taad se, taar maakde eyo. Naan deekden ɔɔ: «Gɛn di jaay naase oomumki bin se? Uun 'ɓaankiro te tamma kalan, m'an kaak tu.» ¹⁶ Naade uun ɓaano te tamma kalan ɔɔ Isa tɔnd mɛtde ɔɔ: «Kaam-nirl doa te ro kɛn k'raanɲ ro ki se tap ɓo gɛn nanja?» Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Gɛn Gaar Sezar.» ¹⁷ Gɔtn se Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛn bin num, nakɲ gɛn Gaar Sezar se ɛdɪnki nakiɲa ɔɔ nakɲ gɛn Raa lɛ, ɛdɪnki nakiɲ kici.» Num kɛn naade jaay booy taar Isa taad se, ɔkden taad eyo.

*Jeege naaj mɛtn taar jeegen utu kooy duru
(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)*

¹⁸ Jeegen k'dandɛ *Sadusege kɛn taad ɔɔ jeege ooyga num dur ey sum se, ɓaado gɔtn Isa ki ɔɔ tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: ¹⁹ «Debm dooy jeege, *Musa raanjeno maakɲ Kitap ki ɔɔ: kɛn deba ɔk mɛnda jaay ooy ɔɲ te goon ey se, bɛɛki num, gɛnaaɲ se 'kɔkɲ mɛndiɲa taa koojɲ mɛtjili gɛnaaɲ kɛn ooy se. ²⁰ Num 'booyo, gɛnaage cili, konde kalan. Debm deet deet se ɔk mɛnda nabo ooy ooj te goon eyo. ²¹ Debm mɛtiɲ ki ɓaado ɔk mɛndiɲa ɔɔ naan kic ooy ooj te goon eyo. Debm k-mɔtɔge tu se kic ɓo ɓaado ɔk mɛnd se, naan kic ɓo ooy ooj te goon eyo kici. ²² ɔɔ naaden cili se paac tɔkɲ naamga mɛnd se, nabo naade paac ooyo ɔɔ goono kalan kic ɓo nam ooj te eyo. ɔɔ kaam mɔɔtn se, mɛnda se kic ɓaado ooyo. ²³ Bin num, ɓii kɛn jaay jeegen ooyga kooy adɛ dur daan yoge tu se, mɛnd se tap ɓo 'tɛdn mɛnd nanja? Taa naaden cili se lɛ, tɔk naaminga paac.» ²⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase se, ɓɛɛ, iigkiga, taa taar Raa se lɛ 'jeelki eyo ɔɔ tɔɔgɲ Raa kic lɛ, naase ɔndki te mɛtiɲ eyo. ²⁵ 'Booyki, ɓii kɛn jaay jeegen ooyga kooy adɛ dur daan yoge tu se, gaabge te mɛndge se tɔkɲ naap ey sum. Num naade se tecɲ aan gɔɔ *kɔdn Raagen maakɲ raa ki. ²⁶ Gɛn mɛtn taar jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar maakɲ Kitapm Musa ki se, naase 'dooyɲki te ey la kɛn ɔɔ: Musa aako poodɔ ɔk kɔk maakɲ ji kaag ki ɔɔ maakɲ pood kɛn se Raa taadin ɔɔ: *Maam se m'Raa gɛn *Abraam m'gɛn Isaka ɔɔ m'gɛn *Yakub?*† ²⁷ Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zɛɛɛ. Naase se, ɓɛɛ, deer deer iigkiga.»

*Maakɲ *Ko Taar Raa ki se kɛse ɓo taar gɛn tɛda kɛn magal cir paac
(Mt 22.34-46; Lk 10.25-37; Rm 13.8-10)*

²⁸ Kaad kɛn Isa naaj naaj ute *Sadusege se, debm jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raa kalan bini utu te naade. Kɛn naan jaay booy Isa taad tɔɔk mɛtn taara nijim bin se, naan iiko cɛɛɲ ki ɔɔ tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: «Maakɲ taarge tun kɛn Raa taad ɔɔ k'tɛd paac se, kɛn gay ɓo cirde?» ²⁹ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «Taar cirde paac se kɛn ɔɔ: *'Booyki gaan *Israelge, Mɛljege Raa se, naan kaliɲ ki sum ɓo Raa.* ³⁰ *Naai 'je Mɛli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute saapi paac ɔɔ ute tɔɔgi paac.*‡»

* **12:11** Aak KKR 118.22-23. † **12:26** Kɛn Raa jaay deek bin se, je taadn ɔɔ naan naan ki se, jeegen do dɔkin se utu zɛɛɛ. ‡ **12:30** Aak Dt 6.4-5.

³¹ Ter ken metin ki ɔɔ: «'Je naapi aan gɔɔ 'je ro naai mala. § Maakɲ taarge tun ken Raa taad ɔɔ gen tɛda se, ken cir taargen ese se gɔɔ.» ³² Debm jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raa deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, kɛse jiga. Taar naai 'taad se taar mɛt ki. Raa se naan kalin ki sum ɔɔ Raa kuuy se, gɔɔ. ³³ Debkilimi je Raa se, an je te maakin paac, ute saapin paac, ute tɔɔgin paac ɔɔ je naapin aan gɔɔ ro naan mala. Taargen se cir *serkɲ ken naan ɛd Raa ki ɔɔ cir serkɲ ken naan tɔɔɔ ɔɔ tɔɔcin se.» ³⁴ Isa jaay booy taar gaabm terlin nijim bin se, naan deekin ɔɔ: «Naai se 'dɔk te *maakɲ Gaar Raa eyo.» Gɔtn se naade mɔɔtn nam tɔnd te metin gen taar dim kuuy ey sum.

**Daud dan *al-Masi ɔɔ: Mɛluma
(Mt 22.41-45; Lk 20.41-44)*

³⁵ Gan ken Isa dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki se, naan tɔnd mɛtde ɔɔ: «Gen di jaay jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage taad ɔɔ al-Masi naan goon Daud se? ³⁶ Daud mala kic ɔɔ *Nirl Salal ɔlin deek ɔɔ:

Mɛljege Raa taado Mɛlum ki ɔɔ:

'Baado inɲ do ji daamum ki,

bini jee taamooyige se m'aden tɛdn naai utu 'kinɲ dode ki.*

³⁷ Daud mala kic ɔɔ danin ɔɔ: Mɛluma, anum 'tɛdn goonin se, 'tɛdn ɔɔ di daala?»

Ken jee den jaay booy taar se ɛdden maak-raapo.

*Isa deek jeege tu ɔɔ j'ɔnd kɔnd te jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage se
(Mt 23.1-14; Lk 20.45-47)*

³⁸ Ter Isa deek jeege tun naan dooyde dooy se ɔɔ: «ɔndki kɔndo te jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gen magal rode ɔɔ ken baaga bɔɔr ki se, naade je jeege aden tɛdn tɔɔse naade ki. ³⁹ ɔɔ ken naade jaay aanga maakɲ *bee Yaudge lee tusn maak ki se, naade je kinɲ gɔtn naan ki. ɔɔ ken aanga gɔtn kɔs ki kic le, naade je gɔtn naan ki. ⁴⁰ Naade se ɔɔ ken baagga keem Raa num, eem lek tɛc tɛd aan gɔɔ naade ɔɔ jee bɛɛ taa jeege aden kaaka ɔɔ naade ɔɔ jee ken ɔs nan ji mɛnd-daayge. Num gan naade se, bɔɔr utu kooɔn dode ki se ɔɔn aak eyo.»

*Mɛnd-daaye ɛd *serkɛ Raa ki
(Lk 21.1-4)*

⁴¹ Gɔtn se, daan bɔɔr *Bee Raa ki, Isa utu inɲ cɛɛ tukul kaag ken jeege lee tɔmb serke maak ki ɔɔ naan aak jee denggen baado ɔmb serke Raa ki maakɲ tukul kaag ki se. Gɔtn se jee maalge ro naap ki baado ɔmb gurs dena. ⁴² Gɔtn se, mɛnd-daay kalan baado ɔmb tammage sɛɛm sɛɛm dio ɔɔ tammagen se kɔbɔɔ kic ɔɔ aas eyo. ⁴³ Gɔtn se Isa dan jee metin ki ɔɔ deekden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ, m'asen taada. Mɛnd-daay ken daay nan takɲ ese se, nakɲ naan ɔmb maakɲ tukul kaag ki se den cir gen jee ɔaa se paac. ⁴⁴ Taa jeegen se ɛd do nak dɛndege tu, gan mɛnd-daay se ute daayin se kic ɔɔ, nakɲ naan ɔkɲ ken an ting se ɔɔ, naan baado ɔmbin paac.»

13

*Isa taad ɔɔ *Bee Raa se jeege utu an tɔɔkɔ
(Mt 24.1-51; Lk 21.5-36; Mt 10.16-23; Lk 17.22-37)*

¹ Kaad ken Isa teeco teec maakɲ Bee Raa ki se, maakɲ jeenge tun metin ki se, deb kalan deekin ɔɔ: «Debm dooyje, aak tu kogen aak bɛɛ ken j'iin bee se! Aak tu bee se j'iininga aak bɛɛ aak eyo!» ² Isa terlin ɔɔ: «Aaka, bee magal daar aak bɛɛ bɛɛ ese se, jeege utu an ru nan tak. Konɲen rɛɛs aak bɛɛ bɛɛ se, utu wɔɔkɲ kalan kalan ɔɔ ko tap ɔɔ 'kɔn toodn do naapin ko ki eyo.»

Jee Raage j'utu j'aden dabara

³ Naan ken se, Isa ook ing do *kəsn əlib ki ə əl kaamin aak kaam sak *Bee Raa. Gətn se jee metin ki se, Pier, Jak, Jan ə Andre naade se sum 60 ute te naana ə naade tənd metin ə: ⁴ «'Taadjen tu, nakgen se 'kaan nun ki? Ə naan se 'tedn ə dī jaay 60 naaje j'an kaakj jeel ro ki ken nakgen se jaay kaadin 'kaan se?»

⁵ Gətn se Isa baagden taada ə: «Əndki kəndə, ənte 'kənki nam ənten 'derlse. ⁶ Jeege dēna utu ade 6aa ute roma ə asen taadn ə: «Maam 60 *al-Masi!» Ə ken naade 'ted bin se utu 'derl jeege dēna. ⁷ Ken 'booykiga jeege jaay baaga kəsn maan bəerge, ken gəor utu naase ləbu 'dəkə, anum bεε, ənten 'beerki. Taa nakgen se utu 'kaana, nabo duni se 'kəj nan ey bərtə. ⁸ Jee taa naan kaam kalan utu kiin bəorə ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin bəorə te taa naan gaar ken kuuy. Maakj naange tun metin naana utu 'tea ə gətn metin 60 utu təal jeege. Aan gə mēnd ken maakin tuunin gen koojo se, nakgen se kic 60 baaga kaana num, kεse je taadn ə dunia əppga gəorə. ⁹ Num naase jee metum ki se ingki do metek se ki. Taa jeege se utu asen kənd bəorə ə asen 6aa tənd dεεj maakj *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. Taa maam se naade asen təkj 6aa naan magalge tu ə naan gaaringe tu. Taa bin se, naase aki tedn saadumge naan naade ki. ¹⁰ Anum bεeki se Labar Jigan gen Isa al-Masi se, j'utu j'an taadn metjil jeege tun do naan ki se paac jaayo. ¹¹ Ken j'ək k'baanse 6aa gətn kəjn bəor ki se, nirlse ənte kaay se do taar ken naase aki 6aa taada, taa taar ken naase aki 6aa taad kaad ken se naase mala eyo, num *Nirl Salal 60 asen kəl naase aki 'taada. ¹² Naan ken se genaa utu kəl genaən j'an 6aa təol ə bubu kici utu kəl goonina j'an 6aa təol. Gaange utu terl naaga bubdege tu ə je yode. ¹³ Taa maam se jeege paac utu asen kədn kundu; nabo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar təalin ki num, naan se utu 'kəj kaaja.»

Dubar ənj kusina utu 6aadə

(Mt 24.15-51; Lk 21.20-36; Lk 17.22-37)

¹⁴ «Kaadin utu kaan se naase utu aki kaakj Debm tuj deelga te gətin se utu 'kənd king maakj *Bee Raa ki, gət ken *salal se, ken bεeki num, naan kənd eyo. Bin num debm jaay dooy taar ese se booy n'əkin jiga jaayo! Ken jaay aakkiga nakgen se num, ənj jee ken ing taa naan Jude ki se, k'j'aañ j'ook maakj koge tu. ¹⁵ Debm ing king do been ki raan se, ken naan bəoy jaay aañ kaan se, n'ənte bəoyo gen təsn nakingen maakj been ki. ¹⁶ Debm jaay maakj gətin ki kic lε n'ənte terlo beene gen kuun kal magalina. ¹⁷ Bii ken se, mēndgen mēndkaamge ute ko gaangen gēndege aay kaay si se, aden tedn ənj aak eyo. ¹⁸ Eemki *Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo. ¹⁹ Kaad ken se jeege utu dabar dēna ə dubar se gətn Raa aal dunia tap 60 nam naam te eyo ə məətn dubar naan ki jaay 'kəəñ cir naan ese se gətə. ²⁰ Num Mεljege Raa, 6ii dubar se, naan gaaninga duuku taa jeegen naan bεer təddε se, ken 6iigen se jaay naan gaanden te duuk ey num, nam kəj kaaja tap 60 gətə. ²¹ Kaad ken se jaay nam taadsenga ə: «'Baado aakki, *al-Masi utu ara!» Ey lε taadsen ə: «Aakki! Naan utu naane!» Naase, ənten 'tookki taarina. ²² 'Booyki! Jeegen ken ted rode ə naade 60 al-Masige ute jeegen ted rode ə naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade 6aa. Naade utu 'tedn nakj-kəəbge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. Ə jee ken Raa bεer təəddenga təə se ken naade ənga doobo num, aden kaan dal kici. ²³ Num, naase se əndki kəndə! Bεε, taar se lε, maam m'aalsenga kaal paac bise ki.»

*Goon Deba utu ade terle

²⁴ Ter Isa taadden daala ə:

*«Ken 6iigen gen dubarge se jaay deelga num,
kaada se utu 'tedn ilim dib
ə laapa se lε wəor eyo.*

²⁵ *K-dijgen maakj raa ki ade si naan ki*

ə nakgen ək təəgə maakj raa ki paac se, utu 'tea.*

* 13:25 Eza 13.10 ə 34.4.

²⁶ «Gətn se j'kaakŋ *Goon Deba ađe bəəy maakŋ gapara ki ute təəŋ Raa kən wəər gətə keləŋ. ²⁷ Ɔə Goon Deba se ađe kəl *kədn Raage əə naade utu 'tusn jee kən naan bəer təədde, mətŋ naan kən kaam səə, gətn do naanə iin ro ki bini daar ro ki əə bini gətn mətŋ raa daar ro ki.»

Isa aal naagŋ taara ute ko ba

²⁸ «Naase əndki doa te ko ba: kən naan jaay baaga kədn taa-oomo əə dəəb kamba se, naase 'jeelki əkki mət-kijiri aanga əə bara əppga gəərə. ²⁹ Bin num naase kic 60, kən aakkiga nakgen se jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se, naan aan əŋsega gəər kaam-taarse ki. ³⁰ 'Booyki bəe, m'asen taada: jee duni ki bəerse se 'kooy nan ey sum 60, nakgen se utu 'kaana. ³¹ Maakŋ raa ute do naanə se utu 'deele, num taar maam se 'kəŋ deel eyo.»

*Raa kaliŋ ki sum 60 jeel bii kaan *Goon Deba*

³² «Num gan kən gen kaadin ute biin Goon Deba ano 6aa se, nam tap 60 jeel eyo. Kəngen maakŋ raa ki kic 1 jeel eyo, əə Goono kic 60, jeel eyo. Nam jeel biin se, gətə. Kən jeel se, Bubu kaliŋ ki sum. ³³ Ɔndki kəndə, ənte 'toodki bia, taa kaadŋ Goon Deba ađe 6aa se, naase 'jeelki eyo. ³⁴ Kəse tec aan gəə debm 6aa 6aa mətə. Naan əŋ beən kaam ji jee tədn naabiŋe. Nanə kic naan taadin naabin naabiŋə əə debm bəəbm taa doobo se naan taadin əə ŋ'ənte toodŋ bia. ³⁵ Inŋki zəere daayum, taa naase kic 60 'jeelki eyo kaadŋ kən məl bəe ađe 6aa se, kən naan 60 'kaan teger, daan 6ea, do-mətbeeki, lə tanəriŋə. ³⁶ Ɔndki kənd ey num səm naan asen kaan kəŋ pirsil kaad kən naase utu toodki tood bia. ³⁷ Taar kən maam m'taadŋ se, m'taadŋ jeege tu paac: daayum inŋki zəere.»

14

Jee magalge end təl kutŋ Isa

¹ Ɔəppga bii di sum 60, Yaudge 'tədn *laa Paak ute laa mappan ək ərəm eyo. Gətn se *magal jee tədn sərke Raage tu ute jee jeel taadŋ təəŋ mətŋ Ko Taar Raage je doobm an goon kəkŋ Isa taa an 6aa təə. ² Naade taad əə: «J'ənte 'kəkiŋki bii laa ki, ey num jeege kiin gen tədn taara əə gətə tuju.»

Mənda 6aado ət itir ro Isa ki (Mt 26.6-13; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

³ Isa 6aa maakŋ naan kən Betani ki əə kaad kən naan inŋ əs kəsə maakŋ bəe Simon kən k'danŋ debm bikidi se, mēnda kalan 6aado uuno naka aan gəə k-6əkələ kalan əə nakŋ se ko 60 k'cəəc k'daapiŋə. K-6əkəl se k'danŋ *albatir*. Ɔə itir maak ki se itir salal əə əŋə əə k'danŋ *nard*. Mēnd se 6aado təəc k-6əkələ se əə əy itir maak ki se do Isa ki. ⁴ Jee mətŋgen inŋ gətn se aak se, maakde tuju əə baag taadŋ te naapa əə: «Gen dī jaay itir se naan tujiŋ bin se? ⁵ Itir se jaay k'6aa k'dugiŋə num, ano 6aa te tamma cir kaar-mətə əə gursn se j'anŋ nigin jee daayge tu*!» Taa naan se 60 naade taad taargen inŋ kusu ro mēnd kən se.

⁶ Gan Isa deekden əə: «Mēnda se əŋiŋki jələk, ənte 'təreçiŋki mindiŋə. Nakŋ naan tədum maam ki se, nakŋ jig aak eyo. ⁷ Jee daayge se daayum utu te naase əə kən naase 'jeki num adeki kəŋ tədn bəe. Num gan maam se m'kəŋ kiŋ te naase daayum eyo. ⁸ Ey num, mēnd se naan tēdga bəe kən naan kəŋ tēda. Ɔə itir naan ətum se daapunga roma kən tēdga num j'utu j'am kəl maakŋ 6aad ki se. ⁹ 'Booyki bəe, m'asen taada: do naanə ute magaliŋ se gətn gay gay kic 60, kən jeege utu 'taadŋ Labar Jiga se, nakŋ kən mēnd se jaay tədum se, jeege paac utu kəəsn maaniŋə əə saapm do nakŋ kən naan tədn ese se.»

Judas ut Isa (Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

* 14:5 Tamman kaar-mətə se aas te gursn debm kən tēd naaba əŋ maakŋ 6aar ki.

¹⁰ Judas Iskariot se, naan maakɲ jee metn Isa ken sik-kaar-dio. Naan iin ɓaa taad *magal debm tɛdn sɛrke Raage tu taa naan je aden taadn doobm ken naade an kɔkɲ Isa. ¹¹ Ken naade booy taar Judas se, maakde raapo ɔ naade taadɲga taad ɔ utu an kedn gurs. Naan ken se, Judas baag je ɓo doobm an kutn Isa sum.

Isa ɔ jee metin ki tɛdden kɔsn gen *laa Paak
(Mt 26.17-36; Lk 22.7-18,21-39; Jn 13.1-38; 1Kɔr 11.23-25)

¹² Bii deet deetn gen laa mappan ɔk ɔrɔm eyo jaay aan se, bii ken se ɓo k'tɔjɲ gaan baatge gen laa Paak gen Yaujge. Jee metn Isa ki tɔnd metin ɔ: «Kɔsn gen laa Paak se, naai 'je j'laisin tɛdn kaam gay?» ¹³ Gɔtn se Isa ɔl maakɲ jeege tun metin ki se jeege dio, deekden ɔ: «'Baaki maakɲ gɛgɛr ki ɔ ken 'baaki ɓaa se, naase aakki dɔɔdn ute gaaba uuno kɔɔyɔ dooc te maane se. ɔkki metina, ¹⁴ ɔ gɔtn naan an kend maak ki se, 'taadki mɛl ɓee ki se ɔki debm dooy jeege ɔljeno, ɔ k'tɔnd meti ɔ ɓee gay jaay ɓo naan an kɔsn kɔsn laa Paak te jee metin ki se? ¹⁵ Gɔtn se naan asen taadn ɓee magala ken do ɓee ki raan, ɔ maakɲ ɓee ki se, nakiŋge paac aas kart. Gɔtn ese ɓo ajeki tɛdn kɔsn gen laa Paak se.» ¹⁶ Ken jee metin ki jaay ɓaa aan maakɲ gɛgɛr ken ese se, naade ɔɲ nakge se paac aan gɔɔ ken Isa taadɛno. Gɔtn se ɓo naade tɛd kɔsn gen laa Paak.

¹⁷ Ken aan tɛgɛr gɔtɔ ɓaa ɔk jin se, Isa ɓaado ute jee metin ken sik-kaar-dio. ¹⁸ Ken naade jaay ing gɔtn kɔs ki baag kɔsɔ se, Isa deekden ɔ: «'Booyki bɛɛ, m'asen taada: maakse ki se, debm ing ɔs kɔs te maam se ɓo utu am kutu.» ¹⁹ Ken naade jaay booy taar ese se, naade maakde tuju. Gɔtn se nana nana kic ɓo baag tɔnd metn Isa ɔ: «Lɔ, nakɲ se tɛdn maam lɛ?» ²⁰ Isa tɛrlɛn ɔ: «Maakɲ naase ken sik-kaar-di se, debm ɔl kɔl jin maakɲ baay ki ute maam se ɓo, naana. ²¹ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gɔɔ ken *Raa taadno maakɲ Kitap ki, num gan ɔɲ deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojin te ey kic ɓo, bɛɛ kaca.»

Isa ɛd kɔsn taadn metn taar yona

²² Kaadken naade ɔs kɔs se, Isa uun mappa jin ki, tɔɔm Raa ɔ dup ɛdin jeege tun metin ki deekden ɔ: «ɔk ɔski, kɛse roma.» ²³ Ter naan uun *kɔɔp dooc te tɔtn koojn kaagɲ k'danin bin se jin ki, tɔɔm Raa, ɛdɛsina ɔ naade paac nana kic ɓo ɔk aaye aaye. ²⁴ Isa deekden ɔ: «Kɛse moosuma ken taad ɔ *Raa dɔɔkga ute naase. Moosn se ɔy taa jee dɛna. ²⁵ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: tɔtn koojn bin ese se, mɔɔtn maam m'kaay ey sum, bini m'ɓaa kaay tɔtn koojn bin kiji se, *maakɲ Gaar Raa ki jaayo.»

²⁶ Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec ɓaa ook do *kɔsn ɔlib ki.

Isa taad ɔ Pier utu an baate

²⁷ Gɔtn se Isa taad jeege tun metin ki ɔ: «Naase 'paacki utu amki kaan rɛsɛ, taa Raa taadga taad maakɲ Kitap ki ɔ:

Maam m'utu m'tɔɔl debm gaam baatge,

ɔ baatinge se lɛ utu 'kaan wɔɔkɔ.†

²⁸ Num ken maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kɔnd naana, m'asen ɓaa booy taa naan Galile ki.» ²⁹ Gɔtn se Pier deekin ɔ: «Ken jee meti ki jaay aan rɛsi paac kic ɓo, maam se m'ai kɔɲ rɛs eyo.» ³⁰ Gan Isa tɛrlin ɔ: «'Booy bɛɛ, m'ai taada: maakɲ nɔɔr ken jaaki se, kɔr kɔrɔɲɔ 'kɔɔy dɔɔl di ey sum ɓo, naai 'naajn dɔɔl mɔtɔ 'deekɲ ɔ naai 'jeelum eyo.» ³¹ Gan Pier deekin ɔ: «Gɔtɔ! Maam se ken am kaan te yoa kic ɓo, m'ai baati eyo!» ɔ jee metin ken kuuy se kic ɓo paac taad aan gɔɔ gen Pier se.

Isa tɔnd metn Raa Getsemane ki
(Mt 26.36-46; Lk 22.40-46)

³² Naan ken se, naade aan gɔt ken k'danin Getsemane. Ken naade aan se, Isa taadn jee metin ki ɔ: «Ingi gɔtn ara, kɔr maam m'ade ɓaa tɔnd metn Raa se.» ³³ Naan ɔk ɓaan te Pier, Jak ɔ Jan. Gɔtn se nirlin baag teece ɔ taar maakin ki nan tak. ³⁴ Isa deekden

† 14:27 Aak Zak 13.7.

terlin ɔɔ: «Yɛɛ, kɛsɛ maama. Ɔɔ naase utu aki kaakɲ *Goon Deba se, inj king do ji daam Sidburku ki ɔɔ kɛn naan ade bɔɔy se ade king do gapar ki.» ⁶³ Gɔtn se magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki, iinj nɛɛpm te kalinge ɔɔ deek ɔɔ: «'Booyki! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gɛn dɪ daala! ⁶⁴ Naase lɛ 'booykiga te bise kɛn naan naaj naaj Raa se! Anum naase 'saapki ɔɔki dɪ?» Jee gɔtn ese paac ɔjin bɔɔrɔ don ki ɔɔ: «Naan se nakin yoa!» ⁶⁵ Jee mɛtinge baagin tupm ɔoro ron ki, teelin kaamina, tɔndin ute kutupu ɔɔ tɔnd mɛtin ɔɔ: «'Taadjɛn tu, debm taad taar teeco taar Raa ki, kɛn tɔndi se, naɲa?» Gɔtn se asgarge kic ɔɔ ɔk ɔaansina ɔɔ tɔndin mɛtn bin ki.

Piɛr baate Isa

(Mt 26.59-75; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Kaadkɛn Piɛr jaay utu nɛn daan bɔɔr ki se, maakɲ mɛndge tun jee tɛdn naabm *magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki se, deb kalan ɔaado. ⁶⁷ Kɛn naan aak Piɛr inj riib riib poodo se, gɔtn se naan ɔndin kaama tak, deekin ɔɔ: «Bɛɛɛ, naai kic ɔɔ debm Isan kɔd Nazaret se.» ⁶⁸ Gɔtn se Piɛr baag naaja deek ɔɔ: «Gaabm se maam m'jeelin eyo ɔɔ taar naai 'taad se lɛ, maam m'booy m'ɔk mɛtin eyo.» Gɔtn se Piɛr iinj teec naatn ɔaa maakɲ ɔee kɛn taa doob ki. [Gan gɔtn se sum ɔo kɔrɔnjɔ ɔɔd ɔɔyɔ]‡. ⁶⁹ Num mɛnda se tɛrl aakiɲa ɔɔ baag taadn jeege tun inj gɔtn ese ɔɔ: «Gaabm ese kic ɔɔ mɛtn naade!» ⁷⁰ Gan Piɛr tɛrl naaj daala. Tɛr ɔɔkɔ sum ɔo, jee inj gɔtn ese deekin daala ɔɔ: «Deer deer, naai se mɛtn naade, taa naai kic ɔɔ kɔd Galile.» ⁷¹ Num Piɛr baag naam taarin ɔɔ: «Bɛɛɛ, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ɔɔ: gaabm se maam m'jeelin eyo ɔɔ kɛn m'taadga taar-kɔɔɔ kic ɔɔ ɔn Raa am naama.» ⁷² Gan gɔtn se sum ɔo kɔrɔnjɔ ɔɔd ɔɔy gɛn k-dige ɔɔ Piɛr naar saap do taar kɛn Isa taadinɔ ɔɔ: «Kɔr kɔrɔnjɔ kɔɔy dɔɔl di se, naai am baatn dɔɔl mɔɔɔ.» Gɔtn se naan saap do taar kɛn se, naar teeco ɔɔ baag keeme.

15

Isa j'ɔk k'ɔaansin naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-14; Lk 22.66-71, 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Tanɔarin nɔarin se, *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu, ute magal taa ɔee Yaudge ɔɔ jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage, naade se ɔo magal Yaudgen *jee kaakɲ mɛtn taarge, naade paac tus taad dɔɔk taarde kalan. Kɛn naade taarde tɛd kalan se, gɔtn se ɔl k'j'ɔk k'dɔɔk Isa ɔɔ ɔk ɔaa ɛdin Pilat ki. ² Kɛn naade aan se, Pilat tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Naai ɔo Gaar Yaudge la?» Isa tɛrlin ɔɔ: «Yɛɛ aan gɔɔ kɛn naai 'deekin se.» ³ Magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu se tɔlin taarge dɛna don ki taa an kɔkɲ mindina. ⁴ Tɛr Pilat tɔnd mɛtin daala ɔɔ: «Naai 'tɛrlɛn ey la? Naai 'booy ey la taar naade tɔli doi ki taa ai kɔkɲ mindi se?» ⁵ Num gan Isa tɛrlin te taar dim eyo. Kɛn Pilat aakin se, ɔkin taad eyo.

Isa j'utinga

(Mt 27.11-31; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-40, 19.1-16)

⁶ Kɛn aanga *laa Paak gɛn Yaudge se tak ɔo, jeege se ɔaado tɔnd mɛtn Pilat ɔɔ j'ɔɔd j'ɔldɛn debm dangay kalan kɛn naade jenga ro ki. ⁷ Naan kɛn se, gaaba kalan bini debm dangay k'danin Barabas, j'ɔkin dangay ki te sawarge. Kaadkɛn jeege teec sawar se, naade tɔɔlga deba. ⁸ Gan ɔii kɛn se sum ɔo, jeege dɔɔɔɔ ook ɔn Pilat ɔɔ tɔnd mɛtin ɔɔ ade kɔɔdn debde kalan aan gɔɔ kɛn naan n'lee n'tɛda. ⁹ Pilat tɛrlɛn ɔɔ: «'Jeki m'asen kɔɔdn kɔl Gaar Yaudge se la?» ¹⁰ Taa Pilat se jeele, kɛn *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu jaay ɔk ɔaano ute Isa se, naade tɛd tɛd maak-kilimi ɔo ron ki. ¹¹ Anum magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ɔl mɛtn jee dɛnge ɔɔ k'tɔnd mɛtn Pilat num, taa j'aden kɔɔdn kɔl Barabasi. ¹² Ɔɔ jeege se, Pilat tɔnd mɛtɛ daala ɔɔ: «Num gaabm naase 'danin ki Gaar Yaudge se, m'an tɛdn m'ɔɔ dɪ?» ¹³ Gɔtn se, tɛr jeege dɔɔɔɔ ɔɔy caa ɔɔ: «Naan se, 'tup 'tɔɔlin ro kaag ki!» ¹⁴ Pilat tɛrlɛn ɔɔ: «Naan tap ɔo tujga dɪ?» Num gan jeege se tɔɔy dɔɔk taara ɔn eyo ɔɔ: «Naan se, 'tup 'tɔɔlin ro kaag ki!»

‡ 14:68 Taara se maakɲ kitapge tun mɛtinge se gɔɔ.

15 Pilat je raapm maakn jee dange se, ol k'baa k'j'odf j'alden Barabas. Gan gen Isa se, naan ol k'j'ondin ute meeje do ak olin asgarge tu taa j'an baa tupm tool ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo metn Isa ki

16 Asgarge ak baan te Isa daan boor bee ken maak ki do bee se gen magal taa naan gotn ese. Gotn se naade dan dool asgarge paac. 17 Naade uun uusin kal gaaringe aac bon do uj daapo jekε* gen korondo, baado ondin don ki. 18 Naade baagin tedn toose do: «Toose naai ki, Gaar Yaudge!» 19 Gan gotn se, naade tandin don ki te kaagn tec naala, tupin booro ron ki, baado terge do no naanin ki. 20 Ken naade tooyin koogo metin ki aas se, kal aac bon se naade odin naatn do tuusin kal naange gotin ki jaay ak baansin naata, taa j'an baa tupm tool ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.32-56; Lk 23.26-49; Jn 19.17-37)

21 Gotn se, gaaba kalan k'danin Simon kod Siren. Naan se bubm Alekzander te gen Rupus. Naan iino naatn do deel deel te doobm se. Asgarge akin taa toogo gen kuun kaagn j'an tupm Isa ro ki se. 22 Naade ak baan te Isa got ken k'danin *Golgota*; Golgota se je deekn do: gotn kaadn do deba†. 23 Naade edin totn koojn bin deep te dawa k'danin mir, gan Isa baate kaaye. 24 Gotn se, naade tupin ro kaag ki do uun daarin raan do kalinge se, asgarge edin salatia jaay bo nigin do debm oocinga bo uunu uunu. 25 Naade tup Isa ro kaag ki se kaadn mes ki. 26 Naade tupin aas se, raan olin kaam don ki metn taar ken naade ansin tool, naade raan do: Kese bo Gaar Yaudge. 27 Naade iin tup jee boogge dio ro kaagge tu kici. Deb kalan k'j'uun k'darin do ji daamin ki do deb kalan k'j'uun k'darin do ji jeelin ki. 28 [‡]

29 Jee deel deel gotn se jaay daar aakin se, naade siik dode do naajin do: «Waya! Naai bo debm do 'tackn *Bee Raa do an kiin kuuy daan diige tun moto se, 30 aaj roi mala; 'booy do kaag ki se naata!» 31 *Magalgen jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tackn metn Ko Taar Raage se kici, taad te naapa do tooyin koogo metin ki do: «Jee kuuy se, naan aajdenoga num, on aasin gen kaajn ro naan mal eyo. 32 Naan *al-Masi ken Gaar *Israelge dey se, n'booy do naatn borse ro kaag ki do ken naaje jaay j'aakinga naan booyoga num, j'kaal maakje don ki.» Jee booggen k'tup k'toalde do kaagge tun cesn Isa ki se kic bo naajina.

Isa ooyga

33 Ken kaada jaay aas katar tir se, do naanja te magalin se goto baa ted ilim dib bini aan katar do teger ki. 34 Aan katar do teger ki se, Isa doooy makon ute taar naajina do: «*Eloyi, Eloyi, lama sabaktani?*» Taar se je deekn do: *Raama, Raama, naai 'resum gen di?*§

35 Maakn jeege tun daar gotn ese se ken booyin naan taad bin se, jee metinge taad ute naapa do: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli!» 36 Gotn se deb kalan aan baa uuno naka kalan ken uun maane, olin maakn totn koojn bin ken mooyo jaay, uun olin taa gard ki do uun olin taar Isa ki taa n'suubu. Ter deek do: «Onki jaay som j'aakingi, ken Eli jaay utu ade baa an booyin naatn ro kaag ki se num.» 37 Gotn se, Isa doooy makon do kon teece.

38 Naan ken se, kal deer k'gaan maakn *Bee Raa se, nepo raan bini aan naan ki tak. 39 Bubm asgarge kalan ken daar kaadn Isa ki se, jaay booy Isa doooy do kaakn naan aak kooyin se, deek do: «Deer deer, gaabm ara se Goon *Raa!» 40 Gotn se mendge daar dok do aakina. Maakde ki se Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jakn baata te gen Yoze do ute menda ron Salome. 41 Ken Isa utu Galile ki se, naade leedo te naanja do edino naaba. Gotn se mendgen kuuy kic dena baado te naanja Jeruzalem ki tele.

* 15:17 Jekε se laatin gaaringe. † 15:22 Golgota se kosn baata do ken aakin num tec aan goo kaadn do deba. ‡ 15:28 Kitap gen metinge ziidn naan se: Taa naan se bo, taar ken Raa taadn maakn Kitap ki se aanga te doobina ken taadn do: «Naan se, j'aakin aan goo debm kusina daan jee kusinge tu.» Aak Eza 53.12 do Luk 22.37 kici. § 15:34 Aak KKR 22.2.

*Isa j'əlin ɓaadn**(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)*

⁴² Bii kɛn se ɓo, Yaudge daap daap rode gɛn *ɓii sebitn kɛn 'baagn tɛgɛr kɛn gɔtɔ ɔkga jin se. Kɛn kaadn tɛgɛr jaay aan se, ⁴³ gaaba kalan bini kɔf Arimate ron Yusup ɓaadɔ. Maakn magal Yaudge tun jee lee kaakn mɛtn taarge se, naan kic ɓo debm k'jeel jeel gɔtina. Ɖo naan kic ing aak kaak kaam *maakn Gaar Raa kɛn utu 'kaan se. Naan aay kaamin ɓaa end ɔn Pilat ɔ tɔnd mɛtina taa an kɔn ro Isa se naan an ɓaa kɔl maakn ɓaad ki. ⁴⁴ Kɛn Pilat jaay booy j'ɔ Isa ooyga se, ɔkin taad eyo. Naan ɔl k'danɔ bubm asgarge tɔnd mɛtin ɔ: «Isa ooy se daanin dɔkga la?» ⁴⁵ Kɛn bubm asgarge jaay deekin ɔ: «Yɛɛ» naan kɛn se jaay Pilat ɔn Yusup ɓaa ɔɔf ro Isa. ⁴⁶ Num Yusup iin dugo kal duubu, ɓɔɔyo ro Isa naatn ro kaag ki ɔ teelin te kal se, uun ɔlin maakn ɓaad kɛn j'ɔn ko ɓo j'ud k'daapina ɔ dircil aalin ko taar ki. ⁴⁷ Mari kɛn iino Magdala ki ute Mari ko Yoze, naade aak gɔtn j'ɔl j'aalsina.

16*Isa duroga daan yoge tu**(Mt 28.1-8; Lk 24.1-8; Jn 20.1-2)*

¹ Kɛn *ɓii sebit jaay deel se, Mari kɛn iino Magdala ki, Mari ko Jak ute Salome dugo nakn oot nijimi gɛn ɓaa kɔtn ro Isa ki aan gɔɔ kɛn Yaudge lee tɛda. ²⁻³ Num ɓii dumas* ki tanɔrin nɔrin, naade iin ɓaa ɓaa taa ɓaad kɛn j'ɔl j'aalo ro Isa maak ki se, taad te naapa ɔ: «Nanɔ jaay ajeki dircil ko taa ɓaad ki se?» Kɛn naade jaay aan taa ɓaad ki se, kaada utu ooko kooko. ⁴ Kɛn naade jaay uun kaamde aak se, ko taa ɓaad ki se nam dircilinga, ey num, ko se magal bɛɛ eyo. ⁵ Kɛn naade aan se, end maakn ɓaad ki. Kaam do ji daamde ki se, aak goon kɔɔ ing ute kalin raap raapo. Kɛn naade aakin se, dɔrlɔ ɔ nirlde teece. ⁶ Gan goon kɔɔ se taadden ɔ: «Ɖnten 'beerki! Naase se 'jeki je Isan kɔf Nazaretn kɛn k'tup k'tɔlin ro kaag ki se; naan se duroga daan yoge tu; gɔtn ara se, naan gɔtɔ. Aakki tu, kɛse ɓo gɔtn kɛn j'ɔl j'aalsina. ⁷ Bin num, 'ɓaa 'taadki Pier ki te jee mɛtn Isa kɛn kuuy se ɔki: naan se ɔndsenga naana, asen ɓaa booy taa naan Galile ki. Gɔtn naane se ɓo, naase anki 'ɓaa kaaka, aan gɔɔ kɛn naan taadseno.» ⁸ Naade teec aan ɔn taa ɓaada taa naade se nirlde teecga ɔ rode kic ɓo ɔk marga jɛg jɛg. Kɛn beere ɔkde se, taar dim kic ɓo naade ɔn taad nam ki eyo.

*Isa teec naan jeenge tu**(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)*

† ⁹ Isa duro daan yoge tu se ɓii dumas ki tanɔrin nɔrin. Deet deet se naan teec naan Mari kɛn iino Magdala ki, naan ɓo kɛn Isa tuuriɔ sitange cili ron ki. ¹⁰ Mend se ɓaa taad jeege tun tingo te Isa ɔ kɛn naan ɔnde se, naade maakn kɔl do ki ɔ ing eem keeme. ¹¹ Kɛn naade jaay booy taar naan taadden ɔ Isa se duroga daan yoge tu ɔ naan mala aakinoga ute kaamin se, gan jee se baate tookn taarina.

¹² Kɛn nakgen se jaay deel se, jee mɛtin kɛn dio ɓaa ɓaa ɓee naata. Kɛn naade jaay ɓaa ɓaa doob ki se, Isa teec naande ki ute ro kuuy. ¹³ Jee se tɛrl ɓaadɔ taad jeedege tun kuuy ɔ jee se kic ɓo naade baate tookn taarde.

¹⁴ Tɛr Isa ɓaadɔ teec naan jee mɛtin kɛn sik-kaar-kalan, kaad kɛn naade ing ɔs kɔsɔ. Gɔtn se naan mooyde taa naade baate kaal maakde don ki ɔ taa do-mɔngden kɛn ɔlde naade baate tookn taar jeegen ɓaadɔ taadden ɔ naan duroga ɔ naade aakinga te kaamde se. ¹⁵ Naan taadden ɔ: «'Baaki do naan ki paac ɔ 'taadki Labar Jiga se jeege tu paac. ¹⁶ Debm took aalga maakin se j'an *batizi ɔ naan kɔn kaaja, num debm baate tookn kaal maakin lɛ ɓɔɔr utu kɔjn don ki.» ¹⁷⁻¹⁸ 'Booyki! Jee aalga maakde dom ki se, naade kɔn tuur sitange te roma ɔ naade kɔn taadn taar naangen kuuy. Naade tɔkn wɔɔjge te jide ɔ kɛn aayga

* **16:2-3** Maakn suuk kalan ki se ɓii dumas se ɓo ɓiin baag deet deet. † **16:8** Taar naan ki se (kon 16.9-20) maakn kitapge tun metinge se taar se gɔtɔ.

kaagŋ tɔɔɔ kic ɓo, ade kɔŋ tɛɗŋ ɗim eyo. Naade tɔnd jidege do jee kɔɔŋge tu ɔ jee kɔɔŋge 'kɔŋ lapi. Kɛse ɓo nakŋ-kɔɔɓgen naade tɛɗa.

Isa ɔk tɛrl gɔtn *Raa ki

¹⁹ Ken Mɛljege Isa jaay taad nan taariŋ se, Raa uun ɓaansiŋ maakŋ raa ki ɔ naan ing do ji daamiŋ ki. ²⁰ Ɔ jee mɛtiŋ ki se ɓaa gɔtɔ ɓaa se paac taad Labar Jiga gen Isa se jeege tu. Ɔ Mɛlje Isa noogde maakŋ naabde ki, naade tɛɗga nakgen deel doa taa jeege jeele taar naade taad se, taar mɛt ki.]

Labar Jigan ɣen Isa al-Masi ɣen Luk Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣen dooy Labar Jigan ɣen Isa al-Masi ɣen Luk

Luk kɛn raan Labar Jigan ese se, naan 60 debm kɛn raan kitapm ɣen Naabm jee kaan naabm Isage se kici. Maakɲ kitap kɛn deet deet kɛn naan raanɲo se, naan raan mɛdiɲ Teopil ki ɔ utɛ doobm Teopil se naan taad jeege tun jee al-Masige tun Yaudge eyo ɔ naade taad taar Grɛk. Naan taad tɔkɔden mɛtn taar nakgen naade jeel ɔk mɛtiɲ eyo ute king Yaudge. Bin 60 jeege Yaudge ey ɔtɔ ɔaa se paac se 'jeele Isa se naan 60 Mɛl Kaajɔ. Maakɲ raanɲ ki se, nakɲ kɛn naan ɔɲiɲ jiga cir paac se, mɛtn taar kɛn Isa dooy jeege ute kingɲa naan ɔ: Raa ɔlo gooniɲ Isa al-Masi se taa kaajɲ jeege kɛn tookiɲ taariɲa. Jee kɛn jeege aalde maak ki ey se, Isa ɔkden ɔɲɔ aan ɔɔ: jee kusinge, gaan sɛɛmge, jee daayge, jee kɔɔnge ɔ mɛrtge. Jee al-Masigen Luk raanɔden taar ara ese se, jee mɛtiɲge jee maalge. Taa naan se 60 naan raanɔde mɛtn taarge dena kɛn Isa taad taa maala, aan ɔɔ mɛtn taar kɛn j'ɔɲiɲ maakɲ koɲ 12.16-21 ɔ koɲ 16. Taa naan se 60, Luk taad jee al-Masige tu ɔ maalɔde se k'tɛɔn naabm Raa ɔ k'noogɲ jeege. Maakɲ kitapiɲ ki se Luk taad ɔ: Isa se naan 60 Mɛlɛ.

*Mɛtn Taar Jigan ɣen Isa *al-Masi kɛn Luk raanɔ (Mk 1.1; NJKN 1.1-3)*

¹ Teopil, jeege dena raanɔga mɛtn taar nakgen deel daanjege tu se. ² Jeege ɔaado taadjeki mɛtn taar nakgen deel ese se ɔ naade se 60 jee saadgen mɛtn-jiki aako ute kaamɔde, ɔɔrse naade se 60 kɛn tɛɔga jee lee wɔɔk taar *Raa se. ³ Taa naan se 60, Jaamus, ɔtɔn nakɲ se jaay uuno mɛtiɲ sum se, maam m'tuuro mɛtiɲ tak tak jaay 60 maakiɲ tɔɔlumi ɔ m'je m'aisiɲ raan te doobiɲa. ⁴ Bin 60 do nakge tun k'taadɔ mɛtiɲ se, naai 'jeele kɛse 60 taar mɛt ki.

**Kɔɔn Raa ɔaado taad taar koojɲ Jan-Batist*

⁵ Kaad kɛn *ɛrɔɔ ingo gaar taa naan Jude se, gaaba kalan, *debm tɛɔn sɛrke Raa ki k'danɲ Zakari. Naan se mɛtn jee Abiage ɔ mɛndiɲ se roɲa Elizabet; naan kic mɛtjil ɣen *Aarunge. ⁶ Naaden di se paac jee bɛɛ naan Raa ki, naade ing do *Ko Taar kɛn Raa ɛɔo *Musa ki ɔ nakgen kɛn Raa ɔ k'tɛɔ se, naade paac tɛɔɲ te doobiɲa. ⁷ Gan naade se ɔk gaange eyo, taa mɛndiɲ Elizabet se mɛndkarta ɔ naade di se lɛ paac ɔɔlga.

⁸ Bii kalan se, aan kaabm Zakari ki ute jeenge ɣen ɔaa tɛɔn *sɛrke maakɲ *Bee Raa ki. ⁹ Aan ɔɔ jee tɛɔn sɛrkgen naan Raage tu kɛn lee tɛɔ do dɔkiɲ se, kɛn kaadiɲ jaay aanga num, naade bɛɛr ɔɔɔ deb kalan te salatia ɣen ɔaa kɛnd ɔee Mɛljege tu Raa ki ɔ taa 'ɔaa tɔɔcn nakɲ oot nijim naaniɲ ki. ¹⁰ Kaad kɛn jaay Zakari ɛnd maakɲ Bee Raa ki ɣen tɔɔcn nakɲ oot nijim se, jee den se ing naatn eem keem Raa. ¹¹ ɔtɔn se, kɔɔn Mɛljege Raa teec naan Zakari ki ɔ naan ɔaar do ji daam ki ɔtɔn kɛn k'lee k'tɔɔcn nakɲ oot nijim se. ¹² Kɛn Zakari jaay aakiɲ se, niriɲ teece ɔ ɔeere ɔkiɲa. ¹³ Gan kɔɔn Raa deekiɲ ɔ: «ɔɲte 'ɔeere Zakari! Taa Raa se naan booyiga keemi. Mɛndi Elizabet se utu ai koojɲ goon gaaba ɔ naai an kɔnd roɲ Jan. ¹⁴ Goon se ai tɛɔi naai maaki ute raapm den aak eyo ɔ ɔii koojiɲ ki se, jeege dena maakɔde utu 'raapm kici. ¹⁵ Taa naan se utu 'tɛɔn debm magala naan Mɛljege tu. Tɔtɔn koojɲ biɲ ute tɔtɔn te ɔrɔmiɲ se, naan 'kaay eyo. Num kɛn naan utu maakɲ koɲ ki sum 60, Raa utu an ɔoociɲ te *Nirl Salal. ¹⁶ Naan an tɔɔɔn ɔaa ute gaan *Israelge dena naan Mɛlɔde Raa ki. ¹⁷ ɔɔ naan utu 'lee naan Raa ki ute tɔɔɲɲ *ɛli ɔ ute Nirl Raa kɛn ɔɔyo doɲ ki se, taa naan 'tɛɔn bubge ute gaange se 'kɔkɲ taasa ute naapa, ɔ

jeegen ken baate tookɲ taar Raa se ɛ, naan aden tɛrl maakde 'tɛdn jee ken tɛd nakge ute doobina. Bin jaay ɓo, naan 'tɛdn jeege se 'daap rode gen booy Melde.»

¹⁸ Zakari deek kɔdn Raa ki ɔ: «Naan se maam m'aŋ m'jeeliŋ m'ɔɔ dɔo? Taa maam ɛ m'gɔɔlga ɔɔ mendum kic ɛ gɔɔlga gɔɔɔ.» ¹⁹ Gɔtn se kɔdn Raa tɛrliŋ ɔ: «Maam ɓo m'Gabriel ken m'daar naan Raa ki gen tɛdn naabina. Naan ɓo ɔlumo taa m'taadn te naai ɔɔ m'ai taadn labar jigan ese se. ²⁰ 'Booyo! Aan gɔɔ naai uun te taarum ey se, naan ki se, naai 'booyo, naɓo 'kɔŋ taadn taar eyo bini, taar maam taadi se 'kaan doobiŋ ki.»

²¹ Kaad ken se jee den se inŋ aak kaamina ɔɔ nakɲ se deel dode ken Zakari end maakɲ Bee Raa ki jaay teeco yɔkɔd ey se. ²² Ken naan teeco sum se, naan ɔŋ taad taar eyo. Naan ken se, jee den se saap jeelga ɔɔ Zakari aakoga ne dim maakɲ Bee Raa ki. Ken naan jaay teeco se, naan taad te jiŋa, ɔŋ taadga ute taariŋ ey sum. ²³ Ken bii tɛdn naabiŋ jaay aas se, Zakari ɔk tɛrl ɓaa beeŋ ki.

²⁴ Ken nakgen se jaay deel se, mendiŋ Elizabet tɛd mendkaama. Ken Elizabet jaay uun maaka sum se, maakɲ laap ken mii se, naan ɔy ron maak ki ɔɔ taad te maakiŋ ɔ: ²⁵ «Kese ɓo bee ken Melum tɛdum maam ki ɔɔ sɔkɔnum se, naan ɔɔdumsinga naatn naan jeege tu.»

**Kɔdn Raa taad metn taar koojɲ Isa
(Mt 1.18-23)*

²⁶ Ken Elizabet jaay uun maaka ɔɔ ɔk laapa mee se, tɛr Raa ɔlo kɔdiŋ Gabriel daala taa naan Galile ki, maakɲ geger ken k'daniŋ Nazaret, ²⁷ gɔtn goon mend ki. ɔɔ goon mend se jeel te gaab eyo. Naan se ron Mari, gaabm keesiŋ se ron Yusup ɔɔ Yusup se, naan metjil *Daud. ²⁸ *Kɔdn Raa end ɔŋiŋ beeŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔ: «Tɔɔse Mari, naai se ɔŋ maaki raapm sakan. Taa Meljege Raa se naan tɛdiga bee ɔɔ naan utu te naai.» ²⁹ Ken Mari jaay booy taar ese se, taar se deel doŋa ɔɔ naan taad te maakiŋ ɔ: «Kese ɓo tɛdn tɔɔsn ɔɔ dɔo bini?» ³⁰ Kɔdn Raa tɛrliŋ ɔ: «Mari, ɔŋte gen beere, taa naai se ɔŋga bee naan Raa ki! ³¹ 'Booyo. Naai utu 'tɛdn mendkaama utu 'koojɲ goon gaaba ɔɔ goon se an kɔnd ron Isa. ³² Naan utu 'tɛdn magala naan Raa ki ɔɔ j'aŋ danjɲ Goon Raa Taaro. Meljege Raa utu an kedn gaar ɓugiŋ Daud. ³³ Naan 'kɔsn gaara gen daayum do gaan *Israelge tu ɔɔ gaar naan se 'kɔŋ nan eyo.» ³⁴ Mari tɔnd metn kɔdn Raa ɔ: «Nakɲ se tap ɓo 'tɛdn ɔɔ dɔo? Maam ɛ m'jeel te gaab ey ɓortɔ.» ³⁵ Kɔdn Raa tɛrliŋ ɔ: «*Nirl Salal utu ade ɓɔɔy doi ki, ɔɔ tɔɔŋ Raa Taaro se utu ai deebm ute Nirlɲ bat. Taa naan se ɓo, goon naai an kooj se 'tɛdn goon *salal ɔɔ naan se j'aŋ danjɲ Goon Raa. ³⁶ 'Booyo: taasi Elizabet ken mendkarta se kic ɓo do gɔɔliŋ ki se, tɛdga mendkaama ɓorse ɔkga laapa mee. ³⁷ Bere, ne dim jaay ɔŋ Raa ki se, gɔtɔ.» ³⁸ Gɔtn se Mari deek ɔ: «Maam se m'ɓul gen Raa. Maam m'tooko do taari ki. ɔŋ 'tɛdn aan gɔɔ ken naai 'taadum ro ki se.»

ɔɔ gɔtn se kɔdn Raa iin ɔŋina.

*Mari ɓaa kaakɲ Elizabet
(1Sam 2.1-10; KKR 113)*

³⁹ Naan ken se, Mari naar ook ɓaa maakɲ koge tun taa naan Jude ki maakɲ geger ki kalaŋ bini. ⁴⁰ Naan ɓaa end bee Zakari ki ɔɔ tɛd tɔɔse mendiŋ Elizabet ki. ⁴¹ Ken Elizabet jaay booy tɛdn tɔɔsn Mari se, goon maakiŋ ki kic ɓo baag tɔɔbm ron ɔɔ *Nirl Salal se dooc maakɲ koŋ Elizabet. ⁴² Gɔtn se naan ɔɔɔ ɔy makɔŋ ɔɔ deek Mari ki ɔ: «Maakɲ mendge tu se,

naai sum ɓo ken Raa tɛdiga bee cir paac
ɔɔ goon ken maaki ki se kic ɓo, Raa tɛdinga beena!

⁴³ Maam ara ɓo m'nanja kaca jaay ɓo
ko Meluma ɓaado ɓaa gɔtum ki taa am kaak se!

⁴⁴ «'Booyo: ken jaay maam booy tɛdn tɔɔsn naai sum se, goon maakum ki kic ɓo maakiŋ ɓaa raapo ɔɔ baag tɔɔbm maakum ki. ⁴⁵ Naai se 'maaki raapo taa naai 'tookga taar ken Meljege taadi se, taa nakɲ naan taadi se utu 'kaan doobiŋ ki.»

Mari tɔɔm Raa ute kaa

⁴⁶ Gɔtn se Mari deek ɔɔ:

«Maam se *m'nook Mɛlum Raa ute maakum paac.

⁴⁷ Maakum dooc te maak-raapo do Raa ki; naan se Mɛl Kaajuma.

⁴⁸ Maam m'bulin ken jeege aalum maak ey se, naan saapga dom ki.

Deere, naan ki se, kengen j'utu j'adega tooj paac se, utu am danum mend maak-raapo.

⁴⁹ Taa Raa Sidburku se tɛdumga nakgen bɛɛ dɛn aak eyo ɔɔ ro naan se, ro ken *salal.

⁵⁰ Daayum naan tɛd bɛɛna do jeege tun beerin.

⁵¹ Raa se taadga tɔɔgin

ɔɔ jee ken magal rode se, naan wɔɔkdenga.

⁵² Gaaringen tɔɔgn k'jeel jeel gɔtde se,

naan tuurdege naatn maakn gaardege tu.

Num gan jee ɔɔp rode baat se, naan uundega rode raan.

⁵³ Jee bo tɔalde se, naan ɛddenga kɔsɔ ute maraadde

ɔɔ jee maalge se lɛ, naan tuurdege te jide sik.

⁵⁴ Raa se naan dirig te gen tɛdn bɛɛn jeenge tu eyo

«ɔɔ naan baadoga noogn jee tɛdn naabingen gaan *Israelge.

⁵⁵ Kɛse bo nakn ken naan taado bubjege tu

ɔɔ utu 'tɛdn *Abraam ki ute metjilin ki gen daayum daayum se.»

⁵⁶ Ter gɔtn se, Mari ting te Elizabet se baa baa nakn laapa mɔtɔ jaay, ɔk tɛrl baa been ki.

Bii koojn Jan-Batist

⁵⁷ Bii ken Elizabet an kooj jaay aan se, naan ooj goon gaaba. ⁵⁸ Ken jee do daambooginge ute taasinge jaay booy bɛɛ ken Raa tɛdin se, naade tɛd maak-raapo ute naana.

⁵⁹ Ken ooj jaay ɔk bii marta se, naade uun baano ute goono taa j'an *kɔjn pɔndɔ. Gɔtn se jeege ɔɔ goono se j'an danin ute ro bubin Zakari. ⁶⁰ Gɔtn se kɔna ɛɛp taarina ɔɔ taadden ɔɔ: «Bin eyo! Goono se j'an danin Jan.» ⁶¹ Naade tɛrlin ɔɔ: «Taa beese ki se nam ron bin se, bɛɛ, gɔtɔ.» ⁶² ɔɔ naade tɔnd metn bubina ute jide, taa n'aden taada goono se tap bo naan

je j'an danin nana? ⁶³ Bubin taadden ute jina ɔɔ k'baano ute kaaga paak paaka*. Naan raan ro ki ɔɔ: goono se ron Jan. Jeegen paacn ing gɔtn ese jaay aak nakn se tap bo ɔkden taad eyo. ⁶⁴ Gan gɔtn se sum bo, Zakari, Raa ɛɛpin taarina baag taadn taara ɔɔ naan tɔɔm Raa. ⁶⁵ Jee do daamboogdege jaay booy se, beere baa ɔkde ɔɔ jeegen ing maakn koge tun ken taa naan Jude ki paac se, naade lee ɔɔs maana do nakge tun deel se. ⁶⁶ Jeegen paacn booy metn taar nakgen ese se, taar se naade ɔkin maakde ki ɔɔ naade taad ute naapa ɔɔ:

«Goon se tap bo 'tɛdn goon ɔɔ di?» Anum goon se, deere, Raa utu te naana.

Zakari tɔɔm Raa

⁶⁷ Gɔtn se, Zakari bubm Jan se, maakin dooc ute *Nirl Salal ɔɔ Nirl Salal se ɔlin taad ɔɔ:

⁶⁸ «K'tɔɔmki Mɛljege, naan bo Raa gen gaan *Israelge,

taa naan baadoga kaakn jeenge ɔɔ dugdenga dode.

⁶⁹ Maakn bee gen bulin Gaar *Daud se,

naan ɛdjekiga Debm Kaajn tɔɔgo.

⁷⁰ Kɛse bo taar ken jeegen *salal ken taad taar teeco taar Raa ki

taado do dɔkin jeege tu se.

⁷¹ Naan taadjekiga ɔɔ

naan utu ajeki kɔɔdn dojege maakn ji jee taamooyjege tu

ɔɔ ji jeege tun paacn jejeki eyo.

⁷² Taa naan tɛdga bɛɛ do bubjege tu

* **1:63** Kaagn paak paaka se nakn raan ro ki aan gɔɔ gen paakarmajige.

73 ɔɔ naan se saapga do *dɔɔk kɛn salal kɛn naan dɔɔko ute naade se,
 74 Kɛn naan jaay ɔɔɔjekiga dojege ji jee taamooyjege tu se,
 naan utu ajeki tɛɔn bɛɛ ɔɔ naajege j'an̄ki keem kic ɔɔ j'an̄ki ɔɔeer eyo,
 75 ɔɔ daayum naanin̄ ki se j'aki tɛɔn jee salal,
 j'aki kɔkɔn taarin̄ ɔɔn̄ɔ ɔɔ j'aki tɛɔn nakge ute doobiɔa.
 76 Anum, naai goonum se,
 j'utu jaay dan̄i debm kɛn taad taar teeco taar Raa kɛn Taaro.
 Taa naai se utu 'lee naan Mɛli Raa ki taa an̄ daapm doobiɔa,
 77 ɔɔ naai 'tɛɔn jeeɔge 'jeele, Raa se debm tɔɔl *kusiɔnde
 ɔɔ naan ɔɔ debm aden kɛɔn kaaja.
 78 Taa Raa naajege se, naan debm bɛɛ dɛn aak eyo.
 Taa bɛɛ naan se ɔɔ, naan utu ajekiro kɔl gɔtn wɔɔɔɔ
 taa ajeki wɔɔɔ gɔtɔ aan gɔɔ bɔɔɔ kaadn̄ utu ooko kook se.
 79 Naan utu wɔɔɔ jeegen in̄g maakɔn gɔt kɛn ɔɔɔɔ
 ɔɔ jee kɛn in̄g taa yo ki,
 taa naan ajeki tɔɔɔn te doobm kɛn j'an̄ki kɔn lapia.»
 [Gɔtn se Zakari taad nan̄ taarin̄ bini†.]
 80 Goono se teepe ɔɔ mɛtɛk ɔɔaa te naanin̄a. Naan ɔɔaa in̄g do kɔɔf-ɔɔaar ki ɔɔ ting bini aan
 ɔɔii kɛn naan baag tɛɔn naabin̄ naan gaan *Israelge tu.

2

Kaadn̄ koojn̄ Isa

(Mt 1.18-25; Mis 5.1-2; Eza 7.14, 9.5)

1 Kaad kɛn se, Gaar magal in̄g *Rɔm ki kɛn k'dan̄in̄ Sezar Ogust se, ɔɔlo ɔɔ jee taa naan̄in̄
 ki paac se j'aden 'ɔɔaa mɛɔɔ. 2 Mɛɔn̄ deet deet bin se baag kaad kɛn Kirinius ɔɔ magal jee
 taa naan̄ Siri ki. 3 Jeege paac, nan̄a nan̄a kic ɔɔo iin̄ ɔɔaa maakɔn naan̄in̄ ki taa j'an̄ ɔɔaa mɛɔɔ.
 4 Taa naan̄ se ɔɔo Yusup iin̄o maakɔn gɛgɛr kɛn Nazaret kɛn taa naan̄ Galile ki, naan̄ kic ook
 ɔɔaa maakɔn gɛgɛr kɛn Betleem kɛn taa naan̄ Jude ki. Betleem se, gɔtn j'oojn̄ Gaar *Daud.
 Kɛn ɔɔlin̄ Yusup jaay ɔɔaa naane se, taa naan̄ kic iin̄o mɛtjil Daud ki ɔɔ teeco kaagn̄ ɔɔee
 naan̄ ki. 5 Naan̄ ɔɔaa ute mɛnd̄ kɛɛsin̄ Mari mɛnd̄kaama maakin̄ magalga magala taa j'an̄
 ɔɔaa mɛɔɔ.

6 Kɛn naade aan Betleem ki se, kaad kɛn naade ting naane se ɔɔo, ɔɔii kɛn Mari an̄ kooj se,
 aasa. 7 Gɔtn se Mari ooj goon paragin̄ gaaba. Naan̄ teelin̄ ute kala ɔɔo uun aalin̄ maakɔn
 kɔlay ki taa naade ɔɔn̄ te gɔt eyo maakɔn ɔɔee toodn̄ mɛrtge tu se.

**Kɔɔn Raage ɔɔn̄ jee gaam baatge*

8 Maakɔn taa naan̄ gɔtn ese se naatn̄ cɛɛs ki cɛɛs ki se, jee gaam baatge ting lee gaam
 baatdege nɔɔɔ. 9 Gɔtn se sum ɔɔo kɔɔn̄ Raa naar teec naande ki, ɔɔ Mɛljege *Raa tɛɔɔn̄ gɔtɔ
 wɔɔɔ kɛlɛn̄ ɔɔ naade nirlde teece. 10 Num kɔɔn̄ Raa se deekɔn̄ ɔɔ: «ɔɔn̄ten 'ɔɔeerki! 'Booyki:
 maam ɔɔaanseno ute Labar Jiga kɛn utu 'raapm maakɔn jeege paac dɛn bɛɛ eyo. 11 Taa nɔɔɔ
 jaaki ara se, j'oojsega Debm Kaaja maakɔn gɛgɛr gen Gaar *Daud ki. Naan̄ ɔɔo *al-Masi kɛn
 Raa taadɔ mɛtn taarin̄ do dɔkɔn̄a. Naan̄ se ɔɔo, Mɛljege. 12 Kɛn naase jaay ɔɔaa aankiga se,
 naase aki kɔn̄ goon k'taace se k'teelinga teel ute kala ɔɔo j'aalinga tood tood maakɔn kɔlay
 ki. Kɛse ɔɔo nakɔn̄ kɛn naase anki kaakɔn̄ jeel ro ki.» 13 Gɔt kɛn se sum ɔɔo kɔɔn̄ Raagen kuuy
 dɔɔɔɔ naar ɔɔaado ɔɔn̄ debde se ɔɔo baag tɔɔm Raa tɛlɛ ute kaa ɔɔo:

14 «*K'nookki Raa kɛn in̄g raan maakɔn raa ki.

Naan̄ ɔɔo debm ɛɔtɔɔse jeege tun do naan̄ ki kɛn naan̄ jede.»

† 1:79 Taargen ara se maakɔn Kitap ki eyo.

15 Kεn kɔdn Raage jaay iin ɔnde ɔ ɔk tɛrl ɔaa maakɲ raa ki se, gɔtn se jee gaam baatge baag taadn ute naapa ɔ: «K'ɔaaki ɔorse Betleem ki j'aki ɔaa kaakɲ nakɲ kεn tɛd jaay Mɛljege taadjekiro mɛtin se.» 16 Gɔtn se naade naar iin ɔaa. Kεn naade aan se ɔɲ Mari, Yusup ɔ goon k'taace tood tood maakɲ kɔlay ki. 17 Kεn naade jaay aakiɲ se, naade baag kɔasn maaniɲ jeege tu taar kεn kɔdn Raa taaddeno ro goon ki se. 18 Ɔɔ jee paacɲ kεn booy maan jee gaam baatge paac se, naade booy taar se ɔkden taad eyo. 19 Gaɲ Mari se, taargen deel paac se, naan ɔkiɲ maakiɲ ki tak ɔ ting saap do ki. 20 Gɔtn se jee gaam baatge ɔk tɛrl uun doobm baatdege. Kεn naade ɔaa ɔaa se, nook Raa ɔ tɔomiɲ ute kaa taa nakgen naade aako ɔ booyo se, taa nakgen se paac, naade ɔaa ɔɲiɲ te doobiɲa aan gɔɔ kεn kɔdn Raa taaddeno se.

21 Kεn goono k'j'oojiɲ jaay ɔk ɔii marta se, kεse ɔo ɔii kεn j'ɔjiɲ pɔndɔ. Goono se j'ɔndiɲ ron Isa, ro se ɔo kεn kɔdn Raa taaddesiɲ kaad kεn koɲa utu aam te ey ɔortɔ.

*Isa j'uun k'ɔaansiɲ maakɲ *Bee Raa ki*

22 Kεn nakgen se jaay deel paac se, kaadiɲ aas se naade ɔaado maakɲ gɛgɛr kεn Jeruzalem ki end maakɲ Bee Raa ki gεn tugɲ daapm rode. Naade tɛdiɲ aan gɔɔ *Ko Taar kεn Raa ɛdo Musa ki taadno. Ɔɔ kaad kεn se ɔo naade uun ɔaano ute goono ɔaado taadiɲ naan Mɛljege tu Raa ki kici. 23 Taa maakɲ Ko Taar kεn Raa ɛdo Musa ki se k'raanga raan j'ɔɔ: *Gaan paragen gaabge paac se, j'ɛdiɲ Mɛljege tu Raa ki.** 24 Taa naan se tɛr Ko Taar kεn Raa ɛdo Musa ki se taad ɔɔ gεn tɛdn *sɛrke Raa ki se j'ano ɔaa ute: *dɛerge dio ey lɛ napar gaan dɛergen kuuy dio.*†

Simεon tɔom Raa taa Isa

25 Anum maakɲ Jeruzalem ki se, gaaba kalan ron Simεon. Naan se debm daan ki ɔɔ ɔk doobm Raa ɔɔnɔ. Naan inɲ aak kaam debm kεn utu 'kaajiɲ gaan *Israelge ɔɔ *Nirl Salal utu te naana. 26 Nirl Salal taadiɲoga taada ɔɔ: «Naai se 'kooy eyo 'ting bini utu 'kaakɲ ute kaami *al-Masi kεn Mɛljege Raa utu aɲo kɔl se jaayo.» 27 Nirl Salal ɔl Simεon iin ɔaa maakɲ *Bee Raa ki ɔɔ kaad kεn se ɔo bubm Isa ute koɲa ɔaansiɲo naan Raa ki gεn tɛdn nakɲ kεn *Ko Taar kεn Raa ɛdo Musa ki ɔɔ k'tɛd se. 28 Gɔtn se Simεon uun Isa jiiɲ ki ɔɔ tɔom Raa deek ɔɔ:

29 «Borse Mɛluma, taar naai 'taadum se aanga doobiɲ ki, ɔɲ ɔuli se 'kooy ɔaa ute lapia.

30 Taa kaamum se aakga Debm-kaajiɲ kεn naai ɔliɲo se.

31 Kεse ɔo Debm-kaajiɲ kεn naai ɔlo jeege tu paac.

32 Naan ɔo debm kεn utu wɔɔr gɔtɔ

ɔɔ tɛdn jeegeɲ Yaudge eyo 'jeel Raa

ɔɔ ute ro naan se, gaan Israelge rode utu 'kookɲ raan.»

33 Taar kεn Simεon taad ro goon ki, jaay bubɲ ute koɲ booy se, taar se tap ɔo ɔkden taad eyo. 34 Gɔtn se Simεon ɔaddɛn ɔooro ɔɔ deek Mari koɲ ki ɔɔ: «'Jeele, ute goon ese se gaan Israelgen dɛn mɛtinge se, utu 'kiigi ɔɔ jee mɛtinge se utu 'kaaja. Taa naan ɔo 'tɛdn debm kεn jeege an jeel Raa, naɔo jeegeɲ mɛtinge se 'took eyo. 35 Ute naan se maak-saapm naade se, Raa utu an 'tɛdiɲ 'toodn tal ɔɔ naai, Mari koɲ se, utu 'dabara aan gɔɔ debm k'j'ɔsiɲ ute gɔrd-jɛrlɛ.»

*Ann ɔɲ Isa maakɲ *Bee Raa ki*

36 Gɔtn se mɛnd gɔɔɔ kalan se, ron Ann. Naan se, goon Panuel, mɛtjil gεn Aserge. Naan se mɛnd taad taar teeco taar Raa ki. Ute gaabiɲ se, naade tingo ɔaara cili sum. 37 Gɔtn gaabiɲ ooy sum se, naan ɔɔp mɛnd-daaye ɔɔ kaad kεn se naan ɔaariɲ sik-marta-kaar-ɔɔ naan lee maakɲ Bee Raa ki daayum gεn tɛdn naabm Raa. Ɔɔ nɔɔrɔ katara naan eem Raa ɔɔ iingɔ num lee uun *siam. 38 Num kaad kεn jaay k'ɔaano ute goon Isa naan Raa ki se,

* 2:23 Aak Ekz 13.2. † 2:24 Aak Lb 12.8.

naan̄ baag tɔɔm Raa ɔ taad mɛtn taar goon se jeege tun paac̄n kɛn ing aak kaak kaam debm kɛn utu 'kɔɔdn̄ do jee kɛn Jeruzalem̄ ki.

Yusupge ɔk tɛrl̄ ɓaa Nazaret̄ ki

³⁹ Kɛn naade jaay tɛd aas nak̄n kɛn *Ko Taar kɛn Meljege Raa ɛdo *Musa ki jaay aas se, naade ɔk tɛrl̄ ɓaa taa naan̄ Galile ki, maak̄n gɛgɛrde kɛn Nazaret̄ ki. ⁴⁰ Goono se teep ɓaa ute naaniṅa ɔ naan̄ mɛteke ɔ jeel-taara dɛna ɔ daayum Raa se tɛdin̄ bɛɛṅa.

Isa aas goon ɓaara sik-kaar-dio

⁴¹ Aanga ɓaara tak ɓo, ko Isa ute gaabin̄ se lee ɓaado Jeruzalem̄ ki gɛn tɛdn̄ *laa Paak gɛn Yaudge. ⁴² Kɛn Isa jaay ɓaarin̄ aas sik-kaar-di se, naade ɔk ɓaansin̄ Jeruzalem̄ ki gɛn tɛdn̄ Laaden kɛn naade lee tɛd se. ⁴³ Kɛn ɓii Laa Paak jaay nan̄ sum se, naade ɔk tɛrl̄ ɓaa Nazaret̄ ki. Num goonde Isa se ɔp̄ ing Jeruzalem̄ ki, naɓo kon̄ ute bubin̄ se, gɔtn̄ goonde ɔp̄ se, naade jeel te eyo. ⁴⁴ Gɛn kon̄ te bubin̄ ki num ɔ kaad̄n naane, naan̄ utu ɓaado ute jeedegen k'ɓaado ɓaa kalan̄ se. Kɛn naade lee lɛk tɛc se jaay ɓo naade ɓaa saap don̄ ki ɔ gɔtn̄ se, naade ɓaagin̄ je gɔtn̄ jee jeeldege tu ɔ gɔtn̄ taasdege tu. ⁴⁵ Kɛn naade jaay je bini ɔṅin̄ ey se, naade ɔk tɛrl̄ ɓaan̄ je Jeruzalem̄ ki.

⁴⁶ Naade jen̄ ɓii mɔtɔ jaay ɓo ɓaa ɔṅin̄ maak̄n *Bee Raa ki ing kinḡ daan jee jeel tɔkn̄ mɛtn̄ Ko Taar Raage. Naan̄ ing booy booy taarde ɔ do taardege tu se naan̄ tɔnd mɛtde. ⁴⁷ Jeegen paac̄n ing uf bi do taar kɛn naan̄ tɛrl̄den se, naade booy jeelin̄ se deel dode ɔ ɔkden taad eyo. ⁴⁸ Kɛn kon̄ge jaay ɔṅin̄ se, naade aakin̄ se tap ɓo, ɔkden taad eyo. Ɔ gɔtn̄ se kon̄ deekin̄ ɔ: «Goonuma, kese naai 'tɛdjen nak̄n-kɔɔm̄ d̄i bini? 'Booyo, maam ute bubi se, nirlje teecga k'lee k'jei jea.» ⁴⁹ Num gɔtn̄ se Isa tɛrl̄den ɔ: «Naase 'jemki gɛn d̄i? Naase 'jeelki ey la kɛn maam m'ɓaado tap ɓo gɛn maak̄n ɓee Bubum se?» ⁵⁰ Gan̄ taar kɛn naan̄ taadden se, naade ɔṅ booy ɔk te mɛtin̄ eyo. ⁵¹ Gɔtn̄ se naan̄ iin̄ ɓɔy ɓaa ute naade Nazaret̄ ki ɔ daayum naan̄ lee took taarde. Anum nakgen̄ deel paac̄n ese se, kon̄ se ɔkin̄ maak̄in̄ ki.

⁵² Ɔ Isa se teepe ɔ jeel-taara ɓaa te naaniṅa. Kɛn Raa aakin̄ se, tɔlin̄ ɔ tɔl jeege tu kici.

3

Jan-Batist̄ ɗaap̄ ɗoobm̄ Meljege

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.6-8,19-28)

¹ Kaad̄ kɛn Tiber Sezar, Gaar magal ing *Rɔm̄ ki, jaay ɔk ɓaara sik-kaar-mii maak̄n gaarin̄ ki se ɔ naan̄ kɛn se Pons Pilat ɓo magal gɛn taa naan̄ Jude ɔ *Erod se gaar gɛn taa naan̄ Galile ɔ gɛnaan̄ Pilip se gaar gɛn taa naan̄ Iture ute taa naan̄ Trakonitis ɔ Lisanias se gaar gɛn taa naan̄ Abilen. ² Kaad̄ kɛn se Annan̄ ute Kayip ɓo *magal jee tɛdn̄ sɛrke Raage tu. Naan̄ kɛn se ɓo *Raa ɓaado taad Jan goon Zakari kɛn ing do kɔd-ɓaar ki se. ³ Ɔ Jan se ɓaa lee taa naan̄ ool magal kɛn Jordan ki se paac̄ ɔ naan̄ taad jeege tu ɔ: «'Tɛrl̄ki maakse ɔ ɔṅ j'asen *batizi ɔ Raa asen tɔl *kusin̄sege. ⁴ Aan̄ gɔɔ kɛn Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki raan̄o do d̄akin̄a maak̄n Kitapin̄ ki kɛn ɔ:

K'booy mind̄ deba taad̄ mak̄n̄ do kɔd-ɓaar ki ɔ:

'Daapki ɗoobm̄ Meljege ɔ 'tɛd̄insin̄ki jiga 'tood̄n tal.

⁵ *Gɔɔgen daan̄ koge tu se, k'tuurum̄de naata*

ɔ koge ute kɔsge se k'tɔkde naatn.

Ɔ ɗoobgen̄ duḡ duḡ se k'tɛdde 'tɔṅn̄ 'tood̄n tal

ɔ ɗoobm̄ kɛn ɔk koge k̄ɔrc̄m̄ k̄ɔrc̄m̄ se kic lɛ k'ɗaapde 'tood̄n k̄ɔl̄n̄.

⁶ *Bin̄ jaay jeege paac̄ utu kaak̄n̄ debm̄ kɛn Raa utu adenō k̄ɔl̄ jaay aden̄ kaaj se.* »*

⁷ Gɔtn̄ se jee dɛngen̄ ɓaado tɛdn̄ *batɛm̄ gɔtn̄ Jan ki se, naan̄ deekden̄ ɔ: «Aakumki tu wɔɔjgen̄ ara! Nan̄a jaay ɓo dɛjsenō taa aki kaan̄ kɔtn̄ maak-taar gɛn Raa kɛn utu ɓɔy do

* 3:6 Aak Eza 40.3-5.

jeege tu se? ⁸Naan ki se, 'tɛdki nakgen jiga ken 'taadn jeege tu ɔ naase se 'tɛrlkiga maakse do Raa ki ɔ ɔnte 'taadki ɔki: naaje se ɛ k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke: kogen ese se ken Raa je kic ɔ an dɛlin 'tɛdn gaange Abraam ki. ⁹Bɛɛ, alpasa se ɛ k'daaringa mɛtn ko kaag ki. Ko kaaggen paacn jaay ooj jig ey se, j'aden tɔgn tund naatn ɔ j'aden tɔcɔn poodn.»

¹⁰Gɔtn se jee denge baado tɔnd mɛtn Jan ɔ: «Naaje tap ɔ k'tɛdn roje ɔ dɔ?» ¹¹Jan tɛrlden ɔ: «Maakse ki se, debm ɔk kal di se uun ɛd kalan se deb ken ɔk eyo ɔ debm ɔk nakn kɔsɔ kic ɔ nigin ute debm ken ɔk eyo.» ¹²Gɔtn se, jee tɛdn miirge kic baado taa j'aden batizi ɔ naade tɔnd mɛtin ɔ: «Debm dooy jeege, naaje tap ɔ k'tɛdn roje ɔ dɔ?» ¹³Naan tɛrlden ɔ: «Miir ken k'taadsen j'ɔ aki kɔkn gɔtn jeege tu se, ɔnte 'ziidinki dim do ki.» ¹⁴Asgarge baado tɔnd mɛtin ɔ: «Naaje kic ɔ k'tɛdn roje j'ɔ dɔ?» Jan tɛrlden ɔ: «ɔnte 'kuunki gursn nam ute taa tɔgɔ ɔ ɔnte 'tɔlki taara do nam ki. Num ingki do gursn laapse ki sum.»

Jan taad taa debm ken utu baado mɛtin ki

¹⁵Aan gɔ kaad ken se jeege ing aak kaak kaam nakn utu 'tɛd se ɔ ken naade jaay aak Jan se, gɔtn se naade saap-maakde ki ɔ: «Kese ɔ 'tɛdn *al-Masi ɛ daam?» ¹⁶Jan tɛrlden naade ki paac ɔ: «Maam se, m'asen *batizn ute maane, num gan debm ken utu baado mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic ɔ m'aas gen no tuutin eyo. Debm ese se ɔ utu asen *batizn ute Nirl Salal ɔ ute poodo. ¹⁷Ute gert magalin se naan utu tuuy teenina ɔ ken naan jaay tuuy aasga num kaam teenin se, naan utu an tɔsn kɔmb maakn giijin ki, num tɛsin se, naan utu an kɔmb maakn pood ken ooy eyo.»

¹⁸Do taarge tun naan taadden se tɛr Jan dejdenga ute taargen kuuy kic dɛna. Gɔtn ese se naan taadden Labar Jiga se jeege tu.

**Erad ɔk Jan-Batist dangay ki*

¹⁹Num ken Gaar Erad jaay ɔk Eradiad mend genaana ɔ do ken se tɛr tɛdn nakgen kuuy kusin kici, gɔtn se Jan taadinsin tal. ²⁰Naɔ do *kusin ken naan lee tɛd se, tɛr do ken se naan iij-ɔk ɔl Jan dangay ki daala.

**Batɛm gen Isa*

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11; Jn 1.32-34)

²¹Ken jeege paac jaay k'batizde aas se, Isa kic ɔ k'batizina. Ken naan eem keem Raa se, gɔtn se maakn raa ɔd wan. ²²Gɔtn se, *Nirl Salal se tec aan gɔ dɛɛɛ baado bɔy do Isa ki. Gɔtn se k'booy mind deba taad maakn raa ki ɔ: «Naai se 'Goonuma. Maam ɔ m'bɛɛr m'ɔdɔ ute maak-raapuma.»

Metjil gen Isa

²³Kaad ken Isa baagn naabin se, naan ɔk baara ɔaa ɔaa si-mɔtɔ. Jeege se saap ɔ naan goon Yusup,

Yusup se goon Eli, ²⁴Eli se goon Matat,

Matat se goon Lebi, Lebi se goon Mɛlki,

Mɛlki se goon Yanay, Yanay se goon Yusup,

²⁵Yusup se goon Matatias, Matatias se goon Amɔs,

Amɔs se goon Naum, Naum se goon Esli,

Esli se goon Nagay, ²⁶Nagay se goon Maat,

Maat se goon Matatias, Matatias se goon Semeyin,

Semeyin se goon Yɔsɛk, Yɔsɛk se goon Yɔda,

²⁷Yɔda se goon Yɔanan, Yɔanan se goon Resa,

Resa se goon Zorobabel, Zorobabel se goon Salatiel,

Salatiel se goon Neri, ²⁸Neri se goon Mɛlki,

Mɛlki se goon Addi, Addi se goon Kɔsam,

Kosam se goon Elmadam, Elmadam se goon Er,
²⁹ Er se goon Jezuz, Jezuz se goon Eliezzer,
 Eliezzer se goon Yorim, Yorim se goon Matat,
 Matat se goon Lebi, ³⁰ Lebi se goon Simeon,
 Simeon se goon Juda, Juda se goon Yusup,
 Yusup se goon Yonam, Yonam se goon Eliakim,
³¹ Eliakim se goon Mela, Mela se goon Menna,
 Menna se goon Matata, Matata se goon Natan,
 Natan se goon *Daud, ³² Daud se goon Jese,
 Jese se goon Obed, Obed se goon Booz,
 Booz se goon Sala, Sala se goon Naason,
³³ Naason se goon Aminadab, Aminadab se goon Admin,
 Admin se goon Arni, Arni se goon Ezrom,
 Ezrom se goon Perez, Perez se goon Juda,
³⁴ Juda se goon *Yakub, Yakub se goon Isak,
 Isak se goon *Abraam, Abraam se goon Tera,
 Tera se goon Naor, ³⁵ Naor se goon Seruk,
 Seruk se goon Ragau, Ragau se goon Peleg,
 Peleg se goon Eber, Eber se goon Sala,
³⁶ Sala se goon Kaynam, Kaynam se goon Arpaxad,
 Arpaxad se goon Sem, Sem se goon Noe,
 Noe se goon Lemek, ³⁷ Lemek se goon Matuzala,
 Matuzala se goon Enok, Enok se goon Yered,
 Yered se goon Maalaleel, Maalaleel se goon Kaynam,
³⁸ Kaynam se goon Enos, Enos se goon Set,
 Set se goon Adum, Adum se goon Raa.

4

**Bubm sitange naam Isa (Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)*

¹ Gotn se Isa dooc te *Nirl Salal se, iino taa ool magal Jordan ki oo Nirl Salal se tooo olin do koo-baar ki. ² Maakn biige tun si-soo se, Bubm sitange baado naamina. Nooro katara se Isa os te dim eyo oo ken biigen si-soo jaay aas se, naan bo tooina. ³ Gotn ese se, Bubm sitange deekin oo: «Ken naai 'Goon *Raa deer num, 'taad ko ki se ai del nakn koso.» ⁴ Oo Isa terlin oo: «Taa se Kitap taadga taada oo: *Ken ted debkilimi ing se koso kalin ki sum eyo.**»

⁵ Ter Bubm sitange tooo olin gotn raan. Gotn ese sum bo naan naar taadin taa naan gaaringen do naan ki paac se. ⁶ Oo Bubm sitange deekin oo: «Maam m'ai kedn tooo paac ute nakgen aak bee ken do naan ki kaam jii, taa nakgen se j'edumsinga ked maam ki oo maam m'an kedn deb ken maakum jena. ⁷ Oo ken naai jaay 'baado ergga naanum ki oo 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin keda.» ⁸ Isa terlin oo: «Taa Kitap taadga taad oo: *Meli Raa kala tak se bo naai 'kergn naanin ki oo an 'tedn naabina.†*» ⁹ Ter Bubm sitange tooo baansin maakn geger ken Jeruzalem ki oo baa uun olin do *Bee Raa ki raan len len oo deekin oo: «Ken naai 'Goon Raa deer num, do bee ki ara se iin aal naan ki. ¹⁰ Taa Kitap se taadga taad oo:

Raa 'kund 'kulu kadinge tu ai booboo

¹¹ oo naade ai caapm kkn jidege tu
taa jige se 'kn rkn ro ko ken gam eyo.‡»

* 4:4 Aak Dt 8.3. † 4:8 Aak Dt 6.13-14. ‡ 4:11 Aak KKR 91.11-12.

12 Isa tərliŋ ə: «Kitap taadga taad ə: *Bere, naai se 'kəŋ 'naam Meli Raa eyo.Ş*» 13 Kən Bubm sitange naamiŋ kaam ara kaam ara jaay aas se, naaŋ iin əŋiŋa ə booy bini aan kaad kən Raa mala əndiŋ se jaayo.

Isa aan taa naaŋ Galile ə baag tēdn naabiŋa

14 Gətn se Isa dooc te təəŋŋ *Nirl Salal, ək tərli baa taa naaŋ Galile ki ə nookiŋ eem dood taa naaŋ gətn ese paac. 15 Naaŋ lee dooyde maakŋ *beege tun kən Yaudge lee tus maak ki ə jeege paac təəmiŋa.

Jee Nazaret ki baate Isa

16 Isa tərli maakŋ geger kən Nazaret gətn naaŋ teepmno ro ki. Kən *bii sebit jaay aanga num, aan gəə daayum naaŋ lee baa maakŋ *beee kən Yaudge lee tusn maak ki gən keem Raa dey se, naaŋ end maak ki ə bii kən se bo, naaŋ iin daara gən dooy Kitap naan jeege tu. 17 Gətn se j'uun j'ediŋ Kitapm gən debm taad taar teeco taar Raa ki kən k'daŋiŋ Ezayi. Naaŋ wərgiŋa, ə əŋ gətn kən k'raaŋiŋ j'ə:

18 *Nirl gən Meljege se, utu maakum ki, taa naaŋ beer ədumo gən taadn Labar Jiga se jee daayge tu.*

Naan əlumo taa m'taadn bulge tu se

j'utu j'aden kəədn dode

ə jee kaam-təəkge se utu 'kaaka

ə jee kən j'ədde yeebde cere se, j'utu j'aden kəədn dode,

19 *ə maam m'baado se m'asen taadn baar kən Raa tēdn beŋ jeege tu kici.**

20 Kən naaŋ jaay dooy Kitap aas se, naaŋ teeliŋa†, ə ediŋ gaab kən tēdn naaba gətn ese se ə naaŋ tərliŋ gətiŋ ki ə jee iŋg maakŋ beee kən gətn ese paac əndiŋ kaama. 21 Gətn se naaŋ baagden taada ə: «'Booyki, taar Kitapm kən naase 'booyiŋki jaaki se, aanga doobiŋ ki.»

22 Gətn se jeege paacŋ iŋg booy taariŋ se taad taargen jiga roŋ ki ə taariŋ nijim kən naaŋ taadden se, əkden taad eyo. Naade deek ə: «Kese tap bo goon Yusup ey la?» 23 Gətn se Isa deekden ə: «Deere, kaan kaa taar kən jeege lee taad se utu amsiŋki tēdn dom ki kən taad ə: «Kən naai jaay daptor num, aaj roi mala.» Bin se naase kic utu amki taadn ə: nakŋ naaje k'booy kən naai 'tēdo maakŋ geger kən Kaparnayum ki se, borse naai 'tēdiŋ maakŋ naaŋi ki ara kici.» 24 Tər naaŋ taadden ə: «Deere, 'booyki m'asen taada: bii kalaŋ debm taad taar teeco taar Raa ki gam j'əkiŋ te əŋ maakŋ naaŋiŋ ki eyo. 25 'Booyki beee m'asen taada: do dəkiŋ do *Eli ki se, *Israel ək mēnd-daayge dēna ə kaad kən se baara mətə ute laapa mēce se, maane baate keede ə bo təəl tēd daama maakŋ naaŋ ki. 26 Num gaŋ Eli se, Raa əliŋ te gətn mēnd-daay kən gam kən maakŋ taa naaŋ Israel ki se eyo; num əliŋ gətn mēnd-daay kən iŋg maakŋ geger kən k'daŋiŋ Sarepta kən taa naaŋ Sidəŋ ki. 27 Do dəkiŋ do Elize ki kən debm taad taar teeco taar Raa ki se kic bo, Israelge se ək jee bikidge dēna. Naəo maakde ki paac se, deb kalaŋ kic bo Elize ediŋ te lapi eyo; num gaŋ ed lapi bo gaab ki kalaŋ kən k'daŋiŋ Naaman kən kəđ Siri.»

28 Kən jee maakŋ beee kən Yaudge lee tusn maak ki jaay booy taar kən naaŋ taadden se, naade maakde taarde doŋ ki piriŋ. 29 Aan gəə geger se lə do ko ki se, naade iin iij-əkiŋ teecsiŋ naatn ə baansiŋ taa an 'kətn kəl ziri ki. 30 Num gətn se naaŋ iik uj jide ki ə but aal daande ki se ə uun doobiŋ baa.

Isa taad təəgiŋa

31 Gətn se Isa bəəy baa maakŋ geger kən Kaparnayum kən taa naaŋ Galile ki. *Bii sebit jaay aan se, naaŋ baa dooy jeege. 32 Jeege booy taar kən naaŋ dooyde se əkden taad eyo, taa naaŋ dooyden ute təəgiŋ mala.

Ş 4:12 Aak Dt 6.16. * 4:19 Eza 61.1-2. † 4:20 Kitap do dəkiŋ se k'teeliŋ teele aan gəə raaga.

³³ Jee iŋg maakŋ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki gōtn ese se, gaaba kalan se ək kōōn sitan. Ken naan aak Isa se ɔɔd ɔɔy makōŋɔ ɔɔ: ³⁴ «Waay! Naai Isan Nazaret. Naai tap 60 naaje j'ɔŋ dī ute naai? Naai se 'baado gen kutje! Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal ken Raa 60 ɔlio.» ³⁵ Gaŋ Isa aaciŋ kaama ɔɔ: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab ken se!» Gōtn se gaabm se ooc daan jeege tu ɔɔ sitan se teec naatn roŋ ki ɔɔ tēdīŋ te dīm eyo. ³⁶ Jee paacŋ aak nakŋ se, beer əkde ɔɔ lee taad ute naapa ɔɔ: «Kese taar ɔɔ dī 60 bini! Gaabm se ute tōōŋiŋ se, naan taad sitange tu ɔɔ naade teec aana.» ³⁷ Gōtn se nookiŋ eem dōɔd taa naan gōtn ese paac.

Isa ɛd lapia jee kōōnge tu

³⁸ Ken Isa jaay teeco maakŋ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan 6aa 6ee Simon ki ɔɔ ɔŋ moomiŋ mēnda se roŋ ɔŋg kēdek kēdek. Gōtn ese naade tōnd mētn Isa ɔɔ ŋ'saapm doŋ ki. ³⁹ Isa baado no doŋ ki aac kaama kōōŋ ki ɔɔ roŋ ɔŋg kēdek se tēɛɛ urlu. Gōtn ese sum 60 mēnda se naar iin daara ɔɔ baagden tēdn kōsɔ.

⁴⁰ Kaad ken jaay kaada 6aa 6aa kooco se, jeege dēna baano ute jee kōōnge napar napar gōtn Isa ki ɔɔ naŋa naŋa kic 60 naan ɔndiŋ jīŋ doŋ ki, ɔɔ jee kōōngen se paac ɔŋ lapia. ⁴¹ Gōtn ese kic sitange dēna teec naatn ro jeege tu ɔɔ ken naade teec teec se tōɔd tōɔy makōŋ ɔɔ: «Naai se, 'Goon Raa.» Gaŋ Isa aacden kaama ɔɔ j'ɔŋte taada, taa naade se jeeliŋa naan 60 *al-Masi.

Isa 6aa taad Labar Jiga taa naan Jude ki

⁴² Tanōriŋ-nōriŋ se, Isa iin teec 6aa do kōd-6aar ki gōtɔ kaam kalan. Gōtn se jee dēnge se iin taa jeŋa ɔɔ ken naade jaay ɔŋiŋ se, jee se je naan ade kōŋɔ eyo, num 'kōōpm kiŋg ute naade. ⁴³ Gaŋ Isa tērliden ɔɔ: «Bee ki se, m'6aa taadn Labar Jigan gen Gaar Raa se, maakŋ gēgēge tun kuuy kici. Taa naan se 60 Raa ɔlumo.»

⁴⁴ Isa lee taad taar Raa maakŋ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki ken taa naan Jude ki se paac.

5

Jee sōo deet deet ken took gen tēdn jee mētn Isa ki (Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

¹ Bii kalan, Isa daar daar taa baar ken k'danŋ Genezarēt se ɔɔ gōtn se jee dēnge baado deebiŋ bat gen booy taar *Raa. ² Gōtn se Isa aak markabge dio daar daar taa baar ki ɔɔ jee toocŋ kenjgen bōoyo maak ki se daar tug tug gēnddege. ³ Gōtn se Isa ook maakŋ markab ken kalan ɔɔ markabm ese se gen Simon. Naan taad Simon ki ɔɔ: «Iik '6aa naan ki cōkɔ.» Gōtn se Isa iŋg maakŋ markab ki ɔɔ baag dooy jee dēnge.

⁴ Ken naan jaay taad nan taariŋ se, naan deek Simon ki ɔɔ: «Iik '6aa gōtn ken maaniŋ jērle, ute jeeige se, 'tuunki gēndsege maan gen toocŋ kenjge.» ⁵ Simon tērlin ɔɔ: «Debm dooy jeege, daan nōr ki ute magaliŋ se, naaje k'dabarga dēna nabo j'ɔŋ te dīm eyo. Num gaŋ do taari ki se, gēndge se maam m'aden tuun maan.» ⁶ Ken naade jaay tuun gēnddege maan se, naade uuno kenjige dēna; bini gēnddege kic 60 6aa 6aa nēɛɛ! ⁷ Naade dan mēddegen maakŋ markab ken kuuy se te jide taa ade 6aa num, aden noogo. Mēddege jaay baado ɔŋde se, markabdegen di se paac naade dōocin tal tal ute kenjge, bini 6aa 6aa duubm maan.

⁸ Ken Simon Pier jaay aak nakŋ ese se, naan baado ooc mētn jē Isa ki deekiŋ ɔɔ: «Meluma, iik naatn cēem ki; taa maam se m'debm *kusiŋa.» ⁹ Taa kenjgen dēn ken naade uuno se, Pier ute mēdinge se beere 6aa əkde. ¹⁰ Mēdingen Jak ute Jan ken gaan Zebedege se aak se, beere əkde kici. Gōtn se Isa deek Simon ki ɔɔ: «Ōŋte beere! Naan ki se, naai '6aa je jikilimge 60 andeno 6aa dōobm Raa ki.» ¹¹ Markabdege se naade tiik baano taa jēŋ ki ɔɔ gōtn ese sum 60, naade rēsŋ te nakdege paac ɔɔ daaniŋa.

Isa ed lapia debm bikid ki
(Mt 8.2-4; Mk 1.40-45)

¹² Bii kalan Isa iin̄ baa maak̄n̄ geger̄ ken̄ kalan̄ ɔɔ gɔtn̄ se debm̄ bikid̄ī baadō ɔn̄ina. Gaabm̄ se ron̄ paac̄ taal̄ aace. Ken̄ naan̄ aak̄ Isa se, naan̄ ooc̄ metn̄ j̄en̄ ki ɔɔ tɔnd̄ metn̄ ɔɔ: «M̄elje, ken̄ naaī 'je num, edum̄ lapia taa rom se daapm̄ 'toodn̄ kɔlɔn̄ kɔlɔn̄.» ¹³ Isa ɔl̄ jin̄ utinā ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Yee, maam̄ m'jea, ɔn̄ roi daapm̄ 'toodn̄ kɔlɔn̄ kɔlɔn̄!» Gɔtn̄ se sum̄ ɔɔ, gaabm̄ se kɔɔn̄in̄ ɔn̄ina. ¹⁴ Gɔtn̄ se Isa deekin̄ ɔɔ: «ɔn̄te baa 'taadn̄ nam̄ ki. Taa naaī ɔn̄ga lapi se 'baa 'taad̄roi *debm̄ tedn̄ serke Raa ki se ɔɔ 'baa ed *serke Raa ki aan̄ gɔɔ ken̄ *Musa taad̄ino maak̄n̄ Kitap̄ ki, taa naaī se roi daapga toodga kɔlɔn̄ kɔlɔn̄ se. Bin̄ ɔɔ, jeege paac̄ 'jeele, naaī se ɔn̄ga lapia.» ¹⁵ Gɔtn̄ se jeege baaḡ kɔɔsn̄ maan̄in̄ gɔtɔ baa se paac̄ ɔɔ jeege d̄ena lee tusu gen̄ booy taarinā ɔɔ jee kɔɔnge se lē baadō se gen̄ je lapia rod̄e. ¹⁶ Gan̄ Isa se teec̄ baa do kɔd̄-baar̄ ki kalin̄ ki gen̄ tɔnd̄ metn̄ Raa.

Isa ed lapia debm̄ k'run̄guy ki
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ Bii kalan̄ Isa dooy dooy jeege ɔɔ maak̄n̄ jeege tun̄ naan̄ dooyde dooy se ɔk̄ *Parizige ute jee jeel taadn̄ tɔɔk̄n̄ metn̄ Ko Taar Raage. Naade se iino maak̄n̄ naange tun̄ taa naan̄ Galile ki ute kengen̄ taa naan̄ Jude ki ɔɔ ute kengen̄ iino maak̄n̄ geger̄ ken̄ Jeruzalem̄ ki. Gɔtn̄ se Isa ute tɔɔḡn̄ M̄eljege se, ed̄lapi jee kɔɔnge tu. ¹⁸ Gɔtn̄ ese sum̄ ɔɔ jeege uuno debm̄ k'run̄guyu do nak̄n̄ tood̄in̄ ki. Ken̄ naade aan̄ se, naade je doobm̄ an̄ kend̄ kɔn̄ Isa. ¹⁹ Nabo taa jeege d̄en̄ d̄en̄ se naade ɔn̄ te doobm̄ an̄ kend̄ kɔn̄ Isa eyo. Taa naan̄ se ɔɔ naade uun̄ ook̄n̄sin̄ do bee ki raan̄ ɔɔ ɔɔd̄ taa bɔlɔ ɔɔ naade bɔɔyino do nak̄n̄ tood̄in̄ ki naan̄ Isa ki daan̄ jeege tu. ²⁰ Ken̄ Isa jaay aak̄ naade aal maak̄de don̄ ki se, deek̄ ɔɔ: «Gaaba, *kusiņige se, maam̄ m'tɔɔlisinga naatn̄.»

²¹ Ken̄ jee jeel taadn̄ tɔɔk̄n̄ metn̄ Ko Taar Raage ute Parizige jaay booy se, naade baaḡ naajn̄ te naapa ute mind̄ naan̄ ki ɔɔ: «Naan̄ se tap̄ ɔɔ naŋa jaay naaj Raa bin̄ se? Ken̄ 'kɔn̄ tɔɔl kusiņ deba se, Raa kalin̄ ki sum̄ ey la?» ²² Aan̄ gɔɔ Isa jeel maak̄-saapde se, naan̄ terlden̄ ɔɔ: «Taa d̄i jaay naase 'taadki ute maak̄se bin̄ se? ²³ Gen̄ naase ki num, ken̄ gay ɔɔ ɔɔn̄ ciri, ken̄ m'deek̄n̄ m'ɔɔ: «Kusiņige se, maam̄ m'tɔɔlisinga naatn̄» lɔbu m'deek̄n̄ m'ɔɔ: «Iin̄i ɔɔ 'lee se le?» ²⁴ Bin̄ num, naase aki 'jeele maam̄ *m'Goon Deba se m'ɔk̄ tɔɔgɔ gen̄ tɔɔl kusiņ jeege.» Gɔtn̄ se, Isa deek̄ debm̄ k'run̄guy ki ɔɔ: «M'deeki m'ɔɔ: iin̄i, uun̄ nak̄n̄ tood̄i se ɔɔ 'baa bei ki.»

²⁵ Gɔtn̄ ese se sum̄ ɔɔ, gaabm̄ se, iin̄ daara naan̄ jeege tu, uun̄ nak̄n̄ tood̄inā ɔɔ baa been̄ ki. Ken̄ naan̄ baa baa se naan̄ tɔɔm̄ Raa. ²⁶ Jee gɔtn̄ ese paac̄ nak̄n̄ se deel̄ dode ɔɔ naade tɔɔm̄ Raa kici. Gɔtn̄ se naade beere ɔkde se, taad̄ ute naapa ɔɔ: «Nakage, jaaki se, j'aakkiga nakgen̄ ken̄ deel̄ do aak̄ eyo!»

Isa dan̄ L̄ebi
(Mt 9.9-17; Mk 2.13-22)

²⁷ Ken̄ nakgen̄ se jaay deel̄ se, Isa teec̄ teec̄ se aak̄ *debm̄ tɔk̄n̄ miiri ron̄ L̄ebi inḡ kinḡ gɔtn̄ tedn̄ naabin̄ ki. Naan̄ deekin̄ ɔɔ: «Iin̄i 'daanuma!» ²⁸ Gɔtn̄ se sum̄ ɔɔ L̄ebi iin̄i, ɔn̄ nakiņge paac̄ ɔɔ daan̄ Isa.

²⁹ Gɔtn̄ se L̄ebi ted̄kɔsɔ d̄ena ɔɔ dan̄ Isa been̄ ki gen̄ baa kɔsɔ. ɔɔ jeege d̄ena inḡ ɔs te naade ɔɔ maak̄de ki se *jee tɔk̄n̄ miirge ɔɔ jee kuuy se kici ute te naade. ³⁰ Gɔtn̄ se, *Parizige ute jee jeel taadn̄ tɔɔk̄n̄ metn̄ Ko Taar Raage se jaay aak̄de se mooy naan̄ ki dir̄ dir̄ ɔɔ taad̄jeege tun̄ metn̄ Isa ki se ɔɔ: «Gen̄ d̄i jaay naase ɔski ɔɔ aayki ute jee tɔk̄n̄ miirge ɔɔ jee *kusiņige se?» ³¹ Isa terlden̄ ɔɔ: «Jee rod̄e kiji se, naade je daptor̄ eyo, num ken̄ je daptor̄ se, jee kɔɔnge. ³² Maam̄ m'baadō se gen̄ dan̄ jee ken̄ saap̄ ɔɔ naade aak̄ bee naan̄ Raa ki se eyo, num maam̄ m'baadō se gen̄ jee jeel rod̄e ki naade jee kusiņge, taa 'terl̄ maak̄de do Raa ki.»

Metn̄ taar̄ *siam

³³ Naan ken se jeege baado taad Isa ki do: «Jee metn Jan-Batist ki ute jee metn *Parizige se tedga num lee tuun siam do tand metn Raa. Num jee metn naai ki se do do aaye.» ³⁴ Isa terlden do: «Jeegen baado kəkə mēnda jaay gaabm mēnda utu te naade se, kaad ken se naade 'kəŋ kuun siam la? Met ki eyo. ³⁵ Num gan bii kalan kaadiŋ utu kaana gaabm mēnda se j'utu j'an kəodn naata do naan ken se jaay bo, medinge se lee tuun siam gen tand metn Raa.»

³⁶ Isa taadden ute kaal naagn taara daala do: «Nam ok kala koono neepga neep se, ade kəŋ neepm taar kal kiji jaay an kal do ki eyo; ey num taa kal kijin ken k'neepo se cere sum, do ken j'aalinga kic num, naade se kəŋ tum eyo. ³⁷ Do tətn koojn bin utu iin kiin se, j'ambin maakn k-leeŋtege tun koono eyo; ey num tətn koojn bin se, an doabm ute k-leeŋtege se naatn. Do tətn koojn bin se le 'kəoy naan ki cere do k-leeŋtege se le, doabm tujn kici* . ³⁸ Num gan beeki num, tətn kaam ki se j'an kəmb maakn k-leeŋtege tun kiji kici. ³⁹ Do debm aayga kaay tətn† coodi təolum se le, tətn kaam ki se, boŋ təoliŋ ey sum. Taa naan deek do: ken nijim cir paac se tətn ken coodi təolum se.»

6

*Isa se naan bo mel *bii sebit*

(Mt 12.1-14; Mk 2.23-28, 3.1-6)

¹ Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee metin ki deel maakn gətn gem ki. Gətn se jee metin ki terec do gemge do do kaamin maakn jide ki do taane. ² Num *Parizigen kandum gətn ese taadden do: «Gen di jaay naase 'tedki nakn ken j'und te kulu eyo gen ted bii sebit ki se?» ³ Isa terlden do: «Naase 'dooyin ki te ey la, nakn ken *Daud ted ute jeenge kaad ken naade bo təalde se? ⁴ Naan endo maakn *kəor gen *Raa ki, do tə mappan j'edinga ked *serke Raa ki, do do edo jeenge tun metin ki kici. Ey num, ken ok doobm 'kəsn se jee tedn serkge Raa ki kalde ki sum.»

⁵ Do ter Isa deekden do: «*Goon Deba se le, naan bo Mel gen bii sebit.»

⁶ Ken aan bii sebit ken kuuy se, Isa baa end maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se do dooy jeege. Gətn ese, naan əŋ gaaba kalan ji daamin ooyga kooyo. ⁷ Jee jeel taadn təkə metn Ko Taar Raage ute Parizige se ond kaama Isa ki tak taa naade je an kaaka ken n'kedn lapia gaab ken se bii sebit ki num, bin se naade an kəkə mindina. ⁸ Aan goa Isa jeel saapm-maakde ki se, naan deek gaab ken jin ooyga kooy se do: «Iini 'daar naan jeege tu.» Do gaabm se iin daara. ⁹ Gətn se Isa taadden do: «Maam m'je tand metse: bii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tedn bee ləbu gen tedn *kusiŋ le? Do əŋ deba jaay dim an don ki num, an kaaj ləbu an kəniŋ naan 'kut le?» ¹⁰ Gətn se Isa uun kaamin aak doodde paac do deek gaabm ken jin ooyga kooy se do: «'Sej jii!» Do gaabm se sej jina do gətn ese sum bo jin əŋ lapia. ¹¹ Ken Parizige ute jee jeel taadn təkə metn Ko Taar Raage jaay aak nakn se, maakde taarde don ki pirin do taad ute naapa do nak ken naade utu 'tedn do Isa ki.

Isa beer təod jee kaan naabingen sik-kaar-dio

(Mk 3.13-19; Mt 10.1-15; NJKN 1.13)

¹² Kaad ken se sum bo, bii kalan Isa baa ook do ko ki gen keem Raa do maakn nəor ken te magalin se, naan eem Raa. ¹³ Ken gəto jaay iip se, naan dan jee metin ki do maakde ki se, naan beer təod jeege sik-kaar-dio ken naan danje jee kaan naabinge. Kese bo ro jee se: ¹⁴ Simon se, naan danin te ro Pier, Andre se genaana, Jak, Jan, Pilip, Bartelemi, ¹⁵ Matiye, Təma, Jak goon Alpe, Simon debm je kujn naanina, ¹⁶ Jud goon Jak do Judas Iskariot, naan bo debm utu kutn Isa se.

Isa dooy jeege do ed lapia jee kəonge tu

(Mt 5.2-12)

* **5:37** Yaudge se təmb tətdegen gen koojn bin se maakn k-leeŋtege tu. † **5:39** Tətn Yaudge se daayum taad ute tətn koojn bin se sum.

¹⁷ Ken Isa jaay booy do ko ki ute jee metin ken sik-kaar-di se naan on gōtn toof tal jaay naan daara do gōtn se naan on jee den metin ki ute jeege dōlo dena iino taa naan Jude ki, kengen iino maakn gegere ken Jeruzalem ki, do kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidon ki ken ing maakn gegerge tun taa baar ki. ¹⁸ Naade baado se gen booy taariṇa do gen je lapi rode, do jee ok kōon sitangen ken lee dabarde se kic bo on lapia. ¹⁹ Jee denggen tus paac se nana nana kic bo je kutn ro Isa taa debm utga ron num, tōog Isan 'teec ron ki se, edden lapia.

Jee maak-raapge ute jee ken aden kaan nakn onn

²⁰ Gōtn se Isa uun kaamiṇa aak jee metin ki do taadden do:

«Maak-raapo naase jee daayge tu,
taa *maakn Gaar Raa se naase ki.

²¹ Maak-raapo naase jee bo tōalsen borse se,
taa naase utu aki kōsn dengen te maraad se!
Maak-raapo naase ken borse maakn kaa-maan ki,
taa naase se utu aki kooy koogo.

²² Maak-raapo naase ken jeege jese eyo, do undse naatn,
naajse do talsen taar jig eyo dose ki,
taa naase aalki maakse do *Goon Deb ki*.

²³ «Ken nakgen se jaay aanga dose ki num, bii ken se onki maakse 'raap sakan do 'daamki te maak-raapo! Taa maakn raa ki se, Raa utu asen kōgn bedse den aak eyo. Bin bo bugdegen do dōkin se lee dabaro jee taad taar teeco taar Raa ki se bin kici.

²⁴ «Num gan asen kōon naasen jee nak denge
taa borse naase onkiga dose.

²⁵ Asen kōon naasen ken borse dim daaysen ey se,
taa naase bo utu asen tōlo.
Asen kōon naasen jee ing 'tooyki koogo borse,
taa naase se maakse utu 'tuju do utu aki keeme.

²⁶ Asen kōon naasen ken jeege paac taad taargen nijim rose ki sum se,
bin bo bugdegen do dōkin se tedo ute jeegen ted rode aan go jee taad taar teeco taar Raa
ki bin kici.»

'Jeki jee taamooysege

(Mt 5.38-48; Rm 12.17-21)

²⁷ «Gan maam m'taadsen naase ken ing booyki taarum se, m'oo: 'jeki jee taamooysege, 'tedki bee jeege tun jese eyo. ²⁸ Dōdki booro do jeege tun naamse do eemki Raa taa jeegen ken dabarse se. ²⁹ Ken nam jaay ondiga metn bi ki num, 'terlin ken do ji kuuy se kici. Ken nam jaay uunga kali magal se, kali baatn maak ki se kic num, onte 'kōogin. ³⁰ Debm ken jaay tōnd metn dim gōti ki num, edin do nam jaay uunga dimi num, onte 'baa baayina.

³¹ Bee ken naase 'jeki jeege asen tedse, naase kic num, 'tedki jeege tu bin kici.

³² «Ken naase jaay 'jeki jeegen jese sum num, bin se nakn jaay j'asen tōm ro ki tap bo gōto. Taa jee *kusinge kic le je naapa bin kici! ³³ Do ken naase jaay 'tedki bee jeege tun 'tedsen bee naase ki sum num, bin se nakn jaay j'asen tōm ro ki se tap bo gōto. Taa jee kusinge kic le lee ted bee ute naapa kici! ³⁴ Ken naase jaay edki see bo jeege tun utu asesin terl kōgn gōtin ki sum num, bin se nakn jaay j'asen tōm ro ki se tap bo gōto. Taa jee kusinge kic bo lee ed ked see ute naapa, taa naade jeele j'adesin kōgn gōtin ki! ³⁵ Num gan naase se, 'jeki jee taamooysege; 'tedki bee jeege tu do ken edkiga see jeege tu num, onte 'saapki doki j'asesin kōgo. Bin bo Raa utu asen tedn beeng den aak eyo do naase se j'utu j'asen dan gaan Raagen Taaro. Taa Raa se naan debm jiga do naan ted beeng do jeege tun

* 6:22 Goon Deba je taad te Isa *al-Masi.

k'tedden bεε kic 6o naade jeel eyo ɔ tɛd bεε jee kusinge tu kici. ³⁶ 'Kercɛlki aan gɔɔ Bubsen maakŋ raa ki, kercɛl se.»

Ɔntɛ 'kɔjki bɔɔrɔ do jeege tu
(Mt 7.1-5, 15-20, 12.33-37)

³⁷ «Ɔntɛn 'kɔjki bɔɔrɔ do jeege tu, ɔ naase kic 6o j'asen kɔjŋ bɔɔrɔ dose ki eyo. Ɔntɛn 'kɛndki tɛl nam gɛn kutiŋa, bin se naase kic j'asen kɔŋ kut eyo. Kɛn naase jaay 'lee ɔkki naagŋ naapa num, Raa kici asen tɔɔl kusinse. ³⁸ Ɛdki naka jeege tu taa j'utu j'asen kɛdn naase ki kici: ute gɔrn kɛn naase 'lee 'dɔɔjŋki jeege tu se, Raa utu asesiŋ dɔɔjŋ, dɔocŋ kɔnd gazagaza ɔ asesiŋ dɔɔjŋ cir cir. Bin 6o ute nakŋ kɛn naase 'lee 'dɔɔjŋki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiŋ dɔɔjŋ bin kici.

³⁹ «Tɛr Isa taadden ute kaal naagŋ taara kuuy daala ɔ: debm kaam-tɔɔkɔ 'kɔŋ tɔɔdn naapiŋ debm kaam-tɔɔkɔ la? Naaden di paac se 'si maakŋ gɔɔ ki ey ne? ⁴⁰ Debm lee mɛtn deb kɛn dooyiŋ se 'kɔŋ cir debm dooyiŋ eyo. Num gaŋ debm mɛtn deb ki jaay mɛliŋ dooy ɔkiŋga se, naaŋ utu 'tɛdn aan gɔɔ mɛliŋa.

⁴¹ «Mu cɔkɔn kɛn kaam gɛnaai ki 6o naai ɔŋ aakiŋa. Num gɛn dɪ jaay naai ɔŋ aak gudum kaagŋ kaami ki ey se? ⁴² Ute naaŋ se 6o, naai 'kɔŋ deekŋ gɛnaai ki ɔ: Gɛnaama, 'baado m'ai kɔɔdn mu kaami ki. Nakŋ naai 'tɛdiŋ se, mɛt ki eyo! Ey num naai ɔk mɛt-gudum kaagŋ kaami ki se kici! Bɛeki num, ɔɔd mɛt-gudum kaagŋ kaami ki se ram, jaay 6o kaami 'kɔɔdn kaakŋ jiga bin jaay 'kɔɔdn mu cɔkɔn kɛn kaam gɛnaai ki se!»

Kaaga ute koojiŋa

⁴³ «Kaagŋ jiga se koojiŋ aak kus eyo ɔ kaagŋ kɔɔŋɔ lɛ ɔŋ ooj koojiŋ jig ey kici. ⁴⁴ Taa kaagge se j'aak k'jeelde ute koojdege: taa naaŋ se 6o j'kɔŋ tuugŋ koojiŋ mɔŋgɔ do kaag kɛn ute kɔrɔndiŋ eyo ɔ kɔŋ tuugŋ koojiŋ k-yooko se do k-lili ki ey kici. ⁴⁵ Debm bεε se, bεɛŋ se iino maakiŋ ki, ɔ debm *kusiŋ se, kusiŋiŋ se kic 6o iino maakiŋ ki. Taa taar kɛn jikilimge lee taad paac se iino maakde ki.»

Beegen dio

(Mt 7.21-29; 2Pr 1.5-10)

⁴⁶ «Naase iŋg 'danum ki: Meluma, Meluma. Num gɛn dɪ jaay 6o naase 'baateki gɛn tɛdn nakŋ kɛn maam m'taadsen m'ɔɔ aki tɛd se? ⁴⁷ Debm baado gɔtum ki, booy taaruma ɔ iŋg do ki se, 'booyki m'asen taadn nakŋ kɛn naaŋ teciŋ tece. ⁴⁸ Naaŋ se tec aan gɔɔ debm baa kɔbm beɛŋa: naaŋ uɔ gɔɔ jɛrlɛ bini aan do ko ki jaay 6o ɔndo mɛtn beɛŋa. Kɛn naaŋ jaay iiniŋ aas sum se, maane eed dɛna ɔ oolge kic 6o dɔoco ɔ ɔy makɔŋɔ baado deeb bɛe se bat naɔo, ɔŋ tɛdiŋ te dɪm eyo, taa bɛe se k'j'iiniŋga jiga. ⁴⁹ Num gaŋ debm booy taaruma ɔ iŋg do ki ey se, naaŋ se tec aan gɔɔ debm kɛn uɔ te gɔɔ ey sum 6o iini beɛŋa. Kɛn oolge dɔoco jaay ɔyɔ makɔŋɔ ɔ baado deebiŋ bat se, bɛe se ru nan tak.»

7

Isa ute bubm asgarge

(Mt 8.5-13)

¹ Kɛn Isa jaay taad nan taariŋ naan jeege tu aas se, naaŋ baa ɛnd maakŋ gegɛr kɛn Kaparnayum ki. ² Gɔtn se bubm asgarge se ɔk ɔulu kalaŋ bin se naaŋ jeŋ dɛn aak eyo. Naɔo buliŋ se ooc kɔɔŋɔ kaam yoa. ³ Kɛn gaabm se jaay booy j'ɔɔs maan Isa se, gɔtn se naaŋ iini ɔl magal Yaudge kandum taa baa sɛl mɛtn Isa num, adɛ baa utu kɛdn lapia buliŋ ki se. ⁴ Kɛn magal Yaudge jaay aan gɔtn Isa ki se, naade eemiŋ nɔɔ ɔ: «Bɛeki num, gɛn tɛdn bεε se, 'tɛdn gaab kɛn se. ⁵ Taa naaje Yaudge se, gaabm se jejeki dɛna ɔ naaŋ mala 6o iinjeki bɛe kɛn k'lee k'tusn maak ki se.»

⁶ Gɔtn se Isa baa ute naade. Num kɛn naaŋ aan te cɛɛ bɛe magal asgarge tu ey sum 6o, bubm asgar *Rɔmɛge ɔlo mɛdiŋge taa an taadn ɔ: «Meluma, ɔntɛ dabar roi gɛn baado beem ki, taa maam se m'aas dɪm naani ki eyo. ⁷ Taa naaŋ se 6o, maam m'ɔŋ m'baa te gɔti

ki ey se. Num gōtn daari ki se, naai 'taad ute taari sum 6o, debm tēdn naabum se 'kōn lapia. ⁸ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, na6o m'ok asgarge kaam ji maam kici. Ken m'ingga num m'deek deb kalan ki m'6o: 'Baa se, naan iin '6aa. 6o m'deek deb kuuy ki m'6o: 'Baado se, naan iin baado. 6o bulum ki se jaay, m'deekin m'6o: 'Tēdn nakn ese se, naan iin tēdina.» ⁹ Ken Isa jaay booy taar ese se, taara se okin taad eyo. Gōtn se naan terl aak jee dengen baado metin ki se 6o naan deekden 6o: «'Booyki m'asen taada: maakn gaan *Israelge tun ute dende kic 6o maam m'6n te nam jaay aal maakin do *Raa ki aan g6o gaabm ara se eyo.» ¹⁰ Kor jee naan oldeno naaba jaay aan been se, naade on bul se onga lapia.

Isa dur goon mēnd-daay daan yoge tu

¹¹ Naan ken se jaay, Isa iin 6aa maakn gegēr ken k'danin Nayn. Jee metin ki ute jeege dena 6aa ute naana. ¹² Ken Isa ute jeege jaay aan taa doob ken j'an kend maakn gegēr ki se, naade aak jeege uuno yoa 6o ken ooy se goon mēnd-daaye 6o naan kalin ki sum 6o maakn kon ki. Gōtn se jeege dena daan mēnd se. ¹³ Ken Mēljege jaay aak ko goono se, naan ejin don ki 6o deekin 6o: «On te 't6oyo.» ¹⁴ Gōtn se Isa iiko cee jeege tun uuno yo se, ond jin do barangal ki 6o gōtn se, jee baan 6aa ute yo se daara 6o Isa deek goon kod ki se 6o: «M'deeki m'6o, iini!» ¹⁵ Gōtn se goon kodn ooyga kooy se duru iin ing ute metina 6o baag taadn taara. 6o Isa ok edin kon ki. ¹⁶ Ken jeege jaay aak nakn se, beere 6aa okde paac 6o naade *nook Raa 6o: «Debm taad taar teeco taar Raa ki magal se, bere, baadoga daanjege tu. Kese Raa mala 6o baadoga kaakn jeenge!» ¹⁷ Taa naan se 6o jee taa naan Jude ki ute jee ken taa naange tun cee ki se, paac se ing 6o gen k6osn maana do nakge tun ken Isa tedo se.

Jan-Batist ute Isa (Mt 11.2-19)

¹⁸ Gōtn se jee metn Jan-Batist ki baado taad melde ki. Ken Jan jaay booy taarde sum se, maakde ki se naan dan jeege dio, ¹⁹ 6o alde gōtn Mēlje Isa ki taa '6aa tōnd metin 6o: «Naai 6o debm ken jeege ing aak kaama j'6o utu ade 6aa se l6bu k'booy nam kuuy le?» ²⁰ Ken naade jaay aan gōtn Isa ki se, jee se taad 6o: «Naaje se Jan-Batist 6o oljeno gōti ki 6o k'tōnd meti: naai 6o debm ken jeege ing aak kaama j'6o utu ade 6aa se l6bu k'booy nam kuuy le?» ²¹ Naande ki se sum 6o, Isa ed lapia jee k6ondenge tu dena. Maakde ki se jeegen ken k6on6o tujdenga tujju ute jee ok k6on sitange se kic naan edden lapia 6o jee kaam-t6okge den se kic 6o naan 6odden kaamdege. ²² Gōtn se Isa deek jeege tun Jan oldeno naaba se 6o: «'Baa 'taadki Jan ki nakn naase mala aakin kiga ute kaamse 6o booyin kiga ute bise: jee kaam-t6okge le aakga, jee cekedge le leega talam talam, jee bikidge le onga lapia 6o rodege le toodga kol6n kol6n, jee duguyge le borse booy booyo, jee ooyga kooy kic le duroga daan yoge tu 6o Labar Jiga se le, k'taadina jee daayge tu. ²³ Maak-raapo debm ken jaay ai kaamin onte doobm gen kaal maakin do maam ki ey se.»

²⁴ Ken jee Jan oldeno naaba jaay ok terl 6aa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu 6o: «Do kod-baar ki se naase tap 6o ingkiro kaakn nanja? L6bu ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen 6aansin kaam ara kaam ara se la? ²⁵ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn nanja? L6bu ingkiro kaakn gaabm ken tus kalge aak bee se le? G6o. Jee lee tus kalgen aak bee gen koono se ute jee maalge se, naade se ting maakn bee gaaringe tu. ²⁶ L6bu naase tap 6o ingkiro kaakn nanja? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki na6o naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ²⁷ Naan se 6o debm ken Raa taado taarin do d6okin maakn Kitap ki 6o:

*'Booyo, maam m'ai kal debm kaan naabum naani ki,
taa ai 'daapm doobi.**

* 7:27 Aak Mal 3.1.

²⁸ «'Booyki m'asen taada: maakñ jeege tun mēndge toojden do naan ki ara bini aan do Jan ki se, debm ken magal cirin Jan se, gōtō. Anum debm *maakñ Gaar Raa ki se baat aan gōō dī kic ōo, naan se ōo magal cir Jan.

²⁹ «Jee dēnge ute *jee tōkñ miirge jaay booy taarin se, Jan *batizde taa naade jeelga Raa se tēdnaka ute doobiña. ³⁰ Num gan *Parizige utu jee jeel taadn tōōkñ mētn Ko Taar Raage se, naade se baate tookñ do nakge tun ken Raa je ōō aden tēdn naade ki se. Bin ōo, naade baate tookñ ken Jan aden batizi.»

³¹ Ter Isa taadden ōō: «Jee bōrse tap ōo, m'aden kōmb bēyē ute nanje? Naade tap ōo tec nanje? ³² Naade se tec aan gōō gaangen ing bōōr ki jaay taad ute naapa ōō:

Naaje k'tuuysen kaa

naŋo naase 'baate daamki.

Naaje k'jaarsen kaa yoa

naŋo naase 'baate keemki.

³³ «Ey num Jan-Batist baado se, naan ōō mapp eyo ōō aay tōtn koojn biñ eyo ōō naase ōōki num: naan se debm sitan! ³⁴ Ken *Goon Deba jaay baado se ōōō ōō aaye, naŋo naase ōōki num: naan se debm kaam-kōōō ōō debm kaay-koono ōō ōk mēde ute jee tōkñ miirge ōō ute jee *kusinge! ³⁵ Num gan jee took aal maakde don ki se, aak ōkga jeel-taar Raa se ute doobiña.»

*Isa ute mēnd tēdn *kusiña*

³⁶ Bii kalan kōd *Parizi kalan bini, dan Isa beēñ ki, gen baa kōsn ute naana. Ken Isa jaay baa beēñ ki se, gōtn se naade tood ute cēēde jaay ōo baag kōōō do tabil ki. ³⁷ Mēnda kalan iino maakñ gēger ken se ōō jeege paac jeelin naan se, mēnd tēdn kusiña. Naan baado ōndē taa naan booyga booy j'ōō Isa utu ing ōō kōō gōtn kōd Parizi ki se. Ken naan baado baa se, naan uuno naka aan gōō k-ōōkōōō kalan ko ōo k'cōō k'daapiña. K-ōōkōō se k'daapiñ ute nakñ ken k'danin albatir†, ōō naan se dooc ute itir. ³⁸ Naan baado kaam jē Isa ki ōō naan eeme ōñ kaa-maaniñ se neet jē Isā ōō naan ōtinsiñ ute beekiña ōō baam ōk aay jēñ se ute maak-raapo ōō ōyini itir do jēñ ki.

³⁹ Kōd Parizi ken dan Isa beēñ ki jaay aak nakñ bin se, taad ute maakin ōō: «Ken gaabm se jaay debm taad taar teeco taar Raa ki deer num, mēnd baado utin se, naan an 'jeelin naan se, mēnd tēdn kusiña.» ⁴⁰ Gōtn se Isa taadin ōō: «Simon, maam se m'ōk taara m'ai deeke.» Naan terlin ōō: «Debm dooy jeege, 'taada.» ⁴¹ Isa ōō: «'Booyo. Debm kalan ōk jee seēge dio. Deb kalan se ey num an kōñ tamma kaar-mii ōō debm kuuy se le ey num an kōñ tamma si-mii. ⁴² Num gan dim naade aan kōñ seēde gōtō se, naade di se paac, naan tōōden seēdege se naata. Num maakñ naade ken di se, debm edden se se ken gay ōo an 'je ciri?» ⁴³ Simon terlin ōō: «Gen maam ki num m'ōō, debm ken seēñ den jaay ōo k'tōōlinsiñ se.» Isa deekin ōō: «Kese naai 'taadga taar mē ki.»

⁴⁴ Gōtn se Isa uun terl aak mēnd se, ōō deek Simon ki ōō: «Naai aak mēnd se daamo! Gōtn maam m'ēndo bei ki se, naai edum te maan tugñ jēm eyo; num gan mēnd se neetum jēm ute kaa-maaniña ōō ōtumsiñ ute beekiña. ⁴⁵ ōō naai 'baam ōk aay te taarum ute maak-raap eyo; num mēnd se ken maam m'aan sum se, gōtn naan baam ōk aay jēma ute maak-raapo sum se, ōñum te eyo. ⁴⁶ Naai ōtum te uubm oot dom ki eyo; num mēnd se ōtum itir jēm ki. ⁴⁷ 'Booyo m'ai taada: mēnd se kusiñingen den se, Raa tōōlisiña naatn. Taa naan se ōo, naan jēm den se. Gan debm k'tōōlin kusiñin baat se, naan kic ōo ōk maak-je baata.» ⁴⁸ Ter Isa taad mēnd ki ōō: «Kusiñige se maam m'tōōlisiña naata.» ⁴⁹ Jeegen ing ōō ute naade se, baag taadn ute naapa ōō: «Kese tap ōo nanja jaay taad taa 'tōō kusiñ jeege se?» ⁵⁰ Isa deek mēnd ki ōō: «Mēnda, ute kaal maaki ken naai aal dom ki se, aajiga. Iini, 'baa ute lapia.»

† 7:37 Albatir se napar koa aama ken k'cōō k'daapiña gen kōmb itir.

8

Mendgen lee metn Isa ki

¹ Naan ken se jaay Isa baa lee maakn gegerge tu ð maakn naange tu. Naan taad wook Labar Jigan gen Gaar Raa se jeege tu. Gōtn se jee kaan naabingen sik-kaar-dio, ² ute mendge kandum se lee ute naana. Mendgen se bo ken naan eddeno lapia gen kōon rodege tu ð tuurdeno sitange rodege tu se. Maakde ki se, Mari iino Magdala ð ro naan ki se bo, Isa tuurino sitange cili se. ³ ðo Yoanna ken mend Kuza, gaabin se Gaar *Erōd onin maalin paac kaam jina ð Suzaan ute mendgen kuuy den kici. Naade se bo ken lee noog Isa ute jee metin ki ute nakgen naade ðkō.

*Isa aal naagn taara te debm kōnd buru
(Mt 13.1-23; Mk 4.1-25)*

⁴ Jeege dena iino maakn gegerge tu paac ð baado tus gōtn Isa ki ð naan taadden ute kaal naagn taara ð: ⁵ «Bii kalan deba kalan teec baa kōnd buru. Ken naan jaay ðnd kōnd burin se, kupm metin si jen doob ki; gōtn se jeege tuumina ð yeelge baado tuun ðsin naatn paac. ⁶ Kupm metinge se si gōt ken naanin maakin ðk koa. Ken naan jaay utu teec teec sum bo naar tuutu taa gōtn se naanin cεεε. ⁷ Kupm metin se, si maakn ji kaag ken ðk kōrōndō se, naan teece nabo aan gōo teep maakn ji kaag ki se, ji kaaga aayin taara. ⁸ Num kupm ken si do naan ken jiga se, gōtn se naan teece, teepe, tōk doa ð ðk kaama den aak eyo.» Do taar ken se, Isa uun mindin raan deekden ð: «Debm jaay ðk bi booyo num, booy ðk taar se.»

⁹ Jee metn Isa ki se tōnd metin ð: «Kaal naagn taar ken naai 'taad se tap bo je deekn ð dio?» ¹⁰ Isa terlden ð: «Nakn j'oyinga kōy *maakn Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeelin kiga. Num gan jee kuuy se k'taadden ute kaal naagn taara se, taa: Naade 'kaakn ute kaamde nabo 'kaakn kōk eyo, 'booy ute bide nabo 'booy kōk eyo.*»

Kaal naagn taar se, Isa taad tōk metina

¹¹ «'Booyki kaal naagn taar ese se je deekn ð: kupm maam m'taadn se, kese taar Raa. ¹² Kupm ken si jen doob ki se, kese taad ute jeegen booy taar Raa nabo *Bubm sitange baado ðd taar se maakde ki naatn, taa sōm naade booy uunga num 'kōn kaaja. ¹³ Kupm ken si gōtn naanin ðk ko maak ki se, kese taad te jeegen metn-jiki booy uun taar Raa ute maak-raapo nabo naade ðn ðkin tōg eyo. Kaad ken gōtō utu bεε se naade ðk taar Raa se ðnō, gan nakn naama jaay aanga dōde ki num, naade rεsn naatn ute taar Raa se. ¹⁴ Kupm si maakn ji kaag ken ðk kōrōndō se, kese taad te jeegen booy ðk taar Raa nabo, naade uun nirdē, je maal *dunia ð je nakn ken daa rode bo jea. Kese bo tedden kaal maakde baa tedn nakn cεεε sum se. ¹⁵ Num kupm ken si do naan ken jiga se, kese taad te jeegen maakde bεε, booy uun taar Raa ð ðkin maakde ki jiga ð jee se, naade aay kaamde aal maakde do Raa ki ð tedn nakgen jiga.»

*Isa aal naagn taar ute lōmpō
(Mk 4.21-26)*

¹⁶ «Nam 'kōōcn lōmpō jaay an deebm dukulu don ki, ey le an kōl kōnd metn danjal ki se, gōtō. Gan lōmpō se k'j'ōōcinga num, j'uun j'ōlin raan ro kaag ki taa jee end gōtn ese se, 'kaakn gōtn wōōrō. ¹⁷ Taa nakn j'oyin kōy se j'utu j'an kaakn 'toodn tal ð nakn jeege jaay jeel metin ey se jeege utu 'jeel metin paac ð j'utu j'an kaakn kaam kaad ki utu 'toodn tal. ¹⁸ Bin se ken aki booy taar Raa num, ðndki kōndō! Taa debm ðk se j'an kōmb do ki, num debm ðk ey se le, ken nakn naan saap ð ðk se kic bo, j'an tōsn naatn.»

*Genaa Isage ute kōnde
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)*

* 8:10 Aak Eza 6.9.

¹⁹ Gətn se gənaa Isage ute kəndə baano kaaka, nabo taa jeegen dən se, naade ɔŋ aan te gətin ki eyo. ²⁰ Nam baado taad Isa ki ɔɔ: «Koi ute gənaaige se utu naatn ɔɔ naade je ai kaaka.» ²¹ Isa tərlden ɔɔ: «Koyuma ute gənaamge se, kəse jee kən booy taar Raa ɔɔ took inŋ do ki.»

Isa ək daar kuulu
(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

²² Bii kalan se, Isa ook maakŋ markab ki ute jee mətŋ ki ɔɔ naan deekden ɔɔ: «K'gaan k'baaki jəŋ baar kən kaam naane.» Ɔɔ gətn se naade iŋ baa. ²³ Kən naade baa baa do maane ki se, gətn se Isa kaamin baa ək bia. Kaad kən se guduray dɔɔbɔ do baar ki ɔɔ əl maane end dooc dooc maakŋ markaba se ɔɔ naan kən se gəto baa tɛdden ɔɔŋɔ. ²⁴ Naade iiko cɛɛ Isa ki, durina ɔɔ deekin ɔɔ: «Debm dooyje, Debm dooyje, bɛɛɛ, naajege j'aki kutu!» Kən naan jaay iŋ se, naan aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ gətn se, kuulu ute maan se ək daara ɔɔ gəto do dil. ²⁵ Gətn se naan deekden ɔɔ: «Kaal maaksen jaay naase aalki dom ki se, tap ɔɔ gay?»

Kən naade jaay aak nakŋ ese se, əkden taad eyo ɔɔ beere baa əkde ɔɔ gətn se, naade baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kəse tap ɔɔ naŋa bini, kən taad kuul ki ute maane ki kic ɔɔ tookŋ taarin se?»

Isa ɛd lapia debm kəŋ sitan ki
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ Gətn se naade baa aan taa naan jeege tun k'dandən Gɛrazenige kən sak kaam taa naan Galile ki. ²⁷ Kən naade aan taa jəŋ ki jaay Isa booy booy naan ki se, gətn se gaab kalan bini ək kəŋ sitan iŋo maakŋ gɛgɛr kən ese ɔɔ baado dɔɔd Isa. Ɔɔ gaabm se, naan tinŋ been eyo ɔɔ lee ute kal ey se daanŋ dəkga, num naan se tinŋ maakŋ iibge tun Yaudge tɛdŋo gən təl taal yodege se. ²⁸ Kən naan jaay aak Isa se, ɔɔd ɔɔy makəŋ ɔɔ baado ooc mətŋ jəŋ ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Isa Goon Raa Taaro, j'ɔŋ dŋ ute naai? M'eemi nɔɔ mətŋ ki, ɔŋte gən dabaruma!» ²⁹ Kən əlin taad bin se, taa Isa deekinga deek ɔɔ ŋ'teec naatn ro gaab kən se. Taa sitan se, iŋga num tɛd gaabm se kusina ɔɔ əl k'dəokin ute sɛsɛɛ ɔɔ j'aalin dəkɔdɔm maala se kic ɔɔ, naan gaan naatn ɔɔ sitan se əlin aan teec baa do kəf-baar ki. ³⁰ Ɔɔ Isa tənd mətŋ ɔɔ: «Naai, 'roi naŋa?» Naan tərliŋ ɔɔ: «Maam rom Dɔɔl asgarge,» taa gaabm se ək sitange roŋ ki dɛna. ³¹ Gətn se sitange eem nɔɔ mətŋ Isa ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Ɔŋte 'təkŋ kəmbje maakŋ gɔɔ kən jərլ zuzu se.»

³² Gaŋ gətn se ək dɔɔl kinzirge dɛna lee gaam gaam do kəs ki. Gətn se sitange se sɛl mətŋ Isa ɔɔ: «Ɔŋje naaje k'baa kənd maakŋ kinzirge tu se.» Gətn se Isa tookden. ³³ Ɔɔ sitange se teeco ro gaab kən se baa end maakŋ kinzirge tu se ɔɔ dɔɔl kinzirgen te dɛnde se dɔɔbɔ rus ɔɔ naar aano girdi girdi booy baa si maakŋ baar ki ɔɔ maane ɔsde paac.

³⁴ Kən jee gaam kinzirge jaay aak nakŋ tɛd se, naade dɔɔb aan baa taad jeege tun maakŋ gɛgɛr ki ute jeege tun inŋ bee naatge tu. ³⁵ Kən jeege jaay baa booy se, naade baado gən kaakŋ nakŋ tɛd se. Kən naade jaay aan ɔŋ Isa se, ɔŋ gaabm debm sitan se, sitaninge se teecga naatn roŋ ki ɔɔ naan inŋ kinŋ mətŋ jɛ Isa ki ɔɔ tusga kala roŋ ki jiga jiga. Kən naade jaay aakin se, beere baa əkde. ³⁶ Jeegen aako nakŋ se ute kaamdɛ se, baado taad jeege tu nakŋ kən Isa tɛdo do gaabm kən debm sitan jaay ɔɔ ɔŋ lapi se. ³⁷ Gətn se jee inŋ taa naan Gɛrazɛ ki paac se, kən naade jaay beere baa əkde se, naade taad Isa ki ɔɔ: «Iŋ ɔŋje, 'baa dəkɔ.» Gətn se Isa ook maakŋ markab ki gən tərլ baa. ³⁸ Gaabm kən sitange teec ɔŋŋ se, tənd mətŋ Isa ɔɔ: «Ɔŋum m'baa ute naai.» Gaŋ Isa taadin ɔɔ: ³⁹ «'Tərլ baa bei ki ɔɔ taad nakŋ paacŋ kən Raa tɛdŋ naai ki se.» Kən gaabm se jaay ək tərլ baa been ki se, baa taadin jeege tun maakŋ gɛgɛr ki se paac nakŋ kən Isa tɛdŋo naan ki se.

Isa ɛd lapia mɛnd ki ɔɔ dur goon Jayrus mɛnda daan yoge tu
(Mt 9.1,18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Ken Isa jaay aan se, jee denge dɔɔdɪna, taa naade se inɔ aak kaak kaamina. ⁴¹ Gaaba kalan k'danin Jayrus; naan se magal *bee ken Yaudge lee tusn maak ki. Naan baado ooc metn je Isa ki eemin nɔɔ ɔɔ n'baado been ki. ⁴² Taa naan ɔk goon menda kalan lak, baarin baa baa sik-kaar-dio ɔɔ goonin se tood kɔɔnɔ kaam yoa.

Kaad ken Isa baa baa gɔtn goon mend ki se, jeege dena tus ron ki ɔɔ gɔtn lee kic naan ɔn eyo. ⁴³ Maakn jee denge tu se, menda kalan bin se, gɔtn moosin aan sum se ɔn daar eyo ɔkga baara sik-kaar-dio ron ki. Naan utga jin paac gɔtn jee dawage tu, naɔo nam ɔn edin te lapi eyo. ⁴⁴ Mend se baado naagn Isa ki ɔɔ ut taa kalina ɔɔ gɔtn ese sum ɔo, moosin naar daara. ⁴⁵ Isa tɔnd meta ɔɔ: «Ken ɔl jin utum se nanɔa?» Aan gɔɔ jeege paac baaga naaja se, gɔtn se Pier deek Isa ki ɔɔ: «Meluma, aaka jeege ɔo lee uri mak mak se dey!» ⁴⁶ Gan Isa deek ɔɔ: «Num nam ɔlga jin utumga, taa maam m'naamga tɔɔgn ken teec rom ki se.» ⁴⁷ Ken mend se jaay jeel jeege an jeel se, beere baa ɔkin se ron ook marga ɔɔ baado ooc metn je Isa ki. Gɔtn se naan taad naan jeege tu paac nakn ken ɔlin jaay ɔo, naan ɔl jin ut taa kal Isa se. Mend se taadden ɔɔ: «Maam m'naar m'ut kali sum ɔo, m'ɔn lapi.» ⁴⁸ Gɔtn se Isa deekin ɔɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapi.»

⁴⁹ Ken Isa utu daar taad taad bɔrt se sum ɔo, deb kalan iino gɔtn Jayrus ki ɔɔ baado taadin ɔɔ: «Bere, gooni menda se le ooyga. ɔnte dabar Debm dooy jeege se cere.» ⁵⁰ Num ken Isa jaay booy taar se, naan taad Jayrus ki ɔɔ: «ɔnte beere; ɔnd maaki kaam kalan. Gooni menda se utu 'kaaja.» ⁵¹ Ken Isa jaay aan bee Jayrus ki se, jee den se naan gaasde naatn. Gɔtn se ɔɔp Pier, Jan, Jak ɔɔ ko goono ute bubm goono sum ɔo end ute naana. ⁵² Jeege paac eeme ɔɔ tɔɔy makɔnɔ do yo ki se. Num gan Isa deekden ɔɔ: «ɔnte 'keemki. Goono se ooy te eyo; naan le tood tood bi sum.» ⁵³ Ken naade jaay booy taarin se, naade baag tooy koogo metin ki taa naade jeele goon menda se le, ooyga deere. ⁵⁴ Gɔtn se Isa ɔk jina, uun mindin raan ɔɔ: «Goonuma, iini!»

⁵⁵ Gɔtn se sum ɔo goono se duru ɔɔ naar iin daara. Ter Isa taadden ɔɔ: «Goono se, j'edin kɔɔɔ.» ⁵⁶ Ken bubin ute kon jaay aak nakn se, nakn se baa deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa deiden ɔɔ nakn deel se, j'ɔnte baa taadin nam ki.

9

Isa ɔl jee kaan naabinge sik-kaar-di se naaba (Mt 10; Mk 6.7-13)

¹ Bii kalan Isa tus jee kaan naabingen sik-kaar-dio ɔɔ naan edden tɔɔgɔ do sitange tu paac ɔɔ edden tɔɔgn gen kedn lapi jee kɔɔnge tu. ² Naan ɔlden naaba se taa 'baa taadn labar gen *maakn Gaar Raa se jeege tu ɔɔ gen kedn lapi jee kɔɔnge tu. ³ Naan taadden ɔɔ: «Ken 'baaki baa mertɛ se, ɔnte 'kuunki dim, ɔnte 'kuunki sirdi, bɔɔnɔ, kɔɔɔ ɔɔ ɔnte 'kuunki gurs kici. ɔɔ maakse ki se, nam ɔnte 'tɔsn kalge dio. ⁴ Bee ken naase 'bɔɔykiga maak ki se, 'toodki gɔtn ese, bini anki kiin baa maak ki. ⁵ Gɔtn naase 'baaki jaay jeege baate dɔɔdn kɔkse num, ken naase 'teecki teec maakn gegerde ken ese se, kudn jesege se kic ɔo 'tupdenki naatn, kɛse aden toodn saada.» ⁶ Bin ɔo, *jee kaan naabm Isage se baa lee maakn naange tu, taad Labar Jiga jeege tu ɔɔ gɔtɔ baa se paac, naade ed lapi jee kɔɔnge tu.

*Nookn Isa se ed saapm maaka *Erɔd ki (Mt 10; Mk 6.7-13)*

⁷ Ken Gaar Erɔd Antipas naan ɔo magal taa naan Galile se jaay booy j'ɔɔs maan nakgen deel se, taar se baa deel doɔna taa jee metinge deek ɔɔ: «Kese Jan-Batist ɔo duroga daan yoge tu.» ⁸ ɔɔ jee metingen kuuy taad ɔɔ: «*Eli do dɔkin se ɔo, baadoga.» ɔɔ kengen kuuy kic taad ɔɔ: «Kaadn naane maakn jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin se ɔo, deb kalan duroga daan yoge tu.» ⁹ Taa naan se ɔo ɔl Erɔd taad ɔɔ: «Nakage, ey num Jan-Batist

se le maam mala bo m'ol k'gaanjo ute dona. Num kase tap bo debm gay daala jaay m'booy ted nakgen bin se?» Gōtn se naan je Isa taa an kaaka.

Isa ed kaso gaabge tu dupu-mii
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Ken *jee kaan naabm Isage jaay terl baa on Isa se, taadin metn nakgen naade tedo paac se. Gōtn se naan ok baande ces ki kaam geger ken sak Betsaida. ¹¹ Ken jee denge jaay booy labar se, naade ru baa metin ki. Oo Isa dood okde oo gōtn se, naan taadden taar *maakn Gaar Raa oo jee ken baado je lapi rode se, naan edden lapi.

¹² Gan ken kaada baa baa kooco se, jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di se, baado taadin oo: «'Deek jeege tu se k'wack k'baa maakn naange tu oo maakn bee naatge tun goor goor se. Taa gōtn naane se, naade 'kon nakn kaso oo 'kon gōtn toodo kici. Ey num gōtn ara se, naajege k'do kod-baar ki.» ¹³ Gan Isa terlden oo: «Naase mala eddeki kaso.» Gōtn se naade terlin oo: «Mappan j'ok se le cir mii eyo oo kenjge kic le k'j'ok di sum. Ken jee se jaay 'kon kaso paac num, naan se naaje j'ade baa dugn kaso kuuy do ki.» ¹⁴ Jee tus gōtn ese paac se, gaabge kalde ki sum bo baa baa nakn dupu-mii.

Gōtn se Isa taad jeege tun metin ki oo: «'Taadki jeege tu k'j'ing naan ki oo 'gaandeki jeege se si-mii si-mii.» ¹⁵ Naade ted jeege paac ing naan ki. ¹⁶ Num Isa tos mappan mii ute kenjgen di se jin ki, naan uun kaamin raan, toom *Raa, dup mappa oo edin jeege tun metin ki taa 'kēdn jee denge tu. ¹⁷ Naade paac os deren ute maraaddo oo togn oop se k'tuun k'tusin maakn gorngē tu sik-kaar-dio.

Pier taad oo Isa se naan bo *al-Masi
(Mt 16.13-28; Mk 8.27-9.1)

¹⁸ Bii kalan se, Isa iik took ces ki kalin ki gen tond metn Raa. Naan ken se, jee metin ki utu te naana. Gōtn se naan tond metde oo: «Jee denge tap bo taad oo maam m'nanja?» ¹⁹ Naade terlin oo: «Jee metinge oo naai Jan-Batist oo jee kuuy oo naai *Eli ken do dakiņa oo kengen kuuy daala oo naai se kaadn naane maakn jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dakin se bo, deb kalan duroga daan yoge tu daam.» ²⁰ Oo Isa deekden oo: «Ken maak-saap naase ki num oki maam m'nanja?» Pier eep taarin oo: «Naai bo al-Masi ken Raa olo.» ²¹ Gōtn se Isa aacden kaama oo taar se j'onte baa taadn nam ki. ²² Ter naan taadden metin oo: «Beki num, *Goon Deba utu 'dabar kusina. Magal taa bee Yaudge, *jee magal tedn serke Raa ki, ute jee jeel taadn toon metn Ko Taar Raage, naade se utu an kōdn kundu oo utu an tolo oo daan bii k-motoge tu se, naan utu ade dur daan yoge tu.»

Jee je daan Isa

²³ Gōtn se naan taadden paac oo: «Debm jaay je am daan maam se, naan 'baatn ron mala oo bii-raa 'kuun kaagn yona jaay bo am daana. ²⁴ Taa debm je kaajn kon se utu an kutu naan Raa ki oo debm ut kon taa maam se, utu an kaaja. ²⁵ Ken debm jaay *duni ute magalin bo kaam jin kic num, ken naan kutn kon naan Raa ki se, an kon di ro ki? ²⁶ Taa naan se bo, debm jaay ted sokonoo taa maama oo ro taarum ki se, maam *Goon Deba kic bo, biin m'ade baa maakn *nookum ki gen Bubum ki oo ute gen kodingen *salal se, maam kic sokonoo utu am tool taa naan kici. ²⁷ Deere, 'booyki m'asen taada: maakn jeege tun borse utu ara se, metinge se kooy ey sum bo, utu 'kaakn Raa 'kōsn gaara dode ki.»

Raa ooj ro Isa
(Mt 17.1-9; Mk 9.2-10; 2Pr 1.16-18)

²⁸ Ken Isa taad aas taarin jeege tu jaay ok nakn baa baa bii marta se, naan ok Pier, Jan oo Jak oo naade ook do ko ki gen baa keem Raa. ²⁹ Kaad ken Isa eem keem Raa se, daan-kaamin baa terl kuuy oo kalin se baa ted raap lak lak oo omb met ki birin birin. ³⁰ Gōtn se naade aak gaabge dio daar taad taad ute Isa oo jee di ese se, *Musa ute *Eli. ³¹ Oo gōtn Musa ute Eli daar ro ki se, Raa tedn gōto woor kelēn. Gōtn se naade taad metn

taar ken tedga num, Isa utu 'kooy Jeruzalem ki se. ³² Ganj Pier ute medinge se bi baa cirde. Num ken naade duro maakn bide ki se, naade aak Isa se ron woor goto keley oo naade aak jee di se daar daar ceen ki. ³³ Ken Musa ute Eli jaay iin on kon Isa se, Pier deek Isa ki oo: «Debm dooyje, beeki num, j'aki king gotn ara ki bo jiga; on j'asen taal daabge moto, kalan naai ki, kalan Musa ki oo kalan Eli ki.» Ganj taar naan taad se tap bo, ond te metin eyo. ³⁴ Ken Pier utu taad taad sum bo, gapara naar baado deebde bat. Ken naade jaay aak gapara baa deebde se, beere baa akde. ³⁵ Ter naade booy mind deba taad maakn gapar ki oo: «Kese goonum ken maam m'beer m'odino. 'Booy uunki taarina.» ³⁶ Kaad ken naade booy mind deba utu taad taad se, kor naade aak ok se, opp Isa kalin ki sum. Nakn naade aakin paac se, kaad ken se naade taadin te nam ki eyo, num naade boobin maakde ki.

Isa ed lapia goon gaab ki ken ok koon sitan

(Mt 17.14-21; Mk 9.14-29; Mk 1.23-27)

³⁷ Oo metbeenki se, ken naade booyo booy do ko ki se, jeege dena baado doodn Isa. ³⁸ Maakn jeege tu se, gaaba kalan danin makono oo: «Debm dooy jeege, m'eemi noo 'baado aakum tu goonum ara se. Bere, goonum bo kalan ese sum. ³⁹ Gotn metin se ken sitan okinga tak bo, goono tooy makono, uun undin naan ki, tiikin zak zak oo taarin kic bo tiin gupiyu. Ken sitan se jaay okinga num, tedin on jaay teec ron ki dabarin bini nanin toogin jaay onina. ⁴⁰ Maam m'tondo metn jee meti ki m'oo am tuur sitan ro goonum ki se naatn, nabo naade on aasin te eyo.» ⁴¹ Isa deekden oo: «Naase jee do naan ken borse aalki maakse do Raa ki ey se. Naase se jee naajn taarge oo jee beeki eyo! Maam tap bo m'king ute naase se bini nun ki oo m'asen serkn bini nun ki? Ok baano ute gooni se ara.»

⁴² Ken goono jaay k'baano baa gotn Isa ki se, sitan uun undin naan ki oo naan baag tiikn zak zak. Ganj ken Isa jaay aakin se, naan aac kaama sitan ki oo sitan teec on goono. Oo goono se, Isa uun edin bubin ki. ⁴³ Ken jeege jaay aak nakn ted se, baa deel dode oo akden taad eyo oo deek oo: «Deere, Raa se magal aak eyo.»

Ter Isa taad taa dubar ken utu 'kaan don ki

Kaad ken jeege paac utu aak kaak nakn ken Isa ted jaay akden taad ey se, Isa deek jeege tun metin ki oo: ⁴⁴ «Udki bi jiga ro taar ken maam m'je m'asen taadse. *Goon Deba se, j'utu j'an kkn kol ji jeege tu.» ⁴⁵ Num ganj jee metin ki se, taar se, naade on booy ok te metin eyo; taa taar se metin ute don naade ond te eyo. Oo gen tond metin le, naade beerin beere.

Jee metn Isa ki naar magala

(Mt 18.1-7; Mk 9.33-42)

⁴⁶ Jee metn Isa ki baag naajn ute naapa oo maakde ki se, nanja bo 'tedn magalde. ⁴⁷ Aan goo Isa jeel maak-saapde se, naan uuno goon coko baado ondin ceen ki. ⁴⁸ Oo naan deekden oo: «Goon ese se jaay debm okin jiga taa maam se, kese naan okum maam mala. Oo debm okum maam se, naan ok debm ken olumo. Taa naan se bo, maakn naase ken paac se, debm opp ron baat se, naan bo asen 'tedn magalse.»

Jee tedn naaba ute ro Isa

⁴⁹ Gotn ese Jan ep taarin deekin oo: «Debm dooyje, naaje j'onjo deb kalan bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'ano gaasa, taa naan le lee ute naajege eyo.» ⁵⁰ Ganj Isa deekin oo: «On te 'gaasin ki! Debm jaay debm taamooyse ey se, naan se debm naase.»

Jee *Samari baate doodn kkn Isa naan de ki

⁵¹ Kaadn naan aan kiin kon do nanja jaay aan se, Isa uun doa ute maakin paac gen baa Jeruzalem ki. ⁵² Gotn se naan ol jeege naanin ki oo jee se jaay baa aan maakn naan ken kalan gen taa naan Samari ki se, naade je an daapm goto. ⁵³ Num ganj taa naan baa baa Jeruzalem ki se, jee se baate kokin gotde ki. ⁵⁴ Ken naade jaay aak nakn ese se, jee metin ken Jak ute Jan se deekin oo: «Melje, ken naai je num j'aki 'tond metn Raa ade booy poodo

dode ki taa aden kəsn naŋa.» ⁵⁵ Ken Isa jaay booy taarde se, naan ək tərլ mooyde. ⁵⁶ Gətn se naade uun doobm naan kuuy.

Debm je daan Isa

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Ken naade ɓaa ɓaa doob ki se, deb kalan deek Isa ki ɔ: «Gətn naai 'ɓaa gay gay kic ɓo, maam m'ai daana.» ⁵⁸ Isa tərլin ɔ: «'Booyo! K-bukumbɔɔge kic ɓo ək ɓee tooddege, ɔ yeelge kic ɛ ək kujdege. Num gan maam *Goon Deba se m'ək gətn maam m'an kəl dom eyo.»

⁵⁹ Naan deek deb kuuy ki ɔ: «'Daanuma!» Gaabm se tərլin ɔ: «Ŋnum m'ade ɓaa duubm bubum jaayo.» ⁶⁰ Gan Isa tərլin ɔ: «Ŋ jeegen aan gɔɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa. Num naai se, 'ɓaa taad labar gen *maakŋ Gaar Raa se jeege tu.»

⁶¹ Tər deb kuuy daala ɓaado ŋin deekin ɔ: «Məlje, maam se m'je m'ai daana, naɓo ŋum m'ade tɛdn tɔɔse jeemge tun maakŋ ɓeem ki jaayo.» ⁶² Isa tərլin ɔ: «Debm ken naab naab ute maranɓe jaay tərլ aak mɛtin ki se, debm bin se aas gen 'kəŋ tɛdn naaba maakŋ Gaar Raa ki eyo.»

10

Isa əl jee mɛtin ken sik-cili-kaar-di se naaba

(Mt 10.7-16)

¹ Ken nakgen se jaay deel se, Məljege bɛer tɔɔf jee kuuy sik-cili-kaar-dio, nigde di dio ɔ ɔlden naaba maakŋ gɛgɛrge tu ɔ maakŋ naanɓe tun ken naan mala utu ɓaa maak ki kici.

² Gətn se Isa deekden ɔ: «Maakŋ-gətn tɛdga gen kəɔ se utu dɛna, naɓo jee tɛdn naabge se, baata. Bin num, 'təndki mɛtn Məl maakŋ-gətn taa ade kəl jee tɛdn naabge do ki gen kəɔŋ maakŋ gətna.» ³ Isa deekden ɔ: «Iin 'ɓaaki! Naɓo 'booyki: maam se m'əlsen aan gɔɔ gaan baatge maakŋ k-sogsogige tu. ⁴ Ken 'ɓaaki ɓaa se, ŋnte 'kuunki k'bənd gurs, ɓəɔnɔ, saa ɔ daan doob ki se, ŋnte 'daarki gen tɛdn tɔɔse nam ki.

⁵ «Maakŋ ɓee ken naase endkiga maak ki deet deet se, 'tɛddɛki tɔɔse. ⁶ Maakŋ ɓee ken jaay ŋkiga debm jaay je tɔɔse se, ŋki tɔɔse se 'kəɔpm maakŋ ɓeen ki; ken ŋki nam jaay je tɔɔse ey num, tɔɔse se 'tərլ ute naase. ⁷ Maakŋ ɓee jaay mɛlinge əksenga jiga num, inɓki gətn ese; əski ɔ aayki, taa debm tɛdn naaba se, bɛeki num, j'an kəɔŋ dal dubariŋa. ɔ inɓki kaam kalan, ŋnte 'leeki ɓee jeege tu.

⁸ «Maakŋ gɛgɛr ken naase endkiga jaay mɛlinge əksenga jiga se, kəsn ken naade ɓaansenoga se ŋnte 'baatŋki, əski. ⁹ Jee kəɔŋgen gətn ese ɛddɛki lapia ɔ jee se 'taaddɛki ɔki: ɓere, ɓorse *maakŋ Gaar Raa se aanga gətse ki. ¹⁰ Num gan, maakŋ gɛgɛr ken naase endkiga jaay, mɛlinge baatsenga kəɔŋ num, 'teecki naatn bəɔr ki ɔ 'deekɛki ɔki: ¹¹ Kudŋ maakŋ gɛgɛr se ken uun naaɓŋ jɛje ki se kic ɓo, k'tupsesiŋ naatn naanse ki. Bɛre 'jeelki: maakŋ Gaar Raa se aanga gətse ki! ¹² 'Booyki m'asen taada: ɓii ken *Raa 'kəɔŋ bəɔr do jeege tu se, jee ese se bəɔr ken kooɔŋ do naade ki se aden tɛdn ɔŋ cir gen jee maakŋ gɛgɛr ɔdɔm ki se dəkɔ*.»

Jee maakŋ gɛgɛr ken baate kaal maakde do Isa ki

¹³ Isa deekden ɔ: «Utu asen kəɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr ken Kəɔzin ki ɔ utu asen kəɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr ken Betsaida ki! Taa nakŋ-kəɔɓgen ken tɛdo gətse ki se, jaay 'tɛdoga tɛd maakŋ gɛgɛrge tun Tir ki ute ken Sidəŋ ken jee *kusinge se num, kaadŋ do dəkŋ naade tərլdɛga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kəl doa ɔ bəɔy burku dodege tu. ¹⁴ Deere, ɓii ken Raa utu 'kəɔŋ bəɔr do jeege tu se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'kəɔŋ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute Sidəŋ ki se daala. ¹⁵ ɔ naase jee gɛgɛr ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, ɔki nookse se 'keem kaan maakŋ raa ki la? Gətn! Naase se utu aki kooy 'ɓaa ɓee yoge tu.»

* 10:12 Aak Jen 19.24.

¹⁶ Tēr Isa taaddēn ɔɔ: «Debm booy uun taar naase se, booy uun taar maam kici ɔɔ debm baatse naase se, baatum maam kici. Anum debm kēn baatum maam se, baate debm kēn ɔlumo se kici.»

Jee mētin kēn sik-cili-kaar-di se ɔk tērl ɓaado

¹⁷ Kēn jee mētn Isa kēn sik-cili-kaar-di jaay naŋo naabde se, naade ɔk tērl ɓaado ɔŋ Isa ute maak-raapo ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mēlje, kēn naaje k'tuuro sitange ute ro naai se, naade kic ɓo tookjeno taarje.» ¹⁸ Gōtn se Isa tērlēn ɔɔ: «Maam m'aak *Bubm sitange ɓooy ooco maakŋ raa ki aan gɔɔ maan kēn aal wusuk wusuk se. ¹⁹ 'Booyki, kēse ɓo tɔɔŋŋ kēn maam m'ēdsen taa anki tuum wɔɔjge ute iinge ɔɔ ute tɔɔŋŋ se, naase anki cir jee wɔɔysege ɔɔ naade se paac asen 'kōŋ tēdn dīm eyo. ²⁰ Bin num maakse ɔŋte raapo taa sitange ɓeersēnoga ɔɔ booyseŋoga taarse, num gaŋ 'tēdkī maak-raapo taa rosege se Raa raanŋŋa raanŋ maakŋ raa ki.»

*Maak-raapm gēn Isa
(Mt 11.25-27)*

²¹ Naanŋ kēn se sum ɓo, Isa dooc ute *Nirl Salal, ɔɔ gōtn se maakiŋ-raap sakanŋ ɔɔ baag tɔɔm Raa ɔɔ: «Bua, naai ɓo Mēl maakŋ raa ute gēn do naanŋa, maam m'tɔɔmi taa nakgen se naai ɔyŋŋa kɔyɔ jee jeel-taarge tu ute jee mēteŋge tu, ɔɔ ɓorse naai 'taadga mētiŋa gaan sēemge tu. Deere, Bua, kēse ɓo nakŋ jigan kēn naai maaki jen ro ki. ²² Nakge paac se Bubum ēdumsŋga kaam jima. Ey num Goono se nam tap ɓo jeeliŋ eyo; kēn jeeliŋ se Raa Bubu kaliŋ ki sum. ɔɔ Raa Bubu se kic ey num, nam tap ɓo jeeliŋ eyo num kēn jeeliŋ se, Gooniŋ kaliŋ ki sum ɔɔ Gooniŋ se ɓo je anŋ taadŋ Raa Bubu se jeege tu.»

²³ Gōtn se Isa tērl aak jee mētinŋ ki ɔɔ taaddēn naade kalde ki sum ɔɔ: «Naase 'maakse raapo taa nakŋ kēn naase aakiŋki ute kaamse se. ²⁴ 'Booyki m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dēna ute gaariŋgen do dōkiŋ dēn se, je ɔɔ ade kaakŋ nakŋ kēn ɓorse naase aakki se, naɓo ɔŋ aakiŋ te eyo, ɔɔ je ɔɔ ade booy nakŋ ɓorse naase 'booyki se, naɓo ɔŋ booyiŋ te eyo.»

Isa aal naagŋ taara ute kōd *Samari debm ɓēē

²⁵ Bii kalanŋ debm jeel taadŋ tɔɔkŋ mētn Ko Taar Raa kalanŋ bini iinŋ ɗaar tōnd mētn Isa taa anŋ naama ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, m'tēdn m'ɔɔ dī jaay m'kōŋ *kaajŋ gēn daayum se?» ²⁶ Isa tērlinŋ ɔɔ: «Do *Ko Taar kēn Raa ēdo Musa ki se k'raanŋo j'ɔɔ dī? Kēn naai 'dooyiŋ se 'booy ɔkiŋ ɔɔ dīo?» ²⁷ Gaaba se tērlinŋ ɔɔ: «Kēn maam dooyiŋ se deek ɔɔ: *Naai 'je Mēli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute tɔɔgi paac, ute saapi paac ɔɔ 'je naapi se aan gɔɔ 'je ro naai mala.†*»

²⁸ Isa tērlinŋ ɔɔ: «Taar se, naai 'tērlŋga ute doobiŋa. 'Baa 'tēdn naanŋ se ɔɔ naai 'kōŋ kaajŋ gēn daayum.»

²⁹ Num gaaba je daapm taariŋ se tōnd mētn Isa ɔɔ: «Naapum tap ɓo naŋa?» ³⁰ Isa deekiŋ ɔɔ: 'Booy m'ai taadŋ mētn taara kalanŋ. Bii kalanŋ se, gaaba kalanŋ iinŋo maakŋ gēger kēn Jeruzalem ki ɓooy ɓaa ɓaa maakŋ gēger kēn Jeriko ki. Kēn naanŋ ɓaa ɓaa se, ɓaa ooc ji jee ɓoogge tu. Gōtn se jee ɓoogge se ɔkiŋa, tɔɔdn te kaliŋ naatŋ, ɔɔ tōnd aaliŋ par kaam yoa; jaay ɓo naade aanŋ rēsina. ³¹ Num gōtn se, *debm tēdn sērke Raa ki kalanŋ bini, ɓaado ɓaa te doobm se rēŋ sum ɓo, gaŋ kēn naanŋ aak gaabm tood par se, naanŋ aal cēs ki dōkɔ uun doobiŋ ɓaa. ³² Tēr kōd Lēbi‡ kalanŋ bin kic, aalo te doobm se. Num kēn naanŋ jaay aan gōtn se, naanŋ aak gaabm tood par se ɔɔ naanŋ kic aal cēs ki dōkɔ ɔɔ uun doobiŋ ɓaa kici. ³³ Num gaŋ kōd Samari§ kalanŋ bin kic ɓaa ɓaa merte ute doobm se. Kēn naanŋ jaay aak gaabm tood par se, naanŋ ējiŋ donŋ ki. ³⁴ Naanŋ ɓaado ɔŋŋa, tugiŋ taan-duŋa ute tōtn koojŋ binŋ, ɔtiŋ uubu ɔɔ saamiŋŋa; jaay ɓo uun ɔndiŋ do buuriŋ ki ɔɔ ɓaansiŋ ɓee ɓooy mertege tu ɔɔ inŋ donŋ ki. ³⁵ Mētbeenŋki se, naanŋ ɔɔd tamma dio, ēd debm tēdn mertege tu se

† **10:27** Aak Dt 6.4-5. ‡ **10:32** Lēbige, naade se mētijl Lēbi ki se ɔɔ naade lee noog jee tēd sērke Raage tu maakŋ Bee Raa ki. § **10:33** Samarige se ute Yaudge se taarde ɓaa eyo.

ወደ ደብዳቤ ወይ: «Gaabm se, aakiñ don ki. Nakñ naai utga cir naan se num, maam m'eterloga se, m'utu m'aisiñ kəŋŋ gətiñ ki.»

³⁶ Gətn se Isa tənd mətñ debm jeel taadñ təkñ mətñ Ko Taar Raa se ወደ: «Maakñ naai ki num, maakñ jeege tun mətə se, gaab kən jee boogge təndiño se kən gay bo naapiña?»

³⁷ Naan tərɪl Isa ki ወደ: «Jaay debm kən təd bεε deb kən jee boogge təndiñ se.» Gətn se Isa deekiñ ወደ: «Naai kic 'baa 'təd bin kici.»

Isa baa bεe Mart ute gən Mari ki

³⁸ Kən Isa jaay baa baa doob ki ute jee mətñ ki se, naan baa end maakñ naan ki kalan bini, ወደ gətn se mēnda kalan roñ Mart dəəf əkiñ bεeñ ki. ³⁹ Naan ək gēnaa roñ Mari ወደ Mari se, baado iñg mətñ jε Məljege tu ወደ naan iñg booy booy taar Məljege taad se. ⁴⁰ Kən Mart jaay naaba baa deel don se, naan baado deek Isa ki ወደ: «Məluma, aaka gēnaam se. Naaba se paac əñumsiñ dom ki. Kese tap bo naai an dīm ey ne? 'Deekiñ 'baado utu am noogo!» ⁴¹ Num Məljege tərliñ ወደ: «Mart, Mart, naai se uun nirli do nakge tun paacñ kən naai təd se; taa naan se bo naai 'baate roi tak tak ወደ 'tədī baa kaam ara kaam ara. ⁴² Num Mart, 'booyo. Naka kalan sum bo jiga cir paac. Kən se bo Mari bεer uunga. Num nakñ Mari bεer uun se, nam aṅsiñ kəŋ kəəf eyo.»

11

*Isa dooy jee mətñ ki gən keem *Raa (Mt 6.9-13, 7.7-11)*

¹ Bii kalan Isa iñg gətə kaam kalan bini, gən keem Raa. Kən naan jaay eem Raa aas se, maakñ jeege tun mətñ ki se, deb kalan baado tənd mətñ ወደ: «Məlje, 'dooyje gən keem Raa aan gəə kən Jan dooy jee mətñ ki se.» ² Isa taaddēn ወደ: «Kən naase jaay aki keem Raa num, 'deekki əki:

Bua, əñ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum bo Raa.

ጋñ naai bo kəsn gaara do jeege tu paac.

³ Ədjenə kəsn kən ajen kaasn bii-raa.

⁴ 'Təəljε *kusiñje taa naaje kic bo k'tədn kaldε jeege tun paacñ kən tujjenga naaje ki kici. ጋñte 'kəñje k'kənd maakñ nakñ naam ki.»

⁵ Gətn se Isa deekdēn daala ወደ: «Kən maakse ki se jaay, deb kalan ək mēdε ወደ mēdiñ se baado əñiñ daan nəə ki ወደ tənd mətñ ወደ: «Məduma, ədumo tu mappa mətə, ⁶ taa maakñ mēdumge tu se, deb kalan baadoga mērtε gətum ki, naəo maam m'ək dīm m'an kēf eyo.»

⁷ Num kən debm maak ki se jaay, tərliñ ወደ: «ጋñum, m'toodñ kaam kalan. Bərsε kaam taarum lε m'gaasiñga, ወደ maam m'ute gēnumge paac kic lε, k'toodga. Bin num, maam se m'kəŋ kiñ jaay m'ai kēdn mapp eyo.» ⁸ Gañ 'booyki m'asen taada: naan 'kiñ an kēf se taa gaaba se mēdiñ sum eyo, num taa naan dək taar tənd mətə əñ ey se bo, naan 'kiñ an kēdā.

⁹ «Maam m'deeksen m'ə: 'lee 'təndki mətə ወደ j'asen kēdā, 'lee 'jeki ወደ naase aki kəŋə, 'lee 'təndki kaam-taara ወደ j'asen kəəfə. ¹⁰ Deere, debm tənd mətə se j'an kēdε, debm je se 'kəŋə ወደ debm tənd kaam-taara se lε, j'utu j'an kəəfə. ¹¹ Saapki tu, maakse ki se bubm gay jaay, gooniñ tənd mətñ kəñje gətiñ ki num, naan an kəŋ kēdn wəəjə ne? ¹² Ey lε, kən tənd mətñ kaaəb kəŋə se, an kəŋ kēdn iñi ne? ¹³ Naasen jeege kən jig ey se kic bo 'jeelki kēdn nakñ bεε gēnsεge tu. Num mət kando Bubm kən maakñ raa ki 'kēdn *Nirl Salal jeege tun tənd mətñ ey ne!»

*Isa ወደ *Bubm sitange (Mt 12.22-45; Mk 3.22-30)*

¹⁴ Gaaba kalan bini ək kəəñ sitan ወደ naan əñ taad taar eyo. Bii kalan, Isa tuuriñ sitan se naatñ roñ ki. Kən sitan jaay teec əñiñ se, gaabm əñ taad taar ey se baag taadñ taara cεy. ጋ kən jee dεnge aak se nakñ se deel dōfə ወደ əkēdn taad eyo. ¹⁵ Num gañ maakdε ki

se jee kandum deek ɔɔ: «Ute Belzebul, naan̄ ken Bubm sitange se ɔo, naan̄ tuur sitange ro jeege tu.» ¹⁶ Mɛtingen kuuy se je an̄ naam se, tɔnd mɛtiŋ ɔɔ ŋ'aden tɛdn̄ nakŋ-kɔɔbm̄ ken naade an̄ kaakŋ jeel ro ki, ken bɔɔyo maakŋ raa ki. ¹⁷ Gaŋ Isa jeel maak-saapde dey se, deekden ɔɔ: «Maakŋ taa naan̄ gaar ken jeenge taarde ɔk mɛtn̄ naap eyo ɔɔ baagga tɛdn̄ bɔɔrɔ ute naapa se, naan̄ se utu tɛrɛɛ ɔɔ gɔtiŋ utu 'toodn̄ kuudu. ¹⁸ Naase ɔɔki: ute tɔɔŋ Bubm sitangen Belzebul se ɔo, maam m'tuur sitange ro jeege tu. Ken Bubm sitange tɛd bɔɔrɔ ute ro naan̄ malin̄ se, bin se naan̄ tɔpga ron̄a. Ken bin num, gaarin̄ se naan̄ an̄ kɔkŋ ɔɔ dɔo? ¹⁹ Naase ɔɔki: maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee mɛtse ki se, ken ɛddɛn tɔɔgɔ jaay tuur sitange se, naŋa? Bin num naade mala se ɔo asen kɔjŋ bɔɔrɔ dose ki. ²⁰ Num gaŋ ken maam jaay m'tuur sitange ute tɔɔŋ Raa deer num, kɛse *maakŋ Gaar Raa se bɔɔy aanga gɔtse ki. ²¹ Ken debm gaabm bɔɔrɔ jaay in̄g ute bɔɔrin̄ been̄ ki ɔɔ ken naan̄ jaay bɔɔb been̄ jiga se, maalinge se 'kɔŋ kut eyo. ²² Num gaŋ debm kuuy ken tɔɔg cirin̄ jaay baado oociŋga ɔɔ cirina jaay tɔsn̄ ute bɔɔriŋgen naan̄ ɔndo do ki se num, maalinge se, naan̄ an̄ tɔsn̄ nigin̄ jeege tu.

²³ «Debm jaay ute maam ey se, naan̄ se debm taamooyuma ɔɔ debm jaay noogum gen tusn̄ jeege ey se, debm bin se wɔɔkden wɔɔkɔ.»

Sitan ɔk tɛrl gɔtiŋ ki

²⁴ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Ken sitan jaay teec ɔŋga nam se, naan̄ ɔaa leedo do kɔd-ɔaarge tu je gɔtn̄ an̄ tɔɔl maakiŋa naɔo naan̄ jaay ɔŋo te ey se. Ken naan̄ jaay ɔŋ te ey num, baag taadn̄ ute maakin̄ ɔɔ: «Maam se m'kɔkŋ m'tɛrl gɔtn̄ ken m'iinno ro ki.» ²⁵ Ken naan̄ jaay ɔk tɛrl aan se, ɔŋ ɔee se j'ɔtiŋga aac walak ɔɔ nakiŋge se k'rɛɛs k'daapiŋga ute doobiŋa. ²⁶ Gɔtn̄ se naan̄ ɔk tɛrlɛ ɔɔ ɔaa ɔŋo sitangen kuuy cili ken kusin̄ cirin̄ naan̄ se daala. Naade ɔaado tɛlɛ ɛnd in̄g maakŋ gaab ken se ɔɔ king gaabm se tɛrl ɔaa tɛd kusin̄ cir ken deet se daala.»

Maak-raapo jeege tun uun taar Isa

²⁷ Ken Isa jaay utu taad taad taarin̄ se, mɛnda kalan̄ uun mindin̄ raan daan jee denge tu ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Mɛnd ken ooji naai ɔɔ ken naai aayo sin̄ se, ɔŋ maakin̄ 'raapm aak eyo.» ²⁸ Gaŋ Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «Jeegen booy taar Raa ɔɔ ɔkin̄ maakde ki se ɔo ɔŋ maakdege 'raapm cir daala.»

Isa uun maan nakŋ-kɔɔbm̄ ken Raa tɛdo ute Yunus

(Mt 12.38-42)

²⁹ Aan gɔɔ jeege baag tus tɛdn̄ den se, Isa baagden taad ɔɔ: «Jeegen duni ken ɔɔrse se, jee jig eyo. ɔɔ naade je kaakŋ nakŋ-kɔɔbɔ, naɔo nakŋ-kɔɔbm̄ naade an̄ kaakŋ jeel ro ki se, tecŋ aan gɔɔ ken gen Yunus se sum. ³⁰ Aan gɔɔ nakŋ aan do Yunus ki jaay taad jeege tun Ninib ki taa an̄ kaakŋ jeel ro ki Raa ɔo ɔliŋo gɔtde ki se*, *Goon Deba se utu 'tɛdn̄ bin kici, taa 'taadn̄ jeege tun duni ken ɔɔrse se, an̄ 'kaakŋ jeel ro ki naan̄ kic Raa ɔo ɔliŋo. ³¹ Bii ken Raa an̄ kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, nɛɛlgen iinno kaam kaam bɔɔyɔ† gɔtn̄ duni ɔaar ro ki se utu kɔkŋ mind jeegen duni ken ɔɔrse se. Taa naan̄ iinno gɔtn̄ dɔkɔ gen booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala. ³² Bii ken jaay Raa an̄ kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, jeegen Ninib ki se kic utu 'kɔkŋ mind jeegen duni ken ɔɔrse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ɔɔ tɛrlga maakde do Raa ki, anum 'booyki, debm ara se cir Yunus se daala.»

Kaama se aan gɔɔ lɔɔmpɔn roa

(Mt 5.15, 6.22-23)

³³ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Nam jaay ɔɔcga lɔɔmpɔ num ɔyiŋ mɛtn̄ dɔm ki eyo ey lɛ deebiŋ ute dɔm eyo, num j'uun j'ɔliŋ raan ro kaag ki taa jee ɛnd gɔtn̄ ese 'kaakŋ gɔtn̄ wɔɔrɔ. ³⁴ Kaami se, naan̄ ɔo lɔɔmpɔn gen roi. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te denin̄ paac kic in̄g

* 11:30 Aak Yunus 3.3-5. † 11:31 Aak 1Gar 10.1-13.

maakŋ gət kən wəərə. Num kən kaami jaay kəənə num, roi ute deniŋ paac kic maakŋ gət kən ədə. ³⁵ Bin se, ənd kəndə ute gətn wəər kən naai əkse, ənte kəniŋ 'tədn gətn ədə. ³⁶ Kən kiŋgi jaay paac iŋg gət kən wəər se ə kən dim əd cəkə kic gətə roi ki num, bin se, kiŋgi ute deniŋ paac se, 'tədn gətn wəərə aan gəə ləmpən kən lee wəəri gətə kələŋ se.»

Isa mooy *Parizige
(Mt 23.1-36)

³⁷ Kən Isa utu taad taad bərt sum bə, kəf Parizi kalan bini danŋ ə k'baa kəsn beən ki. Kən naade jaay aan se, naade toof ute cəsde jaay bə baag kəsə do tabil ki. ³⁸ Kən kəf Parizi jaay aak Isa tug te jiŋ aan gəə kən naade lee tug se ey sum bə, baag kəsə se, naaŋ aak se əkiŋ taad eyo. ³⁹ Gətn se Məljege deek kəf Parizi ki ə: «Naase Parizige se, naase 'tugki naaŋ nakgen naase 'lee aayki ə əsnki se aac walak, num gaŋ maakiŋ tap bə əniŋki dooc ute saapm gən boogo ute nakgen *kusiŋa. ⁴⁰ Kalə jee dərige! Raa kən əbə daa roi se, kən maak ki kic naaŋ bə debm kəbiŋ ey la? ⁴¹ Nakŋ naase əkki maakŋ baay kəssege tu se, ədiŋki *sərke jee daayge tu, bin jaay bə maakse 'tədn aak bəe naan Raa ki.

⁴² «Num naasen Parizige utu asen tədn əŋ aak eyo, taa nakgen naase əkki sēm sēm kən 'lee təmbki maakŋ taadsege tu kən tədiŋ niŋimi ute naksegen maakŋ jinen ki se kic bə, naase 'lee 'niŋiŋki gətə kaam sik ə kən kaam kalan se, naase 'lee ədiŋki Raa ki. Na bə naase 'tədkı nakge ute doobiŋ eyo ə 'jeki Raa eyo. Bəeki num, naase aki tədn nakgen ute doobiŋa ə aki je Raa jaay bə, naksegen kən naase 'lee ədkı sərke Raa ki sēm sēm se kic bə, ənten 'dirigiŋki kici.

⁴³ «Naasen Parizige utu asen tədn əŋ aak eyo, naasen kən 'baakiga maakŋ *bēe kən Yaudge lee tusn maak ki se, 'jeki əki naase bə aki kiŋg naan ki. Ə kən aankiga bəər ki kic lə, 'jeki əki jeege bə asen tədn təse naase ki bə deete.

⁴⁴ «Utu asen tədn əŋ aak eyo, naasen kən 'tecki aan gəə yogen k'duubde maakŋ baad ki kən jeege əŋ aakde eyo, jaay lee do ki se‡.»

⁴⁵ Gətn se debm jeel taadn təkŋ mətŋ Ko Taar Raa kalan bini deek Isa ki ə: «Debm dooy jeege, taar kən naai iŋg 'taad se, kəse naai 'naajjen naaje kici.»

⁴⁶ Gaŋ Isa tərliŋ ə: «Naasen jee jeel taadn təkŋ mətŋ Ko Taar Raage se utu asen tədn əŋ aak ey kici, taa naase 'tuun 'təndki daam deer se do jeege tu, num naase, ute goon jisen baat se kic bə utiŋki eyo.

⁴⁷ «Utu asen tədn əŋ aak eyo naasen 'lee iŋ 'daapki do baadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dəkŋa ə naade se buŋsege bə kən təaldeno. ⁴⁸ Kən bin num, naase ute bubsege se taarse kalan; jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade bə jee təaldeno ə naase bə jee kiŋ do baaddege. ⁴⁹ Taa naaŋ se bə, Raa kən jeel-taar mala mala se taad ə: M'utu m'aseno kəl jee taad taar teeco taarum ki ute jee kaŋ naabumge ə mətŋge naade utu aden təə ə mətŋgen kuuy se, naade utu aden dabara. ⁵⁰ Taa naaŋ se bə, jee duni kən bəse se, taa moosn jeegen taad taar teeco taar Raa ki se, naaŋ utu aden kəkŋ mindde do yodege tun baago kaad kən Raa utu aalo kaal do dunia, ⁵¹ kən iŋo do yo Abəl ki bini aan do yo Zakari, kən k'təliŋo daan *gətn kən k'lee k'tədn sərke Raa ki ute *Bee Raa. Deere, 'booyki m'asen taada: jee duni kən bəse se Raa utu aden kəkŋ mindde.

⁵² «Naasen jee jeel taadn təkŋ mətŋ Ko Taar Raage se utu asen tədn əŋ aak eyo! Taa naase 'gaaskiga doobm kən 'kəl jeege gətn Raa ki ə naase malinge lə 'baate kəndki, ə jeegen je kənde se lə, naase 'gaasdeki doobo.»

⁵³ Kən Isa jaay taad naŋ taariŋa ə teeco teec gətn ese se, jee jeel taadn təkŋ mətŋ Ko Taar Raage ute Parizige se iŋ roŋ ki cəy ə naade baag tənd mətŋ do taarge tu dēna. ⁵⁴ Do taarge tun Isa taad se, naade goomiŋ kən naaŋ jaay taad tuiŋga num, naade aŋ kəkŋ mindiŋa.

‡ 11:44 Do dəkŋ se Yaudge jaay leega do baad ki num, saap ə naade tədga aak kusu naan Raa ki.

12

Jee taad tal ɔ naade se jee Isage (Mt 6.12, 10.16-39)

¹ Kaad ken se, jeege tus dupu kando kando bini baag tuum naapa. Gɔtn se Isa baag taadn jeege tun metin ki se bo deete deekden ɔ: «Naase se, ɔndki kɔndɔ ute ɔrom *Parizige. Ɔrom naade se je taadn ɔ naade tɛd rode aan gɔɔ naade bo jee taad taar met ki.

² «Taa kaadn jaay utu 'kaan se, nakn paacn j'ɔyinga koy se, utu toodn tal. Ɔɔ nakn borse k'jeelki metin ey se, j'utu j'an ki jeele. ³ Bin bo, nakn paacn naase 'taadn ki maakn nɔɔr ki se, 'baa 'taadn ki jeege tu ute kaam kaada. Nakn ken naase 'booyin ki k'taadsen naan ki metn bisege tu maakn bee ki se, 'wɔɔki n ki do beege tu kici.

⁴ «Mɛdumge, taar se maam m'taadsen naase ki: ɔnte 'beer ki jeege tun 'tɔɔl daa roa, num mɔɔtn asen kɔn tɛdn dim ey se. ⁵ Num 'booyki m'asen taadn debm ken naase anki beere: 'beer ki deb ken ooykiga kic bo, naan ɔk tɔɔgn ken asen kɔl maakn pood ken gen daayum. Deere, 'booyki m'asen taada: kɛse bo debm ken naase anki beere.

⁶ «'Jeelki, yeelge sɛem sɛem mii se k'dugin ute kɔbɔɔ di sum ey la? Ute naan se kic bo, *Raa ɔn dirig kalan maakde ki eyo. ⁷ Num gan naase se bini bɛɛkn dosege se kic bo, Raa jeelin kalan kalan. Bin se, ɔnte 'beer ki! Naan Raa ki se naase 'cir ki yeelge se dɔkɔ.

⁸ «'Booyki m'asen taada: debm taad naan jeege tu ɔ naan debm maam se, maam *Goon Deba kic bo maam m'taadn naan *kɔdn Raage tu m'ɔɔ naan se debm maama. ⁹ Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatin naan kɔdn Raage tu. ¹⁰ Ɔɔ debm ken tuj taarina ro Goon Deb ki se, Raa an tɔɔl *kusi n se se; num debm ken jaay naaj *Nirl Salal se, naan se Raa an tɔɔl kusi n se eyo. ¹¹ Ken naase jaay k'tɔk k'baansenga maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se ey le naan gaaringe tu ɔ gɔtn tɔɔgge tu se num, naase ɔnte 'beer ki do taar ken naase aki baa taadn naande ki ken anki nakn kɔɔdn dose. ¹² Taa kaad ken se, Nirl Salal bo asen kɔl naase aki jeel taadn taara naande ki.»

Debm maal debm derle

¹³ Maakn jee dɛnge tu se, deb kalan bini baado ɔn Isa ɔ deekin ɔ: «Debm dooy jeege, genaam se ɔl nam baa 'taadn, n'baado num maal bubje se ɔn naai bo ajesi nigi.» ¹⁴ Gɔtn se Isa tɛrlin ɔ: «Debm ken ɔndum gen kaakn metn taarsege ey le gen nig n maalsege se, tap bo nana?» ¹⁵ Tɛr naan taad jeege tu paac ɔ: «ɔndki kɔndɔ! Ɔɔ naase se ɔndki dose daan ki, bɔɔbki rose ro tama ki. Taa debkilim se, maalin den aan gɔɔ di kic bo, ken ɔlin ing se, maalin eyo.» ¹⁶ Gɔtn se tɛr Isa taadden ute kaal naagn taara ɔ: «Debm maala kalan bin se, maakn gɔtin ooj tuun karat karat. ¹⁷ Ken naan aak nakin jaay ooj den se, naan baag taadn ute maakin ɔ: «Baar jaaki tap bo, maam m'tɛdn rom m'ɔɔ di? Bɛrɛ, gɔtn am kaasn m'an kɔmb nakumge se le gɔɔ.» ¹⁸ Tɛr naan taad ute maakin ɔ: «Borse, kɛse bo nakn maam m'utu m'tɛda: giijumge se m'aden tɔɔkn paac naatn ɔ m'kɔbm kengen kuuy magala magala cir naadege se daala. Ken m'ɔɔdɛnga jaay aasga num, teenumge ute nakumge paac se, m'aden tusn kɔmb maak ki. ¹⁹ Gɔtn se maam m'deekn rom ki m'ɔɔ: ai roma, 'tɔɔl kɔɔri gen baara baara, taa kɔɔ ute kaayi le, dɛna. Taa naan ki se maam m'kɔɔ, m'kaaye ɔ m'tɛd nakgen ken maakum jea.» ²⁰ Num gan Raa deekin ɔ: «Kalɛ debm derle, maakn nɔɔr ken ese sum bo, naai le 'kooyo; num nakigen naai 'tusi n se, tap bo 'kɔɔpm nan ki?» ²¹ 'Booyki! Kɛse nakn ken utu 'kaan do deb ken tusn maala dɛna do duni ki, na bo naan Raa ki se, naan ɔk dim ey se.»

Aalki maakse do Raa ki (Mt 6.19-34)

²² Gɔtn se Isa taad jeege tun metin ki ɔ: «Taa naan se bo, maam m'deeksen m'ɔɔ: taa kose se ɔnten 'kuunki nirlse taa nakn naase aki kɔɔ ɔ taa rose se ɔnten 'kuunki nirlse do kal ken naase aki tuusu. ²³ Taa kose se, naan cir nakn kɔɔ ɔ rose se le, naan cir kala.

²⁴ Aakki tu gaakge se; naade le ɔc eyo ɔc ɔk teen gen koj eyo ɔc giiji le, naade ɔk eyo ɔc gɔtn kɔmb kɔrbɔtde kic ɔo, naade ɔk eyo. Ute naan se kic ɔo, Raa ulde. Num naase se met kando yeelge se, naase 'cirdeki? ²⁵ Maakse ki se, naŋa jaay ute kuun nirlin sum ɔo 'kɔŋ ziidn ɔii kingin do naan ki ne? ²⁶ Ken ese jaay naase ɔŋ aasin ki te ey num, gen di jaay naase uunki nirlse do nakge tun ɔp ɔaa se?

²⁷ «Aakki tu pɔɔŋ nakgen taak beɛ maakŋ kaag ki se; naade se ɔb kuubu eyo ɔc ɔnd ceke eyo. Naɔo 'booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dɔkin se, ute maalin den paac se kic ɔo, ɔii kalan ɔŋ uus te kal aak beɛ tec aan gɔɔ gen naade se eyo. ²⁸ Mu jaaki daar maakŋ kaag ki ɔc metbeeki sum ɔo j'utu j'an tɔɔc se kic ɔo Raa tamarin aak beɛ beɛ se, met kando asen kɔŋ kedn kal tuusu naase ki ey ne? Berɛ, naase se jee ken aalki te maakse paac do Raa ki eyo. ²⁹ ɔɔ ɔnte 'kuunki nirlse gen je nakŋ naase aki kɔsɔ ɔc aki kaaye. ³⁰ Nakgen bin se paac, jee jeel Raa mal ey ɔo daayum inŋ saap do ki. Ey num, Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ ken naase 'jeki. ³¹ Num naase se 'jeki ɔo Raa kɔsn gaara dose ki ɔc nakgen ɔp se, naan asenin kedn do ki. ³² Naasen dɔɔl baatgen cɔkɔ ara, ɔnte 'beerki! Taa Bubsen maakŋ raa ki se, nakŋ ken tɔolin naan ki se, naase utu aki king ute naana maakŋ gaarin ki.»

Kɔrbɔtn maakŋ raa ki

³³ «Bin se, nakŋ naase ɔkki se, dugin ki naatn ɔc gursin se, edin ki *serke jee daayge tu. Bin se gɔɔ naase ɔmbkiga naksege gɔtn 'kɔŋ 'tuj eyo ɔc daayum asen toodn kɔrbɔtɔ maakŋ raa ki. Gɔtn naane se, debm ɔoogo gɔtɔ ɔc k-ŋɔɔ kic ɔo an kɔŋ tuj eyo. ³⁴ Taa gɔtn maalse ro ki se, gɔtn ese ɔo maak-saapse inŋ ro ki kici.»

ɔnte 'toodki bia

(Mk 13.33-37; Mt 24.42-51)

³⁵ «Inŋki daayum ute kal tedn naabse rose ki, ɔc ɔnte 'kɔnki lɔompsege 'kooyo. ³⁶ ɔɔ naase inŋki aan gɔɔ jeegen ken inŋ aak kaak kaam mɛlden ken utu ade terl gɔtn kɔkŋ mɛnd ki se. Taa ken naan jaay aanga ɔc tɔndga kaam taara num, naade an naar kɔɔɔ. ³⁷ Maak-raapo naade ken mɛlde ɔaado ɔŋdega jaay naade utu inŋ king zɛɛr se. 'Booyki beɛ m'asen taada: mɛlde se, naan mala 'kuun kuusn kal tedn naabina aden kɔŋ naan ki ɔc naan ɔo aden kedn kɔsɔ. ³⁸ Maak-raapo naade ken mɛlde 'kaan daan nɔɔr ki lɔ do metbeeki ken aden kɔŋ naade utu inŋ zɛɛr se.

³⁹ «Naase 'jeelki, ken mel beɛ jaay jeel kaadn debm ɔoogo ano ɔaa num, naan 'kɔŋ been se debm ɔoogo an terɛc eyo. ⁴⁰ Naase kic 'daapki rose, inŋki do metɛkse ki, taa kaadn ken *Goon Deba jaay ade ɔaa se le, naase 'jeelki eyo.»

⁴¹ Gɔtn se Pier tɔnd metin ɔɔ: «Meluma, kaal naagŋ taar ken naai taad se, taad ute naaje sum lɔbu ute jeege paac le?»

⁴² Meljege terlin ɔɔ: «Debm tedn naabm metɛke ɔc tuj ɔrmin ey se ken gay? Naan ɔo debm ken melin utu an kɔŋ jee tedn naabgen kuuy kaam jinɔa ɔc ken aanga kaadin ki num, aden lee 'nign nakŋ kɔsɔ. ⁴³ Maak-raapo debm tedn naab ken melin aan jaay ɔŋin naan utu tedn tedn naabm ken naan ɔŋinsin kaam jin se. ⁴⁴ 'Booyki beɛ m'asen taada: debm tedn naabm bin se, melin utu an kɔŋ nakinge paac kaam jinɔa. ⁴⁵ Num gan ken debm tedn naabm se jaay taad ute maakin ɔɔ: Melum se ade kɔŋ terl yɔkɔd eyo, ɔc gɔtn se naan iin baag tɔnd jee tedn naabgen mɛndge ute gaabge, jaay naan ɔsɔ ɔc aay oono. ⁴⁶ Gan mel gaabm ese se, ɔiin jaay naan ano terl se, naan ɔnd eyo ɔc kaad ken naan aan kaan kic le, naan saap do ki eyo. Ken melin jaay aanga num, utu an tuur naata ɔc an kolin 'dabar ute jee ken baate kaal maakde do Raa ki. ⁴⁷ Debm tedn naabm ken jeel naabm ken melin maakin jen ro ki se, naɔo ɔŋ tedin te ey se, naan se melin utu an kɔnd den aak eyo.

⁴⁸ «Num gan debm tedn naabm jeel eyo naabm ken melin maakin jen ro ki se, ken naabin se jaay tujga kic num, j'an kɔndin kaam dɔɔdin ki sum.

«Taa naan se 60, debm ken j'edfinga nakge den num, k'je gōtin ki kic 60 dena ɔ debm ken j'ɔninga nakge den kaam jin se, j'utu k'tond metn nakge dena gōtin ki kici.»

Taa Isa se jeege utu 'gaan ute taasdege
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Isa taad ɔ: «Maam se m'6aano ute poodo do naan ki ɔ m'je poodn se 'kɔkɔ. ⁵⁰ Kɔr naan se kaan se, maam m'ɔk *batem dubar ken maam m'utu m'batizi. Naan se 60, nakn deerum ken ing booyum bini m'utu m'an tɛdn 'kaasn jaay se.

⁵¹ «ɔnten 'saapki ɔki maam se m'6aano ute lapia 60 do naan ki. Gōtɔ! 'Booyki, m'asen taada: maam se m'6aado 60 gen gaan jeege ute naapa. ⁵² Taa naan se 60, naan ki se, jee maakn beede ki mii se utu gaan ute naapa. Maakde ki se, jee mōtɔ taarde 'kɔn kɔkn metn naapa ute jee di eyo ɔ jee di se kic 60 taarde 'kɔn kɔkn metn naapa ute jee mōtɔ eyo. ⁵³ Naade utu gaan ute naapa: bubu se, utu 'gaan te goonin gaaba ɔ goon gaaba se, utu 'gaan ute bubin kici; ko se, utu 'gaan ute goonin menda ɔ goon menda se, utu 'gaan ute koŋa kici. Moom menda se, utu 'gaan ute mend goonina ɔ mend goono se, utu 'gaan ute moomin menda kici.»

Jee se jeel kaakn kaadn nakge

⁵⁴ Isa taad jee denge tu daala ɔ: «Ken naase jaay aakkiga gapara ɔsga metn raa ki num, 6orse sum 60 naase naar ɔki maane utu ade 6aao. ɔ maane se 6aado deere. ⁵⁵ Ken naase jaay aakkiga kuulu baagga kɔl 6aa kaam kaam berde se*, naase ɔki, jaaki se gōtɔ utu 'kɔngɔ ɔ gōtɔ 6aado ɔng deere. ⁵⁶ Ken naase jaay 'jeelki kaakn jeel kaadn nakgen ken tɛd do naan ki, ute ken tɛdn maakn raa ki num, 'tɛd ɔ dī jaay 'jeel ɔkki metn nakgen ken deel daanse ki ey se? Naase se jee ken saap ɔkki metn nakge eyo.

'Daap taari ute debm taamooyi

⁵⁷ «Gen dī jaay naase ɔn aak ɔkki metn nakgen gen tɛd ute doobin ey se? ⁵⁸ Taa naan se 60, ken naai '6aa 6aa gōtn kɔjn bɔɔr ki num, doob ki se, ute debm taamooyi se naai ai kaami daap taari. Ey num, 6ere, naan ai 6aa kɔli gōtn debm kɔjn bɔɔr ki ɔ debm kɔjn bɔɔrɔ se le ai kɔli gōtn asgarge tu ɔ asgarge se, ai kɔkn kɔli dangay ki. ⁵⁹ 'Booy m'ai taada: nakn doi ki paac se, bini kɔbɔrɔ kic 60 ɔg nanin te ey se, naai 'kɔn teecn maakn dangay ki eyo.»

13

Borse 'terlki maakse do *Raa ki

¹ Kaad ken se, jee metinge 6aado taad Isa ki taa Galilegen 6aado tɛdn *serke jaay 60, Pilat tɔalde kaad ken naade tɛd tɛd serke se. ² Gōtn se Isa terlden ɔ: «Saapm naase ki num, ɔki Galilegen ken Pilat tɔalde se 60, tɛdga jee *kusin cir Galilegen 6aa se paac la? ³ Gōtɔ! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki te ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici. ⁴ Lɔ jeegeen sik-kaar-martn 6ee jɛrle k'danin Siloe ken ooc dode ki jaay tɔalde se, gen naase ki num, jee Jeruzalem ki te dendɛ se, ɔki naaden ken ooy se 60, jee kusinge cir jee 6aa se paac la? ⁵ Gōtɔ! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici.»

Kaal naagŋ taara ro ko ba ken ooj eyo

⁶ Gōtn se Isa taad ute kaal naagŋ taara ɔ: «Gaaba kalan ɔk ko ba maakn jinenin ki ɔ naan 6aado je koojina, na6o ɔn te koojin eyo. ⁷ Gan naan deek deb ken tɛdin naaba maakn jinenin ki se ɔ: «Aaka, ko kaagŋ se maam m'leega 6aara mōtɔ ɔ m'je koojin na6o m'ɔn eyo. Borse ɔg 'gaan undin naatn, taa naan le daar gaas gōtɔ cere sum.» ⁸ Num debm tɛdn naaba se terlin ɔ: «Meluma, ɔnunsin gen 6aara kalan daala; maam m'an kudn metina ɔ

* 12:55 Taa naan *Israel se gapara ute maane se 6aado kaam kaad toocŋni.

m'utu m'an kəmb yεεε. ⁹ Bin sum 6o ute naan se kər 6aar kuuy se, səm utu 'koojo daam; ken naan jaay ooj te ey ɛ, an kəgɲ kund naatn.»

Isa ɛd lapia mɛnd ki *6ii sebit ki

¹⁰ Bii kalan, 6ii sebit ki se, maakɲ *6eege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, gətn se Isa 6aa ɛnd maakɲ 6ee ken kalan ɔɔ baag dooy jeege. ¹¹ Gətn se, mɛnda kalan ɔk kəɔɲ sitan ɔɔ gətn kəɔɲɲɲ ɔkin sum se, ɔkga 6aara sik-kaar-marta. Ɔɔ kəɔɲɲɲ se ɔkin durunɲɲki tɛdɲ tap 6o ɔɲ sɛɛj eyo. ¹² Ken Isa jaay aakin se, danɲina ɔɔ taadɲ ɔɔ: «Mɛnda 'booyo, maam se m'ɔɔdɪga doi maakɲ kəɔɲɲi ken lee dabari se.» ¹³ Gətn se Isa ɔnd jɲina do mɛnd ken se, ɔɔ mɛnd se naar ɔɲ lapia, iɲɲ ɔara sɛɛj tal ɔɔ baag *nookɲ Raa. ¹⁴ Gan magal 6ee ken Yaudge lee tusn maak ki jaay aak Isa ɛd lapia mɛnd ki, 6ii sebit ki se, naan maakin taariɲa. Gətn se naan uun mindɲ raan taad jeege tu ɔɔ: «'Booyki! Naajege se, j'ɔkki 6ii mɛɛɛ gen tɛdɲ naaba. Bin se, debm je lapia ron num, ɲ'6aado daan 6iige tun se. Ey num 6ii sebit se, 6ii tɛdɲ naab eyo.» ¹⁵ Gan Mɛljege tɛrlɲ ɔɔ: «Aak jeege ken tɛd rode aan gɔɔ jee taad taargen mɛt ki ara! Maakse ki se, nanja jaay aanga 6ii sebit ki num, kəɲ kəɲ maranɲina ey ɛ buuriɲa mɛtn belɲ ki ɔɔ an tuutn gen 6aa kɛdɲ maan ey se? ¹⁶ Num mɛnd se ɛ, naan mɛtjil *Abraam mala, ɔɔ aaka, gətn *Bubm sitange ɔkin sum se ɔkga 6aara sik-kaar-marta. Bɛɛki num, 6ii sebit ki se 6o, j'an kəɔdɲ donja maakɲ ji Bubm sitange tu se ey la?» ¹⁷ Ken jee taamooyinge jaay 6aa booy taar se, səkəɲɔ 6aa tɔɔldɛ; gan jee dɛngen aak nakɲ-kəɔbgen paacɲ naan tɛd se, maakde raapo.

Isa aal naagɲ taara ute kaam nakɲ k'danɲɲ mutard

(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)

¹⁸ Gətn se, Isa tɛr taadden daala ɔɔ: «Ken Raa utu 'kəsn gaar do jeege tu tap 6o 'tecɲ aan gɔɔ dɪ? Maam m'an kəmb bɛyɛ ute dɪ? ¹⁹ *Maakɲ Gaar Raa se, tecɲ aan gɔɔ kaam nakɲ k'danɲɲ *mutardn* ese se, ken gaaba kalan uun ɔɔcin maakɲ jɲɛɲɲɲ ki. Ken naan jaay ɔɔcin sum se, naan teece ɔɔ teep tɛd ko kaaga. Bini yeelge kic 6o 6aado uj kujdege tɛtɛtinge tu.»

Isa taad kaal naagɲ taara ute ɔrəmɔ

²⁰ Isa deek daala ɔɔ: «*Maakɲ Gaar Raa se tap 6o m'an kəmb bɛyɛ ute dɪ? ²¹ Naan se tec aan gɔɔ ɔrəm ken mɛnda jaay tɔs rujɲ gɛmɛ dooc gərn magala ɔɔ ken naan jaay deepinga ɔɔ ɔmbinga maak ki num, iɲɲɲ paac se.»

Doobm ken ɔl jeege *maakɲ Gaar Raa ki

(Mt 7.13-14,21-23, 8.11-12)

²² Ken Isa jaay 6aa 6aa Jeruzalem ki se, naan aal teeco maakɲ gɛgerge tu ɔɔ maakɲ naange tu ɔɔ naan ken se, naan lee dooy jeege. ²³ Gətn se nam kalan bini tənd mɛtin ɔɔ: «Mɛluma, jee ken utu kaaj se, baat ey ne?» Gətn se Isa tɛrldɛn ɔɔ: ²⁴ «Aayki kaamse ɛndki ute taa doobm baata, taa maam m'deeksen m'ɔɔ: jeege dɛna utu 'je doobm 'kɛnde na6o naade an kəɲ kaas eyo. ²⁵ Ken kaadɲ jaay utu kaan se, mɛl 6ee utu kiɲɲi ɔɔ 'gaasn kaam taariɲa ɔɔ naasen aki kəɔpm naatn se aki baagɲ tənd kaam taara aki deekɲ ɔɔki: Mɛlje, ɔɔdjen kaam taara! Gan naan maak ki se asen tɛrl ɔɔ: Naase tap 6o, iɲkiro gayo? Maam se, m'jeelsen eyo. ²⁶ Kaad ken naane se, naase anki taadɲ ɔɔki: naaje se j'ɔso ɔɔ j'aayo ute naai tɛɛ ɔɔ naai dooy jeege daan doobjege tu kici. ²⁷ Gan naan utu asen tɛrl ɔɔ: Naase iɲkiro gay gay se, maam m'jeelsen eyo. Iikki naatn cɛɛm ki dəkɔ, naasen paacɲ jee tɛdɲ *kusinge se! ²⁸ Gətn naane se, naase aki 6aa keeme ɔɔ aki taan naanɲsege ken aki 6aa kaakɲ *Abraam, Isak ɔɔ *Yakub ute jee taad taar teeco taar Raa ki paac maakɲ Gaar Raa ki; na6o naase se, j'asen tuur naatn. ²⁹ Bii ken se, jee mɛtinge se adɛ kiɲ gətn kaada tookɲɔ ɔɔ jee mɛtinge se adɛ kiɲ gətn kaada toocɲni, ɔɔ kengen mɛtinge adɛ kiɲ kaam kaam kooko ɔɔ kengen kuuy se adɛ kiɲ kaam kaam bɔɔyɔ, ɔɔ paac naade adɛ 6aa utu tusn 'kiɲ kəsn 6ii laa ki ute maak-raapo maakɲ Gaar Raa ki. ³⁰ 'Booyki! Bin 6o, jee kaam mɔɔtn se 6o, utu 'tɛdɲ jee deet deete ɔɔ jee deet deet se 6o, utu 'tɛdɲ jee kaam mɔɔtn.»

*Isa ute *Erod
(Mt 23.34-39)*

³¹ Naan ken se sum bo, *Parizige kandum bini baado on Isa do deekin do: «Bere, iin goti ki se 'baa; taa Erod se le je ai tolo.» ³² Isa terlden do: «'Baa onki k-bukumboo ken ese do 'taadin ki doki: 'Booyo, maam se m'tuur tuur sitange do m'ed ked lapia jee koonge tu jaaki do metbeeki; do maakn bii k-motoge tu se, maam m'nan naabuma. ³³ Bin num, jaaki, metbeeki do pelen se, maam m'baa ute naanuma, taa doobin eyo ken debm taad taar teeco taar Raa ki jaay 'kooy Jeruzalem ki ey se.»

Isa eem taa Jeruzalem

³⁴ Isa deek do: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tool jee taad taar teeco taar Raa ki do jee ken Raa oldeno goti ki kic bo, naai bo debm tund toalde! Met kando, maam m'je m'tusn genige aan go ko koronj ken lee tus geninge taa beekn keyin ki se, nabo naase 'jeki te eyo. ³⁵ 'Booyki! *Bee Raase se utu 'toodn kuudu. 'Booyki m'asen taada: naan ki se, naase 'je amki kaak kic bo amki 'kon eyo, bini utu 'kaan kaad ken naase utu aki deekin doki: On Melje Raa tedn beena do debm ken utu baado ute ro naana!»

14

*Ter Isa ed lapia debm koon ki *bii sebit ki
(Lk 6.6-11, 13.10-17)*

¹ Bii kalan se, Isa baa kosn maakn bee magal *Parizige tu kalan bini, gan biin se, bii sebit. Do jee ing gotn ese ondin kaama tak. ² Gotn se gaaba kalan moobga moob se, baado daar naanin ki. ³ Naan ken se, Isa taad jee jeel taadn toonj metn Ko Taar Raage tu ute Parizige tu do: «Gen naase ki num, bii sebit ki se, debm koon se j'ok doobm j'an kedn lapia lobu goto le?» ⁴ Gan naade do dek do baate terlin taara. Gotn se Isa ok debm koon se, edin lapia do onin baa been ki. ⁵ Ter Isa deekden do: «Maakse ki se jaay, debm ken goonina ey le maranina ooc maakn bud ki ute bii sebit se, 'booy an naar kuun ey ne?» ⁶ Gotn ese, taar ken naade 'kon jaay an terl tap bo, ok eyo.

'Beer gotn king kaam moon

⁷ Ken Isa aak jeegen k'dandeno gotn kos ki jaay je je gotn king naan ki se, naan aanden kaa taara do: ⁸ «Ken naai jaay k'danjiga gen baa kosn gotn konj mend ki num, onte 'baa king naan ki. Ey num som, maakn jeege tun k'dandeno se, nam kuuy magal ciri naai se utu ade baa. ⁹ Do debm ken danseno se, utu ade baa, ai deekn do: «Meduma, iin on gotn ese; kese gotn king naai eyo.» Ken naai 'kiin gotn ese jaay bo, 'baa king gotn kaam moon se, naan ken se, naai sokon ai tolo. ¹⁰ Num taa naan se bo, ken k'danjiga num, 'baa ing got ken kaam moon. Bin se debm daji se jaay aanga num do aaki naai ing king kaam moon se, gotn se naan ai deekn do: «Meduma, iin 'baado ing naan ki ara.» Naan ken se, jee ken k'dandeno gotn kos ki se paac ute naai se, naade ai kaaki se ai kaali maak ki. ¹¹ Taa debm noonj ronj raan se, utu 'koom baate do debm oop ronj baat se, ronj utu 'kookj raan.»

Doobm ken anki dan jeege gen kos

¹² Gotn se Isa taad gaab ken danjo been ki se kici, deekin do: «Ken naai jaay 'dan jeege katar ki ey le teger gen kos, onte danjo medige, genaige, taasige do onte dan jee do daamboogigen jee maalge. Ey num som, biin kuuy se, naade utu ai dan kici do nakn naai eddesinga se le, naade aisin terl goon ki. ¹³ Num gan ken naai jaay 'je kedn kosn bii laa ki ute maak-raapo num, 'danjo jee daayge, jee ken koon tujdege tuju, jee cekedge do jee kaam-tookge. ¹⁴ Bin se, ai 'tedi maaki 'raapo, taa nakn naai edden se le, naade aisin kon terl goon ki eyo. Num naan se, *Raa mala bo aisin terl goon ki, kaad ken naan utu 'dur jee ken ted nakge ute doobina daan yoge tu se.»

*Isa aal naagɗ taara ute debm kɛn dan jeege been ki gɛn kɔsɔ
(Mt 22.2-14)*

¹⁵ Maakɗ jeege tun kɛn baado kɔsn gɔtn ese se, deb kalan jaay booy taar Isa taad se, naan deek Isa ki ɔɔ: «'Maak-raapo deb kɛn jaay utu 'baa kɔsn *maakɗ Gaar Raa ki se!»
¹⁶ Gɔtn se Isa tɛrlɪn ute kaal naagɗ taara ɔɔ: «Gaaba kalan se, tɛd kɔsɔ dɛna ɔɔ naan dan jeege kic ɓo dɛna. ¹⁷ Kɛn kaadn kɔsɔ jaay aas se, gaabm se ɔl debm tɛdn naabɪn gɛn baa dan jeege k'dandɛno gɔtn kɔs ki se, deekden ɔɔ: «'Baakiro ɓorse! Bɛrɛ, kɔsɔ se ooyga.»
¹⁸ Gan gɔtn se, jee kɛn k'dandɛ paac se baag daapm taardege. Debm deet deet se deek debm kɛn j'ɔlɪno se ɔɔ: «Maam se, m'utu m'dugu dug maakɗ gɔtɔ. Bɛeki num, m'an m'baa kaakiɗ jaayo. Bin se 'baa deekiɗ n'mooyuma, maam se m'kɔn kaan eyo.» ¹⁹ Ɔɔ deb kuuy se deekiɗ ɔɔ: «Maam se m'utu m'dugu dug marange sik gɛn tɛdn naaba ɔɔ maam m'je m'aden baa naam gɛn tɛdn naaba. Bin se 'baa deekiɗ n'mooyuma, maam se m'kɔn kaan eyo.» ²⁰ Tɛr deb kuuy deekiɗ ɔɔ: «Maam se, m'utu m'ɔk kɔk mɛnda. Taa naan se ɓo, maam m'kɔn kaan eyo.» ²¹ Kɛn debm tɛdn naabm se jaay tɛrl baa ɔn melɪn se, naan taadɪn mɛtn taargen k'taadɪno se paac. Kɛn melɪn jaay booy se, maakiɗ taariɗa ɔɔ deek debm tɛdn naabɪn ki se ɔɔ: «Yɔkɔdɔ, 'baa gɔtn jeege lee tusni daan doobge tu maakɗ gɛgɛr ki, 'baa dan jee daayge, jee kɛn kɔɔnɔ tujdeki tujɔ, jee kaam-tɔɔkge ute jee cɛkɛdɛge 'baandɛno gɔtn ara.» Gɔtn se debm tɛdn naabɪn se iɪn baa. ²² Kɛn naan jaay tɛrl baado ɔn melɪn se deekiɗ ɔɔ: «Mɛluma, naabm naai ɔlum taariɗ se, maam m'tɛdɪnɔga, gan ute naan se kic ɓo, gɔtɔ utu tap.» ²³ Gɔtn se melɪn deekiɗ ɔɔ: «'Baa daan doobge tu ɔɔ naagɗ salige tu, jee se 'baandɛno ute taa tɔɔgɔ taa ade 'baa utu 'dooɔn maakɗ beem se.» ²⁴ Taa naan se ɓo, maam m'deeksen m'ɔɔ: maakɗ jeege tun k'dandɛno paac jaay baate baado se, maakde ki se deb kalan kic ɓo, 'kɔn nam kɔsum se eyo.»

*Debm kɛn baate te roɗ ey se, 'kɔn tɛdn debm mɛtn Isa ki eyo
(Mt 10.37-39)*

²⁵ Kɛn jee dɛnge jaay baa baa doob ki ute Isa se, gɔtn se naan tɛrl aakde ɔɔ deekden ɔɔ:
²⁶ «Debm kɛn je ade baa mɛtum ki jaay, je bubɪna, koɗa, mɛndɪna, gɛninge, gɛnaangen gaabge ute kengen mɛndge cir maama ɔɔ jem te maam cir roɗ mal ey se, naan 'kɔn tɛdn debm mɛtn maam ki eyo. ²⁷ Debm kɛn baate kuun kaagɗ j'ansɪn tupm ro ki ɔɔ ɔk mɛtum ey se, naan se 'kɔn tɛdn debm mɛtn maam ki eyo kici.

²⁸ «Taa naan se ɓo, maakse ki se nam jaay je kiɪn ɓee jɛrle num n'ɪng naan ki, mɛdn kaakɗ gursɪn kɛn an kaasn kiɪn been se, jaay ey la? ²⁹ Ey num, kɛn naan jaay uunga mɛta ɔɔ ɔb nanɪn te ey se, jee deel deel gɔtn ese jaay aakga num, an tɛrɛɔn mɛtɪn ki, ³⁰ an deek ɔɔ: «Aakki tu! Gaabm ara ɔɔ iɪn kiɪn been kaca, naɓo ɔn aasiɗ te eyo.» ³¹ Kɛn gaar gam jaay baa tɛdn ɓɔɔrɔ ute gaar kuuy num, naan 'king naan ki, 'kaakɗ asgariɗgen dupu-sik se, 'kaasn tɛdn ɓɔɔrɔ ute asgargen dupu-si-di jaay ey la? ³² Ey num, kɛn gaar naane utu dɔk sum ɓo, naan 'kɔl jeege gɔtɪn ki taa j'kɔkɗ taasa. ³³ Bin ɓo, maakse ki se debm jaay ɔnte nakiɗge ey paac se, 'kɔn tɛdn debm mɛtn maam ki eyo.

³⁴ «Deere, nakɗ nijim aan gɔɔ kaata se gɔtɔ. Num kɛn kaata jaay kingɪn nijim se gɔtɔga num, j'an tɛdn j'ɔɔ dɪ jaay 'tɛdn nijim gɔtɪn ki se? ³⁵ Kɛn kaata jaay kingɪn teecga se, k'sɪn naan ki le ɔn daapm naan eyo ɔɔ ɔn tɛd gɔtɔ gur eyo. Naan se, bɛeki num, nakiɗ si naatn sum.» Tɛr naan deekden ɔɔ: «Debm kɛn jaay ɔk bi gɛn booyo num, 'booy taar se.»

15

*Mɛtn taar baatn iig jaay j'ɔnɪna
(Mt 18.12-14)*

¹ Gɔtn se *jee tɔkɗ miirge ute jeege paacɗ jeelde naade se jee *kusinge se, paac utu baado gɔtn Isa ki gɛn booy taariɗa. ² *Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkɗ mɛtn Ko Taar

Raage ken gōtn ese se, mooy naan ki dir dir deek ɔ: «Gaabm se ting ɔ gen kəkɲ jee kusinge ron ki sum ɔ tɔs ute naade!»

³ Gōtn se Isa taadden ute kaal naagɲ taara ɔ: ⁴ «Aan gɔɔ maakse ki se, debm ken ɔk baatge kaaru jaay maakde ki se kalan iigga num, baatgen sik-jernan-kaar-jernan kuuy se naan ade kɔɲ kɔd-baar ki, taa 'ɔaa je ken kalan iig kiig se, an je bini anɔ kɔɲ jaay ey la? ⁵ Ken jaay ɔaa ɔɲinga se, naan anɔ kuun kaal daamin ki ute maak-raapo. ⁶ ɔ ken naan jaay ɛrl ɔaadoga ɔeen se, naan 'dan tusn mɛdinge ute jee do daambooginge ɔ deekden ɔ: «'Baakiro, j'aki tɛdn maak-raapo ute maama, taa baatum iigo se, maam m'ɔɲinga.» ⁷ Bin ɔ 'booyki m'asen taada: maakɲ jee kusinge tu se, deb kalan jaay ɛrlga maakiɲa do *Raa ki num, taa debm ese se jee maakɲ raa ki paac se maakde-raapm don ki ɔir jee si-jernan-kaar-jernan ken an dim eyo gen ɛrl maakde do Raa ki se.»

Metn taar tamman iig jaay j'ɔɲinga

⁸ «Lɔ aan gɔɔ mɛnd jaay ɔk tamma* sik. ɔ ken kalan jaay oocga num, naan utu 'kɔɔɲ lɔɔmpɔ ɔ 'kɔtn maakɲ ɔeenɔ se bini an je kɔɲ jaay ey la? ⁹ Ken naan jaay ɔɲinga num, naan ade dan tusn mɛdinge ute jee do daambooginge ɔ aden taadn ɔ: «'Baakiro, j'aki tɛdn maak-raapo ute maama, taa tamman iigo se, maam m'ɔɲinga.» ¹⁰ Bin ɔ, 'booyki m'asen taada: ken debm *kusiɲ kalan sum ɔ ɛrlga maakiɲ do Raa ki se, taa debm ese se, *kɔdn Raage maakde raapo.»

Kaal naagɲ taar gen goon gaabm teec ɔɲ bee bubina

¹¹ Gōtn se Isa ɛr taadden daala ɔ: «Gaaba kalan ɔk gaangen gaabge dio. ¹² Goon baat se deek bubin ki ɔ: «Bua, maakɲ maalige tun ken naai ooyga num j'ajesin nig se, ɛdumo bɛduma.» Gōtn se bubin tooko ɔ nigdesina. ¹³ Ken j'ɛdin bɛdin jaay tɛd ɔii kandum se, nakinge se, naan tɔs dugde naatn ɔ ute gursn se, naan iin ɔaa taa naan dɔkɔ. Gōtn naane se, naan ing ɔɛɛpm te gursin se ɔɛɛ. ¹⁴ Ken naan jaay ut nan gursin sum se, gōtn se, ɔ end maakɲ naan ken se ɔ tɔɔl tɛd daama jeege tu ɔ ɔ se, ɔlin maakɲ daay ki. ¹⁵ Gōtn se, naan iin ɔaa tɛdn naaba gōtn gaab ki kalan bini, gaabm se ɔlin n'ɔaa n'ɔɔɔbm kinziringe† maakɲ-gɔt ki. ¹⁶ Naan je 'kɔsn kɔɲn mɔrɔmb ken kinzirge lee ɔs se kic ɔ, gan nam ɛdin eyo.

¹⁷ «Gōtn se, naan baag saapm do ron ki ɔ taad te maakiɲ ɔ: «Nakage, bubum se ɔk jee tɛdn naabge kando kando ken ɔs ɔɔp taarde ki, naɔo maam m'kɔɲ rom gōtn ara m'kooy gen ɔ ne? ¹⁸ ɔorse, maam m'kiin ɛrl ɔaa gōtn bubum ki, m'an ɔaa deekɲ m'ɔ: bua, maam se m'tujga naan Raa ki ɔ m'tujga naai ki kici; ¹⁹ ɔ maam se, m'aas te gen kɔɲ tɛdn gooni ey sum; aakum aan gɔɔ jee tɛdn naabige se sum.» ²⁰ Gōtn se naan iin uun doobm ɔee bubina.

«Ken naan ɔaa ɔaa jaay utu teeco dɔk naane sum ɔ, bubin aakiɲ se, ɛjin don ki ɔ naan aan ɔaa dɔɔdina, baam ɔkiɲ kaadin ki. ²¹ Gōtn se goonin deekin ɔ: «Bua, maam se m'tujga naan Raa ki ɔ m'tujga naai ki. ɔɲte 'kaakum aan gɔɔ m'gooni sum.» ²² Gan bubin deek jee tɛdn naabinge tu ɔ: «'Baankiro ute kal aak bɛɛ se yɔkɔdɔ, uusinɲin ki ron ki, ɔlin ki kɔdɔkɔ jin ki ɔ 'tɔlin ki saa jɛɲ ki. ²³ ɔk 'ɔaankiro ute goon maran ken eer sal sal se, 'tɔɔlin ki, ɔ 'tɛdjeki kɔsɔ, taa j'aki tɛdn maak-raapjege. ²⁴ Taa goonum ken ey num ooyga kooy dɛl dɛl se, aajga ɔ naan ken iigga kiig dɛl dɛl se, ɔk ɛrl ɔaadoga ɔeene.» Gōtn se naade baag tɛdn maak-raapde.

²⁵ «Kaadken se, goonin magal se utu maakɲ-gɔt ki. Ken naan ɔaadɔ ɔaa jaay aan gɔɔr ute ɔee se, naan booy kaa ɔkga let ɔ jeege daam daama. ²⁶ Gōtn se maakɲ jee tɛdn naabm bubinge tu se, naan danɔ deb kalan ɔ tɔnd metin ɔ: «Di ɔ tɛda?» ²⁷ Gaabm se ɛrlin ɔ: «Genai ɔ ɔaadoga. Taa naan ɛrl ɔaadɔ ɔɲga bubu ute lapi se ɔ, bubu tɔɔlinga goon maran eer sal sal se.» ²⁸ Gōtn se goon magal se maakiɲ tuju ɔ naan baate kend ɔeene.

* **15:8** Tamma ara se aas kɔɲ nam ken tɛd naaba gen ɔii kalan. † **15:15** Yaudge saap ɔ kinzirge se tɛddɛga aak kusu naan Raa ki.

Naan ken se, bubin teec baado onina oo selin metina. ²⁹ Nafo naan terl bubin ki oo: <'Booyo! Baara baara bo, maam m'lee m'tedi naabige se aan goo debm tedn naabi sum oo bii kalan tap bo, m'baate te taari eyo. Ute naan se kic bo, bii kalan jaay naai am kedn goon bini kalan taa m'an tedn maak-raapo ute medumge kic bo goto. ³⁰ Num gan gooni ken ut nano maalige ute mend keesn gaabge jaay ok terlo se, naai 'toliin goon maran eer sal sal se!> ³¹ Gotn se bubin terlin oo: <Goonuma, naai se daayum utu te maama oo maal maam m'ok se le, paac gen naai. ³² Gan beeki num, baado j'aki koso oo j'aki tedn maak-raapjege. Aaka! Genai se ey num ooyga kooy del del, nafo aajga oo naan ken iigga kiig del del se, ok terl baadoga beene.>>

16

Kaal naagη taara debm maala ute debm tedn naabiηa

¹ Gotn se Isa taad jeege tun metin ki oo: «Debm maala kalan bin se ok debm ken naan onin maalin kaam jina. Bii kalan k'baado k'taadin j'oo: <Debm tedn naabi se, bere, utn kut ute maalige.> ² Naan ol k'dan k'baansino oo tond metin oo: <Taar ken k'taad roi ki se, maam m'booyga. Bin se, 'baado medum maalumge se naanum ki. Taa naan ki se, maam m'ai kon kon maalum kaam ji ey sum.> ³ Gotn se debm ken k'j'onin maala kaam jin se baag saapa oo taad ute maakin oo: <Maam se m'tedn rom m'oo di? Melum le okga te maalin jim ki naatn. Borse, gen kursu le, maam toogum goto oo ken m'baa lee baaya le, sokon am tolo. ⁴ Maam se m'saap m'onga nakη maam m'teda. Ken melum se jaay toonga ute maalin jim ki kic num, m'utu m'kon jeegen utu am kon jiga.> ⁵ Taa naan se bo, naan ol k'dano jeegen ok see melin se kalan kalan. Debm deet deet se, naan tond metin oo: <Gotn melum ki se, naai tap bo uunga see kando?> ⁶ Gaabm se terlin oo: <Maam se m'uunga birmil uubu kaaru.> Num debm ken naan onin maalin kaam jina se terlin oo: <'Booyo: maktubm sei se utu jim ki ara. Ing naan ki keske, 'naar 'raan oo: maam se m'uunga birmil uubu si-mii.> ⁷ Ter naan deek deb kuuy ki oo: <Naai uunga see kando gotn melum ki se?> Naan terlin oo: <Maam m'uunga suwal teen kaaru.> Num debm tedn naabm se deekin oo: <'Booyo: maktubm sei se utu jim ki ara. Borse 'raan oo: maam m'uunga suwal sik-marta.> ⁸ Debm ken naan onin maalin kaam jina ken derl melin se, melin jaay booy nakη naan ted se, naan tomina, taa naan onin naan se debm meteke. Taa naan se bo, jee *duni ki ute naapa se, naade metek cir gaan got ken woro.>>

*Gurs ute *Raa se debkilimi ade kon je taa naap ki eyo*

⁹ Ter Isa taadden oo: <'Booyki m'asen taada: okki medge ute maalsegen oninki do naan ki ken tedga sum bo utu 'deel se. Ken maalse se jaay baado utga kic bo, bere ken naase lee 'tedki jeege tu se anki baa kon maakη *Bee Raa ki gen daayum.>

¹⁰ «Debm j'onin nakη oko kaam jin jaay okin jiga se, ken j'onin nakη den kic bo naan an kon jiga. Oo debm j'onin nakη oko kaam jina jaay naan on okin te jig ey se, ken j'onin nakη den kic bo, naan an kon kon jig ey kici. ¹¹ Ken maal do naan ken utu 'deel se jaay naase on okinki te jig ey se, Raa se asen kon kedn maal mala mala ken maakη raa ki ey se kici. ¹² Ken maal naase ey jaay okinki te jig ey se, nana jaay ase kedn maal naase maalinge kaam jise se?>

¹³ «Deb kalan se 'kon tedn naaba gotn melge tu kaam di eyo. Ken naan bo ted naaba goto kaam di num, deb kalan naan an koodn kundu oo deb kalan naan an jea; ey le deb kalan se, naan an kon onoo oo ken kuuy se, naan an kaal maak ki eyo. Taa naan se bo naase aki 'kon tedn naabm Raa oo ute gen gurs se taa naap ki eyo.>>

¹⁴ Gan *Parizigen jee je gursge se jaay booy taar Isa taad paac se, naade tercin metin ki. ¹⁵ Isa deekden oo: <Naase se 'jeki 'taadn rose naan jeege tu aan goo jee ken tedn nakge ute doobina; num gan Raa se, jeel nakη maakse ki. Taa naan se bo nakη aak bere naan jikilimge tu se, naan Raa ki se naan aakin se aakin kus.>

¹⁶ «Kaadn ken Raa edo *Ko Taarin *Musa ki ute gen jeegen taad taar teeco taar Raa ki se ing bini aan do Jan-Batist ki. Num ken Jan-Batist aan sum se, k'baago taad Labar Jiga gen *maakn Gaar Raa se jeege tu do naan ken se, nana nana kic bo aay kaamin je kend maak ki. ¹⁷ Maakn raa ute do naana se deelin 'koon eyo, nabo taargen k'raaninoo maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, dimin cak kic bo, 'kooon naan ki eyo.

¹⁸ «Debm jaay piir te mendin se do ak mend kuuy se, debm bin se aan gao debm teec on mendina do baa es mend nam. Do debm ak mend gaabin piiringa piir se, naan kic aan gao debm teec on mendina do baa es mend gaaba.»

Debm maala ute Lazar
(Lk 12.15-21, 6.20-21,24-25)

¹⁹ «Gaaba kalan bin se ak maala dena. Naan tuus kal ute ron dafec do bii-raa os bee do ing ute maraadin. ²⁰ Gan gaaba kalan bin se, k'danin Lazar. Naan se debm daaye do ron se taan-du sum. Naan lee tood taa doobm gaab ken debm maala se. ²¹ Naan je kosn ken si boor gaab ken se kic bo on eyo. Num ter do naan ki se, besge baado toon taan-duna. ²² Ken debm daay jaay ooy se, *koon Raage uun baansin maakn raa ki ce *Abraam ki do gotn se, debm maala se kic bo ooyo do k'baa k'duubina.

²³ «Maakn bee yoge tu se, debm maala baag kood yeebina, do maakn kood yeebin ki se, naan und kaamin aak Abraam ute Lazar ing king ceen ki dak naane. ²⁴ Ken naan aak Abraam se, naan doo doo danin do: «Abraam, bua, ejum dom ki. Ol Lazar 'baa 'kol goon-jin maan taa ade baa am kaadn maane roonum ki, taa maakn pood ken ara se, maam m'utu m'ood yeebum kusin aak eyo.» ²⁵ Gotn se Abraam deekin do: «Goonuma, 'saap tu. Do naan ki se naai onoga bee, gan Lazar se doooga yeebina. Do borse gotn ara se, naan onga gotn bee do gan naai le onga gotn koodn yeebe. ²⁶ 'Jeele, daan naaje ute naase se, j'okki gao magala do j'el zuzu, taa jee gotn ara jaay je baa gotn naase ki se naade 'kon baa eyo do jee gotn naase ki jaay je do ade baa gotn naaje kic ara le ade kon baa ey kici.»

²⁷ «Gotn se debm maala deekin do: «Ken bin num, m'eemi noo meti ki, Bua, ol Lazar se 'baa kon jee ken maakn bee bubum ki se. ²⁸ Taa maam se m'ok genaagen gaabge mii. On naan aden baa taada, taa naade ade baa gotn kood yeeb ken ara ey sum.» ²⁹ Abraam deekin do: «Naade ak *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute Kitapm gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin; onde naade 'booy taar naaden se.» ³⁰ Gan debm maala se terl Abraam ki do: «Bin eyo, Abraam bua. Ken debm ooyga kooy jaay baa ondega do taaddenga se, naade 'tooko do 'terl maakde do Raa ki.»

³¹ Naan ken se Abraam terlin do: «Ken naade jaay took uun te Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo do ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin ey se, ken debm ooyga kooy jaay dur daan yoge tu do baa onde kic bo, naade 'kon tookn taarin eyo.»

17

Nakn doot deba doobm *Raa ki
(Mt 18.6-9,21-22; Mk 11.22-26)

¹ Ter bii kalan Isa deek jeege tun metin ki do: «Nakn utu 'tujn jeege naan Raa ki se utu tap, nabo on debm ken jaay bo 'kol jeege 'tujn naan Raa ki se. ² Beeki num, debm bin se, j'lan doon ko tooto magala mindin ki do j'uun j'undin naatn maakn baar ki kic bo keese on eyo. Num ken maakn gaan seemge tu se jaay naan tujga deb kalan naan Raa ki se, nakn utu kaan don ki se, on cir keese daala. ³ Ken bin num, ondko kondoo! Ken genaai jaay tujiga num, 'mooyina. Ken naan jaay jeelga *kusinin se, 'tedin kald. ⁴ Ken maakn bii ki bo, naan tuj dooli met cili kic bo ken naan jaay baado taadi do: «Genaama, maam se m'tujnga roi ki, m'oki naagi.» Gotn se naai an tedn kald.»

⁵ Gotn se jee kaan naabinge terlin do: «Melje, 'ziidjen kaal maakje do Raa ki.» ⁶ Isa terlden do: «Ken naase jaay okki kaal maakn do Raa ki magal aan gao kaam koobi se num,

naase aki kəŋ deekŋ ko kaag kən magal ese se ɔki: <Iin gətn se, 'baa daar maakŋ baar ki naane> ɔɔ naan 'tookŋ taar se.»

Bul kən jeel tɛdn naabm mɛliŋa

⁷ Tɛr Isa deekden ɔɔ: «Maakse ki se, nam kən ɔk bulu jaay buliŋ ingo naaba, ey lɛ ingo gaam maalde, kən naan utu aan kaan been sum bo, naan an naar taadn ɔɔ: <'Baado, yɔkɔdo inŋ naan ki ɔɔ 'kɔsɔ> bin ne? ⁸ Num bin eyo! Gaŋ naan an deekŋ ɔɔ: <Kali se 'baa toodina, uusu kal tɛdn naabi ɔɔ 'baado 'tɛdum kɔsɔ. Kən ɛdumga maam m'ɔsga ɔɔ m'aayga jaay bo sɔm, naai kic utu 'kɔsɔ ɔɔ utu 'kaaye.> ⁹ Taa nakŋ naan tɛd se, bul se mɛliŋ an kəŋ tɔɔm eyo. ¹⁰ Naase kic kən 'tɛdkiga naabm kən k'taadsenoga se num 'taadki ɔki: <Naaje se, k'bulge cɛɛ sum ɔɔ naabm naaje k'tɛd se lɛ, naabm kən k'taadjen taad sum.>»

Isa ɛd lapia jee bikidŋe tu sik

¹¹ Kən Isa baa baa Jeruzalem ki se, naan aal teec daan taa naan *Samari ute taa naan Galile ki. ¹² Kən naan jaay aan maakŋ naan ki kalan bin se, jee bikidŋe sik baado ɔŋina. Gətn se, naade daar dɔkɔ, ¹³ ɔɔ uun mindde raan deekiŋ ɔɔ: <Isa, Debm dooy jeege, ɛjjen doje ki.> ¹⁴ Kən Isa aakde se, deekden ɔɔ: <'Baa 'taadki rosege se *jee tɛdn sɛrke Raage tu.> ɔɔ kən naade utu baa baa sum bo, naade ɔŋ lapia ɔɔ rode daap tood kɔlɔŋ kɔlɔŋ.

¹⁵ Deb kalan maakde ki jaay aak naan ɔŋga lapia se, naan ɔk tɛrl baado gətn Isa ki, uun mindiŋ raan ɔɔ *nook Raa. ¹⁶ Gətn se naan baado ooc mɛtn jɛ Isa ki ɔs don naan ki ɔɔ tɔɔmiŋa. Gaŋ gaabm se, naan kɔd Samari. ¹⁷ Naan kən se Isa deekiŋ ɔɔ: «Naaden sik se ɔŋ te lapia paac ey la? Num jee ɔɔp jernan se gay? ¹⁸ Bini maakde ki se, mɛrtɛ jaay baado nook Raa se.» ¹⁹ Anum Isa deek kɔd Samari ki se ɔɔ: <Iin 'baa ute lapia. Kaal maaki kən naai aal dom ki se, aajiga.>»

Gaar Raa se baadoga gətse ki

(Mt 24.3-42)

²⁰ Bii kalan *Parizige tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Nuŋ ki jaay Raa utu kɔsn gaara do jeege tu se?» Naan tɛrlden ɔɔ: «Kən Raa jaay kɔsn gaara do jeege tu se j'an kəŋ kaakŋ ute kaam eyo. ²¹ J'aki kəŋ deekŋ j'ɔki naan utu ara ey lɛ utu naane eyo. Taa Raa se ɔsga gaara daanse ki.»

*Biin *Goon Deba ade baa*

²² Gətn se Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: «Kaadiŋ utu 'kaan se, naase utu aki je gen kaakŋ Goon Deba, naɔo gen kaakŋ bii kalan kic bo, anki kəŋ kaak eyo. ²³ J'asen taadn j'ɔɔ naan utu naane ey lɛ naan utu ara. Anum ɔŋte 'baaki ɔɔ ɔŋte 'naarki rose. ²⁴ Taa bii kən Goon Deba ade baa se tecŋ aan gɔɔ maan aal wusuk jaay wɔɔr maakŋ raa bɛrd gətɔ lak se. ²⁵ Num kɔr nakgen se jaay 'kaan se, naan 'dabar dɛna ɔɔ jee do duni kən bɔrse se, an kɔɔdn kundu.

²⁶ «Bii kən Goon Deba ade baa se, 'tecŋ aan gɔɔ nakgen deelo do Noe ki. ²⁷ Kaad kən naane se jeege ɔɔ, aaye, tɔk mɛndge ɔɔ tɔk gaabge, bini aan bii kən Noe ɛnd maakŋ markab kən magala. Naan kən se, maan magala bɔɔyɔ ɔɔ baado gɔɔb tɔɔl te jeege paac.

²⁸ «Ey lɛ nakŋ utu 'kaan se 'tecŋ aan gɔɔ nakgen kən aano do Lot ki se kici. Kaad kən se jeege se ɔɔ ɔɔ aaye, dugŋ nakge ɔɔ dugŋ ute nakdege, duub jinɛnɛge ɔɔ iin beedege. ²⁹ Num gaŋ, bii kən jaay Lot teec ɔŋ Sɔdɔm se, Raa bɔɔyden poodo ute kudn ɔŋ se dode ki tɔɔl utde kap. ³⁰ Biin Goon Deba ade baa se, utu 'tɛdn bin kici.

³¹ «Bii kən se, debm inŋ kiŋg do been ki raan se, n'ɔŋte bɔɔyo gen 'tɔsn nakiŋgen maak ki ɔɔ debm maakŋ gət ki se lɛ, n'ɔŋte tɛrl been ki gen 'tɔsn nakiŋge kici. ³² Saapki tu do mɛtn taar mɛnd Lot ki! ³³ Debm je kaajŋ koŋ se utu an kutu ɔɔ debm utga koŋ lɛ, utu 'kaaja. ³⁴ Booyki m'asen taada: maakŋ nɔɔr kən se, jeege di jaay tood tood do danal ki kalan se, deb kalan se, Raa an kuun baa ɔɔ debm kuuy se, naan an rɛsɛ. ³⁵ ɔɔ mɛndgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan se, Raa an kuun baa ɔɔ debm kuuy se, naan an rɛsɛ.» ³⁶ [ɔɔ gaabge di kən inŋ kiŋg maakŋ gət ki se kic lɛ, deb kalan Raa an kuun baa

᠔᠔ deb kuuy se, naan an rεε.]^{*} 37 Gōtn se jee mεtn Isa ki tōnd mεtin ᠔᠔: «Mεlje, nakgen se 'deel kaam gay?» Isa tεrl᠔en ᠔᠔: «Gōtn jaay daa ooy toodn se ᠔o, gōtn ese ᠔o marlge kic lee ᠔᠔y tus ro ki.»

18

Kaal naag᠓ taara ute mεnd-daay

¹ Ter Isa taad jeege tun mεtin ki ute kaal naag᠓ taara, taa naan je aden taadn ᠔᠔ j'aay kaam᠔e daayum j'εem *Raa ᠔᠔ j'᠔nte k᠔᠓. ² Naan taad᠔en ᠔᠔: «Maak᠓ gεger ki kalan bin se, ᠔k gaaba kalan, debm k᠔᠓ ᠔᠔᠔᠔ ᠔᠔ gaabm se lε, ᠔eer Raa ki eyo ᠔᠔ nam tap ᠔o, naan aalin maak ki eyo. ³ ᠔᠔ gōtn ese ᠔k mεnd-daay kici, ᠔᠔ mεnd-daay se, ᠔ii-raa ᠔aado gōtin ki ᠔eekin ᠔᠔: «Aakum tu mεtn taaruma ute debm taamooyum se.» ⁴ Mεnd-daay se lee ᠔᠔᠔ gōtin ki ᠔᠔k ᠔᠔k, na᠔o naan baate kaakin mεtn taarin. Ga᠓ aan g᠔᠔ mεnd se ᠔᠓᠓ ey se, naan taad ute maakin ᠔᠔: «Ey num maam se, Raa kic ᠔o m'᠔eerin eyo ᠔᠔ nam tap ᠔o maam m'aalin maak ki eyo, ⁵ na᠔o mεnd se lε, ᠔᠓᠓ ey ᠔ey se, maam m'an kaak᠓ mεtn taarin se. Ken m'aakin te mεtn taarin ey num, mεnd se s᠔m am kaal k᠔᠔᠔᠔m cεrε.»

⁶ Ter Mεljege taad᠔en daala ᠔᠔: «'Booyki tu mεtn taar debm k᠔᠓ ᠔᠔᠔᠔ ken bεε ey se. ⁷ Anum Raa se, 'k᠔᠓ koo᠔᠓ mεtn jeen᠔en ken tōnd mεtin jaay eemin n᠔᠔ n᠔᠔᠔ ᠔᠔ katara se ey ne? Naan ade 'k᠔᠓ 'king kaak᠓ kaama bin sum ne? ⁸ 'Booyki, m'asen taada: Raa se 'naar utu aden koo᠔᠓ mεt᠔e! Na᠔o ken *Goon Deba jaay utu ade tεrl ᠔aa do naan ki se, naan utu 'k᠔᠓ jeegen aal maak᠔e do᠓ ki ᠔ey?»

*K᠔᠔ *Parizi ute *debm t᠔k᠓ miiri*

⁹ Gōtn se ter Isa taad᠔en ute kaal naag᠓ taara daala, do jee mεtinge tun aak ro᠔e aan g᠔᠔ naade ᠔o jee tε᠔ nakge ute ᠔᠔᠔᠔᠓na ᠔᠔ jee kuuy se naade aalde maak ki eyo. ¹⁰ Naan ᠔eek᠔en ᠔᠔: «Gaabge dio ook ᠔aa *Bee Raa ki gen keem Raa. Deb kalan se, naan k᠔᠔ Parizi ᠔᠔ debm kuuy se, naan *debm t᠔k᠓ miiri. ¹¹ K᠔᠔ Parizi jaay iin ᠔aar gen keem Raa se, naan taad te maakin ᠔᠔: «Raama, maam se m't᠔᠔mi, taa maam se m'tec aan g᠔᠔ jee mεtinge se eyo. Naaden ken jee kujun jeege ᠔᠔ jee tε᠔ naka ute ᠔᠔᠔᠔᠓ eyo, jee kεεsn mεnd jeege ey lε maam aan g᠔᠔ debm t᠔k᠓ miir ken ᠔aar se eyo. ¹² Maak᠓ ᠔ii cili ki se, maam m'uun *siam ᠔ii dio ᠔᠔ nak᠓ ken m'᠔k paac se nigin g᠔᠔ kaam sik, ᠔᠔ ken kaam kalan se m'᠔᠔᠔ m'᠔᠔᠔ naai ki.»

¹³ «Num ga᠓ debm t᠔k᠓ miiri se, iin ᠔aar ᠔᠔k᠔ ᠔᠔ do᠓ raan kic ᠔o uun eyo. Gōtn se naan tōnd tarkaad᠓na^{*} ᠔eek ᠔᠔: «Raama, εejum dom ki taa maam se m'debm *kusin naani ki.» ¹⁴ Isa ᠔eek᠔en ᠔᠔: «'Booyki m'asen taada: debm t᠔k᠓ miiri se, ken naan jaay tεrl ᠔aa ᠔een ki se, tε᠔ga debm aak bεε naan Raa ki ᠔᠔ k᠔᠔ Parizi se lε ᠔᠓ tε᠔ te aak bεε naan Raa ki eyo. Taa debm uun ro᠓ raan se, ute 'k᠔᠔᠔m baata ᠔᠔ debm jaay ᠔᠔᠔ ro᠓ baat se, Raa utu an kuun ro᠓ raan.»

Isa ᠔᠔᠔ ᠔ooro gaange tu

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ Bii kalan jeege ᠔aano te gaangen utu aay kaay sia gōtn Isa ki, taa Isa aden tōnd jin do᠔e ki. Na᠔o ken jee mεtin ki jaay aak k'᠔aano ute gaange gōtn Isa ki se, jee se naade uunde kaam᠔e naatn. ¹⁶ Ken Isa jaay aak nak᠓ naade tε᠔ se, ᠔l ᠔᠔ k'᠔aano ute gaange se cεε᠓ ki ᠔᠔ gōtn se naan ᠔eek᠔en ᠔᠔: «᠔᠓ki gaangen seem se ade ᠔aa gōtum ki, ᠔᠓te 'gaasdeki. Taa jeegen tec aan g᠔᠔ gaangen se ᠔o utu 'k᠔᠔᠔ g᠔᠔ *maak᠓ Gaar Raa ki. ¹⁷ 'Booyki bεε, m'asen taada: debm jaay took te Raa k᠔sn gaar do᠓ ki aan g᠔᠔ goon ᠔᠔k᠔n ey se se, naan se 'k᠔᠔᠔ kend maak᠓ Gaar Raa ki eyo.»

Debm maala ute Isa

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

* **17:36** Taar se, maak᠓ Kitapge tun do ᠔᠔kin se, mεtinge maak᠔e ki se g᠔᠔. ᠔᠔ ᠔nd jin kaad᠓ ki ken je ᠔eek᠓ ᠔᠔: naan se maakin tujga kasak kasak.

* **18:13** Tōnd tarkaad᠓n ara je ᠔eek᠓

18 Bii kalan magal Yaudge kalan bini baado tond metn Isa oo: «Debm dooy jeege, naai debm bee se, maam tap bo m'tedn m'oo di jaay m'konj *kaajj gen daayum se?» 19 Isa terlin oo: «Gen di jaay naai oo maam debm bee se? Debkilim bee se tap bo goto; ken bee se, Raa kalinj ki sum. 20 Naai le 'jeele nakj ken Raa taad oo gen teda se, naan oo: *Ŋnte 'keesn mend nam, Ŋnte 'keesn gaabm nam, Ŋnte 'tɔɔl deba, Ŋnte 'boogo, Ŋnte 'tɔkɔj taar-kɔɔbɔ do nam ki, oo 'sook koi ki ute bubu ki.*†»

21 Gaabm se terl Isa ki oo: «Nakgen se, gotn m'iinj baatum ki kic bo, maam m'lee m'tedin ted paac tap.»

22 Ken Isa jaay booy taarij se, deekin oo: «Ŋɔpiga naka kalan sum. Nakj naai ok paac se, 'baa duginj naatn oo gursinj se 'baa 'niginj jee daayge tu. Bin se, ai toodn korbotɔ maakj raa ki; oo naai le 'baado 'daanuma.» 23 Ken gaabm se jaay booy taar se, maakinj tuj kasak kasak, taa naan debm maal mala mala.

24 Ken Isa jaay aakinj naan ronj terɛcinj bardak se, naan deek oo: «Ken jee nak denge jaay, kend *maakj Gaar Raa ki se oon aak eyo! 25 Deere, ken ginji jaay deel ute bee luppaa se oon; nabo debm nak dena jaay 'kend maakj Gaar Raa ki se, oon cir naan se daala!»

26 Jeegen inj booy taarij se jaay, booy taar se deekin oo: «Ken bin num, naaja jaay 'konj kaaja?» 27 Isa terlden oo: «Nakj oon jikilimge tu se, Raa ki se ooninj eyo.»

28 Gotn se Pier taad Isa ki oo: «'Booyo, naaje se k'j'ɔnoga nakge paac taa j'ai daan naai.» 29 Isa terlden oo: «'Booyki bee m'asen taada: taa maakj Gaar Raa jaay debm ono beena, mendina, genaangen gaabge, konj te bubina ey le geninge se, 30 debm bin se, kor naan utu do naan ki ara sum bo, naan utu konj den cir nakgen ken naan ono; oo naan ki se, ken kaadinj jaay aanga num, naan 'konj kaajj gen daayum.»

Isa taad metn taar kooyina ute gen durina daala

(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34; Lk 9.22,44-45)

31 Gotn se Isa iik tɔk cɛs ki ute jee metinj ken sik-kaar-di se oo naan deekden oo: «'Booyki, borse naaje k'j'ook k'baaki baa Jeruzalem ki oo taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raano do dakinj paac ken taad ro *Goon Deb ki se, utu 'kaan doobinj ki. 32 Naade se utu an kɔkɔj kɔl ji jeege tun Yaudge eyo, naade utu an terɛcinj metinj ki, an naaja oo an tupm booro ronj ki, 33 ter naade utu an tond ute meeje oo utu an tɔɔɔ. Ŋ ken naan jaay ooy tedga bii mɔɔ num, utu ade dur daan yoge tu.»

34 Ganj jee metinj ki se ond te metn taar se eyo, taa taar se le, Raa taadden te metinj eyo; oo taar Isa taade se tap bo, naade booy ok metinj eyo.

Isa ed'lapia debm kaam-tɔɔk ki

(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

35 Ken Isa jaay aan goor ute geger Jeriko ki se, naan on on debm kaam-tɔɔkɔ jen doob ki inj baay baaya. 36 Ken debm kaam-tɔɔkɔ jaay booy jee denge deel deel se, naan tond meta oo: «Ne di bo teda?» 37 Gotn se k'taadinj j'oo: «Ken deel se, Isan Nazaret.» 38 Ken naan jaay booy bin se, ood'ooj makonj oo: «Isan, *Goon Daud, naai eejum dom ki!» 39 Jee ken deel naan ki se, uuninj kaamina oo n'doa, ganj naan tɔɔd tɔɔj makonj cir daala oo: «Goon Daud, eejum dom ki!»

40 Ken Isa jaay booy taarij se, naan ok daara oo ol k'dan k'baansino. Ken naan jaay aan on Isa se, naan tond metina oo: 41 «Naai tap bo 'je m'ai tedn di?» Gaabm se terlin oo: «Meluma, maam m'je kaamum 'kɔɔdn kaaka.» 42 Isa terlin oo: «Ŋ kaami 'kɔɔdn kaaka; taa kaal maaki naai aal dom ki se, aajiga.» 43 Gotn se sum bo, kaaminj naar ood'aaka, naan ok metn Isa oo *nook Raa. Ken jee denge paac jaay aak nakj se, naade tɔɔm Raa kici.

19

Isa baa bee Zaka ki

† 18:20 Aak Ekz 20.12-16.

¹ Ken Isa jaay end maakɲ gɛgɛr kɛn Jeriko ki se, naan aal teec daan ki. ² Ken naan aal teec teec daan ki se, gɔtn se gaaba kalan k'danɲ Zaka. Gaabm se magal *jee tɔkɲ miirge ɔɔ naan debm nak dɛna. ³ Naan je kaakɲ Isa naɔo naan ɔɲ doob eyo, taa jeege ɛ dɛna ɔɔ naan kic ɛ debm duuku. ⁴ Naan aan deel naan ki ɔɔ ɓaa ook do kaag kɛn k'danɲ sikamor, gɛn kaakɲ Isan utu 'deel gɔtn ese.

⁵ Ken Isa jaay aan gɔt kɛn ese se, naan uun kaamin aakiɲa ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Zaka, 'bɔɔyo kɛskɛ! Jaaki se, maam m'je m'ɓaa king ɓee naai ki.» ⁶ Zaka naar aal bɔɔyo jɛs ɔɔ dɔɔd ɔkiɲ ute maak-raapo. ⁷ Ken jee dɛnge paac jaay aak nakɲ se, naade baag mooy naan ki dir dir ɔɔ: «Aakki tu, gaabm se ɓaaga king ɓee debm tɛdn *kusiɲ ki.» ⁸ Num Zaka daar naan Mɛljege tu, deekiɲ ɔɔ: «'Booyo, Mɛluma. Mɛtn maalum se, maam m'an kɛdn jee daayge tu ɔɔ kɛn maam ɓo m'uunga nakɲ nam ɛ, m'anɲsiɲ kɔɲɲ mɛt sɔɔ.»

⁹ Gɔtn se Isa tɛrliɲ ɔɔ: «Jaaki, jee maakɲ ɓee kɛn ese se ɔɲga kaaja, taa naai kic 'teeco maakɲ mɛtjil *Abraam ki. ¹⁰ Taa *Goon Deba se, ɓaado je jee kɛn iigga kiigi ɔɔ aden kaaja.»

*Isa aal naagɲ taara ute jee tɛdn naabgen sik
(Mt 25.14-30)*

¹¹ Ken jeege jaay booy booy taariɲ se, kaad kɛn se naan aanga gɔɔr te Jeruzalem. Gɔtn se, jeege saap ɔɔ kɛn naan jaay aanga sum ɓo, *Raa utu kɔsn gaara do jeege tu. Taa naan se ɓo, Isa taadden ute kaal naagɲ taara. ¹² Naan taadden ɔɔ: «Gaaba kalan bin se, j'oojiɲ ɓo naan deb gaara. Naan iin ɓaa taa naan kɛn dɔkɔ, taa j'an ɓaa kɔl gaara jaay ɓo sɔm adɛ tɛrlɛ. ¹³ Ken naan iin ɓaa ɓaa se, danɔ jee tɛdn naabiɲge sik ɔɔ nigden tammage gɛn daab; deba kic naan ɛdiɲ kalan kalan* ɔɔ deekden ɔɔ: «Tammagen se, oojiɲki donɔ kɔr maam m'adɛ tɛrl se.» ¹⁴ Gan jee naanɲ ki mala se, ɔɔd undiɲa ɔɔ naade ɔl jeege ɓaa taad deb kɛn an kɔl gaara se ɔɔ: «Gaabm se naaje k'je ajen tɛdn gaarje eyo.»

¹⁵ «Kɛn naan j'oliɲo gaara jaay ɔk tɛrl ɓaado naanɲ ki se, naan ɔl k'danɔ jee tɛdn naabiɲgen naan nigden gurs se, taa 'kaakɲ nakɲ kɛn naade ɔɲ do ki se. ¹⁶ Debm deet deet se, ɓaado deekiɲ ɔɔ: «Mɛluma, tammi gɛn daab kɛn naai ɛdum se, maam m'tɛdiɲ oojga kɛn kuuy sik do ki daala.» ¹⁷ Mɛlin deekiɲ ɔɔ: «Kese jiga! Naai se debm tɛdn naabm mɛc; taa nakɲ ɔkɔn maam m'ɛdi jaay, naai ɔkinga jiga se, ɓorse, do gɛgerge tun sik se, maam m'ai kɔnd naai ɓo 'tɛdn magaliɲa.» ¹⁸ Debm gɛn k-dige jaay aan se, deekiɲ ɔɔ: «Mɛluma, tammi gɛn daabm kɛn naai ɛdum se, maam m'tɛdiɲ oojga kɛn kuuy mii do ki daala.» ¹⁹ Naan deek deb kɛn se ɔɔ: «Kese jiga! Naai kic, m'ai kɔnd magal do gɛgerge tun mii se.» ²⁰ Deb kuuy ɓaado deekiɲ ɔɔ: «Mɛluma, aaka! Kese ɓo tamman gɛn daabi se. Maam m'dɔok m'ɔyisiɲ maakɲ koon kal ki. ²¹ Taa maam ɛ m'beeri ɓeere, naai ɛ tɛdi ɔɲɔ. Kɛn nakɲ naai ey kic ɓo, naai uun naai ki ɔɔ maakɲ-gɔtn kɛn naai ɔɔc te ey kic ɓo, naai ɓaa oojiɲ naai ki.» ²² Gan mɛlin se deekiɲ ɔɔ: «Do taari kɛn naai taadum se sum ɓo, maam m'jeeli, naai se debm tɛdn naabm jig eyo. Naai ɛ 'jeelum maam se tɛdum ɔɲɔ ɔɔ nakɲ maam ey kic ɛ, maam m'uun maam ki, ɔɔ maakɲ-gɔtn maam m'ɔɔc te ey kic ɛ, maam m'ɔj maam ki. ²³ Num gɛn di jaay 'baate kɔmbum gursum banɲi ki se? Bin se, ɓii kɛn maam m'adɛ tɛrl se, m'an kɔɲɲ am koojɲ ziidn do ki!»

²⁴ Gɔtn se, tɛr naan taad jeege tun ing cɛɛɲ ki gɔtn ese se ɔɔ: «Tammiɲ jɲ ki se, uuniɲki ɔɔ ɛdiɲki deb kɛn ɔk tamma sik se.» ²⁵ Jee se deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, naan ɓo ɔk tammage siki!» ²⁶ Gɔtn se mɛldɛ deekden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: debm kɛn ɔk se, j'an kɛdn do ki. Num debm ɔk ey se ɛ, kɛn ɔkɔn naan ɔk se kic ɓo j'an tɔsn naatn. ²⁷ Num jee taamooyumgen je ɔɔ maam m'aden tɛdn gaarde ey se, 'tɔk 'ɓaandekiro ara ɔɔ 'tɔɔldeki naanum ki.»»

*Isa end maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki aan gɔɔ gaarge
(Mt 21.1-9; Mk 11.1-10; Jn 12.12-19)*

* **19:13** Tamman gɛn daab se ɔɲ dɛna kaam kɔɲɲ deba laapa kando kando.

²⁸ Ken Isa jaay taad nanj taarin se, naan deel naan jeege tu ð uun doobo gen kookj baa Jeruzalem ki. ²⁹ Ken Isa aan goor ute Betpaje ute Betani ken cesn *kɔsn ɔlib ki se, maakj jeege tun metinj ki se, naan ɔl jeege di naaba, ³⁰ ð naan deekden ð: «'Baaki maakj naan ken naanse ki se. Ken naase endki kend se, aki kəj goon buuru k'dookinga dookɔ, ken bii kalan nam ook te do ki eyo. 'Tuut 'baansinkiro. ³¹ Ken nam jaay tondga metse ð: Goon buuru se, 'tuut 'baanki gay num, 'terlinki ɔki: kese Melje ɔ jena.»

³² Jee ken j'ɔlde naaba se, baa ɔj nakj se aan goor ken Isa taaddeno. ³³ Ken naade jaay tuut tuut goon buuru se, melinge deekden ð: «Goon buuru se, 'tuut 'baanki gay?» ³⁴ Naade terlden ð: «Kese Melje ɔ jena.» ³⁵ Gətn se, naade ɔk baano ute goon buuru se Isa ki, ð naade toof taal kal magaldege do buur ki ð uun ɔnd Isa do ki. ³⁶ Ken naan jaay baa baa se, jeege toof taal kal magaldege doob ken naan aan deel se.

³⁷ Ken naan booy booy do *kɔsn ɔlib ki se, jee metinj ken te deninj se, maakde raapo ð baag toom Raa makɔj taa nakj-kɔɔbgen ken naade aako se. ³⁸ Naade deek ð: «*Jn Raa 'tedn beena do Gaar ken baado ute ro Meljege Raa se!*

Jn toose 'tedn maakj raa ki ð Raa ken raan maakj raa ki se ɔj j'an *nooko†.»

³⁹ Gətn se *Parizigen kandum maakj jee denge tu se, deek Isa ki ð: «Debm dooy jeege, jee meti ki se, uunden kaamde k'doa!» ⁴⁰ Isa terlden ð: «'Booyki m'asen taada: ken naade jaay doga kic ɛ, kogen toof baa se ɔ 'toodn tooyɔ.»

Isa eem taa Jeruzalem

⁴¹ Ken Isa aan ces Jeruzalem ki jaay uun kaamin aak geger se, naan baag keeme, ⁴² deek ð: «Jeruzalem, beeki num, bii jaaki se ɔ naai 'jeel doobm ken naai an 'kəj lapia naɔo aaca, nakj se naai ɔj aak ɔk te metinj eyo. ⁴³ Deere, biigen utu ade baa naan ki se, jee wooyige utu kiin gurugj nakj ken 'gaasn jeeige kəj teec eyo, jaay ɔ naade utu ai kooco. ⁴⁴ Jee wooyige se utu ai terese ð an tool ute jeeige ð beigen j'iinin se, naade utu an ru nan tak tak ð ko gam tap ɔ j'an kəj do naapinj ki eyo. Taa bii ken Raa baayo kaaka se ɛ, naai 'jeel te eyo.»

*Isa tuur jee tedn zogen daan boor *Bee Raa ki (Mt 21.10-16; Mk 11.15-18; Jn 2.13-17)*

⁴⁵ Naan ken se, Isa baa end daan boor Bee Raa ki, ð naan baag tuur jeege baano te nakdege gen zoa. ⁴⁶ Naan taadden ð: «Taar se k'raaninga raan maakj Kitap ki, j'ɔ: *Bee maam se tedn bee ken jeege ansum keeme.‡* Naɔo gan naase, 'tedinki tedga: *gətn jee ɔogge.§*»

⁴⁷ Bii-raa, Isa se lee dooy jeege daan boor Bee Raa ki; gətn se *magal jee tedn serke Raage tu, jee jeel taadn tookj metn Ko Taar Raage ute magal Yaudge se, je doobm an toolo. ⁴⁸ Naɔo nakj jaay naade an tedn donj ki se, naade ɔj te doobinj eyo, taa jeege paac je ɔ gen king booy taarin ken naan lee dooyde se sum.

20

Jeege dem toogj Isa (Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

¹ Bii kalan ken Isa dooy dooy jeege daan boor *Bee Raa ki, ð taadden taadn Labar Jiga se, gətn se, *magal jee tedn serke Raage tu, jee jeel taadn tookj metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge se, baado ɔjina, ² ð tond metina ð: «'Taadjən tu, naai tap ɔ toogj se ɔjino gay jaay ɔli 'ted nakgen bin se? Ey ɛ, ken edi toogj jaay ð 'tedn naan se, tap ɔo nana?» ³ Isa terlden ð: «Maam kic m'ok taara kalan, m'je tond metse. 'Taadumki tu: ⁴ ken ɔlo Jan-Batist jaay *batiz jeege se, *Raa, loɔu jikilimge?»

† 19:38 Aak KKR 118.26. ‡ 19:46 Aak Eza 56.7. § 19:46 Aak Jer 7.11.

⁵ Gōtn se, naade baag saapa ð taad te naapa ð: «Naan se, j'an̄ki t̄rl j'ðaki d̄io? Ken k'taadkiga j'ðaki: «Raa» l̄, naan̄ ajeki deek̄n ð: «Gen d̄i jaay 'baate 'kuunki taar Jan se?»
⁶ Num ken k'taadkiga j'ðaki: «Jikilimge 60 ðliño» l̄, jee d̄enge se ajeki tund t̄ol ute koa, taa jeege se l̄ paac jeel maakde ki Jan-Batist se, naan̄ debm taad taar teeco taar Raa ki.»
⁷ Gōtn se, naade t̄rlin̄ ð: «Gōtn naan̄ 6aano se, naaje k'jeel eyo.»
⁸ Isa t̄rl̄den ð: «Maam kic num, m'asen k̄n̄ taadn̄ debm ken̄ edum t̄oḡo gen̄ t̄dn̄ nakgen se eyo.»

Kaal naaḡn taara te jee t̄dn̄ naabgen̄ jiḡ eyo

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Gōtn se, Isa baag taadn̄ jeege tu ute kaal naaḡn taara ð: «Gaaba kalan̄ t̄d̄ jin̄en̄ bin̄, ðn̄in̄ kaam̄ ji jeege ð taadd̄en̄ ð: ken̄ jin̄en̄ se jaay oojga num naase kic aki k̄n̄ b̄ed̄se. Ðo naan̄ iin̄ 6aa m̄ert̄e se gen̄ t̄rl̄ kes̄ke eyo. ¹⁰ Ken̄ kaadn̄ kuḡn̄ koojn̄ bin̄ jaay aan se, naan̄ ðlo debm t̄dn̄ naabin̄ gōtn̄ jeege tun lee t̄dn̄ naaba maak̄n̄ jin̄en̄in̄ ki se, taa an̄o 'k̄ok̄n̄ b̄ed̄ina. Num gan̄ jee se ðk̄ t̄ond̄ d̄er̄en̄ debm ken̄ naan̄ ðliño naaba se ð ðn̄in̄ 6aa jin̄ sik. ¹¹ Ken̄ mel̄ jin̄en̄ se jaay aakin̄ naan̄ 6aad̄o jin̄ sik se, naan̄ ðl̄ debm t̄dn̄ naabm̄ kuuy daala. Naan̄ kic ken̄ 6aa aan se, naade naajina ð t̄ond̄ d̄er̄en̄ina tuurin̄ 6aa jin̄ sik. ¹² T̄er̄ naan̄ ðl̄ debm t̄dn̄ naabm̄ kuuy gen̄ k-m̄ot̄oḡe. Naan̄ se, naade t̄ond̄ awarīna ð tuurin̄ naatn̄.

¹³ «Gōtn se, mel̄ jin̄en̄ se baag taad ute maak̄n̄ ð: «Kese tap̄ 60 m'an̄ t̄dn̄ m'ð d̄i? B̄orse maam m'aden̄ k̄al̄ goon̄ maak-jema; bin̄ sum̄ 60 s̄om̄ naade 'took̄n̄ kuun̄ taarīna.» ¹⁴ Num ken̄ goon̄ maak-jeñ̄ jaay 6aa ðnde se, ð jee t̄dn̄ naabge maak̄n̄ jin̄en̄ se ki jaay aakin̄ se, naade baag taadn̄ ute naapa ð: «Naan̄ se 60, ken̄ bubin̄ ooyga num utu 't̄ed̄ mel̄ jin̄en̄ se; iin̄ki k't̄ol̄in̄ki ð jin̄en̄ se, ajeki k̄ōpm̄ naajege tu!» ¹⁵ Bin̄ se, naade ðk̄ teec̄n̄sin̄ naatn̄ maak̄n̄ jin̄en̄ se ki se ð 6aa t̄ond̄ t̄ol̄ina.»

Isa t̄ond̄ m̄et̄de ð: «Bin̄ se, ken̄ mel̄ jin̄en̄ se jaay 6aad̄oga num, jee se naan̄ aden̄ t̄dn̄ ð d̄i?
¹⁶ Ken̄ naan̄ jaay 6aad̄oga se, jee se naan̄ aden̄ t̄ol̄ naatn̄, ð jin̄en̄in̄ se l̄ naan̄ an̄ k̄ed̄in̄ kaam̄ ji jeege tun̄ kuuy.» Ken̄ jeege jaay booy taar ken̄ Isa taadd̄en̄ bin̄ se, naade deek̄ ð: «Nakgen̄ bin̄ se, ðn̄te 'kaana!» ¹⁷ Gōtn se, Isa aakde daan̄ kaamde ki t̄en̄en̄ ð deekden̄ ð: «Taar ken̄ Raa taadn̄ maak̄n̄ Kitap̄ ki gōtn̄ ese, je deek̄n̄ ð d̄i ken̄ ð:

Ko ken̄ jee kiin̄ beege baat̄in̄ se, naan̄ se 60 t̄ed̄ga ko ken̄ 'gak̄n̄ bea.

¹⁸ Ðo debm̄ jaay oocga do ko ken̄ jee kiin̄ beege baat̄in̄ se l̄, 't̄er̄ēē, ð ð debm̄ ken̄ ko se oocga don̄ ki l̄, an̄ daala.*»

¹⁹ Gōtn̄ ese sum̄ 60, jee jeel taadn̄ t̄ok̄n̄ m̄etn̄ Ko Taar Raage ute *magal̄ jee t̄dn̄ ser̄ke Raage tu jaay booy taar se, naade naar̄ je an̄ k̄ok̄o, nab̄o naade beer̄ jeege tu. Ey num, kaal naaḡn taar ken̄ Isa taad se, naade jeelga, kese naan̄ taad ute naade.

M̄etn̄ taar̄ k̄oḡn̄ miiri gen̄ Gaar magal̄ ken̄ in̄ḡ *R̄om̄ k'dan̄in̄ Sezar

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

²⁰ Naan̄ ken̄ se, jee jeel taadn̄ t̄ok̄n̄ m̄etn̄ Ko Taar Raage ute *magal̄ jee t̄dn̄ ser̄ke Raage tu se baagin̄ t̄ond̄ baala; naade ðlin̄ jeege gōtin̄ ki ð jee se aal raay aan̄ ḡo ð naade jee t̄dn̄ nakgen̄ ute doob̄ina. Naade je ken̄ Isa jaay taad̄ tuj̄nga num, naade an̄ k̄ok̄n̄ k̄olin̄ kaam̄ ji magal̄ taa naan̄ gōtn̄ ese. ²¹ Naade 6aad̄o taad̄in̄ ð: «Debm̄ dooy jeege, naaje k'jeeli naai se 'taad̄ taara ð 'dooy jeege ute doob̄ina, ð naai l̄ 'taad̄ 'b̄er̄ nam̄ ki eyo; doobm̄ Raa se naai 'dooyin̄ jeege tu ute ken̄ m̄et̄ ki. ²² B̄orse, 'taad̄jen̄ tu: do *Ko Taar naajege tu se, Sezar se j'an̄ k̄oḡn̄ miiri, l̄ob̄u j'an̄ k̄oḡ ey l̄?» ²³ Gan̄ Isa jeel raayde se, deekden̄ ð: ²⁴ «Uun̄ '6aankiro te tamma kalan̄, m'an̄ kaak tu.» Naade uun̄ 6aano ute tamma se Isa ki ð naan̄ t̄ond̄ m̄et̄de ð: «Kaam̄-nirl̄ doa te ro ken̄ k'raan̄in̄ maak̄ ki se tap̄ 60 gen̄ nan̄a?» Naade t̄rlin̄ ð: «Gen̄ Gaar Sezar.» ²⁵ Gōtn̄ se naan̄ t̄rl̄den̄ ð: «Ken̄ bin̄ num, nak̄n̄ gen̄ Gaar Sezar se, ed̄in̄ki nakīna, ð gen̄ Raa l̄, ed̄in̄ki nakin̄ kici.» ²⁶ Ute taar ken̄ Isa jaay taadd̄en̄ naan̄ jeege tu se, naade ðn̄in̄ naan̄ taad̄ tuj̄in̄ te eyo. Num taar ken̄ naan̄ t̄rl̄desin̄ se, ðkden̄ taad̄ eyo ð gōtn̄ se ðl̄de naade do d̄ek̄.

* 20:18 Aak KKR 118.22.

*Mεtn taar jeegen utu 'dur daan yoge tu
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27; 1Kor 15)*

²⁷ Gōtn se jeegen k'danđe *Sadusege se, kandum bini, baado ɔŋ Isa. Ɔo naade se ɓo kɛn naaj ɔɔ jeegen ooyga kooy se, ade kɔŋ dur daan yoge tu ey sum. Taa naan se ɓo, naade tɔnd mεtn Isa ɔɔ: ²⁸ «Debm dooy jeege, *Musa raanjeno maakŋ Kitap ki ɔɔ: kɛn deba ɔk mɛnda jaay ooy ɔŋ te goon ey se, bεeki num, gɛnaan se 'kɔkŋ mɛndina taa koojŋ mɛtjili gɛnaan kɛn ooy se. ²⁹ 'Booyo, gɛnaage cili, konđe kalan. Debm deet deet se ɔk mɛnda, naɓo ooy ooj te goon eyo. ³⁰ Debm k-dige se kic baado ɔk mɛnd se. ³¹ Ɔo debm gɛn k-mɔtɔge tu se kic ɓo baado ɔk mɛnd se, bini ɔl naaden cili se tɔkŋ naamga mɛnd se paac. Naɓo maakde ki se, deb kalan tap ɓo ooj te goon eyo. ³² Ɔo kaam mɔɔtn se, mɛnda se kic baado ooyo. ³³ Bin se, ɓii kɛn jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, mɛnd se tap ɓo 'tɛdn mɛnd nanja? Taa naaden cili se ɛ, tɔk naaminga paac.»

³⁴ Gaŋ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Booyki: jee do naan ki ara se, gaabge ute mɛndge se lee tɔkŋ naapa. ³⁵ Num ɓii kɛn Raa dur jeegen ooyga kooy daan yoge tu se jee kɛn naan bεer tɔɔɔdɛnga tɔɔɔn kɛn ɓaa tiŋg maakŋ duni kɛn kuuy se, naade se 'kɔŋ tɔkŋ naap ey sum. ³⁶ Anum mɔɔtn naade 'kɔŋ kooy eyo, taa naade se 'tec aan gɔɔ *kɔɔn Raage. Ɔo naade se 'tɛdga gaan Raage taa naade duroga daan yoge tu se. ³⁷ Ɔo mεtn taar jeegen utu 'dur daan yoge tu se, Musa mala, taadɪnga taad do dɔkiŋa, kaad kɛn naan aako poodo ɔk kɔk maakŋ ji kaag ki. Naan kɛn se ɓo, Musa dan Meljegɛ Raa ɔɔ Raa gɛn *Abraam, Raa gɛn Isaka ɔɔ Raa gɛn *Yakub. ³⁸ Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zεεε; gōtn naan ki se, jeege paac utu iŋg zεεε.» ³⁹ Gōtn ese, jee jeel taadn tɔkŋ mεtn Ko Taar Raage kandum, deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, taari se, naai taadɪnga jig aak eyo.» ⁴⁰ Taa naan se, gɛn tɔnd mεtiŋ do taarge tun kuuy se, mɔɔtn nam tɔnd te mεtiŋ ey sum.

**Daud ute *al-Masi
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)*

⁴¹ Tɛr Isa tɔnd mεtɛ ɔɔ: «'Tɛɔ ɔɔ di jaay naase 'taadki ɔɔki al-Masi, naan Goon Daud se? ⁴² Taa Daud mala, taad maakŋ Kitapm Kaa Keem Raa ki deek ɔɔ:

Meljegɛ Raa taado Melum ki ɔɔ:

'Baado iŋg do ji daamum ki,

⁴³ *bini jee taamooyige se m'aden tɛdn naai utu 'kiŋg dode ki.†*

⁴⁴ «Kɛn Daud jaay ɓo danjŋ Melum se, anum tɛɔ ɔɔ di jaay Meliŋ 'tɛdn goon Daud se?»

*Ɔndki kɔnd te jee jeel taadn tɔkŋ mεtn Ko Taar Raage
(Mt 23.1-33; Mk 12.38-40)*

⁴⁵ Kaad kɛn jee dɛnge paac iŋg booy booy taariŋ se, Isa deek jeege tun mεtiŋ ki ɔɔ: ⁴⁶ «Ɔɔɔki dose ro jee jeel taadn tɔkŋ mεtn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gɛn magal rode, ɔɔ kɛn ɓaaga ɓɔɔr ki se, naade je jeege adɛn tɛdn tɔɔsɛ naade ki. Ɔo kɛn naade jaay aanga maakŋ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, naade je kiŋg gōtn naan ki ɔɔ kɛn aanga gōtn kɔs ki se, naade je gōtn naan ki kici. ⁴⁷ Naade se ɓo jee kɛn ɔs nan ji mɛnd-daayge ɔɔ kɛn naade jaay ɓaaga keem Raa num, naade uulu uulu taa jeege ade kaaka. Num gaŋ naade se, Raa utu ade dabar kusiŋ aak eyo.»

21

*Mɛnd-daaye εɔ *serkɛ Raa ki
(Mk 12.41-44)*

¹ Gōtn se, daan ɓɔɔr *Bee Raa ki se, Isa uun kaamiŋ aak jee maalgen ɔmb kɔmb serkɛ Raa ki maakŋ tukul kaag ki se. ² Maakde ki se, naan aak mɛnd-daay kalan kic kɛn ɔɔɔd kɔɔɔyεɛɓiŋa ɓaado ɔmb tammage sεεm sεεm dio. ³ Ɔo Isa deekɛn ɔɔ: «'Booyki bεε, m'asen taada: mɛnd-daay kɛn daay nan takŋ ese se, ɔmbga dɛn cir jee ɓaa se paac. ⁴ Taa jeegen

† 20:43 Aak KKR 110.1.

se paac se εd do nak dende ki, gan mend-daay se nakn naan okn ken an ting se bo, naan baado ombin paac.»

Isa taad do *Bee Raa se, jeege utu an tado
(Mt 24.1-5; Mk 13.1-37)

⁵ Gotn se jee metinge taad do: «*Bee Raa se, ute kogen j'iininga ute nakgen jeege baano *serke Raa ki jaay k'tamarin ted aak bee bee se.» Gan Isa deekden do: ⁶ «Bii kalan se, bee ken aakin ki daar aak bee bee se, jeege utu an ru nan tak. Kongen rees aak bee bee se, utu wookn kalan kalan do ko tap bo 'kon toodn do naapin ko ki eyo.»

Biigen kaam moadn se goto utu 'tuju

⁷ Gotn se, jee metin ki se tond metina do: «Debm dooyje, 'taadjen tu, nakgen se 'kaan nun ki? Do naan se 'tedn do di jaay bo naaje j'an kaakn jeel ro ki se?» ⁸ Isa taadden do: «Ondki kondo! Onte 'konki jeege asen kaan dala. Taa jeege dena utu ade baa ute roma do utu asen taadn do: «Maam bo *al-Masi do: «Bere, kaadn dunia aan nan se, oppga gooro.» Jee bin se, onte 'tookki taarde.

⁹ «Ken 'booykiga jeege jaay baaga koonn maan booro, do jeege baagga tedn pitini te naapa num, onte 'beerki. Taa nakgen se jaay utu 'kaana nabo, duni se 'kon nan ey borto.»

¹⁰ Ter Isa taadden do: «Naase utu aki kaakn jee taa naan kaam kalan utu kiin booro ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin booro te taa naan gaar ken kuuy. ¹¹ Maakn naange tun metin naana utu 'te makono do gotgen metinge se bo utu 'talo do koongen det det se utu 'kaan do jeege tu. Maakn raa ki se, naase utu aki kaakn nakn-kooogen magal magal ken utu 'teecn nirl jeege.

¹² «Kor jaay nakgen se 'kaan se, naase j'utu j'asen tako, j'asen dabara do j'utu j'asen kon booro maakn *bee ken Yaudgen lee tusn maak ki se do j'utu j'asen tal dangay ki. Do taa maam se, j'utu j'asen baa naan gaaringe tu ute naan magal taa naange tu. ¹³ Ken nakgen se jaay 'kaan dose ki se, naase amki tedn saadumge. ¹⁴ Ken 'baaki baa se ondin ki dose ki jiga do onte 'saapki do taar ken naase anki nakn dose, ¹⁵ num maam mala bo m'utu m'asen kedn jeel-taara ute taargen naase aki baa taada; ken naase jaay 'baagkiga taada se, jee taamooysege se paac 'kon naajn do taarse ki eyo do 'kon doobm ken asen 'kon terl taar eyo. ¹⁶ Do ter kensege ute bubsege, genaasege, taassegen gooro ute medsege se, utu asen takn tal ji jee wooysege tu do maakse ki se, jee metinge j'utu j'aden talo.

¹⁷ «Taa maam se, jeege paac utu asen koonn kundu. ¹⁸ Nabo beekn dose kic bo, kalan 'kon kut eyo. ¹⁹ Okki maakse tongo. Aayki kaamse do naase aki kon *kaajn gen daayum.»

Jeruzalem utu 'terec

²⁰ Ter Isa taadden daala do: «Ken naase jaay aakkiga asgarge baado ol gurugga Jeruzalem num, 'jeelki kese kaadn terecin, bere aanga. ²¹ Bin se, jee ken ing taa naan Jude ki se k'jaan k'look maakn koge tu do jeegen ing maakn geger ken Jeruzalem ki se, k'jaan k'teecn naatn do jeegen naatn le, j'onte terlo beene. ²² Taa bii ken se bo, *Raa utu 'kon booro do jeege tu aan go do ken Kitapm Raa taadno. ²³ Bii ken se, mendgen mendkaamge ute ko gaangen gendege aay kaay si se, aden tedn onn aak eyo. Taa Raa se, maakn taarin do jeege tun taa naan ken gotn ese do naade se, utu 'koonn yeebde dena. ²⁴ Jee Jeruzalem ki se, j'utu j'aden tal ute gord-jerle do j'aden dirin bulu do j'aden wookn maakn naange tu paac. Do Jeruzalem se, j'utu j'an koso, do jeegen Yaudge ey se utu king dode ki bini kaadde utu 'kaas jaayo.»

*Goon Deba utu ade terle

²⁵ Ter Isa taadden daala do: «Naan ken se, daan kaad ki, laap ki do maakn k-dijge tu se utu aki kaakn nakn-koooge. Do kuulu utu 'kol do baar ki do 'tedn maane 'tond te naapa 'keem makon pum pum do 'tedn jeegen do naan ki paac se, beere aden koko do nirlde utu 'teece. ²⁶ Jeege jaay 'kaakn nakgen onn utu baado do naan ki se, jee metinge se beere sum

60 utu aden tóolo, taa nakgen ok tóogó maakñ raa ki paac se, utu 'tea. ²⁷ Gótn se, jeege 'kaakñ Goon Deba utu ade bóoy maakñ gapara ki ade baa ute tóogñ Raa, ken 'tedñ góto wóor kelen. ²⁸ Ken nakgen se jaay baagga kaan num, 'daapki rose ó uunki dose raan, taa Raa se óppga góoró asen kóodñ dose.»

Kaal naagñ taara ute ko ba

²⁹ Ter Isa aalden naagñ taara ó: «Aakki tu ko ba ute kaaggen kuuy paac se. ³⁰ Ken naade jaay baagga dóob kamba num, naase 'jeelki óki met-kijiri aanga ó bara óppga góoró. ³¹ Bin num, naase kic ó aakkiga nakgen se jaay baagga kaan se, 'jeelki *maakñ Gaar Raa se óppga góoró. ³² 'Booyki bée m'asen taada: jee duni ken borse se 'kooy nan ey sum ó, nakgen se paac utu 'kaana. ³³ Maakñ raa ute do naanja se utu 'deele, num taarumge se, 'kónj deel eyo.»

Ingki do metekse ki

³⁴ Isa taadden daala ó: «Óndki kóndó. Ónte 'derlki rose gen kaay koono, ro kós magal ki ó ónte kuunki nirlse do nakge tun *duni ki; ey num bíi ken *Goon Deba ade baa se, asen kókj do jise ki, ³⁵ aan góo gakala lee tónd daage se. Jeege paac do naanj ki se kic ó nakñ se utu aden kaan dóde ki bini. ³⁶ Num naase ingki do metekse ki; eemki Raa daayum taa nakgen se ken aan dose kic ó asen ted díim eyo. Ó bíi ken naane se, naase aki baa daar naan Goon Deb ki.»

³⁷ Bíi-raa Isa lee dooy jeege daan bóor *Bee Raa ki ó ken aanga nóor num, naanj teec baa lee tood do *kósn ólib ki. ³⁸ Ken góto iipga num, jeege paac baadó lee ónjñ daan bóor Bee Raa ki gen booy taariña.

22

Magalge end tel kutn Isa (Mt 26.1-16; Mk 14.1-16)

¹ Bíi laa mappan ok órom eyo ken k'danjñ *laa Paak jaay ópp góor se, ² gótn se, *magal jee tedñ serke Raage tu ute jee jeel taadñ tóokñ metn Ko Taar Raage je dóobm an goon kókj Isa taa añ baa tóolo, nábo naade beer beer jeege tu.

³ Gótn se *Bubm sitange baadó end maakñ Judas, ken k'danjñ Iskariót se ó naanj kic metn jee Isagen ken sik-kaar-dio. ⁴ Naanj baa taad ute magal jee tedñ serke Raage tu ute magal jee ken lee bóob *Bee Raa se, taa 'kónj raay ken naanj an kókj Isa adesin keda. ⁵ Ken naade booy taar se, maakde raapo ó naade taadñga taad ó utu añ kedñ gurs. ⁶ Naanj ken se, Judas tooko ó baag toom Isa taa ken naanj jaay aak jeege góto num, naanj adesin taada ó naade añ kóko.

*Isa ted *laa Paak ute jee metin ki (Mt 26.17-29; Mk 14.12-25; 1Kor 11.23-29)*

⁷ Bíi gen laa mappan ok órom ey jaay aan se, bíi ken se ó bée ki num, k'tójn gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge. ⁸ Taa naanj se ó, Isa ól Pier ute Jan deekden ó: «'Baa 'tedjeki kóso gen laa Paak taa j'aki baa kóso.» ⁹ Naade tónd metin ó: «Naai 'je j'aisin tedñ kaam gay?» ¹⁰ Isa terlden ó: «'Booyki: ken 'baaki baa maakñ geger ki se, naase aki dóodñ ute gaaba uuno kóoyó dooc te maane se. Ókki metiña ó 'baaki maakñ bee ken naanj an kend maak ki se. ¹¹ Ken aankiga num, 'taadki mel bee ki se óki: «Debm dooy jeege óljeno ó k'tónd meti ó bee gay jaay ó naanj an kósn kósn laa Paak te jee metin ki se?» ¹² Num naanj asen taadñ bee magala ken j'iinjñ do bee ki raan, ó maakñ bee se, nakinge paac aas kart. Gótn ese ó ajeki tedñ kósn gen laa Paak.» ¹³ Ken naade baa aan se, ój nakge se paac aan góo ken Isa taadeno. Gótn se ó naade ted kósn gen laa Paak.

Kósn gen Meljege

¹⁴ Ken kaadn kəsə jaay aan se, Isa baado ing kaadn tabil ki ute jee kaan naabinge. ¹⁵ Gətn se Isa deekden ə: «Maam m'je ute maakum paac m'kəsn *laa Paak ute naase jaay 60 m'dabara. ¹⁶ 'Booyki m'asen taada: maam məətn tap 60 Laa Paak se, m'kəŋ kəs ey sum, bini nakŋ ken Laa Paak je taada se utu 'kaan doobiŋ ki *maakŋ Gaar Raa ki.»

¹⁷ Gətn se naan uun *kəəpm ken ək tətn koojŋ biŋ se jiŋ ki, təəm *Raa ə deekden ə: «Əkki ə 'nig aayiŋki ute naapa. ¹⁸ 'Booyki m'asen taada: tətn koojŋ biŋ ese se, məətn m'an kəŋ kaaye dəəl ute naase ey sum, bini maakŋ Gaar Raa ade 6aa.»

¹⁹ Ter naan uun mappa jiŋ ki, təəm Raa ə dup eddesiŋa ə deekden ə: «Kese 60 roma ken m'ediŋ *serke taa naase. Nakŋ se 'lee 'tediŋki bini ə 'saapki dom ki.» ²⁰ Ken naade əs aas se, naan uun kəəpm ək tətn koojŋ biŋ se ə tediŋ bin kici, taadden ə: «Tətn koojŋ biŋ ken maakŋ kəəpm ese se kese je taadn ə: *Raa dəəkgə kiji ute naase ə kese 60 moosum ken əy taa naase.»

²¹ Ken naade ing əs kəs se, Isa deekden ə: «Aakki, debm am kut se əlga jiŋ maakŋ baay ki ute maam tɛɛ. ²² *Goon Deba se, utu 'kooy aan gəə ken Raa taadni, num gaŋ əŋ deb ken an kut se!» ²³ Ken naade jaay booy taar se, naade baag taadn ute naapa ə maakde ki se, naŋa 60 'kəŋ tɛdn nakŋ se.

Jee mɛtn Isa ki naar magala

(Jn 13.2-17; Mt 18.1-4; Mk 10.35-45)

²⁴ Gətn se, jee mɛtn Isa ki baag tɛdn dɛkɛŋɛ ə naaj ute naapa ə maakde ki se, naŋa 60 'tɛdn magala. ²⁵ Gaŋ Isa deekden ə: «'Jeelki, gaariŋgen do naan ki se ing do jeege tu tɛd jeege kusiŋa, ə magalgen tiŋg do jeege tu se, je jeege aden dan jee bɛɛ. ²⁶ Num naase se, əŋte 'tɛdki bini. Anum maakse ki se, debm je 'tɛdn magal se, əŋ 'tɛd rəŋ aan goon cəkə ə debm je tɛdn naana se, əŋ 'tɛdn debm kaan naabse. ²⁷ Debm magal 60 ken gay: debm ken ing əs kəs ləbu debm ken kəsə ooyga num lee baado təndiŋ jeege tu se ne? Debm əs kəs se 60 debm magal ey la? Anum maam m'ing maakse ki se aan gəə m'debm tɛdn naabse. ²⁸ Ken maam maakŋ dubar ki se, naase 60, jee daayum ingkiro ute maama. ²⁹ Aan gəə Bubum ənum gaara maam ki se, maam kic m'ənsen gaara naase ki, ³⁰ taa naase aki 6aa kəsə ə aki kaaye ute maama maakŋ gaarum ki. Ə naase utu aki kiŋg do kaag doge tu gen kəjŋ bəəə do taa 6ee gaan *Israelge tun sik-kaar-di se.»

Isa ə Pier utu an baatiŋa

³¹ Gətn se Isa deek Simon ki ə: «Simon, Simon, 'booyo! *Bubm sitange se təndga mɛta ə je ai ləəyə aan gəə teen k'ləəyiŋ maakŋ gert ki se. ³² Gaŋ maam m'təndga mɛtn Raa taa naai, taa kaal maaki ken naai aal dom ki se, 'tɛdn cɛr eyo. Ə ken naai jaay tɛrloga gətum ki num, gɛnaaige se, edden kaay kaama taa 'tɛdn jee təəgə naan maam ki.» ³³ Gaŋ Pier tɛrliŋ ə: «Mɛluma, maam m'tookŋ m'6aa dangay ki ute naai ə m'kooy ute naai.» ³⁴ Ter Isa tɛrliŋ ə: «'Booyo, Pier, m'ai taada: jaaki se, kər kərəŋjə 'kəy ey sum 60, naai 'naajŋ dəəl mətə ə 'deekŋ ə 'jeelum eyo.»

'Daapki rose

³⁵ Gətn se, Isa deekden daala ə: «Kaad ken m'əlseno naaba jaay m'taadsen m'ə əŋte 'kuunki gursi, 6əəə ə saa se, dim baatsege la?» Naade tɛrliŋ ə: «Dim baatje te eyo.» ³⁶ Ter naan deekden daala ə: «Bərse se, debm ək gurs lɛ, uunu ə debm ək 6əəə kic lɛ, uunu; ə debm ək gərɔf-jɛrlɛ ey lɛ dugŋ naatn ute kal magaliŋa ə ŋ'dugŋ gərɔf-jɛrlɛ. ³⁷ Taa naan se, maam m'deekseni: taar ken Kitap taad rom ki se, utu 'kaan doobiŋ ki ken ə: *naan se se j'aalga muŋ maakŋ jee tujge tu.**

«Taar se 60 bərse aanga doobiŋ ki.»

³⁸ Gaŋ jee mɛtiŋ ki tɛrliŋ ə: «Mɛlje, naaje j'ək gərɔf-jɛrlɛ di ara.» Naan tɛrlden ə: «Kese bɛɛga sum, taarse se əŋiŋki.»

* 22:37 Aak Eza 53.12.

*Isa tønd mɛtn Raa do *kɔsn əlib ki
(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Jn 18.1-2)*

³⁹ Gətn se Isa teec ɓaa ook do kɔs əlib ki, gətn kɛn naan lee ɓaan ro ki. Ɔo jee mɛtin ki se, ɓaa ute naana. ⁴⁰ Kɛn naade aan gətn ese se, naan deekden ɔ: «'Tøndki mɛtn Raa taa naase aki kooçn maakn nakn naam ki eyo.» ⁴¹ Ter Isa iik tɔk cɛɛs ki daande ute jee mɛtin ki se kaam kund koa; gətn se naan erg naan ki ɔo baag tønd mɛtn Raa, ⁴² deek ɔ: «Bua, kɛn naai 'je num, *kɔɔpm dubar utu 'kaan dom ki se, naai iikin naatn dɔkɔ rom ki. Num gan 'ted aan gɔo kɛn naai maaki jen ro ki, aan gɔo kɛn maam ɓo m'je se eyo.» ⁴³ Gətn ese *kɔdn Raa ɓɔɔyo maakn raa ki ɓaado ɛdin gaab tɔɔgɔ. ⁴⁴ Kɛn Isa jaay maakin tuj kasak kasak se, naan tønd mɛtn Raa bini gətəŋgin teec ron ki jaay tad naan ki se tec aan gɔo mooso. ⁴⁵ Kɛn naan tønd mɛtn Raa jaay aas se, iin ɓaado ɔn jee mɛtin ki ɔo ute maak-tujde se ɔlden naade tood bia. ⁴⁶ Naan deekden ɔ: «Gɛn di jaay 'toodki bi se? Iinki raan ɔ 'tøndki mɛtn Raa, taa aki kooçn maakn nakn naam ki eyo.»

Jeege ɔk Isa

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-12)

⁴⁷ Kɛn Isa utu taad taad ɓort sum ɓo, jee denge teeco ɔo debm tɔddeno se ron Judas. Naan se mɛtn jee Isagen sik-kaar-di se. Naan ɓaado cɛɛ Isa ki, baam ɔkina ɔo aay ciilin. ⁴⁸ Ɔo Isa terlin ɔ: «Judas, ute baam kɔkn kɛn naai 'baam ɔkuma ɔo aay ciilum se ɓo, naai an kutn *Goon Deba ne?» ⁴⁹ Jee kɛn cɛɛ Isa ki jaay aak nakn kɛn utu 'ted se, naade deekin ɔ: «Mɛlje, jee ese j'aden tɔgn ute gərd-jerljege se la?» ⁵⁰ Maakde ki se, deb kalan ɔdo gərd-jerlina ɔo ɔg gaan te bi do ji daama gen debm tedn naabm *magal debm tedn serke Raa ki. ⁵¹ Num gan Isa taadden ɔ: «Ɔnki! Ɔnte 'tedki bini.» Ɔo Isa ɔl jin ut bi gaabm se ɔo gaabm se ɔn lapia. ⁵² Gətn se Isa taad jeege tun ɓaano kɔkɔ ɔo jee se, magal jee tedn serke Raage tu, magal jee kɛn lee ɓɔɔb *Bee Raa ute magal taa Bee Yaudge ɔo deekden ɔ: «Naase 'teeckiro ute gərd-jerlsege ɔo sirdsege se, aan gɔo 'ɓaakiro kɔkn debm ɓoogo. ⁵³ Ey num ɓii-raa, maam m'tingɔ ute naase daan ɓɔɔr Bee Raa ki ɔo nam tap ɓo ɔn ɔl te jin rom ki eyo. Naɓo ɓorse se, kaadn naasen ɔkki tɔɔgɔ maakn gət kɛn ɔod se ɓo, aanga.»

Pier naaj ɔo naan jeel Isa eyo

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Jn 18.12-27)

⁵⁴ Kɛn naade jaay ɔk Isa se, naade ɓaansino maakn ɓee *magal debm tedn serke Raa ki. Naan kɛn se, Pier lee tɔl goosde kaam mɔɔtn dɔkɔ. ⁵⁵ Kɛn naade jaay aan se, ɔn gətn se k'tuuyga tuuy poodo daan ɓɔɔr ki ɔo jeege ing riib riibi ɔo Pier ɓaado ing riib ute naade kici. ⁵⁶ Mɛnd tedn naabm gətn ese jaay aakin naan ing riib riib poodo se, naan ɔndin kaama tak ɔo deek ɔ: «Gaabm se kic debm naana.» ⁵⁷ Gan Pier naaj ɔ: «Mɛnd ara, ɓere, gaabm se maam m'jeelin eyo.» ⁵⁸ Ter ɔkɔ sum ɓo, deb kuuy aakin se, deekin ɔ: «Naai kic 'mɛtn naade.» Ɔo Pier terlin ɔ: «A-a, maam mɛtn naade eyo.» ⁵⁹ Ɔkɔ sum se, deb kuuy ɓaado deekin daala ɔ: «Deer deer, gaabm ese debm naan kici, taa naan se kic kɔd Galile.»

⁶⁰ Gan Pier terlin ɔ: «Taari se tap ɓo, naai 'je deekn ɔo dio?» Gan kɔr naan utu taad taad ɓort se sum ɓo, kɔrɔnjɔ naar ɔod ɔɔyɔ. ⁶¹ Gətn se, Mɛljege terl aak Pier, ɔo kɛn kaamde jaay dɔod se, Pier naar saap do taar kɛn Mɛljege taadino, kɛn ɔ: «Jaaki, kɔr kɔrɔnjɔ tɔɔy ey sum ɓo, naai am baatn dɔol mɔɔɔ.» ⁶² Gətn se naan teeco ɔo baag keeme gab gab.

⁶³ Jee ing ɓɔɔb Isa se, naade terɛcin mɛtina ɔo tɔndina. ⁶⁴ Naade teelin kaamina, tɔndina ɔo taadin ɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm kɛn tɔndi se tap ɓo nana?» ⁶⁵ Gətn ese, naade naajin rap rap.

Isa j'ɔk k'ɓaan naan Yaudge tun *jee kaakn mɛtn taarge

⁶⁶ Tanɔrin nɔrin se, magal taa ɓee Yaudge, *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔkn mɛtn Ko Taar Raage, naade se ɓo jee kɛn lee aak mɛtn taarge, naade tusu paac ɔo ɔl j'ɔk k'ɓaano te Isa naande ki. ⁶⁷ Aan gətn se, naade tønd mɛtina ɔ: «Kɛn naai ɓo *al-Masi lɛ, 'deekjeni.» Isa terlden ɔ: «Maam m'taadsenga kic lɛ, naase aki 'tookki eyo.»

68 Ɔo ken m'tond metse kic le, naase amki 'kəŋ tərɪ eyo. 69 Num naan ki se, *Goon Deba se utu 'baa king do ji daam Raa Sidburku ki.» 70 Naade paac tərɪɪŋ ɔɔ: «Do taari ki se, naai je deekŋ ɔɔ naai bo 'Goon Raa daamo?» Isa tərɪɪden ɔɔ: «Kese naase malinge bo 'taadki ɔɔki maam Goon Raa.» 71 Gətn se naade deek ɔɔ: «Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! Naajege le, k'booyinkiga te bijege, naan mala bo taadjeki ute taariŋa.»

23

Isa j'ɔk k'baansin naan Pilat ki (Mt 27.2,11-14; Mk 15.2-5; Jn 18.28-37)

1 Jee se iino paac taa naap ki, ɔko Isa ɔɔ baansin naan magal *Romege tu k'danin Pilat. 2 Gətn se, naade baagin tɔɔl taara don ki ɔɔ: «Naaje k'j'ɔŋo gaabm se tɛd tɛd pitini maakŋ naanje ki. Naan gaas jeege ɔɔ j'ɔŋte kəŋ miiri Gaar magal ing Rəm ki ken k'danin Sezar se ɔɔ deek jeege tu ɔɔ naan bo *al-Masi, naan bo gaarge.» 3 Gətn se Pilat tond metin ɔɔ: «Naai bo Gaar Yaudge la?» Isa tərɪɪŋ ɔɔ: «Aan gɔɔ ken naai 'deekin se.» 4 Ɔo Pilat tərɪ aak *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee denge se ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se, maam m'ɔŋin tuj te dim ken aas kutin eyo.» 5 Gan naade dɔɔk taar ɔŋ eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Gaabm se ɔɔs metn jeege ute dooy ken naan lee dooy jeege se. Naan baago dooy jeege taa naan Galile ki ute taa naan Jude ki ɔɔ bini borse aanga gətjege tu Jeruzalem ki ara kici.»

*Isa naan Gaar *Erɔd ki*

6 Ken Pilat jaay booy taarde se, tond meta ɔɔ: «Gaabm se tap bo, 'tɛdn kɔd Galile la?» 7 Ken k'taadin j'ɔɔ Isa se metn jee Gaar Erɔdge se, gətn se naan ɔlin gətn Erɔd ki, taa bii ken se, Erɔd kic utu Jeruzalem ki.

8 Ken Erɔd jaay aak Isa se, maakin raap aak eyo, taa do dakin tap bo, naan je an kaaka taa naan se, booyga booy jeege lee ɔɔs kɔɔs maanina. Ɔo naan je an tɛdn nakŋ-kɔɔbm gam naanin ki ɔɔ naan 'kaaka. 9 Naan tond metin dɔɔl cək cək, naɔo Isa tərɪɪŋ taar dim eyo. 10 Kaad ken se, *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage se tɔlin taargen deer deer don ki. 11 Ɔo Erɔd ute asgaringe se tɛdin ren ren ɔɔ tɛɛcin metin ki. Tɛr naade uusin kal ute ronə omb birin birin, jaay bo naade ɔlin gətn Pilat ki. 12 Ey num, do dakin Erɔd te Pilat se taarde ba a eyo; num gan bii ken se sum bo, naade tɛdn metn naapge.

Isa k'j'utinga (Mt 27.15-30; Mk 15.6-19; Jn 18.38-19.16)

13 Gətn ese Pilat dan tus *magal jee tɛdn serke Raage tu, magalgen gətn ese ɔɔ ute jee denge paac, 14 ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Naase ɔk 'baamkiro te gaabm ese se ɔɔki naan ɔɔs kɔɔs metn jeege ɔɔ naanse ki se sum bo, maam tond metina do taarge tun naase 'tɔlin ki don ki paac se, naɔo maam m'ɔŋin naan tuj te dim ken aas kutin eyo. 15 *Erɔd kic bo ɔŋ te taar ken aas tɔlin eyo jaay ɔlumsino gətn ara se. Ɔo gaabm se ne dim naan tuj jaay j'ansin tɔɔl ro ki se gətɔ. 16 Borse, maam m'an kɔnd ute mɛɛje ɔɔ m'an kəŋ 'baa.» 17 [Ken *laa Paak jaay aanga tak bo, maakŋ jeedege tun k'takde dangay ki se, Pilat lee tɔɔd tɔlde tɔl debm dangay kalan.]* 18 Gətn se naade dɔɔb ɔɔd ɔɔy taa naapki caa ɔɔ: «Gaabm se, 'tɔlin ɔɔ ɔɔd ɔlgeno Barabasi!» 19 Ey num Barabas se, j'ɔkin dangay ki taa pitin ken naan tɛdo maakŋ geger ken Jeruzalem ki. Naan ken se naan tɔloga tɔɔl deba. 20 Tɛr Pilat tond metde daala, taa naan je doobm ken an kɔɔdn kɔl Isa. 21 Ken naade jaay booy taar se, tɛr dɔɔb ɔɔy caa ɔɔ: «Naan se, 'tup 'tɔlin ro kaag ki! 'Tup 'tɔlin ro kaag ki!»

22 Gətn se Pilat tond metde gen k-mətoge tu ɔɔ: «Gaabm se tap bo tujga di? Ey num maam m'ɔŋ te ne dim ken aas tɔlin eyo. Borse, maam m'an kɔnd te mɛɛje ɔɔ m'an kɔɔdn kɔlɔ.»

* 23:17 Taar se, maakŋ Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se gətɔ.

²³ Gan naade tɔy makɔnɔ ɔn eyo ɔɔ taaf ɔɔ: «Gaabm se k'tup k'tɔolin ro kaag ki.» Ken naade tɔy se, tɛf dir dir ɔaa deel doa.

²⁴ Gɔtn se Pilat took gen tɛdn nakgen ken naade maakde jen ro ki se. ²⁵ Naan ɔl k'ɔaa k'j'ɔɔd j'ɔlden gaabm ken naade jen se; ey num naan ɔo debm pitin tɔɔɔ deba jaay j'ɔlin dangay ki se. Gan gen Isa se, naan ɛddesin kaam jide ɔɔ deekden ɔɔ: «'Tɛdɔnki aan gɔɔ ken naase maakse jen ro ki.»

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.31-56; Mk 15.20-41; Jn 19.16-37)

²⁶ Ken naade ɔaan ɔaa te Isa se, naade dɔɔd ute gaaba kalan k'danin Simon kɔd Siren. Naan iino naatn ɔɔ deel deel te dɔobm se. Naade ɔkin taa tɔɔgɔ gen kuun kaagn j'an ɔaa tupm Isa ro ki se ɔɔ naan uun kaagn se ɔɔ leen metn Isa ki. ²⁷ Ken Isa ɔaa ɔaa se, jeege dɛna ɔk metina. Maakde ki se metinge mɛndge ɔɔ mɛndgen se jaay aakin se, tɔnd tarkaaddege† tɔɔy eemin nɔɔ. ²⁸ Isa tɛrl aakde ɔɔ deekden ɔɔ: «Mɛndgen Jeruzalem ki, ɔnte 'keemki taa maama. Num eemki ɔo taa naase malinge ɔɔ taa gensege. ²⁹ 'Booyki, kaadin utu 'kaan se k'deekj j'ɔɔ: maak-raapo mɛndkartge tu, mɛndgen ooj nam te te eyo ɔɔ kengen sidege gaange aay nam te te eyo. ³⁰ Bii ken naane se, jeege 'taadn koge tu ɔɔ: «'Toocki doje ki ɔɔ 'taadn kɔsge tu ɔɔ: «'Deebki doje ki.‡ ³¹ Taa nakgen se jaay aan do ko kaag ken zɛɛɛ se, do ko kaag ken tuutu se, tap ɔo 'tɛdn ɔɔ dɔo?»

³² Gɔtn se k'tɔk k'ɔaano ute jeege dio ɔɔ jee se, jee ken tujga tuj dim, taa j'aden ɔaa tɔɔl ute Isa.

³³ Ken naade jaay aan gɔtn k'danin: kaadn do deba se, naade tup Isa ro kaag ki ɔɔ jee ken tujga tuj dim se kic k'tupde ro kaagge tu. Deb kalan k'j'uun k'darin do ji daamin ki ɔɔ deb kalan k'j'uun k'darin do ji jeelin ki. ³⁴ Ken Isa jaay k'tup k'darin ro kaag ki se, deek ɔɔ: «Bua, 'tɔɔlde *kusiɔde, taa nakj naade tɛf se, naade jeel eyo.»

Gen nigj kal Isa se, naade tɛdin salatia ɔɔ debm ken oocinga ɔo uunu uunu.

³⁵ Gɔtn se jee dɛnge daar aakiɔa; ɔɔ jee magalge se, ɔɔyin koogo metin ki ɔɔ deek ɔɔ: «Jee kuuy se, naan aajdenoga; ken naan ɔo *al-Masi ken *Raa bɛɛɛ ɔɔdin deer num, ɔorse n'aa roɔ mala.» ³⁶ Asgarge kic ɔo tɛɛciɔn metin ki; naade ɔaadɔ cɛɛɛ ki ɔɔ ɛdin tɔtn koojn bin ken mooy se, ³⁷ ɔɔ deekin ɔɔ: «Ken naai jaay 'Gaar Yaudge num, aaj roi mala!» ³⁸ Ken naade jaay utu tupin tup ro kaag ki se ɔo, naade raan ɔlin kaam don ki ɔɔ: Kɛse ɔo Gaar Yaudge.

³⁹ Maakj jeege tun di ken tujga tuj dim jaay k'tup k'tɔɔlde ro kaagge tu ute naan se, deb kalan naajin ɔɔ: «Naai ɔo al-Masi ey la? Ken bin num, naai mala aaj roi ɔɔ aajje naaje kici.» ⁴⁰ Gan deb kalan uunin kaamin deekin ɔɔ: «Naai se, 'ɔeer Raa ki eyo. Ey num, naai 'maakj dubar ki aan gɔɔ naan kici. ⁴¹ Gen naaje se, ken k'dabarje kic dɔobina. Taa naaje se k'tujga tuju. Num gan naan se, tuj te dim eyo.» ⁴² Gɔtn se naan deek Isa ki ɔɔ: «Isa, ɔiin naai ade ɔaa maakj gaari ki se, 'saap dom ki.» ⁴³ Isa tɛrlin ɔɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: jaaki sum ɔo, naai 'ɔaa te maam gɔtn Raa ki.»

Kooy Isa

⁴⁴ Ken kaada jaay ɔaa kaasn katar tir se, do naana te magalin se gɔtɔ ɔaa ilim dib bini aan katar do tɛger ki. ⁴⁵ Kaada paac, j'ɔn j'aakin eyo. Naan ken se, kal deer magal ken k'gaan maakj *Bee Raa se, nɛɛpo raan daan ki bini aan naan ki tak. ⁴⁶ Gɔtn ese, Isa ɔɔd ɔɔy makɔnɔ ɔɔ: «Bua, kom se, m'ɔnisiɔn kaam ji.» Ken naan taad taarin aas se, ɔn koɔ teece.

⁴⁷ Ken bubm asgarge jaay aak nakj deel se, naan *nook Raa ɔɔ deek ɔɔ: «Deer deer, gaabm se, naan debm daan ki!» ⁴⁸ ɔɔ jeegen ken ɔaadɔ aak nakj deel se, ken naade jaay uun tɛrl ɔaa ɔaa se, maakde tuj se tɔnd tarkaaddege. ⁴⁹ Num jee deelga deel ute naana ɔɔ mɛndgen baago kɔkɔn metin taa naan Galile ki se, naade se paac daar gɔtn dɔkɔ jaay ɔo aakiɔa.

† 23:27 Tɔnd tarkaad gɔtn naade ki se je deekj ɔɔ: keem nɔɔ. ‡ 23:30 Aak Oz 10.8.

Isa k'j'əlin maakŋ iib ki
(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Gətn se, gaaba kalan roŋ Yusup ə ə naan se, maakŋ magalge tun ken lee aak mɛtn taarge se. Naan se debm bɛɛ ə debm daan ki. ⁵¹ Gaabm se iino maakŋ gɛgɛr Yaudge tun k'danin Arimate. Ə nakŋ jeunge tɛd paac se, naan əl te taarin maak ki eyo. Taa naan ing aak kaak kaam *maakŋ Gaar Raa ken utu 'kaan se. ⁵² Gaabm se baa əŋ Pilat ə tond mɛtiŋa taa an kəŋ ro Isa se, naan an baa kəl maakŋ iib ki. ⁵³ Pilat əniŋsiŋa ə naan baa bəy ro Isa naatn ro kaag ki. Gətn se Yusup teelin ute kal duubu ə baa əl aalin maakŋ iib ken j'əŋ ko sum ɓo j'ud k'daapiŋa. Ə iibm se, bii kalan j'əl k'naam te nam maak ki eyo. ⁵⁴ Bii se, jeege daap daap rode taa tɛgɛr sum ɓo, *bii sebit se baaga.

⁵⁵ Mɛndgen baago daan Isa Galile ki se, baa te Yusup kalan gen baa kaakŋ iibm ken j'əl j'aal ro Isa maak ki se. ⁵⁶ Ə ken naade jaay ək tɛrl been se, naade baa tɛdo nakŋ oot nijimi ute itir gen baa kətn ro Isa ki. Bii sebit ki se, naade ing təəl maakde taa *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se gaasdenga gaasa ə j'ənte tɛdn dim.

24

Isa duroga daan yoge tu
(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Jn 20.1-10)

¹ Bii dumas ki, tanərin nərin sum ɓo, mɛndgen se iin baa taa baad ken j'əl j'aalo ro Isa maak ki se, ute nakŋ oot nijimi ə ute itir ken naade tɛdiŋo se. ² Ken naade jaay aan se, əŋ ko ken k'gaasn taa baada se, k'dircilinga naatn. ³ Num ken naade jaay ɛnd maak ki se, əŋ te ro Mɛljege Isa eyo. ⁴ Naade aak nakŋ se, əkden taad eyo. Gətn ese sum ɓo, naade naar aak gaabge dio ute kaldege raap lak lak. ⁵ Ken naade aak jeegen se, dərlo ə nirlde teece ə gətn se naade no dode naan ki. Ə gaabgen se taadden ə: «Debm zɛɛɛ jaay 'jenki daan jeege tun ooyga kooy se tap ɓo, gen di? ⁶ Gətn ara se, naan gətə! Gaŋ naan se duroga daan yoge tu. Naase 'saapki tu do taar ken naan taadseno taa naan Galile ki, ⁷ ken naan deekseno ə: «*Goon Deba se j'utu j'an kəkŋ kəl ji jee *kusiŋge tu. Naade utu an tupm ro kaag ki ə bii k-mətəge tu se, naan utu 'duru.»

⁸ Gətn ese se naade naar saap do taar ken Isa taaddeno se. ⁹ Taa baadki se, naade ək tɛrlo baado taad jee mɛtin ken sik-kaar-kalan ute jee kuuy paacŋ ing te naade se. ¹⁰ Mɛndgen baano ute labar se, naade Mari ken iino Magdala ki ute Jaan, Mari ko Jak ute mɛndgen mɛtiŋge kuuy kici; naade baado taadn nakŋ se *jee kaan naabm Isage tu. ¹¹ Ken jee kaan naabm Isage jaay booy taar se, naade baate tooko, booydesin aan gəə taar jee dərige. ¹² Anum Pier se, iin aan baa taa baad ki. Ə ken naan jaay aan se, no aak maakŋ baada, aak kalge kalin ki sum ə num nakŋ ken deel se, əkiŋ taad eyo. Gətn se naan ək tɛrl baa been ki.

Doob Emaus ki se, Isa teec naan jee mɛtin ken dio
(Mk 16.12-13)

¹³ Bii ken se sum ɓo, jee mɛtn Isa ken di se, iin baa baa maakŋ naan ken k'danin Emaus. Emaus ute Jeruzalem se, daanin dək cək. ¹⁴ Ken naade baa baa se, uun maan nakgen ken deelo Jeruzalem ki se. ¹⁵ Ken naade jaay maan maan ute naapa se, gətn se Isa mala əŋ mɛtde ə ək doob ute naade tɛɛ. ¹⁶ Naade aakiŋ ute kaamde, naɓo dim gaasde naade əŋ aak əkiŋ eyo.

¹⁷ Gətn se Isa tond mɛtde ə: «Mɛtn taar di jaay 'baaki baa jaay 'lee 'naajki te naapa se?» Gətn se naade ək daar yip ə maakde taju. ¹⁸ Maakde ki se, deb kalan k'danin Kleopas se tɛrin ə: «Jee Jeruzalem ki paac booyga nakgen deel biin naane se. Ə naai 'kali ki sum ɓo, 'booy te ey ne!» ¹⁹ Isa tond mɛtde ə «Di ɓo tɛda?» Naade tɛrin ə: «Nakŋ jaay aan do Isan iino Nazaret ki se. Naan se debm magal taad taar teeco taar Raa ki. Naan *Raa ki ə naan jeege tu se, naan taad taara ute təəŋ Raa ə tɛd nakgen deel doa. ²⁰ Gaŋ

*magal jee tɛdn sɛrkɛ Raajege tu, ute magaljege se ɔk ɔlin ji jeege tu ɔɔ ɔjin bɔɔrɔ don ki taa j'laŋ baa tɔɔlɔ ɔɔ naade baa tup tɔɔlin ro kaag ki. ²¹ Ey num, naaje k'j'ing k'j'ɔnd doje j'ɔɔ, naan ɔo debm kɛn utu kɔɔdn do gaan *Israelge. Num nakgen se jaay deel sum se, ɔorse tɛdga bii mɔtɔ. ²² Deere, mɛndgen kandum maakje ki se, ɔaado taadjɛn taar deel doa, taa naade, tanɔɔrin nɔɔrin se, iin inɔo taa iib ki, ²³ ɔɔ naade ɔŋ te ro Isa eyo. Naade ɔk tɛrl ɔaado taadjɛn ɔɔ naade aako *kɔdn Raage ɔɔ kɔdn Raage se deekdeno ɔɔ: «Isa num, utu te kaamina!» ²⁴ Jeejegen mɛtinge kic iin inɔo taa iib ki ɔɔ ɔŋo nakge se aan gɔɔ kɛn mɛndge taadjeno se sum, naɔo yon se, naade aakiŋ te te eyo.»

²⁵ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Naase se dose biga ɔɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado se lɛ, naase booy ɔkki mɛtin eyo ɔɔ naase lɛ 'took aalki maakse do ki yɔkɔd eyo! ²⁶ Bɛɛki se, *al-Masi 'dabar, jaay ɔo Raa an *nooko.» ²⁷ ɔɔ naan baagden tɔɔkŋ mɛtn taargen kɛn Kitap taad ron ki ɔɔ naan uun mɛtin ute Kitapm *Musa bini aan do Kitapm jee taad taar teeco taar Raa ki paac.

²⁸ Kɛn naade jaay aan cɛɛ naan kɛn naade baa baa maak ki se, Isa baa aan gɔɔ aki gaan taaro. ²⁹ Num gan naade ɔk daar mɛtin ki tak deekiŋ ɔɔ: «ɔɔp te naaje, taa kaada ɔaaga ɔɔ gɔtɔ kic lɛ, ɔkga jina.» ɔɔ naan tooko end baa inɔo ute naade. ³⁰ Kɛn naade inɔo ɔs kɔs do tabil ki se, Isa uun mappa jin ki, tɔɔm Raa, dupina ɔɔ eddesina. ³¹ Gɔtn se kaamde ɔɔd aaka ɔɔ naade aak jeelina; naɔo kaad kɛn se sum ɔo, naan iig naande ki.

³² Naade taad ute naapa ɔɔ: «Kɛn k'baakiro baa doob ki jaay, naan taad tɔɔkjeki mɛtn taar maakŋ Kitap ki se, taariŋ se ɔs maakjege aak eyo.»

³³ Naan kɛn se sum ɔo, naade naar iij-ɔk tɛrl Jeruzalem ki; ɔɔ naade baa ɔŋ jeegen sik-kaar-kalan se, tusga ute jee kɛn leedo ute naade kalan se. ³⁴ Kɛn naade jaay aan se, jee se doadden ute taargen se ɔɔ deekden ɔɔ: «Deere, Mɛljege se, duroga daan yoge tu deer deer ɔɔ teecoga naan Simon ki!» ³⁵ ɔɔ naade kic taadden nakŋ kɛn aanden doob ki ɔɔ kaad kɛn Isa uun mappa, tɔɔm Raa jaay ɔo, naade aak jeelin ro ki se.

*Isa teec naan jeege tun mɛtin kɛn sik-kaar-kalan
(Mk 16.14-18; Jn 20.19-29)*

³⁶ Kɛn naade utu taad taad sum ɔo, gɔtn se naade aak Isa mala daar daar daande ki. ɔɔ naan deekden ɔɔ: «ɔŋ tɔɔsn Raa 'tɛdn te naase!» ³⁷ Num kɛn naade aakiŋ se, nirlde teece ɔɔ beere ɔkde ɔɔ naade saap ɔɔ kaadn naane nirl nam. ³⁸ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Nirlse teec bin se gen di? Gen di jaay maakse naaj bin se? ³⁹ Aakki jimge ute jemge. Kɛse maam mala. Aakki ɔɔ 'baado utu 'naamum ki ute jise. Nirl se, naan ɔk cɛŋge ute daa ro aan gɔɔ gen maam se eyo.» ⁴⁰ Kɛn naan jaay taadden aas se, naan taadden jinge ute jɛŋge. ⁴¹ Kɛn naade aakiŋ se, maakde-raapo naɔo, maakde ɔk naaja taa nakŋ se deel doode ɔɔ ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Gɔtse ki ara se, ɔkki nakŋ kɔsɔ la?» ⁴² ɔɔ naade ɛɛp edin kenŋ kɛn naade naanŋinga naan se. ⁴³ Naande ki se sum ɔo, naan uun ɔɔ.

⁴⁴ Tɛr Isa deekden ɔɔ: «Kɛse ɔo taargen m'ing m'taadseno, kaad kɛn m'tingo te naase. Bɛɛki num, taargen *Ko Taar kɛn Raa edo Musa ki, jee taad taar teeco taar Raa ki ute Kaa Keem Raa taado rom ki se, utu 'kaan doobiŋ ki paac.» ⁴⁵ Gɔtn se, naan doadden bide gen booy kɔkŋ mɛtn taar maakŋ Kitap ki. ⁴⁶ Tɛr naan deekden daala ɔɔ: «Taa naan se ɔo, Kitap taad ɔɔ: *al-Masi se utu 'dabara ɔɔ 'kooyo ɔɔ daan bii k-mɔtɔge tu se, naan utu 'dur daan yoge tu. ⁴⁷ Anum j'ade kupm mɛta Jeruzalem ki ɔɔ k'baa taadn mɛtijil jeege tun do naan ki paac ute roma gen tɛrl maakde do Raa ki taa Raa se aden tɔɔl *kusiŋdege. ⁴⁸ ɔɔ naase se ɔo amki 'tɛdn saadumge. ⁴⁹ ɔɔ maam m'utu m'aseno kɔl nakŋ kɛn Bubum taad ɔɔ utu aseno 'ked se. Bin num, naase se, inɔo Jeruzalem ki ara bini aki kɔŋ tɔɔŋŋ ade kiin gɔtn Raa ki se.»

*Raa uun baan ute Isa maakŋ raa ki
(Mk 16.19-20; NJKN 1.4-12)*

⁵⁰ Gɔtn se Isa baande naatn kaam aak Betani ɔ kɛn naade jaay aan gɔtn ese se, naan uun jin raan ɔ ɔɔɔɔden ɔooro. ⁵¹ Kɛn naan utu ɔɔɔɔden kɔɔɔ ɔooro sum ɔo, gɔtn se naan iik took ute naade ɔkɔ ɔ Raa uun ɔaansiɔn maakɔ raa ki.

⁵² Kɛn naade jaay ergo naaniɔn ki ɔ ɔɔmiɔno aas se, naade iij-ɔk tɛrl ɔaa Jeruzalem ki ute maak-raapo dɛna. ⁵³ ɔ ɔbii-raa, naade lee ɔɔm Raa daan ɔɔr *Bee Raa ki.

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Jan

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Jan

Labar Jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Jan raanjin se, naan raanjin jeege tun ing taa naange tun kuuy kɛn maakn naan Yaudge tu eyo. Jan se raan tɔnd daap taaringe kaam kuuy tec aan gɔɔ taar jigan kɛn jee kuuy raanden se eyo ɔɔ maakn taaringe tun naan taad se kic ɓo tec kuuy. Ɔɔ ko taargen maak ki se kic ɓo kaam kuuy. Taargen kɛn naan aakin jiga cir paac se, taargen kɛn jeege jeel mɛtin eyo kɛn Isa taad ɔɔ ute nakgen kɛn naan tɛda. Labar Jigan ɣɛn Isa kɛn Jan raanjin se, denin taad ute Yaudge. Ɔɔ tap tap se naan taad ute magalgen jeel tɔkn mɛtn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki. Naade se ɓo jee taamooy Isage. Ey num Isa, ute jee mɛtin ki se kic ɓo, Yaudge aan gɔɔ naade. Kɛn Jan jaay taad mɛtn taar ro Yaudge tu se, ute Yaudgen ute dɛnde sum eyo, num naan taad ute jeegen paacn do naan ki kɛn baate tookn taariɲa. Maakn kitapm kɛn Jan raan se, taad te mɛtn taar koojn Isa eyo ute mɛtn kuun naabin naan jeege tu ey kici. Naɓo kɛn naan utu uun kuun mɛtn taarin se, naan taadga dɛna kɛn ɔɔ Isa se naan ɓo Taara ɔɔ Taara se baado uun ro deba ɔɔ ting daan jeege tu taa aden tɛdn gaan Raage.

Isa se naan ɓo debm kɛn k'danjin Taara se

¹ Do dɔkin kɛn *Raa utu aalo kaal do naan se, debm kɛn k'danjin Taara se, naan utu tap. Ɔɔ naan ting te Raa ɔɔ naan mala kic ɓo Raa. ² Anum do dɔkin kɛn Raa utu aalo kaal do naan se, debm k'danjin Taara se, naan ing te Raa tɛɛ. ³ Nakgen kɛn Raa aalde paac se, naan aalde te debm kɛn k'danjin Taara se ɔɔ ne dim kɛn Raa aalin jaay te naan ey se, gɔɔ. ⁴ Debm kɛn k'danjin Taara se, naan ɓo debm ɛd kaaja jeege tu. Ɔɔ kaajn naan ɛdden se ɓo, wɔarden gɔɔ. ⁵ Ɔɔ gɔtn wɔar se, wɔar maakn gɔtn kɛn ɔɔdo naɓo gɔtn ɔɔf se ɔɔ gaasin te eyo.

⁶ Bii kalan se Raa ɔlo debm kaan naabiɲa ɔɔ naan se ron Jan*. ⁷ Naan baado ɣɛn tɛdn saada, taa taadn saadn gɔtn wɔar se jeege tu, kɛn bin se jeege paac jaay booy ɔkga taarin num, 'kuunu. ⁸ Jan se, naan ɓo gɔtn wɔar eyo, num naan se baado taadn saadn debm kɛn k'danjin gɔtn wɔar se ɓo jeege tu.

⁹ Debm k'danjin Taara se, naan se ɓo gɔtn wɔar mala mala, kɛn naan jaay baado do naan ki se, wɔar gɔɔ jeege tu paac. ¹⁰ Num debm k'danjin Taara se, naan baadoga do naan ki ɔɔ Raa aalo do naan se utu ro naan, naɓo jee do naan ki se, ɔɔ jeelin te eyo. ¹¹ Naan baado gɔtn taasinge tu, naɓo taasinge mala kic ɓo baate dɔɔdn kɔkiɲa. ¹² Num gan jee mɛtingen took uunga taariɲa ɔɔ aalga maakde don ki se, naan ɔɔddenga doobo taa naade tɛdn gaan Raage. ¹³ Kɛn naade jaay tɛd gaan Raage se, naade se jikilinge ɓo toojde eyo ɔɔ kɛse ute maakje jikilinge eyo, num Raa mala ɓo tɛdden naade se tɛdga ɣɛninge.

¹⁴ Debm kɛn k'danjin Taara se, tɛdga debkilimi ɔɔ naan baado ing daanjege tu ɔɔ naaje se j'aakga *nookiɲa; ɔɔ nookn naan se Bubin Raa ɓo ɛdino, naan ɓo Goonin kalan lak se. Ɔɔ naan se, debm bɛɛ aak eyo ɔɔ taad taar mɛt ki ɔɔ kɛn taad jeege tu jaay ɔlden naade jeel Raa mala mala se kic ɓo, naan.

¹⁵ Kɛn Jan jaay aakin se naan taad saadn naan se jeege tu ɔɔ: «Aakki! Kɛse ɓo gaabm maam taadseno taariɲa m'ɔɔ: «Debm utu baado mɛtum ki se, naan magal cirum maama ɔɔ naan se do dɔkin kɛn j'oojum te ey kic ɓo, naan utu tap.» ¹⁶ Taa naan se ɓo aan gɔɔ naan maakin jiga do jeege tu se, tɛdjekiga bɛɛ dɛn aak eyo. Ɔɔ bɛɛn se ɓorse kic ɓo, utu

* 1:6 Jan ara se k'taad ute Jan-Batist.

tedjeki ted ræk. ¹⁷ Do dækin se Raa ɔlo *Musa ɔo ɔaado taad *Ko Taarin jeege tu. Num ken ɔaado taad bæe Raa ute taar mæt ki se, Isa *al-Masi. ¹⁸ Nam nam ɔii kalan aak te Raa eyo. Num Goonin kalan lakn ting te Bubin tele se ɔo, taad jeege tu ɔlden naade jeel Raa se.

Jan-Batist taad saadina

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.15-18; Jn 5.33-36)

¹⁹ Gætn se magal Yaudgen maakn geger ken Jeruzalem ki ɔlo *jee tedn serke Raage tu ute Lebige ɔaado tænd mæt n Jan ɔɔ: «Naai tap ɔo naŋa?» ²⁰ ɔɔ Jan se ɔyden te taar dim eyo, deekdensin naande ki tal ɔɔ: «Maam se, *m'al-Masi eyo.» ²¹ Ter naade tænd metin daala ɔɔ: «Bin se naai tap ɔo naŋa? Lɔ naai ɔo *Eli do dækin se la?» Naan terlden ɔɔ: «Maam se m'naan eyo.» Ter naade tænd metin kuuy daala ɔɔ: «Lɔ naai ɔo debm taad taar teeco taar Raa ki ken taado do dækin se la?» Naan terlden ɔɔ: «Gætɔ.» ²² Gætn se naade deekin ɔɔ: «'Taadjen tu naai tap ɔo naŋa? Taa naaje se, j'ɔljeno kɔl naaba gæti ki taa naaje k'ɔaa taadn jeege tun ɔljeno se. Naai mala tap ɔo taadjen tu, naai tap ɔo naŋa?» ²³ Jan-Batist terlden ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki k'danin Ezayi ken taado do dækin ɔɔ:

Maam ɔo mind debm ken taad do kɔd-baar ki m'ɔɔ:

Doobm Mæljeye se 'tedinsinki jiga toodn tal.†

²⁴ Gan jeege magal Yaudge ɔldeno gætn Jan-Batist ki se jee mætinge se, *Parizige. ²⁵ Gætn se naade tænd metin ɔn eyo ɔɔ: «Ken naai ɔo al-Masi eyo, ɔɔ *Eli eyo, ɔɔ ter debm taad taar teeco taar Raa ki ken utu ade ɔaa se eyo, num naŋa taa di jaay ɔɔ *batiz jeege se?» ²⁶ Gan Jan-Batist terlden ɔɔ: «Maam se m'batiz jeege ute maane sum. Anum debm kalan utu maakse ki se, naase 'jeelin ki eyo. ²⁷ Naan ɔo debm ken utu ɔaado mætum ki ɔɔ maam se, kɔl saan kic ɔo m'aas gen no tuutin eyo.»

²⁸ Nakgen se paac deel maakn naan Betani ki do ool Jordan ken kaam naane, gætn se ɔo gætn ken Jan-Batist lee batizn jeege.

*Isa se naan ɔo *Goon Baatn Raa*

²⁹ Mætbeenki se, Jan-Batist jaay aak Isa utu ɔaado gætin ki se, naan deek ɔɔ: «Aakki! Kese ɔo Goon Baatn Raa ken utu kɔɔdn *kusin jeege do naan ki se. ³⁰ Taa naan se ɔo maam m'taado m'ɔɔ: debm utu ɔaado mætum ki se, naan magal cirum maama. Ken do dækin j'oojum te ey ɔort se, naan utu tap. ³¹ Maam mala kic ɔo m'jeelin eyo ken kese ɔo naana se, anum m'ɔaado *m'batiz jeege te maane se, taa m'an taadin gaan *Israelge tu an jeele.»

³² Ter Jan-Batist taad saadn gen Isa deek ɔɔ: «Maam m'aako *Nirl Raa ɔɔyɔ maakn raa ki aan gɔɔ deere ɔaado ing don ki. ³³ Ey num maam se, m'jeelin eyo naɔo debm ɔlumo ɔɔ m'batiz jeege ute maane se, naan ɔo debm taadumo ɔɔ: debm naai utu 'kaakn Nirl Raa 'ɔɔy ɔaado king don ki se, naan se ɔo debm ken utu *batizn jeege ute Nirl Salal. ³⁴ Nakn se maam mala m'aako te kaamuma ɔɔ maam se m'saada, naan se Goon Raa deere.»

Jee mæt n Isa ken deet deet

(Mt 4.18-22)

³⁵ Mætbeenki se, Jan-Batist ɔaado ing te jee mæt n ken di se gætn ese daala. ³⁶ Ken jaay Isa deel deel se, Jan-Batist ɔndin kaama tak ɔɔ deek ɔɔ: «Aakki! Kese ɔo *Goon Baatn Raa.» ³⁷ Ken jee mæt n Jan-Batist ken di jaay booy naan taadden se, naade iin ɔk mæt n Isa. ³⁸ Isa jaay terl aakde naade utu ɔaado mæt n ki se, naan deekden ɔɔ: «Naase 'jeki dio?» Naade terlin ɔɔ: «Raabi, naai ing gay?» (Raabi se, je deekn ɔɔ: Debm dooy jeege.) ³⁹ Gætn se Isa terlden ɔɔ: «'Baakiro aki ɔaa kaaka.» ɔɔ naade tumo te naan tele ɔɔ ɔaado aak gætn ken naan ing. ɔɔ naade ɔɔp ing te naana. Kaad ken naade aan gæt ken ese se teger.

⁴⁰ Gan maakn jeege tun di ken booyo taar Jan-Batist, jaay ɔko mæt n Isa se, deb kalan se ron Andre; naan ɔo gena Simon Pier. ⁴¹ Ken Andre jaay iin ɔn Isa se, naan ɔaa ɔn gena Simon Pier ɔo deete. Gætn se naan deekin ɔɔ: «Naaje se, j'ɔnoga *al-Masi. (Al-Masi ute taar

† 1:23 Aak Eza 40.3.

Græk se je deekñ ðð: *Krist)‡.» ⁴² Andre se ðk ðaan te genaant gøtn Isa ki. Ken naade jaay aan se, Isa ond kaama ro Simon ki ðð deekñ ðð: «Naai se Simon goon Jan, num naan ki se jaay danj Sepas.» (Ro Sepas se, ute taar *Ebre se je deekñ ðð: dɛlbɛ.)

⁴³ Metbeenki se Isa uun doa gen ðaa taa naan Galile ki. Gøtn se, naan on Pilip ðð deekñ ðð: «Naai se ðk metuma.» ⁴⁴ Pilip se, naan goon jee Betsaida ðð Betsaida se ðo, maakñ naan Pier ute gen genaant Andre kici.

⁴⁵ Ter Pilip se ðaa on Natanael deekñ ðð: «Naaje j'onoga debm ken Raa ol *Musa raanjo maakñ *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo taarin se kici. Naan ðo, Isan kof Nazaret ken goon Yusup se.» ⁴⁶ Gøtn se Natanael terlin ðð: «Maakñ naan ken Nazaret ki se ðo, ade kan teecn nakñ beɛ kic dey la?» Gan Pilip deekñ ðð: «'Baado aaka.»

⁴⁷ Ken Isa jaay aak Natanael utu baado gøtin ki se, naan taad jeege tu ðð: «Aakki! Kese ðo kof *Israel mala. Naan taad taar met ki *salal.» ⁴⁸ Gøtn se Natanael terlin ðð: «A-a naka, naai 'jeel onum gay?» Gan Isa terlin ðð: «Ken Pilip jaay utu ðaai ðaa danja se, maam m'aaki naai ing king metn ko ba ki se.» ⁴⁹ Natanael terlin ðð: «Debm dooy jeege, naai se Goon Raa; naai ðo Gaar Israelge.» ⁵⁰ Gan Isa terlin ðð: «Taa maam taadiga taad m'ðð m'aakiga kaak metn ko ba ki se ðo, naai aal maaki dom ki la? Naan ki se, naai utu kaakñ nakgen magal cir naan se daala.» ⁵¹ Ter Isa taadin ðð: «'Booyki beɛ m'asen taada: utu aki kaakñ maakñ raa utu kof wan ðð ute doobm *Goon Deba se *kofn Raage utu ano booyo ðð an kooko.»

2

Isa ute jee metin ki ðaa gøtn kəkñ mend ki

¹ Ken bii di jaay deele ðð aan bii k-motøge tu se, jeege ðaa kəkñ menda maakñ naan ken Kana ken taa naan Galile ki. Ðð biin se ko Isa kic ðo utu gøtn ese. ² Gøtn se Isa kic ute jee metin ki, k'dandeno ðaadoga gøtn kəkñ mend ken se kici. ³ Gan tøtn koojn bin ken j'ed jeege tun baado se ðaa nanja. Gøtn se ko Isa ðaa taad goonin Isa ki ðð: «Beɛ, tødde se nanja.» ⁴ Num gan Isa terl kon ki ðð: «Kaaya, naabm maam m'ted se, naai ðo am taad eyo, ðð kaadn maam m'an tedn naabm se le, utu aan te ey børtø.» ⁵ Gøtn se ko Isa taad jee tedn naabge tu ðð: «Nakñ naan utu asen taad paac se, 'tedinsin ki.» ⁶ Anum gøtde ki se, ðk dugulgen gen koa mæɛɛ ken Yaudge tømɔ maane gen lee tugñ rode taa tedn aak beɛ naan *Raa ki ðð duguldege se os kooyo sð ey le os kooyo mii. ⁷ Isa taad jee tedn naabge tu ðð: «Dugulge se ðaa doocdeki ute maane.» Ðð jee tedn naabge se, ðaa tak dooc maane dugulge tun se cɛlɛl cɛlɛl. ⁸ Ken naade dooc dugulge aas se, Isa taad jee tedn naabge tu ðð: «Børse se, 'tak 'ðaa edki debm ken j'onidin naan gen kəsə se.» Ðð naade tak ðaa edin. ⁹ Ken naan jaay uum naam maane se, naamin delga tøtn koojn bin. Num tøtn se naan jeel gøtn k'ðaaansin eyo. Anum jee tedn naabgen tako maane se, naade kalde ki sum ðo jeel gøtina. Gøtn se debm ken j'onidin naan gen kəsə se, naar danjo gaabm menda se, ¹⁰ ðð naan deekñ ðð: «Jeege paac ken jaay ðaadoga gøtn kəkñ mend ki num, j'edden tøtn koojn bin atak ðo deete. Ðð ken naade aay derenga te maraadde jaay ðo, j'edden tøtn ken atak baat se, kaam møøtn. Gan naai num ed tøtn atak baat se ðo deete ðð on ken atak tap ðo kaam møøtn.»

¹¹ Kana ken taa naan Galile ki se ðo, gøtn ken Isa baag tedn nakñ-køøbingen deet deetn ken j'ansin kaakñ jeele. Nakñ-køøbgen naan ted se, naan taad *nookin jeege tu ðð jee metin ki se took aal maakde don ki.

¹² Ken nakgen se jaay deel se, Isa iin te konja, jee metin ki ðð te genaange booy ðaa maakñ geger ken Kaparnayum ki. Naðo, Kaparnayum ki se, naade tingo bii kandum sum.

*Isa tuur jee tedn zogen maakñ *Bee Raa ki (Mk 11.15-18; Mt 12.38-40; Lk 19.45,46)*

‡ 1:41 Krist se je deekñ ðð: naan ðo debm Raa ðo alino gen kaajn jeege.

¹³ Ken Isa jaay aak *laa Paakɲ gen Yaudge ɔɔpɔga gɔɔr se, naan iin ook ɔaa Jeruzalem ki. ¹⁴ Ken naan aan Jeruzalem ki, jaay end daan bɔɔr Bee Raa ki se, ɔɲ jee tɛdn zo maraɲge, gen baatge, ute gen dɛɛrge ɔɔ gɔtn se, naan ɔɲ jee lee pɛlɛkɲ gursgen gen taa naangen kuuy utu ing king gɔtn ese kici. ¹⁵ Ken Isa jaay aakde se naan tɔs kɔlɔ ɔɔ tɛdn ria. Gɔtn se naan tuurde paac daan bɔɔr Bee Raa ki se, baatdege ute maraɲdege. Naan tɔt tɔl tund te tabil jee pɛlɛkɲ gursgen ese, ɔɔ gursdege se kic ɔo si wɔɔk kalan kalan. ¹⁶ Ɔɔ naan taad jee tɛdn zo dɛɛrge tu ɔɔ: «Naksege se ɔɔf teecdeki naatn gɔtn ara! Ɔɲte 'tɛdki ɔee Bubum se 'tɛdn gɔtn tɛdn suuk!» ¹⁷ Jee mɛtiɲ ki jaay saap do nakɲ naan tɛd se, naade saap ɔɲ taar ken k'raanɲɔ do dɔkiɲ ken ɔɔ: *Raama, maam se m'je bei. Maakje ken maam m'ɔk do ɔee naai ki se den aak eyo ɔɔ tulum maakum ki aan gɔɔ poodo.**

¹⁸ Gaɲ magal Yaudge taadɲ ɔɔ: «Nakɲ kɔɔɔm gay ken naai ajen 'tɛdjaay naaje j'an kaakɲ jeel ro ki ɔɔ ajen taadɲ ɔɔ naai se ɔk doobo gen tɛdn nakgen se?» ¹⁹ Isa tɛrlden ɔɔ: «Bee Raa daar se, 'tɔɔkiɲki naatn, daan ɔiige tun mɔtɔ sum ɔo maam m'an kiinɲ gɔtiɲ ki.» ²⁰ Gɔtn ese magal Yaudge tɛrliɲ ɔɔ: «Bee Raa se, naaje j'ɔk ɔaara si-ɔɔ-kaar-mɛɛɛ jaay j'iin j'aasiɲa. Gaɲ naai num ɔɔ daan ɔiige tun mɔtɔ ki sum ɔo an 'kiin kaasn gɔtiɲ ki bin ne?» ²¹ Ken Isa jaay taadden taa ɔee bin se, naan aalden kaal naagɲ taara. Ey num naan taad te ron mala. ²² Taa naan se ɔo ken Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, jee mɛtiɲ ki ɔaa saap ɔɲ taar ken naan taaddeno se ɔɔ tɛr naade took do taar ken k'raanɲɔ do dɔkiɲa ɔɔ ute taargen Isa taaddeno.

Isa jeel naɲ nakɲ maakɲ debkilim ki

²³ Kaad ken Isa utu Jeruzalem ki maakɲ *laa Paak gen Yaudge se, naan tɛdɔga nakɲ-kɔɔɔge dɛna ken taad jeege tu an kaakɲ jeel ro ki ɔɔ ken jeege jaay aak nakɲ-kɔɔɔgen naan tɛd se, maakde ki se, jeege dɛna aal maakde don ki. ²⁴ Gaɲ Isa aalde maak ki eyo, taa naan se jeel naɲ maakde paac. ²⁵ Nakɲ maakɲ debkilim ki se naan je nam ɔo an tɛdn saadɲ eyo, taa naan mala se jeel naɲ nakɲ ken maakɲ debkilim ki.

3

Nikodem ɔaa tɔnd mɛtn Isa (Mt 18.3; Jn 1.12-13; 1Pr 1.3,23)

¹ Maakɲ jeege tun k'danɔde *Parizige se, gaaba kalan k'danɲɲ Nikodem ɔɔ naan se debm maakɲ magal Yaudge tu kici. ² Bii kalan naan ɔaado ɔɲ Isa nɔɔr tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje se k'jeeli naai se debm dooy jeege *Raa ɔo ɔlio, taa nakɲ-kɔɔɔgen naai 'tɛdn se, debm ken Raa te naan ey num an kɔɲ tɛdn eyo.» ³ Gaɲ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: debkilim jaay j'ooj k'ɔɔliɲ te kuuy ey se, naan kɔɲ kaakɲ *maakɲ Gaar Raa eyo.» ⁴ Gɔtn se Nikodem tɛrliɲ ɔɔ: «Debkilimi gɔɔlga gɔɔl kic ɔo j'an kɔɲ koojɲ ɔɔl la? Naan 'kɔɲ kɛnd maakɲ koɲ ki daal jaay j'an koojɲ ɔɔl ne?» ⁵ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: debm jaay j'oojɲ te ute maane eyo ɔɔ te *Nirl Raa ey se, naan 'kɔɲ kɛnd maakɲ Gaar Raa ki eyo. ⁶ Debm ken debkilimi ɔo oojɲ se, naan goon debkilimi, num gaɲ debm ken Nirl Raa ɔo oojɲ se, naan se gen Nirl Raa. ⁷ Taar ken maam m'taadɲ m'ɔɔ: bɛɛki num j'asen koojɲ ɔɔl kuuy se, ɔɲte deel doi. ⁸ Ken kuulu jaay baagga kɔlɔ se, naan ɔl ɔaa gɔtn naan jen ro ki; naai se 'booy booy ɔo gɔtiɲ sum, ey num gɔtn naan iinno ɔɔ gɔtn naan ɔl ɔaa se, naai 'jeel eyo. Bin ɔo debm ken j'oojɲ te Nirl Raa se, tec aan gɔɔ naan se kici.»

⁹ Gɔtn se Nikodem deekiɲ ɔɔ: «Nakɲ se 'tɛdn ɔɔ dɔo?» ¹⁰ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «Naai debm dooy *Israelge kic ɔo, taar se naai 'jeel ɔk mɛtiɲ ey la! ¹¹ 'Booy bɛɛ maam m'ai taada: naaje se k'taad nakgen naaje k'jeel j'ɔk mɛtiɲa, ɔɔ k'taadsen nakɲ naaje j'aako te kaamje, gaɲ naase se ɔɲ 'tookki te do saadɲ naaje ki eyo. ¹² Ken maam m'taadsen te nakgen do naan ki se kic ɔo, naase 'tookki eyo. Ɔɔ ken m'baagsega taadɲ te nakgen maakɲ raa ki se, naase aakki kuun taarum ɔɔki dɔo? ¹³ Taa ɔii kalan nam ook aan te maakɲ raa ki eyo; ken ɔɔyo

* 2:17 Aak KKR 69.10.

maakŋ raa ki se, *Goon Deba kaliŋ ki sum. ¹⁴Aan gɔɔ *Musa do kɔf-baar ki se, daap wɔɔjŋ maala* ɔɔ uun daariŋ raan do kaag ki, maam Goon Deba kic ɓo j'utu j'am kuun kɔlum raan bini. ¹⁵Bin ɓo debm kɛn aalga maakiŋ do maam ki se, naanŋ 'kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum. ¹⁶Taa Raa se, naanŋ je jeege dɛn aak eyo, naanŋ ɔlo Goon naanŋ kalaŋ lak, taa debm jaay aal maakiŋ do naanŋ ki se, naanŋ 'kɔŋ kut eyo, gaŋ naanŋ se kɔŋ kaajŋ gɛn daayum. ¹⁷Raa jaay ɔlo Gooniŋ do naanŋ ki se, gɛn kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege tu eyo. Num gaŋ naanŋ ɔliŋo do naanŋ ki se gɛn kaajŋ jeege. ¹⁸Debm jaay aalga maakiŋ do naanŋ ki se, bɔɔrɔ koocŋ doŋ ki eyo. Num gaŋ debm baate kaal maakiŋ do naanŋ ki se, naanŋ se bɔɔrɔ oocga doŋ ki. Taa naanŋ baatega kaal maakiŋ do Goon Raa kalaŋ lak se. ¹⁹Kese ɓo bɔɔr kɛn Raa utu kɔjŋ do jeege tu. Taa debm kɛn k'daŋiŋ gɔtn wɔɔr se ɓaado do naanŋ ki, naɓo jikilimge se je gɔtn ɔɔf se ɓo cir gɔtn wɔɔrɔ taa nakgen naade tɛf se, nakgen *kusiŋa. ²⁰Taa debm tɛdn nakŋ kusiŋ se, naanŋ je gɔtn wɔɔr eyo ɔɔ je ade ɓaa gɔt kɛn wɔɔr eyo taa naanŋ ɓeere sɔm nakgen naanŋ tɛf se mɛtiŋ teece. ²¹Gaŋ debm kɛn lee te kɛn mɛt ki se, naanŋ ɓaa gɔt kɛn wɔɔrɔ taa j'kaakŋ naabm naanŋ tɛf se 'tood tal ɔɔ naabiŋ naanŋ tɛdiŋ se aan gɔɔ kɛn Raa jen ro ki.»

Jan-Batist taad taar Isa daala

²²Kɛn nakgen se jaay paac deel se, Isa iinŋ ɓaa te jee mɛtiŋ ki taa naanŋ Jude ki. Naade ɓaa tiŋg gɔtn ese ɔɔ Isa lee *batiz jeege. ²³Kaad kɛn se Jan-Batist kici utu iŋg Aynon ki kɛn cɛɛ Salim ki, naanŋ kic lee batiz jeege, taa gɔtn se ɔk maane dɛna. Gɔtn se jeege ɓaado gɔtiŋ ki ɔɔ naanŋ batizɛ. ²⁴Taa kaad kɛn se, Jan-Batist j'ɔkiŋ te daŋgay ki ey ɓɔrto.

²⁵Gaŋ ɓii kalaŋ maakŋ jee mɛtn Jan-Batist ki se, baag naajŋ te kɔf Yaud kalaŋ bini taa tug ro kɛn debkilimi tɛdn aak bɛɛ naanŋ Raa ki se. ²⁶Jee mɛtn Jan-Batist ki se, ɓaa ɔŋ Jan deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, debm kɛn iŋgo te naai do jɛŋ ool Jordan kɛn kaam naane se, ɔɔ kɛn naai 'taado saadiŋ jeege tu se, ɓɔrse naanŋ kic baagga batizn jeege ɔɔ jeege se paac ru ɓaa ɓaa gɔtn naanŋ ki.» ²⁷Jan-Batist tɛrlɛn ɔɔ: «Debkilimi se, kɛn Raa jaay undiŋ te kul diŋm ey se, naanŋ kaliŋ ki kɔŋ tɛdn diŋm eyo. ²⁸Naase mala saadumge kɛn maam taadseno m'ɔɔ: maam se, *m'al-Masi eyo, num gaŋ maam Raa ɔlumo kɔl ɓo naaniŋ ki. ²⁹Naase kic 'jeelki, debm ɔk mɛnda se, naanŋ ɓo gaabm mɛnd se ɔɔ mɛdn gaabm mɛnd iŋg cɛɛŋ ki se booy taariŋa ɔɔ taariŋ se ɛdiŋ maak-raap dɛn aak eyo. Maam kic maakum-raapo ɔɔ maak-raapm se dɛn aak eyo. ³⁰Bɛɛki se, ɔŋ naanŋ magal ɓaa ute naaniŋa ɔɔ maam m'kɔɔpm baata m'ɓɔy m'ɓaa ute naanuma.»

Debm kɛn ɓɔɔyo maakŋ raa ki

³¹Jan taad daala ɔɔ: «Debm kɛn ɓɔɔyo maakŋ raa ki se, naanŋ magal do nakge tun ɓaa se paac. Gaŋ debm kɛn j'oojiŋ do naanŋ ki se, naanŋ se debm do naanŋ ki ɔɔ naanŋ taad kic ɓo te nakgen do naanŋ ki ese sum. Num debm kɛn ɓɔɔyo raan se, naanŋ magal do nakge tun ɓaa se paac. ³²Naanŋ se saada do nakŋ kɛn naanŋ aako te kaamiŋa ɔɔ kɛn naanŋ booyo te biŋa, naɓo nam jaay tookŋ do saadŋ naanŋ ki se gɔtɔ. ³³Gaŋ debm took do saadŋ naanŋ ki se, naanŋ jeel maakiŋ ki, Raa se taad taar mɛt ki *salal. ³⁴Taa debm kɛn Raa ɔliŋo se, naanŋ taad taar Raa, taa Raa ɛdiŋ Nirlina ɔɔ ɛdiŋsiŋ te maraadiŋa. ³⁵Raa Bubu se je Gooniŋa ɔɔ naanŋ ɔŋiŋ nakge paac kaam jiŋa. ³⁶Debm jaay aalga maakiŋ do Goon ki se lɛ, naanŋ kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum. ɔɔ debm jaay baate kaal maakiŋa do Goon kɛn se lɛ, naanŋ kɔŋ kaaj eyo, num gaŋ daayum Raa se maak-taariŋ iŋg doŋ ki.»

4

*Isa taad te mɛnd *Samari*

¹Kɛn Isa jaay booy ɔɔ *Parizige booyga ɔɔ naanŋ jee mɛtiŋ ki tɛdga dɛna ɔɔ naanŋ lee *batiz jeege dɛn cir gɛn Jan se, ²kɛn tap se, Isa mala ɓo lee batiz jeege eyo, num jee mɛtiŋ ki ɓo lee batiz jeege. ³Gɔtn se Isa iinŋ ɔŋ taa naanŋ Jude se ɔɔ ɔk tɛrl ɓaa taa naanŋ Galile ki

* **3:14** Taa debm wɔɔjɔ dɔɔŋiŋga jaay tɛrl aakga wɔɔjŋ kɛn k'daapiŋ ute maala se ɔŋ lapiya. Aak Nmb 21.9.

daala. ⁴ Gen baa Galile ki se, beeki se, naan utu 'kaal taa naan Samari ki jaayo. ⁵ Ken naan jaay aal kaal taa naan Samari ki se, naan aan maakn naan ken k'danin Siikar. Jo Siikar se, naan ce maakn got ken *Yakub edo do dakin goonin Yusup ki. ⁶ Gotn ese ok budu oo budn se k'danin budn Yakub. Ken Isa jaay aan gotn ese se, kaada aasga katara tir oo naan jaay lee oor se baa ing ce bud ken ese.

⁷ Gotn se mend Samari kalan bini baado gen takn maane. Isa deekin oo: «Edumo tu maane m'kaaye.» ⁸ Kaad ken se jee metin ki baaga maakn geger ki taa adeno baa dugn nakn kosoo. ⁹ Gan mend ken mend Samari se deek Isa ki oo: «Naai le kod Yaud, num 'tond metn maan kaaye gotn maam mend Samari ki se, gen dio?» (Taa Yaudge ute Samarige se le, taarde baa eyo.) ¹⁰ Gotn se, Isa terlin oo: «Ken naai jaay 'jeel nakn ken *Raa utu kedn jeege tu se num, debm ken deeki oo edumo maane m'kaay se, ey num naai bo 'tond metn maan kaaye gotin ki. Jo naan se ai kedn maan daayum tood ooy kol kol oo ed kaaja.» ¹¹ Gan menda se deekin oo: «Naka, budu se le jerle oo naai le ok dele eyo. Num maan daayum tood ooy kol kol oo ed kaaja se an kon gay? ¹² Bugje Yakub ken udjeno budn se, naan mala, geninge oo te maalinge kic bo aayo bud ken ara. Num naai se, magal cir bugje Yakub la?» ¹³ Isa terlin oo: «Debm ken aay maan bud ken ese se, tedga sum bo maane utu an taal kuuy daala. ¹⁴ Num debm ken jaay 'kaay maan maam m'an ked se, moon kuuy maane an taal eyo, taa maan maam m'an ked se, daayum toodn koooy kol kol maakin ki oo an kedn *kaajn gen daayum.» ¹⁵ Gotn se menda deekin oo: «Naka, edumo maan se taa moon kuuy maane am taalum eyo, oo maam le moon m'ade baa ara gen takn maan ey sum.» ¹⁶ Isa deekin oo: «'Baa danjo gaabi oo tum 'baakiro kalan gotn ara.»

¹⁷ Gan menda se terlin oo: «Maam se m'ok gaab eyo.» Gotn se, Isa terlin oo: «Taar ken naai 'taad oo maam se m'ok gaab ey se, kese met ki. ¹⁸ Taa naai se 'tokoga gaabge mii, num gaabm ken naai ing borse se gaabi eyo. Taa naan se, taar naai 'taad se taar met ki.» ¹⁹ Gotn se menda deekin oo: «Naka, maam m'aaki naai se, debm taad taar teeco taar Raa ki. ²⁰ Ey num bubm naajege se, eem Raa do ko ken ese, num naase Yaudge le oki gotn keem Raa se, maakn geger Jeruzalem ki kalin ki sum.» ²¹ Isa deekin oo: «Ko naka, 'took taar ken maam m'taadi se: kaadin utu kaana gen keem Raa Bubu se, naase anki baa kon keem do ko ken ara ki eyo oo Jeruzalem ki eyo kici. ²² Naase jee Samari ki se le, eemki Raa ken naase 'jeel oki metin eyo. Num gan naaje Yaudge se naaje k'jeem Raa ken naaje k'jeel j'ok metina, taa debm utu kaajn jeege se ade teecn daan Yaudge tu. ²³ Num kaadin se utu 'kaana oo borse kaadin se aasga, *Nirl Raa se utu tedn jeege se 'jeel keem Raa mala mala. Jeegen eem Raa bin se bo ken Raa Bubu jen ro ki. ²⁴ Raa se naan bo Mel-kaaja oo jee jaay an keemin naan mala mala se, jee se ken Nirlin teddenga naade aasga jee an lee keeme. Naade se bo ken naan eddenga kaaja.» ²⁵ Gotn se menda taadin oo: «Maam se m'jeel debm k'danin *al-Masi, ken ute taar Grek k'danin *Krist se, utu ade baao. Ken naan jaay baadoga se utu ajen taadn tokn metn nakgen se paac kalan kalan.» ²⁶ Isa terlin oo: «Debm ken taadi se bo, maama.»

²⁷ Gotn se jee metin ki baado onina. Ken naade jaay aak Isa taad taad te menda se*, paac okden taad eyo. Num gan debm ken jaay an taadn oo naai 'je di? Lo taad te mend se, gen di se goto? ²⁸ Gotn ese menda iin on koonina oo ok terl baa maakn geger ki oo baa taad jeege tu oo: ²⁹ «'Baado aakki tu. Maam m'onjo gaabm naane se, taad toodumo metuma do nakge tun maam tedo se paac. Naan se bo 'tedn al-Masi le daam?» ³⁰ Jeege se teeco maakn geger ki oo baado on Isa.

³¹ Kaad ken menda jaay terl baa been se, jee metn Isa ki taad dookin taara oo: «Debm dooyje, baado os jaayo.» ³² Gan naan terlden oo: «Nakn kosn ken maam m'lee m'os se naase 'jeelki eyo.» ³³ Gotn se jee metin ki taad te naapa oo: «Kaadn naane nam edinga nakn kosoo le daam?» ³⁴ Ter Isa taadn daala oo: «Kese bo nakn kosuma: maam Raa olumo se, taa m'an

* 4:27 Taa debm dooy jeegeen maakn Yaudge tu se taad ute mendge eyo.

'tedn nakn ken maakin jen ro ki, ɔ naabm ken naan edumsin se m'an ted kaas te doobina. ³⁵ Naase lee 'taadki ɔki: <Kaadn kɔɔ se, ɔɔpga laapa ɔɔ jaayo.> Num maam m'deeksen m'ɔ: uunki kaam se, aakki maakn-gɔtɔ se tedga gen kɔɔ. ³⁶ Debm kɔjn maakn gɔtɔ se borse ɔ baagga kɔn bedina, taa naan tus tus nakgen naan ɔj† se gen ting gen daayum. Taa naan se debm kɔɔɔ ute debm kɔjn maakn gɔtɔ se, naade paac maakde raap aas kaasa. ³⁷ Kaan kaa taar ese se, taad taar met ki, ken deek ɔ: <Deb kalan baado ɔɔɔ, debm kuuy ɔ baado ɔɔ.> ³⁸ Maam se m'ɔlse gen kɔjn maakn gɔtn ken naase 'naamki te dubar naabin eyo; jee kuuy naab dabaro, num gan naase se, 'baado ɔnki ɔ ɔki kɔj sum.»

³⁹ Maakn geger ken ese se *Samarige dena ken took aal maakde do Isa ki, do taar mend ken deekdeno ɔ: «Naan taad tɔɔdumo metuma do nakge tun maam m'tedo se paac.» ⁴⁰ Ken Samarige jaay baado ɔn Isa se, naade tɔnd metin ɔ: «Inj te naaje.» Gɔtn se Isa ɔɔp inj te naade bii dio. ⁴¹ Gɔtn se do taar ken Isa taadden se, jee took aal maakde don ki se den cir daala. ⁴² Gɔtn se naade taad mend ki ɔ: «Naaje j'aal maakje don ki se, do taar naai ki sum eyo. Num naaje mala k'booyga te bije ɔ k'jeelinga deere, naan se ɔ Debm Kaajn jeegen do naan ki.»

*Magala kalan bin se Isa ed lapi goonin ken gaaba
(Lk 7.1-10)*

⁴³ Gɔtn se Isa ted bii dio, jaay ɔ iin ɔn gɔtn ese ɔ ɔk terl ɔaa taa naan Galile ki daala. ⁴⁴ Taa naan mala taadga taad te taarina ɔ debm taad taar teeco taar Raa ki se, jee maakn naanin ki mala se aalin maak ki eyo. ⁴⁵ Num ken naan jaay aan taa naan Galile ki se, jee Galile ki dɔɔd ɔkin jiga taa naade kic injo Jeruzalem ki gen *laa Paak ɔ naade kic aakkiga nakgen paacn ken Isa tedo se.

⁴⁶ Gɔtn se Isa terlo maakn naan Kana ki ken taa naan Galile ki; gɔtn se ɔ ken naan del maane ted tɔtn koojn bin se. Gan maakn Kaparnayum ki se magala kalan bin se goonin gaaba kɔɔnɔ. ⁴⁷ Ken gaabm se jaay booy j'ɔ Isa iino taa naan Jude ki ɔ baadoga taa naan Galile ki se, gɔtn se naan baado ɔnina ɔ tɔnd metin ɔ: «Jaamus, 'bɔɔy 'baado edum lapia goonum ken ɔɔpga baata ɔaa ɔaa kooyo se.» ⁴⁸ Isa deekin ɔ: «Ken naase se, jaay aakki te nakn-kɔɔb eyo, te nakn ken deel do debkilimi ey se, naase maakse 'took eyo.» ⁴⁹ Magal se deekin ɔ: «Jaamus, kɔr goonum ooy te ey bɔrt se 'bɔɔy 'baado.» ⁵⁰ Isa terlin ɔ: «Inj 'ɔaa, gooni gaaba se aajga.» Gaabm se aal maakin do taar ken Isa taadin se ɔ naan uun doobina ɔk terl ɔaa. ⁵¹ Ken gaabm se jaay uun doobo terl bɔɔy ɔaa ɔaa se, jee tedn naabinge an baado dɔɔdina ɔ deekin ɔ: «Gooni gaaba se aajga.» ⁵² Naan tɔnd metde ɔ: «Goono se ɔn lapia kaad di?» Naade terlin ɔ: «Terko katar do teger ki sum ɔ ron ɔn kedek se tɔɔlin.» ⁵³ Gɔtn se bubm goono saap ɔn kaadn ese ɔ, kaadn ken Isa taadin ɔ: «Gooni ken gaaba se aajga.» Gɔtn ese se sum ɔ, naan ute jee maakn been ki se paac took aal maakde do Isa ki. ⁵⁴ Kese ɔ nakn-kɔɔbm gen k-dige, ken Isa tedin taa naan Galile ki kaad ken naan iino taa naan Jude ki.

5

*Isa ed lapi debm k'runGuy ki
(Jn 7.19-24, 9.1-17)*

¹ Ken nakgen se jaay deel se, bii kalan Yaudge ted ted laade, ɔ Isa ook ɔaa Jeruzalem ki taa laade se. ² Jeruzalem ki se ɔk taa doobo, ɔ taa doobm se k'danin taa doobm baatge, ɔ gɔɔr te gɔtn ese ɔk gɔɔ ken j'iin k'daapin gen kɔkn maane. Gɔɔ se, k'danin te taar *Ebre Betzata, ɔ gɔtn se ɔk daabgen gen leke, gɔtɔ kaam mii, ken ɔ gurug gɔɔ ese. ³ ɔ metn daabgen se, jee kɔɔnge tood dooc tak tak, jee kaam-tɔɔkge jee cekedge ute jee ken jidege ute jedege ooyga kooyo. [Naade se inj booy kaadn maane utu ted dagalec dagalec. ⁴ Taa tedga num *kɔdn Raa kalan lee bɔɔy bɔɔy maakn maan ken se, ɔ ken maane jaay baagga

† 4:36 Nakgen naan ɔj tus se je taadn ute jeegen took aal maakde do Isa ki.

tədn dagalec dagalec se, debm kəɔn jaay booy deet deet maakn maan kən se, kən kəɔnin se kəɔn ɔɔ dī kic ɓo, ɔn lapi.]* ⁵ Taa naan se ɓo gaaba kalan bin se k'runḡuyu, ɔɔ gətn naan tɛd k'runḡuyu sum se ɔkga ɓaara sik-məto-kaar-marta. ⁶ Kən Isa jaay aak gaabm se tood toodo, ɔɔ Isa se jeele, gaabm se gətn naan tɛrɛc k'runḡuyu sum se, daaniḡ dəkga. Naan deekiḡ ɔɔ: «Naai 'je kəɔn lapi la?» ⁷ Gaḡ debm k'runḡuyu se tɛrliḡ ɔɔ: «Naka, kən maane jaay baagga tɛdn dagalec dagalec se, nam am kuun kolum maak ki se gəto. Kəɔr jaay m'ɔɔ m'kiin ɓaa se lɛ, deb kuuy naar booy deet naanum ki.» ⁸ Gətn se Isa deekiḡ ɔɔ: «liḡi! 'Teel raagi ɔɔ 'lee 'ɓaa.» ⁹ Gətn se sum ɓo gaaba se naar ɔn lapi, naan uun raagiḡa ɔɔ baag lea. Gaḡ ɓii se, *ɓii sebit. ¹⁰ Gətn se magal Yaudge deek gaab kən ɔn lapi se ɔɔ: «Jaaki se ɓii sebit; naai ɔk doobm gən kuun raagi eyo.» ¹¹ Gaḡ gaabm se tɛrlɛn ɔɔ: «Gaabm kən ɛdum lapi se ɓo deekumo ɔɔ: Uun raagi se, iin 'lee 'ɓaa.» ¹² Gətn se naade tənd mɛtiḡ ɔɔ: «Debm kən taadi ɔɔ: Uun raagi ɔɔ 'lee 'ɓaa se, naḡa?» ¹³ Num gaḡ gaabm se debm jaay ɛdiḡ lapi se naan jeeliḡ eyo. Taa Isa se, ɛndga maakn jeege tun dən se, naan jeel te gətiḡ eyo.

¹⁴ Num gaḡ cəkə se, Isa ɓaa ɔniḡ maakn boor *Bee Raa ki ɔɔ deekiḡ ɔɔ: «Booyo, ɓorse naai ɔnḡa lapi. Məɔtn ɔnte tɛdn *kusiḡ sum, ey num naan ki se naai utu 'kəɔn nakn ɔɔn cir naan se daala.» ¹⁵ Ɔɔ gaabm se ɓaa taad magal Yaudge tu ɔɔ kən ɛdiḡ lapi se, Isa. ¹⁶ Gətn se magal Yaudge baag je tɛdn kusiḡ Isa ki, taa naan tɛdga tɛd nakn se ɓii sebit ki. ¹⁷ Num gaḡ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Bubum *Raa se ɓorse kic utu tɛd tɛd naabiḡ rək, ɔɔ maam kic m'tɛdn naabm ese kici.» ¹⁸ Taa naan se ɓo magal Yaudge je ɔn doobm taar kuuy kən 'cir naan se daala kən an tɔɔl Isa. Taa Isa se aal deelga do taarde, ɔn boob te ɓii sebit se eyo; naan se sum eyo, num gaḡ naan taadga taad kici ɔɔ Raa se bubin mala. Bin se naan tɛd roḡ aas te Raa mala.

Raa ɛd təɔgə gooniḡ ki

¹⁹ Isa tɛrl taadden daala ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: goono se kəɔn kuun do kaliḡ ki jaay 'tɛdn nakn gən doḡ eyo, num nakn kən Bubiḡ tɛd se ɓo, naan aaka ɔɔ tɛdiḡ kici. Taa nakn kən Bubu lee tɛd se ɓo, Goono kic lee tɛdiḡ bin kici. ²⁰ Taa Bubu se je Gooniḡa, ɔɔ taadiḡ nakgen naan mala inḡ tɛd se paac ɔɔ naan utu an taadn nakgen magal cir kengen deel kən naase aakkiro se daala. Bin se naase utu aki kaak se asen kəkḡ taad eyo. ²¹ Aan gəɔ Bubu dur jee ooyga kooyo ɔɔ ɛdden kaaja se, Goono kic ɛd kaaja jeege tun aan gəɔ kən naan jen ro ki. ²² Bubu se naan ɔj boorɔ do nam ki eyo, num gaḡ gən kəɔn boor do jeege tu paac se, naan ɔniḡ kaam ji Gooniḡa. ²³ Taa naan se ɓo jee paac aal Goono maak ki se, kɛse aan gəɔ naade aal Bubu ɓo maak ki ɔɔ debm jaay baate kaal Goono maak ki se, Bubm kən ɔliḡo se kic ɓo naan aaliḡ maak ki eyo.

²⁴ «'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay booy uun taar maama ɔɔ aal maakiḡ do deb kən ɔlumo se, naan ɔnḡa *kaajḡ gən daayum. Naan se boorɔ koocḡ doḡ ki eyo. Num gaḡ naan se teecga naatn maakḡ yo ki ɔɔ ɔnḡa kaaja.

²⁵ «'Booyki bɛɛ m'asen taada: ɓii kalan kaadiḡ utu 'kaana ɔɔ ɓorse kaadiḡ se aasga kən jeegen aan gəɔ jee ooyga kooy naan Raa ki se utu booy mind Goon Raa ɔɔ jee kən booy uunga se, utu 'kəɔn kaaja. ²⁶ Taa aan gəɔ Raa Bubu se naan ɓo Mɛl-kaaja, taa naan se ɓo Gooniḡ kic naan tɛdiḡ tɛdga Mɛl-kaaja kici. ²⁷ Gən kəɔn boor do jeege tu se, naan ɔniḡsiḡa kaam jiḡa taa naan se *Goon Deba. ²⁸ Naase taar se ɔnte gən deel dose, ɓii kalan kaadiḡ utu 'kaan se jeegen ooyga kooy paac se utu 'booy mindiḡa. ²⁹ Jee kən tɛdga nakn aak bɛɛ se, utu 'duru ɔɔ utu 'tiḡ gən daayum. Ɔɔ jee kən tɛd nakn aak kus se lɛ, naade se kic utu 'duru, naɓo boorɔ utu koocḡ doḡe ki. ³⁰ Nakn maam tɛd se, m'uun dom ki kalum ki ɓo m'tɛd eyo, maam m'ɔj boorɔ te kən maam m'booyo ɔɔ kəɔn boor maam se kən mɛt ki. Taa maam se, m'tɛd nakn do maak-jem ki eyo, num gaḡ maam m'tɛd nakn kən do maak-je deb kən ɔlumo.»

Saadn kən Raa taad ro Isa ki

* 5:4 Taar se, maakḡ Kitapge tun do dəkḡ se, mɛtiḡe maakde ki se gəto.

³¹ «Ken maam mala bo m'ted saada gen dom sum num, saad maam se 'kəsn kaay eyo. ³² Num ganj deb kuuy bo tedum saaduma, ə maam m'jeele saadn naan se saadn ken met ki. ³³ Bii kalan naase əlkiro jeege gətn Jan-Batist ki ə saadn ken naan taadseno ro maam ki paac se, ken met ki. ³⁴ Maam se m'je nam kuuy bo am taadn saadum eyo, num ganj ken əlum maam taad bin se taa naase aki 'kəŋ kaaja. ³⁵ Ə Jan-Batist se, naan tecn aan gə ə bəmpən ken j'əəcinga num wəər gəto se. Kaad ken naane se, naase maakse raapo do gətn wəər ken wəərseno gəto se. ³⁶ Num ganj saad maam se cir gen Jan-Batist. Kəse bo naabm ken Bubum edumo ə m'an tedn kaasn ute doobiŋ se. Naabgen se bo ken taad saadn maama, ə naade se bo taad ə maam se Bu bo əlumo. ³⁷ Bu ken əlumo se, naan mala kic bo saaduma, nabə naase se bii kalan 'booyki te mindiŋ eyo ə aakiŋki te te eyo. ³⁸ Ə naase lə əkki taariŋ maakse ki eyo, taa dī naase 'baate kaalki maakse do deb ken naan əliŋo se. ³⁹ Naase iŋg 'dooyki taargen k'raaniŋo do dəkiŋ ese, maakse ki se, 'saapki əki te naan ese sum bo, naase aki 'kəŋ *kaajŋ gen daayum. Ganj taar ken taad taargen se, taad te maama. ⁴⁰ Ken akiro baa gətum ki jaay, gen kəŋ kaajŋ gen daayum se lə, naase 'baateki.

⁴¹ «Maam m'je jeege bo am nook eyo. ⁴² Anum maam se m'jeele naase se 'jeki Raa eyo. ⁴³ Maam baado se, te ro Bubuma, num ganj naase 'baate 'tookki taaruma. Ə deb kuuy ken utu ade baa gen doŋ se, naan se naase utu aki tookŋ taariŋa. ⁴⁴ Ə naase se 'jeki bo təəm naapa sum. Ey num naase se 'jeki Raa bo asen təəm eyo. Bin se naase aki 'kəŋ kaal maakse dom ki ə dīo? ⁴⁵ Ənte 'saapki əki maam bo m'asen baa kəŋ mindse naan Bu ki. Num ken asen baa kəŋ mindse se, *Musan ken naase əndki dose doŋ ki se. ⁴⁶ Ken naase jaay aalki maakse do Musa ki deer num, naase aki kəŋ kaal maakse do maam ki kici. Taa Musa se taar ken naan raano se, taad te maama. ⁴⁷ Num ken naase 'tookki te taar ken naan raano do dəkiŋ ey se, naase aki tookŋ taar maam taadsen se ə dī?»

6

Isa ed kəsə gaabge tu dupu-mii (Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, Isa gaan baa taa baar Galile ki ken kaam naane ə baar Galile se bo k'daniŋ baar Tiberiad se kici. ² Gətn se jeege dəna ək metiŋa, taa naade aakga kaak nakŋ-kəəbgen Isa tedo do jee kəəŋge tu se. ³ Taa naan se bo, Isa ute jee metiŋ ki se iin ook baa iŋg do kəs ki. ⁴ Kaad ken se, laa Yaudgen k'daniŋ *Paak se, əppga gəərə. ⁵ Gətn se, Isa uun kaamiŋa ə aak jee denge utu baado gətiŋ ki. Naan deek Pilip ki ə: «'Je j'akiro baa dugŋ mappa kaam gay jaay 'kaasn kəsn jeege se?» ⁶ Ken Isa jaay taad bin se, naan je nan taar maakŋ Pilip ki sum. Ey num Isa se jeele nakŋ ken jaay naan baan tedə se. ⁷ Gətn se Pilip terliŋ ə: «Ken j'uuno tamma kaar-dio* jaay k'dugŋ mappa ə k'nigdesiŋ cəkə cəkə kic bo aden kəŋ kaas eyo.» ⁸ Maakŋ jeege tun metiŋ ki se deb kalan ron Andre, naan se bo gena Simon Pier deekiŋ ə: ⁹ «Goon gaaba utu ese se ək mappa mii ken k'tediŋ ute ruiŋ ərj† ute kenjge sɛɛm sɛɛm dio. Num jee te dende se kəse aden kaasn dī?» ¹⁰ Gətn se ək mu zɛɛɛ dəna; Isa deek jee metiŋ ki ə: «Jee se 'taaddeki j'iŋg naan ki.» Gətn se naade taadden ə naade iŋg naan ki. Ə jee se gaabge kaliŋ ki bo baa baa nakŋ dupu-mii. ¹¹ Gətn se Isa təs mappa jin ki, təəm *Raa ə dup əl k'nigiŋ jeege tun se paac. Ə kenjge kic naan tediŋ bini naade əs dɛɛɛŋ te maraadde. ¹² Ken naade jaay əs dɛɛɛŋ te maraadde aas se, Isa deek jeege tun metiŋ ki ə: «Togŋ əp se 'tuuniŋki, ənte kəŋki kalan 'kutn cɛɛɛ.» ¹³ Togŋ mappan mii ute kenjgen naade əs əp se, k'təsiŋ se dooc gərnə sik-kaar-dio. ¹⁴ Ken jeege jaay aak nakŋ-kəəbm ken Isa ted se, naade deek ə: «Deere, kəse bo debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala, ken j'ə te ade baa do naan ki se, kəse bo naana.» ¹⁵ Anum Isa se

* 6:7 Kaad ken se tamma kalan se aas kəŋg deba gen naabm bii kalan. † 6:9 Ərj se napar gəme kici.

jeele, jee se utu an kuun kəl gaara taa tōog se, gōtn se naan iin iik cees ki baa ing do ko ki kalin ki.

*Isa lee do maane ki
(Mt 14.22-34; Mk 6.45-53)*

¹⁶ Ken kaadn teger jaay aan se, jee metn Isa ki se, iin booy baado taa baar ki. ¹⁷ Naade ook maakn markab ki, gen baa Kaparnayum ki, jeh baar ken kaam naane. Kaad ken se gōto tedga nōoro, əɔ Isa se aan ənden te ey bōrto. ¹⁸ Gōtn se kuulu dōobə əɔ əl makōnə do maane ki. Ɔə əlin maane se aal walak walak. ¹⁹ Kaad ken se naade baaga nakn kilōmetir mii lə mēce do maane ki ken jee metn Isa ki jaay aak Isa lee do maane ki əɔ utu baado baa cee markab ki se. Gōtn se naade beere əkde. ²⁰ Gan Isa deekden əɔ: «Ɔn̄te 'bēerki, kēse maama.» ²¹ Gōtn se naade je an kuunin maakn markab ki, nafo markaba se naar aanga jeh ki, gōt ken naade baan baa ro ki se.

*Isa se naan aan gəɔ kəsn bəoyə raan
(Jn 3.14-16; 1Jn 5.10-13; 1Kor 11.23-26)*

²² Metbeenki se, jee dengen əpo do jeh ken kaam naane se, naade aako markaba se əp̄ga kalan sum, əɔ Isa ute jee metin ki se ook te maakn markab ken se eyo. Jee metin ki se baaga kalde ki. ²³ Kaad ken se, markabgen kuuy iino Tiberiad əɔ baado gəor ute gōtn ken Isa tōs mappajin ki, jaay tōom Raa əɔ ed jeege tu əs se. ²⁴ Ken jee denge jaay aak Isa ute jee metin ki, gōto gōtn ese se, naade took maakn markabge tu əɔ baa Kaparnayum ki taa baa je Isa.

²⁵ Ken naade jaay baa ənin naan baar ken kaam naane se, naade tōnd metin əɔ: «Debm dooy jeege, naai tap bo aan gōtn ara nun ki?» ²⁶ Gōtn se Isa terlden əɔ: «'Booyki bēe maam m'asen taada: naase 'jemki se, taa nakn-kōobm maam m'ted se bo naase 'jeel əkkiga kək metin eyo, num gan naase 'jemki se, taa nakn kōsn naase əs 'dērenkiro te maraadse se. ²⁷ Ɔn̄te 'tedki naaba kalin ki gen nakn kōsn ken tedga sum bo 'ruum se. Num 'tedki naaba taa nakn kōsn ken 'ting gen daayum. Nakn kōsn ese bo ken maam *Goon Deba m'utu m'asen keda, taa Raa Bubu mala se edga tōogin goonin ki.» ²⁸ Gōtn se naade tōnd metin əɔ: «Naabm Raa se j'an̄ tedn əɔ di jaay bo j'aki tedn aan gəɔ ken naan jen ro ki se?» ²⁹ Isa terlden əɔ: «Kese bo naabm ken Raa je əɔ naase aki tēda; naan je əɔ aki kaal maakse do deb ken naan əlino.» ³⁰ Naade terlin əɔ: «Num naai tap bo ajen 'tedn nakn-kōobm di jaay naaje k'kaaka, jaay bo j'kaal maakje doi ki se? Nakn naai 'baa 'teda tap bo ne di? ³¹ Do kəd-baar ki se, bubjege əso nakn kōsn ken k'danin maan, kēse bo taar ken k'raanin taado əɔ: *Gen kəsde se Raa eddeno mappan bəoyə raan.*‡»

³² Gan Isa terlden əɔ: «'Booyki bēe m'asen deeke: ken edseno mappan bəoyə raan se *Musa eyo, num mappan mala mala ken bəoyə raan se, Bubum bo, edseni. ³³ Ɔə mappan gen Raa se, naan bo debm ken bəoyə raan, əɔ naan bo debm ed kaaja jeege tun do naan ki.» ³⁴ Gōtn se naade deekin əɔ: «Jaamus, bii-raa edjen mappan ese.»

³⁵ Isa terlden əɔ: «Maam bo mappan ken ed kaaja se, debm ken jaay baado gōtum ki se, mōətn bo an tōol eyo; əɔ debm jaay aal maakin do maam ki se, mōətn maane an tōol eyo. ³⁶ Ey num maam m'taadsenoga, əɔ naase mala kic bo aakumkiroga nafo naase 'baate 'kaalki maakse dom ki. ³⁷ Jeegen paacn Bu bo edumde se utu ade baa gōtum ki, əɔ debm ken baado gōtn maam ki se, maam m'an̄ kəɔ kund eyo. ³⁸ Taa maam m'bəoyə raan se, gen tedn nakn ken maam bo m'je eyo, num gan m'baado se, gen tedn nakn ken debm əlumo se bo jea. ³⁹ Debm əlumo se, nakn naan je se, jeegen naan edumsiñ paac se, m'ōn̄te kutn deb kalan. Num naan je bii ken kaam mōətn se, maam m'aden dur daan yoge tu. ⁴⁰ Kēse bo nakn ken Bubum jea. Debm jaay aak Goono əɔ aal maakin don̄ ki se, naan se əngə *kaajin gen daayum. Bii ken kaam mōətn se, maam m'an̄ durin daan yoge tu.»

‡ 6:31 Aak Ekz 16.15 əɔ KKR 78.24.

⁴¹ Gətn ese Yaudge baag mooy naan ki dir dir utu naapa ro Isa ki, taa Isa taadga taad ɔ: «Maam ɓo kəsn kən ɓooyo raan.» ⁴² Ter naade taad ɔ: «Kese Isan kən goon Yusup se ey la? Kən koŋ ute Bubiŋ k'jeeldeki se ey la? Ted ɔ di jaay ɓorse num taad ɔ: «Maam ɓooyo raan se?»» ⁴³ Gətn se Isa terlden ɔ: «Ŋte 'taadki naan ki ute naapa rom ki. ⁴⁴ Bu kən ɔlumo se, nam nam jaay naan tiik ɔliŋ te gətum ki ey se, ade kəŋ ɓaa gətum ki eyo. ɔ debm kən Bu ɔlumsinga se, ɓii kən kaam mɔɔtn se maam m'an duriŋ daan yoge tu. ⁴⁵ Jee taad taar teeco taar Raa ki raan ɔ do dakiŋ ɔ: *Raa se, utu dooy jeege paac.* §

«ɔ debm kən jaay ɔndga biŋ do taar Bubum ki, ɔ booy ɔkga taariŋ kən naan dooy jeege se, ade kəŋ ɓaa gətum ki. ⁴⁶ Taa nam, ɓii kalaŋ aak te Bu eyo. Debm kən iino gətn Raa ki se naan kaliŋ ki sum ɓo aakkiga Bua. ⁴⁷ 'Booyki bεε m'asen taada: debm jaay aalga maakiŋ do maam ki se, naan ɔŋga kaajŋ gen daayum. ⁴⁸ Taa maam ɓo m'mappan kən ed kaaja jeege tu. ⁴⁹ Do kəf-ɓaar ki, do dakiŋ naane se, bubsege ɔso nakŋ kəsn kən k'daniŋ *maan*. Te naan se kic ɓo naade ooyga. ⁵⁰ Num kese ɓo mappan ɓooyo raan, debm jaay ɔsga naan se num, naan 'kəŋ kooy eyo. ⁵¹ Maam ɓo kəsn ɓooyo raan ɔ kən ed kaaja. Debm jaay ɔsga kəsn ese num, naan utu tiŋg gen daayum daayum. Kəsn kən maam m'utu m'asen kəd se, kese daa rom mala; naan se ɓo kən utu kedŋ kaaja jeege tun do naan ki.»

⁵² Kən Yaudge jaay booy taar se, naade baag naajŋ te naapa makəŋ ɔ: «Gaabm se jaay ɔ ajeki kedŋ daa ron ɓo j'aki kəs se, j'anŋki kəsn ɔ dɔ?» ⁵³ Gətn se Isa deekden ɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: kən naase jaay ɔski te daa ro maam Goon Deb eyo, ɔ aayki te moosum ey se, naase aki kəŋ kaajŋ mala eyo. ⁵⁴ Debm ɔs daa roma ɔ aay moosum se, naan ɔŋga kaajŋ gen daayum, ɔ kən naan ooyga kic ɓo, ɓii kən kaam mɔɔtn se maam m'an duriŋ daan yoge tu. ⁵⁵ Deere, daa rom se, kese ɓo nakŋ kəsn mala mala, ɔ moosum se lε, naan ɓo nakŋ kaay mala mala kici. ⁵⁶ ɔ debm tiŋg təs daa roma, ɔ tiŋg taay moosum se, naan se iŋg *dɔk ute maama, ɔ maam m'iŋg dɔk te naana. ⁵⁷ Aan gɔɔ Bua kən ed kaaja nakge tun ɓaa se paac se, naan ɓo debm kən ɔlumo ɔ naan ɓo debm edum kaaja maam ki kici. Taa naan se ɓo, debm kən ɔs daa ro maam se 'kəŋ kaaja gətum ki. ⁵⁸ Kese mappan kən ɓooyo raan. Naan se tec aan gɔɔ kəsn kən bubsege ɔso do dakiŋ do kəf-ɓaar ki se eyo. Ute naan se kic ɓo naade ooyga, num gan debm ɔs mappan ese se, naan 'kəŋ kaajŋ gen daayum.» ⁵⁹ Taargen se ɓo, Isa dooy jeege maakŋ *ɓee kən Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa kən maakŋ gεgεr kən Kaparnayum ki.

Jee mɛtn Isa kən mɛtiŋge se, iin rɛsiŋa

⁶⁰ Jee mɛtiŋ ki, kən mɛtiŋge se jaay booy taar Isa taad bin se, maakde ki se jeege dena baag taadŋ ɔ: «Taar se, ɔŋ aak eyo! Naŋa jaay 'kəŋ 'booy taar se?»

⁶¹ Isa jeel maak-saapde kən jee mɛtiŋ ki jaay baag mooy naan ki ron ki se, do taar kən naan taad se deekden ɔ: «Naase maakse tujga do taar kən se la? ⁶² Num kən naase amki kaakŋ maam *Goon Deba m'kookŋ ɓaa gətum kən deet se, naase tap ɓo aki taadŋ ɔki di? ⁶³ Kən ed kaaja jikilimge tu se, *Nirl Raa; ey num jikilimge kalde ki se, 'kəŋ kaajŋ rode eyo. Taargen maam taadsesiŋo se, iino gətn Nirl Raa kən lee ed kaaja jeege tu se. ⁶⁴ Num gan maakse ki se, jee mɛtiŋge aal maakde dom ki eyo.» Taa gətn do dakiŋ tap ɓo Isa se, naan jeel jeege aal maakde don ki ey se, ɔ debm kən utu an kutiŋ se kic ɓo, naan jeeliŋa. ⁶⁵ Ter Isa taadden ɔ: «Taa naan se ɓo maam taadseno m'ɔ: debm kən Raa ɔdiŋ te doob ey se, naan ade kəŋ ɓaa gətum ki eyo.»

⁶⁶ Kən jee mɛtiŋ ki jaay booy taar bin se, deniŋ iin rɛsiŋa ɔ baate ɓaa ute naana. ⁶⁷ Gətn se Isa tond mɛtn jee mɛtiŋ kən ɔp sik-kaar-di se ɔ: «Num naase se, 'je aki ɓaa ey la?» ⁶⁸ Gətn se Simon Pier terliŋ ɔ: «Meluma, naai ɓo ɔk taar kən ed *kaajŋ gen daayum. Kən jaay kəŋ naai se k'ɓaa gətn nan ki? ⁶⁹ Taa naaje se j'aalga maakje do naai ki ɔ k'jeeli naai se Debm *Salal kən iino gətn Raa ki.» ⁷⁰ Ter Isa taadden ɔ: «Naasen sik-kaar-di ki

se, maam 60 m'bɛɛr tɔɔdseno ey la? Num ganj maakse ki se, deb kalanj se, tec sitan te kaamina.»

⁷¹ Kɛse naan taad te Judas goon Simon kɛn Iskariot; naan 60 debm kɛn maakɛj jeege tun sik-kaar-dio kɛn utu anj kut se.

7

Isa se gɛnaange mala kic 60 aal maakɛe donj ki eyo (Jn 5.44, 15.18-19; Mt 10.16)

¹ Kɛn nakgen se paac jaay deel se kic 60, Isa utu lee lee taa naan Galile ki rok. Jo naan baate 6aa lee taa naan Jude ki taa magal Yaudge se je je doobm anj tɔɔɔ. ² Kaad kɛn se, laa Yaudgen kɛn k'danin *laa Daabge se, ɔɔpga gɔɔro. ³ Gɔtn se gɛnaange deekin ɔɔ: «Bɛɛki num, naai 'kiin 6aa taa naan Jude ki, taa nakɛ-kɔɔbgen naai 'ted gɔtn ara se, '6aa tedɛn naane kici taa jee mɛti ki '6aa kaaka. ⁴ Kɛn debm jaay je ɔɔ jeege jeel gɔtin se, naan ted nakge tal tal, ɔyinj kɔy eyo. Taa di nakɛ-kɔɔbgen naai 'lee ted se, 6aa tedɛn naan jeege tu, taa jeege paac ai kaakɛ jeele.» ⁵ Taa gɛnaa Isage mala kic 60, naade aal maakɛe donj ki eyo. ⁶ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Gɛn tedn nakɛ ese se, kaadum aas te ey 6ortɔ. Num ganj gɛn naase lɛ, kaadn gay gay kic 60 jigsen naase ki. ⁷ Jee do naan ki se asen kɔj kɔɔdn kund naase eyo; num ganj maam se naade ɔɔd undum naata. Taa maam m'lee m'tɔɔdden tɔɔd mɛtn *kusiɛdege. ⁸ Gɛn 6aa tedn laa se, naase '6aaki. Jo maam se m'6aa eyo, taa kaadum aas te ey 6ortɔ.» ⁹ Kɛn Isa jaay taad nanj taarinj se, naan ɔɔp inj taa naan Galile ki.

*Isa 6aa gɛn tedn *laa Daabge*

¹⁰ Kɛn gɛnaange jaay iin 6aa gɛn tedn laa se, naan kic iin 6aa. Na6o kɛn naan 6aa 6aa se goonj goonjo ɔɔ kɛn aan naane se kic 60 tɔy tɔy ronɔ. ¹¹ Maakɛ biige tun Yaudge ted ted laa taal Daabge se, magal Yaudge lee je je Isa deek ɔɔ: «Naan tap 60 gay?» ¹² Jeege dena gɔtn se taad naan ki, ɔɔ naaj te naapa ro Isa ki. Jee mɛtinge deek ɔɔ: «Gaabm se, naan debm jiga.» Jo kɛngen kuuy deek ɔɔ: «Bɛɛ naan se, iig kiig 60 jeege.» ¹³ Num ganj debm jaay 'taadn taa Isa tal naan jeege tu se gɔtɔ, taa naade se beer beer magal Yaudge tu.

¹⁴ Kaad kɛn jeege ted ted laa gɛn taal Daabge jaay aan daanin ki se, Isa 6aado end daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ baag dooy jeege. ¹⁵ Kɛn Yaudge jaay booy naan inj dooy dooy jeege se, ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Gaabm se lɛ, ingo te gɛn dooyo gam eyo, num jeel nakge den bin se ɔɛnjo gay?»

¹⁶ Num ganj Isa terlden ɔɔ: «Taargen maam dooy jeege se, m'tɛɛc daan dom ki eyo, num taargen se, debm kɛn ɔlumo se 60 taadumsino. ¹⁷ Debm kɛn je tedn nakɛ kɛn *Raa maakin 60 jen ro ki se, kɔj 'jeele taargen maam dooy jeege se, m'tɛɛc te daan dom 60 m'taad eyo num taargen se iino gɔtn Raa ki. ¹⁸ Debm kɛn jaay tɛɛc te daan donj sum 60, taad se naan je jeege 60 anj *nooko. Num ganj debm je jeege nookɛ debm ɔlino naaba se, naan se taad taar mɛt ki ɔɔ ɔk taar-kɔɔb eyo. ¹⁹ Kɛn 6aado taadsen *Ko Taar Raa se, *Musa ey la? Ganj maakse ki se, debm jaay ɔk Ko Taar Raa jiga se gɔtɔ, ey num kɛn naase jaay 'je amki tɔɔl se taa di?» ²⁰ Gɔtn se jee denge terlinj ɔɔ: «Naai se ɔk sitan! Nam nam je aay tɔɔl naai se tap 60 nanja?»

²¹ Isa terlden ɔɔ: «Bii kalanj se, maam tedo nakɛ-kɔɔbɔ kalanj bini, ɔɔ nakɛ-kɔɔbm se deelo dose, ɔɔ ɔksen gɛn taad eyo. ²² Musa se taadseno ɔɔ gaangen gaabge se 'tojdeki pɔndɔ, num ganj *kɔjn pɔndɔ se iino do bubge tun do dɔkina, do Musa ki sum eyo. Taa naan se 60 kɛn aanga *bii sebit ki kic 60, naase lee 'tojki pɔndɔ gɛnsege tu. ²³ Taa naan se 60, naase 'tojki pɔndɔ gɛnsege tu utu bii sebit kic 60 tuj Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se eyo. Num ganj debkilimi ute magalinj 60 maam m'ɛdin lapi bii sebit ki jaay naase maakse taarse se taa di? ²⁴ Kɛn jaay aki kɔjn bɔɔro do nam ki num, ɔnte kɔjki do nakge tun, kɛn naase aki ute kaamse sum eyo, num ɔjki bɔɔro ute doobina.»

²⁵ Gōtn se jee Jeruzalem kēn mētinge deek ə: «Kese 60 gaabm kēn k'je j'an təəl se ey la? ²⁶ 'Booyki naan daa tal taad taad naan jeege tu, ə təəgjege se, nam tap 60 taadn taar dīm eyo. Lə bin se naade jeelinga naan *al-Masi deer ne? ²⁷ Num al-Masi jaay utu ade 6aa se, gōtn naan ano kiin tap 60 nam jeel eyo. Gaŋ gaabm se ɛ, naaje k'jeelki gōtn naan iinno ro ki.»

²⁸ Kaad kēn Isa dooy dooy jeege daan bəə Bee Raa ki se, kēn naan jaay booy taarde se, uun mindin raan deekden ə: «Deere, naase 'jeelumki ə 'jeelki gōtn maam m'iinno. Anum, maam se m'iino gen dom 60 m'baado eyo. Num deb kuuy 60 əlumo, ə debm əlumo se taad taar mət ki. Num gaŋ naan se naase 'jeelinki eyo. ²⁹ Anum debm se maam m'jeelina taa maam se m'iino gōtin ki, ə naan 60 əlumo.» ³⁰ Gōtn se naade je an kəkə na6o nam əŋ əl te jin roŋ ki eyo, taa kaadin aas te ey bərtə. ³¹ Gaŋ maakŋ jee denge tu se, jee mētinge took aal maakde don ki ə naade deek ə: «Kēn al-Masi utu ade 6aa se 'kəŋ 'tedn nakŋ-kəəbgen den cir gen gaabm ese ted se la?»

³² Gōtn se *Parizige 6aa booy taar kēn jeege lee taad naan ki ro Isa ki se, naade ute magal jee tedn serkge se, ə asgargen lee bəə Bee Raa se, gen 6aa kəkŋ Isa. ³³ Gaŋ Isa deekden ə: «Maam se, əpunga baata kēn m'king te naase ə tedga 60 maam 6aa kəŋ debm kēn əlumo. ³⁴ Naase utu amki jea, na6o amki je kəŋ eyo. Taa gōtn maam 6aan 6aa se, naase aki kəŋ kaan eyo.» ³⁵ Gōtn se Yaudge baag taadn te naapa ə: «Naan tap 60 6aa kaam gay, jaay naaje j'an ki kəŋ kəŋ ey se? Ə 6aa ting daan Yaudge tun wək maakŋ Grekge tu se la? Ə gōtn naane se naan 6aa dooy Grekge la? ³⁶ Ey num taar naan taad ə: «Naase utu amki jea, na6o amki je kəŋ eyo, taa gōtn maam 6aan 6aa se, naase aki kəŋ kaan eyo.» Taar se tap 60 naan je deekŋ ə dīo?»

Isa taad taar maan kēn ed kaaja jeege tu

³⁷ Bii magal cir paacŋ gen *laa Daabge se, 6iin kēn kaam məətn. Bii se 60 Isa iin daara ə uun mindin raan ə baag taada ə: «Debm kēn jaay maane təlin se n'baado gōtum ki ə n'kaaye. ³⁸ Aan gəə taar kēn k'raanə do dəkŋ taad ə: debm jaay aalga maakin dom ki se, 'kəŋ maan kēn ed kaaja. Ə maan kēn ed kaaja se, ade kiin maakin ki ə 'toodn kəəy maakin ki kəl kəl aan gəə maan maakŋ oolge tu.» ³⁹ Kēn Isa jaay taad taar se, naan je taadn taa *Nirl Raa, kēn tedga num, jee aalga maakde don ki se utu 'kəŋə. Taa kaad kēn se, Nirl Raa bəəy te ey bərtə; taa Isa se ook 6aa te raan gōtn j'ansen nook ey bərtə.

Jeege naaj taara te naapa ro Isa ki

⁴⁰ Kēn jeege jaay booy taar se, jee mētinge deek ə: «Gaabm se, deere naan se debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala.» ⁴¹ Jee mētinge taad ə: «Naan se 60 *al-Masi.» Gaŋ jee mētingen kuuy taad ə: «Al-Masi 60 ade kiin taa naan Galile ki ne? Kese gəə. ⁴² Ey num taargen do dəkŋ k'raanŋga raan se deek ə: *Al-Masi se, ade teecŋ mətjil *Daud ki ə ade kiin Betleem ki, kēn maakŋ naan Daud ki ey la?**» ⁴³ Taa Isa se jee den se, taarde 6aa ək mētn naap eyo. ⁴⁴ Gōtn se jeege kandum maakde ki se je an kəkə na6o nam əŋ əl te jin roŋ ki eyo.

⁴⁵ Asgargen lee bəə *Bee Raa se ək terlo baado əŋ *magal jee tedn serkə Raage tu ute *Parizige. Naade taad asgarge tu ə: «Gen dī jaay naase 'baate kəkŋ 6aansinkiro se?» ⁴⁶ Gōtn se asgarge terlden ə: «Bii kalan tap 60 nam əŋ taad te taara aan gəə gen gaabm se eyo.» ⁴⁷ Anum Parizige se, terlden ə: «Naase kic gaabm se taad bisenga dose kic la? ⁴⁸ Maakŋ magalge tu ey ɛ maakŋ Parizige tu se aakkiga nam kalan tookga taarin la? ⁴⁹ Num gaŋ jee den took taarin se naade jeel *Ko Taar kēn Raa edo Musa ki se eyo, ə naade se ɛ jee kēn Raa naamdega naama.»

⁵⁰ Gaŋ maakŋ Parizige tu se gaaba kalan roŋ Nikodem, naan se 6ii kalan ingoga king gōtn Isa ki kici deekden ə: ⁵¹ «Ko Taar kēn Raa edjekiro se, debkilimi jaay k'booy te taarin eyo, ə j'aak te nakŋ kēn naan ted ey se, j'an kəkŋ mindin j'ə dī?» ⁵² Gōtn se naade terlin

* 7:42 Aak Jn 8.42, KKR 120.10-12, 2Sam 7.12 ə Mis 5.1-3.

᠔᠔: «Naai kic 'tedn kəf Galile la? 'Baa dooy ək taargen k'raanɔeno do dəkɪn se jiga jaayo, bii kalan tap 60 debm taad taar teeco taar Raa ki gam teeco te taa naan Galile ki eyo.»

⁵³ [Gətn se, nanja nanja kic 60 iin uun doobm beeɲa beeɲa.]

8

Mend gaaba j'əkiɲ ute gaabm kuuy

¹ Naan ken se Isa iin 6aa do *kəsn əlib ki. ² Metbeenki tanəəriɲ nəəriɲ se, naan ək tərlo daan bəər *Bee Raa ki ɔɔ jeege paac 6aadə ɔɲɪna. Gətn se naan booy ing naan ki ɔɔ baagden dooyo. ³ Gətn se jee jeel taadn təkɪ mətɪn Ko Taar Raage ute *Parizige se ək 6aano te mend gaaba kalan bin se j'əkiɲo te gaabm kuuy. Naade 6aadə ɔndɪɲ daan jeege tu. ⁴ Naade deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, mend se tɛdga nakɪ *kusiɲa j'ɔɲɪno tood tood te gaabm kuuy. ⁵ Maakɪ *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se taadjeki ɔɔ: «Mendgen bin se j'aden tund təl te koa.» Num gen naai ki num ɔɔ dɪ?»

⁶ Ken naade jaay taad bin se, je ken naan taadga taar dɪm cəkə sum 6o, naade an goom kəkə taa an kəkɪ mindɪna. Num gan gətn se, Isa no don naan ki ɔɔ baag raan naan ki ute goon jɪna. ⁷ Aan gəɔ naade dək taara tənd mətɪɲ ɔɲ ey se, gətn se Isa uun don deekden ɔɔ: «Maakɪ naase ken 'paacki se, nam nam bii kalan jaay tɛd te nakɪ kusiɲ ey num, uun koa und mend se deete.» ⁸ Gətn se tər naan no don naan ki daala ɔɔ baag raan naan ki. ⁹ Ken naade jaay booy taar ese se, nanja nanja kic 6o uun doobin doobɪna. Jee magalge se 6o baag kiin 6aa deet deet. Gətn se ɔɔp Isa kalin ki te mend ken naade ək 6aano daande ki se. ¹⁰ Num gətn se Isa uun don daala deek mend ki se ɔɔ: «Menda, jee se 6aaga gay? Maakde ki se, nam nam 'daar jaay 'kənd teeli gen kuti se gətə ne?» ¹¹ Menda se deekiɲ ɔɔ: «Jaamus, nam utum te eyo.» Gətn se Isa deekiɲ ɔɔ: «Maam kic m'je kuti eyo. 'Baa nabo məɔtn ɔɲte tɛdn nakɪ kusiɲa.»

Isa se naan gətn wəər gen jeege paac

¹² Isa deek jeege tu daala ɔɔ: «Maam se, m'gətn wəər gen jeege paac. Debm ken 6aadoga mətum ki se, naan se lee maakɪ gət ken ɔɔd eyo. Gan naan se 'kəɲ gətn wəər ken an təɔdn kəl gətn ken naan an kəɲ kaaja.» ¹³ Gətn se *Parizige deekiɲ ɔɔ: «Naai 6o 'tedn saadn gen naai mala se, saadn naai se ɔs aay eyo.» ¹⁴ Isa tərlden ɔɔ: «Ken maam m'tɛdn saadn maam mala kic 6o, saadn maam se ɔs aaye. Taa maam m'jeel gətn maam m'iinno ɔɔ gətn maam m'an 6aa. Num gan naase gətn maam m'iinno lɛ, 'jeelki eyo ɔɔ gətn maam 6aan 6aa ro ki kic 6o, naase 'jeelki eyo. ¹⁵ Naase ɔjki bəərɔ do jeege tu aan gəɔ ken jikilimge lee tɛda. Num maam lɛ m'ɔj bəərɔ do nam ki eyo. ¹⁶ Ken jaay aanumga gen kəɲɲ bəərɔ kic num, kəɲɲ bəər maam se ken mət ki. Taa maam se m'kalum ki eyo, num Bu ken əlumo se kic utu te maama. ¹⁷ Maakɪ *Ko Taar ken Raa ɛdseno se, k'raanɲinga raan j'ɔɔ: ken jeege di jaay taad taarde ək mətɪn naapa se saadn naade se, ɔs aaye. ¹⁸ Maam mala 6o m'taadn saaduma ɔɔ Bubum ken əlumo se kic taad saadn maama.» ¹⁹ Gətn se naade tənd mətɪɲ ɔɔ: «Bubi naai 'taadn se gay?» Isa tərlden ɔɔ: «Naase lɛ 'jeelumki eyo. ɔɔ Bubum kic naase 'jeelɪnki eyo. Ken naase jaay 'jeelumki maam num, Bubum kic 6o naase anki 'kəɲ jeel kici.»

²⁰ Isa taad taargen se, kaad ken naan dooy dooy jeege daan bəər *Bee Raa ki. Naan ken se, naan ing cɛɛ nakɪ ken jeege lee təmb *sɛrke maak ki; num gan gətn se, nam ɔɲ əl te jɪɲ rəɲ ki eyo taa kaadɪɲ aas te ey bərtə.

Isa taad ɔɔ naan utu tərɪ gətn Bubiɲ ki

²¹ Isa taadden daala ɔɔ: «Maam se m'6aa 6aao ɔɔ naase utu amki jea, nabo naase se utu aki kooy maakɪ *kusiɲse ki. Taa gətn maam m'an 6aa se lɛ, naase aki kəɲ 6aa eyo.» ²² Gətn se magal Yaudge taad te naapa ɔɔ: «Taar ken naan taad ɔɔ gətn maam m'6aan 6aa se naase aki kəɲ 6aa eyo. Bin se, naan kalin ki 6o 6aa 6aa təl rəɲ la?» ²³ Isa tərlden ɔɔ: «Naase se, jee do naan ki, num maam lɛ, m'iinno raan. Naase se, jee do naan ki ara, num maam se, m'mətɪn jee do naan ki ara ki eyo. ²⁴ Taa naan se 6o maam taadseno m'ɔɔ, naase

se utu aki kooy maakŋ kusiŋsege tu. Ken naase jaay 'baate 'kaalki maakse do maam ken m'ing daayum se, naase se utu aki kooy maakŋ kusiŋsege tu.» ²⁵ Gōtn se naade tōnd metiŋ ɔɔ: «Naai tap ɓo naŋa?» Isa tērlēden ɔɔ: «Do kupm mēt ki tap ɓo maam m'ōŋ te eyo num m'taadsenoga. ²⁶ Do naase ki se, maam m'ok taarge dēna ken m'asen taada ɔɔ gēn kōjŋ bōɔɔ dose ki. Num gaŋ Debm ken ɔlumo se, naaŋ taad taar mēt ki. ɔɔ taar ken maam taad jeege tu se, m'booyo gōtn naaŋ ki.»

²⁷ Num taar jaay naaŋ taadden te *Raa Bubu se, naade ɔnd te metiŋ eyo. ²⁸ Gōtn se Isa deekden daala ɔɔ: «Ken naase jaay 'tup 'tōlkiga *Goon Deba ro kaag ki uun daariŋkiga raan se, kaad ken se jaay naɓo naase aki jeele, maam se ɓo debm ken m'ing gēn daayum. ɔɔ maam se m'tēd naka gēn dom eyo, num maam taad se m'taad te nakŋ ken Bubum dooyumo. ²⁹ Debm ken ɔlumo se, naaŋ utu te maama. Naaŋ ɔŋ ɔŋum te kalum ki eyo, taa maam se daayum m'tēd nakŋ ken tōliŋ naaŋ ki.» ³⁰ Gōtn se ken jeege jaay booy taar Isa taad bin se, jeege dēna took aal maakde don ki.

*Gaan Raage ute gaan *Bubm sitange*

³¹ Gōtn se Isa taad Yaudge tun aalga kaal maakde don ki se ɔɔ: «Ken naase jaay ɔkki taarum maakse ki tōɔg se, naase aki tēdn jee mētum ken mala mala. ³² Ute naaŋ se naase aki jeel taar mēt ki, ɔɔ taar mēt ki ken naase aki jeel se ɓo, asen kōɔdn dose maakŋ bul ki.»

³³ Naade tērlēŋ ɔɔ: «Naaje se k'metjil *Abraamge ɔɔ ɓii kalaŋ naaje k'tēd te bul nam gam eyo. Naai 'taadŋen ɔɔ: naase aki kōŋ tēdn bul ey sum se, taa dī?» ³⁴ Isa tērlēden ɔɔ: «'Booyki bēe m'asen taada: debm jaay tēd nakŋ *kusiŋ se, naaŋ ɔɔp tēdga bul gēn kusiŋa. ³⁵ Bulu se naaŋ kōŋ kiŋg maakŋ ɓee ki gēn daayum eyo, num goono ɓo debm 'kiŋg maakŋ ɓee ki gēn daayum. ³⁶ Taa naaŋ se ɓo ken Goon Raa jaay ɔɔdsenga maakŋ bul ki num, naase aki kōŋ dose deer deer. ³⁷ Maam m'jeele naase se metjil Abraamge. Naɓo naase 'baate 'kuunki taaruma ɔɔ taa naaŋ se ɓo naase 'je amki tōɔɔ. ³⁸ Maam se m'taadsen nakŋ ken maam m'aako gōtn Bubum ki. Gaŋ naase se 'tēdki nakŋ ken naase 'booykiro gōtn bubse ki.» ³⁹ Naade tērlēŋ ɔɔ: «Bubm naaje se, Abraam.» Isa tērlēden ɔɔ: «Ken naase jaay gaan Abraamge deer num, naase aki tēdn nakgen aan gōɔ Abraam tēdo se. ⁴⁰ Num ɓorse naase 'je amki tōɔɔ. Taa maam m'taadsenga taad taar mēt ki ken maam booyo gōtn Raa ki. Nakgen bin se Abraam ɔŋ tēdŋ te eyo. ⁴¹ Num gaŋ naase se 'tēdki nakgen ken bubse lee tēda.» Naade tērlēŋ ɔɔ: «Naaje se k'gaan bumige eyo. Naaje j'ok Bubu kalaŋ sum, ɔɔ Bubm naaje se, Raa!»

⁴² Isa deekden ɔɔ: «Ken Raa jaay Bubse num kaadŋ naane, naase amki jea. Maam m'iino gōtn Raa ki ɔɔ m'ɓaado kic ɓo taa naaŋa: maam se m'ɓaado gēn dom eyo, num naaŋ ɓo debm ken ɔlumo. ⁴³ Gēn dī naase 'booy ɔkki taarum ey se? Taa taar maam m'taadsen se naase aasiŋki gēn booy kōkiŋ eyo. ⁴⁴ Bubm naase se, naaŋ Bubm sitange. ɔɔ naase 'jeki tēdn nakŋ ken bubse maakiŋ jea. Do dōkiŋ kic ɓo, naaŋ ɓo debm tēso gēn tōɔl jeege. ɔɔ naaŋ se taad taar mēt ki eyo, taa nakŋ mēt ki se gōtn naaŋ ki gōtɔ. Ken naaŋ baaga taadŋ taar-kōɔɔ se taargen se naaŋ uun don ki ɓo taada, taa naaŋ se debm taar-kōɔɔ ɔɔ bubm jee taar-kōɔɔge. ⁴⁵ Num gaŋ maam se m'taadsen taar mēt ki. Taa naaŋ se ɓo naase 'baate 'tookki taaruma. ⁴⁶ Maakse ki se naŋa jaay am kōŋ taadŋ kusiŋ ken maam tēda ɔɔ ken maam m'taad taar mēt ki num, naase 'baate kuunki taarum se gēn dī? ⁴⁷ Debm gēn Raa se, booy uun taar Raa. Num naase se, jee Raage eyo, taa naaŋ se ɓo naase 'baate 'booyki taaruma.»

⁴⁸ Gōtn se magal Yaudge taad Isa ki ɔɔ: «Ken k'deek j'ɔɔ naai kōf *Samarī ɔɔ debm sitan se, taarje mēt ki.» ⁴⁹ Gaŋ Isa tērlēden ɔɔ: «Maam se debm sitan eyo. Num maam se *m'nook Bubuma, gaŋ naase aalumki maak ki eyo. ⁵⁰ Maam se m'je jeege ɓo am nook eyo, num deb kuuy ɓo je jeege am nooko, naaŋ ɓo debm utu 'kōjŋ bōɔɔ. ⁵¹ 'Booyki bēe m'asen taada: debm jaay booy uun taar maam se, mōɔtn naaŋ se 'kōŋ kooy eyo.»

18 Gan magal Yaudge se baate tooko ken gaabm se jaay j'oojin bo kaam-taako do borse kaamin doo aakga kaak se; taa naan se bo, naade danjo kon te bubin se. 19 Gohn se naade tond metde do: «Gaabm se bo kese goonsen doki oojinki kaam-taako se ne? Do borse 'ted do di jaay kaamin doo aak se?» 20 Bubin ute kon terlden do: «Kese goonje mala. Naaje se deere j'oojin bo kaam-taako. 21 Gan ted do di jaay kaamin doo aak se, naaje j'ond eyo do nam nam dooin kaamin se le, naaje k'jeelin eyo. Naan le debm magala, 'tandki metina naan mala asen taadn metina.» 22 Ken ol kon ute bubin jaay taad bin se, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Taa magal Yaudge se dookga dook taarde do debm ken jaay taadga do: «Isa bo *al-Masi se» naade an tuurin maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se naatn. 23 Taa naan se bo kon te bubin deek do: «Naan le debm magala, tandki metina.»

24 Ter Parizige se danjo gaabm ken ingo kaam-taako se, daala, deekin do: «Naan Raa ki se, naai taad taar met ki. Gaabm se le naaje k'jeelin naan se debm kusina.» 25 Naan terlden do: «Ken gaabm se bo debm kusina, lo debm kusin eyo, maam jeel eyo. Nakan maam jeel se, maam se j'oojum kaam-taako do borse kaamum doo aakga.» 26 Naade taad gaab ken se do: «Naan tap bo tedi do di? Do kaami se naan tedin do di jaay doo aak se?» 27 Naan terlden do: «Taar se maam taadsenga taad metina. Nabo naase mala, 'baate 'tookki taar se! 'Jeki m'asen taad metin daal se gen di? Lo naase 'je aki tedin jee metin ki kic le?» 28 Gohn se Parizige baagin naaja deekin do: «Naai bo metn gaabm se ey num! Naaje se k'jee metn *Musa ki. 29 Naaje k'jeel se Raa se taado Musa ki. Num gan naan se iino gohn gay gay se, naaje k'jeel eyo!» 30 Gohn se gaabm ingo kaam-taako se terlden do: «Ken naase jaay doki 'jeelki gohn naan iino ey se taar se deel doa! Ey num gaabm se naan bo debm doo dumo kaamuma. 31 Naaje k'jeelki Raa se, booy keem noo jee kusinge eyo. Num gan Raa se booy keem noo debm ken aalin maak ki do ted nakan ken Raa maakin jen ro ki. 32 Bii kalan jaay k'booy j'oo nam dooga kaam debm j'oojin bo kaam-taako se gata. 33 Ken gaabm se jaay debm Raa ey se, naan 'kon tedin dim eyo!» 34 Naade terlin do: «Naai bo j'ooji maakn kusin ki tappi do gan ter 'je ajen dooy naaje ne?» Gohn se naade tuur dooin naatn.

35 Ken Isa jaay booy do naade tuuringa naatn se, gohn se naan baa je onina do deekin do: «*Goon Deba se, naai aal maaki don ki la?» 36 Gaabm se terlin do: «Naka, 'taadum tu naan naja jaay maam m'kaal maakum don ki se?» 37 Isa deekin do: «Aaka! Debm ken naai aakin daar naani ki jaay taadi se, kese bo naana.» 38 Gaabm se deek do: «Meluma, maam m'aalga maakum doi ki.» Gohn se naan no naan ki do erg naanin ki.

39 Gohn se Isa deek do: «Maam m'baado do naan ki se taa kojn booro, taa jee kaam-taokge se kaamde kaadn kaaka, do jeegen kaamde utu aak kaak se le utu 'tedn jee kaam-taokge.» 40 Parizigen utu te naan se, ken naade jaay booy taar ese se deekin do: «Ken bin se naaje kic k'jee kaam-taokge la?» 41 Isa terlden do: «Ken naase jaay 'tedkiga ted jee kaam-taokge num, kaadn naane naase aki tedin jee kusinge eyo. Num gan borse naase 'deekki doki: «Naaje se jee kaamje aak kaaka.» Taa naan se bo naase utu ingki maakn kusinse ki se.»

10

Isa aal naagñ taara ute debm gaam baatge

1 Ter Isa taadden do: «'Booyki bee m'asen taada: debm end tordn baatge tu jaay aal te taa doob eyo, gan aal gat kuuy se, naan se debm boogo do debm tujn jeege. 2 Num gan debm aal te taa doobo se, naan se bo debm gaam baatge. 3 Do debm ken ing boob taa doobo se, dooin kaam taara do baatge se booy mindina. Do baatn naange mala se, naan danje te rode do doo teecnde naatn. 4 Ken naan jaay doo teecndega naatn se, naan lee naande ki, do naade ok metina taa naade booy jeel mindina. 5 Num naade se kon kon metn nam kuuy eyo. Ken naade booyga mindin kic bo aanin kaana, taa deb kuuy se naade booy jeel mindin eyo.» 6 Isa se taadden te kaal naagñ taara, num gan jee se booy ok metn taar ken naan taadden se eyo.

Isa naan debm gaam bεε

⁷ Ter Isa taadden daala ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: maam se ɔo aan gɔɔ m'taa doobm baatge. ⁸ Jeegen ɔaado paac deet naanum ki se, naade se jee ɔoogge ɔɔ jee tujɔ jeege, naɔo baatge se took te taarde eyo. ⁹ Ɔɔ maam ɔo aan gɔɔ m'taa doobo. Ken debm jaay end te doobm maam se, naan 'kɔɔ kaaja. Naan kɔɔ kende ɔɔ teecɔ ɔa gaam te maraadiɔa. ¹⁰ Debm ɔoogo ɔaado se, gen ɔoogo, gen tɔɔɔ, gen kutu. Num gan maam m'ɔaado se, taa jeege 'kɔɔ kaaja ɔɔ 'kɔɔ kaajɔ gen taad eyo.

¹¹ «Maam se m'debm gaam bεε: debm gaam bεε ken utu kutn koɔa taa baatinge. ¹² Ɔɔ debm ken gaam gen gurs sum se, naan se mel baatge eyo ɔɔ baatge se le gen naan eyo. Ken aakga k-sogsogi utu ɔaado se, naan an resn te baatge. Ɔɔ k-sogsogi se ɔaado ooc baatge ɔɔ wɔɔkde naatn. ¹³ Taa naan le ted naabm gen gurs sum, ɔlin dim te baatge eyo. ¹⁴ Num maam se m'debm gaam bεε, maam m'jeel baatumge ɔɔ baatumge kic ɔo jeelum maama ¹⁵ aan gɔɔ Bubum jeeluma ɔɔ maam jeelin naan se, maam m'utu kutn koma taa baatumge. ¹⁶ Ɔɔ maam m'ok baatgen kuuy ken te naatn kici. Naade se kic ɔo m'utu m'adeno kɔɔɔ ɔaao. Naade se kic utu 'booy jeel minduma. Bin se naade utu tum tedn dɔɔl baatgen kalan ɔɔ debm gaamde kic ɔo 'tedn kalan. ¹⁷ Bu se jema taa maam m'utu m'kedn koma ɔɔ tedga num maam m'utu m'duru. ¹⁸ Nam nam jaay am kɔɔdn kɔmb taa tɔɔɔ se gɔɔ. Maam mala ɔo m'kedn koma taa maam se m'ok tɔɔɔ ken m'je le m'kedn koma ɔɔ m'ok tɔɔɔ ken m'utu m'duru. Kεse ɔo nakɔ ken Bubum taadumo ɔɔ m'teda.»

¹⁹ Gotn se Yaudge jaay booy taar Isa taad bin se, taarde ɔa ɔk metn naap ey daala. ²⁰ Maakde ki se, jee den taad ɔɔ: «Naan le debm sitan ɔɔ do le tedga gen naan eyo. Num inɔ 'booyki taarin se gen di?» ²¹ Gan jee metinge deek ɔɔ: «Debm sitan 'kɔɔ taadn taargen bin eyo; ɔɔ sitan se 'kɔɔ tɔɔdn kaam jee kaam-tɔɔkge la?»

Yaudge ɔɔd und Isa

²² Kaad ken se kaadn kuul ki, ɔɔ bii ken se Jeruzalem ki Yaudge ted ted maak-raapde gen bii ken naade daapo *Bee Raa tedo salal*. ²³ Gotn se daan ɔɔɔ Bee Raa ki metn daabm ken k'danin daabm Salomon se, Isa lee ɔa kaam ara kaam ara. ²⁴ Yaudge ɔaado ɔl gurugiɔa deekin ɔɔ: «Naaje tap ɔo j'ai booy bini nun ki jaay naai ajesiɔ taadn tal se? Ken naai ɔo al-Masi le, 'taadjesiɔa!» ²⁵ Isa terlden ɔɔ: «Ey num maam m'taadsenga, naɔo naase 'baate 'tookki taaruma. Nakgen maam m'ted te ro Bubum paac se kic ɔo, taad saadn maama. ²⁶ Gan naase 'baate tookki taarum se, taa naase se baatn maamge eyo. ²⁷ Baatn maamge se booy jeel minduma, maam jeelde ɔɔ naade se ɔk metuma. ²⁸ Ɔɔ maam m'aden kedn *kaajɔ gen daayum. Ɔɔ naade se 'kɔɔ kut eyo ɔɔ nam kuuy aden kɔɔ kujɔ jim ki eyo. ²⁹ Bubum ken edumdeno se naan magal do nakge tu paac, nam 'kɔɔ kujɔ ne dim jin ki eyo. ³⁰ Maam te Bubum se, naaje k'kalan.»

³¹ Ken Yaudge jaay booy taar se, naade tɔso ko daala gen tund tɔɔliɔa. ³² Gan ter Isa taadden ɔɔ: «Nakgen jiga sum se, maam m'tedga dena te ro Bubuma ɔɔ naase aakkiga te kaamse. Num taa nakɔ ken gay jaay naase je amki tund tɔɔ se?» ³³ Yaudge terlin ɔɔ: «Taa nakɔ jigan naai ted se ɔo, naaje k'je j'ai tund tɔɔ eyo. Num gan naai ɔo naaj *Raa, taa naai debkilimi sum ɔo 'ted roi aan gɔɔ Raa.» ³⁴ Isa terlden ɔɔ: «Maakɔ *Ko Taar Raa naase ki se, taar se k'raanɔga raanɔ j'ɔɔ: *Naase se raage.*»†

³⁵ «'Booyki, Raa jaay dan *raage*, jeegen ken naan taadden taarin se. Bin se, k'jeelki taar Raa k'raanɔga raan se nam an kɔɔ tɔɔ eyo. ³⁶ Gan maam ken Bu mala ɔo bεε ɔɔdumo ɔɔ ɔlumo do naan ki, taa maam m'taadga taad m'ɔɔ maam Goon Raa sum ɔo, naase ɔki maam m'naaj naaj Raa. ³⁷ Ken maam jaay m'tedn naabm gen Bubum ey num, ɔnte 'kaalki maakse dom ki. ³⁸ Num ken naabm maam m'ted se jaay gen Bubum num, ken naase

* **10:22** Laa ken ara se ɔl gaan *Israelge saap do kaad ken Juda Makabe daap 'Bee Raa ken Jeruzalem ki ken do dakin Antias tujino maakin se ɔɔ naan se maakɔ ɔaar ken kaaru ute si-mεεε-kaar-ɔɔ (164) kaad ken se j'ooj te Isa *al-Masi ey ɔɔrtɔ. † **10:34** Aak KKR 82.6.

'baate 'kaalki maakse do maam ki kic num, naase aalki maakse do naab ken maam m'ted se. Ute naan se naase aki kəŋ jeel Bubum se, utu te maama, ɔ maam m'ing te naana.»
³⁹ Gətn se magal Yaudge iin daala, je an kəkə, gan naan iik uj jide ki. ⁴⁰ Naan ək tərɫ baa ing do ool gen Jordan ken kaam naane, gətn se ɔ ken Jan lee *batizno jeege. ⁴¹ Gətn se jeege dɛna baado ɔŋina, naade deek ɔ: «Deere, Jan-Batist ɔŋ tɛd te nakŋ-kəɔbm gam eyo, num gan taargen paacŋ naan taad ro gaab ken se, kalan kic ooc te naan ki eyo.» ⁴² Gətn se jeege dɛna took aal maakde do Isa ki.

11

Yo Lazar

¹⁻² Gaaba kalan k'danin Lazar, naan se gena Mari te gen Mart ɔ naade se ting Betani ki. Mari ese ɔ ken ɔto uubm oot koot je Melje Isa ki, ɔ ɔtinsin te beekina. Gan bii kalan gena Lazar se ooc kəŋɔ. ³ Genangen mendge se ɔl deba baa taad Isa ki ɔ: «Melje bere, debm naai 'jen se oocga kəŋɔ.» ⁴ Ken Isa jaay booy taar se, naan deek ɔ: «Kəŋ Lazar se an kəŋ tool eyo, num naan se utu 'taadn nookŋ *Raa. ɔ ute kəŋ Lazar se, Goon Raa *nookin ute 'keeme.»

⁵ Ey num Mart te gena Lazar se, Isa jede aak eyo. ⁶ Gan gətn ese ken Isa jaay booy ɔ Lazar kəŋɔ se, naan ɔp tɛd bii dio gət ken k'baado j'ɔŋin se. ⁷ Ken bii di jaay deel se, naan deek jee metin ki ɔ: «J'iin k'tɛrl k'baaki taa naan Jude ki.» ⁸ Gətn se jee metin ki deekin ɔ: «Debm dooyje, gəŋ gəŋ ese sum ɔ Yaudge je ai tund tooli te koa se ɔ, naai 'je tərɫ baa gətn naane daal ne?» ⁹ Isa tərɫden ɔ: «Gəto jaay iipga ɔ kaada jaay ookga se naan lek bini aan teger jaay ooc ey la? Taa naan se ɔ debm lee te kaam kaada se naan rək eyo, taa te kaam kaada se naan aak nakgen do naan ki. ¹⁰ Anum debm lee nəŋ se, naan 'rəkŋ kooco taa gətn wəŋ ken an wəŋ gəto se gəto.» ¹¹ Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan tər deekden ɔ: «Bere, medjege Lazar se, kaamin ɔkga bia, gan maam m'utu m'an baa duru.» ¹² Jee metin ki se deekin ɔ: «Melje, ken naan jaay toodga bi se, naan utu 'kəŋ lapia.» ¹³ Ute naan se Isa jeden taadn ɔ Lazar se ooyga. Gan maak-saapm naade ki se, ɔ daan naane Isa taadden te toodn bi aan gə ɔ ken jeege lee tood se sum. ¹⁴ Gətn se Isa taadesin tal ɔ: «Bere, Lazar se ooyga. ¹⁵ Num ken Lazar ooy jaay maam gəto gətn naane se, maam maakum-raapo taa naase. Taa bin se naase aki kaal maakse dom ki paac. Borse j'iin k'baa k'j'ɔŋinki.» ¹⁶ Gətn se debm metin ken k'danin Toma ɔ ron Toma se je deekŋ ɔ rəŋɔ, naan deek jee metn Isa ken metinge se ɔ: «Naaje kic ɔ j'iin k'baaki te naana j'aki baa kooy kalan.»

Isa təg maakŋ Mart te gen Mari

¹⁷ Ken Isa jaay aan se, ɔŋ Lazar ɔkga bii ɔɔ maakŋ baad ken aan gə iiɔi se. ¹⁸ Aan gə Betani se gəŋ te Jeruzalem, daande se ɔk kilɔmetir baa baa nakŋ mətə sum se, ¹⁹ taa naan se ɔ, Yaudge dɛna baado taa 'daar ro Mari ute Mart ki taa yo genaade. ²⁰ Ken Mart jaay booy ɔ Isa utu baado se, naan iin baa ɔŋina, gan Mari se ɔp ing beene. ²¹ Ken Mart jaay aan se deek Isa ki ɔ: «Meluma, ken naai jaay utu gətn ara ki num, kaadn naane genaam 'kooy eyo. ²² Gan borse ken naan ooyga kic ɔ maam m'jeele nakŋ paacŋ ken naai 'təndga meta gətn Raa ki se, Raa se naan aisin kɛda.» ²³ Isa deekin ɔ: «Genai se utu 'duru.» ²⁴ Gətn se Mart tərɫin ɔ: «Meluma, maam m'jeele biin dunia nan jaay jeege utu ade dur se, naan kic utu ade duru.» ²⁵ Isa deekin ɔ: «Maam ɔ debm dur jeege daan yoge tu ɔ ken ɛd kaaja jeege tu. Debm ken jaay aal maakin do maam ki se, ooyga kic ɔ utu 'kəŋ kaaja. ²⁶ Debm jaay ing ɔ aal maakin do maam ki se, naan se məɔtn 'kəŋ kooy eyo. Num do taar ken se naai 'took la?» ²⁷ Gətn se Mart tərɫin ɔ: «Yee Meluma, maam se m'aal maakum doi ki taa naai ɔ *al-Masi, Goon Raa, ken utu ade baa do naan ki se.»

²⁸ Ken Mart jaay taad nan taarin se, naan iin baa ɔŋ gena Lazar se taadin naan ki ɔ: «Debm dooyje se baadoga ɔ naan danj.» ²⁹ Ken Mari jaay booy taar se, naan naar iin baa

gōtn Isa ki. ³⁰ Naan ken se Isa end te Betani ki ey bōrtō. Naan utu ing king gōt ken Mart ɔŋiŋo se. ³¹ Gaŋ Yaudge se ing king beene ute Mari, naade ing seliŋ sele. Ken naade jaay aakiŋ naan naar iin teec se, naade ɔk mētiŋa. Taa naade saap ɔɔ: «Kaadn naane naan ɔaa ɔaa taa ɔaad ki se, gēn ɔaa keeme.» ³² Ken Mari jaay aan ɔŋ Isa gōt ken naan ing se, jaay naan aakiŋ se, ooc mētn jēŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mēluma, ken naai jaay utu gōtn ara ki num, kaadn naane gēnaam se 'kooy eyo.» ³³ Ken Isa aak Mari te Yaudgen ɔko mētiŋa jaay baag keeme se, gōtn se Isa maakiŋ ɔŋ daar eyo, gōtn se maakiŋ tuju. ³⁴ Naan tōnd mētdē ɔɔ: «Naase aaliŋkiga kaam gay?» Naade tērlin ɔɔ: «Mēlje, 'ɔaadō kaaka.» ³⁵ Gōtn se Isa eeme. ³⁶ Gaŋ Yaudge taad ɔɔ: «Aakki tu! Lazar se naan jēŋ dēn aak eyo!» ³⁷ Anum maakde ki se, jee kandum deek ɔɔ: «Debm kaam-tōkō kic naan ɔdīŋ kaamiŋa, num Lazar ɔo ŋ'ɔŋ gaasiŋ te yo ki ey la?»

Isa dur Lazar daan yoge tu

³⁸ Gōtn se tēr Isa maakiŋ ɔŋ daar ey daala, naan iin ɔaa taa ɔaad ki. Baadn se aan gōɔ iibi ɔɔ taariŋ se naade gaasiŋ te koa. ³⁹ Gōtn se Isa deekdēn ɔɔ: «Ko taar ki se ɔdīŋki naata.» Mart, gēnaa debm ooy se, deekiŋ ɔɔ: «Mēluma, naan se ɔkga bii ɔɔɔ maakŋ ɔaad ki; ɔorse naan tēdn ootga.» ⁴⁰ Gaŋ Isa deekiŋ ɔɔ: «Maam taadiga taada m'ɔɔ ken naai jaay aalga maaki do maam ki num naai utu 'kaakŋ *nookŋ Raa ey la?» ⁴¹ Gōtn se naade ɔɔd und te ko taar ki se naata, Isa uun kaamiŋ raan ɔɔ deek ɔɔ: «Bua, m'tōomi taa naai 'booyumga. ⁴² Deere, maam se m'jeele daayum nakŋ maam m'tōndga mēti ɔo, naai 'lee 'booyum booyo. Anum m'taad se taa jee dēn gurug aalum se, naade 'jeele naai ɔo ɔlumo.» ⁴³ Ken Isa jaay taad naŋ taariŋ se, naan ɔɔd ɔɔy makōŋɔ ɔɔ: «Lazar 'teeco!» ⁴⁴ Gōtn ese debm ooyga kooy se teeco, ɔɔ teeco se jinge te jenge se k'teeliŋa teel te kala ɔɔ daan kaamiŋ se naade deebiŋ kala. Gōtn se Isa deek jeege tu ɔɔ: «'Tuutiŋki kaliŋgen roŋ ki se naata ɔɔ ɔŋiŋki naan ɔaa.»

Magalgen gēn Yaudge se end tel gēn tōal Isa

⁴⁵ Yaudgen ɔaadō daar ro Mari ki se, naade jaay aak nakŋ Isa tēd se, deniŋ took aal maakde don ki. ⁴⁶ Gaŋ jee mētiŋge se ɔaa ɔŋ *Parizige ɔɔ taaddēn nakŋ ken Isa tēdō se. ⁴⁷ Gōtn se *magal jee tēdn sērke Raage tu ute Parizige, naaden *jee kaakŋ mētn taargen Yaudge se paac tuso ɔɔ taad ɔɔ: «Gaabm se j'aŋki tēdn ɔɔ dī? Naan lē tēdn nakŋ-kōɔbge dēna ɔŋ eyo. ⁴⁸ Ken jaay j'ɔŋiŋ te naan se lē, jeege paac utu 'tookŋ taar naana. ɔɔ bēre sōm *Rōmēge se utu ade ɔaaɔ ɔɔ utu an tōakŋ te 'Bee Raajege ɔɔ utu an tēreŋ te naanjege.» ⁴⁹ Maakde ki se gaaba kalan k'daniŋ Kayip. Baar se, naan ɔo magal jee tēdn sērke Raage tu, naan deek ɔɔ: «Naase se 'jeelki dīm eyo. ⁵⁰ Naase 'saapki kic ɔo ɔŋiŋki eyo, ey num bēeki se, deb kalan ɔo 'kooyo 'kōŋ jee dēna. Bin se naanjege se 'kōŋ tēreŋ te magaliŋ eyo.» ⁵¹ Taa baar se naan ɔo magal jee tēdn sērke Raage tu, bin se taar naan taad se iinō maak-saapm naan maliŋ ki eyo, gaŋ taar naan taad se, iinō gōtn Raa ki. ɔɔ taar naan taad se je taadn ɔɔ: Isa se utu kooy taa Yaudgen te dēniŋ, ⁵² ɔɔ naan utu kooy se taa Yaudge kaliŋ ki sum eyo, num gaŋ kooy naan se utu 'tush gaan Raagen gōtn ɔaa se paac 'tēdn kalan.

⁵³ Bii ken se sum ɔo, magal Yaudge uun doa taa tōal Isa. ⁵⁴ Taa naan se mōɔtn Isa baate lee maakŋ Yaudge tu, naan iik tōk ɔaa maakŋ naan ki kalan bini k'daniŋ Epraim, ken gōɔr te kōd-ɔaara. Gōtn ese ɔo naan ɔaa ing te jee mētiŋ ki.

⁵⁵ Jeege dēna iinō taa naanje tun kuuy ɔɔ ɔaadō Jeruzalem ki, gēn tugŋ daapm rodē naan Raa ki, taa *laa Paakŋ gēn Yaudge se ɔɔpga gōɔrō. ⁵⁶ Daan ɔɔɔr *Bee Raa ki se naade lee je Isa ɔɔ gōtn se naade taad te naapa ɔɔ: «Naase tap ɔo 'saapiŋki ɔɔki dīo? Bēre, daam jaay ey num, Isa se ade kōŋ ɔaa laa ki se eyo.» ⁵⁷ Taa magal jee tēdn sērke Raage tu ute Parizige se, taadga taad jeege tu ɔɔ: «Debm ken jaay jeel gōtn Isa num, aden taadn gōtiŋa taa naade aŋ ɔaa kōkō.»

12

Mari ot itir je Isa ki (Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

¹ Ken Isa jaay aan Betani ki gōtn ken naan duro Lazar daan yoge tu se, ɔɔpɔga bii mɛɛ sum ɔo, Yaudge 'tɛdn *laa Paak. ² Gōtn se k'tɛd kɔsɔ taa naana ɔɔ Mart uuno kɔsɔ se, ɔaado tɔnddesina. Gan maakɲ jeege tun ing ɔs kɔs te Isa se, Lazar kic utu maakde ki. ³ Gōtn se Mari uuno itir aas kaam dɔoɔɲ kurku ɔɔ itir se k'danɲ *nard* ɔɔ naan se itir salal ɔɔ ɔɔɲɔ. Naan jɛɛr itir se do jɛ Isa ki ɔɔ ɔtɪnsɪɲ ute bɛɛkiɲa ɔɔ ɔɛe naade ing maak ki se, oot itir itir sum. ⁴ Gōtn ese maakɲ jee metɪɲ ki se, debm ken k'danɲ Judas Iskariot se, naan ɔo ken tɛdga num utu an kut se, deek ɔɔ: ⁵ «Bɛɛki se, itir se jaay k'dugɪɲga utu tamma kaar-mɔtɔ* ɔɔ gursn se k'nignɲ jee daayge tu num bɛɛ ey la?» ⁶ Ken Judas jaay taad bin se, taa naan saap ɔo do jee daayge tu eyo, num gan taa naan debm ɔoogo; aan gɔɔ naan debm kɔkɲ gursde dey se, naan iɲga num lee tuun tuun metn gursn ese. ⁷ Gōtn se Isa deek ɔɔ: «Mɛnda se ɔɲɲɲ kaam kalaɲ! Nakɲ naan tɛdum se kɛse ɔo aasga gɛn bii duubuma. ⁸ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kɔɲ king te naase eyo.»

Magal Yaudge je tɔɔl Lazar

⁹ Kaad ken se Yaudge dena ken booy jaay j'ɔɔ, ɔɔ Isa utu Betani ki se, naade iɲ ɔaado. Naade ɔaado se taa Isa sum eyo, num naade ɔaado se taa kaakɲ Lazar ken naan durɲɲo daan yoge tu se kici. ¹⁰ Gōtn se *magal jee tɛdn serke Raage tu uun doa gɛn tɔɔl Lazar kici. ¹¹ Taa Lazar se, Yaudge dena iɲ resde ɔɔ ɔaado uun taar Isa.

Isa end Jeruzalem ki aan gɔɔ Gaarge (Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Lk 19.29-44)

¹² Metbeenki se, jee den ɔaado gɛn tɛdn *laa Paak se, booy ɔɔ Isa utu ɔaado Jeruzalem ki. ¹³ Naade gaanɲ doomo jidege tu, ɔɔ teec ɔaado dɔɔd Isa. Naade dɔɔdɲ se, dɔɔb ɔɔy ɔɔ: «Ozaana†,

*Raa tɛdn bɛɛɲ do deb ken ɔaado te ro Mɛljege Raa, naan se ɔo Gaar *Israelge‡.»

¹⁴ Isa ɔɲ goon buur gaaba se ook ingo do ki, aan gɔɔ taar ken k'raanɲo do dɔkiɲa ken deek ɔɔ: ¹⁵ *Jee maakɲ gɛgɛr ken Sion ki, §ɔɲte 'beerki, aakki gaarse ookoga do goon buur ken gaaba utu ɔaado.**

¹⁶ Nakgen deel metn-jiki paac se kaad ken se, jee metɪɲ ki se ɔɲ jeel ɔk te metɪɲ eyo. Num gan ken Isa Raa *nookɲ se jaay ɔo, naade saap ɔɲɲa nakɲ Isa tɛd se, taa nakɲ se k'raanɲɲoga raanɲa do dɔkiɲa ɔɔ kɛse ɔo nakgen ken jeege tɛdɲɲɲ se.

¹⁷ Anum jee den ingo te Isa jaay aako ken naan danɲ Lazar maakɲ ɔaad ki jaay Lazar duro daan yoge tu se, naade se ɔo ɔaado ɔɔs maanɲ jeege tu. ¹⁸ Aan gɔɔ naade booyga booy nakɲ-kɔɔbm naan tɛdo se, taa naan se ɔo jeege teec ɔaado dɔɔd Isa. ¹⁹ Gōtn se *Parizige baag taadɲ te naapa ɔɔ: «Aakki! Naan se lɛ cirga dojege, ɔɔ ɔɔrse se lɛ, jeege paac ɔaaga metɪɲ ki.»

Grɛkgen mɛtɪɲge ɔaado je kaakɲ Isa

²⁰ Bii *laa Paak ki se, Grɛkgen† mɛtɪɲge ɔaado Jeruzalem ki gɛn keem Raa. ²¹ Naade se ɔo ɔaado ɔɲ Pilip ken iɲɲo Betsaida ken taa naan Galile ki se ɔɔ naade tɔnd metɪɲ ɔɔ: «Naka, naaje se k'je kaakɲ Isa.» ²² Pilip ɔaa ɔɲ Andre ɔɔ taadɲ ɔɔ naaden di se paac ɔaa taad Isa ki. ²³ Isa tɛrlden ɔɔ: «Bɔrse kaadɲ ken *Goon Deba *nookɲ keem se, aanga. ²⁴ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaam teɲɲe jaay j'ɔɔciɲ te ey se, naan ing gōtɲɲ ki sum. Num gan ken j'ɔɔciɲga num, kaamin se ut naatn, ɔɔ ken teeco se ɔaado ooj dena. ²⁵ Debm je roɲ se, utu kutn koɲa ɔɔ debm do naan ki ara jaay je Raa cir roɲ se, naan se utu 'kɔɲ *kaajɲ

* 12:5 Tamma kaar-mɔtɔ se aas kɔɲɲ deba maakɲ ɔaar ki. † 12:13 Ozaana se je deekɲ ɔɔ: Raa aaja. ‡ 12:13 Aak KKR 118.25-26. § 12:15 Sion se, naan ro Jeruzalem kici. * 12:15 Aak Zak 9.9. † 12:20 Grɛkgen se jeegen metɪɲ Yaudge eyo.

gen daayum. ²⁶ Debm jaay je tɛdn naabm maam se, 'kɔkɲ metuma. Gɔtn maam m'utu se, debm tɛdn naabum se kic 'king te maama. Ken debm jaay tɛdum naabm maam se, Bubum utu an magala.»

Isa taad ɔ naan utu 'kooyo

²⁷ Ter Isa taad ɔ: «Borse maam m'ing se nirlum aayuma, num ganj m'taadn m'ɔ di? M'taadn m'ɔ: Bua, aajuma gen kaadn dubar utu 'kaan dom ki se 'sookumsiɲ naatn rom ki bin ne? Gɔtɔ! Maam baado tap ɔ taa naan se. ²⁸ Bua, *'nookɲ roi.» Gɔtn se k'booy mindi taad maakɲ raa ki ɔ: «Maam se m'nookinga ɔ m'utu m'an nookɲ daala.» ²⁹ Jee den ing gɔtn ese jaay booy se, taad ɔ: «Kese Raa ɔ aata.» Ganj jee metinge deek ɔ: «Kese *kɔdn Raa gam ɔ taadn.» ³⁰ Ganj Isa terl taadden daala ɔ: «Mind taad se taad te maam eyo, anum naan se, taad te naase. ³¹ Borse kaadn ken Raa an kɔjn bɔɔɔ do jeege tun do naan ki se aanga. Biin se ɔ *Bubm sitange, naan ɔ Gaar jee kusingen do naan ki se, j'an tuurin naatn. ³² Ken maam se jaay j'uun k'daarumga raan se, maam m'tɛdn jeege paac ade ɔaa gɔtum ki.» ³³ Ken naan jaay taad taargen se, naan je taadn ɔ te doobm gay jaay naan utu 'kooyo. ³⁴ Jee denge se deekin ɔ: «Naaje k'booy maakɲ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔ: *al-Masi se baadoga num naan se 'ting gen daayum. Anum gen di jaay naai taad ɔ: *Goon Debm j'an tupm tɔɔ ro kaag ki ɔ j'an kuun daar raan se? Goon Debm ese ken gay daala?» ³⁵ Isa terlden ɔ: «Gɔtn wɔɔr ken lee wɔɔrsen gɔtɔ se, kaadn ɔɔpga gɔɔɔ. Kaad ken naan utu se, 'leeki maakɲ gɔt ken wɔɔr se, taa bin se gɔtn ɔɔd se asen naar kɔkɲ do jise ki eyo. Taa debm lee maakɲ gɔt ken ɔɔd se ɛ, naan jeel gɔtn naan baan se eyo. ³⁶ Kaadn gɔtn wɔɔr utu se, 'tookki 'leeki utu gɔtn wɔɔr se. Taa bin se naase aki tɛdn gaan gɔt ken wɔɔɔ.»

Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan iin ɔnde ɔ ɔaa oom gɔtn dɔk te naade.

Yaudge baate tooko gen kaal maakde do Isa ki

³⁷ Ute nakɲ-kɔɔbgen Isa tɛd den naande ki se kic ɔ, Yaudge baate kaal maakde don ki rɔk. ³⁸ Taa naan se ɔ taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno se aanga doobin ki ken ɔ:

Mɛljege Raa, taari naaje jaay k'lee k'taad jeege tu se, nanja took uunga

ɔ Mɛljege Raa tap ɔ tɔɔgin se, naan taadga nan ki?‡

³⁹ Yaudge jaay ɔn aal maakde do Isa ki ey se, taa Ezayi se taadga taad taar ese se kici ken ɔ:

⁴⁰ Deere, jee se Raa turumdenga kaamdege ɔ tɛdden naade tɛdga jee do-mɔngge

taa kaamde kaakɲ kɔkɲ gɔt eyo ɔ bide booy kɔkɲ taar eyo

ɔ ute maakde kic naade kɔn booy kuun jaay ade terl ro maam ki,

ey num kaad ken naane se, maam Raa m'aden kaaja. §

⁴¹ Ken Ezayi jaay taad bin se, taa naan aakga kaak *'nookɲ Isa ɔ taargen naan taado se, taad ute naana.

⁴² Ute naan se kic ɔ maakɲ magal Yaudge tu se, jeege dena aal maakde do Isa ki. Nabo taa *Parizige se, naade ɔn taadn tal naan jeege tu eyo, taa naade beer ɔ som Parizige aden tuur naatn, maakɲ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. ⁴³ Taa naade je tɔom ken jikilimge lee tɔomde se ɔ, bee cir ken Raa ɔ aden tɔomɔ.

Isa se naan ɔ gɔtn wɔɔr gen jee do naan ki

⁴⁴ Ganj gɔtn se Isa uun mindin raan taad ɔ: «Debm jaay aal maakin do maam ki se, naan aal maakin do maam ki sum eyo, num naan se aal maakin do Deb ken olumo. ⁴⁵ ɔ debm ken aakumga maam se, aakga Debm ken olumo se kici. ⁴⁶ Maam se m'gɔtn wɔɔr ken baado do naan ki se, taa debm jaay aalga maakin do maam ki se, naan 'kɔn king maakɲ gɔt ken ɔɔd eyo. ⁴⁷ Ken debm jaay booy taaruma ɔ ɔkin maakin ki ey se, maam ɔ m'an kɔjn bɔɔɔ don ki eyo. Taa maam m'baado se, gen kɔjn bɔɔɔ do jeege tun do naan ki eyo,

‡ 12:38 Aak Eza 53.1. § 12:40 Aak Eza 6.9-10.

num m'baado se gen kaajn jeegen do naan ki. ⁴⁸ Debm jaay doo unduma do baate tookn taarum se, booro utu kooon don ki. Taa biin dunia an nan se, taargen maam m'taadn se bo utu an kajn booro don ki. ⁴⁹ Taargen maam taad se, m'terec te dom eyo. Kese Bu ken olumo se bo olum m'taad taargen se do m'dooy jeege. ⁵⁰ Maam m'jeele taar ken naan taadumo gen teda se, kese bo taar ken ed kaaja gen daayum. Taar ken maam m'taad se, m'taadn aan goo ken Bu taadumsino.»

13

Isa tug je jeengen metin ki

(Mt 26.19-20; Mk 10.35-45; Lk 22.14-18,24-27)

¹ Aan goo doopga bii kalan sum bo Yaudge 'tedn *laa Paak se, Isa jeelga kaadn ken naan 'kiin kon do naana an baa gotn Bubin ki se aasga. Do jeengen do naan ki se daayum naan jeden aak eyo. Do naan jeden ute maakin paac. ² Ken aan kaadn kos ki jaay naade baag kos se, kaad ken se *Bubm sitange endga kend maakn Judas goon Simon Iskariot ki, gotn se naan saap je doobm an kutn Isa. ³ Aan goo Isa se jeel Bu se edinga nakge paac kaam jina, taa naan iino gotn *Raa ki do tedga num utu 'terl baa gotn Raa ki se, ⁴ ken naade utu os kos se Isa iin doo aal kal magalina do uun dook maakin ute kal ken k'lee k'j'otn je jeege. ⁵ Ter naan omb maane maakn baay ki do baag tugn je jee metin ki do otdesin te kal ken naan uun dookn maakin ki se. ⁶ Ken jaay aan do Simon Pier ki se, Simon Pier deekin do: «Meluma, naai bo am tugn je maam ne?» ⁷ Isa terlin do: «Nakn maam ted se, borse naai 'kon jeel metin eyo, num gan tedga jaay som naai utu 'jeel kon metin bee.» ⁸ Gotn se Simon Pier deekin do: «Naai bo am tugn je maama! Goto!» Isa terlin do: «Ken maam jaay m'tugi te jei ey se, dim jaay ai tum te maam se goto.» ⁹ Gotn se Simon Pier terlin do: «Meluma, jem sum eyo, num tugum jinge ute dom paac kici.» ¹⁰ Isa deekin do: «Debm jaay roogga roog se, kon roogn kuuy ey sum ken doopin se 'tugn jen sum taa debm roogga se ron paac aacga walak do naan tedga aak bee naan Raa ki. Borse naase 'tedkiga jee aak bee naan Raa ki, nabo 'paacki eyo.» ¹¹ Taa debm ken jaay utu an kut se, Isa jeelina. Taa di naan deek do: «Naan Raa ki se naase aakki bee 'paacki eyo.»

¹² Ken Isa jaay tug je jeenge aas se, naan uun uus kal magalina, do baado ing got ken naade ing os kos se. Gotn se naan tond metde do: «Nakn maam m'tedsen se, naase 'jeel okki metin dey la?» ¹³ Ken naase jaay 'danumki okki: «Debm Dooyje» do «Melje» se, taarse se met ki. Deere, maam bo m'Debm Dooyse do Melse. ¹⁴ Ken maam Melse do m'Debm Dooyse jaay bo m'tugsen jesege se, beeki se, naase kic 'lee 'tugki je naapge bin kici. ¹⁵ Ken maam jaay m'tedsen naan se, taa naase kic bo aki kon tedn aan goo gen maam m'tedseno se kici. ¹⁶ 'Booyki bee m'asen taada: debm tedn naaba gotn deb ki se, naan se magal cir debm ken naan lee tedn naaba eyo do debm aan naaba deb ki se, naan magal cir debm ken lee olin naaba eyo. ¹⁷ Nakgen se, borse naase 'jeel okkiga metina ken naase jaay 'tednkiga naan se num, maakse 'raapo. ¹⁸ Taar ken maam m'taadse, m'taad te naase paacki eyo, taa jeegen ken maam bo m'beer m'toodde se, maam jeelde. Gan taar ken k'raanin do dakin se, aanga doobin ki ken do: *Debm ken lee os mappa te maam se, 'terlunga naaga.**

¹⁹ «Kon nakn se jaay ute kaan se, maam m'taadsesin borse. Bin se nakn se jaay aanga kic num, naase aki 'jeele maam se debm ken ting gen daayum. ²⁰ 'Booyki bee m'asen taada: debm doo ok debm kaan naabum jiga se, naan se doo okum maam mala, do debm doo okum maam se doo ok Debm ken olumo.»

Isa taad do Judas utu an kutu

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

²¹ Ken Isa jaay taad nan taarin se, gotn se maakin tuju. Do naan taaddesin tal do: «'Booyki bee m'asen taada: maakse ki se deb kalan utu am kutu.» ²² Gotn se jee metin

* 13:18 Aak KKR 41.9.

ki baag t̄erl kaakɲ naapa ɔɔ saap maakde ki ɔɔ: «Naan tap ɓo taad te nanja?» ²³ Deb kalan maakɲ jee m̄etiɲ ki se, naan se ɓo debm k̄en Isa jen se utu iɲg c̄eɛɲ ki†. ²⁴ Ḡoɲn se Simon Pier t̄ed̄iɲ nakɲ k̄en naan an kaakɲ jeel ro ki ɔɔ: «N̄'t̄oɲd m̄etiɲ naan tap ɓo n̄'taad te nanja?» ²⁵ Ḡoɲn se debm k̄en m̄etn Isa k̄en ese se deɲ kaad̄n Isa ki t̄oɲd m̄etiɲ ɔɔ: «Meluma, k̄ese tap ɓo nanja?» ²⁶ Isa t̄erlin ɔɔ: «K̄ese debm k̄en maam m'utu m'dupm mappa ɔɔ m'k̄al maakɲ baay ki jaay m'an k̄ed̄se.» Ḡoɲn se Isa dup mappa ɔɔl maakɲ baay ki ɔɔ ed̄ Judas goon Simon Iskariot ki. ²⁷ K̄en Judas jaay ɔk mappan ji Isa ki se, ḡoɲn ese sum ɓo *Bubm sitange ɓaad̄o end maakiɲ ki. Ḡoɲn se Isa deekiɲ ɔɔ: «Nakɲ naai 'je 't̄eda se 'naar t̄ed̄iɲ ȳok̄oɔ.» ²⁸ Gaɲ jee iɲg ḡoɲn ese se maakde ki se, m̄etn taar k̄en naan taad se, nam tap ɓo booy jeel te m̄etiɲ eyo. ²⁹ Aan ḡoɔ Judas ɓo debm ɓoɓbm gursde dey se, jee m̄etiɲge saap ɔɔ kaad̄n naane Isa jen taad̄n ɔɔ n̄'ɓaa n̄'dugo nakɲ t̄ed̄n laa, ey le jen taad̄n ɔɔ n̄'ɓaa n̄'ed̄ naka jee daayge tu. ³⁰ Gaɲ ḡoɲn se, Judas jaay ɔk mappan k'dup k'j'ed̄iɲsiɲ sum se, naan naar teec naatn. ɔɔ kaad̄ k̄en se ḡoɲ t̄ed̄ga n̄oɔɔ.

Isa taad̄den ɔɔ k'je naapa

³¹ K̄en Judas jaay teec sum se, Isa deek ɔɔ: «B̄orse se *Goon Deba se *nookiɲ ute 'keeme ɔɔ ute ro Goon Deba se Raa kic nookiɲ ute keeme. ³² Aan ḡoɔ Raa nookiɲa utu 'keem ute doobm Goon Deba se, bin se Goon Deba kic ɔɔp̄ga baata Raa utu an̄ nooko. ³³ Ḡenunge‡ maam se m'k̄oɲ kiɲg d̄en ute naase ey sum. Naase utu amki jea naɓo aan ḡoɔ k̄en m'taad̄o Yaudge tu se, m'taad̄sen naase ki kici, ḡoɲn maam m'an ɓaa se, naase aki k̄oɲ ɓaa eyo. ³⁴ B̄orse maam m'taad̄sen nakɲ naase utu aki t̄ed̄ se k̄en kiji: 'jeki naapa. Aan ḡoɔ k̄en maam m'jeseno se, bin se naase kic 'jeki naapa. ³⁵ K̄en naase jaay 'jeki naapa deer num, ute naan se jeege paac 'jeele, naase se jee m̄etn maam ki.»

³⁶ Ḡoɲn se Simon Pier t̄oɲd m̄etiɲ ɔɔ: «Meluma, naai 'ɓaa gay?» Isa t̄erlin ɔɔ: «B̄orse ḡoɲn maam m'an ɓaa se, naai am k̄oɲ daan eyo. Num kaad̄n naai am daan se, m̄oɲn kuuy jaayo.» ³⁷ Pier t̄erlin ɔɔ: «Meluma, ḡen d̄i jaay naai ɔɔ b̄orse maam m'ai k̄oɲ daan ey se? Taa naai se, maam m'kooyo!» ³⁸ Isa t̄erlin ɔɔ: «Naai se ɓo 'kooy taa maam ne? 'Booy b̄e m'ai taada: k̄or k̄oɲɲo 'k̄ooy ey sum ɓo, naai 'naajɲ d̄oɔl m̄oɲ ɔɔ naai 'jeelum eyo.»

14

*Isa se naan doobm k̄en ɔɔl jeege ḡoɲn *Raa ki*

¹ ɲ̄nte 'kuunki nirlse, naase aalki maakse do Raa ki ɔɔ aalki maakse do maam ki kici. ² Ḡoɲn kiɲgi utu d̄ena raan maakɲ ɓee Bubum ki. K̄en jaay ḡoɲn num, kaad̄n naane maam m'taad̄senga. Maam ɓaa ɓaa se taa m'asen ɓaa daapm ḡoɲn. ³ K̄en jaay m'ɓaa daapsenoga ḡoɲn num, maam m'ade t̄erle m'utu m'asen t̄oɲ taa j'aki ɓaa kiɲg t̄e. ⁴ Naase 'jeelki doobm k̄en maam m'an ɓaa se. ⁵ Ḡoɲn se T̄oma deekiɲ ɔɔ: «Melje, ḡoɲn naai 'ɓaan ɓaa se naaje k'jeel eyo, ɔɔ doobm se tap ɓo j'an̄ jeel ɔɔ d̄i?» ⁶ Isa deekiɲ ɔɔ: «Maam ɓo doobo, m'taar m̄et ki ɔɔ debm k̄en ed̄ kaaja jeege tu. ɔɔ debm jaay ɓaa ḡoɲn Bubum ki se kaal te doobm maam jaayo. ⁷ K̄en naase 'jeelumki maam se, Bubum kic num naase an̄ki 'jeele. B̄orse, naase 'jeelinki ɔɔ aakiɲkiga te kaamse.»

⁸ Pilip deekiɲ ɔɔ: «Melje, 'taad̄jen tu Bua, naɓo b̄eɲjega sum.» ⁹ Isa deekiɲ ɔɔ: «Do d̄oɲn maam m'tiɲg ute naase se ɓo ɔɔ naai 'jeelum ey ne Pilip? Debm aakumga maam se, naan se aakga Raa Bubu. Ḡen d̄i jaay deekum ɔɔ: «'Taad̄jen tu Raa Bubu se?» ¹⁰ Naai 'took ey la k̄en maam m'iɲg ute Bua ɔɔ Bu iɲg te maam se, taargen maam m'taad̄sen se maam m't̄er̄eɛ ute dom eyo, gaɲ Bu k̄en naaje k'kalan se ɓo lee t̄ed̄n naabiɲa. ¹¹ 'Tookki taaruma k̄en maam m'iɲg ute Bua ɔɔ Bu iɲg ute maam se, k̄en 'tookki taarum ey kic num, 'tookki taa nakɲ-k̄oɔɓgen maam m'lee m't̄ed̄se. ¹² 'Booyki b̄e m'asen taada: debm aal maakiɲ do maam ki se, 'k̄oɲ t̄ed̄n nakgen aan ḡoɔ maam m'lee m't̄ed̄se, ɔɔ naan se utu 't̄ed̄n nakgen

† 13:23 Yaudge se k̄en naade ɔɔ k̄as num tood̄ r̄es yer k̄erle do ji jeele ɔɔ d̄odege se ɔɲiɲ kaam sak tabil. ‡ 13:33 Ḡenunge se ḡoɲn se Isa je taad̄n ɔɔ jee m̄etiɲ ki se naan j̄ede aan ḡoɔ gaan maakiɲge mala.

cir gɛn maam se daala, taa maam ɓaa ɓaa gɔtn Bubum ki. ¹³ Nakgen paacɲ naase utu aki tɔnd mɛta te ro maam se, maam m'utu m'an tɛda bin ɓo maam Goono se m'taadn *nookɲ Bubuma. ¹⁴ Nakɲ kɛn naase 'tɔndki mɛta ute ro maam se, maam m'utu m'an kɔɲ tɛda.»

*Isa deek ɔɔ utu aɗe kɔl *Nirl Raa jeenge tu
(1Jn 5.3, 2.3-5; Jn 16.5-15,33)*

¹⁵ «Kɛn naase jaay 'jemki num, naase aki kɔɲ tɛdn nakɲ kɛn maam m'taadsen gɛn tɛda se. ¹⁶ Maam m'utu m'tɔnd mɛtn Bubuma, ɔɔ naaɲ utu aseno kɔl debm kɛn asen king noogɲ daayum. ¹⁷ Debm kɛn naaɲ aɗe kɔl se, kɛse Nirl Raa mala kɛn taad taar mɛt ki. Naaɲ se jee do naaɲ ki an kɔɲ kɔɲ eyo, taa naade se ɔɲ aakiɲ eyo ɔɔ jeeliɲ eyo. Gaɲ naase se 'jeeliɲki taa naaɲ utu te naase ɔɔ utu iɲg maakse ki. ¹⁸ Maam m'asen kɔɲ kɔɲ gɛnaalge eyo, maam m'utu m'asen tɛrl kɔɲɔ. ¹⁹ Ɔɔpɲa baata jee do naaɲ ki se am kaak ey sum, gaɲ naase se utu amki kaakum m'iɲg zɛɛɛɛ, ɔɔ naase kic num aki kɔɲ kaaja. ²⁰ Bii kɛn se, naase aki 'jeele maam m'iɲg te Bubuma ɔɔ Bubum iɲg ute maam se, naaje k'kalanɲ ɔɔ naase ute maam se, naaje k'kalanɲki kici.

²¹ «Taar kɛn maam m'taadsen gɛn tɛda jaay debm tɛdɲ se kɛse ɓo debm jema, ɔɔ debm jem maam se, Bubum kic an jea ɔɔ maam kic m'utu m'an jea ɔɔ m'an taadn roma, taa naaɲ am jeele.»

²² Judn kɛn Judas Iskariɔt ey se, deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, naai ɔɔ ajen taadn roi naaje ki sum ɔɔ jee do naaɲ ki jaay ai kaak ey se ajensiɲ taadn ɔɔ dɪ?» ²³ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «Debm jem maam se 'tookɲ kuun taaruma ɔɔ Bubum se utu an jea maam te Bubum se k'ɓaa gɔtiɲ ki, ɔɔ k'king tɛɛ ute naaɲa. ²⁴ Debm kɛn jem ey se, naaɲ 'took taarum eyo. Taar kɛn naase iɲg 'booyki maam m'iɲg m'taadsen se m'tɛɛɛ te dom eyo, gaɲ naaɲ se Bubum ɔlumo se ɓo taada. ²⁵ Maam m'taadsen nakgen se kaad kɛn maam m'utu te naase. ²⁶ Bubu se utu aɗe kɔl *Nirl Salal ute ro maama, taa naaɲ asen noogo ɔɔ naaɲ asen dooy nakge paac, ɔɔ utu asen tɛdn naase aki saapm jeel mɛtn taargen maam m'taadseno se.

²⁷ «Ɔɲte 'kuunki nirlse ɔɔ ɔɲte 'ɓeerki. Maam m'ɓaa ɓaa se m'asen kɔɲ tɔɔsuma kɛn asen tɔɔgɲ maakse, ɔɔ tɔɔsn se ɓo kɛn utu maakɲ maam ki kici. Maam m'asesiɲ kɛdse aan gɔɔ gɛn jee do naaɲ ki eyo. ²⁸ Naase 'booykiga taar kɛn maam m'taadsen m'ɔɔ m'ɓaa ɓaaɔ num m'utu m'ade tɛrl m'asen kɔɲɔ. Kɛn naase jaay 'jemki num maam ɓaa ɓaa gɔtn Bubum ki se, bɛɛki num, maakse raapo taa Bubum se naaɲ magal cirum maama. ²⁹ Maam m'taadsen ɓɔrse kɔr nakgen se aan te ey ɓɔrt se, kɛn naade se jaay aanga kic num, naase aki tooko. ³⁰ Naan ki se maam m'kɔɲ taadn dɛn te naase ey sum, taa gaar gɛn do naaɲa se utu 'ɓaado. Naɓo deere, naaɲ se ɔk tɔɔgɔ dom ki eyo. ³¹ Num gaɲ taa jee do naaɲ ki 'jeel maam se, m'je Bubuma ɔɔ m'tɛdn nakɲ kɛn naaɲ taadumi. Iiɲki gɔtn ara; k'ɓaaki!»

15

Isa se naaɲ *ko biɲ mala mala

¹ Isa taad jeege tun mɛtiɲ ki daala ɔɔ: «Maam se aan gɔɔ ko biɲ mala mala ɔɔ Bubum se, naaɲ ɓo mɛl ko biɲ se. ² Tɛlɛtgen paacɲ dɔɔk ute maama ɔɔ kɛn ooj ey se, naaɲ gaɲ tund naatn. Gaɲ tɛlɛtn kɛn ooj se naaɲ gaɲ daapiɲa taa koojɲ dɛn cir kɛn se daala. ³ Taargen kɛn maam m'taadsen se, 'daapsenga, akiga bɛɛ naan *Raa ki. ⁴ Iɲg 'dɔɔkki ute maama aan gɔɔ kɛn maam m'utu m'iɲg m'dɔɔk te naase se. Aan gɔɔ tɛlɛtn ko biɲ k'gaan k'j'undga naatn num ɔɲ ooj ey se se bin ɓo kɛn naase jaay iɲg 'dɔɔkki ute maam ey se, naase aki kɔɲ tɛdn nakɲ aak bɛɛ eyo kici. ⁵ Maam se m'ko biɲ ɔɔ naase se 'tɛlɛtumge. Debm iɲg 'dɔɔk te maama ɔɔ maam m'iɲg m'dɔɔk te naaɲ se, debm se utu 'tɛdn nakgen jiga dɛn aak eyo. Anum kɛn naase jaay 'dɔɔkki te maam ey se aki kɔɲ tɛdn dɪm eyo. ⁶ Debm kɛn iɲg 'dɔɔk te maam ey se j'utu j'an gaɲ kund naatn aan gɔɔ tɛlɛtn ko biɲ k'gaan j'undiɲ se naaɲ utu tuutu ɔɔ j'an tɔsn tɔɔɔ. ⁷ Kɛn naase jaay iɲg 'dɔɔkki te maama ɔɔ taarum jaay iɲg maakse

ki se, 'təndki mɛtn nakŋ naase 'jeki ɔ naase aŋki kəŋɔ. ⁸'Tɛdki nakgen bɛɛ dɛna, bin se naase aki 'tɛdn jee mɛtum ki ɔ nakgen se *'nookŋ Bubuma. ⁹Maam m'jesɛ aan gɔɔ kɛn Bubum Raa 'jem maam se kici. Ing 'dɔɔkki te maama, bin se naase aki 'jeele maam se m'jesɛ. ¹⁰Kɛn naase jaay 'tɛdki nakŋ maam m'taadsen gɛn tɛda se num, kɛsɛ naase ing dɔɔkki ute maam maakŋ maak-jem ki, aan gɔɔ maam m'tɛd nakgen kɛn Bubum taadum gɛn tɛda se jaay m'ing *dɔɔk ute Bubum maakŋ maak-jɛŋ ki se.

¹¹«Maam m'taadsen nakgen se taa naase aki kəŋ maak-raapuma, ɔ maak-raapse se 'tɛdn maak-raapm maraadin ki. ¹²'Booyki! Nakŋ kɛn maam m'taadsen gɛn tɛda se: 'jeki naapa aan gɔɔ kɛn maam m'jesɛ se. ¹³Debm kɛn jaay ɛd kɔŋa taa mɛdɪŋge se, naan se jedɛ te maakin cir paac. ¹⁴Nakŋ maam m'taadsen se jaay, naase 'tɛdnki se, naase se ɔ mɛdn maamge. ¹⁵Maam se mɔɔtn m'asen kəŋ dan ɔulumge ey sum, taa debm ɔulu se ɔŋ jeel nakŋ kɛn mɛlin lee tɛd se eyo. Num naase se maam m'danɛ mɛdumge, taa maam m'taadsenga nakgen paacŋ kɛn maam booyo gɔtn Bubum ki. ¹⁶Naase ɔ 'bɛɛ ɔdumki eyo, anum maam ɔ m'bɛɛ m'tɔɔdseno se taa m'asen kɔl naaba aki ɔaa tɛdn nakŋ aak bɛɛ ɔ nakgen tinɔ gɛn daayum. Taa bin se nakŋ naase paac 'təndkiga mɛta ute ro maam se, Bubum asen 'kəŋ kɛda. ¹⁷Nakŋ maam m'taadsen m'ɔɔ aki tɛd se: 'jeki naapa.»

Jee do naan ki utu kɔɔdn kund jee mɛtn Isa ki

¹⁸«Kɛn jee do naan ki jaay ɔɔd undse se, 'jeelki naade ɔɔd undumoga maam ɔ deete. ¹⁹Kɛn naase jaay mɛtn jee do naan ki num, kaadn naane naade asen jea, taa naase aki 'tɛdn mɛtn naade. Gan naase 'tɛdkiga mɛtn naade eyo, ɔ maam se m'bɛɛ m'tɔɔdseno maakŋ naade ki se, naase 'tɛdkiga kalse ki, taa naan se ɔ naade ɔɔd undse naatn se. ²⁰'Saapki tu do taar kɛn maam m'taadseno m'ɔɔ: debm tɛdn naaba gɔtn deb ki se, naan se magal cir debm kɛn naan tɛdn naaba gɔtin ki se eyo. Jee se jaay dabarumo maam se, naase kic, naade utu asen dabara; ɔ naade jaay uun taar maam se taar naase kic ɔ, naade utu kuunu. ²¹Naade utu asen tɛdn nakgen se paac dose ki se taa maama, taa naade lɛ jeel debm ɔlumo se eyo. ²²Kɛn maam m'ɔaado jaay m'taaddɛn te taargen se ey num, naade 'tɛdn jee *kusinge eyo, num ɔɔrse maam m'ɔaado m'taaddɛnga jaay naade baate kuun se, naade 'kəŋ dɔɔbm kɛn naade an kɔɔdn dode eyo. ²³Debm ɔɔd undum maam se, ɔɔd und Bubum kici. ²⁴Nakŋ kɔɔɔgen maam m'tɛd daande ki kɛn ɔii kalan nam tɛdn te ey se, kɛn maam jaay m'tɛdn te ey num, naade kəŋ 'tɛdn jee kusinge eyo. Num ɔɔrse nakŋ-kɔɔɔgen maam m'tɛddɛsin se naade aakinga ute kaamde. Ute naan se kic ɔ naade ɔɔd undum maam te Bubuma. ²⁵Nakŋ naade tɛd se aanga dɔɔbin ki aan gɔɔ k'raanin maakŋ *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki kɛn ɔɔ: *Jee se ɔɔd undum se, cɛɛɛ sum.**»

²⁶Tɛr Isa deekden ɔɔ: «Debm utu ade ɔaa jaay asen noogse, ade kiin gɔtn Bubum ki, ɔ kɛn maam m'ɔaaga gɔtn Bubum ki num, m'asesino kɔɔ. Naan se ɔ Nirl naan Raa mala kɛn taad taar mɛt ki ɔ kɛn iino gɔtin ki, kɛn naan ɔaadoga se naan mala utu am tɛdn saaduma. ²⁷Naase kic ɔ utu amki tɛdn saadumge taa gɔtn maam m'baag naabum sum se, naase utuki te maama.»

16

¹«Maam m'taadsen taar ese se, taa kaal maaksen naase aalki do *Raa ki se aŋki kəŋ eyo. ²J'utu j'asen tuur maakŋ *ɔɛ kɛn Yaudge lee tusn maak ki ɔ kɛn kaadin utu kaan se, jeege utu asen tɔɔɔ, maak-saapm naade ki num ɔ kaadn naane naade tɛd tɛd naabm Raa. ³Naade utu 'tɛdn naan se, taa naade jeelum maam eyo ɔ jeel Bubum eyo. ⁴Gan maam m'taadsen naan se, kɛn kaadin aanga kic num, naase aki saapm do taar kɛn maam taadseno se. Kaad kɛn maam m'utu m'baag baag naabum se, maam m'ɔŋ m'taadseno te naan se eyo, taa maam m'utu te naase.»

*Naabm gɛn *Nirl Raa*

* 15:25 Aak KKR 35.19 ɔ 69.4.

⁵ Borse maam taadga taad m'ɔɔ m'ɔɔa ɔaa ɔaɔn deb ken ɔlumo, naɔo maakse ki se, debm jaay 'tɔnd mɛtum ɔɔ naai 'ɔaa gay kic ɔo ɔaɔ. ⁶ Num gan taa taar maam m'taadsen bin se, tujsega maakse. ⁷ Ey num taar maam m'taadsen se taar mɛt ki; ken maam m'ɔaa ga se asen tɛdn jiga naase ki; ken maam jaay m'ɔaa te ey num, Debm Noogo se aɔe kɔn ɔaa eyo. Num gan ken maam m'ɔaa ga num m'utu m'aɔno kɔɔ. ⁸ Ken naan ɔaadoga num, naan utu 'taadn jeege tun do naan ki se, naade iigga do maak-saapm ken naade ɔkɔ do *kusiɔn ki, do nak ken ute doobiɔa, ɔɔ tɛr do kɔjn ɔɔr ken Raa utu kɔjn do jeege tu se kici. ⁹ Maak-saap naade ɔk do kusiɔn ki se lɛ taa naade aal maakde dom ki eyo. ¹⁰ ɔɔ maak-saapm ken naade ɔk do nak ken ute doobiɔn se lɛ, taa maam ɔaa ɔaa ɔaɔn Bubum ki ɔɔ mɔɔtn naase amki kɔn kaak eyo. ¹¹ ɔɔ maak-saapm ken naade ɔk do kɔjn ɔɔr ken Raa utu kɔjn do jeege tu se lɛ, taa gaar do naan ki se ɔɔrɔ oocga don ki.

¹² «M'ɔk nakge dɛna ken m'asen taada, naɔo ken m'taadsesinga ɔorse kic ɔo, naase anki kɔn booy kɔk eyo. ¹³ Ken *Nirl Salal ken taad taar mɛt ki utu aɔe ɔaa se, naan utu asen tɔɔɔ taa naase aki jeel taar mɛt ki se mala mala. Taa taar naan utu 'taad se, 'tɛɛɛɛn don ki ɔo 'taad eyo, gan naan se utu asen taadn taar ken naan utu aɔe booyo, ɔɔ utu asen taadn nakgen utu 'kaan se. ¹⁴ Nirl Salal se utu am *nooko, taa nakgen jaay naan aɔe booy ɔatum ki se utu asesiɔn taadn naase ki. ¹⁵ Nakgen paacɔn Bubum ɔk se, nakgen se gen maam kici; taa naan se ɔo maam m'taadsen m'ɔɔ: nakgen jaay naan aɔe booy ɔatum ki se utu asesiɔn taadn naase ki.»

Naase 'maakse utu raapo

¹⁶ «ɔɔpga baata naase utu amki kaak eyo, ɔɔ tɛdga ɔkɔ jaay sɔm utu amki kaaka.» ¹⁷ ɔaɔn ese maakɔn jeenge tu se jee mɛtinge se taad te naapa ɔɔ: «Naan tap ɔo je deekɔn ɔɔ dɔo ken taad ɔɔ: ɔɔpga baata naase utu amki kaak eyo, ɔɔ tɛdga ɔkɔ jaay sɔm utu amki kaaka, tɛr deek ɔɔ: maam ɔaa ɔaa ɔaɔn Bubum ki se? ¹⁸ ɔɔ taariɔn ken ɔɔ ɔɔpga baata se, je deekɔn ɔɔ dɔo? Taar naan taad se naaje j'ɔnd te mɛtiɔn eyo.» ¹⁹ Isa se jeele ken naade je tɔnd mɛtiɔn se, naan deekden ɔɔ: «Naase je aki jeel ute naapa mɛtn taar ken maam m'deeksen m'ɔɔ: ɔɔpga baata naase utu amki kaak eyo, ɔɔ tɛdga ɔkɔ jaay sɔm utu amki kaak se. ²⁰ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: naase maakse utu tujɔ ɔɔ aki keeme, gan jee do naan ki se maakde utu 'raapo. Maakse utu tujɔn deere, naɔo tɛdga num, maak-tujse se 'dɛl maak-raapo. ²¹ 'Saapki tu do mɛnd ken ɔaa ɔaa koojo se: ken kaadn koojin jaay aanga se, naan dabar bini jaay ooj goono. Ken naan oojga num, dirigiɔn te dubariɔn se naatn ɔɔ naan maakin raapo taa goon naan ooj se. ²² Taa naan se, naase kic ɔorse utuki maakɔn maak-tuj ki, ɔɔ tɛdga num, maam m'utu m'asen kaaka ɔɔ bin se maakse utu raapo ɔɔ maak-raapm naase se, nam an kɔn tuj eyo.

²³ «Bin ɔo, bii ken se, naase aki tɔnd mɛtn dɔm ɔatum ki ey sum. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: nakɔn naase 'tɔndki mɛta ɔaɔn Bubum ki te ro maam se, naan utu asen kɛda. ²⁴ Bini ɔorse kic ɔo, naase 'tɔndki te mɛtn dɔm te ro maam eyo; ɔorse 'tɔndki mɛta ɔɔ utu aki kɔnɔ, bin se ɔo maakse 'raap maraadiɔn ki.»

*Isa tɔɔg cir *dunia*

²⁵ «Taargen maam m'taadseno paac se, m'taadseno ute kaal naagɔn taara. Gan kaadiɔn utu 'kaan se, maam m'utu m'asen taadn ute kaal naagɔn taar ey sum. Num naan ki se nakgen taad taa Bubum se m'utu m'asesiɔn taadn tal tal. ²⁶ Biin se naase aki tɔnd mɛtn nakge paac ute ro maama. Maam m'asen taada taa naase se maam m'kɔn tɔnd mɛtn Bu ey sum; ²⁷ taa Bu mala se jese taa naase 'jemki maama ɔɔ naase 'jeelkiga maam se m'iino ɔaɔn Raa ki. ²⁸ Maam m'ɔaa dɔo do naan ki se m'iino ɔaɔn Bubum ki; ɔorse maam m'kiin do naan ki se m'ɔaa ɔaɔn Bubum ki.» ²⁹ ɔaɔn se jee mɛtiɔn ki deekiɔn ɔɔ: «'Booyo, ɔorse naai 'taadjen tal tal aaljen naagɔn taar ey sum. ³⁰ ɔorse naaje k'jeele, naai se 'jeel nakge paac ɔɔ 'je nam 'tɔnd mɛti ey sum. Taa naan se ɔo naaje k'jeele naai se iino ɔaɔn Raa ki.» ³¹ Isa tɛrlden ɔɔ: «ɔorse naase 'jeelkiga sum la? ³² 'Booyki! Kaadiɔn utu 'kaana, ɔɔ ɔorse kaadiɔn

se aanga, naase utu aki 'kaan wɔɔkɔ ɔɔ naŋa kic ɔɔ 'kuun doobiŋ doobiŋa ɔɔ utu amki kɔŋ kalum ki, naɔo maam se m'kalum ki eyo, num Bu se utu te maama. ³³ Taargen maam m'taadsesiŋ se, taa ute maam se naase aki 'kɔŋ tɔɔsɛ. Deere, naase utu aki 'kɔŋ dubar do naaŋ ki, naɔo aayki kaamse taa maam cirga dunia.»

17

Isa tɔnd mɛtn *Raa taa jee mɛtiŋ ki
(Eb 7.24-28, 4.14-16)

¹ Ken Isa jaay taad naŋ taariŋ se, naaŋ uun kaamiŋ raan deek ɔɔ: «Bua, ɔɛɛ, kaadiŋ se aasga naai *'nook Gooni, taa Gooni kic ai nooko. ² Naai ɛdiŋga jikilimge paac kaam jiŋa, taa naaŋ kɛdn *kaajŋ ɣɛn daayum jeege tun naai ɛdiŋsiŋga se. ³ Kaajŋ ɣɛn daayum ken ese se taa naade ai jeeli naai Raa mala ken kalaŋ lak ɔɔ am jeel maam Isa *al-Masi ken naai ɔlumo. ⁴ Do naaŋ ki se maam nookiga ɔɔ naabi naai ɛdum se, maam m'tɛd naŋiŋga. ⁵ Bɔrse Bua, 'nookum naani ki aan gɔɔ ken naai 'nookumo kaad ken naai aal te dunia ey ɔɔrt se.

⁶ «Maam m'taaddɛnga naade jeeliga naai jeegen ken naai 'bɛɛr tɔɔdo do naaŋ ki jaay ɛdumden se. Naade se jee naaige, ɔɔ naai ɛdumdena kaam jima, ɔɔ naade booy uunga taar naai. ⁷ Bɔrse naade jeele, nakŋ naai ɛdumo paac se iino gɔtn naai ki. ⁸ Taar ken naai 'taadumo se, maam m'taaddesiŋga kici. ɔɔ naade took uunga, naade jeelga deere, maam se m'iino gɔtn naai ki ɔɔ naade tookga naai ɔɔ ɔlumo.

⁹ «Maam m'tɔnd mɛti se taa naade sum, ey num ɣɛn jee do naaŋ ken ɔaa se paac eyo. Anum m'tɔnd mɛti se ɣɛn jee naai ɛdumdeno kaam jima, taa naade se jee naaige. ¹⁰ Nakŋ maam m'ɔk paac se ɣɛn naai ɔɔ nakŋ naai ɔk paac se ɛ, ɣɛn maama; ɔɔ ute doobm naade se ɔo, jeege 'kaakŋ nookuma. ¹¹ Naan ki se maam m'kɔŋ kiŋg do naaŋ ki ey sum. Gaŋ naade se utu kiŋg do naaŋ ki ɔɔ maam ɛ m'tɛrl tɛrl gɔtn naai ki. Bua, naai Debm *Salal se, bɔɔbde ute tɔɔgi ken naai ɛdum se. 'Bɔɔbde taa naade 'tɛdn kalaŋ aan gɔɔ maam ute naai naaje k'kalaŋ se. ¹² Kaad ken maam m'ingɔ te naade se, maam ɛ m'bɔɔbdeno ute tɔɔgŋ ken naai ɛdumo se. Maam se m'bɔɔbdenoga maakde ki se nam kalaŋ tap ɔo ut eyo, ɔɔ deb kalaŋ ken ut se ɛ, taa taar k'raaŋo do dɔkiŋ se 'kaan te doobiŋa. ¹³ Bɔrse maam m'tɛrl tɛrl gɔtn naai ki ɔɔ ken ɔrse m'utu do naaŋ ki jaay m'taadden taargen se, taa naade kɔŋ maak-raapuma ɔɔ maak-raapm naade se, 'tɛdn maak-raapm maraadiŋ ki. ¹⁴ Maam m'taaddɛnga taar naai, gaŋ jee do naaŋ ki se ɔɔd undɛnga taa naade se mɛtn jee do naaŋ ken ɔaa se eyo, aan gɔɔ maam kic mɛtn jee do naaŋ ken ɔaa se ey se. ¹⁵ Maam m'tɔnd mɛti se taa adɛn tɔsn naatn do naaŋ ki eyo, num taa adɛn bɔɔbm ro Deb ken ing ɔo ɣɛn tɛdn *kusiŋ sum se. ¹⁶ Naade se mɛtn jee do naaŋ ken ɔaa se eyo, aan gɔɔ maam kic mɛtn jee do naaŋ ken ɔaa se ey se. ¹⁷ Ute taar naai mɛt ki se, naai 'tɛdden naade 'tɛdn jee naaigen mala mala; taa taar naai se taar mɛt ki. ¹⁸ Aan gɔɔ ken naai ɔlumo do naaŋ ki se, maam kic m'ɔlden do naaŋ ki. ¹⁹ Taa naade se, maam m'ɛdi rom paac, taa naade kic ai kɛdn rode paac ute taar mɛt ki.

²⁰ «Ken m'tɔnd mɛti se taa naade sum eyo, num m'tɔnd mɛti, taa jeegen utu 'tookŋ taarde ɔɔ utu 'kaal maakde dom ki se kici. ²¹ ɔndɛ naade paac 'tɛdn kalaŋ. Bua, 'tɛdden naade 'tɛdn kalaŋ ute naaje kici, aan gɔɔ naai ing *dɔɔk ute maama ɔɔ maam m'ing dɔɔk te naai se. 'Tɛdde naade 'tɛdn kalaŋ kici, jaay jee do naaŋ ki se 'jeel naai ɔo ɔlumo. ²² Maam m'taaddenoga nookŋ naai ɛdumo se, ute naaŋ se naade tɛdn kalaŋ aan gɔɔ maam m'utu naai k'kalaŋ se. ²³ Maam m'ing m'dɔɔk te naade, aan gɔɔ naai ing dɔɔk te maam se. Bin se naade 'kɔŋ dɔɔkŋ tɛdn kalaŋ, jaay jee do naaŋ ki se 'jeele naai ɔo ɔlumo ɔɔ naai 'jede aan gɔɔ naai 'jem maam se. ²⁴ Bua, jee se naai ɔo ɛdumdeno ɔɔ m'je gɔtn maam m'ing se, naade 'kiŋg ute maam kici. Taa naade kaakŋ nookuma, nookŋ ken naai ɛdumo. Taa naai 'jemoga kaad ken naai aalo te do naaŋ ey ɔɔrtɔ. ²⁵ Bua, naai se debm daan ki, naɔo jee do naaŋ ki se jeeli te eyo, gaŋ maam se m'jeeli, ɔɔ jee se kic jeelga ken naai ɔo ɔlumo.

26 Maam m'taaddfen naade jeelga roi, ɔ maam m'utu m'aden tɛdn naade ai jeel kɔkɔ, taa maak-jei kɛn naai ɔk dom ki se 'tɛdn do naade ki kici, bin se jaay maam m'king dɔɔkɲ te naade.»

18

Isa jeege baado ɔkina

(Mt 26.36-54; Mk 14.32-50; Lk 22.39-51)

¹ Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan iin te jee metin ki gaan kaam maane k'danin Sedran deel ɔaa jɛn kɛn kaam naane. Gɔtn se ɔk jinɛnɛ ɔɔ naan ute jee metin ki se ɔaa end maak ki. ² Gan Judas je kutn Isa se, jeel gɔtn ese kici taa Isa ute jee metin ki se, lee baado tus tus gɔtn ese. ³ Naan deelo naan dɔɔl asgar *Rɔmɛge tu, ute asgargen kɛn lee bɔɔb *Bee Raa. Naade se *Parizige ute *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ɔo ɔldeno. Naade baado jinɛnɛ ki se, ute jɛl poodge te lɔɔmpdege ɔɔ ute nakɲ tɛdn bɔɔrdege. ⁴ Num gan Isa jeel paac nakɲ utu kaan don ki se, naan iiko cɛɛde ki deekden ɔɔ: «Naase 'jeki nanja?» ⁵ Naade terlin ɔɔ: «Naaje k'je Isan kɔd Nazaret.» Gɔtn se Isa terlden ɔɔ: «Kese ɔo maama.» Gan Judas debm kɛn je kutin se utu maakɲ jeege tun se kici. ⁶ Ken jee se jaay booy Isa deekden ɔɔ: «Kese maam se,» jee se ter te metde diwir ɔɔ naade paac si naan ki. ⁷ Ter Isa tɔnd metde daala ɔɔ: «Naase tap ɔo, 'jeki nanja?» Naade terlin ɔɔ: «Naaje k'je Isan kɔd Nazaret.» ⁸ Isa terlden ɔɔ: «Maam m'taadsenoga taada m'ɔɔ kɛse ɔo maama. Ken naase jaay, 'jemki maam sum num, ɔnki jee metum ki se 'ɔaaɔ.» ⁹ Taar kɛn Isa taado se aanga doobin ki kɛn ɔɔ: *Maakɲ jeege tun kɛn naai ɛdumdeno kaam jim paac se, nam kalan maam m'utin te eyo.**

¹⁰ Gɔtn se, Simon Pier ɔɔd gɔrd-jerlin se, ɔɔ ɔg gaan te bi debm tɛdn naabm magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki. Naan gaan te bin do ji daama ɔɔ gaabm se k'danin Malkus. ¹¹ Gan Isa taad Pier ki ɔɔ: «Gɔrd-jerli se ɔlin saapin ki gɔtin ki! *Kɔɔpm dubar kɛn Bubum ɛdumo se, maam m'an kaayin ey la?»

J'ɔk k'ɔaan te Isa naan Annan ki

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Lk 22.54-65)

¹² Gɔtn se dɔɔl asgar *Rɔmɛge, ute bubde ɔɔ te asgargen kɛn lee bɔɔb *Bee Raa kɛn Yaudge ɔldeno se, iij-ɔk Isa ɔɔ dɔɔkina. ¹³ Naade ɔk ɔaansino deet se gɔtn Annan ki. ɔo Annan se ɔo moom Kayipm gaaba. ɔo ɔaar kɛn ese Kayipm ɔo *magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki. ¹⁴ Kayipm ese ɔo kɛn taado magal Yaudge tu ɔɔ: kɛn asen tɛdn jiga naase ki se, deb kalan ɔo 'kooyo ɔɔ 'kɔn jee dɛna.

Pier baate Isa

¹⁵ Simon Pier ute debm metn Isa kɛn kuuy se, naade ɔko metn Isa. Num debm metn Isa kɛn kuuy se, *magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki se jeelina, gɔtn se naan end te Isa kalan ɔaa daan bɔɔr ɔee magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki se. ¹⁶ Gan Pier se ɔɔp ing naatn taa doob ki, anum debm metn Isa kɛn kuuy, kɛn magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki jeelin se teeco. ɔo baado taad mend kɛn ing bɔɔb taa doobo se, ɔɔ j'ɔn Pier se endo. ¹⁷ ɔo mend kɛn ing bɔɔb taa doobo se, naan deek Pier ki ɔɔ: «Naai kic ɔo maakɲ jeege tun metn gaab kɛn se la?» Pier terlin ɔɔ: «Maam se metn naade eyo!» ¹⁸ Bii kɛn se kuulu ɔɔnɔ, taa naan se ɔo jee tɛdn naabge ute asgargen kɛn lee bɔɔb *Bee Raa se, gɔtn se naade tuuy poodo ɔɔ daar riib riibi. Gɔtn se Pier kic daar riib te naade.

**Magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki se tɔnd metn Isa*

¹⁹ Gan magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki se baag tɔnd metn Isa se taa jee metin ki ɔɔ do taar kɛn naan lee dooyde. ²⁰ Isa terlin ɔɔ: «Jee te dɛnde se maam taaddenga tal tal ɔɔ daayum maam m'lee dooyo jeege maakɲ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ m'dooyo jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki, gɔtn kɛn Yaudge paac lɛ tusn se taar dim kalan tap ɔo maam m'ɔyin te eyo. ²¹ Naai tap ɔo 'tɔnd metum bin se taa dio? Naai 'tɔnd metn jeegen ting booyo taar

* 18:9 Aak Jn 6.39 ɔɔ 17.12.

ken maam m'lee taaddeno se. Ɔo metn taar ken maam taaddeno se le, naade jeelin paac.»
²² Do taar ken se sum bo maakɲ asgarge tun ken lee boob Bee Raa se deb kalan ken ceɛɲ ki se, ondin metn bin ki ɔo deekin ɔo: «Magal debm tɛdn serke Raa ki bo k'taadɲ taar ken bin ne?»
²³ Gaɲ Isa terlin ɔo: «'Taadam tu taar di ken maam m'taad m'tujɲ se! Ɔo ken maam jaay m'taadga taar met ki num, gen di jaay naai ondum se?»
²⁴ Isa jaay Annan olin gɔtn Kayipm ken magal debm tɛdn serke Raa ki se, Isa k'dookinga dookɔ.

Pier baate Isa kuuy daala

²⁵ Kaad ken Simon Pier daar riib riib poodo gɔtn ese se, naade deekin ɔo: «Maakɲ jeege tun metn gaab ken se, naai kic bo maakde ki la!» Gɔtn se Pier naaj ɔo: «Maam se metn naade eyo.»
²⁶ Gaɲ maakɲ jee tɛdn naabm *magal debm tɛdn serke Raa ki se, deb kalan se taasn gaabm ken Pier ɔg gaanjo te bin se, naan deek Pier ki ɔo: «Naai se, maam m'aakioga te naan maakɲ jinɛn ki daamo?»
²⁷ Gaɲ ter gɔtn se Pier naaj daala ɔo kaad ken se sum bo gan korɔɲjo naar ɔod ɔoyɔ.

Isa j'ok k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-30; Mk 15.1-9; Lk 23.1-25)

²⁸ Tanɔorin nɔorin se, naade oko Isa gɔtn Kayip ki ɔo baansin bee magal *Romege tu ron Pilat. Gaɲ naade baate kend maak ki taa naade daapga daap rode gen kosn *laa Paak, taa naade je tɛdn kusina rode ki eyo.
²⁹ Gɔtn se Pilat teec onje naatn ɔo deekden ɔo: «Gaabm se naase okinki mindin gen di?»
³⁰ Naade terlin ɔo: «Gaabm se ken tuj te dim ey sum bo naaje j'ansino kokɲ baa gɔti ki la?»
³¹ Gɔtn se Pilat terlden ɔo: «Naase mala ok baansinki, ɔo taar se, baa aakinki ute doobm naase.» Gaɲ Yaudge terlin ɔo: «Naaje j'undjen te kulu gen taal deba eyo.»
³² Bin bo taar ken Isa taado ɔo te doobm gay ken naan utu an kooy se, aanga doobin ki.

³³ Gɔtn se Pilat terl end maak ki daala, ol k'danjo Isa, ɔo naan tond metin ɔo: «Naai bo Gaar Yaudge la?»
³⁴ Num Isa terlin ɔo: «Taar naai 'taad se, naai mala bo saap onjin lobu, jeege kuuy bo taadi taa maam le?»
³⁵ Pilat terlin ɔo: «Naai aakum maam se, m'kod Yaud la? Kɛse jeeige mala naaden *jee magal tɛdn serke Raa ki se bo ok baansio gɔtum ki je ai kutu. Naai tap bo tujga dio?»
³⁶ Gɔtn se Isa terlin ɔo: «Gaar maam se gen do naanja ara eyo. Ken gaar maam jaay gen do naanja ara num, asgarumge am kon konum Yaudge am kok eyo. Num borse gaar maam se, gen do naanja ara eyo.»
³⁷ Gɔtn se Pilat deekin ɔo: «Ken bin se, naai gaarge daamo?»
 Isa terlin ɔo: «Yee aan gɔo ken naai 'taadin se, maam se m'gaarge. Taa naan se bo maam j'oojuma ɔo maam m'baado do naan ki se taa m'tɛdn saada do taar ken met ki. Ɔo debm jaay ing ute taar met ki se, booy kuun taaruma.»
³⁸ Pilat terl Isa ki ɔo: «Taar met ki se, taar gayo?»

Num ken Pilat jaay taad taar ese se, naan terl teec baa on Yaudge daala ɔo deekden ɔo: «Gaabm se, maam m'on te taar dim kusin gɔtin ki eyo.
³⁹ Aan gɔo aanga laa Paakɲ gen Yaudge tak bo, maam m'lee m'tood talsen tal maakɲ jee dangayge tu deba kalan se, borse naase 'jeki m'asen koodn kol Gaar Yaudge se la?»
⁴⁰ Ter gɔtn se naade baag tɔoyɔ ɔo: «Naaje k'je Barabas, ey num naan se eyo!» Anum gan Barabas se, naan debm tujɲ nakɲ jeege.

19

Isa jeege je an baa kutu

¹ Gɔtn se, Pilat ol ɔo j'ok k'baano te Isa ɔo k'tonidin ute meeje. ² Ɔo asgarge se, uj daapo jekɛ gen korondɔ baado ondin don ki, ter naade uun uusin kal gaaringe aac bon. ³ Naade iiko ceɛɲ ki ɔo deekin ɔo: «Tɔose naai ki, Gaar Yaudge!» Gɔtn se, naade baagin tond metn bin ki.
⁴ Ter Pilat teeco kuuy daala ɔo deek Yaudge tu ɔo: «'Booyki, gaabm se maam m'ano koodn teecn naatn. Taa naase aki jeele maam se m'on te taar dim ken naase okinki mindin ro ki eyo.»
⁵ Gɔtn se Isa teeco naatn ute jekɲ korondɔ don ki ɔo te kal gaaringen aac se ron ki. Anum Pilat deekden ɔo: «Kɛse bo gaabm se!»
⁶ Num ken *magal jee tɛdn serke Raa ki

te jeedeje jaay aakiñ se, naade baag tōōdn tōōyo ɔɔ: «Naan se tupu tōōlin ro kaag ki! Tupu tōōlin ro kaag ki!» Gan Pilat taaddēn ɔɔ: «Naase mala ɔk ɔaa tupu 'tōōlin ki ro kaag ki; ey num maam se m'ɔŋ te taar dīm ken naase ɔkiñki mindiñ ro ki eyo.» ⁷ Yaudge tērlin ɔɔ: «Naaje se j'ɔk *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔɔ maakŋ Ko Taar naajege se taad ɔɔ debm bin se j'an tōōb. Taa naan tēd ron Goon *Raa.» ⁸ Ken Pilat jaay booy taarde se, ɔeere ɔkiñ cir daala. ⁹ Pilat tērl ɔaa ɔŋ Isa maak ki tōnd metiñ ɔɔ: «Naai tap ɔo iino gay?» Num gan Isa baate tērlin taara. ¹⁰ Gōtn se Pilat deekiñ ɔɔ: «Maam ara ɔo naai 'baate tērlum taara ne? Naai 'jeel ey la ken maam m'ɔk tōōgo ɔɔ ken m'je num, m'ai kōōdn kōlo ɔɔ ken gōto le m'ɔk tōōgo ken m'ai tupm tōōl ro kaag ki se?» ¹¹ Gan Isa tērlin ɔɔ: «Naai se ken Raa jaay ɛdi eyo te tōōg ey se, naai ɔk tōōgo dom ki eyo. Taa naan se ɔo debm ɔk ɔlum ji naai ki se, tēdga *kusiñ ciri naai se daala.»

¹² Naan ken se sum ɔo, Pilat je doobm an kōōdn kōl Isa. Num gan Yaudge baag tōōdn tōōyo deek ɔɔ: «Ken naai jaay ɔɔd ɔlinga num, naai se mēdn Sezar* eyo. Taa debm jaay tēd ron gaarge se, naan se debm taamooy Sezar.» ¹³ Ken Pilat jaay booy taargen se naan ɔl k'j'ɔk k'j'ɔdo Isa naatn, naan ɔaado ɔndiñ gōt ken j'iin k'daapinga daap te koa ken naan lee ɔjn ɔōro jeege tu. Gōtn se k'danŋ te taar ɛbre: *Gabbata*. ¹⁴ Aan gōor te katar se, Pilat taad Yaudge tu ɔɔ: «Aakki, kēse ɔo gaarse!» Naan ken se, naade daap daap rode gen tēdn *laa Paak gen Yaudge tēger.

¹⁵ Num gan Yaudge tērl baag tōōdn tōōyo ɔɔ: «Naan se, nakiñ yoa, naan se nakiñ yoa! 'Baa tupu tōōlin ro kaag ki gam naane!» Pilat tērlēn ɔɔ: «Gaarse ɔo, naase 'jeki m'an tupm tōōl ro kaag ki la?» Magal jee tēdn sērke Raage tu tērlin ɔɔ: «Naaje se Gaarje Sezar sum, gaar kuuy se naaje k'j'ɔk eyo!» ¹⁶ Gōtn se sum ɔo, Pilat ɔk ɔlden Isa taa naade an ɔaa tupm tōōlin ro kaag ki. ɔo gōtn se asgarge ɔk ɔaan te Isa.

Isa k'tupiñ ro kaag ki

(Mt 27.32-52; Mk 15.21-37; Lk 23.26-46)

¹⁷ Ken Isa teec teec maakŋ Jeruzalem ki se, naade ɔniñ naan mala uun kaagn j'ansin tupm ro ki se, daamiñ ki. ɔo naade ɔaansiñ gōt ken k'danŋ kaadn do deba. Gōtn se te taar *ɛbre se, ron Golgota. ¹⁸ ɔo gōtn ese ɔo naade tupiñ ro kaag ki ɔɔ naade tup jeege dio ro kaagge tu kici; deb kalan j'uun k'daariñ cēsiniñ ken kalan ɔɔ deb kuuy se j'uun k'daariñ cēsiniñ ken kuuy ɔɔ naade ɔl Isa daar daan ki. ¹⁹ Ter Pilat raan ro kaag ki ɔl k'ɔaa k'tupiñ raan kaam do kaag ken k'tupm Isa ro ki. ɔo taar naan raan se taad ɔɔ: «Isan kōd Nazaret se, naan Gaar Yaudge». ²⁰ Gan dēn Yaudge se dooyga taar se, taa gōtn k'tupm Isa ro kaag ki se, naan gōor te Jeruzalem. ɔo taar naan raanŋ se le raanŋ te taar ɛbre, taar Laatin ɔɔ ute taar Grek kici. ²¹ Num *magal jee tēdn sērke Raa ki gen Yaudge se, deek Pilat ki ɔɔ: «Ōnte raan ɔɔ: naan se Gaar Yaudge, num raan ɔɔ: naan ɔo taad ɔɔ naan Gaar Yaudge.» ²² Gan Pilat tērlēn ɔɔ: «Taar maam m'raanŋga se, m'raanŋga sum.»

²³ Ken asgarge jaay tup Isa ro kaag ki aas se, naade tōs kalinge ɔɔ nigiñ gōto kaam ɔɔ. Deba kic ɔo uun bēdiñ bēdiña. ɔop kaliñ kalan ken naan uusiñga num lee tuusiñ kalgen kuuy do ki se, ɔo kal se ɔnd raan bini ɔōyo aan naan ki se ɔk gōtn kur eyo. ²⁴ Gōtn se asgarge taad te naapa ɔɔ: «Kal se j'ōnte 'nēpiñki, num gan k'tēdiñ salatia, debm ken oociñga ɔo 'kuun sum.» Anum nakŋ se aanga dōobiñ ki aan gōo taar k'raanjo do dōkin ken ɔɔ:

Naade nigga kalumge ute naapa,

ɔɔ kalum maak ki se le, naade tēdiñga salatia.†

ɔo kēse ɔo naabm ken asgarge tēda.

²⁵ Cēe kaag ken k'tupm Isa se, ko Isa ute genaam mēnda, ɔo Mari mēnd Kleopas ute Mari ken iino Magdala ki, naade utu daar gōtn ese. ²⁶ Gōtn se, Isa aak koña daar daar cēe debm metiñ ken naan jēñ se, naan deek koñ ki ɔɔ: «Kaaya aaka, kēse ɔo gooni.» ²⁷ Ter naan

* **19:12** Sezar se Gaar magal inŋ *Rōm ki. † **19:24** Aak KKR 22.18.

taad deb ken metin ki se, do: «Aaka, kese bo koi.» Bii ken se sum bo debm metn Isa ki se ok baansin been ki. ²⁸ Ken nakgen se jaay deel paac sum se, aan goo Isa jeel naabm ken naan baano ro ki se nanga, num taa taar k'raano do dakin 'kaan doobin ki se, naan deek do: «Maam se, maane tooluma.» ²⁹ Got ken se ok k'jelenε dooc te totn koojn bin ken mooyo se. Naade uuno kaagn nakn k'danin isop‡ do uuno nakn uun maane se butin taar ki. Naade olin maakn totn koojn bin ken mooy mooy se do uun olin taar Isa ki taa n'suubu. ³⁰ Ken Isa jaay suub naam totn koojn bin ken mooy mooy se, naan taad do: «Naabum aasga.» Gotn se naan no dona do an kon teece.

Isa j'asin cenken ki te booro

³¹ Aan goo biin se Yaudge daap daap rode gen tedn *laa Paak se, naade je jee k'tupde ro kaage tu se, daar bini kaan *bii sebit ki eyo. Taa bii sebit ese se, bii laa magala. Gotn se naade baa tond metn Pilat do: «Jee ken k'tupde ro kaagge tun se, k'baa k'tond k'terעדן jedege taa ooyga num j'adeno tond booy ro kaagge tun k'tupdeno ro ki se.» ³² Do gotn se asgarge baado tond terεc je gaabm ken deete do ter tond terεc je gaabm ken kuuy se kici. Jee se bo ken k'tup k'toldε te Isa kalan se. ³³ Ken naade jaay aan do Isa ki se, naade onin naan ooyga. Taa naan se bo naade baate tond terεcn jenge. ³⁴ Gan maakn asgarge tun se, deb kalan uuno booro do asin cenken ki. Gotn se mooso te maane naar teeco. ³⁵ Debm taad taar ara se, naan mala aakinga te kaamina do saadn naan se, taar met ki. Do naan jeele saadn naan se ken met ki, taa bin se naase kic bo aki tookn do taar ken naan taad se. ³⁶ Nakgen se paac jaay aan se, taa taar k'raano do dakin se, 'kaan doobin ki ken do: *Naan se j'an kon terεcn cengin gam eyo.* §

³⁷ Do terl got kuuy kic bo taar k'raano do dakin se taadga do: *Jee asino se, naade utu an kaakn ute kaamde.**

Isa k'j'alinga maakn baad ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Ken nakgen se jaay deel se, Yusup kod Arimate se, naan kic maakn jeege tun metn Isa ki nabo taa Yaudge se, naan beere do toy toy rona. Naan bo baa tond metn Pilat taa baa kodn ro Isa ro kaag ki. Gotn se Pilat tookn, an Yusup baa doo ro Isa. ³⁹ Do Nikodem ken bii kalan ingo gotn Isa ki noor se, naan kic baano te itir ken k'tedin te maan kaagn k'danin mir ute alues† se aas baa baa doocn kor sik-kaar-mii. ⁴⁰ Yusup te Nikodem se uun booyo ro Isa se ro kaag ki. Do uuno darkoyo do edin nakn oot nijimi ute itir se ro ki do naade teelin tec aan goo gen Yaudgen lee duubm yodege. ⁴¹ Gotn k'tupm Isa ro kaag ki se, gotn se ok jinεε do maakn jinεn ken se, ok baada do baadn se aan goo iibi, taarin se naade gaasin ute koa. Baadn se j'ol k'naam te nam maak ki eyo. ⁴² Aan goo Yaudge daap daap rode gen tedn *laa Paak se, gotn ese kic ε, baada utu goor te naade dey se, naade uun ol ro Isa maak ki.

20

Naade baa on te Isa maakn baad ki eyo

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Lk 24.1-12)

¹ Bii dumas ki, tanorin noorin ken goto utu ilim sum bo, Mari ken iino Magdala ki iin baa taa baadki. Ken naan aan se, aak ko ken k'gaasn taa baad se, k'dircilinga naatn. ² Gotn se naan ok terl aan baa on Simon Pier ute debm metn Isa ken kuuy ken Isa jen se, naan deekden do: «Meljege se, nam doinga naatn maakn baad ki, do gotn k'baa j'olin se naaje k'jeel gotin eyo.» ³ Ken Pier ute debm metn Isa ken kuuy jaay booy taar se, gotn se naade teeco do iin baa taa baad ki. ⁴ Ken naade jaay baa baa se, naade di paac aan kaana, nabo

‡ 19:29 Isop se kaagn iin aan goo mooko do k'tedin nakn oot kooto. Aak Zak 12.10. § 19:36 Aak Ekz 12.46, Nmb 9.12 do KKR 34.20. * 19:37 Aak Zak 12.10. † 19:39 Mir te alues se kaagn k'tedin dawa jeege tu ken j'onin taa naan *Israelge tu.

debm mɛtn Isa ken kuuy se, aan deel Pier ɔ naan ɔo ɔaa aan deet taa ɔaad ki. ⁵ Ɔo ken naan jaay aan se no aak maakɲ ɔaadɔ, naan aak kalgen k'teelsin se, utu tood gɔtin ki gan naan baate kend maak ki. ⁶ Anum ken Simon Pier ken aano metin ki jaay aan se, naan end maakɲ ɔaad ki. Ɔo naan kic aak kalgen k'teelsin se tood tood gɔtin ki. ⁷ Ɔo naan aak kal k'teelin kaamin se ɔo, tood te kalgen k'teelin ron ki se kalan eyo. Kal k'teelin kaamin se, naan aakin k'teel j'aalinga cɛɛs ki. ⁸ Naan ken se jaay debm mɛtn Isa ken aan aan deet se, naan kic end maakɲ ɔaad ki se. Naan aaka ɔo took aal maakin paac. ⁹ Ey num jee mɛtn Isa ki se, booy ɔk te ey ɔortɔ taar ken k'raanjo do dɔkin ken deek ɔo: Isa se, bɛeki num, ade dur daan yoge tu. ¹⁰ Gɔtn se sum ɔo jee mɛtn Isa ken di se ɔk terl ɔaa ɔeedege tu.

Isa teec naan Mari ken iino Magdala ki

¹¹ Gan Mari daar eem taa ɔaad ki ɔo maakɲ keemin ki se naan no aak maakɲ ɔaadɔ. ¹² Ɔo naan aak *kɔdn Raage dio ing king te kaldēge raap raapo, gɔtn k'j'aalno ro Isa ro ki se. Deb kalan ing kaam don ki ɔo deb kalan ing kaam gɔtn jenge tu. ¹³ Naade deek Mari ki ɔo: «Mend ara, naai eem gen dio?» Naan terlden ɔo: «Melum se nam ɔodinga naata ɔo gɔtn k'ɔaa k'j'ɔl k'j'aalsin ro ki se le, maam m'jeel eyo.» ¹⁴ Ken naan utu taad taad jaay terl aak bin se, naan aak Isa daar daar gɔtn ese. Nabo naan aak jeelin eyo. ¹⁵ Gɔtn se Isa tond metin ɔo: «Mend ara, naai eem gen dio? Naai 'je nanja?» Num gan Mari jaay aakin se, naan saap ɔo daan debm ɔoɔbm jinɛnɛ se le daam. Gɔtn se naan taadin ɔo: «Gaabm ara ken naai ɔo ɔodinga le, taadum gɔtin ken naai aalsin ro ki se ɔo maam m'an ɔaa kuunu.» ¹⁶ Gan Isa danin ron ki ɔo: «Mari.» Ɔo Mari terl aakina ɔo deekin te taar *Ebre ɔo: *Raabuni*. Kese je deekɲ ɔo: Debm dooy jeege. ¹⁷ Gɔtn se Isa deekin ɔo: «Ɔnte 'kɔkuma, taa maam m'ookɲ m'ɔaa te gɔtn Bubum ki ey ɔortɔ. Num naai se, 'ɔaa ɔn genaamge se 'taadden ɔo, maam se m'ookɲ m'ɔaa ɔaa gɔtn Bubum ki, ɔo Bubum se, Bubm naase kici, ɔo m'ɔaa ɔaa gɔtn Raam ki ɔo m'Raam se *Raa naase kici.» ¹⁸ Gan naan ken se jaay ɔo, Mari ken iino Magdala ki se ɔaa ɔn jee mɛtn Isa ki se taadden ɔo: «Maam se m'aakiga Meljege utu kaamuma. Ɔo 'booyki kese ɔo taar ken naan taadumo.»

Isa teec naan jee metinge sik-kaar-kalan (Mk 16.14-18; Lk 24.33-45)

¹⁹ Bii dumas ken se sum ɔo aan tegerin ki se, jee mɛtn Isa ki se, end maakɲ ɔee ki ɔo dekɛl taara dode ki, taa naade ɔeer ɔeer magal Yaudge tu. Gɔtn se naade aak Isa mala ɔaadɔ daar daande ki. Ɔo naan deekden ɔo: «Ɔn tɔasn Raa se 'tedn te naase!» ²⁰ Ken naan utu daar taadden taad se, gɔtn se naan tuun taadden jinge ute gɔtn cɛnkeɲa. Ken jee metin ki jaay aak Meljege se maakde raap aak eyo. ²¹ Ter Isa deekden daala ɔo: «Raa asen kedn tɔosina. Aan gɔo Bu ɔlumo do naan ki se, maam kic m'ɔlsen naase.» ²² Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan iibden kuulu dode ki ɔo deekden ɔo: «Ɔkki *Nirl Salal. ²³ Jee ken tedga nakɲ *kusin jaay naase 'teddekiga kaldɛ se, Raa kic aden tɔol kusindege. Ɔo jeegen naase ɔn 'teddeki te kaldɛ ey le, Raa kic aden kɔn tɔol kusindege ey kici.»

Isa taad te Tɔma

²⁴ Gan bii ken Isa jaay ɔaadɔ ɔn jeengen metin ki maakɲ ɔee ki se, Tɔma ken k'danin Didim* ken maakɲ jee metin ken sik-kaar-di se, gɔto te naade. ²⁵ Jee mɛtn Isa ken kuuy se, ɔaa taad Tɔma ki ɔo: «Naaje se j'aakkiga Meljege utu kaamje!» Gan Tɔma terlden ɔo: «Ken maam jaay m'aak te dɔl ken k'tupin te ponto jin ki eyo, ɔo m'ɔl jim m'naam te gɔtin eyo ɔo terl cɛnkeɲ ki jaay m'ɔl jim naamin te ey se, maam kɔn tookɲ taarse se eyo.» ²⁶ Ken aan bii dumas ken kuuy se, jee mɛtn Isa ki ɔaadɔ tus maakɲ ɔee ken se daala. Bii ken se Tɔma kic ɔo utu te naade. Ken Isa ɔnde se kaam taarde k'dekelinga dekɛle. Naan naar daar daande ki ɔo deekden ɔo: «Raa asen kedn tɔosina.» ²⁷ Ter Isa deek Tɔma ki ɔo: «Aak jimge, ɔo ɔl ji naam gɔtina. Ter ɔl ji naam cɛnkeɲa. Ɔnte naajn taara num aal maaki dom ki.» ²⁸ Tɔma terlin ɔo: «Naai se Meluma ɔo Raama!» ²⁹ Gan Isa terlin ɔo: «Naai aal maaki dom ki

* 20:24 Didim se je deekɲ ɔo ronɔ.

se taa naai aakunga kaaka. Num maak-raapo jeege tun aakum te ey jaay 60, aal maakde dom ki se.»

Taar se k'raanjin taa dīo

³⁰ Isa se tedga nakn-kəɔɔngen kuuy dena naan jeege tun metin ki. Nabo kengen metinge se j'ɔŋ k'raanjen te maakn Kitap ken ese se eyo. ³¹ Num nakgen k'raanjin maakn Kitap ken ese se, taa asen kəl naase aki jeele Isa se, naan 60 *al-Masi, Goon Raa. Ɔo ken naase jaay aalki maakse don ki se, naase aki kəŋ kaaja ute ro naana.

21

Isa teec naan jeenge tun metin ki (Mt 28.16; Lk 5.1-11)

¹ Ken nakgen se jaay deel se, Isa terl baado teec naan jeenge tun metin ki taa baar ken k'danjin Tiberiad. 'Booyki ted ɔɔ di jaay naan teec naande ki se. ² Jee gətn ese se naade Simon Pier ute Təma rəŋɔ se, Natanael kəd Kana ken iino taa naan Galile ki, gaan Zebedege ute jee metn Isa ken kuuy dio. Naade se ing kalan. ³ Num gan Simon Pier deekden ɔɔ: «Maam se m'6aa 6aa təkŋ kenje.» Naade terlin ɔɔ: «Bin num naaje kic k'6aa te naai.» Naade teec 6aa ook maakn markab ki. Num ken naade jaay aan se, maakn nɔɔr ken te magalin se, naade je kenjege bini ɔŋ te eyo. ⁴ Ken gətɔ jaay iip tɔk se, naade aak Isa daar daar do jen baar ki. Nabo jee metin ki se aakiŋa ɔɔ aak jeelin eyo. ⁵ Gan Isa deekden ɔɔ: «Naase gaange, kenje cəkɔ kic naase ɔkki ey daamo?» Naade terlin ɔɔ: «J'ɔk eyo.» ⁶ Gətn se naan deekden ɔɔ: «Uun undki gendse se kaam do ji daam aak markaba. Gətn se 60 naase aki kəŋɔ.» Naade und gendde ɔɔ tɔsɔ maakn gendde ki se, kenje dena num gen kiikin kic 60 naade ɔŋ iikin eyo. ⁷ Gətn se debm metn Isa ken Isa jen se, deek Pier ki ɔɔ: «Kese Meljege!» Ɔo ken Simon Pier jaay booy j'ɔɔ kese Meljege se, naan ɔɔdga kɔɔd kalin kic 60, uun uusin gətin ki, dɔk maakin jaay aal ooc maan taa an 6aa kəŋɔ. ⁸ Kaad ken se, jee metn Isa ken kuuy se, naade kic ɔɔpdenga gɔɔr kaam tal cili-kaar-di sum 60, kookn kaan jen ki. Ken naade jaay baado 6aa te markabde se, tiiko gendden ken dooc te kenje se. ⁹ Ken naade jaay aan taa baar ki se, booy naan ki ɔɔ gətn se naade aak naal poodo, ɔɔ do naal poodken se k'nan nan kenje ɔɔ naade aak mappa gətn ese kici. ¹⁰ Num Isa deekden ɔɔ: «Kenjgen naase 'təkkiro se, '6aankiro kandum.» ¹¹ Gətn se Simon Pier ook maakn markab ki ɔɔ tiiko gend dooc te kenje se baano do jen ki. Ɔo kenj maakn gend ken se, k'met k'j'ɔŋin kenjgen magal magal salal 60 kaar-te-si-mii-kaar-mətɔ. Ɔo te den kenjgen ese se kic 60, gendde nɛɛp te eyo. ¹² Isa deekden ɔɔ: «'Baakiro aki kəsɔ.» Gətn se jee metin ki paac se, nam jaay 'tənd metin ɔɔ: «Naai nanja» kic 60 gətɔ. Taa Meljege se, naade paac aak jeelinga. ¹³ Isa baado ɔŋde ɔɔ uun mappa se nigdesina, ter kenje se kic naan uun nigdesina. ¹⁴ Ken Isa jaay duro daan yoge tu se, te naan se naan teec dɔɔlga mətɔ naan jeege tun metin ki.

Isa taad te Pier

¹⁵ Ken naade jaay ɔs aas sum se, Isa deek Simon Pier ki ɔɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki cir jee se paac la?» Gətn se Simon terlin ɔɔ: «Yee Meluma, naai 'jeele ken m'jei se.» Isa terlin ɔɔ: «'Gaamum gaan baatumge.» ¹⁶ Ter naan deekin gen k-dige ɔɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki paac la?» Naan terlin ɔɔ: «Yee Meluma, naai 'jeele ken maam m'jei se.» Isa deekin ɔɔ: «'Tedn debm gaam baatumge.» ¹⁷ Ter Isa deekin gen k-mətɔge tu daala ɔɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem la?» Gətn se Pier maakin tuj se ro ken ken Isa tond metin dɔɔlin mətɔ ɔɔ: «Naai 'jem la, 'jem la se?» Gətn se Pier terlin ɔɔ: «Meluma, naai 'jeel nakge paac ɔɔ 'jeelum maam se, m'jei.» Ter Isa deekin ɔɔ: «'Gaamum baatumge. ¹⁸ 'Booy bɛɛ m'ai taada: ken naai utu goon kɔdɔ se, naai mala 60 tuus kali ɔɔ 'dɔk maaki ɔɔ gətn naai maaki je 60 6aa sum. Num ken naai jaay baado gɔɔlga num, utu kuun ji raan nam kuuy 60 utu ai dɔkŋ maaki ɔɔ ai 6aa kəli gət ken naai maaki je eyo.»

¹⁹ Kɛn Isa jaay taad bin se je taadn ɔɔ Pier se ute doobm gay j'utu j'an tɔɔlɔ ɔɔ yo naan se utu *nookɲ *Raa. Do taar kɛn se, tɛr Isa taadn ɔɔ: «Naai se ɔk mɛtuma.»

²⁰ Gɔtn se Pier tɛrl aak mɛtiɲ ki se, naan aak debm mɛtn Isa kɛn Isa jɛn se utu baado mɛtdɛ ki. Naan se ɓo kaad kɛn naadɛ ɔso kɔs jaay naan dɛjo kaadn Isa ki ɔɔ deekiɲo ɔɔ: «Mɛlje, kɛn utu ai kuti se naɲa?» ²¹ Kɛn Pier jaay aakiɲ se, deek Isa ki ɔɔ: «Mɛlje, naan se di an kaan don ki kaca?» ²² Gaɲ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «Naan se, kɛn maam je m'an kɔɲiɲ 'ting bini maam m'utu m'ade ɓaa kic num, naai se ɔli dɛo? Naai se, 'baado 'daanuma.» ²³ Taar se jaay gɛnaage ɓaa booyiɲ se, naadɛ taad ɔɔ: «Debm mɛtn Isa kɛn ese se 'kooy ey sum.» Num gaɲ taar kɛn ɔɔ naan 'kooy ey sum se, deɛr num, Isa taad te bini eyo. Num naan taad ɔɔ: «Kɛn maam je m'an kɔɲiɲ ting bini maam m'utu m'ade ɓaa kic num, naai se ɔli dɛi?» ²⁴ Debm kɛn taad nakgen se ɔɔ jaay raanɲiɲ paac se, naan se ɓo debm mɛtn Isa kɛn ese. Naaje k'jeele saadn naan se, saadn mɛt ki. ²⁵ Isa se tɛdga nakge kuuy kic ɓo dɛna. Nakgen se jaay k'raanɲiɲ paac kalaɲ kalaɲ ɔɔ k'dirig te kalaɲ ey se, maam m'jeele taargen k'raanɔ se do naan te magaliɲ kic ɓo an kɔɲ kɔk eyo.

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, kese kic bo Luk bo raanjo. Ken Isa ook baa gotn Raa ki sum se, naan utu ing daanjege tu nabo j'oj j'aakin aan gaa debkilim ey sum. Naan utu daan jeenge tu se ute Nirl Salal ken booyo do jeenge tu bii laa Pantekot ki oo ken lee taddde. Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, taad metn taar gen wookh Labar Jigan gen Isa al-Masi. Aan gaa ken Isa mala taaddeno se jee kaan naabinge mala bo baago wookh Labarin Jiga se maakn naan magal Yaudge tun k'danin Jeruzalem bini naade aan maakn naan magal k'danin *Rom. Oo Rom se naan bo naan magal gen jeegen Yaudge eyo oo naan se magal cir naanjen baa se paac oo kaad ken se jee Rom se bo ken ing do jeege tu paac. Luk se naan bo debm taad oo ted oo di jaay bo Nirl Salal ood doobo jeege tu gen booy kookh Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Nakn ken 'gaas Yaudge ute jeegen Yaudge eyo gen tum kalan se, Nirl Salal tedin tedga goto. Maakn kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se naan baago taadn metn taar king jee Raage. Ken k-dige se naan taad metn taar gen metn ken Pol leedo gen tedn naabm Raa. Jee kaan naabm Isage ute jeegen utu aal kaal maakde do Isa ki se, jeege iin rode ki dabarde, oo metinge se k'toalde. Nabo dim jaay 'gaasn Labar Jiga gen Isa al-Masi ken too cir nakge paac se tap bo goto.

*Isa taad jeege tun metin ki oo *Raa utu adeno kol *Nirl Salal*

¹ Teopil, maakn kitapum ken deet deet se, maam m'raanjio metn taar nakgen paacn ken Isa tedo ute taargen naan lee dooyno jeege do kupm met ki se, ² bini bii ken Raa uun baansin maakn raa ki. Ken naan ook baa te maakn raa ki ey bort se, naan beer too do jeege ken an tedn jee kaan naabinge, oo ute too gn Nirl Salal se, naan taadden nakn ken naade 'teda. ³ Ken naan ooy jaay duro daan yoge tu se, daan biige tun si-soo se, naan lee teec naan jeege tun metin ki oo taadden ute doobm nakge dena oo taad rona oo naan utu te kaamina. Gotn se naan taadden metn taar *maakn Gaar Raa.

⁴ Bii kalan ken naan jaay ing os kos ute naade se, naan taadden oo j'onte teecn kon maakn geger ken Jeruzalem se, num gan k'j'aak kaam nakn ken Raa Bubu taaddeno oo utu adeno ked se. Kese bo nakn ken naan taaddeno oo: ⁵ «Jan se *batizo jeege te maane; num gan naase se, oopga bii kandum se, j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal.»

Isa ook baa maakn raa ki

⁶ Jee ken tus ing ce Isa ki se, tond metin oo: «Melje, borse bo kaadn ken naai utu 'kedn gaara *Israelge tu gotin ki la?» ⁷ Isa terlden oo: «Gen kaadin ute biin se, Raa Bubu ute too gin se, naan kalin ki sum bo jeele. Num naase se, Raa undse te kulu gen jeel kaadn ken ese eyo. ⁸ Gan Raa utu asen kedn too gn *Nirl Salal ken utu ade booy dose ki. Gotn se aki tedn saadumge maakn geger ken Jeruzalem ki, taa naan Jude te magalina, taa naan *Samari oo bini gotn duni 'daar ro ki.»

⁹ Ken jaay Isa taad nan taarin se, Raa uun baansin maakn raa ki. Kaad ken jaay naade te daar ond dode raan utu aakin kaak se, gapara naar baado oyina oo gotn se naade on aakin ey sum. ¹⁰ Kaad ken naade utu daar aakin kaak ken naan ook kook maakn raa ki se, gotn se naade naar aak gaabge dio daar daar ceede ki ute kaldege raap lak lak, ¹¹ oo naade deekden oo: «Naase, jee taa naan Galile ki, taa di jaay naase 'daar aakki raan maakn

raa ki se? Isan, Raa uuniñ daanse ki jaay baansiñ maakñ raa ki se, utu afe terl aan gəo ken naase 'daar aakiñki naan ook 6aa 6aa maakñ raa ki se kici.»

*Ro *jee kaan naabm Isage*

¹² Gətn se, jee metn Isa ki iin əñ do *kəsn əlib se əo naade ək terl 6aado Jeruzalem ki. Jeruzalem ute kəsn əlib se, daaniñ aas nakñ kilometir kalan. ¹³ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, naade 6aa 6eene. Gətn se naade ook 6aa end maakñ 6ee ken do 6ee ki raan. Gətn se 6o, gətn naade lee tusni. Naade se Pier, Jan, Jak ute Andre, Pilip ute Təma, Bartelemi ute Matiye, Jakñ goon Alpe, Simon ken je kujñ naaniña ute Judn ken goon Jak. ¹⁴ Naade paac maakde kalan əo 6ii-raa naade tus gen keem Raa ute mēndge kandum, daande ki se Mari ko Isa əo ute gena Isage kici.

K'beer k'j'əod Matias end gəo Judas ki

¹⁵ Maakñ 6iige tun ese se, 6ii kalan genaagen aalga kaal maakde do Isa ki, naade tus jeege 6aa 6aa nakñ kaar-ute-si-dio. Gətn se Pier iin daar daande ki əo taadden əo: ¹⁶⁻¹⁷ «Genaage, 'jeelki Judas se naan debm naajege, ey num naan kic ək naaba daanjege tu kici. Na6o metn taar Judas se, 6ugjege *Daud kic 6o taadoga taad taariña do dakiña. Naan 6o debm deelo naan jeege tu əo 6aado əl k'j'ək Isa se. Bin 6o, taar ken *Nirl Salal əl Daud taadiño jaay k'raaniñ maakñ Kitap ki se, aanga doobiñ ki. ¹⁸ Judas ute gursn ken j'əgin gen kutn Isa se, naan 6aa dugñ maakñ-gəto. Ɔo gətn se, naan 6aa ooc ud te mindiña əo gətn se maakiñ əp pak əo tiikinge ru naan ki. ¹⁹ Nakñ aan do Judas ki se, jee Jeruzalem ki paac booyiña. Taa naan se 6o maakñ-gətn ese se, naade daniñ ute taar naande əo: *Akeldama*. Akeldama se je deekñ əo: maakñ-gətn gen mooso. ²⁰ Kese 6o taar ken 6ugjege Daud raaniño ro Judas ki maakñ Kaa Keem Raa ki ken əo:

Ɔñ 6ee naan se 'toodn kuudu

əo mətn nam 'kiñg maak ki eyo,*

əo ter naan raano daala əo:

Naabm naan se əñ nam kuuy an kuunu.†

²¹ Bin num, maakñ jeege tun leedoga ute naajege kaad ken k'leekiro metn Meljege Isa ki, ²² jee ken baago lee ute naajege gətn ken Jan *batizno Isa bini aan 6ii ken Raa uun baansiñ maakñ raa ki se; əo jee se ken Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, naade aakiña ute kaamde. Ken bin num maakde ki se, k'beer k'j'uunki deb kalan ken utu kənd gəo Judas ki, taa 'tedn saada ute naajege.»

²³ Ken naade jaay booy taar Pier se, naade təodo jeege dio: deb kalan ron Yusupm ken k'daniñ Barsabas əo ken jeege lee daniñ te ro Justus kici əo deb kuuy se k'daniñ Matias. ²⁴ Gətn se naade tənd metn Raa əo: «Melje, naai 6o debm ken 'jeel nakñ maakñ jeege tu paac. Maakñ jeege tun di se, debm ken naai 'beer əodni se, 'taadjesiña, ²⁵ taa naan 'kənd gəo Judas ki əo 'tedn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Anum Judas se le, naan mala 6o res əñ naabiña əo 6aaga gətn ken dəodni naan ki.» ²⁶ Gətn se naade ted salatia əo salatia se ooc do Matias ki. Naan ken se sum 6o, Matias se tum do *jee kaan naabm Isage tun sik-kaar-kalan se.

2

**Nirl Salal bəoyo 6ii Laa Pantekət ki*

¹ Ken 6ii gen tedn laa k'daniñ Pantekət* jaay aan se, 6ii ken se jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se tusga paac gəto kaam kalan. ² Gətn se naade naar booy naka maakñ raa ki eemo uu uu aan gəo kuul ken əl makəno əo 6aado end maakñ 6ee ken naade tusn maak ki

* **1:20** Aak KKR 69.26. † **1:20** Aak KKR 109.8. * **2:1** Laa Pantekət se Yaudge tedga *laa Paak ək 6ii si-mii jaay 6o naade tedn laa se. Bii se 6o naade saap do 6ii ken Raa əoddeno taa naan Masar ki, taa naan se 6o naade ted maak-raapo. Maakñ Kitapm ken Raa *dəoko kiji ute jeege se 6ii Laa Pantekət ki se 6o, Nirl Salal bəoyo do jeege tun aalga kaal maakde do Isa ki.

se ð gōtō se, tēd dir dir. ³ Tēr naade aak ne dīnge se tec aan gōð rōñ poodge bōy baado wōok tis dodege tu. ⁴ Gōtn se Nirl Salal baado end dooc maakde ð naade baag taadn taar naan jee kuuyu. Kēse Nirl Salal ð ðlde naade taad taar naanjen se.

⁵ Bii kēn se, Yaudgen ðk doobm taar Raade ðñ se iño gōtn ðaa se paac ð baado Jeruzalem ki. ⁶ Kēn jee se jaay booy nakñ tēd dir dir se, naade baado tus ðena gōtn se. ð kēn naade jaay booy jee aal maakde do Isa al-Masi ki jaay taad taar naanjege se, gōtn se doobm rode tap ð, naade jeel eyo. ⁷ Nakñ se deel dode ð doobm taadñ tap ð naade jeel eyo ð naade taad ute naapa ð: «Jee taad taargen se lē, naade paac Galilege, ⁸ tēd ð ði jaay ðo nañā nañā kic ðo booy naade taadñ ute taar naanñ naanñ se? ⁹ Ey num naajege se jee mētinge iño Paart ki, jee mētinge iño Mēd ki ute Elamit ki ð jee mētinge iño Mēzapotami ki, jee mētinge iño taa naan Jude ki, jee mētinge iño taa naan Kapados ki, jee mētinge iño taa naan Pōñ ki ute taa naan Azi ki, ¹⁰ jee mētinge iño taa naan Prigi ki ute gēn Pampili ki, jee mētinge iño taa naan Masar ute gēn Libi kēn cēē Sirenai ki ð jee mētinge iño *Rōm ki, ¹¹ paac naajen kēn k'Yaudge ð jeegen kēn tēdga tēd rode Yaudge, jee iño Krēt ki ute jee iño taa naan Suge tu, paac naaje k'booyki naade taad nakgen magal magal kēn *Raa tēdñ ute taar naanjege.» ¹² Nakñ se deel dode ð naade jeel doobm taadñ eyo. Naade taad ute naapa ð: «Kēse tap ðo je ðeekñ ð ðio?» ¹³ Gan jee mētinge se tērec mētn jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ð ðeek ð: «Naade se lē, ðere, aay oonga koono.»

Pier taadjeege tun tus gōtn ese

¹⁴ Kēn Pier jaay booy taar se, naan iñ ðaar ute *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-kalan kuuy se ð uun mindñ raan taadden ð: «Naase Yaudge ute naase jee kēn ingki Jeruzalem ki se, udki bi jiga do taar kēn maam m'asen taada ð nakgen deel paac se 'booy ðkiñki jiga jaayo. ¹⁵ Kēn naase ðki jee se jaay jee kaay koonge num kēse mēt ki eyo, taa ðorse se naaje j'utuki maakñ kaadn mēs ki ðortō. ¹⁶ Num gan nakñ aan se, kēse taar kēn debm taad taar teeco taar Raa ki k'danñ Jōel kēn taado do ðokin se ðo ðorse aanga doobñ ki, kēn taado ð: ¹⁷ Raa ðeek ð:

*Biigen kaam mōtn se, maam m'utu m'ade kōl Nirlum
utu 'bōy do jeege tu paac.*

*Bin se gēnsegen gaabge ute kēngen mēndge se,
utu 'taadn taargen teeco taarum ki*

ð gēnsegen gaan kōdge se

*utu 'kaakñ nakgen kēn maam m'teecn naande ki
jaay m'aden taadn mētinā*

ð bubsege se kic m'utu m'aden taadn maakñ nidege tu.

¹⁸ *Deere, bii kēn se, maam m'ade kōl Nirluma*

utu 'bōy do jee tēdñ naabumge tun gaabge ute kēngen mēndge

ð naade utu taad taargen teeco taarum ki.

¹⁹ *Maam m'utu m'tēdñ nakgen deel doa maakñ raa ki*

ð m'utu m'tēdñ nakñ-kōðge do naan ki,

jeege 'kaakñ mooso, poodo ð ute saa 'kiñ tul tul.

²⁰ *Kōr Mēljege jaay ade ðaa se, bii kēn se kaada 'tēdñ ilim dib*

ð laapa se 'tēdñ aac ðēñ aan gōð mooso.

*Bii Mēljege se 'tēdñ bii kalñ ki ð 'tēdñ bii bēē ðēñ aak eyo,

naðo bii se 'kōl beere jeege tu.

²¹ *Biin se jaay debm eemga Mēljege num,*

naan 'kōñ kaaja.†»

²² Tēr Pier taad ð: «Naase gaan *Israēlge, 'booyki taar maam m'asen taada! Ute Isan kēn iño gēger kēn Nazaret ki ð kēn Raa ðliño gōtse ki se, naase 'jeelki Raase tēdga nakñ-kōðge

† 2:21 Aak Jl 3.1-5.

ute nakgen deel doa daanse ki taa asen taadn tɔɔŋ Raa. ²³ Gaabm se, Raa mala ɔɔnsesin jise ki. Taa do dɔkiŋ tap ɔɔ, Raa se jeele nakŋ naase utu anki tɛdn don ki se. Taa naan se ɔɔ, naase ɔk ɔlinki ji jee *kusinge tu ɔɔ naade ɔaa tup tɔɔliŋ ro kaag ki; ²⁴ num gan Raa se durinoga daan yoge tu ɔɔ ɔɔdɪŋga dona naatn maakŋ yo ki taa yo se ɔk tɔɔgɔ don ki eyo. ²⁵ Taa naan se ɔɔ bugjege *Daud taado metn taar naana maakŋ Kitap ki ɔɔ:

Daayum maam m'aak Mɛljege Raa naanum ki.

Taa naan utu cɛem ki se, maam tap ɔɔ m'beere dɪm ki eyo.

²⁶ ɔɔ maam se maakum-raapo ɔɔ m'ar kaa ute maak-raapuma; kɛn m'ooyga kic ɔɔ, maam se m'ɔnd dom do Raa ki.

²⁷ Taa naai Mɛluma, naai se am kɔŋ kɔŋum maakŋ yoge tu eyo, ɔɔ naai 'kɔŋ kɔŋ mɛdn doi se 'ruum maakŋ ɔɔad ki eyo.

²⁸ Mɛluma, naai ɔɔ taadumga doobm kaaja

ɔɔ daayum naai utu cɛem ki se, maam maakum-raap puk.‡»

²⁹ Ter Pier taad daala ɔɔ: «Gɛnaamgen Yaudge, 'booyki maam m'asen taadn tal. Bugjege Daud se ooyga do dɔkiŋa. Naan j'uun j'ɔliŋga maakŋ ɔɔad ki ɔɔ ɔɔadɪŋ se jaaki kic ɔɔ utu gɔtjege tu ara. ³⁰ Num gan aan gɔɔ naan debm taad taar teeco taar Raa ki se, naan jeele taa Raa se naamga naam taariŋa ɔɔ tɛdga num maakŋ metjiliŋ ki se 'kɔɔdn deb kalaŋ se ɔɔadɔ 'kɔsn gaara gɔɔŋ ki. ³¹ Taa naan se ɔɔ, Daud se, naan jeele *al-Masi se ɔɔadɔ ooyga kic ɔɔ utu duru daan yoge tu. Taa naan se ɔɔ naan deek ɔɔ: «Raa se rɛsin te maakŋ yoge tu eyo ɔɔ ron ɛ, naan ɔŋiŋ ruum te maakŋ ɔɔad ki eyo.» ³² Taa naan se ɔɔ maam m'taadse: Raa se naan duroga Isa daan yoge tu ɔɔ naaje se paac j'aakiŋga ɔɔ naan se utu te kaamiŋa. ³³ Raa uun ɔɔaansiŋga ute tɔɔgiŋa maakŋ raa ki. ɔɔ Raa Bubu se ɛdɪŋga *Nirl Salal kɛn naan taad ɔɔ utu kɛdn jeege tu se. ɔɔ Nirl se ɔɔ kɛn Isa ɔliŋ ɔɔorse ɔɔoy wɔɔk doje ki aan gɔɔ kɛn naase aakiŋki ute kaamse ɔɔ 'booyiŋki ute bise se. ³⁴ Ey num bugjege Daud ɛ ook ɔaa te maakŋ raa ki eyo, gan naan taad ɔɔ:

Mɛljege Raa deek Mɛlum ki ɔɔ: Naai se ɔɔadɔ iŋg do ji daamum ki,

³⁵ ɔɔii kalaŋ maam m'ai tɛdi jee taamooyige paac se,

naai utu kiŋg doɔe ki. §

³⁶ ɔɔŋ gaan Israelge paac 'jeel taar se: Isan naase 'tup 'tɔɔliŋki ro kaag ki se, naan se ɔɔ Raa tɛdɪŋ tɛdga Mɛljege ɔɔ naan ɔɔ al-Masi se.»

Jeege dupu-mɔtɔ took aal maakde do Isa ki

³⁷ Kɛn jeege jaay booy taar ese se, naade maakde tuj kasak kasak ɔɔ naade tɔnd metn Pier ute *jee kaan naabm Isa al-Masige gen kuuy se ɔɔ: «Gɛnaajege naaje tap ɔɔ k'tɛdn roje j'ɔɔ di?» ³⁸ Gɔtn se Pier terlden ɔɔ: «'Terlki maakse ɔɔ nana nana kic ɔɔ ɔŋ ron j'an *batizn ute ro Isa al-Masi, taa Raa an tɔɔl *kusiŋiŋa bin jaay Raa asen ɔɔoy *Nirl Salal dose ki. ³⁹ Taa naan taadga taad ɔɔ utu ade kɔl Nirl Salal dose ki, do gensege tu ɔɔ do jeege tun iŋg dɔɔk te Raa ɔɔ do jeege tun den kɛn Raa ute adeno dan se.» ⁴⁰ Gɔtn se ter Pier taaddenga taarge dena taa aden tɛdn naade 'tooko ɔɔ kaay kaamde. Naan deekden ɔɔ: «Jee duni kɛn ɔɔorse se, ɔɔere, naade se jee kɛn baate Raa! 'Teecki naatn maakde ki taa naase aki 'kɔŋ kaaja.» ⁴¹ Jee kɛn took uun taar Pier se, ɔɔii kɛn se sum ɔɔ k'batizde. Naade se ɔaa ɔaa nakŋ jeege dupu-mɔtɔ ɔɔ naade ɔɔadɔ tum do jeege tun deetn kɛn aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se.

Kiŋg jee Raagen deet deete

⁴² Jee paacŋ kɛn aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade daayum lee booy taargen *jee kaan naabm Isa al-Masige lee dooyde ɔɔ naade iŋg aan gɔɔ gɛnaagen konde kalaŋ ɔɔ bubde kalaŋ. Naade lee ɔs kalaŋ ɔɔ lee eem Raa taa naapki. ⁴³ Ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, Raa tɛd nakŋ-kɔɔbge dena ute nakgen kɛn taad tɔɔŋ Raa. Ute nakgen jaay naade tɛdse ɔl jeege paac ɔɔeer Raa ki. ⁴⁴ ɔɔ jee kɛn aal maakde do Isa al-Masi

‡ 2:28 Aak KKR 16.8-11. § 2:35 Aak KKR 110.1.

ki se, naade ok taarde kalan oo nakn paacn jaay naade okse nig aakin ute naapa. ⁴⁵ Naade dugn naatn ute maakn-gotdege oo ute nakdege oo gursn se naade nig aakin ute naapa oo nanja nanja kic bo j'edfn nakn ken an kaasn kingina. ⁴⁶ Daayum bii-raa naade tus daan boor *Bee Raa ki ute maakn kalan. Naade lee os kalan bee naapge tu oo gotn kosde ki se, naade lee tos ute maak-raapo oo taar dim tap bo, naade ok maakde ki eyo. ⁴⁷ Ken jeege jaay aakde naade ted bin se, naade jede. Oo jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se naade toom Raa, oo te naan se bii-raa Meljege Isa al-Masi lee aaj jeege maakn *kusiinde ki oo daayum jeege ziid do jeege tun aalga kaal maakde don ki se.

3

Pier ute Jan ed lapi debm k-runGuy ki

¹ Bii kalan teger aan kaada moto ken k'lee k'jeem *Raa jaay aas se, Pier ute Jan ook baa daan boor *Bee Raa ki gen keem Raa. ² Gotn se k'juun k'baano baa ute gaaba kalan gotn k'j'oojin tap bo naan k-runGuyu. Gaabm se, bii-raa naade baado lee tol tondin ceε taa doobm Bee Raa ken k'danin taa *Doobm Aak Jiga* se oo bii-raa, naan lee baay baay gotn jeege tun lee baado daan boor Bee Raa ki se. ³ Ken naan jaay aak Pier ute Jan endo kend daan boor Bee Raa ki se, naan baay dim gotde ki.

⁴ Ken naade jaay booy taarin se, gotn se naade ok daara oo ondin kaama tak oo Pier deekin oo: «Terl aakjen tu!» ⁵ Gotn se gaabm se terl aakde oo naan saap maakin ki oo kaadn naane naade an kedn dim. ⁶ Gan Pier deekin oo: «Daab ute pudda se maam m'ok eyo, num nakn maam m'ok se bo, m'aisin keda. M'oo ute ro Isa *al-Masi ken kodn Nazaret se, iin 'lea!»

⁷ Gotn se naan okin ute ji daamina oo uun daarina oo gotn ese sum bo kaam kiricina ute kaam jen se naar seεj daapa. ⁸ Gotn se naan iin kirit oo daara oo baag lea! Naan end ute naade daan boor Bee Raa ki, lea, taala oo toom Raa.

⁹ Jee ute dende paac se aakina ken naan lea oo toom Raa se. ¹⁰ Jee se paac aak jeelina naan bo debm ken lee tingo ceε taa doobm Bee Raa ken k'danin taa *Doobm Aak Jiga* jaay lee baayo se. Ken naade paac jaay aak nakn ted ese se, nakn se deel dode oo okden taad eyo.

*Pier taadjee denge tun daan boor *Bee Raa ki*

¹¹ Gotn se Pier ute Jan naade daar daar metn daab ki oo daabm se k'danin *Daabm Salomon*. Gaabm se kokn naan tokde se ood olden eyo. Gotn se jeege dena aan baado onde taa nakn deel paac se okden taad eyo. ¹² Ken Pier jaay aak jee dengon aan baado gotde ki se, naan deekden oo: «Naase gaan *Israelge, gen di jaay gaabm ese on lapi sum bo jaay naase oksen taad ey se? Naase aakjeki bin se gen di? Gen naase ki num 'saapki oki gaabm ken iin lee se ute toogje lobu, oki j'ok taar Raaje se bo on bo naan on lapi le?» ¹³ Raa gen bubjege *Abraam, gen Isaka oo gen *Yakub se*, naan bo debm ken *nook Isan, debm tedn naabina, ken naase ok alinki kaam ji toogge tu oo ood undinki naan Pilat ki. Ey num Pilat se, je ano koodn kol. ¹⁴ Naan le, debm *salal oo debm daan ki naan Raa ki, gan naase 'baatinki oo 'jeki debm tol jeege se bo, j'asesin koodn kol. ¹⁵ Num Mel-kaaja tap bo, naase 'toalinki. Gan Raa se durinoga daan yoge tu oo naaje se j'aakinga ute kaamje. ¹⁶ Anum gaabm naase aakinki naanse ki ese se, naase paac 'jeelinki. Naan jaay on lapi se ute ro Isa, taa naaje j'aalga kaal maakje don ki.

¹⁷ «Num borse, genaamge, maam m'jeele nakn naase ute magalsege 'tedinkiro se, naase 'jeel okkiro te metin eyo. ¹⁸ Gan taar ken Raa olo jee taado taargen teeco taarin ki taado se bo, aanga doobin ki ken oo: *al-Masi baadoga num, utu 'dabara. ¹⁹ Bin se naase 'terlki maakse oo 'baakiro gotn Raa ki, taa naan asen tol *kusiinse. ²⁰ Bin jaay Meljege Raa asen kedn gotn tol maaka oo utu aseno kol Isa, naan bo al-Masi ken Raa beer oodsese. ²¹ Kor

* 3:13 Aak Ekz 3.6, 15.

se, Isa king maakŋ raa ki bini 'kaan 6ii ken Raa 'tənd ɗaapm nakge paac 'tɛdn kiji. Kɛse 6o nakŋ ken jee salal ken taado taargen teeco taar Raa ki taado do ɗəkiŋ se. ²² Ey num *Musa kic taadoga taad ɔɔ: *Maakŋ gɛnaasege tu se, Mɛlse Raa utu aseno bɛɛr kɔɔdn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gɔɔ maama, ɔɔ taar ken naan utu asen taadn paac se, 'booy uuniŋki.* †
²³ Ɔɔ *debm jaay baate booy kuun taariŋ se, maakŋ jeenge tu se j'an kɔkŋ kutn naatn.* ‡

²⁴ «Jee taad taar teeco taar Raa ki paacŋ iino do Samuel ki ute jeegen ɓaado mɛtn naan ki se, taadoga taa nakgen ken ɓorse aanga se kici. ²⁵ Gɛnaamge, naase se 'gaan jee ken taad taar teeco taar Raa ki do ɗəkiŋa ɔɔ ɗɔɔkŋ ken *Raa ɗɔɔko ute bubsege se, ɗɔɔk ute naase kici. Taa naan se 6o, naan taad Abraam ki ɔɔ: *Ute mɛtjil naai se, maam m'tɛdn bɛɛ mɛtjil jeege tun do naan ki paac.* § ²⁶ Deet deet se Raa ɔɔdo debm tɛdn naabiŋ Isa se naase gaan Israɛlge tu. Naan ɔliŋo se taa asen tɛdn bɛɛ ɔɔ bin se naŋa naŋa kic 6o 'tɛrl naaga do nakge tun jig ey ken naan lee tɛdn se.»

4

*Pier ute Jan naan Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge*

¹ Kaad ken Pier ute Jan utu taad jee ɗenge tu ɓort sum 6o, *jee tɛdn serke Raage tun mɛtiŋge, magal jeegen iŋg ɓɔɔb *Bee Raa ɔɔ ute *Sadusegen mɛtiŋge ɓaado ɔŋɗe. ² Gɔtn se naade aak Jan ute Pier se maakde taarde dode ki pirin, taa naade dooy dooy jee ɗenge ɔɔ taadden ɔɔ aan gɔɔ *Raa duro Isa daan yoge tu se, jee ooyga kooy kic 6o, naan utu aden dur bin kici. ³ Gɔtn se naade tɔkde ɔɔ ɓaa ɔmbde tood iip ɗangay ki taa kaada se ɓaaga. ⁴ Ute naan se kic 6o, jeegen booy taar Pier ute Jan se maakde ki se jeege ɗena took uun taar se ɔɔ gɔtn se jee aal maakde do Isa ki se ziid ɓaa ɓaa nakŋ gaabge dupu-mii.

⁵ Gaŋ mɛtbeenki se, magal Yaudge ɔɔ magal taa ɓeedege ute jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, naade tus maakŋ gɛgɛr ken Jeruzalem ki. ⁶ Maakde ki se gaabm ken k'danin Annan se, naan 6o *magal jee tɛdn serke Raage tu, Kayip ute Jan ɔɔ Alekzander ute jee kuuy se, naade paac se jee maakŋ ɓee magal jee tɛdn serke Raage tu ɔɔ naade paac utu gɔtn ese kici. ⁷ Gɔtn se naade ɔɔdo Pier ute Jan se maakŋ ɗangay ki ɔɔ ɓaandeno naande ki ɔɔ tɔnd mɛtde ɔɔ: «Gaabm se, naase ɛdiŋki lapi se ute ro naŋa ɔɔ tɔɔŋ se tap 6o, naase ɔŋiŋkiro gay?» ⁸ Gɔtn se Pier, ken *Nirl Salal ɗoocga ɗooc maakiŋ se, taadden ɔɔ: «Naase magal Yaudge ute magal taa ɓee Yaudge se, ⁹ jaaki naase 'ɓaanjekiro naanse ki se gɛn tɔnd mɛtje taa gaabm ken k-runɗuy jaay ɔŋ lapi se. Ɔɔ naase 'je aki jeele ute ɗoobm gay jaay 6o gaabm se ɔŋ lapia. ¹⁰ Naase jeege paac ɔɔ naasen paacŋ gaan *Israɛlge se 'jeelki ute ro Isa *al-Masi ken kɔdn Nazaret, ken naase 'tup tɔliŋki ro kaag ki jaay, Raa durinoga daan yoge tu se, ute tɔɔŋ Isan se 6o, gaabm ɗaar naanse ki se ɔŋ lapia. ¹¹ Taar se k'raaninŋa raan maakŋ Kitap ki ken ɔɔ:

Ko ken naase jee kiin ɓeege baatiŋki jaay ɔɔd undiŋki naatn se, naan se 6o ken tɛdga ko ken gakiŋ bea.*

Ko ara se, taad te Isa. ¹² Taa naan se 6o 'booyki m'asen taada, ken ɛɗ kaaja se, Isa kalin ki sum. Ey num, do naan ɔɔ ute magalin se, Raa ɔŋ ɔlo te nam gam kuuy ken 'kaajŋ jeege eyo.» ¹³ Naan ken se jee ken lee aak mɛtn taar jeege se booy taar ken Pier ute Jan jaay taad ɓeer ey paac paac se, taar se ɔkden taad eyo, gaŋ naade saapm ɔŋiŋ Pier ute Jan se jee bin sum, ɔŋ dooy te ɗen eyo. Naɓo naade jeele, naade se jee leedoga ute Isa. ¹⁴ Ken naade jaay aak gaabm ken ɔŋ lapi jaay ɗaar ɗaar cɛɛde ki se, taar ɗim ken naade aden tɛrl tap 6o ɔŋ eyo.

¹⁵ Gɔtn se naade taad ɔɔ: «Pier ute Jan se, k'l'ɔɔd k'teecdɛ naatn maakŋ ɓee ken k'lee k'l'jaak mɛtn taarge se.» Ɔɔpɗen naade Yaudgen jee kaakŋ mɛtn taarge se 6o taad ɗɔɔk taarde ute naapa. ¹⁶ Gɔtn se naade taad ɔɔ: «Jee se tap 6o j'adeki tɛdn ɔɔ ɗi? Taa jee Jeruzalem ki paac se ɛ, booyga nakŋ-kɔɔbm naade tɛɗ se. Ɔɔ nakŋ-kɔɔbm se ɛ tood tal

† 3:22 Aak Dt 18.15-16. ‡ 3:23 Aak Lb 23.29. § 3:25 Aak Jen 22.18 ɔɔ 26.4. * 4:11 Aak KKR 118.22.

j'aki kəŋ naaj do ki eyo. ¹⁷ Num naaje se k'je eyo kən taar se jaay 'wəəkŋ jeege an booy paac se. Bin se j'aacdeki kaama taa naade məətn ro Isa se j'ənte taadŋ nam ki.» ¹⁸ Gətn se naade danjo Pier ute Jan əə aacden kaama əə: «Naan ki se məətn ro Isa se ənte 'taadŋki nam ki əə ənte 'dooyki jeege ute mətn taar se!» ¹⁹ Gan gətn se Pier ute Jan tərlden əə: «Gən naase ki num naan Raa ki se, kən gay 6o doobiŋa? K'booy kuun taar naase ləbu k'booy kuun taar Raa lə!» ²⁰ Deer num, naaje se k'kəŋ do eyo do nakge tun naaje j'aako ute kaamje əə k'booyo ute bije se.»

²¹ Gətn se Pier ute Jan se jee kaakŋ mətn taargen Yaudge se tər aacden kaama daala jaay 6o təəd təde. Naade əŋ te doobm kən aden dabar eyo, taa naade beer beer jee denge tu əə do nakge tun deel se jeege paac *nook Raa. ²² Anum gaabm kən Pier ute Jan tēdn nakŋ-kəəbə jaay naan əŋ lapi se, naan baariŋ cir si-səə.

Jee Raage tənd mətn Raa taa aden kēdn kaay kaama

²³ Kən Pier ute Jan jaay k'təəd k'tədeno se, naade baado əŋ jeedege əə taadden taargen kən *magal jee tēdn sərke Raa ki ute magal taa bee Yaudge taaddeno se. ²⁴ Kən jeedege se jaay booy taar Pier ute Jan se, naade iin taa tənd mətn Raa ute maakŋ kalan deek əə: «Raa Sidburku, naai 6o debm aalo maakŋ raa ute do naanə əə baarge əə ute nakgen maakde ki se paac. ²⁵ Buli bubje *Daud se, naai 6o debm eđiŋo *Nirl salal əə Nirl Salal ese 6o kən əliŋ taado əə:

Jee do naan ki ute mətjildege paac tap 6o iŋg 6o gən je taamooyo

əə dək taarde kalan gən tēdn nakŋ əs aay ey se tap 6o, taa dī?

²⁶ *Gaarŋgen do naan ki daap rode gən tēdn bəəə;*

əə magalgen do naan ki tusu

taa baatn Məljege Raa ute gaar kən naan beer əndiŋo se.†

²⁷ Deere, taar se taar mət ki. Maakŋ geger kən Jeruzalem ki se, *Erod ute Pons Pilat, tus dək taarde kalan ute jee kən Yaudge ute kengen Yaudge eyo taa baatn Isa debm tēdn naabi salal kən naai 'beer əđiŋo. ²⁸ Bin se ute təəgi se, naai uunoga doa əə naade tēdiŋa aan gəə kən naai maaki jen rə ki. ²⁹ Məlje, naai aaka kiibm kaacŋ kən naade iib aacje naajen k'bulige se, bərse eđjen gaab-təəgə taa k'taadŋ taari kic 6o k'beer eyo. ³⁰ Taad təəgi jeege tu, ute ro Isan debm tēdn naabi salal se, eđ lapi jee kəəŋge tu əə 'tēdn nakŋ-kəəbge ute nakgen deel doa.» ³¹ Kən naade jaay eem Raa aas se, gətn naade tusn ro ki se naanə tea. Gətn se naade paac Raa doocde ute Nirl Salal. Əə gətn se naade baag taadŋ taar Raa jeege tu beer eyo.

Jee Raage nig nakdege ute naapa

³² Jee kən aal maakde do Isa *al-Masi ki ute dende se, naade iŋg ute maakŋ kalan əə taarde kic 6o kalan. Maakde ki se nam jaay 'taadŋ əə nakŋ se gən maama se gətə. Num gan nakŋ naade ək paac se əmbiŋ taa naapki. ³³ Ute təəgŋ Raa se, *jee kaan naabm Isa al-Masige se taad jeege tu tap 6o beer eyo əə: «Məlje Isa se duroga daan yoge tu əə naaje j'aakiŋa ute kaamje.» Gətn se jee Raage paac se Raa tēddenga bee den aak eyo. ³⁴ Maakde ki se nam tap 6o dīm daayiŋ eyo. Taa jee ək maakŋ-gətə ute beege se dugiŋa əə baano ute gursiŋa. ³⁵ Əə gursn ese se naade baado eđiŋ ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu. Əə nanə nanə kic 6o, j'eđiŋ nakŋ kən an kaasn kiŋiŋa.

³⁶ Maakde ki se, gaaba kalan roŋ Yusup kən jee kaan naabm Isa al-Masige danŋ ute ro Barnabas. (Barnabas se je deekŋ əə: goon eđ kaay kaama jeege tu.) Naan se mətjil gən Ləbige əə naan j'oojiŋ taa naan Sipir ki. ³⁷ Naan se dugŋ ute maakŋ gətiŋa əə gursiŋ se, naan baado eđiŋ ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu.

5

Ananias ute Sapira tēd taar-kəəbə

† 4:26 Aak KKR 2.1-2. Gaar ese je taad ute *al-Masi.

¹ Num gan maakde ki se, debm kuuy ron Ananias ute mendin ron Sapira, naade se ok gata. Do naade se dook taarde kalan baa dugn ute gatde se naata. ² Naan ute mendin se, gursn se naade gaan ute metina do gata se gaabin baan ute gursn dop se, ji *jee kaan naabm Isa al-Masige tu. ³ Gata se Pier deekin do: «Ananias, gen di jaay naai on *Bubm sitange baado end dooc maak ki bin se? Ken 'gaanjo met koom gursi gati ki se kese taar-koom ken naai 'ted se tedn *Nirl Salal ki. ⁴ Ken dugn te ey le gata se gen naai tap ey la? Do ken naai jaay duginga kic num, gursin se gen naai ey la? Ken oli jaay taad taar-koom se gen di? Taar-koom ken naai tedin se, 'tedin jikilimge tu eyo, gan naai tedin *Raa ki.»

⁵ Ken jaay Ananias booy taar se, naan aal ooc ooyo do jeegen paacn jaay booy labar ese se, beere baa okde tak tak. ⁶ Gata se, gaan kodge baado teelin ute kala do uun baa olin maakn iib ki.

⁷ Ken nakn se deel jaay baa baa nakn ler mata se, mend Ananias baado end gata jee kaan naabm Isa al-Masige tu se; nabo nakn ken aan do gaabin ki se, naan jeel eyo. ⁸ Gata se Pier tesin do: «Gatsen naase 'dugin ki se, kese bo gursin paac sum ne?» Menda took do: «Yee. Kese bo gursina.» ⁹ Gata se Pier terlin do: «Gen di jaay naai ute gaabi 'dookki taarse gen naam *Nirl Raa se? 'Booyo! Jee ken olo gaabi maakn iib ki se aanga taa doob ki. 'Booy gata jede! Naade utu baado ai baa kuun kali naai kici.»

¹⁰ Gata ese sum bo, menda se naar ooc ooy naan Pier ki. Ken gaan kodge jaay aan se, naade end se onin naan ooyga do naade uun baa olin maakn iib ki ce gaabin ki. ¹¹ Gata se jee *egliz ki paac ute jee kuuy paac jaay booy labar ese se, naade beere baa okde tak tak.

**Jee kaan naabm Isa al-Masige ted nakn-koomge dena*

¹² Raa ol jee kaan naabm Isa al-Masige se ted nakn-koomge dena ute nakgen deel doa naan jeege tu. Naade paac taarde kalan do lee tus metn daabm Salomon ki. ¹³ Anum jee kuuy se nam tap bo took gen tum te naade eyo; gan jee denge se lee toom jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se. ¹⁴ Ute naan se kic bo jeege dena, mendge ute gaabge, took aal maakde do Isa al-Masi ki do baado ziid do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se. ¹⁵ Taa nakn-koomgen jee kaan naabm Isa al-Masige lee ted se, ol jeege teecno ute jee koomge tuun taaldeno do danalge tu ey le do raagge tu; naade baado tondden do doobge tu, taa ken Pier deel deel jaay nirlin deebga dode ki se, som maakde ki se, nam kalan utu 'kon lapia. ¹⁶ Gata se jeegen kuuy kic bo dena ken iino maakn naange tun ken ce geger ken Jeruzalem ki, naade baano ute jee koomdege do jee ken ok koon sitange. Gata se naade paac on lapia.

**Jee kaan naabm Isa al-Masige k'tak k'j'ombden dangay ki*

¹⁷ Do nakge tun ted se, *magal jee tedn serke Raa ki ute *Sadusegen ute naan se, tedn maak-kilimi ro jee kaan naabm Isa al-Masige tu do gata se naade iin rode ki. ¹⁸ Gata se naade tak ombden dangay ken k'lee k'takn k'tal jeege. ¹⁹ Gan maakn noor ki se, *koon Raa baado toon ute kaam taar dangayge se naatn do doo teecdeno naatn do deekden do: ²⁰ «'Baaki daan boor *Bee Raa ki do 'taadki taargen paacn ken ed kaaja se jeege tu.» ²¹ Gata se naade took do taar koon Raa ki do tanonin noonin sum bo, naade baa daan boor Bee Raa ki do naade baag dooy jeege gata ese.

Ken *magal jee tedn serke Raage tu ute jeenge jaay aan gata naade lee aakn metn taar jeege se, naade danjo magalgen taa bee *Israelge tu do ute jeegen lee aak metn taar Yaudge se, gata se naade tusu do ol do k'baa k'toodo jee kaan naabm Isa al-Masige se naatn maakn dangay ki do k'baandeno. ²² Num jee ken j'olde naaba taa baa kaakn jee dangayge se, naade aan se onden te eyo. Gata se naade ok terl baado on jee oldeno se do taadden metn taar nakgen deel se paac do: ²³ «Ken naaje jaay j'aan se, k'jon kaam taar dangayge se k'gaasinga gaas ute lekerle do jee ken lee boob jee dangayge se le, daar daar taa-doob ki. Nabo ken naaje jaay k'tood kaam taara se, j'on te nam maak ki eyo.» ²⁴ Ken magal jeegen lee boob Bee Raa ute magal jee tedn serke Raage tu jaay booy taar se, gata se taar naade

'taad tap 6o jeel eyo. Anum naade tond metn naapa do nakge tun deel se. ²⁵ Gan gōtn se deb kalan iino daan boor Bee Raa ki baado taadden o: «'Booyki, beer, jeegen naase tok ombdeki dangay ki se, boorse naade utu daan boor Bee Raa ki o daar dooy dooy jeege.» ²⁶ Gōtn se magal jeegen lee boob Bee Raa se iin baa ute jeenge tok baandeno ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, nabo ute taa toog eyo, taa naade beer beer jee dange tu o som aden tund te ko cere.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge

²⁷ Ken jee ken lee boob jee dangay ki jaay tok baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun jee kaakn metn taarge se, gōtn se *magal debm tedn serke Raa ki teesde o: ²⁸ «Naaje k'gaassen j'oo anten 'dooyki jeege ute ro gaabm se bin ey la? Aakki nakn naase 'tedki se jaayo? Jeegen Jeruzalem ki se e, naase 'taad 'doodekiga paac. Naase 'je aki kol moosn gaabm se 'koom mindje ki.» ²⁹ Gan Pier ute jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy terlden o: «Beeeki num, nakn ken Raa maakin jen ro ki se 6o, j'an ted jaay k'tedn nakn ken jikilimge maakde jea. ³⁰ Naase 6o jee ken tup toolki Isa ro kaag ki, gan Raa bubjege, durinoga daan yoge tu, ³¹ o uun baa ondinga do ji daamin ki, o tedn naan 6o tedga gaar jeege o Debm Kaajn jeege taa koodn doobo gaan *Israelge tu gen terl maakde, o Raa aden tool *kusiinge. ³² Do nakge tun deel paac se, naaje k'saadinge o *Nirl Salal ken Raa ed jeege tun tookga taarin se, kic 6o saada.»

³³ Ken naade jaay booy taar se, maakde taarde pirin aan goo aki doobo, o naade je aden toob. ³⁴ Num gan gaaba kalan naan kod *Parizi, naan maakn Yaudge tun jee kaakn metn taarge se kici o naan se ron Gamaliel. Naan se debm jeel taad tookn metn Ko Taar Raa gen Yaudge o gaan Israelge paac aalin maak ki. Naan iin daar naan jeege tun se o taadden o: «Jee se, oodeki naatn jaayo.» ³⁵ Ken jee kaan naabm Isa al-Masige jaay j'ood k'teedden naatn sum se, naan taadden o: «Naase genaamgen gaan Israelge, ondko kondoo do nakge tun naase 'je aki tedn do jeege tun ese. ³⁶ 'Jeelki, goor goor ara sum 6o, gaaba kalan k'danin Tedas. Naan se ted ron aan goo debm k'jeel jeel gotina ol gaabge baa baa nakn kaar-soo se baa metin ki. Gōtn k'toolin sum se, gaabgen metin ki se aan wooko o naabde se e daara. ³⁷ Ter kaad ken magal jee taa naan *Rom ki jaay iin taa medn jeege se, naan ken se, gaaba kalan kod Galile k'danin Judas se, naan kic ted jeege dena baa metin ki. Ken naan jaay k'toolin se, jee metn naan ki se kic 6o aan wooko. ³⁸ Boorse, maam m'je m'asen taada: oodki dose dokoo ro jeege tun ese, ondeki naade baa. Ken nakn naade ted se jaay gen jikilimge sum e, utu 'daar kalin ki. ³⁹ Num, ken nakn naade ted se jaay gen Raa e, naase anki kon daar eyo! Ondki kondoo, som baa naase aki tedn jee taamooy Raage!» Gōtn se naade took uun taarina. ⁴⁰ Naade ol k'dan k'baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige se o gōtn se naade ol j'ondden ute meeje o gaasde o j'onte taadn ro Isa *al-Masi se nam ki, o bin jaay 6o naade tood toode. ⁴¹ Ken jee kaan naabm Isa al-Masige jaay teeco gōtn ese se, maakde-raap sakan taa Raa se onde naade se jee an kaasin gen dabar taa Isa. ⁴² Ute naan se kic 6o, sii-raa daan boor *Bee Raa ki o maakn beege tu se, naade daayum lee dooy jeege o taadden Labar Jigan gen Isa se jeege tu. O jeege se, naade lee taadden o: Isa se 6o, al-Masi.

6

Maakn jeege tun maakn *egliz ki se k'beer k'tood jeege cili gen tedn naaba

¹ Anum kaad ken se jee aalga maakde do Isa *al-Masi ki se ziid ted dena, baa ute naande. Num gan maakde ki se, Yaudgen taad taar Grek se taad naan ki ro Yaudge tun taad taar naande mala se. Taa aanga gōtn k'nign naka mend-daayge tu se, mend-daaygen taad taar Grek se, k'lee k'dirigde dirigi. ² Gōtn se *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-di se, dan tus jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se paac o deekden o: «Naaje se j'kon kon gen taadn taar *Raa jeege tu jaay 6o k'baa lee nign nakn kosoo jeege tu eyo. ³ Taa naan se

gennaamge, maakse ki se 'bæer 'tɔɔdki gaabge cili ken jeege aalde maak ki ɔɔ maakde dooc te *Nirl Salal ɔɔ jee jeel-taara. Bin se naaje jee kaan naabm Isa al-Masige se, naabm se j'adesin kɔn kaam jide. ⁴ ɔɔ naaje se le j'kɔn roje paac gen keem Raa ɔɔ gen taadn taar Raa jeege tu.»

⁵ Jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ken tus gɔtn ese paac se, took do taarde ki se. Gɔtn se jaay naade bæer ɔɔd Etien; naan se debm ken aal maakin paac do Raa ki ɔɔ maakin dooc ute Nirl Salal. Naade bæer tɔɔdo Pilip, Prokor, Nikanor, Timon, Parmenas ɔɔ Nikolas ken kɔd Antios ken tedga ron kɔd Yaudge se kici. ⁶ Jee tus gɔtn ese baano ute jeegen k'bæer k'tɔɔdden cili se naan jee kaan naabm Isa al-Masige tu ɔɔ naade eemden Raa ɔɔ tɔndden jidege dode ki.

⁷ Naan ken se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, taad wɔɔk taar Raa se jeege tu. ɔɔ jee ken jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ziid ted dena maakn gegær ken Jeruzalem ki. Gɔtn se, *jee tedn serke Raage tu se kic dena baado took aal maakde do Isa al-Masi ki.

Jeege baado kɔkn Etien

⁸ Etien se, Raa tedinga bæena ɔɔ edinga tɔɔgɔ gen tedn nakgen deel doa ute nakn-kɔɔbgen magal magala naan jeege tu. ⁹ Gan do nakge tun naan ted se bii kalan Yaudgen iino gegær ken Siren ki ute kengen iino gegær Aleksandri ki, naade lee tus tus maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Bee se k'danin *Bee Yaudgen j'ɔɔddenga kɔɔd dode maakn bul ki* ɔɔ naade lee tum ute Yaudgen iino taa naan Silisi ki ute gen Azi ki. Gɔtn se naaden jee gɔtɔ kaam ɔɔ se paac baag naajn ute Etien, ¹⁰ ɔɔ taar jaay *Nirl Salal ɔɔlin naan taadden se, taar naade 'kɔn jaay an terl tap ɔɔ, naade ɔn eyo, taa jeel-taar Etien se, Nirl Salal ɔɔ edin.

¹¹ Aan gɔɔ taar naade an terl kic ɔɔ ɔn ey se, gɔtn se naade goon baa rejo jee taar-kɔɔbge ɔɔ naade paac baado taad ɔɔ: «Naaje se k'booyga te bije taar ken jaay Etien lee taad taar ing kus ro *Musa ki ɔɔ ro Raa ki se.» ¹² Gɔtn se naade ɔɔs metn jeege dena, metn magal taa bee Yaudge ute metn jee jeel taadn tɔɔkn metn Ko Taar Raage tu ɔɔ naade baado ɔkina ɔɔ baansin naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge. ¹³ Gɔtn se naade taad taar-kɔɔbɔ ro Etien ki daala ɔɔ: «Aakki gaabm daar se, naan ɔɔ debm ken lee taad taargen ing kus ro *Bee Raa ki ɔɔ ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki.» ¹⁴ Naade taad ɔɔ: «Naaje se k'booyga booy ute bije ken naan deek ɔɔ Isan kɔd Nazaret se utu an tɔɔkn ute Bee Raa se naata ɔɔ ro nakge tun Musa dooyjeki se le, naan utu an terl 'tedn kuuy.» ¹⁵ Ken jee paacn ing maakn bee ken Yaudge lee aakn metn taarge se, naade paac ɔnd kaamde tenen Etien ki ɔɔ naade aak daan kaamin se tec aan gɔɔ daan kaam *kɔdn Raa.

7

*Etien taad taara naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge*

¹ Gɔtn se *magal debm tedn serke Raa ki tɔnd metin ɔɔ: «Taar k'taad roi ki se, met ki ne?» ² Etien terlden ɔɔ: «Bubumge ute gennaamge, udki bi jiga do taar ken m'asen taad se. Kaad ken *Abraam utu ing king taa naan ken Mezapotami ki se, naan ken se naan taad te taa deetn gegær ken Aran ki ey ɔɔrtɔ, gɔtn se ɔɔ *Raa te magalin teec naanin ki, ³ naan deekin ɔɔ: *Iin ɔn naanji ute taasige ɔɔ 'baa taa naan ken maam m'ai taada.*» ⁴ Gɔtn se Abraam iin ɔn taa naan Kaldege ɔɔ baa ing Aran ki. Ken bubin jaay ooy se, Raa deekin ɔɔ: «Iin ɔn gɔtn ese,» ɔɔ naan iin baa ing taa naan ken ɔɔrse naase utu ingki maak ki se. ⁵ Ken naan jaay aan gɔtn ese, Raa taadin ɔɔ utu an kedn taa naan ese ɔɔ naan se 'kɔɔpm metjilin ki. Gan kaad ken se gɔtɔ ɔɔkɔ kic ɔɔ, Raa edin te eyo ɔɔ gɔtn naan an kɔsn metin kic ɔɔ gɔtɔ. Ter naan ken se, Abraam goono kic ɔɔ ɔk eyo. ⁶ Raa taadin ɔɔ: *Metjilin se utu baa king taa naan jeege tu ɔɔ jee se utu aden tedn bulu ɔɔ aden dabar gen baara kaar-ɔɔ.*† ⁷ Gan jeegen utu aden tedn bulu se, Raa deek ɔɔ: *Jee se, maam m'utu m'aden kɔjn ɔɔdɔ dode ki ɔɔ ken nakgen se jaay*

* 7:3 Aak Jen 12.1. † 7:6 Aak Ekz 3.12.

deelga num, metjili se utu ade teecn maakη naanη ken se ḏ *utu ade baa am lee keem gōtn ara.*‡

⁸ Gōtn se *Raa ḏōk ute Abraam taadīn ḏ ḡ'oj pōndō§. Bin ḡo Abraam oojn gooniḡ Isaka ḏ ken Isaka jaay j'oojīn ḏk ḡii marta se, naan ḡjīn pōndō. Ḍo Isaka kic ḡo ḡjīn pōndō gooniḡ *Yakub ki ḏ Yakub tōj pōndō ḡeninge tun gaabgen sik-kaar-dio. Naade se ḡo bugjege.

⁹ «Gōtn se bugjege se tēd maak-kilimi ro ḡenaade Yusup ki ḏ naade ḏk baa dugīn jī jeege tu ḏ jee se uun ḡaansīn Masar ki. Gaḡ Raa se utu te naana, ¹⁰ ḏ naan ḏdīn naatn maakḡ nakge tun ḏn ken aan doḡ ki se paac. Naan ēdīn jeel-taara ḏ tēdīn tēd debm mēteke ḏ Gaar magal ḡen Masar se aakiḡ se tōlīn. Taa naan se ḡo, naan ḡndīn magala taa naan Masar ki ḏ ḡnīn beēn paac kaam jīna. ¹¹ Gaḡ cōkō se, ḡo end taa naan ken Masar ute magaliḡa ḏ maakḡ taa naan *Kanan ki kici. Bo se tōl dabar jeege dēna ḏ bugjege se je nakḡ kōsō kic ḡo ḡḡ eyo. ¹² Ken Yakub jaay booy j'ḏo nakḡ kōsō utu Masar ki se, deet se naan ḏ bugjege ḡen baa dugḡ nakḡ kōsō. ¹³ Ter naan ḏlden ḡen k-dige ḏ naan ken se, Yusup tēd ḡenaange aak jeeliḡa ḏ gōtn se sum ḡo, k'ḡaa k'taad metjil Yusup se Gaar magal ken taa naan Masar ki se. ¹⁴ Yusup ḏ danḡo bubīn Yakub ken iḡg taa naan Kanan ki ḏ naan ḡaado ute jeenḡen maakḡ beēn ki paac, ḏ naade paac se jeege sik-cili-kaar-mii.

¹⁵ «Ken Yakub jaay booy se, naan iīn baa ute jee maakḡ beēn ki paac taa naan Masar ki. Naan ute bugjege se, naade tiḡg gōtn ese bini ooy maak ki. ¹⁶ Yodege se, naade tōs ḡaanden ḡeḡer ken Sicem ki ḏ baa tōlden maakḡ iīḡ ken Abraam dugīn jī gaan Omorge tu ute pudda taa naan Sicem ki se.

¹⁷ «Aan ḡḏo kaadn taar ken Raa taad Abraam ki aan kaan ḏoobiḡ ki se, jeejegen iḡg taa naan Masar ki se, dir ziid tēdga dēna. ¹⁸ Naade tiḡg bini aan do gaar ken kuuy ḡen Masar ken jeel Yusup eyo. ¹⁹ Gaar se, naan deb pitini ḏ ḡerlo jeejege. Naan dabardeno ḏ tēdden utu taa tōḡḡ ḏ ḏlden naade bini ḡḡ ḡendege naatn taa 'kooyo.

²⁰ «Kaad ken se ḡo, j'oojīn *Musa. Naan se goon aak bēe ken tōl Raa ki. Naan tiḡg beē bubīn ki se laapa mōtō. ²¹ Ken bubīn ute koḡ jaay baa ḡndīno naatn ḏ rēsino se, gōtn se goon Gaar magal Masar ki ken mēnda se, baa ḡjīna. Naan uun ḡaansīn beēn ki ḏ ḡkiḡ kaadīn ki aan ḡḏo gooniḡ mala. ²² Musa k'dooyīn ute nakgen jee Masar ki jeel paac se, ḏ naan tēd debm jeel-taara ḏ jeel tēdn nakgen jīḡa jīḡa.

²³ «Ken Musa jaay ḡaariḡ aas si-ḏḏ se, naan uun doa ḡen baa kaakḡ ḡenaanḡen, gaan *Israelge. ²⁴ Ken naan jaay iīn baa kaakḡ ḡenaanḡen gaan Israelge se, naan ḡḡ kōd Masar dabar dabar ḡenaan kōdn Israel. Gōtn se naan ḡaanḡo naaka, oociḡ metiḡa ḏ tōnd tōl ute kōdn Masar se. ²⁵ Bin se Musa saap ḏ tēdn bin sum ḡo, ḡenaanḡen gaan Israelge se 'jeele, naan se Raa ḡo ḡliḡo taa aden kōdn dode. Num gaḡ naade se ḡḡ jeel ḏk te metiḡ eyo. ²⁶ Metbeenki se, naan ḡḡ ḡenaanḡen gaan Israelge dio tēd tēd taara ute naapa. Gōtn se naan je aden tēdn num naade kōkḡ taasa ute naapa deekden ḏ: «Mēdumge, naase lē 'ḡēnaa naapge, num ḡen dī jaay naase 'tēdki taara ute naapa se?» ²⁷ Num gaḡ debm ken dabar dabar debīn se ḡt ḏl Musa naatn ḏ deekiḡ ḏ: «Naai se, ken ḡndi magala ḡen kōjḡ bōḡḡo doje ki tap ḡo, nanḡa?» ²⁸ Lō naai 'je am tōl aan ḡḏo ken terko naai 'tōlo kōd Masar se lē?» ²⁹ Ken Musa jaay booy taar se, naan beere ḡkiḡa ḏ naan iīn aan baa iḡg taa naan Madian ki aan ḡḏo cēke. Ḍo gōtn naane se ḡo, naan toojo gaanḡen gaabge dio.

³⁰ «Ken naan jaay tiḡg aas ḡaara si-ḏḏ se, ḡii kalan naan iīn baa do kōd-ḡaar cēe ko ken k'danīn Sinai ḏ gōtn se Raa teeciḡ naaniḡ ki aan ḡḏo *kōdn Raa ḏ naan aakiḡ se aan ḡḏo rōḡḡ pōodo ḏk kōk maakḡ jī kaag ki.

³¹ «Ken Musa jaay aak rōḡḡ pōodo ḏk maakḡ jī kaag ki ḏ jī kaag se ḏs ey se, naan aak se ḡkiḡ taad eyo. Gōtn se naan iīko ḡḏḡḡ taa an kaakḡ kōkō. Gaḡ naan booy mind Mēljege Raa ken taadīn ḏ: ³² *Maam ḡo m'Raa ḡen bugi, Abraam, Isaka ḏ Yakub.*† Gōtn se, naan niriḡḡ teece ḏ rōḡḡ pōodn ken ḏk kōk maakḡ jī kaag ki se kic ḡo, naan je an kaak eyo.

‡ 7:7 Aak Jen 15.13-14. § 7:8 *Kōjḡ pōnd ara se ḡo, kese nakḡ kaakḡ jeel ken taad ḏ *Raa ḏōkga ute Abraam.

* 7:28 Aak Ekz 2.14. † 7:32 Aak Ekz 3.6.

³³ Gətn se Meljege Raa deekiñ ə: 'Təədn ute saai jei ki se naatn, taa gətn naai 'daar se, naan gətn *salal.‡ ³⁴ Deere, kəədn yeəbm jeemge jaay lee əd yeəbde Masar ki se, maam m'aakga ə daayden naade ing daay deş deş se kic 60, maam m'booyga. Ə m'bəy m'baado se taa m'je m'aden kəədn dode. Ə bərse naai iin baado, maam m'je m'ai kəli taa naan Masar ki.Š»

³⁵ Tər Etien taaddən daala ə: «Musan kən gaan Israəlge əd undiñ jaay deekiñ ə: Naai se kən əndi magal gen kəjn bəəəə doje ki tap 60 nanə? Naan se 60 kən Raa ute doobm kədn Raa teeciño naaniñ ki maakñ ji kaag ki se 60, kən tēdga magalde ə debm kəədn dode. ³⁶ Musan ese 60 əddən naatn taa naan Masarge tu ute nakñ-kəəbge ə ute nakgen deel do kən naan tēdo. Tər naan tēdo nakñ-kəəbge kaad kən naan gaanđeno Baar Ace ute kən naade tingo do kəđ-baar ki baara si-sə se kici. ³⁷ Musan ese 60 kən tər taado gaan Israəlge tu daala ə: Raa utu aseno bēer kəədn maakñ genaasege tu se, deb kalan kən utu 'tēdn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gəə maama.† ³⁸ Musan se 60, kaad kən gaan Israəlge tus do kəđ-baar ki se, debm kən daar daan bugjege tu ute kədn Raa kən daar taadiñ do ko kən Sinai ki. Naan 60 debm kən Raa taadiño taargen əđ kaaja jaay naan baado taadjesiñ ki se. ³⁹ Num gan bugjege se baate tookñ kuun taariña, ə naade əd undiña. Ə maakñ maak-saapde ki se, naade je kəkn tər Masar ki. ⁴⁰ Gətn se naade taad *Aarun ki ə: 'Tēdjek i raagen kən 'lee naanjege tu taa Musan kən ədjekiro naatn maakñ taa naan Masar ki se le, đim jaay aaniñ don ki se, naaje j'əndki te metiñ eyo.‡ ⁴¹ Kaad kən se, naade əy daap naka tec aan gəə goon maraņa. Naade baado təjin *serke naaniñ ki ə nakñ naade tēdiñ ute jiden ese 60, naade deñ ute maak-raapo aan gəə raade. ⁴² Gətn se, Raa tərlden naaga ə rēs əndən naade lee eem nakgen Raa təndden maakñ raa ki gen wəə gəto se. Kese aan doobiñ ki aan gəə taar kən k'raaniñ maakñ Kitapm gen jeege tun taad taar teeco taar Raa ki kən ə:

Gaan Israəlge, daagen naase 'təjkiro serke maakñ baarge tun si-sə do kəđ-baar ki se, naase 'təjinkiro maam ki ne?

⁴³ Gəto! Naase 'lee 'tuunkiro bee maragsen k'daniñ Məlak ə 'lee 'tuunkiro nakñ kən tec aan gəə k-diji gen maragsen k'daniñ Rapan; nakgen kən naase 'tēdiñ ki ute jisegen se 60 tēdsenga raasegen naase 'lee ergki naande ki. Taa naan se 60, maam m'utu m'asen tuur kəl naan taa naan Babilon ki naane.Š»

⁴⁴ Tər Etien taad ə: «Kən bugjege tingo do kəđ-baar ki se, naade ək *kəəə gətn kən naade lee dəədn ute Raa. Kəəə se Musa daapiñ aan gəə kən Raa taadiño ə naan tēdiñ tec aan gəə kən naan aako gətn Raa ki se ra ra. ⁴⁵ Gan bugjege se, bee se naade əniñ gēndege tu ə gēndege se bee se naade tuun baan ute naade ə kaad kən se Jəsuə 60 naande. Naade ənd maakñ naan kən melinge Raa tuurde naatn ə əlden naade cirde. Bee se ing daande ki bini aan do Gaar *Daud ki. ⁴⁶ Raa se maakiñ raap do Daud ki ə Daud se tənd metn Raa ə n'an kəniñ naan an kəbm bee naan Raa gen Yakub se. ⁴⁷ Num gan bee ese se gooniñ Salomon 60 baado iiniña. ⁴⁸ Gan Raa Taaro se beegen kən jikilinge 60 əb te jide se, naan ing maak ki eyo. Aan gəə taar kən Raa taado maakñ Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki, kən ə:

⁴⁹ *Maakñ raa se gətn kən maam m'ing m'əsn gaara*

ə do naanə le gətn təəbm jəma.

Bee naase amki kəb tap 60 bee tec ə dī?

Ə gətn jaay am kaasn m'an jamak 60 gəyo?

⁵⁰ *Nakgen 60 se paac se, maam 60 m'tēdiñ ute jim ey la?**»

⁵¹ Tər Etien taaddən daala ə: «Naase le jee naajn taarge ə bi se le booy taar eyo ə maakse le, məngə. Naase le 'tecki bubsege ə taar *Nirl Salal taadsen le, naase 'tookki do ki eyo. ⁵² Jeegeen taado taar teeco taar Raa ki do dəkiñ se, bugsege lee dabardenoga. Naade təolo jee kən taado bii kaan *al-Masi Debm Daan ki se. Kən naan jaay aan se, naase

‡ 7:33 Aak Ekz 3.6. § 7:34 Aak Ekz 3.5, 7, 8 ə 10. * 7:35 Aak Ekz 2.14. † 7:37 Aak Dt 18.15. ‡ 7:40 Aak Ekz 32.1, 23. § 7:43 Aak Am 5.25-27. * 7:50 Aak Eza 66.1-2.

ɔɔf undin̄ki ɔɔ ɔk tɔɔlin̄ki. ⁵³ Raa taadseno *Ko Taar ken naan̄ ɛfo Musa ki se utu doobm kɔɔdn̄ Raage, num gan̄ Ko Taarin̄ se naase 'took in̄gki te do ki eyo.»

Etien k'tund k'tɔɔlin̄ ute koa

⁵⁴ Ken Yaudgen *jee kaak̄n̄ m̄etn taarge jaay booy taar Etien taad̄ bin se, maakde taarde piriñ aan gɔɔ dɔɔbɔ. Gɔtn se naade dɔɔn̄ taardege ɔɔ iin̄ ro Etien ki. ⁵⁵ Gan̄ Etien, ken maakin̄ dooc te *Nirl Salal se, uun kaamin̄ aak maak̄n̄ raa ki tenin̄ ɔɔ naan̄ aak *nook̄n̄ Raa wɔɔr gɔtɔ kel̄n̄ ɔɔ aak Isa daar daar do ji daam Raa ki. ⁵⁶ Naan̄ deekden ɔɔ: «'Booyki! Maam m'aak maak̄n̄ raa ɔɔf wan̄ ɔɔ m'aak *Goon Deba se daar daar do ji daam Raa ki.» ⁵⁷ Ken naade jaay booy taar se, gɔtn se naade tɔɔf tɔɔy makɔn̄ɔ ɔɔ turum bidege. Ter naade iin̄ taa naapm paac baado oociña. ⁵⁸ Gɔtn se, naade ɔk teec̄n̄sin̄ naatn̄ maak̄n̄ ḡeɣer ken se ɔɔ baagin̄ tund te koa taa an̄ tɔɔbɔ. Jeegen saadge se tɔɔf kal magaldege ɔɔ baado ɔmbin̄ m̄etn̄ j̄e goon kɔɔ ki kalan̄ k'dan̄in̄ Sɔl.

⁵⁹ ɔɔ kaad̄ ken naade daar tundin̄ tund te ko se, Etien taad̄ ɔɔ: «M̄elum Isa, kom se ɔkin̄ kaam ji.» ⁶⁰ Gɔtn se naan̄ erg naan̄ ki ɔɔ ɔɔf ɔɔy makɔn̄ɔ ɔɔ: «M̄eluma, *kusiñ naade t̄ɛd rom ki se, 't̄ɛdden kald̄ɛ.» Ken Etien jaay taad̄ taar se aas sum ɔɔ, gɔtn se naan̄ ooyo.

8

¹ Sɔl took do taar jeege tun tɔɔl Etien se.

*Jeege dabar jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki*

Bii ken se sum ɔɔ, *eglizn̄ maak̄n̄ ḡeɣer ken Jeruzalem ki se, k'baagden dabar d̄ena. Jee Raagen paac̄n̄ gɔtn ese se aan̄ wɔɔk̄ baa taa naan̄ gen̄ Jude ki ute gen̄ *Samari ki ɔɔ ɔɔp̄ *jee kaan̄ naabm Isa al-Masige sum ɔɔ Jeruzalem ki. ² Jee ken ɔk taar *Raa ɔɔn̄ se, ken naade jaay baa duubo Etien se, naade tɔɔy dɔɔk taara ɔn̄ eyo. ³ Gan̄ Sɔl se je eglizn̄ ken Jeruzalem ki se 't̄ɛdn̄ gɔtɔ. Naan̄ baa bee ute bea t̄ako m̄endge ute gaabgen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ɔɔ baado ɔmbden dangay ki.

*Pilip baa taad̄n̄ Labar Jiga gen̄ Isa se *Samari ki*

⁴ Jeegen wɔɔk̄ se, naade baa lee maak̄n̄ naange tun kaam ara kaam ara ɔɔ naade taad̄ Labar Jiga gen̄ Isa se jeege tu. ⁵ Ken Pilip jaay booy aan̄ maak̄n̄ ḡeɣer ken kalan̄ bini taa naan̄ Samari ki se, naan̄ baa taadden taar gen̄ *al-Masi se jeege tu. ⁶ Jee d̄en se paac taa naapki took uun taar Pilip, taa naade booyga maan̄ nak̄n̄-kɔɔb̄m ken naan̄ lee t̄ɛd se ɔɔ naade mala kic aakinga ute kaamde. ⁷ Gɔtn se sitange d̄ena teec ro jeege tu ɔɔ ken naade teec teec se tɔɔf tɔɔy makɔn̄ɔ ɔɔ jee kɔɔn̄ sitange se ɔn̄ lapia. Gɔtn se jee k-run̄guyge ute jee c̄ek̄ɛd̄ge d̄ena ɔn̄ lapia kici. ⁸ Taa naan̄ se ɔɔ, jee ken maak̄n̄ ḡeɣer ken ese se, maakde raap d̄en aak eyo.

⁹ Kaad̄ ken se gaaba kalan̄ utu tin̄g maak̄n̄ ḡeɣer ken ese tap ɔɔ gaabm se ron̄ Simon. Naan̄ se, do d̄okin̄ tap ɔɔ naan̄ debm k̄ɔɔd̄ɔ ɔɔ iin̄ga num t̄ɛd nakgen ken jee Samari ki aak kic ɔkden taad̄ eyo. Naan̄ t̄ɛd ron̄ aan̄ gɔɔ debm k'jeel jeel ḡotina. ¹⁰ ɔɔnd do gaange tun seeme bini aan̄ do jee magalge tu se, naade paac aalin̄ maak̄ ki. Naade deek ɔɔ: «Gaabm se ɔɔ tɔɔɣn̄ Raa mala ken k'dan̄in̄ *Tɔɔɣn̄ Magal se.*» ¹¹ Simon jaay baag t̄ɛdn̄ k̄ɔɔdn̄ sum se, daanin̄ d̄akga. Ute k̄ɔɔdn̄ se, naan̄ iin̄ga num t̄ɛdden nak̄n̄-kɔɔb̄ge ɔɔ ken naade aak tap ɔɔ ɔkden taad̄ eyo ɔɔ t̄ɛd jeege paac aalin̄ maak̄ ki. ¹² Num ken naade booy taar Pilipm taadden m̄etn̄ taar gen̄ Gaar Raa ɔɔ taar gen̄ Isa al-Masi se, gɔtn se m̄endge ute gaabge took uun taarina ɔɔ naan̄ *batiz̄de. ¹³ Gɔtn se Simon kic ɔɔ took aal maakin̄ do Isa al-Masi ki ɔɔ naan̄ kic k'batiz̄ina ɔɔ gɔtn se, naan̄ ɔk m̄etn̄ Pilip t̄ɛc. Ken naan̄ jaay aak nak̄n̄-kɔɔb̄ge ute nakgen deel do ken Pilip lee t̄ɛd se, naan̄ aak tap ɔɔ ɔkin̄ taad̄ eyo.

¹⁴ Ken *jee kaan̄ naabm Isa al-Masigen̄ Jeruzalem ki jaay booy j'ɔɔ jee Samari ki kic took uunga taar Raa se, naade ɔldeno Pier ute Jan. ¹⁵ Ken naade jaay aan̄ se, naade t̄ɔnd m̄etn̄ Raa taa jee Samari ki ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se taa Raa aden̄ k̄ɛdn̄ *Nirl Salal, ¹⁶ taa maakde ki se nam kalan̄ tap ɔɔ ɔn̄ te Nirl Salal ey b̄ɔrtɔ, num naade se

k'batizde 6o ute ro Meljege Isa sum. ¹⁷ Gōtn se Piēr ute Jan baagden tōnd jide do jee Samari ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ɔɔ naan ken se sum 6o, naade ɔɔ Nir̄l Salal.

¹⁸ Ken Simon jaay aak jee kaan naabm Isa al-Masigen tōnd jide do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki jaay Raa edden Nir̄l Salal se, gōtn se Simon taad Piēr ki ute Jan ki ɔɔ aden kedn gurs. ¹⁹ Naan taadden ɔɔ: «Edumkiro tōgɔ se kici, taa debm jaay ken maam m'ōndga jim don ki num, 'kōɔ Nir̄l Salal bin kici!»

²⁰ Gaɔ Piēr terlin ɔɔ: «Naai ute gursi se, ɔɔ Raa asen kutn kap, taa maaki ki se naai saap ɔɔ ute gursi se sum 6o naai 'kōɔ dugɔ nakɔ ken Raa ed jeege tu cēr se! ²¹ Maakɔ naab ken ese se, naai bedi gōtɔ ute naaje, taa maakɔ naai naan Raa ki se, ted nakɔ ute doobiɔ eyo. ²² Nakɔ naai 'ted jig ey se, naai ɔɔf doi ro ki naatn ɔɔ tōnd metn Raa. Bin sum 6o sōm daan Raa utu ai tōal *kusiɔigen maaki ki se. ²³ Taa maam m'aaki naai se ɔɔ nakge paac se tedn gen naai, ɔɔ naai se ɔɔpga bulu gen tedn kusina.» ²⁴ Piēr ute Jan se, Simon terlden ɔɔ: «Naase mala 'tōndki metn Raa taa maama, taa nakɔ naase 'taadki se 'kaan dom ki eyo!»

²⁵ Ken Piēr ute Jan jaay taado nakɔ ken naade aako ɔɔ booyo gōtn Isa ki ɔɔ taada taar Raa jee Samari ki jaay aas se, naade ɔk terl Jeruzalem ki. Ken naade 6aa 6aa se, maakɔ naan Samarige tun ute denin se, gōtn naade aal maak ki paac se, naade taadden Labar Jiga gen Isa.

*Pilip dood ute kōd *Etiopi*

²⁶ Ken nakgen se jaay deel se, *kōdn Raa kalan taad Pilip ki ɔɔ: «Lin '6aa kaam kaam booyɔ ken gōtin kōd-6aara ken doobm ken iino Jeruzalem ki jaay booy 6aa Gaza ki se.»

²⁷ Gōtn se Pilip naar iin 6aa. Ken naan 6aa 6aa se, naan uun kaamin aak magala kalan, kōd Etiopi ɔɔ naan se kaasi*. ɔɔ Neel gen jee Etiopi ken k'danin Kandas se, naan ɔnin maalin paac kaam jina ɔɔ naan 6o debm ken aakin do maalinge tu se. Naan ingo Jeruzalem ki se gen keem Raa. ²⁸ Ken naan terl 6aa 6aa se, naan ook ing maakɔ puusin ki ɔɔ dooy makōɔ taar ken maakɔ Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki roɔ Ezayi se. ²⁹ Gōtn se *Nir̄l Raa deek Pilip ki ɔɔ: «Aan ɔɔ metn debm puus se.» ³⁰ Gōtn se Pilip aan ɔɔ metn debm puus se, ɔɔ naan booy gaabm se ing dooy dooy maakɔ Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki roɔ Ezayi se. Gōtn se naan tedin tōse ɔɔ deekin ɔɔ: «Taar naai ing dooyin se tap 6o, naai 'jeel ɔk metin dey la?» ³¹ Gaabm se terlin ɔɔ: «Taar se jaay nam taad tōkum te metin ey se, m'an jeel m'ɔɔ dio?» Gōtn se kōd Etiopi se taad Pilip ki ɔɔ: «'Baado ook ing cēm ki taa am taad tōkɔ metina.» ³² Kese 6o taar Kitapm ken naan ing dooyin se ɔɔ taar se taad ɔɔ:

*Naan se tec aan gōɔ baatn k'j'ɔk k'6aan gen 6aa tōɔɔ,
ɔɔ naan aan gōɔ *goon baatn ken j'ɔj beekin kic tōɔ ey se,
naan kic 6o tec bini taa naan ep te taarin eyo.*

³³ *Naan se j'aakin aan gōɔ nakɔ cēre ɔɔ gōtn kōjn bōɔr ki se, nam tap 6o 6aa te metin ki eyo;
ɔɔ metjil naan se le, nam tap 6o mōtn taad te taarin eyo.*

ɔɔ do naan ki se king naan se k'gaarin singa duuku.†

³⁴ Gaabm se tōnd metn Pilip ɔɔ: «'Mooyum tu, ara se debm taad taar teeco taar Raa ki se tap 6o, taad ute nanja? Ute naan malin lōbu ute nam nam kuuy le?» ³⁵ Gōtn se Pilip uun mindina ɔɔ baagin taadn do taar ken naan dooyin se ɔɔ ute taar se, naan taadin Labar Jiga gen Isa. ³⁶ Ken naade uun doobo 6aa 6aa se, gōtn se naade aak maane ɔɔ gaabm se taadin ɔɔ: «Aaka, 6ere j'ōngga maane! Ne dim jaay am gaasum am *batiz ey se utu la?»

³⁷ [Pilip deekin ɔɔ: «Ken naai jaay aal maaki do Isa *al-Masi ki num, maam m'ai batizi.» Gaabm se terlin ɔɔ: «Yee, maam se m'tookga Isa al-Masi se Goon Raa.»]‡ ³⁸ Gōtn se naan taad ɔɔ puus se k'daarina ɔɔ naaden di se paac booy tele maakɔ maan ken se ɔɔ gōtn se Pilip batizina.

* **8:27** Do dōkin se gaaringe se jee lee bōɔb mēndge se naade lee tōndden kaasi. † **8:33** Aak Eza 53.7-8. ‡ **8:37** Taar se, maakɔ Kitapge tun do dōkin se, metinge maakde ki se gōtɔ.

³⁹ Ken naade jaay teeco maan sum se, Nirl Raa uun baan ute Pilip se gam. Gaabm se jaay terl aakiñ se, aakiñ naan gətə. Num ken naan jaay uun doobiñ baa baa se, baa ute maak-raapo. ⁴⁰ Gan Pilip aak kaak se, naan aanga kaam Azotə ki sum. Maakñ gegerge tun naan aalo maak ki paac bini aan maakñ geger Sezare ki se, naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tu.

9

Isa teec naan Səl ki (NJKN 22.3-16, 26.9-20; Gal 1.1-16)

¹ Gan kaad ken se, Səl ing 60 gen tēdn *kusiña ə ɣen tɔl jeeɣen aalga kaal maakde do Melje Isa ki. Gətn se naan iin baa əŋ *magal jee tēdn serke Raa ki ² ə tənd metiñ ə an kēdn maktubm ken an kəŋ doobo ə ute maktubm se naan 'baa kēdn magalge tun gen maakñ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki maakñ geger ken Damas ki. Ute naan se jaay, naan 'kəŋ doobo ə ken jaay əŋga mēndge lə gaabgen gam ken aalga kaal maakde do Isa ki se, naan adeno təkŋ dəkŋ baa Jeruzalem ki.

³ Ken naan baa baa doob ki jaay aan gəər ute Damas se, gətn se naan naar aak poodo raap lak lak iino maakñ raa ki baado deebiñ bat. ⁴ Gətn se naan booy ooc naan ki ə booy mind deba danjñ ə: «Səl, Səl, naai tap 60 'dabarum bin se gen dī?» ⁵ Gətn se Səl deek ə: «Meluma, naai tap 60 nanə?» Ə mind debm se deekiñ ə: «Maam 60 Isan ken naai 'lee 'dabarum se. ⁶ Gan bərse se, naai iin 'baa maakñ geger ken Damas ki ə gətn naane se j'ai baa taadn nakŋ naai utu 'tēda.» ⁷ Gan jee metiñ ken k'baa tel se beere əkde se daar yip əŋ taad taar eyo. Naade booy mind deba nabo aak te meliñ eyo. ⁸ Gətn se Səl iin daara ə ken naan jaay əd kaamiñ se, kaamiñ əŋ aak eyo. Gətn se jeenge əkiñ jñ ki jaay 60 təəd baansiñ Damas ki. ⁹ Daan biige tun mətən naan tiŋ se, kaamiñ lə əŋ aak eyo, əs dīm eyo ə aay eyo.

¹⁰ Gaaba kalan bin se, ron Ananias tiŋg maakñ geger ken Damas ki. Naan se debm aalga kaal maakiñ do Isa ki kici. Gətn se Meljege Isa teeciñ naaniñ ki ə danjñ ə: «Ananias!»

Ananias took ə: «Əy Meluma!» ¹¹ Meljege Isa terliñ ə: «Iin 'baa doob ken k'danjñ doobm seej *Taal* se ə 'baa beee Judas ki se, 'kəŋ gaabm ken k'danjñ Səl ken kəd Tars se. Naan utu ing gətn se eemum keeme, ¹² ə aaki aan gəə naai Ananias, end baado əŋiña ə naai əndiñ ji don ki ə kaamiñ əd aaka.» ¹³ Num gan Ananias terliñ ə: «Meluma, maam m'booy jeege əsumga maan gaabm se, taa nakgen kusiñ ken naan lee tēdn jeeige tun Jeruzalem ki se. ¹⁴ Maam se m'booyga j'ə *magal jee tēdn serke Raage tu se undiŋga kulu gen baado təkŋ dəkŋ jeeigen gətn ara.» ¹⁵ Gan Meljege taadiñ ə: «Ute naan se kic 60, iin 'baa əŋ gaabm se, taa gaabm se maam 60 m'beer m'ədiño. Naan 60 debm ken am tēdn naabuma ə utu 'taadn roma jeege tun Yaudge eyo ute gaardege ə baa taadn gan *Israelge tu kici. ¹⁶ Maam mala m'utu m'an taadn dubar ken naan utu kəŋ taa maama.»

¹⁷ Gətn se Ananias iin baa end beee Judas ki, əŋ Səl ə naan ənd jñ don ki, deekiñ ə: «Səl genaama, keese Melje Isan ken teecio naani ki kaad ken naai baado baa doob ki se; naan 60 əlumo gəti ki taa kaami kəədn kaaka ə *Nirl Salal ai dooc maaki.» ¹⁸ Gətn ese sum 60 nakge tec aan gəə naagn kəŋj parpa se naar sidə kaamiñ ki ə gətn se kaamiñ əd aak gətiñ ki. Naan iin daara ə gətn se *k'batiziña. ¹⁹ Ken naan jaay əə ə aay se, naan əŋ təəgə gətiñ ki.

*Səl taad taa *al-Masi maakñ geger ken Damas ki*

Gətn se Səl tiŋgo bii kandum ute jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki, maakñ geger ken Damas ki. ²⁰ Gətn ese sum 60, naan naar baag taadn jeege tun maakñ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, deekden ə: «Isa se, naan 60 Goon *Raa.» ²¹ Jeeɣen paacŋ lee booy taariñ naan lee taadden se, taar se əkden taad eyo ə naade taad ute naapa ə: «Gaabm se 60 ken lee dabaro jeeɣen aal kaal maakde do Isa al-Masi ken ing Jeruzalem ki

se ey la? Do naan baado tap bo taa anden tok dookn baa naan *magal jee tedn serke Raage tu daamo?»²² Gan Sol se, naan bii-raa taad taar Raa baa ute naanin sak sak do taadin ute maakin paac. Yaudgen Damas ki se, naan taaddesin tal do Isa se naan bo al-Masi. Do Yaudge se taar naade an taad kic bo jeel eyo.

²³ Gotn se Sol tingiga bii dena maakn geger ken Damas ki do kaad ken se bo, Yaudge dook taarde taa an tooo. ²⁴ Num gan deb kalan baado do Sol do: «Jeege end kend teli gen kuti, taa Yaudge se ting boob nooro do katara taa doobm gen geger Damas ki se; naade je an kokn tooo.» ²⁵ Gan bii kalan noor se, jee metn Sol ki se ok baansina, olin maakn baar ki magala do uun booyin naatn naag durdur ki.

Sol baa maakn geger ken Jeruzalem ki

²⁶ Ken Sol jaay aan Jeruzalem ki se, naan je doobm ken 'tum ute jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, nabo naade se beerin beere, taa ken Sol jaay aalga kaal maakin do Isa al-Masi ki aan go naade se, naade maakde utu naaj naaj don ki. ²⁷ Gotn se Barnabas took okina do baansin naan *jee kaan naabm Isage tu do taadden do ken Sol baa baa Damas ki jaay aan doob ki se, naan aako Meljege do Meljege se taadino ute taarin mala. Ter gotn se naan deekden do Sol Damas ki se, taado taa Isa jeege tu se, aalo don sak beer eyo. ²⁸ Ute taar naan taadden se, gotn se jee kaan naabm Isage se okin ceede ki. Do kaad ken se maakn Jeruzalem ki se, Sol lee ute jee kaan naabm Isage se kaam ara kaam ara do ute ro Meljege se naan taad taar Raa jeege tu aal don sak beer eyo. ²⁹ Naan iinga num lee taad ute Yaudgen taad taar Gerek do daayum lee naaj ute naade nabo naade se je doobm an tooo. ³⁰ Ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay booy taar se, naade ok baan ute Sol se maakn geger ken Sezare ki do gotn naane se, naade olin baa maakn geger ken Tars ki.

³¹ Kaad ken se *eglizn gotn baa se paac kengen taa naan Jude ki, Galile ki do *Samari ki paac ing ute lapia. Naade se ok tooo ro taar Raa ki, beer Meljege tu do *Nirl Salal noogde ted den baa ute naande.

Pier ed lapia Ene ki

³² Kaad ken se Pier lee daayum maakn naange tu kaam ara kaam ara. Bii kalan naan iin baa kaakn jee Isagen ing maakn geger ken Lida ki. ³³ Ken naan jaay aan se, naan on gaaba kalan k'runGuyu k'danin Ene tood tood do nakn toodin ki. Gotn naan teroc k'runGuyu sum se, okga baara marta. ³⁴ Gotn se Pier deekin do: «Ene, naai se Isa *al-Masi ediga lapia; iini, naai mala 'teel nakn toodi!» Gotn se Ene naar iin daar tal. ³⁵ Jeegen paacn ing Lida ki ute jeegen paacn ing taa naan Saron* ki jaay aak nakn se, naade took aal maakde do Melje ki.

Tabita ooyo do Pier durina

³⁶ Maakn geger ken Japa ki se, ok menda kalan bin se, naan aalga kaal maakin do Isa ki do mend se ron Tabita. (Tabita ute taar Gerek se naade danin Dorkas†). Mend se daayum naan ted bee jeege tu do lee ed nakinge *serke jee daayge tu. ³⁷ Kaad ken Pier utu Lida ki bort se, Tabita ooc koono do ooyo. Ken naan jaay ooy sum se, naade roogina do uun ook baa aalin maakn bee ken raan ken j'iinin do naapin ki se. ³⁸ Aan go Lida goor ute Japa dey se, jee aalga kaal maakde do Isa ki, ken ing Lida ki se, booy do Pier utu gotn ese se do naade ol gaabge dio baa danino deekin do: «'Baado onje keske tu.»

³⁹ Pier naar iin baa ute naade. Ken naan jaay aan se, naade ok baansin maakn bee ken j'aal yo maak ki se. Do mend-daayge se paac baado onin ute keeme. Gotn se naade taadin kaldegen Tabita tojdeno kaad ken naan utu zere se. ⁴⁰ Gotn se Pier deek jeege tun gotn ese do: «K'teec naatn.» Do ken jeege jaay teec se, naan erg naan ki do eem Raa. Naan terl kaamin aak debm ooyga kooy se deek do: «Tabita iini!» Gotn se naan doo kaamina do ken naan jaay aak Pier se, naan iin ing ute metina. ⁴¹ Pier ol jin okina do uun daarina. Gotn se

* 9:35 Taa naan Saron se naan naan tood patal do ok kaaga kic dena. † 9:36 Dorkas se je deekn do: angia.

naan danjo jee Raage ute mend-daayge. Ken naade jaay baado se, Pier taadden do Tabita se, naan duroga. ⁴² Ken jeegen paacn maakn gegere ken Japa ki jaay booy taar ese se, maakde ki se jeege dena took aal maakde do Meljege tu. ⁴³ Maakn gegere ken Japa ki se, Pier tingga dena gotn gaab ken debm rujn daar k'danjn Simon se kici.

10

**Kodn Raa teec naan Korney ki*

¹ Maakn gegere ken Sezare ki se, gaaba kalan k'danjn Korney do gaabm se asgargen kaaru se, naan bo bubde. Naan maakn dool asgarge tun k'dandde Italige. ² Gaabm se ok taar *Raa do do naan ute jee maakn been ki paac se, beer Raa ki. Naan ted beere Yaudge tun jee daayge do daayum naan lee eem Raa. ³ Bii kalan kaadn tegere ki se, Korney aak kodn Raa tal tal endo kend been ki do kodn Raa se danjn do: «Korney!» ⁴ Ken Korney jaay aak kodn Raa se, beer okina do naan taad kodn Raa ki do: «Kese dio, Jaamus?» Kodn Raa terlin do: «Keem Raa ken naai lee eeme ute tedn beere ken naai lee ted jeege tu se, Raa dirigin te eyo. ⁵ Borse, ol jeege Japa ki taa ade dan Simon ken k'danjn Pier se. ⁶ Do naan utu ing beere gaab ken k'danjn Simon ken debm rujn daara se do gaabm se, naan beena taa baar ki.» ⁷ Do ken kodn Raa jaay taad taarin aas jaay baa se, gotn se Korney danjo maakn jee tedn naabinge tu se, jeege dio ute asgar ken jedinsin kaam jin se, do asgar se, ok taar Raa do. ⁸ Taar kodn Raa taadin se, Korney taadden metin paac, jaay bo olden k'baa Japa ki.

Pier aak nakn iino gotn Raa ki

⁹ Gotn se jee ken Korney olden naaba se iin baa, do metbeen ken naade baa baa doob ki jaay aan goor ute gegere Japa se, kaad ken se kaad aanga katara. Do naan ken se, Pier ook do beere ki raan gen keem Raa. ¹⁰ Gan gotn se Pier nam bo toolina do je koso. Kaad ken jaay k'tedin ted koso se, naan naar aak ne dim iino gotn Raa ki. ¹¹ Naan aak maakn raa dofwan do aak naka aan goor kala magala k'dookin taarin goto kaam so do do nakn se booyo bini aan naan ki tak. ¹² Maakn nak ken aan goor kala se, naan aak napar daage paac: kengen jedege so so, kengen erg kerge do ute napar yeelge paac. ¹³ Gotn se naan booy mind deba deekin do: «Pier iini, daagen se tok toolo do so.» ¹⁴ Pier terlin do: «A-a Meluma! Gotn maam ting tap bo daagen gen kos ey se, bii kalan maam m'os te eyo.» ¹⁵ Ter naan booy mind debm se taadin kuuy daala deekin do: «Nakn ken jaay Raa tedin tedga jiga se, naai onte kaakin aan goor nakn aak kusu.» ¹⁶ Mind debm ese se taad doolin mato, jaay bo nakn aan goor kala se terl ook baa maakn raa ki gotin ki.

¹⁷ Pier, nakn naan aak se, deel dona do soap metn taar nakn se tap bo, naan ond ute metin eyo. Nabo kaad ken se sum bo, jee Korney oldeno se, je je beere Simon do kaad ken se naade aan taa doobm Simon ki. ¹⁸ Gotn se naade dan jee maak ki do tond metde do: «Gaabm ron Simon ken k'danjn Pier se, utu gotn ara ki la?» ¹⁹ Kaad ken Pier jaay utu ing soap soap borto do nakn ken naan aako se, gotn se *Nirl Salal taadin do: «'Booyo Pier! Gaabge mato utu daar gotn ese jei jea. ²⁰ Iin booy keske 'baa onde, onte 'naaja do 'baaki kalan taa jee se, maam bo m'oldeno goti ki.» ²¹ Gotn se Pier booy baa on jee se do deekden do: «Maam bo debm ken naase 'jenki se. Num naase 'baakiro gotum ki tap bo beere dey la?» ²² Naade terlin do: «Naaje se bubm asgargen k'danjn Korney se bo oljeno. Naan se debm daan ki do beer Raa ki do Yaudge ute dende paac se, toomina. Naan se, bii kalan *kodn Raa baado taadin do n'ol k'baa k'danjo Pier ade baa been ki, taa an taadn taar Raa naan 'booyo.» ²³ Gotn se Pier baanden beene do ondde merte do naade toof iip gotin ki.

Pier baa gotn Korney ki

Metbeenki Pier iin baa ute naade do genaage kandum ken doobm Isa *al-Masi ken Japa ki se, daan Pier. ²⁴ Metbeen ken kuuy se, naan ute jeenge aan maakn gegere ken Sezare ki. Gan kor naade utu aan te ey se, Korney danjo taasinge ute medn donge, naade tus ing aak kaamina. ²⁵ Kaad ken Pier aan jaay end kend been se, gotn se Korney baado doodina do ooc

mɛtn jɛn ki aan gɔɔ debm kɛn ɓaa keem Raa se. ²⁶ Gaŋ Pier ɔk jina ɔ uun daarin deekin ɔɔ: «Ŋnte 'tedn bini; iin raan! Bɛɛ, maam kic m'debkilimi aan gɔɔ naai sum.» ²⁷ Pier ute Kɔrney jaay ɛnd kɛnd been se, naade ɓaa ɓaao ɔ lee taad taad ute naapa. Kɛn naade jaay aan se, ɔŋ jeege tusga dɛna.

²⁸ Gɔtn se Pier deekden ɔɔ: «'Jeelki, maakŋ *Ko Taar Raa naaje Yaudge tu se gaasje ɔ j'ɔnte king ute jeegen Yaudge eyo ɔ j'ɔnte lee ɓeedege tu. Gaŋ maam se, Raa taadumga tal ɔ m'ɔnte kaakŋ jee kuuy se aan gɔɔ jee aak kusu naaniŋ ki. ²⁹ Taa naan se ɓo, kɛn naase ɔlki jaay k'danumo se, maam naajo te eyo num m'ɓaadoga. Bɔrse se 'taadumki tu, naase tap ɓo 'danumkiro se taa di?» ³⁰ Kɔrney terlin ɔɔ: «Bɔrse tedga bii mɔto aan kaadn do tɛgɛr ki aan gɔɔ kaadn ara se, maam m'ing m'eem keem Raa maakŋ ɓeem ki m'aak kaak bin se, m'aak gaaba kalaŋ daar daar naanum ki ute kaliŋ raap lak lak. ³¹ Naan taadum ɔɔ: «Kɔrney! Keem Raa kɛn naai lee eem se, Raa booyiga ɔ bɛɛ kɛn naai lee ted jeege tu se lɛ, Raa dirigin te eyo. ³² Bɔrse, ɔl jeege Japa ki, taa ade dan Simon kɛn k'danin Pier se, taa ade ɓaa gɔtn ara. Naan ute ɓee gaab kɛn k'danin Simon kɛn debm rujn daar kɛn been taa baar ki se.» ³³ Gɔtn se maam m'naar m'ɔl jeege Japa ki, taa ai ɓaa danja ɔ kɛn naai aanga se, naaje maakje raap aak eyo. Taa naan se, bɔrse naaje k'tusga paac naan Raa ki ɔ k'je k'booy taar kɛn Mɛljege Raa taadio ɔ ajen taad se.»

Pier taad Labar Jiga jeege tun ɓee Kɔrney ki

³⁴ Gɔtn se Pier ɛɛp taariŋa deekden ɔɔ: «Deere, maam se m'jeelga Raa se naan bɛɛr nam eyo. ³⁵ Gaŋ maakŋ mɛtjil jikilimge tun gay gay kic ɓo, debm kɛn ɓeer Raa ki ɔ tedn nakgen ute doobiŋ se, naan se ɓo kɛn tɔal Raa ki. ³⁶ Raa taado taarin gaan *Israelge tu ɔ ute doobm Isa *al-Masi se, naan ɓaanoga te Labar Jiga kɛn 'kɛdn tɔɔse jeege tu. Taa Isa se, naan ɓo Mɛl jeege paac. ³⁷ Naase 'jeelki nakgen bɔrse deel taa naan Jude ki paac se, nakgen se baago taa naan Galile ki, kaad kɛn Jan-Batist taado mɛtn taar *batɛm kɛn naan lee batizo jeege se. ³⁸ Naase 'jeelki Raa kɛn bɛɛr ɔɔd Isan kɔdn Nazaret se, ɛdinga tɔɔgŋ *Nirl Salal. ɔ naase 'jeelki kici, Isa se leedoga gɔtn ɓaa se paac ɔ naan ted bɛɛ jeege tu ɔ ɛd lapia jeege tun kɛn *Bubm sitange tɔkdega tɔk kaam jina, taa Raa se utu te naana.

³⁹ «Naaje, *jee kaan naabm Isage se, j'aakga ute kaamje ɔ k'booyga ute bije, nakŋ kɛn naan tedo maakŋ naan Yaudge tu ɔ maakŋ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki se. Naan se ɓo kɛn Yaudge ɔk tup tɔalin ro kaag ki se. ⁴⁰ Gaŋ kɛn ted bii mɔto se, Raa durinoga daan yoge tu ɔ ɔlin naan teec naan jeege tu, ⁴¹ naɓo naan se teec te naan jeege tu paac eyo. Gaŋ naan se teec naan naaje kɛn Raa bɛɛr tɔɔdjenoga tɔɔd do dakiŋa taa naaje k'tedn saadinge. Naaje se, kɛn naan ooy duro se kic ɓo, naaje j'ɔsoga ɔ j'aayoga ute naana. ⁴² Naan taadjeno ɔ k'ɓaa k'taad Yaudge tu nakŋ kɛn naaje k'j'aako ɔ k'booyo se ɔ j'aden taadn j'ɔɔ: Isa se ɓo, debm kɛn Raa bɛɛr ɔɔdino gen kɔjn bɔɔɔ do jeege tun ooyga kooyo ɔ kengen utu zɛɛɛ. ⁴³ Jee taad taar teeco taar Raa ki do dakiŋ se paac taadoga saadn naana; naade deek ɔɔ: «Debm jaay aalga maakiŋ do naan ki num, Raa an tɔal *kusiŋ se paac naatn.»

*Raa ɛd *Nirl Salal jeege tun Yaudge eyo*

⁴⁴ Kaad kɛn Pier jaay utu daar taadden taad ɓort sum ɓo, gɔtn se Nirl Salal naar ɓooy do jeege tun paac ing booy booy taarin se. ⁴⁵ Yaudgen took aalga kaal maakde do Isa *al-Masi kɛn ɓaado ute Pier jaay aak nakŋ se, ɔkden taad eyo taa naade aak Raa se jeegen Yaudge ey se kic ɓo, naan took ɛdden Nirl Salal! ⁴⁶ Taa naade booy jee se taad taad taar naan jeegen kuuy ɔ tɔom Raa ɔɔ: «Raa se, naan debm magal aak eyo.» Gɔtn se Pier taadden ɔɔ: ⁴⁷ «Bɔrse, jee se lɛ, Raa ɛddenga Nirl Salal aan gɔɔ naaje kici. Kɛn bin num j'ɔnte gaasdeki gen *batizn maan.» ⁴⁸ Gɔtn se naan taadden ɔɔ: «Jee se k'batizde ute ro Isa al-Masi.»

ɔ jee kɛn k'batizde se taad Pier ki ɔɔ: «J'ɔɔp j'ing ute naade gen bii kandum.»

11

Pier taad metn taar nakn ken deelo Sezare ki genaage tun Jeruzalem ki

¹ *Jee kaan naabm Isa al-Masige ute genaagen doobm Isa *al-Masi ken taa naan Jude ki se, baa booy do jeege Yaudge ey se kic bo booyga taar *Raa do took aalga maakde do ki. ² Ken Pier jaay ok terlo Jeruzalem ki se, Yaudgen doobm Isa al-Masi ki se baado teesina, do baagin mooyo. ³ Naade deekin do: «Naaje k'booyga j'oo naai ingoga bee jeege tun Yaudge eyo do osoga ute naade!» ⁴ Gotn se Pier uun metn taar nakn deel se paac, taaddesin tak tak do: ⁵ «Bii kalan, maam maakn gegere ken Japa ki jaay m'eem keem Raa se, maam m'aak naka tal tal iino maakn raa ki: nakn se magala tec aan goo kala k'dookin taarin goto kaam soo; nakn se iin raan bini booy aan naan ki ceem ki. ⁶ Ken maam jaay m'bil m'aakin se, maam m'aak daagen beene, daagen naata, kengen erg kerge do yeelge. ⁷ Gotn se, maam booy mind deba deekum do: «Pier iini, daagen se 'tok, 'toolo do os.» ⁸ Gotn se maam terlin m'oo: «A-a Meluma! Gotn maam m'ting tap bo, daagen gen kos ey se, bii kalan maam m'os te eyo.» ⁹ Ter maam booy mind debm se taadum maakn raa ki kuuy daala do: «Nakn ken jaay Raa tedin tedga jiga se, naai onte kaakin aan goo nakn aak kusu.» ¹⁰ Mind debm se taad doolum moto, jaay bo nakn aan goo kala se, terl ook baa maakn raa ki. ¹¹ Kaad ken se sum bo, gaabge moto naar aan taa doobm bee ken naaje k'maak ki se. Naade se iino Sezare ki do j'oldeno gotum ki. ¹² Do *Nirl Salal taadum do m'baa ute naade, m'onte naaja. 'Booyki, genaagen mee ken doobm Isa al-Masi ken baado ute maam Jeruzalem ki ara se, naade se bo ken ingo ute maam bee gaab ken ese. ¹³ Gaabm se taadjen do naan aakga *koon Raa baado been ki do koon Raa se deekin do: «Borse ol jeege Japa ki, taa aio baa dan gaabm ron Simon ken k'danin Pier se. ¹⁴ Naan utu ai taadn taar Raa do taar se bo ai kedn kaaja naai ki ute jeege maakn bee ki paac.» ¹⁵ Ken maam jaay m'aan m'utu m'taad taad sum bo, gotn se Nirl Salal naar booy dode ki aan goo ken naan booy do deet dojege tu se. ¹⁶ Gotn ese sum bo, maam m'naar m'saap do taar ken Meljege Isa taadjekiro ken do: Jan se *batizo jeege te maane, num gan naase se j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal. ¹⁷ Jee se maam m'aakga Raa eddenga Nirl Salal aan goo ken naan edjekiro naajege tun j'aalkiga kaal maakjege do Isa al-Masi ki se kici. Bin se, maam tap bo m'nanja jaay m'gaasn Raa do nak ken naan baa baa teda se?»

¹⁸ Ken naade jaay booy taar ken Pier taadden se, naade paac baa doa. Gotn se naade *nook Raa deek do: «Deere, Raa se dooga doobo jeege tun Yaudge ey se kici, gen terl maakde do Raa ki taa kon *kaajn gen daayum.»

Jee Antios ki se took aal maakde do Isa ki

¹⁹ Ken jaay k'tool Etien sum se, jee doobm Isa *al-Masi ki se, k'baagde dabara. Taa naan se bo, naade aan wook baa taa naange tun kuuy. Jee metinge baa taa naan Penis ki do kengen metinge baa taa naan Sipir ki do metingen kuuy baa maakn gegere ken Antios ki. Do gotn ken naade aanga ro ki se, naade taad taar Raa se Yaudge tu kalde ki sum. ²⁰ Gan maakde ki se, jee metinge iino taa naan Sipir ki ute maakn gegere ken Siren ki jaay aan maakn gegere ken Antios ki se, naade taad Labar Jiga gen Meljege Isa se jeege tun Yaudge ey kici. ²¹ Gotn se doog Meljege Raa utu te naade; taa naan se bo jeege dena took taar Raa do aal maakde do Meljege tu Isa ki.

²² Jee *eglizn Jeruzalem ki jaay, taar se baa ooc bide ki se, gotn se naade ol Barnabas taa ade baa kaakn jee ken aal maakde do Isa al-Masi ken maakn gegere ken Antios ki se. ²³⁻²⁴ Barnabas se, naan debm jiga, aal maakin paac do Isa al-Masi ki, do naan se maakin dooc ute *Nirl Salal. Ken naan jaay aan Antios ki jaay aak bee ken Raa ted jee Isa al-Masige tun gotn ese se, naan maakin raapo do dejde do j'ing k'dook ute Meljege Isa al-Masi se doog. Gotn se jeege dena took taar Meljege do ziid do jee Isa al-Masige tun gotn ese.

²⁵ Gotn se Barnabas iin onde do baa gegere ken Tars ki gen baa je Sol. ²⁶ Ken naan jaay baa onin se, naade k'baado kalan maakn gegere ken Antios ki. Maakn baar ken ute magalin

paac se, naade lee tus ute jee egliz ken gōtn ese əɔ jeege dēna naade lee dooyde ute taar Raa. Maakŋ gēgēr ken Antiōs ki sum 60, jeegeen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se k'baagde danj ute ro: *jee al-Masige*.

Jee al-Masigen maakŋ gēgēr ken Antiōs ki se noog jee al-Masigen taa naan Jude ki

²⁷ Kaad ken se, jee ken taad taar teeco taar Raa ki iino Jeruzalem ki, booy baado maakŋ gēgēr ken Antiōs ki. ²⁸ Maakde ki se, deb kalanj k'danjŋ Agabus, *Nirl Salal əlinj naan iin daara əɔ taad jeege tu əɔ: «Gōtə baa se paac, 60 utu tōɔl tēdn daama jeege tu.» Ɔə 60 ken Agabus taadn ese se, tōɔlo jeege do Gaar magal *Rōm ken k'danjŋ Klōd. ²⁹ Gōtn se jee aal maakde do Isa *al-Masi ken gōtn ese se jaay booy taar se, naade uun doa taad əɔ: «Nanjanjan kic 60, nakŋ naan ək se baano kaam do roŋ roŋa, taa j'an baa noogŋ gēnaagen doobm Isa al-Masi ken taa naan Jude ki.» ³⁰ Ken naade jaay tusinj aas se, naade edinj ji Barnabas ki ute Səl ki taa anj baa kedn ji jee naan jee *eglizge tun taa naan Jude ki.

12

*Erōd tōɔl Jak əɔ ək əl Pier danjgay ki

¹ Kaad ken se, Gaar Erōd baag dabar jee *eglizgen mētinge. ² Naan ken se Jak gēnaa Jan se, Erōd əl k'gaanj donaj ute gərɔd-jerle. ³ Ken naan aak nakŋ naan tēd jaay tōɔl Yaudge tu se, tər naan ək Pier se əlinj danjgay ki əɔ kaad ken se, jeege tēd tēd Laa mappan ək ərōm eyo. ⁴ Ken naan jaay ək kəl Pier danjgay ki se, gōtn se naan tōmb asgarge sōɔ sōɔ gōtə kaam sōɔ taa anj bōəbō. Naan je bii *laa Paak se jaay deelga num, Pier se naan anj kōkŋ baa naan Yaudge tu taa anj kōjn bōəɔ donj ki. ⁵ Ganj ken Pier jaay danjgay ki se, gōtn se jee egliz ki se daayum tōnd mētn *Raa ute maakde paac taa naanaj.

*Kōdn Raa əɔd Pier naatn maakŋ danjgay ki

⁶ Ey num, əɔp mētbeenki sum 60 *Erōd je utu 'kōjn bōəɔ do Pier ki naan jeege tu. Ganj maakŋ nōərinj ken se, Pier se tood tood bia daan asgarge tu dio əɔ jingse se, j'əlinj zinžiri do jinj ken kaam ara əɔ do jinj ken kaam naane kici əɔ asgargen kuuy daar bōəb bōəb taa doobo. ⁷ Ganj gōtn ese sum 60, kōdn Mēljege Raa naar baado daar cēen ki əɔ maakŋ danjgay ute magalinj se wōəɔ kelēj əɔ kōdn Raa tōnd dur Pier deekinj əɔ: «linj yōkōd!» Gōtn se, zinžirgen jinj ki se tōɔd si naatn kalde ki. ⁸ Ɔə kōdn Raa tərlinj əɔ: «'Dōk maaki əɔ tōɔl saai jēi ki.» Pier took taar kōdn Raa əɔ tēd aan gōɔ ken naan taadinj. Tər kōdn Raa taadinj daala əɔ: «Uun uus kal magali se roi ki əɔ ək mētuma.» ⁹ Gōtn se Pier teeco naatn maakŋ danjgay ki əɔ ək mētn kōdn Raa se. Maakŋ saapiŋ ki se əɔ daan naan ni nia le daam; ey num, gōtn se naan jeel te eyo nakŋ kōdn Raa tēd jaay deer se. ¹⁰ Gōtn se, naade deel əŋ asgargen j'əmbde deet deet se, əɔ kengen gen k-dige se kic, naade deel əŋde əɔ naade aan cēe kaam taar ken k'daapiŋ ute maala ken j'əɔdinja num j'end k'baa maakŋ gēgēr ki se. Ken naade jaay aan gōtn ese se, taa doobo se əɔd kalinj ki sum. Ken naade teec gōtn ese jaay lee aan gam daan doob ki sum se, naan aak kaakŋ kōdn Raa se gōtə cēen ki.

¹¹ Gōtn se Pier nam ək roŋa əɔ deek əɔ: «Bōɔse jaay, maam m'jeel m'əkgā deer deer, Mēljege Raa se əloga kōdnj baado əɔdumga naatn kaam ji Gaar Erōd əɔ aajumga do nakge tun ken Yaudge je amsinj tēdn dom ki se.» ¹² Ken naan jaay jeel ək roŋ sum se, naan baa bēe mēnd ki kalanj bini roŋ Mari. Mari se naan 60 ko Jan ken k'danjŋ Mark kici. Gōtn ese se, jeege tusga dēna tōnd tōnd mētn Raa taa naanaj. ¹³ Ken naan aan jaay baag tōnd taa kaam taar se, gōtn ese mēnd tēdn naabm ken k'danjŋ Roda se, booy Pier tōnd tōnd kaam taara se, naan baado taa anj kōədn kaam taara. ¹⁴ Ken naan jaay booy jeel mind Pier sum se, maakinj raapo, əɔ kaam taara se naan baate kōədnaj, ganj naan ək tərɔl aan baa taad jeege tun maak ki əɔ: «Bēɔe, Pier se baadoga! Naan utu daar taa doob ki naane.» ¹⁵ Naade tərlinj əɔ: «Naai se, doi 'dərɔlga le daam!» Ganj naan dōk taara əŋ eyo taadden əɔ: «Deere.» Gōtn se naade taadinj əɔ: «Kaadn naane 'tēdn kōdn Raanaj le daam.» ¹⁶ Ganj Pier se daar tōnd kaam taara se əŋ eyo. Ken naade baado əɔd kaam taara jaay əŋinj naan se, paac tap

60 akden taad eyo. ¹⁷ Gōtn se Pier tēdden ute jina ə k'doa. Ɔo naan taadden metn taar ken tēf ə dī jaay Mēljege ədīno maakŋ dangay ki naatn se. Gōtn se naan taadden ə: «K'baa k'taad Jak ki ute genaagen kuuy doobm Isa *al-Masi ki.» Bin jaay, naan teec ənde ə baa gōt kuuy.

¹⁸ Ken metbeenki jaay asgarge aak Pier gōto maakŋ dangay ki se, gōtn se naade nirlde teece ə doobm rode tap 60, naade jeel eyo. Naade taad te naapa ə: «Pier tap 60, baaga gay?» ¹⁹ Gōtn se Erəd əl jeege gen je Pier; na60 naade je əŋiŋ eyo. Naan danjo asgargen ing bəəb Pier se, tōnd metde taa Pier. Ken naade jaay əŋ tērlin te taar dīm ey se, naan und kulu jeege tu ə jee se k'təalde naata.

Naan ken se, Gaar Erəd iin taa naan Jude ki se baa ting cəkə maakŋ gēger ken Sezare ki.

*Kooy Gaar *Erəd*

²⁰ Jee Tir ute jee Sidəŋ ki se, nakŋ kəsde paac se iino taa naan Gaar Erəd ki. Bii kalan, Gaar Erəd se maakiŋ taariŋ dode ki. Taa naan se, naade je doobm ken 'kəkŋ taasa ute naana. Gōtn se naade baa əŋ gaaba kalan bini k'danin Blatus ə Blatus se, naan 60 debm ken lee bəəb 6ee ken gaarge lee toodn se. Naade tēdin naan tooko əlde naade baa əŋ gaarge taa baa kəkŋ taasa ute naana. ²¹ Gōtn se Gaar Erəd gaandən biia ə ken bii naan gaandən jaay aas se, naan uun uus kal gaariŋa ə baado ing do kaag do ki ə gōtn se naan baag taadn taara jeege tu. ²² Ken jee ing gōtn ese jaay booy taar naan taad se, naade taad makəŋə ə: «Ken taad se debkilimi sum eyo; num kese aan gə Raa mala 60 taada.» ²³ Ken Erəd jaay booy taar jeege taadin bin se, naan doŋ oopo ə magal roŋa ə gōtn se naan baate *nookŋ Raa. Kaad ken se sum 60, *kədn Raa tēdin ooc kəŋə ə əlin kuuru maakiŋ ki əs təlin naata.

²⁴ Naan ken se, jee ken booy taar Raa se baa ziif tēf ro naapki dena ə gōtn se jeege dena took aal maakde do taar Raa ki. ²⁵ Naan ken se, Barnabas ute Səl jaay nan naabde Jeruzalem ki sum se, naade baa baa se ək baan ute deb kalan k'danin Jan-Mark se ute naade.

13

**Nirl Salal əl Barnabas ute Səl naaba*

¹ Maakŋ jeege tun *egliz ken Antios ki se, gōtn se ək jee ken taad taar teeco taar Raa ki ute jee ken lee dooy jeege ute taar *Raa: jee se naade Barnabas, Simēon ken k'danin Debm ilimi, Lusius ken kəd Siren, Səl ə Manaen ken teep ute *Erəd Antipas. ² Bii kalan jee se jaay eem keem Raa ə uun *siam se, maakde ki se, deb kalan Nirl Salal əlin deekden ə: «Barnabas ute Səl se, 'bēer təədfeki maam ki taa m'aden kēdn naabm ken maam m'dandeno taariŋa.» ³ Ken naade jaay eem Raa aasa ə baag kəsə se, gōtn se naade tōndden jide dode ki ə əlde gen baa tēdn naabm ken Nirl Salal danđeno taariŋ se.

Kese naabm deet deet ken Səl tēda

*Barnabas ute Səl baa taa naan Sipir ki**

⁴ Aan gəə *Nirl Salal 60 əlden gen tēdn naabiŋ se, Barnabas ute Səl iin bəəy baado Selusi ki. Gōtn se naade ook maakŋ markab ki ə gaan baar baa taa naan Sipir ki. ⁵ Ken naade jaay aan maakŋ gēger ken Salamin ken taa naan Sipir ki se, naade baag taadn taar Raa jeege tu maakŋ *6eege tun ken Yaudge lee tusn maak ki. Kaad ken se, Jan-Markŋ ken debm noogde se utu te naade.

⁶ Ken naade jaay aal taa naan Sipir ki bini aan taar ki se, naade aan maakŋ gēger ken k'danin Papos. Gōtn se naade əŋ kəd Yaud kalan bini k'danin Bar-Isa. Naan debm kərdə ə tēf roŋa aan gəə debm taad taar teeco taar Raa ki. ⁷ Naan se ting te magal gen taa naan gōtn ese. Magal ese se roŋ Sirgus Pəlus ə gaabm se debm jeel naka. Naan danjo Barnabas ute Səl 6eeŋ ki. Naan je naade an taadn taar Raa naan 'booyo. ⁸ Anum, debm kərdŋ ese

* 13:3 Taa naan Sipir se baar 60 əl gurugiŋa.

se ute taar Grek se k'danjin Elimas kici, naan took Barnabas ki ute Sol ki eyo, taa naan je eyo ken magal taa naan gotn ese jaay 'kaal maakin do Isa ki se. ⁹ Gotn se Sol, k'danjin Pol, jaay Nirl Salal dooc maakin se, gaabm se naan aakin on ciu, ¹⁰ oo naan deekin oo: «Naai le, taar-koo deeliga deele oo 'lee 'derl derl jeege. Naai le, 'goon *Bubm sitange oo nakn ute doobin se le, naai je eyo oo nakn ken Meljege jen ro ki se le, daayum naai je an tujn naatn. ¹¹ Borse 'booyo: Raa ai koki ute kaaka oo naai utu tedn kaam-tooko oo bii kando kando naai 'kon kaakn kaad eyo.»

Gotn ese sum bo, goto naar tedin ilim dib oo naan on aak dim eyo oo naan terl kaam ara kaam ara je nam an koken jin ki oo an toofo. ¹² Ken magal taa naan gotn ese jaay aak nakn ken aan do gaab ken ese se, naan took aal maakin do Isa ki. Gotn se taar Meljege se endga maakin ki deer deer.

Pol taad taar Raa jeege tun Antios ken taa naan Pizidi ki

¹³ Papos ki se, Pol ute jeenge ook maakn markab ki, oo gaan baar baa maakn geger ken k'danjin Perg ken taa naan Pampili ki. Ken naade jaay aan gotn ese se, Jan-Mark iin resde oo ok terl baa Jeruzalem ki. ¹⁴ Gan Pol ute jeenge iin Perg ki, naade uun doobm Antios ken taa naan Pizidi ki. Ken naade jaay aan gotn ese se, bii kalan aan *bii sebit ki se, naade baa end ing maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa se. ¹⁵ Ken k'dooy *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute ken gen jee taad taar teeco taar Raa ki jaay aas se, gotn se magalgen gen bee ken Yaudge lee tusn maak ki se ol deba baa taadden oo: «Genajeege, ken naase jaay okki taar jaay anki dejn jeege num, iin 'taaddeki.» ¹⁶ Gotn se Pol iin daara tedden ute jina taa k'doa oo deekden oo: «Naase gaan *Israelge oo ute naasen ken jee beer Raa ki se, 'booyki taar ken maam m'asen taad se. ¹⁷ Raa naajen Israelge se, beer toofo bubjege; naan dirde ooj ted dena taa naan Masar ki, oo ute toojin se, naan oddeno naatn maakn taa naan Masar ki. ¹⁸ Do kod-baar ki se, nakn baa baa baara si-soo se, naan bo aakdeno dode ki. ¹⁹ Ter, taa naan ken *Kanan ki se metjil jeegen kaam cili se, naan utden naata oo naande se, naan edin gaan Israelge tu oo naan se tedden naande mala. ²⁰ Ken nakgen se jaay daanin deel paac se, ok nakn baa baa baara kaar-soo-ute-si-mii.

«Ter bubjege naan tondden magalge daande ki, gen kaakn metn taardege. Magalgen ese se, naan lee tonddesin bini aan do Samuel ken debm taad taar teeco taar Raa ki se. ²¹ Aan do Samuel ki se, bubjege tond metn Raa, oo naade je gaarge. Gotn se Raa ondden Saul, goon Kis, ken teeco taa bee Benjamin ki oo naan se os gaara gen baara si-soo. ²² Ken baara si-soo jaay aas se, Saul se Raa oddin maakn gaarin ki naatn oo naan beer odden *Daud bo tedden gaarde. Do Daud ki se, Raa taad oo: *Maam m'onnga Daudn goon Jese ken maam jena. Naan bo debm ken utu 'tedn nakgen paacn ken maakum jen ro ki*†.

²³ «Maakn metjil Daud ki se, Raa beer oddo gaaba kalan daan Israelge tu ron Isa, taa aden kaaja. Bin bo, taar do dakin Raa taado Daud ki se, aanga doobin ki. ²⁴ Kaad ken Isa tees te naabin ey bort se, Jan-Batist baado taad gaan Israelge tu paac oo: «'Terlki maakse do Raa ki oo 'baakiro j'asen *batizi.» ²⁵ Aan do nan naabin ki se, Jan-Batist taado oo: «Maakn maak-saapse ki se, naase tap bo okki maam se nanja? Bere, maam se *m'al-Masi ken naase ing aakki kaamin se eyo! 'Booyki, naan se utu baado metum ki oo naan se, gen toofn saa jen ki kic bo, maam m'aas eyo‡.»

²⁶ «Genamge, naasen ken metjil *Abraamge, oo naasen ingki maakde ki jaay 'beerki Raa ki se, 'booyki, taa naajeege bo Raa baano ute taar se taa ajeki kaaja. ²⁷ Ken Isa jaay aan se, jee Jeruzalem ki ute magaldege se, Isa se naade jeelin te aan goo al-Masi eyo. Oo taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raano do dakin jaay, aanga bii sebit ki tak bo naade lee dooyin se, naade tedinga aanga doobin ki. Taa naan se bo, naade ojin booro don ki. ²⁸ Ey num, naade on te taar dim ken aas toojin eyo. Ute naan se kic bo, naade taad Pilat ki oo: «K'toolin naatn!» ²⁹ Ken Yaudge jaay tedin nakge don ki aas aan goo ken Kitap taado do

† 13:22 Aak 1Sam 13.14; KKR 89.21. ‡ 13:25 Aak Mk 1.7.

dəkiŋ se, maakde ki se, jee mətinge baado uun booyiŋ naatn ro kaag ki əɔ baa əliŋ maakŋ iib ki. ³⁰ Num gaŋ Raa se durinoga daan yoge tu. ³¹ Jee leedo ute naan Galile ki bini aan Jeruzalem ki se, ken naan ooy duro se maakŋ šiige tu dēna, naan lee teec naande ki. Ɔɔ jee se ɔo borse tedga saadiŋge naan jeege tu.

³² «Borse naaje k'baado se, taa j'asen taadn labar jiga se kici əɔ labar se ɔo, ken Raa taado bubjege tu do dakiŋa əɔ tedga num naan utu aden kedn nakŋ naan taadga əɔ utu aden ked se. ³³ Taar ken naan taado do dakiŋ əɔ an ted se, borse naan tedinga do naaje gendege tu ken naan duro Isa daan yoge tu se, aan gəɔ taar ken k'raaniŋo do dakiŋ maakŋ Kaa Keem Raa gen k-dige tu ken əɔ:

Naai se ɔo 'goonuma.

Gətn jaaki sum se, maam ɔo m'tedga bubis.

³⁴ «Raa se duroga Isa daan yoge tu, ron se naan əniŋ ruum te maakŋ baad ki eyo. Kese ɔo taar ken naan taado Daud ki do dakiŋa ken taadiŋ əɔ:

Maam m'utu m'asen tedn beε den aak eyo əɔ nakgen met ki

ken maam m'deeko m'əɔ m'utu m'kedn Daud ki se m'utu m'asesiŋ kedn deer deer*.

³⁵ Taa di gəɔt kuuy kic maakŋ Kitap ki se, Daud taad Raa ki əɔ:

Debm naai se, naai an kəŋ kəniŋ ruum maakŋ baad ki eyo†.

³⁶ Num ken naabm ken Raa jen ro ki jaay Daud tedn aas se, gətn se naan ooyo əɔ j'uun j'əɔl k'j'aaliŋ maakŋ iib ki do bubinge tu əɔ naan kic ruumga aan gəɔ naade se kici. ³⁷ Gaŋ Isa jaay ooy se, ruum te maakŋ iib ki eyo, num naan se Raa durinoga daan yoge tu.

³⁸ «Genaamge, 'jeelki, naaje k'baado se k'je j'asen taadn nakŋ ken jaay Isa tedo se. Ute nakŋ naan tedo se ɔo, Raa təɔlsenga *kusiŋsege. Ey num, ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki se əŋ noogse 'tedki te aak beε naan Raa ki eyo. ³⁹ Num gaŋ debm jaay aal maakiŋ do Isa al-Masi ki se, kusiŋiŋ paac se, Raa təɔliŋsiŋa naata. ⁴⁰ Bin se, əndki kəndə, beε, taar se əŋte 'baatiŋki! Ey num, taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dakiŋ maakŋ Kitap ki se, səɔm asen kaan dose ki ceε, ken əɔ:

⁴¹ 'Booyki beε, naasen ken aalki Raa maak ki ey se,

nakŋ se le, deelga dose əɔ əksen taad eyo!

Taa naase se utu aki kutn kap!

Taa do naase ki se, m'utu m'tedn nakŋ ken deel doa

əɔ nakŋ se ken nam kuuy jaay baado taadsen metiŋ kic ɔo,

naase le aki 'took ey tap.‡»

⁴² Ken Pəɔl ute Barnabas jaay teec teec naatn maakŋ ɔee Yaudge tun lee tusn maak ki se, gətn se jeege taadden əɔ: «Bii sebitn kuuy se, 'terl 'baakiro ajeki taadn metn taar se daala.» ⁴³ Ken jeege wəɔk nan se, maakde ki se Yaudge dēna, ute jee ken tedga ted rode Yaudge ken ək taar Raa əŋ se baa ute Pəɔl əɔ Barnabas. Ken naade jaay baa baa se, Pəɔl ute Barnabas se taad ute naade, dejde əɔ beε Raa se, j'əkiŋ əŋə.

Naan ki se Pəɔl ute Barnabas kaamde se aan kaakŋ jee ken Yaudge eyo

⁴⁴ Anum, *6ii sebit ken kuuy se, jee maakŋ geger ken Antios ken taa naan Pizidi ki se, deniŋ baado tus gen booy taar Meljege. ⁴⁵ Num ken Yaudge jaay aak jeege baado tus den se, naade ted maak-kilimi ro Pəɔl ute Barnabas ki əɔ naade baag naajn Pəɔl əɔ taad jeege tu əɔ: «Taar ken Pəɔl taad se, taar ken met ki eyo.» ⁴⁶ Gətn se Pəɔl ute Barnabas se, taad aal dode seŋ deekden əɔ: «Beεki se, taar se j'asen taadn naase Yaudge tu ɔo jaayo. Aan gəɔ naase le 'baateki dey se, kese naase malinge ɔo 'tedki murs rose ki gen kəŋ *kaajn gen daayum eyo. Borse num, naaje se, k'baa taadn taar Raa se jeege tun Yaudge eyo. ⁴⁷ Kese ɔo naabm ken Meljege əljeno əɔ taadjeno əɔ:

Maam se m'tedi naai 'tedga gətn wəɔr gen wəɔr metjil jeege paac,

taa naai aden baa taadn taar Raa jeege tu

bini 'kaan gōtn duni 'daar ro ki ɔɔ aden taadn ɔɔ: Raa se aden kaaja. §»

⁴⁸ Ken jee ken Yaudge ey jaay booy taar se, naade maakde raapo, *nook Raa deek ɔɔ: «Taar Meljege Raa se jiga aak eyo.» Gōtn se, jee ken Raa beer tɔɔddenga tɔɔd gen kōn kaajn gen daayum se, took aal maakde do Isa ki.

⁴⁹ Gōtn se, taar Meljege Raa se wɔɔk dɔɔd taa naan gōtn ese paac. ⁵⁰ Gan Yaudge se ɔɔs metn magalgen maakn geger ken gōtn ese ute mendgen jeedege jee nak denge jaay beer Raa ki se, naade ɔlde metde taa j'dabar Pɔl ute Barnabas ɔɔ naade tuurde naatn maakn taa naande ki. ⁵¹ Ken Pɔl ute Barnabas jaay ɔaa ɔaa se, tup kudn jedege tu* ɔɔ naade iin ɔaa Ikoniom ki. ⁵² Gan jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ken gōtn ese se, Raa doocde maakde ute *Nirl Salal tedde naade se, maakde raap den aak eyo.

14

Pɔl ute Barnabas maakn geger ken Ikoniom ki

¹ Ken Pɔl ute Barnabas jaay aan maakn geger ken Ikoniom ki se, naade ɔaa end maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki aan gɔɔ ken naade tedo maakn geger ken Antios ki se. Gōtn se, naade taadden taar *Raa bini ɔl naaden Yaudge ute kengen Yaudge eyo denin took aal maakde do Isa *al-Masi ki. ² Gan Yaudgen baate tookn taarde se ɔɔs metn jeegen ken Yaudge eyo taa je taara ro jeege tun took aal maakde do Isa al-Masi ki. ³ Ute naan se kic ɔo, Pɔl ute Barnabas tingoga dena maakn geger ken ese ɔɔ naade taad taar Meljege se jeege tu ɔɔ naade taadden taa beer Raa ken naan tedden se, aal dode sen, beer eyo. ɔɔ gōtn se, Raa ɔlden naade ted nakn-kɔɔɔge ute nakgen deel doa taa 'taadn jeege tu ɔɔ taar naade taad se, taar met ki. ⁴ Do taarde ki se, jeegen maakn geger ken ese se ɔaa gaan naapa gōtɔ kaam dio: jeegen metinge ɔaa metn Yaudge ɔɔ kengen kuuy se le ɔaa metn jee kaan naabm al-Masige tu.

⁵ Gōtn se Yaudge ute jeegen ken Yaudge eyo ute magaldege se, dɔɔkga taarde gen ɔaa kooon *jee kaan naabm Isa al-Masige taa aden tund tɔɔl ute koa. ⁶ Ken Pɔl ute Barnabas jaay booy taar ese se, bin se, naade aan ɔaa taa naan Likaoni ki. Ken naade jaay aan gōtn naane se, naade ɔaa ting maakn geger ken Listir ute ken Derbe ki ɔɔ ute naange tun ceeɔ ki ceeɔ ki. ⁷ Ken naade jaay aan gōtn naane se kic ɔo, naade taad Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu.

Pɔl ute Barnabas maakn geger ken Listir ki

⁸ Maakn geger ken Listir ki se, ɔk gaaba kalan bin se gōtn tingin ɔo naan ki sum. ɔɔ gaabm se, gōtn k'l'oojin tap ɔo k-runyuyu; ɔii kalan naan lee te eyo. ⁹ Bii kalan, naan ing booy booy taar Raa ken Pɔl taad se. Gōtn se Pɔl ɔndin kaama tak, taa naan aak jeel gaabm se aalga maakin do Isa *al-Masi ki se, 'kōn lapia. ¹⁰ Gōtn se, Pɔl uun mindin raan deekin ɔɔ: «Iin 'daara!» ɔɔ gaabm se naar iin daar kirit ɔɔ baag lea. ¹¹ Ken jee denge jaay aak nakn Pɔl ted se, naade paac baag kul taara gajalan ute taar Likaoni ken taar naande se, ɔɔ naade taad ɔɔ: «Beer, raage se delga jikilinge ɔɔ booy ɔaadoga gōtjege tu!» ¹² Gōtn se Barnabas se naade danin Zeus. Zeus se je deekn ɔɔ: *gaar gen raage*. ɔɔ Pɔl le, naade danin Ermez. Ermez se je deekn ɔɔ: *debm taadin bedina*. ¹³ Raaden Zeus se, been cee taa doob ken j'end maakn geger ki se, ɔɔ debm ken lee tɔj serkn maakn bee ken se, tɔk ɔaano ute kɔs-taarge dio ɔɔ tamarɔeno ute pɔɔn kaagge jaay ɔo ɔaandeno taa bee ken ese, taa naan ute jee denge se dɔɔkga taarde je tɔjn *serke Barnabas ute Pɔl ki.

¹⁴ Gan ken *jee kaan naabm Isage, Barnabas ute Pɔl, jaay booy taar ese se, naade maakde taju ɔɔ neepm te kaldege ɔɔ gōtn se, naade naar aan ɔaa ɔn jee denge se, taadden makon ɔɔ: ¹⁵ «Ay, naase ara, kese naase 'tedki nakn-kɔɔɔm di bini! Beer, naaje se k-jikilinge aan gɔɔ naase se sum kici. Naaje k'taadsen Labar Jiga se taa naase anki resn ute raagen ren ren se. Borse, 'terlkiro maakse do Raa ki naan ken ting zere se! Naan

§ 13:47 Aak Eza 49.6. * 13:51 Tupm kudn je ki se, gōtn Yaudge tu se je taadn ɔɔ: dim aden tum tap ɔo gōtɔ.

60 debm aalo maakn raa ute do naan̄a ɔɔ aalo baar ɔɔ nakgen ɓaa se paac. ¹⁶ Do dɔkin se, mɛtjil jeegen gay gay kic ɓo, Raa ɔɔnden naade uun doobm ken naade maakde jen ro ki. ¹⁷ Ute naan̄ se kic ɓo, Raa se daayum tɛdden bɛɛ ɔɔ bɛɛ ken naan̄ lee tɛdden se, naan̄ eedden maane oojden nakdege ɔɔ edden kɔsɔ ute maraadiɲa ɔɔ raapden maakde sakan̄.»

¹⁸ Ute taar ken naade taadden se kic ɓo, Pɔl ute Barnabas tɛdden bini jaay ɓo ɓaa gaas jee denge gen tɔjn serke se.

¹⁹ Ken nakgen se jaay deel se, Yaudgen iin̄o Antios ki ɔɔ kengen mɛtinge iin̄o Ikoniom ki ɓaado Listir ki ɔɔ ɔɔs mɛtn jee denge gen gɔtn ese ɔɔ taadden taar Pɔl ute Barnabas taad se, taar mɛt ki eyo. Gɔtn se, Pɔl naade tundiɲ ute koa ɔɔ tiik teecnsiɲ naatn maakn gɛger ki se ɔɔ ɓaa undiɲ naata, naade saap ɔɔ kaad naane, naan̄ ooyga. ²⁰ Num ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay ɓaado tus gurugiɲ se, gɔtn se Pɔl iin̄ daara ɔɔ ɔk terl ɓaa maakn gɛger ken Listir ki. Mɛtbeenki se, naan̄ ute Barnabas iin̄ gɔtn ese ɔɔ ɓaa Derbe ki.

Pɔl ute Barnabas ɔk terlo Antios ken taa naan̄ Siri ki

²¹ Ken naade jaay aan maakn gɛger ken Derbe ki se, Pɔl ute Barnabas taad Labar Jigan gen Isa *al-Masi se jeege tu. Gɔtn se, jeege dena took aal maakde do Isa al-Masi ki. Naade iin̄ ɔɔn gɔtn ese, ɔk terl ɓaa maakn gɛger ken Listir ki ɔɔ Listir ki se naade iin̄ ɓaa maakn gɛger ken Ikoniom ki ɔɔ Ikoniom ki se, naade iin̄ ɓaa maakn gɛger ken Antios ki ken taa naan̄ Pizidi ki. ²² Maakn gɛgerge tun, naade aanga tak ɓo naade edden kaay kaama jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ɔɔ taadden ɔɔ doobm Isa al-Masi ki se j'ɔkiɲ tɔɔgɔ ɔɔ ter taadden ɔɔ: «Naajege se, j'utu j'aki dabar den jaay ɓo j'aki kend *maakn Gaar Raa ki.» ²³ Gɔtn ken naade aanga jaay ɔɔnga *egliz se, naade bɛɛr tɔndden jeegen 'tɛdn naandɛge. Gɔtn se, naade uun *siam ɔɔ eem Raa jaay ɓo, jee se naade ɔɔnden kaam ji Mɛljege Isa al-Masi ken naade aal maakde don̄ ki se.

²⁴ Gɔtn se, Pɔl ute Barnabas ɓaa ɓaa se, naade aal teeco taa naan̄ Pizidi jaay ɓaado taa naan̄ Pampili ki. ²⁵ Ken naade jaay aan maakn gɛger ken Perg ki se, naade taad taar Raa jeege tu jaay iin̄ ɔɔn gɔtn ese ɔɔ ɓaa maakn gɛger ken gɔtn k'lee k'daar markabge ɔɔ gɛger se ron̄ Atalia. ²⁶ Naade iin̄ maakn gɛger ken ese, ook maakn markab ki uun doobm gen terl maakn gɛger ken Antios ken taa naan̄ Siri ki. Gɔtn se ɓo, mɛtn-jiki naade iin̄o ro ki ɔɔ maakn gɛger ken ese ɓo, jee Raage ɔɔndeno kaam ji Raa taa 'tɛdn naabm ken ɓɔrse naade tɛd aasiɲoga se. ²⁷ Ken naade jaay aan Antios ken taa naan̄ Siri ki se, Pɔl ute Barnabas dan̄ tus jee egliz ki. Gɔtn se, naade taadden mɛtn taar nakgen ken Raa ɔlden naade tɛdo se ɔɔ ter taaddeno ɔɔ: «Bɔrse se, Raa ɔɔdga doobo jeege tun Yaudge eyo taa kaal maakde do Isa ki kici.» ²⁸ Gɔtn se, naade tingoga dena ute genaagen aalga kaal maakde do Isa ki.

15

Jeege tus Jeruzalem ki gen kaakn mɛtn taara (Gal 2.1-9)

¹ Gɔtn se jee mɛtinge iin̄o taa naan̄ Jude ki ɔɔ ɓaado maakn gɛger ken Antios ki. Naade baag dooy genaagen doobm Isa *al-Masi ki ɔɔ: «Ken naase jaay j'ɔjsen te pɔndɔ aan gɔɔ ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadn ey se, naase aki 'kɔɲ kaaj eyo.» ² Gɔtn se Pɔl ute Barnabas took eyo do taar naade ki se ɔɔ do taar ken se, naade naajga dena ute jee se. Taa naan̄ se ɓo, jee gɔtn ese uun doa gen kɔl Barnabas ute Pɔl ɔɔ genaage kandum ken doobm Isa al-Masi ki, taa ɓaa kɔɲ *jee kaan̄ naabm Isa al-Masige ute jee naan̄ jee *eglizge tun Jeruzalem ki gen ɓaa kaakn mɛtn taar se. ³ Gɔtn se, eglizn Antios ki edden ne dim ken naade an ɓaa mertɛ jaay ɓo ɔlden doob ki.

Ken naade ɓaa ɓaa se, aal teec ute taa naan̄ Penisi ɔɔ ute taa naan̄ *Samari. Gɔtn naade aanga se, taad genaage tun doobm Isa al-Masi ki mɛtn taar jee ken Yaudge ey jaay terlga maakde do Isa ki se. Ken genaagen se jaay booy taar ese se, naade paac maakde raap den aak eyo. ⁴ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, jee egliz ki, jee kaan̄ naabm Isa al-Masige ute jee naan̄ jee eglizge tu se, doɔd ɔkde mertɛ. Gɔtn se naade taadden mɛtn taar nakgen

ken *Raa oldeno naade tedo se. ⁵ Num *Parizigen took aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, gotn se naade iin taad jeege tu oo: «Bee ki num, jee ken Yaudge ey jaay took aalga maakde do Isa al-Masi ki se, j'aden tijn pondoo oo Ko Taar ken Raa edo Musa ki se k'dooyde, naade 'king do ki.»

⁶ Ter gotn se, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se tus gen kaakn metn taar se. ⁷ Ken naade naaj te naapa makoo bini jaay bo, Pier iin daara oo taadden oo: «Genaamge, naase 'jeelki maam Raa beer oodum daanse ki se do dokiina, taa m'taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo, taa ken naade jaay booyga num, naade tookn kaal maakde do Isa ki. ⁸ Taa Raa se naan jeel nan maak-saapm jikilimge oo jee ken Yaudge ey se kic bo, naan took okdega oo eddenga *Nirl Salal aan goo ken naan edjekiro naajeege tu se kici. ⁹ Raa se, aakjeki naanin ki se naaje j'utu naade se j'aaski kaasa. Taa naan se bo, naade kic aal maakde do Isa ki sum bo, Raa *tug daapdenga maakde. ¹⁰ Bin num, gen di jaay naase 'je aki tujn maakn Raa se oo naase je aki kond daam deer do jeege tun Yaudge eyo jaay took aal maakde do Isa al-Masi ki se ey num daam se bubjege ute naajeege se j'oj j'aasinkiro te gen kuunin eyo. ¹¹ Bin num, kесе met ki eyo ken j'aki tedn naan se! K'jeelki naajeege kic j'aalki maakjege do beer gen Meljege Isa ki aan goo naaden ken Yaudge ey se kici, jaay bo naaje j'ojki kaaja aan goo ken naade oj se kici.»

¹² Gotn se jee tus ute dende se do dek oo naade oj goto Pol ute Barnabas ki taadden metn taar nakn-koooge ute nakgen deel doa ken Raa oldeno naade tedo daan jeege tun Yaudge ey se. ¹³ Ken naade jaay taad nan taarde se, gotn se Jak uun taara oo deekden oo: «Genaamge, udumki bia! ¹⁴ Simon* taadjekiro oo metn-jiki tap bo Raa se beer toooga jeege daan jeege tun Yaudge eyo taa tedn jee naange. ¹⁵ Nakgen deel ese se, aanga doobiin ki aan goo taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raandeno do dokiin ken oo: ¹⁶ Meljege Raa deek oo:

Ken nakgen se jaay deelga num, maam m'utu m'ade baao

oo kaagj bee Gaar *Daudn ken terεc se, maam m'utu m'an daar gotin ki

oo gotn ken tujga aan goo di kic bo, maam m'an daapin 'daar toooj ganj.

¹⁷ Bin bo jeegeen oop se utu am je maam Melde.

Deere, jeegeen ken maam m'utu m'adeno dan se utu 'tedn jee maamge.

Kese bo nakn ken maakum jen ro ki,†

¹⁸ oo taar se bo ken maam m'taado metin jeege tun do dokiina.»

¹⁹ Ter Jak taaddeno oo: «'Booyki! Gen maam ki num, jeegeen Yaudge eyo jaay terlga maakde do Raa ki se, j'onte konddeki nakn oon dode ki. ²⁰ Num gan borse, k'raandeki maktub j'ooki: j'onte koon daa maragge, j'onte keesn naapge ren ren, j'onte koon daagen moosde ooy te naan ki eyo oo j'onte koon mooso kici. ²¹ Taa do dokiin se, maakn geger ki tak bo aanga *gii sebit ki bo, jeege lee taad took metn Ko Taar ken Raa edo Musa ki se oo dooyin maakn *beege tun Yaudge lee tusn maak ki.»

²² Gotn se jee egliz ki ute jee naande ki oo jee kaan naabm Isa al-Masige dook taarde kalan oo beer tooo jeege daande ki gen baa ute Pol oo Barnabas Antiohn ken taa naan Siri ki. Jee ken naade beer tooode se debm kalan ron Judas ken k'danin Barsabas se kici, oo ken kuuy se k'danin Silas. Naade se genaage paac aalde maak ki. ²³ Naade raan edden maktub jide ki oo maakn maktub ken ese naade deek oo:

Kese naaje k'jee kaan naabm Isa al-Masige, ute naajen naan jee eglizge tu, ute genaagen gotn ara paac k'tedsen tooe dena naase genaajegen Yaudge eyo, ken took aalkiga maakse do Isa al-Masi ki, naasen ken ingki taa naan Siri ki oo maakn geger ken Antiohn ki ute kengen taa naan Silisi ki.

²⁴ Naaje k'booyga ken jee metin iin gotje ki ara jaay baa gotse ki se, naade utu taar naaden baa taadsen se tujsega maakse oo teecsenga nirlse. Bere, jee se naade baa gen

* 15:14 Simon se naan bo Pier sum kici. † 15:17 Aak Am 9.11-12.

dode, ey num naaje 60 k'j'alden eyo. ²⁵ Taa naan se, taar se naaje j'aakin taa naapm jaay k'beer k'tood jeege maakje ki taa baa ute gena koon maakjege Pol ute Barnabas se gotse ki. ²⁶ Taa Pol ute Barnabas se, edga ked rode *serke taa Meljege Isa al-Masi. ²⁷ Bin num, naaje j'olsen Judas ute Silas se, taa naade asen baa taadn ute taarde mala taar ken naaje k'raansen maakn maktub ken ese. ²⁸ Nirl Salal oo naaje mala j'uun doa k'je nakn ken k'raansen j'oo aki ted se k'je j'asen ziidn dim kuuy do ki ey sum, ²⁹ ken oo: onte koski daa maragge, onte koski mooso, onte koski daagen moosde ooy te naan ki eyo oo onte keeski naapge ren ren. Ken nakgen se jaay naase 'tedinkiga num, kese naase 'tedkiga nakn jiga aak eyo.

Naaje genaagen gotn ara k'tedsen toose dena.

³⁰ Ken naade jaay raan edden maktub jide ki se, gotn se naade alde oo naade iin baa maakn gegere ken Antios ki.

Ken naade jaay aan se, naade dan tus genaagen doobm al-Masi ki oo edden maktubm ese. ³¹ Ken jee doobm al-Masi ken gotn ese jaay booy taar ken k'dooydesin maakn maktub ken se, maakde baa raap aak eyo oo taargen se edden kaay kaama.

³² Judas ute Silas se, naade jee taad taar teeco taar Raa ki. Taa naan se 60, naade dejdenga dena edden kaay kaama oo do kaal maakde ki se, j'ok maakde toogo. ³³ Naade ute genaagen Antios ki se, tingoga dena gotn ese jaay 60, genaagen doobm Isa al-Masi ken maakn gegere ken ese alde oo k'baa lapia, oo naade ok terl baa gotn jeege tun oldeno. ³⁴ [Nabo, Silas se je king gotn ara bii kandum.] ³⁵ Anum Pol ute Barnabas se oop ing Antios ki. Gotn ese, naade ute jeegen kuuy se kic dena lee dooyden ute taar Meljege oo taadden Labar Jiga.

Pol gaan ute Barnabas (Gal 4.13-15)

³⁶ Ken naade jaay ting aas gotn ese se, Pol deek Barnabas ki oo: «J'ok k'terl k'baa kaakn genaagen doobm *al-Masi ken ing maakn gegerge tun paacn gotn naaje k'lee k'taado taar Meljege ro ki se. K'baa k'j'aakden tu, naade tap 60 ing oo di.» ³⁷ Gotn se, gen Barnabas ki num naan je Jan ken k'danin Mark se kic 60 'baa ute naade. ³⁸ Num gan Pol took eyo, taa Jan-Mark se res ondenga konoo taa naan Pampili ki oo naan on aay ute kaamin gen tedn naaba ute naade eyo. ³⁹ Gotn se, naade naajga taara dena, nabo taarde baa ok te metn naap eyo. Bin se, Barnabas ute Jan-Mark le ook maakn markab ki gen baa taa naan Sipir ki; ⁴⁰ num Pol se le, beer uun Silas gen baa ute naana oo genaagen doobm al-Masi ken gotn ese tondde metn Raa oo daayum Meljege n'tedden beena.

Pol baa mertε gen k-dige

⁴¹ Pol iin gotn ese oo baa lee taa naan Siri ute gen Silisi ki oo gotn naan aanga ro ki se, naan ed kaay kaama *eglizge tu.

16

*Timote baa ute Pol oo Silas gen tedn naabm Isa *al-Masi*

¹ Ter Pol ute Silas jaay aan maakn gegere ken Derbe ute gen Listir ki se; gotn ese naan on gaaba kalan debm aalga kaal maakin do Isa ki, ron Timote. Naan se kon mend Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki kici; gan bubin se, kod Grek. ² Timote se, genaagen doobm al-Masi ken maakn gegerge tun Listir ute ken Ikoniom ki, paac se toomina. ³ Gotn se Pol je oo k'baa tele, nabo taa Yaudgen ing maakn gegerge tun ese se, naan onin pondoo, taa jeegen paacn gotn ese se jeelin naan se bubin kod Grek. ⁴ Ken naan jaay on pondoo Timote ki aas se, naade iin gotn ese oo baa lee maakn gegerge tu oo naade taad genaage tu nakgen ken *jee kaan naabm Isage ute jee naan jee *eglizge tu taado taarin Jeruzalem ki se oo

‡ 15:34 Taar se maakn kitapge tun do dakin se metinge maakde ki se gata.

naade taadden oo: «J'ing do taar ken se.» ⁵ Ute taargen se, jee eglizgen gotn ese se ted jee al-Masigen mec, oo bii-raa naade ziif baa ute naande.

Pal ni maakn geger ken Troas ki

⁶ Pal ute Silas se je baa taadn taar *Raa taa naan Azi ken kaam kalan; nafo *Nirl Salal taadden maakde ki oo j'onte baa. Num gotn se, naade aal teec taa naan Prigi ute gen Galati ki. ⁷ Ken naade jaay aan ce taa naan Misi ki se, naade je baa taa naan Bitini ki; nafo gotn ese kic Nirl gen Isa gaasde. ⁸ Taa naan se bo, naade aal teec taa naan Misi ki oo booy baa maakn geger ken Troas ki got ken k'lee k'daar markabge se. ⁹ Maakn Troas ki jaay Pal tood toodnoor se, naan nia oo maakn nin ki se, naan aak aan goo kod Masedoan kalan daar daar naanin ki oo eemin noo metin ki oo: «In 'baado Masedoan ki ara taa ajen naaka.» ¹⁰ Ken Pal jaay taadden metn taar ninga sum se, gotn se sum bo naaje* k'naar k'je doobm j'an baa Masedoan ki, taa ute metn taar nin se, naaje k'jeelga maakje ki kese Raa bo danje gen baa taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi se, jeege tun gotn naane.

Pal aan maakn geger ken Pilip ki (Plp 1.1-11,27-30)

¹¹ Naaje j'iin maakn geger ken Troas ki se, gotn se naaje k'j'ook maakn markab ki oo k'j'omb k'gaan baar k'baa taa naan Samotras ken maane gurug aalin se. Ter metbeenki se, naaje k'j'iin k'baa maakn geger ken Neapoli ki gotn ken k'lee k'daar markabge se kici. ¹² Gotn se, naaje k'j'iin k'baa maakn geger ken Pilip ki oo maakn taa naan Masedoan ki se, Pilip se naan geger magala oo ok *Romenge dena. Gotn ese se, naaje k'tingga bii kandum.

¹³ Ken *bii sebit jaay aan se, naaje k'j'iin k'teec maakn geger ken se oo k'baa taa oolo ki k'saap j'oo kaad naane j'kon gotn jeege lee eem Raa. Num gan j'aan se j'on mendge kandum sum bo tusga, k'j'ing ceede ki oo k'taadden taara. ¹⁴ Maakde ki se, menda kalan ron Lidi oo naan iino maakn geger ken Tiatir. Mend se, naan beer Raa ki oo ok kalge gen zoa oo kalinge se kalgen te rodege oo aac kaace. Ken Pal jaay taad taad taar Raa se, naan ud bi do ki taa Meljege tedn maakin ki gen booy k'kon taar Pal se oo naan aal maakin don ki. ¹⁵ Gotn se, naan ute jeegen maakn been ki se *k'batizde. Ken k'batizde aas se, naan danje oo k'baa been ki oo deekjen oo: «Ken naase 'jeelumki maam se jaay m'aalga maakum do Meljege tu deer deer num, 'baakiro aki king beem ki.» Gotn se, naan doje bini olje naaje k'took k'baa been ki.

Pal ute Silas se k'tok k'j'ombde dangay ki

¹⁶ Gan bii kalan naaje k'baa baa got ken jeege lee tusn gen keem Raa se, goon menda kalan bin se baado onje oo naan mend dukaaka oo ute dukaakin se iinga num taad nakgen ute aki kaan naan ki. Ute mend se, melinge on gurs ro ki dena. ¹⁷ Naan lee ok metje naaje j'utu Pal oo too metje ki makon oo dok taara on eyo deek oo: «Jee ese se, naade jee tedn naabm Raagen Taaro! Naade baado se taa asen taadn doobm kaaja!» ¹⁸ Mend se ok metje bii kando kando bini ol bii kalan Pal oor se, terl aakina oo deek sitan ken ron ki se oo: «Ute ro Isa *al-Masi se m'oo: 'teec naatn ro mend ken se!» Gotn se sum bo, sitan se naar teec naatn ron ki. ¹⁹ Ken melinge jaay aakin naan dukaakin le gotoga oo doobm naade an kon gurs kic bo gotoga se, naade tok Pal ute Silas oo baanden naan magalge tun gotn ese. ²⁰ Ter naade baanden naan magalge tun *Romenge tondde se oo taadden oo: «Jee se le, Yaudge oo baado se gen tujn naanjege! ²¹ Naade lee dooy jeege ute doobm king naande ken naaje Romenge se oljeki ro ki eyo. Kese naaje se j'an kon ted eyo.» ²² Gotn se ol jee denge se iin ro Pal ute Silas ki. Oo magalgen Romenge tondde se iin taadn ute kaldege taa too go oo ol k'j'ondde te mese. ²³ Ken naade jaay tond derennde aas se, naade baa ombden maakn dangay ki oo taad magal jee dangayge tu se oo jee se k'boobde jiga. ²⁴ Ken magal jee dangayge jaay booy taar naade taadin se, naan tok ombden maakn dangay ken maak ki oo tondden poolo jedege tu.

* **16:10** Gotn se Luk, ken raan maktubm ese se, utu te naade kici.

Magal jee danggayge took aal maakin do Isa ki

²⁵ Ken aan gɔɔr ute daan bea se, Pɔl ute Silas se eem keem Raa ɔɔ tɔɔmin tɔɔm ute kaa, kaad ken se jee danggaygen kuuy se, ing booy kaadegen naade ing aar kaar se. ²⁶ Gan gɔtn ese sum bo, naanja naar te makɔnɔ ɔɔ ɔl bee ken naade ing maak ki se kic bo ute magalin te rig rig. Gɔtn se kaam taargen gen bee se tɔɔd kaldɛ ki, naan ken se zinzir k'dɔɔkn jee danggayge se kic bo tɔɔd si kaldɛ ki. ²⁷ Ken magal jee danggayge jaay dɔrl iin maakn bin ki se, naan aak kaam taar jee danggayge se paac toodga wan wan. Gɔtn se naan saap ɔɔ kaad naane jee danggayge se aanga. Taa naan se bo, naan ɔɔd gɔrd-jerliɲa je tɔɔl roɲa. ²⁸ Gan Pɔl ɔɔd ɔɔy makɔn ɔɔ: «Ay ɔnɔ, ɔnte tɔɔl roi, bɛɛ naaje j'utu paac!» ²⁹ Gɔtn se magal jee danggayge se beere ɔkiɲa ɔɔ ron ook marga, taad ɔɔ j'ɔɔciɲo poodo taa an kaakn gɔtɔ. Ken k'baano ute poodo sum se, naan naar end baa maakn danggay ki ɔɔ baa ooc mɛtn je Pɔl ute gen Silas ki. ³⁰ Gɔtn se naan ɔɔd teecdeno naatn ɔɔ tɔnd mɛtde ɔɔ: «Nakage, maam tap bo m'tɛdn rom m'ɔɔ di jaay m'kɔn kaaja se?» ³¹ Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Naai aal maaki do Meljege Isa ki ɔɔ ute naan se, naai ute jeeigen maakn bei ki paac se, aki kɔn kaaja.» ³² Gɔtn se naan ute jee maakn been ki se, naade taadden taar Meljege Isa. ³³ Maakn nɔɔr ken ese sum bo, magal jee danggayge se baanden gɔtn ɔk maane. Gɔtn ese naan tug daapden taan-dudege. ɔɔ naan ken ese sum bo, naan ute jee maakn been ki se, Pɔl ute Silas *batizde. ³⁴ Gɔtn se Pɔl ute Silas se naan dan baanden been ki ɔɔ edden kɔɔ. Gaabm se, ute jeengen maakn been ki se, maakde raapo taa naade aalga maakde do Raa ki. ³⁵ Ken gɔtɔ jaay iip se, magalgen *Rɔmɛge tɔndde se, ɔlo asgarge baa taad magal jee danggayge tu ɔɔ: «Jee se, 'tɔɔd tɔlde.» ³⁶ Magal jee danggayge baado taad Pɔl ki ɔɔ: «Magalgen Rɔmɛge tɔndde se, ɔlo asgarge ɔɔ baado taadum ɔɔ k'tɔɔd k'tɔlse. Bin num 'teeckiro naatn maakn danggay ki ɔɔ 'baaki te lapi.» ³⁷ Gan Pɔl deek asgarge tu se ɔɔ: «Naade aakjen te mɛtn taarje ey sum bo ɔl k'tɔndje naan jeege tu, ɔɔ baa ɔlje danggay ki, ey num bɛɛ, naaje kic k'Rɔmɛge. Num gan bɔrse num naade je ajen tɔɔdn tɔl nam 'jeel gɔtje ey se mɛt ki eyo. Bin se, ɔnde naade malinge bo ade baa utu ajen tɔɔdn naatn maakn danggay ki se.» ³⁸ Asgargen j'ɔldeno jaay ɔk tɛrl baa se baa taad taar se magalge tun Rɔmɛge tɔndde se. Ken magalgen se jaay booy ɔɔ Pɔl ute Silas kic bo Rɔmɛge se, gɔtn se beere baa ɔkde. ³⁹ Naade baado ɔnde ɔɔ tɛdden kaldɛ jaay tɔɔd tɔlde ɔɔ taadden ɔɔ k'j'iin k'j'ɔnde maakn gɛgɛrde se. ⁴⁰ Ken Pɔl ute Silas jaay teeco maakn danggay ki se, naade baa gɔtn Lidi ki. Ken naade aan se, ɔn gɛnaagen doobm *al-Masi ki. Gɔtn se, naade edden kaay kaama, jaay bo iin baa.

17

Pɔl ute Silas baa maakn gɛgɛr ken Tesalonik ki (1Tes 1, 2.1-16)

¹ Ken Pɔl ute Silas jaay iin ɔnɔ gɛgɛr Pilip se, naade aal teeco maakn gɛgɛr ken Ampipolis ki ute ken Apoloni ki. ɔɔ naade baado maakn gɛgɛr ken Tesalonik ki. Gɔtn se, Yaudge ɔk bee ken naade lee tusn maak ki. ² Aan gɔɔ nakn se, naan deelga deel ro ki se, Pɔl baa ɔn Yaudge ɔɔ daan suukge tun mɔtɔ se, aanga *bii sebit ki tak bo, naade lee naaj ute naade do taarge tun maakn Kitap ki. ³ Naan taad tɔɔkden mɛtiɲa ɔɔ taadden mɛtn taar maakn Kitap ken taad ɔɔ: «*Al-Masi se baadoga num utu dabara utu kooyo jaay naan ade dur daan yoge tu. Al-Masi ken naase ing aakki kaamin se, naan bo Isan ken maam m'taadsen taariɲ se.» ⁴ Gɔtn se Yaudgen mɛtinge se, taar se baa end maakde ki ɔɔ took baa tum ute Pɔl ɔɔ Silas. Naan ken se Grekgen beer *Raa ki se kic bo dena ute mɛndge dena ken gaabdege jee magalge se kic, took baa ute naade.

⁵ Gan Yaudgen baate kaal maakde do Isa ki se, tɛd maak-kilimi ro Pɔl ute Silas ki ɔɔ ɔn jee mursgen lee daan doobge tu se rejdeno ute gurs. Naade baado ɔɔs mɛtn jee denge taa tujn gɔtɔ. Gɔtn se, naade iin baa tɛɛc bee Jason gen je Pɔl ute Silas. Ken naade jaay ɔndenga num, anden tɔkn baa naan jee denge tun tusga se. ⁶ Ken naade baa jaay ɔnden te ey se, naade ɔk baano ute Jason ute gɛnaage kandum ken doobm al-Masi ki naan tɔɔgge

tun gōtn ese. Gōtn se, naade tōōd tōōy ə: «Jee tuj *dunia te magaliñ se, bεε, borse naade aanga ara! ⁷ Ɔo Jason se 6o, debm ken əkden been ki ə jee se le, Sezar Gaar magal ken ing *Rōm ki se, naade ə ansin dīm eyo ə naade taad ə Gaar magal kuuy utu ə naan se 6o, ken ron Isa se.» ⁸ Ken jee ute dende ute tōōggen gōtn ese jaay booy taar se, naade maakde 6aa tuj. ⁹ Gōtn se naade ə Jason ute genaagen doobm al-Masi ki se, 6aado dōnd gurs den jaay 6o, naade tōōd tōlde.

Pəl ute Silas 6aa maakñ geger ken Bere ki

¹⁰ Maakñ nōr ken ese sum 6o, genaagen doobm Isa *al-Masi ki se, ə Pəl ute Silas 6aa geger ken Bere ki. Ken naade jaay aan se, naade 6aa maakñ *6ee ken Yaudge tun lee tusn maak ki se. ¹¹ Gan naade 6aa əñ Yaudgen Bere ki se jiga cir Yaudgen Tesalonik ki, taa naade booy taar Raa se maakde raap do ki sakan. Bii-raa naade dooy aak taar maakñ Kitap ki se taa naade an kaakñ jeel ro ki taar ken Pəl lee dooyden se, met ki lə met ki ey le. ¹² Maakde ki se, jeege dena took aal maakde do Isa ki ə mend Grekgen gaabdege jee magalge ute gaabge dena took aal maakde do Isa ki.

¹³ Gan Yaudgen maakñ geger ken Tesalonik ki jaay booy ə Pəl 6aaga taadn taar Raa maakñ geger ken Bere ki kic se, naade 6aado əs metn jeege taa tujñ gōtə daala. ¹⁴ Gōtn ese, genaagen doobm Isa al-Masi ki naar ə Pəl 6aa taa baar ki gen 6aa kookñ maakñ markab ki. Num Silas ute Timote se le əp ing Bere ki. ¹⁵ Jeegen 6aa kəl Pəl se, naade ook maakñ markab ki ute naana, bini əliño maakñ geger ken Aten ki. Ken naade terlo terl se, Pəl taadden ə ken j'aanga num, k'taad Silas ki ute Timote ki se, k'6aado j'əñiñ keske.

Pəl taad taar Raa jeege tun Aten ki

¹⁶ Kər Pəl utu booy booy Timote ute Silas maakñ geger ken Aten ki se, naan aak maakñ geger ese se dooc ute maragge sum ə naan aak se maakin tuj kasak kasak. ¹⁷ Gōtn se, naan iin 6aa maakñ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan naaj ute Yaudge ə ute jee 6eer Raa ki. Ɔo bii-raa bōr maakñ geger ken jeege lee tusn se, naan lee naaj ute jeege kici.

¹⁸ Gōtn se jaay jee dooy jeegen uun taar Epikirus ute jee dooy jeegen uun taar Zenon se* ing naaj ute naana. Jee metinge deek ə: «Aakum tu, debm kul taar ren ren ara tap 6o je deekñ ə dī?» Jee kuuy deek ə: «Naan bεε 6aanoga ute taar raa jee kuuy.» Naade taadbin se, taa Pəl se taaddega taad taa Isa ə ute metn taar dur jeegen utu dur daan yoge tu se. ¹⁹ Naade ək 6aansin do ko ken naade lee tusn aakñ metn taardege se, ə gōtn se k'danñ Areopag. Gōtn se naade taadñ ə: «Naaje k'je naai ajen taadn metn taar dooy kijñ ken naai lee dooy jeege se, taa naaje k'booy kəkñ metiña. ²⁰ Ute metn taarigen bii kalan naaje k'booy te ey jaay, naai lee taad bijen doje se, 6aado taadjen metiñ tu, taa naaje k'je k'jeel kəkñ metiña.» ²¹ (Naade taadbin se taa jee Aten ki ute mertgen 6aado 6aao ə kengen ting ting gōtn ese se, naade ing 6o gen booyo ə gen taadn metn taargen kiji ken naade ənga num 6aado lee taad metiñ se)†.

²² Gōtn se, Pəl iin daar daan jeege tun Areopag ki se ə deekden ə: «Naase jee Aten ki, maam m'aakse naase se jee əkki maragge se əñ aak eyo. ²³ Ken maam m'leedo maakñ gegerse ki se, maam m'aako gōtn ken naase 'lee eemki maragsege ə m'əño gōtn tōjn serke kaam kalan bin se k'raanñ ro ki j'ə: «Kese raa k'jeel metiñ eyo.» Taa naan se 6o, maam m'6aado se m'asen taadn Raa ken naase eemiñki jaay 'jeeliñki ey se.

²⁴ «Raa se, naan 6o debm aalo dunia ute nakgen maak ki paac se ə naan 6o mēl maakñ raa ute do naana ə naan se ing maakñ 6eege tun jikilimge 6o iinñ ute jide se eyo. ²⁵ Ɔo naan le, əliñ dīm te naabm jikilimge eyo, taa naan kalin ki sum 6o əd koa nakge tun ing 6aa se paac ə naan 6o debm ədjeki nakgen 'kaasn tingjege. ²⁶ Naan aalo deb kalan sum 6o ken tooj dir l metjil jikilimgen do naan ken 6aa se paac. Ɔo naan 6o debm tōnddeno kaadn tojdege ə kaadn kooydege ə gaan edden taa naange ə tōnddesiñ te naan guuringe.

* **17:18** Jee uun taar Zenon se k'dandə Stoyisige. † **17:21** Kese Luk mala ken taad taar ese.

²⁷ «Raa tēdn naan se taa naade an jea ə bin sum 6o daan naane naade an kəŋə lē daam? Taa naan lē dək ute naajege eyo. ²⁸ Taa naan se 6o, naaje j'ingki ə k'leeki se kic 6o ute naana ə 6orse kēn j'utuki zεεε se kic lē ute naana. Kese 6o maakŋ jee kaar bal-zεεεsege tu se, deb kalan maakŋ kaanŋki se taad ə: «Naajege se k'gaan Raage.» ²⁹ Aan gə naajege k'gēninge dey se, bin num naaje j'aki kəŋ saapm j'əki Raa se tec aan gə maraggen kēn k'tēdden ute daab, pudda ey lē ute ko se eyo. Nakgen se jikilimge tēdden ute tirddege sum. ³⁰ 'Booyki! Do dəkŋ kēn naase 'jeelkiro te Raa ey se, naan kēn se kic 6o, Raa əŋ utsen te eyo. Num 6orse se, naan dan jeegen gətn 6aa se paac taa tērl maakde ade 6aa gətn naan ki. ³¹ Taa naan se 6o, Raa se əndga kənd 6iin kēn naan an kəŋŋ 6əəə ute doobiŋ do jeege tun do naan ki paac. Ute debm kēn naan bεε ədŋŋ gēn kəŋŋ 6əəə do jeege tu se, debm se 6o kēn naan durŋŋ daan yoge tu taa jikilimge se an jeel ro ki.»

³² Kēn naade jaay booy Pəl ə Raa duroga nam daan yoge tu se, gətn se jee mētinge baagiŋ tεεciŋ mētiŋ ki. Gaŋ jee kuuy se taadiŋ ə: «Do taari ki se, 6iin kuuy j'utu j'ai dan ajen taadn aan gə kēn ese daala.» ³³ Naan kēn se sum 6o, Pəl teec əndε. ³⁴ Num gaŋ, jee mētinge 6aa əŋ Pəl ə took aal maakde do Isa ki. Maakde ki se gaaba kalan roŋ Denis, naan kic maakŋ jeege tun lee aak mētn taara Areopag ki se kici ə mēnda kalan roŋ Damaris ute jeegen kuuy kic 6aa te naana.

18

Pəl 6aa maakŋ gεgεr kēn Kərint ki (1Kə 1.1-9, 2.1-5; 2Kə 11.5-12, 12.12-13)

¹ Kēn Pəl jaay iin əŋ gεgεr Aten se, naan iin 6aa maakŋ gεgεr kēn Kərint ki. ² Gətn se naan 6aa dəəd ute kəd Yaud k'danŋŋ Akilas utu aan kaana ə naan j'oojiŋ taa naan Pəŋ ki. Naan iinə taa naan Itali ki ute mēndiŋa roŋa Prisil, taa Gaar magal gēn *Rəməgen k'danŋŋ Kləd se əl k'tuur Yaudge naatn paac maakŋ gεgεr kēn Rəm ki se. Naan kēn se, Pəl 6aa deel ute naade, ³ taa naabiŋ lē, tec gə gēn naade dey se. Naabm naade se, lee uj nakgen k'daapm kəəə. Taa naan se 6o, Pəl 6aa iŋg ute naade ə naade lee tēd naaba tēlε.

⁴ Aanga *6ii sebit ki tak 6o Pəl 6aa maakŋ *6ee kēn Yaudge lee tusn maak ki se. Gətn se, naan lee taad taar *Raa Yaudge tu ute Grεkge tu taa naan je naade 'tookŋ do taariŋ kēn naan taadden se. ⁵ Gaŋ kēn Silas ute Timote kēn iinə Masedoan ki jaay aan sum se, Pəl əŋ roŋ paac gēn taadn taar Raa. Naan taad Yaudge tu tal ə *al-Masi kēn naase iŋg aakki kaamiŋ se, naan 6o Isa se. ⁶ Gaŋ gətn se, Yaudge se iin roŋ ki ə naajiŋa. Naan kēn se, Pəl ək mind kaliŋa ə deekden ə: «Bεεε, naase se kēn dŋm jaay aanga dose ki kic num, maam se əlum eyo ə j'am kəkŋ mindum eyo. Naan ki se bεεε, maam m'6aa taadn taar Raa jeege tun Yaudge eyo.» ⁷ Naan iin teec gətn ese ə 6aa 6ee gaab ki kalan k'danŋŋ Titus Justus. Naan se debm 6eer Raa ki ə 6eeŋ se ənd daamboogo ute 6ee kēn Yaudge lee tusn maak ki se. ⁸ Gətn se Krispus, naan kēn magal 6ee kēn Yaudge lee tusn maak ki se, naan ute jee maakŋ 6eeŋ ki paac took aal maakde do Mēlje ki, ə jee Kərint kēn dēn lee booy taar Pəl se kic, took aal maakde do Isa ki kici ə *k'batizde. ⁹ Kēn aan nəə se, Mēljege Isa mala teec naan Pəl ki ə taadiŋ ə: «Ōŋte 6eer jeege tun se, num taad taar Raa 6aa ute naani sak sak, əŋte doa. ¹⁰ Taa maam m'utu te naai se nam kəŋ kəl jiŋ roi ki eyo. 'Jeele, maakŋ gεgεr kēn ese se, maam m'ək jeege dēna.» ¹¹ Gətn se Pəl əp tiŋg maakŋ gεgεr kēn Kərint ki se 6aara ute laapa mεεε. Gətn se naan lee dooy jeege ute taar Raa.

*Pəl j'ək k'6aansiŋ naan magal *Rəməge tu*

¹² Kaad kēn Galion magal taa naan Akayi se, naan kēn se Yaudge dək taarde 6aa ək Pəl ə 6aansiŋ gətn kəŋŋ 6əə ki. ¹³ Gətn se, naade deek Galion ki ə: «Gaabm se əs mētn jeege ə j'əŋte keem Raa tec aan gə kēn naaje k'lee k'jeem se.» ¹⁴ Ey num Pəl se je taada, nabə Galion naar taad Yaudge tu ə: «Naase Yaudge, kēn gaabm se jaay tēd te nakŋ ute doobiŋ eyo, lə tujga dŋm kuuy se, gēn naan se num, maam m'asen kaakŋ mētn taarse. ¹⁵ Gaŋ

naase le, 'lee naajki taara do *Ko Taar Raase ki ute ro jeesege tu. Bin num, keese nakn naase malinge! Maam se, m'kəŋ kəjŋ bəər do nakge tun bin eyo.» ¹⁶ Gətn se, naan tuur əddeno naatn gətn kəjŋ bəər ki se. ¹⁷ Gətn se jeege paac iin gətn ese, iij-ək Sostən magal *6ee kən Yaudge lee tusn maak ki ə tənd dərəŋina naan jeege tun gətn kəjŋ bəər ki se. Na6o Galion kən magal Rəmege aak nakn kən naade təd se, don cəkə kic 6o dirinŋ eyo.

Pəl ək tərlo maakn geger kən Antiəs kən taa naan Siri ki

¹⁸ Maakn geger kən Kərint ki se, Pəl tingga dēna, jaay 6o naan iin əŋ gēnaagen doobm Isa *al-Masi kən gətn ese. Naan iin 6aa ute Prisil ə Akilas maakn geger kən Sankre ki gət kən k'lee k'daar markabge. Gətn se, naan dəs donə taa naan naamga naam taariŋa, jaay 6o naade ook maakn markab ki ə 6aa taa naan Siri ki. ¹⁹ Kən naade jaay aan maakn geger kən Epez ki se, Prisil ute Akilas se Pəl ənden gətn ese ə naan iin 6aa maakn *6ee kən Yaudge lee tusn maak ki se. Gətn ese naan naaj ute Yaudge taa Isa. ²⁰ Naade tənd metin ə: «Əp ing ute naaje,» na6o Pəl baate. ²¹ Kən naan iin ənde kəŋ se deekden ə: «Kən Raa jaay je num, 6iin kuuy jaay m'ade 6aa gətse ki.» Gətn se naan iin maakn geger kən Epez ki se, ook maakn markab ki ə 6aa. ²² Kən Pəl jaay aan maakn geger Sezare ki se, naan ook 6aa Jeruzalem ki gēn tēdn təse *egliz ki, jaay 6o, naan bəy 6aa maakn geger kən Antiəs kən taa naan Siri ki. ²³ Gətn se, naan tingga 6ii kandum jaay iin 6aa leedə maakn gegerge tun taa naan Galati ute gēn Prigi. Gətn naan aanga tak 6o, naan əd kaay kaama gēnaage tun doobm Isa al-Masi ki.

Apələs 6aa maakn geger kən Epez ki ute gēn Kərint ki

²⁴ Kaad kən se gaaba kalan, kəd Yaud k'danŋ Apələs ə naan se k'j'oojin maakn geger kən Alezandri ki. Ə naan iin 6aadə maakn geger kən Epez ki. Gaabm se jeel taadn taara aak eyo ə jeel ək metn Kitap jiga. ²⁵ Naan se k'dooyinga ute metn taar kən taad taa Məljege. Naan taad taar Raa se maakin raap do ki sakan, ə taar Isa se, naan dooy jeege ute doobin tak tak. Na6o, naan se, jeel 6o metn taar *batem gēn Jan-Batist sum. ²⁶ Maakn *6ee kən Yaudge lee tusn maak ki se, Apələs baag taadn taar Raa jeege tu kic 6o, 6eer eyo. Gaŋ kən Prisil ute Akilas jaay booy taar naan taad se, gətn se naade ək 6aansin ute naade ə taadin Doobm Raa se ute doobin tak tak do ki daala. ²⁷ Apələs se, je 6aa taa naan Akayi ki gēn 6aa taadn taar Raa jeege tu. Taa naan se 6o, gēnaagen doobm Isa *al-Masi ki se, ədin kaay kaama ə raan ədin maktub jin ki, taa n'6aa kēdn gēnaage tun gətn naane, taa kən naan aanga num, naade an dəədn kəkŋ jiga. Kən naan jaay aan gətn naane se, ute bē kən Raa tēdin se, gēnaagen doobm Isa al-Masi kən gətn naane se, naan noogden dēna. ²⁸ Anum, Yaudge tu se, naan taadden tal tal gətn ese ə taar kən naade an tər kic 6o, naade əŋ eyo. Ə ute taargen maakn Kitap ki se, naan taadden ə: Isa se, naan 6o al-Masi.

Pəl 6aa merte gēn k-mətəge

19

Pəl tərli maakn geger kən Epez ki daala

¹ Kaad kən Apələs utu maakn geger kən Kərint ki se, Pəl aal teeco taa naan Azi kən maakn koge tu se ə 6aadə maakn geger kən Epez ki. Gətn se, naan əŋ jeege kandum se, aalga kaal maakde do Isa ki. ² Ə naan tənd metde ə: «Bii kən naase aalki maakse do Isa ki se, *Nirl Salal tap 6o bəy te dose ki ey la?» Num gaŋ naade tərliŋ ə: «Nirl Salal kən naai taadn se, 6ii kalan naaje k'booy te maanin eyo.» ³ Tər Pəl tənd metde ə: «Naase tap 6o *k'batizse j'ə dī?» Naade tərliŋ ə: «Naaje se, k'batizjen aan gə kən Jan lee batizo jeege se.» ⁴ Pəl taadden daala ə: «Jan se batizo jee kən tərloga tərli maakde do *Raa ki sum. Ə naan taad Yaudge tu ə j'aal maakde do deb kən utu 6aadə metin ki se ə naan 6o debm k'danŋ Isa se.»

⁵ Kən naade jaay booy taar Pəl taadden se, gətn se naade took k'batizde kuuy ute ro Məljege Isa. ⁶ Naan kən se, Pəl tənd jin dodege tu ə gətn se Nirl Salal bəy dode ki ə

naade baag taadn taar naanjen naade jeel metin eyo ɔ naade taad taargen teeco taar Raa ki. ⁷ Naade paac se, aas nakn gaabge ɓaa ɓaa sik-kaar-dio.

⁸ Daan laap ken mɔtɔ se, daayum Pɔl lee ɓaado maakn ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gɔtn se, naan taadden metn taar Gaar Raa jeege tu ɔ naan taadden kic ɓo ɓeer eyo. Naan je taa jeegen ing booyin taarin se, 'tookn do taarin ken naan taadden se. ⁹ Gan jee metinge se ted do mɔngɔ ɔ baate tookn taarina. Do Doobm Isa ken naan taadden metin se, naade tooyin koogo naan jeege tu. Gɔtn se Pɔl iin ɔnde ɔ ɓaa ute jee metin ki ɓaa maakn lɔkɔl gen gaaba kalan k'danin Tiranɔs ɔ gɔtn se ɓii-raa, naan lee dooyde ute taar Raa. ¹⁰ Gɔtn dooyin ken ese se, naan ted ɓaara dio, bini ɔ Yaudge ute Grɛkgen taa naan Azi ki paac se, ɓaa booy taar Meljege.

Nakn ken gaan Sebage tɛda

¹¹ Anum Raa ɔl Pɔl ted nakn-kɔɔɓgen deel doa, ¹² bini, ɔl jeege ɓaa tuuno kalge taal do Pɔl ki ey lɛ ɓaano ute kalge utn ronɔ ɔ naade tɔs ɓaano ɔ taalin do jee kɔɔnge tu ɔ jee kɔɔnge se ɔn lapia ɔ jee kɔɔn sitange se kic ɓo, sitange teec ɔnde.

¹³ Gɔtn se, Yaudgen metingen lee maakn naange tu gen tuur sitange ro jeege tu se, naade baag tuur sitange ute ro Isa kici. Naade taad sitange tu ɔ: «Ute ro Isan ken Pɔl lee taad taarin jeege tu se, m'ɔ: 'teeki naatn ro jeege tu se!» ¹⁴ Jeegen tedn naan se, naade cili. Naade se, gaan kɔd Yaud kalan bini k'danin Seba, ɔ naan se maakn *magal jee tedn serke Raage tu. ¹⁵ Gan ɓii kalan, gaabm ɔk sitan se taadden ɔ: «Isa se, maam m'jeelina ɔ Pɔl kic lɛ maam m'jeelina, num naase ara tap ɓo, 'nange?» ¹⁶ Gɔtn se, gaabm ken ɔk kɔɔn sitan se iin oocde; ken naan jaay ɓaa cirde sum se, naan tɔnd awarde ɔ nɛɛpm ute kaldege se naatn. Ken naade do bini ɔn dode jaay aan teec se, kaldege kic ɓo, nɛɛpden dode ki rɔsɔm rɔsɔm.

¹⁷ ɔ ken Yaudge ute jee ken Yaudge eyo ing maakn gɛgɛr ken Epez ki jaay booy taar se, gɔtn se naade ɓee ɓaa ɔkde. Taa naan se, naade ɓaa *nook ro Meljege Isa se cir daala. ¹⁸ Gɔtn se, jeege dena ken aaloga kaal maakde do Isa ki se, ɓaado tɔɔd metdege naan jeege tu, do nakge tun jig ey ken naade lee ted se. ¹⁹ Maakde ki se, jee den ken lee ooj rodege se, ɓaano ute maktubdegen ɔk metn taargen naade lee oojn rode se ɔ gɔtn se naade tɔɔcin naan jeege tu ɔ maktubdege se jaay j'aak zon se aas tamma gen pudda dupu-si-mii*. ²⁰ Bin ɓo, ute tɔɔgn Meljege se taar Raa se wɔɔk ziid ɓaa ute naanina.

Jee Epez ki iin gen tedn taara

²¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, *Nirl Salal ɔl Pɔl uun doa gen ɓaa Jeruzalem ki ɔ naan aal teec ute doobm taa naan Masedoan ɔ ute gen Akayi ki. Gɔtn se, naan deek genaage tun doobm Isa *al-Masi ki ɔ: «ɓee ki num, ken m'aanga Jeruzalem ki jaay ɓo, sɔm m'utu m'ɓaa *Rɔm ki kici.» ²² Jee noogingen di Timote ute Erast se, naan ɔlde ɔ j'ɔnd naana ɔ k'ɓaa Masedoan ki. ɔ naan mala se, ɔɔp ing cɔkɔ taa naan Azi ki.

²³ Kaad ken se, jeegen maakn gɛgɛr ken Epez ki se, jeege dena iin ul taara gajalan taa Doobm Isa. ²⁴ Taa gɔtn se, ɔk kɔd kɔrdn tɔɔɔ ron Demetrus. Naan se lee ɔy pudda gen daapm ɓee gen sɛɛm sɛɛm ken tec ɓee magal gen maragden naade lee eemin ken k'danin Artemis se†. Ute naabden ese se, naan ute jeegen k'ted naaba telɛ ese, naade lee ɔn gurs dena ro ki. ²⁵ Bii kalan, naan dan tus jee ken naade tedn naaba telɛ ute jee ken naabde tec aan gɔɔ gen naade se, ɔ deekden ɔ: «Medumge, naase 'jeelki maal naaje k'j'ɔkki se k'j'ɔninki ute naabm ese. ²⁶ Num gan naase aakkiga ɔ 'booykiga nakn ken deel Epez ki paac se ɔ Pɔl ese se deek jeege tu ɔ raagen naaje mala k'tedin ki ute jijege se, raagen deer eyo. Do taar ken naan lee taad jeege tu se ɔ jeege dena took taarina ɔ ɓaaga metin ki. Nakn se, naan tedn Epez ki sum eyo, num gan taa naan Azi ute magalin paac kici. ²⁷ Ken naan jaay utu tedn nakn se tak num, ɓere, utu ajeki tujn naabjege. Num naabjege sum

* **19:19** Tamman gen puddn ese se aas gen kɔgn nam ken tedn naaba gen ɓii dupu-si-mii. † **19:24** Artemis se, marag ken mɛnda. Jeege saap ɔ naan se ooj nakge, dirl maalge ɔ ted mɛndge ooj.

eyo, num utu kəl jeege maragjegen magal Artemis se kic 60, naade utu an kaal maak ki eyo ɔ been se kic 1ε, naade an kaakn aan gɔɔ nakn cεε. Ey num, Artemis se 60, jee taa naan Azi ki ute jee do naan ki paac se lee eemiŋa.»

²⁸ Ken jee tedn naabgen gɔtn ese jaay booy taar Demetrus se, naade maakde taarde pirin ɔ baag tɔɔy dɔɔkn taara ɔ: «Artemis se, naan 60 maragn magal ken Epez ki!» ²⁹ Gɔtn se, jeege iin ul taara gajalan maakn geger ken se, ɔ tɔko Gayus ute Aristark ken iino Masedoan ki ɔ lee te Pɔl telε se. Naade naar baandeno daan boor ken gɔtn k'lee k'j'ɔjn booro se. ³⁰ Ey num Pɔl se, je 6aa gɔtn jeege tun tus se kici, na6o genaagen doobm Isa al-Masi ki se, gaasiŋa. ³¹ ɔo maakn magalge tun taa naan Azi ki se, jee metinge se medn Pɔlge ɔ naade ɔl nam 6aa taad Pɔl ki ɔ: «Berε, ɔnte 6aa gɔtn jeege tun tus se!» ³² Kaad ken jeege tus gɔtn ese se, jee metinge ul gen dode ɔ jeegen kuuy se kic 1ε, taad gen dode kici. Jee den jaay baado gɔtn ese se, metn taar jaay ɔlde naade tusn ro ki se kic 60, naade jeel metin eyo. ³³ Maakn jee denge tu se, gaaba kalan kɔd Yaud ron Alekzander. Maakde ki se, jee metinge 6aa taadin metn taar se jaay 6o Yaudge ɔlin 6aa naan jeege tu. Naan uun jin jeege tu je aden taadn metn taar se. ³⁴ Na6o ken jee Epez ki jaay booy ɔ naan kɔd Yaud se, gɔtn se naade dɔɔb ɔy taa naapm caa ɔ: «Artemis se, naan 60 maragn magal ken Epez ki!» Gɔtn se naade tɔɔy dɔɔk taara ɔn eyo 6aa 6aa nakn 1εr dio.

³⁵ Kaam moɔtn se, gaabm ken debm raan ken ted naaba daan Yaudge tun *jee kaakn metn taargen gɔtn ese se, ted jeege bini 6aa doa ɔ deekden ɔ: «Naase jee Epez ki, jeege paac se jeeljeki naajege 6o ken k'j'ɔkki 6ee maragn magal ron Artemis se. ɔo maragjege mala se 1ε, naan ooco maakn raa ki. ³⁶ Maragjege se, nam demin eyo, num ɔnki ro se urlu ɔ nakn se 'saap ɔkin ki jiga jaayo. ³⁷ Jeegen naase 'tɔk baandekiro ara se 1ε, naade uun te dim maakn 6ee maragjege tu se eyo. ɔo naade 1ε, taad te taar ing kus ron ki eyo. ³⁸ Ken Demetrus ute jeenge jaay ɔk taara ute nam 1ε, naaje j'ɔkki 6ii gen kɔjn booro ɔ jee kɔjn booringe kic 1ε utu. Bin num, taar se ɔn k'6aan gɔtn naane 6o, naade an kaakn ute doobiŋa. ³⁹ ɔo ken naasen jee denge se jaay ɔkki taar dim kuuy 1ε, 6ii ken jeege tusga sum 6o, j'utu j'kaakn metin ute doobiŋa. ⁴⁰ Do nak ken naaje k'tedki jaaki se, j'utu j'ankiro 6aa te nakn ɔn dojege tu. Berε Romεge se 1ε, utu ajeki kɔkn mindjege 'deekn ɔ: naajege se 6o, jee tujn naange. Taa ken Romεge jaay baado 'tɔnd metjege gen tusjegen jaaki se, naaje j'aki kɔn taar dim, jaay j'adeki kɔn taad eyo.» ⁴¹ Ken naan jaay taad nan taarin se, jee se naan wɔɔkde.

20

Pɔl ɔk tɛrl 6aa taa naan Masedoan ute taa naan Grekge tu (1Kɔr 16.1-7; Rm 15.25-27)

¹ Ken metn taar se jaay deel se, Pɔl ɔl k'dan k'tuso jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki ɔ naan edden kaay kaama jaay 6o deekden ɔ ingki lapia ɔ naan uun doobm taa naan Masedoan. ² Kaad ken naan aal teeco teec taa naan ken ese se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, naan taaddenga taarge dena ken edden kaay kaama, jaay 6o naan iin 6aa taa naan Grekge tu. ³ Gɔtn se, naan ting laapa mɔɔ. Aan kaad ken jaay naan 6aa kookn maakn markab ki gen 6aa taa naan Siri ki se, naan booy ɔ Yaudge se, dɔɔkga dɔɔk taarde ron ki gen kutiŋa. Taa naan se 6o, naan uun doa gen tɛrl 6aa taa naan Masedoan ki. ⁴ Jeegen ken lee ute naan se, naade se 6o: Sopatros goon Pirus ken iino maakn geger ken Bere, Aristark ute Sekundus, naade se iino maakn geger ken Tesalonik ki ɔ Gayusn ken iino maakn geger ken Derbe ɔ Tisik ute Tropim ken iino taa naan Azi ken kaam kalan ɔ kese Timote. ⁵ Jee se ɔnd naana 6aa booyje* maakn geger ken Troas ki. ⁶ Gan naaje se k'ted Laa mappan ɔk ɔrom eyo aas jaay 6o, j'iin Pilip ki se, j'ook maakn markab ki k'ted 6ii mii jaay 6o k'6aa k'j'ɔnde maakn geger ken Troas ki. Gɔtn se, naaje k'tingo 6ii cili.

* **20:5** Gɔtn se Luk kic utu te naade.

Pəl taadjee Troas ki ə ingki lapia

⁷ Kən aan *bii sebit ki teger se, naaje k'tus k'j'os kalan jaay bo k'j'uun sen-sen†. Gətn se Pəl baag taadn genaage tun doobm Isa *al-Masi kən tus gətn ese. Aan gəə naan metbeeki sum bo baa baa se, naan taaddən taara bini aan daan bea. ⁸⁻⁹ Maakn bee kən k'j'əbiñ do naapiñ ki gen k-mətəge tu se, gətn se bo naaje k'tus maak ki ə maakn bee kən ese se, k'təəc k'təndga ləmpəge dēna. Gətn se, goon kəəə kalan k'daŋiñ Utik se, naan ing king taa peneter ki. Aan gəə Pəl taad əñ ey se, gətn se bi baa əkiñ se tood seŋ. Gañ maakn toodn biñ ki se, naan iik ujo ə aal ooc naan ki. Kən deb kalan bəəy baa əñiñ jaay je aŋ kuun se, əñiñ naan ooyga. ¹⁰ Gətn se Pəl bəəyo ə no uuniñ əkiñ kaadiñ ki ə deekden ə: «Naase əñki rose urlu. Bεε, naan utu zεεε!» ¹¹ Gətn se, Pəl ək tərլ ook baa maakn bee ki gətiñ ki, naan dup edden mappa ə k'j'os tεε. Tεr, naan baagden taadn daala bini gəə iipi, jaay bo naan deekden ə: «İngki lapia. Maam se m'baaga jaayo!» ¹² Num, kən goon kəədn duro se lε, naade ək baansiñ beeñ ki ə gətn se, jee paacn kən aakiñ se, maakde raapo.

*Pəl danəjee naan *eglizge tu*

¹³ Naan kən se, naaje k'j'look maakn markab ki j'ənd naana gen baa maakn geger kən Asəs, gen baa kuun Pəl gətn ese. Taa Pəl se, uunga kuun doa gen baa ute jəna. ¹⁴ Kən Pəl jaay baa əñje maakn geger kən Asəs ki se, gətn se naaje k'j'uuniñ maakn markab ki ə k'baa maakn geger kən Mitelen ki. ¹⁵ Metbeenki k'j'iin gətn ese ə k'baa maakn geger kən Sio ki, ə metbeen kən kuuy se, naaje k'j'iin k'baa maakn geger kən Saməs ki. Tεr, bii kən kuuy se, j'iin Saməs ki se, k'baa maakn geger kən Mile ki.

¹⁶ Naaje k'j'uun doobm se taa Pəl se, bεeki num, je naar baa Jeruzalem ki gen baa tēdn Laa Pantekət. Taa naan se bo, naan deel cεε geger kən Epez ki kic bo, baate kaal maak ki, taa naan je takal roŋa taa naan Azi ki se eyo.

¹⁷ Kən naaje k'j'aan maakn geger kən Mile ki se, Pəl əl k'baa k'danə jee naan eglizn Epez ki, taa utu aŋ kəñ gətn ese.

¹⁸ Kən naade jaay aan əñiñ se, Pəl tēdden təəse ə deekden ə: «Gətn maam m'aan gətse ki jaay m'tiŋgo maakse ki sum se, naase 'jeelumki. ¹⁹ Kən maam m'tiŋgo maakse ki se, maam m'əpo rom baat jaay bo m'tēdo naabm Meljege Isa se. Kaad kən se, maam m'iŋgo maakn kaa-maan ki ə m'dabarga dēna taa Yaudgen dəəkgə dəək taarde jaay 'je am təəl se. ²⁰ 'Jeelki, naan kən se, maam m'dooyseño ə m'taadseño taar *Raa naan jeege tu, ə maakn beesege tu se, taargen jaay asen noogse, kalan tap bo, maam m'dirigŋ te eyo. ²¹ Maam m'taad Yaudge tu ute jeegen Yaudge eyo m'ə k'tərլ maakde do Raa ki ə j'aal maakde do Meljege Isa ki.

²² «Bəse, maam se m'baa baa Jeruzalem ki. Kεse *Nirl Salal bo əlum ə m'baa ə maam se m'jeel eyo nakŋ jaay utu kaan dom ki gətn naane se. ²³ Naəo, maakn geger kən maam m'aanga tak se, Nirl Salal əjum ə kən maam jaay m'baaga Jeruzalem ki se, j'utu j'am baa kəl danğay ki ə j'utu j'am dabar dēna. ²⁴ Gañ maam se m'aak kingum do naan ki se, aan gəə nakŋ cεε; nakŋ kən əñum maam ki tak se, m'je naabm kən Meljege Isa edumsin kaam jim se, m'aŋ tēdn kaasin ute doobiŋa ə naabm kən Meljege edumsin se taa m'taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi ə ute naan se bo, Raa tēdn bεεŋa jeege tu.

²⁵ «'Booyki, maam kən m'tiŋgo daanse ki jaay, m'taadseño taar Gaar Raa se məətn naan ki se, naase amki kaak ey sum. ²⁶ Taa naan se bo, jaaki maam m'ək mind kaluma ə m'deekseni naan ki se, debm jaay utga num, maam se əlum eyo. ²⁷ Taa maam se m'taadsenoga nakŋ kən paacn Raa maakiñ jen ro ki, taar dim kalan tap bo, maam m'əysesin te eyo.

²⁸ «Bəse, naase se iŋ əndki kəndə ə 'saapki do egliz kən Nirl Salal edsesin kaam jise se ə aakdeki dode ki; bin se, 'gaamdeki aan gəə dəəl baatge, taa egliz se Raa duginğə dugu ute moosiŋa.

† 20:7 SEN-SEN se, kəsn kən taadjeeki ə Isa se ooy ro kaag ki taa naajege.

²⁹ «Maam m'jeele, ken maam jaay m'baaga se, jeege se ute ade goon kend maakse ki aan goo k-sogsogigen endga maakn dool baatge tu num, lee wookde se. ³⁰ Do maakse ki se kic jee metinge utu dooy jeege ute taargen met ki eyo. Naade utu kol jeegen aalga kaal maakde do Isa ki se, kic bo utu kuun taarde. ³¹ Bin se, ingki do metekse ki. 'Jeelki maakn baar ken moto se, nooro katara, maam m'onu te eyo do nanja kic bo, maam m'dejinga do taa naase se, maam m'eemga den aak eyo.

³² «Borse, maam m'onse kaam ji Raa do naase 'saapki do taar Raa ken maam m'taadseno m'oo: Raa se naan debm bee. Ute taar se bo, naan asen kedn too go do kaal maakse ken naase aalki do Isa ki se. Ute naan se, naase aki kon bedse ute jee ken naan teddenga tedga jee naangen salal se.

³³ «Gan maam le, m'jede te gurs nam eyo do daab ute kal nam kic le, maam m'jede te eyo. ³⁴ Naase 'jeelki ute naabm ken maam m'ted ute jim mala se bo, maam m'ute jeemge se aasjen kingje. ³⁵ Ute naabm daayum maam m'ted daanse ki se, maam m'je m'asen taadn m'oo: 'tedki naaba jaay bo j'anki noogj jee daayge. Do k'saapki do taar Meljege Isa ken taad oo: «Debm ed naka deb ki se, maakin raap cir debm ken j'edin keda.»

³⁶ Ken Pol jaay taadnan taarin se, naan erg naan ki ute naade paac do eem Raa. ³⁷⁻³⁸ Gotn se naade paac baag keeme do nanja nanja kic bo baado baam ok Pol kaadin ki kaadin ki, do nakn ken ol maakde tuj se, taa ken Pol taaddenga taad oo: «Nan ki se, motn naase amki kaak ey sum.»

Gotn se, naade baa olin metn markab ki do deekin do: «'Baa te lapia.»

21

Pol baa Jeruzalem ki

¹ Ken naaje jaay k'jiin j'onde Mile ki sum se, naaje j'ook maakn markab ki do k'gaan k'baa maakn geger Kos ki; do metbeenki se, naaje k'jiin k'baa maakn geger ken Rod ki. Ken naaje jaay k'jiin Rod ki se, k'baa maakn geger ken Patara, gotn ken k'lee k'daar markabge. ² Patara ki se, naaje j'on markabm ken baa baa taa naan Penisi ki, j'ookn maak ki do k'baa. ³ Ken naaje jaay k'baa baa do baar ki se, naaje j'aak taa naan Sipir se do ji jeelje ki do naaje k'deel k'baa taa naan Siri ki. Ken naaje jaay j'aan maakn geger ken Tir ki se, naaje k'booy gotn ese, taa gotn ese bo, nakn maakn markab ki se j'an booy naatn. ⁴ Maakn geger ken Tir ki se, naaje j'on genaagen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, do gotn se naaje k'ting bii cili ute naade. Gan jee se, *Nirl Salal taadden nakn ken utu 'kaan do Pol ki do naade taad Pol ki do: «N'onte baa Jeruzalem ki.» ⁵ Ken k'ting ute naade bii cili aas jaay jiin k'baa baa se, genaagen doobm Isa al-Masi ken gotn ese ute mendge do gaange paac oje, bini k'teec k'j'on maakn geger se. Ken naaje jaay j'aan taa baar ki se, naaje k'j'erg naan ki do kees ken taa baar ki se, do gotn se, naaje k'tond metn *Raa. ⁶ Ken naaje jaay k'jiin k'baa baa se, naaje k'taadden j'oo: «Ingki lapia.»

Gotn se, naaje j'ook maakn markab ki do naade le ok terl baa beedege tu.

⁷ Naaje k'jiin Tir ki se, k'gaan k'baa maakn geger ken Putolemais ki. Do ken naaje jaay j'aan se, k'baa k'ted too se genaage tun doobm Isa al-Masi ken gotn ese. Naaje k'tood bii kalan ute naade do gotn ese sum bo, naaje k'booy k'j'on markaba. ⁸ Metbeenki se, naaje k'jiin k'baa maakn geger ken Sezare ki do k'baa k'booy bee Pilip ken lee wook Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu se. Pilip se, debm maakn jeege tun cilin ken k'beer k'toodeno Jeruzalem ki gen noogj *jee kaan naabm Isa al-Masige se. ⁹ Pilip se, ok gaangen mendge soo ken tok te gaabge eyo, do naade se lee taad taargen teeco taar Raa ki.

¹⁰ Gotn se, naaje k'tingoga bii dena do naan ken se, gaaba kalan iino taa naan Jude ki, ron Agabus, baado onje. Naan se lee taad taargen teeco taar Raa ki kici. ¹¹ Ken naan jaay aan onje se, naan uun nakn Pol lee dookn maakin se, dookn jinge ute jenge, jaay taadden oo: «Aakki, Nirl Salal se taadum do: nakn dookn maakn nam ese se, malin jaay

baaga Jeruzalem ki num. Yaudge se utu an dɔɔkɔn bin kici ɔɔ naade utu an kɔkɔn kɔl ji jeege tun Yaudge eyo.»

¹² Ken naaje ute genaagen doobm Isa al-Masi ken maakɔn gɛgɛr ken gɔtn ese jaay k'booy taar se se, gɔtn se naaje k'j'leem nɔɔ mɛtn Pɔl ki j'ɔɔ n'ɔntɛ baa Jeruzalem ki. ¹³ Gan naan tɛrljen ɔɔ: «Naase eemki bin se gen di? Kɛse naase ɔjumki kɔj maakum ɓo maane. Maam se m'took naade am dɔɔk sum eyo, num maam m'tooko gen baa kooy Jeruzalem ki taa Mɛljege Isa.» ¹⁴ Aan gɔɔ, naan lɛ took taarje ey dɛy se, naaje kic k'j'ɔnina ɔɔ k'baate taadin taar dim kuuy sum. ɔɔ gɔtn se naaje k'taad j'ɔɔ: «ɔn Mɛljege 'tɛdn nakɔn ken maakin jen ro ki.»

¹⁵ Ken naaje jaay k'ting Sezare ki bii kandum se, gɔtn se naaje k'daap roje gen kookɔn baa Jeruzalem ki. ¹⁶ Ken k'j'iin Sezare ki jaay k'baa baa se, genaagen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ken gɔtn ese se, baa ute naaje. Ken naaje jaay j'aan Jeruzalem ki se, naade ɔlje k'baa k'booy gɔtn gaab ki kalan k'danin Mnason, ken iino taa naan Sipur ki. Gaabm se, gɔtn aal maakin do Isa al-Masi ki sum se, daanin dɔkga.

Pɔl aan Jeruzalem ki se baa aak Jak

¹⁷ Ken naaje jaay j'aan Jeruzalem ki sum se, genaagen doobm Isa *al-Masi ken gɔtn ese, dɔɔdɔkɛ ute maak-raapo.

¹⁸ Mɛtbeenki se, naaje j'utu Pɔl k'baa gɔtn Jak ki. Gɔtn se, naaje j'ɔn jee naan *eglizge se tusga gɔtn ese kici. ¹⁹ Ken naaje k'tɛdden tɔɔsɛ aas se, gɔtn se Pɔl taadden mɛtn nakgen ken Raa ɔlin jaay naan tɛdo daan jeege tun Yaudge eyo se, kalan kalan.

²⁰ Jee se jaay booy taar Pɔl taadden se, gɔtn se naade *nook Raa ɔɔ taad Pɔl ki ɔɔ: «'Booyo genaaje, bɔrse Yaudgen dupu kando kando se took aalga maakde do Isa al-Masi ki, naɓo naade se ɔk *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔn aak eyo. ²¹ ɔɔ 'jeele, naade se lɛ booyga taar ken jeege lee taad roi ki se, ɔɔ naai lee dooy Yaudgen ken ing maakɔn jeege tun Yaudge ey se, ɔɔ lee taadden ɔɔ: «J'ɔntɛ kuun Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔɔ gɛndɛge se lɛ, j'ɔntɛ tɔjden pɔndɔ ɔɔ j'ɔntɛ tɛdn nakɔn bubdege.» ²² Gɔtn naai baado gɔtn ara sum se, bɛrɛ, naade lɛ booyga. Bin se, j'aki tɛdn j'ɔɔki di? ²³ Bin num, 'booy taar naaje j'ai taad se. Naaje j'ɔk gaabge ɔɔ, ken naamga naam taardege naan Raa ki. ²⁴ Jee se 'baande ute naai daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ tug 'daapki rose naan Raa ki ɔɔ ɔgden nakɔn ken naade an tɛdn *sɛrke Raa ki se kici. Bin se, naade kic 'kɔn dosn dode ɔɔ ute naan se, jeege paac 'jeele taar ken k'lee k'taad roi ki se, mɛt ki eyo. Anum, naade ai kaaki naai kic, ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se. ²⁵ Gen jeegen Yaudge ey jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se lɛ, naajege k'raandeki raan j'ɔɔki: j'ɔntɛ kɔsn daa maragge, j'ɔntɛ kɔsn mooso, j'ɔntɛ kɔsn daagen moosin ɔɔy te naan ki eyo ɔɔ j'ɔntɛ kɛesn naapge rɛn rɛn.»

²⁶ Gɔtn se, Pɔl took taarde ɔɔ mɛtbeenki se, Pɔl baa ute jee se gen baa tugɔn daapm rode naan Raa ki. Naan ken se, Pɔl baa daan bɔɔr bɛe Raa ken maak ki ɔɔ ɔn *debm tɛdn sɛrke Raa ki se, ɔndin bii, ɔɔ deekin ɔɔ: «Bii ken naaje *k'tug k'daapga roje naan Raa ki num, nana nana kic ɓo ano baa ute sɛrkin sɛrkin naan Raa ki.»

*Pɔl se j'ɔkin daan bɔɔr *Bee Raa ki*

²⁷ Ken bii cili jaay ɔppga gɔɔr 'nan se, kaad ken se Yaudgen iino taa naan Azi ki jaay aak Pɔl daan bɔɔr Bee Raa ken maak ki se. Gɔtn se, naade ɔɔs mɛtn jee dɛnge baado iij-ɔk Pɔl. ²⁸ Gɔtn se naade dɔɔb ɔɔy ɔɔ: «Gaan *Israelge, bɛrɛ, j'oorjekiro! Gaabm ken lee dooy jeege gɔtn baa se paac ute taargen jig ey se, baadoga ara. Naan ɓo debm ken lee taad taargen jig eyo ro gaan Israelge tu, ro *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔɔ ro Bee Raa ki. Bɔrse, naan baadoga daan bɔɔr Bee Raa ken maak ki se, ute jeegen Yaudge eyo ɔɔ Bee Raa se lɛ, naan tujinga.» ²⁹ Taa naade aakga kaak Pɔl ute Tropim ken kɔd ɛpɛz se, lee lee kalan maakɔn gɛgɛr ken Jeruzalem ki. Taa naan se ɓo, naade saap ɔɔ kaad naane Pɔl ɔk baanoga ute Tropim daan bɔɔr Bee Raa ken maak ki se.

³⁰ Gətn se, jeegeen maakŋ Jeruzalem ki paac se, iin ul taar gajalan ɔ jeege dena ken aan baado gətn ese. Pəl se, naade iij-ɔkiŋa ɔ tiik ɔdɪŋ naatn daan bəər Bee Raa ki ɔ naade naar gaasn ute kaam taarge se naatn. ³¹ Gətn se, naade je an tɔl ute Pəl, gaŋ naan ken se, nam baa taad bubm asgarge tu ɔ: «Bεε, maakŋ gεgεr Jeruzalem se, tujga!» ³² Gətn se, bubm asgarge se naar tus asgarge ute magaldege aan baa gətn jee denge tu. Ken jee denge jaay aak bubm asgarge ute asgaringe se, Pəl ken naade tɔndɪŋ tɔnd se kic ɔ, gətn se naade ɔŋiŋa. ³³ Ken bubm asgarge jaay aan ɔŋ Pəl se, naan ɔl asgarge se ɔkiŋa ɔ naade tɔso zinziŋi dio baado dɔkiŋa. Gətn se, naan tɔnd mɛtn jeege ɔ: «Gaabm se tap ɔ, iino gay ɔ naan tap ɔ tujga dɪ?» ³⁴ Gaŋ jee denge tus gətn ese se, ul taara gajalan ɔ bubm asgarge se lε, je booy kəkŋ mɛtn taarde se, naɔ ɔŋ booy ɔk eyo. Maakŋ kul taarde ki se, naan ɔl asgarge ɔk baano ute Pəl maakŋ *bεe tɔgŋ ken naade lee toom maak ki se. ³⁵ Aan gɔɔ bεe se lε, do bεe ki raan dey se, ken Pəl jaay ook kook se, jee denge se tuuriŋ kaam ara kaam ara. Ken asgarge jaay aak bin se, uuniŋ doɔde ki raan; ³⁶ taa gaan Israelgen tus gətn ese paac jaay ɔko mɛtiŋ se naade tɔɔd tɔɔy ɔ: «Gaabm se 'nakiŋ yoa!»

Pəl taad mɛtn taariŋ Yaudge tun tus gətn ese

(NJKN 9.1-19, 26.9-20; Gal 1.11-16; 1Tim 1.12-17)

³⁷ Kaad ken jaay bubm asgarge baaŋ baa kəl maakŋ *bεede ken tɔgŋ ken naade lee toom maak ki se, Pəl taadiŋ ute taar Grək ɔ: «Ŋnum tu gətɔ, maam se m'ɔk taara gen taada.» Gətn se, bubm asgarge tɛrliŋ ɔ: «Tarii, naai kic 'jeel taar Grək ki. ³⁸ Naai se ɔ, kɔd Masar ken gɔɔr gɔɔr jaay teec sawara baa tiŋg do kɔd-baar ki ute gaabge dupu-ɔɔ ken lee ɔ jeege se ey la?» ³⁹ Gaŋ Pəl tɛrliŋ ɔ: «Maam se, m'kɔd Yaud ɔ j'oojum kic ɔ maakŋ gεgεr ken Tars, ken taa naan Silisi ki, ɔ gεgεr Tars se, jeege paac jeeliŋa. ɔ maam m'goon naan gətn ese, ɔ maam m'eemi nɔɔ ɔnum m'taadŋ jeege tun se.» ⁴⁰ Gətn se, bubm asgarge ɔŋiŋ gətɔ. Pəl daar gət ken k'lee k'j'ookŋ k'baan maakŋ bεe ken raan se. Gətn se, naan uun jin je taadŋ jeege tu ɔ ken jeege jaay aak jin se, naade do dil ɔ gətn se, naan baagdɛn taadŋ ute taar Yaud.

22

¹ Pəl taadɛn ɔ: «Bubumge ute genaamge, 'booyki bɔrse maam m'je m'asen taadŋ mɛtn taaruma.» ² Ken naade jaay booy Pəl taadɛn ute taar naan naade Yaudge se, gətn se naade tɛr do dil cir daala. Naan ken se, naan taadɛn ɔ: ³ «Maam kic m'kɔd Yaud, naɔ j'oojum maakŋ gεgεr ken Tars ken taa naan Silisi ki. Gaŋ maam se, m'teep maakŋ gεgεr ken Jeruzalem ki ara ɔ gətn ara ɔ, gətn ken Gamaliel dooyumo ute doobiŋa *Ko Taar ken Raa ɛdo bubjege tu se. Taa naan se ɔ, maam m'ɔk taar *Raa se ɔŋɔ, aan gɔɔ gen naasen bɔrse utu iŋki do ki se kici. ⁴ Jee ken Doobm Isa ki se, maam m'dabardeno bini aan gɔɔ m'adenoga tɔlɔ. ɔ mɛndge ute gaabge se, maam m'ɔl k'dɔɔkdeno ute zinziŋi ɔ m'baado m'ɔmbɛn danɔy ki. ⁵ *Magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute magal taa bεe Yaudge se kic ɔ, jeele nakŋ ken maam m'tɛdo se. Naade se ɔ, ken ɛdumo maktub jim ki, taa m'baa kɛdn Yaudge tun Damas ki. Ute naan se ɔ, jee ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ken gətn naane se, m'aden baa təkŋ dɔɔkŋ ute zinziŋi ɔ m'andeno baa Jeruzalem ki taa j'aden dabara.»

Pəl taad mɛtn taar nakŋ ken aan doŋ ki

⁶ «Ken maam baa baa doob ki jaay, kaada aan gɔɔr ute katara se, naan ken se, maam m'aanga gɔɔr ute Damas. Gaŋ gətn ese sum ɔ, m'naar m'aak poodo iino maakŋ raa ki raap lak lak baado deebum bat. ⁷ Gətn se, maam m'aal m'ooc naan ki ɔ m'booy mind deba danum ɔ: «Səl, Səl, naai 'tap ɔ dabarum bin se, gen dɪ?» ⁸ Maam m'tɔnd mɛtiŋ m'ɔ: «Meluma, naai tap ɔ naŋa?» Gaŋ mind debm ese se tɛrlum ɔ: «Maam ɔ Isan, kɔd Nazaretn ken naai 'lee 'dabariŋ se.» ⁹ Gaŋ jeegeen baa baa ute maam se, naade aak poodŋ ken iino maakŋ raa ki raap lak lak se sum, ey num mind debm ken taad ute maam se,

naade booy te eyo. ¹⁰ Gətn se, maam m'taadın m'ə: «Meluma, maam tap 6o m'tedn rom m'ə di?» Ɔo Məljege tər lum ə: «İn '6aa maakn geger ken Damas ki ə gətn naane se 6o, j'ai 6aa taadn nakgen paacn ken Raa je ə naai anşın ted se.» ¹¹ Gan poodn ken iino maakn raa ki raap lak lak jaay 6aado deebum se, tedum maam m'ən m'aak eyo. Taa naan se 6o, jeemgen k'6aa təl se, əkum jim ki, jaay 6o təəd 6aansum Damas ki.

¹² «Maakn geger ken Damas ki se, ək gaaba kalan roş Ananias ə gaabm se, ək taar Raa se ənə, ə Ko Taar ken Raa edo Musa ki, paac se, naan tedın ute doobına. Gaabm se, Yaudgen ing gətn ese paac təomiņa. ¹³ Gətn se, naan 6aado ənəma ə deekum ə: «Səl, genaama, ən kaami se 'kəədn kaaka!» Ɔo gətn ese sum 6o, kaamum naar əəd aak gətin ki ə Ananias se lə, maam m'aakin tal tal. ¹⁴ Tər naan taadum ə: «Səl, naai se, Raa gen bubeje 6o bəer əədfo se kaad ken j'ooji te ey bərtə, taa naai 'jeel nakn ken təlin naan ki ə Debm Daan ki se, naai utu an kaakn ute kaami ə 'booy naan ai taadn ute taarin mala. ¹⁵ Taa naan se 6o, do nakge tun naai aako ute kaami ə booyo ute bi se, naai 'taadın jeege tu paac. ¹⁶ Num bərsə tap 6o, naai 'booy di daala? İni, ən j'ai *batizi ə tənd mət n İsa se, taa ai təl *kusiņige se naatn.»»

Pəl taad mət n taar naabm naan 'tedo daan jeege tun Yaudge eyo

¹⁷ «Ken maam jaay m'ək tər l m'6aa Jeruzalem ki se, naan ken se, 6ii kalan maam m'6aa daan bəər *Bee Raa ki gen keem Raa se m'aak ne dım teeco naanum ki. ¹⁸ Gətn se, maam m'aak Məljege İsa ə naan deekum ə: «'Naar 'teec ən Jeruzalem se naatn kəske, taa jee gətn ese lə, naade kəş took eyo do nakge tun naai adən taadn taa maam se.» ¹⁹ Gan maam m'tər lın m'ə: «Meluma, kaadn ken maam m'lee m'təko jee aalga kaal maakde do naai ki maakn 6eege tun Yaudge lee tus maak ki se, jaay m'əl k'tənddeno ə j'əmbdeno maakn danğay ki se, nakn se paac, naade jeele. ²⁰ Gətn ken naade təlo debm saadn naai Etien se kic 6o, maam m'utu ə nakn naade ted se kic 6o, maam m'tooko ute naade. Naan ken se, jee təliņge se, maam 6o m'debm bəəbm kaldege.» ²¹ Gan Məljege deekum ə: «Ute naan se kic iin '6aa; maam se m'je m'ai kəli dəkə maakn jeege tun Yaudge eyo.»»

*Pəl ute bubm asgar *Rəmege*

²² Yaudge se ing booy taar Pəl bini aan do taar ken jaay naan deek ə: «Məljege deekum ə: «maam m'ai kəli gətn jeege tun Yaudge eyo»» ə do taar ken se, naade doob əy makəş ə: «Gaabm se, 'təliņki naatn! Debm bin se ənte kəniņki 'king do naan ki!» ²³ Gətn se, naade təy dək taara ə təədn ute kal magaldege jaay təndin naan ki əəd kudu putur putur.

²⁴ Ɔo ken bubm asgar Rəmege jaay aak bin se, naan ə ə k'j'ək k'6aano ute Pəl se maakn *6ee ken təəş ken asgarge lee toom maak ki, ə naan je ə j'an kəndin ute mēje taa bin se naan 'taadn nakn ken naan ted jaay 6o ə jeege təəd təyın mət n ki se. ²⁵ Gətn se, naan ə ə Pəl se k'dəkiņa, gan Pəl taad magal asgarge tun cəen ki ə: «Kəd Rəme jaay j'aak te mət n taarin ey sum 6o, naase se əkki doobm ken anki tənd ute mēje ne?»

²⁶ Ken magal asgargen gətn ese jaay booy taar se, naan 6aa taad bubm asgarge tu ə: «Kese naai 'je tedn di bini, bəre, gaabm se lə, naan kəd Rəme.» ²⁷ Gətn se, bubm asgarge 6aado əş Pəl ə tənd mət n ə: «'Deekum tu, naai tap 6o kəd Rəme deer ne?» Pəl tər lın ə: «Yee, maam m'kəd Rəme.» ²⁸ Bubm asgarge tər l Pəl ki ə: «Ken əlum jaay m'ted kəd Rəme se, maam m'əgdənga kəş gurs dən aak eyo.» Ɔo Pəl tər lın ə: «Gan maam se, gətn j'oojum tap 6o, m'kəd Rəme.» ²⁹ Gətn se sum 6o, jee ken 6aan 6aa kəkə jaay an kənd se, naar əniņa. Ɔo ken bubm asgarge se jaay 6aa jeel Pəl kəd Rəme sum se, naan 6eere 6aa əkiņa, taa naan dəkəngə dək ute ziņziri.

*Pəl k'6aansın naan Yaudge tun *jee kaakn mət n taarge*

³⁰ Num bubm asgarge 'je 'jeel mət n taar ken Yaudge jaay əkn mind Pəl se. Taa naan se 6o, mətbeenki se, naan ə k'danə *magal jee tedn sərke Raage tu ute Yaudgen jee kaakn mət n taarge se paac. Gətn se, Pəl se, naan ə k'tuutn ute ziņziri ə ək 6aansın naande ki.

23

¹ Ken Pól jaay aan naan Yaudge tun *jee kaakñ metn taarge se, naan òndden kaama tak ò deekden ò: «Genaamge, maam se, leem ken m'lee naan *Raa ki bini aan jaaki se, maam m'jeel maakum ki, maam se m'tuj te ðim eyo.» ² Gan Ananias ken *magal jee tedñ serke Raa ki se, taad jeege tun ken cee Pól ki se ò: «Pól se, k'j'òndin taarin ki.» ³ Gòtn se Pól terlin ò: «Naai ken tec aan gò durdur j'òlin roñ raap raap se, Raa utu ai kònd naai. Naai ò debm aal *Ko Taar Raa maak ki eyo ò gòtn ese se 'je am kòjn bòòrò dom ki ute Ko Taar Raa ò òl ò k'j'ònduma.» ⁴ Gan jee ing cee Pól ki se, taadin ò: «Naai se ò, 'naaj magal debm ted serke Raa ki tu ne?» ⁵ Gòtn se, Pól terlden ò: «Genaamge, ken gaabm se jaay magal debm ted serke Raa ki se, maam m'jeel eyo. Ey num, Kitap se taadga ò: *Magaljee taa naaji ki se ònte naajina.*» ⁶ Yaudgen jee kaakñ metn taargen tus se, Pól jeel maakde ki se, jee metinge se *Sadusege ò kengen metinge se le *Parizige. Taa naan se ò, naan taadden makòñ ò: «Genaamge, maam se m'kòd Parizi ò bubum kic ò Parizi, naò ken òl k'j'òk k'baansumo gòtn kòjn bòòr ki se, taa maam se m'ònd dom do Raa ken utu dur jeege daan yoge tu se.» ⁷ Ken naade jaay booy Pól taadden taar se, Sadusege ute Parizige se baag naajn ute naapa ò òl jee denggen tus gòtn ese se, òaa gaan naapa gòtò kaam dio. ⁸ Taa Sadusege se saap ò jee ooyga kooy se le, 'kòñ dur ey sum ò *kòdn Raage ute sitange se kic ò naade gòtò; gan Parizige se paac tooko ò nakgen se utu. ⁹ Gòtn se, naade iin ul taara gajalan. Ò maakñ Parizige tu se, jee metinge se jee jeel taadn tòkñ metn Ko Taar Raage, naade se iin taad makòñ ò: «Gaabm se, j'ònte 'kòkin ki mindina taa naan le tuj te ðim eyo. Kaadn naane kòdn Raa gam ò ðim gam ò, taadina le ðaam.» ¹⁰ Aan gò naade ul taar gajalan ò ey se, òl bubm asgarge se kic ò beere òaa òkina ò sòm naade an tòl ute Pól se cee. Taa naan se ò naan taad asgarge tu ò: «'Bòoy 'òaa ki maakñ jeege tun ese, ò Pól se òk òaansin kiro maakñ *òee ken tògñ ken asgarge lee toom maak ki se ara.» ¹¹ Gan maakñ nòòr ken ese se sum ò, Mèljege òaado teec naan Pól ki ò deekin ò: «Aay kaami! Aan gò naai 'taadoga taa maama jeege tun Jeruzalem ki se, bèeki num, 'òaa taadn saadum jeege tun maakñ geger ken *Ròm ki kici.»

Jeege end tel gen kutn Pól

¹² Mètbeenki se, Yaudgen metinge dòk taarde ò naam rode naan Raa ki ò: «Pól se, jaay k'tòlin te ey num, naaje se j'kòs eyo ò j'kaay eyo.» ¹³ Jee jaay naam rode naan Raa ki taa taar se, naade se cir gaabge si-òò. ¹⁴ Jee se òaa òñ *magal jee tedñ serke Raage tu ute magal taa òee Yaudge ò deekden ò: «Naaje se k'naamga naam roje naan Raa ki, ken Pól se jaay k'tòlin te ey num, naaje se j'kòs eyo ò j'kaay eyo. ¹⁵ Bin se, 'òaa ki ute ro *jee kaakñ metn taarge se, 'òaa òñki magal asgarge se 'taadin ki òki òk ò 'òaaano ute Pól gòtn kòjn bòòr ki ara. Naase se 'tedki raay aan gò jee ken je kaakñ kòkñ metn taarin jiga. Gan naaje se le, k'òapga òap roje kòr naan 'kaan gòtse ki ey sum ò, naaje j'an tòò.»

¹⁶ Num gan, taar se òaa ooc bi goon gena Pól ken menda. Naan naar iin *òee ken tògñ ken asgarge lee toom maak ki se ò end òñ Pól se ò aalin bin ki. ¹⁷ Maakñ magal asgarge tu se, Pól danò deb kalan ò deekin ò: «Goon kòdn ese se, òk òaansin gòtn bubm asgarge tu, taa naan se òk taara je an taada.» ¹⁸ Gòtn se, magal asgarge se òk òaansinò gòtn bubm asgarge tu se, ò deek bubm asgarge tu ò: «Pól debm dangay se ò, danumo ò taadum ò 'òaaano ute goon kòdn ese se, taa naan se òk taara je ai taada.» ¹⁹ Gòtn se, bubm asgarge se òk goon kòdò se jin ki ò iik tòkinsin cees ki ò tònd metin ò: «Taari naai 'je am taad se tap ò, taar ði?» ²⁰ Anum, goon kòdò se taadin metn taarin deekin ò: «Maam m'booy Yaudge se, dòkga taarde ò utu 'tònd meti. Taa Pól se, naade je ò mètbeeki se, naai ansin òaa naan Yaudge tun jee kaakñ metn taarge ò naade se le, 'tedn raay aan gò jee ken je kaakñ kòkñ metn taarin jiga se. ²¹ Num gan, taar naade se ònte kuunu taa gaabge cir si-òò se oom koom Pól, taa naade naamga naam rode naan Raa ki ò ken naade jaay tòlin te ey

* 23:5 Aak Ekz 22.28.

num, naade se 'kəs eyo ə 'kaay eyo. Ɔ kən əp se, naade booy kən naai aden tookŋ taarde sum.» ²² Kən goon kəɔ se jaay taad mɛtn taariŋ aas se, bubm asgarge se taadiŋ ə: «Mɛtn taar kən naai taadum mɛtiŋ se, ɔŋte taadŋ nam ki.» Jaay ɓo, naan əliŋ ɓaao.

Pəl k'j'uun k'baansiŋ maakŋ gɛgɛr kən Sezare ki

²³ Gətn se, bubm asgarge danɔ maakŋ magal asgarge tu se, gaabge dio deekden ə: «'Dan 'tuskiro asgarge kaar-dio, jee sendge si-cili ə asgargen lee ute bəərde se kic ɓo kaar-dio. 'Daapki rose, taa kaadŋ kɛɛski se, naase aki ɓaa maakŋ gɛgɛr kən Sezare ki. ²⁴ 'Daapki sendgen kən Pəl 'kookŋ kiŋg do ki se kici, taa ansinŋi ɓaa gətn Peliŋ kən magal taa naan Jude ki se ute lapia.» ²⁵ Gətn se, naan raanŋ maktub ə maakŋ maktubiŋ ki se, naan taadiŋ ə:

²⁶ Kɛse maam Klədius Lisias ɓo m'raanŋi maktubm ese. Maam m'raanŋ m'əli təse naai Peliŋ, kən magal taa naan Jude ki.

²⁷ Maam m'raanŋi se taa gaabm kən maam m'ək m'əliŋ gəti ki se, ey num Yaudge je an təɔ. Naɓo, kən maam m'booy jaay j'ə gaabm se kəɔ *Rəme se, taa naan se, maam m'baado ute dəɔl asgarumge jaay ɓo m'ək m'ədiŋo jide ki. ²⁸ Aan gə gaabm m'je m'jeel mɛtn taar kən Yaudge əkiŋ mindiŋ se, maam m'əkŋ ɓaansiŋo naan jeege tun lee aakden mɛtn taardege se. ²⁹ Kən maam jaay m'booy mɛtn taarde se, m'əŋiŋ gaabm se naade əkiŋ mindiŋ taa *Ko Taar Raade. Gan gen naajege num, gaabm se tɛd te diŋ jaay 'kaasn j'ansiŋ təɔ, ey lɛ j'ansiŋ kəl danɔ ki se eyo. ³⁰ Tɛr k'j'əjɔm j'ə Yaudge se dəɔkga taarde gen kutiŋa. Taa naan se ɓo, maam m'naar m'əliŋ gəti ki, ə jee kən əkiŋ mindiŋ se lɛ, kən naade ək taar diŋ num ənde naade ai ɓaa taadŋ mɛtiŋ naai ki.

³¹ Gətn ese sum ɓo, asgarge iin tɛd nakŋ kən bubm asgarge taaddesiŋ se. Naade ək Pəl ə maakŋ nəər kən ese sum ɓo, naade uun bəy ɓaansiŋ gəto kaam kalan k'danŋ Antipatris.

³² Mɛtbeenŋi se, asgargen ɓaa ute jɛdege se, ək tɛrl ɓaado *ɓee kən təgŋ kən naade lee toom maak ki se, əp jee sendge kalde ki sum ɓo, ɓaan ute Pəl. ³³ Kən jee se jaay aan maakŋ gɛgɛr kən Sezare ki se, maktubm kən bubm asgarge raan eddesiŋ jide ki se, naade ədiŋ ji magal kən taa naan Jude kən iŋg gətn ese se. Ɔ Pəl se kic ɓo, naade ədiŋsiŋ kaam jiŋa. ³⁴ Kən magal taa naan Jude ki jaay dooy maktubm se aas se, naan tənd mɛtn Pəl ə: «Naai tap ɓo kəɔ di?» Pəl tɛrlin ə: «Maam se, m'iinŋo taa naan kən Silisi ki.» ³⁵ Ɔ kən magal taa naan Jude ki jaay booy taar Pəl se, naan deekiŋ ə: «Jee əkki mindi se jaay ɓaadoga sum ɓo, maam m'utu m'booy mɛtn taari se.» Gətn se, naan ɓaa əliŋ k'bəəbiŋ maakŋ ɓee kən *ɛrəɔ iinŋ se.

24

Pəl j'əkiŋ mindiŋ naan Peliŋ ki

¹ Kən Pəl aan Sezare ki jaay tɛd bi mii se, naan kən se, Ananias kən *magal jee tɛdn serke Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge kandum se, naade əko gaaba kalan ron Tartelus. Ɔ gaabm se jeel kəŋ bəərə k'baado tɛlɛ Sezare ki. Gətn se, naade sakak Pəl gətn magal kən taa naan Jude ki se. ² Kən naade aan se, magal taa naan kən gətn ese əl k'danŋ Pəl ə gətn ese sum ɓo, Tartelus se, baagiŋ kək mindiŋa. Naan magal taa naan kən gətn ese, naan taad ə: «Jaamus, barka ute naai jaay ɓo ɓərse naanŋe daap se. Ɔ ute mɛtɛki se sum ɓo, ɓərse naai 'noogjen j'iŋg lapia ute maraadi se. ³ Maakŋ naanŋe ki se, gəto ɓaa se paac daayum naaje k'təmi taa bɛ kən naai tɛdŋ se. ⁴ Ɔ ɓərse se, maam m'je m'ai tujŋ naabi eyo, num 'mooyje uɔ bi do mɛtn taar kən naaje j'ai taad se. ⁵ Gaabm ese se, naaje j'əŋiŋ naan debm jig eyo. Naan se ɓo, kən lee ɛc Yaudgen gəto ɓaa se paac ə jee uun doobm kəɔ Nazaret se lɛ, naan ɓo bubde. ⁶ Ey num, naan ɓo je an tujŋ te *Bee Raa se kici. [Taa naan se ɓo, naaje k'j'əkiŋo ə k'je j'an kəŋ bəərə doŋ ki aan gə kən *Ko Taar Raaje taadŋ ro ki. ⁷ Gan gətn se, bubm asgarge ɓaado ute asgariŋge ədiŋ ute taa təg jije ki. ⁸ Naan taadŋ

ɔɔ debm jaay je kɔkɔ mind Pɔl num ade ɓaa gɔti ki.]^{*} Anum, Jaamus, naai mala ɓo 'tɔnd mɛtn gaabm se. Ute taar kɛn naan ai taad se sum ɓo, naai 'jeel taar kɛn naaje k'taad ron ki se, taar mɛt ki.»⁹ Yaudgen ɓaado ute naan se kic took do taar kɛn se ɔɔ taad ɔɔ: «Deere, taar naan taad se, mɛt ki.»

Pɔl taad mɛtn taarin Peliks ki

¹⁰ Gɔtn se magal taa naan Jude ki se, tɛd ute jin Pɔl ki ɔɔ n'taada. Naan kɛn se, Pɔl ɛɛp taarin ɔɔ: «Jaamus, m'jeele gɔtn naai baag kɔjn ɓɔɔɔ do Yaudge tu sum se, ɔkga ɓaara dɛna; taa naan se ɓo, maam m'ɓeer eyo kɛn m'ai taadn mɛtn taarum se. ¹¹ Gɔtn m'ɓaado Jeruzalem ki gen keem *Raa daan ɓɔɔɔ *Bee Raa ki sum se, aas te ɓii sik-kaar-di eyo. Taarum m'taadi se, kɛn naai 'tuur mɛtin kic ɓo an kɔnin doobin ki. ¹² Daan ɓɔɔɔ Bee Raa ki lɔ maakɔ *ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki, ey lɛ maakɔ gɛgɛr ki gɔtn kɛn jeege lee tusn se kic ɓo, naade, ɓii kalan, ɔjum te naaj naaj te jeege eyo ɔɔ m'ɔɔs kɔɔs mɛtn jeege eyo. ¹³ Mɛtn taar naade jaay ɔkum mindum ro ki se, naade aisin kɔn taadn mɛtin tal tal eyo.

¹⁴ «'Booyo m'ai taada: nakɔ maam m'jeel se, maam se m'uun doobm Raa bubjege ute doobm kɛn naade aakin aan gɔɔ doobm se doobm jig eyo. Ey num, maam kic m'aal maakum do taarge tun k'raaninɔ maakɔ *Ko Taar Raa ki ute kɛngen jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do dakin se kici. ¹⁵ Maam se, m'ɔnd dom do Raa ki ɔɔ do mɛtn taar kɛn Raa utu dur jeege daan yoge tu jee kɛn tɛd naka ute doobinɔ ɔɔ kɛngen tɛd naka ute doobin eyo aan gɔɔ naade kici. ¹⁶ Taa naan se ɓo, daayum maam m'aay kaamuma m'lee naan Raa ki ɔɔ naan jeege tu se ute maakɔ kalan. ¹⁷ Maam se, m'ɔkga ɓaara dɛna m'ɓaado te Jeruzalem ki eyo. Num, kɛn ɓorse jaay m'ɓaado se, m'ɓaano ute nakɔ noogɔ jee daaygen maakɔ naanum ki ɔɔ m'ɓaano ute *ɛrke Raa ki kici. ¹⁸ Naan kɛn se, naade ɔjum daan ɓɔɔɔ Bee Raa ki m'tug m'daap daap rom naan Raa ki. Kaad kɛn se lɛ, jeege tus te cɛem ki eyo ɔɔ jeege lɛ ul te taar ey kici. ¹⁹ Gan Yaudgen iinɔ taa naan Azi ki se ɓo, jee mɛtinge ɓaado ɔjuma. Kɛn bɛɛn ki se, kɛn maam jaay m'tujga dim num naade se ɓo, jee kɛn ade ɓaa naani ki am kɔkɔ minduma. ²⁰ Ey lɛ, jee kɛn ɓaado naan naai ki ara ki se, kaad kɛn jaay naade ɔkuma mindum naan Yaudge tun *jee kaakɔ mɛtn taarge se, k'taadum nakɔ kɛn maam m'tujga se. ²¹ Nakɔ kɛn maam m'jeel se, m'taadga ɓo taara kalan; kaad kɛn maam m'daaro daan naade ki se, maam m'uuno mindum raan ɔɔ m'deekdeno m'ɔɔ, jaaki jaay naase 'je amki kɔjn ɓɔɔɔ dom ki se, taa maam m'aalga kaal maakum do Raa kɛn utu dur jeege daan yoge tu se!»

²² Peliksn magal taa naan Jude se, Doobm Isa sum se, naan jeel mɛtinɔ. Taa naan se ɓo, naan deekden ɔɔ: «'Booyki, ɔnki Lisiasn kɛn bubm asgarge se jaay ɓaado gɔtn ara ki sum ɓo, maam m'asen kaakɔ mɛtn taarse se.» ²³ Gɔtn se Peliks ɔl magal asgargen naan ɔnin Pɔl kaam jin se, ɔɔ n'ɓaa n'ɓɔɔb Pɔl se maakɔ danɔay ki naɓo j'ɔnin doobo ɔɔ j'ɔnte gaasn jeenge taa ɓaado an lee kaaka ɔɔ an kaakɔ don ki.

Pɔl ting maakɔ danɔay kɛn gɔtn ese ɓaara dio

²⁴ Kɛn tɛd ɓii kandum se, Peliks ute mɛndin Drusil kɛn mɛnd Yaud se, ɔl k'danɔ Pɔl, taa naade se, je Pɔl aden taadn mɛtn taar doobm *al-Masi, Isa. ²⁵ Num gan, kaad kɛn Pɔl jaay baagden taadn ɔɔ: «Bɛɛki num, debkilimi se, 'tɛd nakɔ ute doobinɔ naan Raa ki ɔɔ ɓɔɔbm ronɔ, taa Raa se, ɓii kalan, utu kɔjn ɓɔɔɔ do jeege tu.» Kɛn Peliks jaay booy taar se, nirlin ɓaa teece. Gɔtn se, naan deekin ɔɔ: «Borse se, iin 'ɓaa gɔti ki, 'tɛdga jaay sɔm, maam m'aiɔ danɔ.» ²⁶ Naan saap ɔɔ kaadn naane Pɔl an kedn gurs lɛ daam, taa naan se ɓo, naan dan doolin cɔk cɔk gen kees ute naan se.

²⁷ Kɛn Peliks jaay tɛd ɓaara di se, Porsius Pestus se k'ɓaado j'olin gɔɔn ki. Aan gɔɔ Peliks je raapm maakɔ Yaudge se, naan ɓaa ɓaa se ɔn Pɔl ting maakɔ danɔay ki gɔtin ki.

* **24:8** Taar se (6b-8a) maakɔ Kitapge tun do dakin se, mɛtinge maakde ki se gɔto.

25

Pəl naan Pəstus ki

¹ Ken Pəstus jaay aan Sezare ki, təd bii mətə sum se, gətn se naan ook ɓaa Jeruzaləm ki.
² Ken naan jaay aan Jeruzaləm ki se, *magal jee tədɲ sərke Raa ki ute magal Yaudge se, ɓaado sakak Pəl gətiɲ ki. Gətn se, naade taad dək taara, ³ ɔ tɔnd mətɲ ɔ: «Bεεki num, naaje k'je Pəl se, ajensiɲ kəɲ ade ɓaa Jeruzaləm ki ara.» Taa naade se, oom koom Pəl taa ken naan jaay ɓaa ɓaa num, naade aɲ təl doob ki. ⁴ Gaɲ gətn se, Pəstus tərlden ɔ: «Pəl se, utu danɲay ki Sezare ki naane ɔ maam kic m'tɛdga sum ɓo m'utu m'terl naane. ⁵ ɔɲki magalsege kandum se 'ɓaa ute maam tɛɛ. ɔ ken gaabm se jaay tujga dɪm lɛ, amki ɓaa taadɲ mətɲ naane.»

⁶ Ken Pəstus aan Jeruzaləm ki se, naan tɛdo bii marta lɔ bii sik sum. Ken naan jaay tərɪ ɓaa Sezare ki se, mətbeenki sum ɓo, naan ɓaa ing gətn kəɲɲ ɓɔɔr ki ɔ ɔl k'ɓaa k'danɔ Pəl.
⁷ Ken Pəl jaay aan gətn kəɲɲ ɓɔɔr ki se, Yaudgen iɲo Jeruzaləm ki ɓaado ute Pəstus se, ɓaado gurugiɲa ɔ baagiɲ təl taargen ing kus dɛna don ki. Naɓo taardegen naade taad se, debm jaay kəɲ taar mət ken aɲ kəkɲ mindɲ tap ɓo, gətɔ. ⁸ Gaɲ Pəl taad mətɲ taariɲ ɔ: «Maam se, m'tuj te *Ko Taar ken Raa ɛdo Yaudge tu se eyo, m'tuj te *Bee Raa eyo ɔ Gaar magal ing *Rəm ki ken k'danɲɲ Sezar se kic lɛ, m'tujiɲ te dɪm eyo.»

⁹ Gaɲ Pəstus je raapm maakɲ Yaudge se, taad Pəl ki ɔ: «Ken 'kookɲ ɓaa Jeruzaləm ki jaay j'ai ɓaa kaakɲ mətɲ taari naanum ki se 'took la?» ¹⁰ Gaɲ Pəl tərɪɲ ɔ: «Aan gɔɔ maam m'ɓaadoga gətn kəɲɲ ɓɔɔr ken gen Sezar dey se, maam m'je j'am kəɲɲ ɓɔɔrɔ gətn ara. Taa Yaudge se lɛ, maam m'tujden te dɪm eyo aan gɔɔ ken naai kic 'jeeliɲ tak se. ¹¹ Deere, ken maam jaay m'tujga dɪm lɔ tɛdga nakɲ jaay aas tɔlum se, naan se, maam m'tooko j'am tɔlɔ. Num gaɲ jee ɔkum mindum se lɛ, nakde mət ki eyo; bin se, nam tap ɓo am kəɲ kəkɲ kəlum jide ki eyo. Maam se, j'am ɓaa kəɲɲ ɓɔɔrɔ naan Sezar ki.» ¹² Ken Pəstus jaay booy taar se, gətn se naan ɓaa taad ute jeenge, jaay ɓo ɓaado tərɪ Pəl ki ɔ: «Naai 'je j'ai kəɲɲ ɓɔɔrɔ naan Sezar ki dey se, ɓɔrse maam m'ai kəli 'ɓaa naan naan ki.»

Pəstus dan ɓaano ute Pəl naan Gaar Agripa ki

¹³ Ken naade aak mətɲ taar Pəl jaay tɛd bii kandum se Pəstus aan Sezare ki, gətn se Gaar Agripa ute genaɲ mɛnda, ron Berenis, ɓaano tɛdɲ tɔsɛ. ¹⁴ Aan gɔɔ naade tingga bii dɛna gətn ese se, bii kalan Pəstus taadɲ mətɲ taar Pəl se, ɔ deekiɲ ɔ: «Ken Pəliks ɓaa ɓaa se, naan ɔɲga gaaba kalan maakɲ danɲay ki ara. ¹⁵ Kaad ken jaay maam m'ingo Jeruzaləm ki se, *magalgen gen jee tɛdɲ sərke Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge se, ɓaado sakakiɲ gətum ki ɔ deekum ɔ: «Gaabm se ɔɲɲ ɓɔɔrɔ don ki.» ¹⁶ ɔ maam m'tərɪɪden m'ɔ: «Naaje *Rəmɛge se, deba se j'aak mətɲ taariɲ jaayo. Taa jee ɔkiɲ mindɲ se, ade ɓaa k'booy mətɲ taarde ɔ mətɲ taar naan kici, ey num j'an kəɲ kəɲɲ ɓɔɔr don ki, bin sum eyo.» ¹⁷ Gətn se, magal Yaudge se, iɲ ɓaado ute maama Sezare ki, ɔ maam kic m'toof te bi do taar ken se eyo. Mətbeenki sum ɓo, maam m'ɓaado gətn kəɲɲ ɓɔɔr ki ɔ m'ɔl k'dan k'ɓaano ute Pəl. ¹⁸ Ken jee ken ɔkiɲ mindɲ jaay aan se, maam m'saap m'ɔ kaad naane, naade ɔkiɲ mindɲ se do nakge tun *kusiɲ ken naan tɛda. Num gaɲ, do nakge tun ken naade ɔkiɲ mindɲ se, ken mət ki tap ɓo, maam m'ɔɲ te eyo. ¹⁹ Gaɲ maam m'ɔɲde se, naade naaj naaj ɓo do doobm naade Yaudge tu ɔ do gaab ki kalan k'danɲɲ Isa. Gaabm ese se ooyga kooyo, naɓo gaɲ Pəl ɔ gaabm se utu ing zεεɛ daayum. ²⁰ Taa naan se ɓo, taargen bin se, maam se m'jeel taad mətɲ eyo. Naan ken se ɓo, maam m'taad Pəl ki m'ɔ n'je num n'ɓaa Jeruzaləm ki j'an ɓaa kaakɲ mətɲ taariɲ naane. ²¹ Gaɲ Pəl baate tookɲ do taar ken se. Naan deek ɔ: «Naan se, j'an ɓaa kəl gətn Sezar ki se ɓo aɲ ɓaa kaakɲ mətɲ taariɲ.» Taa naan se ɓo, maam m'ɔl asgarumge utu ɓɔɔbiɲ maakɲ danɲay ki, bini bii ken m'an kəliɲ gətn Sezar ki.»

²² Gətn se, Gaar Agripa taad Pəstus ki ɔ: «Gaabm se, maam kic m'je booy mətɲ taariɲ.» ɔ Pəstus tərɪɲ ɔ: «Kese jiga. Mətbeeki sum ɓo, naai utu 'booy mətɲ taariɲ.»

²³ Metbeenki se, Gaar Agripa ute genaana mēnda ron Berenis, naade tuso kal gaaringe ɔɔ baado ute magal asgarge ute magalgen gen maakn geger gōtn ese. Naade baado end maakn ɔɔee kēn jeege lee tusn se. Gōtn se, Pestus ɔl k'danj k'baano ute Pɔl. ²⁴ Ɔɔ Pestus ɛɛp taariɔ ɔɔ: «Gaar Agripa ɔɔ naasen ingki ute naaje maakn ɔɔee ki ara ki paac, aakki, kese ɔɔ gaabm se, Yaudge ute dende baado ɔɔnum Jeruzalem ki bini k'baado Sezare ki ara. Naade taadum metn taar gaabm se ɔɔ tɔɔd tɔɔy ɔɔ: «Gaabm se, k'tɔɔlin naatn!» ²⁵ Ɔɔ kēn maam jaay m'booy metn taariɔ se, m'ɔɔniɔ naan se tuj te dīm jaay 'kaasn j'ansiɔ tɔɔl ro ki eyo. Num gan naan mala taad ɔɔ j'ansiɔ ɔɔbaa naan Gaar magal kēn ing Rɔm ki dey se. Taa naan se ɔɔ, maam m'je m'aɔn kɔl gōtn naane. ²⁶ Num maam se, taar m'kɔɔn jaay m'raan Gaar magal kēn ing Rɔm ki se, m'ɔk eyo. Taa naan se ɔɔ, maam m'ɔkɔn m'baansiɔ naanse ki ɔɔ kēn tap tap se, naan naai Agripa ki, taa gaabm se jaay 'booyinkiga metn taariɔ num. Bin sum ɔɔ, amki kɔɔn metn taar kēn maam m'raan Gaar magal kēn ing Rɔm ki se. ²⁷ Ey num, kēn debm dangay jaay j'ɔɔn te nakn kēn naan tuj te ey se, j'aɔn kɔkɔn kɔl Rɔm ki j'ɔɔ dī?»

26

Pɔl taad metn taariɔ naan Gaar Agripa ki (NJKN 9.1-30, 22.1-21)

¹ Gōtn se, Gaar Agripa taad Pɔl ki ɔɔ: «Borse j'ɔɔniga doobo 'taad metn taari.»

Naan kēn se, Pɔl uun jɔɔn raan tedden tɔɔse jaay baagden taadn metn taariɔna ɔɔ: ² «Gaar Agripa, jaaki maam m'daar naani ki ara se, maakum raap aak eyo. Taa maam m'ɔk doobo gen taadn metn taargen Yaudge lee ɔkum mindum se. ³ Taa naai ɛ, 'jeele nakn bubdegen naade lee tɛda ute do taargen naade lee naaj do ki se. Taa naan se ɔɔ, maam m'eemi nɔɔ meti ki ɔɔ udum bi do taar kēn maam m'ai taad se.

⁴ «'Booy m'ai taada: Yaudge paac se 'jeeluma taa maam ɛ m'teep daande ki Jeruzalem ki ara. ⁵ Do dɔkiɔn tap ɔɔ, naade 'jeeluma, maam se m'uun doobm *Parizigen tɛdɔn ɔɔn den se. Naade se jeele kēn naade je kic ɔɔ am tɛdn saadumge. ⁶ Jaaki jaay k'j'ɔk k'baansumo gōtn kɔɔn bɔɔɔ ki se, taa maam m'ɔndga kɔnd dom do nakge tun *Raa taado bubjege tu ɔɔ utu ajeki kɛd se. ⁷ Taa naan se ɔɔ, taa ɔɔeejegen sik-kaar-di se eem Raa nɔɔɔ katara; taa naade ɔnd dode ɔɔ utu kɔɔn nakgen kēn Raa taad ɔɔ utu ajeki kɛd se. Bin ɔɔ Gaar Agripa, maam kic m'ɔnd dom do nakge tun se kici, ɔɔ taa naan se ɔɔ, Yaudge lee ɔkum mindum se. ⁸ Bin num, gen dī jaay naase Yaudge ɔki Raa se 'kɔɔn dur jeegen ooyga kooy ey se?

⁹ «Deere, maam kic maakn saapum ki se, ute doobm gay kic ɔɔ m'do do m'je ro Isan kɔd Nazaret se se 'tɛdn gōtɔ. ¹⁰ Kese ɔɔ nakn kēn maam m'tɛdo Jeruzalem ki. Naan kēn se, *magalgen gen jee tɛdn serke Raage tu se ɔɔ, undumo kulu ɔɔ maam se, jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, jeege dena kēn m'tɔk m'ɔmbdeno dangay ki. Ɔɔ kēn naade jaay dɔk taarde gen tɔɔlde ɛ, maam kic m'took ute naade. ¹¹ Maam m'lee m'dabarde maakn *ɔeege tun kēn Yaudge lee tusn maak ki se. Gōtn se maam m'tɛdde ute taa tɔɔgɔ. M'je naade an resn ute doobm Isa se. Maakum jaay taarum dode ki se, ɔlum bini m'baa m'dabarden maakn gegerge tun kēn maakn taa naan Yaudge te eyo kici.»

¹² Ter Pɔl taad Agripa ki ɔɔ: «Taa naan se ɔɔ, bii kalan *magal jee tɛdn serke Raage tu se, ɔlum ɔɔ m'baa Damas ki gen ɔbaa tɔkɔn jee kēn aalga kaal maakde do Isa al-Masi kēn gōtn naane se. ¹³ Gaar Agripa, kēn maam m'utu m'baa ɔbaa doob ki jaay kaada aan katara ki se, maam m'aak poodo raap lak lak iino maakn raa ki. Ɔɔ poodn se, raap cir kaada, baado deebje maam j'utu jee k'baa ɔbaa doob ki tel se. ¹⁴ Gōtn se, naaje paac k'si naan ki ɔɔ maam m'booy mind deba taadum ute taar naan Yaudge ɔɔ: «Sɔl, Sɔl, naai 'dabarum tap ɔɔ taa dī? Kese naai 'dabar roi cɛɛ aan gɔɔ maal kēn ɔɔn ron melin dabariɔn ute memeyɛ se*.»

¹⁵ Maam m'tɔnd metin m'ɔɔ: «Meluma, naai tap ɔɔ nana?» Ɔɔ Meljege terlum ɔɔ: «Maam ɔɔ Isan kēn naai 'lee dabariɔn se. ¹⁶ Num gōti ki se, iin daar raan. Maam m'teeco naani ki se,

* 26:14 Memeyɛ se, maal k'dɔkɔn ro duwal sind ki.

m'beer m'wadi taa am tedn debm tedn naabuma. Jaaki, m'teeciga naani ki naai aakunga ute kaami se, maam m'utu m'teec naani ki w m'ai taadn nakgen kuuy daala. ¹⁷ Yaudge ute jeegen Yaudge eyo ken maam m'oli gotde ki se, maam m'ai kaaj jide ki. ¹⁸ Maam m'oli gotde ki se taa ade koodn kaamde 'kaaka. Ute naan se jaay bo, naade ade teecn maakn got ken wad se, w ade baa got ken wooro. Jo naade ade teecn maakn ji *Bubm sitange tu w 'baa gotn Raa ki taa Raa se aden tool *kusiñdege w naade kon bedde ute jee Raagen *salal se taa naade aalga maakde do maam ki.»

¹⁹ «Taa naan se bo Gaar Agripa, nakn Raa teec naanum ki jaay taadum m'aakin ute kaamum se, maam m'on m'baate te eyo num m'tookga do ki. ²⁰ Gan booyo deet deet se, maam m'taad taar Raa jeege tun Damas ki w jeege tun Jeruzalem ki w m'taad m'daado jeege tun taa naan Yaudge tu paac w ter m'taaddega jeege tun Yaudge eyo se kici. M'taadde m'w, k'terl kingde w j'aal maakde do Raa ki w k'ted nakgen jiga ken 'taadn jeege tu w naade se 'terlga kingde. ²¹ Taa naan se bo, Yaudgen kandum se wum daan boor *Bee Raa ki w naade je am toolo. ²² Ute naan se kic bo, bini jaaki, Raa utu boobum boobo w maam m'utu m'taad taad taarin ken *Musa ute jee taad taar teeco taar Raa ki do dakiña taado w 'tedga num al-Masi utu ade baa se. Kese bo taar ken maam lee taad naan jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki ey kici. Kese bo taaruma, ²³ m'w: al-Masi se dabarga w naan ooyga w maakn jeege tun ooyga kooy se, naan bo debm ken duro deet daan yoge tu w naan bo debm ken woor goto Yaudge tu w jeege tun Yaudge eyo kici.»

Pal taad taara Gaar Agripa ki w j'aal maakin do Isa ki

²⁴ Ken Pal jaay utu taad taad metn taarin sum bo, Pestusn ken magal taa naan gotn ese se uun mindin raan deekin w: «Berε Pal, naai se debm derle w jeel nakgen ken naai ok se, biga doi.»

²⁵ Gotn se Pal terlin w: «Jaamus, maam se, dom bi te eyo. Taargen maam m'taad se, taargen met ki w ken ute doobina. ²⁶ Jo Gaar Agripa se le, nakgen deel se naan jeel metina. Taa naan se bo, maam m'taad naanin ki kic bo m'beer ey se; naan se maam m'jeele, nakgen maam m'taad se le, ken naan jeel metin ey se goto. Taa nakgen deel borse ese se le jeege paac booyinga. ²⁷ Gaar Agripa, taar jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dakin se, tap bo naai 'took do ki la? Maam m'jeele, naai se 'tookn do taardege tu se.» ²⁸ Gotn se Gaar Agripa terlin w: «Ute taari se, naai saap w bin sum bo, naai 'naar am tedum m'tedn debm *al-Masi bin aa!» ²⁹ Pal terlin w: «Ken borse lo tedga jaayo, maam se m'tond metn Raa. Naai ute jeegen borse ing 'booyki taar maam m'ing m'taadsen se, m'je aki tedn aan goo maama. Naabo nakn maam m'je 'kaan dose ki ey se, zinzir ken k'dookn sum se sum.»

³⁰ Ken Pal jaay taad nan taarin sum se, gotn se Gaar Agripa, magal taa naan gotn ese, Berenis, w jee ing ute naade gotn ese se, paac se iin on gotn ese. ³¹ Ken naade jaay iik tool cees ki se, naade taad ute naapa w: «Gaabm se le, naan tuj te dim ken an kaasn jaay j'an toolo lo j'an kon dangay ki eyo.» ³² Gotn se, Agripa taad Pestus ki w: «Ken gaabm se jaay taad te w j'an baa gotn Sezar ki ey num, naai an koodn kolo.»

27

*Pal j'olin baa *Rom ki (2Kor 11.25-26)*

¹ Naan ken se, Pestus uun doa w j'ajen kol taa naan Itali ki ute markaba. Gotn se Pal ute jee dangaygen kuuy se, naan onden kaam ji magal asgar kalan bini k'danin Julius. Naan se, maakn magalge tun gen dool asgargen gen Sezar Ogusta. ² Markabm j'ookn maak ki se, iino gegere ken Adramit ki. Jo naan se baa baa maakn gegerge tun taa baar ken taa naan Azi ki. Gotn se, naaje j'iin k'baa. Jo maakn markab ken ese se, Aristarkus kod Masedoan ken iino maakn gegere ken Tesalonik ki se kic, utu te naaje.

³ Metbeenki se, naaje j'aan maakn geger ken Sidon ki do aan goo Julius ro Pol ki naan bee dey se, naan onin doobo gen baa kaakn medinge, taa naade ano kedn nakn ken an noogo. ⁴ Ken naaje jaay j'iin j'on Sidon se, naaje j'aal goor ute do jen taa baar gen Sipir, taa ajen gaasn kuulu. Ey num kuulu se, ol deeb doje ki. ⁵ Gotn se, naaje j'omb k'gaan baar ken taa naan Silisi ute gen taa naan Pampili do naaje k'j'aan maakn geger ken k'danin Mira ken taa naan Lisi ki. ⁶ Ken naaje jaay j'aan gotn ese se, magal asgarge se, on markaba ken iino maakn geger ken Aleksandri ki do ken baa baa taa naan Itali ki. Gotn se, naan tos ombje maak ki.

⁷ Bii kando kando se, markabje se on an den eyo, kor jaay j'aan maakn geger ken Sinid ki se, naaje k'dabarga dena. Anum, aan goo kuulu le ol deeb doje ki se, gaasje gen baa ute naanje. Naaje j'aalo cee ool kooy ken k'danin Salomone gen baa kon geger Kret ki ken maane ol gurugin se, taa ajen gaasn kuulu. ⁸ Ken naaje k'baa baa se kic bo, k'baa ute dubar. Bini j'aan got ken markabge lee daarni gotn se k'danin *gotn daar markabgen bee*. Naan se cee geger ken k'danin Lazaya se. ⁹ Naaje k'baa baa se k'tedga doob ki bii dena do kaadken se, Laa Yaudgen lee eem *Raa taa aden tool *kusiinde se* kic bo, deelga. Kaadken ese se, maan baar ki se tood kaam kalan eyo. Do markab se le 'kon komb gaan baar eyo. Taa naan se bo Pol taadden do: ¹⁰ «Medumge, 'booyki. Baa mertjege se, maam m'aakin utu 'tedn aak kusu, taa markaba ute nakgen maak ki paac se denin utu kutu, do ken ted te bee eyo se, naajege kic j'utu j'aki kutu.» ¹¹ Gan magal asgar Romege se, uun taar debm tuur markabm ute gen mel markabge se cir gen taar Pol. ¹² Ken aanga kaadn kuul ki num, gotn daar markabm ese se, jig eyo. Taa naan se bo, jee maakn markab ken ute denin se, naade taad do: «J'iin j'onki gotn ese. Bee ki num, naaje j'aki baa gotn daar markab ken k'danin Peniks se.» Kese bo gotn daar markabgen gen jee Kret ki. Gotn se sak kaam aak gotn kaada toocni do naade se je king gotn naane se bini kaadn kuulu se 'deele.

Guduray doob do baar ki

¹³ Kuulu jaay iino do ji jeelje ki do baag kol salal se, jee maakn markab ki taad ute naapa do: «Kese bo nakn ken k'saapinkiro. Gotn mertjege se utu 'kaan kaama.» Gotn se maal magal ken naade lee daar markaba se, naade uunino maakn maane ki se naata do naade lee baa ute jen baar ken taa naan Kret ki se. ¹⁴ Ken k'baa coko sum se, guduray k'danin *yurukila* se naar doob makon do ko Kretge tu do baado aal doje ki. ¹⁵ Gotn se, guduray se baado uun markaba se do jeenge se on ok gaas te markaba se eyo do gotn se, naaje j'on roje guduray tuun baanje. ¹⁶ Ken j'aan se, j'on gotn kaam kalan do gotn se, maane ol gurugin do naanja se k'danin Koda. Gotn se bo ken gaasjen guduray se, naaje se k'dabarga den jaay bo, markabm baatn ken lee naakje se, j'uun k'j'aalin do markab ken magal se. ¹⁷ Gotn se jee markabge se booy maan jaay dook daap markabm magal se ute kol, taa naade beer beere do som 'koocn do kees ken sak kaam aak Libi se. Taa naan se bo, kaagn ken naade dook jaay lee gakden markabde do baar ki se, naade tuutin onin booy maan. Naan ken se, naade on kuulu bo tood baanje.

¹⁸ Metbeenki se kic bo, guduray se ol ted daama do tuun markaba se baan kaam ara kaam ara. Taa naan se bo, jee markabge se, tos sin ute nakgen metingen maakn markab ki se, maakn baar ki. ¹⁹ Bii k-motoge tu se, jee tuur markabge mala tos nakn ken naade lee tedn naabm markaba se do sin maakn baar ki. ²⁰ Daan bii kando kando se, kaada ute k-dijge se j'on j'aakde eyo do guduray se le, ol ted daama. Taa naan se bo, naaje k'saap j' do naaje se j'kon kaaj ey sum.

²¹ Naajen maakn markab ki se, j'okga bii dena j'os te eyo. Gotn se, Pol iin daar daande ki do deekden do: «Medumge, 'booyki! Bee ki se, naase akiro 'booy kuun taar ken maam taadseno se. Bin se, naase akiro kiin kon Kret eyo. Ken taarum se jaay naase uunkiroga num, kaadn naane dim tap bo 'tuj eyo do 'kiig eyo. ²² Borse se, 'booyki m'asen taada:

* 27:9 Aak Lb kon 16.

okki maakse tōōgō, taa maakse ki se, nam kalan tap 6o 'kut eyo. Num markaba kalin ki sum 6o, utu 'kutu. ²³ Ken olum jaay m'taad bin se, taa maakn nōor ken deel se, Melum Raa ken maam m'lee m'eemin se, 6o kōdīn kalan 6aadō teec naanum ki. ²⁴ Ōo naan taadum 6o: «Pōl, 6nte 6eere! Deere, naai utu '6aa naan Sezar ki se. Anum taa naai se, jee maakn markab ken ute naai paac se, Raa utu aden kaaja.» ²⁵ Taa naan se, mēdumge, aayki kaamse! Maam se m'aal maakum do Raa ki 6o m'jeele taar ken naan taadumga se, utu 'kaan gōōn ki. ²⁶ Na6o 'jeelki, markabjege se utu 'kōsn do jēn ken kaam gam 6o utu 'tēɛɛɛ.»

Markaba ute nakingen maak ki se paac utu

²⁷ Ken naaje k'do baar ken k'danin Adriatik se, gōtn guduray dōōbō sum se okga bii sik-kaar-6o 6o guduray se, tuun 6aanjen kaam ara kaam ara do baar ken se. Bii ken se aan daan nōor ki se, jee markabge se saap 6o j'aanga gōōr ute naana. ²⁸ Taa naan se 6o, naade dōok maala taa kōlki gen naam maane. Ken naade jaay undin se, 6n maane se jerlin aas keye sik-dio 6o tē naaje j'iik cōkō se, naade undin daala 'dōōjin se, 6nin keye sik-kaar-mii. ²⁹ Gōtn se, naade 6eere okde se saap 6o: «Sōm, markaba se '6aa kōsn ro ko ken gam.» Taa naan se 6o, naade tuun maalgen deer se 6o ken naade lee daar markabde se bōoyde kaam mōōtn maakn maane ki. Gōtn se, naade booy nun ki nun ki sum 6o gōtō aden kiipi. ³⁰ Gan jee markabge se uun bōoy maan markabm baatn ken lee naakde se 6o naade taad jeege tu 6o: «Naaje se k'6aa bōoy nakn ken k'lee k'daar markaba se maan.» Gan naade nakde raaye. Naade se je 6o 'kaan kōn markaba se. ³¹ Gōtn se, magal asgarge ute asgaringe se Pōl taadden 6o: «Ken jee se jaay 6ndeki bōoy 6nga markaba se num, 6ere, naase se aki kōn kaaj eyo.» ³² Taa naan se 6o, asgarge se gaan ute kōl ken k'dōōkn markabm baat se, 6o naade 6nin 6aa do baar ki kalin ki.

³³ Ken naade jaay booy booy nun ki sum 6o gōtō kiip se, Pōl taadden 6o: «J'aay kaamde, j'6s dīm! Ōo 6orse j'okkiga bii sik-kaar-6o se, naase 6ski te dīm eyo 6o ingki 6o uunki kuun nirlse sum. Maakn 6iige tun ese se, dīm tap 6o naase 6s naamki te eyo. ³⁴ Borse, 'booyki m'dejse, 6ski jaay anki kōkn tōōgō taa maakse ki se, nam tap 6o kalan, 'kut eyo.» ³⁵ Ken naan jaay taad nan taarin se, naan uun mappa jin ki 6o tōōm Raa naan jeege tun gōtn ese, jaay 6o naan dupina 6o baag kōsō. ³⁶ Ken naade jaay aak Pōl 6s sum se, gōtn se naade nirlde 6aadō kaadde ki 6o naade kic baag kōsō. ³⁷ Maakn markab ki se, naaje k'jeege kaar-dio-ute-sik-cili-kaar-mēɛɛ. ³⁸ Ken naade jaay 6s aasde se, gem ken 6p maakn markab ki se kic 6o, naade sin naatn maakn baar ki, taa markaba se aden 'kōōpm cēɛɛɛ.

Jeegen maakn markab ki se paac nam kalan tap 6o ut eyo

³⁹ Ken gōtō jaay iip se, jee markabge se aak naana naande ki, na6o naade jeel gōt eyo. Gan naade aak taa jēn baar ken ok doobm ken maane 6aadoga num 6oy end maak ki se, gōtn se, naade saap 6o: «Bēeki num, naaje j'daar markabje gōtn ese.» ⁴⁰ Gōtn se, naade gaan ute kōl nakn ken lee gakde markabde do baar ki se 6o nakgen se le naade 6nde maakn baar ki. Naan ken se, kaaggen naade lee tōōdn markaba se le, naade tuutina 6o gōtn se, naade uun dōok raan kal ken kuulu tēdinga num lee tōōd markaba se, taa kuulu se, aden tōōdn kōl do kēes ken taar baar ki se. ⁴¹ Ken naade jaay aan gōtō kaam kalan se, naade 6aa 6s dōde do kēes ken maakn maane ki 6o naan markabde se 6aa end nēb maakn kēes ken ese. Gōtn se, kuulu 6l makōn se, uuno maane 6aadō 6nd tēɛɛɛn ute mētn markaba se naatn.

⁴² Ken asgarge jaay aak markaba tēɛɛɛ sum se, naade je an tōōl ute jee dangayge se, taa naade 6eer 6o sōm maakde ki se, deb kalan 'kaan kōtō. ⁴³ Aan gōō magal asgarge je kaajn Pōl se, taad asgarge tu 6o j'6nte tēdn naan se. Gōtn se, naan taad jee dangayge tu 6o: «Jee jeel maane se, k'j'omb k'teec k'deel deete.» ⁴⁴ Tē naan taad jeege tun kuuy se 6o: «Jee mētinge se 'tōkki kaagn markaba se 6o kengen kuuy se le, 'tōkki nakn markabm ken tēɛɛɛga tēɛɛɛ se 6o okki mētn jeegen jeel maane se.» Ute naan se 6o, tēd jeege paac aan do jēn ki ute lapa.

28

Pəl aan maakŋ naaŋ kən baar əl gurugiŋa əə naaŋ se k'daŋiŋ Malti

¹ Kən naaje jaay j'aan do jəŋ ki sum se, k'taadjen j'əə: «Naaŋ baar əl gurugiŋ se, ron Malti.» ² Jee naanŋen gətn ese se, naade dəəd əkje jiga. Aan gəə maane ɛ eed keede əə kuulu kic ɛ əəŋ dən se, gətn se naade baado tuuyjen poodo taa k'riibi. ³ Naaŋ kən se, Pəl təso ciiri gən baa kəmb poodn se; gaŋ gətn se, wəəjə jaay naam poodo se, teec baado teel ji Pəl ki. ⁴ Kən jee se jaay aak wəəjŋ teel ji Pəl ki se, naade taad ute naapa əə: «Gaabm se, debm təəl jeege deer deer. Ey num, kən naaŋ aajga kaaj dɛl dɛl maakŋ baar ki se, ute naaŋ se kic ɓo, *Raa kən tɛd naka ute doobiŋ se, əŋiŋ te eyo utu aŋ təələ.» ⁵ Gətn se, Pəl siik jiŋa əə und ute wəəjə se maakŋ pood ki əə naaŋ naam gətiŋ gam tap ɓo əŋiŋ eyo. ⁶ Jee se iŋg aak kaama əə nuŋ ki jiŋ se 'koopoy ey ɛ 'naar kaal koocŋ 'kooyo. Gaŋ kən naade iŋg aak kaam bini jaay aak dɪm tɛdɪŋ ey se, gətn se naade baag taadn əə: «Bin eyo! Gaabm se, tɛdn raa ɛ dɛam.»

⁷ Cɛɛ gət kən ese, gaaba kalaŋ k'daŋiŋ Publius, naaŋ se ək gətə. Naaŋ ɓo, magal deet deet gən maakŋ naaŋ gətn ese əə gaabm se, dəəd əkje jiga beeŋ ki, gən bii mətə. ⁸ Anum bubm Publius se tood tood daŋal ki; naaŋ kəəŋə əə ron əŋgə əə rəəŋ mooso. Gətn se, Pəl baa aakiŋa əə təndiŋ mɛtn Raa, əndiŋ jiŋ don ki əə ɛdɪŋ lapia. ⁹ Kən jee Malti ki jaay booy se, jee kəəŋdege se baado gətn Pəl ki əə naade kic paac əŋ lapia. ¹⁰ Gətn se, naade aalje maak ki əə əkje əəŋə əə kaad kən naaje jaay k'jiŋ k'baa baa se, naade ɛdjen nakgen kən ajen kaasn gən baa mɛrtje.

*Pəl baa *Rəm ki (Rm 1.9-15)*

¹¹ Maakŋ Malt ki se, naaje k'tiŋg laapa mətə, jaay ɓo k'jiŋ k'baa. Kən naaje k'baa baa se, j'ook maakŋ markab kən iŋo maakŋ gɛgɛr kən Alekzandri ki. Markabm se ron raa rəŋgəge əə kaadn kuul ki se, naaŋ tiŋg Malti ki. ¹² Naaje j'əmb k'gaan k'baa maakŋ gɛgɛr kən Sirakuz ki əə gətn se naaje j'ək bii mətə. ¹³ Kən naaje jaay k'jiŋ gətn ese se, j'aal gəər ute taa baar, bini j'aan maakŋ gɛgɛr kən k'daŋiŋ Regio. Mɛtbeenki se, kuulu dəəbə mɛtje ki əljen daan bii di sum ɓo, naaje j'aan maakŋ gɛgɛr kən Puzol ki. ¹⁴ Gətn se, naaje k'baa k'je k'j'əŋ gɛnaagen doobm Isa *al-Masi ki əə naade daŋ baanje beedege tu əə naaje k'tiŋg bii cili ute naade, jaay ɓo k'jiŋ k'baa ute jɛje maakŋ gɛgɛr kən Rəm ki. ¹⁵ Kən gɛnaagen doobm Isa al-Masi kən Rəm ki jaay booy əə naaje j'utu k'baado se, jee mɛtiŋge baado dəədjen suuk kən k'daŋiŋ Apius. Əə jee kuuy se baado dəədjen maakŋ naaŋ kən ək bee toodn mɛrtge mətə se. Kən Pəl jaay aakde se, ɛdɪŋ kaay kaama əə gətn se naaŋ təəm Raa.

¹⁶ Kən naaje jaay j'aan Rəm ki sum se, Pəl se naade əŋiŋ baa je əŋ bea əə bee naaŋ iŋg maak ki se əg kəgə əə gətn se naaŋ baa iŋg maak ki ute asgargen lee bəəbiŋ se.

*Pəl taad taar Isa al-Masi jeege tun *Rəm ki*

¹⁷ Kən jaay k'tɛd bii mətə sum se, Pəl əl k'daŋiŋo magal Yaudgen iŋg gətn ese. Naade jaay baado tus sum se, gətn se Pəl taadden əə: «Gɛnaamge, jeejege se, maam m'tujden te dɪm eyo əə nakŋ bubjegen kən lee tɛd se kic ɛ, maam m'taad te taar dɪm iŋg kus ro ki eyo. Ute naaŋ se kic ɓo, m'baa Jeruzalem ki sum ɓo, Yaudge iij-əkumo əə əlum ji Rəmgege tu əə maam m'taad te taar dɪm iŋg kus rode ki eyo. ¹⁸ Gaŋ kən Rəmgege jaay tənd mɛtum sum se, ey num, naade je am kəədŋ kələ, taa naade se, əŋ te nakŋ kən maam m'tujŋga jaay am kaasn gən təəlum eyo. ¹⁹ Ute naaŋ se kic ɓo, Yaudge ənum eyo. Taa naaŋ se ɓo, m'əə maam se, əŋ j'am baa gətn Sezar ki ɓo, am baa kaakŋ mɛtn taaruma əə maam ɛ m'je sakakŋ jeemge eyo. ²⁰ Taa naaŋ se ɓo m'əəl k'baa k'daŋsəno əə maam je m'taadn ute naase. 'Jeelki jaaki jaay k'dəəkum ute ziŋziri se, taa maam m'aal maakum do deb kən gaan *Israelge paac utu iŋg aak kaamiŋ se.»

²¹ Gətn se naade tɛrliŋ əə: «Taa naai se, jee taa naaŋ Jude ki se, əŋ raanjen te maktub eyo. Əə maakŋ gɛnaage tun baado gətn ara ki se kic ɛ, nam tap ɓo əŋ taadjen te mɛtn taari eyo

᠔᠔ naaje ʅ k'booy te taar inḡ kus roi ki eyo. ²² Num ɓarse se, naaje k'je naai malin ɓo ajen taadn metn taari se, taa doobm ken naai uun se ʅ, naaje k'jeele gɔtɔ baa se paac jeege lee ul taara ro ki.»

²³ Gɔtn se, naade gaanjin biia. Ken bii naade gaanjin jaay aas se, naade baado jeege den cir ken deete, ɔḡ Pɔl been ki. Gɔtn se, Pɔl uun metn taara tanɔrin se taadden bini aan teger ɔ᠔, ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ɔ᠔ ute taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki ken raano do dɔkin se, naan taadden metn taar *maakḡ Gaar Raa ute metn taar Isa se. Gɔtn se naan taaddesin ute tɔogin paac, naan je naade 'tookḡ do taar ken se. ²⁴ Anum, jee metinge se took do taarin ki se, gan jee kuuy se ʅ, baate tooko. ²⁵ Ken Pɔl aakde naade taarde ɔk metn naap eyo, jaay iin baa baa se, taadden ɔ᠔: «Taar ken *Nirl Salal jaay ɔl debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado do dɔkin bubsege tu se, taar se met ki. ²⁶ Naan deek Ezayi ki ɔ᠔: 'Baa ɔḡ jee se taadden ɔ᠔:

Naase utu aki booy ute bise, nabo aki booy kɔk eyo

ɔ᠔ utu aki kaakḡ ute kaamse nabo aki kaakḡ kɔk eyo.

²⁷ *Taa jee se ʅ, taara end dode ki ey sum*

ɔ᠔ naade ʅ tɔlga kamba bide ki ɔ᠔ turumga kaamde.

Ey num, naade se ɔk kaam ken an kaaka ɔ᠔ ɔk bi ken an booyo

ɔ᠔ ɔk maakḡ ken an kɔkḡ taara se.

Ute naan se, naade ade kɔkḡ terl gɔtn maam Raa ki ɔ᠔ maam m'utu m'aden kaaja.»

²⁸ Ter Pɔl taadden ɔ᠔: «'Jeelki taar ken ed kaajḡ ese se, Raa ɔl k'baanga taadn jeege tun Yaudge eyo ɔ᠔ naade se utu 'booy kuunu.» ²⁹ [Yaudge jaay booy taar ken Pɔl taadden se, naade teec teec se naaj ul taara ute naapa.]*

³⁰ Pɔl ting baara dio maakḡ bee ken naan mala lee ɔḡ se. Jeege dena baado lee aakina ɔ᠔ naan ɔkden jiga. ³¹ Naan taadden metn taar maakḡ Gaar Raa ɔ᠔ dooyden metn taar Meljega Isa *al-Masi se ute maraadin baer eyo.

---

* **28:29** Taar se, maakḡ Kitape tun do dɔkin se, metinge maakde ki se gɔtɔ.

Maktubm ken Pəl raanin jeege tun Rəm ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanin jeege tun Rəm ki

Pəl raan maktubm ara se jee al-Masige tun Rəm ki kaad ken se naan ingo merte gen k-mətəge naḅo ŋh aan te Rəm ki eyo. Metn taar ken naan raan olden se, naan je aden kaal bide ki taa naan je ḅaa gətde ki ə taadden metn taar ken naan 'ḅaa dooy jee al-Masigen maakn geger ken Rəm ki. Maktubm ken Pəl raan jeege tun Rəm ki se, naan taad tək metn taar Raa jeege tu paac paac. Maakn taaringe tun paac paac se, naan tumin do ko taar ken ə: jikilimgen jaay Raa aakde aakin bεε naanin ki se, jee ken took aal maakde don ki ə ute kaal maakn ese se ḅo, aasga sum (kon 1.17). Maakn taarge tun naan dooyde se, naan gaanin gətə kaam mətə: Ken deet deet se (kon 1-8), naan taad təkde metn taar jee ken tooko do ko taarge tun ken Yaudge ing do ki ute daan jee ken took aal maakde do Isa al-Masi ki. Gen k-dige se (kon 9-11), naan taad tək metn taar gaan Israelge ute daan jee aal maakde do Isa ki. Gen k-mətəge tu se (kon 12-15), naan taad tək metn taar king jee Isa al-Masige naan Raa ki ə naan jeege tu. Do taar təlin ki se (kon 16), Pəl tedga təse jeege tu dena.

*Pəl raan əl təsin jee Raage tun maakn geger ken *Rəm ki*

¹ Ken ara maam Pəl m'ḅul Isa al-Masi ḅo m'raanjen maktubm se. Maam se *Raa ḅo tedum m'ted *debm kaan naabm Isa al-Masi ə bεε ədum se, taa m'taadn Labar Jigan gen Raa se jeege tu.

² Labar Jigan ese se do dakin tap ḅo, Raa taadoga taad jeege tun taad taar teeco taarin ki ə taar ese se naade raaninoga raanə maakn Kitapm Raa ki. ³ Labar Jigan ese se taad te Goonin Isa ə Goonin jaay uuno ro debkilimi se, teeco maakn metjil Gaar *Daud ki. ⁴ Ə ken Raa jaay durino daan yoge tu se, *Nirl Salal taad təgŋ Isa jeege tu tal ə naan Goon Raa ə naan ḅo Isa *al-Masi, ken Meljege se. ⁵ Ute Isa se, Raa tedjenkiga bεε ə m'tedga debm kaan naabm Isa al-Masi gen taadn taarin jeege tun paacn ken Yaudge eyo taa naade tookn kaal maakde don ki ə king do taarin ki ə an *nookn ronə. ⁶ Ə naasen ken Raa danjeno 'tedkiga gen Isa al-Masi se, naase kic ḅo metn naade.

⁷ Maktubm se, maam m'raanjen naasen ken ingki maakn geger ken Rəm ki, ken Raa jese ə danse se taa aki tedn jee naange. Ŋh Bubjege Raa ə Meljege Isa al-Masi asen tedn bεede ə asen kedn lapia.

*Pəl je ḅaa kaakn genaagen *Rəm ki (Rm 15.23-32)*

⁸ Deet deet se, maam m'təom Raa ute doobm Isa *al-Masi, taa naase paac. 'Jeelki gətə ḅaa se paac, jeege əsn maan gen kaal maaksen naase aalki do Isa ki se. ⁹ Deere, Raa se jeele taar maam m'taad se taar met ki. Maam m'tedin naabin ute maakn kalan gen taadn Labar Jigan gen Goonin se jeege tu, ə ḅii-raa, maam m'saap dose ki. ¹⁰ Daayum maam m'tond metn Raa taa ken naan jaay je num, am kəədn doobo m'utu m'ḅaa gətse ki. ¹¹ Deere, maam se m'je ute maakum paac m'asen ḅaa kaaka, taa nakn ken *Nirl Salal edum se, j'an ki ḅaa nigŋ ute naapa. Ə ute naan se jaay, naase aki tedn jee təgŋ naan Raa ki. ¹² Tapki num, ken m'je m'ḅaa gətse ki se, taa j'aki ḅaa kedn kaay kaama naapge tu, taa kaal maakn naase se am kedn kaay kaama ə kaal maakn maam lε, asen kedn kaay kaama naase ki kici.

¹³ Genamge, m'je naase aki jeele, maam se m'saap m'ə daayum m'ḅaa gətse ki, naḅo ḅorse kic Raa ədum te doob eyo. Aan gəə maam m'lee m'ted naaba gətn jeege tun Yaudge ey ken gətə ḅaa se paac jaay aan kaama se, m'je gətn naase kic 'kaan kaama bin kici.

¹⁴ Naabm ken Raa je ɔ m'an tɛdn tak se taa m'baa taadn taarin jeege tun kaamde ɔd aakga kaaka ɔ jeege tun kaamde ɔd aak te eyo. M'baa gɔtn jeege tun dooyga dooyo ɔ kengen paacn dooy te ey se kici. ¹⁵ Taa naan se, maam m'je m'asen baa taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi naase ken ingki maakn geger ken Rom ki se kici.

*Ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi se bo Raa aaj jeege*

¹⁶ Maam se sɔkɔn tɔlum eyo do Labar Jigan gen Isa al-Masi ki, taa naan se tɔɔgn Raa mala. ɔ debm jaay aal maakin do naan ki se, Raa an kaaja: taar se, deet deet se k'taadnɔ Yaudge tu ɔ tɛr k'taadn jeege tun baa se paac kici. ¹⁷ Labar Jigan ese bo, taad jeege tu ute doobm gay jaay bo Raa 'tɛdn jikilimge aak bɛɛ naanin ki. ɔ Raa tɛdn naan se, ute kaal maakn do Isa ki kalin ki sum, do kupm met ki bini do taar tɔlin ki. Taa naan se bo Kitapm Raa taad ɔ: *Debm ken tɛd nakge ute doobin se bo 'kɔn kaaja taa naan aalga maakin do Raa ki.**

Jeege paac ɔk tuju naan Raa ki

¹⁸ Deere, 'booyki m'asen taada: Raa maakn raa ki se taad maak-taarin do jeege tun tɛd nakgen jig eyo ɔ aalin maak ki eyo. Ute nakgen *kusiɔn ken naade lee tɛd se, naade gaas jeege gen jeel taar met ki. ¹⁹ Ey num nakn ken j'an kaakn jeel Raa se, naan tɛddesinga toodga tal. Nakgen se Raa mala bo tɛddesin toodga tal. ²⁰ Anum Raa se, bii kalan nam aakin te eyo. Num ute kaal ken naan aal dunia ɔ ute nakgen naan tɛd paac se, ute metɛkde se, kɛse jikilimge an kɔn kaakn jeele, naan bo Raa, naan ting gen daayum ɔ tɔɔgin kic ting gen daayum. Taa naan se bo, naade kɔn taar ken naade an kɔn kɔɔdn dode eyo. ²¹ Ey num naade se jeel Raa, naɔo baate *nookina ɔ baate tɔmin an gɔɔ ken, bɛɛki num, jeege an lee tɛd se. Num gan naade se le jee derlge ɔ jeel dim eyo, ɔ naade ing bo gen saapm do nakge tun ren ren sum. ²² Naade se jee derlge num naade tɛdn rode aan gɔɔ jee jeel-taara, ²³ ey num bɛɛki num, naade keem Raa ken ting gen daayum ute nookin se. Num gan naade ɔɔɔ nakgen tec jikilimge, yeelge, daagen jedege sɔɔ sɔɔ ute kuurgen erg kerg se bo, naade lee erg naande ki ɔ lee eemde.

²⁴ Taa naan se bo kusiɔn ken naade tɛd ɔn ey se bo, Raa ɔnde maakn kusiɔnde ki, gen tɛdn nakgen kusiɔn gɔɔ ken naade maakde jea. Bin bo naade tuj rode ɔ ɔl rode maakn sɔkɔn ki. ²⁵ Taar met ken gen Raa se, naade resina ɔ naade uun taar-kɔɔbo bo ciri. Naade lee erg naan nakge tun Raa aalo ɔ lee eemde. Num gan naade baate kergn naan Raa ken Mel Kaal nakge naan ken, bɛɛki num, jeege paac daayum lee tɔmin se. *Amin.

²⁶ Taa nakn jig ey ken naade tɛd se bo, Raa ɔnde gen tɛdn nakn sɔkɔnge. Ey num mendge se lee tood ute gaabdege, num gan naade terlin mendge bo lee tood ute naapa. ²⁷ ɔ gaabge kic lee tɛd bini. Naade ɔn mendge ɔ je bo baa lee toodn ute naapa. Naade tɛd nakn sɔkɔnge. Taa naan se bo kusiɔn ken naade lee tɛd se, nakn ɔn lee aan dode ki.

²⁸ Aan gɔɔ naade baate je jeel Raa se, Raa kic bo ɔnde ute maak-saapdegen jig ey se ɔ naade lee tɛd nakgen kusiɔn baa ute naande, bin jaay naade lee tɛd nakgen gen tɛd ey se. ²⁹ Naade maakde dooc ute kusiɔn: naade lee tɛd nakn ute doobin eyo, naade tuj baa ute naande, tɛd jee tamage ɔ tɛd nakgen kusiɔn, dɔn nakn jeege, tɔɔl jeege, mooy ute jeege, aan jeege dala, naade tɛd nakn ken maakde jea ɔ taad taargen ing kus ro jeege tu, ³⁰ naade lee ɔd jeege, je Raa eyo, naade naaj jeege, magal rode, tɛd jee koonge, ɔlde bo je doobm gen tɛdn kusiɔn jeege tu, took taar bubdege ute kɛndege eyo, ³¹ naade se jee tɔɔj eyo, jee tuj ɔrmdɛ, naade je jeege eyo ɔ ɛj do jeege tu ey kici. ³² Jee se jeel bɔɔr ken Raa utu kɔjn do jeege tu ute doobin se, taa Raa taadga taad ɔ: jee tɛdn nakgen bin se, bɛɛki num, j'aden tɔɔɔ. ɔ ute naan se kic bo, naade ing bo gen tɛdn nakgen se. Naade bo lee tɛdn sum eyo, num gan maakde raap sakan do jeege tun lee tɛd nakgen kusiɔn se kici.

* **1:17** Aak Aab 2.4.

2

**Raa utu kajñ bəərə do jeege tu ute doobiña
(Mt 7.1-5; Jak 2.12-13)*

¹ Bin se, naai ken 'lee əj bəərə do jeege tun kuuy se, 'jeele naan Raa ki se, naai 'kəj kəədn doi eyo. Taa nakñ naai 'taad jeege tu ə əntə tediñ se, naai kic 'lee tediña. Anum bin se, taari mala 6o ai kutu. ² Deere, k'jeelki, jee ken lee tedi nakgen bin se, Raa utu aden kajñ bəərə dode ki ute ken met ki. ³ Ken naai jaay aakga jeegegen tediña *kusiñ jaay 'lee əjde bəərə dode ki se, ə kusiñ se naai 'lee tediñ kic se, ken bin num, bii ken Raa kajñ bəərə do jeege tu se, naai 'saap ə 'kaan kətn ne? ⁴ Bin num Raa ken tedi bəe den se, naan tedi maakiñ deer roi ki ə kercel roi ki se, əntə kaakiñ aan gəə nakñ cəe. Naan tedi bəe taa naai 'terl maaki doñ ki. ⁵ Gan naai ɛ, debm do məjgə ə 'baate terl maaki. Bin se naai mala '6aano ute maak-taar Raa doi ki. Ə 'jeele bii ken Raa utu kajñ bəərə do jeege tu ute doobiñ se, naai bəərə utu 'kooçñ doi ki ə utu 'dabar dena. ⁶ 'Jeele, nanə nanə kic 6o, Raa an kediñ bediñ do naabiñ ken naan lee tediña*. ⁷ Jee ken aay kaamde ə je nakñ ken təl Raa ki, naade je Raa 6o aden təmə ə aden *nooko ə aden kediñ *kaajñ gen daayum. Kese 6o nakñ ken Raa utu aden kedi kaad ken naade 6aa ting gen daayum ute naan se†. ⁸ Num gan jee metiñge se tedi jee taamooy Raage ə je taar met ki eyo ə əñ rode 6o gen tediñ nakgen ute doobiñ ey se, jee se, Raa maakiñ taariñ dode ki, ə naan utu aden dabara. ⁹ Deere, jee paacñ ken lee tedi nakgen kusiñ se, Raa utu aden dabar makəñ ə aden kəədn yeebde, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tediñ maak ki ə jeegegen Yaudge ey se kici. ¹⁰ Anum jee tedi bəe se, Raa aden kediñ təsiña, aden nooko ə aden təmə: maakiñ jeege tun se, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tediñ maak ki ə ter jeegegen Yaudge ey se kici. ¹¹ Taa Raa se, naan bəer nam eyo.

¹² Jee ken jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, ken naade jaay tediña kusiña num, naade utu kutn naatn ə *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɛ, naade əlde maak ki eyo. Num gan jee jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ken naade jaay tediña kusiña num, Raa aden kajñ bəərə ute doobm Ko Taar ese se. ¹³ Debm jaay Raa aakiñ naaniñ ki debm daan ki se, debm ken lee booy Ko Taar naan taada ə ing do ki. Num gan debm ken lee booy Ko Taar Raa taada ə ing do ki ey se, debm bin se Raa aakiñ naaniñ ki se debm daan ki eyo. ¹⁴ Jee ken Yaudge ey se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naade jeeliñ eyo. Na6o gətn metiñ se, naade lee tedi nakgen aan gəə ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad jeege tu se. Ken naade jaay tedi bin se, je taadn ə Ko Taar ken Raa edo Musa ki se utu maakde ki. ¹⁵ Ken naade jaay tedi nakgen bin se, kese naade je taadn ə Ko Taar ken Raa taad se, Raa mala 6o eddesiña ked maakde ki, taa naade jeel nakñ ken naade je tedi. Bin 6o, maakde lee taadden taara, gətn metiñ ken naade tediña kusiñ kic 6o, naade jeele ə tediña bəe kic ɛ, naade jeele. ¹⁶ Nakgen maam m'taadsen se, utu teecñ toodn tal bii ken Raa ade kəl Isa *al-Masi gen kajñ bəərə do jeege tu se. Nakgen jikilinge əyiñ kəy paac se, utu 'toodn tal. Taar ken maam m'taadsen se tec ute Labar Jigan ken maam m'taadsen metiñ se.

Yaudge se əj took ing te do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo

¹⁷ Num naai ken 'taad ə: «Maam se m'kəf Yaud ə maam m'jeel *Ko Taar Raa» ə naai 'təəm roi ə naai se debm Raa; ¹⁸ naai 'jeel nakñ ken Raa maakiñ jea, ə Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taadiga ə naai 'jeel bəer kuun nakñ ken jiga. ¹⁹ Naai 'saap ə naai 6o debm təəd jee kaam-təəke ə naai 6o gətn wəər ken lee wəər jeegegen maakiñ gət ken ədə. ²⁰ Naai ə naai 6o 'tediña debm dooy jeegegen jeel Ko Taar Raa eyo, ə 'tediña debm dejn jeegegen je 'laden dooy teepm doobm Raa ki. Ə ute doobm Raa se naai 'saap ə 'jeel nakge paac ə 'jeel taar met ki. ²¹ Anum, naai ken 'dooy jeege se, 'dooy ro naai maliñ jaayo. Naai 'taad jeege tu ə əntə '6oogki ə naai tap 6o '6oogo. ²² Naai ə jeege əntə keesn mēnd jeege, ə naai 'lee ɛs mēnd jeege. Naai 6o əd und nakgen k'cəəçñ jaay jeege lee eemiñ aan gəə raa

* 2:6 Aak KKR 62.12. † 2:7 Aak KKR 62.13.

14 Ute taardege se, naade naam jeege ð taad taar kataka jeege tu.*

15 Jede se le cεep gen baa tɔal jeege.

16 Gɔtn naade aanga tak ɔ, naade tuj nakge ð ðɔd yεεbm jeege.

17 Doobm ken naade an king lapi ute jeege tap ɔ naade jeel eyo†.

18 Naade se, jeegen ken beer Raa ki eyo‡.

19 K'jeelki, *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki jaay taad se taad ute jeegen jeel Ko Taar Raa ese se. Taa naan se ɔo debm jaay 'kɔŋ taar jaay an kɔɔdn don naan Raa ki se gɔtɔ. Taa naan Raa ki se jeege paac, jeel rode ki naade tujga. 20 Anum debm ing do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki sum ɔ, 'tedn debm daan ki naan Raa ki se, gɔtɔ. Taa ute doobm Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se, ɔlde ɔo naade jeel kusiŋ sum.

*Debkilimi 'tedn ð di jaay tedn debm aak bεε naan Raa ki
(Gal 2.15,16, 3.8-14,22-29; Ep 2.7-9)*

21 Anum ɔorse se jaay ɔo, Raa taadga doobm ken debkilimi 'tedn aak bεε naaniŋ ki. ɔo doobm se, ɔliŋ eyo ute nakŋ ken *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki ð k'ted se. Ko Taar ese se, Ko Taar ken Raa εdo Musa ki ute jeegen taad taar teeco taar Raa ki kic ɔo do dɔkiŋ se, taadoga saadiŋ jeege tu. 22 Nakŋ ken ɔl debkilimi tedn aak bεε naan Raa ki se, kaal maakŋ do Isa *al-Masi ki. Taa naan se ɔo jeegen paacŋ ken aalga maakde do Isa al-Masi ki se naan teddenga jee aak bεε naan Raa ki, taa Raa se le, naan beer nam eyo. 23 Taa jikilimge paac se le tedga *kusiŋa naan Raa ki ð tedga dɔk ute Raa ð kɔŋ kaan maakŋ *nookiŋ ki eyo. 24 Num Raa ute beer se, naan tedden tedga aak bεε naaniŋ ki se, cεε. ɔo ute doobm Isa al-Masi se ɔo, naan dugdenga dode. 25 Al-Masi se, Raa ɔliŋ taa 'kedn ron *serke taa naajege ð moosiŋ se tugjeki kusiŋjege naajegen ken j'aalkiga maakjege do Isa ki. Ute naan se ɔo Raa taad jeege tu ð naan se debm daan ki, taa kusiŋ ken jeege lee tedo do dɔkiŋ se, Raa jeele naɔo kaad ken se naan dabarden te eyo. 26 Kaad ken se, Raa udoga bia jeege tu. ɔo ɔorse naan taad jeege tu ð naan se, debm daan ki. Bin ɔo naan taad jeege tu ð naan se debm daan ki ð jeegen ken aal maakde do Isa ki se, naan teddenga jee aak bεε naaniŋ ki.

27 Ey num debm took ing do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki te doobiŋ se, naan kɔŋ tɔom roŋa naɔo debm 'kɔŋ tedn naan se gɔtɔ. Taa di? Taa debkilimi se ken naan aal maakiŋ do Isa al-Masi ki se, ɔs aay cir ken naan ing do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki. 28 Jeelki, jikilimge jaay Raa aakde aak bεε naaniŋ ki se, taa naade ɔo tookga Ko Taar ken Raa εdo Musa ki ð ing do ki eyo, num taa naade ɔo aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki. 29 Bin num, Raa se gen Yaudge kalin ki sum la? Gɔtɔ. Naan gen jeegen ɔaa se kici. Taa Raa se naan gen jeege paac. 30 Raa se, naan kalaŋ lak ð ute Yaudge, ey le jeegen Yaudge eyo, paac se, debm jaay aalga maakiŋ do naan ki se, tedga aak bεε naaniŋ ki. 31 Ken k'taad jaay j'ɔo debm aal maakiŋ do Isa al-Masi ki jaay tedn aak bεε naan Raa ki se, bin num naajen k'j'uun j'aalga Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se naan ki la? Gɔtɔ. Naaje se j'uun j'ɔndiŋ kɔnd ɔo doobiŋ ki.

4

**Abraam ted ð di jaay ted aak bεε naan *Raa ki
(Gal 3.6-9,29; KKR 32)*

1 K'saapki tu do bubje Abraam ki se. Naan mala tap ɔo ɔŋga di gen naan debkilim ki sum se? 2 Ken naan jaay tedga ted naabm jiga naan Raa ki sum ɔo tedniŋ debm aak bεε naan Raa ki se, naan 'kɔŋ tɔom roŋa. Num gan naan Raa ki se, naan 'kɔŋ tɔom ron eyo. 3 Taa naan se ɔo Kitap taad ð: *Abraam took aal maakiŋ do Raa ki ð taa naan se ɔo, Raa aakiŋ aan gɔo debm daan ki.** 4 Jeelki, debm tedn naaba se j'ɔgiŋ gɔt-tɔŋgiŋa. Nakŋ ken j'ɔgiŋ se aan gɔo j'edniŋsiŋ cεε eyo, num j'ɔgiŋsiŋ taa naabm ken naan tɔda. 5 Ken debm

* 3:14 Aak KKR 10.7. † 3:17 Aak Eza 59.7. ‡ 3:18 Aak KKR 36.2. * 4:3 Aak Jen 15.6.

jaay tɛd naab eyo, naɓo aal maakin do Raa kɛn tɛd jee *kusinge aak bɛɛ naanin ki se, kaal maakɲ kɛn naan aal do Raa ki se, tɛdin naan tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki. ⁶ Taa naan se ɓo maakɲ kaa tɔm Raa ki se, Gaar *Daud taad taa maak-raapm deb kɛn tɛd te naab dim eyo, num aal maakin do Raa ki se. Debm ese se Raa aakin aan gɔɔ debm daan ki. Gɔtn se naan deek ɔɔ:

⁷ *Maak-raapo jeege tun kɛn Raa tɔaldenga tujdege*
 ɔɔ kusindege se naan diriginga naata.

⁸ *Maak-raapo deb kɛn Mɛljege tɔnd te metn kusinɲ eyo†.*

⁹ Taar kɛn Gaar Daud taad se je taadn ɔɔ: maak-raapo se jeege tun ɔjoga kɔj pɔndɔ kalde ki sum la? Gɔtɔ. Maak-raapo jeege tun ɔj te pɔnd ey kici. Taa naaje k'taadsenoga taada Abraam tɛd aak bɛɛ naan Raa ki se, taa naan aalga kaal maakin ɓo, do Raa ki. ¹⁰ Num kɛn Raa jaay aak Abraam aakin bɛɛ naanin ki se, kaad kɛn naan ɔjga kɔj pɔndɔ lɔbu ɔj te ey lɛ? Ɔɔ kaad kɛn se, naan ɔj te ey ɓɔrtɔ. ¹¹ Abraam se k'taadɲ te taa *kɔjn pɔnd ey ɓo, naan tɛdga tɛd aak bɛɛ naan Raa ki taa kaal maakɲ kɛn naan aal do Raa ki se. Ɔɔ kɔjn pɔndɔ se, kɛse Raa tɛdin nakɲ j'an kaakɲ jeel ro ki, Raa se tɛdin naan tɛdga aak bɛɛ naanin ki ute kaal maakɲ kɛn naan aal don ki se. Taa naan se ɓo Abraam se tɛdga bugɲ jee ɔj te pɔnd eyo kɛn aal maakde do Raa ki, taa naade kic tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki. ¹² Abraam se naan bugɲ jeege ɔjga kɔj pɔndɔ kici, naɓo naade se kɔnd dode ɓo do kɔjn pɔnd ki sum eyo, num naade kaal maakde do Raa ki aan gɔɔ gen bugje Abraam se jaayo.

Raa taadga ɔɔ naan utu kɛdn naka jeege tun aal maakde don ki
 (Eɓ 11.8-19)

¹³ Raa se naan taadga taad *Abraam ki ɔɔ metjilin ki ɔɔ utu aden kɛdn do naanɲa ute magalin se naade ki. Ey num Raa ɔɔ anɲin kɛd se taa naade ɓo took ingga do *Ko Taar Raa ki eyo, num gan taa Abraam took aalga kaal maakin ɓo do Raa ki. Kɛse ɓo kɛn tɛdin naan aak bɛɛ naan Raa ki se. ¹⁴ Kɛn jee took ing do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki sum ɓo 'kɔn naan se num, debm aal maakin do Raa ki se kaal maakin se tɛdga nakɲ cɛɛ ɔɔ nakɲ kɛn Raa taad ɔɔ ute kɛdn jeege tu se kic lɛ, 'tɛdga nakɲ cɛɛ. ¹⁵ Taa Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, jeege ɔn ing te do ki jig ey se ɓo ɔl Raa maakin taarin dode ki. Ɔɔ kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay gɔtɔ se, tuju kic ɓo, gɔtɔ.

¹⁶ Taa naan se ɓo nakɲ kɛn Raa taado ɔɔ utu kɛdn jeege tu se, debm aalga maakin do naan ki jaay ɓo 'kɔn nakɲ se taa Raa lɛ ute bɛɛn se, naan ɛd jeege tu cɛɛ sum. Bin ɓo nakɲ kɛn Raa ɔɔ utu kɛdn metjil Abraam ki se, metjilin kɛn ing do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki kalin ki sum eyo, num metjilin kɛn aal maakde do Raa ki aan gɔɔ gen Abraam se kici. Taa Abraam se, naan bugjege paac. ¹⁷ Taa naan se ɓo Raa taad Abraam ki maakɲ Kitap ki ɔɔ: *Maam m'tɛdiga naai 'tɛdga bugɲ metjil jeege dena‡.* Naan Raa ki se Abraam se naan bugjege taa naan aalga maakin do Raa ki. Ɔɔ Raa ɓo debm kɛn dur jeege kɛn ooyga kooyo ɔɔ naan ɓo debm kɛn taado ute taarin sum ɓo, nakge tɛda. ¹⁸ Ey num Abraam se kɔn kɔnd don do dim ki eyo. Ute naan se kic ɓo, Abraam aay kaami ɔnd don do Raa ki ɔɔ naan aal maakin paac do Raa ki. Taa naan se ɓo naan tɛdga bugɲ metjil jee dena aan gɔɔ taar kɛn Raa taadin ɔɔ: *Metjil naai se, utu 'tɛdn den aak eyo§.* ¹⁹ Kaad kɛn se Abraam ɓaarin ɓaa ɓaa nakɲ kaaru, naan gɔɔl nanga tak tak ɔɔ mendin Sara kic lɛ magalga 'kɔn koojn goon ey sum. Ute naan se kic ɓo, naan aal maakin paac do Raa ki. ²⁰ Anum Abraam se jeele nakɲ kɛn Raa taadɲga ɔɔ utu anɲin kɛd se, Raa anɲin kɛda. Naan naaj eyo, ɔk kaal maakin do Raa ki se tɔɔgɔ ɔɔ naan *nook Raa. ²¹ Naan jeel maakin ki, Raa se, nakɲ naan taadga ɔɔ utu an kɛd se, naan ɔk tɔɔgɔ an kɔn tɛda. ²² Ute naan se ɓo kaal maakin kɛn naan aal do Raa ki se, Abraam: *Raa aakin se debm daan ki.* ²³ Kɛn Kitap jaay taad ɔɔ: *Raa aakin debm daan ki se,* taar se taad ute Abraam kalin ki sum eyo, ²⁴ num taar se taad ute naajege kici, kɛn Raa utu ajeki tɛdn jee aak bɛɛ naanin ki se kaad kɛn naajege j'aalkiga maakjege do Raa

† 4:8 Aak KKR 32.1-2. ‡ 4:17 Aak Jen 17.5. § 4:18 Aak Jen 15.5.

ken duro Meljege Isa daan yoge tu se jaayo, ²⁵ ɔɔ naan ɔn jeege tɔɔliɔ taa *kusiɔjege ɔɔ Raa se duriɔoga daan yoge tu taa j'aki tɛdn jee aak bɛɛ naaniɔ ki.

5

*Isa ɔkjekigi taasa ute *Raa (1Pr 1.3-9; 1Jn 4.9,10)*

¹ Deere, Raa tɛdjeki jaay j'aki bɛɛ naaniɔ ki se, taa naajege j'aalkiga maakjege don ki. ɔɔ ute Meljege Isa *al-Masi se, naajege j'ɔɔkigiga tɔɔse ute Raa. ² Naajege k'jeelki ute kaal maakɔ ken j'aalki do Isa ki se ɔɔ, Isa ɔkjekigi k'j'ɔɔkigiga bɛɛ Raa ɔɔ bɛɛ Raa se ɔɔ, ɔɔrse naajege j'ingki do ki. ɔɔ naajege maakjege raapo do kɔnd do ken j'ɔndki do Raa ken utu ajeki kɔl maakɔ *nookiɔ ki se. ³ Anum naajege maakjege raapm taa naan se sum eyo, tɛr daala ken dubar aanga dojege tu kic ɔɔ, naajege maakjege raapo. K'jeelki dubar se, naan ɛd kaay kaama taa j'aki tɛdn jee tɔɔgɔ. ⁴ ɔɔ kaay kaama se tɛd deba tɛd debm mɛc. Taa naan se ɔɔ naajege k'tɛdkigiga jee mɛc ɔɔ j'ɔndkigiga dojege do Raa ki. ⁵ Kɔnd do ken j'ɔndki do Raa ki se, cɛr eyo taa Raa se ɛdjeki maak-jeɔ den aak eyo maakjege tu se, ute *Nirl Salal ken naan ɛdjeki se.

⁶ Deere, naajege do dɔkiɔ se, naajege j'ɔkiki doobm ken j'aniki kɔɔdn dojege eyo. Anum kaadn ken Raa ɔndiɔ jaay aan doobiɔ ki se, al-Masi ɔaado ooy taa naajegen jee *kusiɔjege. ⁷ K'jeelki, debkilimi jaay ɔn ron jaay j'an tɔɔliɔ taa debm tɛd naka ute doobiɔ se, ɔɔrɛ, tookiɔ an tɛdn ɔɔnɔ. Baat ey num, daan naan tookiɔ j'an tɔɔl kic ɔɔ taa debm ken lee tɛd bɛɛ jeege tu. ⁸ Num gan aakki, Raa se taadga maak-jeɔ do naajege tu! Kaad ken naajege k'jee kusiɔjege se ɔɔ, Isa al-Masi ɔaado ooy taa naajege. ⁹ Ute moosiɔ se, ɔɔrse al-Masi tɛdjekigiga k'tɛdkigiga aak bɛɛ naan Raa ki. Taa naan se, k'jeelki, Isa al-Masi se utu ajeki kaaja ɔɔ maak-taar Raa se kɔɔ bɔɔy dojege tu ey sum. ¹⁰ Do dɔkiɔ se, naajege k'jee taamooy Raage, num ɔɔrse, ute yo Gooniɔ ken ooy do kaag ki se, Raa ɔkjekigiga taasa ute naana. Ken naajege jaay j'ɔkigiga taasa ute Raa num, mɛt kando ute dur Isan ken duro daan yoge tu se, naan ajeki kaaja. ¹¹ Kɛse ɔaara ara sum eyo, num tɛr ute doobm Meljege Isa al-Masi se, naajege maakjege raap aak eyo do Raa ki, taa ɔɔrse Raa ɔkjekigiga taasa ute naan kici.

*Bubjege Adum ute Meljege Isa *al-Masi (1Kɔr 15.21-22,45-49,56-57)*

¹² Booyki! Bubjege Adum kaliɔ ki sum ɔɔ ken ɔaano ute *kusiɔ do *duni ki. ɔɔ kusiɔ ese se ɔɔ ken ɔaano ute yo dojege tu. Taa naan se ɔɔ yo se utu tɔɔl jeege paac, taa jeege paac ɔk kusiɔ. ¹³ Kaad ken Raa ɛdɔ te *Ko Taariɔ *Musa ki ey ɔɔrt se, kic ɔɔ kusiɔ utu do duni ki tap. Naɔo aan gɔɔ Raa taad te Ko Taariɔ jeege tu ey ɔɔrt se, taa kusiɔ naade tɛd se, Raa tɔnd te mɛtn kusiɔde eyo. ¹⁴ Ute naan se kic ɔɔ iin do Adum ki bini aan do Musa ki se, jeege paac yo ɔk tɔɔgɔ dode ki. Ey num naade se tɛd te kusiɔ tec aan gɔɔ gen Adum se eyo ken baate tookiɔ taar Raa se, ute naan se kic ɔɔ, naade lee ooy kooy tap. Ey num Adum se, naan tec aan gɔɔ debm ken utu ade ɔaa se. ¹⁵ Num gan kusiɔ ken Adum tɛd se, aas ute bɛɛ ken Raa tɛd jeege tu cɛrɛ se eyo. Deere, taa kusiɔ deb kalan tɛd se ɔɔ, ɔl jeege dena utu ooy kooyo. Mɛt kando bɛɛ Raa se den aak eyo ɔɔ jeege dena, naan tɛdden bɛɛ cɛrɛ sum ute doobm deb kalan k'daniɔ Isa al-Masi se. ¹⁶ Nakɔ ken Raa ɛd cɛrɛ se, naan tec aan gɔɔ kusiɔ ken Adum ɔaano do duni ki se eyo. Ute doobm ken Adum tujɔno deet deet se ɔɔ ɔl Raa kɔɔn bɔɔrɔ do jeege tu paac. Num ken Raa jaay tɛd bɛɛn jeege tu se, ken jeege ɔɔ kusiɔdege den aan gɔɔ di kic ɔɔ, naan tɛd jeege aak bɛɛ naaniɔ ki ɔɔ bɔɔrɔ kɔɔ koocɔ dode ki ey sum. ¹⁷ Deere, ute kusiɔ deb kalan lak sum ɔɔ yo aan do jeege tu paac, mɛt kando ute Isa al-Masi kaliɔ ki sum ɔɔ, Raa tɛd bɛɛn dena jeege tu. Bɛɛ se, naan tɛddesiɔ cɛrɛ sum ɔɔ naan tɛddenga naade tɛdga aak bɛɛ naaniɔ ki. ɔɔ ute Isa al-Masi se, naade kɔsn gaara ɔɔ ɔaa tiɔn ute naana.

¹⁸ Taa kusin Adum ken tɛd kalin ki se ɔl bɔɔrɔ ooc do jeege tu paac. Bin ɔo ute naabm Isan kalin ki ken tɛdɪn ute doobin se sum ɔo, naan ɔɔd do jeege maakɪ kusin ki ɔɔ ɛddɛn kaaja. ¹⁹ 'Booyki! Do dakin se deb kalan sum ɔo baate tookɪ taar Raa ɔɔ ɔl jeege ute dɛnde tɛd jee kusinge. Gan Isa se, naan kalin ki sum ɔo debm took taar Raa ɔɔ ute naan se, tɛd jeege dɛna tɛd aak bɛɛ naan Raa ki.

²⁰ Ken Raa jaay ɛdo Ko Taarin Musa ki sum se, kusin se ziid ɔaa ute naanina. Num gan ɔɔtn jaay kusin ziid ɔaa ute naanin se, bɛɛ Raa se ziid cir kusin se daala. ²¹ Taa naan se ɔo aan ɔɔɔ kusin ɔaano te yoa do jeege tu se, ɔɔrse se bɛɛ Raa kic tɛdga jikilimge aakga bɛɛ naan Raa ki. Bin ɔo ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se j'aki kɔɪ *kaaja ɣɛn tinɣ daayum.

6

**Kusin se ɔk tɔɔɔɔ dojege tu ey sum (Kɔl 3.1-10)*

¹ Anum j'aki taadn j'ɔɔki di? Naajege j'aki lee tɛdn kusin ɔo taa bɛɛ *Raa se 'ziidn tɛdn dɛn la? ² ɔɔtɔ! Taa naajege se aan ɔɔɔ jeege ooyga kooyo ɔɔ ute kusin se lɛ, k'gaanɣiga. Bin num, j'aki king maakɪ kusin ki ɔɔ di daala? ³ 'Jeelki ey la? Ken naajegen paacɪ jaay *k'batizjekiro se, naajege k'tɛdkiga kalan ute Isa *al-Masi. Kaad ken se naajege j'ooykiroga tɛlɛ ute naana. ⁴ Ute *batɛm ken k'batizjeki se, naajege j'ooykiga ute naana ɔɔ k'duubjekiga ute naan kici. Aan ɔɔɔ Raa Bubjege duro al-Masi daan yoge tu ute tɔɔɣin se, naajege kic ɔo, naan tɛrljekiga kingjege tɛdga kiji.

⁵ Deere, naajege se j'ooykiga kalan ute naana. ɔɔ aan ɔɔɔ naan duro daan yoge tu se, naajege kic j'utu j'aki dur daan yoge tu aan ɔɔɔ ɣɛn naan se kici. ⁶ K'jeelki, aan ɔɔɔ Isa k'tɔɔlin do kaag ki se, naajege ute kingjege do dakin se kic ɔo j'ooykiroga ute naana tɛlɛ. Taa naan se ɔo daa rojegen ken ɔljeke k'tɛdki kusin se, 'kɔɪ tɔɔɔ dojege tu ey sum. Bin se, naajege j'aki kɔɪ tɛdn bul ɣɛn tɛdn kusin ey sum. ⁷ Deere, debm ooyga se, ɔɔdɪnga ute kusina. ⁸ Anum ken naajege jaay j'ooykiga ute al-Masi se, k'jeelki j'aki ɔaa king ute naana kici. ⁹ K'jeelki, al-Masi jaay ooy duro daan yoge tu se, mɔɔtn naan 'kɔɪ kooy eyo, taa yo se ɔk tɔɔɔɔ don ki ey sum. ¹⁰ Num Isa se ooyga ɔɔ naan ooy se jɛ-kalan sum taa kusin jikilimge ɔɔ mɔɔtn naan kooy ey sum. ɔɔ ɔɔrse jaay naan utu inɣ zɛɛr se king naan inɣ se, ɣɛn Raa. ¹¹ ɔɔ naase kic ɔo inɣki aan ɔɔɔ jeege ooyga kooyo ken 'gaanɣiga ute kusina. ɔɔ ɔɔrse inɣki king ɣɛn Raa, taa naase 'tɛdkiga kalan ute Isa al-Masi.

¹² ɔɔnte kɔɪki kusin kɔɪ tɔɔɔɔ do daa rose ken utu kooy se ɔɔ ɔɔnte 'tɛdki nakɪ naan ɔo je se. 'Jeelki, ɔii kalan se, naase utu aki kooyo. ¹³ ɔɔnte 'kɔɪki doobo daa rose ki diɪinɣ kalan kic ɔo ɔɔnten 'tɛdn kusina; ɔɔ ɔɔnten 'kɔɪnɪki *Bubm sitange an lee tɛdn kusina; num gan ɔɔnki rosege paac kaam ji Raa taa naan an tɛdn nakgen ute doobina, aan ɔɔɔ jeege ooy duroga duru daan yoge tu. ¹⁴ Bin num kusin se kɔɪ kɔɪ tɔɔɔɔ dose ki ey sum, taa naase se inɣki do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ey sum, num naase se inɣki ute bɛɛ ɣɛn Raa.

Naajege k'tɛdkiga bul Raage

¹⁵ Kɛse tap ɔo je taadn ɔɔ di? Aan ɔɔɔ naajege lɛ k'l'ingki do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki eyo, num naajege lɛ k'l'ingki ute bɛɛ Raa sum se, bin num j'aki kɔɪ tɛdn *kusina aan ɔɔɔ ken maakjege je la? ɔɔtɔ! ¹⁶ 'Jeelki, ken naase jaay ɔɔpkiga kaam ji nam ɔɔ 'tookki taarin se, naase 'tɛdkiga bul debm ken naase 'tookinɣi taarin se. Taa naan se ɔo ken kusin jaay ɔk tɔɔɔɔ dose ki se, naase 'tɛdkiga bulu ɣɛn tɛdn kusina ɔɔ kusin naase 'tɛdki se, asen kɔl yo ki. Anum ken naase jaay 'took uunki taar Raa se, kɛse naase 'tɛdkiga bul ɣɛn Raa ɔɔ naan asen tɛdn aki kaakɪ bɛɛ naanin ki. ¹⁷ Do dakin se, naase inɣkiro bulu ɣɛn tɛdn kusina, num gan ɔɔrse, naase 'took uunkiga ute maakse paac taar mɛt ken k'dooyseɔo se. Taa naan se, k'tɔɔmki Raa! ¹⁸ Naase se Raa ɔɔdsenga dose naatn maakɪ kusin ki. ɔɔ ɔɔrse naase 'tɛdkiga bul Raa ɣɛn tɛdn nakgen ute doobina. ¹⁹ Ken maam jaay m'taadsen ute nakgen jikilimge lee tɛd se, taa naase 'booy ɔkumki yɔkɔɔd eyo do taarge tun maam m'lee

m'taadsen se. Aan gəə naase ɔŋkiro rose gen tɛdn nakgen aak kusu ɔə jig eyo ken ɔlse naase ingki king gərdio naan Raa ki se, ɔərse ɔŋki rose 'tɛdki ɓul Raa gen tɛdn nakgen ute doobiŋa; kɛse ɓo ken asen tɛdn jee *salal.

²⁰ Ken naase ingkiro ɓulu gen tɛdn kusiŋ se, nakŋ jaay asen kəl naase aki tɛdn nakŋ te doobiŋ taa tɔəgɔ se, gɔtɔ. ²¹ Anum kusiŋ ken naase 'tɛdkiro se tap ɓo ɔŋkiga dī ro ki? Taa nakgen naase ing 'tɛdkiro se, ɔərse ɔlseno maakŋ səkɔŋ ki. 'Jeelki nakgen se ɔl jeege maakŋ yo ki. ²² Ɔə gan ɔərse Raa ɔədsenga dose naatn maakŋ kusiŋ ki ɔə 'tɛdkiga ɓulinge. Bin num ɔərse Raa tɛdsenga 'tɛdkiga jee salal ɔə naase utu aki kəŋ *kaajŋ gen daayum. ²³ Aan gəə debm tɛdga naaba num j'ɔəgiŋ gɔt-təŋgiŋ se, bin ɓo debm tɛdga kusiŋ se kusiŋiŋ se, bɛdiŋ yoa. Num gan Raa se, kaajŋ gen daayum se, naan ɛdjesiŋki cɛɛ taa naajege k'tɛdkiga kalan ute Mɛljege Isa *al-Masi.

7

*Jee al-Masige se, *Raa ɔəddɛga dode do doobm jikilimge tu
(ɛp 5.25-31; Gal 2.19,20)*

¹ Genaamge, m'je m'asen taadn ute doobm ken jikilimge lee uuno ɔə maam m'jeele doobm se naase kic 'jeeliŋki, doobm jikilimge lee tɛd se ɔk tɔəgɔ do debkilim ki kaad ken naan utu zɛɛr sum. ² 'Booyki m'asen taada: mɛnda jaay ɔkga gaaba se. Kaad ken jaay gaabiŋ utu ing zɛɛr se, doobm jikilimge lee tɛd se, gaasiŋ gen rɛsn gaabiŋa. Num ken gaabiŋ jaay ooyga se, doobm jikilimge lee tɛd se, ɔk tɔəgɔ doŋ ki ey sum ɔə naan kəŋ kəkŋ gaabm kuuy. ³ Anum ken gaabiŋ utu zɛɛr sum ɓo, naan teec ɓaa ɔk gaabm kuuy se, j'aŋ danŋ mɛnd kɛesn gaaba. Num ken gaabiŋ jaay ooyga se, doobm ken jikilimge lee tɛd se ɔk tɔəgɔ doŋ ki ey sum. Ken naan ɔk gaaba kuuy kic ɓo, j'aŋ kəŋ dan mɛnd kɛesn gaaba ey sum. ⁴ Genaamge, naase kic 'tecki bini. Naase se, *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔk tɔəgɔ dose ki ey sum taa naase ooykiga ute *al-Masi. Ɔərse naase se 'tɛdkiga mɛtn deb kuuy, naan se al-Masi ken Raa durinoga daan yoge tu se, taa naan se ɓo naajege j'aki tɛdn nakgen tɔəl Raa ki. ⁵ Deere, do dəkŋ se, naajege k'tɛdkiro nakŋ ken daa rojege ɓo jea. Ɔə nakgen ɔk tɔəgɔ do rojege tu se ɓo ken ɔljeeki k'tɛdki nakgen ken ajenki kəl yo ki. ⁶ Do dəkŋ se, naajege j'ingkiro ɓulu do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, num ɔərse naajege se aan gəə jee ooyga kooyo naɓo al-Masi ɔədjekiga dojege maakŋ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay tɛdjeki ɓulge se. Bin ɓo naajege ɔərse j'ɔŋkiga doobm kiji gen tɛdn naabm Raa. Ɔə doobm se, *Nirl Salal ɓo taadjesiŋki. Bin num naajege se, k'tɛdki naabm Raa se ute Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay k'raaŋinoga raan do dəkŋ se eyo, taa doobm se kaadiŋ deelga.

Naabm ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki tɛda

⁷ Tap ki num j'aki taad j'ɔəki dī? Ken ɔl jeege tɛd *kusiŋ se, Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki la? Gɔtɔ! Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se kusiŋ la? Gɔtɔ! Num ken ɔlum jaay maam m'jeel kusiŋ se Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. Num ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay taad ɔə: *Ɔŋte dəŋə*,* ey se ken maam m'dəŋ kic num, m'jeeliŋ nakŋ se m'tɛd te kusiŋ eyo. ⁸ Num ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay taadum m'jeel kusiŋ sum se, kusiŋ ɔŋ doobo ɔə ɔlum m'baag dəŋ napar nakgen ɓaa se paac. 'Jeelki, ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se jaay gɔtɔ se, kusiŋ kic ɓo, gɔtɔ. ⁹ Do dəkŋ ken maam m'jeel te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ey se, maam m'utu m'ing zɛɛɛ. Num ken Ko Taar Raa ɛdo Musa ki taadum nakgen gen tɛda sum se, kusiŋ ɓaado taad tɔəgiŋ dom ki, ¹⁰ ɔə kusiŋ ken ɔk tɔəgɔ dom ki se, tɛdum maam m'ooyga. Ɔə maam ken debm m'ooyga kooy se, Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ey num am kɛdn kaaja se, ɔərse, ɔlumga yo ki. ¹¹ Ute doobm nakgen Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taad ɔə gen tɛda se, kusiŋ ɔŋ doobo ɔə dɛrlum ɔlum m'tɛdn kusiŋa ɔə tɔəluma.

¹² Ey num Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se doobm *salal ɔə nakgen naan taad ɔə gen tɛd se kic ɓo, salal, ute doobiŋa ɔə jiga. ¹³ Bin num nakŋ jigan ese se ɓo tɛdga nakŋ ken am

* 7:7 Aak Ekz 20.17.

tòl la? Gətò! Num gan̄ ken tòolum se, kusiṇa. Ute nakgen jiga se 60, kusiṇ ɔṅ dɔobo gen tòoluma. Bin jaay 60 k'jeele kusiṇ se, naan̄ kusiṇ deer deer. Anum ute Ko Taar ken Raa εdɔ Musa ken taadjeki ɔɔ j'ɔṅte 'tedki kusiṇ se, ute naan̄ se 60, kusiṇ taad̄ naabiṇ tood tal ɔɔ naan̄ se, kusiṇ aak eyo.

Kusiṇa se ɔk tɔɔgɔ do jikilinge tu

¹⁴ K'jeelki *Ko Taar ken Raa εdɔ Musa ki se iino gətn Raa ki, num maam le, goon debkilim sum ɔɔ *kusiṇ se, tɛdumga maam tɛdga buliṇa. ¹⁵ Deere, nakṅ maam m'tɛd se m'ɔnd te mɛtiṇ eyo, taa maam m'tɛd nakṅ ken maam m'je eyo; ey num nakṅ maam m'je, tap 60 maam m'ɔṅ tɛdiṇ eyo. ¹⁶ Ken maam jaay m'tɛd nakṅ ken maam m'je ey se, bin se maam m'jeele Ko Taar ken Raa εdɔ Musa ki se, naan̄ jiga. ¹⁷ Anum ken ɔlum jaay m'tɛdn̄ nakṅ jig ey se, maam mal eyo, num kusiṇa ken utu maakum ki se 60, ɔlum m'tɛdn̄ naan̄ se. ¹⁸ Maam m'jeele maakṅ maam goon debkilim ki se, nakṅ bεε tap 60 gətò. Taa maam se m'je m'tɛdn̄ nakṅ bεε, na60 maam m'ɔk tɔɔgṅ gen tɛdn̄ naan̄ se eyo. ¹⁹ Deere, bεε ken maam m'je se, tap 60 maam m'ɔṅ tɛdiṇ eyo; gan̄ kusiṇ ken maam m'je ey se 60, maam m'lee m'tɛdiṇa. ²⁰ Ken maam jaay m'tɛd nakṅ ken maam m'je ey se, kεse maam mala 60 tɛdiṇ ute maakum eyo, num kusiṇ ken maakum ki se 60, ɔlum m'tɛd naan̄ ese.

²¹ Maam m'jeeliṇ ute maakum se, bεeki num, m'tɛdn̄ nakṅ bεε, na60 kusiṇ se ɔk tɔɔgɔ dom ki ɔɔ ɔlum 60 gen tɛdn̄ kusiṇ sum. ²² Saapm maam ki se, Ko Taar ken Raa εdɔ Musa ki se tòolumi. ²³ Num maam m'naam maakum ki ne dīm kuuy ken ɔk tɔɔgɔ ɔɔ ɔṅ ɔnum saapum ɔṅ tɛd nakṅ bεε eyo ɔɔ kusiṇ se 60 tɛdum m'tɛdga bulu gen tɛdn̄ nakgen jig eyo. ²⁴ Maam se kapiṇ tòoluma! Num nan̄a jaay am kɔɔdn̄ doma maakṅ daa ro ken am kəl yo ki se? ²⁵ Kεse ute dɔobm Mɛljege Isa *al-Masi! Bin num k'tɔɔmki Raa!

Taa naan̄ se 60 ute saapum se maam m'je m'tɛd nakṅ bεε; num gan̄ maakṅ daa rom ki se, kusiṇ se ɔk tɔɔgɔ dom ki.

8

*Jeegen ɔk *Nirl Salal maakde ki (Gal 3.13-14, 5.16-25)*

¹ Ter daala, 6orse, jee ken tɛdga kalan̄ ute Isa *al-Masi se, mɔɔtn̄ *Raa aden kɔjṅ bɔɔrɔ dode ki eyo. ² Taa maam m'tɛdga kalan̄ ute Isa al-Masi se, Nirl Salal ken ɔk tɔɔgɔ se, εdumga kaaja ɔɔ ɔɔdumga doma maakṅ *kusiṇ ken ɔk tɔɔgɔ dom ki ɔɔ am kolum maakṅ yo ki se. ³ *Ko Taar ken Raa εdɔ Musa ki se, ɔko tɔɔgṅ gen kɔɔdn̄ kusiṇ eyo. Taa jikilinge kic le ɔko tɔɔgɔ gen bɔɔbm kɔkṅ Ko Taar ken Raa εdɔ Musa ki se eyo. Num gan̄ Raa mala 60, tɛdiṇ ute dɔobm ken naan̄ ɔlo Goon maakiṇa ɔɔ Goon maakiṇ se uuno ro tec gen jikilinge ɔɔ εd̄ ron̄ *serke taa kusiṇa. Ute naan̄ se Raa ɔṅ bɔɔrɔ ooc do Gooniṇ ki taa kɔɔdn̄ kusiṇ jeege. ⁴ Raa tɛdjeki naan̄ se, taa naajegen ken k'lee k'tɛdki nakṅ ken daa rojege je se eyo, num naajegen Nirl Salal lee tɔɔdjeki se 60, taa nakṅ ken Ko Taar ken Raa εdɔ Musa ki taad̄ se j'an̄ki tɛdiṇ ute dɔobiṇa. ⁵ Deere, jee ken lee aan̄ gɔɔ ken daa rode 60 je se, naade saap do nakgen tun daa rode jea. Ɔɔ jee ken Nirl Salal 60 tɔɔdde se le, naade saap 60 do nakge tun Nirl Salal 60 je se. ⁶ Anum debm saap do nakge tun daa ro 60 je se, an̄ kəl yo ki. Num gan̄ debm saap do nakge tun Nirl Salal je se, naan̄ 'kɔṅ kaaja ute lapia. ⁷ Taa jee ken je nakṅ ken daa rode 60 je se, jee se jee taamooy Raage. Ko Taar Raa se naade took inṅ do ki eyo taa naade se le ɔṅ aasiṇ eyo. ⁸ Jee ken saap 60 do nakge tun daa rode 60 je sum se, naade kɔṅ tòl Raa ki eyo.

⁹ Anum naase se inṅki aan̄ gɔɔ ken daa rose 60 je se eyo, num aan̄ gɔɔ ken Nirl Salal 60 jea, taa naase se, nan̄a nan̄a kic 60 *Nirl Raa se utu maakiṇ ki. Ɔɔ debm jaay ɔk Nirl gen al-Masi ey se, naan̄ se debm naan̄ eyo. ¹⁰ Ken al-Masi utu maakse ki se, taa kusiṇ se daa rose se utu 'kooyo. Num aan̄ gɔɔ Raa tɛdsenga aak bεε naaniṇ ki se, Nirl Salal se εdsenga kaaja. ¹¹ Ken Nirl Raa ken duro Isa daan̄ yoge tu se jaay utu inṅ maakse ki num, Raa ken

duro Isa al-Masi daan yoge tu se, ute Nirlin ken utu maakse ki se, 'dur rosen ken utu kooy se daan yoge tu kici.

¹² Taa naan se bo, genaamge, Raa je oo tak bo j'aki king aan goo ken Nirl Salal bo jea, num j'onte kingki aan goo ken daa rojege bo je se. ¹³ Taa ken naase jaay ingki aan goo ken daa rose bo je se, naase utu aki kooyo. Num ken naase jaay onki Nirl Salal bo tooose se, nakn ken daa ro olsen 'lee tedki se, naase anki resn naata oo naase aki kaaja. ¹⁴ Taa jee paacn ken Nirl Raa tooode se, naade se tedga gaan Raage. ¹⁵ Nirl Raa, ken edsen se taa asen tedn bulge eyo oo jee ken ok beere maakde ki eyo, num Nirl Raa se, tedsenga 'tedkiga aan goo geninge mala. Ute Nirlin se bo, naajege k'danji Raa j'ooki: *Abba* ken je deekn oo: Bua. ¹⁶ Nirl Raa se bo ken taadjeki maakjege tu oo naajege se k'gaan Raage. ¹⁷ Deere, naajege k'geninge se, j'utu j'aki kon nakgen jig aak eyo ken naan boobin jeenge tu se oo nakn ken Raa boobin se gen al-Masi oo naajege se j'utu j'aki kon bedjege ute naan kici. Ken naajege jaay k'dabarkiga ute naan se, j'utu j'aki baa kend maakn *nookin ki kici.

*Raa utu kol geninge maakn nookin ki
(Jn 10.27-30)*

¹⁸ Maam m'jeele, dubarjegen ken borse jaay, k'doojin ute doobm jaay Raa utu ajeki taadn *nookin se, dubar se paac paac aas dim eyo. ¹⁹ Taa nakgen Raa aal paac se, ing aak kaama booy nun ki, Raa utu 'taadn geninge jeege tu tal. ²⁰ Nakgen ken Raa aaldeno paac se, 'tedga nakn cere oo kese naade malinge bo je eyo, num tooon kuuy bo tedden naade tedn nakn cere. Oo ute naan se kic bo, Raa eddenga nakn ken naade an kond dode ro ki. ²¹ Taa bii kalan se, nakgen Raa aalo paac se, naan utu aden koodn dode naatn maakn nak ken ok toooo dode ki oo tedden naade 'ruumu oo naade utu kon dode aan goo gaan Raagen utu kend maakn nookin ki. ²² K'jeelki, bini borse kic bo nakgen Raa aalde paac se, utu dabara dabara aan goo mend diig baa baa koojo. ²³ Anum naade kalde ki sum bo dabar eyo, num naajegen j'onkiga *Nirl Raa deet deet oo naan utu ajeki kedn nakgen kuuy kic se, naajege kic k'daayki aan goo mend baa baa koojo se. Kaad ken naajege j'utu j'aakki kaak kaam Raa ken utu ajeki koodn rojege naatn maakn dubar ki oo j'aki tedn geningen mala mala se. ²⁴ Deere, Raa se aajjekiga naoo naajege j'on j'aakki ey borto num naajege j'ondki dojege don ki. Oo nakn jaay j'aakin kiga se, j'onin kiga. Nanja jaay 'kond don do nakn ken naan aakga kaak ute kaamin se? Nam 'tedn naan se tap bo, goto. ²⁵ Num naajege j'ondki do se, do nakge tun k'j'aakin ki te ey borto oo ute naan se naajege j'aayki kaamjege j'ing j'aakki kaamina.

²⁶ Daala, naajegen ken j'okki toooo doobm Raa ki ey se, Nirl Raa se bo baado noogjeki. Taa naajege se k'jeelki tond metn Raa ute doobin eyo, num Nirl Raa bo eem Raa taa naajege. Naan eemin oo daay des des se ute taargen cir taargen k'lee k'tondki metn Raa se. ²⁷ Oo Raa se le, naan jeel nan maakn jikilinge oo jeel saapm *Nirl Salal se kici. Oo Nirl Salal se tond meta taa jee naange. Naan tond meta se aan goo ken Raa maakin jen ro ki.

²⁸ K'jeelki, nakn paacn ken aan do jeege tun je Raa se, Raa tedin paac aan kaama taa aden tedn beε. Do dakin tap bo, Raa se uunoga kuun doa oo dan den taa tedn nakn ken naan maakin jen ro ki. ²⁹ Taa kaad ken Raa utu aal kaal duni tap bo, jeege ken naan aden tedn 'tecn Goonin se, Raa jeeldenoga. Bin se, Goonin se tedn goon parag n gen genaagen dena. ³⁰ Ken Raa jaay uun doa gen tedn nakn se, naan dan de gen tedn jeenge. Oo ken naan jaay dan de sum se, naan tedde tedga aak beε naanin ki. Bin sum eyo, num naan nookdenoga kici.

Raa se jejeki aak eyo

³¹ Bin num j'aki taadn j'ooki di? Ken Raa jaay ute naajege num, ken ajeki cir tap bo nanja? ³² Raa se, Goonin kic bo naan onin baado ooy taa naajege paac. Oo ken Raa jaay edjeki Goonin mala se, deer deer naan ajeki kon kedn nakgen baa se paac kic ey la? ³³ Jee ken Raa beer tooodenga tooo tedga jee naange se, nanja bo aden kokn mindde? Oo jee se le,

Raa mala ɓo tɛdden tɛdga aak bɛɛ naanɪn ki. ³⁴ Bin num kɛn aden kɔjn ɓɔɔɔ dode ki se tap ɓo, naŋa? Gɔtɔ! Taa Isa *al-Masi se ooyga taa naajege, tɛr Raa durɪnɔga daan yoge tu ɔɔ ɓɔrse, naan utu ing do ji daam Raa ki ɔɔ utu eem Raa taa naajege.

³⁵ Kɛn ajeki gaan ute maak-je al-Masi se tap ɓo dɪ? Dubar la? Nakɪ ɔɔn deel do la? Jee kɛn lee ɔɔdjeki yɛɛɓjege se la? ʼBo la? Daaye la? Gɔtn jig ey kɛn utu kutn deba la? Lɔ yo ne? Gɔtɔ! Dim jaay ajeki gaan ute maak-je al-Masi se, gɔtɔ. ³⁶ Aan gɔɔ taar kɛn Kitap taad ɔɔ:

*Taa naai Raa se, bii-raa jeege je doobm kɛn ajen tɔɔɔ;
ɔɔ naaje se k'tec aan gɔɔ baatgen k'baado ɓaa tɔɔɔ se*.*

³⁷ Num ute tɔɔgn debm kɛn jejeke se, naajege k'cirki nakge paac. ³⁸ Maam se m'jeelin maakum ki deer deer: yoa, 'king ɓɔrse, *kɔdn Raage, nakgen ɔk tɔɔgɔ raan, nakgen ɓɔrse ute kɛngen naan ki, nakgen paac ɔk tɔɔgɔ do jikilimge tu, ³⁹ nakgen raan ɔɔ kɛngen maakɪ naan ki, nakgen Raa aalin paac se, dɪm jaay ajeki kɔn gaan ute maak-je Raa kɛn jejeke ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se tap ɓo, gɔtɔ.

9

**Raa ute jeengen gaan *Israelge (Gal 4.22-31)*

¹ Genaamge, taa maam m'ute *al-Masi se k'kalan se, taar maam m'je taadn se met ki, ɔk taar-kɔɔɓ eyo. Ɔɔ *Nirl Salal kic taadum ɔɔ taarum se met ki ɔɔ maakum kic took do taarge tun se. ² Ɔɔ maam maakum tuj kasak kasak ɔɔ daayum nakɪ se ɔɔnum aak eyo. ³ Deere, gɛn genaamge se, kɛn doobo jaay kuuy gɔtɔ num, ɔn Raa am naama ɔɔ m'gaan ute al-Masi, kɛn naan se jaay 'tɛdn bɛɛ genaamge tun metjilje kalan se ɔɔ naade 'kɔn kaaja se, taa naan se maam m'tooko. ⁴ Naade se ɓo gaan Israelge kɛn Raa bɛɛr tɔɔddeno taa tɛdn gɛninge. Naade ki ɓo Raa taaddeno *nookɪna, *dɔɔko ute naade, taaddeno *Ko Taar kɛn naan ɛdo *Musa ki, taaddeno doobm kɛn naade an lee keeme ɔɔ taaddeno nakɪ kɛn naan utu aden kɛda. ⁵ Naade se teeco metjil ɓugge tun do dɔkiɪna ɔɔ kɛn al-Masi jaay uuno ro debkilimi se, naan kic ɓo teeco metjil ɓugge tun se. Ɔɔ al-Masi se, naan ɓo Raa ɔɔ naan ting do nakge tun ɓaa se paac, ɔɔ daayum jeege lee tɔɔmiɪna. *Amin!

⁶ Bin num j'ɔnte 'saapki j'ɔki nakɪ kɛn Raa taado ɔɔ utu kɛdn jeege tu se tɛdga nakɪ cɛɛ. Taa naan se ɓo 'booyki. Gaan Israelge se, naade paac Israelgen mala mala eyo. ⁷ Gaan *Abraamge sum se dɛna, naɓo naade paac se gɛningen aan gɔɔ kɛn Raa taadɪn se eyo. Taa naan se ɓo, Raa taad Abraam ki ɔɔ: *Metjil Isaka se ɓo, 'tɛd metjil naai.** ⁸ Gɔtn se, Raa je taadn ɔɔ gaangen Abraam toojde se, naade paac gaan Raage eyo; num Raa taadɪnɔ gɛningen mala mala se, kɛdgen kɛn Raa mala taadɪnga taad ɔɔ utu anɪn kɛd se. ⁹ Nakɪ kɛn Raa taadɪn ɔɔ utu an kɛd se, naan deekiɪn ɔɔ: *Baar kuuy kaadn ara bin se, maam m'utu m'ade tɛrlɛ ɔɔ m'kɔn mɛndi Sara se te goon gaaba jin ki†.*

¹⁰ Bin sum eyo. 'Jeelki, Rebeka se gɛningen naan toojden di se bubjege tu Isaka ki. ¹¹⁻¹² Num Raa taad Rebeka ki ɔɔ: *Goon naai an koojn deet se utu 'tɛdn bul gɛn debm baat se‡.* Kaad kɛn jaay Raa taad taar bin se, gaange se j'toojden te ey ɓɔrtɔ ɔɔ naade lɛ ɔn tɛd te jiga ey lɛ *kusiɪn ey ɓɔrt kici. Kɛn Raa jaay taad bin se, taa naan se je taadn ɔɔ naan tɛdn nakɪ kɛn maakiɪn jen ro ki. Naan dan debm kɛn naan ɓo bɛɛr ɔɔdɪna. Ɔɔ debm kɛn naan bɛɛr ɔɔdɪn se, taa naan ɓo tɛdga tɛd nakɪ bɛɛ eyo. ¹³ Aan gɔɔ taar maakɪ Kitap ki Raa taad ɔɔ: *Maam m'jedoga *Yakub ɔɔ Ezo se, maam m'ɔɔd m'undɪnɔga naatn.§*

¹⁴ Bin num j'aki taadn j'ɔki dɪ? Raa se tɛdn nakge ute doobiɪn ey la? Gɔtɔ! ¹⁵ Taa naan se ɓo, do dɔkiɪn Raa taad Musa ki ɔɔ:

*Maam m'tɛdn bɛɛ debm kɛn maam m'je m'an tɛdn bɛɛ
ɔɔ m'kɛɪjn do deb kɛn maam m'je m'an kɛɪjn don ki*.*

* **8:36** Aak KKR 44.22. * **9:7** Aak Jɛn 21.12. † **9:9** Aak Jɛn 18.10, 14. ‡ **9:11-12** Aak Jɛn 25.23. § **9:13** Aak Mal 1.2-3. * **9:15** Aak Ekz 33.19.

16 Kɛn Raa jaay bɛɛr ɔɔf deba se taa deba se ɓo je eyo lɔ tɛdga tɛd nakɲ bɛɛ eyo, num kɛse Raa mala ɓo, tɛdɲ bɛɛ. 17 Tɛr maakɲ Kitap ki Raa taad Gaar magal gɛn Masar ki ɔɔ: *Maam m'ɔli Gaarge se taa maam m'taadɲ tɔɔgum doi ki ɔɔ jeegeɲ do naanɲ ki paac am nooko*†. 18 Taa naan se ɓo, Raa aak taa-daay debm kɛn naan je an kaakɲ taa-daayɲa ɔɔ debm don mɔɲg se, Raa ɔɲɲɲ tɛdɲ do mɔɲgɔ ɓaa ute naanɲa.

Raa se naan aan gɔɔ debm kɔɓɔ

19 Daan naane naai am taad ɔɔ: kɛn Raa jaay bɛɛr tɔɔd jeege bin se gɛn dɪ jaay naan mooy jeege? Nakɲ kɛn Raa ɓaa tɛd se, naɲa jaay 'tookɲ do ki ey se? 20 Naai debm taad bin se: naai tap ɓo naɲa jaay 'naaj ute Raa se? Nakɲ j'ɔɓɲɲa kɔɓ ute nɛɲje se kɔɲ taad debm kɛn ɔɓɲ se ɔɔ: naai tap ɓo ɔɓum bin se, gɛn dɪ? Gɔtɔ! 21 Debm kɔɓm nakge se, naan se mɛl nɛɲje. Kɛn naan je se ute nɛɲjen ese sum ɓo, naan ɔɓ nakɲ aak bɛɛ kɛn k'tɔɔddɛn naatn ute ɓii laa, ey lɛ ɔɓ nakgen kuuy se kɛn ɓii-raa k'lee k'tɛdɲ naaba, bin ey la?

22 Kɛn Raa jaay je tɛdɲ aan gɔɔ debm kɔɓm nakge se, naai tap ɓo ɔli dɪ maak ki? Ey num Raa se je taadɲ maak-taariɲ ute tɔɔgɲa naɓo naan aay kaamiɲ dɛna sɛrk jee kɛn taariɲ maakiɲa, naaden kɛn nakɲ naade tɛd se aasɛnga kɛn Raa utu aden kutu. 23 Ute nakgen naan tɛd paac se Raa se je jeege paac jeele, naan se debm magala ɔɔ ɔk *nooko ɔɔ naan je naajegen kɛn naan tɛdɲeki bɛɛ se j'aki kɛnd maakɲ nookiɲ kɛn naan ɔaapiɲga ɔaap do dɔkiɲ se. 24 Jee ese se Raa taad ute naajeege. ɔɔ Raa se bɛɛr tɔɔdɔ maakɲ Yaudge tu kalinɲ ki sum eyo, num naan bɛɛr tɔɔdɛga maakɲ jeege tun ɓaa se paac kici. 25 Aan gɔɔ kɛn Raa taad maakɲ Kitapm Oze ki ɔɔ:

Jee kɛn do dɔkiɲ jee maamge ey se, ɓɔrse maam m'taaddɛn m'ɔɔ: naase se 'tɛdkiga jee maamge.

ɔɔ mɛtjil jee kɛn maam m'jede ey se, ɓɔrse maam m'taaddɛn m'ɔɔ: maam se m'jese‡.

26 Daala, jee kɛn k'taaddɛn j'ɔɔ:

naase se jee maamge ey se, ɓɔrse k'taaddɛn j'ɔɔ: naase se j'utu j'asen dan gaan Raagen zɛɛɛ. §

27 Taa maakɲ gaan *Israɛlge tu se debm taad taar teeco taar Raa ki ronɲ Ezayi kic ɓo taadga taad taariɲa maakɲ Kitap ki do dɔkiɲ ɔɔ:

Kɛn gaan Israɛlge jaay tɛdga dɛna aan gɔɔ kɛɛsn taa baar ki kic ɓo, maakɛ ki se jee mɛtiɲge sum ɓo 'kɔɲ kaaja.

28 Taa Mɛljege Raa taariɲ naan taad se, naan utu an naar tɛdɲ kaasn ute ɔoobiɲa.*

29 Daala, maakɲ Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki ronɲ Ezayi taad daala ɔɔ:

Kɛn Mɛljege Sidburku jaay ɔɲte jeejegen mɛtiɲge ey se, kaadɲ naane mɛtjil naajeege se k'j'utkiga aan gɔɔ jee maakɲ gɛgɛr kɛn Sɔdɔm ki ute kɛn Gɔmɔr ki se. †

Kɛn tɛd debkilimi aak bɛɛ naan Raa ki (Rm 3.19-29; Gal 3.8-14,21-29)

30 Anum j'aki taadɲ j'ɔɔki dɪ? Jeegeɲ Yaudge ey se, je te ɔoobm kɛn tɛdɲ aak bɛɛ naan Raa ki eyo. Num gan naade se ɓo tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki se, taa naade aalga maakɛ don ki. 31 Ey num gaan *Israɛlgen ɔk *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki ɔɲɲɔ ɔɔ ute naan se sum ɓo, naade je tɛdɲ jee aak bɛɛ naan Raa ki se, naɓo naade ɔɲ aasiɲ te eyo. 32 Anum kɛn tɛddɛn jaay naade ɔɲ aasiɲ ey se tap ɓo ne dɪ? Naade jede te eyo kɛn naade tɛdɲ aak bɛɛ naan Raa ki ute ɔoobm kaal maakɛ se, taa naade se saap ɔɔ taar kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki taad se, kɛn naade tɛd aasiɲga ute ɔoobiɲ sum ɓo, naade kaakɲ bɛɛ naan Raa ki. Kɛse ɓo kɛn ɔlde naade rɔk ko se ɔɔ tooc se. 33 Taar se Kitap kic ɓo taadga taad ɔɔ:

Aakki! Maam m'ɔndga ko maakɲ gɛgɛr kɛn Sion ki

ɔɔ ko se utu rɔkɲ jeege ɔɔ naan se lij kɛn utu 'tɛdɲ jeege tooco.

Num debm jaay aalga maakiɲ do lij kɛn ese se, naan kɔɲ kɛnd maakɲ sɔkɔɲ ki eyo‡.

† 9:17 Aak Ekz 9.16. ‡ 9:25 Aak Oz 2.23. § 9:26 Aak Oz 1.10. * 9:28 Aak Eza 10.22. † 9:29 Aak Eza 1.9. ‡ 9:33 Aak Eza 8.14 ɔɔ 28.16.

10

¹ Genaaenge, maam se m'je ute maakum paac taasum Yaudge se kic 'kəŋ kaaja. Taa naan se 60, maam m'eem *Raa taa naade. ² Deere, maam m'jeele naade se dək maakde do Raa ki, na60 Raa se naade jeel əkiŋ te mala mala eyo. ³ Ɔo naade jedo te doobm kən Raa tɛdn jeege aak bɛɛ naaniŋ ki se eyo. Num naade malinge 60 je doobm kən aden 'tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki. Taa naan se 60, doobm kən Raa tɛd jeege aak bɛɛ naaniŋ ki se, naade baate tookŋ do ki. ⁴ Taa tɔɔgŋ gen *Ko Taar kən Raa ɛdo Musa ki ək do jeege tu se, *al-Masi 'daaringa taa jee paacŋ kən aalga maakde do al-Masi ki se, tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki.

*Debm jaay aal maakiŋ do *al-Masi ki se əŋga kaaja*

⁵ 'Booyki taar kən *Musa raan do dəkiniŋ maakŋ *Ko Taar kən Raa ɛdiŋo se, naan ɔo taargen Ko Taar Raa taad ɔo gen tɛda se: *Debm kən tɛd aasiŋ ute doobiŋ paac jaay 60 'kəŋ kaaja**. ⁶ Num doobm kən əl jeege aal maakde do Raa ki jaay tɛdn aak bɛɛ naaniŋ ki se, Kitap taad ɔo: *Ɔŋte taadŋ ute maaki ɔo: «Nanja jaay 'kookŋ maakŋ raa ki» kɛse je deekŋ ɔo: nanja ade dan al-Masi ade booy do naan ki se.* ⁷ *Tɛr ɔŋte taadŋ ɔo: nanja jaay booy 6aa maakŋ bee yoge tu, kɛse je deekŋ ɔo: nanja ade dan al-Masi ade teecŋ daan yoge tu.* ⁸ Num maakŋ Kitap ki taad ɔo: *Taar Raa se, naan gɔɔr ute naai; naan utu maaki ki ɔo taari ki.*†

Taar Raa ese 60 naaje k'lee k'taadŋ jeege tu j'ɔo j'aal maakde do Raa ki. ⁹ Kən naai jaay 'took ute maaki ɔo 'jeel Raa se duroga Isa daan yoge tu, ɔo 'taad naan jeege tu ɔo Isa se naan 60 Mɛli se, kɛse naai 'kəŋ kaaja. ¹⁰ Taa kən naajege jaay j'aalkiga maakjege do Isa ki se, k'tɛdkiga aak bɛɛ naan Raa ki. Ɔo kən k'taadki naan jeege tu j'ɔoki: naan 60 Mɛljege se, j'aki kəŋ kaaja. ¹¹ Aan gɔo taar kən Kitap taad ɔo: *Debm jaay aalga maakiŋ do naan ki se, səkəŋ an tɔɔl eyo*‡. ¹² Anum Yaudge ute Yaudge ey paac se naade əŋga kaaja ute doobm kalan sum, taa naade paac se Mɛlde 60 kən kalan ese sum. Naan tɛd bɛɛ jeege tun paacŋ kən lee eemiŋa. ¹³ Taa naan se 60 Kitap taad ɔo: *Debm jaay eem ro Mɛljege se, Mɛljege an kaaja*§.

¹⁴ Kən bin num jeege jaay utu aal te maakde don ki ey 6ort se, naade an keem ɔo di? Naade kaal maakde don ki ɔo di? Ɔo kən nam jaay 6aado taadde te taariŋ ey se, ute doobm gay jaay naade 'booy ron se? ¹⁵ Ɔo kən j'ol te jee taadŋ Taar Raa gɔtde ki ey se, nanja jaay ade 6aa taadŋ taar se? Taa naan se 60, Kitap taad ɔo:

Aakki! Jee kən 6aano ute Labar Jiga se, jeege maakde raap dode ki den aak eyo*.

¹⁶ Anum Labar Jigan ese, jee mɛtiŋge sum 60 took aal maakde do ki. Taa naan se 60, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taad maakŋ Kitap ki ɔo:

Mɛlje, taar kən naaje k'taad jeege tu se, nanja 60 took uunga?†

¹⁷ Anum 'booyki: debm jaay took aal maakiŋ do taar kən ese se, booy k'taadiŋga taar se jaayo. Ɔo taar kən naan booyiŋ ese se, iino gɔtn al-Masi ki.

¹⁸ Anum m'tond mɛtse tu: taar se, Yaudge booyiŋ te ey la? Gɔtɔ! Taar se naade booyiŋga aan gɔo kən Kitap taad ɔo:

Jeege 6aa taadga taar Raa se jeege tu gɔtn 6aa se paac,

ɔo taar se jee do naan ki paac booyiŋga.‡

¹⁹ Tɛr m'tond mɛtse daala: mɛtn taar se tap 60, gaan *Israelge booy əkiŋ te ey la? Deere, naade booy əkiŋga na60 baate tookŋ do ki. Taar se Musa 60 uuno mɛtiŋ deete ɔo taaddeŋo taar kən Raa ɔo:

Naase jeemge se, m'asen tɛdn aki ni ro jeege tun rɛŋ rɛŋ.

Ɔo m'asen tɛdn naase maakse asen taar do jeege tun jeel diŋm eyo.§

²⁰ Tɛr debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se, aay kaamiŋ bini taaddeŋ daala ɔo:

Maam Raa se, jee kən jem ey se 60, əŋumga.

Ɔo jee kən je te doobum ey se 60, maam m'taaddeŋ roma.*

* **10:5** Aak Lb 18.5. † **10:8** Aak Dt 30.11-14. ‡ **10:11** Aak Eza 28.16. § **10:13** Aak Jl 2.32. * **10:15** Aak Eza 52.7. † **10:16** Aak Eza 51.3. ‡ **10:18** Aak KKR 19.4. § **10:19** Aak Dt 32.21. * **10:20** Aak Eza 65.1.

21 Gañ ute gaan Israełge se Raa taad ɔɔ:
*Bii-raa maam m'ɔl jim m'dan gaan Israełge m'ɔɔ ade ɔaa gɔtum ki
 naɔo naade se, jee naajñ taarge ɔɔ baate tookñ Taaruma.†*

11

*Gaan *Israełge se *Raa baatde te eyo*

¹ Ter m'tɔnd metse daala: bin num Raa se, baatega jeenge la? Gɔtɔ! Naan baatden te eyo. Taa maam kic m'kɔd Israeł, m'teeco metjil *Abraam ki ɔɔ m'teeco taa ɔee Benjamin ki. ² Bin num Raa se jeengen naan bɛɛr tɔɔdden do dɔkin se, naan baatden te eyo. Ey num naase 'booyinki te eyl, taar ken k'raanɔ maakñ Kitap ki, ken taad ute *Eli, debm ken taad taar teeco taar Raa ki, kaad ken naan sakak gaan Israełge gɔtn Raa ki, naan ɔɔ: ³ *Meluma, jee ken taad taar teeco taari ki se, naade tɔɔldenoga ɔɔ gɔtn ken k'lee k'tedi *serke se le, naade tɔɔkinga naatn. ɔɔ maam le, m'ɔɔpga m'kalum ki sum. ɔɔ naade je am tɔɔɔ.** ⁴ Num Raa tap ɔo terlin ɔɔ di? *Jeege dupu-cili se, maam m'bɔɔbdenga ɔɔ naade se ɔñ erg te naan maragn k'danñ Baal ken jeege lee eemin se eyo.†* ⁵ Bɔrse kic ɔo, maakñ gaan Israełge tu se, ɔɔpga jeege ɔɔkɔ ken Raa bɛɛr tɔɔddenga ute bɛɛnɔ. ⁶ Raa bɛɛr tɔɔdde se taa naade ɔo tɛdga nakñ bɛɛ eyo, num naan bɛɛr tɔɔdde se ute bɛɛnɔ, ken bin ey num, bɛɛ Raa se kɔñ tɛdn bɛɛ ey sum.

⁷ Taar se tap ɔo je taad ɔɔ dɔo? Gaan Israełge se nakñ naade je se tap ɔo ɔñ te eyo. Num jee ɔɔpm ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd se ɔo, ɔñga nakñ se. Num jee kuuy se le, tɛdga jee naajñ taarge. ⁸ Aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ:

*Raa tɛdden naade se jee taara end dode ki eyo,
 deebdenga kaamde naade ɔñ aak ɔk eyo*

ɔɔ turumdenga bidege naade ɔñ booy eyo;

bini jaaki kic ɔo, naade utu inɔ gɔtn kingdeki se sum‡.

⁹ Maakñ Kitap ki se, jee se Gaar *Daud kic ɔo taad rode ki ɔɔ:

ɔñ kɔsdege se aden tɛdn aan gɔɔ rɛɛɛñ ken aden tɔnd kɔkɔ.

ɔñ 'tɛdn aan gɔɔ nakñ aden rɔkñ naade tooco ɔɔ ɔñ Raa aden dabara.

¹⁰ *ɔñ Raa ade tɔɔkñ kaamde mɔɔtn naade kɔñ kaakñ dɔm eyo,*

ɔɔ ɔñ aden tɔnd daam deere dode ki§.

¹¹ Maam m'je m'tɔnd metse daala: ken gaan Israełge jaay rɔkñ tooc se, gen ɔɔrɔkin la? Gɔtɔ! Num ute rɔkñ toocñ ken naade tooc se, kaad ken se ɔo, Raa kaajñ jee ken Yaudge eyo. Anum ken Raa jaay aaj jee ken Yaudge ey se, Yaudge se aakdega num, maakde ade kɔɔnɔ ɔɔ je doobm kaaja kici. ¹² Num kaad ken gaan Israełge jaay baate tookñ taar Raa se ɔo, Raa tɛdn bɛɛnɔ dena jeege tun ɔaa se paac. ɔɔ ken Yaudge jaay tɛdn jee naajñ taarge sum se, Raa tɛd bɛɛnɔ jeege tun do naan ki paac. Anum 'saapki tu, kaadn ken jaay gaan Israełge utu kɔñ kaaja se, bɛɛ Raa ese se, utu 'tɛdn den cir daal ey ne?

Raa aaj jeegen Yaudge eyo

¹³ Bɔrse, maam m'je taadn ute naasen Yaudge ey se. Maam se *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa naasen Yaudge ey se. Taa naan se ɔo, maam maakum raapo do naab ken Raa ɛdumsin se. ¹⁴ Maam m'je taasum Yaudge se, jee metinge kaakñ naabum se ade rɔɔñ maakde ɔɔ aden kɔl naade ni ro jeege tu, taa ɔii kalan jee metinge utu kɔñ kaaja kici. ¹⁵ Ken Raa rɛs gaan *Israełge kaad ken se sum ɔo, naan ɔk taasa ute jee ken Yaudge eyo. Num kaad ken jaay Raa utu terl kɔkñ gaan Israełge jiga se, kɛse 'tɛdn ɔɔ di? Kɛse tɛdn nakñ bɛɛ aak eyo, 'tɛdn aan gɔɔ jee ooyga kooyo ken Raa utu aden kɛdn kaaja.

¹⁶ Ken mappa jaay k'dup ɔɔkɔ j'ɛdga Raa ki se, mappan ɔɔp se paac tɛdga gen Raa. Ken kaaga jaay j'ɛdga met kon Raa ki se, letin se kic ɔo, tɛdga gen Raa. ¹⁷ Gaan Israełge se tec aan gɔɔ *ko ɔlibm maakñ jinɛnɛ ki ken k'tɔgnɔga ute letingen metinge se. ɔɔ naai ken kɔd

† 10:21 Aak Eza 65.2. * 11:3 Aak 1Gar 19.10, 14. † 11:4 Aak 1Gar 19.18. ‡ 11:8 Aak Dt 29.4 ɔɔ Eza 29.10.

§ 11:10 Aak KKR 69.22.

Yaud ey se tec aan gɔɔ lɛtn ko ɔlibm maakɲ kaag ki ɔɔ naai j'ɔgio ɔɔ k'baado j'ɔli gɔɔ lɛtn ko ɔlib kɛn k'tɔŋga tɔg lɛtingen mɛtinge se. Bɔrse, naai kic ing te tɔŋ mɛtn ko ɔlibm kɛn maakɲ jinɛɛ ki se. ¹⁸ Taa naan se ɔɔ, ɔnte koono do lɛtn ko ɔlib kɛn k'tɔgdenoga se. Kɛn ɔli oon tap ɔɔ taa di? Naai lɛ lɛtɛ sum. Naai ɔɔ gak ko kaag eyo num ko kaaga ɔɔ gaki naai.

¹⁹ Maakse ki se, deb kalan am taadn ɔɔ: «Raa se naan ɔɔ debm 'tɔŋ lɛtge ɔɔ uunumo ɔɔ baado ɔlum gɔɔde ki.» ²⁰ Deere, naade se jaay Raa tɔgde se taa naade baatega kaal maakde don ki ɔɔ naai jaay baado k'j'ɔli gɔɔde ki se, taa naai aal maaki don ki. Bin num ɔnte magal roi, ɔɔ ɔnd kɔndɔ. ²¹ Ey num Yaudge se ɔɔ lɛtgen deer deer. Ute naan se kic ɔɔ, Raa ɔŋ ɔnde te eyo. Anum naai lɛtn k'baado k'j'ɔli kɔl gɔɔde ki sum se, kɛn naai jaay aal maaki don ki ey se, naan utu ai kɔŋ kundi naatn kici. ²² 'Jeelki, Raa se naan debm jiga naɔo naan debm kɔjn bɔɔɔ do jeege tu kici. Jee ɔŋ doobm Raa se, naan utu aden kɔjn bɔɔɔ dode ki ɔɔ ute naai se, kɛn naai jaay ing aal maaki do bɛɛɲ ki se, naan debm jiga ute naai. Ey num, bɛɛɛ, naan ai kɔɔdn kundi kici. ²³ Bin ɔɔ kɛn Yaudge jaay tɛrloga gɔtn Raa ki se, Raa aden kɔŋ tɔl gɔɔde ki daala, taa Raa se ɔk tɔŋ kɛn tɛdn naan se. ²⁴ Naasen kɛn Yaudge ey se, 'tecki aan gɔɔ lɛtn ko ɔlibm maakɲ kaag ki kɛn k'tɔgiɲo jaay k'baado k'tɔlin gɔɔ lɛtn ko ɔlib kɛn maakɲ jinɛn ki se. Kɛn Raa jaay tɛdn nakɲ ese se, Yaudge se kic, naan adeno tɛrl tɔl gɔɔɲ ki ey ne, naaden kɛn lɛtn ko ɔlibm mala mala se?

Yaudge kici utu kɔŋ kaaja

²⁵ Anum gɛnaamge, maam m'je m'asen taadn nakɲ kɛn Raa ɔaa tɛda jaay naase *'jeelki mɛtin ey se. Bin ɔɔ naase aki tɛdn rose aan gɔɔ jee jeel taar eyo. Taa kɛn gaan *Israɛlgen mɛtinge jaay baate tookɲ kaal maakde do Raa ki se, bini jee ɔaa se paac ade ɔaa gɔtn Raa ki jaayo. ²⁶ Ɔɔ bin ɔɔ gaan Israɛlge paac utu 'kɔŋ kaaja bin kici aan gɔɔ kɛn Kitap taad ɔɔ:

Debm utu 'kɔɔdn do jeege se,*

utu ade kiin maakɲ gɛgɛr kɛn Sion ki.

Ɔɔ mɛtjil *Yakub se, naan utu aden kɔɔdn dode maakɲ naajn taarde ki.

²⁷ Tɛr Raa taad ɔɔ:

Kese *dɔɔkɲ kɛn maam m'utu m'dɔɔkɲ ute naade,

kaad kɛn se ɔɔ maam m'ade tɔɔl *kusiɲdege*.

²⁸ Yaudge se baate tookɲ Labar Jiga gɛn Isa; taa naan se ɔɔ naade tɛdga jee taamooy Raage. Kese tɛdsenga bɛɛ naase ki. Ey num naade se Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd do dɔkiɲa. Naade se Raa jede, taa bugdege. ²⁹ Kɛn Raa jaay bɛɛr ɔɔdga deba ɔɔ ɛdɲga naka se, mɔɔtn naan tɛrl taarin ey sum. ³⁰ Do dɔkiɲ se, naasen kɛn Yaudge ey se, 'baatekiro tookɲ taar Raa. Num kɛn bɔrse jaay Yaudge baate tookɲ taar Raa sum se, Raa se tɛdsenga bɛɛ. ³¹ Ɔɔ kɛn Yaudge jaay baate tookɲ taar Raa se, ute naan se jaay naasen Yaudge ey se, Raa tɛdsenga bɛɛ. Bin ɔɔ, bɔrse Yaudge Raa utu aden tɛdn bɛɛɲ kici. ³² Taa Raa se ɔŋ jikilimge paac baate tookɲ taarin se naan ɔnde gɔtde ki aan gɔɔ bulge taa naan je aden tɛdn bɛɛɲ paac.

Raa se naan magal aak eyo, k'tɔɔminki

³³ Deere, bɛɛ Raa se den bɛɛ eyo! Raa se naan jeel-taara ɔɔ nakge paac naan jeelde. Nakɲ naan saap jaay uun do se, nam tap ɔɔ jeel taadn tɔɔkɲ mɛtin eyo. Nakgen kɛn naan tɛdden paac se, nam tap ɔɔ ɔŋ ɔnd ute mɛtin eyo. ³⁴ Taa Kitap taad ɔɔ:

Saapm Mɛljege Raa se nanja tap ɔɔ jeele? Bii kalan tap ɔɔ nanja dejiɲga?†

³⁵ *Lɔɔbu bii kalan nam ɛdɲga ne dim deet Raa ki jaay Raa tɛrlɲ nakɲ la?§*

³⁶ Deere, nakgen ɔaa se paac, naan ɔɔ Mɛl-kaalde. Naan ɔɔ debm kɛn aakde dode ki ɔɔ nakge se paac kaam jiɲa. Bin num Raa se, ɔŋ jeege daayum an *nooko! *Amin!

* **11:26** Debm utu 'kɔɔdn do jeege se k'danɲ Isa. † **11:27** Aak Eza 59.20. ‡ **11:34** Aak Eza 40.13. § **11:35** Aak Jb 41.3.

12

**Raa aajjeki se gen tedn naabiṇa
(Ep 4.1-16; 1Kor 12.12-27)*

¹ Genaaṁge, 'booyki m'asen taada: aan gɔɔ Raa tedjekiro bεε se, bin se daayum edki rose paac Raa ki, ɔɔ kingse se ɔṇiṅki *serke Raa ki. Kεse bo serkɲ *salal ken tɔɔl Raa ki. Anum Raa se je ɔɔ j'aṅ keeme ute doobm se. ² Ɔṇte gen tedki aan gɔɔ gen jee duni ken borse lee ted se. Num gan ɔṅki Raa asen 'terl maakse ute saapm kuuy ken naaṅ asen ked se. Ute naaṅ se jaay bo, naase aki jeel nakɲ Raa maakiṅ jen ro ki. Ɔɔ nakɲ Raa maakiṅ jen se, kεse nakɲ jiga, nakɲ tɔɔliṅ naaṅ ki ɔɔ nakɲ mεc.

³ Ute bεε ken Raa tedum se, maam m'taadsen paac m'ɔɔ: maakiṅ kingse ki se ɔṇte 'kuunki magala; iṅki ute gɔtn kingse se sum aan gɔɔ ken naṇa naṇa kic bo Raa edinga naabiṅ naabiṅ do kaal maakiṅ ki se. ⁴ 'Jeelki, debkilimi se ɔk ro kalaṅ sum, naḅo ron se, tɔp kaam dena, ɔɔ naṇa kic ute naabiṅ naabiṇa. ⁵ Ɔɔ naajege kic k'denki, naḅo taa naajege k'dɔɔkkiga ute *al-Masi se, k'tum k'tedkiga daa ro kalaṅ ɔɔ naajege kic k'tum k'tedkiga kalaṅ bini. ⁶ Naajege se Raa edjekiga naaba, naḅo naṇa naṇa kic bo ute naabiṅ naabiṇa. Naṇa kic bo tedn naaba ute bεε ken Raa tedin. Taa naaṅ se bo, debm ken taad taar teeco taar Raa ki se, ɔṅ taargen naaṅ taad se ade teecn taar Raa ki te doobm ken Raa taadn ro ki se. ⁷ Debm jaay Raa edinga naabm gen noogɲ jeege se, ṅ'aay kaamiṅ ṅ'noog jeege ɔɔ debm ken Raa edinga naabm gen dooy jeege le, ṅ'aay kaamiṇa ṅ'dooy jeege. ⁸ Ken debm jaay naabiṅ gen kedn kaay kaam jeege tu se, ṅ'aay kaamiṅ ṅ'ed kaay kaama jeege tu. Ɔɔ debm ken ed naka jeege tu se le, ṅ'ed naka jeege tu ute maakiṅ kalaṅ. Ɔɔ debm ken Raa jaay edinga naabm gen tɔɔdn jeege se, naabiṅ se ṅ'tedin ute doobiṇa. Ɔɔ debm ken Raa jaay tedinga debm kaakiṅ taar-daay jeege se, naabiṅ se, ṅ'tedin ute maak-raapo.

⁹ 'Jeki jeege ute maakiṅ kalaṅ. Ɔɔdki dose naatn ro *kusiṅ ki. 'Tedn bεε se, ɔkiṅki tɔɔgɔ. ¹⁰ 'Jeki naapa aan gɔɔ genaagen je naapa se ɔɔ ɔkki naapa ɔṅɔ. ¹¹ Ɔṇte 'tedki jee kaar-naabge, naḅo aayki kaamse, 'tedki jee tedn naabge. Ɔɔ Meljege se, 'tediṅki naabiṅ ute maakiṅ kalaṅ. ¹² Aan gɔɔ naase ɔndkiga dose do Raa ki se, ɔṅki maakse 'raapo. Ken nakɲ ɔṅ aanga dose ki le, ɔkki maakse tɔɔgɔ ɔɔ aayki kaamse, eemki Raa. ¹³ Genaaṁgegen doobm al-Masi ken ɔk dim ey se, aakdeki dode ki. Ɔɔ jee paacɲ ken ba gɔtse ki se ɔkdeki jiga.

¹⁴ Jee ken lee dabarse se, ɔṇte 'naamdeki naḅo 'tɔndki metn Raa aden tedn bεε. ¹⁵ 'Tedki maak-raapo ute jee ken maakiṅ maak-raap ki, ɔɔ eemki ute jee ken maakiṅ kaa-maan ki. ¹⁶ Iṅki bεε ute naapa. Ɔṇte 'magalki rose. Ɔɔ ken j'edsenga naabm baat gɔɔ di kic bo, 'tediṅki. Ɔṇte 'tedki rose aan gɔɔ jee jeel nakge.

¹⁷ Debm tedsenga kusiṇa se, ɔṇte 'terliṅsiṅki. Ɔɔ aayki kaamse, 'tedki bεε jeege tu paac. ¹⁸ Ken naai jaay ɔk doobo num, aay kaami iṅg ute lapia ute jeege paac. ¹⁹ Genaa maak-jemge, ken nam jaay tedsenga kusiṇa se, ɔṇte kɔgki seese, num ɔṅki Raa bo 'bɔɔy maak-tariṅ dode ki. Taa maakiṅ Kitap ki se, Meljege Raa taadga taad ɔɔ: *Taar-don ɔṇumsinṅki maam ki ɔɔ maam bo m'asen kɔgɲ seese.**

²⁰ Bin num Kitap taad ɔɔ:

Ken debm taamooyi jaay bo tɔɔliṅ se, edin kɔɔɔ;

ɔɔ ken maane bo tɔɔliṅ le, edin 'kaaye.

Bin se, naai an kɔl maakiṅ ɔkɔṅ ki.†

²¹ Ɔṇte kɔṅki kusiṅ se asen ciri, num naase bo 'ciriṅki ute bεε ken naase aki tɔda.

13

*'Sookki tɔɔgge tu
(1Pr 2.13-17)*

* 12:19 Aak Dt 32.35. † 12:20 Gɔtn ese se taad ɔɔ k'tas naal poodo bo j'ɔmbiṅ don ki. Aak KKT 25.21.

¹ Tǎaggen ing do jeege tu paac se, 'sookǎeki. Taa tǎagge se paacn iino gǎtn *Raa ki ǎ kengen ǎorse utu do naan ki se kic ǎo Raa ǎo tǎndǎe. ² Taa naan se ǎo, debm baate sookn tǎagge tu se, kese aan gǎǎ naan baate tookn tǎdn nakn Raa maakin jen ro ki. ǎo jee baate sookn tǎagge tu se, nakn ǎn utu kaan dǎde ki. ³ Anum jee tǎdn nakn bǎe se, naade beer tǎagge tu eyo, num jee tǎdn nakn *kusiñ se ǎo, ken beer tǎagge tu. Ken naai jaay 'je beer tǎagge tu ey num, 'tǎd bǎe. Bin se naade ai tǎǎǎ. ⁴ 'Jeelki, tǎagge se naade se kaam ji Raa taa asen noogo gen tǎdn nakgen jiga. Ken naase jaay 'tǎdkiga kusiñ se, 'beerǎeki. Taa tǎnd ken Raa tǎndǎe se ǎer eyo, num naan tǎndǎe se taa an tǎdn naabiña gen dabar jee ken tǎdn nakn kusiña. ǎo ute ǎoobm se ǎo, Raa taad maak-taariñ do jeege tun tǎd nakgen jig eyo. ⁵ Ken bin num, 'sookki tǎagge tu, taa j'asen dabar sum eyo, num 'sookǎeki taa naase 'jeelki maakse ki naabǎe se ute ǎoobiña.

⁶ Taa naan se ǎo, naase 'lee ǎgǎeki miiri. ǎo jee ken k'tǎndǎe gen lee tiir gurs miiri gǎtse ki se, naabm ken naade lee tǎdn ute ǎoobiñ se, naade tǎdn gen Raa. ⁷ Jee se jaay nakn ken naade je ǎo j'ade kǎgse, ǎgǎdesiñki. *Jee tǎkn miirge se, 'tiir ǎǎǎeki nakǎe ǎo nakgen paacn gen kǎgǎ se, ǎgǎdesiñki. Tǎaggen ken ǎǎǎeki sook se, 'sookǎeki. Jeegeen aalǎeki kaal maak ki se aalǎeki maak ki kici.

'Jeki naapa

(Mt 22.35-40; 1Jn 3.11-23)

⁸ ǎnte kǎnki sǎe nam dose ki. Num sǎe ken 'tǎdn dose ki se, 'jeki naapa. Taa debm jaay je naapiñ se, kese *Ko Taar ken Raa ǎǎo Musa ki se, naan tǎd aasinga ute ǎoobiña. ⁹ Taa nakgen ken Raa taad ǎo gen tǎǎa ken ǎo: ǎnte 'kǎesn mǎnd nam, ǎnte 'kǎesn gaaba nam, ǎnte 'tǎǎl nam, ǎnte 'ǎoogñ nakñ nam, ǎnten 'ǎǎñ nakñ nam se. Taargen kuuy ǎǎ se kic paac kon ǎo ken ǎo: 'Je naapi aan gǎǎ roi mala.* ¹⁰ Anum debm je naapiñ se tǎdn *kusiñ eyo. Taa naan se ǎo, debm je jeege se, Ko Taar ken Raa ǎǎo Musa ki taad paac se, naan tǎd aasinga ute ǎoobiña.

'Daapki rose gen kaakñ kaam Isa

¹¹ Bin ǎo genaamge, 'tǎdki nakgen se taa naase 'jeelki kaadn ǎorsen ken j'ingki maak ki se. Taa kaadn j'anki kiin maakñ bijege tu se aanga. Taa kaadn ken Raa utu ǎǎe ǎaa asen kaaj se, ǎǎpǎ gǎǎǎ. Kaadn se, ǎǎk eyo aan gǎǎ kaadn ken j'utu j'aalki kaal maakjege do Isa ki ey sum. ¹² Nǎǎǎ deelga, gǎǎ ǎǎpǎ baata kiipi. Nakgen ken jeege lee tǎd maakñ gǎt ken ǎǎd se, ǎǎdki dose ro ki. 'Jeki nakgen ken j'an kudn ǎǎǎǎ maakñ gǎt ken wǎǎǎ. ¹³ K'j'ingki aan gǎǎ debm ken lee maakñ katara ki. ǎnte 'kǎski anki deel te gǎtiña ǎo ǎnte 'kaayki tǎtǎ kic anki deel te gǎtiña, ǎnte 'kǎeski naapa ren ren, ǎnte 'tǎdki nakñ ǎǎkǎnge, ǎnte 'mooyki te naapa, ǎo ǎnte 'tǎdki maak-kilimi do naapge tu. ¹⁴ Num ǎnki gaab tǎagse se 'tǎdn Mǎljege Isa *al-Masi. ǎnte jeki nakñ ken daa rose ǎo ǎǎǎ gen tǎdn nakñ maakse jea.

14

ǎnte 'kǎjki ǎǎǎ do genaage tu

(1Kǎr 4.3-5, 8.1-13, 10.23-33)

¹ Genaamge, jee maakjege tun ken ǎk tǎagǎ do ǎoobm *al-Masi ki ey se, ǎkǎeki jiga. ǎnte kǎjki ǎǎǎ do nakge tun naade lee saapiñ se. ² Maam je m'asen taada taa nakgen jeege lee ǎǎ. Jee mǎtinge se saap ǎo ǎk ǎoobo gen kǎsn nakgen ǎaa se paac. Num jee mǎtingen ǎk tǎagǎ ǎoobm Mǎljege tu ey se, ǎs daa eyo, naǎo lee ǎs kamb zǎere sum. ³ Debm ǎs daa se, ǎnte kaakñ genaam ken ǎs ey se aan gǎǎ debm naan aaliñ maak eyo; ǎo debm ǎs daa ey se, ǎnte kǎjn ǎǎǎ do genaam ken ǎs daa se. Taa naade paac se, *Raa ǎkǎega jiga. ⁴ Naai ara tap ǎo naña, jaay kǎjn ǎǎǎ ro deb ken tǎd naaba nam ki se? Ken naan jaay tǎd jig ey

* 13:9 Aak Ekz 20.13-17.

le melin bo an kaaka. Do naan se daar tooo, taa Melin Raa se ak tooo ken an kokin naan 'kohn kooc eyo.

⁵ Naan Raa ki se, jee metinge saap do biigen metinge se cir biigen kuuy; num gan jee metingen kuuy se, taad do naan Raa ki se, biige paac aas kaasa. Bin se, nana nana kic bo tedn aan gaa ken naan jeelin maakin ki mala mala. ⁶ Debm saap do bii metinge cir kengen kuuy se, ute saapin se naan *nook Meljege. Debm ken as daa se, naan kic tedn gen nookn Meljege, taa ken naan baa koo se, toom Raa. Debm ken baate koon daa se kic, naan tedn gen nookn Meljege, taa naan kic bo toom Raa. ⁷ 'Jeelki, maakjege tu se, nam tap bo ing gen don eyo do nam tap bo ooy gen don ey kici. ⁸ Taa naan se bo, ken j'utu j'ingki zere le, naaje j'ingki gen Meljege. Do ken j'aki kooy kic bo, j'aki kooy gen Meljege. Ken j'utuki zere lo j'ooykiga kooyo, naajege se k'gen Meljege. ⁹ Taa al-Masi se ooyga do duroga daan yoge tu do naan bo Mel jee utu ing zere do Mel jee ooyga kooy kici. ¹⁰ Naai tap bo nana jaay oj booro do genaai ki se? Do ter naai tap bo nana jaay aal genaai maak ki ey se? 'Jeelki, naajege paac se j'utu j'aki baa naan Raa ken utu ajeki kohn booro dojege tu. ¹¹ Taa naan se bo Kitap taad do:

Maam se, m'Raa zere do jeege paac utu 'baa kergn naanum ki do naade paac utu am nookn maam Raa.*

¹² Taa naan se bo, nana nana kic bo naan malin bo 'baa taadn taarin naan Raa ki.

¹³ Bin se, j'onte kohn booro do naapge tu. Naase onte 'tedki nakn ken 'ted genaase 'koocn doobm al-Masi ki ey le ken an gaasn gen tedn bee. ¹⁴ Anum aan gaa maam te Meljege Isa k'tedga kalan se, maam m'jeel maakum ki, nakn koon jaay ken tuj debkilimi naan Raa ki se, goto. Num ken debm jaay aak nakn koo se aan gaa nakn an tujn naan Raa ki num, onte koo. ¹⁵ Ken taa koo jaay naai tujn maakn genaai se, kese naai ak maakje don ki eyo. 'Jeele, al-Masi se ooyga taa naana, bin num taa koo se, onte 'kutn genaai. ¹⁶ Nakn ken naai saap do jiga se, on jee kuuy kic bo an kaakin aan gaa nakn jiga. ¹⁷ *Maakn Gaar Raa se, on ute nakn koo do ute kaay eyo. Num maakn Gaar Raa se je nakn ute doobina, lapia do maak-raapm ken *Nirl Salal lee edjeege tu. ¹⁸ Debm doobm al-Masi ki jaay tedn naabm ese se, naan taal Raa ki do jeege paac toomina.

¹⁹ Bin num j'aayki kaamjege gen je lapia ute naapa; k'tedki nakn ken ajeki noogo j'aki ziidn baa ute naanjege doobm al-Masi ki. ²⁰ Taa koo se, onte tujn naabm Raa. Deere, nakn koon tuj debkilimi naan Raa ki se goto, nabo taa koo sum bo, 'ted genaai 'koocn doobm al-Masi ki num, onte koon koon se. ²¹ Bee ki se, nam onte ted nakn ken 'ted genaon koocn doobm al-Masi ki: taa naan se bo onte koon daa, onte kaay toto do onte tedn ne dim kuuy ken 'tedn genaai koocn doobm al-Masi ki. ²² Nakn ken naai jeel maaki ki se, 'boobina. On nakn se 'tedn daan naai ki ute Raa sum. Taa naan se bo, debm ken ted naka jaay maakin naaj eyo do jeel nakn naan ted se jaay jiga se, naan se maakin raap aak eyo. ²³ Num debm ted naka jaay maakin naaj do ki do jeelin nakn naan ted se jig ey se, booro utu koocn don ki, taa naan maakin naaj naaja ute naan se kic bo naan as tap. Bin num nakgen k'ted paac jaay, ken k'jeelinki maakjege tu do k'naajki do ki do k'tedinkiga num, kese k'tedkiga *kusina naan Raa ki.

15

'Jeki bee jeege tun kuuy kici

¹ Naajegen k'tooiki doobm *al-Masi ki se, k'serkki genaajegen ak tooo eyo gen king doobm *Raa ki se do j'onte jeki nakn ken ajeki taal naajege tu sum. ² Nana nana kic bo je nakn ken taal naapin ki taa an tedn bee do an noogin kohn doobm al-Masi se tooon baa ute naanina. ³ 'Jeelki, al-Masi se je te bee naan mala eyo, num aan gaa ken Kitap taad do: *Naajn ken k'naaji naai Raa se, kese k'naajum maama.** ⁴ Anum taargen ken k'raanjo do

* 14:11 Aak Eza 45.23 do 49.18. * 15:3 Aak KKR 69.9.

dəkiŋ maakŋ Kitap ki se, taa ajeki dooyo. Taargen se 6o kən ajeki kədn kaay kaama ə əjeki səl maakjege taa j'aki kənd dojege do Raa ki. ⁵ Ɔŋ Raa debm kədn kaay kaama ə debm səl jeege se, asen tədn aki kiŋg dəəkŋ taarse kalan aan gəə kən Isa al-Masi jen ro ki. ⁶ Bin jaay 6o, maakse 'tədn kalan ə mindse kic tədn kalan, naase aki *nookŋ Raa kən Bubm Məljege Isa al-Masi se.

⁷ Anum əkki naapa jiga aan gəə kən al-Masi əksen naase jiga se. Bin se aki kəl jeege 'nookŋ Raa. ⁸ 'Booyki m'asen taada: al-Masi jaay baado təd debm tədn naabm Yaudge se, taa nakŋ kən Raa taado buŋŋ Yaudge tu ə utu aden təd se, naaŋ təddesiŋga ute doobiŋa ə kəse je aden taadŋ ə Raa se naaŋ tuj ərmiŋ eyo. ⁹ Ɔə naaŋ baado se, taa jeege kən Yaudge ey kic 6o nookŋ Raa taa bεεŋa aan gəə kən Kitap taad ə:

Taa naaŋ se 6o, maakŋ jeege tun Yaudge ey se, maam m'utu m'ai təəmə;

əə maam m'utu m'kaar kaa taa m'nookŋ roi.†

¹⁰ Tər Kitap taad ə:

Naasen jee 6aa se paac se 'tədki maak-raapo

ute jee kən Raa bεεr təəddenga təədo əə naade tədga jee naange se.‡

¹¹ Ɔə tər daala Kitap taad ə:

Naasen paacŋ kən Yaudge ey se, 'təəmki Məljege Raa

əə əŋ jeege 6aa se paac, əŋ nooko.§

¹² Ɔə tər debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi kic taadga daala ə:

Deba utu ade teecŋ mətjil Jεε* ki se əə naaŋ se utu ade 6aa kəsn gaara do jeege tu paac

əə mətjil jeege do naaŋ ki paac utu kənd dode doŋ ki.†

¹³ Ɔŋ Raa kən təd jeege ənd dode doŋ ki əə kən naase aalki maakse doŋ ki se, asen kədn maak-raap dēna ute lapia. Taa naaŋ se 6o, ute təəŋŋ *Nirl Salal se, naase aki kənd dose paac doŋ ki.

Pəl taad mətŋ naabiŋa

(2Kər 10.13-18)

¹⁴ Genaamge, maakum ki se maam m'jeele naase se jeege kən lee təd nakgen bεε. Ɔə taar mət ki se kic, naase 'jeel əkkiga mətŋa. Ɔə naase se, aaskiga gēn dējŋ naapa. ¹⁵ Na6o maakŋ maktub kən m'raaŋsen ese se, nakgen mətŋe se maam m'taadŋenoga mətŋ tal, taa naase aki saapm do nakge tun kən naase 'jeeliŋkiga jeele. Ɔə kən əlum jaay m'taadŋen mətŋ nakgen se tal se, taa bεε Raa kən tədum se, ¹⁶ m'tədga debm tədn naabm Isa *al-Masi daan jeege tun Yaudge eyo. Maam m'əd rom paac gēn taadŋ Labar Jiga gēn Raa se jeege tu, taa jee Yaudge ey se kic 6o 'kaal maakde doŋ ki əə bin se, naade tədn gəə *sərŋ kən təəl Raa ki. Ɔə kən tədde jaay naade təd jee Raage se, kəse *Nirl Salal. ¹⁷ Taa naaŋ se 6o, maam kən m'tədga kalan ute Isa al-Masi se, maakum raap do naabum kən maam m'təd Raa ki. ¹⁸ Anum maam se m'je m'kuun maan dīm ey sum, num m'je 6o m'taadŋ nakŋ kən al-Masi təd ute doobm maama kən taa jeege Yaudge ey se tookŋ taar Raa. Ɔə naabm se, naaŋ tədŋ ute naabum kən maam m'tədə əə ute taarum kən maam m'taada, ¹⁹ əə ute təəŋŋ Nirl Salal se, naaŋ əlum m'tədn nakŋ-kəəbge ute nakgen deel doa. Bin 6o gətə 6aa se paac, maam m'taadga Labar Jigan gēn al-Masi se paac jeege tu, m'baago maakŋ gεgεr kən Jeruzalem ki bini m'aan taa naaŋ kən Iliri ki. ²⁰ Na6o maam se daayum m'je taadŋ Labar Jigan gēn Isa al-Masi se, gətŋ kən k'taad te ro al-Masi ey bərtə. Anum jee kən booyga booy taar gēn jee dooygen kuuy se, maam m'je m'6aa gətŋ ese ey sum, taa maam se m'je tədn naab eyo do naabm gēn deb kuuy ki. ²¹ Taa naaŋ se 6o, maam m'təd aan gəə kən Kitap taada:

Jee kən booy j'əəsdε te maaniŋ ey se, naade utu əŋ kaaka.

Ɔə jeege kən booy te taariŋ ey se lε, naade utu booy kəkŋ taariŋa.‡

† 15:9 Aak KKR 18.49. ‡ 15:10 Aak Dt 32.43. § 15:11 Aak KKR 117.1. * 15:12 Jεε se bubm Gaar *Daud.

† 15:12 Aak Eza 11.10. ‡ 15:21 Aak Eza 52.12.

¹⁴ 'Tɛdki tɔɔsɛ Asynkrit ki, Plegon ki, Ermes ki, Patrobas ki, Ermas ute genaangen ute naan se kici. ¹⁵ 'Tɛdki tɔɔsɛ Pilolog ute Juli ki ɔɔ Nere ki ute genaang mɛnd Olympas ɔɔ jee Raagen paacɔn utu ing te naade se kici.

¹⁶ Ken 'baaki ba tɛdn tɔɔsɛ se, 'baam 'tɔkki naapa ɔɔ aayki ciil naapge. Eglizgen paacɔn gen al-Masi ken gɔtn ara se, tɛdsen tɔɔsɛ.

Dejn Pɔl ken kaam mɔɔtn

¹⁷ Genamge, 'booyki m'asen taada: ɔndki kɔndɔ ute jee ken gaan jeege ɔɔ iig jeege doobm *al-Masi ki se. Jee se taar ken k'dooyse jaay naase 'tookki do ki se, naade se, took do ki eyo. ɔɔdki dose dɔkɔ rode ki! ¹⁸ Taa jee se naade tɛdn naabm Mɛljege al-Masi eyo, num naade saap bo do maakde ki sum. Naade lee taadɛn taar nijim ute taargen ken tɔɔl jeege tu ɔɔ ute taargen se naade lee dɛrl jeege ken jeel mɛt nakgen ese se eyo. ¹⁹ Jeege paac jeele, naase se 'tookki taar Mɛljege. Taa naase se maam maakum raap aak eyo. Maam m'jese naase aki tɛdn jee jeel-taarge gen jeel tɛdn bɛɛ, ɔɔ bɛɛ ese se, *kusiɔn cɔkɔ kic bo ɔnte deepmsiɔki. ²⁰ Raa ken debm kɛdn lapia jeege tu se, ɔɔpga baata *Bubm sitange se naan utu aano tɛrɛcɔn tɔɔgiɔn mɛtn jese ki.

ɔn Mɛljege Isa se asen tɛdn bɛɛna.

²¹ Timote ken k'tɛdn naaba kalan se tɛdsen tɔɔsɛ. ɔɔ Lusius, Jason ɔɔ Sosipater ken taasumge se kic, tɛdsen tɔɔsɛ.

²² ɔɔ maam Tertius, ken Pɔl ɔlum raan maktubm ara se kic, m'tɛdsen tɔɔsɛ ute ro Mɛljegen ken tumjekiga k'tɛdkiga kalan se.

²³ Gayus kic bo tɛdsen tɔɔsɛ; maam Pɔl se, naan bo debm ken ɔkum been ki ɔɔ jee *egliz ki kic bo lee tus gɔtiɔn ki kici. Erastn ken debm bɔɔb gursn gen gɛgɛr se kic, tɛdsen tɔɔsɛ ɔɔ Kartus genaaje kic bo, tɛdsen tɔɔsɛ.

²⁴ [Naase paacki se, ɔn Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛna. *Amin.]*

**K'nookki Raa*

²⁵ K'tɔɔmki Raa! Taa Raa se naan ɔk tɔɔgɔ ɔɔ ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se, asen tɛdn naase aki kɔkɔ doobm al-Masi se tɔɔgɔ. Taa do dɔkiɔn se mɛtn taar se, *Raa taad te mɛtiɔn jeege tu eyo, ²⁶ num bɔrse ute taargen ken jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do dɔkiɔn se, naan taadga mɛtn taar se toodga tal. Bin bo Raa ken Daayum se ɔl k'taadga mɛtiɔn jeege tun ba se paac taa naade kic paac kɔn doobm gen tookɔn kaal maakde don ki ɔɔ tookɔn taariɔna.

²⁷ 'Tɔɔmki Raa ken kaliɔn ki sum bo debm jeel-taara se, ɔɔ daayum daayum k'nookiɔnki ute ro Isa al-Masi! *Amin.

* **16:24** Maakɔn Kitapge tun do dɔkiɔn se, mɛtiɔnge maakde ki se, bersen ara se, gɔtɔ.

Maktubm deet deetn ken Pōl raan̄iñ eglizn Kōrint ki Kupm mētn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deetn ken Pōl raan̄iñ eglizn Kōrint ki

Eglizn ken maakñ gēger Kōrint ki se, Pōl 60 ɔndiñ kaad ken naan̄ ingo merte gen k-dige gen tēdn naabm Mēljege Isa. Maakñ gēgerge tun ken taa naan̄ Grēkge tu se, gēger Kōrint se k'jeel jeel gōtiña. Naan̄ ɔk maala taa gōtn se ɔk gōtn daar markabge se gōtɔ kaam dio. Anum gēger Kōrint se ɔk bulge ute jee daayge dēna. Dēn jeege se ing tēdn nakgen gōrdio. Kaad ken naane se, jee Kōrint ki se, uuno saapm jeegen kuuy 60 lee 6aano ɔɔ uun doobm raadege dēna. Dēn jee al-Masigen Kōrint ki se, teeco maakñ jeege tun ese se kici. Pōl booy labar jee al-Masigen Kōrint ki (1.11 ɔɔ 7.11) ken aak king jee Kōrint se ɔɔ kingden ute jee uun doobm raagen kuuy se, ɔlden saapa ɔɔ tōnd mēta dēna do taarge tun se. Taa naan̄ se Pōl maakñ maktubiñ deet deet se, raan̄ tēlden do taardege tu se.

Pōl ɔl tōasiñ eglizn Kōrint ki

¹ Ken ara maam Pōl 60 m'raan̄sen maktubm se ute genaajege Sostēn. Maam se *Raa 60 dan̄umo gen tēdn *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi aan̄ gōɔ ken naan̄ maakiñ jen ro ki. ² Maktubm se, maam m'raan̄sesiñ naase jee *egliz ken gen Raa ken maakñ gēger ken Kōrint ki. Ute doobm Isa al-Masi se, Raa tēdsenga tēdkiga jee *salal. ɔɔ Raa dan̄seno se, taa aki tēdn jee naan̄ge ute jee gōtn 6aa se paacñ ken lee eem ro Mēljege Isa *al-Masi. Isa se naan̄ 60 Mēlde ɔɔ Mēl naajege kici. ³ ɔñ Bubjege Raa ute Mēljege Isa al-Masi asen tēdn bēede ɔɔ asen kēdn lapia.

Pōl tōom Raa taa jee Isa al-Masigen Kōrint ki

⁴ Daayum maam m'tōom Raa taa naase, taa bēe ken naan̄ tēdseni ute doobm Isa *al-Masi se. ⁵ Deere, dōokñ ken naase 'dōokkiga tēdkiga kalan̄ ute al-Masi se, Raa ēdsenga nakgen bēe dēn aak eyo, ken tap ki se tēdsenga 'jeelkiga taadn̄ Taar Raa ɔɔ ēdsenga jeel nakge paac. ⁶ Taar ken naaje k'taadsen gen al-Masi jaay naase 'booyki sum se, naase ɔkinkiga maakse ki tōogɔ. ⁷ Bin 60, nakgen paacñ ken Raa ēd jeenge tu se, naase kic ɔñkiga naasen ken ing aakki kaak kaam Mēljege Isa al-Masi ken utu adē teecñ naanse ki pirsil se. ⁸ Raa se naan̄ 60 debm ken asen kēdn tōogɔ bini aki kaan̄ do taar tōoliñ ki. Bin 60 6ii ken Mēljege Isa al-Masi adē 6aa se, j'kōñ ne dīm aak kus rose ki eyo. ⁹ Deere, Raa se naan̄ tuj ɔrmiñ eyo, naan̄ 60 debm ken dan̄seno, taa aki tum tēdn kalan̄ ute Gooniñ Isa al-Masi ken Mēljege se.

*Jee *eglizn Kōrint ki tɔp naapa*

¹⁰ Borse genaamge, ute ro Mēljege Isa al-Masi se, m'eemsen nōɔ mēse ki m'ɔɔ: ɔñte 'tɔpki naapa, na6o naase 'paacki ɔkki taarse kalan̄. 'Tumki ute naapa, ɔñki maakse 'tēdn kalan̄ ɔɔ saapse kic 60 ɔñiñki 'tēdn kalan̄. ¹¹ Deere genaamgen doobm *al-Masi ki, jee maakñ 6ee Klɔε* ki 6aado taadum ɔɔ maakñ kingse ki se, naase se taarse ɔk mētn naap eyo. ¹² Num do taar ken se 6o, maam m'je m'asen taadn̄ mētiña: maakse ki se, deb kalan̄ taad ɔɔ: maam se m'debm Pōl, debm kuuy deek ɔɔ: maam se m'debm Apɔls, ɔɔ debm kuuy taad ɔɔ: maam se m'debm Piεr, ɔɔ debm kuuy kic deek ɔɔ: maam se lε m'debm al-Masi. ¹³ 'Saapki tu al-Masi se, j'an̄ kōñ nigñ ne? Maam Pōl 60 ken k'tup k'tōolum ro kaag ki taa naase se la? Lɔ *k'batizseno se ute ro maam m'Pōlla? ¹⁴ Maam m'tōom Raa, taa maakse ki se, jeegen maam m'batizdeno se, Krispus ute Gayus sum. ¹⁵ Taa naan̄ se 6o, nam maakse ki se 'kōñ deekñ ɔɔ naase se k'batizseno ute ro maam Pōl. ¹⁶ Waay, tēdumga dirigi. Deere, maam m'batizoga jee maakñ 6ee Stepanas ki kici. M'jeel ey jaay ey num m'batizo te nam

* **1:11** Klɔε se daan naane mend tēdn suukñ ken lee daan gēger Kōrint ute gen Epez ki.

kuuy ey sum. ¹⁷Taa al-Masi se, ɔlumo gɛn batizn jeege eyo, num gɛn taadn Labarin Jiga se ɔo jeege tu. Ɔo taarin se, maam m'an taadn ute taar nijim kɛn jeege booyin aan gɔɔ gɛn debm jeel-taar lee taad se eyo, taa kɛn maam jaay taad ute jeel-taar gɛn jikilimge sum num kooy al-Masi ro kaag ki se, 'tɛdn nakn cɛɛ.

*Jeel-taar Raa se j'ɔɔn gɔtn *al-Masi ki*

¹⁸Deere, jee iig kiig se, taar kɛn k'taadn gɛn Isan ooy do kaag ki se, kɛse naade aakin aan gɔɔ taar jee dɛrlge. Num gan naajegen j'aajki kaaj se ɛ, taar se ɔo kɛn taadjeki tɔɔgn Raa. ¹⁹Taa maakn Kitap ki se Raa taad ɔɔ:

*Jee jeel-targe se, jeel-tarde se maam m'utu m'an daara;
ɔɔ mɛɛkdege se ɛ, maam m'utu m'an tɛdn 'tɛdn gɔtɔ.†*

²⁰Bin num gɔtn se jee jeel-targe se, tap ɔo taadn ɔɔ di? Ɔo jee jeel taad tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage se kic ɔo taadn ɔɔ di? Ɔo jee jeel doobm taadn taargen maakn *duni kɛn ɔɔse se taadn ɔɔ di daala? Taa Raa se, jeel-taar gɛn jikilimge ɔk se, naan tɛdn tɛdga nakn jee dɛrlge. ²¹Deere, jikilimge, ute jeel-taar kɛn naade ɔk paac se kic ɔo, jeel-taar Raa se naade ɔn jeel ɔk te mɛtin eyo. Taa naan se ɔo, Raa uunoga doa gɛn kaajn jee kɛn aal maakde do Labar Jigan kɛn k'lee k'taadn se ɔɔ taar se jee kuuy aakin aan gɔɔ taar jee dɛrlge. ²²Jeegen Yaudge se je kaakn nakn-kɔɔbgen iino gɔtn Raa ki ɔɔ jee Grekge se ɛ, naade je doobm kɛn an jeel-taara. ²³Gan naaje se, k'taad jeege tu j'ɔɔ al-Masi kɛn Raa taadn se ɔo k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki: kɛse ɔo taar kɛn tuj maakn Yaudge ɔɔ jeegen Yaudge ey se ɛ aakin taar ese se, taar jee dɛrlge. ²⁴Num gan jee kɛn Raa danɔeno maakn Yaudge tu ey ɛ maakn Grekge tu se, gɛn naade ki se, al-Masi se naan ɔo tɔɔgn Raa ɔɔ jeel-taar gɛn Raa ki kici. ²⁵Taa nakn kɛn Raa tɛd jaay jeege aakin aan gɔɔ nakn jee dɛrlge se, ute naan se kic ɔo, naan jeel-taara cir jeel-taar jikilimge ɔɔ nakn Raa tɛd jaay jeege aakin aan gɔɔ naan ɔk tɔɔg ey se ɛ, naan tɔɔg cir tɔɔgn jikilimge.

²⁶Genaamgen doobm al-Masi ki, 'saapki tu kaad kɛn Raa danɔeno se kɛn gɛn jikilimge tu sum num, maakse ki se naase ɔkki jee jeel-targe se, dɛn eyo. Ɔo jee tɔɔg kic ɔo, naase ɔkki dɛn eyo. Ɔo jeegen k'jeel jeel gɔtde maakn ɔeedege tu kic ɔo naase ɔkki dɛn eyo. ²⁷Anum Raa se bɛɛr tɔɔdo jeegen kɛn jikilimge aakden aan gɔɔ jee dɛrlge se ɔo taa 'kɔl jee jeel-targe se, sɔkɔnɔ aden tɔɔɔ; ɔɔ jeegen kɛn jikilimge aakden aan gɔɔ jeegen ɔk tɔɔg ey se, Raa bɛɛr tɔɔdɔeno se taa 'kɔl jeegen ɔk tɔɔg se, sɔkɔnɔ aden tɔɔɔ. ²⁸Raa bɛɛr tɔɔdo jeegen kɛn jikilimge aakden jeegen tɔɔl sɛr eyo, j'aalden maak ki eyo ɔɔ j'aakden aan gɔɔ nakn gɔtɔ se, bin ɔo ute doobm naade se, jee kɛn tɛd rode magal magal se, Raa aden tɛdn naade se 'tɛdn jee rɛn rɛn. ²⁹Raa tɛdn naan se taa nam nam 'kɔn tɔɔm rɔn naanin ki eyo. ³⁰Deere, naase se Raa dɔɔksenga ute Isa al-Masi ɔɔ jeel-taar naajegen kɛn iino gɔtn Raa ki se, naan ɔo al-Masi se. Ɔo al-Masi se naan ɔo tɛdjekiga k'tɛdkiga jeegen aak bɛɛ naan Raa ki ɔɔ bɛɛr tɔɔdjekiga k'tɛdkiga jee naange ɔɔ naan ɔɔdjekiga dojege maakn *kusin ki. ³¹Taa naan se ɔo Kitap taad ɔɔ: *Debm jaay je tɔɔm rɔn num, n'tɔɔm rɔn do nakge tun Mɛljege tɛda.‡*

2

*Pɔl taad Taar *Raa jeege tun Kōrint ki*

¹Genaamge, kɛn maam jaay m'ingo gɔtse ki taa m'asen taadn *nakn kɛn Raa ɔyinga kɔy taad te mɛtin jeege tu ey se, maakn taarumge tu se, maam m'taadsen te taargen ɔnɔ ɔnɔ eyo ɔɔ ute jeel taargen deel do eyo. ²Num maakse ki se, maam m'uunoga doa m'je jeel dim kuuy eyo, nakn kɛn maam m'je jeel se, Isa *al-Masi ɔɔ Isa al-Masi se ɔo k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki se. ³Kɛn maam m'ingo gɔtse ki se, maam m'naam m'ok rom se tɔɔgum baata, maam m'beere ɔkuma ɔɔ rom ook marga jɛg jɛg. ⁴Taar kɛn maam m'taadseni ute dooy kɛn maam m'dooseno se, m'taadseni se ute jeel-taara kɛn jikilimge lee taadn nijim

† 1:19 Aak Eza 29.14. ‡ 1:31 Aak Jer 9.23.

se eyo, num ganj maakŋ taar kēn maam m'taadsen se, kēse *Nirl Raa ɓo taad tōogŋa. ⁵ Bin ɓo, kaal maakŋ naase aalki se, 'tēdn do jeel-taar jikilimge tu eyo, num do tōogŋ Raa ki.

*Jeel-taar kēn *Nirl Raa ɛdjeege tu*

⁶ Anum kēse ɓo jeel-taar kēn naaje k'dooy jee al-Masigen kēn jeel ɔkga kɔk ɗoobm Mɛljege. Jeel-taar ese se gēn do *duni ara ute jeege ɔk tōogŋ inŋ do jeege tun do duni ki ara ki eyo, naade se ɓo kēn utu 'kut se. ⁷ Naaje k'dooy jeege ute jeel-taar Raa ese se kēn jikilimge jeel mētiŋ eyo taa taar se Raa ɔydesiŋoga kɔyo. Ey num Raa se kaad kēn naan aalo te do naan ey ɓɔrt se ɓo, naan uunoga kuun doa taa ajeki kēdn jeel-taarŋa gēn kēnd maakŋ *nookiŋ ki. ⁸ Ɔo jeel-taar se maakŋ magalge tun inŋ do jeege tu se nam kalan tap ɓo booy ɔk te mētiŋ eyo. Ey num kēn naade jaay booy ɔkoga kɔk mētiŋ num, Mɛljegen k'nookiŋ se, naade an kɔŋ tupm tɔl ro kaag ki eyo. ⁹ Num ganj aan gɔɔ kēn Kitap taada: *Nakŋ se nam ɓii kalan aakiŋ te ute kaamiŋ eyo*

ɔɔ booyiŋ te ute biŋ eyo

ɔɔ nam saap aan te do ki ey kici,

nakgen se Raa tēnd ɗaapiŋoga ɗaap jeege tun jena.*

¹⁰ Deere, nakgen se te ɗoobm Nirl Raa se, Raa taadjekiga mētiŋ toodga tal. Taa *Nirl Salal se jeel nanj nakge paac bini nakŋ maakŋ maak-saap Raa ki kici. ¹¹ Saapm debkilimi se tap ɓo, nanja jeele? Gɔtɔ! Kēn jeel saapm debkilimi se, naan maliŋ sum. Ɔo Raa kic ɓo nam jeel saapiŋ eyo; kēn jeel saapiŋ se, Nirl naan maliŋ sum. ¹² Anum Nirl naajege k'j'ɔkki se gēn do duni ara ki eyo, num Nirl kēn naajege k'j'ɔkki se iŋo gɔtn Raa ki. Ute naan se ɓo naajege k'jeelki bεε kēn Raa tēdjeki ute maraadiŋ se. ¹³ Taargen naaje k'taad jeege tu se, ute jeel-taar kēn jikilimge lee dooy jeege se eyo, naɓo naaje se k'dooy jeege ute jeel-taar kēn Nirl Raa ɛdjeni. Naaje k'taad mētn nakgen iŋo gɔtn Nirl Raa ki jeege tun kēn ɔk Nirl ese se.

¹⁴ Goon debkilim ɔnd don do saapm naan maliŋ ki sum se, 'kɔŋ tookŋ do nak kēn iŋo gɔtn Nirl Raa ki eyo. Naan aakiŋ aan gɔɔ nakŋ jee dɛrlge ɔɔ naan ɛ, ɔŋ aasiŋ gēn booy kɔkŋ mētiŋ eyo, taa nakgen bin se, Nirl Raa kaliŋ ki sum ɓo 'taadŋ tɔkŋ mētiŋ jeege tu.

¹⁵ Num ganj debm ɔk Nirl Raa se, naan aak ɔk mētn nakge paac. Ɔo naan maliŋ ɛ, nam kuuy an kɔŋ kɔŋŋ ɓɔɔɔ don ki eyo. ¹⁶ Aan gɔɔ Kitap taad ɔɔ:

Saapm Mɛljege se tap ɓo nanja jeele ɔɔ nanja tap ɓo ɗejinoga?†

Anum naajege se j'ɔkki saapm gēn *al-Masi se maakjege tu.

3

Jee tēdn naabm Raage

¹ Deere gēnaamge, maam m'ɔŋ m'aasiŋ te eyo kēn m'taadsen taadŋ naase ki aan gɔɔ jee kēn ɔk *Nirl Raa. Naase se inŋki aan gɔɔ jee do *duni ki ɔɔ aan gɔɔ gaangen sεεmε kēn ɗoobm *al-Masi ki, taa naan se ɓo maam m'taadseni. ² Maam se m'ɛdseno kɔsn deer eyo, naɓo m'ɛdseno si sum. Taa kɔsn deer se, naase anki kɔŋ kaas eyo. Ɔo ɓɔrse kic ɓo m'jeele, naase anki kɔŋ kaasn gēn kɔsn kɔsn kēn deer se eyo, ³ taa naase se inŋki aan gɔɔ jee do duni ki. Taa naase ɔkki maak-kilimi do naapge tu ɔɔ 'tēdki dεkεŋε ute naapa kēse je taadŋ ɔɔ naase se inŋki aan gɔɔ gēn jee do duni ki, ɔɔ kingse se tec aan gɔɔ gēn jikilimgen ɓaa se paac ey ne? ⁴ Kēn naase jaay deb kalan taad ɔɔ: maam ara m'debm Pɔl ɔɔ deb kuuy taad ɔɔ: maam ara ɛ m'debm Apɔlɔs, nakŋ naase inŋ 'tēdki se, kēse tec gēn jikilimgen ɓaa se paac ey ne?

⁵ Apɔlɔs tap ɓo nanja ɔɔ maam Pɔl ɓo nanja? Naaje se k'jee tēdn naabm Raage sum ɔɔ ute ɗoobm naaje se ɓo, naase 'took aalkiga maakse do al-Masi ki. Ɔo naaje se, nanja nanja kic ɓo tēdn naabm kēn Mɛljege ɛdŋo kaam jiŋa. ⁶ Anum maam se m'ɔɔco, Apɔlɔs debm ɔyŋo maane, num ganj debm tēdiŋ teep se, naan *Raa. ⁷ Bin ɓo debm ɔɔco ute debm

* 2:9 Aak Eza 64.3. † 2:16 Aak Eza 40.13.

kooɣ maane se, naade se paac ak nook eyo. Naɓo ken ak nooko cir paac se, Raa ken tediŋ teep se. ⁸ Debm kooɔ ute debm kooɣ maane se, naade aas kaasa ɔ naŋa naŋa kic ɓo Raa utu aŋ kooŋ dal dubar naabiŋ ken naaŋ tɛda. ⁹ Taa naaje se k'tediŋ naaba tɛɛ ute Raa ɔ naase ɓo 'tedkiga aan goo maakŋ-gotŋ gen Raa ɔ aan goo bee ken Raa utu iiniŋ kiini.

¹⁰ Ute bee ken Raa tɛdum se, maam m'ɔndga metn bea aan goo debm tirdi. ɔ debm kuuy se iin do ki. Naɓo naŋa naŋa kic ɓo, ɔnd kɔndɔ ute raay ken naaŋ 'kiin do ki se. ¹¹ Bere, metn bee se, j'uunga kuun metiŋa. ɔ nam ɔnte kuun metn bee kuuy. Metn bee ken maam m'taadsen se ɛ, Raa ɓo uuno metiŋa ɔ metn bee se, naaŋ ɓo Isa al-Masi. ¹² Do bee ken j'uun metiŋ se, jee metiŋge 'kiin do ki ute daab, ute pudda ɔ ute kogen jiga jiga ɔ jeege kuuy 'kiin do ki ute kaagge, ute mumburu ɔ ute tɔɔɔ. ¹³ Num gaŋ bii ken Raa 'kojŋ bɔɔɔ do jeege tu se, naŋa naŋa kic ɓo naabiŋ ken naaŋ tɛd se utu 'toodŋ tal. Taa bii se 'tediŋ aan goo poodŋ ken ɔɔy daab nakge se ɔ bii ken se ɓo naŋa naŋa kic ɓo 'kaakŋ jeel naabiŋ ken naaŋ tɛdo. ¹⁴ Debm jaay naabiŋ naaŋ tɛd se ɔŋ ɔs te pood ey num, naaŋ se Raa aŋ kooŋ beɔiŋa. ¹⁵ Num debm jaay naabiŋ naaŋ tɛd se ɔsga poodo num, naaŋ se 'kiin ute jiŋa. Naaŋ maliŋ se 'kooŋ kaaja naɓo aan goo debm ken k'naak k'j'ɔdiŋ don maakŋ pood ki.

¹⁶ Jeelki, naase se ɓo 'bee gen Raa. ɔ Nirl Raa se utu inŋ maakse ki. ¹⁷ *Bee Raa ese se jaay debm tɔkinga num, naaŋ kic Raa aŋ kutu. Taa bee Raa se naaŋ *salal ɔ bee Raa ese se, taad ute naase.

¹⁸ Bin se, nam ɔnte kaan roŋ dala. Maakse ki se jaay debm saap ɔ naaŋ debm jeel-taara aan goo jee jeel-taargen do duni ki ara num, bee ki se, n'ted roŋ debm derle naan jeege tu ɔ bin jaay n'tediŋ debm jeel-taar mala mala. ¹⁹ Taa jee jeel-taargen do duni ki ara se, Raa aakden naaniŋ ki se aan goo jee derlge. Taa naaŋ se ɓo Kitap taad ɔ: *Jee ak jeel-taar do duni ki sum se, Raa takde do metekde ki**. ²⁰ Ter Kitap taad daala ɔ: *Jee ak jeel-taar do duni ki sum se, Meljege Raa jeel saapde ɔ saapm naade se, naaŋ jeeliŋ saapm tɔal ser eyo.*† ²¹ Bin num nam ɔnte tɔom roŋ ute nakŋ ken jikilimge lee tɛda. Taa nakge paac se 'gen naase: ²² maam Pɔli, Apɔlɔsi, Pieri, duni ɓorse, nakŋ ken utu kaan do kingjege tu ey ɛ do yojege tu ɔ nakgen 'kaan maakŋ kingjege tun ɓorse ey ɛ ken 'tediŋ naan ki se, nakgen se paac se 'gen naase. ²³ Taa naase se 'tedkiga gen al-Masi ɔ al-Masi se ɛ naaŋ gen Raa.

4

Naaje se k'jee kaan naabm al-Masige

¹ Tap ki num, aakjeki, naaje se ɛ, k'jee tediŋ naabm al-Masige ɔ nakŋ *Raa ken ɔyiŋga kooɔ ken jeege jeel metiŋ ey se, Raa ɛdjesiŋga kaam jije taa j'aŋ taadiŋ jeege tu. ² Anum debm j'ediŋga naka kaam jin se, n'ɔnte tujŋ ɔrmiŋ do ki. ³ Maam se ɔlum eyo ken naase ɓo amki kojŋ bɔɔɔ dom ki, ey ɛ ken jee kojŋ bɔɔrge ɓo am kojŋ bɔɔɔ dom ki. ɔ maam mala kic ɓo, m'kojŋ bɔɔɔ dom ki eyo. ⁴ Deere, maakum ki se, m'jeele maam se m'tuj te diŋ eyo. Naɓo keese am kooŋ daapm taarum eyo. Anum debm ken am kojŋ bɔɔɔ dom ki se, Meljege. ⁵ Taa naaŋ se ɓo ken kaadiŋ j'ɔndiŋ jaay aan te ey se, ɔnte 'kojki bɔɔɔ do nam ki, anum 'booyki Meljege ade ɓaa jaayo. Naaŋ ɓo nakŋ ken j'ɔyiŋga kooɣ maakŋ got ken ɔd se, naaŋ utu aŋ kooɔn 'toodŋ tal. ɔ taar ken maakŋ jikilimge tu se, naaŋ utu aŋ kooɔn 'toodŋ tal kici. Jaay ɓo, naŋa naŋa kic j'aŋ tɔomiŋ do naabiŋ ken naaŋ tɛda. ⁶ Taa naaŋ se ɓo genaamge, ken ɔlum jaay m'taad taa Apɔlɔs ute maam mala se, taa ute nakgen naaje k'ted se ɓo asen dooyo ɔ bin se naase aki kooŋ deel do taar ken Kitap taad se eyo. Bin se naŋa naŋa kic ɓo ɔnte magal roŋ gen beer kuun deb kalan ɔ deb kuuy se naaŋ aŋ kooɔn kundu. ⁷ Anum naai tap ɓo 'ted roi jukuɔdum se gen di? Nakŋ naai ak se ɛ, Raa ɓo ɛdi. ɔ nakŋ ken jaay j'ediŋ kɛd sum se, gen di jaay naai 'magal roi aan goo Raa ɓo ɛdiŋ ey se? ⁸ Naase 'saapki ɔki nakŋ maakse je paac ɓo, ɔniŋkiga ɔ naase ɓo 'tedkiga jee nak denge ɔ naase ɓo 'tedkiga gaariŋge ɔ naaje ɛ, k'gaariŋge eyo! Maam m'je se

* 3:19 Aak Jb 5.13. † 3:20 Aak KKR 94.11.

kēn naase 60 gaaringe deer num, ɔ̄ ute naan̄ se naaje kic j'kōsn gaara bōrse ute naase. ⁹Maam m'saapm m'ɔ̄ naajen *jee kaan̄ naabm Isage se, Raa tēdjen k'tēdga mētn jeege tu aan gōɔ jee kēn k'tōkde gēn ɔ̄aa tōɔɔ. Aan gōɔ naade se Raa ɔ̄nje naaje kic do *duni ki se j'aakjen mētje naan̄ *kōdn̄ Raage tu ɔ̄ naan̄ jikilimge tu. ¹⁰Taa *al-Masi se, naaje j'aakje aan gōɔ jee dērlge, num gan̄ naasen kēn 'dōkkiga ute al-Masi se ɛ, jeege aaksen naase se 'tēdkiga jee jeel-taarge! Naaje se j'aakjen aan gōɔ jee ɔk tōɔg eyo ɔ̄ naase ɛ, jeege aakse naase se jee ɔk tōɔgɔ! Naase se jeege aalsen maak ki, naɔo naaje se ɛ, nam tap 60 aaljen maak ki eyo! ¹¹Bini bōrse kic 60a ute maane utu tōɔljen tōɔl rōk. Kal tuusje kic 60 utu daayjen daaye ɔ̄ jeege utu 'lee dabarjen dabara ɔ̄ naaje j'utu k'lee lee wari rōk. ¹²Naaje k'dabar k'tēdn̄ naaba ute jije jaay 60 k'j'ɔ̄ɔ. Jeege naajje ɔ̄ naaje k'j'ɔ̄ɔdden 60oro. K'dabarje kic 60 naaje k'j'aay kaamje k'j'aasiṅa. ¹³Naaje se, jeege lee taadjen taar iṅg kus roje ki ɔ̄ naaje k'taad̄jeege tun se ute taar nijim̄ kēn ɛdden kaay kaama. Bini bōrse kic 60 jikilimgen duni ki se, aakjen naaje se aan gōɔ idikṅ roa ɔ̄ aan gōɔ nakṅ do danos ki.

Jee Kōrint ki se Pōl jede aan gōɔ gēninge

¹⁴Kēn ɔ̄lum jaay maam m'raansēn taargen se, taa m'asen kōl maakṅ ɔ̄kōṅ ki eyo, num aan gōɔ naase gaan maakjemge se, m'je 60 m'asen kaal bisi ki. ¹⁵Anum kēn dōobm *al-Masi ki jaay ɔ̄kki jee dooyge dupu-sik kic num, bubse se kalan̄ sum. ɔ̄o maam kēn m'taad̄sen Labar Jigan gēn al-Masi se, dōobm Isa al-Masi ki se, maam sum 60 m'tēdga bubse. ¹⁶Bin 60 maam m'dejsen m'ɔ̄: uunki bōlōtn̄ maama. ¹⁷Taa naan̄ se 60, maam m'ōlsen Timote kēn goon kōṅn̄ maakuma ɔ̄ debm tuj ɔ̄rmin̄ eyo dōobm Mēljege tu. Kēn naan̄ jaay ɔ̄aa ɔ̄jsega se, naan̄ asen taad̄n̄ dōobm kēn maam m'leen̄ dōobm Isa al-Masi ki se. ɔ̄o gōtɔ ɔ̄aa se paac, maam m'dooy jeegegen *eglizge tu paac ute dōobm se.

¹⁸Jee mētinge maakse ki se, magal rodē. Naade saap ɔ̄ maam m'kōṅ tērl ɔ̄aa gōtse ki eyo. ¹⁹Kēn Mēljege je num, sōm m'utu m'ɔ̄aa gōtse ki, ɔ̄ kēn maam m'aanga num, m'ɔ̄aa booy mētn taar jee kēn magal rodē se sum eyo, num m'kaakṅ nakṅ kēn naade lee tēda. ²⁰Kēn jeegegen jaay Raa ɔ̄s gaar dōdē ki se, naade taad̄in̄ ute taardē sum eyo, num maakṅ kingde ki se, naade taad̄ tōɔgṅ Raa. ²¹Naase tap 60 'jeki dī? M'asen ɔ̄aa kōṅ ute taar urlu ɔ̄ ute maak-je lōɔu 'jeki m'asen ɔ̄aa kōṅ ute sirdi ɛ?

5

Jee Raage se mētinge cēɛpm ute rodē

¹Gōtɔ ɔ̄aa se paac, jeege taad̄ ɔ̄ naase se, 'lee ɛski naapge rēṅ rēṅ. Nakṅ kēn debse tēdin̄ se, jee jeel *Raa mal ey kic 60 ɔ̄ṅ tēd̄ naan̄ se eyo: naan̄ se tood̄ te mēnd bubin̄a. ²Ute naan̄ se kic 60 naase 'tōomki tōom rose. Ey num naase se, maakse 'taju ɔ̄ debm jaay tēd̄ nakṅ bin se, bēeki num, 'tuurin̄ki naatn̄ maakse ki. ³Deere, maam se m'dōkɔ naɔo saapum se te naase. Anum debm tēd̄ nakṅ bin se, maam m'ɔ̄jṅga bōɔrɔ̄ don̄ ki aan gōɔ maam m'utu maakse ki. ⁴Kēn naase 'tuskiga ute ro Mēljege Isa se, saapum se ute te naase ɔ̄ gōtn̄ se Mēljege Isa taad̄n̄ tōɔgṅa. ⁵Naase se, debm tēd̄ nakṅ bin se, j'ōṅin̄ kaam ji *Bubm sitange aṅ dabara taa maakje daa ro kēn naan̄ ɔk se 'tēdn̄ gōtɔ ɔ̄ bin 60 *6ii kēn Mēljege adē ɔ̄aa se, kōṅ se 'kōṅ kaaja.

⁶Nakṅ naase 'tēdki jaay 'tōomki rose ro ki se, dōobin̄ eyo. Naase 'jeelki ey la, ɔ̄rōmɔ̄ cōkɔ jaay j'ōmbṅga do rujṅ gēm kēn j'ēcinga kēc se, iin̄in̄ paac. ⁷ɔ̄rōm kēn do dōkin̄ kēn taad̄ te *kusiṅ se, ɔ̄dki dose ro ki. Bin 60 aki tēdn̄ aan gōɔ rujṅ gēm kēn j'utu j'ēcin̄ kēc jaay j'ōmbin̄ te ɔ̄rōm ey se. Taa *al-Masi se, naan̄ 60 ɛd̄ rōṅ *sērke taa naajege aan gōɔ *goon baatn̄ kēn Yaudge lee tōɔl 6ii *laa Paakde ki se. ⁸J'ōṅte 'tēdki laajege ute mappan kēn ɔk ɔ̄rōm do dōkin̄ se. ɔ̄rōm ese se, je taad̄ ute nakgen jiḡ eyo ɔ̄ ute nakgen kusiṅa. Anum k'tēdki laajege se ute mappan kēn ɔk ɔ̄rōm eyo, kēse je dēekṅ ɔ̄ ute maakṅ kalan̄ ɔ̄ ute kēn mēt ki.

⁹ Maakŋ maktub kēn maam m'raanŋsen kaam mōōtn se, maam m'deeksenga m'ōō: jee kēn lee εεs naapa rēŋ rēŋ se, ōŋte tōkdeki mēdē. ¹⁰ Kēse maam m'je taad ute jee do *duni kēn lee εεs naapge rēŋ rēŋ, ey lē jee lee dōŋ nakŋ jeege, ey lē jee boogge, ey lē jee maragge paac se eyo. Kēn bin num, jee do duni ki se, naase adeki teecŋ kōŋō. ¹¹ Gōtō, bin eyo! Maam m'raanŋsen se taa debm taad ōō naanŋ gēnaa dōobm Isa ki, jaay bō εεsn mēndge rēŋ rēŋi, bōogo, tēd maraga, ōōd jeege, aay tōtō deel te gōtīŋa, ōō kucun jeege se. Debm bin se, ōŋte 'kōkiŋki mēdē ōō kōsō kic bō, ōŋte 'kōski ute naanŋa. ¹²⁻¹³ Anum jee kēn dōobm al-Masi ki ey se, maam bō m'ade kōjŋ bōōrō dōdē ki eyo, num naade se Raa bō kēn utu aden kōjŋ bōōrō dōdē ki. Num naase se, ōjki bōōrō do gēnaasege tun dōobm Isa al-Masi ki, taa Kitap taadga taad ōō: *Debm kusinŋ se, 'tuurinŋki naatn maakse ki.**

6

*Gēnaagen dōobm *al-Masi ki sakak naapa*

¹ Kēn maakse ki jaay deb kalanŋ ōk taara ute gēnaanŋ num, naase, ōŋki jee Raage ōō 'sakakiŋki gōtn jeege tun jeel *Raa mal ey se gēn dī? ² 'Jeelki jee Raage bō utu kōjŋ bōōrō do jeege tun do *duni ki se. Num kēn jee duni ki jaay naase bō utu adeki kōjŋ bōōrō num, taargen sēem sēem daanse ki se, naase ōŋ aaski gēn tōōlin ey ne? ³ Naajege bō j'utu j'aki kōjŋ bōōrō do *kōdŋ Raage tu se, naase tap bō 'jeelki ey la? Kēn bin num, mēt kando naajege j'anŋki kaasn gēn taadŋ tōōl taargen do duni ki se! ⁴ Na bō kēn naase jaay ōkki taara daanse ki se, naase 'baaki gōtn jee kōjŋ bōōrge tun *egliz aalden maak ki eyo. ⁵ Maam m'taadsen taa sōkōŋ asen tōōb. Maakse ki se, gēnaa kēn jeel-taar kēn asen kaakŋ mētn taarse se tap bō, gōtn ne? ⁶ Num ganŋ j'aak gēnaa kēn dōobm Isa al-Masi ki kēn ōk taara ute gēnaanŋ kēn dōobm al-Masi kic se ōō baa sakakiŋ naan jeege tun dōobm al-Masi ki eyo. ⁷ Anum kēn ōkki taara ute naapa jaay 'sakakki naapa se, kēse naase oockiga dōobm Raa ki. Kēn deba jaay tujsega se naase ōŋ aasiŋki ey ne? Kēn deba jaay 'bōogga ne dīmse se naase ōŋ aasiŋki ey ne? Kēn naase ōŋ aasiŋkiga se, bēε cir kēn naase adeki baa sakak se. ⁸ Num ganŋ naase bō 'lee 'tujki jeege tu ōō 'lee bōogki nakŋ jeege. Ōō jee kēn naase 'lee 'tēdēdēki nakŋ se dōdē ki se, naade se bō gēnaasegen dōobm Isa al-Masi ki. ⁹ Naase 'jeelki, jeege kēn tēdŋ nakge ute dōobin ey se, 'kōŋ kēnd *maakŋ Gaar Raa ki eyo. Ōŋte 'kaanŋki rose dala: jee lee εεs naapa rēŋ rēŋ, jee maragge, gaabgen lee εεs mēnd jeege ute mēndgen lee εεs gaabm jeege, gaabgen paacŋ kēn lee εεs naapa, ¹⁰ jee bōogge, jee tamage, jee aay tōtō deel te gōtīŋa, jee kōōdŋ jeege, jee tujŋ nakŋ jeege, naade se paac 'kōŋ kēnd maakŋ Gaar Raa ki eyo. ¹¹ Bin bō do dōkiŋ maakse ki se, jee mētiŋge tēdō nakgen se, num ganŋ ute ro Mēljege Isa al-Masi ōō ute Nirliŋ se, Raa *tug daapsega, tēdsenga 'tēdkiga jee naanŋe ōō aakkiga bēε naaniŋ ki.

**'Nookki Raa ute rose*

¹² Nam taad ōō: Maam se, m'ōk dōobo gēn tēdŋ nakge paac. Deere, maam se m'ōk dōobo gēn tēdŋ nakge paac na bō, nakge paac maakiŋ se, ōŋ tōōlum sēr eyo. Deere, maam se m'ōk dōobo gēn tēdŋ nakge paac, na bō maam se m'kōŋ kōŋ rom gēn tēdŋ bōl ne dīm eyo. ¹³ Tēr nam taad ōō: Nakŋ-kōsō se, k'tēdīŋ taa maaka, ōō maaka se lē gēn nakŋ-kōsō. Deere, num nakŋ-kōsō ute maaka se Raa utu aden tēdŋ 'tēdŋ gōtō. Num ganŋ ro se, Raa tēdīŋ gēn kēesn naapm rēŋ rēŋ eyo, taa rojege se naanŋ gēn Mēljege, ōō Mēljege se lē naanŋ bō Mēl rojege. ¹⁴ Ōō Raa kēn duro Mēljege daan yoge tu se, ute tōōgiŋ se, naanŋ utu ajeki 'dur naajege kici.

¹⁵ Naase 'jeelki nanŋa nanŋa kic bō maakŋ ro *al-Masi ki se, naanŋ tēdga ronŋ kaam kalanŋ. Bin se, maam se m'kōŋ kuun ro al-Masi kaam kalanŋ jaay m'anŋ tum ute ro mēnd kēesn gaaba la? Kēse gōtō. ¹⁶ 'Jeelki, deba jaay tood ute mēnd kēesn gaaba se, naade tum tēdga ro kalanŋ. Taa Kitap taadga taad ōō: *Naaden di se tum tēd daa ro kalanŋ.**

* 5:12-13 Aak Dt 17.7. * 6:16 Aak Jēn 2.24.

17 Num ganj debm dōok ute Meljege se, naan tum tēdga kalan ute naana. 18 'Booyki, kēesn naapm rēn rēn se, ədki dose naatn dōkō ro ki! *Kusiŋ paacŋ ken debkilimi lee tēd se, əŋ tuj roŋ aan gōō kēesn mēndgen rēn rēn se eyo, num ganj debm jaay ēes mēndge rēn rēn se, naan əl roŋ paac maakŋ kusiŋ ki. 19 Naase 'jeelki rosege se tēdga 6ee gēn *Nirl Salal ken Raa ēdsesiŋo ə bōrse, naan utu maakse ki. Bin num rosege se, tēdga gēn naase 'malinge eyo. 20 Taa Raa se, dugsega dose ute zo əŋə. Ken bin num, əŋki rose se 'nookŋ Raa.

7

Mētn taar gēn tōkŋ naapa

1 Bōrse maam m'je m'asen tērlē do taar ken naase 'raanumkiro maakŋ maktubse ki se. Ken 'tēdn jiga num gaaba ənte kōkŋ mēnda. 2 Na6o, taa aki lee kēesn naapge rēn rēn ey se, gaabm gay gay kic 6o, ŋ'ok mēnda ə mēnd gay gay kic lē ŋ'ok gaaba. 3 Gaaba jaay je mēndiŋ se, mēnda ənte gaasiŋ roŋa. Ɔo ken mēnda 6o je gaabiŋ kic lē, gaabiŋ ənte gaasiŋ roŋa. 4 Taa gaaba se, ək tōogō do roŋ ki eyo, roŋ se tēdga gēn mēndiŋa ə mēnda kic lē, ək tōogō do roŋ ki eyo, roŋ se tēdga gēn gaabiŋa. 5 Ken naase jaay 'jeki 'gaasn rose taa aki tōnd mētn *Raa se, do naan ki se 'taad tōoliŋki ute naapa; ə kaad ken naase 'gaaski rose naapge tu se, ənte 'kiŋki do ki daaniŋ tēdn dōkō, num 'tērl iŋki aan gōō ken do dōkiŋ naase 'tiŋkiro se. Ey num ken əŋ aasiŋki tē do rose ki ey se, sōm *Bubm sitange 'kōŋ dōobo asen naama. 6 Ken əlum jaay m'taad bin se, kēse maam m'undsen kund 6o kul eyo, num maam m'taadsen taad 6o dōobo sum. 7 Maam m'je se, jeege paac 'kiŋ aan gōō maama ken m'ok tē mēnd ey se. Na6o naŋa naŋa kic 6o Raa ēdiŋ naabiŋ gēn doŋ doŋa. Deb kalan Raa ədiŋ dōobo gēn kōkŋ mēnda ə deb kuuy se lē, Raa tēdiŋ gēn 'tiŋ arbiya.

8 Arbige ute mēnd-daayge se, m'taadēn m'ə: ken aden 'tēdn jiga se num k'j'iŋg aan gōō maam ken m'ok mēnd ey se. 9 Anum ken naade jaay aŋ kaasn do rodege tu ey se, mēndge lē k'tōkŋ gaabge ə gaabge kic lē k'tōkŋ mēndge. Taa debm jaay ək kōk se, bēē cir debm ken ək tē eyo ə aakga mēndge num lee dōŋde ute maakiŋ se. 10 Bōrse m'je taadŋ ute jeegen tōkga tōk naapa dōobm *al-Masi ki. Taar se maam 6o m'taadŋ eyo num Meljege 6o taadiŋa: mēnd jaay əkga gaaba se, ənte rēsŋ ute gaabiŋa. 11 Ken naan rēsŋga ute gaabiŋ lē, ŋ'ənte kōkŋ gaabm kuuy. Ɔo ken naan 6o jega gaaba lē, ŋ'terlo ro gaabiŋ ki. Anum gaaba kic ŋ'ənte piir ute mēndiŋa. 12 Jeege tun kuuy se, kēse maam 6o m'taadēn ey num Meljege eyo, m'ə: gēnaa dōobm al-Masi ki jaay mēnd naan iŋg 6ee se jaay aal tē maakiŋ do al-Masi ki ey se, ə mēnd se jaay took je kiŋg ute naan num, ŋ'ənte piiriŋa. 13 Ɔo mēnd dōobm al-Masi ki jaay, gaabm naan iŋg 6ee ute naan se jaay aal tē maakiŋ do al-Masi ki ey se, ken gaabm se jaay took je kiŋg ute naan num, mēnd se ŋ'ənte 'rēsŋa. 14 Taa gaabm jaay aal tē maakiŋ do Isa ki eyo ə ək mēnd ken aalga kaal maakiŋ do Isa ki se, taa mēnd naan ək se tēdiŋ naan tēdga gōōr ute Raa. Mēnd ken aal tē maakiŋ do Isa al-Masi ki ey jaay, ək gaabm ken aalga kaal maakiŋ do Isa ki se, taa gaabm naan ək se tēdiŋ naan tēdga gōōr ute Raa kici. Ken bin ey num, gēndege se 'tēdn dōk tē Raa, num ganj deer deer, naade se gōōr ute Raa. 15 Ken deba aal tē maakiŋ do Isa al-Masi ki ey jaay je an piir ute mēndiŋ ken aalga kaal maakiŋ do al-Masi ki se, əŋdeki ken naade jaay je piiri num, k'piiri. Ken 'tēdn gaaba ey lē mēnda dīm jaay aden tum ute debm ken aal tē maakiŋ do Isa ki ey se, gōtō. Taa Raa danŋeno se, taa aki kiŋg ute lapia. 16 Anum naai mēnd dōobm Isa al-Masi ki se, 'jeeliŋ gaabi se aŋ kōŋ kaasn gēn tōōdn kōl gōtn kaaj ki la? Ɔo naai gaabm dōobm Isa al-Masi ki se kic, 'jeeliŋ mēndi se aŋ kōŋ kaasn gēn tōōdn kōl gōtn kaaj ki la?

Naŋa kic iŋg gōtn kiŋgiŋ ken Raa danŋi ro ki

17 Taar ken kuuy ken m'je m'asen taad se, naŋa naŋa kic 6o, iŋg gōt ken Meljege əndiŋ ro ki ə gōtn kiŋgiŋ ken ese 6o Raa danŋiŋo. Anum taargen se 6o ken maam m'lee m'dooy

eglizge paac. ¹⁸ Kēn Raa danj 6o naai ɔjga kɔj pɔndɔ lɛ, ɔntɛ kɔyɪnɔ, num ɪŋg ute *kɔjɪn pɔndi se. Ɔɔ kēn Raa danj jaay naai utu ɔj te pɔndɔ ey lɛ, ɔntɛ kɔjɪn pɔndɔ. ¹⁹ Debm ɔjga pɔndɔ ɔɔ debm kēn ɔj te eyo, paac 6o tɛd dɪm eyo. Num nakɪ jiga cir paac se, debm tɛdɪn nakgen kēn Raa ɔɔ k'tɛdɪn se. ²⁰ Anum nanja nanja kic 6o, ɔɪ 'kɪŋg gɔtn kɪŋgɪn kēn Raa danjɪno ro ki se. ²¹ Kēn Raa danjɪo se, naai '6ul lɛ? Ɔntɛ kuun nirli, num ganj kēn naai jaay ɔk ɔoobo gɛn kɔɔdɪn doi maakɪ 6ul ki se lɛ, kɛse 6o nakɪ jiga. ²² Bul jaay Mɛljege Raa danjɪnoga se, naan ɔɪnga don gɔtn Mɛljege tu; bin 6o debm 6ul ey jaay Mɛljege Raa danjɪnga se, naan tɛdga 6ul gɛn *al-Masi. ²³ Naase se Raa dugsega dose ute zo ɔɪnɔ; bin num naase se ɔntɛ 'tɛdki bulu gɛn jikilimge. ²⁴ Genaamge, nanja nanja kic 6o ɪŋg gɔtn kɪŋgɪn kēn do ɔkɪŋ gɔtn kēn Raa danjɪno ro ki se.

Mɛtn taar jee kɛn tɔk te gaabge ute mɛndge eyo ɔɔ ute gɛn mɛnd-daayge

²⁵ Bɔrse maam m'je m'asen tɛrlɛ do mɛtn taar jeege tun kēn tɔk te gaabge ute mɛndge eyo. Ɔɔ taar se Mɛljege 6o undum te kul eyo, num maam 6o m'saapa ɔɔ m'je m'asesɪn taada; ɔɔ naase 'jeelumki maam se Mɛljege tɛdumga bɛɛ ɔɔ taar kēn maam m'taad se naase 'tookki do ki taa maam se m'tuj ɔrmum eyo. ²⁶ Ute dubar kēn j'aakiŋki bɔrse se, m'saap m'ɔɔ: kēn 'tɛdɪn jiga se gaaba ey lɛ mɛnda se ŋ'kɪŋg bini. ²⁷ Kēn ɔk mɛnda lɛ, ɔntɛ piiriŋa. Ɔɔ kēn ɔk te ey lɛ, ɔntɛ kɔkɔ. ²⁸ Num ganj kēn ɔkga mɛnda kic num, naai 'tɛd te *kusiŋ eyo. Ɔɔ kēn goon mɛnda 6o ɔkga gaaba kic num, tɛd te kusiŋ ey kici. 'Jeelki jee ɪŋg kɪŋg 6ɛɛ se kɪŋgdɛ utu adɛn tɛdɪn ɔɪnɔ. Taa naan se 6o maam m'je nakgen se 'kaan dose ki eyo.

²⁹ 'Booyki m'asen taada gɛnaamge: bɛrɛ, kaadɪn kēn Raa gaaniŋ se ɔɔpga baata. Bin num naan ki se, gaabgen kēn ɔk mɛndge se, k'tɛdɪn naaba Raa ki aan gɔɔ jee kēn tɔk te mɛndge eyo; ³⁰ jee kēn eem keem se, k'tɛdɪn naaba Raa ki aan gɔɔ jee kēn eem keem eyo, ɔɔ jee kēn maakɛ raap se lɛ, k'tɛdɪn naaba Raa ki aan gɔɔ jee kēn maakɛ raap eyo, jee kēn lee dugɪ nakge se lɛ, k'tɛdɪn naaba Raa ki aan gɔɔ jee ɔk dɪm eyo, ³¹ ɔɔ jee kēn tɛdɪn naaba ute nakgen naade ɔk do *duni ki se lɛ, j'ɔntɛ kɔnd saapɛ do nakge tun se, taa duni ara se utu 'deele.

³² Maam m'je naase aki kuun nirlse eyo. Taa naan se 6o debm jaay ɔk te mɛnd ey se, naan saapm do naabm Mɛljege tu ɔɔ naan je ɔoobm nakɪ kēn 'tɔɔl Mɛljege tu. ³³ Num ganj debm jaay ɔk mɛnda se, naan uun nirlɪn taa nakgen do duni ki ɔɔ naan se saap 6o je ɔoobm nakɪ kēn 'tɔɔl mɛndɪn ki. ³⁴ Debm bin se, saapiŋ tɛdɪn kaam dio. Anum mɛnd ɔk te gaab ey se, ey lɛ goon mɛnda se, naade se saap do naabm Mɛljege tu ɔɔ maakɛ ute rode paac, naade ɔniŋ Mɛljege tu. Num ganj mɛnd ute gaabiŋ se, naan uun nirlɪn taa nakgen do duni ki ɔɔ naan se je ɔoobm nakɪ kēn 'tɔɔl gaabiŋ ki. ³⁵ Maam m'taadɛn bin se, taa asen tɛdɪn bɛɛ, ey num maam se m'je m'asen gaasn ɔoob eyo. Nakɪ maam m'je naase aki tɛd se, nakɪ kēn bɛɛ cir daala ɔɔ aki tɛdɪn naabm Mɛljege se ute maakɪ kalan. ³⁶ Kēn goon kɔdɔ saap ɔɔ mɛnd kɛɛsiŋ se jaay naan ɔkiŋ te ey num, anj tuj maakiŋ se ɔɔ kēn naan jaay je mɛnd kɛɛsiŋ se deel te gɔtiŋ, aakiŋ bɛɛki num, anj kɔk se, ɔɪ ɔkiŋa. Kēn naan ɔkiŋga kic 6o, tɛd te kusiŋ eyo. ³⁷ Num ganj kēn goon kɔdɔ ɔk mɛnd kɛɛsɛ, ɔɔ kēn naan jaay aasiŋ do roŋ ki, ɔɔ naan mala 6o uun doa, nam 6o gaasiŋ gɛn kɔkiŋ ey se, ɔɔ saap ɔɔ anj kɔj kɔk ey se, ɔɔ kēn naan jaay ɔj aasiŋ do roŋ ki ɔj 6aa te roŋ ki ey se, naan tɛdga jiga naan Raa ki. ³⁸ Bin 6o debm ɔk mɛnd kɛɛsɛ jaay ɔkiŋga num jiga, num debm jaay ɔkiŋ te ey se, tɛr tɛdga jiga cir daala. ³⁹ Kēn mɛnda jaay gaabiŋ utu ooy te ey se, naan ɔk ɔoobm anj rɛs eyo. Anum kēn gaabiŋ ooyga jaay 6o, naan ɔk ɔoobo gɛn kɔkɪ gaabm kuuy kēn naan maakiŋ jea. Nabo gaabiŋ se 'tɛdɪn debm ɔoobm *al-Masi ki jaayo. ⁴⁰ Jiga se ŋ'ɔntɛ kɔkɪ gaabm kuuy. Bin se naan 'kɪŋg ute maak-raapo cir daala. Kɛse 6o saapm maama ɔɔ maam m'jeele maam kic m'ɔk *Nirl Raa maakum ki.

* **7:18** Kaadɪn naane se Yaudgen ɔjga kɔj pɔndɔ se jee mɛtinge daar pɔndɛn naade ɔjɪnga kɔj se 6o naade je anj tuutn bɔy gɔtiŋ ki.

8

Daa maragge

¹ Borse, maam m'je m'asen terl do metn taar daa maragge tu. Aan gōō naase oōki: Deere, naajege paacki se k'j'ōkki jeele. Naḃo jeel nakḃ ken debkilimi ok se, oopiḃ doḃa. Num gaḃ maak-je do naapge tu se, noogjeki gen ziidn ḃaa ute naanjege. ² Ken nam jaay saap oō naan ok jeele se, keḃe naan utu jeel te ḃim ey ḃortō. ³ Num gaḃ debm jaay je *Raa se, Raa jeeliḃa.

⁴ Naase oōki: daa maragge se, naajege j'ōkki ḃoobo gen kōsō lōḃu gen kōs ey lē? K'jeelki, maraggen do *duni ki se, nakḃ reḃ ceḃe oō Raa lē naan kalaḃ lak, Raa kuuy se, gōtō. ⁵ Deere, jee meḃinge taad oō raagen kuuy utu maakḃ raa ki oō do naan ki kici. Jee bin se ok raage ute melge ḃena ken naade lee erg naandegē tu oō eemde. ⁶ Num gaḃ naajege se, k'jeelki Raa se, naan kalaḃ lak. Naan ḃo Bubjege oō nakge paac iino gōtn naan ki oō ken naajege j'utu j'ingki se kic ḃo, ute naaḃa. Oō Meljege kic ḃo kalaḃ sum, naan ḃo Isa *al-Masi oō ute naan se ḃo, nakge paac utu tiḃg gōtde ki oō naajege kic ḃo kiḃjege kaam ji naaḃa.

⁷ Num gaḃ taar met ken ese se, jeege paac jeel ok te meḃin eyo. Jee meḃinge se, deelga deel ute maragge oō ḃorse kic ḃo ken naade os kōs daa maragge num, aakiḃ aan gōō daa se gen maragge. Anum ute saapden ken oḃ jeel ok metn nakge meḃ ey se, naade saap oō keḃe tujdenga naan Raa ki. ⁸ K'jeelki, nakḃ kōsō se, ajeki kōḃ naakḃ naan Raa ki eyo. Ken j'ōskiga lē, ajeki ziidn ḃim eyo oō ken j'ōski te ey kic lē, ḃimjegen 'kut tap ḃo gōtō.

⁹ Naase se okki ḃoobo ken kōsn nakge paac, naḃo oḃndki kōndō, oḃḃte 'kōlki jeegen ok tōōgō naan Raa ki ey se, 'koocḃ ḃoobm Raa ki. ¹⁰ Aan gōō naai ken 'jeel nakḃ met ki jaay, iḃg ḃee marag ki oō iḃg os kōs daa maraga se, genaai ken saapiḃ oḃ jeel ok te metn nakḃ meḃ ey se jaay aakki naai iḃg os kōs se, naai an kōliḃ naan kic ḃo 'kōsn daa maraga se. ¹¹ Bin ḃo ute jeeli ken naai ok se, genaai ken saapiḃ jeel ok te metn nakḃ meḃ ey se, naai an kōliḃ naan 'kutu, ey num genaai ese ḃo ken al-Masi ooy taariḃ se. ¹² Ken naai 'teḃ bin se, keḃe naai 'teḃ *kusiḃ genaaiḃe tun saapde oḃ jeel ok te metn nakge meḃ ey se oō 'tujde maakde. Bin se naai 'teḃ kusiḃ ḃo al-Masi ki. ¹³ Taa naan se ḃo, ken taa kōsō sum ḃo 'kōl genaam koocḃ ḃoobm Raa ki se, mōōtn maam m'kōsn daa eyo taa genaam se 'koocḃ ḃoobm Raa ki eyo.

9

Nakgen ken *jee kaan naabm Isa al-Masige ok ḃoobo do ki

¹ Anum, maam se nakḃ ok tōōgō dom ki utu la? Maam se, *m'debm kaan naabm Isa ey la? Oō Meljege Isa se, maam m'aakiḃoga ute kaamum ey la? Naase se, maam ḃo m'ḃaanseno ḃoobm Meljege tu ey la? ² Ken jee kuuy jaay oō maam se m'debm kaan naabm Isa al-Masi ey kic ḃo, naase se 'jeelki maam m'debm kaan naabm Isa al-Masi. Aan gōō naase 'dōōkkiga ute Meljege se ute naase se ḃo, jeege jeele maam se m'debm kaan naabm Isa.

³ Jee ken okum mindum se, keḃe ḃo taar ken maam m'ōko ken m'je m'aden terle: ⁴ taa naabm ken naaje k'teḃ se, naaje j'ōk ḃoobo ken naase ajeki keḃn kōsō ute kaaye ey ne? ⁵ Naaje se j'ōk ḃoobo gen tōkḃ mēndgen ḃoobm *al-Masi ki oō gen lee ute mēndjege aan gōō jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy ute genaai Meljege Isa oō aan gōō Pier se ey la? ⁶ Lōḃu maam m'ute Barnabas kaljeki sum ḃo, k'teḃn naaba ute jije jaay j'an kōsn ne? ⁷ Naase 'booykiga la ken deba uunga asgar jaay, naan maliḃ ḃo ḃaa jedō gurs taa an kōḃḃ ro naan maliḃ se, utu ne? 'Bii kalaḃ jaay deba naab maakḃ gōtiḃ jaay 'kōḃ kōsn nakḃ maakḃ gōtiḃ ki ey se, utu ne? Lō debm gaama jaay aay si maaliḃge ey se, utu ne?

⁸ Anum nakḃ ken maam m'taadsen se, jikilimge ḃo lee teḃin sum eyo, num *Ko Taar ken Raa eḃo Musa ki kic ḃo taadiḃga taada. ⁹ Taa Ko Taar ken Raa eḃo Musa ki se k'raan j'ōō: *Maran tiiko nakḃ tōnd gēme se, j'ōḃḃte kōliḃ ḃim taariḃ ki ken an gaasn kōsō.**

* 9:9 Aak Dt 25.4.

Bin num gōtn ese se *Raa taad ute maranġe la? ¹⁰ Naan taad ute naajge ey ne? Deer deer, taar se k'raanġn taa naajge. Taa naan se 6o debm naabm maakn gōtġna 6o debm tōnd ġemġn se nanja nanja kic 6o 6nd doġn do nak ken naan utu 'kōġ se. ¹¹ Naaje jaay k'6aa k'taadsen taar Raa aan ġ6o debm ken 6oc maakn gōtġna 6o ken k'tōndga metse j'6o k'je dġm gōtse ki se ken bin num k'tōndga metse k'deelga utu gōtġn dēn dēn la? ¹² Ken jee kuuy jaay 6k dōobo ġen kuun dġm gōtse ki num, naaje se met kando j'6k dōobo k'cirden naade se daal ey la? Ute naan se kic 6o naaje se j'uun te dġm gōtse ki eyo. Anum dubargen jaay an doje ki paac se, naaje j'aasiġa, taa Labar Jigan ġen al-Masi se naaje k'je k'tēdn nakn jaay 'gaasn jeege ġen booy 'kuun taar se eyo.

¹³ Jeelki, jee ken tēdn naaba maakn *Bee Raa ki se, kōsdē se naade 6ġn maakn nakge tun jeege 6aano *serke maakn Bee Raa ki se. 6o jee ken tēdn naaba *gōt ken k'lee k'tōġn mooso Raa ki se le, naade se kic 6ġn bēddē gōtn ese. ¹⁴ Bin 6o Mēljege taad 6o: jee ken lee taad Labar Jiga ġen al-Masi jeege tu se, 6ġn jeegeen k'lee k'taadden se aden kēdn nakn ken 'kaasn ġen tġngdē.

¹⁵ Ey num maam se m'6k dōobo, na6o m'uun te nakn nam eyo 6o ken m'raanġsen maktub se kic 6o, 6ġte 'saapki 6aki maam se m'je dġm gōtse ki. Maam se ken m'kooy kic num bēē cir ken m'tōnd metn dġm gōtse ki se 6o nakn maam m'tōom rom do ki se m'je nam amsġn kō6d eyo. ¹⁶ ġen taadn Labar Jiga ġen al-Masi se, maam m'6k dōobm ken m'an tōom rom eyo taa taar se le Mēljege 6o ēdumsġno 6o m'aġ taadġn jeege tu tak. 6o ken maam jaay m'taad Labarġn Jiga te ey le, naan se am tēdn 6ġn aak eyo. ¹⁷ Ken naabm se jaay maam m'tēdn ute maraadum sum num, naan se maam m'6k dōobo ken j'am kōġġ dal dubaruma. Num bin eyo! Naabm se le, Raa 6o ēdumsġn kaam jima 6o m'aġ tēdn tak. ¹⁸ Maam tap 6o j'am kōġġ dġ? Labar Jiga ġen Isa al-Masi ken maam lee taad jeege tu cēre se 6o, 'tēdga bēduma. Ey num maam se m'6k dōobo taa Labar Jigan maam m'lee m'taad se j'amga kōġġ dġm, na6o maam malġn 6o baate.

*P6l je ano 6aa ute jeege paac gōtn *al-Masi ki*

¹⁹ Deere, maam se m'6ul nam eyo. Num ġan m'tēdn rom aan ġ6o 6ulu se taa jeege paac, taa m'tēdn jeege dēna adē 6aa dōobm al-Masi ki. ²⁰ Ute Yaudge se, maam m'tēd rom kōd Yaud, taa m'ano 6aa ute Yaudge dōobm al-Masi ki. 6o ken ute jeegeen ġġ do *Ko Taar ken Raa ēdō Musa ki le, maam kic m'tēd rom aan ġ6o maam kic m'ġġ do Ko Taar ken Raa ēdō Musa ki. 6o ken deere num, maam m'ġġ do Ko Taar ken Raa ēdō Musa ki ey sum. Ken 6lum jaay maam m'tēd naan se, taa m'je jee ken ġġ do Ko Taar ken Raa ēdō Musa ki se, adē 6aa dōobm al-Masi ki. ²¹ Ute jeegeen jeel Ko Taar ken Raa ēdō Musa ki ey se, maam kic m'tēd rom aan ġ6o m'jeel Ko Taar ken Raa ēdō Musa ki eyo. Ey num, deere, maam se m'jeel Ko Taar ken Raa ēdō Musa ki 6o Ko Taar maam se, naan Ko Taar ġen Labar Jiga ġen al-Masi. Ken maam jaay m'tēd rom bin se, taa m'aden tēdn naade adē 6aa dōobm al-Masi ki. ²² Ken maam jaay m'ute jeegeen 6k tō6ġ naan Raa ki ey se, maam m'ġġ aan ġ6o naade taa m'andeno 6aa dōobm al-Masi ki. 6o maam m'tēd ute jeege paac ute dōobm ġay ġay kic 6o taa m'kaajġ jee mētġġen maakdē ki se. ²³ Nakgen paac jaay maam m'tēdn se, taa Labar Jigan ġen Isa al-Masi se 'wō6kġ 6aa ute naaniġa. 6o maam kic 6o m'kōġ bēduma maakn bēē Raa ken utu 'tēdn jeeġe tu se.

²⁴ Jeelki, jee paacġ j'6mbdē ġen nan nan deete ki se, jee paacġ aan se, deb kalan aan deel se 6o j'aalġn aace 6o j'ēdn bēdnā. Bin num naase kic aanġi aan ġ6o ġen debm aan deel se taa j'asen kaal aace 6o aki kōġ bēdse kici. ²⁵ Jee paacġ ken lee aan gōtn k'lee k'taan nan nan deete se, naade lee dabar rodē dēn aak eyo. Naade tēdn se taa j'aden kaal aace 6o kōġ bēddē†. Na6o kaal aacġ k'lee k'j'aalden naade ki se, tēdga sum 6o gōtġn utu 'deele. Num ġan kaal aacġ ken j'aaljeki naajge tu se gōtġn 'deel eyo, naan se 'tġġ ġen daayum. ²⁶ Taa naan se 6o maam kic m'aan gōtn rēġ eyo, ġan m'aan ute dōobiġa taa m'kaan gōtn

† 9:25 Kaal aacġ k'taadn ara se k'tōndden laatge 6o dōdēge tu 6o laatgen se j'ujden ute kamb kaagge.

kaan ki. Ɔo maam se m'tec aan gɔɔ debm deelga deel gen cɛɛpm gen tɔnd naapa, naɓo gɔtn tɔndki se m'ɔnd gɔtn rɛŋ eyo. ²⁷ Maam m'dabar rom dɛna, taa m'an bɔɔbm kɔkɔ. Ey num maam kɛn m'taado taar gen Isa al-Masi jeege tu se, sɔm m'kutn naanɔa cɛɛɛ.

10

Ɔnte 'daanki maraga

¹ Genamgen doobm *al-Masi ki, 'booyki m'asen taadn mɛtn taar bubjegen do dɔkiɲa. Kaaf kɛn *Musa jaay ɔdo Bubjege do kɔd-baar ki se, naade paac se gapara* bɔɔbdeno ɔ naade paac gaanɔ Baar Aace†. ² Ɔo gapara jaay bɔɔbdeno ute gaan baar kɛn naade gaanɔ se, kɛse aan gɔɔ *k'batizdenga kalan ute Musa. ³ Naade paac ɔso kɔsn kɛn bɔɔyo maakɲ raa ki. ⁴ Naade paac aay maan iinɔ gɔtn *Raa ki, taa naade se aay maan teeco ro ko kɛn Raa ɛddeno ɔ ko ese se, lee ute naade‡. Ɔo ko se, naan ɓo al-Masi. ⁵ Ute naan se kic ɓo, maakde ki se jee dɛniɲ ɓo tɛdn nakɲ kɛn tɔɔl Raa ki eyo ɔo maak-taar Raa bɔɔy dode ki. Naade ooyo ɔo yodege se ɔopo do kɔd-baar ki.

⁶ Nakgen se jaay aan dode ki se taa ajeki kaal bijege tu ɔo bin se j'aki kɔŋ dɔŋ nakɲ *kusiɲ eyo aan gɔɔ kɛn naade dɔŋo se. ⁷ Ɔnte 'daanki maraga aan gɔɔ jee mɛtingen maakde ki tɛdo se. Taa naan se ɓo Kitap taad ɔo: *Naade iɲg naan ki, ɔso ɔo aayo jaay ɓo naade iin baag daama ɔo cɛɛp ute rode.*§

⁸ J'ɔnte 'kɛɛski naapge rɛŋ rɛŋ aan gɔɔ jee mɛtingen maakde ki lee tɛdo se. Taa naan se ɓo maakɲ bii kalan ki sum ɓo, jeege dupu-si-di-kaar-mɔto ooyo. ⁹ J'ɔnte 'naamki Mɛljege aan gɔɔ jee mɛtingen maakde ki naamiɲo se. Taa naan se ɓo jee se wɔɔɔ tɔɔg tɔɔlde*. ¹⁰ Ɔnte 'mooyki naan ki dir dir ute Raa aan gɔɔ jee mɛtinge maakde ki se lee mooyo. Taa naan se ɓo *kɔdn Raa debm kɔdn ko jeege se 'ɓaado tɔɔlde. ¹¹ Nakgen se jaay Raa ɔniɲ aan dode ki se, taa kaal bi jeege tun kuuy. Ɔo kɛn naan jaay ɔniɲ k'raanɲ maakɲ Kitap ki se ɛ, taa ajeki kaal bijege tu naajegen j'aankiga gɔɔr ute bii kɛn duni an nan se.

¹² Taa naan se ɓo debm saap maakiɲ ki ɔo naan tɔɔg doobm Raa ki se, ŋ'ɔnd kɔndɔ, ŋ'ɔnte kooco. ¹³ Jeelki nakɲ naam kɛn aan dose ki se, lee aan do jeege tu paac kici. Ɔo Raa se naan debm tuj ɔrmiɲ eyo ɔo naan 'kɔŋ kɔŋ nakɲ naam kɛn aan dose ki se, 'deel dose eyo. Ute nakɲ naam kɛn aan dose ki se, naan asen taadn doobm kɛn naase anki kaan kɔto ɔo naan asen kɛdn tɔɔŋ kɛn naase anki kaasn gen sɛrkiɲa.

¹⁴ Taa naan se ɓo, jee maakjemge, ɔɔdki dose dɔkɔ ro maragge tu. ¹⁵ M'taadse naase ki se aan gɔɔ jee saap ɔŋ taara jaay taada. Taar kɛn maam m'taadse se, naase 'saap ɔkki mɛtiɲ jiga. ¹⁶ Kɛn naajege k'ɓaaki ɓaa kɔsn, kɔsn Mɛljege jaay j'uunki *kɔɔpm gen tɔto koojɲ bin jaay k'tɔɔmki Raa se, kɛse je taadn ɔo: ute moosn Isan ɔoy se, naajege k'tum k'tɛdkiga kalan ute Isa ey ne? Ɔo kɛn j'uunki mappa jaay k'dupki k'niginki ute naapa gen kɔso se, kɛse je taadn ɔo: k'tum k'tɛdkiga ro kalan ute al-Masi ey ne? ¹⁷ Taa mappan se ɛ kalan sum ɔo naajege k'paacki se k'nig k'j'ɔski naan ese sum; bin ɓo naajegen ute dɛnjege se, k'tum k'tɛdkiga ro kalan.

¹⁸ Jeelki, gaan *Israelgen lee ɔso daa kɛn naade lee tɔjiɲ *sɛrke *gɔtn kɛn k'j'iiniɲ gen lee tɛdn sɛrke Raa ki se, naade se *dɔɔk ute Raa kalan†. ¹⁹ Taar kɛn maam m'taadse tap ɓo m'je taadn m'ɔɔ dio? Bin num daa maraga ute maraginge se tap ɓo tɔɔl sɛɛ ne? ²⁰ Bɛɛ gɔto! Naade se tɔɔl sɛɛ eyo. Naɓo aan gɔɔ sɛrkiɲ naade lee tɔj se ɛ, sitange tu ey num Raa ki eyo. Taa naan se ɓo maam m'je naase aki 'dɔɔkɲ ute sitange eyo. ²¹ Anum naase aki kɔŋ kaay tɔtn koojɲ bin kɛn maakɲ kɔɔpm Mɛljege tu jaay tɛr aki ɓaa kaay kɛn maakɲ kɔɔpm sitange tu se eyo; ɔo naase se aki kɔŋ king kɔsn kalan do tabil ki ute Mɛljege ɔo tɛr

* **10:1** Gapar ara se je taadn ɔo Raa utu te naade. Aak Ekz 13.21-22. † **10:1** Kaaf kɛn se Baar Aace gaan kaam dio ɔo naade aal daan ki do kɛɛ kɛn tuutu. Aak Ekz 14.22-29. ‡ **10:4** Taar ara se Pɔl uuno taar kɛn jee dooy gaan *Israelge lee dooy jeege. § **10:7** Aak Ekz 32.6. * **10:9** Aak Nmb 21.5-6. † **10:18** Aak Lb 7.6.

aki ɓaa kɔsn ute sitange eyo. ²² Lɔɓu k'je j'aki kookɗ do Mɛljege tu se ɛ? Naajege se k'tɔɔg k'cirin̄ki naan̄ la?

Nakge paac se k'tɛd̄n̄ki taa *nookɗ Raa

²³ Nam taad ɔɔ: «Debkilimi ɔk ɗoobo gen tɛd̄n̄ nakge paac.» Naɓo, naajege tu se nakgen se paac tɔɔljeki sɛr eyo. Deere, debkilimi ɔk ɗoobm gen tɛd̄n̄ nakge paac, naɓo naajege tu se ɔɗ noogjeki gen ɓaa ute naanjege eyo. ²⁴ Nam ɔɗte 'saapm do naan̄ malin̄ ki sum, num n̄'saap do jeege tun kuuy. ²⁵ Naase ɔkki ɗoobo gen dugɗ kɔsn daagen paacɗ maakɗ suuk ki. Ken 'ɓaaki ɓaa kɔs se, ɔɗte 'tɔndki mɛta ɔɔ maakse, ɔɗte naajɗ do ki. ²⁶ Taa Kitap taad ɔɔ: *Do naan̄a ute nakgen dɔ ki paac se gen Mɛljege Raa.*‡

²⁷ Aan gɔɔ debm aal te maakin̄ do Isa ki ey jaay dan̄se ɔɔ aki ɓaa ɓeen̄ ki se ɔɔ ken jaay 'ɓaakiga num, kɔsn ken naan̄ ɛdsen se, ɔski, ɔɗte 'tɔndki mɛta ɔɔ maakse, ɔɗte naajɗ do ki. ²⁸ Ken nam jaay deeksen ɔɔ: Kɛse ɛ daa maraga se, naase ɔɗte 'kɔski; bin se debm ken aalse bise ki se, naase an̄ki 'tɛd̄n̄ maakin̄ 'naajɗ do kɔs ki se eyo. ²⁹ Maam m'taad ara se ute maakɗ naan̄ ken utu naaj naaja ey num, ute gen naase eyo. Maam ɛ m'ɔk ɗoobo. Bin num gen d̄i jaay debm maakin̄ utu naaj naaja am gaasn gen kɔsn nakge se? ³⁰ Ken maam m'ɓaa kɔsɔ jaay m'tɔɔm Raa num, gen d̄i jaay naai 'taadum taar in̄g kus do kɔs ken maam m'tɔɔmga tɔɔm Raa taarin̄ se?

³¹ Bin ɓo ken aki kɔsɔ, ken aki kaaye lɔ aki tɛd̄n̄ d̄i d̄i kic ɓo, 'tɛd̄n̄ki paac gen nookɗ Raa. ³² Bin num ken ute Yaudge, jeegen Yaudge eyo, ey ɛ ute *eglizn̄ gen Raa se, paac se, maakɗ kingse ki se, ɔɗte 'kɔlki nam 'koocɗ ɗoobm Raa ki. ³³ Bin ɓo in̄gki aan gɔɔ maama: maam m'aay kaamuma ɔɔ do nakge tu paac se, m'je m'tɛd̄n̄ nakɗ ken 'tɔɔl jeege tu paac. Maam se m'saap do maam malin̄ ki eyo, num maam m'saap taa bɛɛ jee dɛna m'je taa Raa adɛn kaaja.

11

¹ Aan gɔɔ maam m'uun bɔlɔtn̄ *al-Masi se, naase kic ɓo uunki bɔlɔtuma.

Kaad ken mɛndge ute gaabge tusga gen keem *Raa

² Maam se m'tɔɔmse, taa naase se tɛd̄ga tak ɓo, naase 'saapki dom ki ɔɔ naase utu in̄g 'bɔɔbki taar ken maam m'dooyseɗo se. ³ Naɓo maam m'je taar se, naase an̄ki jeel kɔkɗ jiga: gaabge paac se, *al-Masi ɓo dɔdɛ ki ɔɔ mɛnda ɛ, gaaba ɓo don̄ ki ɔɔ al-Masi ɛ, Raa ɓo don̄ ki. ⁴ Kaadn̄ keem Raa ki jaay ɓo gaabm ken taad taar teeco taar Raa ki ey ɛ eem keem Raa jaay aal kala don̄ ki se, kɛse naan̄ ɔl al-Masi ɓo maakɗ sɔkɔn̄ ki. ⁵ Num gan̄ ken mɛnda jaay kaadn̄ keem Raa ki, ɓaa taadn̄ taar teeco taar Raa ki ey ɛ ɓaa keem Raa jaay aal te kala don̄ ki ey se, kɛse naan̄ ɔl gaabin̄ ɓo maakɗ sɔkɔn̄ ki ɔɔ mɛnd bin se tec aan gɔɔ mɛnd k'dɔsɪŋga dɔs don̄a ken ɔlin̄ sɔkɔn̄ tɔɔlin̄ se. ⁶ Ken mɛnda jaay baate kaal kala don̄ ki se, bɛɛkin̄ se k'dɔsɪŋsin̄ naatn̄. 'Jeelki, ken mɛnda jaay j'ɔj k'nariŋga bɛɛkin̄ tak tak ey ɛ k'dɔsɪŋsiŋga se, tɛd̄n̄ sɔkɔn̄ tɔɔlin̄a. Bin num ɔɗ mɛnda tak ɓo kaal kala don̄ ki don̄ ki. ⁷ Num ken gaaba jaay ɓaa keem Raa num, ɔɗte kaal kala don̄ ki, taa gaaba se Raa aalin̄ tecin̄ naan̄a taa an̄ *nooko. Gan̄ mɛnda ɛ, Raa aalin̄ se gen nookɗ gaabin̄a. ⁸ Taa gaaba se teeco ro mɛnd ki eyo, num mɛnda ɓo teeco ro gaab ki*. ⁹ Gaaba se Raa aalin̄o taa mɛnd eyo, num mɛnda ɛ nookɗ gaabin̄a. ¹⁰ Taa *kɔd̄n̄ Raage se ɓo mɛnda se n̄'aal kala don̄ ki ɔɔ ute kal ken naan̄ aal don̄ ki se je taadn̄ ɔɔ naan̄ se sook deb ken ɔk tɔɔgɔ don̄ ki se.

¹¹ Ute naan̄ se kic ɓo, naan̄ Mɛljege tu se, mɛnda kalin̄ ki sum se kɔɗ kaan̄ kaam eyo ɔɔ gaaba kic ɛ kalin̄ ki sum se kɔɗ kaan̄ kaam ey kici. ¹² Aan gɔɔ mɛnda ɛ teeco ro gaab ki se, gaab kic ɛ mɛnda ɓo oojina; num naade paac se iin̄o gɔtn̄ Raa ki. ¹³ Naase malinge aakin̄ki tu. Ken jeege tusga gen keem Raa jaay mɛnda aal te kala don̄ ki ey sum ɓo eem Raa se, dɔɔd̄n̄ ne? ¹⁴ Ken j'aakin̄ kaak bin kic ɓo, gaaba jaay ul bɛɛkin̄ tɛd̄ jɛrl se, sɔkɔn̄ ey ne? ¹⁵ Gan̄ mɛnda jaay bɛɛkin̄ dɛn se, ɔkina. Bɛɛkin̄ ken Raa ɛd̄in̄ dɛn se, tɛd̄in̄ tec aan gɔɔ

‡ 10:26 Aak KKR 24.1. * 11:8 Aak Jɛn 2.18-23.

mænd kən aalga kaal kala don̄ ki. ¹⁶ Ɔo debm jaay je tookŋ do taarge tun maam m'taadŋ ey se, maam ute *eglizgen gɛn Raa se ɛ, kɛse ɓo nakŋ kən naaje k'lee k'tɛda.

Kɔsn gɛn Mɛljege Isa

¹⁷ Do taarge tun maam m'je m'asen taadse, maam m'asen kɔŋ tɔɔm eyo. Taa kən naase jaay 'tuskiga gɛn keem Raa se, naase 'tɛdki nakgen *kusiŋ ɓo cir kən bɛɛ. ¹⁸ Anum nakŋ deet deet se k'taadum j'ɔɔ: kən naase jaay 'tuskiga gɛn keem Raa num, naase 'lee 'gaanŋki ute naapa. Ɔo do taar kən se, m'jeeliŋ kɛngen mɛtiŋge se, mɛt ki. ¹⁹ Bin num maam m'jeele maakse ki se, jeege utu 'gaanŋ ute naapa, bin jaay ɓo j'kaakŋ jeel jee kən ɔk taar Raa ɔŋ se. ²⁰ Kən naase 'tuskiga gɛn keem Raa jaay ɔski kɔs ute naapa se, kən maam m'aakiŋ ara ki num, aan gɔɔ kɔsn gɛn Mɛljege eyo. ²¹ Taa kən naase jaay iŋgkiga gɔtn kɔs ki se, naŋa naŋa kic ɓo naar ɔs kɔsiŋ kɔsiŋ kən naaŋ ɓaano. Bin ɓo jee mɛtiŋge ɛ, ɓo tɔɔldɛ tɔɔlɔ ɔo jeegeen kuuy se ɛ, aay bini oon koono. ²² Kən bin num, ɔski ɔo aayki ɓeesɛge tu. Lɔ naase ɔkki ɓeege ey ne? Kən naase jaay 'tɛdki bin se, naase uum aalki kaal *egliz gɛn Raa se ɓo naaŋ ki ɔo gɛnaagen ɔk dɪm ey se ɛ, naase aakdɛki kaakŋ mɛtdɛ. Anum do taarge tun ese se, naase 'jeki m'asen taadŋ m'ɔɔ dɪ? M'asenga tɔɔm la? Gɔɔ. Do nakge tun naase 'tɛdki se, maam m'asen kɔŋ tɔɔm eyo.

²³ 'Booyki! Kɛse ɓo taar kən Mɛljege dooyumo ɔo maam kic m'dooyeno m'ɔɔ: maakŋ nɔɔr kən j'an kɔkŋ Mɛljege Isa se, naaŋ uun mappa jin̄ ki, ²⁴ ɔo kən naaŋ jaay tɔɔm Raa aas se, naaŋ dupiŋa ɔo dɛek ɔo: «Kɛse ɓo roma kən m'ɛdɪŋ *sɛrke taa naase. Nakŋ se 'lee 'tɛdɪŋki bini ɔo 'saapki dom ki.» ²⁵ Kən naade jaay ɔs aas se, Mɛljege uun *kɔɔpm dɔoc ute tɔtn koojŋ biŋ se ɔo tɛdɪŋ bin kici, taaddɛn ɔo: «Tɔtn koojŋ biŋ kən maakŋ kɔɔp kən ese se je taadŋ ute moosum 'kɔɔy se, kɛse je taadŋ ɔo: *Raa dɔɔkga kiji ute naase. Daayum kən naase 'ɓaaki ɓaa kaaye se, 'tɛdɪŋki bini ɔo 'saapki dom ki.» ²⁶ Daayum kən naase jaay 'tuskiga gɛn kɔsn mappan ese se† ɔo gɛn kaay tɔtn koojŋ biŋ kən maakŋ kɔɔp kən ese se, kɛse naase 'taadki mɛtn taar kooy Mɛljege bini, ɓii kən naaŋ ade tɛrl ro ki.

²⁷ Taa naaŋ se ɓo, debm ɔs mappa gɛn Mɛljege ɔo aay tɔtn koojŋ biŋ kən maakŋ kɔɔp Mɛljege tu ute dɔobin̄ ey se, ɓɔɔrɔ utu kooɔŋ don̄ ki taa daa ro Mɛljege ute moosiŋ se, naaŋ aaldɛn te maak ki eyo. ²⁸ Taa naaŋ se ɓo naŋa naŋa kic kən ɓaa ɓaa kɔsn mappm ese se ɔo ɓaa 'kaay tɔtn koojŋ biŋ kən maakŋ kɔɔp kən ese, ŋ'saap do roŋ ki jaay 'kɔsɔ ɔo 'kaaye. ²⁹ Anum debm jaay ɔs mappan se ɔo aay tɔtn koojŋ biŋ kən maakŋ kɔɔp ki se, saap te do ro Mɛljege tu eyo jaay ɔsɔ ɔo aay se, kɛse naaŋ maliŋ ɓo tɛd ɓɔɔrɔ ooc don̄ ki. ³⁰ Taa naaŋ se ɓo maakse ki se jeege dɛna tɛdga kɔɔŋɔ, jeege dɛna kɔɔŋɔ tujdɛnga ɔo jee mɛtiŋge ooyga. ³¹ Kən naajege jaay k'jeelki kɔjŋ ɓɔɔrɔ do naaje maliŋge tu se, Raa ajeki kɔjŋ ɓɔɔrɔ dojege tu eyo. ³² Anum kən Mɛljege jaay ɔjjeeki ɓɔɔrɔ dojege tu se, kɛse naaŋ dɛjjeki dɛjje. Taa ɓii kən naaŋ 'kɔjŋ ɓɔɔrɔ do *duni ki se, ɓɔɔrɔ 'kooɔŋ dojege tu ey sum. ³³ Bin ɓo gɛnaamgen dɔobm al-Masi ki, kən 'tuskiga gɛn kɔsn, kɔsn Mɛljege se, 'booyki naapa. ³⁴ Kən debm jaay ɓo tɔɔliŋ ɛ, ŋ'ɔs ɓeen̄ ki. Bin ɓo kən naase 'tuskiga se, ɓɔɔrɔ 'kooɔŋ dose ki eyo. Taargen ɔp se, kən maam m'ɓaaga gɔtse ki jaay ɓo, m'asen ɓaa taadŋ naŋ mɛtiŋa.

12

*Naabm kən *Nirl Salal ɛd jeege tu gɛn tɛdŋ naabm *Raa*

¹ Gɛnaamgen dɔobm al-Masi ki, ɓɔrse maam m'je m'asen tɛrl do mɛtn taar naab kən *Nirl Raa ɛd jeege tu se. Maam m'je m'asen kɔŋ naase aki kiŋg do dɛrlse ki eyo. ² Do dɔkiŋ, kən naase 'jeelkiro te Raa mal ey se, kaad kən naane se, nakŋ ɔk tɔɔgɔ dose ki se 'tɔɔd ɔlseno gɔtn raasege tun ɔŋ taad taar ey se, ɔo naase ɛ ɔŋ aasiŋkiro gɛn daa tɔɔg eyo. ³ Taa naaŋ se ɓo, 'booyki m'asen taada: debm jaay taad ɔo: ɔŋ Raa 'naam Isa se, debm bin se naaŋ ɔk Nirl Raa maakiŋ ki eyo. Ɔo debm taad ɔo: Isa se Mɛljege se, debm bin se ɔk Nirl Salal maakiŋ ki.

† 11:26 Mappan ese se Mɛljege Isa taad ute daa roŋ mala.

⁴ Nirl Salal se, naan kalan sum, naḅo nakgen ken naan ed jeege tu se, dōolin dena. ⁵ Meljege se kic naan kalan sum, naḅo naabm ken naan ed jeege tu se, dōolin dena. ⁶ Raa ken tedn naaba maakn jeege tu paac se, naan kalan sum, naḅo doobm ken naan edo gen tedn naabin se, dōolin dena. ⁷ Naḅa naḅa kic ḅo Raa edin Nirl Salal maakn ki se, taa an tedn naabm ken 'noogn jee Raage paac. ⁸ Deb kalan se, Nirl Raa edin jeel-taara gen taadn taar jeege tu ḅo deb kuuy se, Nirl Raa ese sum ḅo edin jeele gen jeel naka. ⁹ Nirl Raa ese sum ḅo, ted deb kalan aal maakn do Isa ki cir gen jeegen kuuy se ḅo deb kuuy se, naan edin tōogō gen kedn lapia jee kōonge tu. ¹⁰ Deb kuuy le, Nirl Raa edin tōogō gen tedn nakn-kōōbge, deb ken kuuy naan edin tōogō gen taadn taar teeco taar Raa ki. ḅo deb ken kuuy se, naan edin tōogō ken an jeel nakgen ken iino gōtn Nirl Salal ki ey le gōtn sitange tu. ḅo deb ken kuuy se, naan edin tōogō gen jeel taadn taar naan gen jeege jeel eyo. ḅo ter deb ken kuuy le, naan edin tōogō gen jeel taadn tōōkn metn taar naan gen jeege jeel ey se. ¹¹ ḅo kēse Nirl Raa kalan ese sum ḅo tedn nakgen se paac ḅo naḅa naḅa kic ḅo naan edin naabin naabin aan gōō ken naan maakn jen ro ki.

Jee al-Masige se tum tedga aan gōō ro kalan

¹² Aakki tu: ro debkilimi se, naan kalan sum, naḅo tōp kaam dena. Ute tōpm ken naan tōp kaam den se kic ḅo tum ted ro kalan. Jeegen ken dōōkga ute al-Masi se kic ḅo tec bini. ¹³ ḅo naajeege paacki se ken Yaudge ey le Grekge, bulge ey le bulge eyo, *k'batizjekiro ute Nirl Salal kalan ese sum ḅo k'tum k'tedkiga aan gōō ro kalan. ḅo Raa edjekiga Nirlin se maakjege tu.

¹⁴ Bin ḅo ro debkilimi se naan kaam kalan sum eyo, naḅo naan tōp kaam dena. ¹⁵ Je se 'kōn taadn ḅo: «Maam le m'ji ey se, m'kōn tedn maakn ro ki eyo.» Anum ken naan taad bin sum ḅo, 'kōn tedn maakn ro debkilim ki ey ne? ¹⁶ Bi se 'kōn taadn ḅo: «Maam le m'kaama ey se, m'kōn tedn maakn ro debkilim ki eyo.» Anum ken naan taad bin sum ḅo, 'kōn tedn maakn ro debkilim ki ey ne? ¹⁷ Ken ro debkilimi jaay kaam kalin ki sum num, naan tap ḅo 'booy ute dio? ḅo ken ro paac ḅo bi kalin ki sum num, naan 'kootn ute dio? ¹⁸ Deere, ro debkilimi se, Raa tōndinsinga ute doobin tak tak aan gōō ken naan maakn jen ro ki. ¹⁹ Ro debkilim jaay ok ro kaam kalan sum num, kēse j'an kōn dan ro ute magalin eyo. ²⁰ Deere, ro debkilimi se tōp kaam dena naḅo ken tumga se, ted ro kalan.

²¹ Kaama 'kōn taadn ji ki ḅo: «Maam se m'an dīm ute naai eyo.» ḅo do le 'kōn taadn jeege tu ḅo: «Maam se m'an dīm ute naase eyo.» ²² Num gan roi kaam kalan ken naai aakin ḅo ok tōog ey se, ken naan jaay gōō num, kingi se ai tedn ḅōō. ²³ Maakn ro ki se gōtn ken kaam kalan j'aalden maak ki ey se, naade se ḅo ken k'lee k'j'okdeki ḅōō. ḅo kengen k'lee k'tōydeki tōy se ḅo, ken k'lee k'j'aakki dodege tu dawal dawal, ²⁴ gan kengen k'j'aakdenki tal tal se je j'aden tedn bin eyo. Anum ro kaam kalan k'tōyde tōy se ḅo, Raa tōndden se, taa j'adenki kōkn ḅōō. ²⁵ Ro jaay Raa tedn bin se, taa 'tōpm naap eyo, num taa naade 'kaakn do naapge tu. ²⁶ Ken ro kaam kalan jaay ḅōga dubara se, ro ute magalin paac dabara. ḅo ken ro kaam kalan jaay ḅo tedga nakn bēe k'tōōminga le, ro ute magalin paac 'ted maak-raapo.

²⁷ Aan gōō ro debkilimi tōp kaam den jaay dōōk tum ted ro kalan se, deere, naase kic ḅo 'denki, naḅo 'tum 'tedkiga ro *al-Masi ḅo naḅa naḅa kic ḅo utu gōtin gōtina. ²⁸ Bin ḅo, maakn *egliz ki se, deet deet se, Raa tōnd *jee kaan naabm Isage. Gen k-dige se, naan bēer tōōdjee ken taad taar teeco taarin ki. Gen k-mōtoge tu se, naan tōnd jee dooyjeege. ḅo metn naade ki se, naan tōnd jee tedn nakn-kōōbge, ter naan tōnd jeegen ed lapi jee kōonge tu ḅo tōnd jee metinge gen noogn jeege. Jee metinge naan tōndde jee ken 'tōōdn jeege ute jee ken taadn taar naan gen jeege jeel eyo. ²⁹ Aakdeki tu: naade paac se le jee kaan naabm Isagen metn-jiki sum la? Paac naade taad taar teeco taar Raa ki sum la? Paac jee dooyjeege sum la? Paac jee tedn nakn-kōōbge sum la? ³⁰ Naade paac se jeegen ken ed lapi jee kōonge tu sum la? Paac se, jee ken taad taar naan gen jeege jeel ey se sum la? ḅo naade

paac se jeel taadn tōkŋ taar naanjen jeege jeel ey se sum la? ³¹ Bin num naabm jigan kēn *Nirl Raa nig jeege tu se, 'dōŋki kēn jiga cir paac.

Borse 'booyki, m'je m'asen taadn doobm kēn jiga cir paac paac kēn anki lee do ki.

13

K'jeki naapa

¹ Kēn maam 60 m'jeel taadn taar naan jeege paac ɔ kēn m'jeel taar *kōdn Raage kic 60, na60 kēn maam m'ok maak-je ey se, kēse maam m'tec aan gōō ganja ey ɛ aan gōō mēnde kēn j'ōndinga num eem tōkŋ bi kiric se. ² Kēn maam 60 m'taad taar teeco taar *Raa ki jeege tu, ɔ kēn m'jeel nakgen paacŋ jeege jeel mētiŋ eyo ɔ m'jeel mētn nakge paac, ɔ kēn maam 60 m'aal maakum paac do Raa ki jaay m'taad koge tu m'ɔ j'iin k'dēte j'ōŋ gōtn se jaay naade took taarum kic 60, num kēn maam jaay m'je jeege ey se, maam m'debm tōl ser eyo. ³ Kēn maam 60 m'nig maalum paac jee daayge tu ɔ bini m'ōŋ rom k'tōcŋ poodn kic 60, anum kēn maam jaay m'je jeege ey se, kēse maam m'kōŋ dī ro ki?

⁴ Debm ɔk maakje do jeege tu se, naan maakiŋ deere ɔ kercelē. Naan ɔk maak-kilimi do nam ki eyo, naan oon eyo ɔ magal roŋ eyo; ⁵ debm ɔk maak-je do jeege tu se, naan tēd nakŋ ɔkōŋ eyo, naan debm nakōŋ eyo, tēd maak-taar eyo, ɔk nam ute taar-maak eyo; ⁶ debm kēn je jeege se, nakgen ute doobiŋ ey se, naan maakiŋ raap do ki eyo, num naan maakiŋ raap do taar kēn mēt ki. ⁷ Debm ɔk maak-je se, kēn k'tēdiŋ *kusiŋ kic 60, naan an dīm eyo. Daayum naan tuj ɔrmiŋ ute jeege eyo, ɔnd doŋ paac do Raa ki ɔ ɔŋ serk nakge paac.

⁸ Maak-je se naan 'kōŋ nan eyo. Taargen k'taadŋ kēn teeco taar Raa ki se ɛ, kaadiŋ utu 'deele. ɔ taar naanjen jeege jeel ey se utu 'naŋa ɔ jeel nakge se ɛ, kaadiŋ utu 'deel kici. ⁹ Taa jeel naajege se jeel nan mētn nakge paac eyo. ɔ taargen k'taadŋ kēn teeco taar Raa ki se ɛ, ɔŋ aas ute gēn Raa mal eyo. ¹⁰ Anum nakgen mala mala jaay ade 6aa se, nakgen paacŋ kēn aas te ute doobiŋ ey se, kaadiŋ utu 'deele.

¹¹ Kaad kēn maam m'utu m'baat se, napar taadn taaruma, saapuma ɔ booy kōkuma, paac se, aan gōō gēn gaan seemge; anum kēn maam jaay m'aas gaaba sum se, nakŋ gaan seemge se maam m'reŋsinga naatn. ¹² Borse se, naajege j'aakki nakge na60 j'aak j'okki mētdē eyo aan gōō debm aak daan kaamiŋ maakiŋ kaam-kaay-naan kēn aak ɔd ey se. Num 6ii kalan se, j'utu j'aŋ kaakiŋ 'toodn tal. Borse se, maam m'jeel m'ok mētn nakge paac eyo, na60 6ii kalan m'utu m'jeel kōkŋ mētn nakge se mala mala aan gōō kēn Raa jeelum maam se.

¹³ Borse nakgen kēn 'kōpm 'tiŋg se: kaal maakiŋ do Raa ki, kōnd do kēn j'ōndki do Raa ki ɔ maak-jea. ɔ maakiŋ naade kēn mōtō se, kēn cirde paac se, maak-jea.

14

*Naabm *Nirl Salal ɛd jeege tu se taa noogŋ jee dēna*

¹ Jeki maak-jea ɔ 'dōŋki naabm kēn Nirl Salal ɛd jeege tu ɔ kēn tap ki se, 'jeki doobm gēn taadn taargen teeco taar *Raa ki. ² Taa debm kēn taad taar naan kēn jeege jeel ey se, kēse naan taad jikilinge tu eyo, num taad Raa ki. ɔ taar naan kēn naan taad se ɛ, nam jeel mētiŋ eyo. Ute tōōŋ Nirl Salal se, naan taad nakgen deel doa kēn jeege ɔnd ute mēt koŋ eyo. ³ Num gan debm kēn taad taar teeco taar Raa ki se, naan taad jikilinge tu, noogde gēn ziidn 6aa ute naande, dejde ɔ edden kaay kaama. ⁴ Debm taad taar naanjen jeege jeel mētiŋ ey se, kēse noogiŋ naan mala gēn ziidn 6aa ute naaniŋa, gan debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, noog jee *egliz ki taa ziidn 6aa ute naande. ⁵ M'je se, naase paacki se, aki 'taadn taar naanjen jeege jeel eyo. Na60 kēn maam m'je cir paac paac se, m'je naase aki taadn taargen teeco taar Raa ki. Taa debm kēn taad taar naanjen jeege jeeliŋ ey se, ɔŋ deb kalan 'taad tōkŋ mētiŋ jee eglizge tu taa aden noogo naade ziidn 6aa ute naande, kēn bin ey num, debm taad taar teeco taar Raa ki se cir debm

kēn taad taar naanjen jeege jeelin ey se. ⁶ Bin 60, genaamgen doobm *al-Masi ki, aan gɔɔ borse maam m'baa gatse ki jaay m'taadsen ute taar naanjen kēn naase 'jeelki ey se, taarumgen m'taadsen se le ɔŋ taadsen mētn nakgen Raa taadum mētin se eyo, edsen te jeel eyo, taadsen taar teeco taar Raa ki eyo ɔɔ dooyesen ey se, kēse asen kōŋ noogŋ ɔɔ dī?

⁷ Bin 60 'jeelki, silēere ute kurundu jaay baa mētn kaa ki ey se, kaa se j'an jeel j'ɔɔ dīo? ⁸ Num debm tuuy bōrlō gen bōrɔ se jaay tuuyin mēt ki ey se, jeege 'kōŋ daapm rode gen baa bōr ki ne? ⁹ Gen naase kic 60 tec bini. Kēn naase 'taadki taar naanjen jeege booy ɔk mētin ey se, taarsegen naase 'taadki se, jeege 'jeel kōkŋ mētin ɔɔ dī? Kēn bin num, taar naase ulki se, ulki rēŋe. ¹⁰ Deere, do naan ki ara se, taar naanŋe napariŋ dēna ɔɔ maakde ki se, taar naan kalan jaay k'booy k'j'ōkiŋ ey se, gōtɔ. ¹¹ Kēn deba jaay taadum ute taar naanin jaay maam m'jeel ey se, debm se maam m'jeelin naan se merte. ɔɔ maam kic le naan am jeelum maam se, merte. ¹² Aan gɔɔ naase 'lee 'dōŋki naabm kēn Nirl Salal ed jeege tu se, 'dōŋki naabm kēn 'noogŋ jee egliz ki 'ziidn baa ute naande.

¹³ Taa naan se 60, debm taad taar naanjen jeege jeel ey se, n'tōnd mētn Raa an kēdn jeele gen tērl taar se jeege tu. ¹⁴ Kēn maam jaay m'eem Raa ute taar naan jeege jeel ey se, deere, maam m'eemin ute maakum paac, naɔo taargen teec taarum ki se, saapum ɔnd ute mētin eyo. ¹⁵ Kēn bin num m'tēdn m'ɔɔ dī? M'keem Raa ute maakum paac ute taar naanjen jeege jeel ey se naɔo maam m'je m'an keemin ute doobm kēn saapum kic 60 jeel ɔk mētin. M'je m'kaar kaa ute maakum paac ute taar naanjen jeege jeel ey se naɔo, m'je m'kaar kaa ute doobm kēn saapum kic 60 jeel ɔk mētin. ¹⁶ Kēn jeege tusga gen keem Raa jaay naai 'tōm Raa ute saapi paac ute taar naanjen kēn jeege jeel ey se, ɔɔ nam lee baado booy taar Raa sum jaay utu maakde ki se, naan 'kōŋ tookŋ *amin ɔɔ dīo, taa taari kēn 'tōm Raa se le, naan ɔnd ute mētin eyo. ¹⁷ Baat ey num, taari kēn naai 'tōm Raa se nijim aak eyo, naɔo debm inŋ booyi jaay jeel mētin ey se, ɔŋ noogin gen ziidn baa ute naanin eyo.

¹⁸ Maam m'tōm Raa taa maam se m'jeel taadn taar naanjen jeege jeel ey se m'cirsēn, naasen kēn inŋ 'baaki se paac. ¹⁹ Naɔo maakŋ egliz ki se, maam m'je m'taadn taarge mii sum kēn jeege jeel mētin taa adēn dooyo, naan se cir kēn m'taad taara dupu kando kando ute taar naanjen jeege jeel mētin ey se.

²⁰ Genaaŋge, ɔnte 'saapki aan gɔɔ gen gaan sēemge, num 'saapki aan gɔɔ jee magalge. Num gan gen tēdn *kusiŋ num, 'tēdkī rose aan gɔɔ gaangen sēeme kēn jeel tēdkusiŋ ey bōrt se. ²¹ Taa naan se 60 maakŋ *Ko Taar kēn Raa edo Musa ki raanin se Meljege Raa taad ɔɔ: *Jee se maam m'aden taad ute taar naanjen kuuy*

ɔɔ m'ade kəl jee kuuy 60 utu aden taadn ute taar naanŋege.

Ute naan se kic 60 naade 'booy kuun taarum ey tap.*

²² Taar naanjen k'taad jaay jeege jeel ey se, kēse Raa 60 taad tōogin do jeege tun aal te maakde do Isa ki eyo. Num jee kēn aalga kaal maakde do Isa ki se, taar naanjen jeege jeel ey se, taad ute naade eyo. Num gan debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, kēse naan taad ute jee kēn aalga kaal maakde do Isa ki ɔɔ jee aal te maakde do Isa ki ey se, taar se ɔlde naade maak ki eyo.

²³ Kēn aan gɔɔ egliz ute magalin tus jaay jeege paac taad taar naanjen jeege jeel eyo, jaay, jee lee baado booy taar Raa sum ey le jee aal maakde do Isa ki eyo baado maakse ki se, asen taadn ɔɔ naase se jee dērlge ey ne? ²⁴ Num gan kēn naase 'paacki jaay 'taadki taar teeco taar Raa ki ute taar naanjen kēn jeege jeelin se, debm aal maakin do Isa ki eyo, ey le debm lee baado maakse ki gen booy taar Raa sum se, kēn naan booy taarsege se, an kēdn saapa ɔɔ naan 'jeel roŋ ki naan se debm kusiŋ, ²⁵ ɔɔ taar kēn maakin kēn jeege jeel ey se le, 'toodn tal. Gōtn se naan 'kērgŋ kōnd naanin naan ki naan Raa ki ɔɔ an keeme ɔɔ naan 'taadn makōŋ ɔɔ: Deer deer, naase se Raa utu daanse ki!

* 14:21 Aak Eza 28.11-12.

Raa je nakgen ute doobiŋ tak tak

²⁶ Genaamgen doobm *al-Masi ki, bin se maam m'asen taadn m'oo di? Ken 'tuskiga gen keem Raa se, naŋa naŋa kic ɓo ken ɓaa kaar kaa, dooy jeege, taadn metn nakŋ ken Raa taadiŋo, taadn taar naangen jeege jeel eyo, ey ɛ tɛrl taar naan jeege jeel ey se, anum nakŋ naase aki tɛd paac se, 'tɛdiŋki taa 'noogŋ *egliz 'ziidn ɓaa ute naaniŋa. ²⁷ Ken jeege baag taadn taar naangen jeege jeel ey se, ɔŋ jeege dio ɔɔ ken cirga ɛ jeege mɔtɔ sum. Ken aki taadkic num, deb kalan taad aasga ram jaay ɓo deb kuuy 'taada. Ɔɔ ɔŋ nam kuuy aŋ tɛrlin jeege tu. ²⁸ Ken debm ken aŋ tɛrlin taar se jeege tu gɔtɔ num, gena ɔ ken taad taar naan ken jeege jeel ey se, ŋ'ɔnte taadn naan jeege tu, num ŋ'taad ute maakiŋa ɔɔ ŋ'taad Raa ki. ²⁹ Num gen jee taad taar teeco taar Raa ki se ɛ, ɔŋ jeege dio ey ɛ mɔtɔ sum ɓo, 'taada. Ɔɔ jee metinge se, k'booy k'l'ɔk metn taar se jiga, taar se ɓaa ute metn taar Raa lɔɓu gɔtɔ. ³⁰ Maakse ki se jaay deb kalan Raa taadiŋ metn nakŋ gam ɔɔ je taadn metn nakŋ se jeege tu se, deb kuuy ken taad taad se ŋ'doa ɔɔ ŋ'ɔŋ gɔtɔ deb ken se. ³¹ Deere, paacki se, ɔkki doobo ken aki taadn taar teeco taar Raa ki, naɓo ken deb kalan taad aasga jaay ɓo kɔŋ gɔtɔ naapiŋ ki. Bin se jeege paac, naase adeki dooyo ɔɔ adeki keɗn kaay kaama. ³² Debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, naan ɓɔɔɔ ɔk taariŋa. ³³ Nakŋ ute doobiŋ ey se, Raa je eyo. Num Raa se je naase aki king ute lapia.

Naase 'tɛdki aan gɔɔ eglizgen gen jee Raagen ɓaa se paac, ³⁴ ken jee al-Masige jaay tusga se, mendgen maakse ki se, k'doa. Aan gɔɔ ken *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki taada, maakŋ jee al-Masige tun tusga se, mendge se ɔk doobo gen taadn taar eyo num k'l'ing kaam kalan. ³⁵ Ken naade ɓo je tɔnd meta ɛ, k'ɓaa k'tɔnd metn gaabdege ɓeene. Ey num ken jee al-Masige tusga num, mendge jaay 'taadn taara se dɔɔd eyo.

³⁶ Lɔɓu taar Raa se uuno metin gɔtse ki sum la? Ɔɔ taar se, naase kalse ki sum ɓo 'booyiŋkiro ɛ? ³⁷ Maakse ki debm jaay saap ɔɔ naan ɔk *Nirl Salal maakiŋ ki ey ɛ tɛdga debm taadn taar teeco taar Raa ki se, ŋ'jeele taar ken maam m'raanŋen se, keŋe Meljege mala ɓo taadsen nakŋ gen tɛda. ³⁸ Anum taar ken maam m'raanŋen se jaay debm baate tookŋ do ki se, debm bin se Raa kic ɓo, jeelin eyo.

³⁹ Bin se, genaamgen doobm al-Masi ki, 'dɔŋki gen taadn taar teeco taar Raa ki ɔɔ jeege taad taar naangen jeege jeel ey se, ɔnte 'gaaski gen taada. ⁴⁰ Naɓo nakŋ paacŋ ken naase aki tɛd se, 'tɛdiŋki ute doobiŋ tak tak.

15

Deere, Isa se duroga daan yoge tu

¹ Genaamgen doobm *al-Masi ki, tɛr maam m'je m'asen taada, taa naase aki saapm do Labar Jigan gen al-Masi ken maam m'taadseno ɔɔ naase 'tookkiro do ki se ɔɔ ɓorse kic utu ɔkiŋki ɔɔŋɔ. ² Ute Labar Jigan gen al-Masi ese se ɓo, naase ɔŋkiga kaaja ken naase jaay ingki do ki aan gɔɔ ken maam m'taadseno se. Ey num, ɓɛɛɛ, kaal maaksen do al-Masi ki se, 'tɛdŋ nakŋ ɓɛɛɛ.

³ Nakŋ cir paac paac jaay maam m'dooyŋeno deet deet se, taar maam mala m'ɔŋiŋo gɔtn al-Masi ken ɔɔ: al-Masi se ooyga taa *kusiŋjege aan gɔɔ ken Kitap taadno. ⁴ Naan ooy se, j'ɔliŋo maakŋ ɓaad ki, ɓii k-mɔtɔge tu se naan duro daan yoge tu, aan gɔɔ ken Kitap taadno ro ki se kici. ⁵ Ken naan duro se, naan teeco naan Pier ki ɔɔ tɛr naan teeco naan jee kaan naabiŋge tun k'dandɛ ute ro jee sik-kaar-di se. ⁶ Tɛr naan teeco naan genaage tun doobm Isa al-Masi ken tus ing king taa naapki ɔɔ jee se cir kaar-mii. Maakde ki se, jee deniŋ utu zɛɛɛɛ ɔɔ kengen metinge se, ooyga. ⁷ Tɛr naan teeco naan Jak ki ɔɔ tɛr naan teeco naan jee kaan naabiŋge tu paac. ⁸ Anum kaam mɔɔtn se, naan teeco naan maam ki kici, maam ken aan gɔɔ goon ken j'oojiŋ laapiŋ aas te eyo. ⁹ Deere, maakŋ *jee kaan naabm Isa al-Masige tu se, ɓɛɛki num, maam se ɓo debm ken k'kaal mum eyo. Taa maam se m'aas ken j'am danj *debm kaan naabm Isa al-Masi eyo. Taa *eglizn gen *Raa se, maam m'dabariŋoga. ¹⁰ Num ganj Raa tɛdumga ɓɛɛ ɔɔ ute ɓɛɛ naan tɛdum se maam m'tɛdga aan

gɔɔ kɛn bɔrse naase 'jeelumki se. Anum bɛɛ Raa kɛn tɛdum maam ki se, tɛd te nakɲ cɛr eyo. Naɓo maakɲ jee kaan naabm Isa al-Masi ki paac se, maam m'tɛd naaba m'cirde. Num kɛn tɛd naabm se, maam eyo, naɓo bɛɛ Raa ese se ɓo ɔlum maam m'tɛd naabm se. ¹¹ Bin ɓo kɛn 'tɛdn maama, lɔ naade, kɛse ɓo taar kalan kɛn naaje k'taadseni ɔɔ do taar kɛn se ɓo, naase 'took aalkiro maakse do ki se.

Raa utu 'dur jeege daan yoge tu

¹² Naaje k'taadsen j'ɔɔ *al-Masi se duroga daan yoge tu. Num gen di jaay jee mɛtingen maakse ki se, taad ɔɔ jee ooyga kooy se, ade kɔɲ 'dur daan yoge tu ey se? ¹³ Kɛn jeege jaay ade kɔɲ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɓo duro utu te daan yoge tu eyo. ¹⁴ Kɛn al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, taar naaje k'taadseno se, taar rɛɲɛ ɔɔ kaal maaksen do al-Masi ki se kic lɛ, cɛrɛ. ¹⁵ Deere, kɛn jee ooyga kooy jaay ade kɔɲ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɓo Raa duriɲo te daan yoge tu eyo. Bin se, naaje k'tɛdga saadgen gen Raa kɛn taad taar mɛt ki eyo taa naaje k'taad jeege tu j'ɔɔ: Raa se duroga al-Masi daan yoge tu se. ¹⁶ Kɛn jee ooyga kooy jaay kɔɲ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɓo, duro te daan yoge tu eyo. ¹⁷ Anum kɛn al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, kaal maaksen do naan ki kic ɓo, cɛrɛ. Ɔɔ bɔrse kic ɓo, naase utu ingki maakɲ *kusiɲse ki. ¹⁸ Kɛn bin num, jee ooyga kooy doobm Isa al-Masi ki se, utga. ¹⁹ Kɛn naajege jaay k'l'ɔndki dojege do al-Masi ki gen tiɲg do naan ki ara sum num, maakɲ jikilimge tun do naan ki ara se, ey num bɛɛki se, naajege sum ɓo kɛn jeege ajeki kɛɛjɲ dojege tu cir kɛn jeegen ɓaa se paac paac.

²⁰ Num gan deere, al-Masi se duroga daan yoge tu ɔɔ Raa jaay duriɲo deet deet se, jejeke taadn ɔɔ: jeegen ooyga kooy se naan utu aden 'dur bin kici. ²¹ Ute doobm deb kalan sum ɓo, yoa aan do jeege tu ɔɔ ute doobm deb kalan kuuy se, jeege utu ade 'dur daan yoge tu. ²² Aan gɔɔ jikilimge paac teeco mɛtjil Adum ki se, naade paac ooy aan gɔɔ naana. Bin ɓo gen jeegen paacɲ dook ute al-Masi se, naade paac utu 'kɔɲ kaaja ute naan kici. ²³ Num Raa ade 'dur jeegen ooyga kooy se naan aden rɛɛsn ute doobiɲ doobiɲa. Al-Masi se naan ɓo debm duro deet daan yoge tu jaay ɓo jee naange se utu ade 'dur daan yoge tu bii kɛn naan ade ɓaa se. ²⁴ Num sitange, maragge ɔɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ do jeege tu paac se, al-Masi utu aden 'tɛdn 'tɛdn gɔtɔ, jaay ɓo duni se 'naɲa ɔɔ kaad kɛn se sum ɓo al-Masi 'kɔɲ gaara kaam ji Bubiɲ Raa. ²⁵ Taa al-Masi se 'kɔsn gaara *bini jee taamooyinge se Raa aden tɛdn naan ɓo king dode ki*.* ²⁶ Debm wɔɔy kaam mɔɔtn kɛn j'an kutiɲ kap se, yoa. ²⁷ Ter Kitap taadga taad ɔɔ al-Masi se: *Raa ɛdiɲga nakge paac kaam jiɲa*.† Kɛn Kitap jaay taad ɔɔ nakge paac tɛdga kaam jiɲ se, ɔɔp Raa sum ɓo kaam jiɲ eyo. Taa Raa se, naan ɓo debm kɛn ɛdiɲ nakge paac kaam jiɲa. ²⁸ Kɛn Raa jaay ɛdga nakge paac kaam ji al-Masi se, naan Gooniɲ mala se, 'kɔɔpm kaam ji Raa kɛn ɛdiɲ nakge paac kaam jiɲ se. Bin se jaay ɓo Raa utu 'kɔsn gaara do nakge tun ɓaa se paac.

²⁹ Jee kɛn je ɔɔ j'ade *batizn taa jeegen ooyga kooy se tap ɓo, *batɛm se aden tɛdn di naade kɛn jee ooyga kooy se‡? Kɛn jeegen ooyga kooy jaay ade kɔɲ 'dur daan yoge tu ey num, gen di naade ɔɲ rode k'batizde taa naade se? ³⁰ Kɛn jeegen ooyga kooy jaay 'dur daan yoge tu ey num, gen di jaay naajege daayum k'lee k'ɓaa gɔtn ɔɲ kɛn j'an kutn koje ro ki se? ³¹ Genaaɲgen doobm al-Masi ki, daayum maam se m'lee nirl yo ki. Kɛse taar mɛt ki, ɔɔ aan gɔɔ gɔtn Mɛljege Isa al-Masi ki se, maam m'tɔɔm roma taa naase se, taar se mɛt ki kici. ³² Genaaɲge, maakɲ gɛgɛr kɛn ɛpɛz ki se, maam m'dodega ute jeegen aan gɔɔ daa gaabge se. Kɛn jaay gen nakgen do *duni ki sum num, maam tap ɓo m'kɔɲ di ro ki? Kɛn jeegen ooyga kooy jaay ade kɔɲ dur daan yoge tu ey num: *J'ɔski ɔɔ j'aayki ute maraadgege, taa naajege se lɛ, mɛtbeeki j'aki 'kooyo*.§

* **15:25** Aak KKR 110.1. † **15:27** Aak KKR 8.6. ‡ **15:29** Taar Pɔl taad ara se taad ute jee al-Masi gen mɛtingen batiz taa jee ooyga kooyo num gan Pɔl se uun te kul eyo gen batizn taa jee ooyga kooyo. § **15:32** Aak Eza 22.13.

³³ Ɔnten 'kaanki rose dala, ɓere: Mɛdgen jig ey se ɓo ken tuj king bɛɛ jeege*. ³⁴ 'Tɛrlki saapse ɔɔ ɔnte 'tɛdki kusina! Maam m'aak jee mɛtinge maakse ki se jeel Raa eyo; maam m'taadsen bin se taa sɔkɔn asen tɔɔɔ.

Jeegen ooyga kooy se, ade duru daan yoge tu ute ro tec ɔɔ dɔ

³⁵ Nam 'kɔn tɔnd mɛta ɔɔ: jeegen ooyga kooy se tap ɓo ade 'dur ɔɔ dɔ daan yoge tu? Ɔɔ rode tap ɓo 'tecɔ ɔɔ dɔ? ³⁶ Kalɛ, debm dɛrlɛ! Kaam nakɔ naai ɔɔcinga se, ruumga† jaay teec ey la? ³⁷ Naai 'lee ɔɔc se, ɔɔc kaam teene ey lɛ kaam ne dim kuuy, num naai 'lee ɔɔc gardin eyo. ³⁸ Ken naai jaay ɔɔcga se, Raa teeciɔa ɔɔ teep tɛdn magala aan gɔɔ ken naan maakin jen ro ki. Kupm kaam naka tak ɓo tecɔ naparin kalin ki kalin ki.

³⁹ Nakgen oo ko se paac rode se tec naap eyo. Gen jikilinge lɛ tec kalin ki, gen daage lɛ kalin ki, gen yeelge kic lɛ kalin ki ɔɔ gen kenjge kic kalin ki. ⁴⁰ Aan gɔɔ nakgen do naan ki ɔk roge se, kengen maakɔ raa ki se ɔk kici. Naɓo kaakɔ bɛɛdege se, tec te naap eyo. ⁴¹ Kaada wɔarin tec kalin ki ɔɔ laapa kic kalin ki ɔɔ k-dijge kic ɓo wɔarde tec kalde ki. Ɔɔ tɛr k-dijge ute naapa kic wɔarde tec kalan eyo.

⁴² Bin ɓo bii ken jeege ade dur daan yoge tu se, 'tɛdn bin kici. Debkilimi jaay ooy j'ɔlinga maakɔ ɓaad ki se, ruum naatn. Num gan bii ken naan ade 'dur daan yoge tu se, ro ken Raa an ked se 'kɔn ruum ey sum. ⁴³ Ro debkilim ooy jaay j'ɔlinga maakɔ ɓaad ki se, naan tɛd aak kusu. Num ɓii ken naan ade 'dur daan yoge tu se, Raa an kedn ro aak bɛɛ. Ro debkilim ooy jaay j'ɔlinga maakɔ ɓaad ki se, naan ɔk tɔɔg eyo. Num ɓii ken naan ade 'dur daan yoge tu se, Raa an kedn ro ken ɔk tɔɔgɔ. ⁴⁴ Debm jaay ooyga num ken j'ɔlinga maakɔ ɓaad ki se, kɛse j'ɔl daa ro sum. Num ken naan jaay ade 'dur daan yoge tu se, ade teecɔn ute ro ken *Nirl Salal an kedɔa. Aan gɔɔ do naan ki debkilim ɔk daa ro se, maakɔ raa ki kic ɓo Raa an ɓaa kedn ro kuuy. ⁴⁵ Kɛse ɓo Kitap taad ɔɔ: debkilim deet deet se ron Adum, naan se ɔk daa roa ute koa. Adum kaam mɔɔtn se‡, naan se Nirl ken ɛd kaaja jeege tu. ⁴⁶ Debm ken ɓaadɔ deet deet se, debm ɔk Nirl ken ɛd kaaja se eyo, num debm ɔk daa ro ɓo ɓaadɔ deete ɔɔ debm ɔk Nirl ken ɛd kaaja se, ɓaadɔ kaam mɔɔtn. ⁴⁷ Debm deet deet se naan se j'ɔbin ute naanja. Debm k-dige se, naan se iino maakɔ raa ki. ⁴⁸ Jeegen do naan ki ara paac se, tec aan gɔɔ debm ken j'ɔbin ute naanja se. Ɔɔ jeegen maakɔ raa ki se lɛ, tec aan gɔɔ debm ken iino maakɔ raa ki se kici. ⁴⁹ Aan gɔɔ ɓorse naajege k'tecki debm ken j'ɔbin ute naanja se, naajege k'j'utu j'aki tec debm ken iino maakɔ raa ki se kici.

⁵⁰ 'Booyki genaamgen doobm *al-Masi ki, m'asen taada: ɓere, debkilimi ute daa ron ɔk mooso se 'kɔn ɓaa *maakɔ Gaar Raa ki eyo. Ɔɔ daa ro se ken utu 'ruum se lɛ, naan se 'kɔn ting gen daayum eyo.

⁵¹ Maam m'je m'asen taad ute *nakɔ ken jeege jeel mɛtin ey se: 'Booyki! Naajege se j'aki kooy paac eyo. Anum naajege paacki se, Raa utu ajeki tɛrl rojege kaam kuuy. ⁵² Bii ken pulu 'keem kaam mɔɔtn se, 'tɛd yɔkɔd aan gɔɔ debm ɔnd kaamin sapac se, kaad ken pulu 'keem se, jeegen ooyga kooy se utu 'duru ute ro ken 'kɔn ruum eyo. Ɔɔ naajegen j'utuki zɛɛr se lɛ, Raa utu ajeki tɛrl rojege kaam kuuy. ⁵³ Ro ken utu 'ruum se, tak ɓo j'utu j'an kedn ro ken 'kɔn ruum eyo ɔɔ ro kɔn kooy se lɛ, j'utu j'an kedn ro ken 'kɔn kooy ey sum.

⁵⁴ Kaad ken ro ken utu 'ruum se, jaay utu tɛrl ro ken 'kɔn ruum eyo, ɔɔ ro ken 'kooy se lɛ j'utu j'an tɛrlin ute ro ken 'kɔn kooy ey se, bin ɓo taar ken Kitap taad do dɔkin se 'kaan doobin ki ken ɔɔ:

Bere, yo se Raa ciringa naan tɛdga gɔtɔ.

⁵⁵ *Naai yoa, tɔɔgi ken naai 'cir jeege se tap ɓo gay?*

Ɔɔ tɔɔgi ken naai lee tɔɔl jeege se tap ɓo gay?§

* **15:33** Taar se Pɔl uuno taar gen kɔd Gɛk debm kaar bal-zɛɛr. † **15:36** Ute taar ken k'raan Kitapm se taad ɔɔ kaam naka se ooy, jaay teece. ‡ **15:45** Adum kaam mɔɔtn se taad ute *al-Masi. § **15:55** Aak Eza 25.8.

⁵⁶ Tōogŋ kēn naai 'lee tōal jeege se lē, kēse *kusinā. Ōo kusin lē, kēn eđin tōogō se, *Ko Taar kēn Raa eđo Musa ki. ⁵⁷ Anum ute doobm Mēljege Isa al-Masi se, k'tōomki Raa kēn eđjeki tōogō k'cirki nakgen ok tōogō dojege tu!

⁵⁸ Bin 60, gēnaa maak-jemge, 'daarki tōogō. Ōnte 'terlki mōotn! Naabm Mēljege se ōnte 'kōnŋki, 'ted 'bāansinŋki ute naanina. 'Jeelki, naabm kēn naase 'lee dabara 'tedinŋki Mēljege tu se, cēr eyo.

16

*Gēnaagen doobm *al-Masi ki tiir gēn noogŋ gēnaagen Jeruzalem ki*

¹ M'je m'asen taada taa gursn kēn aki tiir gēn noogŋ jee Raagen Jeruzalem ki se: maam m'taaddega taad metin *eglizge tun taa naan Galat ki. Anum naase 'tedinŋki bin kici. ² Bii dumas ki tak 60, nanā nanā kic 60 do naabin kēn naan ted jaay ōŋo se, maak ki se n'ōod n'ōmbinŋ gēn doŋa taa an noogŋ gēnaagen doobm al-Masi kēn Jeruzalem ki. Bin se, naase aki kōŋ booy biin kēn maam m'aanga jaay aki tiir ey sum. ³ Kēn maam jaay m'6aa m'aanga gōtse ki num, jee kēn naase 'bēer 'tōoddeki se, maam m'ade kēdn maktub ute nakŋ kēn naase 'tiir 'tusinŋki jide ki se. Ōo maam m'ade kōl naade aan 6aa ute nakgen se, Jeruzalem ki. ⁴ Kēn aakinŋki bēe jaay maam mala 60 m'6aa kic lē, naade '6aa ute maama.

Pōlje 6aa merte

⁵ Kēn maam m'utu m'6aa gōtse ki se, maam m'kaal teecŋ taa naan Masedoan ki, taa maam m'kaal ute doobm ese. ⁶ Kēn maam jaay m'aanga gōtse ki se, baat ey num maam m'tinŋ cōkō ute naase, lōbu kaadn kuulu se kic daan m'anŋ deel gōtse ki jaay 60 sōm naase amki je nakŋ kēn am noogŋ gēn tedn mertum naan ki. ⁷ Anum kēn bōrse m'6aa 6aa gōtse ki se, m'je m'asen kaakŋ ute do jem sum eyo, nābo kēn Mēljege jaay ōdumga doobo num, maam m'je m'king ute naase cōkō. ⁸ Num gan bōrse maam se m'tinŋ maakŋ gegēr kēn Epēz ki se, bini m'kaan kaadn laa Pantekōt ki. ⁹ Taa gōtn ese se, maam m'ōŋga doobm gēn tedn naaba *Raa ki den aak eyo nābo jee wōyge kic 60 dena utu gōtn ese.

¹⁰ Kēn Timote jaay aanga gōtse ki num, aakinŋki doŋ ki. Bin jaay 60 naan kic nirlin an kaay eyo; taa naan kic lē tedn naabm Mēljege aan gōo maama. ¹¹ Bēre, Timote se, nam ōnte kuum kaalin naan ki, num eđinŋki nakŋ noogo kēn naan ade kōkŋ terl gōtum ki ute lapia. Taa maam m'ute gēnaagen gōtn ara se, j'utu j'inŋ j'aak kaamina.

¹² Gēnaajege Apōlōs se, ey num maam m'eđinŋga kaay kaam aak eyo m'ōo ute gēnaage se, n'6aa gōtse ki, nābo naan took eyo gēn 6aa gōtse ki bōrse se. Anum kēn naan ōŋga jin jaay sōm utu '6aa gōtse ki.

Pōl nan taarina ō al tōosin jeege tun Kōrint ki

¹³ Daayum inŋki zēere, kaal maaksen do Raa ki se ōkinŋki tōogō. 'Tedki jee mēc ō 'daarki tōogō. ¹⁴ Ōo nakŋ naase aki 'ted paac se, 'tedinŋki ute maak-jea.

¹⁵ Gēnaamge, 'booyki m'asen taad daala: 'jeelki Stepanas ute jee maakŋ been ki se, naade 60 jee kēn took aal maakde deet do *al-Masi ki taa naan Akayi ki se ō naade se 60, jee ōn rode gēn tedn naabm Raa maakŋ jee Raage tu. ¹⁶ Jee bin se 60, 'tookki taarde ō jee kēn lee dabar ted naaba ute naade se kic 60, 'tookdeki taarde kici.

¹⁷ Kēn Stepanas, Portunatus ute Akaykus 6aado aakum se, maam maakum raap aak eyo; gōo naase ki se, naade 6aado noogumga. ¹⁸ Taa naade se tedum maakum tōodga kaam kalan aan gōo naade tedsen naase ki se kici. Bin num jee bin se, ōkdeki ōŋō.

¹⁹ *Eglizgen taa naan Azi ki se, tedsen tōose. Akilas ute Priska ō ute egliz kēn lee tus beede ki se kic tedsen tōose den aak eyo ute ro Mēljege. ²⁰ Gēnaagen doobm Isa al-Masi kēn gōtn ara se, tedsen tōose paac.

'Tedki tōose naapge tu ō 'baam 'tōkki naapa ō aayki ciil naapge aan gōo gēnaa naapge. ²¹ Gōtn ara se, kēse maam Pōl 60 m'raanŋsen tōosn se ute jim mala.

²² Debm jaay je Mɛljege ey se, ɔŋ Raa aŋ naama. Maranaata! (Kese je deekɛ ɔɔ: ɔŋ Mɛljege se ŋ'baado.)

²³ Ɔŋ Mɛljege Isa asen tɛdn beɛŋa.

²⁴ Maam se m'jese paac taa naajege k'dɔɔk k'tɛdkiga kalan ute Isa al-Masi.

Maktubm k-dige kēn Pōl raan̄n̄ eglizn Kōrint ki Kupm mētn taar taadjeki doobm gēn dooy maktubm k-dige kēn Pōl raan̄n̄ eglizn Kōrint ki

Kēn Pōl raanga raan̄ maktubm deetn gēn Kōrintge se 60 jaay naan̄ ōn̄ labar jee Kōrint ki ɔ̄ tēr naade raan̄ t̄l maktubge dēna ute naapa kici (koŋ 2.3). Gōtn se, Pōl ute jee al-Masigen Kōrint ki se, taarde 6aa ɔk mētn naap eyo. Taa naan̄ se 60 kōr naan̄ tēr̄l te gōtde ki ey bōrt se, naan̄ raan̄den taa aden tēr̄l kingde. Maakn̄ maktubin̄ ki se Pōl taad jeege tu ute doobm ɔ̄ dī jaay naan̄ tēf debm kaan̄ naabm Isa se, kēn je deekn̄ ɔ̄ naan̄ se Isa al-Masi 60 ɔl̄n̄ naaba. Kēn gēn Pōl ki num naan̄ se nakin̄ kaan̄ naaba sum. Ɔ̄o maakn̄ naabin̄ kēn naan̄ tēf se, naan̄ ōn̄ga nakgen ɔ̄n̄o kēn aan̄ doŋ ki, ōn̄ga dubar ɔ̄ nakgen kēn ɔl̄ beere deb ki ɔ̄ ute naan̄ se kic 60 naan̄ ōn̄ aayga kaamina. Na6o nakn̄ naan̄ je se gōt6 6aa se paac jeege 'jeel Raa Bubu ɔ̄ Isa al-Masi. Kēn Pōl jaay taad taa naan̄ malin̄ se, nakn̄ kēn naan̄ je se, jee Kōrint ki an̄ baatin̄ eyo ɔ̄ 'kōn̄ baatn̄ dooyin̄ kēn naan̄ dooydēno se ey kici (koŋ 1-7). Gēn k-dige se, Pōl raan̄den ɔ̄ jee ɔk maala se, k'noog jee al-Masigen Jeruzalem ki (koŋ 8-9). Gēn k-mōtoge tu se, Pōl taadden ɔ̄ jee kēn tēf rode aan̄ gōo jee kaan̄ naabm Isa al-Masige se j'ōnte booy kuun taarde (koŋ 10-13).

Pōl raan̄ ɔl̄ tōsē egliz kēn Kōrint ki

¹ Kēn ara maam Pōl, *m'debm kaan̄ naabm Isa al-Masi aan̄ gōo kēn *Raa maakin̄ jen ro ki ɔ̄ maam m'raan̄ maktubm ese se ute gēnaajege, Timote. Naaje k'tēdsen tōsē naase ki jee *eglizn kēn maakn̄ gēger kēn Kōrint ki ute jee Raagen paacn̄ taa naan̄ Akayi ki ute magalina. ² Ɔ̄n̄ Bubjege Raa ɔ̄ Mēljege Isa *al-Masi asen tēdn̄ bēede ɔ̄ asen kēdn̄ lapia.

Raa debm ɛd̄ kaay kaama jeege tun maakn̄ dubar ki

³ K'tōomki Raa, Bubm Mēljege Isa *al-Masi, naan̄ se Bubm kēn bēēn̄ dēna ɔ̄ naan̄ 60 Raa debm ɛd̄ kaay kaama ute maraadiŋa. ⁴ Maakn̄ nakge tun ɔ̄n̄ kēn aan̄ dojege tu paac se, naan̄ 60 debm ɛdjeki kaay kaama. Ute kaay kaam kēn Raa ɛdjeki se, naajege kic num j'an̄ki kaasn̄ gēn kēdn̄ kaay kaama jeege tun maakn̄ nakge tun ɔ̄n̄ se kici. ⁵ Aan̄ gōo naajege j'ōn̄ki dubar dēna ute al-Masi se, bin 60 ute doobm al-Masi se Raa ɛdjeki kaay kaam dēn bin kici. ⁶ Kēn nakn̄ ɔ̄n̄ jaay aanga doje ki kic num, taa Raa asen kēdn̄ kaay kaama kēn asen kōl gōtn kaaj ki. Ɔ̄o naaje jaay Raa ɛdjen kaay kaama se taa naase kic 60 dubar aanga dose ki num an̄ki kōn̄ kaasa aan̄ gōo kēn naaje dubar aan̄ doje ki jaay j'ōn̄ j'aasin̄ se kici. ⁷ Ɔ̄o naaje k'jeel maakje ki kōnd dojen jaay j'ōnd do naase ki se, kōnd do mēc. Taa naaje k'jeele naase ōn̄kiga dubar ute naaje se, bin se Raa asen kēdn̄ kaay kaama aan̄ gōo naan̄ tēdo naaje ki se kici.

⁸ Anum naase gēnaagen doobm al-Masi ki, naaje k'je naase aki jeele taa naan̄ Azi ki se k'dabarjenoga dēn aak eyo. Ɔ̄o dubar kēn naaje k'j'ōn̄o se deeloga doje, naaje k'saapo j'ōo naaje se j'kōn̄ kaaj ey sum. ⁹ Deere, naaje se k'saap j'ōo biije nan̄ga sum, naaje j'kooyo. Na6o, naaje se j'ōnd doje do naaje malinge tu eyo, num naaje j'ōnd doje do Raa ki, naan̄ 60 debm lee dur jeege daan yoge tu. ¹⁰ Ɔ̄o Raa se ɔdjenoga doje maakn̄ yo kēn gōtn ese se ɔ̄ naan̄ ajen kōodn̄ doje kuuy daala. Deere, naaje se j'ōnd doje doŋ ki, gōt kuuy kic 60 naan̄ utu ajen kōodn̄ doje daala. ¹¹ Naase kic ute keem Raa kēn naase aki keem se, naase ajeki noogo. Ɔ̄o ute tōnd mētn kēn jeege dēna tōnd mētn Raa taa naaje se, Raa ajen tēdn̄ bēē. Ute naan̄ se jeege dēna 'tōom Raa taa bēē kēn naan̄ tēdjen se.

Gōtn Pōl uun doa je 6aa Kōrint ki na6o ōn̄ 6aa te eyo

¹² Anum nakn̄ tēdjen jaay naaje k'tōom roje se, naaje k'jeelin̄ maakje ki, kingjen naaje j'in̄g maakn̄ jeege tu, ɔ̄ tap tap ute naase se, j'in̄go ute kēn mēt ki ɔ̄ ute maakn̄ kalan̄

naan Raa ki. Num naaje k'j'ingō bin se ute jeel-taar gen jikilimge eyo, num ute bεε Raa ken tēdjen se. ¹³⁻¹⁴ Deere, taargen naaje k'lee k'raan̄sesin̄ se, naaje k'raan̄sen te taar dīm kuuy eyo, num taargen naase 'lee 'dooyin̄ki ò 'booy òkin̄ki se. Aan gō òorse naase naka kaam kalan̄ 'booy òkjekiro te metin̄ paac ey se, num maam m'saap naase utu ajeki 'booy kōk̄n̄ mala mala ò kēse ò taar ken maam m'je taada se: *ōii ken Mēljege Isa ade òaa se, naaje k'tōm roje ute naase ò naase kic lē aki tōm rose ute naaje kici.

¹⁵ Deere, maam m'jeel maakum ki maam m'je m'òaa gōtn naase ki ò deet jaayo, taa bin se naase aki kōn̄ bεε maam ken m'òaa gōtse ki dōl di se. ¹⁶ Maam m'kiin̄ gōtse ki se m'òaa Masedoan ki ò ken m'terl terl Masedoan ki kic ò, m'ade kaal dose ki. Ò naase ò amki je nak̄n̄ ken am m'kaasn̄ gen òaa merte taa naan̄ Jude ki. ¹⁷ Ken maam m'uun do gen òaa merte se, ute maakum paac ey la? Ey lē nak̄n̄ maam m'òaa òaa tēda paac se, m'tēdin̄ aan gō gen jikilimgen do nak̄n̄ ken kalan̄ sum ò ken naade òaan̄ òaa tēda num deek ò: «Yεε» ò «Yεε eyo» se la? ¹⁸ Taar se Raa kic ò jeele, do taar ken kalan̄ se, naaje j'ōn̄ k'taad̄seno te j'ō: «Yεε» ò «Yεε eyo». ¹⁹ Taa maama, Silban ute Timote ken k'òaaado k'taad̄sen taar Goon Raa Isa *al-Masi gōtse ki se, do taar ken kalan̄ sum ò, naaje k'taad̄ te ey «Yεε» ò «Yεε eyo». Num gan̄ taar naaje k'taad̄ se, daayum «Yεε». ²⁰ Ò nak̄n̄ ken Raa taado utu tēd̄ se, ute dōobm al-Masi se paac 'tēdn̄ met ki. Bin ò ute ro Isa al-Masi se, naaje k'deekki j'ōki: *amin̄ Raa ki gen *nook̄n̄ roṅa. ²¹ Raa ò ken dōkjeki ute al-Masi k'tēdkiga tōg se ò naan̄ ò debm tēdjeki k'tēdkiga jee naange. ²² Naan̄ ò debm ken tēdjeki nak̄n̄ kaak̄n̄ jeele, kēse Nirliṅ ken naan̄ ēdjeki maakjege tu ken je deek̄n̄ ò naajege se k'tēdkiga jee naange ò ute naan̄ se, naan̄ je ajeki taad̄n̄ ò utu ajeki kēdn̄ nak̄n̄ ken naan̄ taado ò utu ajeki kēd̄ se.

²³ Maam se òn̄ Raa am tēdn̄ saad̄uma ò maam se lē m'taad̄ taar met ki. Ken maam jaay baate terlo maak̄n̄ gēger ken Kōrint ki se, m'je m'asen̄ tuj̄n̄ maakse eyo. ²⁴ Naaje k'je j'asen̄ tēdn̄ utu taa tōg eyo gen kaal maakse do Raa ki, taa kaal maakse lē, naase utu òkin̄ki tōgō. Anum naaje k'je j'aki tēdn̄ naaba tēlē, taa naase kic ò maakse raapo.

2

¹ Maam se m'uunoga doa, m'kōn̄ terl gōtse ki jaay, m'asen̄ òaa tuj̄n̄ maakse ey sum. ² Anum ken maam jaay 'tuj̄sega maakse se, maam kic ò maakum 'tjuju, bin se nam am tēdum jaay maakum raap se gōtō, taa naase lē paac, maakse tuj̄ga. ³ Ken òlumo jaay m'raan̄seno maktub se, taa maam m'je eyo kaad̄ ken m'òaa gōtse ki se, jeegen am kēdn̄ maak-raap se ò, 'terl am tuj̄n̄ maakuma. Maam m'jeel maakum ki, ken maam jaay maakum raap se, naase kic ò 'paacki maakse 'raapo. ⁴ Kaad̄ ken maam m'raan̄seno se, maam maak̄n̄ maak-tuj̄ ki ò m'maak̄n̄ kaa-maan̄ ki ò m'uun̄ nirlum dēna dose ki. Maam m'raan̄seno se taa m'asen̄ tuj̄n̄ maakse eyo, num taa aki jeele maam se, m'jese dēn̄ aak eyo.

Pōl taad̄ ò: debm tēd̄ga *kusiṅ se, k'tēdin̄ kaldē

⁵ Ken deba jaay tuj̄ga maak̄n̄ jeege se, kēse naan̄ tujum maak̄n̄ maam eyo, num naan̄ tuj̄sen maak̄n̄ naase paacki. Na ò taar se j'ōnte 'tēdin̄ki 'deel doa. ⁶ Gen debm bin se, ken jee dēna uuniṅga kaamin̄ se ò, bεēṅga sum. ⁷ Taa naan̄ se ò naase 'tēdin̄ki kaldē, ò ēdin̄ki kaay kaama, ey num sōm maak-tuj̄n̄ ese se 'deel dōṅa. ⁸ 'Booyki m'asen̄ taada, debm bin se 'taadin̄ki tal, naan̄ 'jeele, naase se 'jen̄ki. ⁹ Anum ken òlumo jaay maam m'raan̄seno maktub se, ken naase jaay 'tookki taarum paac lē, maam m'kaak̄n̄ jeel ro ki. ¹⁰ Num 'booyki m'deekseni: debm jaay naase 'tēdin̄kiga kaldē se, maam kic m'tēdin̄ga kaldē, ken maam ò m'tēdin̄ga kaldē naan̄ al-Masi ki kic num, taa naase. ¹¹ Bin ò *Bubm sitange ajeki kōn̄ kaan̄ dal eyo, ò nak̄n̄ naan̄ je tēda se lē, naajege k'jeelin̄ki tak.

Pōl uun̄ nirlin̄ do Tit ki

¹² Kēn maam jaay m'aan maakŋ gēgēr kēn Troas ki gēn taadŋ Labar Jiga gēn *al-Masi jeege tu se, ey num gōtn se Mēljege ədumga doobo ute maraadiŋa. ¹³ Naḅo kēn m'aan jaay m'əŋ te gēnaam Tit ey se, maakum tap ḅo əŋ daar eyo. Gōtn se maam m'iin m'əŋ gēnaagen doobm al-Masi ki əḅ m'ḅaa taa naaŋ Masedoan ki.

*Ute Isa *al-Masi se naaje k'cirkiga nakge paac*

¹⁴ K'təəmki *Raa, ute doobm al-Masi se daayum naaŋ tēdjeki k'leeki j'əkki mētn Isan cir nakge paac se. Gōtn ḅaa se paac Raa əljen naaje se ḅo k'taad taar al-Masi se jeege tu taa aŋ jeele. Əḅ taar naaŋ se lē, tec aan gəḅ nakŋ oot nijimi kēn oot wəək dəəd gətə ḅaa se paac se. ¹⁵ Deere, naajege se k'tecki aan gəḅ nakŋ oot nijimi kēn al-Masi əd Raa ki se. Naajege k'taadki taar al-Masi jeege tun Raa utu aden kaaja əḅ jeege tun Raa utu aden kut kici. ¹⁶ Jee mētingen uun doobm kutu se lē, nakŋ ootn nijim ese se ootden aan gəḅ nakŋ ooyga kooyo kēn aden kəl gōtn yo ki əḅ jee mētingen kuuy uun doobm kaaja se lē, nakŋ ootn nijim ese se ootden aan gəḅ nakŋ inŋ zεεε kēn aden kəl gōtn kaaj ki. Num naabm magal ese se tap ḅo naŋa jaay aŋ kaasn gēn tēdŋ naaŋ se? ¹⁷ Naaje se k'tecki aan gəḅ jee dēngen kuuy eyo, kēn lee taad taar Raa jeege tu tēdŋ aan gəḅ nakŋ suukŋ gēn kəŋ dīm ro ki se. Num gaŋ k'tēdkiga kalaŋ ute al-Masi se, naaje k'taadki taar mēt ki ute maakŋ kalaŋ aan gəḅ jee kēn Raa ḅo əldeno.

3

**Raa dəək kiji ute jeege se kese ḅo jee tēdŋ naabinge*

¹ Naase aki taadŋ əḅki naaje se k'baagga magal roje daal ne? Lə naaje kic ḅo k'je j'ajen raan kēdŋ maktub jije ki taa j'anjen jeel ro ki aan gəḅ jee mētingen k'raanḅeno maktub jide ki jaay ḅaadə taadsen naase ki əḅ je naase kic adeki raan kēd kic la? ² Maktubm naaje se, naase malinge. Naaŋ se k'raanŋga raan maakje ki əḅ maktubm se jeege paac dooyiŋa əḅ jeeliŋa. ³ Deere, naaŋ se tood tal, naase se ḅo maktubm kēn *al-Masi raanŋga əḅ ədjesiŋ kaam jije. Naaŋ raanŋ se ute maan nakgen k'raan ro maktubge tu se eyo, num ute *Nirl Raa zεεε. Naaŋ raanŋ te ro tircil ki eyo, num naaŋ raanŋ maakŋ jikilinge tu.

⁴ Kēn əlje jaay naaje k'taadsen bin se, taa ute doobm al-Masi se, naaje k'jeel maakje ki naaje se k'j'ənd doje do *Raa ki. ⁵ Naaje kaljeki sum se j'aas tēdŋ dīm eyo, num Raa ḅo tēdjen j'aasga gēn tēdŋ nakgen se. ⁶ Naaŋ ḅo tēdjekiga j'aaskiga gēn tēdŋ jee tēdŋ naabm kēn Raa dəək kiji ute jeege se. Əḅ dəəkŋ kēn Raa dəək kiji ute jeege se iinro ro *Ko Taar kēn Raa ədḅo Musa ki eyo, num naaŋ se iinro gōtn *Nirl Salal ki, taa Ko Taar kēn Raa ədḅo Musa ki se, əl jeege maakŋ yo ki anum gēn Nirl Salal se əl jeege gōtn kaaj ki.

⁷ Do dəkiŋ se, Ko Taar kēn Raa ədḅo Musa ki se, Raa raanŋ ro tircil ki. Kaad kēn naaŋ raanŋ raan se *nookŋ Raa tēd gətə wəər kelen. Bin ḅo daan kaam *Musa kic ḅo wəər bin kici əḅ gaan *Israelge se əŋ ənd kaamḅe ro daan kaam Musa ki eyo taa daan kaamiŋ se wəər əs kaam ki kiric, naḅo tēdga sum ḅo tēd gətə. Num kēn Ko Taar kēn Raa ədḅo Musa ki əl jeege gōtn yo ki jaay taadŋ nookŋ Raa əḅ tēd gətə wəər kelen se, ⁸ daala, mēt kando Raa 'taadŋ nookiŋa jeege tu, kaad kēn Nirl Salal tēdŋ naabiŋ se. ⁹ Taa Ko Taar kēn Raa ədḅo Musa ki se, tēd ḅəərə ooc do jeege tu əḅ ute naaŋ se kic ḅo taadŋ nookŋ Raa se, mēt kando dəəkŋ kēn Raa dəək kiji ute jeege jaay tēdjeki k'tēdki jeegeen aak bεε naaniŋ ki se, naaŋ se ajeki taad nookŋ Raa cir naaŋ se daal ey la? ¹⁰ Nookŋ Raa kēn wəərə gətə do dəkiŋ kelen se, jaay k'dəəjiŋ ute nookŋ kēn Raa dəək ute jeege kiji se, nookŋ kēn do dəkiŋ se aas te dīm naaniŋ ki eyo. ¹¹ Deere, dəəkŋ kēn Raa dəəko do dəkiŋ ute jeege se tiŋg te gēn daayum eyo. Ute naaŋ se kic ḅo Raa taadga nookiŋa, num mēt kando dəəkŋ kēn Raa dəəko kiji ute jeege gēn daayum se, magal cir naaŋ se dəkə.

¹² Taa naaŋ se ḅo naaje k'jeel maakje ki, nakŋ naaje j'ənd doje ro ki se ḅo, naaje k'taadŋa. ¹³ Naajege se k'tēdki aan gəḅ gēn Musa eyo kēn daan kaamiŋ wəərge num, naaŋ aaliŋ kala taa gaan Israelge se əŋ aasiŋ gēn kaakŋ tēniŋ eyo daan kaamiŋ kēn wəər

os kaam ki kiricn̄ ð k̄en t̄edga num c̄ək̄o c̄ək̄o jaay 'deel se. ¹⁴ Num gan̄ gaan Israelge se ðn̄ booy ðk̄ m̄etn̄ taar se eyo. Jaaki kic̄ 6o, m̄etjild̄ege booy ðk̄ ey kici. K̄en naade jaay dooy Kitapm̄ k̄en Raa d̄ooko do d̄oकिन̄ ute jeege se, naade booy ðk̄ m̄etn̄ nakgen se eyo aan ḡoo jeelde se k'deebinga deeb ute kala. Anum deb d̄ookga ute al-Masi jaay 6o kala se t̄edn̄ ḡot̄o ð naan̄ se booy ðk̄ m̄etn̄ taar se. ¹⁵ Deere, jaaki kic̄ 6o k̄en naade jaay dooy dooy Kitapm̄ Musa se, naade booy ðk̄ m̄etin̄ eyo, aan ḡoo jeelde se k'deebinga ute kala. ¹⁶ Aan ḡoo Kitapm̄ Raa taadni: *K̄en Musa jaay baaga naan̄ Raa ki se, naan̄ ðad̄n̄ ute kal daan kaamin̄ ki se naatn̄.* ¹⁷ Taa M̄eljege se naan̄ nirl̄i ð ḡotn̄ jaay Nirl̄ M̄eljege utu se, jeege ðn̄ dode. ¹⁸ ð naajegen paacn̄ j'aalkiga maakjege do al-Masi ki se, kal daan kaamjege tu se, Raa ðd̄inga naata. Naajege j'aakki nookn̄ M̄eljege ð nookin̄ se t̄edjeki naajege k'tecin̄ki tece. Bin 6o nookn̄ Raa j'aakin̄ ḡotn̄ naajege tu se, daayum ziid̄n̄ 6aa ute naan̄ina. K̄ese 6o naabm̄ Nirl̄ M̄eljege t̄ed̄ina.

4

K̄orb̄otn̄ maakn̄ dukul nen̄j ki

¹ Taa naan̄ se 6o aan ḡoo *Raa ute b̄eenā ed̄jega naabin̄ ese se kaam jije se, naaje j'ok̄ maakje t̄ooḡo ro ki. ² Nakgen jiḡ ey k̄en k't̄ed̄in̄ k'l̄j'oyin̄ k̄oȳo ute nakn̄ s̄ok̄onge se, naaje k't̄erld̄enga naaga. Naaje se k'l̄j'aañ̄ nam dal eyo ð taar Raa kic̄ 1̄, k't̄erlin̄ kaam kuuy eyo. Num gan̄ taar m̄et ki se, naaje k't̄aad̄in̄ tood̄ tal, bin 6o nañ̄a nañ̄a kic̄ 6o jeel maakin̄ ki, naan̄ Raa ki se taar naaje k't̄aad̄ se taar m̄et ki. ³ Anum jee m̄etin̄ge Labar Jigan̄ ḡen̄ *al-Masi k̄en naaje k't̄aad̄den se, naade booy ðk̄ te m̄etin̄ eyo. Jeelde se aan ḡoo k'deebinga ute kala. K̄ese ḡen̄ jeegeen 6aa 6aa ḡotn̄ kut ki. ⁴ Jeegeen ese se aal maakde do Isa ki eyo, taa *Bubm̄ sitange, naan̄ 6o raa k̄en do *duni ki se, gaasde ðn̄ jeel ðk̄ m̄etin̄ eyo taa naade 'k̄on̄ kaakn̄ ḡotn̄ w̄or̄ ḡen̄ Labar Jigan̄ ḡen̄ al-Masi se eyo. Ey num k̄ese 6o k̄en taad̄n̄ *nookn̄ al-Masi, ð al-Masi se naan̄ 6o k̄en tec Raa mala mala se. ⁵ Num naaje se k't̄aad̄ taa ro naaje malinge eyo, anum naaje k't̄aad̄ j'oo: al-Masi se, naan̄ M̄el jeege paac. Num naaje se 1̄, taa Isa se, k't̄aad̄sen j'oo naaje se k'jee t̄ed̄n̄ naabsege. ⁶ Taa Raa ese sum 6o k̄en d̄eeko ð: *ðn̄ ḡotn̄ w̄or̄ se, 'w̄or̄ maakn̄ ḡot̄ k̄en ðad̄o,** ð naan̄ 6o debm̄ 'w̄or̄jen̄ maakjege kici. ð ḡotn̄ w̄or̄ ese 6o taad̄jeki nookn̄ Raa ð nookn̄ Raa ese se 6o k̄en j'aakin̄ w̄or̄ k̄el̄en̄ daan kaam Isa al-Masi ki se.

⁷ Num naaje se k't̄ec̄ aan ḡoo dukul nen̄je na6o ðk̄ k̄orb̄otn̄ Raa maak ki. Bin num t̄ooḡn̄ deel do ese se iin̄o ḡotn̄ Raa ki, ey num ḡotn̄ naaje ki eyo. ⁸ Kaam ara kaam ara paac 6o ḡot̄o t̄ed̄jen̄ ðn̄o, na6o nakgen se ðn̄ deel te doje eyo; d̄oobm̄ roje tap 6o k'jeel eyo, na6o ute naan̄ se kic̄ 6o j'õn̄ d̄oobm̄ k̄en k'l̄j'ooñ̄ doje. ⁹ Jeege lee dabarje kaam ara kaam ara na6o Raa r̄esjen̄ te eyo; k't̄ond̄ k't̄und̄je naan̄ ki na6o j'õn̄ki cirjen̄ te eyo. ¹⁰ Daayum jeege je ajen̄ t̄ool̄o aan ḡoo k̄en naade je ad̄e t̄ool̄ Isa se, bin 6o ute naan̄ se jeege kaakn̄ jeele, Isa se utu in̄ḡ z̄eere ð naan̄ 6o debm̄ k̄en b̄oob̄jeki j'utu j'inḡki z̄eere se kici. ¹¹ Maakn̄ kinḡje ki se jeege je ajen̄ t̄ool̄o aan ḡoo k̄en naade t̄ool̄o Isa se, bin 6o ute t̄ooḡjen̄ ḡot̄o se kic̄ 6o, naaje j'oooy te eyo. K̄ese 6o k̄en taad̄ jeege tu 'jeele, Isa se naan̄ utu in̄ḡ z̄eere. ¹² Bin 6o naaje se k't̄ook̄ ḡen̄ lee nirl̄ yo ki, taa ute Labar Jigan̄ naaje k't̄aad̄sen se, naase aki k̄on̄ kaaja.

¹³ Kitapm̄ Raa taad̄ ð: *Maam m'aalga maakum do Raa ki; taa naan̄ se 6o maam m'taad̄ taarin̄ jeege tu.*† Taa naaje kic̄ 6o j'aal maakje tec̄ aan ḡoo debm̄ k̄en Kitap̄ taad̄no se, taa naan̄ se 6o naaje k't̄aad̄ taarin̄ jeege tu kici. ¹⁴ Naaje k'jeelki debm̄ duro M̄eljege Isa se, naan̄ utu ajeki dur̄ ute Isa kici ð naan̄ an̄jenki 6aa ute naase t̄el̄e naan̄in̄ ki. ¹⁵ Nakn̄ naaje k's̄erkin̄ paac se, taa asen̄ noogo, bin 6o b̄eere Raa se 'ziid̄n̄ 6aa ute naan̄ina do jeege tu ð jeege 'ziid̄n̄ t̄ed̄n̄ d̄ena k̄en an̄ t̄oom̄o ð naade paac taa naapki an̄ nooko.

¹⁶ Taa naan̄ se 6o naaje j'ok̄ maakje t̄ooḡo. K'jeelki, daa rojege se t̄ooḡin̄ nan̄ c̄ək̄o c̄ək̄o bini an̄ k̄olin̄ yo ki. Num gan̄ 6ii-raa Raa ed̄jeki t̄ooḡin̄ maakjege tu ð 't̄ed̄jeki jee kiji.

* 3:16 Aak Ekz 34.34. * 4:6 Aak J̄en̄ 1.3. † 4:13 Aak KKR 116.10.

17 Nookŋ Raa kēn j'utu k'j'aki kēnd maak ki jaay j'aki kōŋ bēē se k'dōōjīŋ ute dubargen bōrse j'ōŋīŋki do duni ki ara se, j'aakki dubarjege se aas dīm eyo ɔɔ dubarjege se naan cōkō sum ɔɔ utu 'deele. Ɔɔ naan se daapjeki daap ɔɔ gēn kēnd maakŋ nookŋ Raa kēn tīŋ gēn daayum daayum se. 18 Anum naajege se, j'ōndki kaamjege do nakge tun j'aakiŋ ute kaamse eyo, num do nakge tun k'j'ōŋ k'j'aakden eyo. Taa nakgen k'j'ōŋ k'j'aakden ute kaama se utu 'deele, num gan nakgen j'ōŋ j'aakden ey se ɔɔ, 'tīŋ gēn daayum daayum.

5

1 Deere, k'jeelki, kēn rojegen kēn tec aan gōō kōrōr do naan ki se jaay 'tujga kic ɔɔ, *Raa utu ajeki kēdn ro kuuy aan gōō bēē maakŋ raa ki. Ɔɔ ro se tec aan gōō bēē kēn jikilimge lee ɔɔ se eyo, num naan se Raa ɔɔ mēl kōbīŋa. Ɔɔ bēē ese se 'tīŋ gēn daayum. 2 Kaad kēn naajege k'j'utuki do naan ki ara se, naajege k'dōŋ k'saap j'ol koje pir k'je naŋa naŋa kic ɔɔ, Raa aŋ kēdn ro kiji kēn iīŋo maakŋ raa ki se. 3 Kēn Raa jaay ɛdjekiroga ro kiji kēn iīŋo maakŋ raa ki se, kojege se 'kōŋ lee aan gōō kēn naan ɔko ro ey se sum. 4 Num kaad kēn naajege j'utuki ute daa rojegen kēn tec aan gōō kōrōr se, naajege k'dabar k'lee k'daay k'dēs dēs aan gōō jeegen uuno daam deere. Deere, naajege se k'je daa rojege se 'tēdn gōt eyo, num naajege k'jeki Raa ajeki tērl rojege kiji aan gōō debm uus kala kiji do kalīŋ ki, bin ɔɔ ro kijin 'tīŋ gēn daayum se naan ɔɔ pēlēkŋ daa rojegen kēn utu 'kooy se. 5 Raa mala ɔɔ 'daapjeki taa j'aki kōŋ ro kijin ese se, ɔɔ Nirliŋ kēn naan ɛdjekiro se, naan jejeki taadn ɔɔ utu ajeki kēdn nakŋ kēn naan taad ɔɔ utu ajeki kēd se.

6 Taa naan se ɔɔ daayum naajege j'ōkki maakjege tōōgō. Anum k'jeelki kēn naajege jaay j'utu k'jee daa roge bōrt se, naajege j'utu k'dōkki k'j'aanki te gōtn Mēljege tu eyo. 7 Taa do naan ki se, naajege k'j'īŋki ɔɔ ute kaal maakŋ kēn naajege k'j'aalki maakjege don ki se sum, ey num ute kaamjege se j'ōŋ j'aakiŋki eyo. 8 Deere, naajege se j'ōkki maakjege tōōg aak eyo. Ɔɔ daa rojegen aan gōō bēē se, naajege k'je j'aŋ teecŋ kōŋ naata gēn ɔaa kīŋg cēē Mēljege tu. 9 Kēn naajege ɔɔ j'utu j'īŋki do naan ki, ey lē rojegen aan gōō bēē se ɔɔ k'teec k'j'ōŋīŋkiga naata gēn ɔaa kīŋg cēē Mēljege tu kic ɔɔ, kēn deet deet se, k'tēdki nakŋ kēn tōōlīŋ naan ki. 10 Taa bii kalan se naajege paac j'utu j'aki ɔaa naan *al-Masi ki taa naan ajeki kōjŋ bōōrō dojege tu. Gōtn se naŋa naŋa kic ɔɔ j'aŋ kōŋg bēdīŋ do naabiŋ kēn naan tēdō kaad kēn naan tīŋgō do naan ki; kēn naan tēdōga bēē ey lē bēē eyo, j'aŋ kōŋg bēdīŋ do naabiŋ kēn naan tēdō.

Raa je jeege paac kōŋ taasa ute naaŋa

11 Gēn ɔeer Mēljege tu sum se, naaje k'jeel mētiŋa. Taa naan se ɔɔ naaje k'je jeege paac 'tookŋ do taar kēn se. Naaje se lē, Raa jeel ɔkje mala mala ɔɔ maam m'saap, naase kic ɔɔ, maakse ki se 'jeel ɔkje ki mala mala kici. 12 Naase se 'taadki ɔki naaje se k'magal magal roje daala. Gōtō! Naaje se k'magal magal roje eyo, num gan naaje se k'taadsen dōobm kēn naase anki tōōm rose ute naaje. Bin ɔɔ jee kēn baagga taadn taargen iŋg kusu roje ki se, naase adēki kōŋ tērlē. Taa jee se lē, tēdn nakŋ kēn naade je jeege ɔɔ aden kaak sum, ey num kēn maakde ki eyo. 13 Jee mētiŋge jaay taad ɔɔ naaje k'jee dērlge se. Kēn naaje ɔɔ k'jee dērlge kic num, taa Raa. Kēn naaje ɔɔ k'jee mētekgē lē, taa j'asen noogo. 14 K'jeelki, nakŋ naaje k'tēdki paac se, maakje *al-Masi ɔɔ ɔlje ki k'tēdīŋki. Ɔɔ k'jeelki, deb kalan jaay ooyga taa jeege paac se, bin se aan gōō jeege paac naan Raa ki se, ooyga ute naaŋa. 15 Taa al-Masi se ooy taa jeege paac; bin ɔɔ jeegen utu iŋg zēēē se 'tēdn nakŋ kēn tōōlden naade ki eyo, num 'tēdn nakŋ kēn tōōlīŋ naan kēn ooyo ɔɔ duroga taa naade se.

16 Taa naan se ɔɔ mōōtn, jikilimge se, naaje j'ade kaal maak ki aan gōō kēn jikilimge lee aal naapa maak ki se eyo. Do dōkiŋ al-Masi jaay ɔɔ j'aaliŋo maak ki aan gōō goon debkilimi kic ɔɔ bōrse se, naaje j'aakiŋ kaam kēn bin ey sum. 17 Bin ɔɔ debm jaay dōōkga ute al-Masi se, naan tēdga debm kiji. Ɔɔ kīŋgīŋ do dōkiŋ se lē deelga, bōrse nakge paac tēdīŋa kiji.

¹⁸ Nakgen ese se paac, Raa bo tēdīna. Ɔo naan ɔlo al-Masi se, taa j'aki kəkɲ taasa ute naan Raa. Ɔo naan ɛdʒenga naabiŋ kaam jije se taa j'ano ɔaa ute jeege gɛn kəkɲ taasa ute naana. ¹⁹ Deere, ute al-Masi se, Raa naan mala bo ɔkoga taasa ute jikilimge. Kaad kɛn se *kusiŋ jikilimge tēdo se, naan tōndo te mɛt eyo. Anum, naan ɔlje se taa k'ɔaa taadn jeege tu j'ɔɔ: Raa se, je kəkɲ taasa ute naase. ²⁰ Taa naan se bo naaje se k'tɛdkiga bi al-Masige. Bin bo j'eemsen nɔɔ ute doobm naaje se aan gɔɔ Raa mala bo danɛno ɔɔ ute ro al-Masi se: ɔkki taasa ute Raa. ²¹ Anum al-Masi se naan ɔŋ tɛd te kusiŋ eyo naɔo, Raa ɔliŋ uun kusiŋ naajege bo doŋ ki. Bin bo aan gɔɔ naajege k'tɛdkiga kalaŋ ute naan se, ute doobm al-Masi se bo, naajege j'aki tɛdn jee aak bɛɛ naan Raa ki.

6

¹ Aan gɔɔ naaje k'tɛdn naaba kalaŋ ute *Raa se, naaje k'l'eemsen nɔɔ j'ɔɔ: bɛɛ Raa kɛn naan tɛdsen se, ɔntɛn 'tɛdīnki aan gɔɔ nakɲ cɛɛ. ² Taa Raa taad maakɲ Kitap ki ɔɔ: *Kaadn m'an tɛdn bɛɛ jeege tu jaay aas se, maam m'booyga keemi* ɔɔ *kaad kɛn maam m'an kaajŋ jeege jaay aas se, maam m'ɔaadoga taa m'ai naaka.** Bin bo 'booyki gɛnaamge, ɔɔrse bo kaadn kɛn Raa je tɛdn bɛɛna jeege tu se aanga ɔɔ ɔɔrse bo kaadn kɛn naan an kaajŋ jeege se, ɔɛɛ, aanga kici.

Pɔl taad taa dubariŋa

³ Naaje se k'je tɛdn nakɲ kɛn 'tujŋ maakɲ jeege doobm Raa ki eyo, taa maakɲ naabje ki se k'je jeege 'kɔŋ nakɲ aak kus maak ki eyo. ⁴ Num gaŋ do nakge tun naaje k'tɛd paac se, naaje k'je k'taadn jeege tu ɔɔ naabm naaje k'tɛd se gɛn Raa. Bin bo naaje j'aay kaamje j'aasiŋ do nakge tun ɔɔŋ kɛn aan doje ki, ɔɔ do dubarge tun jeege lee dabarje, nakgen lee teecjen nirlje, ⁵ k'tōndje, k'l'ɔmbje dangay ki, j'ɔl mɛtn jeege iin roje ki, k'tɛdn naaba k'l'ɔɔr k'nanaŋ tak tak, gɔtn mɛtiŋ bi kaamje kic bo k'tood eyo, ɔɔ gɔtn mɛtiŋge se kɔsɔ kic bo j'ɔs eyo. ⁶ Gɛn taadn jeege tu naaje k'jee tɛdn naabm Raage se, naaje j'iŋg ute maakɲ kalaŋ, naaje k'jeel nakgen mɛt ki, k'tɛdn maakje deere, jee bɛɛ, ɔɔ ute kiŋgje se k'taad jeege tu, naaje se j'ɔk *Nirl Salal ɔɔ k'je jeege ute maakje paac. ⁷ Jeege se naaje k'taadn taar mɛt ki ɔɔ ute tɔɔgɲ gɛn Raa. Naaje se k'tɛd nakgen ute doobiŋa ɔɔ naan se tec aan gɔɔ bɔɔrgen do ji daamje ki gɛn tɛdn bɔɔrɔ ute jee wɔɔyjeege ɔɔ tec aan gɔɔ daragɲ j'ɔkiŋ ute ji jeelje gɛn naakɲ roje se. ⁸ Jeegen mɛtiŋge aaljeki maak ki, jeegen mɛtiŋge aaljeki maak ki eyo, jee mɛtiŋge taad taar iŋg kus bo roje ki ɔɔ jee mɛtiŋge se lee tɔɔmje tɔɔmɔ. Naade aakje aan gɔɔ jee taar-kɔɔɔge, num gaŋ naaje se k'lee ute kɛn mɛt ki. ⁹ K'tɛdʒen aan gɔɔ nam tap bo jeeljen eyo, num gaŋ jeege paac jeelje, j'aakjen aan gɔɔ jee k'ɔaadn ɔaa tɔɔɔ, gaŋ naaje se j'utu j'iŋg zɛɛɛ, k'l'ɔɔdʒen yɛɛɔje naɔo k'tɔɔljen te eyo. ¹⁰ Jeege tujjen maakje naɔo daayum naaje se j'iŋg ute maak-raapo; naan jeege tu se naaje k'jee daayge num gaŋ naaje bo k'tɛd jeege tɛd jee maalge naan Raa ki; j'aakje num aan gɔɔ jee ɔk dim eyo, num gaŋ naaje se j'ɔk nakge paac.

¹¹ Naase jee Kōrint ki, naaje se k'taadseŋga taar tood tal ɔɔ j'ɔɔseŋga taar maakje ki se ɔɔ naaje k'jesɛ. ¹² Naaje se j'ɔɔd k'nanaŋseŋga taar maakje ki, num naase bo 'baate kɔɔdʒeki taar maakse ki. ¹³ Anum maam se m'taadseŋga aan gɔɔ bubm kɛn taad gɛniŋge tu: ɔɔdʒeki taar maakse ki ɔɔ j'ejeki aan gɔɔ kɛn naaje k'jesɛ se.

*Ɔnte 'tumki kalaŋ ute jeegen kɛn aal te maakde do Isa *al-Masi ki eyo*

¹⁴ Jeegen aal te maakde do Isa al-Masi ki ey se, ɔnte 'dɔɔkki taar se kalaŋ. Anum nakɲ ute doobiŋa ɔɔ nakɲ kɛn *kusiŋ se, nakɲ ade tum kalaŋ se utu la? Gɔtn wɔɔr ute gɔtn ɔɔd se kɔŋ tum kalaŋ la? ¹⁵ Al-Masi ute *Bubm sitange se 'kɔŋ dɔɔkɲ taarde kalaŋ la? Debm aalga kaal maakiŋ do Isa al-Masi ki ute debm kɛn aal te maakiŋ ey se 'kɔŋ dɔɔkɲ taarde kalaŋ la? ¹⁶ *Bee Raa ute ɔee maragge se, dim aden dɔɔkɲ tum kalaŋ se utu la? Taa naajege paacki se bo ɔee Raa kɛn iŋg zɛɛɛ, aan gɔɔ kɛn naan maliŋ taadn maakɲ Kitap ki ɔɔ:

* 6:2 Aak Eza 49.8.

Maam m'king ute naade ḡ m'lee daande ki,
maam m'tēdn Raade ḡ naade 'tēdn jeemge.†

17 Taa naan se ḡ Mēljege Raa taad jeenge tu ḡ:
'Teecki naatn maakj jeege tun kusiṅ se ḡ 'ḡaa iṅki gēn dose.
Nakj kēn asen tujṅ naanum ki se
ḡnte 'lēkiṅki ḡ maam m'asen dḡḡdn kḡkj jiga.‡

18 Ter Mēljege Sidburku deek ḡ: maam m'asen tēdn Bubse
ḡ naase amki 'tēdn gēnumgen gaabge ute kēngen mēndge.§

7

1 Jee maak-jemge, aan gḡḡ *Raa taadjenkiga taad ḡ utu ajeki tēdn nakgen se, k'tug k'daapki rojege: j'ḡnte 'saapki ḡ j'ḡnte 'tēdki nakj *kusiṅ naan Raa ki. Aan gḡḡ naajege k'ḡeerki Raa ki se, iṅki king kēn *salal naaniṅ ki.

Pəl maakiṅ raap do jeege tun Kōrint ki

2 Ḍḡḡjeki maakse ḡ 'jejeki. Naaje lē, k'tēd te nakj *kusiṅ nam ki eyo, k'rēj te nam gēn tuj nam eyo, ḡ nam lē j'aaṅiṅ te dal gēn kuun dimiṅ eyo. 3 Kēn maam jaay m'taadsen taargen se, taa m'asen kḡkj mindse eyo. Deere, taar se maam m'taadiṅoga taada m'ḡḡ: naaje se k'jese ḡ kēn yoje lḡḡu kaajje, naaje se k'tēdkiga kalanj ute naase. 4 Maam se m'jeelse, maakum tap ḡ naaj dose ki eyo. Ute nakgen ḡṅ kēn aan doje ki se kic ḡḡ, maam m'ḡk maakum tḡḡḡ ḡ ute naan se kic ḡḡ, maakum raap den aak eyo.

5 'Jeelki, kēn naaje jaay j'aaṅ taa naan Masedoan ki se, naaje j'ḡṅ te gḡtn tḡḡl maakje eyo. Num gḡḡḡ ḡaa se paac nakgen ḡṅ aan doje ki, jeege iṅḡo roje ki ḡ gḡtn se nirlje ḡndje gak gak. 6 Num Raa debm ḡḡjen kaay kaam se, naan ḡḡ sēljenga maakje ḡ ḡḡjenga kaay kaama ute kaan Titn gḡtn ara se. 7 Num ute kaaniṅ gḡtn ara sum eyo, naḡḡ Tit taadjenoga ḡ naase ḡḡṅkiroga kaay kaama. Kēse ḡḡ kēn sēljen maakje ḡ ḡḡjen kaay kaama naaje ki kici. Naase 'jeki ḡkki amki kaakj ute kaamse tak. Taa nakj naase 'tēdki jig ey se ḡḡsenga maak-tuju. Naase se 'je amki naaka ji jee wḡḡyunge tu. Kēn maam jaay m'booy taar se, maakum raap den aak eyo.

8 Taa naan se ḡḡ, maktubm kēn maam m'raansēn se jaay tujseenga maakse kic num, naḡḡ maam ki se m'aakiṅ se ḡk taar eyo. Deere, mētn-jiki se, maam m'ḡḡ m'raaniṅ te ey kic ḡḡ jiga, taa maktubm se maam m'aakiṅ se tujseenga maaksen den aak eyo, naḡḡ kēn tujsen maakse se daaniṅ dḡk te eyo. 9 Num ganj ḡḡrse, maam maakum raap taa maktubm kēn maam m'raansēn se. Ey num maam se maakum raap taa maaksen tujse eyo. Num kēn ḡlum jaay maakum raap se, taa naase 'jeelkiga kusiṅse ḡ 'tērlkiga maakse do Raa ki. Taa naan se ḡḡ, maak-tujṅ naase se aan gḡḡ kēn Raa maakiṅ jen ro ki, bin se naaje se k'tēḡsen te kusiṅ eyo. 10 Taa maak-tujṅ kēn iṅḡo gḡtn Raa ki se ḡl deba tērl maakiṅa ḡ ḡliṅ gḡtn kaaj ki; ḡ maak-tujṅ bin se ḡk taar eyo. Num ganj maak-tujṅ gēn do *duni se lē, naan se ḡl deba yo ki. 11 Deere, maak-tujṅ naase se iṅḡo gḡtn Raa ki. Aakki nakj kēn naan ḡlse naase 'tēdki: ḡḡrse naase 'naar 'tērlkiroga gēn tēdn nakj bēē, naase 'jeki aki taad 'ḡaapm taarse, nakj naase 'tēdkiro se 'saapiṅki ḡki kēn tēḡṅkiro te ey kic ḡḡ bēē, kusiṅ naase 'tēdki se ḡlsenga ḡeere maakse ki, naase je amki kaaka, naase 'ḡḡṅki 'je aki tēdn nakj kēn Raa maakiṅ jen ro ki, ḡ debm kēn tēḡkusiṅ se, naase 'jeki j'aṅ dabara. Ute nakgen naase 'tēdki paac se, naase 'jeki taadn jeege tu ḡki maakj nakge tun se, ḡlsen naase eyo.

12 Bin ḡḡ, maktubm kēn maam m'raansēn se, maam m'raan debm kēn tēḡkusiṅ naapiṅ ki se eyo, ey lē deb kēn naan k'tujiṅ maakiṅ se eyo kici. Num maam m'raansēn se, taa m'je naan Raa ki se, naase maliṅge aki jeel rose ki, naase se 'jejeki ute maakse paac ḡ 'jeelki taar naaje k'taadsen se lē, taar mēḡ ki. 13 Kēse ḡḡ nakj kēn ḡḡjeno kaay kaama. Naan se ḡḡjeno ḡḡ kaay kaam sum eyo, num naaje se maakje raapo den aak eyo kēn j'aak Tit

† 6:16 Aak Lb 26.11-12 ḡ Ezk 37.27. ‡ 6:17 Aak Eza 52.11. § 6:18 Aak 2Sam 7.8, 14.

jaay maakiṅ raap se, taa naase paac 'raapinkiṅ roga maakiṅ aak eyo. ¹⁴ Kēn maam jaay m'oliṅ gōtse ki se, maam m'tōomsenga naaniṅ ki ɔ bōrse naase ɔlumki te maakiṅ ɔkōṅ ki eyo. Taa taargen paaciṅ naaje k'taadseno se, mēt ki ɔ tōom kēn naaje k'tōomseno naan Tit ki se kic ɔ, mēt ki, k'tēd te taar-kōɔ eyo. ¹⁵ Kaad kēn naan iṅgo gōtse ki se, naase 'dōɔd ɔkiṅkiṅ roga jiga, aaliṅkiṅ roga maak ki ɔ 'took uunkiṅ roga taariṅa. Kēn naan jaay saap do nakge tun naase 'tēdiṅkiṅ roga paac se, ɔliṅ naan jese dēn cir kēn deete. ¹⁶ Maam se maakum raapo taa m'jeelse, naase se jee kēn maam m'kōṅ kaal maakum dose ki paac.

8

Pəl ɔ k'tiir gēn noogē gēnaagen Jeruzalem ki

¹ Gēnaamgen doobm *al-Masi ki, maam m'je m'asen taada: naaje k'je naase aki jeele nakē kēn *eglizgen taa naan Masedoan ki tēd se. Kese taad ute bēē kēn *Raa tēdden. ² Naade se ute nakgen ɔṅ dēn kēn aan dode ki ɔ naaden kēn daay naṅ tak tak se kic ɔ, naade maakde raap aak eyo ɔ ɛdga nakge dēna ute maraadde. ³ Kaam do rode sum se, naade ɛdga ɔ maam se m'saada, nakē naade ɛd se dēn cir kēn naade kōṅ kēdā. ɔ nakē se naade malinge ɔ uuno doa gēn kēdēn nakgen se. ⁴ Naade tōnd mēta daar cirr mētje ki ɔ kēn bēēki se, naade kic ɔ je kēdēn dīm gēn noog gēnaagen doobm al-Masi kēn taa naan Jude ki. ⁵ Nakē naade ɛdo se cir nakē kēn naaje k'j'ōndo doje do ki. Deet deet se naade ɛdo rode Mēljege tu, tē naade took gēn tēd nakē kēn naaje k'taaddeno, aan gō Raa maakiṅ jen ro ki.

⁶ Aan gō Tit baagoga tiir tusn nakge gōtn naase jeege tun Kōrint ki se, taa naan se ɔ naaje k'taad mētiṅ j'ɔ: ṅ'tērl ṅ'ḡaa ṅ'naṅ naabiṅ jiga se gōtse ki. ⁷ Naan Raa ki se, naase ɔkki nakge dēn aak eyo: naase aalkiga maakse paac do Isa al-Masi ki, naase 'jeelki 'taadn taara jiga aak eyo, naase 'jeelki taar mēt ki, ɔ napaar kaay kaam ute maak-je kēn naaje j'ɔk dose ki jaay, naase aakiṅki se, naase kic ɔ 'lee 'tēdiṅkiṅ roga aan gō gēn naaje se kici. Taa naan se ɔ, naase kic num, naabm gēn tiir ese se, 'tēdiṅkiṅ roga ute maakse paac.

⁸ Maam m'taadsen se, m'je naase aki 'tiir se taa tōog eyo, naḡo kēn ɔlum jaay m'taadsen bin se, taa eglizgen kuuy se naar tusga nakē noogo dēna. Ute naan se ɔ, maam m'je aki tēdēn bin se taa aki taadn jeege tu naase ɔkki maak-je do jeege tun kuuy kici. ⁹ Anum naase 'jeelki bēē* gēn Mēljege Isa al-Masi se: ey num naan se debm kēn nakge paac kaam jina, naḡo taa naase se, naan ɔṅ rōṅ tēd debm daaye, taa ute daayiṅ se, asen tēdēn naase jee nak dēnge naan Raa ki.

¹⁰ Do nakge tun naase aki kēd se, maam m'je m'asen taadn maak-saapuma kēn asen tēdēn bēē naase ki: dogōtge tu se, naase ɔ uunkiṅ roga do deet deet gēn kēdā, ɔ naase ɔ jee 'baagkiro tiir deet deet kici. ɔ bēēki num, bōrse se, naabm kēn naase uunkiṅ roga do ro ki se, 'tēd naṅkiṅki. ¹¹ Bin num bōrse naabm se 'tēd naṅkiṅki. Aan gō naase uunkiṅ roga do jiga gēn tēdēn se, 'naar 'tēd naṅkiṅki ute nakē kēn naase ɔkki jise ki se kici. ¹² Kēn naase jaay ɛdki dīm ute maakse paac se, Raa took do ki ɔ kēn naase jaay ɔkki dīm ey se, naan kic tōnd mētse eyo.

¹³ Maam m'je m'asen tēdēn jee daayge taa jee kuuy ɔ kōṅ dode eyo, num maam m'jese, naase 'paacki akiga kaasa. ¹⁴ Anum bōrse naasen kēn ɔkki nakge dēn se, ɛdki jeege tun kēn baatde baata, taa ḡiṅ kuuy jaay naase ɔkki baata ɔ naade ɔk dēn se, naade asen kēdēn naase ki kici. Bin se naase 'paacki akiga kaasa. ¹⁵ 'Tēdēn aan gō kēn Kitap taad ɔ: *Kēn jeege jaay tōso kōsn k'danṅ maan†se, jee tōso dēn se lē ɔsɔ ɔp te eyo ɔ jee kēn tōso baat se lē, kōsɔ baatden te eyo kici.*

Pəl ɔ Tit Kōrint ki

* **8:9** Bēē ese se je taad ute kērcēle. † **8:15** Maan ese se kōsn kēn Raa bōoyiṅo maakiṅ roga ki ɔ ɛdo gaan *Israelge tu do dōkiṅa do kōd-ḡaar ki. Aak Ekz 16:18.

16 K'toomki Raa ken tēd maakŋ Tit ki jaay jesen den se, aan gōō ken naan tēdo maakŋ naaje ki se kici. 17 Tit se naaje k'tōndga mētina ōō naan kic 6o tookga gen 6aa gōtse ki. Num naaje sum 6o k'taadin j'ōō n'6aa eyo, num naan mala 6o uunoga doa gen 6aa gōtse ki, taa naan je asen 6aa noogo. 18 Ōō naaje k'j'ōlin ute gena kuuy ken *eglizge paac tōōmina taa Labar Jigan gen *al-Masi se, naan taadin jeege tu jig aak eyo. 19 Ter do naabin ken naan tēd se, eglizge bēer ōōdino taa k'6aa mērtē tēl, taa ajen noogŋ gen 'tiir 'tusn nakge. Naabm jigan ese se, kēse *'nookŋ Meljege mala ōō taadn jeege tu ōō naaje se j'ōk maak-jea gen noogŋ jeege. 20 Gursn ken jeege tiir ēdjeno jije ki se, tēdga dena. Gursn se, naaje k'bōōbin jiga taa naaje k'je jeege kōŋ taadn taar ing kus roje ki eyo. 21 Taa naaje k'je k'tēdn nakŋ ute doobin se naan Meljege tu sum eyo, num naan jikilimge tu kici.

22 Ōō ute jeege 6aa se se naaje k'j'ōlsenga genaajen kuuy kici, naaje k'naam k'dōōlinga dōōlō nabo naaje se j'ōŋin naan se je naabm Raa. Borse kic 6o, ter daala, naan ēd ron paac taa asen noogo taa naan se jeelse naase se jee 'tujki ōrmse eyo. 23 Tit se lē, naan debuma ōō naaje k'tēdo naaba tēl gōtse ki. Genaagen k'6aa tēl se, eglizge 6o bēer tōōdōe ōō ōlden gen 6aa tēdn naaba gōō naade ki ōō ute naabm naade lee tēd se, nookŋ al-Masi. 24 Taa naan se 6o, jee se, naase ōkdeki ōōŋō. Bin 6o eglizgen ōldeno se jaay booyga num, tōōm ken naaje k'tōōmsen naase se, naade jeele, taarje se mēt ki.

9

Edki ute maak-raapo

1 Taa nakgen ken k'tiir k'tusin gen noogŋ jee Raagen taa naan Jude ki se, taa naan se, maam m'je m'asen raan ziidn do ki ey sum. 2 Maam m'jeele naase 'je adeki noogo ōō naan jeege tun Masedoan ki se, maam m'tōōmseno m'deekden m'ōō: «Jee taa naan Akayi ki se dogōtge tu tap 6o, naade daapga daap rode gen tiiri.» Ken jee Masedoan ki jaay booy bin se, maakde ki se, denin je tiir gen noogŋ jee taa naan Jude ki kici. 3 Nabo maam m'ōōlsen genaagen ese se, taa tōōm ken maam m'tōōmseno naase se tēd nakŋ cēre eyo. Taa maam se m'je nakgen naase 'tiirinŋiga tiir aan gōō ken maam m'taadseno ro ki se, 'daapinŋi jiga. 4 Ey num ken jee Masedoan ki jaay 6aadoga ute maam tēl ōō ōnsen naase 'daapki te rose gen tiir ey bōrt se, sōm naase amki kōl maakŋ sōkōŋ ki, taa naaje se k'taaddenga taad j'ōō naaje k'jeelse, naase se 'daapkiga daap rose gen tiir nakgen se. Bin se naase kic 6o sōkōŋō asen tōōlō. 5 Taa naan se 6o, maam m'saap m'ōōŋin tēd jiga se, maam m'ōl genaage kōnd naana 6aa gōtn naase ki do naaje ki. Ōō maam m'je nakgen naase aki tiir se anŋi tusn daapa. Bin 6o kōr maam m'6aa se, m'an kōŋ naase 'tus 'daapinŋiga. Ute naan se jeege jeele naase mala 6o uunki doa gen tiir nakgen se ute maakse paac, ey num nam 6o ōōlsen taa tōōg eyo.

6 'Jeelki, debm jaay ōōc cōkō se lē, kōj kic 6o cōkō sum, ōō debm jaay ōōc den se lē, kōj kic 6o dena. 7 Ōŋ nanja nanja kic 6o nakŋ naan uunga do ro ki se ēdin ute maakin paac, ōŋte 'naaja. Nam ōŋte kōōsen taa tōōgō gen tiiri. Taa *Raa se je debm ken ēd ute maak-raapo. 8 Raa se ōk tōōgō asen tēdn bēen paac ute maraadin, taa daayum naase aki kōŋ nakŋ ken asen kaasn kinŋse, ter naan asen 'ziidn nakge do ki ōō ute nakgen naase ōkki se, naase aki 'tēdn bēe paac jeege tu. 9 Aan gōō ken Kitap taad ōō:

Naan edga nakge ute maraadin jee daayge tu

ōō bēe ken naan tēd se, daayum naan tēdin ute doobina.*

10 Raa 6o ēd kupu jeege tu gen kōōcō ōō naan 6o ēdden nakŋ kōōō; naan utu asen kēdn nakge naase ki kici ōō nakgen se naan utu an 'ziidi, ōō ute naan se 6o naase aki kōŋ tēdn bēe dena jeege tu ute doobina. 11 Raa asen kēdn nakgen asen kaasa, bin 6o ute nakgen se naase aki tēdn bēe jeege tu ute maraad se. Ute nakgen naase ēdjekiro jaay naaje k'6aadō k'j'ēdden se, naade utu tōōm Raa ro ki. 12 Ute naabm ken naase 'tēdki gen tiir tusn nakge se, gen noogŋ jee Raage sum eyo, num ute naan se 'kōl jeege paac tōōm Raa den aak eyo.

* 9:9 Aak KKR 112.9.

¹³ Naabm naase aki tēd se taadn jeege tu 'jeele naase se jee 'tujki te ɔrmse eyo ɔɔ deer deer, naase se aalkiga maakse do Labar Jiga gen *al-Masi ki ɔɔ 'took ingkiga do ki. Taa naan se ɔɔ kēn jee dēn jaay 'kaakse, naade *nookn Raa do ki ɔɔ tēr, naade an tōomɔ taa naase ɛdki naksege ute maakse paac jee Raage tu ɔɔ jeege tun kuuy kici. ¹⁴ Raa tēdsenga bēēn dēn aak eyo. Kēn jeege jaay kaakn bēē Raa tēdsen se, naade asen jea, tōnd mētn Raa taa naase ɔɔ tōom Raa. ¹⁵ K'tōomki Raa taa bēē naan tēdjeki se, tap ɔɔ gen taad eyo.

10

Pəl tērl jeege tun ɔkin mindin do naabin ki

¹ Maam m'bo kēn jeege taad ɔɔ kēn naan jaay utu te naaje se, naan *debm beere*, ɔɔ kēn naan jaay ɔaaga dɔk se, *naan taad beer nam ki eyo*. Num aan gɔɔ *al-Masi debm bēē ɔɔ dalul se, maam kic maakse ki se m'je tēdn aan gɔɔ naana. ² Maam m'tōnd mētse, 'tērlki saapse bin ɔɔ kēn m'baa gɔtse ki se, m'asen taadn aan gɔɔ debm taad beer nam ki ey sum. Taa jee mētinge utu maakse ki se taad taar-kɔɔɔ ɔɔ: maam m'tēd naaba se taa m'aan je dim ro ki aan gɔɔ jikilimgen lee tēd se. Jeege taad bin se, maam m'aden taadn m'beer eyo. ³ Deere, naaje se k'jikilimge aan gɔɔ jeege ɔa se paac. Naɔɔ do kēn naaje k'do se, tec aan gɔɔ gen jikilimge se eyo. ⁴ Gan nakgen naaje k'j'udn bɔɔɔ se tec gen jikilimge se eyo, num nakgen naaje k'j'udn bɔɔɔ se, iino gɔtn *Raa ki. Nakgen se ɔk tɔɔgɔ gen tɔɔkɔn *bēē tɔɔgɔ kēn jee wɔɔyge lee toomni. Jeege ɔk saapm jig ey se taargen naade ɔa taada se, naaje k'gaasde. ⁵ Bin ɔɔ nakgen paacn kēn ɔk tɔɔgɔ ɔɔ magal rode se kēn gaas jeege ɔn jeel Raa ey se, naaje k'gaasde kici. Jikilimge se naaje k'tēdden naade tērlga maak-saapde taa tookn taar al-Masi. ⁶ Kaad kēn jaay naase 'booy 'took uunkiga taar al-Masi ute maakse paac se, jee kēn baate tookn taarin se ɛ, naaje j'utu j'aden kōnd doob ki. ⁷ Naase aakki nakn kēn j'aakin ute kaama sum. Kēn nam jaay dēek ɔɔ naan tēdga gen al-Masi se, n'kōn jeele naaje kic ɔɔ gen al-Masige. ⁸ Kēn do naabum ki se jaay, maam m'tōomga rom dēn dēna do tɔɔgɔ kēn Mēljege ɛdumo se, maam sɔkōn tɔɔlum eyo. Taa Mēljege ɛdumo tɔɔgɔ se, taa m'asen noogo aki ziidn ɔa ute naan se, ey num gen kutse eyo. ⁹ Ute maktubum gen maam m'raansen se, maam m'je tēdn aan gɔɔ debm kēn je asen kɔl beere maakse ki eyo. ¹⁰ Taa jee mētinge taad ɔɔ: «Kēn Pəl jaay raan maktubge se taaringen maak ki se, taargen deer deere ɔɔ ɔɔnɔ, num gan kēn naan jaay ɔaado maakjege tu se, naan tɔɔgin ɛ gɔtɔ ɔɔ taarin ɛ tɔɔl sēr eyo.» ¹¹ Debm jaay taad bin se, n'jeele, taargen naaje k'dɔk jaay k'raandēn maakn maktubge tu se, kēn naaje jaay k'ɔaaga maakse ki se, naaje j'an tēdin aan gɔɔ kēn naaje k'raanjo se.

¹² Bērē, jeege ese se tēd rode ɔɔ jee magalge, ɔɔ naaje se ɛ j'kōn k'taadn j'ɔɔ j'aas kaas ute naade eyo! Kēn naade aak rode se, nam aas ute naade gɔtɔ ɔɔ kēn naade ɔa ɔa dɔɔjn rode ɛ dɔɔj ute naade malinge sum. Naade se jee do tēdga gen naade eyo. ¹³ Num gan naaje se j'kōn tōom roje j'an deel ute gatin eyo. Num naaje se k'tōom roje ute gɔtn naan gur naabm kēn Raa taadjeni kēn ɔlje bini k'j'aano gɔtse ki. ¹⁴ Kēn naaje jaay j'ingo te gɔtse ki ey num, kēse aan gɔɔ naaje k'j'aal k'deelga naan gur kēn Raa taadjeni. Num naaje k'j'ɔnki j'aal deel te naan gur se eyo, deere, naaje ɔɔ j'aano deet deet gɔtse ki ute Labar Jigan gen al-Masi se. ¹⁵ Do naabm jeege tun kuuy se, naaje se j'kōn tōom roje eyo, taa naaje ɛ maakn naabje ki se, k'tōom roje k'deel te gatin eyo. Num gan naaje j'ɔnd doje do naase ki k'je kaal maaksen do Isa al-Masi ki se 'ziidn ɔa ute naanina. Ute naan se ɔɔ naaje k'tēdn naaba ɔɔ naabje se ziidn ɔa ute naanina aan gɔɔ kēn Raa maakin jen ro ki. ¹⁶ Tēr, naaje k'ɔa maakn naange tun dɔk cir naan naase se, taa gen ɔa taadn Labar Jiga jeege tun kēn ɔii kalan booyin te eyo, taa naaje se k'je tōom roje do naab jeege tun kuuy eyo. ¹⁷ Gan aan gɔɔ kēn Kitap Raa taad ɔɔ: *Debm jaay je tōom roñ num, n'tōom roñ do nakge tun Mēljege tēda.* * ¹⁸ Taa debm iin sum ɔɔ tōom roñ se, tōom roñ kēn naan tōom se mēt ki eyo; num gan tōom ro kēn mēt ki se, debm kēn tēd nakn kēn tɔɔl Mēljege tu.

* 10:17 Aak Jer 9.23.

11

*Pəl ute jee kēn tēd rodē əw naade *jee kaan̄ naabm Isa al-Masige*

¹ Borse maam m'je m'asen taadn̄ aan gəw debm dərle naʒo do taarumge tu se aayki kaamse aasin̄ki do ki. Genaamge, maam se kic ʒo aayki kaamse 'serkumki. ² Maam se m'saap do naase ki aan gəw kēn *Raa saap dose ki kēn tec aan gəw mēnd kēn ni taa gaabin̄ se. ʒo maam m'je m'asen kēdn̄ gaab ki kalaŋ əw gaabm ese se naan̄ ʒo *al-Masi. Taa naan̄ se ʒo maam m'je m'asen ʒaa naan̄ ki aan gəw goon mēnd kēn inḡ ʒəw ʒon̄ gaabm kēesin̄ ki sum se. ³ Aan gəw do dək̄in̄ wəw̄jə ʒaado dərle Awa se, maam m'beer m'əw sōm nam asen dərle bin kici əw saapse se tēdn̄ jiḡ eyo əw aki tuj ərmsē əw aki kəŋ dək̄ŋ ute al-Masi ute maakŋ kalaŋ eyo. ⁴ Nam kuuy ʒaado taadsen mētn̄ taar Isan kuuy tec aan gəw ʒen̄ naaje k'taadsen se eyo, əw taadsen mētn̄ taar nirl̄ kuuy tec aan gəw kēn naaje k'taadsen se eyo əw kēn naan̄ jaay ʒaado taadsen Labar Jigan kuuy kēn tec aan gəw ʒen̄ naaje ey se kic ʒo, naase 'serkdeki tap.

⁵ Jeegen naase aakdeki aan gəw jee kaan̄ naabm Isagen k'jeel jeel gətde ese se, naade se əŋ cirum maam eyo. ⁶ Deere, maam m'jeel taadn̄ taara jiga dēn eyo, naʒo jeel nakge sum se maam m'əkw. Naase kic ʒo 'jeelki maakŋ nakge tun naaje k'tēd paac se, naaje k'taadsesinga tal mēt dēna.

⁷ Kēn maam m'taadseno Labar Jiga ʒen̄ Raa se, maam m'əw̄p rom baata əw m'uunsen ro naase ʒo raan. Labar Jiga ʒen̄ Raa se le maam m'taadseno cēre. Bin se maam m'tujinga la? ⁸ Kaad kēn maam m'tēdo naaba gətse ki se, maam m'tooko *eglizgen kuuy ʒo əgumo əw naade utu jide taa maama. ⁹ Kaad kēn maam m'inḡo gətse ki jaay, naka ʒaa baatum se, maam m'tənd te mētn̄ dīm gətse ki eyo. Naʒo ʒenaagen doobm al-Masi kēn taa naan̄ Masedoan ki se ʒo ʒaado edum nakŋ kēn aasum kinguma. Kaad kēn se, maam se m'tənd te mēt dīm gətse ki eyo əw borse kic le, m'tənd mēse eyo. ¹⁰ Aan gəw maam m'dək̄ ute al-Masi se, maam m'taad taar mēt ki, do nakge tun se nam jaay am gaasn̄ ʒen̄ tōm rom maakŋ taa naan̄ Akayi ki se, gətə. ¹¹ ʒen̄ dī jaay maam m'baate ʒen̄ kuun naka gətse ki se? Bin se maam m'jesen ey la? Num Raa jeele, maam se m'jese.

¹² Nakŋ maam m'tēd se borse kic ʒo m'tēd aan gəw naan̄ ese se. Taa bin se jee tēd rodē aan gəw jee kaan̄ naabm al-Masige se kəŋ tōm rodē eyo deekŋ əw naabm naade se, tec aan gəw ʒen̄ naaje. ¹³ Jee se tēd rodē aan gəw naade jee kaan̄ naabm al-Masige, əw ute naabm kēn naade tēd se, naade aan̄ jeege dala əw naade tēd rodē aan gəw jee kaan̄ naabm al-Masige. ¹⁴ Nakŋ naade tēd se ajenki kəŋ kəkŋ taad eyo. Taa *Bubm sitange kic ʒo tēd roŋa aan gəw *kədn̄ Raa kēn tēd gətə wəw̄r kēleŋ se. ¹⁵ Bin num nakgen se əŋten 'kəksen taad eyo kēn jee tēdn̄ naabm Bubm sitange jaay tēd rodē aan gəw jee tēdn̄ naabm ute doobin̄ se. 'Bii kēn ʒiide 'nan̄ se, Raa utu ade dabar do nakge tun kēn naade tēdo se.

Pəl taad taa dubar kēn naan̄ əŋ maakŋ naabin̄ ki

¹⁶ M'an̄ taadn̄ dəw̄l daala, nam əŋten kaakum aan gəw debm dərle. Kēn naase jaay 'saap əwki maam debm dərle kic, num 'tookki aan gəw kēn naase 'saapin̄ki se, bin se əŋumki maam kic m'tōm rom cəkə. ¹⁷ Taar maam m'je m'an̄ taad se Məljege ʒo undum kul eyo, naʒo kēn maam jaay m'tōm rom se, maam se m'taadn̄ aan gəw debm dərle. ¹⁸ Aan gəw jeege dēna lee tōm rodē ʒen̄ nakgen do *duni ki sum se, maam kic ʒo m'tōm roma. ¹⁹ Kalē, naasen jee jeel-targe, jee dərle se kic ʒo, naase 'serkdeki ute maak-raapo. ²⁰ Kēn jeege tēdsen ʒulu, aansen dala, əw jise, kujunse, naade tēd rodē magal cirse naase əw naade tōndse mētn̄ bise ki kic ʒo, naase se aasin̄ki. ²¹ Taar m'taadn̄ se səkəŋ kic ʒo təw̄luma taa naaje se j'ək̄ təw̄g eyo ʒen̄ tēdn̄ aan gəw ʒen̄ naade se. Num ʒan̄ kēn deba jaay ək nakŋ kēn naan̄ an tōm roŋ ro ki se, maam kic m'əkw nakŋ kēn m'an̄ tōm rom ro ki kici. Kēse maam taad aan gəw debm dərle ʒo taada. ²² Kēn naade ʒo *Ebrege le, maam kic m'kədf Ebre. Kēn naade ʒo ʒaan̄ *Israelge le, maam kic m'kədf Israel. Kēn naade ʒo mētjil̄ *Abraam le, maam kic mētjil̄na. ²³ Kēn naade ʒo əw naade jee tēdn̄ naabm al-Masige se le, maam

se m'cirdē naade se. (Gōtn se maam m'taad aan gōō debm dērlē bō taada.) Maam m'tēdō naaba m'ōor nañ tak tak, k'tōkumoga dangay ki mēt dēna, k'tōndumoga ute mēējē dēn aak eyo, mēt dēna òp cōkō sum bō ey num j'amo tōōlō. ²⁴ Mētn mii se, magal Yaudge òkumoga tak bō tōnd dōolum ute mēējē mēt sik-mōtō-kaar-jērnaj*. ²⁵ Mētn mōtō j'ōk k'tōndumo ute sirdi, jē-kalanj k'tundumo ute koa je j'am tōōlō, mētn mōtō markaba tēēēē òō maam m'ōōpo maakñ maane ki, jē-kalanj se m'toōdō òō m'lēko maakñ baar ki. ²⁶ Maam m'leedoga mērtē mēt dēna, m'nirlum teece gēn gaanj oolge se, jee bōogge teecumo nirluma, taasum Yaudge teecumo nirluma òō jee kēn Yaudge ey kic bō teecumo nirluma, maakñ gēgēge tu se beer tēdumoga, do kōd-baarge tu se beer tēdumoga, do baar ki beer tēdumoga òō jee kēn tēd rōdē aan gōō jeegen dōobm *al-Masi ki se kic bō, teecumo nirluma. ²⁷ Maam m'dabar m'tēdn naaba m'ōor nañ tak tak mēt dēna, bi kaamum kic m'toōd eyo. Gōtn mētiñge se bō tōolumo òō maane kic bō tōolumo, mēt dēna m'ōs dīm eyo, kuulu òōñuma òō kala kic bō aasum eyo. ²⁸ Dubargen kuuy kic bō utu, naōo m'kōñ taad ey sum. Daayum maam se m'saap dēna do *eglizge tu paac. ²⁹ Kēn nam jaay òk tōōg ey se, m'aakiñ se tēdum òōñō aan gōō maam kic bō tōōgum gōtō. Òō kēn nam jaay tēdga gēnaañ oocga maakñ *kusiñ ki se, m'aakiñ se tēdum òōñō aak eyo. ³⁰ Maam se m'je tōōm rom eyo num kēn naase 'jeki maam m'tōōm rom tak kic num, m'tōōm rom do tōōgum kēn baat se. ³¹ Raa kēn Bubm Mēljege Isa, naañ kēn jeege lee tōōmiñ gēn daayum daayum se, jeele maam se taad taar-kōōb eyo. ³² Do dōkiñ kēn maam m'ingō maakñ gēgē kēn Damas ki se, gaar taa naañ gōtn ese rōñ Aretas, magal kēn naañ òndiñ maakñ gēgē kēn ese se, tōnd jeege taa-dōobge tu taa am kōkō. ³³ Gañ naade uun òlumo maakñ baar ki òō uun bōoyumo naagñ durdur ki ute taa penēter òō gōtn se, maam m'aañ m'ōtō.

12

Nakñ kēn Mēljege teec naan Pōl ki òō taadiñ mētiñā

¹ Maam m'je tōōm rom eyo naōo naase òlumki m'tōōm rom tak. Naōo m'aakiñ se tōōl sēr eyo. Bōrse maam m'je m'taadñ ute nakgen Mēljege teeco naanum ki jaay taadumo mētiñ se. ² Maam m'jeele gaaba kalanj debm *al-Masi se, bōrse òkga baara sik-kaar-sōō, òō gaabm se *Raa uun baansiñ maakñ raa kēn raan cir paac paac, jaay bō òk tērlō. (Kēn naañ ook baa raan se kēn utu rōñā lō ute rōñ eyo, maam m'jeel eyo, kēse Raa bō jeele). ³⁻⁴ M'jeele, gaabm se Raa uun baansiñga gōtn naañ ki mala (naōo kēn naañ ook baa raan se utu rōñā lō ute rōñ eyo, maam m'jeel eyo, kēse Raa bō jeele) òō kēn naañ jaay aan gōtn naane se, naañ booy taargen deel do kēn debkilimi añ kōñ kaasn taad eyo òō Raa undiñ te kulu gēn taadñ naañ se ey kici. ⁵ Ey num gēn debm bin se, maam m'kōñ tōōm roma, naōo gēn maam maliñ se, m'tōōm rom do tōōgum kēn baat se sum. ⁶ Kēn maam jaay m'je tōōm rom kic bō, maam m'kōñ tēdn debm dērl eyo, taa taargen maam m'taad se, taar mēt ki. Naōo maam se m'je tōōm rom eyo taa sōm jeege am kaakum aan gōō debm k'jeel jeel gōtiñā òō am kōkñ maam bō òōñō cir taar kēn naade booyo teeco taarum ki ute nakgen naade aakum maam m'tēdō se. ⁷ Taa nakgen Mēljege teeco naanum ki jaay taadum mētiñ se, m'aakden se deel doa. Taa m'kōñ tōōm rom do nakge tun maam m'aakdeno ey se, Mēljege òñō nakñ aan gōō kōrōndō* maakñ rom ki, òō nakñ aan gōō kōrōndō se *Bubm sitange bō òlō kōdiñ taa am dabara òō am gaasn m'kōñ tōōm rom eyo.

⁸ Mēt mōtō maam m'eem nōō mētn Mēljege tu m'ōō nakñ se ñ'ōōdumsiñ naatn rom ki. ⁹ Num ganj naañ tērlum òō: «Bēē maam m'tēdī se bō, aasiga sum. Taa kaad kēn naai 'tōōgi baat se bō, maam m'taadñ tōōgum ute maraadiñ doi ki.» Bin bō maam se m'tōōm roma do tōōgum kēn baat se, taa al-Masi se taadñ tōōgiñ dom ki. ¹⁰ Taa naañ se bō do tōōgum kēn baat se, kēn k'naajuma, nakgen òōñō kēn aan dom ki, kēn k'dabaruma, kēn k'lee k'teecum

* **11:24** Maakñ *Ko Taar kēn Raa ēdō Musa ki se deba jaay tujga num, j'ōñte tōndiñ ute mēējē cir ji si-sōō. * **12:7** Nakñ aan gōō kōrōndō ara se taad ute kōñō kēn dabariñ maakñ rōñ ki.

nirluma, ken nakgen se jaay aan dom ki se, maam maakum raapo taa al-Masi se; taa kaad ken maam tōogum baat se jaay 60, maam m'ōŋ tōogō.

Pəl saap do jee Kōrint ki

¹¹ Maam m'taadseno aan gōō debm dērlε se, ɔ naan se naase 60 ɔlumki taa tōogō. Ey num naase 60 jee ken amkiro magala. Ken naade jaay taad ɔ maam se m'tōol ser eyo kic 60, naaden jee ken aak rode aan gōō *jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gōtde se, ɔŋ cirum eyo. ¹² Ken maam jaay m'ingo gōtse ki se, naase ɔŋumki maam se m'debm maakum deere, ɔ m'aasin do nakge tun paacŋ aan dom ki. ɔ ɔte tōogŋ Raa se, maam m'tēdoga nakŋ-kōōge ute nakgen deel doa. Ute nakgen maam m'tēd se 60 ken taadsen ɔ maam se, debm kaan naabm *al-Masi. ¹³ Anum nakgen ken maam m'tēdō *eglizge tun kuuy se, gōtn naase ki kic 60 maam m'tēdīnoga. Nakgen ken maam m'tēdīno te gōtn naase ki ey se, maam m'tōnd te mētn dīm gōtse ki ey sum. Bin se m'tēdsenga *kusiŋ la? Ken tēdsega kic num, 'tēdumki kaldε gen ken maam m'tōnd mētn dīm gōtse ki ey se! ¹⁴ 'Booyki m'asen taada: tēr daala 6orse maam m'daapga roma gen 6aa gōtse ki gen k-mōtoge, ɔ m'6aa gōtse kic 60 maam m'je dīmse eyo, num maam se m'je naase malinge ey num m'je dīmse eyo. Taa bubge 60 tus naka gēndεge tu ey num gaange 60, tus naka bubdege tu eyo. ¹⁵ Maam se ken m'ut jim paac taa naase kic num, maakum raapo. Deere, maam se m'je kutn jim sum eyo, na6o rom paac kic 60 m'an kēdīn taa naase. Anum ken maam jaay m'jese dēn bin se, naase kic amki kōŋ je baatn ne? ¹⁶ Naase 'jeelki maam se m'tōnd te mētn dīm gōtse ki eyo. Na6o jeege mētinge maakse ki se taad ɔ maam se nakum mēteke ɔ maam m'aanseno kaan 60 dala ey num maam m'ōŋga dīm gōtse ki. ¹⁷ Maakŋ jeege tun maam m'ōldēn gōtse ki se, deb kalan maakde ki se ɔsga jise la? ¹⁸ Maam m'daar mētn Tit ki cirr ɔ m'ol genaa kuuy ken maam m'taadseno taariŋ se ute naana. Ken Tit jaay ingo gōtse ki se ɔsoga jise la? Lō maam m'ute Tit se naabm ken naaje k'tēdō se ɔ saapje se tec naap ey la?

¹⁹ Taargen naaje k'raanseno maakŋ maktub ken ese se, naase 'saap ɔki kaadn naane naaje k'je daapm taarje 60 naanse ki sum. Bin eyo! Naaje se k'taadsen naan Raa ki aan gōō ken al-Masi jen ro ki ɔ 'jeelki, jee maak-jejege, taargen naaje k'taadsen se, taa asen noogo aki ziidn 6aa ute naanse dōobm al-Masi ki. ²⁰ Anum ken ɔlum maam m'beer se m'ɔ kaadn ken jaay maam m'6aa gōtse ki se, m'asen kōŋ aan gōō ken maam m'jen ro ki eyo ɔ naase kic ε amki kaakse amki kōŋum aan gōō ken naase 'jenki ro ki ey kici. Maam m'je se m'asen kōŋ naase 'tēdki tēd dεkεŋε ute naap eyo, 'tēdki tēd maak-kilimi ro naapge tu eyo, 'tēdki tēd taa mooyo ute naap eyo, 'niki ni ro naapge tu eyo, ɔdki kōōd naap eyo, 'taadki taad taar ing kusu ro naapge tu eyo, 'magalki magal rosege eyo ɔ ecki kεc naap eyo. ²¹ Maam m'beer m'ɔ sōm bii ken maam m'tērl gōtse ki kuuy daal se, Raam am kolum sōkōŋ am tōol naanse ki. Maam m'beer m'ɔ sōm, ken m'kaan gōtse ki se, m'kōŋ jee kusiŋge dēna ken tērl te maakde do Raa ki eyo. Kaadn naane, naade utu ing tēd nakŋ tuj debkilimi naan Raa ki ɔ lee εεs naapa rēŋ rēŋ ɔ tēd nakgen jig eyo ken maakde jen ro ki. Taa naade se 60 ken am kolum maam m'utu m'6aa keeme.

13

Dēŋ Pəl kaam mōōtn

¹ Maam m'je 6aa gōtse ki ɔ ken ara se tēdn gen k-mōtoge. Aan gōō ken Kitap taadni: «Gen kaakŋ mētn taargen daanse ki se, ɔŋ jeege dīo ey ε mōtō 'tēdn saadge.*» ² Ken maam m'ingo gen k-dige gōtse ki se, jee ken tēdō *kusiŋ deete ute kengen kuuy se, maam m'taaddenoga taada. Anum 6orse maam dōk ute naase se kic 60, maam m'taadden daala m'ɔ: «Bii ken maam m'6aa gōtse ki se maam m'ade kōŋ eyo.» ³ Ute dōobm maam se, maa naase je aki jeele, kεse aan gōō *al-Masi mala 60 taada. 'Jeelki, daanse ki se, al-Masi se tōogīn baat eyo, num naan se tēd naaba ute tōogīna. ⁴ Deere, Isa al-Masi se ɔŋ rōŋ k'tup k'tōolīn ro kaag ki

* 13:1 Aak Dt 19.15.

aan gɔɔ debkilim kɛn tɔɔgɪŋ gɔtɔ se. Num ute tɔɔgɪ *Raa se, naan̄ duroga daan yoge tu ɔɔ bɔrse naan̄ utu inɔ zɛɛɛɛ. Anum naaje kic num k'dɔɔkga ute naan̄a. Kɛn k'j'aakje se, naaje kic num aan gɔɔ jee tɔɔgdɛ baata nabɔ naaje j'asesɪŋ taada, naaje se j'ing k'dɔɔk ute al-Masi se ute tɔɔgɪ Raa.

⁵ Naase aakki rose jiga ɔɔ tɔndki mɛtn rose jaayo, kɛn naase bɔ aalkiga maakse do al-Masi ki deer num, naase kic bɔ aki jeele. 'Jeelki ey la kɛn Isa al-Masi jaay utu maakse ki se? Kɛn naase jaay aak ɔkki te mɛtn rose jig ey num, bɛɛɛ, naase 'took aalki te maakse do Isa ki eyo. ⁶ Maam m'saapm m'ɔɔ naase utu aki 'jeele ɔɔ naaje lɛ k'taadsesɪŋa nakɪ kɛn naase anjenki kaakɪ jeel ro ki se. ⁷ Naaje k'tɔnd mɛtn Raa se k'je aki kɔɔdn̄ dose ro kusɪŋ ki. Naaje se kɛn jeege bɔ aakje aan gɔɔ jee kɛn taad taar mɛt ki ey kic num, naaje k'je j'asen kaakɪ naase aki tɛdn̄ nakɪ bɛɛ. ⁸ Taa naaje se j'an̄ kɔŋ kaasn̄ gɛn tɛdn̄ nakɪ kɛn baa kalan̄ ute taar mɛt ki ey se, num naaje se j'ɔk tɔɔgɔ gɛn taadn̄ taar mɛt ki sum. ⁹ Kaad kɛn jaay naase 'tɔɔgki, ɔɔ naaje tɔɔgje baat se, kɛse naaje maakje raapo. Kɛse bɔ ɔlje naaje k'tɔnd mɛtn Raa, taa asen tɛrl̄ daapm rose gɛn kaal maaksen do naan̄ ki. ¹⁰ Taa naan̄ se bɔ kɛn maam m'dɔk ute naase kic num, m'raan̄sen maktubm se taa bii kɛn maam m'aanga gɔtse ki se, ute tɔɔgɪ kɛn Mɛljege ɛdum se, m'asen tɛdn̄ ɔɔŋ ey sum. Taa tɔɔgɪ naan̄ ɛdumsɪŋ se, gɛn kutn̄ jeege eyo, num gan̄ gɛn noogɪ jeege 'ziidn̄ baa ute naande.

Pɔl taad nan̄ taariŋa ɔɔ tɛddɛn tɔɔsɛ

¹¹ Gɛnaamgen doobm *al-Masi ki, bɔrse do taar tɔɔlin̄ ki se, m'je m'asen taadn̄ m'ɔɔ: inɔki ute maak-raapo, 'tɛdki bɛɛ 'baaki ute naanse, ɛdki kaay kaama naapge tu, ɔkki taarse kalan̄ ɔɔ inɔki ute lapia. Ɔɔ Raa debm je jeege ɔɔ ɛddɛn lapia se, 'king ute naase. ¹² Kɛn 'baaki baa tɛdn̄ tɔɔsɛ se, 'baam 'tɔkki naapa ɔɔ aayki ciil naapge†. Jee Raagen doobm al-Masi kɛn gɔtn̄ ara paac se, kic bɔ tɛdsen tɔɔsɛ. ¹³ Ɔŋ bɛɛ gɛn Mɛljege Isa al-Masi, maakje gɛn Raa ɔɔ tum kɛn *Nirl Salal lee tum jeege se, 'tɛdn̄ ute naase.

† **13:12** Jeege Pɔl raan̄den se, kɛn naade baa baa tɛdn̄ tɔɔsɛ naapge tu se, baam tɔk naapa ɔɔ aay ciil naapge.

Maktubm kɛn Pɔl raanɪŋ jee eglizge tun taa naan Galat ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm kɛn Pɔl raanɪŋ eglizn Galat ki

Maktubm kɛn Pɔl ɔl jeege tun Galat ki se, kɛse naan raanɪŋ jee al-Masige tun taa naan Galat ki ɔ taa naan Galat se naan maakɪ taa naan Turki kɛn bɔrse, ɔ naan se kaam kaam kooko. Maakɪ lee mɛrtɪŋ kɛn gɛn k-dige tu ɔ kɛn gɛn k-mɔtɔge tu se ɔ, Pɔl tɛdo naaba jaay tɔndo eglizgen mɛtɪŋge se. Num gan gɔtn mɛtɪŋ ki se, jee kuuy baado taadden taar kuuyu. Aan gɔɔ dɛn eglizge se, eglizn gɛn taa naan Galat kic ɔk Yaudgen aalga kaal maakde do Isa ki ɔ ute jee uuno doobm raagen kuuy kici. ɔ Yaudge se naade ɪŋg do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki. Kɛse ɔ kɛn lee gaasde gɛn kɔsn ute jee uun doobm raagen kuuyu ɔ ute jee kɛn tɔj te pɔnd ey se. Jee kɛn taarde baa ute Pɔl ey se, saap ɔ jee al-Masige paac se, k'j'ɪŋg do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se ram jaay ɔ k'kaal maakde do Isa al-Masi ki. Num gan taar naade se tec ute gɛn Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se eyo. Taa naan se ɔ Pɔl raan jee al-Masige tun Galat ki taa aden kɔnd doob ki.

*Pɔl raan ɔl tɔɔse *eglizge tun taa naan Galat ki
(Rm 1.1-7)*

¹ Maktubm se maam Pɔl ɔ m'raanɛni, maam kɛn *debm kaan naabm Isa al-Masi ey num nam ɔ bɛɛr ɔɔdum eyo ɔ debkilimi ɔ ɔlumo eyo; num Isa *al-Masi mala ute *Raa Bubu kɛn durɪno daan yoge tu, naade se ɔ kɛn ɔlumo. ² Maam ute gɛnaagen gɔtn ara, k'tɛdsen tɔɔse naase jee eglizge tun taa naan Galat ki. ³ ɔ Raa Bubjege te Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛde ɔ asen kɛdn lapia. ⁴ Isa al-Masi se ɛd ron *sɛrke taa *kusiŋjege taa ajeki kɔɔdn dojege maakɪ nakge tun jig eyo do *duni ki ara. Naan tɛdn se aan gɔɔ Raa Bubjege maakiŋ jen ro ki. ⁵ Bin se Raa se daayum *k'nookiŋki. *Amin.

*Labar Jiga kalaŋ tak
(Gal 3.1-5, 4.9-20, 5.1-12)*

⁶ Kɛn maam booy labarse se taar se ɔkum taad eyo! Raa kɛn danseno ute bɛɛ *al-Masi kɛn tɛdseno ɔ gan yɔkɔdbin sum ɔ, naase 'rɛsnki ute Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se naatn ɔ 'tɛrlkiga naaga Raa ki ɔ uunkiga labar jigan kuuy, ⁷ m'aakiŋ se aan gɔɔ Labar Jigan kuuy utu. Num labar jigan kuuy se bɛɛ, gɔtɔ. Naɔ jee kuuy maakse ki se je an tuiŋ ute Labar Jigan gɛn al-Masi se. ⁸ Num kɛn nam kuuy jaay baado taadsen labar jigan kuuy kɛn tec gɔɔ kɛn maam taadsesiŋ ey se, kɛn tɛdn naaje, ey ɛ *kɔdn Raa booy raan kic ɔ, Raa an naamiŋa! ⁹ Naaje k'taadsenoga, tɛr bɔrse m'asesiŋ taadn dɔɔl daala, nam kuuy jaay baado taadsenga labar jigan kɛn tec aan gɔɔ kɛn naase 'booyiŋkiro ey se, nam bin se, an Raa an naamiŋa!

¹⁰ Anum bɔrse m'raanɛn bin se, m'je jikilimge ɔ am tɔɔm lɔbu Raa ɛ? Maam m'je jikilimge ɔ am tɔɔm eyo. Kɛn m'je jikilimge ɔ am tɔɔm num, maam kɔŋ tɛdn debm tɛdn naabm al-Masi eyo.

*Labar Jiga kɛn Pɔl lee taad jeege tu
(NJKN 22.3-16, 26.9-20, 9.1-20, 23, 30)*

¹¹ 'Booyki gɛnaamge m'asen taada: Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi maam taadseno se taar se iɪno gɔtn debkilim ki eyo. ¹² Taa taar se, maam booyiŋo gɔtn debkilim ki eyo, ɔ nam ɔ dooyum eyo, num gan Isa al-Masi mala ɔ teec naanum ki ɔ taadumo mɛtiŋa.

¹³ Naase mala 'jeelki kiŋgum do dɔkiŋ se paac, kɛn maam lee do doobm Yaudge tu se. Kaad kɛn se, maam lee m'dabaro dɛna *eglizn gɛn Raa, ɔ m'je doobm m'adeno kutu.

¹⁴ Maakŋ metjilum ki, ute parumgen k'lee doobm Yaudge tu se, maam 6o debm ken m'okin̄ ɔɔŋ dɛna m'cir jee mɛtiŋge. Taa do doobm bubjege tu se maam 6o debm m'ing dɔɔk maakum ro ki. ¹⁵ Raa ken bɛɛr ɔɔdumo maakŋ koyum ki se, danumo ute bɛɛŋa taa m'an̄ jeeliŋa, ɔɔ gaŋ kaadŋ Raa jen ro ki jaay aan se, ¹⁶ ɔɔ tɛr taadum m'jeelga Gooniŋa taa m'an̄ taadŋ jeege tun Yaudge eyo. Naan̄ ken se naar maam m'6aa m'tɔnd te mɛtn nam gam ey sum. ¹⁷ Gaŋ kaad'ken se maam m'6aa m'aano te Jeruzalem ki eyo gɛn kaakŋ *jee kaan̄ naabm Isa al-Masigen aalo maakdege deet do maam ki se; num gaŋ maam gaan̄ m'6aa taa naan̄ Suge tu ɔɔ m'ok m'tɛrl 6aado maakŋ gɛgɛr ken Damas ki.

¹⁸ M'tɛd 6aara mɔtɔ jaay 6aa Jeruzalem ki, taa k'6aa jeel naapa ute Pier. Gɔtn se maam m'ingɔ 6ii sik-kaar-mii ute naan̄ tɛɛ. ¹⁹ Gɔtn se maam m'aako Jak kalin̄ ki gɛnaa Mɛljege Isa al-Masi, ey num m'6aa m'aak te *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi gam kuuy ey sum.

²⁰ Raa jeele taar maam m'raan̄sesin̄ se, taar mɛt ki.

²¹ Tɛr maam m'iin̄ m'6aa taa naan̄ Siri te gɛn Silisi. ²² Na6o eglizgen taa naan̄ Jude ki ken gɛn al-Masi se aakum te 6ii kalan̄ eyo. ²³ Naade booy booy sum 6o ɔɔ debm lee dabarjekiro do dɔkin̄ se, 6ɔrse aalga maakin̄ do Isa ki ɔɔ baagga taadŋ taar Isa al-Masi jiga se jeege tu; ey num taar se 6o ken do dɔkin̄ naan̄ je an̄ tuj se. ²⁴ Ken naade jaay booyo taar maam se, naade tɔɔm Raa taa maama.

2

*Pɔl ute *jee kaan̄ naabm Isa al-Masige kuuy (NJKN 15.1-29)*

¹ Tɛr ken tɛd 6aara sik-kaar-ɔɔ jaay aas se, maam te Barnabas ɔɔ m'ok Tit kici k'tɛrl k'6aa Jeruzalem ki tɛɛ. ² Ken ɔlum 6aa se, taa *Raa 6o teec naanum ki ɔɔ taadum ɔɔ m'6aao. Ken j'aan se, maam te magalge se, j'iik k'tɔɔk cɛɛs ki gɔtn se, maam taadŋden Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi ken maam lee taad jeege tun Yaudge ey se, taa maam m'je naabum m'tɛd tɛd se 'kutn cɛr eyo. ³ Debum Tit se naan̄ kɔd Grek*, gaŋ te naan̄ se kic 6o naade tɛdin̄ te taa tɔɔg eyo taa *kɔjn̄ pɔndɔ. ⁴ Jeegegen tɛd rodɛ aan gɔɔ naade 6o gɛnaagen doobm al-Masi ki se 6o, 6aadɔga maakjege tu. Naade deek ɔɔ bɛɛki num j'an̄ kɔjn̄ pɔndɔ. Jee se goon̄ endo maakjege tu se je kaakŋ ɔɔ di jaay naajege j'ɔŋki dojege te Isa al-Masi. Taa naade je ajeki tɛdn̄ ɔulu daala do *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki. ⁵ Jee se naaje j'ɔndɛ te doob eyo ɔɔ taarde lɛ k'took te eyo. Taa naaje k'je Labar Jigan gɛn Isa al-Masi ken mɛt ki se, naade an̄ kɔŋ tuj eyo, num ɔniŋki 'king maakse ki gɔtin̄ ki. ⁶ Jee ken j'aakde j'ɔɔ jee magal se, magal naade se maam m'an̄ dim̄ eyo: taa naan̄ Raa ki se jeege paac aas kaasa. Jee se maam taadŋden Labar Jigan gɛn Isa al-Masi ken maam lee taad jeege tu se. Num naade se ɔŋ taadum te taar dim̄ kuuy ey sum. ⁷ Gaŋ naade jeelga Raa se ɛdumga taarin̄ aan gɔɔ ken ɛdɔ Pier ki se kici. Maam ki naan̄ taadum ɔɔ m'6aa taadŋ Labar Jiga jeege tun Yaudge eyo, aan gɔɔ Pier 6aa taad Labar Jiga, Yaudge tu se. ⁸ Taa Raa ken ɔl Pier tɛd *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi, gɛn 6aa taad Taarin̄ Jiga Yaudge tu se, naan̄ 6o debm ɔlum maam kici, m'tɛdga debm kaan̄ naabm Isa al-Masi, gɛn 6aa taadŋ Taarin̄ Jiga se jeege tun Yaudge eyo. ⁹ Gɔtn se Jak, Pier, Jan, ken jee Raage jeelde aan gɔɔ jee magaldege se, naade se kic 6o jeele Raa se ɛdumga naabin̄ jim ki. Taa naan̄ se 6o naade ɔl jide tɔk jije maam te Barnabas. Kɛse je deekŋ ɔɔ taarje tum tɛdga kalan̄. Gɔtn se naaje j'iin̄ k'6aa taadŋ Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo ɔɔ naade lɛ, 6aa taad Yaudge tu. ¹⁰ Naade taadŋen naka kalan̄ sum 6o gɛn tɛda. Naade deekjen ɔɔ k'saapm do jee daayge tun Jeruzalem ki. Kɛse 6o nakŋ ken maam m'ɔŋ dirigin̄ te eyo.

Pɔl mooy Pier

¹¹ Bii kalan̄ se, Pier 6aado kaakŋ jee Antiɔs ki; 6ii se maam taadŋsin̄ tal naan̄ jeege tu, taa nakŋ naan̄ tɛd se jig eyo. ¹² Ey num Pier se lee tɔs tɔs te gɛnaagen doobm *al-Masi

* 2:3 Grekge se naade tɔj pɔnd eyo.

kɛn Yaudge eyo. Num gan Yaudgen iino gɔtn Jak ki jaay aan se, Pier aakde se iik tɔok cɛɛs ki, baate kɔsn te naade taa naan beer beer jeege tun se. ¹³ Yaudgen metinge kɛn doobm al-Masi ki se kic bo tɛd maakdege di di aan gɔɔ Pier se, ɔɔ ɔl Barnabas kic bo tɛd aan gɔɔ naade. ¹⁴ Kɛn maam m'aakde jaay naade lee ute kɛn met ki eyo do Labar kɛn Jiga se, maam taad Pier ki naan jeege tu paac m'ɔɔ: naai kɛn kɔd Yaud jaay ing aan gɔɔ jee Yaudge ey se. Gen di jaay naai 'taad jeege tun Yaudge eyo ɔɔ tɛdn aan gɔɔ Yaudge se?

Jeege se aalga maakde do *al-Masi ki jaay bo kɔn kaaja

¹⁵ Naaje se k'mɛtjil Yaudge, anum naaje se k'tec aan gɔɔ mɛtjil jeege Yaudge eyo kɛn jee *kusinge se. ¹⁶ Kɛn bin num naaje k'jeelki, debm kɛn Raa aakiɲ bɛɛ naaniɲ ki se debm kɛn aal maakiɲ do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se, ey num debm kɛn ing do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se eyo. Taa naan se bo naaje k'jaalki maakjege do nakge tun al-Masi tɛdo se kici, taa Raa ajeki kaakɲ kaamiɲ ki se aan gɔɔ jee aak bɛɛ. Num kɛn ajeki tɛdn j'aki kaakɲ bɛɛ naan Raa ki se Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki eyo, ey num te Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se nam jaay 'tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki se gɔtɔ. ¹⁷ Kɛn naaje Yaudge kic bo kɛn k'je j'aki tɛd jee aak bɛɛ naan Raa ki se, j'aki kaal maakje do al-Masi ki jaayo. Kɛn k'tɛdki bin se naaje k'teckiga aan gɔɔ jee kusingen ing ɔaa se paac se. Kɛn bin num al-Masi se ɔljekiga maakɲ kusiɲ ki la? Anum gɔtɔ. ¹⁸ Bin eyo kɛn maam jaay m'ok tɛrl gen king do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki kɛn maam rɛsiɲoga rɛs se num, kɛse maam mala bo m'ɔn bɔɔɔ ooc dom ki. ¹⁹ Gen king do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, maam se aan gɔɔ debm ooyga kooyo. Nakgen se jaay paac aan se taa maam m'king gen Raa. Taa do dɔkiɲ k'tɔɔl Isa al-Masi ro kaag ki se, maam se aan gɔɔ m'ooyga kooy† ute naana. ²⁰ Taa naan se kɛn maam m'ing se, Isa al-Masi bo ing maakum ki. Kɛn ɔorse kingum do naan ki se, maam m'aal maakum do Goon Raa kɛn jema, ɔɔ ɔn roɲ ooy taa maama. ²¹ Bɛɛ Raa se maam m'aɲ kɔn tɛdn nakɲ cɛr eyo; taa maam se m'kɔn tɛrl gen king do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se ey sum. Kɛn debm jaay je tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki te Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se num, kɛse je deekɲ ɔɔ kooy al-Masi se, nakɲ cɛrɛ.

3

Jeege uun *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ute jeege aal maakde do Isa *al-Masi ki (Rm 4, 8.14-17)

¹ Naase jee taa naan Galat ki, naase se jee dɛrlge, naɲa jaay bisen dose se? Ey num taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se k'taad k'tɔɔksenga metiɲ pak pak. ² Naka kalan tak sum bo maam m'je tɔnd metse: 'taadumki tu metiɲa *Nirl Raa kɛn *Raa ɛdsen se, taa naase ingki do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki bo ɔniɲki lɔbu Raa ɛdsesiɲ se taa naase 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi se ɔɔ aalkiga maakse do ki se le? ³ Kɛn ɔlse 'dɛrlki bin se tap bo ne di? Naase uunkiro metiɲ te tɔɔgɲ gen Nirl Raa, num gen di jaay ɔorse je anki nan te tɔɔgse mala se? ⁴ Jeelki nakɲ aan dose ki paac se, naase 'saapiɲki num ɔɔki nakɲ Raa tɛdsen se cɛrɛ ne? Gɔtɔ, maam jeele nakɲ Raa tɛdsen se cɛr eyo! ⁵ Raa bo ɛdsen Nirlina ɔɔ tɛd nakɲ-kɔɔɔge dɛna daanse ki! Naan tɛdiɲ se taa naase ingki do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki lɔbu taa 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi ɔɔ aalkiga maakse don ki le?

Jee took aal maakde do Isa ki se bo tɛdga gaan *Abraamge

⁶ 'Booyki! Kɛse bo taar kɛn Kitap taado ro Abraam ki ɔɔ: *Abraam se, aal maakiɲ do Raa ki ɔɔ Raa se aakiɲ debm daan ki.** ⁷ Bin se m'je aki jeele jeege paac jaay aal maakde do Raa ki se, naade se bo tɛdga mɛtjil gen Abraam. ⁸ Kitap taad ɔɔ: ɔii kalan jeege Yaudge ey se utu kaal maakde do Raa ki, taa Raa utu tooko aden tɛdn jee aak bɛɛ naaniɲ ki. Taa naan se bo Abraam booyo do dɔkiɲa Labar Jiga kɛn Raa taadiɲo ɔɔ: *Ute mɛtjil naai se, maam*

† 2:19 Kooy ese se kooy deer eyo num je deekɲ ɔɔ debm gaanɲa gen tɛdn Ko Taar Raa Yaudge se. * 3:6 Aak Jen 15.6.

m'tedn bεε jil jeege tun do naan ki paac.† ⁹ Abraam aal maakin do Raa ki do Raa tedn bεεna. Bin se jee aalga maakde do Raa ki ute Abraam se, Raa aden tedn bεεn kici.

¹⁰ Num jee saap do naade ing do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki kalin ki sum bo do aasga se, naade se Raa utu aden kɔjn boorɔ dode ki, taa Kitap taad do: *Debm ken jaay ɔɔ ted te Ko Taar ken Raa edo Musa ki aasin te kart doobin ki ey se, Raa an kɔjn boor don ki.*‡ ¹¹ K'jeelki, debm jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum bo do tedn aak bεε naan Raa ki se, gɔto, taa *Debm daan ki se debm aal maakin don ki; naan se bo debm 'kɔɔ *kaajn gen daayum*§. ¹² Gan debm ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute debm aal maakin do Raa ki se, dim ade tum se gɔto, taa Kitap deek do: *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, debm ken tedinga te doobin aas kart jaay bo kɔɔ kaaja.**

¹³ Borse, naaje j'ɔɔ j'ingki te do Ko Taar ken Raa edo Musa ki te doobin eyo, jaay *al-Masi baado ooy taa naajege se. Ken naan ɔɔ ron k'tɔɔlin se taa ajeki dugɔ dojege, gen ken Raa naamjekiro. Taa naan se bo Kitap taad do: *Debm ken k'tɔɔl k'daarin ro kaag ki se, kese debm ken Raa naaminga naama.*† ¹⁴ Isa al-Masi ted bin se, taa bεε ken Raa taad do tedn Abraam ki se taa jeege Yaudge eyo kic bo 'kɔɔ kici. Taa naan se bo naaje j'aki 'kɔɔ *Nirl Salal ken Raa taad do ajeki keda, taa naaje k'j'aalkiga maakjege do naan ki.

*Ko Taar ken Raa edo Musa ki se 'kɔɔ tujn bεε ken Raa do ted se eyo

¹⁵ Genamge, 'booyki m'asen taadn nakɔ ken jeege jeelin jeel paac. Ken jeege jaay ɔkga taasa do dookga taarde kalan se, nam kuuy kɔɔ kol taarin maak ki eyo. ¹⁶ Te Raa kic bo bini. Do dakin Raa taadga taad do tedn bεε *Abraam ki te metjilina num deek te do metjilinge tu eyo. Num gan metjilin ken naan taadn se taad ute deb kalan sum do naan bo *al-Masi se. ¹⁷ Kese bo nakɔ maam saapin m'je m'asen taada: Raa naan *dook te Abraam se, ted baara kaar-sɔɔ-te-sik-mɔto jaay Ko Taar ken Raa edo Musa ki se aana. Bin num Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kɔɔ tujn dookɔ ken Raa dooko ute Abraam jaay taadin do an tedn bεε se eyo. ¹⁸ Ken Raa jaay je tedn bεεn jeege tun ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum num, kese je deekɔ do bin se bεε ken naan taado do tedn jeege tun se ted ey sum. Anum Raa se taado maak-jen Abraam ki taa naan taadga taada do utu an tedn bεεna.

Taa di Raa edo *Ko Taara Yaudge tu

¹⁹ Ken bin num Raa taado Ko Taara Yaudge tu se gen di? Raa taaddeno se taa j'aki jeel nakɔ *kusiɔa bini metjil *Abraam ken Raa taadno se kaana. Naan se bo debm ken Raa taad do an tedn bεεn se. Ken Raa taado Ko Taara Yaudge tu se, naan edino ji kodn Raage tu do naan ɔlo nam bo tedn debm doobina. ²⁰ Anum ken Raa taad do tedn bεε Abraam ki se, naan mala bo taadin te taarina, ɔl te debm doobm gam eyo; do Raa se kalan lak.

²¹ Bin se je deekɔ do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute bεε ken Raa do ted se tum ey la? Anum gɔto, bin eyo. Ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay ed kaaja jeege tu num, jee uun doobm se kaadn naane tedga jee aak bεε naan Raa ki. ²² Num gan Kitap taad do jee do naan ki paac se ing maakɔ kusin ki. Taa naan se bo Raa ted bεεna ute nakɔ ken Isa *al-Masi tedo se, do jeege tun aal maakde don ki.

²³ Kaad ken jeege ɔɔ te doobm kaal maakde do Isa al-Masi ki ey se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se boobjeki aan go jee dangayge. Naaje k'j'ingkiro do Ko Taar Raa ken ese bini Raa baado taadjeki doobm gen kaal maakjege do nakɔ ken Isa al-Masi tedo se. ²⁴ Anum Ko Taar ken Raa edo Musa ki se boobjekiro bini Isa al-Masi aan ro ki. Taa naan se bo, Isa baado se taa j'aki tedn jee aak bεε naan Raa ki, taa naajege j'aalkiga maakjege do nakge tun naan tedo se. ²⁵ Borse, kaadn j'an ki kaal maakjege do nakge tun al-Masi tedo se, aanga. Bin se Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔk toogɔ dojege tu ey sum. ²⁶ Taa naasen paacɔ aalkiga maakse do nakge tun Isa al-Masi tedo se, 'tedkiga gaan Raage. Taa naan se, naase 'tedkiga kalan ute Isa al-Masi. ²⁷ Deere, naasen paacɔ jee *k'batizsega te ro

† 3:8 Aak Jen 12.3. ‡ 3:10 Aak Dt 27.26. § 3:11 Aak Aab 2.4. * 3:12 Aak Lb 18.5. † 3:13 Aak Dt 21.23.

al-Masi se, 'tedkiga aan gɔɔ naana. ²⁸ Bɔrse nam te metin gɔtɔ, ken naai ɓo kɔf Yaud, ken kɔf Yaud eyo, ted dim eyo; ken naai bulu, ken bul eyo kic ɓo ted dim eyo. Ken naai mɛnda, ken gaaba ted dim eyo paac. Taa te Isa al-Masi se naase paac 'tedkiga kalan. ²⁹ Ken naase jaay 'tedkiga jee al-Masige num, kese naase 'tedkiga metjil Abraamge. Taa naan se, naase utu aki kɔn bɛɛ Raa, ken Raa taad ɔɔ tedn Abraam ki te metjilin ki se.

4

Naaje k'bulge ey sum

¹ Kese ɓo nakn maam saapin m'je m'asen taada: goono jaay utu baat num, booy taar jeege aan gɔɔ bul booy taar melina. Ey num nakge paac kaam jina. ² Num gan ken naan utu goon cɔkɔ se, jeege ɓo aakin don ki ɔɔ dejiɔa; naan aden booy kuun taarde bini 'kaan kaad ken bubin mala jen ro ki. ³ Naajege kic ɓo j'ingkiro aan gɔɔ gaangen seem se, nakgen ɔk tɔɔgɔ do *duni ki se tedjekiro bulge. ⁴ Gan kaadn *Raa taadn jaay aan se, Raa ɔlo Goonin do naan ki. ɔɔ naan se mɛnda ɓo oojiɔa ɔɔ ingo do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki, ⁵ taa dugn do jeegen ing maakn bul ki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se. Ute naan se ɓo j'aki tedn gaan Raage. ⁶ Nakn ken taad ɔɔ naase 'tedkiga gaan Raage se, taa Raa ɔloga Nirl gen Goonina maakse ki ken dan ɔɔ *Abba*. Abba se je deekn ɔɔ: *Bua*. ⁷ Bin se bɔrse naai bul ey sum, num 'tedga goon Raa. Aan gɔɔ naai 'tedga goonin se, Raa ute bɛɛn se utu ai kedn nakn naan ɔn gɛninge tu se kici.

Pɔl uun nirlin do jee Raage tun Galat ki

⁸ Do dɔkin ken naase 'jeelki Raa ey bɔrt se, naase ingkiro bul maragge, num gan maragge se raagen deer eyo. ⁹ Num bɔrse naase 'jeelkiga Raa, ey le m'deekn m'ɔɔ Raa jeelsega naase, num taa di jaay naase 'terlki daala do nakge tun ɔk tɔɔgɔ do naan ki ara ɔɔ ken tɔl ser ey se. Naase 'je aki terl king bulu do nakge tun se daal la? ¹⁰ Taa naase 'taadki ɔki biigen metinge bii *serke, laapgen metinge ɔki gen serke, kaadgen metinge ɔki gen serke, ɔɔ baargen metinge kic ɓo ɔki gen serke. ¹¹ Nakn naase 'tedki se ɔlum beere maakum ki, taa maam m'je naabm maam m'tedin daanse ki se kutn cer eyo.

¹² Genaamge m'leemsen nɔɔ: bɔrse maam tedga aan gɔɔ naase se, naase kic ɓo 'tedki aan gɔɔ maama. Ey num naase le 'tujumki te dim eyo. ¹³ Naase 'jeelki, ken maam m'ingo daanse ki se, kaad ken se maam m'kɔɔno. Naan ken se ɓo, maam m'taadseno Labar Jigan gen Isa *al-Masi se deet deet. ¹⁴ Naase 'dabarkiga taa maama ken maam kɔɔno se. Num gan te naan se kic ɓo, naase 'baatumki te eyo ɔɔ 'resumki te eyo. Anum naase ɔkumkiro aan gɔɔ *kɔdn Raa, ɔɔ aan gɔɔ Isa al-Masi mala. ¹⁵ Kaad ken naane se naase maakse 'raapo; num taa di bɔrse naase maakse 'raap ey se! Ey num m'jeele ken m'ingo maakse ki se, ken ɔkki doobm ken jaay aki toodn kaamsege amdekiro ked kic num, kaadn naane edumdekiroga. ¹⁶ Num bɔrse ken m'taadsen taar met ki se ɓo, m'delga debm taamooyse la?

¹⁷ Jee ken taadsen taar met ki ey se, je aki ɓaa te naade. Num maak-saapm naade se, maak-saapm jig eyo. Gan ken naade ted bin se je ajeki gaan te naapa, taa naase aki ɓaa te naade. ¹⁸ Bɛɛki se, ɔnki jeege jaay taarden naade taad se met ki num, dɔkki taarse daayum ute naade. Ken maam gɔtɔ kic num, bɛɛki se, taar se ɓo naase anki kɔkn maakse ki daayum. ¹⁹ Gaan maak-jemge, 'booyki m'asen deeke: maam se ter dabar dabar daala aan gɔɔ mɛnd ɓaa koojo. Dubar ken maam dabar taa naase se, maam m'je bini naase aki tedn aan gɔɔ al-Masi. ²⁰ Maakum ki se m'je m'tedin te naase jaay, m'jeel doobm taadina, ey num bɔrse se taar se ɔkum taad eyo.

**Dɔɔkn kaam dio ken Raa dɔɔk te jeege*

²¹ 'Deekumki tu, naase jeegen 'jeki ɔki aki king do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se: Ko Taar se naase 'jeel ɔkki metin dey? ²² Kitap deek ɔɔ *Abraam se ɔk gaangen gaabge dio: ken kalan bulin ɓo oojiɔa ɔɔ ken kalan goon mɛnd gɛndina. ²³ Goon ken bulin ɓo oojiɔa se,

j'oojin aan gəə gaangen ɓaa se paac. Gaŋ goon ɓen mɛnd ɓendiŋ se koojin tec te bin eyo. Anum goon se, Raa mala ɓo taadga taad Abraam ki ɔɔ utu aŋsiŋ kɛda. ²⁴ Raa je ajeki taadn te doobm nakgen deel se, naaŋ je deekŋ ɔɔ, mɛndgen dio se tec aan gəə dɔɔkŋ kaam dio, kɛn Raa dɔɔk te jeege. Agar, mɛndiŋ kɛn ɓulu se, tec aan gəə dɔɔkŋ Raa dɔɔko te *Musa do ko kɛn Sinai. Num gaan Agarge se j'oojden ɓo bulge. ²⁵ Agar, se naaŋ aan gəə ko Sinai kɛn ute taa naaŋ Suge tu se. Ɔɔ tɛr naaŋ aan gəə Jeruzalem kɛn utu iŋg ɓɔrse se, taa jeege iŋg maak ki se naade bulge do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se. ²⁶ Num gaŋ Jeruzalem maakŋ raa ki se, jeege iŋg maak ki se, naade se bulge eyo. Kɛse ɓo naaŋ naajege ɔɔ naaŋ se ɓo aan gəə koŋjege. ²⁷ Taa Kitap taad ɔɔ:

Naai mɛnd, mɛndkarta raap maaki, naai kɛn ɓii kalaŋ naam te dubar kooj ey se tɔɔl nirli, taa mɛnd kɛn gaabiŋ rɛsiŋga rɛs se utu 'kɔŋ gaange dɛn cir mɛnd ute gaabiŋa*.

²⁸ Gɛnaamge, ɓɔrse se naase 'tɛdkiga gaan Raage mala, aan gəə Isakŋ kɛn Raa taado do dɔkiŋ Abraam ki, ɔɔ te aŋsiŋ kɛd se. ²⁹ Num gaŋ goon k'j'oojin aan gəə gaangen ɓaa se paac se, lee dabaro goon kɛn j'oojin te tɔɔŋŋ *Nirl Raa se. Ɔɔrse kic ɓo utu bin kici. ³⁰ Num 'saapki tu Raa tap ɓo taad ɔɔ di maakŋ Kitap ki: *'Tuur mɛnd ɓulu se ute gooniŋ naata. Taa goon mɛnd ɓulu se kɔŋ kɔsn kaagŋ bee tɛtɛ ute goon mɛnd ɓendi se eyo.*† ³¹ Ɔɔrse gɛnaamge, naajege se k'gaan mɛnd kɛn ɓulu se eyo. Num gaŋ k'tɛdkiga aan gəə gaangen ɓen mɛnd ɓendiŋ se.

5

Ɔŋte 'kɔŋki rose j'asen tɛdn bulge do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki

¹ *Al-Masi se ɔɔɗjekiga dojege deer deer. Bin num, daarki tɔɔgɔ ɔɔ ɔŋte 'kɔŋki nam asen 'tɛdn ɓulu daala.

² 'Booyki! Kɛse maam Pɔl ɓo m'deekseni: kɛn naase jaay je aki tɔjn pɔndɔ num, nakŋ al-Masi tɛdsen se 'tɛdga nakŋ cɛrɛ. ³ 'Booyki m'asen taadn daala: debm jaay je *kɔjn pɔndɔ se, bɛeki num, Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se naaŋ aŋ tɛdiŋ aas kart. ⁴ Bin se naase jeege 'saapki ɔɔki iŋgkiga do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki sum ɓo, aki tɛdn jee aak bɛɛ naan *Raa ki se; kɛn bin num naase se 'gaanŋkiga te al-Masi ɔɔ naase se aki kɔŋ bɛɛ Raa ey sum. ⁵ Kɛn ɓen naaje ki num, naaje se j'ɔnd doje do bɛɛ Raa kɛn tɛda. Naaŋ ɓo debm utu ajenki tɛdn j'aki kaakŋ bɛɛ naaniŋ ki, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se. Taa naaŋ se ɓo j'utu j'aak kaamiŋ te tɔɔŋŋ *Nirl Salal. ⁶ Kɛn debm jaay tɛdga ɓen Isa al-Masi se, kɛn ɔj pɔndɔ, ɔj eyo tɛd diŋm eyo. Kɛn ɔŋ cir paac se, naaje j'aki kaal maakjege do naaŋ ki, ɔɔ naaŋ se ɓo ajeki tɛdn j'aki je naapa.

⁷ Do dɔkiŋ se naase 'leekiro jiga jiga; num ɓɔrse se naŋa jaay gaassen ɓen kuun taar mɛt ki se? ⁸ Raa kɛn danŋeno ɔɔ aki tɛdn jeeŋge se, nakŋ ɓɔrse naase 'lee 'tɛdki se naaŋ ɓo ɔlsen eyo. ⁹ 'Booyki taar jeege lee taad ɔɔ: ɔrɔmɔ cɔkɔ jaay j'ɔmbiŋga do rujn ɓem kɛn j'ɛciŋga kɛc se, iiniŋ paac*. ¹⁰ Ɔɔrse se naajege paac k'tɛdkiga te Mɛljege kalaŋ ɔɔ maam m'jeele maak-saapm naase kic ɓo tec aan gəə ɓen maama. Gaŋ debm jaay ɓaado ɛcse se kɛn 'tɛdn naŋa naŋa kic ɓo, Raa utu aŋ dabara.

¹¹ Gɛnaamge, kɛn ɓɔrse jaay maam m'utu m'taad taad mɛtn taar kɔjn pɔndɔ num, ɓen di jaay jeege utu dabarum dabar rɔk se? Kɛn bin num ɓen di jaay k'lee k'taad mɛtn taar kooy Isa al-Masi ro kaag ki kɛn lee tuj maakŋ jeege se. ¹² Jeege ɛcse do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay ɔɔ aki kɔjn pɔndɔ se, bɛeki num, m'je naade se tɔjn pɔndɔge sum eyo, num k'j'oojin te ɓorumdege paac.

(Rm 8.1-14, 13.12-14)

¹³ Anum naase gɛnaage, naase se Raa ɓo danŋeno taa aki kɔŋ dose. Num ɔŋkiga dose se ɔŋte 'tɛdki nakŋ maakse ɓo jea. Num 'jeki naapa ɔɔ 'noogki naapa. ¹⁴ Taa Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki paac se, tum do taar kɛn kalaŋ ese sum. Taar se ɔɔ: *'Je naapi aan gəə roi*

* **4:27** Aak Eza 54.1. † **4:30** Aak Jen 21.10. * **5:9** Kɛse je deekŋ ɔɔ: kusiŋ cɔkɔ bin sum ɓo, tujŋ jeege paac Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki.

mala.† 15 Num kɛn naase jaay 'baagkiga tɛdn aan gɔɔ daagen maakɲ kaag kɛn don tɔɔl ɔs naapa se, ɔndki kɔndɔ, ey num naase aki kutn naapa.

ɔŋki rose *Nirl Salal ɔ asen tɔɔɔ

16 'Booyki m'asen taada: ɔŋki rose Nirl Salal ɔ asen tɔɔɔ, bin se naase aki kɔŋ tɛdn nakɲ daa rose ɔ je eyo. 17 Nakɲ kɛn daa ro debkilimi je se Nirl Salal je eyo, ɔ nakɲ Nirl Salal je se lɛ, daa ro debkilimi je eyo. Naaden di se ɔŋ tum kalan eyo. Taa naan se ɔ naase ɔŋ 'tɛdki nakɲ kɛn naase 'jeki ro ki ey se. 18 Kɛn Nirl Salal ɔ tɔɔɔse num, naase aki kɔŋ tɛdn bulu do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ey sum.

19 Nakɲ kɛn daa ro debkilimi je se, naan tood tal. Nakgen naan je se: kɛɛsn naapm rɛn rɛn, nakɲ tuj debkilimi naan Raa ki, tɛdn nakɲ maakin jea, 20 daan maragge, ooŋn roŋa, tɛd dɛkiŋ te naapa, mooy te naapa, tɛd maak-kilimi, je taamooyo, saap do roŋ ki sum, gaan te naapa, taariŋ ɔk mɛtn naapa ute jeege eyo, 21 don nakɲ jeege, je kaay koono, kaam kɔɔɔ ɔ tɛd nakgen kuuy kic ɔ tec aan gɔɔ naadegen se. 'Booyki m'ɔɔj se, ey num taar se m'taadseŋga taad tap m'ɔɔ: jeegegen tɛd nakgen bin se kɔŋ kɛnd *maakɲ Gaar Raa ki eyo.

22 Num gan 'booyki, nakɲ kɛn Nirl Salal tɛd se: tɛd jeege je naapa, iŋg te maak-raapo, iŋg te lapia, tɛdde jee maakde deere, tɛdde jee bɛɛ, jeel tɛdn bɛɛ jeege tu, tɛdden naade tuj ɔrmde eyo, 23 tɛdde jee dalul ɔ bɔɔb ɔk rode; num Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay ɔ ɔnte tɛdn nakgen se num, gɔɔ. 24 Jee tɛdga gɛn Isa *al-Masi se, nakgen kɛn daa rode je paac se, naade rɛsiŋga. Gɛn naade ki num nakgen se paac ooyga te Isa al-Masi ro kaag ki. 25 Kɛn naajege jaay j'iŋgki ute Nirl Salal num, j'ɔŋiŋki naan ɔ ajeki tɔɔɔ. 26 J'ɔŋte magalki rojege ɔ j'ookki do naapge tu eyo ɔ j'ɔŋte tɛdki maak-kilimi do jeege tu.

6

K'noogki naapa

(Rm 2.3-11; Eb 6.10-12)

1 Gɛnaamge, kɛn ɔŋkiga nam jaay tɛd tɛd *kusiŋ num, naasen kɛn ɔkki *Nirl Raa se 'noogiŋki, taa naan ade tɛrl doob kɛn jiga. Num 'tɛdiŋki te taar urlu. Naai debm an noog se ɔnd kɔndɔ ey num sɔm naai kic 'kooɔŋ maakɲ kusiŋ ki. 2 Kɛn jee mɛtiŋge maakse ki jaay iŋg maakɲ dubar ki num, 'noogki naapa. Kɛn 'tɛdiŋkiga naan se num, naase 'tɛd aaskiga taar *al-Masi. 3 Kɛn debm jaay aak roŋ, ɔ naan sum ɔ cir jeege paac se, naan se debm cɛɛɛ, ɔ dɛrl dɛrl ɔ roŋa. 4 Naŋa kic ɔ aak kiŋgiŋa, kɛn aakiŋ jiga lɛ, bɛɛŋ naan ki. Ey num kɔŋ tɔɔm roŋ te nam kuuy eyo. 5 Naŋa naŋa kic ɔ kɔŋ kaakɲ naabiŋ kɛn *Raa ɛdiŋ jiiŋ ki.

6 Debm kɛn lee dooy jeege te taar Raa se, jeegegen naan lee dooyde se, bɛɛki num, an kɛdn nakɲ jiga jigan naade ɔk se.

7 ɔŋte 'dɛrlki rose, Raa se gɛn cɛɛp eyo; k'jeeliŋki kupm jaay deba ɔc se, aanga kaadn kɔj ki kic ɔ naan kɔjŋ naan se sum. 8 Kɛn bin num debm kɛn jaay tɛd nakɲ daa roŋ ɔ je sum se, naan se tec aan gɔɔ debm ɔc kɔɔɔ kɛn tɛdga num utu kɔjŋ nakiŋ se, gan naan se utu kutn roŋa. Num debm kɛn tɛd nakɲ Nirl Raa je se, naan se tec aan gɔɔ debm ɔc kɔɔɔ kɛn tɛdga num utu kɔjŋ nakiŋ se kici, naɔo gɛn naan se, kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum. 9 Taa naan se ɔ j'ɔŋte 'kɔɔrki gɛn tɛdn bɛɛ jeege tu ɔ j'ɔŋte kɔŋiŋki doob ki ɔ kɛn kaadiŋ jaay utu kaan se, nakɲ naaje j'ɔɔckiga kɔɔc se j'utu j'aŋki kɔŋiŋa. 10 Bin num kɛn ɔorse kaadiŋ utu se, k'tɛdki bɛɛ jeege tu paac ɔ kɛn tap tap se, j'ɔŋte dirigki gɛnaagen doobm al-Masi ki.

Pɔl taad nan taariŋa

(Plp 3.2-11)

† 5:14 Aak Lb 19.18.

¹¹ Aakki maktubm ken raanin magal magal se, kесе maam mala бо m'raanin te jima. ¹² Jeegen je ээ aki *kəjn pəndə taa təg se, jee se je taa jeege aden təmə. Gan ken naade jaay təd naan se, naade je j'aden dabar eyo taa kooy gen *al-Masi ro kaag ki se. ¹³ Ey num jeegen təjga təj pəndə kic бо, əj took ing te do *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se ute doobin eyo. Naade je j'asen təjn pəndə se, taa naade an təmə rodege*. ¹⁴ Ken gen maam ki se maam təmə rom se taa kooy Meljege Isa al-Masi ro kaag ki kalin ki sum. Taa naan se бо, nakj *dunia se əlum ey sum. Maam se m'aakin aan gəə nakj cεε taa maam se m'ooyga ute Isa al-Masi. ¹⁵ Ken debm əjga pəndə, lə əj te eyo, təd dim eyo. Nakj ken bεε cir paac se, Raa tədjekiga k'tədkiga aan gəə jee kiji. ¹⁶ Jeegen ken uun doobm taar ken maam m'dooydeno ese se, əj Raa aden kədn lapia ээ aden kεejn dode ki ээ do gaan *Israelge tun jee Raage se kici.

¹⁷ Naan ki se nam ənte kεcum sum, taa dəlgen rom ki se taad ээ maam se m'tədgə gen Isa.

¹⁸ Genamge, əj bεε gen Meljege Isa al-Masi se kinj ute naase paac. *Amin.

---

* **6:13** Kəjn pəndə gətn Yauđe tu se, kесе doobm ken naade əl jeege uun Ko Taar Raade. Taa naan se бо naade təmə rode.

Maktubm ken Pɔl raanɪn eglizn EpeZ ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pɔl raanɪn eglizn EpeZ ki

Maktubm ara se Pɔl raan eglizn EpeZ ki ute eglizge tun kuuy ken taa naan Turki ken ɔorse. Kaad ken se naan dangay ki (kon 3.1; kon 4.1). Maakn maktubin ki se, taargen ken naan lee dooydeno kaam mɔɔtn maakn eglizge tun taa naan gɔtn ara se, taargen maakn maktub ken ara se tumden paac. Naan raan maktubm se jeege tun ken Yaudge eyo. Ko taarin tap tapm naan je taada se ɔɔ: Raa utu 'tusn nakgen maakn raa ki ute kengen do naan ki paac kaam ji Isa al-Masi ɔɔ naan ɔo 'tedn gaarde (1.10). Ko taarin kuuy ken Pɔl taad maakn maktubin ki ara se taad met taar ken Yaudge ute Yaudge eyo dook tum tedga jee Raage se. Taa naade 'booy kɔkn naan se, naan taadden ute nakge kaam mɔɔ: deet deet se egliz tec aan gɔɔ ro debkilimi ɔɔ do se naan al-Masi; gen k-dige se egliz tec aan gɔɔ ɔea ɔɔ al-Masi se naan ɔo ko ken gak ɔee se; gen k-mɔɔge se aan gɔɔ menda ute gaabiɔa ɔɔ egliz se aan gɔɔ mend al-Masi. Jee al-Masige jaay 'dɔɔkn ute naapa se ken naade dookga ute al-Masi jaayo.

Pɔl ted tɔɔse jeege tun EpeZ ki

¹ Maktubm se maam Pɔl ɔo m'raanjeni, maam se *Raa ɔo je m'tedn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Maktubm se maam m'ɔlseyin naase jee Raage tun EpeZ ki ken tujki te ɔrmse eyo ɔɔ ing dookki kalan ute Isa al-Masi se. ² On Bubjege Raa ɔɔ Meljege Isa al-Masi asen tedn beede ɔɔ asen kedn lapia.

*Bee ken Raa tedjeki ute doobm Isa *al-Masi (Rm 8.15-17,28-30)*

³ K'tɔɔmki Raa, naan ɔo Bubm Meljege Isa al-Masi! Naan tedjekiga bee ɔɔ edjekiga nakgen jiga aak eyo paacn ken iino maakn raa ki ɔɔ tedjekiga k'dookkiga kalan ute al-Masi. ⁴ Ken do dɔkin Raa aalo te duni ey ɔort se, Raa beer tɔɔdjekiroga tɔɔdo taa j'aki dookn kalan ute Isa al-Masi taa j'aki tedn jee *salal ɔɔ jee ɔk dim aak kus rode ki eyo naanin ki. ⁵ Aan gɔɔ naan jejeki se, naan uunga kuun doa do dɔkin tap ɔo, taa ajeki tedn j'aki tedn aan gɔɔ geninge mala te doobm Isa al-Masi. Kese ɔo nakn ken naan maakin jen ro ki. ⁶ Taa naan se ɔo j'an ki tɔɔmɔ gen been ken jiga aak ey se. Bee se naan tedjesinki ute maraadiɔa taa k'tedkiga kalan te Goon maak-jeɔa.

⁷ Raa dugjekiga dojege ute moosn Gooniɔa, taa te Goonin se naajege k'tedkiga kalan. Naan tɔɔljekiga *kusiɔjege ɔɔ naan ted bin se je ajeki taadn bee naan ken den se. ⁸ Bee ken naan tedjeki den se, tedjekiga naajege k'tedkiga jee jeel-taarge ute jee jeel nakge. ⁹ Nakn ken maakin jen ro ki se naan *taadjekiga metiɔa. Kese ɔo nakn ken naan uuno doa je an tedin ute doobm Isa al-Masi, ¹⁰ nakn ken naan je tɔda se jaay kaadin aasga num, Raa utu 'tusn nakgen maakn raa ki ɔɔ ute kengen do naan ki paac kaam ji Isa al-Masi ɔɔ naan ɔo tedn dode.

¹¹ Raa ted nakge paac aan gɔɔ ken maakin jen ro ki. Taa do dɔkin tap ɔo naan uunga kuun doa taa naajege j'aki tedn kalan te Isa al-Masi, ɔɔ naan edjekiga bedjege maakn nakge tun jiga ken naan edjeenge tu se. ¹² Bin se naajege ken j'ondkiga kond dojege deet do Isa al-Masi ki se, ute doobm naajege se ɔo jeege an *nooko ɔɔ an tɔɔmɔ. ¹³ Naasen 'tedkiga kalan te Isa al-Masi se, taa naase 'booykiroga booy taar ken met ki, kese ɔo Labar Jigan gen Isa al-Masi ken aaj jeege se. Ken naase aalkiga maakse do Isa al-Masi ki ɔɔ 'tedkiga kalan ute naan se, Raa tedsenga nakn j'ansen kaakn jeel ro ki, kese ɔo Nirliɔn ken naan taado ɔɔ utu ajesiɔnki ked se. ¹⁴ Naan jaay edjekiro Nirliɔn se, naan jejeki taadn ɔɔ utu

ajeki kedn nakn ken naan utu kedn jeenge tu. Nakgen se jaay, j'utu j'adeki kon se kaad ken Raa utu ajeki kaajn mala mala. Taa naan se bo jeege an nooko oo an toomoo.

*Pol eem Raa taa *eglizn Epez ki
(Kol 1.3-6,9-13; Plp 2.9-11)*

¹⁵ Taa naan se bo kaad ken jaay maam booy j'oo naase aalkiga maakse do Meljege tu Isa ki oo 'jeki jee Raage paac se, ¹⁶ daayum ken maam jaay m'baa toom Raa taa naase se, maam m'tond metin m'on eyo taa naase kici. ¹⁷ On Raa ken gen Meljege Isa *al-Masi, naan bo Raa Bubm ken *k'nookin gotn baa se paac, naan bo asen tedn naase aki tedn jee jeel-taarge. Bin bo naase aki jeel kon Raa mala mala. ¹⁸ Maam m'tond metin kici taa asen tedn maakse ki aki jeel nakgen jiga ken naase ing andki dose ro ki, taa naan se bo naan danjeno se. Oo maam m'je se naase aki jeele maakn nakge tun jigan ken naan utu 'kedn jeenge tu se, naase kic utu aki kon bedse. ¹⁹ Bin se, naase aki jeele naan se debm ok toooo den aak eyo. Taa di ute toooin se, naan lee noogjeki naajegen j'aalkiga kaal maakjege don ki se, taa toooin Raa se naan cir nakge paac. ²⁰ Raa, ute toooin se bo, duro al-Masi daan yoge tu oo uun ondin do ji daamin ki maakn raa ki. ²¹ Gotn se Isa al-Masi ing do *kedn Raage tu, do *Bubm sitange tu, do maragge tu oo do nakge tun baa se paac, maakn duni ken ara lo maakn duni ken kuuy kic bo nam j'an kond magal jaay an cir naan se num, goto. ²² Deere, nakge paac Raa edinsinga kaam jina oo Raa uun ondinga do nakge tu paac oo naan tedin tedga do egliz. ²³ Egliz se naan aan goo ro Isa al-Masi oo naan mala daayum utu ing maak ki. Taa Isa al-Masi se bee Raa paac se, utu gotn naan ki.

2

*Naajege j'onkiga kaaja ute *al-Masi
(Kol 2.12-13, 3.1-3; Tit 3.3-8)*

¹ Do dakin ken aalki te maakse do Isa al-Masi ki ey se, naase aan goo jee ken ooyga kooyo maakn *kusinge ki oo do nakge tun ken naase 'lee tedinki jig ey se. ² Naase ingkiro bini kici kaad ken se naase uunkiro taar *Bubm sitange. Naan bo debm ken utu ing os gaara daan maakn raa ute do naana. Naan bo ken borse utu ing ted naaba maakn jeege tun baate tookn taar *Raa se. ³ Naajege paac kic bo j'ingkiro aan goo naade oo do dakin se k'tedo nakgen ken daa rojege jea oo daayum k'ting k'saapkiro do nakge tun jig eyo ken maakjege jea. Bin se naajege kic k'tedkiro k'jee kusinge aan goo naade oo naajege kic bo jee ken Raa maakin ing taarin dojege tu.

⁴ Num gan Raa se naan bo debm ejjeki dojege tu den bee eyo taa maak-je naan ken den olin naan jeeke naajege se, ⁵ kaad ken jaay naajegen aan goo jee ooyga kooy maakn kusingege tu se, naan edjekiga kaaja ute Isa al-Masi; bin se naan aajjeki se ute been sum. ⁶ Aan goo naajege k'tedkiga kalan ute Isa al-Masi se, naan durjekiroga daan yoge tu ute naana oo Raa se uun baanjekiga maakn raa ki ute Isa al-Masi gen kosn gaara tele. ⁷ Anum naan tedjeki been se ute doobm Isa al-Masi, taa naan je taadn jeege tun ken j'aden toojn do naan ki paac se, oo naan bo debm been den aak eyo.

⁸ Raa aajse se te been sum ute kaal maakn naase aalki don ki. Ken bin num kaajn ken naan aajse se cer sum. Kese Raa mala bo edsen kaajn ese. ⁹ Taa naan se onte 'saapki ooki naase 'tedkiga nakgen jiga bo naan aajse, num gan naan se aajse cer sum; taa bin se nam kon toom ron eyo. ¹⁰ Deere, naajege se Raa mala bo tedjekiga. Naan bo debm ken edjekiga kaaja kiji ute Isa al-Masi, taa nakgen jiga ken naan tond daapinoga daap do dakin se, taa naajege j'aniki kon teda.

*Gotn *al-Masi ki se jeegen Yaudge ute Yaudge ey se paac tum tedga kalan
(Eb 10.19-22)*

¹¹ Saapki tu do dakin se naasen ken Yaudge ey se oo kaad ken se Yaudge se danse oo: naase se jeegen toj pond eyo; gan naade taad te *kon pond se le kon pond ken jikilinge

lee tɔj se sum. ¹² 'Saapki tu kaad kɛn naane se, naase 'jeelki te al-Masi eyo. Naase se mɛrtge taa naan gaan *Israelge tu. *Raa se dɔko te gaan Israelge ɔ taaddeno ɔ ute aden kɛdn nakɲ jiga ɔ nakɲ jigan naan ɔaa kɛdn gaan Israelge tu se, ɔlse naase eyo. Taa naase mɛrtge ɔ dɪm jaay naase aki kɔnd dose ro ki se, gɔtɔ. Naase 'tingki do *duni ki naɔo 'jeelki Raa mal eyo. ¹³ Gan naasen kɛn do dɔkiɲ 'dɔkki te Raa se ɔorse 'baakiroga gɔɔɔ ute kooy gɛn Isa al-Masi kɛn ooy taa naase se.

¹⁴ Do dɔkiɲ se naka aan gɔɔ durdur se, ɔaaro daan Yaudge tu ute jeege kɛn Yaudge eyo. Nakɲ se ɔo kɛn tɛdʒeki jaay naajege k'jeki naap eyo. Gan ɔorse, te kooy Isa al-Masi do kaag ki se, durdur daanjege tu se, naan tɔkinga naata. ɔ jee kaam di ese se tum tɛdga mɛtjil kalan. Naan ɔo debm kɛn ɔaanjekiro te tɔɔse daanjege tu. ¹⁵ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa ki ute nakgen naan taad ɔ gɛn tɛda te doobiɲ se, al-Masi tɔlinga naata. Naan tɛd naan se taa tum Yaudge ute jee kɛn Yaudge ey se 'tɛdn kalan. ɔorse, naade se tɛdga mɛtjil jee kiji. Naan ɔo debm kɛn ɔaano ute tɔɔse daande ki. ¹⁶ Te kooy naan ro kaag ki se, jee kaam di se naan ɔkdenga taasa ute Raa. Nakɲ kɛn ɔlde jaay naade je naap ey se, ɔorse naan tɔlinga naata. ¹⁷ Naan ɔaano ute tɔɔse naase jeege tun Yaudge eyo kɛn dɔkki ute Raa se ɔ naan ɔaano ute tɔɔse kici Yaudge tun kɛn gɔɔ te Raa. ¹⁸ Ute nakɲ kɛn al-Masi tɛd se, naajegen Yaudge ute naasen Yaudge ey se ute doobm *Nirl Raa kɛn kalan se, naajege j'ɔɲkiga doobm kɛn ajeki kɔl gɔtn Raa kɛn Bubu.

¹⁹ Bin se, naase se mɛrtge ey sum ɔ ɛkge eyo. Naase se 'tɛdkiga gaan naange mala ute jee Raage se. Taa naase 'tɛdkiga jeege maakɲ ɔee Raa ki aan gɔɔ naade. ²⁰ Naase se aan gɔɔ kogen j'iin ɔea, num ko j'uun mɛtn ɔee ese se, naade ɔo *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee taad taar teeco taar Raa ki. Gan Isa al-Masi se naan ɔo ko kɛn gak ɔee se. ²¹ Ute Isa al-Masi se ɔo ɔee se ɔaar tɔɔgɔ ɔo iin ɔaa ute naaniɲ raan, taa 'tɛdn *Bee Raa *salal gɛn Mɛljege. ²² Aan gɔɔ naase 'tum 'tɛdkiga kalan te Isa al-Masi se, naase 'tum 'tɛdkiga kalan ute jee Raagen kuuy kici. Taa naase 'tɛdkiga Bee Raa kɛn Nirliɲ an kiɲ maak ki.

3

**Raa ɔo je Pɔl 'taadn Labar Jiga gɛn Isa *al-Masi se jeege tun Yaudge ey kici
(Kɔl 1.24-29, 2.1-3; 1Pr 1.10-12)*

¹ Taa di maam Pɔl kɛn j'ɔkum danɲay taa Isa al-Masi taa naasen Yaudge eyo, ² ɔeere, naase 'booykiga naabm kɛn Raa ɛdumsina taa m'an tɛdn taa naase se. Naabm se Raa ɛdumsin se ute bɛɛɲa. ³ Nakɲ naan uun do do dɔkiɲ gɛn tɛda kɛn naajege *k'jeel mɛtiɲ ey se, naan taadumga mɛtiɲa. Taa naan se ɔo maam m'raanɲen taargen kandum se. ⁴ Kɛn jaay 'dooykiga taargen se num, naase aki 'jeele nakɲ kɛn Raa uuno do gɛn tɛdn te al-Masi do dɔkiɲ se, naan taadum maam m'jeelga mɛtiɲa. ⁵ Do dɔkiɲ nakɲ se Raa ɔɲ taado te mɛtiɲ jeege tu eyo. Num ɔorse ute Nirl naan kɛn *salal se, naan taadga mɛtiɲ *jee kaan naabm Isa al-Masige tun salal se ute jeege tun taad taar teeco taar Raa ki. ⁶ Nakɲ kɛn jaay k'jeel mɛtiɲ ey se, ɔorse k'jeelkiga mɛtiɲa: taa naasen kɛn Yaudge ey kic ɔo ɔɲkiga bɛdse ute Yaudge, taa naase aalkiga maakse do Labar Jiga gɛn Isa al-Masi ki. ɔorse naase 'tɛdkiga aan gɔɔ daa ro kalan. Bin se nakɲ kɛn Raa utu kɛdn jeenge tu ute doobm Isa al-Masi se, naase kic ɔɲkiga bɛdse.

⁷ Raa se naan m'tɛdumga bɛɛ ɔo ute tɔɔgin se, naan tɛdum m'tɛdga debm tɛdn naabiɲa, gɛn taadn Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se jeege tu. ⁸ Maakɲ jee Raage tu paac se, maam ɔo m'ko kaam mɔɔtde. Ute naan se kic ɔo Raa tɛdumga bɛɛ ɔo tɛdum m'tɛdga debm taadn taariɲ gɛn Isa al-Masi kɛn bɛɛɲ naɲ ey se, do jeege tun Yaudge eyo. ⁹ Naan ɛdumga naabiɲ taa m'taad tɔɔkɲ mɛtn nakɲ jeege jeel mɛtiɲ ey se jeege tu. Naan kɛn Mɛl-kaal nakge paac se, do dɔkiɲ se nakɲ se naan ɔɲ taad te mɛtiɲ nam ki eyo. ¹⁰ Anum ɔorse ute *egliz se, Raa taad *kɔdn Raage tu, ute nakgen ɔk tɔɔgɔ paacɲ maakɲ raa ki se, ute doobm egliz se tɔɔggen se jeele, Raa se naan debm jeel-taara dɛn aak eyo. ¹¹ Kɛse ɔo nakɲ kɛn Raa aal te duni ey tap ɔo, naan uunga kuun doa gɛn tɛdiɲa. ɔorse ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se

nakɲ se naan̄ tɛdɪŋga. ¹² Ute Isa al-Masi se naajege k'tɛdkiga kalan̄ taa j'aalkiga maakjege don̄ ki. Taa naan̄ se ɓo naajege j'ɔŋkiga dojege ɔ kɛn k'ɓaaki ɓaa gɔtn̄ Raa ki kic ɓo k'beerki ey paac paac. ¹³ Bin se ɓo maam m'taad̄seni m'ɔɔ maakse ɔnte tujuu taa dubar kɛn maam m'ɔŋ taa naase se. Dubar kɛn maam m'dabar se bɛɛŋ naase ki.

Ter Pɔl eem Raa taa *eglizn Epez ki

¹⁴ Taa naan̄ se ɓo, maam m'ɛrg naan̄ Bubjege tu Raa. ¹⁵ Naan̄ ɓo Bubm jeegen kɛn maakɲ raa ki ɔɔ gɛn jeegen do naan̄ ki paac. ¹⁶ Deere, Raa se naan̄ magal aak eyo, ɔ naka paac kaam jina. Taa naan̄ se ɓo maam m'tɔnd̄ metiŋa taa Niriŋ asen̄ kɛdn̄ tɔɔgɔ maakse ki ɔɔ te naan̄ se jaay naase aki tɛdn̄ jee tɔɔgɔ doobm naan̄ ki. ¹⁷ Ŋŋ *al-Masi se 'kinḡ maakse ki taa naase aalkiga maakse don̄ ki se. Ter maam m'tɔnd̄ metiŋ kici taa naase aki je Raa ɔɔ aki je naapa. Bin se naase aki 'tɛdn̄ jee tɔɔgɲ doobm Raa ki aan̄ gɔɔ kaagɲ iiriŋ ɓɔɔy naan̄ ki ɔɔ ɗaar tɔɔgɔ ɔɔ aan̄ gɔɔ ɓee kɛn j'iiniŋ ɗaar tɔɔg se. ¹⁸ Bin se maam m'je naase ute jee Raagen̄ kuuy se, naase aki kɔŋ jeel̄ metn̄ kando Isa jejeki ɔɔ maak-je Isan̄ do naajege tu se, ɔk nan̄ gur ey se. ¹⁹ Bin jaay naase aki jeel̄ maak-je al-Masi kɛn naan̄ ɔk dose ki se cir nakge paac ɔɔ ɔŋ nakgen̄ jiga kɛn maakɲ maak-saapm Raa ki se 'doocɲ̄ maak-saapm naase kici.

²⁰ Taa Raa se naan̄ ɔŋ tɛɗ nakge paac ute doobiŋa ɔɔ nakɲ naan̄ tɛɗ se deel dojege ɔɔ nakgen̄ naan̄ tɛɗjeki se cir nakgen̄ naajege k'jeki naan̄ ajeki tɛɗa ɔɔ nakgen̄ se naan̄ lee tɛɗiŋ̄ ute tɔɔgiŋ̄ kɛn maakjege tu. ²¹ K'tɔɔmiŋki taa bɛɛ kɛn naan̄ tɛdn̄ egliz ki ute doobm Isa al-Masi se. Ŋŋ jeegen̄ k'toojɗega ɔɔ kɛn j'utu j'aden̄ toojɲ̄ paac se daayum daayum an̄ tɔɔmɔ. *Amin.

4

K'tum k'tɛdkiga kalan̄

(Kɔl 3.12-14; Rm 12.4-8; 1Kɔr 12.4-31)

¹ Taa naan̄ se ɓo maam kɛn j'ɔkum dan̄gay taa Mɛljege se, m'dɛjsen̄ m'ɔɔ: iŋgki aan̄ gɔɔ kɛn *Raa dan̄seno doobiŋ̄ ki. ² Maakɲ nakge tun̄ naase aki 'tɛdn̄ paac se, ɔnte magalki rose, ɔŋki rose urlu ɔɔ 'tɛdk̄i jee maakse deere ɔɔ aayki kaamse 'sɛrkk̄i naapa ɔɔ 'jeki naapa. ³ Aayki kaamse ɔkki taarse kalan̄ ɔɔ ute *Nirl̄ Salal se iŋgki te tɔɔsɛ ute naapa.

⁴ Jee aalga maakɗe paac do Isa *al-Masi ki se, naade tɛɗga aan̄ gɔɔ daa ro kalan̄ ute *Nirl̄ Raa kɛn kalan̄ se. Bin se nakɲ kɛn Raa dan̄seno ɔɔ aki kɔnd̄ dose do ki se kic ɓo kalan̄ sum. ⁵ Naajege paac se Mɛljege kalan̄ sum ɔɔ paac se k'dooyjeki te doobm taar Raa kalan̄ sum ɔɔ k'paacki se *k'batizjeki te doobm kalan̄ sum kici. ⁶ Raa se naan̄ kalan̄ sum ɔɔ naan̄ ɓo Bubm jeege paac, naan̄ iŋg dojege tu paac, naan̄ tɛɗ naaba maakjege tu paac ɔɔ naan̄ iŋg daanjege tu paac.

⁷ Num te al-Masi se Raa se tɛɗjenkiga bɛɛ dɛn aak eyo, ɔɔ nan̄a nan̄a kic ɓo naan̄ ɛɗiŋ̄ naabiŋ̄ kaam do ron̄ ron̄a. ⁸ Aan̄ gɔɔ kɛn k'dooȳ maakɲ Kitap ki kɛn taad̄ ɔɔ:

Kɛn naan̄ jaay ook ɓaa raan̄ se,

naan̄ ciro jee taamooyiŋge ɔɔ tɔk ɓaand̄eno ute naan̄a.

Ter naan̄ ɛɗ nakgen̄ bɛɛ jeege tu.*

⁹ Taar kɛn taad̄ ɔɔ: «Naan̄ ook ɓaaga raan̄ se» je ɗeekɲ ɔɔ ɗio? Kɛse je ɗeekɲ ɔɔ naan̄ ɓɔɔy ɓaad̄oga do naan̄ ki ara. ¹⁰ Debm̄ ɓɔɔy ɓaad̄o do naan̄ ki se ɓo, naan̄ se ɓo kɛn ɔk tɛrl̄ ɓaaga maakɲ raa ki raan̄ taa gɔtɔ ɓaa se paac, naan̄ utu. ¹¹ Naan̄ ɓo debm̄ nig naabiŋ̄ jikilimge tu gɛn tɛɗa. Jee metiŋge naan̄ tɛɗɗen̄ jee kaan̄ naabiŋge, kɛngen̄ metiŋge naan̄ tɛɗɗen̄ jee taad̄ taar teeco taar Raa ki, jee metiŋge naan̄ tɛɗɗen̄ jee ɓaa wɔɔkɲ Labar Jiga, ɔɔ kɛngen̄ metiŋge naan̄ tɛɗɗen̄ jee gaam jeege ɔɔ jee kuuy lɛ jee dooȳ jeege. ¹² Raa tɛɗ naan̄ se taa noogɲ̄ jee Raage 'tɛdn̄ kaasn̄ naabm̄ Raa, taa jee Raagen̄ kɛn tɛɗga aan̄ gɔɔ ro al-Masi se 'ziid̄n̄ ɓaa ute naand̄e. ¹³ Bin jaay naajege j'aki tum tɛdn̄ kalan̄ taa naajege j'aalkiga

* 4:8 Aak KKR 68.19.

60 ɔ̃nte 'kɔ̃ski. ⁴ Nak̃ɲ sɔ̃kɔ̃nge ute nakgen jig eyo ute taargen ɣen taad ey se, ɔ̃nte 'kɔ̃ski maanina. Num ɣan naase se 'tɔ̃mki Raa. ⁵ 'Jeelki jee je mɛndge ute jee je gaabge, jee tɛd nak̃ɲ ken tujde naan Raa ki, ute jee tamage se kɔ̃ɲ kɛnd maak̃ɲ gaar al-Masi ki eyo ɔ̃ ute ɣen Raa ki eyo. Taa jee tamage se, tama se tɛddenga aan ɣɔɔ maragde.

⁶ ɔ̃nte 'kɔ̃nki jeege asen dɛrl ute taargen rɛɲ rɛɲ se. Nakgen bin se 60 ken ɔ̃l Raa maak̃ɲ taarina do jeege tun baate took̃ɲ taarin se. ⁷ Jee bin se ɔ̃nte 'kɔ̃lki dose maak̃ɲ taardege tu. ⁸ Taa do dɔ̃kin se naase ingkiro maak̃ɲ ɣɔt ken ɔ̃dɔ, num bɔ̃rse se 'tɛdkiga kalan ute Meljege se naase 'baakiroga maak̃ɲ ɣɔt ken wɔ̃ɔɔ. Bin se ingki aan ɣɔɔ jeeɣen ing maak̃ɲ ɣɔt ken wɔ̃ɔɔ. ⁹ Taa ɣɔtn wɔ̃ɔɔ se tɛd jeege tɛd nak̃ɲ bɛɛ, nak̃ɲ ute doobina ɔ̃ ken mɛt ki. ¹⁰ 'Saap ɔ̃nki nak̃ɲ jiga ken tɔ̃l Meljege tu. ¹¹ ɔ̃nte 'kɔ̃lki dose maak̃ɲ naabm jeege tun tɛd nakgen rɛɲ rɛɲ maak̃ɲ ɣɔtn ken ɔ̃d se. Num ɣan nakdegen jig ey se 'taaddesinki tal tal. ¹² Taa jee se nakgen naade tɛdin ɔ̃yin kɔ̃y se ken j'uunga maanin kic 60 ɔ̃l sɔ̃kɔ̃n 'tɔ̃ljeki. ¹³ ɣan nakgen naade tɛd se jaay mɛtin teecga ɔ̃ baado ɣɔtn wɔ̃ɔɔ se j'aak k'jeelde tal tal, ¹⁴ taa nak̃ɲ baadoga ɣɔtn wɔ̃ɔɔ se naan tood tal. Taa naan se 60 jeege taad ɔ̃: Naai debm ken 'tood tood bi se iini, 'dur daan yoge tu, ɔ̃ al-Masi ai wɔ̃ɔɔ ɣɔtɔ.

¹⁵ Ken bin num ing ɔ̃ndki kɔ̃ndɔ ɔ̃nte kingki aan ɣɔɔ jee dɛrlgen jeel dim ey se. Num ɣan ingki aan ɣɔɔ jee mɛtɛkge. ¹⁶ Taa bɔ̃rse ɣɔtɔ tujga, bin se daayum ken kaadin jaay utu se, naase aayki kaamse 'tɛdki nak̃ɲ jiga. ¹⁷ ɔ̃nte 'kaanki rose dala, num ɣan aayki kaamse booy ɔ̃kki nak̃ɲ ken Meljege maak̃ɲ jen ro ki. ¹⁸ ɔ̃nte kaay 'koonki ey num kaaye koono se asen tuju. Num ɣan ɔ̃nki *Nirl Salal 60 asen dooc̃n maakse. ¹⁹ Taa naan se naase paac aarki kaagen ɣen tɔ̃m Meljege, ɣen magal Raa ɔ̃ kaagen se aardeki ute tɔ̃ɔɣɲ Nirl Salal, kaagen se aardeki ute maakse paac ɣen de Meljege. ²⁰ Daayum taa nakgen se paac se 'tɔ̃mki Raa Bubu ute ro Meljege Isa al-Masi.

*King mɛndge ute gaabdege doobm *al-Masi ki*

(Kɔ̃l 3.18-4.1; 1Pr 2.18-25, 3.1-7)

²¹ Naasen paac̃n 'tookkiga taar al-Masi se, 'booy uunki taar naapa. ²² Naase mɛndge se 'booy uunki taar gaabsege aan ɣɔɔ ken naase lee 'booy uunki taar Meljege. ²³ Taa gaaba se naan 60 do mɛdin ki aan ɣɔɔ al-Masi do *egliz ɔ̃ egliz se le aan ɣɔɔ ron mala ɔ̃ naan 60 Debm Kaajina. ²⁴ Aan ɣɔɔ egliz 'booy uun taar Isa al-Masi se, mɛndge kic k'booy k'juun taar gaabdege do nakge tu paac.

²⁵ Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege aan ɣɔɔ al-Masi je egliz bini ɔ̃n ron ooy taa naan se. ²⁶ Naan tɛdin naan se taa naan je an tɛdin naan 'tɛdn *salal ɔ̃ naan *tug daapin ute taarin aan ɣɔɔ maan ken tug daap nakge aak bɛɛ se. ²⁷ Naan je egliz ade baa naanin ki se, ken j'aakinga kic 60 j'an tɔ̃mɔ, dim aak kus tap 60 ron ki ɣɔtɔ, aak bɛɛ walak walak ɔ̃ ɔ̃k tuju ron ki eyo. Naan je egliz se 'tɛdn salal ɔ̃ ɔ̃k taar dim ing kus ron ki eyo. ²⁸ Bin 60 gaaba kic 'je mɛndina aan ɣɔɔ ron mala, taa debm je mɛdin se je ro naan malina. ²⁹ Bii kalan nam tap 60 baat te ron eyo, num ɣan ron se naan ulina ɔ̃ saap do ki, aan ɣɔɔ Isa al-Masi ken saap do egliz ki se. ³⁰ Taa naajege paac se k'tum k'tɛdkiga rona. ³¹ Taa Kitap taad ɔ̃: *Taa naan se 60, gaaba 'teec̃n kɔ̃n kɔ̃n ute bubina ɔ̃ baa tum ute mɛndina ɔ̃ naaden di se tum tɛd daa ro kalan.** ³² *Mɛtn taar k'jeel mɛtin ey ese se, magal aak eyo. Maam m'taadsen naan ese se m'je taadn mɛtn taar al-Masi ute ɣen egliz. ³³ Bin se naase gaabge se nanja nanja kic 60 'je mɛndina aan ɣɔɔ ron mala ɔ̃ mɛndge se nanja nanja kic 60 n'sook gaabin ki.

6

King gaange ute keñdege ɔ̃ ute bubdege

* 5:31 Aak Jen 2.24.

¹ Gaange, 'tookki taar kɛnsege ute gen bubsege, kɛse 6o nakɲ doobɪn ki kɛn Mɛljege jea. ² Taa Kitap taad ɔɔ: *'Sook koi ki ute bubu ki.** Kɛse 6o taar kɛn Raa taad deet deet ɔɔ j'aŋki tɛda ɔɔ kɛn k'tɛdɪŋkiga num naaŋ ajeki tɛdn nakɲ jiga. ³ *Bin se naai 'tiŋg dena do naaŋ ki te maak-raapo.†*

⁴ Naase bubm gaange se, ɔnte 'tujki maakɲ gɛnsege, num gaŋ gɛnsege se aakdeki dodege tu ɔɔ 'deŋ ɔnddeki doob ki aan gɔɔ doobm kɛn Mɛljege taadseni.

Bulge ute mɛldege

⁵ Naase bulge se 'tookki taar mɛlsegɛn do naaŋ ki, 'sookdeki, 'beerdeki ɔɔ 'tɛddɛki naabdege ute maakse paac aan gɔɔ kɛn naase 'tɛdki *al-Masi ki. ⁶ 'Tɛddɛki naaba naande ki sum eyo, aan gɔɔ naase 'jeki jikilimge 6o asen tɔɔmɔ. Num 'tɛddɛki naaba aan gɔɔ naase bul al-Masige ɔɔ 'tɛdɪŋki te maakse paac aan gɔɔ kɛn *Raa maakiŋ jen ro ki. ⁷ 'Tɛddɛki naaba ute maakse paac aan gɔɔ naase 'tɛdki naabm Mɛljege, num aan gɔɔ gɛn jikilimge eyo. ⁸ Taa naase 'jeelki kɛn nam bulu lɔ bul eyo kic 6o ɔnte 'dirigki taa debm tɛdn naabm jiga se, naabiŋ jiga kɛn naaŋ tɛd se utu aŋ kɔŋiŋ gɔtn Mɛljege tu.

⁹ Naase mɛldege se kic 'tɛdki bɛɛ bulsege tu, ɔnte 'dabardeki. ɔnte 'dirigki taa naase ute bulsege se paacki se Mɛlse 6o kalaŋ kɛn maakɲ raa kɛn ese sum. Naaŋ kɛn debm bɛɛ nam eyo.

*Nakgen kɛn Raa ɛdʒeki gɛn kudɲ bɔɔɔ ute *Bubm sitange*

¹⁰ Bɔɔse se maam m'je m'naŋ taaruma: ɔkki maakse tɔɔgɔ ute tɔɔgɲ gɛn Mɛljege, taa Mɛljege se tɔɔg cir nakge paac. ¹¹ 'Diriŋki jisege tu nakgen kɛn Raa ɛdsen gɛn tɛdn bɔɔɔ ɔɔ ɔkiŋki jiga, taa kɛn Bubm sitange asen dɛrl kic 6o ute naaŋ se naase aki 'daar tɔɔgɔ. ¹² Kudɲ bɔɔɔ naajege se ute jikilimge eyo, num kudɲ bɔɔɔ naajege se ute sitange kɛn utu tiŋg daan maakɲ raa ute do naaŋa, naade se 6o kɛn utu iŋg maakɲ gɔt kɛn ɔɔdɔ ɔɔ ɔk tɔɔgɔ do jeege tu se. ¹³ Taa naaŋ se 'diriŋki nakgen kɛn Raa ɛdʒeki gɛn kudɲ bɔɔɔ ute sitange se, taa kɛn bɔɔɔ se tɛdga ɔɔŋ kic num, naase aki 'daar tɔɔgɔ ɔɔ aki kɔŋ kaan eyo. ¹⁴ Bin num iŋki raan ɔɔ 'taadki taar mɛt ki, taa taar mɛt ki se naaŋ aan gɔɔ kɔl maakɲ kɛn asgarge lee dɔɔkɲ maakdege ɔɔ 'tɛdki nakgen ute doobiŋa taa nakgen ute doobiŋ se tec aan gɔɔ debm uus saapo. ¹⁵ Lee 'taadki Labar Jigan kɛn ɛd lapi jeege tu, naaŋ se tec aan gɔɔ jeegeŋ tɔl saa jɛdege tu. ¹⁶ ɔɔ daayum aalki maakse do Mɛljege tu Isa *al-Masi ki; kɛse aan gɔɔ uun darga 6o ji ki. Bin se gaan k'pɛndɛkgen k'tɔldɛnga tɔl poodɲ jaay Bubm sitange je ansen tɔɔb se, darga se gaasn gaan k'pɛndɛkge se asen kɔŋ eyo. ¹⁷ Kaajɲ kɛn Raa aajse naase se, tec aan gɔɔ laaŋ asgargen lee tɔnd dodege tu jaay lee bɔɔbde gɔtn bɔɔɔ ki se. Uunki taar Raa se jisege tu, naaŋ se 6o aan gɔɔ gɔrd-jeŋl kɛn *Nirl Salal ɛdseni.

¹⁸ Daayum 'tɔndki mɛtn Raa ɔɔ kɛn aki tɔnd mɛta lɔ aki keem Raa se, ɔŋki Nirl Salal 6o asen tɔɔdɔ. Daayum iŋki zɛɛɛ ɔɔ 'tɔndki mɛtn Raa taa jee Raage paac. ¹⁹ 'Tɔndki mɛtn Raa taa maam kici taa Raa se am kɛdn jeel m'an taadɲ taara kic 6o m'beer eyo ɔɔ kɛse 6o Labar Jigan gɛn Isa al-Masi kɛn *k'jeel mɛtiŋ ey se. ²⁰ Taa naaŋ se 6o bɔɔse maam j'ɔkum m'utu m'iŋg danɲay ki ara gɔɔ Isa al-Masi ki gɛn taadɲ taariŋ se jeege tu. Bin num naase 'tɔndki mɛtn Raa taa maama, taa kɛn m'taadɲ taariŋ kic 6o m'beer eyo.

Pɔl ɛdden labariŋa ɔɔ tɛdden tɔɔse

²¹ Tisik, gɛnaajegen kɛn maam m'jeŋa ɔɔ kɛn tɛd naabm Isa *al-Masi ute doobiŋ se, naaŋ 6o asen ɔaa taadɲ labaruma ɔɔ ute naaŋ se naase aki 'jeel kici naabum kɛn maam lee m'tɛda. ²² Maam m'ɔliŋ gɔtse ki tap 6o taa naaŋ asen ɔaa taadɲ labarje ɔɔ asen ɔaa kɛdn kaay kaama kici.

²³ ɔŋ Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi se asen 'kɛdn tɔɔse ɔɔ maak-jea ɔɔ asen tɛdn naase aki kaal maakse paac do Raa ki. ²⁴ ɔŋ Raa 'tɛdn bɛɛŋa jeege tun paacɲ je Mɛljege Isa al-Masi ute maak-je kɛn naŋ ey se.

* 6:2 Aak Ekz 20.12. † 6:3 Aak Dt 5.16.

Maktubm ken Pól raanin eglizn Pilip ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pól raanin eglizn Pilip ki

Kaad ken Pól tēdo mertin gen k-dige se 60, naan ondo eglizn ken Pilip ki se. Kese 60 eglizn deet deetn ken Pól ondo taa naan nasarge tu. Ɔ geger Pilip se, naan maakn taa naan Masedoan ki. Masedoan ɛ naan kaam kookn kaam kaada tookn taa naan Grek ki. Maktubm jaay Pól raan ɔl jee al-Masige tun Pilip ki se taad ɔ Pól ute jee al-Masigen Pilip ki se taarde se 6aa jiga aak eyo. Ɔ naan je an tēdin 'tēdn jiga cir daala. Kaad ken se naan dangay ki ɔ ken naan jaay ɔn tēdden dīm eyo ɔ ɔn aakde dode ki ey se, tēdin ɔn aak eyo. Naan taadden maak-je ken naan ɔk dode ki ɔ naan uun nirlin taa naade. Taa jee kuuy se taadden taa al-Masi ute saapm jig eyo taa tookn kuun taar naade. Pól dejde ɔ edden kaay kaama do doobm Isa ken naade ing do ki se. Maakn raanin ken naan raan paac se, Pól taad maak-raapin ken naan ɔn do kaal maak ken naan aal do al-Masi ki. Ɔ naan ɛd kaay kaama jee al-Masige tun Pilip ki taa k'king ute maak-raapo. Ken naade 60 tōgde baata ey ɛ nakn ɔn 60 aan dode ki kic 60, naade maakde raapo ken naade jaay ing dōok te naapa ɔ ute Mēljege Isa se.

Pól raan ɔl tōse jeege tun Pilip ki

¹ Maktubm se maam Pól 60 m'raan̄sesina, maam m'ute Timote, naaje se jee tēdn naabm Isa al-Masige, k'raan̄sen naase jee Raage tu ken ing dōok ute Isa *al-Masi, magalsegen naanse ki ute jeegeen lee tēdn naaba daanse ki ken maakn geger ken Pilip ki. ² Ɔn Bubjege *Raa ute Mēljege Isa al-Masi asen tēdn bēede ɔ asen kēdn lapia.

Pól tōom Raa (Kól 1.3-11)

³ Daayum ken maam jaay m'saap do naase ki se maam m'tōom Raama. ⁴ Daayum ken maam m'6aa m'tōnd metn Raa taa naase paac se, maam m'eemin ute maak-raapo, ⁵ taa naase 'lee 'noogumki noog gen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tu ɔ naase 'tēskiro kaad ken naase utu 'took aalkiro kaal maakse do Isa al-Masi ki, bini 6orse kic utu lee 'tēdin̄ki tēdr̄ok. ⁶ Deere, maam m'jeel maakum ki Raa ken tēd naabin̄ jiga daanse ki se, bini 6ii ken Isa al-Masi ano 6aa ro ki se, naan utu an tēdn kaasn tak. ⁷ Kese 60 nakn ken ɔlum maam m'saap dose ki taa naase se jee kōon̄ maakumge ɔ naabjege se tēdga kalan ɔ naabm se 60 ken Raa ɛdumo gen taadn Labarin̄ Jiga se jeege tu. Ken maam maakn dangay ki, ɔ naan jeege tun baate taar Raa se m'taadden Labar Jigan gen Isa al-Masi ɔ ken m'6aa taada se m'beer eyo ɔ m'taaddesin̄ ute tōogum paac. ⁸ Deere, Raa se jeele naase paacki se, maam m'jese den bēe eyo ute maak-je gen Isa al-Masi se.

⁹ Kese 60 ken maam m'6aa keem Raa taa naase num, m'lee m'tōnd meta m'60 Raa asen kēdn maak-jea ɔ daayum naase aki kōkn naapa ɔn̄. Ute naan se jaay na60, naase aki jeel kōkn Raa se jiga ɔ aki jeel king jiga naan Raa ki, ¹⁰ taa naan se jaay naase aki 'jeel bēer kaakn kōkn nakn ken jiga. Bin se naase aki tēdn jee *salal ɔ jee ɔk taar dīm rode ki eyo 6ii ken al-Masi ano 6aa ro ki se. ¹¹ Ute Isa al-Masi se daayum naase aki lee tēdn nakgen ute doobina. Ken nakgen naase aki tēdn se jaay jeege aakga se, naade 'tōom Raa ɔ an̄ magala.

*Labar Jiga gen Isa *al-Masi se wōkn̄ 6aa ute naanina*

¹² Borse genaamge, maam m'je naase aki jeele nakgen jaay paacn̄ aan dom ki gōtn ara se, ɔl jeege booyga Labar Jigan gen Isa al-Masi se ɔ taar se wōk 6aaga ute naanina. ¹³ Taa asgargen lee bōob 6ee magal *Rōm̄ge ute jee ken ing gōtn ese se ɔ ute jeegeen ing

gɔt kuuy paac se, ɓɔrse naade jeele maam se j'ɔkum dangay ki se taa al-Masi. ¹⁴ Ɔɔ kɔkɔ maam j'ɔkum dangay ki se ɔl genaage dɛna dɔɔkga maakde do Mɛljege tu ɔɔ naade beer eyo aay kaamde ɓaa te naande gen taadn taar Raa jeege tu.

¹⁵ Ganj maakde ki se jee mɛtinge se lee taad taar gen Isa al-Masi jeege tu se, naade aak naabum maam m'tɛd se ɓo, naade nini rom ki, ɔɔ je jeege se ade ɓaa mɛtn naade ki. Num ganj kengen mɛtinge se taadn te maak-saapm jiga. ¹⁶ Naade se taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se taa naade jema. Taa naade jeele maam j'ɔkum dangay ki se taa Labar Jiga gen Isa al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se taar mɛt ki. ¹⁷ Ganj je ken nini rom ki se, taad taar gen al-Masi jeege tu kic ɓo taadn ute taar nia. Maak-saapm naade se maak-saapm jig eyo. Ken naade jaay tɛdn bin se saap ɔɔ daan am ziidn dubar maam maakn dangay ki do ki. ¹⁸ Ganj nakn naade tɛd paac se ɔlum dim eyo! Ken naade taad taar gen Isa al-Masi se ken nini ɓo rom ki lɔ taadn ute maak-saapm jiga, ken bɛɛ cir paac se, taar gen al-Masi se k'taadnga jeege tu. Taa naan se maam maakum-raapo ɔɔ daayum ɓɔrse kic maakum utu raap-raap rɔk. ¹⁹ Do taar tɔɔlin ki se ute 'tɔnd mɛtn Raa ken naase 'tɔndki taa maama ɔɔ ute Nirl gen Isa al-Masi ken lee noogum se, maam m'jeele maam m'utu m'kɔn kaaja.

²⁰ Taa naan se ɓo maam m'ing m'aak kaama ɔɔ m'ɔnd dom ro ki, ɔɔ m'jeele m'kɔn kend maakn ɔkɔn ki eyo. Num ganj maam se ken ɓɔrse lɔ naan ki kic ɓo m'beer dim ki eyo ɔɔ m'je jeege se ken maam ɓo m'utu zɛɛɛ lɔ maam m'aki kooyo, do nakge tun 'deel do maam ki paac se, daayum naade 'kaakn *nookn al-Masi. ²¹ Taa maam se ken m'utu zɛɛɛ lɛ m'ing gen al-Masi. Ken m'ooyga lɛ kɛse ɓo m'ɓaa kɔn bɛɛn cir paac. ²² Ken maam jaay m'utu m'ing zɛɛɛ gen tɛdn naabm jiga se, ken maam m'aki kooyo, lɔ m'aki king lɛ, gɔtn se maam m'jeel bɛɛr kuun kaam kalan eyo. ²³ Gɔtn se maak-saapum ɓaa tɛdga kaam dio: gen maam ki se m'je m'ɓaa king te al-Masi. Kɛse ɓo nakn ken maam m'aakin am tɛdn jiga den cir paac paac. ²⁴ Naɓo taa m'asen noogn naase se, ken bɛɛnki se, maam m'kɔɔpm m'king ute naase se ɓo, jiga cir daala. ²⁵ Taa naan se ɓo maam m'jeele maakum ki, maam se ɓɔrse kic m'utu m'king te naase paac. Taa m'asen noogo naase aki kɔkɔ taar Raa se tɔɔgɔ ɔɔ anki ɓaa ute naan se ute maak-raapo. ²⁶ Taa naan se ɓo ɓii ken jaay maam m'utu m'asen tɛrl ɓaa kɔn se, aan gɔɔ naase ute Isa al-Masi kalan ki se maakse raapm den aak eyo taa maama.

Jee ing do Labar Jiga gen Isa *al-Masi
(1Tɛs 2.12-16; ɛb 10.32-36)

²⁷ Ken bɛɛki se, ingki aan gɔɔ ken Labar Jiga gen al-Masi k'dɛjseno ro ki. Taa naan se ɓo ken m'asen ɓaa kaaka lɔ ken m'kɔn ɓaa eyo kic ɓo, maam m'booy labarse j'ɔɔ naase se utu ingki tɔɔgɔ ɔɔ 'dɔɔkki taarse kic kalan ɔɔ aayki kaamse ingki ute maakn kalan ɔɔ aalki maakse do Labar Jiga gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooy jeege se. ²⁸ Paac paac ɓo ɔnte 'ɓeerki jeege tun ken ing lee dabarse se. Kɛse se je taadn ɔɔ naade se utu kutu ɔɔ naase lɛ utu aki kaaja, kɛse Raa mala ɓo tɛdina. ²⁹ Maam m'taadsen naan ese se taa Raa se naan tɛdsenga bɛɛna taa naase aki kaal maakse ɓo do al-Masi ki sum eyo num aki dabar taa naan kici. ³⁰ Do ken naase lee 'dɔki se kɛse ɓo ken naase aakumkiro maam dɔdɔ ɔɔ ɓɔrse kic 'jeelki maam m'utu m'do do rɔk.

2

'Dɔɔkki taarse kalan

¹ Kingen 'dɔɔkki ute *al-Masi se, ɛdsen kaay kaama dey la? Ɔɔ maakjen dose ki se sɛlsen maakse dey la? Naase ute *Nirl Salal se 'tum 'tɛdkiga kalan dey la? Naase tap ɓo ingki se 'jeki naapa ɔɔ 'tɛdki bɛɛ ute naapa dey la? ² Ken bin num naase ing dɔɔkki taarse kalan ɔɔ 'tɛdumki maakum-raap te maraadiɓa. 'Jeki naapa, ingki ute maakn kalan ɔɔ ɔnki maak-saapse kic ɓo 'tɛdn kalan. ³ Ɔnte 'niki ute naapa ɔɔ ɔnte 'magalki rosege taa jeege asen kaaka, num ganj ɔɔpki rosege baata ɔɔ aakki jee kuuy se aan gɔɔ naade se magal

cirse naase. ⁴ Naŋa naŋa kic 6o ɔnte kaakŋ do nakŋ naaŋ ki sum, num gan ŋ'kaakŋ do nakŋ jeege tun kuuy kici.

Isa ɔp roŋ baat jaay 6o *Raa uuniŋ roŋ raan

⁵ Naase utu naapa se ɔŋki maak-saap se tecŋ aan gɔɔ gen Isa *al-Masi:

⁶ Naaŋ ken Raa mala mala se,
ute naaŋ se kic 6o naaŋ tɔnd te met eyo
ɔɔ tɛd te roŋ gen kaasn te Raa eyo.

⁷ Gan naaŋ ɔp roŋ baata
ɔɔ baado tɛd roŋ aan gɔɔ debm tɛdn naaba
ɔɔ baado tɛd roŋ debkilimi
ɔɔ taad jeege tu ɔɔ naaŋ se goon debkilim mala mala.

⁸ Naaŋ ɔp roŋ baata ɔɔ took taara bini
ɔɔ ɔŋ roŋ k'tɔɔliŋa, naaŋ se k'tup k'tɔɔliŋ ro kaag ki.

⁹ Taa naaŋ se 6o Raa se duriŋoga daan yoge tu
ɔɔ uun ɔndiŋga raan do jeege tu paac
ɔɔ ɛdiŋga ro ken cir ro jeege paac.

¹⁰ Raa tɛdiŋ bin se taa jeegen maakŋ raa ki,
jeegen do naaŋ ki ɔɔ jeegen ooyga kooy se kic,
paac, utu 'kerŋŋ naan Isa ki.

¹¹ ɔŋ jeege paac ute taar naaŋdege se
*nookŋ Raa Bubu ɔɔ deekŋ ɔɔ: Isa al-Masi se Mɛldɛ.

Jee Raage se naade 6o ken wɔɔr do *dunia

¹² Bin se, jee maak-jemge, aan gɔɔ daayum naase lee 'tookki taar Raa se, aayki kaamse 'tɛdki nakgen taadŋ jeege tu ɔɔ naase se ɔŋkiga kaaja, 'tɛdki rosege baata ɔɔ '6eerki Raa ki. ɔŋte 'tɛdiŋki ken maam m'utu sum, num ken maam gɔtɔ kic 6o lee 'tɛd '6aanŋki ute naaniŋa. ¹³ Taa Raa mala, naaŋ 6o ken lee tɛd naabiŋa maakse ki, naaŋ ɛdsen maak-jea ken tɛdsen naase aaskiga gen tɛdn nakŋ ken naaŋ uuno doa do dɔkiŋa gɔɔ ken naaŋ maakiŋ jen ro ki.

¹⁴ Nakŋ naase aki tɛdn paac se ɔŋte 'naajki ute naapa ɔɔ ɔŋte 'mooyki naaŋ ki. ¹⁵ Taa bin se 6o naase aki tɛdn jee ɔk taar dim rode ki eyo, jee *salal, ɔɔ aki tɛdn gaan Raagen ɔk tuju rode ki eyo daan jeege tun 6orse baate Raa. Naade se jee tɔɔj eyo ɔɔ tɛdn nakŋ met ki eyo. Daan naade ki se 6o, naase aki kiŋg wɔɔr gɔtɔ aan gɔɔ poodŋ ken lee 6aa wɔɔr maakŋ gɔt ken ɔɔd se. ¹⁶ Naase 6o ken lee 'taaddeki taar ken ɛd kaaja se: ken naase jaay lee 'tɛdki naaŋ se num, 6ii ken *al-Masi ade tɛrl se am tɛdn jiga aak eyo, bin se 6o taa nakŋ maam m'tiŋg m'lee m'dabar m'tɛd se 'tɛdn nakŋ cer eyo. ¹⁷ Ken maam 6o m'kɔŋ rom *serke taa m'tɛdn kaasn serkŋ ken naase lee 'tɛdki Raa ki se, maam maakum-raapo. Serkŋ ese se 6o m'je taadŋ te kaal maaksen do Isa al-Masi ki jaay ɔlse naase 'tɛdiŋki naaba se. Taa naaŋ se 6o maam maakum-raapo ute naase paac. ¹⁸ ɔɔ naase kic 'tɛdki maak-raapo do naapse ken naase 'tɛdki ɔɔ 'tɛdki maak-raapo ute maam kici!

Pɔl ɔl Timote ute Epaprodit

(1Tes 3.1-11)

¹⁹ Tɛdga num ute Mɛljege Isa se, maam m'saapm m'utu m'asen kɔl Timote gɔtse ki taa amo 6aa te labarse ɔɔ ken jaay m'ɔŋga labarse se, am kɛdn kaay kaama. ²⁰ Naaŋ ey se maam m'ɔk nam kuuy eyo ken 'kiŋg te maam jaay 'saapm taa naase ɔɔ saapm do nakge tun an dose ki se. ²¹ Taa jeegen kuuy paac se saap do naabm naade ki kaldɛ ki salal ɔɔ naade se ɔlden te naabm gen Isa *al-Masi eyo. ²² Num nakŋ Timote tɛd se, naase kic 'jeeliŋki. Naaŋ se debm mɛc ɔɔ tuj ɔrmiŋ eyo ɔɔ naaŋ se tɛd naaba ute maama aan gɔɔ goon ken lee noog bubina gen taadŋ Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu. ²³ Ken maam m'aak m'ɔkga nakgen utu kaan dom ki se jaay 6o, kaad ken se maam m'saapm m'ɔɔ m'utu

m'asesin̄ kɔlɔ. ²⁴ Maam m'jeele ute Mɛljege Isa se tɛdga sum ɓo, naan̄ utu am kɔnum maam kic m'utu m'asen ɓaa kaaka.

²⁵ Ken bɛɛki se, maam je m'asen kɔl Epaprodit. Naan̄ se gɛnaajege ɔɔ tɛdn̄ naaba ute maam tɛɛ ɔɔ naan̄ se aan̄ gɔɔ asgar cɛem ki gɛn kudn̄ bɔɔrɔ. Naase ɔlinkiro gɔtum ki se naan̄ ɓaamo ute nakn̄ ken am noogo ken am kaasn̄ kinguma. ²⁶ Taa maakin̄ ki se naan̄ je asen ɓaa kaakn̄ naase paac ute kaamina. Ey num naan̄ se maakin̄a ɗaar eyo ken naan̄ jaay booy ɔɔ naase 'booykiga kaad ken naan̄ oocno kɔɔn̄ɔ se. ²⁷ Ey num ken naan̄ ooco kɔɔn̄ɔ se ɔɔpɔ cɔkɔ sum ɓo 'kooyo, gan̄ Raa se tɛdɪnga bɛɛn̄a ɔɔ ɛdɪnga lapia. Raa se tɛd bɛɛn̄ naan̄ ki sum eyo, num gan̄ tɛdumga maam ki kici taa m'kinḡ ɓo maakn̄ maak-tuj ki kalin̄ ki sum eyo. ²⁸ Maam naar m'je m'asesin̄ kɔlɔ taa ken naan̄ jaay aan̄ ɔn̄sega ɔɔ naase jaay aakin̄kiga te kaamse se, bin se asen kɛdn̄ maak-raapo ɔɔ maam kic ɓo maakum 'toodn̄ kaam kalan̄. ²⁹ Ken naan̄ jaay aan̄ ɔn̄sega se dɔɔd ɔkin̄ki ute maak-raapo taa naan̄ se gɛnaajege dɔobm Mɛljege tu. Jee aan̄ gɔɔ naan̄ se ɔkdeki ɔn̄ɔ. ³⁰ Taa naabm Isa al-Masi se, ɔɔpɔga cɔkɔ sum ɓo naan̄ adɛ kooyo. Ey num naan̄ adɛ 'kutn̄ kɔn̄a ɔɔ naan̄ ɓaado se taa am tɛdn̄ naaba gɔɔ naase ki.

3

Debm̄ jaay jeel Isa se jiga cir paac

(Gal 5.1-6; Rm 6.3-13; 1Kor 9.24-27; 2Pr 1.5-11)

¹ Ɔɔ ɓɔrse se gɛnaamge, ingki te maak-raapo taa naase 'tɛdkiga gɛn Mɛljege! Taar ken maam m'taadsen se ken maam m'taadn̄ m'dɔɔlin̄ kic ɓo aal ɔɔdum eyo, taa taargen se asen kɔn̄ ɓɔɔbɔ.

² Ɔndki kɔndɔ ute jeegen aan̄ gɔɔ bɛsge se*, jee tɛdn̄ nakn̄ *kusina ɔɔ jeegen ken ɔɔ jeege *kɔjn̄ pɔndɔ jaay 'tɛdn̄ jee Raage se. ³ Jeegen ɔjga pɔndɔ mala mala se kɛse naajegen k'lee k'l'jeemki *Raa ute Nirlina ɔɔ naajege se k'l'jeki dɔobm tɔɔm rojege eyo, num gan̄ naajege se k'tɔɔmki rojege ute Isa *al-Masi.

⁴ Gɛn daa ro sum num, maam kic m'ɔk nakge dɛna gɛn tɔɔm roma. Ken nam kuuy jaay ɔɔ ɔk nakn̄ ken naan̄ an̄ tɔɔm ron̄ se, maam se m'ɔk nakn̄ cir ken naan̄ an̄ tɔɔm ron̄ se. ⁵ Gɛn kɔjn̄ pɔndɔ lɛ j'ɔjum se m'ɔk ɓii marta sum ɔɔ maam m'kɔd *Israel mala mala ɔɔ teeco taa ɓee Benjamin ki. Maam se m'kɔd *Ebre ken mala mala. Do *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se lɛ maam kɔd *Parizi. ⁶ Maam se m'dɔɔko maakum gɛn dabar *egliz ɔɔ do Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se lɛ, nam jaay 'kɔn̄ nakn̄ aak kus rom ki se, gɔtɔ.

⁷ Nakgen do dɔkin̄ maam m'ɔn̄in̄ m'ɔɔ bɛɛ se, ɓɔrse taa Isa al-Masi se nakgen se paac ɔs aay eyo. ⁸ Gan̄ nakgen se paac maam m'aakin̄ se ɔs aay eyo, ɗeere jeel ken maam m'jeel Mɛlum al-Masi se ɓo ɔs aay cir paac paac. Gɔtn̄ al-Masi ki se nakgen maam m'aakin̄o m'ɔɔ bɛɛ se ɓɔrse ɔs aay ey sum. Taa nakgen se maam m'aakin̄o aan̄ gɔɔ nakgen do danos ki, taa m'tɛdn̄ gɛn al-Masi mala mala. ⁹ Taa naan̄ se maam m'inḡ do Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se ɓo tɛdum m'aak bɛɛ naan̄ Raa ki eyo, gan̄ kaal maakn̄ ken maam m'aal do al-Masi ki se ɓo tɛdum m'aakga bɛɛ naan̄ Raa ki. Ute kaal maakn̄ ese ɓo Raa tɛd jeege aak bɛɛ naan̄in̄ ki. ¹⁰ Maam se m'je naka kalan̄ sum nakn̄ maam m'je se m'jeel kɔkɔn̄ Isa al-Masi mala ɔɔ tɔɔgn̄ ken durin̄ daan yoge tu ɔɔ m'dabar ute naan̄a, bini m'kooy aan̄ gɔɔ ken naan̄ ooy se kici. ¹¹ Taa naan̄ se ɓo maam m'inḡ m'ɔnd dom ro ki taa ɓii kalan̄ maam m'utu m'dur daan yoge tu.

J'aañ j'ɔn̄ki Isa

¹² Maam m'kɔn̄ taadn̄ m'ɔɔ gɔtn̄ maam m'ɓaan̄ m'ɓaa se m'aan̄ te ey ɓɔrtɔ, ey lɛ m'kɔn̄ taadn̄ m'ɔɔ maam se m'tɛd te aak bɛɛ naan̄ Raa ki ey ɓɔrtɔ. Gan̄ ɓɔrse kic maam m'utu m'aan̄ kaan̄ rɔk, gɛn kaan̄ gɔtn̄ Isa *al-Masi ki naan̄ ken tɛdum m'tɛdga gɛn naan̄ se. ¹³ Gɔtɔ, gɛnaamge, maam m'aan̄ m'aan̄ te gɔtn̄ ese ey ɓɔrtɔ ken maakn̄ maak-saapum

* 3:2 Jee aan̄ gɔɔ bɛsge se jee tɛdn̄ nakn̄ sɔkɔnge.

ki se gōtn m'aano paac se m'dirigingā naata, ken m'uun kaamum jaay m'aak ken naan ki se. ¹⁴ Maam m'aay kaamum m'aan gen kaan gōtn kaan ki, Raa danjeki raan se, bin 6o naajege j'aki kōn nakgen se te Isa al-Masi. ¹⁵ Naajegen paacn ken k'tedkiga jee Raage mala mala se, beeki se, maak-saapm naajege se 'tedn aan gōo ken ese. Ken maak-saapse 6o utu kuuy ɛ, Raa utu asen taadn maakse ki aki jeel metina. ¹⁶ Na6o 6orse se k'6aaki te doobjegen ken j'uunkiro tel se ute naanjege.

¹⁷ Genaaenge, 'paacki, 'tedki aan gōo maama, uunki doobm jee ken uun doobm naaje se. ¹⁸ Ey num daayum maam taadsenoga ɔ 6orse kic maakn kaa-maan ki se m'je m'asen taadn daala, taa jeege dena maakn nakde ken naade lee ted se, naade je taadn jeege tu ɔ naade se je eyo ken k'taad taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se. ¹⁹ Naade se utu kutn rode, nakn naade maakde je se 6o teddenga raade ɔ nakn sōkōngen naade lee ted se maakde raap do ki sakan. Naade ing gen saapm do nakge tun do *duni ki sum. ²⁰ Gan naajege se naanjege mala se maakn raa ki ɔ 6orse do naan ki ara se naajege j'ing j'aakki kaam Mel Kaajjege Isa al-Masi. ²¹ Naan 6o, ro naajege ɔk tōog ey se naan an deelin utu 'tecn aan gōo ro naan aak beɛ ken durno daan yoge tu se, ute tōogin se naan utu 'tedn nakge paac 'tedn kaam jinā.

4

¹ Bin 6o genaa maak-jemgen doobm *al-Masi ki, maam se m'je m'asen m'6aa kaakn ute kaamuma. Taa naase se 6o jee 'tedumki jaay maakum-raapo ɔ maam m'tōom rom ute naase. Bin se genaaenge, ute Meljege se 'daarki tōog!

*Ute Meljege se ingki ute maak-raapo
(Plp 2.1-3; Rm 16.1-4)*

² Maam deɟ Ebodi ute Syntis ken taarde 6aa ey se, m'6o j'aay kaamde j'ok taarde kalan taa naade 'tedga kalan te Meljege se. ³ Naai debum ken k'tedn naaba kalan ɔ debm mɛc se, maam m'tōnd meti mendgen se '6aa noogde. Taa naade kic dodoga gen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi ute maama ɔ ute Klema ɔ jeege kuuy ken k'tedo naaba kalan. Jee se 6o ken rode k'raaninga raan maakn Kitapm Kaaj ki.

⁴ Aan gōo 'tedkiga kalan ute Meljege se daayum ingki ute maak-raapo! Taar se m'asesin taadn dool daala, ingki ute maak-raapo! ⁵ Onki jeege paac asen jeele naase se jee beɛ. Taa Meljege se ɔppga gōorɔ utu '6aado. ⁶ Onte 'kuunki nirlse do dim ki, gan daayum nakn ken jaay aan dose ki se 'tōndki metn *Raa taa nakgen naase 'jeki. Ken naase jaay '6aaki 6aa tōnd metn Raa num, 'tōomin ki ute maakse. ⁷ ɔ tōosn gen Raa ken cir maak-saapm naajege se, ute Isa al-Masi se asen bōobɔ ɔ maakse 'toodn kaam kalan.

⁸ Genaaenge, ken ɔp m'asen taad se on nakn ken met ki, ken jeege jeelin aak beɛ, ken te doobina, ken *salal, ken jeege aak jena, ken jeege dōnina, ken onin aak jiga ɔ ken jeege aakin kic 6o tōomin se, kese 6o nakgen naase aki saapm do ki. ⁹ Taar ken naase 'booykiro maam m'dooyseo ute nakgen naase aakkiro gōtn maam ki, ken maam teddeno se, naase kic 'lee 'tedin ki bin kici. ɔ Raa debm ken ed lapi se utu king te naase.

*Pɔl tōomde taa nakn ken naade edini
(2Kor 9.6-15)*

¹⁰ Maam se maakum-raapo aak eyo ɔ m'tōom Meljege taa naase 'terl saapkiga do maam ki daala. M'jeele naase se daayum 'saapki dom ki, na6o naase onki te doobm ken amki noog eyo. ¹¹ Ken ɔlum jaay m'taad bin se taa m'ok dim ey 6o m'taad eyo, taa maam se ɛ m'deelga deel roma nakn maam m'ok se 6o aas kingum sum. ¹² Ken maakn daay ki lɔ maakn derɛn ki kic 6o, maam se m'deelga rom ro ki. Ken m'ok nakn kōsɔ ken m'ok eyo, ken maakn derɛn ki lɔ maakn 6o ki, maam se ken aanum di di kic ɛ, daayum m'tookn do naan ken ese. ¹³ Maam se m'aasin do nakge tun 6aa se paac ute Debm ken lee tōogum

maakum se. ¹⁴ Gaŋ naase se 'tɛdkiga bɛɛ kɛn naase jaay 'b̄aado 'noogumki do nakge tun ɔɔŋ aan dom ki se.

¹⁵ Gɛnaamgen Pilip ki, naase mala 'jeelki kaad kɛn deet deet jaay m'taadseno Labar Jiga gɛn Isa *al-Masi se ɔɔ kɛn jaay m'iin m'ɔŋo Masedoan sum se, maakŋ *eglizge tu se, eglizn naase kaliŋ ki sum b̄o 'b̄aamoga ute nakŋ noogo. Ey num eglizn kuuy se ɔŋ ɔlum te ne d̄im eyo. ¹⁶ Kɛn maam jaay m'utu Tɛsalonik ki se, naaŋ kɛn se naase ɔl d̄ɔlumkiroga d̄ɔɔɔ nakŋ kɛn am kaasn kinguma. ¹⁷ Kɛn ɔlum jaay m'taad bin se, m'je je d̄im b̄o ḡatse ki eyo. Nakŋ maam m'je se bɛɛ kɛn naase 'tɛdkiro se 'ziidn b̄aa ute naaniŋa. ¹⁸ Maam taadsen nakŋ naase jaay ɔlumkiro paac se, maam m'ɔŋiŋga nakgen se aasum cir ciri. Aan ḡɔɔ Epaprodit ɛdumsinga nakŋ naase ɔlumkiro se, b̄orse maam m'ɔk nakge d̄ena ute maraadiŋa nakgen se tec aan ḡɔɔ *sɛrkŋ jiga ɔɔ oot nijimi kɛn j'ɛd Raa ki jaay t̄ɔɔlin se. ¹⁹ Ute Isa al-Masi se, Mɛlum Raa se nakŋ jaay naase ɔkki ey paac se naaŋ asesiŋ kɛda, taa naaŋ se d̄im tap b̄o daayiŋ eyo maakŋ gaariŋ ki. ²⁰ Daayum Raa kɛn Bubjege se k'lee k't̄ɔɔmiŋki. *Amin.

Pɔl raan nan taariŋa ɔɔ ɔlden t̄ɔɔsɛ

²¹ Jee Raagen naase 'tɛdkiga kalan ute Isa *al-Masi se, 'tɛddɛki t̄ɔɔsɛ ɔɔ gɛnaagen d̄oobm al-Masi ki kɛn utu te maam ḡɔtn ara se, tɛdsen t̄ɔɔsɛ kici. ²² Jee Raagen ḡɔtn ara paac se tɛdsen t̄ɔɔsɛ ɔɔ kɛn tɛdsen t̄ɔɔsɛ tap tap se jee maakŋ b̄ee Gaar magal *R̄ɔm ki. ²³ Ɔŋ Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛŋa.

Maktubm ken Pəl raanin eglizn Kolos ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanin eglizn Kolos ki

Kolos se naan geger ken maakn taa naan Turki ken borse, daande ute geger Epez se ok kilometir 200. Pəl se daam jaay ey num bii kalan baa te Kolos ki eyo. Jo ken ond eglizn Kolos ki se, Epapras. Epapras se naan kod Kolos do naan lee tedn naaba ute Pəl tele (kon 1.7; kon 4.12). Pəl booyga ken jeege lee aande dala jee al-Masigen Kolos ki se. Jee se lee dooyde ute taargen tec ute Labar Jigan gen Isa al-Masi se eyo. Naade lee taad jeege tun Kolos ki do k'terl do king bugdege tun do dakiṇa. Jo ter taadden do nakgen ok tōgō do nakge tun baa se paac se, k'j'eemde. Kaad ken se Pəl j'okinga kōkn dangay ki. Jo aan gōō naan 'kōn baa gōtde ki ey se, naan raanden maktubm ara se. Nakgen jig ey ken jeege oṇ aakden ey se, jee Kolos ki ok beere ro ki taa nakgen se ok tōgō do jeege tu. Gan al-Masi se, naan ok tōgō cir nakgen se paac. Ute kooy naan ro kaag ki se, tōgṇ naade ok do jikilinge tu se, naan tedn tedga gōtō. Taa naan se bo nakgen ok tōgō do jikilinge tu ute nakgen tedden bulge se naan addenga dode naatn ro ki.

*Pəl raan ol tōose egliz ken Kolos ki
(Ep 1.15-19; Plp 1.3-6,9-11; 1Tes 1.2-4)*

¹ Ken ara maam Pəl, *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gōō ken *Raa maakin jen ro ki do ute genaajege Timote bo, ² k'raansen maktubm ara se, naase jee Raage tun maakn geger ken Kolos ki do naase bo genaajegen tuj ormdē eyo do ken ing dōok kalan te *al-Masi. Oṇ Bubjege Raa asen tedn beṇa do asen kedn lapia.

Pəl tōom Raa do tōnd metinṇa

³ Daayum, ken naaje jaay k'baa baa tōnd metn Raa Bubm Meljege Isa *al-Masi taa naase se, naaje k'lee k'tōmina, ⁴ taa naaje se k'booyga j'ōōsjege maana taa kaal maaksen aalki do Isa al-Masi ki do ute maak-je ken naase okki do jee Raage tu paac se. ⁵ Bin bo deet deetn ken naase 'booykiro Labar Jigan ken met ki se, naase 'booy okkiga Raa se 'bōōbsenga nakn beṇ maakn raa ki do taar ken se bo, naase ing ondki dose do ki. ⁶ Jo Labar Jigan ese se wōokga do naan ki paac bini aanga gōtse ki. Naan se tec aan gōō ko kaaggen ken teepe do ooj den se do Labar Jiga se kic bo tedn naabin gōtn jeege tu baa ute naaniṇa. Bin bo naan tedn naaba daan naase ki kici, baago deet deet bii ken naase 'booykiro do 'jeelinki beṇ Raa se met ki, jaay naase 'took okinki jiga se. ⁷⁻⁸ Epapras bo debm ken dooyeno metn taargen ese se do naan se taadjenga tōgṇ ken *Nirl Salal edsen gen je jeege se. Naan se medn kōōn maakje k'tedn naaba kalan do naan se debm tedn naabm tuj ormin eyo gen al-Masi gōō naaje ki.

⁹ Taa naan se bo, bii ken naaje jaay k'booy labarse sum se, naaje k'tōnd metn Raa j'ōn eyo taa naase. Naaje k'tōnd metin j'ōō asen kedn jeel mala mala ken naase anki jeel nakn ken Raa maakin jen ro ki do oṇ Nirlin se asen kedn jeel-taar mala mala ute metekē. ¹⁰ Bin jaay bo kingse 'tedn aak beṇ naan Meljege tu gen je nakn paacn tōōlin naan ki. Jo naase aki tedn napar nakgen jiga jiga do Raa se naase an 'jeel kōkn baa ute naan se. ¹¹ Jo naaje k'tōnd metin asen tedn jee tōgṇ mala mala ute tōgṇ naan ken cir nakge paac se, bin bo ken dubar jaay aanga dose ki kic bo, naase aki kaay kaamse, anki serkē. ¹² Jo ute maak-raapo 'tōōmki Raa Bubm ken tedseno okkiga doobo gen kōn bedse maakn nakge tun beṇ ken naan bōōbin jeeṇge tu maakn-gōt ken wōōr se. ¹³ Taa Raa se dojekiga dojege maakn-gōt ken doōō ken ok tōgō dojege tu do uun baanjekiga maakn gaar gen Goon maak-jen ki. ¹⁴ Ute doobm Goonin se bo Raa dugjekiga dojege do tōōljekiga *kusinjege se naatn.

Isa se naan bo magal cir nakge paac

¹⁵ Bii kalan tap bo nam aak te Raa eyo.

Num, ken Goonin Isa jaay baado do naan ki se, naan bo tec aan goo Raa mala oo naan bo taad Raa se jeege tu.

Aan goo maakn bee ki goon paraga bo naana se, Isa *al-Masi kic bo, nakgen Raa aaldeno paac se, naan bo naande ki.

¹⁶ Taa ute Isa se bo, Raa aalo nakgen maakn raa ki ute kengen do naan ki paac; kengen j'aakde ute kengen j'on j'aakde eyo, nakgen ok toojn ken j'on j'aakden eyo, toojgen inj do jeege tu, *koon Raage ute magaldege; nakgen se paac, Raa aalde ute Isa oo Raa aaldeno se taa naade taadn *nookn Isa.

¹⁷ Nakgen baa se paac se, Isa bo naan ki oo ken naade paac jaay utu inj gotde ki se, ute toojn naana.

¹⁸ Aan goo do bo too ro te magalin se, Isa al-Masi kic, naan do *egliz. Nakge paac se upo meta do naan ki oo maakn yoge tu se, naan bo debm ken ooy duro deete. Taa bin se maakn nakge tun baa se paac se, naan bo naan ki.

¹⁹ Deere, nakn paacn ken Raa ok se utu gotn Goonin ki kici taa Raa se uunoga kuun doa gen tedn naan se.

²⁰ Ute goonin se, Raa tedga nakgen do naan ki ute kengen maakn raa ki se paac okga taasa ute naana. Ute moosn goonin ken ooy do kaag ki se bo, Raa baanoga ute lapia.

²¹ Anum, naasen jee Kolos ki se, do dakin se, naase injkiro dok ute Raa. Naase 'saapkiro oo 'tedkiro nakgen jig eyo. Kese bo ken gaanzeno ute Raa oo tedkiro jee taamooyinge.

²² Num borse se, ute kooy ken Goonin on ron ooy do kaag ki se, Raa okga taasa ute naase taa asen baa naanin ki se jee *salal, ok taar dim kusin rode ki eyo oo ok tuj eyo kici, ²³ ken naase jaay kaal maaksen do Isa ki se okinki jiga oo 'daarki do ki too gan se, oo ken naase jaay onki te eyo gen kond dose do Labar Jigan ken naase 'booyinkiro se. Oo Labar Jigan ese se bo k'taadinga jeege tun do naan ki paac kici oo taa naan se bo maam Pol se m'tedga debm tedn naabina.

Dubar ken Pol on taa egliz

(Ep 3.1-13; 1Kor 2.7-13)

²⁴ Borse, maam m'dabar dena taa naase; ute naan se kic bo maam maakum raapo. Aan goo Isa dabaro se, maam kic m'dabar roma taa naase *eglizn ken 'tedkiga daa ro gen Isa *al-Masi se. Maam m'dabar se, taa naabin ken oop se 'kaasn doobin ki. ²⁵ Maam se m'tedga debm tedn naabm gen egliz, oo naabm se Raa edumsin kaam jim se taa naase. Naan edum naabm se taa Taar Raa se paac m'an taadn nan ute doobin jeege tu. ²⁶ Oo taar ken Raa uuno doa do dakin gen taada jaay *taad te metin metjil jeege tu paac ey se, borse se, naan taadga metin toodga tal jee Raage tu. ²⁷ Oo jee Raagen ese se bo Raa uunoga doa gen taadn nakn bee oo jiga ken jeege jeelo te metin eyo ken Raa tedin taa jeegen Yaudge eyo. Nakn se naan bo al-Masi ken utu inj maakse ki se oo ute doobm naan se bo, naase ondkin doa gen kend maakn *nookn Raa ki.

²⁸ Al-Masi se bo naaje k'taadin jeege tu paac, k'j'aalden bide ki oo k'dooyde ute jeel-taar paacn ken Raa edjen se, taa naaje k'je jeegen paacn dookga ute al-Masi se, 'tedn jee mec.

²⁹ Taa naan ese se bo maam m'tedn naaba m'doa ute toojn al-Masi ken cir nakge paac ken inj ted naaba maakum ki se.

2

¹ Deere, maam m'je naase aki jeele, maam se m'ing bo m'do do jet taa naase, taa jeegen maakn geger ken Laodise ki oo taa jee Raagen kuuy ken bii kalan tap bo aakum te ute kaamde ey se kici. ² Maam m'je naade se k'kaay kaamde oo ute maak-jede se k'dook taarde kalan. Maam m'je naade se jeel konn maakde ki mala mala, bin bo naade 'kon jeel *nakn ken Raa oyiino jaay jeege jeel te metin ey se, oo nakn se le, naan bo *al-Masi. ³ Oo gotn

al-Masi ki sum bo naajege j'aki kəŋ jeel-taar mala mala ute jeel nakge paac. ⁴ Ken əlum jaay m'taadsen bin se, m'je nam tap bo asen dərɫ ute taaringen nijim se eyo. ⁵ Ey num, deere, daanse ki se maam gətə, naʒo maam m'utu m'saap dose ki əə maam se maakum raapo aan gəə m'utu maaksen ute kaamuma, naase se naŋa naŋa kic bo utu 'daar gətɪŋ ki tak tak əə kaal maaksen do al-Masi ki se naase utu əkiŋki təəgə.

*Ute *al-Masi se naase əŋkiga nakge paac*

⁶ Aan gəə naase 'tookkiga Melse, Isa al-Masi se, iŋg 'dəəkki kalan ute naaŋa. ⁷ Aan gəə ko kaaga iirin bəəy naaŋ ki jaay 'daar təəgə əə aan gəə bee ken j'iinɪŋ daar təəg se, naase kic bo iŋg 'dəəkki kalan ute Isa al-Masi bin kici. Əə kaal maaksen do al-Masi ki se əkiŋki təəgə aan gəə ken k'dooyoseno ro ki; əə 'təəmki *Raa ute maakse paac. ⁸ Əndki kəndə, əŋte kəŋki nam asen dərɫ ute taargen rɛŋ rɛŋ ken təəl sɛr ey se! Taargen se iinə gətɪŋ jikilimge tu əə gətɪŋ nakge tun ək təəgə do *duni ki sum. Num naade se, bɛrɛ, iinə gətɪŋ al-Masi ki eyo. ⁹ Taa kaad ken Isa al-Masi iŋgo do naaŋ ki se nakŋ Raa ək paac se utu gətɪŋ naaŋ ki kici. ¹⁰ Aan gəə naase 'dəəkki kiga kalan ute al-Masi se, naase əŋkiga nakge paac ute naaŋa. Təəgge ute nakgen ək təəgə do jeege tu paac se, naaŋ bo dode ki.

¹¹ Aan gəə naase 'dəəkki kiga kalan ute al-Masi se, naase se j'əjsenga pəndə naʒo *kəjŋ pənd naase se, tec aan gəə gɛn jikilimge lee tɛd se eyo, num kəjŋ pənd naase se, iinə gətɪŋ al-Masi ki, naaŋ bo debm əədjekiga dojege ro daa ro ken əljeki maakŋ *kusɪŋ ki se. ¹² Ken naase jaay *k'batizse sum se tec aan gəə naase ooykiga əə j'əlsenga maakŋ baad ki ute al-Masi. Əə ken naase jaay 'teeckiro maan se, tec aan gəə ooy durkiga ute al-Masi tɛɛ, taa naase aalkiga maakse do təəgŋ Raa ken duriŋo daan yoge tu se. ¹³ Əə do dəkɪŋ se, naan Raa ki se naase aan gəə jee ooyga kooyo taa kusɪŋ ken naase lee 'tɛdki əə naase se aan gəə jee əj te pənd eyo*. Gaŋ bərsɛ ute al-Masi se, Raa ɛdsenga kaaja əə naaŋ se təəljekiga kusɪŋjege se paac naata. ¹⁴ Ute kooy Isan ooy do kaag ki se, Raa təəljekiga sɛɛjege se naatn əə nakŋ ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay əkjeki mindjege se kic, naaŋ təəliŋga naatn əə naaŋ tupiŋga ro kaag ki ute naaŋa. ¹⁵ Təəgge ute nakgen ək təəgə do jeege tu paac se, Raa bəəydenga naatn maakŋ gaardege tu. Ute kooy ken Isa ooy do kaag ki se, naaŋ cirdega. Naaŋ tək leedeno naan jeege tu əə əlde səkəŋ təəldɛ.

¹⁶ Taa naaŋ se bo, əŋte kəŋki nam asen kəjŋ bəəro dose ki taa kəsə, taa kaaye, taa laagen jeege lee tɛdɛ, taa ʒii *sɛrkŋ gɛn taar kaal laapa, ey lɛ taa *ʒii sebit. ¹⁷ Naade se paac aan gəə kaam nirl nakgen bɛɛ utu adɛ ʒaa naan ki. Əə kaam nirl nakgen se taad te al-Masi mala. ¹⁸ Ken bin num, jeegegen tɛd rode aan gəə jee əəp rode baata əə lee eem *kədn Raage əə ken niiga num əkiŋ əəŋ se, əŋte 'kəŋki jee se asen kəjŋ bəəro dose ki. Jee bin se saapde se gɛn jikilimge əə əlden naade magal rodege. ¹⁹ Naade se əŋ dəək ute al-Masi eyo. Ey num al-Masi se, naaŋ bo do *egliz əə 'jeelki ken tɛd bɛɛ ro ki te magaliŋ se, daan doa. Əə daan do se bo ken tum ro paac, jaay tɛd kalan se. Əə jee Raage kic bo tec bini əə ken tɛdden jaay teep ʒaa ute naande se lɛ, Raa.

*Ooykiga əə durkiga ute *al-Masi*

²⁰ Deere, naase se ooykiga ute al-Masi əə nakgen ək təəgə do *duni ki se ək təəgə dose ki ey sum; num gaŋ gɛn dɪ jaay naase iŋgki aan gəə nakgen se utu ək təəgə dose ki, jaay 'tookki gɛn tɛdn nakgen se aan gəə jeegegen ken utu maakŋ duni ki rək se, ²¹ nakgen ken əə: «Nakŋ bin se əŋte lɛkiŋa, əŋte kuuniŋa, əə əŋte kəsɪŋa?» ²² Nakgen se paac taad te nakgen kaadiŋ utu deele. Əə nakgen se lɛ, jikilimge bo lee saapa əə dooyɪŋ jeege tu gɛn tɛdɛ. ²³ Deere, nakgen ken naade taad əə gɛn tɛdɛ se, naade saapiŋ əə ute naaŋ se bo, aden kɛdn jeel-taara, taa naade taad əə əəp roi baata əə 'dabar roi əə 'tɛd nakgen ken jeege taad əə gɛn tɛdɛ se. Num gaŋ nakgen se paac se, təəl sɛr eyo əə əŋ tɛd debkilimi əŋ bəəb ək ron eyo.

* 2:13 Jee əj te pənd ey se, Yaudge aakde aan gəə jee jeel Raa mal eyo.

3

¹ Taa naan se 60 aan gɔɔ naase ooy 'durkiga ute *al-Masi se, 'jeki nakgen ken maakn raa ki, gɔtn ese 60 ken al-Masi utu ing do ji daam *Raa ki. ² Ken bin num, ɔnte 'saapki do nakge tun do naan ki, num 'saapki do nakge tun maakn raa ki. ³ Deere, naase se ooykiga ute al-Masi ɔ 'kingse se Raa utu bɔɔbsesin kaam ji al-Masi. ⁴ Al-Masi ken kingse kaam jin se, jaay ɔin ade naar teecn pirsil se, naase kic aki naar 'teecn pirsil ute naana maakn *nookin ki.

*King kiji ute *al-Masi*

⁵ ɔ nakgen jig eyo do naan ken utu maakse ki se, 'tɔɔlin ki naata aan gɔɔ: keesn naapm ren ren, nakn asen tujn naan Raa ki, nakn daa ro 60 jea, maak-saapm *kusiɔa ute tama, taa tama se tedga raa jeege. ⁶ Taa nakgen jig ey ese se 60, ken utu ano 6aa ute maak-taar Raa do jeege tun ken baate tookn taarin se. ⁷ Naase kic, do dɔkin se, ingkiro bini ɔ 'lee 'tedkiro nakgen jig ey se kici. ⁸ Num ɔorse se, nakgen se paac ɔɔdki dose ro ki aan gɔɔ: maak-taara, taamooyo, nakn kusiɔa, naaja ɔ taargen gen taad ey se kic 60, ɔnten 'teecn taarse ki. ⁹ ɔ ɔnte 'tedki taar-kɔɔɔ ute naapa; taa kingsen do dɔkina ɔ ute naksen jig ey naase 'lee 'tedki se le, resinkiroga naatn. ¹⁰ ɔ ɔorse naase 'tedkiga jee kiji ɔ Raa Mɛl Kaaljege se daayum tedsenga anki tecn naana, taa anki jeel kɔkn mala mala.

¹¹ Taa naan se 60 maakse ki se: ken kɔf Greki, ken kɔf Yaudi, debm ɔjga pɔndɔ, debm ɔj te eyo, debm cɛke, jee kaagge, jeegeen bulge lɔɔu jeegeen bulge eyo, naade se paac, naan Raa ki se, debm cir naapin tap 60 gɔɔ. Num ken cir paac se, al-Masi, naan 60 do nakge tu paac ɔ utu maakn jeenge tu paac.

¹² Taa naan se 60 naase se Raa beer tɔɔdsenoga tɔɔɔ ɔ 'tedkiga jee naange ken naan jede. Bin num ɛjki do naapge tu, 'tedki bee ute naapa, ɔɔpki rosege baata, 'tedki jee dalul ɔ 'tedki jee maakde deere. ¹³ ɔ 'serkki naapa ɔ ken maakse ki jaay deb kalan tujga naapin ki se, ɔkki naagn naapge; aan gɔɔ Mɛljege tɔɔlsenoga kusiɔse se, naase 'tedki kalde naapge tu bin kici. ¹⁴ Ken bee cir paac se, 'jeki naapa ɔ ken naase jaay 'jeki naapa se, maakse kic 'tedn kalan tak. ¹⁵ ɔn lapi al-Masi se 'king maakse ki taa Raa danjeno se taa aki king ute lapi te naapa, taa naase 'tedkiga aan gɔɔ ro kalan. ɔ daayum ing 'tɔɔmki Raa.

¹⁶ ɔn taar al-Masi ute beɛn se 'doocn maakse. 'Dooyki naapa aalki bi naapge tu ute jeel-taar mala mala ken naase ɔkki se. ɔ aarki kaa Raa ki ute maakse paac, 'tɔɔmin ki ute kaagen ken k'lee k'jeemsina ɔ magalin ki ute kaagen *Nirl Salal ɔ jeege lee tɔɔmsin se. ¹⁷ Taargen paacn ken naase 'ɔaanki 6aa taada ute nakgen paacn naase 'ɔaanki 6aa tɛda se, 'tedin ki ute ro Mɛljege Isa. ɔ ute doobm naan se, naase 'tɔɔmki Raa Bubukici.

King bee gen jee al-Masige

(Ep 5.22-33, 6.1-9; 1Pr 2.18-25, 3.1-7)

¹⁸ Naase mɛndge: 'booy uunki taar gaabsege aan gɔɔ jee uun doobm Mɛljege lee tedin se. ¹⁹ Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege ɔ ɔnte taaddeki ute taar tɔɔgɔ. ²⁰ Gaange: 'tookki paac taar ken sege ute bubsege; kese 60 nakn ken tɔɔl Mɛljege tu. ²¹ Naase bubm gaange se, ɔnten 'tedki gaansege se maakde aden taara, ey num naade maakde 'tuju.

Bulge ute mɛldege

²² Naase bulge se: mɛlsegan do naan ki se taardege paac 'tookdesin ki. Ken naade gɔɔ kic 60 'teddeki naabdege jiga. ɔ ɔnte 'tedin ki aan gɔɔ naase 'jeki raapm maakn jikilimge sum, num gan 'teddeki naaba ute maakn kalan taa naase se 'beerki Mɛljege tu. ²³ Num naabm ken naase 'ɔaanki 6aa tɛda paac se, 'tedin ki ute maakse paac aan gɔɔ naabm gen Mɛljege ɔ ɔnte 'kaakin ki aan gɔɔ naabm gen jikilimge sum. ²⁴ Naase 'jeelki Mɛljege utu asen kedn bedse ute jeenge. ɔ Mɛljege se, naan 60 *al-Masi ɔ naabm ken naase 'tedki se le, 'tedin ki naan ki. ²⁵ Num debm 'ted *kusiɔ se, kusiɔin se, utu an tɛrl don ki; taa Raa se, naan beer nam eyo.

4

¹ Naase mēlge se: bulsege se 'tēdfeki nakŋ ute doobiŋa ə kən mət ki taa 'jeelki naase kic əkki Mēlē maakŋ raa ki.

Pəl dəj jee al-Masigen Kolos ki
(Ep 6.18-20, 5.14-17)

² Daayum aayki kaamse eemki *Raa, əŋte 'toodki bia, 'təəmki Raa. ³ Ɔə 'təndki mētn Raa taa naaje kici: taa naaŋ ajen kəədn doobo gen ɓaa taadŋ nakŋ kən gətn *al-Masi ki jaay *jeege jeel mētiŋ ey se. Taa naaŋ se ɓo, maam j'əkum danɓay ki taariŋa. ⁴ 'Təndki mētn Raa taa taar kən maam m'je m'aŋ taadiŋ tak se 'toodŋ tal.

⁵ Maakŋ jeege tun doobm al-Masi ki ey se, iŋki do mətəkse ki. Ɔə kən doobiŋ jaay utu se, naase 'tēdfeki bē. ⁶ Ɔŋ taarsegen naase aki taad se, 'taadiŋki ute taargen nijimi ə bē. Bin ɓo naŋa naŋa kic ɓo aŋki tərɪ taar ute doobiŋa.

Pəl naŋ taariŋa ə əlden təəse

⁷ Gēnaaje Tisik kən debm tēdn naabm tuj ərmiŋ ey kən naaje k'jenki ə kən tēdn naabm Mēljege ute maam tel se, naaŋ ɓo debm asen ɓaa taadŋ labarum paac. ⁸ Maam m'əliŋ gətse ki tap ɓo taa naaŋ asen ɓaa taadŋ labarje ə asen ɓaa kēdn kaay kaama kici. ⁹ Onezim kən k'jenki, naaŋ kic gēnaajegen tuj ərmiŋ eyo, ə goon naaŋse mala se utu 'ɓaa ute Tisik. Naadē se ɓo asen ɓaa taadŋ nakŋ kən aan doje ki paac gətn ara se. ¹⁰ Aristarkŋ kən maakŋ danɓay ki ute maam ara se, 'tēdsen təəse ə Markŋ goon taasn Barnabas kic, 'tēdsen təəse. Markŋ ese ɓo, maam m'taadŋsenoga taad mētn taariŋ m'ə kən naaŋ jaay ɓaaga gətse ki num, əkiŋki jiga. ¹¹ Isa, kən k'daŋiŋ Justus se, 'tēdsen təəse kici. Ɔə maakŋ Yaudge tun took aal maakde do Isa ki se, naadē se sum ɓo, kən tēd naaba ute maama gen *maakŋ Gaar Raa. Naadē se ɓo, kən εdum kaay kaama.

¹² Epaprasn, gen naase mala se kic, 'tēdsen təəse. Naaŋ se debm tēdn naabm Isa *al-Masi. Ɔə naaŋ se daar cir gen tənd mētn Raa taa naase, taa naase daayum aki kiŋg təəgə, aki tēdn jee Raagen mēc ə taa naase aki 'dəəkŋ maakse gen tēdn nakŋ kən Raa maakiŋ jen ro ki. ¹³ Epapras se, naaŋ tēd naaba dēn aak eyo taa naase, taa jee Laodise ki ute jee Erapolis ki se ə maam Pəl se m'aakiŋga ute kaamuma. ¹⁴ Mēdjege daptor Luk ute Demas kic tēdsen təəse.

¹⁵ 'Tēdki təəse gēnaage tun maakŋ gēgēr kən Laodise ki. Ɔə 'tēdki təəse Nimpa ki ute jee *egliz kən lee tus maakŋ ɓeeŋ ki se kici. ¹⁶ Kən naase 'dooyiŋkiga maktubm kən maam m'raaŋsesiŋ se num, əliŋki egliz kən maakŋ gēgēr kən Laodise ki se kici aŋ dooyo. Ɔə naase kic maktubm kən maam raaniŋo jeege tun Laodise ki se jaay əlsesiŋoga num, 'dooyiŋki kici. ¹⁷ Ɔə 'taadki Arsip ki: Naabm gen Mēljegeŋ əŋiŋsiŋ kaam jiŋ se, ŋ'tēdn ŋ'aasiŋ ute doobiŋa.

¹⁸ Təəsn kən maam m'raaŋ m'əlsen ese se, maam Pəl mala ɓo m'raaŋiŋ ute jima. Maam se m'danɓay ki. 'Saapki dom ki ə əŋte 'dirigumki. Ɔŋ Raa asen tēdn bēŋa.

Maktubm deet deet kɛn Pɔl raanjin eglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deet kɛn Pɔl raanjin eglizn Tɛsalonik ki

Eglizn Tɛsalonik ki se, Pɔl ɔndin kaad kɛn naan ingo mertɛ gen k-dige gen tɛdn naabm Raa se. Naan iino gɛgɛr Pilip ki ɔ baado aan maakj gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki. Gɛgɛr Tɛsalonik se, naan maakj taa naan Masedoan ki. Jee Tɛsalonik ki se naabden kɛn naade lee tɛd se, naade lee tɛd suuk. Ɔ naade ɔk ɔkge dɛna ɔ dɛnin se Yaudge. Yaudgen mɛtinge se took do taar kɛn Pɔl lee dooy jeege se eyo. Taa naan se ɔ naade tuurin gɔtn ese. Pɔl raan jeege tun Tɛsalonik kɛn took aalga maakde do Isa ki ɔ ute maktubm se ɔ naan lee dooyde. Jee jeel taadn tɔk mɛtn Kitapm Raa se, saap ɔ maktubm ara se ɔ, 'tɛdn maktubm kɛn Pɔl raan deet deet jee al-Masige tu. Kɛn bin num maktubm ara se, maakj Kitapm kɛn Raa dɔɔk kiji ute jeege se, naan ɔ k'raanjin deete. Pɔl ɛd kaay kaama genaage tun Tɛsalonik ki ɔ taadden ɔ kaal maakden do Isa al-Masi ki se, j'ɔkin ɔnɔ k'baansin ute naanina. Jee mɛtinge maakj jee Raage tu se ooyga kooyo naɔ Isa lɛ aan te ey ɔrtɔ. Jee Raage se tɔnd mɛtn Pɔl ɔ jeegeen ooy se tap ɔ gen naade se 'tɛdn ɔ di. Pɔl tɛrlden ɔ jeegeen ooyga kooyo ute jee utu inɔ zɛɛɛ se, naade paac dɔɔk ute Isa al-Masi, taa bii kalan naade utu 'dur daan yoge tu paac.

Pɔl raan ɔl tɔasin jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl ɔ m'raansɛn maktubm se ute Silban ɔ Timote, naase jee *egliz kɛn maakj gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki, kɛn 'tɛdkiga gen Bubjege *Raa ɔ gen Mɛljege Isa *al-Masi. Ɔn Raa asɛn tɛdn bɛɛna ɔ asɛn kɛdn lapia.

Pɔl tɔam Raa taa jee Raagen Tɛsalonik ki (Plp 1.3-6; Kɔl 1.3-8)

² Daayum naaje k'tɔam Raa ɔ k'tɔnd mɛtin k'j'ɔn ey kici taa naase paac. ³ Naan Bubjege Raa ki se, daayum naaje k'saap do kaal maakj naase, kɛn naase aalki do Isa *al-Masi ki jaay ɔlsɛn 'tɛdki nakgen jiga se. Ute maak-je naase ɔkki do Isa ki se ɔlsɛn naase 'tɛdki naaba jiga ɔ aayki kaamse ɔndki dose do Mɛljege tu Isa al-Masi ki. ⁴ Genaa maakjemge, naaje k'jeele Raa se naan jese ɔ naan ɔ bɛɛr tɔadsɛno taa aki tɛdn jee naange. ⁵ 'Booyki, Labar Jigan gen Isa al-Masi se naaje k'taadsɛno se ute taarje sum eyo, num ute tɔɔn *Nirl Salal ɔ naaje k'jeel maakje ki taar naaje k'taadsɛno se taar mɛt ki. Naase kic 'jeelki kaad kɛn naaje j'ingkiro tɛl se, nakgen naaje k'tɛdo paac se, k'tɛddɛno taa asɛn noogo.

⁶ Ɔ nakj kɛn Mɛljege tɛdo jaay naaje k'tɛd se ɔ, naase 'tɛdki aan gɔɔ gen naaje se kici. Deere, jeege dabarsɛnoga dɛna naɔ ute naan se kic ɔ, naase 'took uunkiro taar Raa maakse ki se ute maak-raapm kɛn Nirl Salal ɛdsɛsin se. ⁷ Bin ɔ naase 'taadkiga doobo jee Raage tun paacn taa naan Masedoan ki ute kɛngen taa naan Akayi ki. ⁸ Deere, taar Raa se iino gɔtse ki se bini aanga taa naan Masedoan ki ute taa naan Akayi ki sum eyo, num gɔtɔ baa se paac, jeege booyga kɛn naase aalkiga maakse do Raa ki se. Taa naan se, naaje j'kɔn kɔasn maanin ey sum, ⁹ taa jeege paac ɔs maanse gen kɛn naase 'dɔɔdɔkjekiro jiga kaad kɛn naaje j'inɔ gɔtn naase ki se. Ɔ naade ɔs maanse taa naase raagen deer ey se, naase rɛs ɔndenɔkiga naata ɔ 'tɛrlkiga maakse gen tɛdn naaba Raa kɛn zɛɛɛ ɔ kɛn mɛt ki. ¹⁰ Bɔrse, naase inɔ aakki kaak kaam Goon Raa ade baa maakj raa ki, goonin se ɔ, naan durinɔ daan yoge tu ɔ naan ɔ Isan kɛn ɔɔdjeki dojege taa maak-taar Raa bɔoy dojege tu eyo bii kɛn naan an kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu se.

2

*Naabm *Raa kɛn Pɔl tɛd maakɔ gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki
(NJKN 20.18-21,31-35; 2Kɔr 6.3-10, 12.12-15)*

¹ Gɛnaamge, naase mala 'jeeliŋki, kɛn naaje jaay j'ingɔ gɔtse ki jaay naase 'dɔɔdɔkɛkiro jiga se, cɛr eyo. ² Num naase kic 'jeelki naaje se k'dabarjenoga ɔɔ k'naajenoga maakɔ gɛgɛr kɛn Pilip ki, jaay ɔɔ k'l'iin k'ɔaado gɔtse ki. Ey num jee wɔɔyɛge se tap ɔɔ paac paac ɔɔnɛn dɔɔb eyo, naɔɔ Raa se, ɛdɛnga kaay kaama taa j'asen taadɔ Labar Jiga gɛn Isa *al-Masi. ³ Taa taar Raa kɛn naaje k'ɔaa k'taadsen se, ɔk taar-kɔɔb eyo. ɔɔ naaje lɛ k'l'ɔk saapm jaay jig ey se do nam ki eyo ɔɔ k'je kaan nam dal eyo. ⁴ Gaɔ Raa se naan aakje naaje j'an kɔɔ kaas se jaay ɔɔ, naan ɛdɛno Labar Jiga gɛn Isa se kaam jije gɛn ɔaa taadɔ jeege tu. Anum naaje k'je k'taad se k'je ɔɔ k'tɛdɔ nakɔ kɛn tɔɔl jikilimge tu eyo, num kɛn tɔɔl Raa ki, naan kɛn jeel naɔ saapm maakjege tu paac. ⁵ Taa naase 'jeelki, naaje k'l'ɔɔ k'taad te taar gɛn kaan nam dal eyo ɔɔ k'je te dɔɔbm tam eyo ɔɔ Raa kic ɔɔ jeele. ⁶ ɔɔ naaje se k'jedɔ te dɔɔbm naase ɔɔ ajeki tɔɔm eyo ɔɔ k'je jee kuuy ɔɔ aje tɔɔm ey kici. ⁷ Ey num naaje k'jee kaan naabm al-Masige se, naaje ɔɔ kɛn k'jee magalsegen kɛn j'ɔk dɔɔbo ajekiga tɛdɔ naaba, gaɔ naaje k'l'ɔɔ k'tɛdɔ te naan se eyo. Num naaje j'ingɔ maakse ki se k'tɛdɔ jeege ɔɔn rode urlu aan gɔɔ ko gaangen kɛn aak do gɛndege tu. ⁸ Taa maak-je naaje k'l'ɔk dose ki se, k'je ɔɔ j'aseno taadɔ Labar Jigan gɛn Raa se sum eyo, num j'ɔɔ roje paac ɔɔ taa naase, taa naase 'tɛdkiga jee kɔɔn maakjege. ⁹ Deere gɛnaamge, naase utu 'saapki do dubarje ki ɔɔ do naab kɛn naaje k'tɛdɔ jaay ɔɔn nanjɛno tak tak se. Naaje k'tɛdɔ naaba nɔɔrɔ katara, taa maakse ki se naaje k'je k'kɔɔpm kaam ji nam eyo ɔɔ ute naan se ɔɔ, naaje k'taadseno Labar Jigan gɛn Raa se.

¹⁰ Naase kic ɔɔ saadjege ɔɔ Raa kic ɔɔ saadje: naaje j'ingɔ daan naase jeege tun aalkiga kaal maakse do Isa al-Masi ki se, kingje se, king *salal ute dɔɔbina ɔɔ nakɔ jaay akiro kɔɔn aak kus roje ki se gɔtɔ. ¹¹ Naase 'jeelki, maakse ki se, naɔa kic naaje j'aakiɔ doɔn ki aan gɔɔ bubm kɛn aak do gɛninge tu se. ¹² Naaje k'dɛjseno ɔɔ k'l'ɛdseno kaay kaama ɔɔ k'taadseno k'je aki king aan gɔɔ kɛn Raa maakin jen ro ki, naan kɛn danjɛno taa aki kend maakɔ gaarin ki ɔɔ maakɔ *nookin ki.

Pɔl tɔɔm Raa daala taa jee Raagen Tɛsalonik ki

¹³ Taa naan se ɔɔ naaje k'ting k'tɔɔm Raa taa naase booy uunkiroga taar Raa kɛn naaje k'taadseno se, naase 'tookkiga do ki ɔɔ 'jeeliŋki taargen se gɛn jikilimge eyo num taar Raa. ɔɔ deere, naan se taar Raa mala. Deere, taar se utu tɛdɔ naaba maakɔ naase kɛn aalkiga maakse do Isa *al-Masi ki se kici. ¹⁴ Bin num gɛnaamge, naase kic 'tɛdkiga aan gɔɔ jee *eglizgen taa naan Jude ki kɛn tɛdga jee Isa al-Masige se. Naade se, taasde Yaudgen mɛtinge lee dabardeno ɔɔ ɔɔrse se, naase kic taassege lee dabarse bin kici. ¹⁵ Naade Yaudge se ɔɔ kɛn tɔɔlo Mɛlɛge Isa ute jee kɛn taad taar teeco taar Raa ki, ɔɔ naade se ɔɔ kɛn lee dabarjeno naaje kici. ɔɔ nakgen Yaudge tɛd se tɔɔl Raa ki eyo ɔɔ naade se tɛdga jee wɔɔy jikilimge paac. ¹⁶ Naade Yaudgen ese se ɔɔ, gaasjen gɛn taadɔ taar Raa jeege tun Yaudge eyo taa naade 'kɔɔn kaaj eyo. Kɛn naade tɛd bin se naade lee ziid *kusiɔdege do kusiɔde kɛn naade lee tɛd se. ɔɔ ɔɔrse se kusiɔde se deelga gɔtiɔa. Num do taar tɔɔlin ki se, maak-taar Raa se, bɔɔyoga dɔde ki.

*Pɔl je ɔaa kaakɔ jee Raagen maakɔ gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki
(NJKN 17.14-16)*

¹⁷ Gɛnaamge, gɔtɔn k'l'iin k'l'ɔɔnseno sum se, daanin dɔkga k'l'ɔɔn k'l'aakki te daan-kaam naapge eyo. Ute naan se kic ɔɔ, naaje j'utu k'saap dose ki. Bin num, ute dɔɔbm gay kic ɔɔ naaje k'je j'asen ɔaa kaakɔ daala. Taa naaje se k'l'ɔk maak-je dose ki den aak eyo. ¹⁸ Taa naaje k'je k'kɔkɔn tɛrl j'asen ɔaa kaaka, kɛn tap ki se maam Pɔl ɔɔ m'taad m'dɔɔlga dɔɔb gɛn ɔaa kaak se, naɔɔ *Bubm sitange se gaasjen dɔɔbo. ¹⁹ Gɛnaamge, 'jeelki, naase ɔɔ jee kɛn naaje k'l'ɔnd doje dose ki, ɔɔ ɛdɛn maak-raapo ɔɔi kɛn Mɛlɛge Isa ade ɔaa se

taa naase se naaje doje tɛdn raan. Taa naase ɓo kɛn 'taadki jeege tu paac ɔki naabje se, naabm jiga. ²⁰ Deer deer, naaje se maakje raapm dose ki ɔ naaje *k'nook Raa taa naase.

3

¹ Anum kɛn naaje jaay j'ɔŋ te labarse ey se, j'ɔŋ j'aasiŋ te eyo, naaje k'j'uuno doa gɛn kɔɔpm king maakŋ gɛgɛr kɛn Aten ki kalje ki, ² ɔ Timote se ɓo naaje k'j'ɔliŋo gɔtse ki. Timote se naan gɛnaaje ɔ naaje k'tɛd naabm *Raa kalan. Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi se, naaje k'taadŋ jeege tu tɛɛ. Naaje k'j'ɔliŋ gɔtse ki se taa asen noogo ɔ asen kɛdn kaay kaama ɔ taa naase aki king tɔɔgɔ doobm al-Masi ki. ³ Bin ɓo, dubargen aan ɓorse dose ki se asen kɔŋ kɔl naase anki rɛsn ute doobm Raa eyo. Taa naase mala kic 'jeeliŋki, dubargen bin se, utu 'kaan dojege tu. ⁴ Kaad kɛn naaje k'j'ingɔ gɔtse ki se, naaje k'taadŋsenoga j'ɔ naajege se j'utu j'ajenki dabara ɔ nakŋ se aanga dojege tu ɔ naan ese se, naase kic 'jeeliŋki. ⁵ Taa naan se ɓo, maam m'ɔŋ m'aasiŋ te gɛn king booy dɛn eyo, maam m'ɔlsen Timote, taa ɓaa gɔtse ki taa amo ɓaa ute labarse, naase utu ingki do kaal maakse ki se dɛy la? Maam m'ɓeer m'ɔ ɔm daan naane *Bubm sitange naamsenga ɔ ute naan se naabjen k'tɛd daanse ki se 'kutn cɛɛ.

⁶ ɓorse, Timote kɛn iino gɔtse ki se aan ɔnjenga ɔ naan ɓaanjenoga ute labar jiga gɛn kaal maaksen do Raa ki ɔ gɛn maak-je kɛn naase ɔkki ute naapa. Naan taadjen ɔ daayum naase utu 'saapki doje ki jiga, ɔ je ajeki kaaka aan gɔɔ naajen k'je j'asen kaak se kici. ⁷ Bin num gɛnaamge, maakŋ nakge tun ɔŋɔ ute dubargen aan dojege tu paac se, naase ɛdjekiga kaay kaama ute kaal maakŋ naasen aalki do Mɛljege tu se. ⁸ ɓorse naase utu ingki tɔɔgɔ doobm Mɛljege tu se, taa naan se naaje kic kingje tɛdga jiga. ⁹ Naaje j'ɔk taar kɛn 'kaasn jaay j'an tɔm Raa se tap ɓo gɔtɔ, taa maak-raapm kɛn naaje j'ɔko taa naase naan Raa ki. ¹⁰ Nɔɔɔ katara naaje k'tɔnd mɛtiŋ te maakje paac, taa ajen kɔɔdn doobo tɛr j'asen ɓaa kaaka ɔ j'aseno dooy nakŋ kɛn naase 'jeelki te mɛtiŋ ey ɓɔrtɔ doobm al-Masi ki taa aki ɓaa ute naan se.

¹¹ ɔŋ Raa Bubjege mala ute Mɛljege Isa ajen kɔɔdn doobo k'ɓaa gɔtse ki. ¹² Maakje kɛn naase ɔkki do naapge tu ɔ do jeege tu paac se, ɔŋ Mɛljege asesiŋ ziidn ɓaa ute naaniŋa, tecŋ aan gɔɔ kɛn naaje k'jesɛ naase se kici. ¹³ ɔ tɛr, ɔŋ Mɛljege asen tɔɔŋŋ maakse taa naan Bubjege tu Raa ki se naase aki tɛdn jeegeŋ *salal ɔ nam 'kɔŋ dɪm aak kus rose ki eyo, ɓii kɛn Mɛljege Isa al-Masi adɛ ɓaa ute jeeŋge paac se.

4

ɔŋki kingse se 'tɔl *Raa ki

(1Pr 1.14-16, 4.1-5; Ep 5.3-8; 1Kɔr 6.13-20)

¹ Gɛnaamgen doobm *al-Masi ki, ɓorse do taar tɔliŋ ki se, naaje k'je j'asen taada: taa naaje k'dooyŋenoga te doobm jaay naase aki king num tɔl Raa ki se. Deere, ɓorse se kingse se tecga aan gɔɔ naan se. Taa naan se ɓo naaje k'tɔnd mɛtse ute ro Mɛljege Isa al-Masi se, kingŋen bin se, ɔkiŋki ɔŋɔ ɔ 'ɓaansiŋki te naan se. ² Taa naase 'jeelki nakŋ kɛn naaje k'taadŋseno gɛn tɛda se, nakŋ se Mɛljege Isa ɓo taad jeege tu gɛn tɛda. ³ Nakŋ Raa maakiŋ jen ro ki se, naan je naase aki kɔŋ rose paac naan ki ɔ naŋa kic ɓo ɓɔɓbm kɔkŋ roŋa gɛn ɓaa je mɛnd jeege eyo ɔ gɛn ɓaa je gaabm jeege eyo. ⁴ ɔɔ maakse ki se, naŋa kic ɓo ɔŋ kingiŋ ute mɛndiŋ se tɛdn aan gɔɔ kɛn Raa maakiŋ jen ro ki, ɔ bin se, jeege kic aden kaal maak ki; ⁵ ɔ ɔnten kɔŋki rose gɛn tɛdn nakgen jig eyo kɛn maakse ɓo jea, aan gɔɔ gɛn jeegeŋ jeel Raa mal eyo lee tɛd se. ⁶ ɔɔ nam ɔnten tujŋ ro gɛnaan kɛn doobm Isa al-Masi ki ɔ ɔnten 'kaaniŋ dala. 'Jeelki, jeegeŋ jaay tɛd bin se, Mɛljege utu aden dabara ɔ taar se lɛ naaje k'taad k'dɔɔlsenga dɔɔɔ. ⁷ Taa Raa danjekiro se taa j'aki king ɓo gɛn tɛdn nakgen jig ey kɛn maakjege je se eyo, num gan taa j'aki tɛdn jee *salal. ⁸ Taa naan se ɓo, debm kɛn jaay baate booy kuun taarse se, naan ɔɔd und debkilim eyo, num naan ɔɔd und Raa debm ɛdsen Nirlin Salal se.

⁹ Gɛnaamge, gɛn maak-je daanse ki ute naapa se, naaje j'asen kɔŋ raan taariŋ ey sum, taa Raa mala taadsenga maakse ki ɔɔ 'jeki naapa. ¹⁰ Deere, gɛnaagen Masedoan ki se, naase 'jedeki paac. Num naaje j'ɛdsen kaay kaama, maak-je ese se ɔaansinɔki ute naaniŋa. ¹¹ Ɔɔ aayki kaamse taa aki king ute tɔɔsɛ ute naapa, ɔnten kɔlki dose maakŋ taar jeege tun kuuy. 'Tɛdki naaba ute jisege mala jaay ɔo aki kɔŋ dim anki tinɔgi, aan gɔɔ kɛn naaje k'dooy seno. ¹² Kɛn kingse jaay tec bin se, jeegen jeel Raa mal ey jaay 'kaakŋ se, asen kaal maak ki. Ɔɔ naase kic ɔo 'jeki nam ɔo asen kul eyo.

Bii kɛn Mɛljege Isa ade tɛrlɛ
(1Kɔr 15.19-58)

¹³ Gɛnaamge, naaje k'je naase aki jeele nakŋ kɛn utu 'kaan do jeege tun ooyga kooyo, taa naase aki king maakŋ maak-tuj ki eyo, aan gɔɔ jeegen jaay nakŋ naade an kɔnd doɔde ro ki gɔt se. ¹⁴ Kɛn naajege jaay k'jeelki Isa se naan ooyoga ɔɔ duroga daan yoge tu num, bin se, naajege kic k'jeelki jeegen aalga kaal maakde do Isa ki jaay ooyoga kooy se, ute doobm Isa se, Raa utu aden duru daan yoge tu kici. ¹⁵ 'Booyki, kɛse ɔo taar Mɛljege dooyno jeege ɔɔ naaje k'je j'asesin taada: bii kɛn Mɛljege ade ɔaa se, naajegen j'utuki zɛɛɛ do naan ki se j'aki kɔŋ deel kɔŋ jee kɛn ooyga kooy se eyo. ¹⁶ Taa bii kɛn Mɛljege ade ɔaa se, naan mala 'taadn makɔnɔ, ade kund kulu magal kɔdɔŋge tu ɔɔ naan 'dan jeege. Naan kɛn se, k'tuuy pul Raa ɔɔ Mɛljege mala ade ɔɔy maakŋ raa ki ɔɔ jee ooyoga kooy doobm *al-Masi ki se, naade se ɔo ade dur daan yoge tu deete. ¹⁷ Jaay ɔo Raa ajeki tɔsn naajegen j'utuki k'zɛɛrki, j'aki tum ute naade tɛɛ ɔɔ j'anɔki ɔaa doɔdn Mɛljege raan maakŋ gapar ki, ɔɔ j'aki ɔaa tinɔgi ute naana gɛn daayum. ¹⁸ Ute taargen se ɔo, ɛdki 'kaay kaama naapge tu.

5

Inɔgi zɛɛr daayum
(Mt 24.36-51; Lk 12.35-40; Rm 13.11-14)

¹ Gɛnaamge, gɛn kaadina ute diin kɛn Mɛljege ade ɔaa se, naase 'jeki j'asenga raan jaay ey sum, ² nakgen se naase mala kic ɔo 'jeelinɔki jiga: *diin Mɛljege ade ɔaa se tecŋ aan gɔɔ debm ɔoogŋ ɔaado daan nɔɔr ki. ³ Kaad kɛn jeege deekŋ ɔɔ: «Naaje j'inɔgi ute tɔɔsɛ ɔɔ nakŋ ajenki tujŋ maakjege lɛ gɔtɔga sum se,» kaad kɛn se sum ɔo, gɔtɔ se naar tujŋ kasak kasak, aan gɔɔ mɛnd mɛndkaama kɛn maakin tuuniŋ gɛn koojo, ɔɔ bii kɛn se naade 'kɔŋ kaan kɔt eyo.

⁴ Num, naase gɛnaamge, naase lɛ inɔgi maakŋ gɔt kɛn ɔɔd ey se; taa naan se ɔo, ɔbii se kic asen kɔŋ kɔkŋ do jise ki aan gɔɔ debm ɔoog eyo. ⁵ Taa naase paac 'tɛdkiga gaan gɔt kɛn wɔɔrɔ ɔɔ jee maakŋ katara ki; bin se naajege se jeegen lee maakŋ nɔɔr ki eyo ɔɔ maakŋ gɔt kɛn ɔɔd eyo.

⁶ Taa naan se j'ɔnten 'toodki bia aan gɔɔ jeegen kuuy ɔorse tood tood se, num j'inɔgi zɛɛɛ ɔɔ k'ɔɔɔb k'j'ɔkki rojege. ⁷ Jee toodn bige se lɛ, lee tood nɔɔr ɔɔ jee kaay koonge kic lɛ, lee taay toon nɔɔr. ⁸ Naajege se k'gaan katarge. Taa naan se, k'ɔɔɔb k'j'ɔkki rojege, kaal maakjegen do Isa ki ɔɔ maak-je kɛn k'j'ɔkki do jeege tu se j'adenki tuusn aan gɔɔ saapo. Naajege k'j'ɔndki dojege do *Raa ki naan ɔo debm ajeki kaaja, ɔɔ naan se tec aan gɔɔ debm ɔnd baay maala ɔo don ki. ⁹ 'Jeelki, Raa danjekiro se taa j'aki kɔŋ kaaja ute doobm Mɛljege Isa al-Masi ɔɔ taa maak-taariŋ 'ɔɔy dojege tu eyo. ¹⁰ Isa al-Masi se ooyga taa naajege, bin ɔo jeegen kɛn utu inɔ zɛɛɛ, ey lɛ jeegen kɛn ooyga kooy se, naajege paac j'inɔgi k'dɔɔkki ute naana. ¹¹ Bin num ɛdki kaay kaama naapge tu ɔɔ 'tɔɔgki maakŋ naapge, aan gɔɔ kɛn naase lee 'tɛdinɔki tɛd se.

Pɔl nan taariŋa ɔɔ tɛdden tɔɔsɛ
(Rm 12.17-21)

¹² Gɛnaamge, k'deekseni, naaje k'je jeegen jaay lee dabar tɛd naaba daanse ki se, aaldɛki maak ki. Taa naade se, Mɛljege ɓo ɔldeno taa asen tɔɔdɔ ɔɔ asen dɛjɛ. ¹³ Taa naabm naade tɛd daanse ki se ɔkɛki ɔɔɔ ɔɔ jedeki. Ingki ute tɔɔɛ ute naapa.

¹⁴ Naaje k'deekseni gɛnaamge, jee kaar-naabge se 'mooyɛki. Ɛdki kaay kaama jeege tun maakɛ ing kaam kalan eyo, ɔɔ jeege kɛn ɔk tɔɔg ey se 'noogɛki ɔɔ ɔɔki maakse 'tɛdn deere ute jeege paac. ¹⁵ Ɔndki kɔndɔ kɛn nam jaay tɛdɪ *kusiɔ se, ɔɔte tɛrlɪɔsiɔna, num daayum 'jeki gɛn tɛdn bɛɛ ute naapa ɔɔ ute jeege paac.

¹⁶ Daayum ingki te maak-raapo. ¹⁷ Daayum 'tɔndki mɛtn Raa. ¹⁸ Ɔɔ maakɔ nakge tun aan dose ki paac se, 'tɔɔmki Raa. Kɛse ɓo nakɔ kɛn Raa maakiɔ jen ro ki ɔɔ aɔki tɛda, naasen kɛn doobm Isa al-Masi ki se.

¹⁹ Naabm *Nirl Salal je tɛda se, ɔɔnten 'gaasiɔki; ²⁰ jeegen jaay taad taargen teeco taar Raa ki se, taar naaden taad se ɔɔte kuum kaaliɔki naaɔ ki. ²¹ Num maakɔ nakge tu paac se, aak ɔkiɔ jiga jaay ɓo, kɛn bɛɛ maak ki se, uunki. ²² Napar kusiɔge paac se ɔɔdki dose ro ki.

²³ Ɔɔ Raa mala kɛn ɛdɛki tɔɔɛ se, asen tɛdn aki tɛdn jee salal mala mala ɔɔ rose, kose ɔɔ nirlse se ɔɔ Raa aɔ bɔɔbm jiga ɔɔ bin se j'kɔɔ ne dɪm aak kus rose ki eyo ɓii kɛn Mɛljege Isa al-Masi ade ɓaa se. ²⁴ Raa danɔsɛno se, naaɔ 'kɔɔ tɛdn nakɔ se, taa naaɔ se debm tuj ɔrmiɔ eyo.

²⁵ Gɛnaamge, naase kic 'tɔndki mɛtn Raa taa naaje.

²⁶ 'Tɛdki tɔɔɛ gɛnaage tun paacɔ doobm al-Masi ki ɔɔ baam 'tɔkki naapa ɔɔɔɔ aan gɔɔ gɛnaa naapge.

²⁷ Maam m'deekseni ute ro Mɛljege, kɛn maktubm se jaay ɔɔɔɔkiga num, 'dooyiɔki naan gɛnaage tu paac. ²⁸ Ɔɔ Mɛljege Isa al-Masi 'tɛdn ute naase ɔɔ asen tɛdn bɛɛɔna.

Maktubm ɣɛn k-dige kɛn Pɔl raanɩj eglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki ɔobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn k-dige kɛn Pɔl raanɩj eglizn Tɛsalonik ki

Maktubm Tɛsalonik ɣɛn k-dige se, taadn mɛtn ko taar kɛn Pɔl taaddenoga taad mɛtin maakɩj maktubɩj kɛn deet deet se. Biige lɛ deel deele ɔɔ ɔɔ kic lɛ ɔɔ ɔɔ ute naaniɩa ɔɔ Isa lɛ aan te ey ɔɔrtɔ. Kɛse ɔɔ nakɩj kɛn ɔl jee al-Masigen Tɛsalonik ki uun nirdɛ ro ki. Tɛsalonik ki se, jee al-Masigen mɛtinge, taad ɔɔ: ɔɔii kɛn al-Masi ano ɔɔaa se, deelga (koɩ 2.2). ɔɔ jee mɛtinge lɛ taad ɔɔ al-Masi utu ade naar ɔɔaa dey se, naade baate tɛdn naaba (koɩ 3.6-12). Maktubm kɛn Pɔl raanɩj ara se, je taadn jee al-Masige tun Tɛsalonik ki ɔɔ j'ɔnte naar tookɩj yɔkɔɔɔ aan ɔɔaa k'l'aanga ɔɔtn kaan ki. Maakɩj kingde kɛn naade ing aak kaak kaam Isa se, aden kɔɩ gaasn ɣɛn tɛdn naabm kɛn naade an king ro ki eyo. Ter Pɔl taadden ɔɔ kusɩj se ziid ɔɔaa ɔɔaa ute naaniɩa ɔɔ debm kɛn Pɔl danɩj debm kusɩj se lɛ, nakgen kusɩj ɔk tɔɔɔ do jeege tu paac se utu 'tɛdn kaam jɩna. Kɛn Isa ade ɔɔaa aan ɔɔaa Mel jeegen do naanɩj ki se, debm kusɩna se naanɩj utu an kutɩj kap. Bin se k'l'ing do metekde ki.

Pɔl ute Silban ɔɔ Timote raanɩj ɔl tɔɔse jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl ɔɔ m'raansɛn maktubm se ute Silban ɔɔ Timote jee *egliz kɛn maakɩj ɣɛɣɛr kɛn Tɛsalonik ki, kɛn 'tɛdkiga ɣɛn Bubjege *Raa ɔɔ ɣɛn Meljege Isa *al-Masi.

² ɔɔn Bubjege Raa ɔɔ Meljege Isa al-Masi asɛn tɛdn bɛɛde ɔɔ asɛn kɛdn lapia.

Pɔl ɛd kaay kaama jee Raage tu

(1Tɛs 1.2-7; Plp 1.3-6,27-30; Mt 13.40-43, 25.31-46)

³ ɔɔnaamge, daayum naaje k'tɔɔm Raa taa naase ɔɔ kɛse nakɩj jiga ɣɛn tɛda, taa kaal maaksɛn do Raa ki se ziidn ɔɔaa ute naaniɩj det det ɔɔ maak-je ɔkki do naapge tu paac se kic ɔɔ, ziidn ɔɔaa ute naaniɩa. ⁴ Taa naanɩj se ɔɔ naaje j'ɔɔs maanse maakɩj *eglizge tun kuuy se kic ɔɔ, naaje maak-je raap aak eyo taa naase utu aayki kaamse ɣɛn kaal maakse do Isa *al-Masi ki ɔɔ ute dubar kɛn jeege lee dabarse se ɔɔ ute nakgen ɔɔn kɛn aan dose ki kic ɔɔ, naase ɔɩ aasiɩki.

⁵ Nakgen se je ajeki taadn kɔɩj bɔɔr kɛn Raa utu kɔɩj do jeege tu se ute ɔɔobiɩa. Bin ɔɔ Raa ɔɩ nakgen se jaay aan dose ki se taa asɛn tɛdn naase jeegen anki kaasa ɣɛn kɛn kɛnd maakɩj gaariɩj ki. Taa naanɩj se ɔɔ naase lee 'dabarki se. ⁶ Deere, Raa se naanɩj debm daan ki ɔɔ naanɩj se utu dabar jee kɛn lee dabarse se. ⁷ ɔɔ naasen maakɩj dubar ki se, Raa utu asɛn kɛdn ɔɔtn tɔɔl maaka ute naaje kalaɩ, ɔɔii kɛn jeege 'kaakɩj Meljege Isa ade bɔɔy maakɩj raa ki ute kɔɔdingɛn tɔɔg se. ⁸ Meljege ade bɔɔy ute poodn ɔk zir zir, taa utu dabar jeegen jeel Raa mal eyo, ɔɔ kɛn baate booy kuun taar Labar Jiga ɣɛn Meljege Isa se. ⁹ Dubar naade se Raa utu aden kutn kode ɣɛn sɔɔrɔkiɩa. Naade se utu 'tɛdn dɔkɔ ute Meljege ɔɔ kɔɩ kaakɩj tɔɔgingɩ kɛn wɔɔr ɔɔta kelɛj kelɛj se eyo, ¹⁰ ɔɔii kɛn Meljege ade ɔɔaa se. Bii kɛn se ɔɔ, jeegen paacɩj kɛn aal maakde do naanɩj ki an kaak se an tɔɔmɔ ɔɔ jeegen jaay tɛdga jee naange se, naade an *nooko. ɔɔ naase kic lɛ ute saadn naaje se, 'took aalkiga maakse don ki.

¹¹ Taa naanɩj se ɔɔ, daayum naaje k'tɔnd mɛtn Raa taa naase, taa Raa asɛn tɛdn anki kaasa ro nakge tun naanɩj danɩsɛno ro ki. ɔɔ ɔɩ tɔɔgɩ Raa se asɛn noogo aki tɛdn nakgen jiga aan ɔɔaa kɛn maakse jea ɔɔ kaal maakse se asɛn kɔl naase aki tɛdn naaba jiga. ¹² Bin ɔɔ jeege nookɩj ro Meljege Isa al-Masi taa naase, ɔɔ naase kic j'ase tɔɔmɔ taa naana ɔɔ kɛse bɛɛ ɣɛn Raajege ɔɔ ɣɛn Meljege Isa al-Masi.

2

Nakɩj 'kaan jaay ɔɔ Isa ade ɔɔaa

1 Genaaenge, Meljege Isa *al-Masi utu ade baa ɔ naajege j'utu j'aki tusn cɛɛn ki. Taa naan se naaje k'taadsen j'ɔɔ: 2 nirlse ɔnten naar teece ɔ ɔnten 'beerki do taar ken jeege taad ɔ *ɔiin Meljege ade baa se aanga. Taar se ken nam taad taar teeco taar *Raa ki ɔ baa ɔ taadseni, ɔ ken nam kuuy ɔ taadsen ute taariɲa ey ɛ ken nam ɔ taadsen ɔ naaje ɔ k'raanɲina, ɔnten 'tookki do ki.

3 Ute doobm taar gay kic ɔ, ɔnten kɔnki nam asen dɛrlɛ. Bɛɛki se, kɔr jee dɛna 'kɔɔdn kund Raa se, Debm Kusiɲ deelga te gɔtiɲ* ken Raa an kutiɲ maakɲ pood ki se, j'utu j'an kaakɲ tal. 4 Debm Kusiɲ ese se 'gaasn jeege gen keem Raa ey ɛ gen kɛrgɲ naan nakge tun kuuy. Bini, naan baa kɛnd kisin king maakɲ Bee Raa† ki ɔ taadn jeege tu deek ɔ: maam se ɔ m'Raa.

5 'Saapki tu kaad ken j'ingkiro tel se do nakge tun se maam m'taadsenoga ey la? 6 Bɔrse Debm Kusiɲ ken deel te gɔtiɲ ese se nakɲ gaasiɲ doobo se naase kic 'jeeliɲki; num ken kaadn Raa ɔndiɲ se aasga jaay, naan utu ade teecɲ tal. 7 Tɔɔgɲ ken k'jeel mɛtiɲ eyo gen Debm Kusiɲ deelga te gɔtiɲ se bɔrse naan tɛd tɛdn naabiɲa naɔ bini debm gaasiɲ doobo se 'tɛdn gɔtɔ jaay ɔ j'utu j'an kaakɲ naan ade 'teecɲ tal. 8 Gɔtn se Debm Kusiɲ deelga te gɔtiɲ ese se j'utu j'an kaakiɲ teecɲ tal, ɔ ken Meljege Isa jaay ade baa se, ute kuul 'teecɲ taariɲ ki se sum ɔ an tɔɔliɲ mak ɔ ute tɔɔgiɲ se naan utu an kutn kap. 9 Ken Debm Kusiɲ deelga te gɔtiɲ ese ade baa ute tɔɔgɲ *Bubm sitange se, naan 'tɛdn napar nakɲ-kɔɔɔge ute nakgen magal magal deel do se, taa an dɛrl jeege. 10 Naan 'tɛdn napar nakgen jig ey se kaam dɛna taa an dɛrl jeege ken baa baa gɔtn kut ki. Jee se 'kut se taa naade je tookɲ do taar ken mɛt ki eyo. Ey num ken naade jaay booy uunoga kuun num, daan Raa adeno kaaja. 11 Taa naan se ɔ, Raa ɔlden saapm gen bi dode, ken ɔlde naade aal maakde do nakɲ ken mɛt ki ey se. 12 Taa naan se ɔ jeege jaay baate tookɲ do taar ken mɛt ki ɔ maakde-raapo gen tɛd *kusiɲa sum se, bɔɔɔ utu kooɔn dode ki.

Naase se jee Raa bɛɛr tɔɔdsenoga tɔɔɔ
(1Pr 1.2-9)

13 Genaaenge, naasen ken Meljege jese, daayum naaje k'tɔɔm Raa taa naase. Taa kaad ken Raa utu aal kaal duni se ɔ naan bɛɛr tɔɔdsenoga tɔɔɔ taa asen kaaja ute tɔɔgɲ *Nirl Salal. Naan tɛdsen naase 'tɛdkiga jee naange ɔ aajse se taa naase 'tookkiga took do taar ken mɛt ki. 14 Raa danɛno se taa asen kaaja ute Labar Jigan gen *al-Masi ken naaje k'taadseno se, taa naase aki kɛnd maakɲ *nookɲ gen Meljege Isa al-Masi ki.

15 Taa naan se, genaaenge, 'daarki tɔɔgɔ ɔ nakgen paacɲ naaje k'taadseno ute taarje, ey ɛ k'raanɛno maakɲ maktub ki gen tɛda se, ingki do ki.

16 ɔn Meljege Isa al-Masi naan mala ɔ Bubjege Raa ken jejeki, ɔ ute bɛɛn se, ɛɟjeki kaay kaam gen daayum ute nakɲ j'an ki kɔnd dojege do Raa ki gen kɔn kaaja, 17 asen sel maakse ɔ asen kɛdn tɔɔgɔ gen tɛdn nakgen bɛɛ, ɔ bɛɛ ese se maakɲ nakge tun naase 'tɛdki ey ɛ do taarge tun paacɲ ken naase 'lee taadki kici.

3

'Tɔndki mɛtn *Raa taa naaje
(Rm 15.30-32)

1 Genaaengen doobm *al-Masi ki, bɔrse do taar tɔɔliɲ ki se, naaje k'je j'asen taada: daayum 'tɔndki mɛtn Raa taa naaje, taa taar Meljege se naar wɔɔkɲ baa gɔtɔ baa se paac ɔ jeege an kaal maak ki aan gɔɔ ken naase aaliɲki maak ki se kici. 2 'Tɔndki mɛtn Raa taa naaje kici, taa Raa ajen bɔɔbm ro jeege tun tɔɔj eyo ɔ ken jig ey se, taa jeege paac ɛ took aal maakde do taar ken naaje k'taad se eyo.

3 Num Meljege se, naan debm tujɲ ɔrmiɲ ey se, naan asen kɛdn tɔɔgɔ ɔ asen bɔɔbm ro *Bubm sitange tu. 4 Taa naase se, Meljege taadjenga maakje ki ɔ naaje k'jeeliɲ maakje

* 2:3 Debm Kusiɲ ese se naan debm wɔɔy Raa. † 2:4 Bee Raa ese se je taadn ute Bee Raa magal ken maakɲ gɛger ken Jeruzalem ki.

ki, nakɩ naaje k'taadseno se, 'tɛd ɓaansɩŋki ute naanɩna. ⁵ Ɔŋ Mɛljege asen tɛdn maakse ki ɔ naase aki 'jeele Raa se naanɩ jejeke ɔ nakgen aan dose ki se naase anki sɛrke aan gɔɔ ɣɛn al-Masi sɛrkiŋo se.

'Tɛdki naaba aan gɔɔ ɣɛn Pɔl se

⁶ Ɔɔ ɓɔrse ɣɛnaamge, naaje k'taadseni ute ro Mɛljege Isa *al-Masi se j'ɔɔ: ɣɛnaagen doobm al-Masi ki kɛn jee kaar-naabge ute naade kɛn baate king do taar naaje kɛn k'dooydeno ro ki ey se, naase iikki naatn cɛɛde ki dɔkɔ. ⁷ Taa naase kic 'jeelki, kaad kɛn naaje k'tingkiro tɛl se, naaje k'tɛdo te jee kaar-naabge eyo. Bin num, naase kic 'tɛdki naaba aan gɔɔ naaje. ⁸ Naaje j'ɔso te kɔsn nam cɛr eyo, num nɔɔɔ katara naaje k'dabar k'tɛdo naaba j'ɔɔr k'nano tak tak taa k'je k'kɔɔpm kaam jise eyo. ⁹ Ey num naaje se j'ɔk doobo kɛn k'je se naase ajeki kɛdn kɔsɔ. Num kɛn naaje k'tɛdn naaba se k'je taa naase kic aki tɛdn naaba bini. ¹⁰ Kɛn naaje j'ingɔ gɔtse ki se, naaje k'taadsenoga taar se j'ɔɔ: Debm jaay je tɛdn naab ey se, n'ɔntɛ kɔs kici.

¹¹ Kɛn naaje jaay k'taad bin se, taa naaje k'booyga booyo jee mɛtinge maakse ki se, jee kaar-naabge je tɛdn dim eyo, ɔ je ɓo lee tɔl dodege maakɩ taar jeege tun ɔlden naade eyo.

¹² Jeegen bin se, naaje k'taadden ɔ k'dɛjden ute ro Mɛljege Isa al-Masi j'ɔɔ: k'tɛdn naaba, jaay ɓo k'kɔŋ dim j'an kul rode.

¹³ Num naase ɣɛnaamge, 'tɛdki bɛɛ 'ɓaaki ute naanse, ɔntɛn 'kɔɔrki. ¹⁴ Kɛn nam jaay baate tookɩ do taar kɛn naaje k'raanɣsesɩŋ maakɩ maktub ki ara se, ɔɔɔŋki ɣɛn doŋa, ɔntɛn tumki kalaŋ taa bin se, sɔkɔŋo an tɔɔɔ. ¹⁵ Gaŋ ɔntɛn 'kaakiŋki aan gɔɔ debm taamooyse, num 'dɛjɩŋki aan gɔɔ ɣɛnaase.

Pɔl nanɩ taarɩna ɔ ɔɔɔ ɓooro jee Raage tu

¹⁶ Ɔŋ Mɛljegen debm tɔɔse, naanɩ mala ute doobm gay kic ɓo asen kɛdn tɔɔsɩna ɣɛn daayum. Ɔɔ ɔŋ Mɛljege se 'king ute naase paac.

¹⁷ Taar tɛdn tɔɔsn ara se, maam Pɔl ɓo m'raanɣsesɩŋ te jim mala. Kɛn maam m'raanga maktub tak ɓo, m'ɔnd jim ro ki bini. ¹⁸ Ɔŋ bɛɛ ɣɛn Mɛljege Isa *al-Masi se tɛdn ute naase paac.

Maktubm deet deet ken Pəl raanin Timote ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deet ken Pəl raanin Timote ki

Timote se bubin kəɗ Grək ɔ kon mɛnd Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki. Ron se, k'j'ɔnin kaam dena maakn kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage tu ɔ maakn maktubge tun Pəl raan eglizge tu se kici. Timote se, naan tɛdoga naaba ɔ leedoga merte dena ute Pəl kici. Pəl ɛdinoga naabgen ɔnɔ ɔnɔ se kaam jina, ɔ ken tap tap se ken maakn gegɛr ken Tesalonik ki ute ken Korint ki. Timote se, Pəl raan ɔlinga maktubge dio. Kaad ken naan raan ɔliɔ maktubgen di ese se eglizge se k'tɔnddenga tɔndo. Ken ɔp se je eglizge se j'aden kɔnd doob ki ɔ j'aden noogɔ kaal maakde se 'tɛdn kaal maakn mɛc. Maakn maktubin ken deet deet se, Pəl dej jee al-Masige k'king ute tɔɔse ute naapa bin jaay ɔ taarde 'baa ute jee den se. Pəl dej jee naan jee Raage tu aan gɔɔ: jee ken tɛdn naaba maakn jee Raage tu ken noog jee daayge ute jee kɔnɔge ɔ jeegen lee tɔɔdde ɔ dooyde. ɔ naan dej Timote ɔ n'tɛdn debm tɛdn naabm jiga gen Isa al-Masi, taadin doobm naan n'kaakn do jee Raage tu, n'aden dooyo ɔ n'aden taadn nakn naade tɛd kici.

*Pəl raan ɔl tɔɔse Timote ki
(Tit 1.1-4)*

¹ Maktubm se maam Pəl ɔ m'raanina, maam ken Isa *al-Masi ken j'ɔndki dojege don ki ute *Raa Mɛl Kaajjege se ɔ tɛdum m'tɛdga *debm kaan naabm Isa al-Masi se. ² Maktubm se maam m'raanin naai Timote ki. Naai se aan gɔɔ goonum mala taa naai aalga maaki do Isa al-Masi ki kici. ɔn Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi ai tɛdn bɛɛde ai kɛɛjn doi ki ɔ ai kɛdn lapia.

*ɔnd kɔnd ute jeegen dooy jeege ute do taarge tun met ki eyo
(1Tim 6.3-5; Gal 3.10-12,19-24; 2Tim 2.10-18; NJKN 26.9-20)*

³ Maam m'je naai se 'kɔɔpm king ɛpez ki aan gɔɔ kaad ken maam m'baa ɔaa Masedoan ki jaay m'taadio m'ɔ ɔp inɔ gɔtn ese se. Taa naai 'gaasn jee mɛtingen lee dooy jeege do taarge tun met ki ey se. ⁴ 'Taadden kici j'ɔnte king dɔɔkn taara gen taadn k'tusugen bubdege lee taadden se ɔ j'ɔnte tuun mɛtjil bubdegen nan ey se. Kese ɔaano ute naajn taara maakde ki cɛɛ, ɔ ɔn noogjeki eyo gen tɛdn nakn ken Raa uuno doa jaay naajege k'j'aalki maakjege do ki se.

⁵ Naaje k'taadden bin se k'je taa naade 'je jeege. ɔ jeegen naade ade je se, ade je ute maakn kalan ken ɔk *kusiɔ eyo, ute maak-saapm jiga ɔ kaal maakden ken aal do Raa ki se tɛdn deer deer. ⁶ Taa jee mɛtinge se ɔnga gen tɛdn nakgen ese se ɔ nakgen k'dooydeno se kic ɔ, naade rɛsɔga naatn, ɔpden gen king taadn taargen rɛn rɛn sum. ⁷ Naade je tɛdn jee magalgen jee jeel taadn tɔɔkn metn Ko Taar Raa jeege tu, *Kɔ Taar Raa se deere naade taadin ute maakde paac, nabo taar naade taad jeege tu ɔ dooyde se, naade jeel mɛtin eyo.

⁸ K'jeelki Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se naan jiga, ken naajege jaay ɔ k'tɛdki aan gɔɔ ken naan lee taadjeki se. ⁹ K'jeel j'ɔkki mɛtin jiga jaayo taa jeegen tɛdn nakn ute doobin ɔ Raa taado Ko Taarin eyo, num gan naan taad Ko Taarin jeege tun lee tuj doobina, jee ken tookin taarin eyo, ɔ jee ken beerin eyo, jee kusinge, jee tɛd nakgen ken naan je eyo, jee aalin maak ki eyo, jee tɔɔl bubdege ute kɛndege ɔ jee ken tɔɔl jeege. ¹⁰ ɔ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se kic taad jeege tun tɛdn nakn ɔkɔnɔge ɔ gaabgen ɛs naapge, jeegen dug jeege bulu, jee taar-kɔɔbge, jee ken uun taar met ki eyo sum ɔ tɔl do jeege tu. Raa taado doobin se gen nakgen jig eyo paacn ken jeege lee tɛd jaay tujin taarin jiga ken k'lee dooy jeege se. ¹¹ Taar ken maam m'taad se kɛse ɔ Labar Jiga ken gen Isa *al-Masi ken

taad *nookη Raa. Kεse naan Raa ken bεeki num jeege an tōom se 6o εdumo Labar Jiga se kaam jima.

Pəl tōom Raa taa bεe ken Raa tēdīn

¹² Maam tōom Mεljege Isa *al-Masi ken εdum tōogō gen tēdn naabiṇa. Maam tōomin se taa naan aakum maam se debm m'aasiṇ gen tēdn naabiṇ jaay naan εdumsiṇ kaam jima. ¹³ Ey num, do dōkiṇ se, maam m'taado taargen jig eyo roṇ ki m'dabaro jeenge ɔɔ m'naajiṇo kici. Gaṇ Isa al-Masi se εεjunga dom ki, taa nakgen maam m'tēdiṇo se m'jeel te mētiṇ eyo taa kaad ken se maam m'aal te maakum doṇ ki ey 6ortɔ. ¹⁴ Mεljege se tēdumga bεe den aak eyo, taa naan se 6o maam m'aal maakum doṇ ki ɔɔ m'jēna taa naaje ute Isa al-Masi se k'tēdga kalaṇ.

¹⁵ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken met ki, ɔɔ bεeki se jeege paac 'tookη taar se ute maakde paac: Isa al-Masi 6aado do naan ki se taa kaajṇ jee *kusiṇge. Ɔɔ maakη jee kusiṇge tu paac se maam 6o debm kusiṇ ken cirde paac. ¹⁶ Gaṇ Raa se εεjumoga dom ki, ey num maam 6o debm kusiṇ ken cir jeege paac se. Bin se naan je taadn jeege tu ute doobm maam se ɔɔ Isa al-Masi se naan debm maakiṇ deer bεe eyo. Naan tēd bin se taa 'taadn jeege tun utu kaal maakde doṇ ki jaay kōṇ *kaajṇ gen daayum se.

¹⁷ Ɔṇ jeege paac *nookη Raa
 ɔɔ an tōom gen daayum,
 taa Raa se naan Gaarge gen daayum.
 Raa se naan tiṇg daayum zεεrε,
 ken nam ɔṇ aakiṇ eyo,
 naan 6o Raa kalaṇ lak,
 daayum 'tōomiṇki.
 *Amin.

Pəl deṇ Timote ɔɔ ṇ'aay kaamiṇa

¹⁸ Timote, goonuma, kεse 6o taargen maam m'ōṇisiṇ kaam jii ɔɔ aan gōɔ taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado deete roi ki se, 'saap do taarge tun naade taado roi ki se, taa naai 'dō 'tēdn naabm jiga. ¹⁹ Bin se naai aal maaki do Raa ki ɔɔ iṇg te maak-saapm jiga. Maak-saapm jigan se 6o jee mētiṇge rεsṇga naatn, ɔɔ taa naan se 6o kaal maakη naade aalo do Raa ki se naade rεsṇga naatn. ²⁰ Maakη jeege tun ese se 6o Imεnε ute Alekzander. Ɔɔ naade se maam m'ōṇdega kaam ji *Bubm sitange, maam m'tēdiṇ naan se taa nakη se aden deṇe ɔɔ bin se, naade kōṇ naajṇ ro Raa ey sum.

2

K'dej jeege gen keem *Raa

(1Pr 3.1-6; Tit 2.3-5)

¹ Nakη ken maam m'je deet deet se, m'je k'tōnd mētn Raa k'j'eemiṇa, k'seliṇ mētiṇa ɔɔ k'tōomiṇa taa jeege paac. ² Ɔɔ 'tōndki mētn Raa taa gaariṇge ute tōogge, bin se taa naajege j'aki kōṇ lapiṇ ɔɔ j'aki kiṇg ute maraadjege ɔɔ j'aki kōṇ taariṇ ɔṇɔ ɔɔ j'aki lee aak bεe naan jeege tu. ³ Kεse nakη aak jiga ken tōol Raa ki, naan 6o ken Mεl Kaajege. ⁴ Nakη ken tōliṇ se, taa naan je jeege paac kōṇ kaaja ɔɔ kōṇ jeel-taar ken met ki. ⁵ Taa Raa se naan kalaṇ sum,
 ɔɔ debm daan Raa ute jeege se,
 naan kic 6o kalaṇ sum,
 naan 6o debkilim k'daniṇ Isa *al-Masi se.

⁶ Naan 6aado ɔṇ roṇ ooy taa dugη do jikilinge paac.

Naan tēdn naan se je taadn ɔɔ kaadn se 6o ken Raa ɔndiṇ ɔɔ je an kaajṇ jeege. ⁷ Taa naan se 6o Raa ɔndum 6orse m'tēdga debm wōkη taariṇ jeege tu ɔɔ *debm kaan naabm

Isa al-Masi. Naan ɔndum se taa m'dooy jeege ken Yaudge ey kici ute taar Raa met ki se, taa naade kaal maakde don ki. Taar maam m'taad se taar-kɔɔb eyo, num taar ken met ki.

⁸ Ter maam m'je se, ken gɔtn gay gay kic ɔo ken gaabge jaay ɔaa keem Raa se, j'uun jidege raan ɔɔ k'tɔnd meta ute maakɲ kalan ken ɔk *kusiɲ eyo. J'ɔnte tɛdn maak-taara ɔɔ j'ɔnte tɛdn dekin ute naapa.

⁹ ɔo m'je mɛndge se kic j'ɔnte tuusn kalgen gen koono ken 'kɔl jeege aden kaakɲ naade sum se, num gan k'tɛd rodege miskinge. ɔo j'ɔnte kɔgɲ dodege gen koono. J'ɔnte tɔl kɔɔk bi gen daab, ɔo j'ɔnte tɔl meedgen ute rode ɔo j'ɔnte tuus kalgen ute rode. ¹⁰ Num nakɲ jaay ade tɛdn aak bɛɛ se, tamar ro eyo, num gan k'tɛd nakgen jiga jiga. Kɛse ɔo mɛndgen ɔk taar Raa ɔɔn se nakɲ ken dɔɔdden naade ki. ¹¹ Ken mɛndge jaay ɔaaga dooy gɔtn ken jee Raage tusn gen keem Raa se, j'ing kaam kalan, k'booy taar debm ken ing dooyde se. ¹² Maam m'und te kulu mɛndge tu gen dooy gaabge eyo ɔo m'je mɛndge ɔo 'king do gaabge tu eyo, num mɛndge se k'j'ing kaam kalan ɔo j'ɔnte kul taara. ¹³ Taa do kupm met ken deet se Raa ɔɔo Adum ɔo deete, jaay ɔo ɔɔo Awa. ¹⁴ Adum ɔo ɔn ron k'derliɲo deet eyo, gan mɛnda ɔo ɔn ron k'derliɲo deete ɔo naan baate tooko taar Raa ɔo ɔlin maakɲ kusiɲ ki. ¹⁵ Naɔo mɛnda kic utu kɔɲ kaaja se, taa metjil gooniɲ naan utu kooj se, naɔo naan n'aal maakin do Raa ki, je jeege, tɛdn ron mɛnd salal naan Raa ki ɔo tɛdn ron miskini jaayo*.

3

Naan jee Raage

(Tit 1.5-9; 1Pr 5.1-4; NJKN 6.1-6)

¹ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken met ki, debm je tɛdn naan jee Raage se, naabm naan je tɛda se naabm jiga aak eyo. ² Naɔo debm je tɛdn naana se, 'tɛdn debm ken ɔk taar dim ron ki gɔtɔ, ɔk mɛnda kalan sum*, debm bɔɔb ɔk ronɔ, debm saap tɛd naka ute doobiɲa, tɛd nakɲ jeege tɔomiɲa, debm kɔkɲ mɛrtge, ɔo debm jeel dooy jeege. ³ Tɛdn debm aay tɔtɔ deel te gɔtiɲ eyo, debm je kɔnd naapa ute jeege eyo, gan 'tɛdn debm maakin deere ɔo debm je taar eyo, debm maakin tama eyo. ⁴ Bɛɛki se, 'tɛdn debm jeel king ute mɛndiɲa ɔo ute geniɲge ɔo geniɲge kic sookiɲ ɔo taariɲ naan taadden paac se, naade uunu. ⁵ Taa debm jaay jeel king ute mɛndiɲ te geniɲge ey se, naan 'tɔɔdn *eglizn gen *Raa se ɔo dɔo?

⁶ Ken naase jaay 'je aki kɔnd nam naan jee Raage num, ɔnte 'kɔndki debm utu aal kaal maakin do Isa *al-Masi ki. Ey num, naan 'magal ronɔ ɔo Raa utu an kɔɲ bɔɔrɔ don ki aan gɔɔ ken naan ɔjo do *Bubm sitange tu se. ⁷ Debm king naan jee Raage se, bɛɛki se, jee ken doobm Raa ki ey kic ɔo an kaal maak ki. Ken bin ey num, naan kend maakɲ ɔkɔɲ ki ɔo naan kend maakɲ sɛɛ Bubm sitange tu†.

Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu

⁸ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, bɛɛki se, naade se kic 'tɛdn jee jeege aalde maak ki, jee taad taardege di di eyo, jee aay tɔtɔ den eyo ɔo jee je gursn jeege cɛr eyo. ⁹ Naade k'kaal maakde do taar ken do dɔkiɲ k'jeel metiɲ ey jaay ɔorse k'jeelga metiɲ se ute maak-saapm jiga. ¹⁰ Ken naase jaay 'je aki tɔnd jee 'tɛdn naaba daan jee Raage tu se, aak ɔkki naabdege jaayo ɔo ken ɔnki te taar dim rode ki ey jaay ɔo, 'tɔnddeki 'tɛdn naaba daan jee Raage tu. ¹¹ Mɛndgen 'tɛdn naaba daan jee Raage tu kic se 'tɛdn mɛndgen jeege aalde maak ki, j'ɔnte tɛdn mɛnd kɔɔdn jeege, k'bɔɔb j'ɔk rode, ɔo do nakge tu paac se j'ɔnten tujɲ ɔrmdɛ.

¹² Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, 'tɛdn gaabgen mɛndge kalan kalan sum, ɔo jeel dejn geniɲge ɔo jeel king ute jee maakɲ beedege tu. ¹³ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu

* **2:15** Aak Jen 3.15. * **3:2** Gɔtn iin tap ɔo jeel mɛnd se sum. † **3:7** Ken bin se Bubm sitange kɔɲ doobm an tuj saadiɲa.

se jaay tɛd naabgen jiga se, kɔl jeege paac aden kaal maak ki. Ɔɔ ken baagga dooy jeege do taar Isa *al-Masi ken naaje k'j'aalki maakjege do ki se kic ɔo, 'taadn beer eyo.

Taar k'jeel metin ey se ɔorse Raa taadjekiga metina

¹⁴Maam m'raani maktubm se taa ɔɔppga baata m'saap m'utu m'ai ɔaa kɔnɔ, ¹⁵naɔo ken m'aan te yɔkɔd ey kic ɔo, maktubm se ai taada metn taar king jee Raage ute naapa. Jee se ɔo *eglizn gen Raa zεεε. Naade se ɔo jee ɔk taar met ki se tɔɔgɔ aan gɔɔ duliyy ken gak bee tɔɔg se. ¹⁶*Taar met ken k'jeelki metin eyo, jaay Raa taadjeki metin se ken taadjeki king doobm Raa ki ɔɔ j'aalki maakjege do ki. Taar se magal den dena nam an kɔn naaj eyo.

Taar ese ɔo ken taad ɔɔ:

*Al-Masi ɔaadɔ tɛd ron tɛd debkilimi se,

*Nirl Raa taad jeege tu ɔɔ naan se ɔo debm ken tɛd nakn ute doobiɔa.

*Kɔdn Raage kic aakiɔga ute kaamde.

Jeege taaddega taarin jeege tun Yaudge eyo.

Jeegeen do naan ken gɔtn ɔaa se paac aalga maakde don ki,

ɔɔ Raa uun ɔaansiɔn maakn raa ki ɔɔ *nookiɔga.

4

Jee dooy jeege do taarge tun met ki eyo

(1Jn 4.1-3; Kɔl 2.16-23; 2Tim 2.4-6)

¹Gan *Nirl Raa taad jeege tu tal ɔɔ kaad ken jaay dunia ɔɔppga gɔɔrɔ an nan se, jee metinge se utu kɔn gen kal maakde do taar ken naaje k'j'aalki maakjege do ki se. Ɔɔ kuun taar sitangen lee dɛrl jeege ɔɔ tookn taar ken jig eyo ken sitange ɔl jeege jaay lee dooy jeege se ɔo ɔɔnɔ. ²Naade se utu kɔn rode jeege tun tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar met ki ken jee taar-kɔɔbge se ɔɔ jee se ɔo ken maak-saapde tec aan gɔɔ k'tɔɔciɔga tɔɔc ute poodo, naade se ɔo ken utu aden kaan dala. ³Naade dooy jeege ɔɔ j'ɔnte tɔkn naapa, tɛr naade taad jeege tu ɔɔ nakn kɔsgen metinge se kic ɔo j'ɔnte kɔsɔ. Ey num, nakgen se *Raa aaldeno se taa jeegeen aalga maakde do Isa *al-Masi ki ɔɔ jeel-taar Raa met ki se 'kɔsɔ, ɔɔ 'tɔɔm Raa taa nakn kɔsgen ese se. ⁴Taa nakgen Raa aalo paac se, jiga. Nakn jaay j'an kɔɔdn kund naatn tap ɔo gɔtɔ. Ken j'ɔniɔga num, k'tɔɔm Raa. ⁵Ken tɛdin nakge jaay tɛd *salal se taar Raa, ute tɔnd metn Raa ken k'lee k'tɔndki metin se.

Debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ken bee

⁶Nakgen se 'dooy genaagen doobm al-Masi ki, bin se naai 'tɛdn debm tɛdn naabm Isa al-Masi ken mɛc. Taar Raa ken j'aalki maakjege do ki ute taargen jigan k'dooyio se 'taadn jeege tu ɔɔ naai se utu ing do ki jiga. ⁷Ɔnte booy metn taar k'tusugen jig eyo ute taar ken mendgen magalge lee taad ren ren se. Num gan aay kaami taar Raa se ɔkiɔn ɔɔnɔ. ⁸Debm lee tɔɔj ron se ron wɔrgɔ ɔɔ keɛse tɛdin jiga naɔo ɔkɔ sum. Num gan debm ken ɔk taar Raa ɔn se, taar se noogiɔn den cir nakgen ɔaa se paac. Taa naan jeele taar se an kɛdn kaaja ɔorse ɔɔ daayum daayum.

⁹Taar se taar met ki, bee ki se, taar se jeege paac an tookn kɔkn ute maakde paac. ¹⁰Ken naaje jaay k'dabar roje ɔɔ k'j'aay kaamje k'tɛd naaba se, taa naaje j'ɔndga kɔnd doje do Raa ken ing daayum zεεε. Naan ɔo Mɛl Kaajn jeege paac, naan aaj tap se jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki. ¹¹Taargen se ɔo 'taadin jeege tu ɔɔ 'dooyde.

¹²Ɔnte kɔn jeege ai kaal maak ki eyo taa naai 'goon ɔkɔ se. Gan naai ɔo 'taad doobo jee Raage tu ute taar taari ki ute kingi ute maak-je ken naai 'jende, ute kaal maakn ken naai aal do Raa ki, ɔɔ ute lei ken aak bee naan Raa ki. ¹³Kɔr maam m'ai kɔn se taar Raa se daayum aay kaami 'lee 'dooyin naan jeege tu 'dejn jeege ɔɔ 'lee dooyde ute taar se. ¹⁴Tɔɔgɔn ken Raa ɛdio ɔɔ an tɛdn naabin se, ɔnte kaakin aan gɔɔ nakn cεε. Raa ɛdinɔn se kaad ken Raa ɔlo jeege taadɔ roi ki ɔɔ naan ken se ɔo, jee naan jee *eglizge tɔndio jide doi

ki. ¹⁵ Nakgen se 60 ken naai aden kəkɲ ɔɔɔ, 'tɛdɛn ute maaki paac, bin se jeege paac ai kaaki naai, naan Raa ki se, 'tɛd bɛɛ ɓaa ɓaa ute naani naan jeege tu.

¹⁶ Ɔnd kənd do roi ki, ɔɔ ɔnd kənd ute taar ken naai 'lee dooy jeege se. Daayum aay kaami 'tɛd naan se. Ken naai jaay 'tɛd naan se num, bin se naai 'kɔɲ kaajɲ roi ɔɔ 'kɔɲ kaajɲ jeegeen lee booy taari se kici.

5

Kese taar gɛn dɛjɲ jee Raage

(1Kɔr 9.7-14; Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

¹ Debm gaab-gɔɔɔ se ken an mooy num ɔɔte kaaciɲ kaama, num gan taadɲ aan gɔɔ bubu mala. Ɔ gaangen gaabge se kic ɔkɛn jiga aan gɔɔ gɛnaaige mala. ² Mɛndgen magalge se ɔkɛn jiga aan gɔɔ kɛɲige mala. Ɔ gaangen mɛndge se ɔkɛn jiga aan gɔɔ gɛnaaigen mala kici, naɓo ute maakɲ kalan ken ɔk *kusiɲ eyo.

Kese taar gɛn dɛjɲ jee Raage taa mɛnd-daayge

³ Mɛnd-daaygen ɔk nam aden noogɲ gɔtɔ se ɔkɛn ɔɔɔ. ⁴ Ken mɛnd-daay gam jaay ɔk gaange lɔ ɔk ɓugge se, gaange se k'dooy rode gɛn kaakɲ do jeege tun maakɲ ɓeedege tu do bubdege tu ute kɛɲdege tu, ute naan se jaay ɓo, taadɲ ɔɔ naade ɔk taar *Raa se ɔɔɔ. Kese ɓo nakɲ ken tɔɔl Raa ki.

⁵ Mɛnd-daay ing kaliɲ ki ken ɔk nam an noogɲ gɔtɔ se, naan se ɔnd don do Raa ki. Daayum naan eem Raa nɔɔɔ katara ɔɔ seliɲ mɛtiɲa taa an noogo. ⁶ Num gan mɛnd-daay ken utu ing saap saap do nakge tun maakiɲ je sum se, naan num utu ing zɛɛɛɛ, naɓo doobm Raa ki se aan gɔɔ debm ooyga kooyo. ⁷ Kese ɓo taargen naai an 'dooy jeege taa mɛnd-daayge se j'kɔɲ ne dɪm aak kus gɛn taadɲ rode ki eyo. ⁸ Debm jaay aak do taasinge tu eyo ɔɔ aak do jeege tun maakɲ ɓeeɲ ki ey se, debm bin se rɛsɲga ute doobm Isa *al-Masi. Ɔ naan se tɛdga nakɲ *kusiɲ cir debm ken aal te maakiɲ do Isa al-Masi ki ey ɓɔrtɔ.

⁹ Mɛnd-daay j'an raan maakɲ mɛnd-daayge tun jee Raage aden noog se, debm ɔk ɓaara si-mɛɛɛ jaayo ɔɔ iɲ ɓo gaabiɲ kalan sum. ¹⁰ Bɛɛki se, jeege paac an jeele naan se, mɛnd tɛdɲ nakgen jiga, mɛnd ul gɛniɲge jiga, mɛnd ɔk mɛrtge, tug jɛ jee Raage*, noog jee daayge ɔɔ daayum naan je doobm tɛdɲ bɛɛ.

¹¹ Gan mɛnd-daaygen utu sɛɛm se, ɔɔte raan rode ute mɛnd-daaygen jee Raage ade noog se, taa naade se jaay rode baagga je gaabge se, naabm Isa al-Masi se ɓɔɲa aden tɔɔl eyo ɔɔ je doobm 'tɔkɲ gaabge. ¹² Bin se naade utu kɛnd maakɲ kusiɲ ki taa dɔɔkɲ maakɛn deet deet gɛn tɛdɲ naabm Isa al-Masi se lɛ, naade rɛsɲga naatn. ¹³ Ken m'ɔɔ j'ɔɔte raanɛn se taa ken k'raanɛnga num, naade tɛdɲ mɛnd kaar-naabge ɔɔ lee kuun do ɓee jeege. Num gɛn kaar-naabdege sum eyo, gan naade tɛdɲ mɛnd kɔɔdɲ jeege, tɔɔl taardege maakɲ taar jeege tu ɔɔ taargen gɛn taad ey kic ɓo, naade an taada.

¹⁴ Taa naan se ɓo m'je mɛnd-daaygen sɛɛm se, k'tɔk gaabge ɔɔ k'l'ooj gaange, k'l'ɔk ɓeedege tɔɔgɔ. Bin se jee taamooyjege se 'kɔɲ taar dɪm kusiɲ rojege tu eyo. ¹⁵ Ken ɔlum taad bin se, taa kɛngen mɛtinge se rɛs ɔɲga doobm Raa se naatn. Naade uunga doobm *Bubm sitange.

¹⁶ Mɛnd aalga maakiɲ do Isa al-Masi ki jaay ɔk mɛnd-daay gam maakɲ taasinge tu num, n'aakiɲ don ki. Ɔɔte kɔɲ *egliz ɓo an kaakɲ don ki, bin se egliz se 'kaakɲ do mɛnd-daayge tun ken ɔk nam aden noogɲ gɔtɔ.

Kese taar gɛn dɛjɲ jee naan jee egliz ki

¹⁷ Jee naan jee *eglizge tu ken jaay tɛd naabde aak jiga maakɲ egliz ki se, jee se j'aaldɛn maak ki ɔɔ j'ɔkɛn ɔɔɔ. Tap ki num jee ken lee taad taar Raa jeege tu ɔɔ dooy jeege ute

* **5:10** Tug jɛ jee Raage se je deekɲ ɔɔ: debm dɔɔd ɔk mɛrtge jiga. Kese ɓo nakɲ ken Yaudge lee tɛfa ken mɛrtge aanga gɔtɛ ki.

taar Raa se naade se bo j'okden on cir paac paac. ¹⁸ Taa Kitap deek oo: *Maran tiiko nakn tond gemε se, j'onte kalin dim taarin ki ken an gaasn kos.*† Oo ter gat kuuy taar Raa taad oo: *Debm tedn naaba se k'j'ogin gatogina.*‡

¹⁹ Ken nam jaay ok mind debm maakn naan jeege tun egliz ki se, ken jeege dio lo mota jaay saadin ey se, onte 'kuun taarina. ²⁰ Jee naan jee Raage tun ted *kusiin se 'mooyden naan jeege tu paac, bin jaay jee kuuy aakga kic, num 'beere.

²¹ Maam m'tond meti naan Raa ki, naan Isa *al-Masi ki oo naan *kond Raage tun naan beer tooddeno se, uun taar ken maam m'taadi se, onte baa metn nam ki oo onte kooc metn nam.

²² Onte 'naar gen kond ji do nam ki oo onte 'kol doi maakn kusiin nam ki. Naai mala 'boob roi beer naan Raa ki.

²³ Onte 'kaay maane kalin ki sum, num taa maaki lee onni se aay totn koojn bin cako, taa ai toolo.

²⁴ Kusiin jee metinge se ken j'ondden te boor ey kic bo tood tal, gan gen jee metinge se j'onddenga booro jaay metin teece. ²⁵ Bin se nakgen jigan ken jeege lee ted se kic bo toodn tal, anum gen jee metingen ted nakn jiga ken j'on j'laakden ey se kic bo utu 'toodn tal.

6

Taar gen dejn jee al-Masigen bulge ute meldege

¹ Bulgen kaam ji meldege se, j'aal meldege se maak ki oo j'uun taardege, taa jeege se 'naajn ro *Raa eyo oo dooy ken naaje k'lee k'dooy jeege se kic bo naade an naaj eyo.

² Bulgen meldege aalga kaal maakdege do Isa *al-Masi ki se, j'onte kaakn meldege se aan goo j'aas kaasa. Taa naade k'tedga ted genaage kalan ute meldege doobm Isa al-Masi ki se, num gan meldege se, j'aay kaamdege k'tedden naabge jiga cir daala. Taa naabgen naade ted se ted jeege tun ken aalga kaal maakdege do Isa al-Masi ki ken Raa jede.

Jeegen dooy jeege do taarge tun met ki eyo oo ok maak-je do gurs ki (Mt 6.19-34)

Kese bo nakgen ken naai utu an dooy jeege oo anden deje. ³ Ken nam jaay dooy jeege ute taargen kuuy met ki eyo, baate koken taar Meljege Isa al-Masi ken jiga se oo baate tookn taar Raa ken naajege k'lee k'dooyki jeege se, ⁴ debm bin se magal rona oo naan se jeel dim eyo. Naan se aan goo debm ok kond gen naajn taara, onga taara se naajn on eyo. Jeegen bin se bo ken ol jeege dono, ted taamooyo, naaj jeege, oo terer taargen jig eyo ro jeege tu ute dode. ⁵ Naade ting bo gen naajn taarge ute naapa sum, naade ting bo gen saapm do nakge tun jig eyo salal. Aan goo taar met ki le naade jeel ey se, gen naade ki num naade saap oo naade ok taar Raa on se, ute naan se naade tedn jee nak denge.

⁶ Deere, ken naajege jaay j'okki taar Raajege on se, doobm Raa ki se j'okki nakgen den jiga aak eyo. Num gan gen nakgen do naan ki sum se nakn naaje j'okki se bo on maakjege 'raapm do ki. ⁷ Naajege k'baakiro do naan ki se ute jijege sik, oo biin j'aki kooy kic bo j'aki terl gotn Raa ki ute jijege sik. ⁸ Ken j'okki nakn kos, kaaye ute kal tuusu se bo beerjekiga sum. ⁹ Gan jee je 'tedn jee nak denge se, on *Bubm sitange naamde oo naade se olga dodege maakn seen ki. Naade lee je nakgen ken lee tuj jeege oo lee utde kap se. ¹⁰ Je gurs se naan bo ko *kusiinge paac. Jee metingen ting bo gen je naan se sum se, naade se iigga dako ute doobm Isa *al-Masi oo olga rodege maakn dubar ki aan goo debm j'osiinga kos ute gordo.

Pal dej Timote

¹¹ Naai debm Raa se, nakgen bin se aan ro ki doko. Aay kaami 'ted nakn ute doobina naan Raa ki. Ok taar Raa se onoo oo daayum aal maaki do Raa ki. 'Je naapi ute maaki paac, aay kaami oo 'ted debm dalul. ¹² Aay kaami 'do ok doobm Raa se toogo, kaajn naai on se okin toogo. Taa naan se bo Raa danjo, kese bo nakn ken naai mala taado naan jee denge tu,

† 5:18 Aak Dt 25.4. ‡ 5:18 Aak Luk 10.7.

ɔɔ naai aalga maaki do taarge tun jiga se. ¹³ M'taadi naan Raa ki ken aalo nakgen paacn ute kofe ɔɔ naan Isa *al-Masi ken taado saadin jiga naan tɔɔg ken k'danin Pons Pilat se: ¹⁴ nakgen ken Raa taad ɔɔ gen tɛda se ɔkin tɔɔgɔ. ɔnte kɔn jeege ai taadn taargen ing kus roi ki. 'Bɔɔb roi bini Raa ade kɔl Mɛljege Isa al-Masi ano tɛrl maak ki. ¹⁵ Naan ade tɛrl se kaad ken Raa mala ɔɔ ɔndinga kɔndɔ:

Naan se ɔɔ Raa ken jeege paac tɔɔmina,
naan kalin ki sum ɔɔ ing do nakge tu paac,
Naan Gaar gen gaaringe, naan ɔɔ Mɛl gen mɛlge.

¹⁶ Naan kalin ki ɔɔ ken ting daayum zɛɛɛ,
naan ing gɔtn ken wɔɔɔ,

debm an kaas jaay ɔɔa cɛɛn ki se gɔtɔ*.

Nam bii kalan aakin te eyo,
ɔɔ ɔɔrse kic ɔɔ debm an kɔn kaakn naan se gɔtɔ.

ɔn jeege paac *'nookn roɔa,
ɔɔ an jeelin daayum naan ɔɔ debm tɔɔgɔ, *amin.

¹⁷ Gan jee nak dengen ɔɔrse do naan ki se taadden ɔɔ j'ɔnte magal rodege, ɔɔ j'ɔnte kɔnd dodege do nak denge tun tɛdga sum ɔɔ utu kut se. Gan j'aal maakdege do Raa ki, naan ken ɛdjekɛ nakge paac ute maraadin taa naaje j'aki king ute maak-raapo. ¹⁸ Taadden kici ɔɔ k'tɛd bɛɛ jeege tu ɔɔ k'tɛd nakgen jiga se dɛna. K'tɛd jee kɛrcɛlge ɔɔ nakdege se k'nigin ute jeege. ¹⁹ Bin se nakgen naade tɛd jeege tu se, aden toodn kɔrbɔtn jiga ɔɔ ken 'kɔn kut eyo. ɔɔ naan ki se naade utu kɔn kaajn ken mala mala.

²⁰ Timote goonuma, naabm ken Raa ɛdisin se ɔɔɔbin jiga. Maakn taarge tun rɛn rɛn ken tɔɔm Raa ey se, ɔnte kɔl taari maak ki ɔɔ maakn jeege tun mɛtingen tɛd rode aan gɔɔ naade ɔɔ jeel nakge kalin ki se, ɔɔd doi rode ki. ²¹ Taa jeel nakdegen ese sum ɔɔ maakde ki se jee mɛtingen uunga kuun doobm Isa al-Masi se kic ɔɔ rɛsɔga naatn.

ɔn Raa asen tɛdn bɛɛɔa.

---

* 6:16 Aak Ekz 33.20.

Maktubm gen k-dige ken Pəl raanin Timote ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen k-dige ken Pəl raanin Timote ki

Maktubm Timote gen k-dige, ok dejn Pəl ken kaam moon. Kaad ken se Pəl dangay ki (kon 2.9), oo den jeege resinga (kon 1.15; 4.10-16), oo naan jeele oopinga baata naan utu 'kooyo. Taa naan se bo naan taad Timote ki, debm naade tedo naaba tele, ken naan jen aan goo goon maakin se taadin oo ninj lapia. Maktubm ken Pəl raan Timote ki se, taad metn taar kingina, gen naabina, oo gen dooyin ken naan dooyo jeege, gen dubarin ken naan onoo taa Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Oo naan taad taar ken naan dej Timote. Pəl dej Timote oo edin kaay kaama kici taa naabm al-Masi se, naan utu dabara (kon 2.1-13). Pəl terl taadin oo taar Raa se n'taadin ute doobina (kon 2.14; 4.15). Taa naan se Timote an kond te ronoo oo n'onte king naajn taara do taarge tun metina. Jee tujge se, n'terlden naaga, n'uun bolotn king Pəl jiga se. Nakn jaay Pəl ute jee dooygen kuuy dooyo jee Raage se, naai 'tedin ute doobina. Naan taadin oo, Kitap se k'lee k'dooyina. Taargen maakdege tu se «jiga aak eyo gen dooy jeege, oo taargen ken k'lee dooy jeege met ki ey se le, naan taad took metin toodn tal. Oo Kitapm Raa se ond jeege do doob ki oo taa jeege 'tedn nakn ute doobina naan Raa ki» (kon 3.16).

Pəl raan ol toosin Timote ki

¹ Ken ara maam m'Pəl bo m'raanji maktubm se, maam ken *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan goo ken *Raa maakin jen ro ki. Naan bo olumo taa m'baa taadn jeege tu taar kaajn ken naan taadga taad oo utu 'kedn jeege tu ute doobm Isa *al-Masi se. ² Maktubm se maam m'raanin naai Timote ki, goon maak-jema: on Raa Bubu ute Meljege Isa al-Masi tedn beede, ai keejn doi ki oo ai kedn lapia.

Pəl toom Raa taa Timote (2Tim 2.1-12; Ep 1.3-7; 2Tes 2.13-15)

³ Maam se m'toom Raa ken maam m'lee m'tedin naabin ute maakn kalan aan goo gen bugumgen lee tedo do dakin se. Nooro katara, ken maam jaay m'baan baa keeme se, daayum maam m'tond metin taa naai Timote. ⁴ Ken maam m'saapo do keemi ken naai eemo taa maam se, maam m'je ute maakum paac terl m'ai baa kaakn ute kaamum jaay bo, maakum 'raapo. ⁵ Maam m'saap do kaal maaki ken mala mala ken naai aal do *al-Masi ki se; kaal maakn bin se bugi mend Lois naan kic aalo maakin do Raa ki jaay bo koi Enis kic bo aalo maakin bin kici oo borse maam jeel maakum ki, naai kic bo aal maaki do Isa al-Masi ki bin kici.

Pəl ed kaay kaama Timote ki

⁶ Taa naan se bo m'je m'ai taada: 'saap do naabm ken Raa edisin gen teda se, kaad ken maam m'ondo jim doi ki. Oo naabm se onte 'dirigina. ⁷ Taa Nirl ken Raa edjekiro se ajeki tedn j'aki beer eyo, num *Nirl Raa se, edjeki gaab-toogo, maak-je do jeege tu oo tedjeki k'boob j'okki rojege. ⁸ Taa naan se bo onten tedn sokono gen tedn saadn Meljege; oo onten tedn sokono taa maam ken j'okum dangay taa *al-Masi. Num gan 'dabar ute maama taa Labar Jigan gen Isa ute toogon Raa ken edi se. ⁹ Raa se naan bo debm aajjekiro jaay danjekiro taa j'aki tedn jee naange. Num naan tedin naan se taa naajege bo k'tedkiroga ted nakn jig eyo, num taa beejn ken naan mala maakin jen ro ki. Oo beejn ese se, naan tedin ute doobm Isa al-Masi kaad ken naan taad te taa kaal do naan ey borto, ¹⁰ oo borse, Mel Kaajjege, Isa al-Masi se baado sum se, beejn se, naan taadin toodga tal. Taa Isa al-Masi se naan ok toogo do yo ki, oo yo se naan tedga aan goo nakn cere; ute Labarin Jiga se Isa baanoga te *kaajn

gen daayum ken 'kəŋ daar eyo. ¹¹ Taa Labar Jigan ese se ʒo, Raa tɛdum m'tɛdga *debm kaaŋ naabm Isa, debm wɔkŋ taariŋa ɔ debm dooy jeege. ¹² Taa naaŋ se ʒo maam m'utu m'dabar dabar rək se. Naʒo səkŋ tɔlum eyo, taa debm maam m'aal maakum doŋ ki se lɛ, maam m'jeeliŋa ɔ naaŋ ɔk tɔɔŋ ken 'bɔɔbm nakgen paacŋ ken naaŋ ɔŋumsiŋ kaam jim se bini 'kaan ʒii ken kaam mɔɔtn ken Raa utu 'kəŋŋ bɔɔrɔ do jeege tu paac.

¹³ Ute kaal maaki ɔ ute maak-je ken naai ɔk do jeege tu ken doobm Isa al-Masi ki se, taar mɛcŋ ken maam m'dooyi se, 'ʒaa te naaŋ se. ¹⁴ Taar ken jiga ken maam m'dooyi se 'bɔɔbiŋ maaki ki jiga. Ɔɔ *Nirl Salal ken utu maakje ki se ai noogo.

¹⁵ Naai 'jeele genaagen paacŋ ken taa naaŋ Azi ki se, rɛsumga. Maakde ki se Pigel ute Ermogen kici.

¹⁶ Ɔŋ Mɛljege 'tɛdn bɛɛŋ maakŋ ʒee Onezipor ki. Taa Onezipor se daayum ɛdum kaay kaama ɔ ken maam maakŋ dangay ki se kic ʒo, naaŋ səkŋ tɔliŋ eyo taa maama. ¹⁷ Anum ken naaŋ aan maakŋ gɛgɛr ken *Rɔm ki sum se, naaŋ jem wɔrək wɔrək bini jaay ʒaa ɔŋuma. ¹⁸ Ɔŋ ʒii ken kaam mɔɔtn Raa kəŋŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, Mɛljege Isa al-Masi an kɛɛjŋ doŋ ki naan Raa ki. Bɛɛ ken naaŋ tɛdumo maakŋ gɛgɛr ken ɛpɛz ki paac se, nam jaay jeeliŋ aan ɡɔɔ naai Timote se ɡɔtɔ.

2

*Asgar gen *al-Masi*

¹ Naai goonuma, ɔk maaki tɔɔɔ do bɛɛ ken doobm Isa al-Masi ki se. ² Ɔɔ taar ken naai 'booyo maam m'dooyo jeege naan saadge tun dɛn se, taar se 'ʒaa dooyiŋ jeege tun 'booy kəkŋ mɛtiŋ mɛc taa naade 'kəŋ kaasn dooy taar se jeege tun kuuy kici.

³ Naai kic 'dabar te maama aan ɡɔɔ asgar Isa al-Masi ken mɛc. ⁴ Asgar jaay je 'tɔl deb ken uuniŋ se, naaŋ ɔliŋ te nakgen jeege lee tɛd se ey sum. ⁵ Aakjee taange se: debm aan aanga te doobiŋa ɔ aanga deet jaay ʒo, j'aaliŋ aace*. ⁶ Debm aay kaamiŋ kurs maakŋ-ɡɔtiŋ se, ken maakŋ-ɡɔt se jaay oojga num, naaŋ ʒo kɔsn nakiŋ deete. ⁷ 'Saap jiga do taarge tun maam m'taadi se. Ɔɔ Mɛljege ai tɛdi naai 'jeel kəkŋ mɛtn nakgen se paac.

'Saap do Isa ken ooy teeco daan yoge tu se

⁸ 'Saap do Isa *al-Masi ki: naaŋ se teeco mɛtjil Gaar *Daud ki. Naaŋ se ooyga ɔ duro daan yoge tu ɔ kɛse ʒo Labar Jigan ken maam m'lee m'taad jeege tu se. ⁹ Taa Labar Jigan se ʒo, maam m'dabar bini, k'j'ɔk k'dɔɔkum aan ɡɔɔ debm ken tujga tuj dɛm. Naʒo taar *Raa se, j'an kəŋ gaas eyo. ¹⁰ Taa naaŋ se ʒo, maam m'serk nakge paac taa jee ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd do dəkŋ se, taa naade kic 'kəŋ kaaja ute doobm Isa al-Masi ɔ 'kəŋ *nookŋ gen daayum.

¹¹ 'Booyo! Taargen ese se taargen mɛt ki:

Ken naajege jaay j'ooykiga te naaŋ se,
j'utu j'aki kəŋ kaaja te naaŋ kici;

¹² ken naajege jaay k'dabarki ute naaŋ se,
j'utu j'aki ʒaa kɔsn gaara te naaŋ kici.

Ken naajege jaay k'baatiŋkiga se,
naaŋ kic ajeki baat naajege kici;

¹³ ken naajege jaay k'tujkiga ɔrmjege se,
naaŋ se, daayum tuj ɔrmiŋ eyo,
taa naaŋ se 'kəŋ baatn roŋ eyo.

Debm tɛdn naabm jiga naan Raa ki

(1Tim 1.3-7,18-20; Tit 1.10-16, 2.11-15; 2Pr 2.1-22)

* 2:5 Kaal aacŋ ara se je taadn ute laatn tɔɔm ken j'ɔndiŋ doŋ ki.

¹⁴ Taargen se paac 'terl taaddesina. Naan Raa ki se, 'taadden ute tɔɔgi paac: j'ɔnte tɛdn dɛkɛnɛ do taarge tun mɛtinge se. Taa naajɲ taara se nakɲ cɛrɛ ɔɔ 'kutn jee kɛn lee booyin se. ¹⁵ Aay kaami, naan Raa ki se 'tɛd debm mɛɲ kɛn 'tɔɔl Raa ki, ɔɔ tɛd aan gɔɔ debm tɛdn naabm kɛn ɔk ɔkɔɲ eyo kɛn taad taar Raa mɛt ki ute doobiɲa naan jeege tu. ¹⁶ Ɔɔɔf doi do taarge tun jeege lee ul rɛɲ rɛɲ jaay rɛsn ute doobm Raa se. Taa jeege lee tɛdn naan ese se, naade daayum tɛd *kusina ɓaa ute naande. ¹⁷ Taar naade se aan gɔɔ du kɛn ɔɲ eep eyo ɔɔ ɔs ɓaa ute naaniɲa. Imɛnɛ ute Pilɛtɔs se, mɛtn jee se kici. ¹⁸ Jee se rɛsnɲa ute taar mɛt ki. Ɔɔ naade taad jeege tu ɔɔ: kaadn kɛn Raa utu dur jeege ooyga kooy se, deelga. Bin ɓo jee utu aal kaal maakde do Isa ki se, naade tujdenga kaal maakde se kici. ¹⁹ Num gan mɛtn taar kɛn Raa uuno mɛtiɲ se, utu inɲ gɔtiɲ ki tak; naan se tec aan gɔɔ kuun mɛtn ɓee kɛn k'raaniɲ ro ki j'ɔɔ: «Mɛljege Raa se, jeel jeenge» ɔɔ «Debm jaay taadga ɔɔ naan gen Mɛljege se, ɲ'ɔɔf don ro kusin ki.»

²⁰ Debm maal ɔk ɓee magal se maakɲ ɓeen ki se, ɔk nakgen k'daapde ute daab ɔɔ te pudda sum eyo. Num maak ki se ɔk nakgen j'ɔɔde te nɛɲɛ ɔɔ kengen kaagge ɓo k'cɔɔc k'daapde kici. Nakgen jiga se, k'j'ɔɔdde ute ɓiin ɓiina ɔɔ kengen mɛtinge se, kɛn k'lee k'tɛdn naaba ɓii-raa. ²¹ Bin num debm kɛn ɔɔdga don ro kusin ki ɔɔ tɛd ron *salal se, naan tɛdga aan gɔɔ nakɲ jiga, kɛn mɛlin ɔɔdin ute ɓiin ɓiina. Ute naan se naan tɛdn naabgen jiga kɛn mɛlin maakin jen ro ki.

Debm tɛdn naabm Mɛljege

²² Anum nakɲ *kusin kɛn gaan kɔdɲge maakde je se, naai iik ro ki dɔkɔ. Num 'je nakɲ te doobiɲa, daayum aal maaki do Raa ki, je jeege ɔɔ daan jeege tun lee eem Mɛljege ute maakɲ kalan se, naai inɲ te tɔɔsɛ ute naade. ²³ Bin num, ɓerɛ, ɔntɛ kɔl doi do naajɲ taarge tun rɛɲ rɛɲ gen jee dɛrlɲge se. Taa naai 'jeele, naajɲ taargen bin se, lee ɓaano ɓaa ute mooyo. ²⁴ 'Jeele debm tɛdn naabm Mɛljege se, 'kɔɲ mooy te jeege eyo. Num naan 'tɛdn debm je jeege paac, jeel dooy jeege ɔɔ sɛrɲ jee naajɲ taarge. ²⁵ Jee kɛn lee naaj taara se, naai 'taadden te taar urlu. Bin sum ɓo, daan Raa utu aden terl maakde ɔɔ naade utu 'jeel taar mɛt ki, ²⁶ ɔɔ naade 'terl 'tɛdn jee mɛtɛkge ɔɔ ade kɔɲ teecɲ maakɲ ji *Bubm sitange tun kɛn ey num tɔkdɛnga tɔk ɓulu gen tɛdn maakjena.

3

Biigen kaam mɔɔtn se utu 'tɛdn ɔɲɔ

¹ Daala 'jeele! Biigen kaam mɔɔtn se, jeege kingde utu aden tɛdn ɔɲɔ. ² Taa ɓiigen kaam mɔɔtn se, jeege 'tɛdn jee nakɔɲge, 'je gurs, 'tɛdn jee koonge ɔɔ 'magal rode. Naade 'naajɲ *Raa ɔɔ 'tookɲ taar kɛndɛge ute bubdege eyo. Jee se, ɓee kɛn k'tɛdden se kic ɓo naade jeele eyo. Nakɲ kɛn jee Raage aalin maak ki se, naade uum aalin naan ki; ³ naade se kɛn 'tɛdn *kusina jeege tu kic ɓo ɔlden dim eyo, ɛj do jeege tu eyo, 'tɛdn jee kɔɔdn jeege, naade ɔɲ ɓɔɔb ɔk rode eyo, tɛdn kusin jeege tu kic ɓo maakde raap sakan, ɔɔ nakɲ ɓee tap ɓo, naade je eyo; ⁴ naade je kudn gɔɔ jeege, 'tɛdn jee maak-taarge, naade magal rode aak eyo ɔɔ nakɲ daa rode ɓo je se, naade jen cir Raa. ⁵ Deere, naade se, kɛn aakde num 'deekɲ ɔɔ jee se, jee ɔk taar Raa ɔɲɔ, num naade se, tɔɔɲ Raa tap ɓo, naade ɔɔf undin naata. Anum jee se, naai ɔɔf doi rode ki dɔkɔ. ⁶ Maakde ki se, jee mɛtinge lee goon ɓaa ɓee mɛndge tun ɔk tɔɔgɔ doobm Raa ki eyo ɔɔ aasin do rode ki eyo, ɔɔ mɛndgen se ɔk maakje do nakge tun jig eyo kɛn ɔlden maakɲ kusin ki. Jee se lee dɛrlde taa aden kɔkɲ kaam jide. ⁷ Mɛndgen se je ɓo 'dooy jeele taar mɛt ki, naɓo naade ɔɲ booy ɔkin eyo. ⁸ Aan gɔɔ Janez ute Jambrez* baate tookɲ taar *Musa se, jee se kic ɓo baate tookɲ taar mɛt ki. Naade se jee tɔɔj eyo ɔɔ kaal maakɲ kɛn naade ɔɔ aal do Isa ki se kic ɓo, cɛrɛ sum. ⁹ Anum naabde se 'kɔɲ ɓaa dɔk eyo, taa jeege utu aden jeel paac, naade se jee tɔɔj eyo aan gɔɔ Janez ute Jambrez se.

* **3:8** Do dɔkin se, Janez ute Jambrez se jee kɛn lee ooj rode gen dɛrl jeege taa naan Masar ki.

*Pəl deŷ Timote**(2Kər 6.3-10; 2Pr 1.19-21; NJKN 20.28-31)*

¹⁰ Naai Timote se uunga bəlotuma maakŋ dooy kən maam lee dooyo jeege se, kinguma, nakgen kən maam m'saap do ki gen tɛda, kaal maakum do Isa ki, maakum kən deere, maak-je kən maam m'ok do jeege tu, kaay kaamum se, ¹¹ dubar kən jeege lee dabaruma ɔɔ dubar kən maam mala m'lee dabara. Naai 'jeele nakŋ kən jeege tɛdumo dom ki maakŋ gɛgɛr kən Antiɔsn kən taa naaŋ Pizidi ki, ute kengen maakŋ gɛgɛrge tun Ikəniom ute kən Listir ki se, deere, gətn se jeege dabarumga dən aak eyo. Gaŋ Mɛljege ɔɔdumoga doma maakŋ nakge tun se paac. ¹² Anum 'booyo! Jee paacŋ kən je kəkŋ doobm Isa *al-Masi ɔɔŋ se, naade se jeege utu aden lee dabara. ¹³ Anum jee *kusinge ute jee kərdge se ɛ, utu 'tɛdn kusiŋ 'baa ute naande. Naade utu 'dɛrl jeege ɔɔ naade kic jeege utu aden dɛrl naade kici.

¹⁴ Num naai Timote taar kən jeege dooyio jaay naai 'tooko ɔɔ aal maaki do ki se, ɔkin tɔɔgɔ. Taa jeege dooyio taar se jaay naai 'took do ki se ɛ, naai kic 'jeelde. ¹⁵ Deere, gətn naai iin baatik i tap ɔ, naai 'jeel taargen salal kən k'raaŋiŋoga raanŋ maakŋ Kitap ki ɔ taargen se ɔ k tɔɔgɔ kən ai tɛdi naai 'jeel taara kən ai kaaja ute kaal maaki kən naai aal do Isa al-Masi ki se. ¹⁶ 'Booyo: Kitapm Raa se kɛse Raa mala ɔ kən ɔl jeege raanŋiŋo. Taar se jiga aak eyo gen dooy jeege, ɔ taargen kən k'lee dooy jeege mɛt ki ey se ɛ, naan taad took mɛtiŋ tood tal. ɔ Kitapm Raa se ɔnd jeege do doob ki ɔ taa jeege 'tɛdn nakŋ ute doobiŋa naan Raa ki. ¹⁷ Bin jaay ɔ, debm tɛdn naabm Raa se 'tɛdn debm mɛc, 'kəŋ daapm roŋa ɔ tɛdn naabgen jiga jiga.

4*'Taad Taar *Raa jeege tu*

¹ 'Booy m'ai taada: naan Raa ki ɔ naan Isa *al-Masi kən ade ɔa kəŋ bɔɔrɔ do jeege tun zɛɛɛɛ ɔ do jeege tun ooyga kooy se, ɔ naan kən ade ɔa aan gɔɔ gaarge, m'ɔɔ: ² 'wɔɔk Taar Raa jeege tu kən maakŋ gət kən jiga ey ɛ ɔɔŋ kic ɔ, aay kaami. Kən naai 'dooyde dooy se, daayum udden bia, uunde kaamde, 'dejde ɔ 'mooyde. ³ Taa kaadiŋ utu 'kaan se, taar mɛt ki se, jeege je an booy ey sum, num naade je ɔ 'tɛdn nakŋ kən maakde jea. Taa naan se ɔ naade 'lee ɔa gətn jee dooyge tun dən kən aden taadn taar kən aden kedn maak-raapo. ⁴ Taargen mɛt ki se, naade 'je an booy eyo. Naɔo naade je ɔ 'booy taargen rɛŋ rɛŋ se. ⁵ Anum naai se, do nakge tu paac se, naai iŋg do mɛteki ki. Kən dubar aanga doi ki kic ɔ, aay kaami sɛrkiŋa, aan gɔɔ debm kən lee wɔɔk Labar Jigan gen Isa al-Masi. ɔ naabi se, 'tɛdn nanŋiŋ ute doobiŋa.

⁶ Anum maam Pəl se ɛ, aan gɔɔ j'ɔk k'tɔɔlumga *sɛrke Raa ki. ɔ bii kooyum ɛ ɔpga gɔɔrɔ. ⁷ Maam se m'tɛdoga tɛd bɔɔr jɛt. ɔ maam m'aan m'aanga ute doobiŋa gətn kaan ki ɔ m'bɔɔbga jiga doobm al-Masi. ⁸ Bɔrse se, nakŋ kaal aacŋ ute doobiŋ* kən Raa amsiŋ ked se te booyum maakŋ raa ki. Kɛse Mɛljegen debm daan kən utu kəŋ bɔɔrɔ do jeege tu se ɔ amsiŋ kedn bii kən se. ɔ naan am kedn maam ki kalum ki sum eyo, num naan utu 'kedn jeege tun paacŋ jɛna ɔ utu iŋg aak kaamiŋ bii kən naan utu ade ɔa se.

Pəl ɛd labariŋ Timote ki ɔ deŷiŋa

⁹ Bin se, aay kaami 'baado ɔŋum kɛske. ¹⁰ Taa Demas ɛ rɛsumga, iin ɔaaga gɛgɛr kən Tɛsalonik ki taa naan uunga nakŋ *dunia ɔo ciri. Kresen se, j'ɔliŋ ɔaaga taa naan Galat ki ɔ Tit kic ɔo j'ɔliŋ ɔaaga taa naan Dalmati ki. ¹¹ ɔp Luk kaliŋ ki sum ɔo te maama. Kən naai 'baado ɔa num, Mark se 'baamsiŋo, taa naan se utu am noogŋ maakŋ naab ki. ¹² Tisik se, maam m'ɔliŋ ɔaaga maakŋ gɛgɛr kən ɛpɛz ki. ¹³ Kən 'baakiro ɔa se, uunumo kal kuulum magal se kən maam m'ɔŋiŋo maakŋ gɛgɛr Troas ki gətn Karpos ki se. ɔ 'tɔs 'baamo ute kitapge ɔ kən maam jɛŋ tap tap se kengen k'teeldenga teel se.

* 4:8 Aak 2Tim 2.5.

¹⁴ Kɔd-kɔrdn-tɔl kɛn rɔn Aleksander se, tɛdumoga *kusiŋ aak eyo. Naki naan tɛd se, Meljege utu anŋiŋ tɛrl doŋ ki. ¹⁵ Naai kic ɔnd kɔnd te gaabm se, taa do taar kɛn naaje k'dooy jeege se, naan took do ki eyo paac paac.

¹⁶ Kaad kɛn deet deetn gɔtn kɔjn bɔɔr ki jaay, maam m'taad taargen am naaki kɔɔdn dom se, nam tap ɔo ɔaa te metum ki eyo. Jeege paac rɛsumo. Taa naki naade tɛd se, ɔn Raa ɔnte kɔkdesiŋ ɔɔnɔ. ¹⁷ Naɔo Meljege mala se utu te maama ɔo naan ɛdumga tɔɔgɔ bin ɔo maam m'taadga taariŋ jeege tu ute maraadiŋa ɔo taar Raa se, jeege kɛn Yaudge ey se kic ɔo paac booyga. ɔo Meljege se lɛ, aajunga taar tupiy ki. ¹⁸ Meljege se, maaki gɔt kɛn ɔɔnɔ paac se utu am kɔɔdn doma ɔo am kaaja taa ansum ɔaa maaki gaariŋ kɛn maaki raa ki. ɔn daayum daayum Meljege se, jeege an *nooko. *Amin!

Pɔl naŋ taariŋa ɔo raan ɔl tɔasiŋ kaam mɔɔtn

¹⁹ 'Tɛd tɔɔsɛ Priska ute Akilas ki ɔo 'tɛd tɔɔsɛ jeege tun maaki ɔee Onezipor ki kici. ²⁰ Erast se ɔɔpoga maaki gegɛr kɛn Korint ki ɔo Tropim lɛ, maam m'ɔniŋoga maaki gegɛr kɛn Mile ki, taa naan kɔɔnɔ. ²¹ Kɔr kaadn kuulu 'kaan se, 'naar 'ɔaado ɔnɔuma. Ebul, Pudan, Linus, gena mɛnd Klɔdia ute genaage paac tɛdi tɔɔsɛ. ²² ɔn Meljege se 'tɛdn ute naai. ɔo ɔn naan asen tɛdn bɛɛn naase ki paac.

Maktubm ken Pɔl raanɪn Tit ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ken Pɔl raanɪn Tit ki

Tit se, lee tɛdɔga naaba tɛɛ ute Pɔl. Kaad ken Pɔl jaay jee Kɔrint ki ɓaa tɛdɪn kingɪn ɔɔn se, Tit se tɛdɔga tɛdɪn naabm mɛc. Kaad ken Pɔl jaay raanɪn maktub ese se, Tit utu taa naan Kɛt ki. Ɔɔ taa naan Kɛt se, maane gurug ɔlin daan ki. Gɔtn ese se naan noog jee al-Masige ɣɛn tɔnd daapm naabdege. Pɔl raan Tit ki se ɔɔ taadɪn doobm ken naan 'bɛɛr tɔɔdɪn jeegen ken 'tɛdɪn naan jee al-Masige (kon 1.5-16). Naan deɟɪn ute doobm ken naan an king ute jee al-Masige aan gɔɔ jee magal naanɪn ki, mɛnd paragge, gaan-kɔdɛgɛ ute bulge (kon 2.15). Isa al-Masi ɛd ron sɛrke se taa 'kɔɔdɪn do jikilimge paac maakɪn kusɪn ki (kon 2.14). Jee al-Masigen kingde tɛdga kiji se, ɪng do taar ken se. Kaad ken Pɔl raan maktubgen di Timote ki ute ken naan raan Tit ki se, jee al-Masige jeelga Isa se ade kɔn ɓaa ɓɔrse eyo. Bin ɓo naade 'dooy king ken aden noogo ɣɛn tɪng ɓaa ute naande.

Pɔl raan ɔl tɔɔsɛ Tit ki (2Pr 1.1-4)

¹ Kɛse maam Pɔl ɓo m'raanɪ maktubm se, maam ken ɓul *Raa ɔɔ *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa jeegen ken Raa bɛɛr tɔɔddɛnga tɔɔdo m'aden tɛdɪn naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki jeel-taar Raa mɛt ki, ken taad ɔɔ naade ɔk taar Raa se ɔɔnɔ. ² Taa naade kɔnd dode ɣɛn kɔn *kaajn ɣɛn daayum. Mɛtn taar kaajn ese se kɛse Raa mala ɓo taado taar se kaad ken naan aal te do naan ey ɓɔrtɔ ɔɔ Raa lɛ naan taad taar-kɔɔb eyo. ³ Kaad ken Raa jen ro ki jaay aan se, naan taad mɛtn taar kaajn se jeege tu, taar se ɓo ken naan ɛdumsɪn kaam jima. Kɛse ɓo taar ken Raa Mɛl Kaajjege ɔlum ɔɔ m'taadɪn jeege tu. ⁴ Tit maam m'raanɪ maktubm se, naai se aan gɔɔ goonum mala, taa maam ute naai se k'jaalga maakje kalan do Raa ki. Ɔn Raa Bubu ute Mɛl Kaajjege, Isa al-Masi ai tɛdɪn bɛɛde ɔɔ ai kɛdɪn lapia.

Naabm ɣɛn Tit daan jee Raage tun Kɛt ki (1Tim 3.1-7; 1Pr 5.1-4)

⁵ Maam m'ɔnɪo Kɛt ki se, taa naai 'tɔnd daapm naabm ken maam m'ɔnɪno doob ki se ɔɔ naai 'bɛɛr tɔnd naan *eglizge maakɪn gɛgerge tun taa naan Kɛt ki aan gɔɔ ken maam m'taadɪo se. ⁶ Debm ken naai an bɛɛr kɔnd se, debm ken ɔk taar dim ron ki eyo ɔɔ mɛndɪn kalan sum. Gɛninge aal maakde do Isa *al-Masi ki ɔɔ taargen jig eyo se k'taadɛden rode ki eyo ɔɔ naade se jee booy uun taara. ⁷ Aan gɔɔ Raa ɛdɪnga naaba ɣɛn kaakɪn do jee naange tu se, debm naan egliz se 'tɛdɪn debm ɔk taar dim ron ki eyo. Debm bin se ɔnte tɛdɪn debm ken ɔɔ taar naan taadga sum ɓo 'tɛdɪn mɛt ki, ɔnte tɛdɪn debm maak-taara, ɔnte tɛdɪn debm aay tɔtɔ dɛna ɔɔ ɔnte tɛdɪn debm kɔnd naapa ute jeege. Ɔnte tɛdɪn debm kɔsn gurs jeege cɛrɛ. ⁸ Gan debm bin se 'tɛdɪn debm kɔkɪn mɛrtge, debm je tɛdɪn nakɪn jiga, debm ɪng do mɛtɛkɪn ki, ɔɔ tɛd nakge ute doobiɲa, debm *salal, debm ɓɔɔb ɔk ronɔ. ⁹ Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi se naan aal maakiɲ do ki paac, kɛse ɓo taar ken naaje k'lee k'dooy jeege. Ɔɔ taar se ɓo ken an tɔɔgɪn maakiɲa ɔɔ an deɟɪn jeege ute taar Raa jigan ese ɔɔ taadɪn jeege tun baate kaal maakde do taar Raa ki se ɔɔ nakɪn naade tɛd se mɛt ki eyo.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo

¹⁰ Taa jeege dɛna baate kuun taar jeegen naan jee Raage, maakde ki se Yaudgen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade se ɓo ken dɛrl jeege ɔɔ dooyde ute taardɛgen rɛn rɛn se cir paac paac. ¹¹ Ɔnte kɔn jee se 'dooy jeege, 'dooy ken naade lee dooy jeege se ɔl jeegen maakɪn ɓeege tun mɛtɪn se uun taardɛn ken jig ey se, dooy ken naade lee dooy

jeege se le, lee əsn kəsn jeege cεε. ¹² Do dəkɪŋ maakɪ jeege tun Krɛt ki se, deb kalan debm jeel-taara deek ə:

«Jee Krɛt ki se naade se paac jee taar-kəɔbge, naade se ɪŋg aan gəɔ daagen naatn, naade se jee kaar-naabge əɔ əɔpden ɔ kəɔə sum.»

¹³ Taar gaabm taad ro jeege tun Krɛt ki se mɛt ki, kɛn bin se naai 'mooyde makəŋə taa naade 'kaal maakde do taar Isa al-Masi kɛn salal se. ¹⁴ J'əŋte kuun taar Yaudgen lee taad k'tusdege se eyo ute nakɪ jikilimge naade lee taad gɛn tɛdɑ. Kεse ɔ kɛn əŋ əŋde naade əŋ uun taar Isa al-Masi kɛn mɛt ki se eyo. ¹⁵ Jee *salal doobm Raa ki aak nakge paac salal naande ki. Gaŋ jee tɛd nakɪ *kusɪŋə əɔ baate kaal maakde do Isa al-Masi ki se, nakɪ salal naande ki se, gətə. Naade ɪŋg ɔ gɛn saapm do nakge tun jig eyo naade tɛd kusɪŋ kic səkəŋ tɔɔde eyo. ¹⁶ Jee se tɛd rode naan jeege tu aan gəɔ naade ɔ jeel Raa, gaŋ nakɪ naade tɛd se tec gɛn Raa eyo. Nakɪ naade tɛd se jeege aakdɛŋga kic ɔ jede eyo, naade baate tookɪ taar Raa, əɔ nakɪ bεε tap ɔ naade əŋ tɛd eyo.

2

Pəl deŋ Tit taa jeegeŋ gəɔlga gəɔlə, gaan kəɔdge ute bulge (1Tim 2.9-15; 1Pr 3.1-6; Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

¹ Gaŋ naai se, 'dooy jeege ute taargen kɛn ɔaa ute taar Isa *al-Masi kɛn salal se. ² ɔ taad gaab-gəɔlge tu se əɔ k'boɔb rode, k'tɛd jeege aden kaal maak ki, k'j'ɪŋg do mɛtɛkdege tu, j'ək taar Raade jiga, k'je jeege ute maakde paac əɔ do nakge tun ese paac se j'aay kaamde do ki. ³ Bin se mɛnd-gəɔlge se kic ɔ taaddɛn k'tɛdn nakɪ kɛn tɔɔl *Raa ki, j'əŋte kəɔdn jeege j'əŋte tɛdn mɛnd kaayge num k'dooy jeege gɛn tɛdn nakgen bεε. ⁴ K'dɛjɪ mɛndgen sεem se naŋa kic ɔ je gaabiŋa ute gɛniŋge, ⁵ k'j'ɪŋg do mɛtɛkdege tu əɔ k'boɔb j'ək rode bεε k'tɛd mɛnd kiŋg ɔeege, k'tɛd mɛndgen jiga k'booy j'uun taar gaabdege. Taa bin se nam kuuy kəŋ taadn ɪŋg kus ro taar Raa ki eyo.

⁶ ɔ gaan kəɔdge se kic ɔ deŋde j'ɪŋg do mɛtɛkde ki, ⁷ do nakge tun ɔaa se paac. Naai mala 'tɛdn nakgen jiga kɛn jeege aakga kic num 'kuun bələti. Kɛn dooy jeege ute taar Raa se, dooyde ute maaki paac taa naade ai kaal maak ki. ⁸ Taargen naai an 'dooy jeege se, dooyde te taargen kɛn mɛt ki kɛn jeege kəŋ taar ɪŋg kus maak ki eyo, bin se taa jee taamooyjege se səkəŋə aden tɔɔlə taa naade əŋ te taar dɪm kusɪŋ jaay gɛn taadn rojege tu eyo.

⁹ Taad bulge tu əɔ daayum k'sook mɛldɛge tu do nakge tun k'tɛdn paac. K'tɛd nakgen 'raapm maakɪ mɛldɛge əɔ j'əŋte naajɪ taara ute naade. ¹⁰ J'əŋte ɔoogɪ dɪm mɛldɛge əɔ daayum j'əŋte tujɪ ɔrmdege ute mɛldɛge. Kɛn naade jaay k'tɛd naaŋ se, 'kəl jeege paac kaal taar Raa Mɛl Kaajjege se maak ki.

Raa tɛd bεεŋ jeege tu (Ep 2.1-10; 1Pr 1.10-21, 2.13-16; 1Jn 3.1-3)

¹¹ Taa Raa se taadga bεεŋə, bεεŋ se ɔ kɛn aaj jeege paac. ¹² Bεεŋ se, dooyjeki taa j'aki kəŋ nakgen jig eyo naaniŋ ki əɔ j'aki kəŋ gɛn dəŋ nakgen jee jeel Raa mal eyo lee dəŋ se kici. Bin se j'aki kəŋ kiŋg do naaŋ kɛn ara ki se, j'aki bəɔbm kəkɪ rojege, j'aki tɛdn nakgen ute doobiŋa əɔ j'aki kəkɪ taar Raa se əŋə, ¹³ j'aki kaakɪ kaam ɔii kɛn Isa *al-Masi ade ɔaa, naaŋ ɔ debm naaje j'əndki dojege dɔŋ ki. Naaŋ ɔ Raa magal DebM Kaaja əɔ debm tɔɔgə. ¹⁴ Isa al-Masi se, naaŋ mala ɔ əŋ rɔŋ ooy taa naajege taa ajeki dugɪ dojege maakɪ *kusɪŋ ki. ɔ naaŋ tugjeki kusɪŋjege se, taa j'aki tɛdn jee naaŋgen mala mala, jee daayum maakde raap sakaŋ gɛn tɛdn nakgen jiga naaniŋ ki.

¹⁵ Kεse ɔ taar kɛn naai an dooy jeege, an deŋε əɔ an mooy jeege ute tɔɔgi. ɔ naai se nam əŋten kaaki aan gəɔ debm cεε.

3

*Jee Raage tap bo king əɔ dī daan jeege tun jeel *Raa mal ey se*

¹ Ter taadden kici jee Raage tu se əɔ gaaringe ute təɔgge se k'sookden, əɔ k'tookden taardə əɔ k'daap rode gen tɛdn bɛɛ jeege tu. ² J'ɔnte naaj nam, j'ɔnte tɛdn taara ute jeege j'ɔk jeege rode ki, daayum k'tɛd jee dalul ute jeege paac.

³ Taa naajege kic bo do dɔkin se, k'tɛdkiro jee dɛrlge k'baatekiro booy kuun taar Raa. Ɔo naaje j'iigkiroga kiigi əɔ j'ingkiro gen tɛdn nakgen jig eyo kɛn maakjege jea, j'ingki bo gen tɛdn nakgen *kusina əɔ k'tɛdki maak-kilimi ro jeege tu. Jeege jaay aakjeki kic jejeki eyo əɔ naajege kic k'jeki naap eyo. ⁴ Gan kaadn jaay aas se, Raa Mɛl Kaajjege taad bɛɛna əɔ naan se je jikilinge paac, ⁵ naaje se, taa k'tɛdkiro tɛd nakn doobin ki bo naan aajjeki eyo, num gan naan aak ɛɛj jeki kɛɛj bo dojege tu. Naan aajjeki ute *Nirl Salal kɛn tugjeki kusinjege, əɔ tɛd jeki j'oojjekiga kiji əɔ tɛrljekiga kingjege tɛdga kiji. ⁶ Raa ɔljekiro Nirl Salal ute maraadn se te Mɛl Kaajjege Isa *al-Masi. ⁷ Taa Raa te bɛɛn se tɛd jekiga k'tɛdkiga jee lee tɛd naka ute doobin naanin ki gen kɔn *kaajn gen daayum kɛn j'utu j'ing j'ondki dojege do ki se.

⁸ Taar maam m'raanji se taar mɛt ki, m'je taar se naai 'daar ro ki cirr. Taa jee aalga kaal maakde do Raa ki se 'kaay kaamde 'tɛdn nakgen aak bɛɛ. Kɛse bo taar kɛn jiga kɛn 'noogn jeege paac.

⁹ Num gan ɔnte lee je gɔtn naajn taargen rɛn rɛn, ɔnte tuun mɛtjil jeege, ɔnte mooy te jeege, naajn taara te jeege ro do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki. Taargen bin se ɔnte kɔl doi maak ki. Taargen se taargen rɛn rɛn kɛn ɔn noog nam eyo. ¹⁰ Debm jaay naai aakin gaan gaan jee Raage te naapa se, ɔaa taadn əɔ n'ɔnte tɛdn naan se. Kɛn naan jaay baate booy kuun taari se, tɛr ɔaa taad dɔolin kuuy daala. Kɛn naan jaay baate booy kuun taari num, debm bin se ɔd doi dɔkɔ ron ki naatn. ¹¹ Naai 'jeele debm bin se rɛsnɔga ute doobm Raa, əɔ te kusin naan lee tɛd ɔn ey se, naan malin bo ɔj bɔrɔ don ki.

Pɔl tɛd tɔɔsɛ jee Raage tun Krɛt ki

(1Kɔr 16.20-24)

¹² Tɛdga num m'utu m'ai kɔl Artemas ey lɛ Tisik. Taa maakde ki se debm kalan ai ɔaa noogo. Kɛn debm kalan jaay ɔaa aan ɔniga naane num, naai aay kaami 'ɔaadɔ ɔnum Nikopoli ki. Taa maam m'je ɔaa king kaadn kuul ki se gɔtn naane. ¹³ Zenas kɛn jeel mɛtn taar kɔjn bɔrɔ ute Apɔls jaay ɔaa ɔaa mɛrtɛ se aakden dɔde ki ɔnten kɔn dim adɛn baata. ¹⁴ Ɔn genaajegen doobm *al-Masi ki se kic bo dooy jeel tɛdn bɛɛ taa 'noogn jeege kɛn, bɛɛki num, j'adɛn noog se. Bin se kaal maakn naade aal do Raa ki se kɔn noogn jeege.

¹⁵ Jeege paacn ute maam gɔtn ara se tɛd tɔɔsɛ. Ɔo naai kic tɛd tɔɔsɛ genaajege tun doobm al-Masi kɛn Krɛt ki, naaden kɛn jejeki se.

Ɔn Raa asen tɛdn bɛɛn paacki.

Maktubm ken Pəl raanjin Pilemon ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanjin Pilemon ki

Pilemon se naan debm ken k'jeel jeel gətiŋa. Naan kic took aalga maakin do Isa ki ə naan se maakŋ jee al-Masige tun maakŋ geger ken Kəls ki. Ə naan se medn Pəl. Naan ək bulu kalan k'danjin Onezim ken iin aano gətin ki. Ken nakŋ əl jaay Pəl doodo ute Onezim se k'jeel eyo. Kaad ken se Pəl dangay ki. Naə Onezim se, naan kic 6aa took aal maakin do Isa ki. Pəl uun doa je an kəl gətn melin ki. Naan raan maktubm se je taa melin an kəkin aan gəə bul ey sum, num aan gəə gənaa doobm al-Masi ki. Kaad ken naane se bul aanga jaay j'əkinga se, k'tedin ənə. Maakŋ maktubin ki se Pəl taadin te ute taa təəg eyo num taar urlu. Ə naan le gaasin te gen kəkin Onezim aan gəə bulin eyo. Naə naan taad Pilemon ki ə n'saapa ə taar se n'taadin jeege tun kuuy kici, ə maak-je al-Masi se edking kiji ə king jeege ute naapa se kic 6o, naan terlin kiji.

*Pəl ute Timote raan əl təəse Pilemon ki
(2Tim 1.1-5; 3Jn 2,6)*

¹ Maktubm se maam Pəl 6o m'raanji maam ken j'əkum dangay ki taa Isa *al-Masi. Pilemon maam te gənaaje Timote se k'tedi təəse. Naai ken medn doje ə debm tedn naabm Isa al-Masi gəə naaje. ² Naaje k'ted təəse gənaaje ken mēnda Apia ə k'ted təəse Arsip ki ken ted naaba ute naaje tele aan gəə asgar ceeje ki gen kudn bəəə. Ə k'ted təəse *egliz ken lee tus 6ei ki se kici. ³ Ən Bubjege *Raa ə Meljege Isa al-Masi asen tedn bēede ə asen kedn lapia.

Pəl təəm Raa taa maak-je Pilemon ək do jee Raage tu

⁴ M'təəm Raa ə daayum ken maam jaay m'6aa keem Raa se m'saap do naai ki, ⁵ taa maam booy jeege lee əs maan gen kaal maaki ken naai aal do Meljege tu Isa *al-Masi ki ə ute maak-jei ken naai ək do jee Raage tu paac se. ⁶ Maam m'tənd metn Raa ən kaal maakŋ ken tumjeki kalan se 'tedn təəgə, kese 6o ken taadn jeege tu bēe ken naaje j'əkki ute Isa al-Masi. ⁷ Gənaama, maak-jei ken naai ək do jee Raage tu se raapunga maakuma ə edumga kaay kaama, taa maak-jei do jee Raage tu se seldenga maakde den aak eyo.

*Pəl tənd metn Pilemon ə n'ək Onezim se jiga
(Kəl 4.7-9; 1Kər 13.4-7)*

⁸ Taa di naai 'jeele ey num ken m'dəək ute Isa *al-Masi se maam m'ək doobm ken m'ai taadn naabm ken naai 'teda, naə maam m'je tedn naan se eyo. ⁹ Taa naaje k'je naapa se 6o ken maam m'je tənd meti se. Kese 6o maam Pəl ken gaab-gəəl j'əkum dangay ki taa Isa al-Masi, ¹⁰ maam m'tənd meti gen Onezim* ken maam tedn tedga aan gəə goonum mala maakŋ dangay ki ara. ¹¹ Do dəkin se naan debm əŋ noogi te eyo, gan 6ərse se naan tedga debm ken ajenki kəŋ noogo maam m'utu naai se.

¹² 6ərse maam terl m'əli Onezim gəti ki, naan ken tedga debm kəəŋ maakuma. ¹³ Ey num m'je m'an gaasin ute maam maakŋ dangay ki ken j'əkum taa Labar Jigan gen Isa al-Masi. Bēeki num, naai 6o am noogo gan maam m'əkinga naan 6o gəə naai ki. ¹⁴ Naə 6ərse maam m'je m'an gaasin ey se, taa maam m'tənd te meti ey 6ərto. Taa maam m'je naabm naai am ted se ute taa təəg eyo, num ute maak-jei mala.

¹⁵ Kaadn naane Onezim aan ənio gen bii kandum se, taa naan jaay ək terl 6aa əjiga num 6aa ting te naai gen daayum. ¹⁶ Ə 6ərse se naan aan gəə bul ey sum, gan 6ərse naan tedga

* **1:10** Onezim ute taar Grək se je deekŋ ə: debm 'kəŋ tedn dim.

bεε cir bulu taa naan̄ tēdga genāa ken̄ ɔ̄n̄ maaka. Maam se m'jēna nābo naai se an̄ je den̄ cir daala; taa naan̄ kic debkilimi ɔ̄ tēdga genāa doobm Isa al-Masi ki.

¹⁷ Ken̄ naai jaay aakum aan̄ gɔɔ genaai doobm Isa al-Masi ki num, Onezim se ɔ̄kiñ̄ aan̄ gɔɔ ken̄ naai ɔ̄kum maam mala. ¹⁸ Ken̄ naan̄ jaay tujiga dīm lɔ ai kɔgñ̄ dīm kic ɓo, ɔ̄n̄ maam ɓo m'aisiñ̄ kɔgɔ. ¹⁹ Taargen m'utu m'ai taadn̄ ara se, maam mala ɓo m'raan̄isiñ̄ ute jima: maam m'aisiñ̄ kɔgɔ. Num gan̄ ɔ̄nte tēdī dirigi taa Mēljege se naai kic maam m'ɔ̄k sεε doi ki. Sεε maam m'taadn̄ se naai mala. ²⁰ Ken̄ bin num genaama, taa Mēljege naaje k'tēdkiga kalañ̄ se naabm se 'tēdumsiña, aan̄ gɔɔ naaje te Isa al-Masi k'tēdkiga kalañ̄ se 'raapum maakuma. ²¹ Nakñ̄ maam m'raan̄ji se m'jeeliñ̄ maakum ki naai se an̄ kɔñ̄ tēdā. Ɔɔ m'jeele nakñ̄ maam m'tɔnd̄ mēti se naai an̄ kɔñ̄ tēdñ̄ cir naan̄ se.

²² 'Daapum gɔtn̄ m'an̄ ɓaa toodɔ gɔti ki kici. Taa keem Raa ken̄ naase 'lee eemki se, maam m'ɔ̄nd̄ dom do ki. Taa ɓii kalañ̄ m'utu m'asen̄ ɓaa kɔñ̄ɔ.

Pɔl ute mēdīnge tēd tɔɔsε Pilemon ki

²³ Epapras ken̄ j'ɔkiñ̄ dangay ki ute maam taa Isa *al-Masi se 'tēdī tɔɔsε. ²⁴ Ɔɔ Mark, Aristark, Demas, Luk naaden̄ ken̄ tēd naaba ute maam kalañ̄ se kic tēdī tɔɔsε.

²⁵ Ɔñ̄ Mēljege Isa al-Masi asen̄ tēdñ̄ bεεñ̄a.

Maktubm gɛn Ǝbrege

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm gɛn Ǝbrege

Maktubm gɛn *Ǝbrege se debm kɛn raanɪn se, k'taad te ron eyo ɔ jee kɛn k'raandɛn maktubm se kic ɓo k'jeelde eyo. Debm kɛn raanɔ maktubm ara se, naan jeel ɔk Kitapm gɛn Raa dɔko ute jeege do dɔkiɪn se jiga. Jee al-Masigen naan raandɛn maktubm ara se, 'tɛdn Yaudge. Jee al-Masigen gɔtn ese se, jaay nakgen ɔn lee aan dode ki se tɛdden maakde tujɔ ɔ kaal maakden mɛtn-jiki se kic ɓo ɓaa urlga. Ɔ jee mɛtinge se, jenoga rɛsn ute doobm al-Masi se naatn. Anum naan raande se, je adɛn kɛdn kaay kaama. Ute doobm al-Masi kɛn Raa ɔliɲo se ɔl jikilimge taarde ɓaa ute Raa (kon 1.1–2.18). Deere, al-Masi se naan Goon Raa ɔ naan se Raa mala mala. Ɔ naan ɓaado tɛdga debkilimi mala mala (kon 1.3). Kooy kɛn naan ooy se aan gɔɔ jikilimge lee ooy se, kusin kɛn ɔk tɔɔgɔ do jeege tu se, tɔɔgin se naan tɛdinga tɛdga gɔtɔ (kon 2.14). Ute bɛɛ kɛn al-Masi tɛd se ɓo, jee took aal maakde don ki se 'kɔn ɓaa cɛɛsn Raa ki (kon 3.1–5.10). Taa al-Masi se ook ɓaaga bini aanga gɔtn Raa ki ɔ naan ɓo Raa ɔndinga tɛdga magal debm tɛdn sɛrke Raa ki gɛn jee kɛn took aal maakde don ki (kon 5.11–10.31). Isa se tec aan gɔɔ magal gɛn jee tɛdn sɛrke Raa ki do dɔkiɪn se eyo taa naan se ting gɛn daayum. Maakn Kitapm kɛn Raa dɔko ute jeege do dɔkiɪn se, jee tɛdn sɛrke Raa ki se daayum naade lee tɔl mooso taa Raa adɛn tɔl kusinde. Num gan al-Masi se ɛd ron sɛrke taa kusin jeege jɛ-kalan sum ɔ gɛn sɔrɔkiɲa. Taa naan se ɓo ɓorse jee al-Masige se ingga do doob kɛn kiji ɔ naade se 'kɔn tɛrl ute mɛtde ey sum. Bin ɓo kaal maakn gɛn jee do dɔkiɪn se taaddesin taa adɛn tɛdn saada (kon 11–12). Saadn kɛn naan taadden ese ɓo kɛn ɛdden kaay kaama maakn nakge tun ɔn kɛn aan dode ki ute nakn naam kɛn ɓorse aan dode ki se kici.

**Raa taadjeki ute taar Gooniɲa*

¹ Do dɔkiɪn se, Raa lee taado ɓugjege tu ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki se mɛt dɛna ɔ ute doobm jeege dɛna. ² Gan ɓorse se maakn ɓiige tun kaam mɔɔtn ara se, naan taadjekiga ute doobm Gooniɲa ɔ Gooniɲ se ɓo, naan bɛɛr ɔndiɲo ɔ ɛdinga nakge paac kaam jina. Ɔ ute doobm Gooniɲ se ɓo naan aalo nakgen ɓaa se paac kici. ³ Goon ese se ɓo kɛn taad *nookn Raa kɛn wɔɔr gɔtɔ kelɛn ɔ naan se tec Raa mala mala. Ute taar naan kɛn ɔk tɔɔgɔ se ɓo, nakgen ɓaa se paac naan tɛdde utu ting gɔtde ki. Kɛn naan jaay tug *kusin jikilimge aas sum se, naan ook ɓaa ingg maakn raa ki do ji daam Raa Sidburku ki.

*Isa se naan magal cir *kɔdn Raage*

⁴ Gooniɲ se, Raa ɔndinga raan do kɔdn Raage tu ɔ bin ɓo ro kɛn Raa ɛdin se, cir gɛn kɔdn Raage. ⁵ Taa ɓii kalan tap ɓo Raa taad te kɔdin kɛn gam eyo, kɛn an deekn ɔ:

Naai se, 'Goomuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac maam ɓo m'Bubi.*

Ter daala kɔdn Raa kɛn gam tap ɓo Raa taadin te eyo, kɛn an deekn ɔ:

Maam se m'tɛdn Bubi ɔ naai le am 'tɛdn goonuma.†

⁶ Num ter daala, kaad kɛn naan ɔlo Goon paragin‡ do duni ki se, naan deek ɔ:

Ɔn kɔdumge paac kɛrɛgn naanin ki.§

⁷ Gɛn kɔdinge se Raa taad ɔ:

Naade se jee tɛdn naabumge,

naade se tec aan gɔɔ kuulu ɔ aan gɔɔ rɔɔn poodo.*

* 1:5 Aak KKR 2.7. † 1:5 Aak 2Sam 7.14 ɔ 1Krk 17.13. ‡ 1:6 Isa se naan goon paragin kalan lak, gɔasin gɔtɔ.

§ 1:6 Aak Dt 32.43 ɔ KKR 97.7. * 1:7 Aak KKR 104.4.

⁸ Num gen Goonin ki se, Raa taadin̄ ð:

Gaar naai Raa se tinḡ gen daayum,
 ð jeeige se le, naai taddde ute doobm daan ki.

⁹ Naai le 'je nak̄j ute doobiṇa

ð nak̄j *kusiṇ se naai ðad̄ undin̄ naatn.

Taa naan̄ se bo Bubi Raa, naan̄ ðayiga uubu doi ki gen maak-raapo ken taad̄ ð
naai se gaarge ð maak̄j parige tu se naai bo magal cirde.†

¹⁰ Ter Raa deekin̄ daala ð:

Kese bo naai, Melje, do kupm met ki se naai aalo do naan̄a
 ð maak̄j raa le naai ted̄iṇo te jii.

¹¹ Nakgen se paac utu 'tuju, gan̄ naai se tinḡ gen daayum.

Deere, maak̄j raa ute do naan̄a se utu 'kooy koono aan gð kala.

¹² Ð naai utu aden tud̄n aan gð kala

ð utu aden pelek̄j aan gð ken k'lee k'pelek̄j kalge se.

Num naai le 'terl roi eyo ð daayum daayum naai in̄g gati ki.‡

¹³ Ð taa bii kalan̄ tap bo Raa taad̄ te kod̄in̄ ken gam eyo, ken an̄ deek̄j ð:

'Baado in̄g do ji daamum ki,

bini jee taamooyige se maam m'aden 'ted̄n naai bo kin̄g dode ki.§

¹⁴ Kod̄n Raage se tap bo naade nan̄ge? Naade se jee kaan̄ naabm Raagen paac̄n j'õṇ
 j'aakden̄ eyo, ð Raa oldeno se taa nooḡn jeegen ken Raa utu aden kaaja.

2

*J'õṇten kuum kaalki taar *Raa se naan̄ ki*

¹ Taa naan̄ se bo, taargen naajege k'booyin̄kiro se, j'õkin̄ki õṇ cir daala, ey num s̄m
 j'aki kiiḡn doob ki. ² K'jeelki taar ken *kod̄n Raage taado do d̄akin̄ *Musa ki se, ðk t̄õḡo
 do jeege tu paac ð jeegen jaay baate kuuno taar se lo baate kin̄g do ki se, jee bin se do
 *kusiṇ ken naade ted̄ se, Raa dabardenoga ute doobiṇa. ³ Anum naajege se, k'booyin̄kiga
 taar naan̄ ken aajjeki ð taar naan̄ se le cir gen kod̄n Raagen taado Musa ki se. Bin num
 ken taar se jaay naajege k'j'uum j'aalin̄kiga naan̄ ki num, naajege kic j'aki k̄õṇ kaan̄ k̄õṇ
 dubar ken se eyo. Metn taar kaajjege se, Meljege Isa bo uuno metin̄ taado deete ð jee
 ken booyo taarin̄ naan̄ taado se bo, taad̄jeki ð taaringe se, taargen met ki. ⁴ Ð Raa mala
 taadga tal ð taar ara se taar met ki ute doobm nak̄j kaak̄j jeele ð ute nakgen naan̄ ted̄in̄
 deel doa, ð ute napar nak̄j-k̄õṇgen naan̄ ted̄a ð bin bo nan̄a nan̄a kic Raa ed̄in̄ga *Nir̄l
 Salal aan gð ken naan̄ maakin̄ jen ro ki.

Isa se naan̄ Debm Kaajjege

⁵ Anum duni ken utu ade baa jaay ken naaje k'taad̄n metin̄ borse se, 'kõṇ ted̄n kaam ji
 *kod̄n Raage eyo. ⁶ Num maak̄j Kitap ki se, nam kalan̄ taadga tal ð:

Debkilimi se tap bo naan̄ nan̄a kaca jaay bo ken naai Raa saapm don̄ ki,
goon debkilimi se tap bo aas di jaay bo naai aakin̄ don̄ ki se?

⁷ Kaad̄n ken naai 'ted̄ debkilimi ðpo baata aas te kod̄n Raa ey se, c̄k̄õ sum.

Ter naai bo *'nookiṇa ð 'magalin̄ aan gð gaarge.

⁸ Nakgen paac̄n naai aaldeno se naai õṇin̄singa kaam jina.*

Ken Raa jaay ed̄in̄ga nakge paac kaam jin̄ se, ne ðim jaay Raa ed̄in̄ te kaam jin̄ ey se, ḡõṇ.
 Naõ borse nakge se paac naajege j'aakin̄ki ute kaamjege se aan gð ted̄ te kaam jin̄ ey
 b̄õṇ. ⁹ Gan̄ naajege j'aakki Isa se, kaad̄ ken Raa ted̄iṇo jaay naan̄ õṇ roṇ ðpo baata aas
 te kod̄n Raage ey se, c̄k̄õ sum. Taa naan̄ dabaro õṇ roṇ ooy se, borse se, Raa nookiṇga ð
 magalin̄ga aan gð gaarge. Bin bo ute bæ Raa se, naan̄ ooyo taa jikilimge paac.

† 1:9 Aak KKR 45.7-8. ‡ 1:12 Aak KKR 102.26-28. § 1:13 Aak KKR 110.1. * 2:8 Aak KKR 8.5-7.

¹⁰ Raa se aalo nakge paac ð bəəbde ting gətde ki. Bin 6o Raa je ano 6aa ute geninge dēna taa 'kənd maakŋ nookiŋ ki. Taa dubar Isa ɔŋo se 6o, Raa tēdŋ naaŋ tēd aas naabiŋ ute doobiŋa. Isa se naaŋ 6o debm təəd ɔlde gətn kaaj ki. ¹¹ Taa Isan kēn debm tugŋ *kusiŋ jeege ute jee kēn naaŋ tugde kusiŋdege se, naade paac Bubde Raa kalaŋ ese sum. Taa naaŋ se 6o kēn Isa danŋe ð naade k'gēnaange se kic 6o, səkəŋ təəliŋ eyo. ¹² Taa naaŋ se 6o Isa deek Raa ki ð:

Maam se m'utu m'taadŋ taa naai gēnaamge tu;

ð gətn kēn jeeige jaay tusnga se, maam m'ai təəm daande ki.†

¹³ Tēr Isa taad daala ð:

Maam se m'utu m'kənd maakum doi ki.‡

Tēr naaŋ taad daala ð:

Maam m'utu ara ute gaangen kēn naai Raa ɛdumo se.§

¹⁴ Bin 6o aan gəə gaan jikilimge paac ək daa roa ute mooso se, naaŋ kic 6o ək daa roa ute mooso tecde naade se kici. Bin 6o ute kooy Isa se, Iblisŋ, debm təkŋ mind jeege, naaŋ 6o debm kēn 6aano ute yo do jeege tu se, təəŋŋ naaŋ ək se, Isa nanjŋsinga tak. ¹⁵ Bin 6o jeege ting aan gəə bulge taa naade beer yo ki se, naaŋ aden kəŋ kəədŋ dode. ¹⁶ Deere k'jeelki, naaŋ 6aado gēn noogŋ kədn Raage eyo, num naaŋ 6aado se gēn noogŋ mətjil *Abraamge. ¹⁷ Taa dī naaŋ tēd rəŋ debkilimi tec naajege gēnaange mala mala, bin 6o naaŋ tēd *magal debm tēdn sərke Raa ki debm bεε ð tuj ɔrmiŋ eyo gēn tēdn naabm Raa. Taa naaŋ se 6o naaŋ ɛd rəŋ *sərke gēn təəl kusiŋ jeege. ¹⁸ Deere, Isa se naaŋ dabaroga ð ɔŋoga nakŋ naama; taa naaŋ se 6o naaŋ aŋ kaasa gēn naakŋ jeege nakŋ naama aan dode ki.

3

*Isa se naaŋ cir *Musa*

¹ Gēnaamge, *Raa danŋeno taa aki tēdn jee naange. Taa naaŋ se 6o ɔndki saapse do Isa ki, naaŋ 6o debm kaan naabm Raa ð debm tēdn sərkn magal gēn Raa. Naaŋ 6o əkjeki taasa ute Raa ð do nakge tun se 6o, naajege k'jaalki maakjege do ki ð k'taadki naan jeege tu. ² Ɔo Isa se Raa bεεr ɔndiŋ gēn tēdn naabiŋa ð maakŋ naabiŋ ki se naaŋ tuj te ɔrmiŋ eyo, aan gəə Musa kēn tēdo naaba maakŋ *Bee Raa ki paac jaay tuj te ɔrmiŋ ey se*. ³ Kεse doobiŋa kēn Isa jaay *nookiŋ eem cir gēn Musa se tec aan gəə debm kəbm bee kēn k'nookiŋ cir bee kēn naaŋ ɔbo. ⁴ K'jeelki, bee tak 6o ək mɛl kəbiŋ kəbiŋa, num mɛl kəbm nakgen 6aa se paac se, naaŋ Raa. ⁵ Maakŋ Bee Raa ki paac se, Musa tēdoga naaba tuj te ɔrmiŋ eyo ð naaŋ tēdo naabiŋ se aan gəə debm tēdn naaba gēn taadŋ jeege tu nakŋ kēn Raa utu aden taadŋ mətŋ naan ki. ⁶ Num ganŋ *al-Masi se, naaŋ Goono, Goon kēn tuj te ɔrmiŋ eyo ð Bee Raa paac se Raa ɔnŋsinga kaam jŋa. Ɔo naajege se 6o aan gəə k'bee naaŋa kēn naajege jaay k'beerki eyo ð j'ɔndki dojege doŋ ki ute maak-raapo se.

Raa 'kədn gətn təəl maaka jeenge tu

⁷ Booyki taar kēn *Nirl Salal taad maakŋ Kitap ki ð:

Jaaki jaay kēn 'booykiga mind Raa num,

⁸ ɔŋten 'tēdki do məŋgə

aan gəə kēn do dəkiŋ bugsege baate tooko taariŋ se

ð naaŋ kēn se, naade naamiŋoga do kəf-baar ki.

⁹ Tēr Raa taad ð:

Ute nakgen bεε maam m'tēdo baara si-səð se kic 6o,

bugsege naamumo ð naade je am 'kaakŋ mətuma.

¹⁰ Taa naaŋ se 6o maam maakum taarum do jeege tun ese

ð maam m'taad ute maakum m'ð: Jee se lε daayum lee tər lum naaga

† 2:12 Aak KKR 22.23. ‡ 2:13 Aak Eza 8.17. § 2:13 Aak Eza 8.18. * 3:2 Aak Nmb 12.7.

ɔɔ nakɲ maam tɛd se lɛ, naade booy ɔk eyo.

¹¹ Kɛn maakum taarum se, maam m'naam taarum m'ɔɔ:

Jee se 'kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiŋ gɛn tɔɔl maaka se eyo.†

¹² Gɛnaamge, ɔndki kɔndɔ nam ɔntɛ kɔŋ maakiŋ 'tɛdɲ aak kusu kɛn aŋ kɔliŋ naaŋ 'tookɲ kaal maakiŋ do Raa ki eyo ɔɔ tɛrl naaga Raa kɛn zɛɛr se. ¹³ Gaŋ kaad kɛn naase utu 'tingki ting maakiŋ kaad kɛn Raa danɲ *jaaki* se, ɓii-raa ɛdki kaay kaama naapge tu, ɔntɛn kaanɲi rose dala ute *kusiŋa ɔɔ ɔntɛn 'tɛdki do mɔŋgɔ. ¹⁴ Anum kɛn naajege jaay kaal maakjegen do kupm mɛt ki se jaay j'ɔkiŋki tɔɔgɔ bini do taar tɔɔliŋ ki se ute naaŋ se, naajege j'aki tɛdɲ naaba kalaŋ ute *al-Masi. ¹⁵ Bin ɓo Kitap taad ɔɔ:

Jaaki jaay kɛn 'booykiga mind Raa num,

ɔntɛn 'tɛdki do mɔŋgɔ

aan gɔɔ kɛn do dɔkiŋ ɓugsege baate tooko taariŋ se

ɔɔ naaŋ kɛn se, naade naamiŋo do kɔd-ɓaar ki.‡

¹⁶ Anum jeegen booyo taar Raa jaay baate tooko ɔɔ tɛrlo naaga Raa ki se, tap ɓo nanɲe? K'jeelki jeegen se ɓo kɛn jeegen paacɲ *Musa ɔɔddɛno maakiŋ taa naaŋ Masar ki. ¹⁷ Maakiŋ ɓaarge tun si-sɔɔ se tap ɓo, Raa maakiŋ taariŋ do nanɲe tu? K'jeelki, Raa se maakiŋ taariŋ do jeege tun tɛdo kusinɲ jaay ooyo do kɔd-ɓaar ki se§. ¹⁸ Ɔɔ jeegen kɛn Raa naam taariŋ rode ki ɔɔ: naade se kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiŋ gɛn tɔɔl maak ki ey se, tap ɓo nanɲe? Naade se ɓo jee kɛn baate tooko taar Raa ɔɔ tɛrliŋo naaga se. ¹⁹ Bin ɓo k'jeelki, naade se jaay ɔŋ ɛnd te gɔt kɛn Raa daapiŋ gɛn tɔɔl maak ey se, taa naade se baate tooko kaal maakde doŋ ki.

4

¹ Do dɔkiŋ se, *Raa taad jeege tu ɔɔ utu adɛ kɛdɲ gɔtn kɛn naaŋ daapiŋga daap gɛn jamaka se ɔɔ ɓɔrse kic gɔtn se utu booy jeege. Bin num ɔndki kɔndɔ nam ɔntɛn tɛdɲ *kusiŋa jaay kɔŋ roŋ 'kɔɔpm kaam mɔɔtn jaay 'kɔŋ kɛnd gɔt kɛn ese ey se. ² Naajege kic ɓo k'booykiga Labar Jiga aan gɔɔ jeegen tingo do kɔd-ɓaar ki. Naade se booyga taar se, naɓo taar se tɛd te dim maakde ki eyo, taa naade baate tooko kaal maakde do taar kɛn ese se. ³ Naɓo naajegen j'aalkiga maakjege do labar kɛn jiga se, j'aki kɔŋ kɛnd gɔt kɛn Raa daapiŋga daap gɛn tɔɔl maaka se. Ey num jee kɛn baate kaalo maakde se, Raa taad ɔɔ:

Kɛn maakum taarum se maam m'naam taarum m'ɔɔ:

jee se kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiŋ gɛn tɔɔl maaka se eyo.*

Kese ɓo taar kɛn Raa taado kaad kɛn naaŋ aalo do naaŋa ɔɔ nanɲo naabiŋ se, ey num ɓii gɛn jamaka se utu tap. ⁴ Bin num gɛn ɓii k-cilige tu se maakiŋ Kitap ki se gɔt kaam kalaŋ nam taadga taad ɔɔ: Bii mɛɛɛ se Raa tɛd nanɲ naabiŋ paac ɔɔ: *Bii k-cilige tu se, naaŋ jamakɲ ro ki.†* ⁵ Ɔɔ daala gɔtn ese se kic taad ɔɔ: *Jee se kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiŋ gɛn tɔɔl maaka se eyo.‡* ⁶ Bin ɓo Raa se uunoga doa gɛn jee mɛtinge se ɔk doobo gɛn kɛnd gɔt kɛn naaŋ daapiŋga daap gɛn jamaka se. Num gaŋ jee kɛn booyo Labar Jiga deet deetn jaay baate tookɲ taar Raa se, naade se 'kɔŋ kɛnd gɔt kɛn ese se eyo. ⁷ Taa naaŋ se ɓo Raa ɔndga ɓii kuuy kɛn naaŋ danɲ *jaaki*. Kɛn Raa ɔnd ɓii ese se, gaan *Israelge se tɛrlga tɛrl naaga Raa ki daaniŋ dɔkga jaay naaŋ taadɛno maakiŋ Kitap ki ute taar Gaar *Daud ɔɔ:

Jaaki jaay kɛn 'booykiga mindiŋ num, ɔntɛn 'tɛdki do-mɔŋgɔ§.

⁸ Jɔsue jaay ɔloga gaan Israelge taa naaŋ kɛn naade saap ɔɔ gɔtn jamak kɛn mala mala num, deere bin se, Raa kɔŋ taadɲ taa ɓii gɛn jamakɲ kɛn kuuy ey sum. ⁹ Bin ɓo aan gɔɔ Raa nanɲ naabiŋa ɔɔ jamakɲ ɓii k-cilige tu se, jee Raage kic Raa utu adɛn kɛdɲ gɔtn jamaka bin kici. ¹⁰ Taa debm jaay ɛndga gɔt kɛn Raa daapiŋ gɛn jamaka se, naaŋ se nanɲga naabiŋa ɔɔ jamakɲ aan gɔɔ Raa kɛn nanɲ naabiŋ jaay jamakɲ ro ki se kici.

† 3:11 Aak KKR 95.7-11. ‡ 3:15 Aak bersege 7, 8. § 3:17 Aak Nmb 14.29, 32. * 4:3 Aak KKR 95.11. † 4:4 Aak Jen 2.2. ‡ 4:5 Aak KKR 95.11. § 4:7 Aak Keem Kaa Raa 95.7-8.

¹¹ Bin se j'aayki kaamjege gen kend maakn gət ken Raa daapinga daap gen jamaka se; j'ondki kəndə maakjege tu se, nam ɔnte naajn taara an gɔɔ gen gaan Israelge sɔm an kəlin 'kooɔn jaay 'tookn taar gen Raa ey se.

¹² Taa taar Raa se naan ing zεεε ɔɔ ɔk tɔɔgn ken ɔs maakn jeege. Ɔɔ naan se aat cir gɔrd-jerle ken taaringen di paac taat ranan ranan se. Naan end maakn nakge tun maakn ro debkilim ki se paac, naan end bini ɔn cεnge, saapa ɔɔ koa. Nakn maakn saapjege tu ute kengen naaje k'jeki se, naan ɔo jeel nanjn tak ɔo lee taadjeki metin naajege tu. ¹³ Nakge paac se Raa ɔo aaldeno ɔo debm jaay Raa ɔn aakin ey se, gɔtɔ. Naan Raa ki se nakn ko k'kɔyin tap ɔo gɔtɔ; nakge paac tood tal. Ɔɔ naan Raa ki se ɔo, nana nana kic ɔo 'ɔaa taadn metn taarin taarina.

*Isa se *magal debm tɛdn serke Raa ki*

¹⁴ Taa naajege se j'ɔkki debm tɛdn serkn ken magal cir jee tɛdn serkgen ɔaa se paac. Naan se ook ɔaaga maakn raa ki cεesn Raa ki. Naan se Isa, Goon Raa. Taa naan se ɔo kaal maakjegen do Isa ki jaay k'lee k'taadki metin jeege tu se, j'ɔkinki tɔɔgɔ. ¹⁵ Deere, naajege se j'ɔkki debm tɛdn serkn magal ken aas kaakn taa-daayjege. Naan se ɔnɔga napar nakn naamge paac an gɔɔ naajege, naɔo naan se ɔn tɛd te *kusiɔn eyo. ¹⁶ Bin num j'ɔnten 'ɔeerki, k'ɔaaki gɔtn kaag do Raa ken debm ajeki keejn dojege tu ɔo ajeki tɛdn bεε kaad ken naaje k'jeki naan aajjeki noogo.

5

¹ *Magal debm tɛdn serke Raa ki tak ɔo k'bεer k'j'ɔɔdn maakn jikilimge tu gen tɛdn naabm *Raa taa tɔnd daapm jeege naanin ki. Naan Raa ɔndin se taa an kedn nakge *serke ɔo kɔjn mooso taa *kusiɔn jeege. ² Magal debm tɛdn serke Raa ki se, naan kic ɔo ɔk tɔɔg eyo an gɔɔ jikilingen ɔaa se paac, taa di jeege jeel ɔk metn doobm Raa eyo ɔo tɛdn nakgen met ki ey se, naan aden keejn dode ki. ³ Aan gɔɔ naan kic ɔk tɔɔg ey se, naan 'kedn serke Raa ki taa kusiɔn jeege sum eyo, num taa kusiɔn naan malin kici. ⁴ Naan se kalin ki sum ɔo 'kɔn kuun ron raan gen tɛdn magal debm tɛdn serke Raa ki se eyo, num magal debm tɛdn serke Raa ki se, Raa mala ɔo bεer ɔɔdn a an gɔɔ ken naan bεer ɔɔdo *Aarun do dɔkin se.

⁵ Bin ɔo *al-Masi kic naan mala ɔo uun ron raan gen tɛdn magal debm tɛdn serke Raa ki eyo. Num naan se Raa ɔo bεer ɔɔdn ɔo deekin ɔo:

Naai se Goonuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac, maam ɔo m'Bubi*.

⁶ Ɔɔ gɔt kuuy maakn Kitap ki kic Raa taadga taad ɔo:

Naai se debm tɛdn serke Raa ki gen yemina an gɔɔ Melkisedek.†

⁷ Ken Isa ingo do naan ki se, naan tɔnd meta, eem nɔɔ ɔo tɔɔyɔ ute kaa-maane metn Raa ki naan ken je num an kɔn kaajn maakn yo ki. Ɔɔ Raa se booyinga keemina taa naan se debm took uun taarina. ⁸ Isa se naan ɔo Goon Raa. Ute naan se kic ɔo naan aakoga dubar ɔo ute doobm se ɔo naan deel ron gen tookn kuun taar bubina. ⁹ Ɔɔ Raa tɛdn ɔo naan tɛd aasoga naabin paac ute doobina ɔo naan tɛdga debm *kaajn gen daayum gen jeege paacn took uunga taarina. ¹⁰ Anum Raa se taadga tal ɔo naan se magal debm tɛdn serke Raa ki an gɔɔ Melkisedek.

Kaal maakse se ɔkin ki tɔɔgɔ

¹¹ Do taarge tun se, naaje j'ɔk taarge dena gen taada, naɔo ken j'asen taadn metin se tɛdfen ɔɔnɔ, taa naase se 'tɛdkiga jeege 'booy ɔkki taara yɔkɔd eyo. ¹² Ey num do dɔkin tap ɔo naase k'dooyesenoga dooy nakgen se ɔo bεeki num, naase kic aki tɛdn jee dooy jeege, naɔo maam m'aakse naase se 'jeki j'asen dooy ute nakgen ken k'lee k'dooy jeege ken utu aal kaal maakde do Raa ki. Anum ɔorse kic ɔo, maam m'aaksen naase se 'jeki ɔo

* 5:5 Aak KKR 2.7. † 5:6 Aak KKR 110.4 ɔo *Ebrege kon 7 kici gen Melkisedek.

j'asen k'edn sia, ey num k'osgen deer se, naase on aasin'ki eyo. ¹³ K'jeelki, debm utu aay kaay si se naan goon k'taace; debm bin se 'k'on b'eer kuun nakn ute doobin' eyo. ¹⁴ Num gan kosn deer se gen jee magala. On naade se jeel ok nakn jiga on nakn ken *kusi'na, taa nakgen se naade lee tedin' t'eda.

6

¹ Bin bo metn taar *al-Masi ken k'dooy jeegen utu aal kaal maakde don ki se, j'onin'ki king gotin ki aan goo ken do kuun met ki, num naajege se, k'baaki ute naanjege taa j'aki tedn jee magala. J'onten terl do nakge tun do kuun met ki se aan goo: ken gen terl naaga do nakge tun ajenki kol yo ki on j'aalki maakjege do *Raa ki; ² j'onte kingki do dooy gen napar tugn daapm ro naan Raa ki on gen tond ji do jeege tu taa Raa aden tedn b'ee; j'onten kingki do taar ken Raa taad on jeegen ooyga kooy se utu duru daan yoge tu on taar ken Raa utu kon b'or on kaam moatn gen s'oraki'na do jeege tu. ³ J'onten kingki gotn ese sum, num k'baaki ute naanjege aan goo ken Raa maakin jen ro ki.

⁴⁻⁶ K'jeelki, jeegen terlga terl naaga Raa ki on endga maakn *kusi'ni ki se, ey num naade se aakoga gotn w'or ken iino gotn Raa ki, onga nakn nijim ken Raa ed jeege tu, onga *Nirl Salal ute jee Raage kici, naade naam okga taar Raa se nijimi, naade jeelga king kiji ute al-Masi se ok t'og' on b'orse on naan ki on ute naan se kic bo, ken naade jaay terlga naaga Raa ki se, doobm je kon kuuy jaay naade ade terl maakde on j'andeno terl gotn al-Masi ki daal se, got. Taa jee se, aan goo naade malinge bo tup t'ol Goon Raa se ro kaag ki daala on naade terl onga maakn sokon ki naan jeege tu.

⁷ Aakki maakn-gotn jaay maane booy daayum maak ki se ken nakn kosin' maak ki jaay oojga jiga mel' maakn got ki se, gotn se, Raa tedin' b'ee'na. ⁸ Num ken maakn-gotn se jaay iin muge ute k'orondge sum num, maakn-gotn ese se ooj te dim ey se, gotn se Raa an naama on j'an toocn naatn gen s'oraki'na.

⁹ Jee maak-jemge, ken naaje k'taad bin kic bo naaje se k'jeele naase se utu ingki do doob ken jiga ken asen kaaja. ¹⁰ Taa Raa se naan debm ted nakge ute doobi'na on naan kon dirig eyo naabm ken naase 'tedin'kiro ute maak-jea taa naana genaasege tu on b'orse kic naase utu 'lee 'tedin'ki ted se. ¹¹ Anum naaje se k'je maakse ki se nanja nanja kic bo nakgen naan 'ted b'orse se onte kon'ina, num aay kaamin' ond don do nakn ken naajege j'ondki dojege do ki ken utu kaan ute doobi'na bini kaan do taar t'olin' ki. ¹² Onte 'k'or'ki, aayki kaamse, uunki doobm jee ken aal maakde do Isa ki on aay kaamde do ki on ute nakgen se bo naade utu 'kon nakn b'ee ken Raa taad on utu 'k'edn jeenge tu se.

Nakn ken Raa taad on k'edn jeenge tu se deere utu 'kaana

¹³ Naase 'jeelki do dakin' se, Raa taadoga taad on utu k'edn naka bugjege tu *Abraam ki. Kaad ken naan taadin' taar se, naan naam taarin' ute ron mala taa nam jaay magal cirin' naan Raa se, got* . ¹⁴ Naan taadin' tal on: *Deere, maam se m'ai tedn b'ee dena, on m'ai dirl metjili 'tedn den aak eyo.*†

¹⁵ Taar ken Raa taad Abraam ki se, Abraam aay kaamin' booyinga dena on aal maakin paac do ki on ute naan se, Raa baado edin' nakn ken naan taadin' on an k'ed se. ¹⁶ Ken jikilimge jaay baa baa naam taarde se, naade naam ute ro debm ken magal cirde; bin bo taarde se naade t'olin' ute naam ken naade naam taarde se. ¹⁷ Bin bo jee ken Raa taadoga taad on utu aden k'ed naka se, naan taaddesin' tal cir daala on naan se 'kon terl taarin' kuuy eyo. Taa naan se bo do taar ken ese se, naan naam taarin' do ki. ¹⁸ Ute nakgen ken naan taad on utu aden k'eda on ute naam taarin' ken naan naam se, k'jeelki ute nakgen di ese se, Raa se 'kon tedn taar-k'ob eyo. Bin bo naajegen ken j'onkiga gotn koomo gotin' ki se, taaringen di se bo ken edjekiga kaay kaam mec, ken ajeki kol j'aki kond dojege tak do nakge tun ken naan taadjeki on utu ajeki k'ed se. ¹⁹ Aan goo maal ken t'og' on lee gag

* 6:13 Aak Jen 22.16. † 6:14 Aak Jen 22.17.

daar markaba se, kənd do naajege kic ʒo tɛd kingjege se tɔɔg gan tec bin kici. ʒo kənd do ese se ɛnd bini deel kal deer kɛn k'gaan ɡɔtn *Bee Raa kɛn *salal‡ ɔɔ naan se ʒaa bini aan ɡɔtn Raa ki mala. ²⁰ ʒɔtn ese se ʒo Isa ɛndo naanjege tu ɔɔ naan ɛndo se taa naajege kici. ʒo naan tɛd naan ese se, taa naan 'tɛdga *magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki ɡɛn daayum aan ɡɔɔ Mɛlkisɛdɛk.

7

*Mɛlkisɛdɛk se naan gaarge ɔɔ *debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki*

¹ Mɛlkisɛdɛk se naan ʒo ingo gaar ɡɛn ɡɛɡɛr Salem ki ɔɔ debm tɛdn sɛrkɛ ɡɛn *Raa Taaro. Kaad kɛn *Abraam iino ɡɔt kɛn naan tɛdo ʒɔɔ ʒo ute gaaringe jaay ʒaado ʒaa se, Mɛlkisɛdɛk ʒo dɔɔdɪna ɔɔ ɔɔdɪn ʒooro. ² Abraam nakgen jigan naan tɔso ɡɔtn ʒɔɔ ki paac se, naan nigɪn ɡɔtɔ kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se, naan uun ɛdɪn Mɛlkisɛdɛk ki*. Nakɪ kɛn maam m'je taadn deet se: Ro Mɛlkisɛdɛk se je deekɪ ɔɔ: Gaar kɛn tɛd naka ute dɔɔbɪna. ʒo tɛr naan se Gaar ɡɛn ɡɛɡɛr Salem†, kɛse je deekɪ ɔɔ: Gaar kɛn ɛdɪlapia jeege tu. ³ ʒo Mɛlkisɛdɛk se, Kitap taad te taa bubɪn eyo, taa kon eyo, taa mɛtjilɪn kɛn naan teecno ro ki eyo, ɔɔ taa koojɪn eyo ɔɔ taa kooyɪn eyo. Anum naan se tec Goon Raa ɔɔ naan se debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki ɡɛn daayum.

⁴ K'saapki tu do Mɛlkisɛdɛk ki, naan se magal aak eyo bini Abraam kɛn mɛtjil gaan *Israelge baago do naan ki se kic ʒo, nakgen jigan naan tɔso ɡɔtn ʒɔɔ ki se, naan nigɪn ɡɔtɔ kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se, ɛdɪn naan ki. ⁵ Maakɪ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, maakɪ mɛtjil gaan Lebige tu se, jee mɛtɪnge se jee tɛdn sɛrkɛ Raa ki ɔɔ gaan Israelgen kuuy se maakɪ nakdege tun paac se, naade nigɪn kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se ɛdden naade ki. K'jeelki, naade se kic ɡɛnaa naapge ɔɔ naade se paac teeco mɛtjil Abraam ki. ⁶ Anum Mɛlkisɛdɛk se naan teeco mɛtjil gaan Lebige tu eyo, naʒo Abraam nig nakinge kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se, ɛdɪn naan ki. ʒo tɛr naan ɔɔdɪn ʒooro Abraam kɛn Raa taadɪnga taad ɔɔ utu an kɛdn nakge se. ⁷ Deere k'jeelki, debm magal ʒo ɔɔd ʒooro deb kɛn baata. ⁸ ɡɛn mɛtjil gaan Lebigen kɛn k'lee k'nig nakge kaam sik jaay kɛn kaam kalan k'lee k'j'ɛdden se, naade se jikilimgen lee ooyo aan ɡɔɔ jee ʒaa se paac; Mɛlkisɛdɛk kic ɔɔnga bɛdɪna aan ɡɔɔ naade se, naʒo Kitap taad ɔɔ naan se utu ing zɛɛɛ. ⁹ Lebi ute dɔɔbm mɛtjil naan se, ʒɔɔse kic gaan Israelge lee nig nakdege ɡɔtɔ kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se, naade utu lee ɛdden. Bin num j'aki taad j'ɔɔki dɪ: Lebi mala kic ute mɛtjilɪn se, ute dɔɔbm ʒugde Abraam se, nakdegen k'nigɪn ɡɔtɔ kaam sik se, kɛn kaam kalan se naade ɛdoga Mɛlkisɛdɛk ki. ¹⁰ Deere, kaad kɛn se Lebi j'oojɪn te ey ʒɔɔtɔ, num naan kɛn se, naan utu durn ʒugin Abraam ki kaad kɛn Mɛlkisɛdɛk ʒaado dɔɔd ute ʒugin Abraam se.

Isa se naan debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki aan ɡɔɔ Mɛlkisɛdɛk

¹¹ Maakɪ *Ko Taar Raa kɛn Musa ɛdo gaan *Israelge tu se, k'jeelki gaan Lebitge ʒo kɛn Raa ʒɛɛr tɔɔdden ɡɛn tɛdn *sɛrkɛ Raa ki. Kɛn naabde se jaay tɛdga ute dɔɔbɪn num, ɡɛn dɪ jaay Raa 'ʒɛɛr 'kɔɔdn debm tɛdn sɛrkɛ kuuy aan ɡɔɔ Mɛlkisɛdɛk se? Kɛn dɔɔbɪn ki num k'ʒɛɛr kɔɔdn mɛtjil *Aarun ki sum ey la? ¹² ʒo kɛn jee tɛdn sɛrkɛ Raa ki jaay k'pɛlɛkdɛnga ute taa ʒee kuuy se num, bin se Ko Taar kɛn ɔl k'tɔndde naade se kic ʒo j'an pɛlɛkɪ kuuy tak. ¹³ Taar se taad ute Mɛljege Isa ɔɔ naan se teeco taa ʒee kɛn kuuy. ʒo taa ʒee naade se nam tap ʒo ʒii kalan tɛd te naabm ɡɛn tɛdn sɛrkɛ Raa ki eyo. ¹⁴ Anum k'jeelki, Mɛljege Isa se teeco taa ʒee Juda ki. Kaad kɛn *Musa jaay taado taa *jee tɛdn sɛrkɛ Raa ki se, taa ʒee jeegen ese se, naan taado te taa naade eyo.

¹⁵ Daala, taar kɛn k'taadkiro do ki se, ʒɔɔse toodga tal. Debm tɛdn sɛrkɪ kuuy se, aanga ɔɔ naan se aan ɡɔɔ Mɛlkisɛdɛk. ¹⁶ Kɛn ɔl jaay naan tɛd *debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki se taa ɡɛn mɛtjilɪn do naan ki eyo, num taa naan se ɔk tɔɔɡɔ ɡɛn tɪŋ ɡɛn daayum. ¹⁷ Taa naan se ʒo Kitap taad ɔɔ:

‡ 6:19 Aak Mt 27.51. * 7:2 Aak Jɛn 14.17-20. † 7:2 Ro Salem se je deekɪ ɔɔ: lapia.

Naai se debm tēdn serke Raa ki gen daayum aan gōō gen Melkisedek.‡

¹⁸ Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ok tōog ey jaay k'p'elēkiñ ute ken kuuy se, taa naan se on noog te jeege den eyo. ¹⁹ Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se on tēd te dīm aak bēē naan Raa ki eyo. Num gan kōnd ken naaje j'ōndki dojege borse se bēē cir paac paac oō ute kōnd do se bo ken tēdjeki naajege k'gōarki ute Raa se.

²⁰ Tēr do ki daala, ken Isa jaay Raa ondin magal debm tēdn serke se, Raa naamga naam taarin jaayo. Gan gen jee tēdn serke Raa ki ken kuuy se, Raa on naam te taarin eyo.

²¹ Anum Isa se ken Raa jaay ondin debm tēdn serke se, naan naam taarin oō:

Maam Raa Mēle se, m'naamga naam taaruma

oō taarum se m'an kōj tērl kuuy eyo, m'oō:

Naai se 'tēdga debm tēdn serke Raa ki gen daayum. §

²² Taa naan se bo ute Isa se kic bo, naajege k'jeelki *dōokj ken Raa dōok ute naajege se jiga cir paac paac.

²³ Tēr daala, jee tēdn serkge se k'tōlga dena, naōo yo se on onde te gen tēdn naabde se gen daayum eyo. ²⁴ Num gan Isa se, naan ting gen daayum oō naabin ken naan lee tēd se kic le ting gen daayum. ²⁵ Taa naan se bo jee ken baado naan Raa ki ute doobm naan se, Isa ok tōogō ken aden kaajñ gen sōrōkiñ, taa naan se daayum ting zēere gen tōnd mētn Raa taa naade.

²⁶ Isa se naan bo *magal debm tēdn serke Raa ki ken dōōdjeki naajege tu. Naan se debm *salal, ok tuj eyo oō ok *kusiñ eyo. Anum ne dīm jaay an tum ute jee kusinge tap bo gōō oō naan se Raa uun baansinga raan ondinga do nakge tu paac. ²⁷ Oō naan se aan gōō magal tēdn serke Raa ki ken do dōkiñ se eyo. Naade se lee tēd serke taa kusiñ naade malinge jaay bo tēd serke taa kusiñ gen jeege se. Gan Isa se naan mala ed ron serke je-kalan sum oō gen sōrōkiñ. ²⁸ Magalgen jee tēdn serke Raa ki ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki tōndde se, naade se jikilimge sum oō naade se ok tujū naan Raa ki. Anum taar ken Raa jaay naam taarin se baado end gōō Ko Taar ken Raa edo Musa ki oō taar se bo ken tēd Isa tēd magal debm tēdn serke Raa ki gen daayum. Goonin se bo tēd nakge paac aasin ute doobiñ.

8

Isa se naan bo *magal debm tēdn serke Raa ki gen naajege

¹ 'Booyki! *Ko Taar ken naaje k'taadsen metin se, keese bo napar magal debm tēdn serke Raa ki ken naajege k'j'ōkki se. Oō naan se ookga maakñ raa ki utu ing do ji daam kaag do *Raa ki oō Raa Sidburku bo gaar magal ken cir nakgen baa se paac. ² Isa tēdn naabm *salal maakñ *kōrōr Raa ken mala mala oō kōrōr se jikilimge bo daapin eyo num Mēljege bo debm daapin.

³ Magal jee tēdn serke Raa ki paacñ ken k'tōndde se naja naja kic bo ok nakñ ken naan 'kēdn Raa ki oō an kōjn mooso. Bin bo magal debm tēdn serke Raa ki gen naajege se kic 'kōkñ dīm tak ken 'kēdn Raa ki. ⁴ Ken *al-Masi jaay debm do naan ki sum num, naan 'kōj tēdn debm tēdn serke Raa ki eyo*, taa kaad ken se jee kuuy utu ken lee ed nakge *serke Raa ki aan gōō ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadno se. ⁵ Naade se bee ken naade tēdn naaba maak ki se, naan se kaam nirli sum oō tec tec bo *Bee Raa mala mala ken maakñ raa ki. Bin bo ken Musa jaay baa daap kōrōr magal se, Raa dejin oō: *Aakin jiga. 'Baa daapin 'tec raa raa aan gōō ken maam m'taadisin do ko ki se. †* ⁶ Deere, borse, naabm Isa se magal cir paac paac. Taa *dōokj ken Raa dōok ute jeege, ute doobm naan se jiga cir paac paac. Oō Isa se naan bo daan Raa ute jeege oō ute doobm naan se, Raa taadga taad oō utu kēdn nakgen bēē cir paac paac jeege tu.

*Dōokj ken Raa dōok kiji ute jeege

‡ 7:17 Aak Jen kon 13 oō KKR 110.4. § 7:21 Aak KKR 110.4. * 8:4 Ken Isa jaay 'kōj tēdn debm tēd serke Raa ki ey se, taa naan teeco metjil Juda ki. † 8:5 Aak Ekz 25.40.

⁷ Kɛn dɔɔkɲ kɛn Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiɲ se jaay tɛd naabiɲ aasga ute doobiɲ num, Raa se 'kɔɲ dɔɔkɲ ute jeege kuuy eyo. ⁸ Num kɛn Raa jaay mooy jeenge se taa *kusiɲ naade tɛd se naan deek ɔɔ:

'Booyki, maam Mɛlɛ m'taadsen m'ɔɔ biigen utu ade ɓaa naan ki se, maam m'utu m'dɔɔkɲ kiji ute mɛtjil gaan *Israelge

ɔɔ ute taa ɓee Juda‡kici.

⁹ Dɔɔkɲ kɛn maam m'dɔɔko ute naade se

'tec aan gɔɔ dɔɔkɲ kɛn maam m'dɔɔko dɔkiɲ ute bugdege se eyo.

Kaad kɛn naane se ɓo, maam m'tɔkdeno jide ki

ɔɔ m'tɔɔd m'ɔɔddeno naatn maakɲ taa naan Masar ki.

Gan dɔɔkɲ kɛn maam m'dɔɔko ute naade se, naade tujga ɔrmdɛ ro ki.

Taa naan se ɓo maam m'tɛrlɛno naaga.

Kese ɓo taar Mɛljege taada.

¹⁰ Tɛr Mɛljege Raa taad ɔɔ: *Taa dɔɔkɲ kɛn maam m'utu m'dɔɔk ute gaan Israelge,*

kɛn biigen ade ɓaa naan ki se, maam m'ade kedn jeele gen jeel doobumge

ɔɔ doobumge se m'adesiɲ taadn kamb maakde ki.

Maam m'aden tɛdn Raade ɔɔ naade tɛdn jee maamge.

¹¹ *Maakde ki se nam 'dooy naapiɲ ute gɛnaan gen jeel Raa ey sum,*

taa jeege paac am jeelum maam Raa,

'kɔnd do gaange tu bini 'kaan do jee magalge tu.

¹² *Taa ute bɛɛm se, maam m'aden tɔɔl tujdege*

ɔɔ kusiɲdege se m'an dirigiɲ naatn. §

¹³ Kɛn Raa jaay dan dɔɔkɲ kɛn naan utu dɔɔkɲ ute naade kiji se, naan je taadn ɔɔ dɔɔkɲ kɛn naan dɔɔko deet deet se gɔtiɲ deelga; taa nakɲ jaay daaniɲ dɔkga se naan ooyga koono ɔɔ ɔɔpga baata utu 'deele.

9

Raa se tap ɓo j'an keem j'ɔɔ di

¹ *Dɔɔkɲ kɛn *Raa dɔɔko ute jeege deet deet se, ɔk doobge ute ɓee do naan ki ara gen keem Raa. ² Taa ɓee se naade daap *kɔrɔr magal ɔɔ gaaniɲ gɔtɔ kaam dio ute kal deere. Gɔtn naan ki se k'daniɲ gɔtn *salal ɔɔ gɔtn se ɔk lɔmpɔ kɛn ɔk jige cili ɔɔ ɔk tabil, ɔɔ do tabil ki se ɔk mappagen kɛn j'ɛdiɲga ked *sɛrke Raa ki. ³ Ɔɔ ɓee maak ki kɛn naagɲ kal ki se, k'daniɲ gɔtn salal cir paac paac. ⁴ Ɔɔ gɔtn se ɔk bejeɲɛ gen daab kɛn k'lee k'tɔɔcn nakɲ oot nijimi ɔɔ ɔk *sandukɲ kɛn Raa dɔɔk ute jeege do dɔkiɲa ɔɔ sandukɲ se naagiɲa ɔɔ maakiɲa paac k'j'ɔɔyiɲ ute daab. Maakɲ sanduk ki se ɔk nakɲ kɛn k'daapiɲ ute daab ɔɔ maakɲ nak kɛn se ɔk kɔsɔ kɛn k'daniɲ maan*, sirdn gen *Aarun kɛn iino pɔɔɲɔ ɔɔ ute tircil kɛn k'raanɲa raan ro ki taargen gen Raa dɔɔko ute jeenge. ⁵ Do sanduk ki se, naade daap tɔnd *kɔdn Raage dio kɛn k'dandɛ *cerubige* kɛn taad *nookɲ Raa. Kɔd Raagen di se ɔk taa bɛɛkɲ keydege kɛn deeb taa sanduk ki se. Do sanduk ki se ɓo gɔtn kɛn k'lee k'siikɲ mooso kɛn url maakɲ Raa. Naɓo ɓɔrse, maam m'ɔk gɔtn kɛn m'asen taadn mɛtn nakgen se paac eyo.

⁶ Aan gɔɔ nakge paac naade tɔndiɲga ute doobiɲ bin se, *jee tɛdn sɛrke Raage tu bii-raa naade end maakɲ ɓee kɛn naan ki se gen tɛdn naabde. ⁷ Num maakɲ ɓee kɛn maak ki se, magal debm tɛdn sɛrke kaliɲ ki sum ɓo, maakɲ ɓaar ki se end je-kalan sum. Ɔɔ kɛn naan end kend se, naan ɓaan ute mooso gen sɛrke jiɲ ki tak, taa *kusiɲiɲa ɔɔ taa kusiɲ gen jee dengɛn kɛn naade tɛdiɲ jaay ɔnd eyo. ⁸ Ute nakgen se *Nirl Salal je ajesiɲki taada ɔɔ kɛn jeege jaay utu tɛd tɛd naabm maakɲ ɓee kɛn naan ki rɔk se, kɛse je deekɲ ɔɔ doobm kɛn jeege an kend maakɲ ɓee kɛn maak ki kɛn gɔtn salal cir paac paac se j'utu k'j'ɔɔdiɲ te ey

‡ **8:8** Taa ɓee Juda se maakɲ gaan Israelge tu kici. § **8:12** Aak Jer 31.31-34. * **9:4** Maan ara se kɔsn kɛn Raa sido gaan *Israelge tu kaad kɛn naade tiɲgo do kɔd-ɓaar ki.

6ortə. ⁹ Nakgen se kaam nirli gen nakgen 6orse aanga se. Taa nakgen k'j'ed serke Raa ki ute moosn ken j'oj Raa ki se aas eyo gen tugŋ daapm maakŋ debm ken 6aado keem Raa ute doobm ese se. ¹⁰ Nakgen se taad taa kəsə, taa kaaye, taa napar tugŋ daapm roa naan Raa ki ə kese doobm ken jikilimge 6o lee ted sum. Nakgen se əs aay bini aan kaadn ken Raa 6aado terl nakge paac kiji.

¹¹ Num gan 6orse *al-Masi aanga, naan 6o *magal debm tedn serke Raa ki ken 6aano ute beε ken naajege k'naaminkiga naam se. Gen tedn naan ese se, naan end maakŋ kərər ken magala ə salal ken cir kərər do naan ken jikilimge 6o daapiŋ se ə kərər se tec aan gəə nakgen Raa aaldeno do naan ki ara ki se eyo. ¹² Ken al-Masi jaay end jε-kalan gen sərəkina maakŋ bee ken *gətn salal cir paac paac* se, naan end ute moosn baalge te moosn gaan maranġe eyo; num naan se ed moosn naan malina, bin 6o naan dugjega dojege gen sərəkina. ¹³ Ken moosn baalge ute gen kəs-targe ute burkŋ maranġ mend k'təoliŋa ə k'təociŋ jaay k'təs k'siikiŋ do jeege tun rodege aak kusu naan Raa ki taa rodege se tedn aak beε naan Raa ki se, ¹⁴ met kando moosn al-Masi cir nakgen ese se! Taa al-Masi se naan debm salal ək kusiŋ eyo ə naan mala ed ron serke Raa ki ute təogŋ Nirl Salal ting daayum se. Ə ute moosn naan se 6o, tugjeki maakjege ken ək nakgen təəl ser eyo ken ajeki kəl yo ki, taa bin jaay 6o naajege j'aki tedn naabm Raa ken zεεε.

¹⁵ Taa naan se 6o al-Masi se, naan 6o debm daan Raa ute jikilimge ə ute doobm naan se 6o Raa dək ute jeege kiji. Naan ooy se taa dugŋ do jeege ken tujo kaad ken Raa dəkəo ute jeenġe do dəkini se. Ə bin 6o jee ken Raa danġe se, naade 'kəŋ bedde maakŋ nakge tun ken Raa bəəbiŋa bəəb gen daayum jeenġe tu ə taaddenga taad ə utu adesini ked se. ¹⁶ Ken deba jaay raanə ə: ken maam m'ooyga num nakumge se, niginki jeege tu se, debm bin se k'booy ken naan ooyga jaay 6o, nakiŋge se j'an nigina. ¹⁷ Ken taar ken naan raanini se naan ooyga jaay 6o əs aaye; ey num ken naan utu zεεε se, nam 'kəŋ nigŋ nakiŋge eyo. ¹⁸ Taa naan se 6o dəkŋ ken Raa dəkəo ute jeenġe do dəkini se ken jaay k'təəl te moos ey se, naan ək təog eyo. ¹⁹ Ken *Musa jaay tus jeege ə naande ki se naan taadden tal *Ko Taar Raa ute taargen maak ki ken gen teda se, jaay 6o naan uuno mooso gen gaan maranġe ute gen baalge ken k'təalde serke se ə naan deepina ute maane, naan terεε kamb kaaga ken k'danini isop ə dəkini te beεkŋ baatn aac kaace. Naan əlin maakŋ moos ki se ə naan siik mooso se do Kitap ki ə do jeege tu. ²⁰ Naan taadden ə: *Kese 6o moosn ken taad ə Raa dəkga ute naase. Naan taadseno doobiŋ se, əkinki jiga.*† ²¹ Ter mooso se, Musa siikiŋ ro kərər ken magala ə do nakge tun paacŋ ken k'tedn naaba maak ki se. ²² K'jeelki, maakŋ Ko Taar Raa ki se den nakge paac se mooso 6o ken *tug daapde ted aak beε naan Raa ki. Ə ken mooso jaay gətə se, kusiŋ kic 6o j'an kəŋ təəl eyo.

*Moosn Isa kalin ki sum 6o əd *kusiŋ jeege*

²³ Ken nakgen do naan ken kaam nirl nakgen maakŋ raa ki jaay k'tugde ute mooso tak jaay ted aak beε naan Raa ki se, nakgen mala mala maakŋ raa ki se kic 6o je *serkŋ ken beε cir paac paac tak jaay 6o aden tugŋ daapm aak beε naan Raa ki.

²⁴ Anum *al-Masi se end te maakŋ *Bee Raa ken jikilimge 6o daapiŋ se eyo. Taa bee ken jikilimge 6o daapiŋ se le, kaam nirl Bee Raa ken mala mala sum. Num naan se ook 6aaga maakŋ raa ki ə 6orse naan utu naan Raa ki ə naan 6o debm naakjege. ²⁵ Ey num *magal debm tedn serke Raa ki gen Yaudge se aanga 6aara tak 6o naan lee end maakŋ *Bee Raa ki gətn ken *salal cir paac paac se ute moosn gen maalge. Num gan al-Masi end se gen kedn ron serke 'dəəl met den eyo. ²⁶ Ken bin ey num, kaadn naane gətn Raa aalo do naanə sum se, naan dabar 'dəəl dena. Num naan se 6aado jε-kalan sum 6o do taar təoliŋ ki; naan malini 6o ed ron serke Raa ki taa təəl kusiŋ jeege. ²⁷ Debkilimi se ooy jε-kalan sum ə ken naan ooyga se, naan 6aa naan Raa ki taa Raa an kəŋŋ bəərə don ki. ²⁸ Bin 6o al-Masi se,

† 9:20 Aak Ekz 24.8.

naan̄ kic ed̄ ron̄ serkē jε-kalan̄ sum̄ gen̄ kōōdn̄ kusin̄ jeē den̄ se naatn̄ ɔ̄ ken̄ naan̄ adē ɓaā kuuȳ se taā kōōdn̄ kusin̄ jikilimgē eȳ sum̄, naɓō taā 'kaajn̄ jeegen̄ in̄g aak̄ kaak̄ kaamīna.

10

¹ *Ko Taar̄ ken̄ Raā ed̄o Musā ki se taadjekī ɓo kaam̄ nirl̄ nakgen̄ beε̄ utū adē ɓaā naan̄ ki sum̄; kēse taad̄ te nakgen̄ malā malā eyo. Anum̄ utē Ko Taar̄ ken̄ Raā ed̄o Musā ki se aangā ɓaarā tak̄ ɓo jeegē leē ted̄ *serk̄n̄ kaam̄ kalan̄ esē se sum̄ ɓo *Raā ki, naɓō jeē ken̄ leē ɓaad̄o naan̄ Raā ki gen̄ ted̄n̄ serk̄gen̄ esē se, serk̄degē se, ɔ̄n̄ aasdē gen̄ daapdē kaak̄n̄ beε̄ naan̄ Raā ki eyo. ² Bin̄ eȳ num̄ jeegen̄ leē ted̄o serk̄gen̄ esē se, kaad̄n̄ naanē *kusin̄degē se Raā tugdesingā naatn̄ gen̄ s̄r̄ɔ̄kīna. Ɔ̄o naadē k̄n̄ jeel̄ rodē ki naadē se jeē kusin̄gē eyo, m̄ɔ̄tn̄ naadē ted̄n̄ serkē Raā ki taā kusin̄degē eȳ sum̄. ³ Num̄ gan̄ serk̄gen̄ ken̄ aangā ɓaarā tak̄ ɓo, naadē leē ted̄ se, utē naan̄ se, naadē jeel̄ rodē ki kusin̄degē se utū ḡotīn̄ ki. ⁴ Taā moosn̄ k̄s-taargē utē gen̄ baalgē se, ɔ̄n̄ aas tē gen̄ kōōdn̄ kusin̄ jeegē eyo.

⁵ Taā naan̄ se ɓo kaad̄ ken̄ *al-Masī iinō gen̄ ɓaad̄o do naan̄ ki se, naan̄ taad̄ Raā ki ɔ̄: *Moosn̄ maalgē utē nakgen̄ k'leē k'j'edī se tap̄ ɓo, naaī je eyo, num̄ naaī ed̄umo roa.*

⁶ *Maalgen̄ k't̄ɔ̄ldē jaaȳ k't̄ɔ̄cdē utē moosn̄ ken̄ k't̄ɔ̄jo serkē taā kusin̄ se tap̄ ɓo, t̄ɔ̄li naaī ki eyo.*

⁷ *Anum̄ maam̄ m'taad̄o m'ɔ̄: Aan̄ ḡɔ̄ k'raan̄o do d̄ɔ̄kīn̄ maak̄n̄ Kitap̄ ki taā maam̄ se, maam̄ m'arā se, m'ɓaad̄oga, Raā, taā m'aī ted̄ nak̄n̄ maakī jea.**

⁸ Deet̄ deet̄ se al-Masī taad̄ ɔ̄: «Naaī 'je te serk̄n̄ maalgē eyo, gen̄ nakgen̄ j'edī se eyo, ɔ̄ naaī je te jaaȳ t̄ɔ̄l maal̄ j'aisin̄ t̄ɔ̄c eyo ɔ̄ utē serk̄gen̄ k't̄edī taā t̄ɔ̄l kusin̄ jeegē se eyo kici, nakgen̄ se naaī tap̄ ɓo 'je eyo, taā naadē se paac̄ t̄ɔ̄li naaī ki eyo.» Eȳ num̄ k'jeelki, serk̄gen̄ esē se Ko Taar̄ ken̄ Raā ed̄o Musā ki taadgā taad̄ ɔ̄ jeegē an̄ leē ted̄a. ⁹ Ter̄ naan̄ taad̄ ɔ̄: «Maam̄ m'arā m'ɓaad̄o se gen̄ ted̄n̄ nak̄n̄ ken̄ naaī maakī jea.» Bin̄ ɓo doobm̄ ken̄ jeegē leē eem̄ Raā do d̄ɔ̄kīn̄ se ɔ̄ningā ceε̄ ki ɔ̄ naan̄ ɓaanogā utē doobm̄ kuuȳ ḡɔ̄n̄ ki. ¹⁰ Isā al-Masī se ted̄gā nak̄n̄ ken̄ Raā maakin̄ jen̄ rō ki; naan̄ malā ed̄ ron̄ serkē Raā ki jε-kalan̄ sum̄ gen̄ s̄r̄ɔ̄kīna. Utē serk̄n̄ naan̄ se ɓo, naajegē k't̄ed̄kigā jeē *salal̄ naan̄ Raā ki.

¹¹ K'jeelki, *debm̄ ted̄n̄ serkē Raā ki se, nan̄a nan̄a kic̄ ɓo, ɓii-raā naan̄ daar̄ utē j̄enā gen̄ ted̄n̄ naabīna. Daayum̄ se, naan̄ leē ted̄ serk̄gen̄ esē sum̄, naɓō serk̄gen̄ se, ɔ̄n̄ aas tē gen̄ kōōdn̄ kusin̄ jeegē eyo. ¹² Gan̄ al-Masī se, naan̄ ted̄ serkē m̄et̄ kalan̄ lak̄ taā kusin̄ jeegē se ɔ̄ serk̄n̄ naan̄ se ɔ̄s aaȳ gen̄ daayum̄ ɔ̄ ɓ̄orsē naan̄ utū in̄g do ji daam̄ Raā ki. ¹³ Ɔ̄o naan̄ ki se, naan̄ utū in̄g booȳ binī jeē w̄ɔ̄ȳin̄gē se, Raā aden̄ ted̄n̄ naan̄ ɓo utū kin̄g dodē ki. ¹⁴ Bin̄ ɓo utē serk̄n̄ naan̄ ted̄ jε-kalan̄ se gen̄ tuḡn̄ kusin̄ jeegē se, jeē naangē se naan̄ ted̄den̄ ted̄gā jeē salal̄ naan̄ Raā ki gen̄ s̄r̄ɔ̄kīna. ¹⁵ Naan̄ se Nirl̄ Salal̄ kic̄ ɓo ajekī ted̄n̄ saadā taā taargen̄ jaaȳ naan̄ taad̄ ɔ̄:

¹⁶ *M̄eljegē Raā deek̄ ɔ̄: Biigen̄ adē ɓaā naan̄ ki se, maam̄ m'utū m'd̄ɔ̄k̄n̄ utē naadē. Maam̄ m'adē kēdn̄ jeelē gen̄ jeel̄ doobumgē*

ɔ̄ doobumgē se m'adesin̄ taad̄n̄ k̄mb̄ maakdē ki.

¹⁷ Ter̄ naan̄ taad̄ ɔ̄:

Kusin̄degē utē tujdegē se, m̄ɔ̄tn̄ maam̄ m'saapm̄ do ki eȳ sum̄.†

¹⁸ Anum̄, ken̄ jeegē jaaȳ kusin̄dē k't̄ɔ̄ldesingā naatn̄ se, m̄ɔ̄tn̄ naadē 'ted̄n̄ serkē taā kusin̄degē eȳ sum̄.

K'ɓaakiro naan̄ Raā ki

¹⁹ Bin̄ ɓo, genaamgē, moosn̄ Isā se ted̄jekigā j'aaskigā gen̄ kend̄ maak̄n̄ ḡot̄ ken̄ *salal̄ cir̄ paac̄ paac̄ se utē maraadgē. ²⁰ Isā ɓo debm̄ ɔ̄djekī doobm̄ kijī ɔ̄ gen̄ kaajā utē doobm̄ kal̄ deer̄ ken̄ neε̄p̄ se ɔ̄ kal̄ deer̄ neε̄pm̄ se lē, taad̄ tē ron̄ ken̄ ooȳ rō kaaḡ ki se. ²¹ Ɔ̄o naajegē j'ɔ̄kki *debm̄ ted̄n̄ serkē Raā ki magalā ken̄ j'ɔ̄ndin̄ naan̄ ɓo naan̄ *Beē Raā. ²² Bin̄ num̄ k'ɓaakiro naan̄ Raā ki utē maak̄n̄ kalan̄, j'aalkī maak̄jegē paac̄ don̄ ki, taā *kusin̄

* **10:7** Aak KKR 40.7-9. † **10:17** Aak Jer 31.33-34.

maakjege tu se le Isa tug aadŋinga naatn maakŋ-saapjege tu a rojege kic bo naan *tug daapinga ute maan jiga. ²³ Taar ken naajege k'taadki naan jeege tu j'ocki j'ondki dojege do ki se, j'onŋten naajki, taa Raa se naan tuj ormin eyo, nakŋ naan taadga a an tef se le, naan utu an tefn deere. ²⁴ K'saapki do naapge tu ken ajeki kal j'aki je naapa a j'aki lee tefn nakgen jiga. ²⁵ J'onŋte kanki gen tus ute naapa aan gaa jee metingen lee tef se, nabo j'edki kaay kaama naapge tu, taa 'tap se k'jeelki, bii ken Meljege ade baa se, aapga gaa.

²⁶ Anum naajegen k'jeelkiga jeel mala mala nakŋ ken met ki se jaay ken naajege malinge sum bo j'ingki k'tedki kusiŋ se, bere, taa kusiŋ se, *serkŋ kuuy gaa. ²⁷ Num aap bo nakŋ aŋ ken utu booyjeki se boor ken utu koocŋ dojege tu a ute poodŋ aŋga ken utu kasn jeegen baate tookŋ taar Raa se. ²⁸ 'Jeelki, debm jaay tujga do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, a ken jeege dio ey le mat tefga saadge se, debm bin se j'an keejŋ don ki eyo, j'an taa. ²⁹ 'Saapki tu Goon Raa se debm jaay aalin maak ki eyo, a moosiŋ ken *dookjeki ute Raa jaay tefjeki jee salal se kic, naan aakiŋ aan gaa nakŋ cere a naaj *Nirl Raa ken tefjeki bere se, debm bin se, met kando Raa an dabar makon cir daal ey la? ³⁰ Deere, naajege se k'jeelki debm ken taad a: *Maam mala m'utu m'kagŋ seem ute doobiŋa a nana nana kic bo, maam m'an kagŋ bedin do kusiŋ ken naan tefda. O ter naan taad a: Meljege Raa se utu kajiŋ boor do jeenge tu.* ³¹ Bere, debm jaay oocga ji Raa ken zere se, utu an tefn aŋ aak eyo.

³² 'Saapki tu, do kingse ken deet deete ken naase aakkiro gatn waa ken iino gatn Raa ki a kaad ken naane se, deere, naase 'dabarkiroga den aak eyo a dokiroga do jet. ³³ Gatn metinge jee maakse ki se k'naajdenoga a k'dabardenoga naan jeege tu anum naasen jee kuuy se jee ken k'lee k'dabardeno se, naase ondeki te kalde ki eyo. ³⁴ Bin bo genaasegen dabar maakŋ dangay ki se, dubarde se aonse naase kici. O ken jeege jaay baado tanga ute naksege se, naase ondesin ki ute maak-raapo, taa naase 'jeelki maal ken naase utu aki kŋ se naan jiga cir paac paac a ting gen daayum. ³⁵ Nakŋ ken naase 'jeel okkiga metin maakse ki se okin ki taa a a ute naan se, naase aki kŋ nakŋ bere den aak eyo. ³⁶ Bereki se, naase 'jeki kaay kaama taa ken naase jaay 'ted aaskiga nakŋ ken Raa maakiŋ jen ro ki se, Raa se naan utu asen kefn nakŋ ken naan taadsenga taad a utu asen kef se. ³⁷ Taa Kitap taad a:

Kaadŋ aapga baata, aapga cak sum bo*
a debm ken utu ade baa se, naan utu ade naar baa,
a bere, naan 'kŋ booy ey sum.

³⁸ O debm ken tef nakge ute doobiŋ se
utu 'kŋ kaaja taa naan aalga maakiŋ dom ki.
Num gan ken naan jaay ak terlga doob ki num,
debm tef bin se taalum maam ki eyo.†

³⁹ Num gan naajege se k'metn jee ak terlga doob ki se eyo gen baa gatn kut ki se, num naajege se k'metn jee ken aal maakde do Raa ki gen kaajiŋ kode.

11

*Kaal maakŋ do *Raa ki*

¹ Debm jaay aal maakiŋ do Raa ki se, nakŋ naan ond don do ki se, jeeliŋ maakiŋ ki naan aŋinga a ute doobm kaal maakiŋ do Raa ki se nakŋ naan aŋ aakiŋ ey se, jeeliŋ maakiŋ ki, nakŋ se utu. ² Jeegen do dakiŋ se, taa kaal maakden do Raa ki sum bo, Raa aakden se, toliŋ.

³ Ute kaal maakjegen do Raa ki se bo, naajege k'jeelki nakgen baa se paac se, Raa aaldeno ute taariŋa; nakgen k'jaakdeki ute kaamjege paac se, naan aaldeno ute taariŋ ken k'j'ŋ k'jaakiŋ ey se. ⁴ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Abel ed *serke Raa ki a serkŋ naan se bere cir gen genaŋ Kayn. Ute kaal maakiŋ se bo, Raa aakiŋ aan gaa debm tefn

‡ 10:28 Aak Dt 17.6. § 10:30 Aak Dt 32.35-36. * 10:37 Aak Eza 26.10. † 10:38 Aak Aab 2.3-4.

nakge ute doobiñ naaniñ ki ð se serkñ naan̄ ed se tɔl Raa ki. Ey num, Abel se naan̄ ooyga nafo ute kaal maakiñ se, ðorse kic ɔo aan gɔɔ naan̄ utu taadjeki taad rɔk.

⁵ Ute kaal maakiñ do Raa ki se, Enok se Raa uun ðaansiñ zεεε maakiñ raa ki taa naan̄ 'kooy naam eyo ð nam le aakiñ te ey sum taa Raa se uun ðaansiñga. Kaad ken Raa uun ðaansiñ te ey ðort se, Kitap taado ð: *Enok se naan̄ debm tɔl Raa ki.*^{*} ⁶ ðo debm jaay aal te maakiñ do Raa ki ey se, paac paac 'kɔñ tɔl Raa ki eyo, taa debm ken je ade ðaa naan Raa ki se 'jeel maakiñ ki tak, Raa se utu ð naan̄ ɔo debm lee ed naka ute maraadiña jeege tun lee jena.

⁷ Ute kaal maakiñ do Raa ki se, Raa taad Noe ki nakgen ken utu kaan naan ki ken naan̄ ɔñ aakiñ ute kaamiñ ey ðort se. ðo taar ken Raa taadiñ se, naan̄ took ute maakiñ paac do ki ð naan̄ cɔc markabm magala gen kaajñ naan̄ maliña ute jee maakiñ been̄ ki. Ute kaal maakiñ do Raa ki se, Noe ted nakge ute doobiña ðo nakgen naan̄ ted se, taad ðo jeegeen kuuy se naade jee *kusinge ðo jee se ɔɔro ute kooçñ dode ki. Bin ɔo Raa se aak Noe se aan gɔɔ debm tedn nakge ute doobiñ naaniñ ki taa naan̄ aal maakiñ doñ ki.

⁸ Ute kaal maakiñ do Raa ki se, *Abraam se ken Raa danjñ se, naan̄ tooko ðo iin̄ ðaa taa naan̄ ken Raa taadiña taad ðo utu an̄ keda. Nafo taa naan̄ gɔtn naan̄ an̄ ðaa ro ki se, naan̄ jeel eyo. ⁹ Ute kaal maakiñ se, Abraam aan maakiñ naan̄ ken Raa taadiño ðo an̄ ked se ðo naan̄ ting gɔtn ese se maakiñ kɔrɔr ki aan gɔɔ cekε. Bin ɔo Isak ute *Yakub kic ɔo tingo aan gɔɔ naana, ey num naade kic Raa taaddenga taad ðo utu ade kedn taa naan̄ ese se kici. ¹⁰ Taa Abraam se ing aak kaam gegεr ken 'ting gen daayum ðo gegεr ese se Raa ɔo saapo gen kiiniña ðo naan̄ mala ɔo mel kɔbiña.

¹¹ Ute kaal maakiñ do Raa ki se, Sara mendkarta se, gɔol nanga tak tak se kic ɔo, naan̄ ðaado ted mendkaama taa naan̄ jeel maakiñ ki Raa se tuj ɔrmiñ eyo ðo nakñ ken naan̄ taadiña taad ðo utu an̄ ked se, naan̄ utu an̄siñ keda. ¹² Taa naan̄ se ɔo ute Abraam kaliñ ki sum, naan̄ ken gɔol nan̄ tak tak se kic ɔo, ooj metjili se dirl ted dena aan gɔɔ k-dijgen maakiñ raa ki ðo aan gɔɔ kεsn taa baar ki†.

¹³ Jeegeen se paac aal maakde do Raa ki bini ooy maak ki. Anum nakgen ken Raa taaddenoga utu ade ked se, naade ɔñjñ te eyo, num nakgen se naade aakiñ daande dɔkɔ ðo naade maakde raap do ki. ðo naade se le jeeliñ rode ki, naade se cekge ðo mertge do naan̄ ki ara‡. ¹⁴ Ken naade jaay taad bin se, jee se je taadn tal ðo naade se je je taa naande mala. ¹⁵ Ken naade jaay saapoga taa naan̄ ken naade iin̄ ɔñiño se sum num, kaadn naane, naade ɔnga doobm gen kɔkñ tɛrl gɔtde ki. ¹⁶ Ken deer se, jee se je taa naan̄ ken jiga cir taa naan̄ ken naade ɔño ðo taa naan̄ ken naade je se, utu maakiñ raa ki. Taa naan̄ se ɔo Raa se sɔkɔñ tɔoliñ eyo ken naade danjñ Raade se. Taa naan̄ iin̄ daapdega gegεr.

¹⁷ Ute kaal maakiñ do Raa ki se, Abraam ken Raa naamiña ðo n'an̄ kedn gooniñ Isaka serke se, naan̄ tooko gen kedn gooniñ kalan̄ lak. Ey num kεse ɔo goon ken Raa taadiña taad ðo utu an̄siñ ked se. ¹⁸ Taa goon ese se ɔo Raa taadiñ ðo: *Ute gooniñ Isaka se ɔo j'ai toojn̄ metjili.*§ ¹⁹ Gɔtn se Abraam taad te maakiñ ðo Raa se ɔk tɔɔgɔ gen dur debkilimi maakiñ yoge tu. Taa naan̄ se ɔo gooniñ Isaka se, naan̄ ɔñjñ se tec aan gɔɔ debm ooyga kooy deer deere, jaay ɔo duro daan yoge tu.

²⁰ Ute kaal maakiñ do Raa ki se, Isaka ðo ðooro Yakub ki ute Ezo ki ðo taadden taa bæε ken naade utu kɔñ naan ki.

²¹ Ute kaal maakiñ do Raa ki se, Yakub se ken naan̄ ɔɔpga gɔɔro 'kooy se, gaan Yusupge se nana nana kic ɔo naan̄ ɔo ðiñ ɔooro ɔooro; *naan̄ iin̄ ɔndjin̄ do kaag deriñ ki ðo eem Raa.**

²² Ute kaal maakiñ do Raa ki se, Yusup se ɔɔpga gɔɔro 'kooy se, naan̄ taad ðo naan ki se gaan *Israelge, Raa utu aden kɔɔdn maakiñ taa naan̄ Masar ki ðo naan̄ taaddeno ðo ken naade k'ðaa ðaa se, k'tɔs k'ðaan ute cɛngingen ese kici.

* 11:5 Aak Jen 5.24. † 11:12 Aak Jen 15.15. ‡ 11:13 Aak Jen 23.4. § 11:18 Aak Jen 21.12. * 11:21 Aak Jen 47.31.

²³ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, ko *Musa ute bubm Musa se kaad ken jaay naade ooŋ goonde se, naade ɔyɪŋ gen laapa mətɔ taa naade aak goonde se aak bæε. Taa naan se ɓo taar gaargen taad se, naade ɓeer te do ki eyo.

²⁴ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Musa se, ken naan jaay aas gaaba sum se, ken k'danŋ Goon gaar Paraon mɛnda se†, naan baate. ²⁵ Ken k'dabariŋ ute jee Raage se, Musa aakiŋ bæε cir ken naan 'king maakŋ maak-raap ken gɔtiŋ utu 'deele ɔ ken tɛdga sum ɓo an kɔliŋ naan 'tɛdn debm kusina naan Raa ki se. ²⁶ Deere, taa naan Masar se ɔk maala dena, naɓo Musa se je j'an dabara aan gɔɔ ken j'utu k'dabar *al-Masi se aakiŋ se bæε cir maal ken taa naan Masar ki se, taa naan se ɓo naan ing aak kaam bæε ken Raa utu an tɛdn naan ki se. ²⁷ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Musa se naan iin ɔŋ taa naan Masar. Gaar taa naan Masar ki se maakiŋ-taariŋ don ki, naɓo Musa se ɔŋ ɓeer te eyo taa naan ɔk maakiŋ tɔɔgɔ aan gɔɔ naan aak Raa ute kaamina, Raa ken jeege ɔŋ aakiŋ ey se. ²⁸ Ute kaal maakŋ do Raa ki se Musa se tɛd'laa ken Raa ɔɔddeno dode maakŋ taa naan Masar ki‡ ɔ naan ɔl k'l'ɔt mooso do kaam-taar ɓeedege tu ɔ do bertn taardege tu, taa *kɔdn Raa ken debm tɔɔl jeege se 'kɔŋ tɔɔl gaan paraggen gen gaan Israelege se eyo.

²⁹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelege se ken naade aan taa Baar ken Aac se, baar se ɔɔp kaam dio ɔnden doobo naade deel maak ki aan gɔɔ do naan ken tuutu; num ken jee Masar ki jaay je gaan aan gɔɔ gen naade se, maane ɔsde paac.

³⁰ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelege lee gurug gɛgɛr Jeriko se ɓii cili ɔ ɓii k-cilige tu se ɓo durdurgen ɔl gurug gɛgɛr se ru aan naan ki tak tak.

³¹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Raabm mɛnd kɛesn gaaba se, j'ɔŋ k'tɔɔliŋ te ute jee kusingen baate tookŋ taar Raa se eyo, taa jeege ɓaado kaakŋ baara se, Raab dɔɔd ɔkdenga ɓeen ki jiga§.

³² Ey num maam se m'je m'taadn dena taa jee se, naɓo kaada am baata gen taad mɛtn taar Jedeon, gen Barak, gen Samson, gen Jɛpta, gen *Daud, gen Samuel ute gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina. ³³ Naade kici ute kaal maakden do Raa ki se, naade ɔso taa naan gaaringe, naade ɔjo ɓɔɔɔ do jeege tu ute doobiŋa ɔ naade ɔŋo nakŋ ken Raa taaddeno ɔ utu aden kɛda. Naade gaas taa tupiyge ɔŋ ɔsden te eyo, ³⁴ naade tɔɔlo poodn ɔk zir zir ɔ ken jeege ɓaadeno tɔɔl ute gɔrd-jɛrl se, naade aan ɔtɔ. Naade se tɔɔgde gɔtɔ naɓo ute kaal maakden do Raa ki se, naade tɛd jee tɔɔgɔ; gɔtn kudn ɓɔɔr ki se naade jee gaabm ɓɔɔrge ɔ jee wɔɔydege, naade cirde ɔ tuurde naatn. ³⁵ Ute kaal maakde do Raa ki se ɓo mɛndgen mɛtiŋge kic, jeedegen ooyga kooy se, naade aakden duro daan yoge tu.

Jee mɛtiŋgen kuuy se jeege dabarde bini ooy maak ki. Ken j'aden kɔɔdn dode maakŋ dubar ken ese kic ɓo, naade baate, taa naade jeele Raa se utu aden duru daan yoge tu ɔ adɛ kɛdn gɔtn king jiga cir daala. ³⁶ Kengen mɛtiŋgen kuuy se k'dabarde ɔ j'aakden mɛtde, k'tɔndde ute mɛɛje, k'dɔɔkden ute zinziri ɔ j'ɔmbden maakŋ dangay ki. ³⁷ Jee mɛtiŋge lɛ k'tund k'tɔɔlde ute koa, kengen mɛtiŋge k'tɔj k'gaanɛ daan ki, kengen kuuy se k'tɔɔlde ute gɔrd-jɛrlɛ, jee mɛtiŋ kuuy daal se, ken k'dabarde se ɔlde naade lee wari; jee se lee dɔɔk daar baatge ute gen ɓeŋge sum ɓo mɛtde ki. Jee se ɔk dim eyo, jeege lee dabarde ɔ tɛdden nakŋ kusin dode ki. ³⁸ Naade lee wari do kɔd-ɓaarge tu ɔ do koge tu; naade tood maakŋ iibege tu ɔ maakŋ gɔɔge tu. Jee ese se bæε aak eyo ɔ jee ken do *duni ken ara se aas te gen kɔkŋ naade se eyo.

³⁹ Jee se paac aalo maakde do Raa ki, taa naan se ɓo Raa aakdeno se, tɔɔliŋ. Naɓo nakŋ ken Raa taaddeno ɔ utu aden kɛd se, naade ɔŋiŋ te eyo. ⁴⁰ Taa Raa uunoga kuun doa jee se 'kɔŋ 'tɛdn aak bæε naaniŋ ki se kalde ki sum eyo, num ute naajege paacki jaayo.

12

Maakŋ dubar ki se j'aayki kaamjege

† 11:24 Aak Ekz 2.10. ‡ 11:28 Laa se jee mɛtiŋge k'danŋ *laa Paak. § 11:31 Aak Jɔs 6.12-21.

¹ Bin 60 jeegen paacn aalo maakde do *Raa ki se, naade se dɔal saadgen ɔl gurugjeki. Taa naan se 60 j'ɔɔdki dojege do nakge tun paacn deer ken gaasjeki j'ɔŋ k'leeki eyo aan gɔɔ *kusiŋ ken j'ɔŋiŋki yɔkɔd sum 60 lee gurugjeki se ɔɔ j'aayki kaamjege j'aanŋi bini j'aki kaan gɔtn ken Raa taadjeki. ² Taa naan se j'ɔndki kaamjege do Isa ki, naan 60 debm tɛdjeki jaay j'aalki maakjege do Raa ki ɔɔ kaal maakjege se naan 60 debm ken tɛdɪŋ tɛd mɛc se. Anum Isa se, naan 60 debm ken tooko ɔŋ ron k'tup k'tɔɔliŋ ro kaag ki ɔɔ end maakŋ sɔkɔŋ ki, na60 taa maak-raapm ken naan utu kɔŋ naan ki se, sɔkɔŋ ken tɔɔliŋ se kic 60, naan an dɪm eyo. Ɔɔ 60se naan utu ing do ji daam gen kaag do Raa ki. ³ Deere, k'saapki do naan ken jee kusinge dabariŋo, na60 kic 60 naan aay kaamiŋ aasiŋoga. Bin 60 ɔŋte 'kɔɔrki aayki kaamse.

⁴ Anum maakŋ bɔɔr ki ken naase 'tɛdki ute kusiŋ se, 60se kic naase ɔŋ aasiŋki te ey bini ooyki te maak ki eyo. ⁵ Naase, deŋŋ ken Raa deŋse aan gɔɔ geninge se, 'dirigkiga la ken ɔɔ:

Goonuma, ken Mɛljege jaay deŋi se, ud bia

ɔɔ ken naan jaay mooyi se, maaki ɔŋte tuju.

⁶ *Taa Mɛljege se naan deŋ debm ken naan jeŋa*

ɔɔ goon ken naan jeelin naan goonin se, naan tɔndina.*

⁷ Dubar ken aan dose ki se, naase 'jeeliŋki Raa 60 deŋse se, aayki kaamse ro ki. Naan deŋse bin se taa naase geninge. 'Jeelki, goon jaay bubin deŋin ey se, ken gayo? ⁸ Taa naan se 60 ken naase jaay k'j'ɔŋ k'dɛjsen te eyo aan gɔɔ gaangen paacn k'lee k'dɛjde se, naase se gaangen mala mal eyo, na60 naase se gaan bumige. ⁹ K'jeelki, bubjegen do naan ki ara se lee deŋjeki ɔɔ naajege k'lee k'tookki taardege. Bin num, mɛt kando j'aki 'tookŋ taar bubjegen maakŋ raa ki se cir daala ey la ɔɔ ute naan se j'aki kɔŋ kaaja. ¹⁰ Bubm koojege se deŋjeki do naan ki ara sum aan gɔɔ ken naade jen ro ki. Num gan Raa se deŋjeki se taa ajeki tɛdn bɛɛ. Naan je ajeki tɛdn jee *salal aan gɔɔ naana. ¹¹ Ken j'utu k'dɛjeki deŋ mɛtn-jiki se tujjeki maakjege ɔɔ ɔŋ ɛdjeki maak-raapo eyo. Num naan ki se, jee ken k'dɛjɛga deŋ se, deŋde se ade kɛdn lapia ɔɔ ade kɔl naade 'tɛdn nakge ute doobiŋa.

¹² Taa naan se 60, jisen ɔɔrga kɔɔr se ɔkiŋki tɔɔgɔ, ɔŋte kɔŋiŋki 'kɔŋŋ walak ɔɔ kɛrɛcsegen tɔksen se kic 60 'daariŋki tɔɔgɔ. ¹³ *'Daapki doobm 'toodn tal ken anki lee do ki.†* Bin 60 debm cɛkɛdɛ se jeŋ 6aa cɛɛs ki eyo, num naan se kɔŋ lapia.

Raa aal bi jeege tu

¹⁴ Aayki kaamse, 'jeki doobm ken anki kiŋg ute lapia ute jeege paac ɔɔ ingki kiŋg *salal. Ken bin ey num, nam tap 60 'kɔŋ kaakŋ Mɛljege eyo. ¹⁵ Ɔndki kɔndɔ nam tap 60 ɔŋten terl naaga bɛɛ Raa ki. Ɔɔ maakse ki se nam ɔŋten tɛdn aan gɔɔ ko kaagŋ ataka ken asen kɛcŋ pɛrɛlɛŋ ɔɔ dɛɛtn jeege dɛna. ¹⁶ Ɔndki kɔndɔ nam ɔŋten tɛdn debm kɛɛsn mɛndge ɔɔ nakŋ gen Raa se nam ɔŋten kuum kaaliŋ naan ki aan gɔɔ ɛzo ken taa kɔsn jɛ-kalan sum 60 naan dugŋ te bɛdn goon paragiŋa. ¹⁷ 'Jeelki kaam mɔɔtn se, naan je ɔɔ bubin an kɔɔdn 60oro na60 ɔɔdɪŋ te eyo. Gɔtn se naan tɔɔyɔ ɔɔ sel mɛtn bubin na60 taar ken bubin taado se, naan ɔŋ terliŋ te kuuy eyo.

¹⁸ Anum naase 'baakiro gɔtn Raa ki se tec aan gɔɔ do ko‡ ken gaan *Israelge 6aado mɛt ki se eyo. Ko ese se j'ɔŋki j'utiŋ ute ji eyo. Naade aak poodo ɔk do ki zir zir, gɔtɔ ɔɔd dɔrɔd, gɔtɔ paac ilim dib, naade aak kuulu ɔl makɔŋɔ, ¹⁹ naade booy k'tuuy pulu ɔɔ booy mind nam. Ken gaan Israelge jaay booy se, 6eere ɔkde ɔɔ naade taad ɔɔ mɔɔtn naade je booy taar kuuy ey sum. ²⁰ Taar ken k'taaddɛ se naade ɔŋ aasiŋ te gen booyin eyo. Taar se taaddɛn ɔɔ: *Nam jaay 6aa utga ro ko se, ken maala kic 60 j'an tund tɔɔliŋ ute koa.§*

²¹ Nakŋ ken gaan Israelge aak se, nakŋ teecn nirli. Taa naan se 60 *Musa dɛek ɔɔ: *Maam kic 6eere ɔkuma ɔɔ rom ook marga jɛg jɛg.**

* 12:6 Aak KKT 3.11-12. † 12:13 Aak KKT 4.26. ‡ 12:18 Ko ara se ron Sinai. § 12:20 Aak Ekz 19.12-13.

* 12:21 Aak Dt 9.19.

²² Gan naase se 'baakiro met ko ken k'danin Sion, do ko ken se bo ak geger gen Raa zεεε, naan se bo Jeruzalem ken maakn raa ki. Gōtn ese se bo gōtn *kōdn Raage tusn dupu kando kando gen tēdn maak-raapde se. ²³ Ōo naase se 'baakiroga gōtn ken gaan paraggen gen Raage tusni ken Raa raanga raan rode maakn raa ki o 'baakiroga naan Raa ki naan bo debm kōjn bōōō do jeege tu paac. Naase se 'baakiroga gōtn ko gen jee ooyga kooy ken tēdo nakgen ute doobiŋa o ken tēdga jee mεc naan Raa ki se. ²⁴ Naase se 'baakiroga gōtn Isa ki, naan bo debm daan Raa ute jikilimge o ute moosin se bo naan tēd jeege *dōōkga kiji ute Raa o moosn naan ooy se taadjeki cir gen Abel†.

²⁵ Ōndki kōndō! Debm taadsen taar ese se ōnten baateki gen booy taariŋa. Do dōkin se jeege baate booyo kuun taar debm ken Raa ōliŋo jaay taadde taarin do naan ki se. Taa naan se bo naade ōjoga dubar, num gan naajegen k'booyki Raa taadjeki maakn raa ki se, ken naajege jaay k'terlinkiga naaga se, met kando j'aki kōn dubar cir gen naade se ey ne? ²⁶ Do dōkin se Raa taad sum bo, naan tea; gan bōrse kic naan taadjekiga nakn ken naan utu 'tēda, naan o: *Daala, maam m'utu m'te do naan sum eyo num m'te maakn raa kici.*‡

²⁷ Taargen naan taad o: *daala* se, je deekn o nakgen ken Raa aalo paac se Raa utu an 'tēdin 'te makōō o utu 'tēdn gōtō. Anum ken 'kōōpm king jaay 'te ey se, nakgen gen Raa ken j'ōn j'aakden ey se.

²⁸ Bin bo naajege se Raa oōga gaara dojege tu o gaar naan se, ōn te eyo. Taa naan se k'tōōmki Raa o 'tēdin ki naabm ken tōliŋ naan ki, k'beerin ki o k'sookin ki. ²⁹ *Deere, bεε, Raa naajege se, naan aan gōō pōōdo. Ōo jeegegen tēd nakgen tōliŋ naan ki ey se, naan oōden naata.*§

13

*King ken tōō *Raa ki*

¹ Daayum 'jeki naapa aan gōō genaage. ² Mērtge se ōkdeki jiga, ōnten kōndeki. Taa jee mētinge se mērtgen naade lee dōōd ōkden se gōtn mētinge naade le dōōd ōk *kōdn Raage naōo naade jeelden eyo. ³ 'Saapki do jeege tun maakn dangay ki aan gōō naase kic bo k'tōksenga maakn dangay ki ute naade. 'Saapki do jeege tun k'lee k'dabarde, taa dubar ken k'dabarde naade se aan gōō k'dabarse naase kici.

⁴ Taar ken Raa taad ro tōkn naap ki se ōn jeege paac tookn do ki. Mēnd ute gaabin se ōnten kēesn gaabm kuuy o gaabm ute mēdin kic bo ōnten kēesn mēnd kuuy. Taa jee ken εes naapa rēn rēn ute jee ken εes mēnd jeege ute gaabm jeege se, Raa utu aden kōjn bōōō dōde ki. ⁵ Ōnten 'kōndki maakse bo gen je gurs sum, num ōn maakse raapo do nakge tun ken naase ōkki. Taa Raa deek o:

Maam se m'ai kōn eyo o m'ai baati eyo.*

⁶ Ute taargen Raa taad se, naajege j'aki kōn beer ey sum, num j'aki kōn deekn j'ōōki:

Mēljege se naan bo debm naakuma, maam m'beer dīm ki eyo.

Debkilimi se tap bo am tēdn dī kaca?†

⁷ 'Saapki tu do jeege tun naanse ki ken lee tōōdseno o taadseno taar Raa se; 'saapki tu do kingde ken bini naade ooy maak ki o uunki bōōtn ken naade aalo maakde do Raa ki se. ⁸ Isa *al-Masi se ting gōōn ki. Terko, jaaki o gen daayum daayum naan 'kōn terl kuuy eyo. ⁹ Ōndki kōndō, ōnte kōnki jeege asen dērle ute napar dooygen kuuy ken teec gen naajege ey se. Bēeki se ken tōōg maakn debkilimi se, bεε Raa, ey num do dōōbm ken taad taar kōōge se eyo. Taa dōōbgen taad taa kōōge se jee ken ing do dōōbm ken ese se, ōn tēddeno te nakn bεε eyo.

¹⁰ Naajege se j'ōōki gōtn tēdn *serke Raa ki, naōo Yaudgen ken lee tēd naaba maakn *kōōr Raa ki se ōk dōōbm gen kōsn kōōgen j'ōōbin do gōt ken k'lee k'tēdn serke se eyo.

† 12:24 Aak Jen 4.10. Abel se genaŋn bo tōliŋa o moosn naan ooy se ōk taar-doa, num gan moosn Isan ooy se taa tēd bεε jeege tu. ‡ 12:26 Aak Aag 2.6. § 12:29 Aak Dt 4.24. * 13:5 Aak Jōs 1.5. † 13:6 Aak KKR 118.6.

11 Taa maalgen ken *magal debm tedn serke Raa ki tɔɔlde jaay moosin uun baan maakn *Bee Raa ki gɔtn ken *salal cir paac paac gen tɔɔl *kusin jeege se ɔɔ maalgen ese se k'dirin k'teeden naatn maakn geger ki ɔɔ k'baa k'tɔɔcde naata‡. 12 Taa naan se ɔɔ gen tugn daapm jeege ute moosn naan malin se, Isa kic j'ɔɔdki teecnsin naatn maakn geger ki ɔɔ k'dabarina. 13 Bin num, naajege kic k'teecki naatn maakn geger ki se ɔɔ k'baa k'j'ɔnki Isa. ɔɔ k'took k'j'endki maakn sɔkɔn ki aan gɔɔ naana. 14 Taa naajege se, do naan ki ara se, j'ɔkki geger ken ting gen daayum eyo; num naajege k'jeki geger ken utu 'tedn naan ki se. 15 Bin num ute doobm Isa se, daayum k'tɔɔmki Raa. Kɛse aan gɔɔ serkn naajege k'j'edinki naan ki. Serkn se je taadn ute taargen ken naajege k'lee k'tɔɔmki Raa§. 16 ɔn ten 'dirigki gen tedn bee ute naapa ɔɔ gen nigɔn nakgen naase ɔkki ute naapa taa kɛse ɔɔ dɔɔl serkn ken tɔɔl Raa ki.

17 Jee naanse ki se 'tookdeki taardege ɔɔ 'sookdeki, taa naade ɔɔ jee ken lee aaksen dose ki ɔɔ do naabde ki se, Raa utu ɔɔ tɔnd metde. Anum 'took uundeki taarde, bin jaay naade tedn naabde ute maak-raapo. Bin ey num naade mooy naan ki nɔr nɔr ɔɔ asen kɔn noog eyo.

18 'Tɔndki metn Raa taa naaje. Naaje se k'jeel maakje ki j'ɔk taar dim eyo, taa naaje se k'je ɔɔ do nakge tu paac k'tedn nakn ken bee. 19 Maam m'tɔnd metse ɔɔ ken tap ki se m'je aki tɔnd metn Raa am kɔɔdn doobo m'naar terl gɔtse ki yɔkɔdɔ.

Debm raan maktubm ara se, taad tɔɔl taarina ɔɔ tedden tɔɔse

20 Raa debm kedn lapia jeege tu se, naan ɔɔ debm duro Meljege Isa daan yoge tu ɔɔ tedn tedga Debm Gaam Magala gen naaje baatinge. Ute moosin se ɔɔ naan *dɔɔkjekiga ute Raa gen daayum. 21 ɔn Raa se asen tedn anki kaasn gen tedn nakgen bee paac taa aki tedn nakn ken naan maakin jen ro ki. Ute Isa *al-Masi se, ɔn Raa 'tedn maakjege tu nakn ken an tɔɔl naan ki. Bee ki se ɔn jeege paac *'nookn Isa al-Masi gen daayum daayum. *Amin!

22 Genamge, 'booyki m'asen taada: Taargen maam m'raansesin se aayki kaamse do ki ɔɔ serkin ki ɔɔ maktubm ken maam m'raan m'ɔlsesin se le, jɛrl eyo. 23 'Jeelki, genaajege Timote se j'ɔɔdinoga naatn maakn dangay ki. Ken naan aan ɔnɔmga yɔkɔd num, j'asen ɔɔ kaakn tele. 24 'Tedki tɔɔse jeege tun paacn naansege tu ɔɔ 'tedki tɔɔse jee Raage tu paac. Jee Raagen taa naan Itali ki tedsen tɔɔse kici.

25 ɔn Raa asen tedn beɛn paacki.

‡ 13:11 Aak Lb 16.27. § 13:15 Aak KKR 50.14, 23.

Maktubm gɛn Jak

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm gɛn Jak

Maktubm kɛn Jak raanɪn se tec aan gɔɔ taar kɛn deba iin taad naan jeege tu. Taaringe se, gɛn dooy jeege ɔɔ gɛn kɛdn kaay kaama eglizge tun k'tɔndde gɔtɔ ɓaa se paac. Jee al-Masigen naan raandɛn maktubm ara se, 'tɛdn Yaudge. Maakɪ maktubiɪ ki se Jak taadden ɔɔ k'je doobm kɛn j'an jeel-taara. Kɛse je deekɪ ɔɔ naade k'kiɪg do taar kɛn k'dooyde jaay naade k'took k'j'aal maakde do ki se. Ko taar kɛn naan je taada tap tap maakɪ maktubiɪ ki se, naan je taadn ɔɔ kaal maakɪ do Isa ki ute tɛd nakgen bɛɛ se, ɓaa taa naap ki (kon 2.14-26). Nakɪ jaay maktubm ese je ɔɔ jeege 'tɛd se naan tood tal: naan taad ɔɔ debm aalga maakiɪ do Isa ki se ɓo, bɛɛ sum eyo, num an taadɪn maakɪ naabiɪ ki toodn tal. Taa naan se ɓo: aan gɔɔ debkilimi kon teecga num ooy se, kaal maakɪ kɛn do Raa ki jaay ɔɪ tɛd bɛɛ ey se, tec bin kici (kon 2.26).

Jak tɛd tɔɔse jee Raage tu

¹ Kɛse maam Jak m'debm tɛdn naabm *Raa ɔɔ gɛn Mɛljɛge Isa *al-Masi ɓo m'raan m'ɔlsen tɔɔsum naase jee Raage tun wɔkkiga taa naange tun gɔtɔ ɓaa se paac se.

Kɛn nakɪ ɔɔn jaay aanga dose ki num

² Gɛnaamge, kɛn nakɪ ɔɔn jaay aanga dose ki num, ɔɔnki maakse 'raapo. ³ 'Jeelki, nakgen ɔɔn se jaay aan dose ki se, taa kaal maaksen kɛn naase aalki do Raa ki se, asen kɛdn kaay kaama. ⁴ Num ute kaay kaamse se 'daarki tɔɔgɔ bini aki kaan do taar tɔɔlin ki. Kɛn bin se naase aki tɛdn jee *salal ɔɔ dɪm tap ɓo asen daay eyo.

'Tɔndki mɛtn Raa asen kɛdn jeel-taara

⁵ Kɛn maakse ki jaay nam jeel-taar ey num, n'tɔnd mɛtn Raa an kɛdn jeel-taara. Taa Raa se, naan ɛd naka ute maraadiɪna ɔɔ uun kaam nam eyo. Deer deer, debm tɔnd mɛta se, naan an kɔɪ kɛda. ⁶ Num debm jaay ɓaa tɔnd mɛtn Raa num, n'aal maakiɪ paac do Raa ki ɔɔ n'ɔnte naaja, taa debm maakiɪ naaj naaj se, tec aan gɔɔ maan baar kɛn kuulu ɔɔ ɓaansiɪn kaam ara kaam ara se. ⁷ Debm bin se, ɔɔnten saapm n'ɔɔ naan 'kɔɪ dɪm gɔtn Mɛljɛge tu. ⁸ Taa debkilim bin se, ɔɔn saapiɪn iɪg kaam kalan eyo, ɔɔ dɪm naan 'bɛɛr kuun jaay an tɛdɪn 'kaan kaama tap ɓo, gɔtɔ.

Jee daayge ute jee maalge

⁹ Ɔn gɛnaa doobm *al-Masi kɛn debm daaye se, n'tɛdn maak-raapo, taa Raa utu an magaliɪn naaniɪn ki. ¹⁰ Gɛnaa debm maala kɛn doobm al-Masi ki se kic, n'ɔn maakiɪ raapo do kɛn kɛn Raa tɛdɪn n'ɔɔp ron baat se. Taa debm maala se, naan kic utu deel aan gɔɔ pɔɔn kambgen maakɪ kaag ki. ¹¹ Taa kɛn kaada jaay ookoga ɔɔ ɔɪgga se, tuutn ute muge se naatn ɔɔ pɔɔɪɪngen aak bɛɛ se lɛ utu sia. Bin ɓo debm maala kic, ɓii kalan maakɪ naabiɪge tun naan iɪg tɛd paac se, naan utu 'kooy deel bin kici.

Nakɪ naama

¹² Maak-raapo deb kɛn jaay aay kaamiɪn daar tɔɔgɔ ro nakge tun ɔɔn kɛn Raa ɔɪniɪn aan don ki. Kɛn naan jaay ɔɪ aasiɪga do ron ki se, naan utu 'kɔɪ bɛdɪna. Kɛse ɓo *kaajiɪn gɛn daayum kɛn Raa taadga taad ɔɔ utu 'kɛdn jeege tun paacɪn jɛn se.

¹³ Kɛn nam jaay nakɪ naama aanga don ki num, ɔɔnten deekɪ ɔɔ: kɛse Raa ɓo naamuma. Taa Raa se nam tap ɓo an kɔɪ naam jaay an kɔɪn 'tɛdn *kusiɪn eyo. Ɔɔ naan kic lɛ naam nam eyo. ¹⁴ Gan debkilimi se jaay nakɪ naam aanga don ki se, kɛse saapm jig ey iinɔ

maakiñ ki se 6o ken ðliñ naañ lee ðəŋə. ¹⁵ Ken saapm jig ey se jaay utu maakiñ ki num, naañ ooj kusina ɔ ken kusin jaay dengə roi ki num, ðli yo ki.

¹⁶ Genaa maakjemge, ɔnten kaanki rose dala: ¹⁷ nakgen jiga ɔ aak bεε paac se, iino gətn Raa ki, naañ 6o Məl-kaal gətn wəwə. Bεε, Raa se, ɔŋ tərɫ roŋ aan gəɔ nakgen ðo naañ ken lee tərɫ rode se eyo. Daayum naañ tiŋg gəɔiñ ki. ¹⁸ Raa uunoga doa ɔ aajjekiga aan gəɔ ken maakiñ jen ro ki ute taariñ ken mət ki se, taa bin 6o naajege se, maakŋ nakge tun naañ aaldeno paac se, naajege 6o j'aki tɛdn deete.

'Booyo ɔ 'took uunu

¹⁹ 'Booyki genaa maakjemge, 'saapki do taar ken maam m'je m'asen taad se: nanja nanja kic 6o naar ud'bia do taar ken k'taadsen se. Ɔo ken nam jaay je kuun taara 'taad kic num, ɔŋ roŋ urlu ɔ ɔnten naar tɛdn maak-taara. ²⁰ Taa debm jaay maakiñ taaringa se, naañ kəŋ tɛdn nakŋ ken ute doobiñ eyo aan gəɔ ken Raa maakiñ jen ro ki. ²¹ Taa naañ se 6o, nakgen paacŋ asen tujŋ rose se, ɔɔki dose ro ki ɔ nakgen kusin se paac kic 6o ɔɔki dose ro ki. Ɔŋki rose urlu gen kəkŋ taar ken naase 'booyiñkiga se, taa taar se 6o ɔk təɔgə ken asen kaaja.

²² Nakŋ ken taar Raa taadsen se, 'tɛdiñki, ɔnten 'booyiñki ute bise sum. Taa debm jaay booy taar ken Raa taadiñ ɔ tɛdiñ ey se, kεse naañ mala 6o aan roŋ dala. ²³ Debm jaay booy taar Raa ɔ 'took do ki ey se, naañ se tec aan gəɔ debm aak daan-kaamiñ maakŋ kaam-kaay-naañ ki, ²⁴ na6o ken naañ aak aas jaay 6aa 6aa se, ken naañ 6o tec ɔ ði kic 6o, naar tɛdiñ dirigi. ²⁵ Num gan debm jeel ɔk *Ko Taar mεc gen Labar Jiga ken ɔɔd do jeege maakŋ kusin ki ɔ ɔkiñ ɔŋ se, ken naañ jaay booyiñga se dirigiñ eyo num iŋg do ki. Debm bin se, maakiñ-raapo do nakge tun naañ tɛd se paac.

²⁶ Debm saap ɔ ɔk taar Raa ɔŋɔ jaay ɔŋ bəɔb ɔk rəɔŋiñ ey se, kεse naañ dərɫ ro naar malina ɔ doobm Raa naañ uun se lε, ɔs aay eyo. ²⁷ 'Booyki! Debm jaay uun doobm Raa mala mala ɔ tɔɔl Bubjege tu Raa ki se, kεse debm ken aak do genaalge tu ɔ aak do mɛnd-daayge tu maakŋ dubarde ki, ɔ bəɔb ɔk roŋ ro nakge tun kusin ken maakŋ *duni ki.

2

Ɔnten 'bεerki naapa

¹ Genaaenge, naasen ken aalki maakse do Məljege tu Isa *al-Masi ki, naañ ken debm magala ɔ *nookiñ eem cir paac se, ɔnten 'bεerki naapa! ² Num aan gəɔ gətn tus ki, jeege dio 6aado end ɔŋse. Deb kalan tuuso kal te roŋa, tɔlo kəɔkŋ daabge jin ki, ɔ deb kalan kuuy se, naañ debm daaye tuuso kalgen koono. ³ Ken naase jaay aakki debm tuuso kal te roŋ se, naase ɔkiñki ɔŋɔ ɔ deekiñki ɔki: «Naai se, '6aa iŋg gət ken jiga se.» Ɔo debm daaye ki se lε, naase 'deekiñki ɔki: «Naai se 'daar daara,» ey lε «'Baa iŋg naañ ki gam naane.» ⁴ Ken naase 'tɛdki bin se, kεse naase 'bεerki bεer naap ey la? Bin num kεse naase 'tɛdkiga jee kəŋŋ bəwə do jeege tu ɔ saapm naase ɔkki do jeege tu se, saapm jig eyo.

⁵ 'Booyki genaa maakjemge: *Raa se ðan bεer tɔɔdo jee daayge taa naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki ɔ naade kəsn gaara tɛlε aan gəɔ ken naañ taadga taad jeege tun ken jen se. ⁶ Num gan naase se, jee daayge se, naase aaldɛki maak ki eyo! Ey num naade jee maalge se 6o ken lee dabarse ey la? Ɔo naade 6o lee tək 6aansen gətn kəŋŋ bəwə ki ey la? ⁷ Naaden jee maalge se 6o ken lee naaj ro Məljegen jiga se, ey num ute ro Məljege se 6o Raa ðanŋeno.

⁸ Ken naase jaay iŋgki do *Ko Taar gen Labar Jiga se ðeer ðeer num aan gəɔ ken Kitap taad ɔ: *Naai se 'je naapi aan gəɔ roi mala*, naase 'tɛdkiga nakŋ jig aak eyo. ⁹ Num ken naase jaay 'bεerki bεer naapa num, kεse naase 'tɛdkiga *kusina ɔ Ko Taar ken Raa εdo *Musa ki se asen kəkŋ mindse taa naasen uum aaliñkiga naañ ki. ¹⁰ Ken nam jaay took do taarge tun Ko Taar ken Raa εdo Musa ki paac jaay tujŋ te ken kalan se, kεse aan gəɔ Ko

Taar Raa paac se, naan̄ tujinga. ¹¹ Taa Raa se taadga taad̄ ɔ: *Ḑnten keesn̄ mend̄ nam, ɔnte 'keesn̄ gaaba nam* ɔ ter taad̄ ɔ: *Ḑnten tɔl nam*. Num ken̄ naai jaaȳ ɛs te mend̄ nam eyo ɔ tɔlga nam se, kese aan̄ gɔɔ naai uum aalga Ko Taar Raa se paac naan̄ ki. ¹² Taa naan̄ se ɓo, maam m'taadse m'ɔɔ: do nakge tun naase aki tɛda eȳ lɛ aki taad̄ se, 'jeelki Raa se asen̄ kɔjn̄ bɔɔrɔ dose ki ute Ko Taar gen̄ Labar Jigan ken̄ ɔɔd do jeege maakn̄ kusin̄ ki se. ¹³ Taa debm baate keejn̄ do jeege tu se, Raa kic an̄ keejn̄ don̄ ki eyo. Num debm jaaȳ ɛj do jeege tu se, ɓii ken̄ Raa kɔjn̄ bɔɔrɔ do jeege tu se, Raa an̄ keejn̄ don̄ ki.

Kaal maaka ute nakgen k'tɛda

¹⁴ Genaaṅge, ken̄ nam jaaȳ deek ɔ: «Maam se m'aal maakum do *al-Masi ki,» ɔɔ nakgen Raa taad̄ ɔ gen̄ tɛda jaaȳ naan̄ ɔn̄ tɛdin̄ eȳ se, debm bin̄ se, kaal maakn̄ naan̄ se, an̄ kɔn̄ kaaj ne? ¹⁵ Ken̄ aan̄ gɔɔ genaa gaaba eȳ lɛ mɛnda jaaȳ, ɓii-raa kɔsde gɔtɔ ɔɔ kal tuusde kic ɓo gɔtɔ, ¹⁶ ɔɔ maakse ki se, deb̄ kalan̄ deekden̄ ɔ: «'Baaki ute lapia. Ḑn̄ Raa asen̄ keɔn̄ kɔsɔ ɔɔ aki kɔsn̄ te maraadse ɔɔ asen̄ keɔn̄ kal rosege,» ɔɔ jaaȳ ɛdden̄ dim̄ eȳ se, taargen̄ bin̄ se ɔs aaȳ eyo. ¹⁷ Bin̄ ɓo, ken̄ naai ɔɔ aal maaki do Raa ki ɔɔ 'jeel tɛdn̄ beɛ eȳ se, kaal maakn̄ naai se, kaal maakn̄ rɛn̄ɛ.

¹⁸ Gan̄ deb̄ kalan̄ maakse ki se deek ɔ: «Naai se ɔɔ aalga maaki do Raa ki ɔɔ maam se lɛ, m'lee m'tɛd̄ nakgen beɛ. 'Taadum tu naai ɔɔ aalga maaki do Raa ki jaaȳ ɔn̄ 'tɛd̄ beɛ eyo, ɔɔ maam m'ai taadn̄ kaal maakum do Raa ki ken̄ ɔlum m'tɛd̄ nakgen beɛ se.» ¹⁹ Naai 'jeel maaki ki ɔɔ Raa se kalin̄ ki sum ɓo Raa. Kese nakn̄ jiga. 'Jeele, sitange kic ɓo jeelin̄ maakde ki bini naɓo naanin̄ ki se, naade ɓeere ɔɔ rode ook marga jɛg jɛg.

²⁰ Kale, debm derle! 'Jeele debm aal maakin̄ do al-Masi ki jaaȳ, tɛd̄ nakgen beɛ eȳ se, kaal maakn̄ naan̄ se, kaal maakn̄ rɛn̄ɛ. ²¹ 'Jeelki, bubjege *Abraam se tɛd̄ ɔɔ d̄i jaaȳ Raa aakin̄ aan̄ gɔɔ debm daan̄ ki se? Taa naan̄ took je ɓaa kɔjn̄ goonin̄ Isaka gɔtn̄ kɔjn̄ *serke Raa ki*. ²² 'Jeele debm jaaȳ aal maakin̄ do Raa ki mala se, 'tɛdn̄ nakgen beɛ kici. Taa kaal maaka ute nakgen beɛ ken̄ k'lee k'tɛd̄se naade tum ɓaa taa naap ki ɔɔ kese ɓo tɛd̄ kaal maakn̄ mɛc. ²³ Taar ken̄ Raa taadn̄ maakn̄ Kitapin̄ ki se aanga doobin̄ ki ken̄ ɔɔ: *Abraam se aal maakin̄ do Raa ki, ɔɔ naan̄ aakin̄ aan̄ gɔɔ debm daan̄ ki.*† Taa naan̄ se ɓo Raa dan̄in̄ mɛdin̄a. ²⁴ Ute naan̄ se, naase 'jeelki debkilimi jaaȳ Raa aakin̄ debm daan̄ ki se, taa ken̄ naan̄ aal maakin̄ don̄ ki sum eyo, num taa nakgen beɛ ken̄ naan̄ lee tɛd̄ se kici.

²⁵ 'Jeelki Raabm dɔ dɔkin̄ ken̄ in̄go mɛnd̄ keesn̄ gaaba se kic ɓo tɛd̄o bin̄ kici. Bii kalan̄ naan̄ tɛd̄ beɛ jeege tun̄ gaan̄ *Israelge ɔldeno gen̄ kaakn̄ baara. Jee se, mɛnd̄ se dɔɔd̄ ɔkden̄ ɓeen̄ ki, bini ɔlden̄ naade aan̄ ɔt te doobm kuuy. Taa beɛ ken̄ naan̄ tɛd̄ se ɓo, Raa aakin̄ naan̄ se mɛnd̄ daan̄ ki. ²⁶ Aan̄ gɔɔ debkilimi kon̄ teecga num ooy se, kaal maakn̄ do Raa ki jaaȳ ɔn̄ tɛd̄ beɛ eȳ se, tec bin̄ kici.

3

Rɔɔn̄ɔ se aan̄ gɔɔ poodn̄ ken̄ ɔs gɔtɔ (Mt 12.33-37)

¹ Genaaṅge, maakse ki se, j'ɔnten̄ jeki doobm jaaȳ ɓo j'aki tɛdn̄ k'dɛnki jee dooy jeege. 'Jeelki naajegen̄ k'je dooy jeege se, *Raa utu ajeki kɔjn̄ bɔɔrɔ dojege tu ɔɔn̄ cir gen̄ jeeṅgen̄ ɓaa se paac. ² Naajege paac se k'lee k'tujki gɔtɔ kaam dɛna. Anum debm jaaȳ taad̄ tujn̄ eȳ se, debm bin̄ se debm mɛc ɔɔ aasin̄ gen̄ bɔɔbm̄ kɔkn̄ ron̄a. ³ 'Jeelki ken̄ naajege jaaȳ k'lee k'tɔlki aljam taar sɛndge tu se, taa k'tɛdd̄eki naade 'tookn̄ taarjege, ɔɔ gɔtn̄ k'jeki ɓo k'ɓaandeki sum. ⁴ 'Jeelki markabge se, kengen̄ magal magal se kic ɓo, ɔk naka kalan̄ maak ki cɔkɔ bini. ɔɔ ken̄ kuulu jaaȳ ɔl makɔn̄ se deebo don̄ ki aan̄ gɔɔ d̄i kic ɓo, ute nakn̄ cɔkɔ se sum ɓo, debm toodin̄ se, ɓaan̄ gɔt ken̄ naan̄ maakin̄ jen̄ ro ki. ⁵ Rɔɔn̄ɔ kic naan̄ tec bini. Eȳ num maakn̄ daa ro ki se naan̄ ɓo baata, naɓo rɔɔn̄ɔ se taad̄ taargen̄ magal magala. Aakki naal poodn̄ cɔkɔ se jaaȳ ɔkga se, kɔsn̄ maakn̄ kaaga ute magalin̄ se paac.

* 2:21 Aak Jen̄ 22.9. † 2:23 Aak Jen̄ 15.6.

⁶ Roono se naan tec aan gaa poodo aa taargen inj kus paac teeco ro ki. Naan kic bo maakn rojege tu, aa tujjeki rojege paac paac. Kinjegen iino gotn ken k'toojjeeki bini j'anki kooy maak ki se, roonjege se aan gaa poodn as gota ken iino gotn *Bubm sitange tun poodn ken dubarin kaa nan eyo.

⁷ Jeelki, debkilimi se napar daagen maakn kaag ki, yeelge, kuurge aa kenjgen maakn maane ki paac se, naan bo debm ken ak taa go dode ki aa tadda naade tookn taarina. ⁸ Num roono jaay debm aa an kaasn baabm kak se, gota. Naan se inj kaam kala eyo aa naan dooc te naa* ken taal taal jeege. ⁹ Ute roono se bo, naaje k'toomki Bubjege Raa naan ken Meljege. Ter ute roono se sum bo, naaje k'naamki jikilingen ken Raa aaldeno tecin tece. ¹⁰ Ute taar kala ese sum bo k'j'oodnki booro jeege tu aa k'naamki jeege kici. Ken deer num, genaamge, k'j'ante 'tedki bini. ¹¹ Maan maakn bud ken kala jaay j'kaa ken inj king kaata ute ken jiga se, gota. ¹² Genaamge, maa go se 'kaa koojn lemun eyo. Jo papay se 'kaa koojn goyab eyo. Jo gen budn maane se kic bo bin sum. Maakn budn ken maanin inj king kaata se, 'kaa ni maan jiga se, gota.

Jeel-taar ken iino gotn Raa ki ute gen jikilinge

¹³ Maakse ki se, nana bo meteke aa jeel-taara se? Debm jeel-taar se, an 'taad jeege tu ute kinjina maakn nakge tun naan ted paac se n'aa ron urlu aa n'tedin ute jeel-taara. ¹⁴ Num ken naase jaay akka maak-kilimi aa niki ro naapge tu se aa ter 'saapki bo do naase malinge tu sum se, anten 'taomki rose aa taar met ki se, ante 'tujinki ute taar-kaabsege. ¹⁵ Num jeel-taar bin se iino gotn Raa ki eyo; kase jeel-taar ken iino do naan ki ara sum. Naan se jeel-taar gen jikilinge aa naan se iino gotn *Bubm sitange tu. ¹⁶ Taa gotn jaay jeege ak maak-kilimi ey le ni ro naapge tu se, gotn ese jeege ted nakge paac ute doobin eyo aa ted nakgen paacn jig eyo. ¹⁷ Num gan jeel-taar iino gotn Raa ki se, deet se naan se *salal, naan baano ute taa se daan jeege tu, tadda jeege an rode urlu, dode maa go eyo, ee do jeege tu, daayum ted nakgen jiga, beer nam eyo, naan ted jeege taad taar maakde ki. ¹⁸ Debm jaay je taa se, naan noog jeegeen kuuy taa king ute taa se kici. Debm bin se nakn naan 'kaa se nakn ken ute doobin doobin aan gaa debm aaga maakn gotin num an beer se.

4

*Jeegen je nijim *dunia (1Pr 5.5-9)*

¹ Ken alsen jaay tedki deken aa mooyki ute naapa tap bo ne di? Kase nakn daa rose jese bo alsen 'tedki nakgen ese. ² Ken naase 'jeki dim jaay anki te ey se, alsen naase 'taalki jeege. Naase 'danki nakgen ken naase akka eyo jaay anki te ey se. Naase 'mooyki te naapa aa 'tandki naapa. Ken naase jaay 'jeki naka aa anki te ey se, taa naase 'tandkiro te metn *Raa eyo. ³ Naase 'tandki meta jaay anki te ey se, taa naase 'tandki te meta jig eyo. Naase akka saapm jig eyo aa ken ankiga kic bo, anki kutn gen nijim daa rose cer sum. ⁴ Naase se, jeegeen maakse kala do Raa ki eyo! Naase 'jeelki jeegeen jaay je nijim dunia paac se tedga jee waa Raage. Jo debm je nijim dunia se, naan se tedn debm waa Raa. ⁵ Anten 'saapki akka taar Kitapm taad se cere, ken taad aa: Raa jaay edjeki *Nirl Salal se, taa naajege se k'tedkiga jee naange aa naan je aa j'aki king ute Nirl naan se sum.

⁶ Anum Raa se, beer naan tedjeki se cir nakge paac. Taa naan se bo, Kitap deek aa: *Jeegen jaay magal rode naanin ki se Raa tookden eyo.*

Num jeegeen jaay aap rode baat naanin ki se, naan tadda beer naa*.

⁷ Taa naan se bo, naase 'took uunki taar Raa aa 'daarki taa go naan *Bubm sitange tu aa naan 'kaan naatn daka rose ki. ⁸ 'Baakiro gaa go ceren Raa ki aa naan kic ade baa gaa cere se ki. 'Tug 'daapki jisege naasen jee tedn *kusinge se. Jodki kusi ken maakse ki, naasen

* 3:8 Naa se bo, saam sum. * 4:6 Aak KKT 3.34.

maaksege di di se. ⁹ Ɔnki maakse 'tujú taa kusin ken naase 'tedki. 'Tɔoyki makɔnɔ ɔɔ eemki nɔɔ, 'kooy koogse se utu 'dɛl keeme, ɔɔ maak-raapse se utu 'dɛl maak-tuju. ¹⁰ Ɔɔpki rose baata naan Meljege tu, ɔɔ naan ɔo debm asen kuun rose raan.

Ɔnten kɔjn bɔɔrɔ do genaai ki

¹¹ Genamge, ɔnten kɔɔdki naapa. Taa debm jaay taad taargen ing kus ɔo ro genaan ki ey ɛ ɔjin bɔɔrɔ don ki se, kɛse aan gɔɔ naan taad taargen ing kus ɔo ro *Ko Taar ken gen Labar Jiga se. Bin se naan took ing do ki eyo, num naan taad taargen ing kus ɔo ro Ko Taar ken gen Labar Jiga ki sum. ¹² Raa se naan kalin ki sum ɔo debm kɛd Ko Taar jeege tu, ɔɔ naan kalin ki sum ɔo debm 'kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu. Ɔɔ naan sum ɔo debm aaj jeege ey ɛ ken utde. Num naai se, nanja kaca jaay ɔo 'kɔjn bɔɔrɔ do naapi ki se?

Ɔnten magalki rose

¹³ Num 'booyki bɛɛ, naasen ken 'taadki ɔɔki: jaaki ey ɛ metbeeki se, naaje k'kiin ɔaa king maakn gɛger ken se, j'ade 'tedn suuk j'ade looko ɔɔ j'ade kɔn gurs dɛna! ¹⁴ Naase 'taadki bin se, nakn ken 'tedn metbeeki se kic ɔo naase 'jeelki eyo. Naasen 'tecki aan gɔɔ muubm ken iino ɔɔ naar wɔɔk naatn se sum. ¹⁵ Bɛɛki num, naase aki deek ɔɔki: ken Meljege je num, ajeki bɔɔbm kojegɛ jaay j'aki kɔn tedn nakgen se. ¹⁶ Num naase 'magalki rosege ute taargen naase 'taadki ɔɔ magal ro bin se, ɔɛɛ, jig eyo. ¹⁷ Taa naan se ɔo, debm jaay jeel tedn bɛɛ ɔɔ ɔn tedn te ey se, kɛse naan tedga *kusina.

5

Nakn ɔɔn utu 'kaan do jee maalge tu

¹ 'Booyki ɔɔrse naasen jee maalge se, eemki ɔɔ tɔɔd 'tɔoyki makɔnɔ, taa nakn ɔɔn utu 'kaan dose ki. ² Maalsege se utu 'ruumu ɔɔ kal koonsege se diidi utu aden kɔɔɔ. ³ Daabsege ute puddagen naase ɔkki paac se, naanja ɔs tujdenga. Ɔɔ taa ken naade ɔs tuj ɔɛr se sum ɔo, utu asen ɔaa kɔkn mindse ɔɔ naan se utu 'ɔaa kɔsn daa rose aan gɔɔ poodo. Ey num duni se ɔɔpɔga gɔɔrɔ 'nanja, naɔo naase utu ing 'tuski tus maala rɔk. ⁴ 'Booyki! Jeegen tedsen naabge maakn-gɔtsege tu se, naase 'derlɔdeki derle, taa ken naade ted naaba lek tɛc tɛc ɔɔ naase 'baate kɔgɔdeki gursdege. Taa naan se ɔo jeegen ɔjseno maakn-gɔtsege se, naade tɔɔd tɔoy makɔnɔ, num keem naade se Meljege Sidburku booyga. ⁵ Do naan ki ara se, naase ɔski te maraadse ɔɔ 'tedki nakn ken maakse jea. Naase 'teerki aan gɔɔ maranjen teer sal sal gen tɔɔl kɔɔɔ se. ⁶ Naase 'tɔkkiro mind jee tuj te dim eyo ɔɔ tɔɔlɔdekiro. Ɔɔ naade ɛ, tedseno te taar eyo.

Bii kaan Meljege se ɔɔpɔga gɔɔrɔ

⁷ Genamge, taa naan se ɔo aayki kaamse bini Meljege ade terle. Naase aakki debm kursu se, naan ting taak kaama bini maane bɔoy maakn-gɔtin ki, jaay ɔo nakgen naan naab ɔar ki se koojn jiga. Naan ing aak kaam maan 'keedn met-kijirki bini teecn taa ɔar ki ɔɔt. ⁸ Naase kic num ing aakki kaama, aayki kaamse ɔɔ ɔkki maakse tɔɔgɔ, taa bii kaan Meljege se ɔɔpɔga gɔɔrɔ.

⁹ Genamge, ɔnten 'lee mooyki nɔr nɔr te naapa; taa bin se *Raa kic asen kɔjn bɔɔrɔ dose ki eyo. 'Jeelki, ɔɛɛ, debm kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu se, aanga taa doobse ki. ¹⁰ Genamge, naase 'saapki tu, jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin ken taado taarge ute ro Meljege se, naade kic dabaroga ɔɔ aayoga kaamde do ki. Ɔɔ naase kic uunki doobm naade se. ¹¹ Deere, jeegen paac jaay aasinga do dubarde ki se, naade se ɔo k'taadki j'ɔki, naade se ɔo jee maak-raapge se. Naase 'jeelki metn taar gaabm do dɔkin k'danin Job se, naan aay kaamin aasinga do dubar ken aan don ki. Ɔɔ do taar tɔɔlin ki se, naase 'jeelki nakn ken Raa tedn se. Taa Raa se, naan ɔo debm ted bɛɛ jeege tu ɔɔ ɛɛj do jeege tu.

¹² Ken bin num genaamge, ɔnten 'naamki rose ute maakn raa ey ɛ ute do nanja, ɔɔ ɔnten 'naamki ute ro dim kuuy kici. Num ken taarse ɔo met ki, ɔɔki: «Yɛɛ, met ki» ɔɔ ken

mɛt ki ey lɛ, ɔki: «A-a, mɛt ki eyo». Taa kɛn naase jaay 'tɛdki bin se, Raa kic asen kɔjn bɔɔrɔ dose ki eyo.

'Tɔndki mɛtn Raa

¹³ Kɛn nam maakse ki jaay maakɲ dubar ki num, ɲ'tɔnd mɛtn Raa. Kɛn nam jaay maakɲ maak-raap ki lɛ, ɲ'tɔɔm Raa ute kaa. ¹⁴ Ɔɔ kɛn maakse ki jaay nam kɔɔɲɔ num, ɲ'ɔl k'danɲɲ jeegen naan jee *egliz ki, taa naade aɲ kɔtn uubu ute ro Mɛljege, ɔɔ aɲ tɔnd mɛtn Raa. ¹⁵ Jeegen tɔnd mɛta jaay aal maakde do Raa ki paac se, Mɛljege adɛn booyo ɔɔ debm kɔɔɲɔ se, Mɛljege aɲ kɛdn lapi ɔɔ naan 'kiɲi. Kɛn naan ɔɔ tɛdga *kusiɲa kic lɛ, Mɛljege aɲ tɔɔl kusiɲ se naatn. ¹⁶ Taa naan se ɔɔ kusiɲ naase 'tɛdki se, naan Raa ki se 'taadɲki ute naapa ɔɔ 'tɔndki mɛtn Raa naapge tu, taa aki kɔɲ lapi rosege. Taa debm daan ki jaay tɔnd mɛta gɔtn Raa ki se, tɔnd mɛtiɲ se ɔk tɔɔgɔ aak eyo naan Raa ki. ¹⁷ 'Jeelki, *Eli kɛn taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲ se, naan kic debkilimi aan gɔɔ naajege sum, naɔɔ naan tɔnd mɛtn Raa ɔɲ eyo, deekiɲ ɔɔ ɲ'ɔɲte keedn maane, Raa booyiɲ ɔɔ tookiɲ. Gɔtn se, maakɲ ɔɔ baar ki mɔtɔ ute laapa mɛɛɛ se, maane eed te eyo. ¹⁸ Tɛr naan tɔnd mɛtn Raa kuuy daala, ɔɔ maane bɔɔyo do naan ki ɔɔ nakgen do naan ki se, baag koojo gɔtiɲ ki.

¹⁹ Gɛnaamge, kɛn maakse ki jaay nam rɛsn ute doobm taar mɛt ki ɔɔ nam kuuy noogiɲ jaay naan ɔk tɛrloga num, ²⁰ 'Jeelki, gɛnaa iigga kiigi ɔɔ rɛsɲga rɛs ute doobm taar mɛt ki jaay nam maakse ki noogiɲ naan ɔk tɛrloga se, kɛse naan aajinga maakɲ yo ki, ɔɔ kusiɲgen dɛn se lɛ, Raa adɛn tɔɔl naata.

Maktubm Pier raanjin deet deet

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktub Pier ken deet deet

Maktubm ken Pier raanjo jee al-Masige tun deet deetn ara se, naan raanjin jee al-Masige tun taa naan kaam mii taa naan Turki ken borse. Naade ting aan gaa cekge taa naade se jee al-Masige (kon 1.1; 2.11). Naade se jeege aalde maak ki eyo aa adf uunde. Naade se k'lee k'takde minddege ute taargen met ki eyo aa gont metinge se k'dabarde kici. Pier raanden maktubm se taa aden noogj do kaal maakde ki aa do kond dode ken naade ond do al-Masi ki. Naan edden kaay kaama taa k'king aan gaa jee ken Raa beer taaddenga tedga jee naange se. Pier raanden maktubm deet ara se, jee al-Masigen tun teeco maakj jeege tun ak doobm raage dena. Borse naade se tedga jee kiji aa uun doobm bubdege eyo aa kingde kic tec aan jee ken naade ing daande ki se eyo (kon 1.13–2.4). Naade se tedga jee Raage (kon 2.4–10). Naade se aasin gen serkn nakj aa ute dubar ken aan dode ki se. Anum ken tedden jaay naade aasin se, taa naade ondga dode do al-Masi ki (kon 1.3, 13, 21; 3.15).

Pier raan ol taasin jee Raage tu

¹ Ken ara maam m'Pier, ken *debm kaan naabm Isa al-Masi bo m'raansen maktubm se, naase ken *Raa beer taadsenoga taado aa ingki aan gaa cekge aa wakkiga maakj naanje tun Paj ki, Galat ki, Kapados ki, Azi ki aa Bitini ki se. ² Naase se Raa Bubu beer taadsenoga taado do dakiina, kaad ken naan uuno doa aan gaa ken naan maakin jen ro ki. Jo ute *Nirl Salal se, naan tedsenga 'tedkiga jee naange gen tookj taar Isa *al-Masi taa naan asen tugj daapm ute moosina. On Raa asen tedn beena aa asen kedn lapin se te maraadiina.

K'toomki Raa ken aaj jeege

³ K'toomki Raa, naan Bubm Meljege Isa *al-Masi! Naan se eejjeki dojege tu aa oojjenkiga koojn kiji ute doobm Isan ken naan durino daan yoge tu se. Taa naan se bo, daayum naajege k'j'ondki dojege gen kon kaaja, ⁴ aa j'aakki kaama gen nakgen bee bee ken Raa utu boobin jeenge tu maakj raa ki. Jo nakgen bee bee ese se, tuj eyo, ruum eyo aa on ted koono eyo. ⁵ Taa kaal maaksen naase aalki do Raa ki se, Raa mala asen boobm te taogina bini bii ken kaam moon; bii ken se, naan asen taadn tal aa naan aajsega.

⁶ Taa kaajn naase onki se, naase 'maakse raap sakan. Jo ken napar dubargen aan dose ki se jaay asen kedn maak-tuju kic bo, caka sum bo dubargen se utu 'deele. ⁷ Daab se naan kon tuju, ute naan se kic bo j'oyin poodn jaay ted daabm mec. Kaal maakse kic Raa tedn tec bini, taa kaal maaksen do Raa ki se, naan cir daab. Aan gaa daab k'j'oyinga poodn jaay ted daabm mec se, kaal maakjege kic bo ute dubargen aan dojege tu se, ute naan se jaay bo kaal maakjegen do Raa ki se 'tedn taaga aa j'ansin kaakj jeele. Taa naan se bo, bii ken Isa al-Masi ade baa se, Raa utu asen taom, asen *nooko aa asen magala. ⁸ Ey num Isa se, naase aakin ki te eyo nafo naase 'jenki. Borse kic naase aakin ki te eyo, nafo naase aalki maakse don ki. Ute naan se kic bo, naase maakse raap sakan don ki aa maak-raapm naase se maak-raapm taad eyo. ⁹ Taa naase 'jeelki, ute kaal maaksen naase aalki don ki se bo, naase utu aki kaajn kosege.

¹⁰ Kaajn ese se, jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin se, jedoga metin den aak eyo. Naade taadoga jeege tu taa bee ken Raa taadoga taada aa utu asenin ted se. ¹¹ Nirl al-Masi ken maakde ki se, taadden aa al-Masi se utu 'dabara jaay bo utu 'kon nooko. Taa naan se bo, jee taad taar teeco taar Raa ki jedo metina aa jedo jeel kaadn ken nakgen se tap bo utu 'deel aa di. ¹² Anum taar ken Raa taado jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin se, taar se taad te naade eyo num taad te naase. Borse jee taad Labar Jigan gen Isa al-Masi ute *Nirl

Salal ken Raa olino maakn raa ki baado taadsen metn taar se mala naase ki kici. Jo taar se, *kədn Raage kic bo, je doobm 'jeel kəkn metina.

*'King aak bεε naan Raa ki
(1Tes 5.8-9; Tit 2.11-14)*

¹³ Ken bin num, 'daapki rose gen tedn naaba, ingki do metekse ki do aakki kaama do bεε ken Isa *al-Masi baadoga num utu asen ted se. ¹⁴ 'Tookki taar Bubse Raa do onte 'tedki nakn ken daa rose bo jea aan goo kaad ken naase utu 'jeelki te Raa ey bərt se. ¹⁵ Aan goo Raa ken danse naan debm *salal se, naase kic maakn kingse ki se, 'tedki jeegen salal kici; ¹⁶ taa Kitap se taadga taad do: «'Tedki jeegen salal taa maam se m'debm salal.»

¹⁷ Raa ken naase 'danjinki Bubse se, naan bo ken aak jeege paac aas kaasa do nanja kic naan ojin booro te ken met ki do nakge tun naan lee ted se. Bin num, kaad ken naase utu 'tingki ting do naan ki se, Raa se 'beerinki. ¹⁸ Ute kingsen aan goo gen bubsegen do dakin se as aay eyo. Taa naan se 'jeelki, Raa se dugsega dose ute zo doon. Naan dugse dose se, ute nakgen aan goo daab ute pudda eyo taa naade se utu 'tuju; ¹⁹ num gan naan dugseno dose ute moosn al-Masi, aan goo *Goon Baatn sal sal ken ok tuju ron ki eyo jaay ed ron *serke se. ²⁰ Naan se Raa bo bεε doon taa kaajn jeege, kaad ken naan utu aalo te duni ey bərt. Jo naan baado maakn biige tun kaam moon taa naase. ²¹ Ute doobm al-Masi se bo, naase aalki maakse do Raa ken durino daan yoge tu do *nookin se. Ute naan se bo, naase aalki maakse do andki dose do Raa ki.

Okki maak-jea do naapge tu

²² Taa naase 'tookkiga do taar ken met ki se, naase 'tedkiga jeegen *salal. Ken bin num 'jeki naapa aan goo genaage. Okki naapa doon do 'jeki naapa ute maakn kalan. ²³ Taar Raa se, naan aan goo kupm ken ruum eyo do tuj eyo, num naan ting gen daayum daayum do ute taar Raa aan goo kupu se, naan olsen j'oojsenga koojn kiji. ²⁴ Taa Kitap taadga taad do:

Jikilimge paac aan goo mu zεεε

do kaakn bεede le aan goo pəon kaaga.

Ken kaadin aanga se, mu se 'tuutu do pəonin le 'sia.

²⁵ *Num gan taar Raa se, naan ting gen daayum.**

Jo taar se bo, Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken k'baado k'taadsesin se.

2

¹ Taa naan se, onte 'tedki *kusina, onte 'kaanki jeege dala, onte 'tedki rose aan goo jee ken taad taar met ki te naapa, onte 'tedki maak-kilimi te naapa do onte 'kəodki naapa. ² Aan goo gaangen k'taacege je si ken dege den se, naase kic taar *Raa ken *salal se 'jenki den bin kici. Ute naan se naase aki teepe do utu aki kən kaaja. ³ Deere, bεε Meljege se le, naase 'naam okinkiga jiga.

*Raa bo bεε tədseno taa aki tedn jee naange
(Ep 2.20-22; Mt 21.42-44; Rm 9.24-33)*

⁴ 'Baakiro gotn Meljege tu Isa ki, naan bo ko ken ed kaaja. Naan bo ko ken jikilimge do undina, nabo Meljege Raa bεε doon do naan se bo ken aakin bεε kaamin ki. ⁵ Naase kic aan goo kogen onga kən kaaja, 'tookki onki rose Raa an kiin bee ken Nirlin utu 'king maak ki se. Jo maakn bee ken se, naase aki tedn jee tedn serkgen *salal do ute doobm Isa *al-Masi se, naase anki tedn *serkn ken toolin naan ki. ⁶ Anum 'booyki taar ken Raa taad maakn Kitap ki ken do:

Aakki! Maam m'bεε m'onga ko ken aak bεε kaamum ki

Jo maam m'utu m'an kənd maakn geger ken Sion ki

Jo naan bo ko ken utu 'gakn bea ken j'utu j'an kiin se.

* 1:25 Aak Eza 40.6-8.

Debm ken aal maakin do naan ki se, 'kəŋ kənd maakŋ səkəŋ ki eyo*.

⁷ Naasen ken aalkiga kaal maakse don ki se, ko se jigsen aak eyo. Num gan jee ken baate kaal maakde don ki se, taar ken Kitap taad se aanga gəon ki ken ə:

Ko ken jee kiin beege əd undin naatn se,

Naan bo ko mɛc ken cir kogen j'iin bee se paac.†

⁸ Ə gət kuuy kic Kitap taadga taad ə:

Ko se bo ken rəok jeege

Ə kɛse bo lin ken tund jeege.‡

Naade jaay rəok tooc se, taa naade baate kaal maakde do Taar Raa ki. Kɛse nakŋ ken Raa uunoga kuun doa do dəkŋ se bo utu kaan dode ki.

⁹ Anum naase se, mətjil jee ken Raa bɛɛ tədsenga tədo, naase se jee tɛdn sɛrkŋ gen gaaringe, naase se jee naange ə naan bo debm ken dugsenga dose. Naan dan ədseno maakŋ gət ken ədo ə baanseno maakŋ gətin ken wəɔr jiga se, taa naase aki wəokŋ Taar Raa se jeege tu, do nakge tun magal magal ken naan tɛdin se. ¹⁰ Do dəkŋ se naase jee Raage eyo, num bəɛse se, naase 'tɛdkiga jee naange. Do dəkŋ se naan ɛjə te dose ki eyo, num bəɛse se, naan ɛjsenga dose ki.

*Ingki aan gəo king gen jee Raage daan jeege tun jeel Raa eyo
(Rm 13.1-8; Ep 6.5-8)*

¹¹ Jee maak-jemge, maam m'dɛjse, do naan ki ara se naase aan gəo mɛrtge ə aan gəo cɛkge. Bin num əntɛ 'dəkŋ ki nakŋ ken daa rose bo jea; bɛɛ, nakgen daa rose bo je se lee tɛd bəɔɔ ute kose. ¹² Maakŋ jeege tun jeel Raa mal ey se, ingki aak bɛɛ naan Raa ki. Ə ken naade jaay baagga taad taargen ing kus rose ki aan gəo naase jee tɛd *kusiŋ jeege tu kic bo, ute naabsen naase 'tɛdin jiga se, bii ken Raa adɛ baa se, jeegeen jeel Raa mal ey se, an *nooko.

¹³ 'Sookki təgge tu taa Mɛljege Isa *al-Masi se, ə 'sookki gaar tu taa naan bo debm do jeege tu paac, ¹⁴ 'sookki magalge tun gaarge təndde se. Naan təndde se taa 'dabar jee ken lee tuj jeege tu ə 'təom jee ken lee tɛd bɛɛ. ¹⁵ Taa Raa se, je naase aki tɛdn nakgen jiga jiga ə bin bo jee dɛrlgen jeel dim ey se, 'kəŋ taar taad eyo. ¹⁶ Ing aalki dose sɛŋ aan gəo jee ken əŋga kəŋ dode. Naase se əŋkiga dose, naɔo kəŋ dosen əŋki se, əntɛn 'saapki əki əŋkiga doobo gen tɛdn kusiŋa. Num gan naase se, ingki aan gəo jee tɛdn naabm Raage. ¹⁷ Jikilimge paac aaldɛki maak ki, 'jeki gɛnaasegen doobm Isa al-Masi ki, 'bɛerki Raa ki ə 'sookki gaar tu.

Əŋki kingse se 'tɛn aan gəo gen Isa

¹⁸ Naase jeegeen ken 'lee 'tɛdki naaba gətn jeege tu se, 'booy uunki taar mɛlsege. Ken aki booy taar mɛlsege se, əntɛ 'booyki taar jee ken tɛdsen bɛɛ ə jese sum eyo, num gan 'booy uunki taar mɛlsegen kusiŋ kusiŋ se kici. ¹⁹ Ken k'dabarse cɛɛ se kic jaay naase aasiŋki se, taa taar Raa sum bo naase əŋki rose k'dabarse se; kɛse bo nakŋ ken təol Raa ki. ²⁰ Ken 'tɛd *kusiŋ jaay k'dabari se, bɛɛn tap bo di? Anum ken 'tɛdki bɛɛ jaay əŋki rose k'dabarse se, kɛse nakŋ jiga aak eyo naan Raa ki. ²¹ Raa danɛno se taa naan se, taa Isa *al-Masi se kic dabaroga taa naase ə naan bo debm taadsen doobo taa naase kic aki kuun bəloŋa.

²² *Naan se tɛd te kusiŋ eyo ə bii kalaŋ tap bo tɛd te taar-kəɔb eyo. §*

²³ Ken k'naajŋ kic bo naan tɛrl te taar ing kus nam ki eyo. K'dabarŋ kic bo, naan tɛd te kusiŋ nam ki eyo. Num nakge paac naan ənin kaam ji debm ken utu 'kəjŋ bəɔɔ te doobŋ se do jeege tu. ²⁴ Ken Isa ooy do kaag ki se, naan uun kusiŋjege don ki taa ajeki gaan te kusiŋa ə j'aki king gen tɛdn nakgen te doobiŋa. Ə ute dubar ken naan əŋ se bo, ɛdʒeki kaaja. ²⁵ Do dəkŋ se naase aan gəo baatgen iigga kiigi, num bəɛse se naase ək 'tɛrlkiroga gətn debm gaam ki. Naan bo debm bəɔb kose.

* 2:6 Aak Eza 28.16. † 2:7 Aak KKR 118.22. ‡ 2:8 Aak Eza 8.14. § 2:22 Aak Eza 53.9.

3

'King mēndge ute gaabge
(1Tim 2.9-15; Ep 5.22-33)

¹⁻² Naase mēndge kic 'booy uunki taar gaabsege. Bin 60 gaabgen mētingen baate tookn taar *Raa se, 'kaakn king mēnddegen jiga se, ken taadden te taar Raa ey kic 60, ɔ ken naade asen kaakn naase jaay ingki te maakn kalan, ɔ 'tookdeki taardege se, naade utu 'tookn kaal maakde do Raa ki. ³ Ɔnte 'jeki doobm tamar rosege taa aki kaakn bεε naan jeege tu: aan gɔɔ napar kɔgn dosege, ɔ napar tɔl kɔdɔkn daabsege ɔ ute tuusn kalsegen te ron se. ⁴ Num kaakn bεε naase se, ɔninki 'tedn maakse ki. Naase 'tedki jee bεε ɔ jee dalul. Kεse 60 nakn kaakn bεε tuj eyo ɔ ken jiga naan Raa ki. ⁵ Bin 60 mēndgen do dɔkin aalo maakde do Raa ki se, naade kingde tec bini; naade se tooko taar gaabdege. ⁶ Aakki Sara se tooko taar gaabin *Abraam bini danin ɔ «mɛluma.» Naase kic 'tedkiga gaan Sarage ken naase jaay 'lee 'tedki bεε ɔ 'beerki dim ki ey se.

⁷ Naase gaabge kic, maakn kingse ki se, aakki do mēndsege tu jiga. Taa mēndge se, naade tɔɔg aas te gaabge eyo. Maakn kingse ki se aaldeki maak ki. 'Jeelki, naade kic utu 'kɔn kaaja te naase tɛɛ. Ken naase jaay ingki jiga bin num, dim asen gaasn gen tɔnd mētn Raa se gɔtɔ.

King jiga ute naapa
(Rm 12.14-21; Mt 10.24-31)

⁸ Do taar tɔlin ki ara se, m'je m'asen taada: ɔnki taarse 'kɔkn mētn naapa, εɛjki do naapge tu, 'jeki naapa aan gɔɔ genaage, 'tedki bεε te naapa ɔ ɔnte magalki rose. ⁹ Jee tedsen *kusiɔ se, ɔnte 'terldeki kusiɔna ɔ jee naajse kic num ɔnte naajdeki. Num 'terldeki ɔki: «Ɔn Raa asen tedn bεεna!» Taa naan se 60 Raa danseno; bin 60 naase kic Raa asen tedn bεεna.

¹⁰ 'Booyki Kitap kic 60 taadga taad ɔɔ:

Debm jaay je 'king te lapia ɔ te maak-raapo se,
ɔnte kɔɔdn nam ɔ ɔnte taadn taar-kɔɔbɔ.

¹¹ *Debm bin se n'ɔɔd don ro kusiɔ ki, n'tedn bεε.*

N'aay kaamin n'je doobm ken king lapia te jeege.

¹² *Raa se naan aak do jeege tun ted nakge ute doobiɔna*
ɔ daayum naan lee booy keemde.

Gan jee tedn nakn kusiɔ se, Raa te naade eyo.*

¹³ Ken naase jaay 'jeki tedn bεε jeege tu te maakse paac se, naɔa 60 ken asen kɔn tedn kusiɔna. ¹⁴ Ɔ bεε naase 'tedki jaay jeege lee dabarse se, taa naan se Raa utu asen tedn bεεna. Ɔnte 'beerki nam ki ɔ nirlse ɔnte 'kaayse. ¹⁵ 'Jeelin ki maakse ki *al-Masi sum 60 Melse. Ɔ daayum 'daapki rose, ken jeege 60 tɔnd mētse, taa di naase ɔndki dose do al-Masi ki se, naase adeki kɔn taadn mētiɔna. ¹⁶ Na60 ken adeki terl se 'taaddeki ute taar urlu, aaldeki maak ki ɔ 'tedin ki ute maakn kalan. Taa kingsen jiga doobm al-Masi ki se, ken jeege jaay taadsen taargen ing kus rose ki kic 60, naade se sɔkɔnɔ aden tɔɔb. ¹⁷ Ken naase 'dabarki gen tedn bεε aan gɔɔ ken Raa maakin jen ro ki se, jiga cir ken 'tedki kusiɔ jaay 60 k'dabarse se.

Isa tɔɔg cir nakge paac

¹⁸ Taa *al-Masi se, ooy jε-kalan sum 60 taa *kusiɔ jeege paac. Naan ken tuj te dim ey se 60, ooy taa jee kusiɔge taa aden kɔl gɔtn Raa ki. Jeege tɔlinɔ na60 *Nirl Salal durino daan yoge tu. ¹⁹ Ute tɔɔgn Nirl Salal se, naan 6aa taado taar Raa jeege tun ooyga kooy ken ting maakn dangay ki. ²⁰ Jee ooyga kooy ese se 60, jee do dɔkin ken baate tooko taar Raa kaad ken Raa udden bia kaad ken Noe daap daap markabm magal se. Ken maane 6aadɔ ɔs do naan se, jeege marta ken endo maakn markab ki, naade se sum 60 aaja. ²¹ Maan ɔso

* 3:12 Aak KKR 34.13-17.

do naanja se, naan aan goo maan ken *k'batizseno maak ki. Jo maan se gen tugŋ yidikŋ ro eyo, num gen tugŋ maaka. *Batem se jaay aajse se, taa Isa al-Masi ooy duroga daan yoge tu, ²² oo ook baaga maakŋ raa ki oo ingga do ji daam Raa ki. Jo borse maakŋ raa ki se, sitange, maragge ute *k'odn Raage paac kaam ji al-Masi.

4

*Joedki dose naatn ro *kusiŋ ki*

¹ Taa naan se bo 'jeelki, *al-Masi baado do naan ki se dabarga. Bin num naase kic 'daapki rose gen dabar aan goo naan kici. Jo debm jaay dabarga se, moatn 'k'oj k'ol don maakŋ kusiŋ ki ey sum. ² Biisen oopm ken anki ting do naan ki se, onte 'tedki nakŋ ken maakse bo jea, num 'tedki nakŋ ken taal *Raa ki. ³ Deere, maakŋ kingse ken do d'okin se, naase 'tedkiro nakgen jig ey dena aan goo jee jeel Raa mal eyo. Naase 'lee eskiro naapa, 'lee donkiro nakŋ jeege, 'lee aay oonkiro, 'lee 'jekiro kos bee salal, onkiga gotn kaaye le aay 'deelkiro te gotina oo 'lee 'tedkiro maraggen Raa jede eyo paac paac. ⁴ Borse jaay naase 'tedki aan goo naade ey se, naade aaksen se paac bo akden taad eyo. Taa naan se naade lee naajse. ⁵ Gan bii kalan Raa ken utu 'k'ojn booro do jeege tun ooyga kooyo oo do jeege tun zeer se, utu 't'ond metde do nakde ken jig ey naade ted se. ⁶ Jee ooyga kooy do d'okin se kic bo, Isa baa taaddenoga Labar Jiga se kici. Taa naan se bo, naade kic Raa ojdenga booro dode ki aan goo jikilimgen baa se paac. Bin se ute *Nirl Raa se, naade 'k'oj 'king aan goo ken Raa jen ro ki.

Nanja naja kic bo Raa edin naabin naabina

⁷ Duni se oopga baata 'nanja. Taa naan se ingki do metekse ki oo 'daapki rose taa aki keem Raa. ⁸ Ken cir paac paac se, 'jeki naapa ute maakŋ kalan, taa ute maak-jese se, ken deba tedi *kusiŋa aan goo di kic bo an k'oj tedn kalde. ⁹ Jee ken baado gotse ki se, akdeki jiga oo onte teddeki bes. ¹⁰ 'Jeelki nanja naja kic bo Raa edinga naabin naabina. Bin se 'noogki naapa, taa naase se 'tedkiga jee tedn naabm Raage gen tedn naabgen paacŋ ken naan edsesin se, ute doobina. ¹¹ Debm jeel taadn taara se, n'taad taar Raa jeege tu. Jo debm Raa edinga maak-je gen tedn naaba jeege tu se, n'tedin ute toogŋ ken Raa edin se. Ute naan se jaay bo, jeege paac 'toom Raa ute doobm Isa *al-Masi. Naan bo debm magala oo toogo gen daayum daayum! *Amin.

*Jee ken k'dabarde taa *al-Masi*

¹² Jee maak-jemge, nakŋ on jaay aanga dose ki se, onte kaakinŋki aan goo nakŋ deel doa oo aksen taad eyo. Num aakinŋ aan goo nakŋ ken lee aan kaan do jeege tu tap. ¹³ Num ken naase jaay 'dabarki taa al-Masi se, onki maakse 'raapo. Taa biin naan ade baa maakŋ gaarin ki se, naase kic utu aki k'oj maak-raapm gen taad eyo. ¹⁴ Ken k'naajse taa Isa al-Masi se, onki maakse 'raapo. Taa *Nirl Salal ken ak *nooko ken iino gotn Raa se, 'tedn ute naase. ¹⁵ Anum maakse ki se, nam j'onte dabarinŋ taa taal nam, taa boogo, taa tedn *kusiŋa, ey le taa ol don maakŋ taar jeege tu. ¹⁶ Num ken k'dabarinŋ taa al-Masi se, sokono onte toolina nabo n'toom Raa taa jeege daninŋ naan debm al-Masi.

¹⁷ Kaad ken Raa an k'ojn booro do jeege tu se, borse aanga. Jo ken Raa jaay 'baagŋ k'ojn booro do jee naange tu bo deet se, bin num jee ken jaay baate tookŋ kaal maakde do Labar Jigan gen Raa ki se, 'tedn oo dio? ¹⁸ Taa Kitap taad oo:

*Ken jee tedn nakgen ute doobinŋ kic bo, utu on jaay 'k'oj kaaja se,
num jee aal Raa maak ki eyo ute jee kusiŋe se tap bo k'tedn rode j'oo dio*?*

¹⁹ Bin bo, jee ken Raa je oo naade 'dabar se, j'aay kaamde k'ted nakŋ bee. Taa Raa ken tuj orminŋ ey se, naan bo Mel Kaalde oo j'on rode kaam jina.

* 4:18 Aak KKT 11.31.

5

Pier dej naan jee Raage
(1Tim 3.1-7)

¹ Borse maam m'taad ute naan eglizgen utu maakse ki se. 'Booyki, maam kic naan *eglizge tun aan gɔɔ naase se kici. Ken *al-Masi dabaro se, maam m'aakiŋoga te kaamuma ɔɔ bii ken naan ade ɔaa maakŋ *nookiŋ ki se, maam kic m'ɔk beɔɔ te naan kici:

² Aakki do jee Raage tun ken *Raa ɛɔsesiŋ kaam jise se, aan gɔɔ debm gaam ken aak do baatinge tu se. Naabm se ɔnte 'teɔɔŋki aan gɔɔ j'ɔlsen taa tɔɔgɔ, gaŋ 'teɔɔŋki aan gɔɔ ken Raa ɔo jea. ɔnte 'teɔɔki gen jee maala, gaŋ 'teɔɔŋki ute maakŋ kalan. ³ Jee Raage se, ɔnte 'teɔɔdeki taa tɔɔgɔ, gaŋ ute kingse se, 'taaddeki doobo taa naade kic kiŋg aan gɔɔ naase kici.

⁴ Ken naase jaay 'teɔɔki bin num, ɔiin ken Debm Gaam Magal ade teecŋ pirsil se, naan utu asen keɔɔn laan tɔɔmɔ ken nookiŋ paac 'kɔŋ deel eyo.

⁵ Gaan kɔɔge naase kic, jee naan jee Raage se, 'booy uundeeki taarde. 'Booyki m'asen taada: Maakŋ kingse ken ute naapa se, nanja nanja kic ɔo teɔɔron ɔɔp baata, taa Kitap taadga taad ɔɔ:

Jee magal rode se, Raa ute naade eyo.

Gaŋ naan se teɔɔn beɔɔŋ do jeege tun teɔɔ rode ɔɔp baata*.

⁶ Anum, ɔŋki rose kaam ji Raa tɔɔgɔ ɔɔ 'teɔɔki rose ɔɔp baata jaay ɔo kaad ken Raa jen ro ki se, naan asen kuun rose raan. ⁷ Nakgen teɔɔsen jaay uunki nirlse ro ki se, ɔndeeki paac kaam ji Raa. Taa Raa se, naan ɔo debm ken lee aaksen dose ki.

⁸ Bin num 'bɔɔbki rose, ɔɔ iŋgki zεεε, taa debm wɔɔyse, *Bubm sitange se, lee jese aan gɔɔ tupiyu ken lee tɔɔy je daa ken 'kɔŋ kɔɔ. ⁹ Aayki kaamse, 'daarki tɔɔgɔ ɔɔ aalki maakse do Raa ki. 'Jeelki do naan ki ara paac se, genaasegen doobm Isa al-Masi ki se utu dabar aan gɔɔ naase kici. ¹⁰ Naɔo dubarse se, utu 'daar duuku. Taa Raa ken lee teɔɔ beɔɔŋ jeege tu se, naan ɔo debm danŋeno taa aki kend maakŋ gaariŋ ken gen daayum ken kaam ji al-Masi. Naan asen teɔɔn naase aki teɔɔn jee tɔɔgɔ ɔɔ jee meɔɔŋ ken aasiŋ do nakge tu paac.

¹¹ Naan ɔo debm ɔk tɔɔgŋ gen daayum daayum! *Amin!

Pier taad nanj taariŋa ɔɔ teɔɔden tɔɔse
(1Tes 5.23-28)

¹² Silban ɔo noogum jaay maam m'raan m'ɔlsen maktubm duuk se. Maam m'jeeliŋ naan se gena ken tuj ɔrmiŋ eyo. Maam m'raanŋen se, m'je m'asen keɔɔn kaay kaama ɔɔ m'je m'asen taadn m'ɔɔ keɔse ɔo beɔ Raa mala mala. ɔɔ beɔ ese se ɔo, naase se ɔkiŋki ɔɔŋɔ.

¹³ Jee Raagen Babilon† ken ara se, ken Raa beɔε tɔɔɔdenoga aan gɔɔ naase se, teɔɔsen tɔɔse. ɔɔ goonum Mark kic ɔo teɔɔsen tɔɔse. ¹⁴ 'Teɔɔki tɔɔse te naapa ɔɔ 'baam 'tɔkki naapa ute maak-jea, aayki ciil naapge aan gɔɔ gena naapge.

Naasen paacŋ ken 'doobm *al-Masi ki se, ɔŋ tɔɔsn Raa 'kiŋg ute naase.

* 5:5 Aak KKT 3.34. † 5:13 Babilon je taad ute geɔεε *Rɔm ki.

Maktubm Pier raanin gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Pier gen k-dige

Maktubm se, Pier raan jee al-Masige tun gɔtɔ ɔaa se paac. Ko taar ken naan je taada se, naan iin ro jeege tun lee dooy jeege ute taar Raa met ki eyo. Ɔɔ jee se goon tendɔga maakɲ eglizge tu. Taar ken naade dooy jeege se, je taa jeege king tɛdn nakɲ ken maakde jen ro ki. Pier deekden ɔɔ jee se se j'ɔnte tookɲ taarde ɔɔ k'je doobm jeel mala mala ken Raa ɛd jeege tu ɔɔ k'dɔɔkɲ ute Isa al-Masi ɔɔ taargen jee ingo te Isa jaay booyo ɔɔ nakɲ naade aako jaay lee dooydeno paac se j'ing do ki.

Pier raan ɔl tɔɔse jee Raage tu

¹ Kɛse maam Simon Pier, maam ken m'debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ɔɔ m'debm kaan naabin se ɔo, m'raansen maktubm ara se, naase jeege tun ken took aalkiga maakse jiga do al-Masi ki aan gɔɔ naaje se kici, ute nakgen ken Raajege ɔɔ Mɛl Kaajege Isa al-Masi tɛdin ute doobin se. ² Ute jeel ken naase 'jeelki *Raa ute Mɛljege Isa al-Masi se, ɔɲ Raa asen tɛdn bɛɛ ɔɔ asen kɛdn lapia ute maraadinɔ.

Aayki kaamse 'tɛdki jee Raagen jiga (Tit 2.11-14; Plp 1.9-11, 3.8-14)

³ Taa ute tɔɔgɲ Raa se naan ɛdjekiga nakgen jiga ken ajeki kaasn gen tingi ɔɔ gen kɔkɲ taarin ɔɔɲɔ. Naan tɛdjekiga k'jeelkiga debm danjekiro taa j'aki kɛnd maakɲ *nookin ki mala ɔɔ j'aki kɔɲ bɛɛ naan ken jiga cir paac se. ⁴ Ute nakgen se ɔo nakgen jig aak eyo ken do dɔkin Raa taadjekiro ɔɔ ajeki kɛd se, naan ɛdjesinɲkiga. Bin ɔo ute nakgen naase ɔɲinɲkiga se asen tɛdn naase aki kaan kɔtn ro nakge tun jig ey ken jee jeel Raa mal eyo, lee dɔɲ se ɔɔ naase aki king tec aan gɔɔ king gen Raa.

⁵ Taa naan se aayki kaamse 'ziidki do kaal maakse ki se, king ken aak bɛɛ naan jeege tu, ɔɔ do king ken aak bɛɛ naan jeege tu se, 'ziidinɲki jeel Raa, ⁶ ɔɔ do jeel Raa ki se, 'ziidinɲki 'bɔɔb kɔkɲ ro jiga ɔɔ do bɔɔb kɔkɲ ro ken jiga se, 'ziidinɲki tɔɔgɲ maaka ɔɔ do tɔɔg maak ki se, 'ziidinɲki kɔkɲ taar Raa ɔɔɲɔ, ⁷ ɔɔ do kɔkɲ taar Raa ken ɔɔɲ se, 'ziidinɲki kɔkɲ naapm ɔɔɲɔ ɔɔ do kɔkɲ naap ken ɔɔɲ se, 'ziidinɲki maak-jea kici. ⁸ Ken napar nakgen se jaay naase ɔkki ute maraadin se, naase aki kɔɲ tɛdn nakgen jiga aki ɔaa ute naan se. Bin jaay naase aki jeel kɔkɲ Mɛljege Isa *al-Masi se jiga. ⁹ Num gan debm ken tɛdn nakgen ese ey se, naan se aan gɔɔ debm kaam-tɔɔkɲ ken ɔɲ aak ɔk gɔtɔ jig eyo. Ey num Raa se, *kusiɲin do dɔkin se naan tɔɔlɲsinga, naɔo naan se, diriginga naata.

¹⁰ Taa naan se ɔo genaamge, aayki kaamse daala 'dɔɔkki maakse do Raa ken danseno ɔɔ 'bɛɛr tɔɔdseno se. Ken naase jaay 'tɛdki bin num, mɔɔtn naase aki kɔɲ kooɲ doobm Raa ki eyo. ¹¹ Deere bin ɔo, Raa asen kɔɔdn taa doobm toodn wan gen maakɲ gaar daayum gen Mɛljege ɔɔ Debm Kaajege Isa al-Masi se ɔɔ naase aki kɛnd maak ki.

Taar Raa ken k'dooyse se ɔkinɲki jiga

¹² Taa naan se ɔo daayum m'asen lee taadn dɔɔl daala metn taargen se, ey num taargen se naase 'jeeldekiga ɔɔ ɔorse kic ɔo utu ingki jiga do taarge tun ken met ki ken k'dooyse no se. ¹³ Deere, kaad ken maam m'utu m'ing zɛɛr se, m'je daayum taargen se m'asen lee taadn dɔɔlɔ. ¹⁴ Maam se m'jeele ɔɔpga baata m'kooyo taa Mɛljege Isa *al-Masi se taadumga taada. ¹⁵ Bin se ɔo maam m'aay kaamum m'taadsen taargen se, taa ken maam m'ooyga kic ɔo, daayum naase aki kɔɲ dirigin taargen se eyo.

Naaje j'aakkiga tɔɔgɲ Isa al-Masi se ute kaamje

¹⁶Taa naaje se k'taadsenoga j'ɔɔ Isa *al-Masi se utu ade ɓaa ute tɔɔgiɲa ɔɔ taargen naaje k'taadseno se tec aan gɔɔ taargen ken jikilimge lee tɛɛc ute daan dodege ɓo taad se eyo. Num gan naaje se j'aako *nookiɲa ute kaamje mala. ¹⁷Kaad ken jaay Raa Bubu nookiɲa ɔɔ magaliɲ se, naan ken se naaje mala j'utu. Naaje k'booyo taargen Raa ken magal cir nakge paac ken taadiɲ ɔɔ: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema ɔɔ naan tɔɔlum jaay maam m'beer m'ɔɔdiɲo.» ¹⁸Kaad ken se naaje kic ɓo j'utu te naana do ko ken *salal ese ɔɔ taar ken Raa taado maakɲ raa ki se, naaje mala kic ɓo k'booyiɲoga ute bije. ¹⁹Do naan ki se tɛr naajege j'ɔkki taar jee gen taad taar teeco taar Raa ki. Ɔɔ taar naadege se taar mɛc ɔɔ ken naase jaay iɲg udki bi do ki se, taar se mɛt ki. Taa taar naadege se tec aan gɔɔ lɔɔmpɔ ken iɲg wɔɔr gɔtn ken ɔɔɔ kɔr bini gɔtɔ kiipi ɔɔ k-dijɲ, ken k'danɲiɲ bebele se, ade kooko ɔɔ asen wɔɔr maakse*.

²⁰Deet deet se taargen se 'jeeldeki jiga: taargen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲ raanɲo maakɲ Kitap ki se, taargen se naade uun dodege tu sum ɓo taad eyo. ²¹Num taargen jaay jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲ taado se, iɲno maakɲ maak-saapm jikilimge tu eyo. Gan taargen se Nirl Salal ɓo ɔldeno naade taado ɔɔ taargen naade taado se, iɲno gɔtn Raa ki.

2

Jee tɛd rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar mɛt ki (Jud 3-16; 2Tim 3.1-9)

¹Do dɔkiɲ se jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar *Raa ki tiɲgo daan gaan *Israelge tu; bin ɓo jee ken tɛd rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar Raa mɛt ki se, goon tɛndɔga maakse ki ɔɔ naade dooy jeege do taarge tun ken tuj jeege. Jeegen se Melde Isa *al-Masi ken dugdeno dode maakɲ *kusiɲ ki se kic ɓo, naade 'baatiɲa. Ɔɔ taa nakgen naade tɛd se utu ano naar ɓaa ute nakɲ ɔɲɲ ken aden kutu. ²Ɔɔ jeege dena utu kuun doobm naaden ken lee ɛɛs naapa rɛɲ rɛɲ se, taa naade se, jeege taadɲ taargen iɲg kusu ro doobm taar ken mɛt ki se. ³Naade se jee tamage ɔɔ utu asen lee kaan dala ute taar nijimdege se taa kɔɲ diɲm gɔtse ki. Taa naade se do dɔkiɲ tap ɓo Raa taadɔga taad gen kɔɲɲ ɓɔɔɔ dode ki ɔɔ nakɲ ɔɲɲɔ utu naar koocɲ dode ki.

⁴Num gan *kɔɔɲ Raagen do dɔkiɲ jaay tujo Raa ki ɔɔ Raa ɔɲ ɔɲdeno te eyo, num tɔk ɔmbdeno maakɲ gɔɔ ken jɛrl zuzu ɔɔ ɔɔɔ se, naan utu ɓɔɔɓden gɔt ken ese bini 'kaan bii ken naan an kɔɲɲ ɓɔɔɔ do jeege tu paac. ⁵Do naan do dɔkiɲ se kic ɓo Raa ɔɲ ɔɲɲ te eyo, num gan naan ɓaano ute maane gɔɔɓ tɔɔlo jeegen ken aal Raa maak ki ey paac se. Ɔɔp Noe ken taad jeege tu ɔɔ k'tɛɔɲ nakgen te doobiɲa, gɔtn se naan ute jeegen kuuy cili sum ɓo aaja. ⁶Tɛr jeegen maakɲ gɛgɛr ken Sɔɔɔm ute ken Gɔmɔr ki se kic Raa tɔɔl utɔdeno kap ute poodo ɔɔ ɔɔp burku ɓo tood sum. Naan tɛɔɲ bin se je taadɲ jeege tun aal Raa maak ki ey se, naan utu aden tɛɔɲ bin kici. ⁷Kaad ken se ɓo Lot, naan debm daan ki, Raa ɔɔɔ teecɲsiɲ naatn kaliɲ ki, taa naan aak kingɔden jig eyo ute ken naade lee ɛɛs naapa rɛɲ rɛɲ se, tuiɲiɲ maakiɲa. ⁸Lot debm daan ki se tiɲg daan jeege tun ese se. Daayum gɔtɔ iipga ɓo naan booyo ɔɔ aak nakdegen jig ey ken naade lee tɛɔ se. Naan ken saap nakgen ute doobiɲ se ken naan aak nakdegen jig ey ken naade lee tɛɔ se, tuiɲiɲ maakiɲa. ⁹Ken bin num Meljege Raa se jee ɔk taariɲ ɔɲɲ se, naan jeel doobm aden kɔɔɔɲ dode do nak ken ɔɲɲ ken aan dode ki ɔɔ jee aal Raa maak ki ey se lɛ, naan utu ɓɔɔɓde taa ade dabara bii ken naan utu kɔɲɲ ɓɔɔɔ do jeege tu se. ¹⁰Ken tap se, Raa utu ade dabara jee ken tɛɔ nakɲ daa rodege ɓo je se. Jee se je ɓo tɛɔɲ nakgen aak kusu ɔɔ Meljege Raa se lɛ, naade aaliɲ maak ki eyo. Jee se, naade ɔnd do do naade maliɲge tu sum ɔɔ magal rode ɔɔ kɔɔɲ Raagen ute nookdege se kic ɓo, naade se ɓeerden eyo, naajde. ¹¹Anum kɔɔɲ Raage ute naapa se kic ɓo ɔɲ tɔk te mind naapge ɔɔ naaj te naapa naan Meljege tu eyo. Ey num kɔɔɲ Raage se naade se magala ɔɔ tɔɔg cir jee se.

* **1:19** K-dijɲ Bebele se taad ute al-Masi. Aak Apok 22.16.

¹² Gan jee ese se naaj nakgen naade paac jeel metin eyo. Naade ok maak-saap eyo tec aan gaa daagen maakn kaag ki ken j'onga bo k'taal sum se. Deere, naade se utu kooy aan gaa daagen maakn kaag ki se. ¹³ Naade se Raa utu aden dabara aan gaa ken naade lee dabar jeege se. Naade se daayum ted nakn daa rode bo jea oo lee tedn ute kaam kaada. Ken naase ing oski kos kalan boor ki ute naade se, naade ing tedn nakn sokonge ute nakgen gen ted eyo oo ken naade ing derlse ute taar-kooodege se, maakde raap aak eyo. ¹⁴ Naade se ken aakga mend jeege bo dno je anden toodo oo naade se alde bo gen ted kusina sum. Onga jee ken ond maakde kaam kalan ey se naade derlde, daayum naade aak nakn jeege se dno oo jee se Raa naamdenga naama. ¹⁵ Doobm Raa bee se, naade resnga naatn oo naade se iigga oo uunga doobm Balaam goon Beor*. Naan bo debm ken on ron k'derlin ute gurs gen tedn nakn ken ute doobin ey se. ¹⁶ Gotn se Raa uunin kaamina ute goon buuru taa Balaam took te taarin eyo. 'Jeelki, buuru se taad taar eyo, num gan, bii ken se, buuru taadin aan gaa debkilimi. Naan gaas doobo debm taad taar teeco taar Raa ki taa nakn derlgen bin se, naan an 'ted eyo.

¹⁷ Jee ted rode aan gaa jee dooy jeege ute taar Raa met ki se, naade tec aan gaa kenj ken maanin ookga kooko, oo tec aan gaa gapargen kuul ol makonoo wookden jaay on eed maan ey se kici. Oo naade se Raa daapdenga gotn kingde se ilim dib. ¹⁸ Taa naade se taad taargen deel dode oo taargen naade taad se, taargen ren ren. Ute taardegen se bo jeegen ken utu on kon doobm jig eyo oo took taar Raa se naade derlde ute nakn ken daa ro debkilimi je se. ¹⁹ Naade taad jeege tun se oo j'kon dodege, nabo naade kic bo bul nakgen naade lee ted jaay utu aden kut se. Taa debm jaay nakn cirga don se naan tedga bulina. ²⁰ Ken metn-jiki jeegen jaay jeelga jeel Meljege oo Debm Kaajjege, Isa al-Masi oo onga nakgen do *duni ki ken lee tuj jeege doobm Raa ki se, ken naade jaay ok terloga ro nakge tun jig ey se, oo baagga tedn nakgen se num, nakgen naade ondeno se aden tedn naade 'tedn bulu daala. Bin se king naade se 'tedn aak kus cir ken deete. ²¹ Doobm ken ol deba ted naka ute doobin se jaay naade jeelin te ey kic bo bee cir ken naade jeel doobm se jaay bo terl naaga do taarge tun ken Raa taaddeno oo k'ted se. ²² Nakn jee se jaay ted se, je ajeki taadn oo kaan kaa taar se met ki ken taad oo: *Bisi jaay tadd targa num terl baado os tadd talin se daala.*† Oo ken kuuy taad oo: «Kinzir jaay k'roogina se ok terl baa end maakn orb ki gotin ki.»

3

Meljege utu ade terl

(Mt 24.37-38; 2Tes 1.7-10; Jud 17-23)

¹ Naase medn konn maakumge, kese maktubm ken maam m'raansen gen k-dige. Maakn maktubge tun di ken maam m'raansen se maam m'taad m'doalsen metn taargen naase 'jeelinkiga jeele, taa taargen se asen kol naase aki 'saapm do ki jiga. ² 'Saapki do taarge tun do dakin ken jee taad taar teeco taar *Raa ki ken *salal taado oo 'saapki do nakn ken Meljege oo Debm Kaajjege ute jee kaan naabinge ken taado oo j'an ki ted se kici. ³ Deet deet se, 'jeelki, biigen kaam moatn se, jeegen jee kaakn metn jeege se utu ade baa oo naade se le tedn nakn daa rodege bo jea. ⁴ Naade utu 'taadn oo: «Taar ken naan taado ade baa se tap bo 'tedn nun ki? Ey num do dakin gotn bugjege ooy sum se, borse kic nakge paac utu ing gotde ki aan gaa ken Raa utu aalo kaal dunia tap!» ⁵ Do dakin se ken Raa aalo maakn raa ute do naanja se ute taarina, Raa 'tusn maane kaam kalan jaay on do naanja oo do naanja se kic bo naan aalin ute maane. Gan do taar ken ese se jee se baate tooke. ⁶ Ute maane se bo, Raa gaab tado jeegen do dakin do naan ki se kici. ⁷ Maakn raa ute do naan se borse kic bo Raa boode ute taarina, bini 'kaan bii ken naan an tacin ute poodo. Naan boode se taa bii ken naan an kon booro do jeege tu se; jee aal Raa maak ki ey se, naan aden kutn naatn kap.

* 2:15 Aak Nmb 22.5. † 2:22 Aak KKT 26.11.

⁸ Naase, mēdn kōñn maakumge, ōnte 'tēdsen dirigi taa naan Raa ki se, bii kalan se aan gōō baar dupu ð baar dupu se aan gōō bii kalan. ⁹ Mēljege se nakn naan taadga ð an tēd se utu an naar tēda, gan jee mētinge se saap ð Raa se deer den dena. Num naan baate tēdñ yōkōd se taa naase; taa naan je nam 'kut eyo ð je jeege paac tērl maakde. ¹⁰ Ken kaadñ jaay 'kaan se, Mēljege ade baa aan gōō debm ōoogo. *Biin Mēljege ano baa se jeege booy aan gōō Raa taata nabo 'taatn cir kaad ken maane eed keede ð bii ken se maakn raa kic ōo 'kaan kiign gam. Nakgen maakn raa ki paac se 'kōsn poodo ð do naan ute nakgen do ki paac se mētiñ utu toodn tal.

¹¹ Aan gōō nakge paac utu kōsn poodo se, bin se 'leeki aak bēē naan Raa ki ð Raa se 'ōeerin̄ki! ¹² Aakki kaam biin ken Raa ano baaō, bin se ōo aayki kaamse 'tēdki nakn jiga ð kēse ōo ken an kōlin̄ naan ade naar baaō. Bii ken se ōo maakn raa ute magalin̄ se 'kōsn poodo ð nakgen maakn raa ki se 'kōsn poodo paac. ¹³ Num gan naajege se, Raa taadjekiga taad ð utu ajeki kaal maakn raa ute do naan kiji ð gōtn naane se ōo nakge paac 'tēdn ute doobiña. Kēse ōo nakn ken naajege j'ing j'aakki kaama.

¹⁴ Taa naan se ōo naase mēdn kōñn maakumge, aan gōō naase utu ing aakki kaak kaam Mēljege utu ade baa se, aayki kaamse 'tēdki jee salal ð nakn aak kus se j'ōnte kōñ rose ki ð naan asen kōñ se, naase utu ingki king ute lapia. ¹⁵ 'Jeelki, Mēljege jaay baate baaō yōkōd se, naan je taa naase aki kōñ kaaja. Taa naan se ōo gēnaajege Pōl naan ken mēdn kōñn maakjege se, naan raansenoga taargen se ute jeel-taar ken Raa ēdñ se. ¹⁶ Maakn maktubge tun ken naan raandeno paac se, naan taadoga mētn taar nakgen se ð mētn taar nakgen naan taadno se booy kōkin̄ ðñō. Taa naan se ōo jee jeel ðk te mētn taar Raa eyo ð ing kaam kalan ey se, mētn taargen ese se, naade lee taadñ ute doobiñ eyo aan gōō ken naade lee taad tuj Taar Raa gōt kuuy se kici. Ken naade jaay tēd bin se, naade ut kut ōo rodege.

¹⁷ Bin ōo, naase mēdn kōñn maakumge, taa taargen se lē, maam m'aalsenga bise ki: taa naan se ōo m'ōō ðndki kōndō ð ingki do mētekse ki. Ōnte kōñki rose jee aal Raa maak ki ey se asen kiigi num 'daarki tōōgō. ¹⁸ Ōñ bēē ute jeel gēn Mēljege ð Debm Kaajege Isa al-Masi se 'ziidn baa ute naanin̄ maakse ki.

Ōñ jeege paac an *nookn bōrse ð gēn daayum daayum. *Amin.

Maktubm Jan raanin deet deet Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan ken deet deet

Jee do dakin se saap oo maktubgen moto se Jan bo debm raande. Nafo maakn maktubgen ese se k'taad te taa ron eyo. Oo jee ken naan raande maktubm deet deet se kic bo, naan taad te taarde eyo. Num naan taad metn taar king jee ken naan raanden maktubm ese se. Aan gao kaad ken naane se, den jee al-Masige se aak jeegen ken uun doobm raagen kuuy se ken doko ute doobm ken jeege aal maakde do Isa ki se oo naan se, olde naade kic bo je tedn aan gao naade. Taa naan se bo debm raan maktubm ara se je aden taadn ko taarge dio: deet deet se edden kaay kaama oo j'ing k'dook ute Raa oo ute goonin Isa al-Masi oo k'je naapa aan gao genaage; oo ter gen k-dige: k'fo do taarge tun met ki eyo ken naade lee dooy jeege ken ol jeege tuj ormdo do Labar Jigan gen Isa al-Masi se kici.

*Taar *Raa edjeki kaaja (Jn 1.1-14)*

¹ Naaje k'taadsen ute debm k'danin Taara ken ed kaaja se. Ken Raa aalo te duni ey boort se, debm ken k'danin Taara se utu tap. Naaje k'booyoga taarin ken naan taad se, oo j'aakinga ute kaamje mala kici. Naaje j'aak j'okinga oo k'naaminga ute jije. ² Ken debm ed kaaja jaay baado se, naaje j'aakinga ute kaamje oo naaje se k'saadinge. Oo naaje k'taadsen se ro taar debm ken ed *kaajn gen daayum. Do dakin se naan tingo ute Raa Bubu, oo boorse Raa taadjenkiga metin naajeye tu. ³ Nakgen naaje mala j'aako ute kaamje oo k'booyo ute bije se bo, k'taadsesin naase ki kici, taa naase kic bo aki tum kalan ute naaje. Oo tum ken j'aki tum kalan se, j'aki tum ute Raa Bubu oo ute Goonin Isa *al-Masi. ⁴ Naaje k'raan j'olsen taargen se taa maak-raapjege se, 'tedn maak-raapm maradin ki.

*Debm ken ted *kusina se tum ute Raa eyo*

⁵ 'Booyki kесе bo taar ken naaje k'booyo gotn Goonin ki oo k'taadsesina: Raa se naan gotn wooro oo gotn oodse gotn naan ki goto. ⁶ Ken naajeye jaay k'taadki j'ooki naajeye j'utuki Raa se, k'tum k'tedkiga kalan se, oo jaay k'leeki maakn got ken ood num, kесе naajeye bo k'jee taar-koooge oo k'tedki nakn ken met ki eyo. ⁷ Num gan ken k'leeki maakn got ken wooro, aan gao Raa mala kic ing got ken woor se, bin se naajeye k'tum k'tedkiga kalan ute naapa oo moosn Goonin Isa se ajeki tugn kusiñjege. ⁸ Ken naajeye jaay k'deekki j'ooki naajeye k'tedki te kusiñ ey se, kесе j'an̄ki ro naaje malinge bo daala oo taar Raa met ki se, maakjege tu goto. ⁹ Anum ken naajeye jaay k'taadki kusiñjege se, ken bin se Raa utu ajeki too kusiñjege, oo naan ajeki tugn daapm naanin ki oo kusiñjege se naan an koodn naatn. Taa Raa se naan debm daan ki oo tuj ormin eyo. ¹⁰ Ken naajeye jaay k'deekki j'ooki naajeye k'tedki kusiñ ey se, ken bin se naaje k'tedki Raa bo debm taar-kooogo oo taar naan taadjeki se naaje j'okingi maakjege tu eyo.

2

¹ Genumge, maam m'raansen nakgen se taa naase aki tedn *kusiñ eyo. Num ken maakse ki jaay debm tedga kusiñ e, naaje j'okki debm kooon metjege naan Bu ki, naan bo Isa *al-Masi Debm Daan ki se. ² Naan bo debm ed ron *serke, taa *Raa ajeki too kusiñjege. Kusiñ naajeye sum eyo, num Raa utu too kusiñ jeegen do naan ki paac.

Raa oo: k'jeki naapa (Mt 7.21-23; Jn 13.34,35, 14.21-24)

³ Nakɲ jaay taad ɔ naajege k'jeelki Raa se, taa taar ken naan taadjeki gen tɛda se naajege k'lee k'tɛdɪŋki. ⁴ Ken deba jaay deek ɔ naan jeel Raa ɔ baate tɛdn nakgen Raa taadɪn gen tɛda se, naan se debm taar-kɔɔɔ ɔ taar Raa mɛt ki se, maakiɲ ki gɔtɔ. ⁵ Anum debm took uun taariɲ se, naan se ɔ debm ken je Raa ute maakiɲ paac; ute naan se ɔ naajege k'jeelki naajege se k'tɛdkiga kalaɲ ute naana. ⁶ Debm ken taad ɔ naan ing dɔɔk ute Raa se, bɛɛki num, naan 'lee doobm ken Isa leeno se.

⁷ Jeegen maam m'je se, taar maam m'raansɛn gen tɛd se, taar kiji eyo. Gan taar se do kuun mɛt ki tap ɔ k'taadseɪnɔga, naase 'jeeliɲki; ɔ taar ken maam m'raansɛno gen tɛda se, kɛse ɔ taar Raa ken naase 'booyiɲkiro se. ⁸ Gan taar ken maam m'raansɛn gen tɛda se, naan se kiji kici. Naan se ɔ ken Isa *al-Masi tɛdɪno deere ɔ ɔɔɔ se naase kic utu 'lee tɛdɪŋki se. Taa gɔtn ɔɔd se deel deele ɔ gɔtn wɔɔɔ mala se, baagga wɔɔɔ gɔtɔ. ⁹ Debm ken taad ɔ naan ing maakiɲ gɔt ken wɔɔɔ ɔ ɔɔd und genaɲ se, debm bin se daayum utu ing maakiɲ gɔt ken ɔɔɔ. ¹⁰ Gan debm jaay je genaɲ se, naan se ing maakiɲ gɔt ken wɔɔɔ. Debm bin se dim jaay an kɔliɲ naan rɛsn doobm Raa se gɔtɔ. ¹¹ Anum debm jaay ɔɔd und genaɲ se, debm bin se ɔɔɔ se kic utu ing maakiɲ gɔt ken ɔɔɔ ɔ lee maakiɲ gɔt ken ɔɔɔ. Doobm naan baan se kic ɔ naan jeel eyo, taa gɔtn ɔɔd se gaasinga gɔtɔ naan ɔɲ aak eyo.

¹² Genumgen sɛɛmɛ, maam m'raansɛn taargen se, taa ute ro Isa se Raa tɔɔsɛnga *kusiɲsege.

¹³ Bubge, maam m'raansɛn taargen se, taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal duni kic ɔ, naan utu tap.

ɔ naase gaan kɔdɛge maam m'raansɛn taar se, taa naase 'cirkiga bubm jee kusiɲge.

¹⁴ Naase genumgen sɛɛmɛ, tɛr maam m'raansɛn daal se, taa naase 'jeelkiga Raa Bubu.

Bubge tɛr maam m'raansɛn daala, taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal dunia kic ɔ, naan utu tap.

Naase gaan kɔdɛge tɛr maam m'raansɛn daala, taa naase se jee tɔɔgki

ɔ taar Raa se utu maakse ki
ɔ naase 'cirkiga bubm jee kusiɲge.

¹⁵ ɔɲte 'kɔndki maakse do nakge tun do *duni ki ɔ nakgen jee do duni ki je se, ɔɲte 'kɔndki maakse do ki. Debm jaay ɔnd maakiɲ do nakge tun do duni ki se, debm bin se je Raa Bubu eyo. ¹⁶ Nakgen paacɲ do duni ken jig ey se, naade se ɔ kɛngen ese: ken jeege tɛdn nakɲ ken maakde jea, ɔ ken aakga nakɲ nam se naade dɔɲɔ ɔ naade je nakɲ ken an magal rode. Nakgen se paac se nakɲ do dunia, ey num naade se iino gɔtn Raa ki eyo. ¹⁷ 'Jeelki, nakgen do duni ki se utu 'deele, ɔ nakgen jeege aak jaay lee dɔɲ se kic utu 'deele. Num gan debm ken tɛd nakɲ ken Raa maakiɲ jen ro ki se, debm bin se naan ting gen daayum.

*Jee gɛɛɲ *al-Masi (Jn 16.13-15)*

¹⁸ Genumge, dunia se ɔɔɔga baata. Taar k'taadseɪno se naase 'booyiɲkiroga debm ken gɛɛ al-Masi se utu ade baao; ɔɔɔ se naase 'jeelki jee gɛɛ al-Masi se teecoga dɛna, ɔ ute naan se k'jeelki, dunia se ɔɔɔga baata. ¹⁹ Jee se do dakiɲ se naade mɛtn naajege, num gan naade se ken deer num mɛtn naajege eyo. Ken naade jaay mɛtn naajege num, kaadn naane naade tɛdn ɔɔp ingga ute naajege. Gan nakgen se jaay aan paac se, taa j'aden kaakiɲ jeel tal, naade se mɛtn naajege eyo.

²⁰ Gan naase se, al-Masi ɛdsɛnga Niriɲa ɔ naase paac 'jeelkiga taar mɛt ki. ²¹ Raan ken maam m'raansɛn se, m'jesɛn taadn m'ɔ naase se 'jeelki taar ken mɛt ki. Taa naan

se 6o naase 'jeelki, taar-koo6o ute taar ken met ki se on tum kalan eyo. ²² Debm taadn taar-koo6o se ken gay? Naan se debm ken naaj oo Isa se naan al-Masi eyo, naan se 6o debm gec al-Masi. Naan se oof und Raa Bubu ute Gooniṇa. ²³ Debm oof und Goono se, naan oof und Raa Bubu kici; oo debm jeel Goono te maakiṇa jaay taad naan jeege tu se, jeel Raa Bubu kici.

²⁴ Ken taar naase 'booykiro do kuun met ki se jaay utu ing maakse ki num, ute naan se jaay naase aki dookṇ ute Goon Raa oo ute Raa Bubu tele. ²⁵ Taa Goon Raa 'taadjekiroga taada oo tedga num naan utu ajeki kedn *kaajn gen daayum.

²⁶ Kese 6o ken olum jaay maam m'raanseno do taar jeege tun ken lee ansen dal se. ²⁷ Gan naase se Isa al-Masi edsenga Nirliṇ maakse ki. Aan goo Nirl naan mala 6o utu maakse ki se, naase 'jeki nam kuuy 6o asen dooy eyo. Taa Nirl naan se asen dooy nakgen paac ken met ki ok taar-koo6o eyo. Taa naan se 6o ing 'dookki ute al-Masi aan goo ken naan dooyeno se.

Naajege k'gaan Raage

(Rm 8.14-19)

²⁸ Bin se genumge, ing 'dookki ute *al-Masi, taa diin ken naan ade teecn pirsil se naaje j'aki kon beer ey paac paac oo bii ken naan ade baa se sokonoo ajeki tool naaniṇ ki eyo.

²⁹ Aan goo naase 'jeeliṇki al-Masi debm daan ki se, bin se naase kic 6o aki jeele debm jaay tedn nakge ute doobiṇ se, naan se goon Raa.

3

¹ 'Booyki, *Raa Bubu se jejeki dena naan danjeki k'geniṇge oo deer deer, k'tedkiga geniṇge! Jee do naan ki jaay on jeeljeki naajege k'gaan Raage ey se, taa naade on jeel te Raa eyo. ² Jee maak-jemge, boorse se naajege k'gaan Raage; na6o nakṇ ken tedga num Raa utu ajeki ted se, Raa taadjeki te metiṇ ey boortoo. Anum nakṇ naajege k'jeel se, bii ken naan ade teecn pirsil se, naajege j'utu j'anṇki tec naana, taa j'utu j'anṇki kaakṇ naan mala ute kaamjege. ³ Debm jaay ond don do naan ki se, ted ron debm *salal aan goo Isan ken salal se.

⁴ Debm daayum ting ted *kusiṇ se, naan uum aal *Ko Taar ken Raa edo se 6o naan ki; deere debm ted kusiṇ se naan uum aal Ko Taar ken Raa edo se 6o naan ki. ⁵ Gan naase 'jeelki Isa baado do naan ki se, taa koo6n kusiṇ jeege. Ey num naan le ok kusiṇ eyo. ⁶ Taa naan se 6o debm ing dook ute naan se lee ted kusiṇ eyo. Num gan debm lee ted kusiṇ se, naan se jeeliṇ eyo oo aakiṇ te te eyo.

⁷ Genumgen seeme, onte 'konki nam asen kaan dala. Debm ted nakge ute doobiṇ se, naan debm daan ki aan goo Isan debm daan ki se. ⁸ Gan debm ting ted kusiṇ se, naan debm *Bubm sitange. Taa Bubm sitange se, naan baago tedn kusiṇa se kaad ken Raa utu aalo kaal do naana. Taa naan se 6o Goon Raa baado se, taa tujṇ naabm Bubm sitange se. ⁹ Debm tedga Goon Raa se, naan ing maakṇ kusiṇ ki eyo. Taa *Nirl Raa se utu ing maakiṇ ki se, naan 'kon tedn kusiṇ eyo taa naan se tedga goon Raa. ¹⁰ Debm ted nakgen ute doobiṇ eyo oo je genaṇ ey se, naan se debm Raa eyo. Ute naan se 6o, k'jeelki kese gaan Raage oo kese gaan Bubm sitangege.

K'jeki naapa

¹¹ Kese 6o taar naase 'booykiro do kuun met ki ken deek oo: k'jeki naapa. ¹² J'onte 'tedki aan goo Kayn*, naan se metn bubm jee *kusiṇge. Naan se 6o debm ken toolo genaana. Taa di ken naan tooliṇa? Taa Kayn se nakṇ naan ted se jig eyo, num gan nakṇ genaṇ ted se 6o, ken ute doobiṇa.

¹³ Genamge, ken jee do naan ki jaay oof und se num, naase onte 'kaakiṇki aan goo nakṇ deel dose. ¹⁴ K'jeelki naajege se k'teekiga maakṇ yo ki oo boorse j'onṇkiga kaaja taa naajege k'jeki naapa. Debm jaay je genaṇge ey se, naan se utu ing king maakṇ yo ki.

* **3:12** Kayn se, naan goon paragṇ Adum.

15 Debm jaay ɔɔf und gɛnaaŋ se, naaŋ se debm tɔɔl jeege ɔɔ 'jeelki debm tɔɔl jeege se ɔk *kaajŋ gɛn daayum eyo. 16 'Booyki, Isa se baado ɛf ron taa naajege se: ute naaŋ se jaay naajege k'jeelki naaŋ se taadjeki doobm j'aŋki je gɛnaajege. Bin se naajege kic ɔo j'aki kɛdn rojege taa gɛnaajege. 17 Ken debm jaay ɔk dim ɔɔ aak gɛnaaŋ ɔk dim ey jaay ɛɛjin don ki ey se, debm bin se ken naaŋ ɔɔ je Raa kic ɔo jen eyo.

18 Taa naaŋ se ɔo gɛnumgen sɛɛmɛ, j'ɔntɛ 'jeki naapa ute taarjege sum, num k'tɛdki nakgen ken taad ɔɔ naajege se k'jeki naapa mala mala. 19 Bin se jaay j'aki 'jeele naajege se k'tɛdkiga gaan Raagen deere. Taa naaŋ se ɔo nirljege ajeki kaay naaniŋ ki eyo. 20 Bin se, naajege k'jeelki te maakjege ken naajege k'tujkiga dim jaay nirljege aayjeki kic num, Raa se naaŋ magala ɔɔ jeel naŋ nakŋ maakjege tu paac. 21 Jee maak-jemge, ken nirljege jaay aayjeki ey se, k'baakiga naaniŋ ki gɛn keemiŋ kic ɔo j'aki beer ey paac paac. 22 Nakgen paac naajege k'tɔndki mɛta gɔtiŋ ki se, naaŋ ɛdjeki, taa naajege k'lee k'tɛdki nakgen ken naaŋ lee taadjeki gɛn tɛda ɔɔ k'tɛdki nakŋ ken tɔɔliŋ naaŋ ki. 23 'Booyki, kɛse ɔo nakŋ ken naaŋ taad ɔɔ gɛn tɛda: nakŋ naaŋ je se, j'aki kaal maakjege do Gooniŋ Isa *al-Masi ki, ɔɔ tɛr j'aki je naapa aan gɔɔ ken Raa taadjeki ɔɔ j'aki tɛd se. 24 Debm ken iŋg do nakge tun ken Raa taad ɔɔ gɛn tɛda se, naaŋ se iŋg dɔɔk ute Raa ɔɔ Raa kic iŋg dɔɔk utu naaŋa. Ute naaŋ se jaay naajege k'jeelki Raa se iŋg dɔɔk ute naajege, ute doobm Nirl ken naaŋ ɛdjeki se.

4

Jee sitange ute jee Raage se j'aden jeel j'ɔɔ di

1 Jee maak-jemge, ken jeegen jaay baado taadsen ɔɔ naade ɔk *Nirl Raa se, naase ɔntɛ 'naar 'tookki mɛtn taarde, num gan aak ɔkdeki jiga jaayo. Ute naaŋ se jaay ɔo, naase aki jeele ken naade se jee Raage deer num. Taa jee ken tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar *Raa ki se, baadoga dɛna ɔɔ wɔɔkga do naaŋ ki. 2 Ute naaŋ se jaay ɔo naase aki 'jeel debm ɔk Nirl Raa se: debm ken taad ɔɔ Isa *al-Masi baado do naaŋ ki ɔɔ tɛdga debkilimi se, naaŋ se ɔo debm ɔk Nirl Raa. 3 Gan debm jaay baate tookŋ ɔɔ Isa al-Masi tɛd te debkilimi do naaŋ ki ey se*, debm bin se ɔk Nirl Raa eyo. Maak-saapm naaŋ se iino gɔtn debm ken gɛc Isa al-Masi. Naaŋ se ɔo ken naase 'booykiga ɔɔ utu baado ɔɔ bɔrse se naaŋ utu do *duni ki.

4 Num naase gɛnumgen sɛɛmɛ, naase se jee Raage ɔɔ naase se 'cirkiga jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ken ese se, taa debm utu iŋg ute naase maakse ki se, naaŋ tɔɔg cir debm utu iŋg do duni ki se. 5 Jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade se jee do duni ki. Taa naaŋ se ɔo, naade taad te nakgen gɛn do dunia ɔɔ jee do duni ki se, booy uunden taarde. 6 Gan naajege se k'jee Raage. Debm jeel Raa se, booyjeki taarjege ɔɔ debm ken gɛn Raa ey lɛ, booyjeki taarjege eyo. Ute naaŋ se ɔo, naajege j'aki jeele debm ɔk Nirl Raa maakiŋ ki se taad taar mɛt ki, ɔɔ debm ɔk Nirl Raa maakiŋ ki ey se lɛ, taad taar-kɔɔbɔ.

Raa se naaŋ Debm maak-jea

7 Jee maak-jemge, k'jeki naapa, taa maak-je se iino gɔtn Raa ki ɔɔ debm je jeege se, naaŋ se goon Raa ɔɔ naaŋ jeel Raa. 8 Debm jaay je jeege ey se, naaŋ se jeel Raa eyo, taa Raa se naaŋ Debm maak-jea. 9 'Booyki, Raa se ɔlo Gooniŋ kalan lak do naaŋ ki, taa j'aki kɔŋ kaaja ute doobm naaŋa. Naaŋ tɛdn naaŋ se taa ajeki taadn ɔɔ naaŋ jejeki aak eyo. 10 'Booyki, kɛse ɔo maak-je ken Raa taadni: Raa se, naajege ɔo k'jenkiro deet eyo, anum naaŋ ɔo debm jejekiro deete ɔɔ naaŋ ɔlo Gooniŋa baado ɛf ron *sɛrkɛ taa ajeki tɔɔl *kusiŋjege. 11 Jee maak-jemge, aan gɔɔ Raa jejeki bin se, bɛɛki num naajege kic ɔo j'aki je naapa. 12 Raa se bii kalan nam aakiŋ te eyo, ken naajege jaay k'jeki naapa se, Raa kic iŋg dɔɔk ute naajege. Maak-je ken naaŋ jejeki se ɔo, ɔljeki naajege kic k'jeki jeege se.

* 4:3 Jee metinge se, maakŋ maak-saapde ki se ɔɔ Isa al-Masi se naaŋ baado do naaŋ ki se tec te debkilim mala mala eyo.

¹³ Ute naan se 6o, naajege k'jeelki, naajege se j'ing k'doocki ute naana ɔ naan kic ing doock ute naajege, taa naan edjekiga Nirlin mala. ¹⁴ Raa Bubu ɔlo Goonin do naan ki se, naaje mala j'aakinoga ute kaamje naan 6o Debm Kaajn jeegen do naan ki. Kese 6o saadn ken naaje k'lee k'taadin jeege tu. ¹⁵ Debm taad ɔ Isa naan Goon Raa se, debm bin se Raa ing doock ute naana ɔ naan kic 6o ing doock ute Raa. ¹⁶ Naaje k'jeelki Raa se jejeki, ɔ naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken jejeki se, taa Raa se naan Debm maak-jea ɔ debm jaay je jeege daayum se, naan ing doock ute Raa ɔ Raa kic ing doock ute naana.

¹⁷ Taa naan se 6o maak-je ken naan jejeki jaay, ɔljeki naajege kic k'jeki jeege se, taa 6ii ken jaay Raa utu kajn booro do jeege tu paac se, naajege j'aki kaj beer ey paac paac. Taa kingjegen do naan ki se tecga aan goo gen Isan ken tingno do naan ki se kici. ¹⁸ Debm ken jeel maakin ki Raa jen se ing kic 6o, maakin beer eyo. Je ken Raa jejeki se tedjeki naajege se maakjege beer eyo. Taa debm maakin beer se, naan ing booy nakn ɔn utu kaan don ki. Taa debm ken ing jaay maakin beer se, je ken Raa jen se kic 6o, ɔn tedin dim eyo.

¹⁹ Ken ɔljeki jaay k'jeki Raa ɔ k'jeki jeege se, taa Raa 6o jejekiroga deete. ²⁰ Ken debm jaay deek ɔ naan je Raa ɔ ɔad und genaana se, debm bin se naan debm taar-koo6o. Deere, debm ken genaana ken naan aak ute kaamin jaay jen ey se, Raa ken naan aakin ute kaamin ey se, naan an kaj je ey kici. ²¹ 'Booyki, kese 6o nakn ken Raa taadjekiro gen teda: debm je Raa se 'je genaana kici.

5

*Naajege k'cirkiga nakgen *kusiŋ ken do *duni ki*

¹ Debm ken jaay took ɔ Isa se naan 6o *al-Masi se, debm bin se naan se 6o goon *Raa. Debm jaay je bubin se, 'je genaangen gaan bubinge se kici. ² Ken naajege jaay k'jeki Raa ɔ k'tedki nakn ken naan taadjeki gen teda se, bin se naajege k'jeelki naajege se k'jeki gaan Raage. ³ 'Booyki, ken naajege jaay k'jeki Raa deer num, nakgen naan taadjeki ɔ gen teda se, j'aki king do ki. ɔo nakgen naan taadjeki gen teda se le, ɔn eyo. ⁴ Taa debm tedga goon Raa se, naan tooŋ cir nakgen kusiŋ do duni ki se. ɔo ken tedjeki jaay k'tooŋki cirki nakgen kusiŋ do duni ki se, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do al-Masi ki. ⁵ Nana jaay tooŋ cir nakgen kusiŋ do duni ki se? Debm tooŋ cir nakgen kusiŋ do duni ki se, debm ken took ute maakin paac ɔ Isa al-Masi se Goon Raa.

⁶ Isa al-Masi ese 6o ken baado do naan ki se, *k'batizin maan ɔ ɔn ron *serke ɔ moosin ɔyo. Naan baado se k'batizin maan sum eyo, num ɔn moosin ɔyga kici. *Nirl Raa mala kic 6o taadjekiga saadina, taa Nirl Raa se taad taar met ki. ⁷ Naaden moto se 6o ken saadge: ⁸ Nirl Raa, maan k'batizn Isa ɔ moosn Isa, naaden moto se paac taad metn saadn kalan sum. ⁹ K'jeelki ken jeege jaay baado taadjeki saaddege se, naajege k'lee k'tookki; bin num saadn gen Raa se, met ki cir daala. 'Booyki, kese saadn gen Raa ɔ: naan se 6o taadjeki saadn gen Goonin se. ¹⁰ Debm jaay aal maakin do Goon Raa ki se, naan took do saadn Raa ki se. Debm jaay baate kaal maakin do Raa ki se, naan ted Raa 6o debm taar-koo6o. Taa naan baate tookn do saad ken Raa taado ro Goonin ki se. ¹¹ Kese 6o saadn ken Raa taadjeki: Raa se edjekiga *kaajn gen daayum, ɔ kaajn gen daayum ese se naan edjesin ki ute doobm Goonina. ¹² Debm jaay ing doock ute Goon Raa kalan se, naan ɔnga kaaja; ɔ debm jaay ing doock ute Goon Raa kalan ey se, naan ok kaaj eyo.

¹³ Maam m'raanseno nakgen se paac se, taa naase jee aalkiga kaal maakse do Goon Raa ki se, aki jeele naase se ɔnkiga kaajn gen daayum.

Naan Raa ki se naajege k'beerki dim ki ey paac paac

¹⁴ Naan Raa ki se naajege k'beerki dim ki ey paac paac, taa ken k'tondkiga metn dim ken naan maakin jen ro ki se, naan lee booyjeki booyo. ¹⁵ K'jeelki nakn ken naajege k'tondkiga metn dim gotin ki 6o, naan lee booyjeki booy dey se, bin se nakn jaay ken k'tondkiga meta gotin ki se, k'jeelin ki maakjege tu aan goo k'j'ɔnjinka.

¹⁶ Ken debm jaay aak genaana tɛd tɛd *kusiŋ se ɔɔ kusiŋ naana tɛd tɛd se jaay an kɔlin gɔtn kut ki ey num, n̄'tɔnd mɛtn Raa taa genaana se, ɔɔ Raa utu an kɛdn kaaja; ken kusiŋ genaana tɛd tɛd se jaay an kɔl gɔtn kut ki ey se, taa kusiŋ kalaŋ se, debm tɛdɪŋga num ɔlin gɔtn kut ki. Maam m'taadsen m'ɔɔ aki tɔnd mɛtn Raa se, taa debm ken tɛd kusiŋ an kɔl gɔtn kut ki se eyo. ¹⁷ Nakgen k'tɛdki ute doobiŋ ey paac se, naade se kusiŋa naan Raa ki. Naɔo kusiŋa paac se ɔŋ ɔl deba gɔtn kut ki eyo.

¹⁸ Naajege k'jeelki debm tɛdga goon Raa se, naana lee tɛd kusiŋ eyo, taa Goon Raa se bɔɔbiŋa, ɔɔ Bubm jee kusiŋge se, ɔk tɔɔgɔ don ki eyo. ¹⁹ K'jeelki naajege se k'tɛdkiga jee Raage, num gan jee do naana ki paac se naade se kaam ji Bubm jee kusiŋge. ²⁰ Naajege k'jeelki Goon Raa baado do naana ki se ɔɔ ɛdɟekiga jeele ken j'anke jeel Raa deere. Ute Gooniŋ Isa *al-Masi se, naajege k'dɔkkiga kalaŋ ute Raa deer se. Naana se ɔo Raa ken deer deer ɔɔ ken ɛd kaaja daayum jeege tu.

²¹ Genungen seeme, ɔɔdki dose dɔkɔ ro maragge tu.

Maktubm Jan raanjin gen k-dige

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan gen k-dige

Debm raan maktubm ara se taad ð naan *naan jee al-Masige*. Naþo do taaringe tun naan raan se, naan aan goo naan þo magal jee ken naan raanþen maktubm ese se. Naan raan ð «m'raani maktubm se naai ki ute genige, naai þo Mend ken Raa beer oðio.» Jee metinge saap ð *Mend* ara se je taadn ute egliz ð ute jeegen maak ki. Aan goo maakn maktubm ken deet deet se, maakn maktubm gen k-dige tu se kic þo, naan taad jeege tun ken naan raanþen ð j'ing j'ond kondo ð j'aay kaamde, ð kaal maakn met ki se j'okin jiga.

Jan raan al taaſe jeege tun egliz ki

¹ Maam ken naan egliz þo m'raani maktubm se naai ki ute genige, naai þo Mend* ken *Raa beer oðio. Maam se m'jese ute maakum paac. Maam m'kalumki sum þo m'jese eyo, num gan jee jeel taar met ki paac se jese kici. ² Ðo taar met ki se utu ing maakjege tu ð daayum utu ting ute naajege. ³ Ðn Raa Bubege ute Goonin Isa *al-Masi se ajeki tedn beede, ajeki keejn dojege tu ð ajeki kedn lapia. Bin þo j'aki kinj ute maak-jea ð ute ken met ki.

Taar met ki ute maak-jea (1Jn 5.1-3)

⁴ Maam se maakum-raap aak eyo ken m'on genigen metinge jaay lee doobm Raa ken met ki se. Naade se ted nakgen ken Raa Bubu taadjeki gen teda se.

⁵ Bin se Mendu, þorse maam m'taadi m'oo: k'jeki naapa. Ðo nakn ken Raa taadjeki gen teda se jaay olum maam m'raani se, keſe kiji eyo. Gan keſe taar ken naajege k'booyinkiro do kuun met ki. ⁶ Ken naajege jaay k'jeki Raa se: keſe naajege k'tedki nakn ken Raa taad ð gen teda. Taa nakn ken Raa taado gen teda ken naase 'booyinkiro do kuun met ki se, ingki do taar ken se.

(1Jn 4.1-6, 2.18-23)

⁷ Jeegen lee aan jeege dal se baadoga dena do naan ki. Num jee se þo ken Isa *al-Masi jaay baado ted ron debkilimi do naan ki se, naade took do taar ken se eyo. Debm ken ted bin se þo ken lee aan jeege dala ð naan þo debm ken gec al-Masi. ⁸ Taa naan se þo naase ondki kondo taa naabsen 'tedki se 'kutn cer eyo, anum naabsen 'tedki se utu aki kon bedse ute maraadse.

⁹ Jeelki debm jaay naar aan deel naan ki ð ing do taar al-Masi dooyjekiro ey se, debm bin se Raa ute naan eyo. Gan debm jaay ing do taar al-Masi dooyjekiro se, debm bin se naan ing dook ute Raa Bubu ð ute Goonina. ¹⁰ Taa naan se þo nam jaay baado taadsenga taar ken jaay tec gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooyjekiro ro ki ey se, debm bin se onte 'k'okinki beesege tu ð onte 'tedinki taaſe. ¹¹ Num debm jaay tedinga taaſe okin on se, debm bin se endga maakn *kusin ken debm se lee ted se.

Jan raan nan taarina

¹² Ey num maam m'ok nakge dena ken m'je m'asen raana, naþo taargen se m'je m'aden raan maakn maktub ki eyo. Taa maam mala m'saap m'utu m'asen þaa kaaka ð ken m'aanga naane naþo j'aki taadn taara ute taara. Taa bin se maak-raapjege se 'tedn maak-raap maraadin ki. ¹³ Genai Mend ken Raa beer oðio ute geninge se 'tedi taaſe naai ki kici.

* 1:1 Jee metinge saap ð Mend ara se je taadn ute jee egliz ken lee tus goto kaam kalan.

Maktubm Jan raanjin gen k-mətəge Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm k-mətəge gen Jan

Maktubm ara se kic 60 debm ken taad ɔ naan naan jee al-Masige se 60, debm raanina. Maktubm se naan raanin gaab ki kalan bini k'danin Gayus. Gayus se k'jeelin eyo na60 naan se tuj ɔrmin te Isa al-Masi eyo. Nakn naan ted se 6aa te gen Deotrep kalan eyo. Taa Deotrep se lee taad taargen ing kusu ro deb ken naan jee al-Masige tu se ɔ naan je kɔkn mertge eyo. Ute maktubm ese 60 k'jeelki kɔkn mertge ɔ ute kɔkn genaagen ɔn se, kɛse taadn maak-jea ɔ taad ɔ do taar ken met ki se k'tujki te ɔrmjege eyo.

Jan raan ɔl maktub Gayus ki (Mt 10.40-42)

¹ Maam ken naan egliz 60 m'raanji maktubm se naai Gayus ki. Naai 60 debm ken maakum jei ɔ maam se m'jei ute maakum paac.

² Mɛdn kɔn maakuma, maam m'je se, nakn naai ted paac se 'kaan kaama. ɔ m'je lapi roi se 'tedn jiga aan gɔɔ ken naai 'lee jiga doobm *Raa ki se.

Gayus se jeege tɔmina

³ Maam se maakum-raap aak eyo, taa genaagen iino gɔti ki jaay lee 6aadɔ gɔtje ki ara se, taadjenga saadn naai ken ing do taar ken met ki jiga se: deere, naai se utu ing do taar ken met ki. ⁴ Ken maam jaay booy j'ɔɔ gɛnumge utu ing jiga do taar ken met ki se, kɛse ɛdum maak-raapo den aak eyo.

⁵ Mɛdn kɔn maakuma, naai se debm utu ing do taar ken k'dooyio se jiga ɔ genaagen iino gɔt kuuy ken naai jeelde eyo jaay 6aadɔga mertɛ gɔti ki kic 60, naai ɔkden jiga. ⁶ Jeegen naai ɔkdeno jiga se, ken 6aadɔga gɔtn ara num naade tɔmi naan jeege tun *egliz ki ɔ deek ɔ naai se debm 'jede dena. Bin se m'taadi m'ɔɔ aay kaami ɔ jee bin se lee noogde daayum ute noogɔ naai se jaay 60, aden noogɔ maakn lee mertdege tu aan gɔɔ ken Raa jen ro ki. ⁷ Taa naade lee mertɛ se gen tedn naabm *al-Masi ɔ jeegen jeel Raa mal ey se dim tap 60 naade tɔnd meta gɔtde ki eyo. ⁸ Taa naan se 60 naajege se, jeegen bin se naajege j'adeki noogo, taa j'aki tedn naaba kalan ɔ taar met ken j'aki taadn jeege tu se 6aa ute naanina.

Deotrep ute Demetrus (1Kɔr 4.18-21)

⁹ Ey num maam m'raan m'ɔlga maktub *egliz ki, na60 Deotrep se baate tookn taarje, taa naan se je 60 gɔtn magal ronɔ daan jee Raage tu. ¹⁰ Taa di ken jaay maam m'utu m'asen 6aa kɔn se, m'asen 6aa taadn nakn jig eyo ken naan ing ted se, ute taar-kɔɔbm naan lee tɔkjen doje ki. Naan ese sum eyo, num gan naan ted nakgen cir naan se daala, naan se baate kɔkn genaagen doobm Raa ki ɔ jee ken je ɔ aden kɔk kic 60, naan gaasde ɔ tuurden naatn maakn egliz ki.

¹¹ Mɛdn kɔn maakuma, ɔnte kuun bɔlɔtn jeegen lee ted nakgen jig ey se, num gan uun bɔlɔtn jeegen lee ted nakgen jiga. Taa debm ted nakn jiga se, naan debm Raa. Num gan debm ted nakn jig ey se, naan se jeel Raa eyo.

¹² Anum jeege se paac taad taargen jiga ro Demetrus ki ɔ king naan ing jiga do taar ken met ki se kic 60 tedn saada. Naaje kic 60 k'saadinge. Taa naan se 60 naai kic 'jeele saadn naaje se saadn met ki.

Jan taadnan taarina

¹³ Ey num m'ək nakge dɛna kɛn m'je m'aisin̄ raan̄a, naʒo m'je m'aisin̄ raan̄j maak̄n̄ maktub ki eyo. ¹⁴ Taa maam se ɔp̄ga ḡɔrɔ m'saap m'utu ʒaa ḡɔti ki, ɔ kɛn ʒaa m'ɔŋiga jaay ʒo k'ʒaa taad̄n̄ taara ute taara.

¹⁵ Ɔŋ Raa ai kɛd̄n̄ lapia. Mɛd̄igen ḡɔtn̄ ara se tɛd̄i t̄ɔsɛ ɔ mɛd̄igen ḡɔtn̄ naane se, nan̄a nan̄a kic ʒo naai 'tɛd̄in̄ t̄ɔsɛ.

Maktubm ɣɛn Jud

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn Jud

Maktubm kɛn Jud raanɪn se, naan raanɪn jee al-Masige tun ɣɔtɔ ɓaa se paac. Taar kɛn naan taad se, tec tec naapa ute taargen j'ɔnɪn maakɪ maktubm ɣɛn Pɪɛr ɣɛn k-dige se. Maakɪ raanɪn ki se naan iin ro jeege tun dooy jeege ute taar-kɔɔɓɔ ɔɔ ɪng tɛdn aan ɣɔɔ kɛn maakde jen ro ki se. Jud maakɪ raanɪn ki se, naan tuun tɔl taargen maakɪ Kitapm kɛn Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiɲa ɔɔ ute taargen se ɓo, naan dooy jee al-Masigen do naan ki. Naan tuun tɔl taargen maakɪ kitapm Yaudge tu kici naɓo maakɪ Kitap kɛn Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiɲ se, kitapgen se, ɣɔtɔ (bersege 9, 14 ɔɔ 15). Ɔɔ naan taad ɔɔ Raa se jee kɛn baate tookɪ taar kɛn Raa taadden ɔɔ naan jedɛ se, naan utu aden dabar ɔɔn aak eyo. Ute naan se kic ɓo Raa je aden kut eyo naɓo naan je aden kaaja.

Jud raan ɔl tɔɔɛ jee al-Masige tu

¹ Maam m'Judn kɛn debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ɔɔ m'ɣɛnaa Jak ɓo m'raansɛn maktubm ese se, naase jeege tun *Raa Bubu jese ɔɔ danɣeno ɔɔ ɓɔɔɓse te Isa al-Masi se. ² Ɔn Raa asen kɛɛjɲ dose ki, asen kɛdn lapia ute maak-jɛn se ute maraadiɲa.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo (2Pr 2.1-22, 3.1-3)

³ Naase mɛdn kɔɔn maakumge se, maam se m'je bɛɛ eyo kɛn m'asen raan maktubm se taa mɛtn taar kaajɲ kɛn Raa aajjeki taa naapm paac se. Nakɪ kɛn ɔlum jaay maam m'aay kaamum m'raansɛn maktubm se, taa m'asen kɛdn kaay kaama, taa naase aki dɔ do taarge tun naase k'dooyɣeno jaay aalki maakse do ki ɣɛn sɔrɔkiɲ se. ⁴ Taa jee mɛtinge se goon ɛndoga maakse ki, naade se ɓo kɛn Raa do dɔkiɲ tap ɓo ɔjdɛnga kɔjɲ ɓɔɔɔ dɔde ki aan ɣɔɔ kɛn k'raanɪno maakɪ Kitap ki. Jee se, taar kɛn Raa taadjeki taa maak-jɛn se, naade tɛrliɲ kaam kuuy taa naade 'kɔj doobm kɛn an tɛdn nakɪ kɛn maakde jen ro ki. Kɛn naade jaay tɛd bin se, naade ɔɔd und Isa *al-Masi naan kɛn Magaljege ɔɔ Mɛljege kalan lak se.

⁵ Tɛr m'je m'asen taadn daala, 'jeelki, do dɔkiɲ se Mɛljege Raa aajo gaan *Israelge kaad kɛn naan ɔddɛno naatn maakɪ taa naan kɛn Masar ki. Ganj maakde ki se jeegen baate kaal maakde do naan ki se, naan tɔɔlde naatn. ⁶ 'Saapki do *kɔdn Raage tun, magal kɛn Raa ɛdden se naade ɔkiɲ te tɔɔg eyo, iin rɛsno ute ɣɔtn kɛn Raa tɔndɛn ro ki. Taa naan se ɓo Raa tɔk dɔɔkde ɔɔ ɔmbɛn maakɪ ɣɔt kɛn ɔɔɔɔ ɣɛn tiɲg daayum ɣɔtn ese bini 'kaan ɓii kɛn naan an kɔjɲ ɓɔɔɔ do jeege tu paac se. ⁷ 'Saapki do jeege tun kɛn tiɲgo maakɪ ɣɛɣɛr kɛn Sɔdɔm ute Gɔmɔr* ɔɔ ute jeegen tiɲgo maakɪ ɣɛɣɛrge tun cɛɛsde ki: naade se kic tɛdɔ *kusiɲ bini naade lee ɛɛso naap rɛɲ rɛɲ ɔɔ tɛdɔ napar nakgen jig eyo kɛn jikilinge tap ɓo lee tɛdɪɲ eyo. Naade se Raa dabardɛnga maakɪ pood kɛn ɣɛn daayum.

⁸ Jee kɛn goon ɛndo maakse ki se tɛd nakgen jig eyo bin kici. Ɔɔ naade se ute nigen kɛn naade lee ni se ɓo ɔlden ɣɛn kɛɛs naapgen rɛɲ rɛɲ. Jee ese se kɛn Raa jaay Mɛlde se, naade took eyo ɔɔ kɔdn Raagen ute nookdege se kic ɓo, naade naajde. ⁹ Ganj bubm kɔdn Raagen k'danɪɲ Mikaɛl se kic ɓo, kaad kɛn naade mooyo te *Bubm sitange ɣɛn naar yo *Musa se, naan naajɪn te ute taar ɪng kus eyo, num naan dɛekiɲ ɔɔ: «Naai se, Raa utu ai dabara.» ¹⁰ Num ganj jeegen ese se naade naaj ute taargen naade kic ɓo jeel mɛtiɲ eyo. Naade se aan ɣɔɔ daagen maakɪ kaag ki kɛn ɔk maak-saap ey se ɔɔ nakgen naade lee tɛd se ɓo kɛn utu aden kutu. ¹¹ Naade se utu aden tɛdn ɔɔn aak eyo, taa naade se uunga doobm

* 1:7 Aak Jɛn koɲ 18 ɔɔ 19.

Kayn†. Naade tef nakgen jig eyo taa an kəŋ gurs ro ki aan gəə kən Balaam‡ tefo do dəkɪn se. Naade utga rode aan gəə Korɛ§ debm kən baate tookŋ taar Raa se. ¹² Kən naase aki kəs kalan jaay, naade ute maakse ki num, naade ɓo kən lee tujsen gətn kəs se. Naade əsə, ə ə aay te maraadde səkəŋ kic ɓo təɔdfe eyo əə naade lɛ saap do naade malinge tu sum. Naade se tec aan gəə gapar əŋ eed maan ey jaay kuulu wəəkiŋ naatn se. Naade aan gəə kaaggen kən kaadn koojfege aan kaace num ək kooj ey se. Kaaggen se ɓo kən k'təɔdfe ute mɛt iirin jaay j'əŋde ooy se. ¹³ Naade se tɛdn nak səkəŋge tec aan gəə ool doocga num təl gupiyin jɛŋ ki se; naade tec aan gəə k-dijgen mɛtingen təɔd lee wari se əə jee se Raa utu aden kəmb gət kən əɔd dərəɔd gɛn daayum daayum.

¹⁴ Do dəkɪn se gaaba kalan k'danin Enok*. Naan se ɓugŋ gɛn k-cilige gɛn Adum. Taa jee ese se naan taadoga taad teeco taar Raa ki kən əə: *'Booyki, Mɛljege Raa se utu baado ute jee naangen *salal kən dupu kando kando se* ¹⁵ *taa kəŋ bəəə do jeege tu paac kən aal Raa maak ki eyo kən baate tooko Raa ɓo gaarde se, naade se ɓo j'aden jeel naade se jee kusinge, taa taargen naade taad inŋ kus ro Raa ki se.* ¹⁶ Jee se tinŋ ɓo maakde raap eyo əə inŋ ɓo gɛn təkŋ mind jeege. Naade se tɛdn nakŋ maakde je sum əə naade taad taargen deel dode əə aan jeege dala ute taar nijimi taa naade kəŋ dɪm gətdɛ ki.

*Jud deŋ gɛnaagen doobm *al-Masi ki*

¹⁷ Num gan naase, mɛdn kəəŋ maakumge se 'saapki do taarge tun kən jee kaan naabm Mɛljege Isa al-Masi taadseno do dəkɪn se. ¹⁸ Naade taadseno əə: «Bii kən kaam məətn dunia an nan se, jeegeen jee kaakŋ mɛtn jeege se utu adɛ ɓaao əə naade se lɛ aal Raa maak ki eyo əə tɛdn nakŋ maakde jea.» ¹⁹ Deere, kɛse ɓo naade! Əə naade se ɓo kən gaan jeege ute naapa; əə naade se nakŋ daa rode je se ɓo naade tɛdina əə jee se ək *Nirl Raa maakde ki eyo.

²⁰ Num gan naase, mɛdn kəəŋ maakumge, 'noogki naapa əə inŋki təəgə do taar Raage tun k'dooseno jaay naase 'took aalki maakse do ki se. Kən aki tənd mɛtn Raa se, əŋki *Nirl Salal ɓo asen təɔdɔ. ²¹ Kaad kən naase utu aakki kaak kaam kaadn kən naase utu aki kəŋ *kaajŋ gɛn daayum kən Mɛljege Isa al-Masi ute bɛɛŋa utu ajeki kɛd se, inŋki maakŋ maak-je Raa ki. ²² Jeegeen maakde utu naaj naaj ɓərt se, naase ɛɛjdɛki dode ki. ²³ Əə jeegeen mɛtingen kuuy kən ɓaa ɓaa poodn se, naase aajdɛki. Kɛngen kuuy kic ɓo ɛɛjdɛki dode ki, naɓo əndki kəndə ənten tumki te naade, bini jee se kaldegen *kusiŋdege tujdenga tuj se kic ɓo, naase 'yɛɛmdɛ ki.

K'təəmki Raa

²⁴ K'təəmki Raa, naan kən ək təəgə asen ɓəəɓə taa naase aki koocŋ doobin ki eyo. Naan asen ɓaa naanin ki se jee ək tuju rode ki eyo ute maak-raapo, maakŋ gaarin kən wəər gətə kɛlɛŋ kɛlɛŋ se. ²⁵ Raa se naan kalan lak. Naan ɓo Debm aajjeki ute doobm Mɛljege Isa *al-Masi. Əŋ jeege paac an *nooko, an magala əə an jeelin naan ɓo, debm ək təəgə əə təəgŋ naan se gətn do dəkɪn tap ɓo naan utu tap, kən ɓərsɛ ki əə gɛn daayum daayum. *Amin.

† 1:11 Kayn se goon Adum kən təəl genaən Abel. Aak Jɛn 4.5-16. ‡ 1:11 Aak Nmb 22-24. § 1:11 Aak Nmb 16.1-5.

* 1:14 Aak Jɛn 5.21-24.

Kitapm k'danin Apokalips ken Jan raano Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy kitapm k'danin Apokalips ken Jan raano

Jan debm ken raan kitapm ara se taad metn nakgen ken Isa al-Masi taadin metin tood tal se. Kaad ken se naan j'ok k'baansin gotn maane ol gurugin daan ki k'danin Patmos se. Ken ol jaay j'ok k'baansin se taa naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu, kaad ken se bo gaar magal *Rom ki lee dabar dabar jee al-Masige se. Naan raan eglizge tun cili ken taa naan Turki ken borse se gotn ken markabge lee daarni, ol gotn se k'danin Smirn. Jee al-Masige jaay k'dabarde se taa naade jeel melde bo Isa al-Masi kalin ki sum. Kaad ken goto tedden on se bo, Jan raanden kitapm se taa aden toogon maakde do kaal maakde ki ol do kand dode ken naade ond do Raa ki se. Maakn kitapin ki se Jan taad metn nakgen Isa taadin metin ute napar taargen aan go j'aal kaal naagn taara. Nafo nakgen se jee al-Masigen jeel Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dakin se bo jeel ok metina, ey num jee kuuy se, naade jeel ok metin eyo. Nakgen Isa al-Masi teec naan Jan ki jaay taadin metin se, narde kalan eyo, nafo ko taarin se kalan sum. Ko taar ken Jan jen taada tap tap se naan je deekn ol borse j'aak aan go nakgen ok toogo do jeege tu se bo cirga goto baa se paac, nafo Isa al-Masi, naan ken Mel kalan sum se utu 'cir nakgen ok toogo do jeege tu se gen sorokina. Naan 'tedn naan se taa gen Raa ol gen jeenge.

Jan taad metn nakgen ken naan aako

¹ Kese bo metn taar nakgen k'jeel metin ey jaay *Raa taad metin Isa *al-Masi ki ol Isa ol kod naan se baa taad metin bulin Jan ki, taa Jan baa taad metin jee tedn naabm Raage tu nakgen ken utu 'kaan naan ki se. ² Jan se aako utu kaamina ol taad metin paac jeege tu ol kese Taar Raa mala ol kese bo nakgen met ken k'jeel metin ey jaay Isa al-Masi mala taadin metin se. ³ Maak-raapo debm ken dooy taar se jeege tu ol maak-raapo jeege tun booy taar ken teeco taar Raa ki ken k'raanino ara ol took do ki. Taa nakgen se kaadin oppga gooro utu 'kaana.

*Jan raan ol toosin *eglizge tun taa naan Azi ki*

⁴ Kese maam Jan bo m'raansen kitapm se naase eglizge tun maakn gegerge tun kaam cili ken taa naan Azi ken kaam kalan. On Raa ken do dokina, borse, ol ken utu baado ol ute nirl Raagen cilin naan kaag don ki se asen tedn beena ol asen kedn toosina. ⁵ On Isa *al-Masi debm saadn met ki ol naan bo debm duro deet deet daan yoge tu ol naan bo Gaar gen gaaringen do naan ki se, on asen tedn beena ol asen kedn toosin kici.

Isa se, naan bo debm jejeki, ol ute moosin se, naan oodjekiga dojege maakn *kusin ki. ⁶ Naan oljekiga maakn gaarin ki ol tedjekiga k'tedkiga jee tedn *serke gen Bubin Raa. Bin num on jeege paac an *nooko ol on toogon naan se le 'ting gen daayum daayum. *Amin!

⁷ Booyki! Isa utu ade baa maakn gapar ki,

ol jee toosino do kaag ki ute jeege paac,
naade utu an kaakn ute kaamde.

Bii ken se, jeegen do naan ki paac utu 'tooyo ol 'keem noo.

Taar se utu 'tedn deer deer. Amin!

⁸ Meljege Raa deek ol: «Maam m'Alpa ol m'Omega* ol maam m'Sidburku, maam ken do kupm met ki, ken borse ol ken utu ade baa.»

Jan aak Isa maakn gaarin ki

* 1:8 Alpa ol Omega se je deekn ol: maam bo m'do kupm met ki ol m'taar toolina.

⁹ Ken ara maam genaase Jan ken utu əd yεβiŋ ute naase. Ɔə maam kic m'əŋga beɖum *maakŋ Gaar Raa ki te naase. Taa Isa se, maam kic m'utu m'aay kaamum te naase. Ken əl jaay k'j'ək k'ɓaam gətn ken maane əl gurugiŋ ken k'danjiŋ Patmos se, taa taar Raa ə taa saadŋ Isa ken maam m'lee m'taad se. ¹⁰ Bii kalaŋ *Nirl Salal bəəy dom ki ə gətn se maam booy mind nam taad mətum ki makəŋə aan gəə pulu ə bii ken se bii dumas†. ¹¹ Mind nam ese se taadum ə: «Nakŋ naai aakiŋ se 'raaniŋ maakŋ kitap ki ə əliŋ *eglizge tun maakŋ gεgεrge tun kaam cili jee ken: Epez ki, Smirn ki, Pergam ki, Tiatir ki, Sarde ki, Piladelpi ki ute jee Laodise ki kici.»

¹² Ken maam jaay m'booy mind nam se, m'terl m'aak mətum ki. Num ken maam jaay m'terl se, m'aak ləmpəŋ daabge cili. ¹³ Maam m'aak nam aan gəə Goon Debkilimi‡ daar daar daan ləmpge tun cili se; kaliŋ roŋ ki se jerle bini aan naagŋ jεŋ ki. Ɔə naaŋ dək kaadiŋ ute kəl ken k'daapiŋ ute daab; ¹⁴ ə bεekŋ doŋ se raap lak lak aan gəə kuubu ə kaamiŋ se le aal bilik bilik aan gəə poodo. ¹⁵ Ɔə jεŋge se aan gəə maal ken j'əliŋə poodŋ jaay aac deŋ se, ə mindiŋ le aan gəə keem ool ken doocga num eem uu se. ¹⁶ Ɔə maakŋ ji daamiŋ ki se, naaŋ ək k-dijge cili. Ɔə gərd-jerle ken taaringen di taat ranan ranan se, teeco taariŋ ki ə daan-kaamiŋ se aan gəə kaadŋ ken aanga katar ki num əs tək kaama kirc se.

¹⁷ Ken maam jaay m'aakiŋ se, maam m'ooc mətŋ jεŋ ki aan gəə debm ooyga kooyo. Num gaŋ naaŋ ənd ji daamiŋ dom ki ə deekum ə: «Ɔŋte 'beere! Maam ɓo debm ken deet deete ə ken kaam məətn. ¹⁸ Maam ɓo debm m'ing zεεε. Maam se m'ooyoga kooyo naɓo m'duroga daan yoge tu ə ɓorse m'utu m'ing zεεε gen daayum daayum. Maam se m'ək təgə do yo ki ə do bee yoge tu kici. ¹⁹ 'Booyo! Nakgen ken naai aakiŋga kaaka ə kengen utu ade ɓaa naan ki se, 'raaniŋ maakŋ kitap ki. ²⁰ K-dijgen cilin ken maam m'əkiŋ ji daamum ki ute ləmpəŋ daabgen cili ken naai aakiŋə jaay *'jeel mətŋ ey se, 'booyo: k-dijgen cili se taad te *kədn Raagen cilin gen eglizgen maakŋ gεgεrge tun ken kaam cili se. Ɔə ləmpəŋ gen daabgen cili se le, je taadŋ ute eglizgen maakŋ gεgεrge tun kaam cili se kici.»

2

*Maktubm se k'raaniŋ *eglizn ken Epez ki*

¹ *Kədn Raa ken lee ɓəəb eglizn maakŋ gεgεr ken Epez ki se, 'raaniŋ maktub ə:

'Booyo! Debm ken ək k-dijge cilin ji daamiŋ ki ə ken lee daan ləmpge tun cilin gen daab se taadi ə:

² «Naabse ken naase 'tedki paac ute kaay kaamse ken naase əkki maakŋ naabse ki se, maam m'jeele. Ɔə maam m'jeele naase se əŋki 'serkŋ jee *kusiŋge eyo. Jee ken ted rode aan gəə *jee kaan naabm Isage se, naase aak 'jeeldeki naade se jee kaan naabm Isage eyo, naase əŋdeki naade se, jee taar-kəəbge. ³ Anum naase se daayum aayki kaamse; naase se 'dabarkiga taa maama ə əlki te mətse cεεɓ ki eyo. ⁴ Num maam se m'ək taara te naase gen taada: maak-je ken naase əkki do maam ki deet se, ɓorse aan gəə ken do dəkŋ eyo. ⁵ 'Saapki tu! Ey num naase uunkiroga mətŋ naabse jiga naɓo naase aal oockiga. Bin num 'terlki kiŋse ə 'terlki tedŋ naabse aan gəə ken naase 'lee tedŋkiro do dəkŋ se. Ken bin ey num, maam se m'utu m'asen kəŋə ə ken naase jaay 'terlki te kiŋse ey se, ləmpsen gen daab se, m'aŋ kuun deetŋ gət kuuy. ⁶ Naɓo naase kic utu 'tedki nakŋ jiga. Aan gəə maam m'əə m'uun naabm jee Nikolait* ted se, naase kic əə unddeki bin kici.

⁷ «Debm ken ək bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gətə ɓaa se paac se: nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'aŋ kədn koojŋ kaagŋ ken ed kaaja ken maakŋ jinen Raa ki se.»

† 1:10 Bii dumas se ɓii gen Meljege. ‡ 1:13 Aak Dan 7.13. * 2:6 Jee Nikolait se dooy jeege ute Taar Raa ken met ki eyo.

Maktubm se k'raanjin *eglizn ken Smirn ki

⁸ *Kōdn Raa ken lee bōob eglizn maakn geger ken Smirn ki se, 'raanjin maktub o: 'Booyo! Debm deet deet o ken kaam mōtn, naan ken ooyo o duroga daan yoge tu se taadsen o:

⁹ «Maam se m'jeel dubarse ute daayse, naō naan *Raa ki se, naase se jee maalge. Kōdn ken jee tēd rode aan gō Yaudge lee oadse se, maam m'utu m'booyo. Naade se Yaudge eyo, num naade se jee *Bubm sitange. ¹⁰ Naase se utu aki dabara naō onte 'beerki. 'Booyo! Bubm sitange utu tōkn jeesegen mētinge afe kōmb dangay ki taa asen naama o naase aki dabara gen bii sik. Num aayki kaamse bini ken j'asen tōl kic num onten tujki ommse o maam m'utu m'asen kēdn laatn tōmō† ken taad o naase se onkiga kaaja gen daayum.

¹¹ «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gōtn baa se paac: debm jaay aasinga o on cirga se, yo gen k-dige se an kōn tēdn dim eyo.»

Maktubm se k'raanjin *eglizn ken Pergam ki

¹² *Kōdn Raa ken lee bōob eglizn maakn geger ken Pergam ki se, raanjin maktub o:

'Booyo! Debm ken ok gōrd-jerl taaringe di paac taat ranan ranan se, taadsen o:

¹³ «Maakn geger ken naase ingki se, maam m'jeelse. *Bubm sitange utu ing gōtn se o gōtse ki se, naan gaarge. Num ute naan se kic, naase utu 'dōkki ute maama. Ey num maakn geger ken se bō naade tōlo Antipas debm saadum ken tuj te ommen ey se. Ute naan se kic bō naase onki te eyo, utu aalki kaal maakse dom ki tap, ey num Bubm sitange se utu ing gōtse ki. ¹⁴ «Num maam se m'ok taara te naase gen taada: gōtn naase ki se, naase okki jeegen ken uun doobm Balaam‡ ken dej Gaar Balak jaay ol gaan *Israelge terl naaga Raa ki o so daa maraga do dōkina o eso naapa. ¹⁵ O ter gōtn naase ki se, naase okki jeegen took uun taar ken jee Nikolaitge§ lee dooy jeege se kici. ¹⁶ Bere, naase se 'terlki kingse! Ey num oopga gōro maam m'utu m'baado o m'utu m'aden kooco ute gōrd-jerl ken 'teecn taarum ki se.

¹⁷ «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar *Nirl Raa taad eglizge tun gōtn baa se paac: debm aasinga do nakge tun se num, maam m'an kēdn kōsn k'danjin maan* ken Raa oyo kōy se. O ter m'an kēdn ko raap raapo. O ko ken ese se, k'raanga raan ro kiji ro ki. O debm j'an kēdn ko se sum bō 'jeel ro se, ey num nam kuuy se kōn jeel eyo.»

Maktubm se k'raanjin *eglizn ken Tiatir ki

¹⁸ *Kōdn Raa ken lee bōob eglizn maakn geger ken Tiatir ki se, raanjin maktub o:

'Booyo! Goon Raa ken kaamin an gō poodn ok kōkō o jēnge aan gōo maal zeer ken j'ōdino poodn aac dēn se, taadsen o:

¹⁹ «Nakn naase 'tedki paac se maam m'jeele. Maam m'jeel maak-je ken naase okki do jeege tu, o borse kic naase utu aal kaal maakse dom ki rōk. Maam m'jeel naabsen ken lee 'tedki ute kaay kaam ken naase okki se. O m'jeele naabsegen naase 'tedki kaam mōtn se dēn cir ken deete. ²⁰ «Num maam se, m'ok taara te naase: Jezabel mend tēd ron an gōo mend taad taar teeco taar Raa ki se, naase onin ki naan lee derl jee tēdn naabumge o dejde o k'terl naaga Raa ki o olde naade se o so daa maraga. ²¹ Maam m'ōn bii, m'ō bin sum bō, naan 'terl kingina o kōn keesn gaabina. Num gan naan baate kōn. ²² 'Booyki! Borse maam m'an kaalin do danjal ki, naan dabar makōn. O gaabgen esin naan se jaay terl te kingde ey num, naade kic m'utu m'aden dabar bin kici. ²³ Maam m'an tōl te geninge se naatn. Bin bō eglizge paac 'jeele, maam se m'jeel m'nān taar ken maakn jikilimge tu. O nanā nanā kic bō, maakse ki se, maam m'an

† 2:10 Laatn tōmō se je deekn o j'asen kēdn nakn ken asen raap maakse. Naan se aan gōo bēde kici. ‡ 2:14 Balaam se debm kōrdō ken Balak, Gaar Moabge, rejino taa baado naam gaan *Israelge. Aak Nmb kon 22-24, 25.1-2 o 31.16.

§ 2:15 Aak berse 6. * 2:17 Maan se kōsn ken Raa sido gaan Israelge tu kaad ken naade tinjo kōd-baar ki.

dabara do nakge tun naan tɛda. ²⁴ Num naasen, jee ɔp maakɲ Tiatir kɛn ɔlsen maak ki ey se, taar jee se lee dooy jeege se, naase lɛ 'took uunki te eyo, naase lɛ 'jeki te jeel taar maakɲ *Bubm sitange tu aan gɔɔ gɛn naaden lee saapiɲ se eyo. Taa naan se maam m'asen kɔɲ kɔnd dɪm kuuy dose ki ey sum. ²⁵ Naɔo nakɲ kɛn naase 'booyiɲkiga jaay aalkiga maakse do ki se, ɔkiɲki tɔɔgɔ bini maam m'ade ɔaa maak ki. ²⁶ «Nakgen se jaay debm cirdɛga ɔɔ iɲgga do naabum ki bini naɲinga tak se, maam m'aden tɔnd naade ɔo 'tiɲg do mɛtɲil jikilimge tun do naan ki paac. ²⁷ Ɔɔ jee ɔaa se paac naade aden lee tɔnd ute sirdɲ k'daapiɲ ute maala. Ute naan se, naade ade lee tɔnd tɔɔkɲ aan gɔɔ kɛn k'lee k'tɔnd k'tɔɔk dugul kɛɲjge se.† ²⁸ Aan gɔɔ Bubum ɛdum tɔɔgɔ do jeege tu se, maam kic m'ɛdden naade ki bin kici. Ɔɔ tɛr maam m'utu m'aden kɛdn Bɛbɛl gɛn do mɛtbeeki se kici.

²⁹ «Debm kɛn ɔk bi booyo num, booy taar kɛn *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɔaa se paac.»

3

*Maktubm k'raaniɲ *eglizn kɛn Sarde ki*

¹ *Kɔdn Raa kɛn lee ɔɔɔ eglizn maakɲ gɛgɛr kɛn Sarde ki se, raaniɲ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ɔk Nirl Raagen cili* ute k-dijgen cili se taadsen ɔɔ:

«Maam m'jeel naabse kɛn naase 'lee 'tɛdki se. Nookse eem aan gɔɔ jee utu zɛɛɛ; num gan naase se jeegen ooyga kooyo. ² Iiɲki raan! Naabsegen mɛtiɲgen ɔaa ɔaa tuju se ɔkɛki jiga taa naan Raam ki se, naabm naase 'tɛdki se maam m'ɔɲiɲ paac ɔo aac eyo.

³ Saapki do taar kɛn 'booyiɲkiro se ɔɔ kɛn k'dooyseɲo jaay naase 'took aalkiro maakse do ki. Bin se 'ɔɔɔiɲki jiga ɔɔ 'tɛrki maakse. Num kɛn naase jaay iɲgki zɛɛɛ ey num, maam m'ade ɔaa aan gɔɔ debm ɔoogo kaad kɛn naai 'jeel eyo ɔɔ m'ai kɔki do jii ki. ⁴ Ey num Sarde ki se, jeesegeɲ mɛtiɲge se, kalɛge se naade ɔɲ ilimiɲ te eyo. Naade se ɔo jeegen tuso kalɛgen raap raap se ɔɔ naade lee ute maama taa naade an kɔɲ kaasiɲa.

⁵ «Bin num 'booyki: nakgen se paac jaay debm cirdɛnga num, j'an tusn kalgen raap raapo. Ɔɔ roɲ maakɲ Kitapm Kaaj ki se lɛ, m'an kɔɲ tɔɔ eyo, num naan Bubum ki ɔɔ naan kɔdiɲge tu se, maam m'taadn m'ɔɔ: naan se debm maama.

⁶ «Debm kɛn ɔk bi booyo num, 'booy taar kɛn *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɔaa se paac.»

*Maktubm se k'raaniɲ *eglizn kɛn Piladelpi ki*

⁷ *Kɔdn Raa kɛn lee ɔɔɔ eglizn maakɲ gɛgɛr kɛn Piladelpi ki se, raaniɲ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm *salal ɔɔ debm kɛn lee te kɛn mɛt ki, naan ɔo debm kɛn ɔk lɛkɛrɛ gɛn taa ɔee *Daud, kɛn naan jaay ɔɔdga taa ɔoobo se, nam kuuy tap ɔo ɔɲ dɛkɛliɲ eyo. Ɔɔ kɛn naan dɛkɛliɲga lɛ, nam kuuy ɔk ɔoobm kɛn an kɔɔd eyo, taadsen ɔɔ:

⁸ «Naabm kɛn naase 'tɛdki paac se, maam m'jeele. Aakki! Maam m'ɔɔdɪga taa ɔoobo naanse ki, nam tap ɔo an kɔɲ gaas eyo. Ey num naase se 'tɔɔgse kic ɔo baata. Ute naan se kic ɔo, naase 'took uunki taaruma ɔɔ ɔɲ 'baatum te eyo. ⁹ 'Booyki! Jee *Bubm sitangen tɛd rode ɔɔ naade Yaudge se, ɔɛɛ, naade se jee taar-kɔɔbge ɔɔ naade se maam m'ɛdiɲga kaam jise. 'Booyki. Maam m'utu m'adeno tɔɔdn ɔaa gɔtse ki ɔɔ naade utu 'kɛrgɲ mɛtn jɛse ki ɔɔ asen jeel naase se maam m'jese. ¹⁰ Aan gɔɔ naase aayki kaamse 'ɔɔɔkɪga taarum se, maam kic m'utu m'asen ɔɔɔɔ kaad kɛn dubara ade ɔaa do jeege tun do naan ki jaay utu ade naam se. ¹¹ Ɔɛɛ, maam se ɔɔpga gɔɔrɔ m'ade ɔaa. Bin num taar *Raa kɛn naase 'booyiɲki se, ɔkiɲki tɔɔgɔ taa laatn tɔɔm k'j'ɛddɛsiɲ se, nam tap ɔo an 'kɔɲ kuun eyo. ¹² «Nakgen se jaay debm cirdɛga num, maam m'an tɛdiɲ aan gɔɔ duliɲu maakɲ *Bee Raam ki ɔɔ nam tap ɔo an kɔɲ kɔɔd eyo. Ɔɔ maam m'an raan ro Raama ɔɔ ro gɛgɛr Jeruzalem kiji kɛn gɛgɛr Raam se roɲ ki ɔɔ gɛgɛr se Raa ɔɔɔyiɲo maakɲ raa ki. Ɔɔ tɛr m'an raan rom kiji roɲ ki kici.

† 2:27 Aak KKR 2.9. * 3:1 Nirl Raagen cili se je taad ute Nirl Raa mala mala.

¹³ «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar gen *Nirl Raa taaf eglizge tun gotn baa se paac.»

Maktubm se k'raanin *eglizn ken Laodise ki

¹⁴ *Kodn Raa ken lee bəəb eglizn maakn geger ken Laodise ki se, raanin maktub ə:ə:

'Booyo! Debm saadn ken tuj ərmin eyo əə lee te met ki ken k'danin *Amin, əə ute doobm naan se 6o Raa aalo nakge paac se, naan taadsen əə:

¹⁵ «Naabsen ken naase 'tedki paac se, maam m'jeele: naase le urlki eyo əə əngki eyo. Maam je naase 'tedki ənggo ey le urlu. ¹⁶ Taa naase le uurlki eyo əə əngki kedek ey se, num aan gəə naase əngki zom sum se, maam m'asen təədn təl naatn. ¹⁷ Taa naasen 'taadki əəki: maam se m'ək maala əə m'tedga debm maal gotin gotə əə dīm tap 6o daayum eyo. Gan naase 'jeelki eyo ey num naase 6o jee kəədn yeebgen jeege aakse kic eejsen dose ki. Naase se jee daayge, 'kaam-təəkki əə 'met-beerki. ¹⁸ 'Booyki m'asen deje: 'baakiro gotum ki, 'dugki daabm k'j'əəyinga kəəy poodn taa aki tedn jee maalge. 'Baakiro 'dugki kalgen raap raapo taa asen kəy met-beerse. Əə 'baakiro 'dugki dawa kaama əə 'təmbki kaamse ki taa kaamsege 'təədn taaka. ¹⁹ 'Booyki! Debm ken maam m'jen se, maam m'mooyina əə m'dejina. Bəerse se, 'terlki kingse əə əkumki əəngə. ²⁰ 'Booyki! Maam se m'daar taa doob ki əə m'tənd kaam taara. Əə nam jaay booyga minduma əə əəđumga kaam taara se, maam m'kend beən ki əə m'6aa king kəsn te naana. ²¹ «Nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an kuun kənd do kaag dom ki əə naan king te maama aan gəə ken maam m'cir nakgen se jaay bəerse m'ing do kaag do ki te Bubum kic se.

²² «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taaf eglizge tun gotn baa se paac.»

4

Jan aak jeege eem keem *Raa maakn raa ki

¹ Ken nakgen se jaay deel se, ter maam m'aak maakn raa ki se, taa doobo əəđ wan.

Gətn se m'booy mind nam ken taadumo deet deet makəng aan gəə pulu se deekum əə: «Ooko, 'baado raan ara əə maam m'utu m'ai taadn metn nakgen səm utu 'kaan se.» ² Gan gotn se sum 6o, *Nirl Salal naar bəəy dom ki əə m'aak kaag do maakn raa ki əə nam ing king do ki. ³ Nam ken ing do ki se, daan kaamin əmb birin birin aan gəə kogen ken te rode, ken k'danin jasp ute sardoin əmb birin birin se. Əə kaag do se, wəəjn maakn raa əl gurugina. Əə wəəj maakn raa se aak bəe əmb birin birin əə zeeer met ki cidid aan gəə ko ken k'danin emorid. ⁴ Kaag do se, kaag doge kuuy sik-di-kaar-səə se əl gurugin əə magalge sik-di-kaar-səə ting do kaag doge tun se. Kaldegen rode ki se raap lak lak əə laan gaaringen k'tedin ute daab se dode ki tak tak. ⁵ Maam m'aak metn kaag do ki se maane aal wusuk wusuk m'booy mind jeege ute raa ken taat tirin tirin se gotn ese kici. Naan kaag do ki se m'aak jel poodge cili ək kəkə. Jel poodgen cili se, kese je taaf ute nirl Raagen cili. ⁶ Əə ter naan kaag do ki se naka kalan tood aan gəə baar maan tood yel yel se. Ter ne-dimge səə gurug aal kaag do se, əə nakgen se naagde əə maakde paac ək kaama. ⁷ Ne-dimgen se, ken deet se tec tupiyu, gen k-dige se tec goon marana, gen k-mətəge se daan-kaamin tec aan gəə gen debkilimi əə gen k-səəge se tec aan gəə doobm ken tiin tiin raan se. ⁸ Ne-dimgen səə se, nana nana kic ək taa bəekn key mēce mēce əə taa bəekn keydege se, maakin əə naagin ək kaamge. Ne-dimgen se təəm Raa nəəə katara əng eyo əə: «Melje, naai 6o debm salal cir paac, naai 6o Raa Sidburku ken do dəkina, ken bəerse əə ken utu baado se.»

⁹ Raa ken ing do kaag do ki əə ting zeeere daayum daayum se, ne-dimgen se jaay eemina, *nookina əə təəmin se, ¹⁰ magalgen sik-di-kaar-səə se baado erg naan nam ken ing do kaag do ki se əə eemin naan ken ting daayum daayum zeeere se. Naade təəđ naatn ute laan gaaringe dode ki əə əmbin naan kaag do ki se əə taaf əə:

11 «Mɛlje Raa,
 tɔɔgɔ se iino gɔtn naai ki,
 naai kali ki sum ɓo kɛn jeege ai tɔɔmɔ ɔɔ ai nooko,
 taa nakge paac se, naai ɓo Debm Kaalde,
 ɔɔ naai aalde ɔɔ ɓorse utu se kic ɓo te maak-je naai.»

5

*Jan aak Kitap ute *Goon Baatn Raa*

1 Ter maam m'aak nam kɛn inɓ do kaag do ki se, ɔk kitap k'teelinga teele do ji daaminɓ ki, ɔɔ kitapm se ɔk raanja naaginɓ ki ɔɔ maakinɓ ki. Kitapm se k'teeninga teene ute tiibm teeje gɔtɔ kaam cili. 2 Ɔɔ maam m'aak *kɔɔɔn Raa kalan se, ɔk tɔɔgɔ ɔɔ naan taad makɔn ɔɔ: «Nanja jaay ɔk doobo an kaasn gen tɔɔɔn tiibm teejn gɔtɔ kaam cili jaay 'kɔɔɔn kaakɓ kitapm se?»

3 Naɓo maakɓ raa ki, do naan ki, ɔɔ mɛtn naan ki, nam jaay an kaasn gen kɔɔɔn kaakɓ kitapm se tap ɓo, gɔtɔ. 4 Gɔtn se maam m'baag keem makɔnɔ taa nam jaay ɔk doobo gen kɔɔɔn kaakɓ kitapm se gɔtɔ. 5 Ter maakɓ magalge tu se, deb kalan taadum ɔɔ: «Ɔnɛten keeme. 'Booyo! Tupiy teeco taa ɓee Juda ki se*»; naan se teeco mɛtjil Gaar *Daud ki. Naan ɓo debm kɛn cir nakge paac kɛn utu 'tɔɔɔn tiibm teejn k'teeninɓ gɔtɔ kaam cili se ɔɔ kɔɔɔn kaakɓ kitapm se.»

6 Ter maam m'aak kaag do kɛn ne-dimɓen sɔɔ ute magalgen sik-di-kaar-sɔɔ gurug ɔlin daan ki se ɔɔ maam m'aak *Goon Baatn Raa k'tɔɔliɓo se daa daa daan ki. Naan ɔk kaajge cili ɔɔ kaamge kic cili† ɔɔ kaamgen cili se je taadn ute Nirl Raagen cili kɛn naan ɔldeno do naan ki paac. 7 Goon Baata se ɓaa ɔn nam kɛn inɓ do kaag do ki se, ɔɔ ɔko kitapm kɛn ji daaminɓ ki se. 8 Kɛn naan jaay ɔko kitap sum se, ne-dimɓen sɔɔ ute magalgen sik-di-kaar-sɔɔ se erg naan Goon Baat ki. Ɔɔ nanja nanja kic ɔk nakɓ tec kurundu ute bejenɓen gen daab ɔɔ dooc ute nakgen oot nijimi. Kɛse je taadn ute keem jee Raage. 9 Gɔtn se naade aar kaa kɛn kiji ɔɔ maakɓ kaade ki se, naade taad ɔɔ:

«Deere, naai kali ki sum ɓo
 aas gen kaakɓ kɔkɓ kitapm se,
 ɔɔ gen tɔɔɔn tiibm teejn ro ki se.

Taa naai se k'tɔɔlioga
 ɔɔ ute moosi se, naan *Raa ki naai 'dugga do jeege
 ute mɛtjildege paac ute taar naanɓege ute taa ɓeedege
 ɔɔ ute taa naanɓege.

10 Naai 'tɛddenga tɛdga jee naaige
 ɔɔ naai 'kɔsn gaara dode ki
 ɔɔ naai 'tɛddenga tɛdga *jee tɛdn serke Raajege tu.

Ɔɔ naade se utu kɔsn gaara tɛɛ ute naai do jeege tun do naan ki.»

11 Ne-dimɓen sɔɔ ute magalgen sik-di-kaar-sɔɔ kɛn gurug ɔl kaag do daan ki se, maam m'aaka ɔɔ m'booy kɔɔn Raage dupu kando kando ɔɔ den njan njan ɓaado gurug ɔlde naade se daan ki. 12 Naade aar kaa makɔnɔ ɔɔ maakɓ kaade ki se, naade taad ɔɔ:

«Goon Baatn k'tɔɔliɓo se ɓo, aas debm kɛn Raa an kɛɔn tɔɔgɔ,
 nakge paac kaam jinɓa, jeel-taara, tɔɔg cir nakge paac.

Ɔn jeege paac an *nooko an tɔɔmɔ ɔɔ an magala.»

13 Ter nakgen Raa aalo paac se, kɛngen maakɓ raa ki, do naan ki, mɛtn naan ki, ɔɔ kɛngen maakɓ maane ki ute nakgen ɓaa se paac m'booyde aar kaa ɔɔ maakɓ kaade ki se, naade taad ɔɔ:

«Nam inɓ do kaag do ki ute Goon Baata se,

* 5:5 Tupiyu se je taadn ute Isa al-Masi. Aak Jen 49.8-9. † 5:6 Maakɓ Kitapm Raa ki se kaag do se taad ute tɔɔgɔ ɔɔ kaama taad ute jeele ɔɔ cili se taad ute nakɓ beɛ salal, jiga, aak beɛ. Aak Zak 3.9 ɔɔ 4.10.

taa tɔɔgɔ se iinɔ gɔtn naade ki
ute naan se k'tɔɔmɔdeki, k'magalɔdeki ɔɔ k'nookɔdeki,
gen daayum daayum.»

¹⁴ Gɔtn se ne-dimngen sɔɔ se took ɔɔ: «*Amin.» Ɔɔ magalge se baado ergɛ ɔɔ eemiɲa.

6

**Goon Baatn Raa tɔɔɔn tiibm teejn k'teenin gɔtɔ kaam mɛɛɛ*

¹ Kaad ken maam m'aak kaak Goon Baatn Raa se, maakɲ tiibm teejn ken k'teenin gɔtɔ kaam cili se, naan ɔɔɔ tiibm teejn k'teenin deet se ɔɔ maakɲ ne-dimge tun sɔɔ se, maam m'booy deb kalan taad aan gɔɔ raa ken taat se ɔɔ: «'Baado!» ² Gɔtn se maam m'aak sindi raap raapo ɔɔ debm ooko do ki se ɔk k'pendɛkɛ. Debm ese se j'ɔndiɲo laatn gaaringe. Naan debm gaabm bɔɔr lee ɔs naanɲe ɔɔ ter naan teecga gen ɔaa kɔsn naanɲen kuuy daala.

³ Ken Goon Baata jaay ɔɔɔ naatn ute tiibm gen k-dige se, maam m'booy ne-dim gen k-dige se, taad ɔɔ: «'Baado!» ⁴ Ɔɔ gɔtn se, maam m'aak sind kuuy teeco ɔɔ sind se aac deɲ. Debm ooko do ki se j'ɛɔɔn gɔrd-jɛrlɛ ɔɔ magala jin ki ɔɔ j'undiɲ kulu taa naan tɛɔn tɔɔse se t'ɛɔn gɔtɔ do naan ki ɔɔ kɔl jikilimge t'ɔɔl naapa.

⁵ Ken Goon Baata jaay ɔɔɔn naatn ute tiibm gen k-mɔtɔge se, maam m'booy ne-dim gen k-mɔtɔge se taad ɔɔ: «'Baado!» Ɔɔ gɔtn se maam m'aak sindi ilim kilimi ɔɔ debm ooko do ki se, ɔk nakɲ ken k'lee k'dɔɔɲɲ nakge se jin ki. ⁶ Ter maakɲ ne-dimge tun sɔɔ se, maam m'booy aan gɔɔ mind nam taad ɔɔ: «Kɔɔl gen kɔɔr kaaria se, aas gen kɔɲɲ nam ken tɛɔn naaba bii kalan. Ɔɔ kɔɔr muriya kalan ute kɔɔlin se ɛ, aas gen kɔɲɲ nam ken tɛɔn naaba bii kalan kici. Num ken gen uubu ute tɔtn kooɲɲ biɲ se, ɔɲten ɛkɔde.»

⁷ Ken Goon Baata jaay ɔɔɔ naatn ute tiibm gen k-sɔɔge se, m'booy ne-dimngen gen k-sɔɔge se taad ɔɔ: «'Baado!» ⁸ Ɔɔ gɔtn se, maam m'aak sindi ɔɔ ron se tec aan gɔɔ gen debm ooyga kooyo. Ɔɔ debm ooko do ki se, ron Yoa ɔɔ bee yoge se kic ɔko mɛtiɲa. Do naan se, k'nigin gɔtɔ kaam sɔɔ, ɔɔ jee kaam kalan se, j'undden kulu taa aden tɔɔl ute gɔrd-jɛrlɛ, ɔɔa, kɔɔnɲen dɛɛt dɛɛtɛ, ute daa gaabge.

⁹ Ken Goon Baata jaay ɔɔɔ naatn ute tiibm gen k-miige se, maam m'aak *gɔtn k'j'iinɲin k'lee k'tɛɔn sɛrkɛ Raa ki. Mɛtn nakɲ ken k'j'iinɲin se, maam m'aak ko jeegen k'tɔɔɔde taa taar *Raa ɔɔ taa saadn ken naade lee tɛɔo se. ¹⁰ Ko jeegen se tɔɔɔ tɔɔy makɔɲɔ ɔɔ: «Mɛlje, naai Debm *Salal ɔɔ ken mɛt ki se, jee do naan ki se, tap ɔo bini nuɲ ki jaay naai aden kɔɲɲ bɔɔrɔ dode ki ɔɔ aden dabara taa naade tɔɔljeno naaje se?» ¹¹ Gɔtn se, naade se nanɲa nanɲa kic ɔo j'ɛɔɔn kal raap raapo ɔɔ jɛrl aan naagɲ jɛdege tu ɔɔ k'deekden j'ɔɔ udki bi cɔkɔ, taa genaasege se kaamde aas te ey ɔɔrtɔ. Ɔɔ jee kuuy uun doobm Isa *al-Masi aan gɔɔ naase se kic j'utu j'aden tɔɔl aan gɔɔ naase se kici.

¹² Ter ken Goon Baata jaay ɔɔɔ naatn ute tiibm gen k-mɛɛɛge se, maam m'aak naanɲa te makɔɲɔ ɔɔ kaada se tɛɔ ilim dib aan gɔɔ jeegen tus kal kɔl doa* ɔɔ laapa ute magalin se tɛɔ aac aan gɔɔ mooso. ¹³ K-dijge se si rutuk rutuk do naan ki aan gɔɔ kuriɲ kooɲ ko ba kuulu ɔl makɔɲ jaay sin taa-tɔɔg se. ¹⁴ Maakɲ raa se aan iig kilu aan gɔɔ raagɲ ken nam teel ɔaani. Koge ɔɔ naanɲen maane gurug ɔɔde daan ki se kic ɔo paac tɛɔ gɔtɔ. ¹⁵ Ter gaaringen do naan ki, magalge, bubm asgarge, jee nak dɛnge, jee tɔɔgɔ, bulge ɔɔ kengen bulge eyo, paac aan ɔaa toom maakɲ iibge tu ɔɔ pakal linɲe tu. ¹⁶ Naade taad makɔɲɔ ɔɔ: «Ɔɲ koge ute linɲe se si ruɲɲ dojege tu, taa nam inɲ do kaag do ki se ute Goon Baatn Raa se ajenki kɔɲ kaak eyo ɔɔ maak-taarde 'bɔɔy dojege tu eyo. ¹⁷ Taa bii ɔɲ ken naade an kɔɲɲ bɔɔrɔ do jeege tu ute maak-taarde se, ɔɛrɛ, aanga. Ɔɔ bii ken se, nanɲa jaay kɔɲ daar naande ki?»

* 6:12 Kal kɔl do Yaudge se ilim kilimi.

7

*Kədn Raage tənd nakŋ kaakŋ jeele naan jee Raage tu

¹ Kən nakgen se jaay deel se, mɛtn naan kən kaam sɔɔ se, maam m'aak gətɔ ɓo kədn Raa daar ro ki tak tak. Naade gaas kuul iino gətɔ kaam sɔɔ taa kəl do naan ki eyo, do maane ki eyo ɔɔ ro kaagge tu eyo. ² Ɔɔ gətɔn se, maam m'aak kədn Raa kuuy iino kaam kaada tookŋɔ. Ɔɔ kədn Raa se, ɔk nakŋ *Raa zεεε kən k'tənd naan jeege tu gɛn kaakŋ jeelde se. Kədn Raagen kaam sɔɔ kən j'undden kulu gɛn tujŋ do naanɔ ute maane se, naan dan taadden makəŋɔ ɔɔ: ³ «Ɔŋki! Ɔŋten 'tɛdki nakŋ *kusiŋ do naan ki, do maane ki ute kaagge tu se bini naaje k'tənd kaasn nakŋ kaakŋ jeele naan jee tɛdn naabm Raage tu se jaayo.»

⁴ Gətɔn se maam m'booy k'mɛd jee kən k'tənddega tənd nakŋ kaakŋ jeel naande ki se; naade aas dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) ɔɔ jee se paac teeco taa ɓee gaan *Israelge tu.

⁵ Taa ɓee Juda se, dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Ruben naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Gad naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁶ gɛn Aser naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Nɛptali naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Manase naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁷ gɛn Simɛon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Lɛbi naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Isakar naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁸ gɛn Zabulon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Yusup naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Benjamin kic naade dupu-sik-kaar-dio (12 000).

Jeegen se paac ɔk nakŋ kaakŋ jeele naandege tu.

Jan aak jeege dɛn ŋasan ŋasan naan kaag do Raa ki

⁹ Kən nakgen se jaay deel se, maam m'aak mɛtjil jeege dɛn ŋasan ŋasan, ɔɔ jee se j'aden kəŋ mɛd eyo. Jeege paac ute mɛtjildege taa ɓeedege, taar naanɔdege ɔɔ taa naanɔdege ɔɔ tuso kalgen jɛrlɛ ɔɔ raap raapo, ɔko doomo jidege tu ɔɔ daar naan kaag do Raa ki ute gɛn *Goon Baatn Raa ki. ¹⁰ Naade taad makəŋɔ ɔɔ:

«'Booyki! Raajegen iŋg do kaag do ki

ute Goon Baata se,

naade ɓo kən aaj jeege.»

¹¹ Ɔɔ *kədn Raagen paacŋ gurug ɔl kaag do daan ki ute magalge ɔɔ ne-dimgen sɔɔ se, ɛrg und naande naan ki naan kaag do Raa ki ɔɔ naade tɔəm Raa, ¹² ɔɔ took ɔɔ:

«*Amin! Deere, Raa naajege se ɔk tɔɔgɔ,

jeel-taara, tɔɔg cir nakge paac.

K'tɔəminkɪ, k'denkɪ, *k'nookinkɪ ɔɔ k'magalinkɪ

gɛn daayum daayum. Amin!»

¹³ Anum maakŋ magalge tu se, deb kalan tənd mɛtum ɔɔ: «Jee te kaldege raap raap se tap ɓo, nanɛ? Ɔɔ naade se iino gay?» ¹⁴ Maam m'terliŋ m'ɔɔ: «Bubm naka, jee se naai ɓo 'jeelde.» Naan terlum ɔɔ: «Jee se ɓo, dubar kən deel do, aano dode ki. Naade se ɓo jee kən tugo kaldege ute moosn Goon Baatn Raa jaay kaldege tɛd raap lak lak se. ¹⁵ Taa naan se ɓo,

naade daar naan kaag do Raa ki ɔɔ tɛdɪŋ naaba

ɔɔ tɔəmɪŋ nɔɔrɔ katara maakŋ ʼBeen kən jeege lee eemɪŋ se.

Ɔɔ debm kən iŋg do kaag do kən ese se aden ɓɔɔɓɔ.

¹⁶ Ɔɔ naade se mɔɔtn ɓo ute maane se aden tɔɔl ey sum;

ɔɔ kaada ute gətɔ ɔŋg dɪwil dɪwil se kic naade naam eyo.

17 Taa Goon Baatn Raa ing daan kaag do ki se aden tɛdn Mɛl gaamde
 ɔɔ aden tɔɔdn kɔl gɔtn maan ken tɔɔd ɔɔy kɔl kɔl ɔɔ ed kaaja se.
 Ɔɔ Raa se le utu aden kɔtn kaa-maande.»

8

**Goon Baatn Raa ɔɔd tiibm k'teenin gen k-cilige*

1 Ter ken Goon Baatn Raa jaay ɔɔd tiibm k'teenin gen k-cilige se, maakn raa ki gɔtɔ ɔaa
 tood dil daanin ɔaa ɔaa cɛesn ler. 2 Gɔtn se maam m'aak *kɔdn Raage cili* daar daar naan
 *Raa ki. Ɔɔ naade se j'edden pulge cili.

3 Ɔɔ kɔdn Raa kuuy se ɔaado daar cɛes ki, *gɔtn ken k'lee k'tɛdn serke Raa ki. Naan ɔk
 bejen daab jin ki ɔɔ j'edn nakn oot nijim se dena, naan ute keem Raa ken jee Raage lee
 eemin se, taa an ɔaa kɛdn Raa ki gɔt ken k'lee k'tɛdn serke Raa ki se, ɔɔ gɔtn se k'j'iinin
 ute daab ɔɔ daar naan kaag do ki. 4 Naan tɔɔc nakn oot nijim ese se, ɔɔ saan se iin ji kɔdn
 Raa ki ute keem Raa ken jee Raage lee eem se, ooko bini aan gɔtn Raa ki. Kɔdn Raa ara
 se naan maakn kɔdn Raage tun cili naan Raa ki. 5 Ter kɔdn Raa tɔs poodn *gɔtn ken k'lee
 k'tɛdn serke Raa ki se dooc bejen ɔɔ poodn se, naan sin do naan ki. Gɔtn se Raa taata, gɔtɔ
 tɛd dir dir, gɔtɔ aal wusuk wusuk ɔɔ naan kic ɔo tea.

Kɔdn Raage tuuy pul ɔɔ ken deet deete

6 Ter *kɔdn Raagen cilin ken ɔk pulu cili se, daap rode gen tuuyu. 7 Ken kɔdn Raa deet
 deet jaay tuuyu pulin se, isi te poodo deep ute mooso se, sidɔ do naan ki. Do naan jaay
 k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se: ken kaam kalan se ɔs poodo ɔɔ kaagge kic ken k'nigin gɔtɔ
 kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan se ɔs poodo ɔɔ mu zɛerge se paac ɔs poodo kici. 8 Ken
 kɔdn Raa k-dige jaay tuuy pulin se, naka magala aan gɔɔ ko te poodin zir zir j'ot j'olin
 ooc maakn baar ki. Ɔɔ baar k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan se del mooso.
 9 Nakgen maakn baar ken gɔtn ese se, k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan se paac
 ooyo. Ɔɔ markabgen gɔtn ese se kic k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan se tuj
 paac. 10 Ken kɔdn Raa k-mɔtɔge jaay tuuy pulin se, k-diji magala ute poodin aan gɔɔ jɛɛ
 ɔɔ oolge ute gɔtn ɔk maange jaay k'gaanin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, naan ooc do ken ken kaam
 kalan. 11 K-dijn ese se, k'danin sii. Ɔɔ maan k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔn ese se, ken kaam
 kalan se tɛd ataka kan aan gɔɔ sii. Jee aay naan se denin ɔo ooyo, taa maan naade aay se
 ataka. 12 Ken kɔdn Raa k-sɔɔge jaay tuuy pulin se, kaada, laapa, ɔɔ k-dijge jaay k'gaanɛde
 gɔtɔ kaam mɔtɔ se; gɔtden kaam kalan se paac ooyo. Taa naan se ɔo, katara ute nɔɔɔ jaay
 k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se; ken kaam kalan se wɔɔr ey sum. 13 Kaad ken maam m'aaka ɔɔ
 m'booy doobo maakn raa ki raan taad makɔn ɔɔ: «Wɔɔy! Wɔɔy! Jee do naan ki se utu
 asen kɔɔn den aak eyo, taa pul kɔdn Raagen mɔtɔn utu tuuy pulde daal se.»

9

**Kɔdn Raa tuuy pul gen k-miige*

1 Ken kɔdn Raa k-miige jaay tuuy pulin se, maam m'aak k-diji ɔɔy ooco naan ki. Ɔɔ
 k-dijn se j'edno lekerle gen kɔdn taa gɔɔ ken jɛrl zuzu se. 2 Ken naan jaay ɔɔd taa gɔɔ ken
 jɛrl zuzu sum se, saa teeco tul tul aan gɔɔ saa baal magal gidɛ gidɛ. Ɔɔ gɔtn se kaada ute
 maakn raa se tɛd ilim dib. 3 Maakn saa ken se, iimge teeco ɔɔ wɔɔk do naan ki. Ɔɔ iimgen
 se j'edden tɔɔgɔ gen tɔbm jeege aan gɔɔ iingen lee tɔb jeege se. 4 Ɔɔ iimgen se, k'taadden j'ɔɔ
 j'ɔnte lekɛ mu zɛere, kaaga ɔɔ nakn zɛergen gam, nabo k'ɔaa ro jeege tun ɔk nakn kaakn
 jeel *Raa naandege tu ey se. 5 Ɔɔ k'taadden j'ɔɔ j'ɔnte tɔalde, num gan j'ɔɔdden yɛɛbde ɔo
 gen laapa mii. Ɔɔ iimgen se ɔɔdden yɛɛbde aan gɔɔ debm ken iini ɔbinga num ɔɔdin yɛɛbin
 se. 6 Ɔɔ kaad ken se jikilimge je yo te rode, nabo kan eyo; dan yo rode ki, nabo yo se aden
 kaan.

* 8:2 Maakn kɔdn Raage tu paac se kɔdn Raagen cili ara se naade se ɔo magaldege.

⁷ Iimngen se, tec aan gɔɔ sendgen k'dɔɔk k'daapden rode gen ɓaa ɓɔɔr ki. Ɔɔ iimngen se ɔk nakge dodege tu aan gɔɔ laatn daab ɔɔ daan-kaamdege se tec gen jikilimge. ⁸ Iimngen se bɛɛkdege tec aan gɔɔ bɛɛkɲ mɛndge ɔɔ naandege ɛ tec aan gɔɔ gen tupiyu. ⁹ Naade ɔk naka rodege tu aan gɔɔ saapo, ɔɔ taa bɛɛkɲ keydege se, eem aan gɔɔ puusn sendgen den ɓaa ɓaa ɓɔɔr ki se. ¹⁰ Ɔɔ yeldege se tec aan gɔɔ gen iini ɔɔ ute naan se ɓo naade lee tɔɓm jeege. Ɔɔ ute yeldege se ɓo ken naade tɔɓga jeege num ɔɔdden yɛɛbde gen laapa mii se. ¹¹ Ɔɔ gɔɔ jɛrl zuzu ken iimge teeco maak ki se, ɔkga gaara, ɔɔ gaarde se ute taar *ɛbre se k'danɲ *Abaddon* ɔɔ ute taar Grɛk ɛ k'danɲ *Apolion* ken je deekɲ ɔɔ: *debm tujɲ gɔtɔ*.

¹² Nakɲ ɔɔɲ deet deet se deelga; ɔɔ ɓɔrse ɔɔpga nakgen ɔɔɲ ɔɔɲ dio ken te ade ɓaa do naan ki kuuy daala.

**Kɔɔɲ Raa tuuy pul gen k-mɛɛge*

¹³ Ken kɔɔɲ Raa k-mɛɛge jaay tuuy pulɲ se, *gɔtn tɛɲn sɛrke Raa ki ken k'daapiɲ ute daab ɔɔ ɔk kaaja gɔtɔ kaam ɔɔɔ ken daar naan Raa ki se, maam m'booy mind nam taad gɔtn se. ¹⁴ Naan taad kɔɔɲ Raa ken gen k-mɛɛge tu ken ɔk pulu se ɔɔ: «Kɔɔɲ Raagen ɔɔ k'dɔɔkdega dɔɔk taa ool magal ken k'danɲ Eprat se 'ɓaa tuutden naatn.» ¹⁵ Ɔɔ kɔɔɲ ɔɔ se k'tuutden naata ɔɔ ken k'tɔɔd k'tɔɔdega se, do dɔkiɲ tap ɓo naade ɲg booy booyo maakɲ ɓaar ken se, maakɲ laapiɲ ki, maakɲ ɓiɲ ki ɔɔ maakɲ ɛriɲ ki sum ɓo, k'taaddenga taad j'ɔɔ jikilimgen jaay k'nigde gɔtɔ kaam mɔtɔ se, jee kaam kalan se, k'tɔɔde paac. ¹⁶ Ter maam m'aak jee sendge aas dupu-kaaru-dio (200 000 000) ɔɔ ken k'mɛɛde se, maam m'booyga.

¹⁷ Bin ɓo maam m'aak sendge ute mɛldege teeco naanum ki. Ɔɔ mɛldege se tuuso saapo aac aan gɔɔ poodo, zɛɛr cidid aan gɔɔ koa, ɔɔ kɔɔs aan gɔɔ kudɲ poodo. Ɔɔ do senddege tu se tec aan gɔɔ do tupiyge. Ɔɔ poodo, saa ɔɔ kudɲ gen poodo se teeco taardege tu ɓuluk ɓuluk. ¹⁸ Nakgen mɔtɔn ken teec taardege tu se ɓo, jeege jaay k'nigde gɔtɔ kaam mɔtɔ se, jee kaam kalan se, naade tɔɔde paac. ¹⁹ Ɔɔ tɔɔɲ sendgen ese se, teeco taarde ki ɔɔ iino yeldege tu; taa yeldege se tec aan gɔɔ wɔɔɔ ɔɔ ɔk daan doa ɔɔ ute naan se ɓo naade lee dabar jeege se.

²⁰ Gan jee ɔɔpm ken nakgen se ɔɲ tɔɔde te ey se, ute naan se kic ɓo, naade baate terl maakdege do Raa ki. Gan naade ɲg ɓo gen keem maragdege, sitandege ute raadege ken naade daapiɲ ute daab, pudda, maal zɛɛɛ, koa ɔɔ te kaagge se, ey num raadege se ɛ aak eyo, booy eyo ɔɔ lee eyo. ²¹ Ute naan se kic ɛ, naade ɔɲ eyo gen tɔɔl jeege gen koojɲ rodege, gen kɛɛsn naapa ute ɓoogo.

10

**Kɔɔɲ Raa ɔk kitapm baata k'wɔrginga wɔrgo jɲ ki*

¹ Ter maam m'aak kɔɔɲ Raa kuuy tɔɔgɔ ɓɔɔyo maakɲ raa ki. Ɔɔ naan uuso kal gapara ɔɔ teelo don ute wɔɔɲɲ maakɲ raa; ɔɔ daan-kaamiɲ aan gɔɔ kaada ɔɔ jɛɲge magal aan gɔɔ duliyyu ɔɔ tec poodo. ² Naan ɔk kitapm baata k'paatinga paat se jɲ ki. Ɔɔ jɛ daamiɲ se, naan ɔɓiɲ do baar ki ɔɔ jɛ jeeliɲ se ɛ, naan ɔɓiɲ naan ki. ³ Gɔtn se naan ɔɔɔ ɔɔy makɔɲ aan gɔɔ tupiyu. Ken naan jaay ɔɔɔ ɔɔy se, maam m'booy raa taat tiiriɲ tiiriɲ gɔtɔ kaam cili. ⁴ Ɔɔ ken Raa jaay taat aas se, maam m'je m'raan mɛtn taariɲa, naɓo m'booy mind nam maakɲ raa ki taadum ɔɔ: «Mɛtn taar ken Raa taatn gɔtɔ kaam cili se, ɔkiɲ maaki ki, ɔɲte 'raanɲa.»

⁵ Ter kɔɔɲ Raa ken jaay maam m'aakiɲo ɔɓo jɛɲ kalan do baar ki ɔɔ ken kalan do naan ki se, uun ji daamiɲ raan. ⁶ Gɔtn se naan naam taariɲa ute ro debm ken tiɲg daayum daayum se, naan ɓo debm ken aalo maakɲ raa ute nakgen maak ki paac, do naan ute nakgen do ki paac ɔɔ baar ute nakgen maak ki paac. Naan taad ɔɔ: «Naan ki se, j'aden kɔɲ gɔt ey sum. ⁷ Taa do dɔkiɲ se, *Raa taaddega jee kaan naabinge tun taad taar teeco taariɲ

ki kaad ken naan utu tedn nakn ken naan uuno do ro ki jaay *jeege jeel metin ey se. Ken kodn Raa k-cilige jaay tuuyga pulin num, Raa utu 'tedn nakn se 'kaan doobin ki.»

⁸ Ter mind nam ken maam m'booyino taadum maakn raa ki se, taadum kuuy daala o: «'Baa gotn kodn Raa ken ob jen kalan do baar ki o ken kalan do naan ki se, oko kitapm ken k'paatinga paatn ken naan akin jin ki se.» ⁹ Gotn se, maam m'baa m'onina o m'tond metin m'oo edumo kitapm baatn ken jii ki se. Naan deekum o: «Ok osin paac! Ken naai jaay utu osin kas se, ai nijim taari ki aan go teeje, nabo ken naan booyga maaki ki se, ai kaacn kaadi.» ¹⁰ Ken maam m'oko kitapm baatn ji kodn Raa ki jaay m'osin se, m'naamin taarum ki se, nijim aan go teeje. Num ken naan jaay booy aan maakum ki sum se, m'naamin aacum kaaduma. ¹¹ Ter k'taadum j'oo: «Jeege te dende, ute metjildege, ute taar naan dege o ute gaardege se, 'baa taadden taar teeco taar Raa ki se kuuy daala.»

11

Saadgen dio

¹ Gotn se k'jedum naala tec aan go nakn ken k'lee k'doajn goto, o k'deekum j'oo: «In 'baa 'doajn *Bee Raa ute *gotn ken k'jiin k'daapin gen tedn serke Raa ki o 'med jee ken ing eem *Raa gotn ese. ² Num daan boarin naatn se onte 'doajina taa gotn se j'oninga kon jeege tun jeel Raa mal eyo. O geger *salal gotn ese se, naade utu an kasn gen laapa sik-soo-kaar-dio (42). ³ Saadumgen di se, maam m'utu m'aden kal naade 'tuusn kal kal doa. O maakn bii ken dupu-te-kaar-di-te-sik-mece se (1 260), naade taadn taargen teeco taar maam ki jeege tu.»

⁴ Saadgen di se, naade aan go *ko olibgen dio o aan go boompngen di ken daar naan Meljege tun ken Mel kaal do naana se. ⁵ Jee se jaay debm je aden tedn *kusin num, poodo aden teecn taardege tu o kasn jee taamooydegen ese se naatn. Deere, bin bo debm jaay je aden tedn kusin naade ki se, naade an taal bin kici. ⁶ Naade ok too go gen gaasn maane 'keed eyo o kaad ken jaay naade taad jeege tu taargen teeco taar Raa ki se, maane tap bo 'keed eyo; o ter naade ok too gn 'del maane tedn mooso, o naade ano baa ute dubar naparin dena do naan ki aan go ken naade maakde jen ro ki.

⁷ Ken saadgen di se jaay taad nan taarde se, daa-gaabm ken ade kookn maakn go ken jerl zuzu se utu ade kooco. Ken naan jaay cirdega num, utu aden taal. ⁸ O yodege se, naade utu ade kon toodn daan boar geger ken magala, gotn ken k'danin ute ro Sodom ey le Masar se. Gotn se bo gotn ken k'tup k'taal Melde ro kaag ki se kici. ⁹ Jeege paac ute metjildege, ute taa beedege, ute taar naan dege, ute taa naan dege utu ade baa kaakn yogen k'taal k'jonde tood bii moto ute ler sik-kaar-di se. Yogen se naade baate duubde o gaas jeege o j'onte duubde. ¹⁰ Ken jee se jaay ooy se, jee do naan ki maakde raapo. Maakn maak-raapde ki se, naade ted bee ute naapa o maakn tedn beedege tu se, nana nana kic bo ed naka naapin ki naapin ki. Taa jee taad taar teeco taar Raa ki ken di ese se, oaddenoga yeebde den bee eyo.

¹¹ Ken bii moto ute ler sik-kaar-di jaay deel se, Raa baado alden koa o jee se duro o gotn se naade iin daar ute jede. Ken naade jaay aakde se, nirlde baa teece. ¹² Jee di ken taad taar teeco taar Raa ki se booy mind nam taadden makono maakn raa ki o: «Ooko 'baakiro ara!» O naan jee taamooydege tu se sum bo, naade end maakn gapar ki o ook baa maakn raa ki. ¹³ Kaad ken se sum bo, naana te makono o geger se jaay k'nigin goto kaam sik se, ken kaam kalan ru se, taal jeege dupu-cili. Num jee ken oop se, beere baa okde o naade taad o: «Deere, naai sum bo Raa ken magala o too go.»

¹⁴ Borse nakn onn gen k-dige se deelga; num bere, gen k-motoge tu se kic oopga baata utu 'kaana.

*Kodn Raa gen k-cilige se tuuy pulina

¹⁵ Kɛn kɔdn Raa k-cilige jaay tuuy pulin se, maam m'booy maakn raa ki se, jeege taad makɔn ɔ:

«Bɔrse, do naanja se tɛdga kaam ji Mɛljege Raa ute gen *al-Masiina.

Ɔɔ do naanja se daayum, naan ɓo 'tɛdn gaariɲa.»

¹⁶ Ɔɔ magalgen sik-di-kaar-sɔɔ kɛn ting do kaag dodege tun kɛn naan Raa ki se, ɛrg und naande naan ki naan Raa ki ɔ eemiɲa. ¹⁷ Naade deek ɔ:

«Mɛlje Raa Sidburku, naaje k'tɔɔmi,
naai kɛn ɓɔrse ɔ kɛn do dɔkiɲa.

Taa naai 'taadga tɔɔgi ɔ uunga gaari.

¹⁸ Ey num jeege do naan kɛn jeel Raa mal ey se, maakde taardega doi ki,

num ɓɔrse maak-taar naai ɓo ɓɔɔyga dode ki.

Taa kaadn kɛn naai an kɔjn ɓɔɔrɔ do jeege tun ooyga kooy se, aanga,

ɔ jee tɛdn naabigen taad taar teeco taari ki,

ute jeege ɔ jee kɛn ɓeeri naai ki,

jee j'aalden maak ki ɓo jee j'aalden maak ki ey se,

ɓɔrse kaadn aasga kɛn naai aden tɛdn bɛɛ;

ɔ kaadn naai an kutn jeege kɛn lee tuj do naanja se ɛ, aanga kici.»

¹⁹ Ter maam m'aak *Bee Raa kɛn maakn raa ki se, nam ɔdɪnga kɔɔd kaam taariɲa. Ɔɔ maakn Bee kɛn se, maam m'aak *sandukn kɛn *Raa dɔɔko ute jeege do dɔkin se, teeco naanum ki. Ɔɔ gɔtn se, maam m'aak gɔtɔ aal wusuk wusuk, m'booy mind jeege ute Raa kɛn taat makɔnɔ, naanja tea ɔ isi sifo rutuk rutuk.

12

K-lamaga ute Mɛnda

¹ Ɔɔ maam m'aak nakn deel doa teeco maakn raa ki: nakn maam m'aak se, mɛnda uuso kal gen kaada ɔ ing tɔɓ jɛnge do laap ki, ɔ ɔk laata don ki gen k-dijge sik-kaar-dio.

² Mɛnd se mɛndkaama, ing diig daay dɛs dɛs ɓaa ɓaa koojo.

³ Ter maam m'aak nakn deel doa kuuy maakn raa ki daala: nakn-kɔɔm maam m'aak se k-lamaga magala. Naan aac aan gɔɔ poodo ɔ ɔk daan donge cili ɔ kaajinge sik. Ɔɔ daan dongen cili se, ɔk laatn gen gaaringe cili kici. ⁴ K-dijge jaay k'gaanɛde kaam mɔtɔ se ɔ kɛn kaam kalan se, naan tɔɔd sideno paac naan ki te yeliɲa. Gɔtn se k-lamaga se ɓaa daar naan mɛnd kɛn ɓaa ɓaa koojo se, taa kɛn mɛnd se jaay oojga num, goonin se naan utu an kɔsn naatn. ⁵ Mɛnd se ooj goono ɔ goonin se gaaba. Goon se utu tɔɔdn jeege paac ute sirdn maala. Anum goon se, j'uun k'baansin naan *Raa ki ɔ naan kaag don ki. ⁶ Gɔtn se mɛnda se aan ɓaa do kɔd-ɓaar ki ɔ gɔtn se ɓo gɔt kɛn Raa daapinsinga daapa taa an ɓaa kulin gen ɓii dupu-te-kaar-di-te-si-mɛɛɛ (1 260).

⁷ Ter maam m'aak ɓɔɔrɔ iin maakn raa ki. Magal *kɔdn Raa k'danin Mikael te kɔdɪnge baag tɛdn ɓɔɔrɔ te k-lamaga ɔ k-lamaga kic ɓo te kɔdɪnge, ⁸ naɓo k-lamaga se naade ɓaa cirina. Taa naan se ɓo k-lamaga ute kɔdɪnge se ɔn te gɔtn daar maakn raa ki eyo. ⁹ Gɔtn se k-lamagn ese se k'tuuriɲo maakn raa ki, naan se ɓo wɔɔjn kɛn te do dɔkin kɛn k'danin Iblis ɔ *Bubm sitange kici, naan ɓo debm kɛn lee dɛrl jee do naan ki ute magalina. Naan ute kɔdɪnge se paac k'tuur k'j'aldeno do naan ki. ¹⁰ Ter m'booy mind nam taad makɔnɔ maakn raa ki ɔ:

«Bɔrse, kaadn kɛn Raaje taadn tɔɔgina, kuun gaariɲa

ɔ kaajn jeege se, aanga. Bɔrse, naan ɛdga tɔɔgɔ *al-Masiin ki.

Anum debm kɛn lee tɔkn mind

genaaajege naan Raa ki se k'tuuriɲoga naatn,

ey num naan ɓo debm kɛn lee tɔkde mindde nɔɔrɔ katara naan Raa ki.

¹¹ Gan genaajege se tɔɔg cirina

ute doobm moosn gen *Goon Baatn Raa
 ɔɔ ute Taar Raa ken naade lee taad jeege tu;
 naade took ɔn rode taa j'aden tɔɔɔ.

¹² Taa naan se ɔo naase jeegen ingki maakn raa ki se 'tedki maak-raapo!

Num asen kɔɔn naase jeegen ken do naan ki

ute kengen do baar ki,

taa Bubm sitange te maak-taarin se, ɔere,

bɔɔy ɔnsenga, taa naan jeele kaadin se ɔɔpga baata.»

¹³ Ken k-lamaga jaay aak k'tuur k'j'ɔliɔ do naan ki se, ɔɔtn se naan baag tuur mend ken ooj goon gaaba se. ¹⁴ Gan mend se j'edin taa bεekn keyε magal magal aan ɔɔ gen doobo taa an kiin ɔaa do kɔɔf-ɔaar ki dɔk ute k-lamaga se ɔɔ ɔɔtn naane se ɔo, ɔɔt ken k'daapinsin taa j'an ɔaa kul gen ɔaara mɔtɔ te laapa mεε se. ¹⁵ ɔɔtn se k-lamagn ken ɔko metn menda se, ɔɔf ɔlo maan maakin ki aan ɔɔool doocoga dooc se taa an ɔɔɔbm tɔɔɔ. ¹⁶ Num gan naan ɔaado naakn mend se ɔɔ naan se εεp taarin ɔa aay te maan ken k-lamaga ɔɔf ɔliɔ se. ¹⁷ Num k-lamaga ute maak-taarin se, ɔk terl ɔaado gen tedn bɔɔrɔ metjil mend ken ɔɔp se. Naade se ɔo jee ken tedn nakn Raa ɔɔ k'teda, jee ɔk taar Isan ken met ki se.

¹⁸ Anum, ɔɔtn se, k-lamaga ɔaa daar do kees ken taa baar ki.

13

Daa-gaaba ken teeco maakn baar ki

¹ Ter maam m'aak daa-gaaba kalan teeco maakn baar ki. Naan ɔk kaajge sik ɔɔ donge cili ɔɔ do kaaja kalan se, ɔk laatin gaaringe tak tak. ɔɔ daan donge tu se, ɔk rogen ken naaj *Raa. ² Daa-gaabm ken maam m'aakin se tec aan ɔɔ mεreɔε, naɔo jεnge se aan ɔɔ jε duuyu ɔɔ ɔk kɔɔkge aan ɔɔ gen tupiyu ɔɔ taarin kic ɔɔ gen tupiyu. Daa-gaabm se k-lamaga edin tɔɔgina ɔɔ ɔndin do kaag don ki ɔɔ edin magala. ³ Daan don kalan k'awarin se, ey num dun se ɔaan ɔaa tɔɔɔ, naɔo dun se ɔaa urlu. ɔɔ ken jee do naan ki paac jaay aakin se, nakn se tap ɔo ɔkden taad eyo ɔɔ naade baagin daana. ⁴ Taa k-lamaga edga gaara daa-gaab ki se, jeege paac εrg naan k-lamaga ki se. ɔɔ naade tɔɔm daa-gaabm se kici ɔɔ deek ɔɔ: «Daa-gaabm se tap ɔo nan ɔaa te naan ɔɔ nan kɔn daar naanin ki?»

⁵ Daa-gaabm se, j'undin kulu gen taadn taargen deel doa ɔɔ gen naajn Raa. Naan j'edin tɔɔɔ gen laapa sik-sɔɔ-kaar-dio (42). ⁶ Naan εεp taarin naaj Raa, naaj ro Raa, naaj *Bee Raa ken maakn raa ki ute jee ken maakn raa ki. ⁷ J'undin kulu gen tedn bɔɔrɔ ute jee Raage ɔɔ ade ciri. ɔɔ jee do naan ki paac te metjildege, taa ɔeedege, taa naandege ɔɔ te taar naandege, j'edinsin kaam jin. ⁸ Jee do naan ki paac utu 'kεrgn naanin ki, num jee 'kεrg ey se, jee ken rode k'raanɔdenoga raan maakn Kitapm Kaajn gen *Goon Baatn Raa ki do dakin ken Raa utu aalo kaal dunia. ɔɔ Goon Baat se ɔo ken ɔn ron k'tɔɔliɔ *serke se.

⁹ Debm ken ɔk bi gen booy taar se num, booyin taar se jiga.

¹⁰ Debm ken Raa taad ɔɔ j'utu j'an kɔkn ɔulu ε,

j'utu j'an kɔkɔ

ɔɔ ken ɔɔ j'utu j'an tɔɔl ute ɔɔrd-jerle ε,

j'utu j'an tɔɔl kici.

Bin num, jee Raage j'aay kaamde j'aal maakde do Raa ki.

Daa-gaabm ken kuuy teeco maakn naan ki

¹¹ Ter m'aak daa-gaabm kuuy teeco maakn naan ki. Naan ɔk kaajge dio tec aan ɔɔ gen goon baata, naɔo ken naan taad se tec aan ɔɔ k-lamaga. ¹² Daa-gaabm deet deet se, ɔlin tednakgen deel doa naanin ki. Naan ɔl jeegen do naan ki paac εrg naan daa-gaab ken deet deet ken k'awarin ɔaa ɔaa kooyo jaay dun urlu se. ¹³ Naan tednakgen magal deel doa naan jeege tun do naan ki paac bini bɔɔyo pɔɔdo raan naande ki. ¹⁴ Naan j'undin kulu gen tedn nakgen deel doa naan daa-gaab ken deet deet se, ɔɔ ute naan se naan derl jeegen

do naan ki əɔ deekden əɔ k'tɛd naka tec aan gəɔ daa-gaabm kɛn deet deetn k'awariŋo ute gərd-jerle jaay ooyo te ey se. ¹⁵ Daa-gaabm kɛn teeco maakŋ naan ki se, j'ɛdɪŋ təɔgə gɛn kəl ko maakŋ nak kɛn naan tɛdɪŋ tec aan daa-gaabm deet deet se, əɔ nakŋ se, baag taada aan gəɔ debkilimi əɔ taa jeegen paacŋ kɛn baate kɛrgŋ naan daa-gaab kɛn deet deet se, naan əɔ k'tək k'təɔldɛ naata. ¹⁶ Jee j'aaldɛn maak ki ute jee j'aaldɛn maak ki eyo, jee maalge ute jee daayge, bulge ute jeegen bulge eyo, paac naan əɔ k'təndɛdɛ nakŋ kaakŋ jeele ji daamdege tu ey le do naandɛge tu. ¹⁷ Debm jaay ək nakŋ kaakŋ jeele roŋ ki ey se, k'dugŋ nakiŋ eyo əɔ naan kic le kəŋ dugŋ nakŋ nam eyo. Nakŋ kaakŋ jeel ese se ɔo, naan ro daa-gaabm ese əɔ mɛdɪŋ ese se kɛn tum ute numiriŋ kici.

¹⁸ Ɔŋ jeege booy jeel kəkŋ mɛtn taar ese se jiga. Debm mɛtɛk se, əŋ dooy jeel mɛtn taar numir ro daa-gaab kɛn ese se əɔ numir ese se ɔo tum te ro debkilim se. Numir se jaay k'mɛdɪŋ se kaar-mɛɛɛ-ute-sik-mɛɛɛ-kaar-mɛɛɛ (666).

14

**Goon Baatn Raa ute jeenge*

¹ Ter maam m'aak Goon Baata daar daara ute jeege dupu-kaar-te-sik-səɔ-kaar-səɔ (144 000) do ko kɛn Sion ki əɔ jee se k'raanɛn ro naana ute gɛn Bubiŋ do naandɛge tu. ² Gətn se maam m'booy mind nam taad maakŋ raa ki tec aan gəɔ maan zoor uu uu se, əɔ aan gəɔ Raa kɛn taat makəŋ əɔ m'booyiŋ se tec aan gəɔ jee ənd kənd kurundu. ³ Ɔə naadɛ se aar kaa kiji naan kaag do ki naan ne-dimge tun səɔ əɔ naan magalge tu. Kaadɛ se nam tap ɔo jeel kaariŋ eyo, naɔo jee aariŋ se se, naadɛn jee dupu-kaar-te-sik-səɔ-kaar-səɔ (144 000) kɛn k'dugdenoga dug dode do naan ki se sum.

⁴ Jee se, ɔii kalaŋ tap ɔo ɔaa te ro mɛndge tu eyo naɔo naadɛ ɔəɔb rode *salal gɛn *Raa. Jee se se, gətn Goon Baata ɔaa ɔo, naadɛ daaniŋa. Ɔə maakŋ jikilimge tun do naan ki se, naadɛ se jee kɛn k'dugdenoga dug dode əɔ naadɛ se aan gəɔ *nakŋ ooj deet deetn maakŋ-gəɔ ki jaay j'ɛdɪŋ *sɛrkɛ Raa ki əɔ Goon Baat ki se. ⁵ Naadɛ se, ɔii kalaŋ tɛd te taar-kəɔb eyo əɔ taar iŋg kus kic le j'əŋ te rode ki eyo.

**Kədn Raagen mətə*

⁶ Ter maam m'aak kədn Raa kuuy iin lee daan maakŋ raa ki raan. Naan se ək Labar Jigan gɛn daayum se gɛn taadŋ jeege tun do naan ki. Labar se, naan an taadŋ jeege tun do naan ki paac ute mɛtjildege ute taa ɔeedɛge əɔ ute taar naandɛge. ⁷ Naan taadɛn makəŋ əɔ: «'Beerki Raa ki əɔ *'nookiŋki, taa kaadŋ kɛn naan kəŋ ɔəɔ do jeege tu se, aanga. Naase ɛrgki naan Mel kɛn aalo maakŋ raa ute do naana, baar ute gəɔgen kɛn ək maane se paac.»

⁸ Kədn Raa kuuy gɛn k-dige ək mɛtiŋa əɔ deek əɔ: «Bɛrɛ, gɛgɛr magal Babilon se tɛrɛcga! Deer deer, naan se tɛrɛcga kamac kamac! Naan se ɔo kɛn əɔ mɛtjil jeege do naan ki paac tɛd nakŋ kɛn naan maakiŋ jen ro ki aan gəɔ tətn koojŋ biŋ kɛn naan əɔ jeege paac aay te maraadɛ se. Naan se tec aan gəɔ mɛnd kɛɛsn gaabm rɛŋ rɛŋ əɔ nakŋ kɛn naan əɔ jeege tɛd se, nakŋ *kusiŋ salal.»

⁹ Ter kədn Raa kuuy gɛn k-mətəge əko mɛtn naadɛ se kici. Naan se taad makəŋ əɔ: «Debm jaay ɛrg naan daa-gaab ki se ute nakŋ k'cəɔciŋ teciŋ tece əɔ ək nakŋ kaakŋ jeele do naaniŋ ki lə jiŋ ki se, ¹⁰ naan kic utu kaay tətn koojŋ biŋ salal kɛn maakŋ *kəɔpm maak-taar Raa ki se. Debm se, Raa utu an kəl poodŋ əɔ maakŋ kud kɛn ək poodo buluk buluk se naan kədn Raage tun salal əɔ naan Goon Baatn Raa ki. ¹¹ Ɔə saa poodŋ dubardɛ se iin tul tul daayum daayum. Jee kɛn ɛrg naan daa-gaab ki əɔ naan nakŋ kɛn k'cəɔciŋ teciŋ tece əɔ jeegen ək numiriŋ rode ki se, nəɔɔ katara naadɛ kəŋ gətn an təɔl maakɛ eyo.»

¹² Kaad kɛn se ɔo naase aayki kaamse, naasen jee Raage se 'tɛdki nakŋ kɛn Raa taad əɔ gɛn tɛda əɔ aalki maakse do Isa ki!

¹³ Tēr maam m'booy mind nam taadum maakŋ raa ki ɔɔ: «'Raaj ɔɔ: maak-raapo jeege tun ooy borse doobm Mɛljege tu!» Ɔɔ tēr *Nirl Raa taadum ɔɔ: «Deere, naade se ɔŋga gɔtn tɔɔl maakde ɔɔ taa bɛɛ paacŋ naade tɛdo se, naade utu aŋ kəŋɔ.»

Kaadn kəjɔ

¹⁴ Tēr maam m'aak gapara raap lak lak ɔɔ maakŋ gapar kɛn se, m'aak nam tec debkilimi ing kiŋg do ki. Ɔɔ nam se ɔk laatin gɛn tɔɔmɔ gɛn daab doŋ ki ɔɔ naaŋ ɔk kiŋjɛr aata jin ki. ¹⁵ Tēr m'aak *kɔdn Raa kuuy teeco maakŋ *Bee Raa kɛn maakŋ raa ki. Naan taad makəŋɔ deb kɛn ing do gapar ki se ɔɔ: «Borse kaadn kəjn nakgen do naaŋ ki se aasga; ute kiŋjɛri se 'baa ɔjde.» ¹⁶ Gɔtn se, debm ing do gapar ki se ute kiŋjɛriŋ se, naaŋ ba a ɔ naŋ nakgen do naaŋ ki se paac.

¹⁷ Tēr maam m'aak kɔdn Raa kuuy teeco maakŋ Bee Raa kɛn maakŋ raa ki. Naan kic ɔk kiŋjɛr aata jin ki. ¹⁸ Tēr maam m'aak kɔdn Raa kuuy daala teeco *gɔtn kɛn k'lee k'tɛdn sɛrke Raa ki se. Naan se ɔk tɔɔgɔ do pood ki ɔɔ naaŋ taad makəŋɔ deb kɛn ɔk kiŋjɛr kɛn aat se ɔɔ: «Borse koojn biŋgen do naaŋ ki se aacga. Ute kiŋjɛri aat se 'baa ɔjde.» ¹⁹ Gɔtn se kɔdn Raa kɛn ɔk kiŋjɛr aat se, iin ba a ɔ koojn biŋ se ɔɔ tɔs ɔmbiŋ maakŋ dukudn magal gɛn maak-taar Raa ki se. ²⁰ Dukudn se, naaŋ naatn maakŋ gɛgɛr ki ɔɔ koojn biŋ se jaay k'riin se, teec mooso ɔɔ moosiŋ se ɔɔy dar dar ɔɔ kɛn k'dɔɔjin se, jɛrliŋ se aal sindi aljam. Gɔtn mooso ɔɔy uun paac se aas kilɔmɛtir kaar-mɔtɔ.

15

**Kɔdn Raagen cili ɔk dubargen cili jidege tu*

¹ Tēr maam m'aak maakŋ raa ki nakŋ-kɔɔbm kuuy magala ɔɔ deel doa. Maam m'aak kɔdn Raage cili ɔk dubargen cili jidege tu kɛn utu ade ba a kaam mɔɔtn se. Ute nakgen se ɔɔ *Raa naŋ maak-taariŋa.

² Tēr maam m'aak naka tood yel yel aan gɔɔ baar maane ɔɔ ɔk poodo buluk buluk maak ki. Do baar kɛn tood yel yel ese se maam m'aak jeege daar daara do ki ɔɔ jeege se ɔɔ kɛn ciro daa-gaabm ute nakŋ kɛn k'cɔɔciŋ teciŋ tece ɔɔ ute numiriŋ se. Ɔɔ naade se, Raa ɛddɛn nakgen tec kurundge se jidege tu. ³ Naade aar kaa gɛn *Musa, debm tɛdn naabm Raa ɔɔ kaa gɛn *Goon Baatn Raa. Naade aar ɔɔ:

«Mɛljege Raa Sidburku,
nakŋ naai 'tɛd se, deel doa ɔɔ aak bɛɛ aak eyo.

Gaar do naaŋa paac, doobm naai se,
doobm kɛn daan ki ɔɔ kɛn mɛt ki.

⁴ Mɛlje, debm jaay ai beer naai ki eyo
ɔɔ ai *nookŋ roi ey se tap ɔɔ, naŋa?

Taa naai kali ki sum ɔɔ debm *salal.

Mɛtjil jee do naaŋ ki paac se

utu 'kɛrgŋ naani ki.

Nakŋ naai 'tɛdiŋo ute doobiŋ se naade 'kaakŋ jeele.»

⁵ Kɛn nakgen se jaay deel se, maam m'aak *Bee Raa kɛn maakŋ raa ki se ɔɔd waŋ ɔɔ m'aak *kɔrɔr Raa se maak ki. ⁶ Maam m'aak kɔdn Raagen cili kɛn teeco maakŋ Bee Raa ki ɔɔ kɔdn Raage se, tuuso kalgen salal aak bɛɛ ɔmb mɛt ki biriŋ biriŋ se. Kaaddege se naade dɔɔkiŋ ute kɔl k'daapiŋ ute daab ɔɔ naade se ɔɔ utu ano ba a ute dubargen cili se.

⁷ Tēr maakŋ ne-dimge tun ɔɔ se, deb kalaŋ nig kɔdn Raage tun cili se, *kɔɔpm gɛn daab tak tak. Ɔɔ maakŋ kɔɔpge tun se, dooc ute maak-taar Raa kɛn ting gɛn daayum daayum.

⁸ Ɔɔ maakŋ Bee Raa se paac dooc ute saa ɔɔ saa se taad ɔɔ tɔɔgŋ Raa kɛn wɔɔr gɔtɔ kɛlɛŋ se utu gɔtn se. Nam tap ɔɔ ɔŋ ɛnd maak ki eyo, bini dubargen cilin kɛn kɔdn Raagen cili baandeno se, deel jaayo.

16

*Kəəpgeŋ cilin kən dooc ute maak-taar *Raa

¹ Ter maam m'booy mind nam maakŋ *Bee Raa kən maakŋ raa ki taad makəŋ *kədn Raage tun cili se ə: «Kəəpsegeŋ cilin dooc ute maak-taar Raa se, 'baa təəydeki do naan ki.»

² Kədn Raa kən deet deet se, iin baa əy maak-taar Raa maakŋ kəəpiŋ ki se do naan ki ə jee kən ək nakŋ kaakŋ jeele geŋ daa-gaaba ə lee erg naan kaag kən k'cəəciŋ teciŋ tec se, naade paac rode təəd taan-dua ə taan-dude se əsde aak eyo.

³ Kədn Raa kən geŋ k-dige se, iin baa əy maak-taar Raa kən maakŋ kəəpiŋ ki se maakŋ baar ki ə maan maakŋ baar ki se dɛl aan gəə moosn debm ooyga kooyo. Ə nakgeŋ paacŋ maakŋ baar ki se ooyo.

⁴ Kədn Raa geŋ k-mətəge se, kəəpiŋ dooc ute maak-taar Raa se, baado əyiŋ maakŋ oolge tu ə gətge tun ək maan maane paac se. Ə maangeŋ se paac dɛl mooso. ⁵ Gətn se, maam m'booy kədn Raa kən mɛl maane se taad ə:

«Naai debm daan ki,
naai kən bərsə ə kən do dəkina,
naai kali ki sum ɓo debm *salal.
Nakŋ naai 'tɛd paac se ute doobiŋa.

⁶ Aan gəə naade əyga moosn jeeige ute geŋ jee taad taar teeco taari ki se, bərsə naade kic ɛdɛn mooso ɓo naade kaaye.
Kese ɓo nakŋ kən doden naade ki.»

⁷ Ter maam m'booy mind nam taad *gət kən k'lee k'tɛdn sɛrke se ə:
«Deere, Mɛljege Raa Sidburku,
bəər kən naai əj do jeege tu se,
kən mɛt ki ə ute doobiŋa.»

⁸ Kədn Raa geŋ k-səəge se kəəpiŋ dooc ute maak-taar Raa se əyiŋ do kaad ki ə kaada se baa tɛdn əŋgə ə nəəd jeege aan gəə poodo. ⁹ Jee se jaay kən kaada nəəd tɛdden daama se, naade naaj Raa kən baano ute dubargeŋ se. Gaŋ, ute naan se kic, naade baate terl maakdege do Raa ki ə baate *nookina.

¹⁰ Kədn Raa geŋ k-miige se, kəəpiŋ dooc ute maak-taar Raa se, əyiŋ do kaag do daa-gaab ki se. Ə taa naan kən naan ɓo gaariŋ se, gətə baa tɛd ilim dib. Jikilimge jaay naka əŋde se dəəŋ taardege. ¹¹ Naade naaj Raa kən maakŋ raa ki taa dubargeŋ naade əŋə ə ute dugen rode ki se. Ute naan se kic ɓo, naade baate kəŋ nakdegeŋ *kusiŋ kən naade lee tɛd se.

¹² Kədn Raa geŋ k-mɛcɛge se, kəəpiŋ dooc ute maak-taar Raa se, naan əyiŋ maakŋ ool kən magal kən k'danin Eprat se. Ə ool se maanin ooko ə əŋ doobo gaariŋge tun iino kaam gətn kaada tookŋə. ¹³ Ter m'aak maakŋ taar k-lamaga ki, maakŋ taar daa-gaab ki ə maakŋ taar debm kən tɛd ron aan gəə debm taad taar teeco taar Raa ki se teeco sitange mətə tec aan gəə kaarage. ¹⁴ Sitange se ɓo kən jeege təndde tɛd maragge se ə naade ɓo kən tɛd nakŋ-kəəbge, naade lee tus gaariŋgeŋ do naan ki se paac taa baa tɛdn bəərə ute Raa Sidburku, ɓii se ɓii əŋə kən naan mala əndinga kəndo.

¹⁵ Mɛljege taad ə: «'Booyki! Maam se, m'utu m'ade baa aan gəə debm ɓoogo! Maak-raapo deb kən inj zɛɛɛ ə bəəb kalinge taa naan lee mɛt-beer eyo ə kənd maakŋ səkəŋ ki eyo.»

¹⁶ Ter sitangeŋ mətə se baa tuso gaariŋge gətə kaam kalan bini k'danin ute taar *Ebre *Armagedon*.

¹⁷ Kədn Raa geŋ k-cilige kəəpiŋ dooc ute maak-taar Raa se əyiŋ raan ə maam m'booy maakŋ Bee Raa kən raan ə gətn kaag do ki se, mind nam taad makəŋ ə: «Bɛɛ, naaba nanŋa!» ¹⁸ Gətn se maam m'aak maakŋ raa aal wusuk wusuk, tɛd gajalan, Raa taat makəŋə ə naanə kic ɓo te makəŋə. Te kən naan te se, gətn Raa aal debkilimi ɓii kalan

tap bo naanja te te bin eyo. ¹⁹ Naan ken se, geger ken magal se baa tap gata kaam mata do gegergen do naan ki paac se rua. Gatn se Raa saap do geger ken Babilon ken magal se do naan an kedn kaay koom ken dooc ute maak-taarin ken kusi se. ²⁰ Naangen ken maane gurug alde daan ki paac do ute koge se, 'tedn gata paac. ²¹ Isi magal magal sidu maan raa ki do jeege tu. Isi kalan se deer baa baa kaasn kaam kor teene si-dio. Do jeege se naaj Raa taa dubar ken isi dabarde se. Taa dubargen aan dode ki se dubar gen teecn nirli.

17

Geger Babilon se, bora oocga don ki

¹ Do maan *kdn Raage tun cilin ken ak *koppgen cili ken dooc te maak-taar *Raa jidege tu se, deb kalan baado njuma do deekum do: «'Baado, m'ai taadn metn taar bor ken utu kooch do mend keesn gaabm ken jeege paac jeel gatin do mend keesn gaabm se taad te geger magal ken utu taa oolge tu se.» ² Gaaringen do naan ki paac se, naan deeldenga tedga jee keesn mendge; do jee do naan ki paac se, naan lee edden totn koojn bin aay oono do lee esina.

³ Gatn se *Nirl Raa bor dom ki do kdn Raa uun baansum do kad-baar ki do m'aak menda ing king do daa-gaab ki do daa-gaabm se aac den den. Ron se paac gurug te taargen naaj Raa do daa-gaabm se, donge cili do kaajinge sik. ⁴ Mend se uuso kal ute rona aac den, ak daab ro ki omb birin birin, ak kogen ute rodege do meedgen* ute rodege kici. Mend se ak koom gen daab jin ki do koom se dooc ute nakgen jig eyo gen keesn gaabinge. ⁵ K'raanin do naanin ki ro ken k'jeel metin eyo j'oo:

Maam bo m'geger Babilon magal
maam bo ko mend keesn gaabge paac
do do naan ki paac se,
maam sum bo m'tedn nakgen *kusi cir paac paac.

⁶ Maam m'aak mend se, aay oon moosn jee Raage ken saadn Isage se. Ken maam jaay m'aakin se, nak se tap bo akum taad eyo.

⁷ Gatn se kdn Raa deekum do: «Gen di jaay nak se aki taad ey se? 'Booyo! Maam m'utu m'ai taadn metn taar mend ken ing do daa-gaab ki se ute metn taar daa-gaabm ken donge cili do kaajinge sik jaay *k'jeel metin ey se kici. ⁸ Daa-gaabm ken naai aakin tingo se, borse naan gata do tedga num naan utu ade teecn maan go ken jerl zuzu se, do baa gatn kut ki. Num jee do naan ken rode gata maan Kitapm Kaaj ken Raa raaningo do dakin ken naan utu aalo kaal dunia se, ken naade jaay kaan daa-gaabm ese se, aden kokin taad eyo, taa naan bo ken tingo, borse naan gata do tedga num utu ade teecn daala.

⁹ «Borse, nj jeege tedn meteke do jeel-taara taa jeel metn nakgen se: dogen cili se, je taadn te kogen cilin ken mend ing do ki se do je taadn ute gaargegen cili se kici. ¹⁰ Maan gaaringe tun cili se, jee mii se, kaadde deelga, do ken gen k-mecge se, borse naan bo gaarge, do ken gen k-cilige se le aan te ey borto; anum ken naan jaay ade baa kic bo 'ting den eyo. ¹¹ Daa-gaabm ken tingo do borse gata se, naan kic bo maan gaargege tun cili se sum do naan bo ken utu kasn gaar gen k-martage se do naan kic Raa utu an kutu. ¹² Do kaajgen sikan ken naai aako se le, je taadn ute gaaringen sikan ken utu kasn gaara ute daa-gaaba se tele gen ler kalan sum. ¹³ Gaaringen sik se paac utu tum dokan taarde kalan do tedn naaba ute toogde paac daa-gaab ken se. ¹⁴ Naade utu baa 'tedn bora ute *Goon Baatn Raa do Goon Baatn Raa se utu aden ciri, taa naan bo Mel gen Melge do naan bo Gaar gen gaaringe. Do jeege ken naan dandeno do beer toddeno tedga jee naange do ken tuj armde ey se, naade kic utu aden ciri.»

¹⁵ Ter kdn Raa taadum do: «Oolgen ken naai aak mend keesn gaaba ing taar ki se, je taadn ute jee denge do naan ki ute metjildege, ute taa naandjege do ute taar naandjege

* 17:4 Meedgen ute rodege se ute taar nasar se je deek do: *perles*.

paac. ¹⁶ Kaajgen sikŋ ken naai aakdeno ute daa-gaaba se, utu kooŋn kund mend keesn gaabm ken goŋiŋ goŋ se naata, oo an tosn ute nakinge paac oo an koŋiŋ met-beere. Naan maliŋ kic, naade an kooŋ oo met kooŋiŋ se le naade an tooŋ. ¹⁷ Gaariŋgen sik se, Raa mala teddenga ted maakde ki, naade tedn naaba daa-gaab ki se, taa daa-gaabm se kiŋg maakŋ gaariŋ ki. Raa olde tedn naan se, taa naade tedn nakŋ ken naan uuno doa aan goŋ ken naan maakiŋ jen ro ki. Daa-gaabm se kiŋg maakŋ gaariŋ ki bini taar ken Raa taad se 'kaan doobiŋ ki.

¹⁸ «Ŋo mend ken naai aakiŋo se le, je taadn ute geger magal, ken iŋg do gaariŋge tun do naan ki paac se.»

18

Babilon terɛɛga

¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, maam m'aak *kooŋn Raa kuuy booyo maakŋ raa ki oo kooŋn Raa se ok tooŋ dena oo ute tooŋiŋ se naan woŋr do naanŋa se keley keley. ² Naan taad makooŋ oo:

«Geger magal Babilon se terɛɛga!
Deere, naan se terɛɛga kamac kamac!
Borse goŋiŋ se oop tedga goŋn maragge,
goŋn sitange oo goŋn yeelge ute daagen jig ey
ken jeege yeemde yeem se.

³ Naan se bo ken ol jeege ted nakŋ ken naan maakiŋ jen ro ki
aan goŋ toŋn kooŋiŋ biŋ ken naan ol jeege paac aay te maraadde se.
Ŋo nakŋ ken naan ol jeege ted se, nakŋ *kusiŋ salal.
Ŋo gaariŋgen do naan ki se,
naan olde aay toŋiŋa oo eesiŋa.
Ŋo jee tedn zogen do naan ki se le,
ted jee nak denge se, ute maal naan ken den se.»

⁴ Ter m'booy mind nam kuuy taad maakŋ raa ki oo:
«Naasen jeemge se, 'teecki naatn maakŋ geger ken se,
ey num naase kic aki kol dose maakŋ kusiŋde ki,
oo dubar utu kaan dode ki se,
utu kooŋ do naase ki kici;

⁵ taa kusiŋ maakŋ geger ken ese se,
ziid bini ook aanga maakŋ raa ki
oo *Raa se saapga do nakge tun
te doobiŋ ey ken jeenge lee ted se.

⁶ Nakŋ naan ted jeege tu se,
naase kic 'tediŋsinki naan ki met dio;
aan goŋ ken naan lee ed toŋn k'deepiŋ atak
maakŋ *kooŋiŋ ki jeege tu se,
naase kic ediŋki toŋn atak cir
gen naan se met dio.

⁷ Aan goŋ naade oŋo maala oo oŋo dode se,
borse naase 'dabardeki makooŋ bin kici
oo oŋdeki kapin aden tooŋ,
taa geger se taadga taad ute maakiŋ oo:
«Maam se m'tedga neelge do kaag dom ki se.
M'mend-daay eyo oo moŋtn kapin le am tooŋ eyo.»

⁸ Taa naan se bo, bii kalaŋ sum bo
nakgen ooŋ se utu kaan don ki,

aan gəə yoa, kəl doa əə ɓoa.
 Ɔə naan se j'utu j'an təəə,
 taa Məljege Raa Sidburku se
 utu an kəjn ɓəəəə don ki.»

⁹ Num gaaringen do naan ki ken endo maakŋ kusiŋ geger ken ese se əə tədə maala gətn ese se, kaad ken naade utu kaakŋ saa poodn geger ken k'təəciŋ se, naade utu təəyə əə keem nəə taariŋa. ¹⁰ Naade ɗaar dəkə əə beer əə səm dubar ese se kooçŋ dode ki əə gətn se naade təəyə əə keem nəə:

«Wəəy, wəəy nakage, aakki tu geger Babilon,
 geger magala, naan ək maala se!
 Lər kalan sum ɓo Raa tujina.»

¹¹ Jeegen ək nakŋ zogen do naan ki paac eeme əə əl doa taa geger se, taa nakŋ zodege se, nam tap ɓo dug ey sum. ¹² Nakŋ zodege se: daab, pudda, kogen ute rode, meedgen ute rode, kalgen ute rodege əə ken deer taac bon bon se, kalgen ute rodege cεεε əə aac deŋ deŋ; kaaggen oot nijimi, nakgen k'daapde ute naan ceedge, kaaggen mənŋə, maal-zεεε ute maal-kilimi, ute kogen raan aak bεε bεε, ¹³ naagŋ kaagŋ nijimi, nakgen oot nijimi, itir, dudgen oot nijimi ute kaaggen oot koot kici, tətn koojn bin, uubu, ruju ute gεmε, maranŋe ute beŋge, sendge ute puusdege, bulge ute jee danŋayge, nakgen se paac nam tap ɓo məətn 'dug ey sum. ¹⁴ K'taad jeege tun maakŋ geger ken ese j'əə: «Nakŋ naase maakse 'je paac se gətəga. Maala ute nakgen tedsen jaay jeege je se se, paac utga naatn. Nakgen bin se məətn j'an kəŋ maakŋ gegerse ki ey sum.» ¹⁵ Jee tēdn zogen lee ɓaadə tēd maala maakŋ geger ken ese se, naade kic 'ɗaar dəkə əə beer əə səm dubar se kooçŋ dode ki. Gətn se naade təəyə əə eem nəə:

¹⁶ «Wəəy, wəəy nakage, aakki tu geger magal,
 aan gəə mēnd ken tuuso kalgen deer taac bon bon
 ute kengen cεεε taac deŋ deŋ
 əə təlɔ kəɗəkŋ bi gēn daab
 ute meedge əə kogen ute rode se!

¹⁷ Maaliŋ ute deniŋ se, maakŋ lər ken kalan ki sum ɓo utga paac!»

Gətn se, jee tuur markabgen magal magala ute jee tēdn naabdege əə jeegen maak ki paac se, ute jeegen tēd naaba do baar ki paac se, naade kic ɗaar dəkə. ¹⁸ Ken naade jaay aak saa poodn iin se, təəɗ təəy əə:

«Geger jaay magal aas te geger se, ɓεεε, gətəga!»

¹⁹ Naade təs naanŋa ɓəy dodege tu əə təəɗ təəyə əə eem nəə:

«Wəəy, wəəy nakage, aakki tu geger magal ɗooc te maala
 əə jeegen ək markabgen magal magala do baar ki paac se, naade əŋə maala paac gətiŋ
 ki,

əə maakŋ lər ken kalan ki sum ɓo, maalde se utga!»

²⁰ Num naase, jee maakŋ raa ken jee Raage,

naase *jee kaan naabm Isage
 ute jee taad taar teeco taar Raa ki se,
 'tēdki maak-raapo!

Ute dubar ken Raa ɓaano don ki se
 naan əgsenga sεεε.

²¹ Gətn se maam m'aak kədn Raa təəgə uuno ko deer aan gəə ko tooto undiŋ maakŋ baar ki əə ɗeek əə:

«Taa naan se ɓo Babilon, geger magal se, j'utu j'an kund bin kici
 əə məətn nam an kaak ey sum!

²² Jee kənd kurundge, jee kaage,
 jee tuuy kaage ute jee tuuy pulge
 məətn j'aden 'booy 'tēdn kaa gəti ki ey sum;

jee tirdge se mōōtn j'aden kōŋ gōti ki ey sum.
 Ōō mōōtn nam 'booy keem tooto gōti ki ey sum.
²³ Nam tap 6o kaakŋ poodn lōōmpō gōti ki ey sum
 ōō mōōtn nam tap 6o taadn taa kōkŋ mēnda gōti ki ey sum,
 taa jeegen ōko nakŋ zo gōti ki se,
 naade 6o jee maalgē cir jeegen do naan ki se paac.
 Taa naai ute kōrdi kēn 'lee tēd se,
 dērl mētjil jeegen do naan ki paac.
²⁴ Gōtn naai ki se 6o gōtn k'tōōlo jee taad taar teeco taar Raa ki,
 jee Raage ōō jeegen paacŋ k'tōōlde do naan ki se.»

19

*Jeege tēd maak-raapo gēn kōkŋ mēnd *Goon Baatn Raa*

¹ Kēn nakgen se jaay deel se, m'booy gōtō tēd gajalan maakŋ raa ki aan gōō dōōl jeege dēn 6o ul taara deek ōō:
 «Aleluia!
 K'tōōmki *Raa taa Raa naajege se,
 Raa magala ōō tōōgō;
 naan 6o Debm Kaajŋ jeege.
² Taa nakŋ naan tēd paac se mēt ki ōō te dōōbiŋa.
 Naan ōjga bōōrō do mēnd kēesn gaabm kēn tuj do naan
 ute nakgen *kusin kēn naan lee tēd se.
 Raa dabariŋ se taa naan tōōlga tōōl jee tēdn naabiŋe.»
³ Ter maam m'booy naade deek daala ōō:
 «Aleluia!
 Mēnd kēesn gaabm se,
 naan 6o gēgēr k'tōōcin jaay saan tiin gēn daayum daayum se.»
⁴ Gōtn se magalgen sik-di-kaar-ōō ute ne-dīngen sōō se, 6aado erg naan Raa kēn inŋ do kaag do ki se, eemiŋa ōō deek ōō:
 «Amin! Aleluia!»
⁵ Ter m'booy mind deba gōtn kaag do ki se taad ōō:
 «Naase paac jee tēdn naabiŋe, jeegen beerinŋ,
 jee aalinŋ maak ki ōō jee aalinŋ maak ki eyo,
 paac, k'tōōmki Raajege!»
⁶ Ter maam m'booy gōtō tēd gajalan aan gōō dōōl jeegen dēn 6o taada, aan gōō maan zoor uu uu se ōō aan gōō Raa kēn taat makōō se kici, tōōd tōōy makōō ōō:
 «Aleluia!
 Taa Meljege Raa se, naan 6o Sidburku, 6orse naan uunga gaariŋa.
⁷ K'tēdki maak-raapjege ōō ōŋ maakjege raapm sakan ōō *k'nookki Raa!
 Taa kaadn Goon Baatn Raa an kuun mēdinŋ se aasga ōō mēdinŋ kic lē daapga roŋ aakga bēē bēē.
⁸ Naan j'ēdinŋ uus kal te roŋa,
 cēēpe, aak bēē ōō ōmb biriŋ biriŋ.»
 Ōō kal ese se je taadn te naabm bēē ōō ute dōōbiŋ kēn jee Raage lee tēda.
⁹ Gōtn se *kōdn Raa kalan deekum ōō: «'Raan ōō: 'Maak-raapo jeege tun k'dandē gēn 6aa kōsn gōtn kōkŋ mēnd Goon Baatn Raa ki se.» Ter naan taadum ōō: «Taar se taar mēt ki. Kēse taar Raa mala 6o taada.»
¹⁰ Gōtn se maam m'erg mētn jēŋ ki m'je m'aŋ keeme. Na6o naan deekum ōō: «Ōŋō! Ōŋte 'kergŋ naanum ki. Maam kic m'debm tēdn naaba aan gōō naai ōō aan gōō gēnaaigen aal

maakde do taar Isa ken taado se. Anum naai erg naan Raa ki kalin ki sum.» Taa taar ken Isa taado jeege tu se bo, kесе ko metn taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado se.

Nam ooko do sind ki raap lak lak

¹¹ Ter gotn se, maam m'aak maakn raa dof wan do m'aak sindi raap lak lak. Do debm do ki se ron «Debm lee te ken met ki» do «Debm tuj te ormin eyo.» Do naan oj booro do do ute ken met ki. ¹² Kaamin se le aan goo poodn ok koko. Do naan ok laatin gaaringe dena don ki. Do k'raanjin ron ro ki do ro se naan kalin ki sum bo jeelina. ¹³ Kal naan uuso se, j'alinga kal maakn moos ki. Do naan mala se, k'danin «Taar gen Raa.» ¹⁴ Do dool asgargen maakn raa ki tuuso kalgen te rodege, cepe do taak bee bee. Naade tooko do sendge tun raap raapo do daanina. ¹⁵ Do debm ken ooko do sind ken raap lak lak se, gorf-jerl aata teeco taarin ki gen tool jee do naan ki. «Do jeege se naan utu ade tond ute sirdn k'daapin ute maala*.» Do naan utu aden daal maakn dugudn maak-taar Raa Sidburku ki ken *kusin aan goo ken k'daal koojn bin jaay maanin ted toto se. ¹⁶ Ro kalin ki do ro peelin ki se, k'raaninga raan ron j'oo:

Kese Gaar gen gaaringe do Mel gen melge.

¹⁷ Ter maam m'aak maakn kaad ki se, *kodn Raa daar daara. Gotn se, naan dof doo makono do dan yeelgen tiin maakn raa ki raan paac se do: «'Tuski naapa do 'baakiro utu aki kosn kosn ken Raa tedin den se. ¹⁸ 'Baakiro aki kosn gaaringen ooyga kooyo, magal asgarge, bubm asgarge, sendge do jee tooko do ki, jeegen paacn bulge ute jeegen bulge eyo, jeegen jaalden maak ki do ute kengen jaalden maak ki eyo.»

¹⁹ Gotn se ter maam m'aak daa-gaabm deet deetn ken ooko maakn baar ki, gaaringen do naan ki ute asgardege, naade paac tusu gen tedn booro ute debm ken ooko do sind ken raap lak lak ute asgaringe se. ²⁰ Anum daa-gaabm se, ken k'cirin se, k'baa k'j'okina do debm ken ted ron aan goo debm taad taar teeco taar Raa ki ken lee ted nakgen deel doa naanin ki jaay lee derl jeege ok nakn kaakn jeele rode ki ken daa-gaaba tondde se do lee erg naan nakn ken k'coocin tecin tec se, naan se kic j'okina. Naade di se paac k'tak k'j'ombden zere maakn baar pood ken ok nakn aan goo kudn poodn ok buluk buluk se maak ki. ²¹ Jee metinge le, debm do sind ki se toalde ute gorf-jerle ken teeco taarin ki se. Do yodege se yeelge asde te maraade.

20

**Bubm sitange j'okin dangay gen baara dupu*

¹ Ter maam m'aak *kodn Raa booyo maakn raa ki do naan ok lekerle gen taa goo jerl zuzu se ute zinzi magala jin ki. ² Do k-lamaga se naan baa iij-okina. K-lamagn se naan bo woojn do d'okina do naan bo Bubm sitangen ken k'danin Iblis se kici. Gotn se naan dookin te zinzi gen baara dupu. ³ Naan uun undin maakn goo ken jerl zuzu se, do dekelin taara don ki do tedin nakn ken nam tap bo ok doobm an kon kood eyo, taa naan moon 'kon derl jee do naan ki eyo bini baar dupu se kaasa. Ken baar dupu se jaay deelga num, j'utu j'an koodn kol nabo kon ting den eyo.

⁴ Ter maam m'aak kaag doge do jee ting do ki se, j'undden kulu gen kon booro do jeege tu do ko jeegen k'toalde taa saadn Isa do taa Taar *Raa. Naade se on erg te naan daa-gaab ki eyo do naan nak ken k'coocin tecin tec se eyo do nakn kaakn jeele ken naan tond naan jeege tu ute ji jeege tu se kic, naade ok eyo. Naade se bo jee ken duro daan yoge tu do kosn gaara ute *al-Masi gen baara dupu se. ⁵ Naade se bo jee ken utu dur deet deet daan yoge tu do yogen kuuy se le, kon dur eyo bini baar dupu se deel jaayo. ⁶ Maak-raapo jeege tun *salal ken Raa durdeno deet deet daan yoge tu se. Taa yo gen k-dige se ade kon tedn dim eyo. Naade se utu tedn jee tedn serkge gen Raa do te gen al-Masi. Do naade se utu kosn gaara gen baara dupu te al-Masi.

* 19:15 Aak KKR 2.9.

*Bubm sitange bəərə əsinga

⁷ Kən baara dupu jaay deelga num, Bubm sitange se j'utu j'an̄ kəədiñ naatn maakñ dangay ki. ⁸ Ɔə naan̄ utu ɓaa dərɪ jeegen mət̄n naan̄ kən kaam səə paacñ kən k'dan̄de utu ro Gog əə Magog* se. Naade utu tusn dēna aan̄ gəə kēesn maakñ baar ki gen ɓaa tēdn̄ bəərə. ⁹ Naade wəəkñ dəədn̄ do naan̄a paac əə ɓaado gurug əl jee Raagen maakñ gēgēr kən Raa jēñ se. Naɓo poodo bəəyo maakñ raa ki ɓaado əsde paac. ¹⁰ Ɔə Iblisn̄ kən lee dərɪde se j'uun̄ j'undiñ maakñ baar pood kən ək nakñ aan̄ gəə kud̄n̄ pood̄n̄ ək ɓuluk ɓuluk se. Kese ɓo gətn̄ daa-gaaba ute debm kən tēd rəñ̄ aan̄ gəə debm taad̄ taar teeco taar Raa ki se, k'side maak ki. Ɔə gətn̄ se, nəərə katara, naade dabar gen daayum daayum.

Bii kəjn̄ bəər kaam məətn̄

¹¹ Gətn̄ se tər maam m'aak kaag do magal raap raapo əə debm ing do ki se. Maakñ raa ute do naan̄a se aan̄ iig naaniñ ki kilu. ¹² Tər maam m'aak jee ooyga kooyo paac: jee j'aalden̄ maak ki əə jee j'aalden̄ maak ki ey se daar daar naan̄ kaag do ki se. Ɔə gətn̄ se, k'təəd̄ k'taal kitapge. Ɔə m'aak kitapm kuuy se j'əəd̄ j'aaliña əə naan̄ se Kitapm Kaaja. Ɔə jee ooyga kooy paac se, j'əjde bəərə do nakge tun naade tēd̄a jaay k'raan̄iñoga raan̄ maakñ kitapge tun ese se. ¹³ Maane lɛ, jee kən naan̄ təəldeno paac se, naan̄ ɓaandeno. Yo ute ɓee yoge kic ɓaano ute yodegen kən naade təkdeno se. Ɔə yoge se nan̄a nan̄a kic ɓo j'əjiñ bəərə do nakge tun naan̄ tēdo. ¹⁴ Gətn̄ se Yo ute ɓee yoge se, k'təs̄ k'j'əmbde maakñ baar pood ki. Ɔə maakñ baar pood kən se ɓo gətn̄ yo gen k-dige se. ¹⁵ Debm jaay k'j'əñ̄ te rəñ̄ maakñ Kitapm Kaaj ki ey se, naan̄ se j'an̄ kuun̄ kundin̄ maakñ baar pood ki.

21*Maakñ raa ute do naan̄ kiji*

¹ Tər maam m'aak maakñ raa kiji ute do naan̄a kiji taa maakñ raa ute do naan̄ do dək̄in̄ se lɛ, aan̄ iigga əə baar se tēd̄ gətə. ² Maam m'aak gēgēr *salal kən k'dan̄iñ Jeruzalem kiji kən *Raa bəəyiño maakñ raa ki. Gēgēr se daapga rəñ̄ aan̄ gəə mēnd kən daapga rəñ̄a ing aak kaak kaam gaabiñ se. ³ Gətn̄ se, maam m'booy mind deba gətn̄ kaag do ki əəd̄ əy makəñ̄o deek əə: «Bərse Raa əndga *kəər̄iñ̄ daan̄ jikilimge tu əə naan̄ utu ting te naade əə naade se tēdn̄ jeen̄ge. Raa mala ting te naade əə naan̄ ɓo tēdn̄ Raade. ⁴ Naan̄ utu aden̄ kətn̄ kaa-maandē. Yo tēdn̄ gətə, kəl doa, təyə, dubar, naade se paac məətn̄ 'tēdn̄ gətə, taa duni do dək̄in̄ se, 'tēdga gətə.» ⁵ Ɔə debm kən ing do kaag do ki se deek əə: «Bərse, nakge paac maam m'tēd̄inga tēdga kiji.» Tər naan̄ deekum əə: «'Raanj̄ əə: deer deer, taar se taar mət̄ ki!»

⁶ Tər naan̄ taadum əə: «Bərse, naaba aasga dōobiñ ki. Maam ɓo m'Alpa əə m'Omega, maam ɓo m'kupm mət̄a əə m'taar təəliña. Ɔə debm maane təəliñ num, ɓaado əə maam m'an̄ kēdn̄ maan̄ kən ed̄ kaaja se cərə. ⁷ Ɔə debm jaay cirga se, naan̄ utu 'kəs̄n̄ kaagñ ɓea, əə kaag ɓee naan̄ kəs̄ se je deekñ əə maam m'an̄ tēdn̄ Raan̄a əə naan̄ am tēdn̄ goonuma. ⁸ Num gan̄ jee ək nakge paac əəñ̄ eyo, jee tuj ərmdege, jee tēd̄ nakgen *kusina, jee təəl jeege, jee kēesn̄ mēndge te gaabge, jee ooj rode, jee maragge ute jee taar-kəəbge, paac se utu ɓaa maakñ baar pood kən ək nakñ aan̄ gəə kud̄n̄ pood̄n̄ ək ɓuluk ɓuluk se. Kese ɓo gətn̄ kən k'dan̄iñ yo gen k-dige se.»

Jeruzalem kən kiji

⁹ Gətn̄ se maakñ *kədn̄ Raage tun cilin kən ək *kəəpm̄ dōoc te dubar se, deb kalan̄ ɓaado əñ̄uma əə deekum əə: «'Baado, m'ai taad̄n̄ mēnd̄ *Goon Baatn̄ Raa kən utu an̄ kək̄ se.» ¹⁰ Gətn̄ se *Nirl Raa bəəy dom ki əə uun̄ əlum do ko kən magala əə jərɪɛ əə naan̄ taadum gēgēr *salal kən k'dan̄iñ Jeruzalem se əə gēgēr se ɓo kən maam m'aakiño Raa bəəyiño bəəy maakñ raa ki se. ¹¹ Ɔə maakñ gēgēr kən ese se, təəgñ̄ Raa wəər̄iñ̄ kēlɛñ̄ əə

* **20:8** Gog əə Magog se taad te ro taa naan̄gen̄ jeen̄ge jee wəy jee Raage. Aak Ezk̄ kon̄ 38 əə 39.

wōarīn aan gōō ko kēn te roŋ, kēn k'danīn jasp o jasp se tec aan gōō maan tood yel yel se. ¹² Gēger se o k durdur o durdurīn se jērle o paata. Naan o k taa doobge sik-kaar-dio o taa doobgen sik-kaar-di se o k kōdn Raage tak tak. O taa doobgen se k'raandē ro taa bēe gaan *Israelgen sik-kaar-di se ro ki. ¹³ Taa doobgen sik-kaar-di se k'tōdde gōō kaam sōō: kaam kaada tookno se o k taa doobo mōō. Kaam kaam kooko se o k taa doobo mōō, kaam kaam bōōyo se, o k taa doobo mōō o kaam kaada toocn kic o k taa doobo mōō. ¹⁴ O durdur gēger se le k'rees koge sik-kaar-dio do naapge tu jaay j'iīnīn do ki. O kogen sik-kaar-di se k'raanīn ro gen jee kaan naabm Goon Baatn Raagen sik-kaar-di se rodege tu.

¹⁵ O debm kēn daar taad te maam se, o k nakn dōōjn gōō jin ki o nakn dōōjin se le gen daab. Gōōn se gēger, taa doobinge o durdurīnge se paac, naan dōōjde. ¹⁶ O gēger se, kaam mendīn ute kaam gaabīn se k'dōōjde se aas kaas te naapa. Naan dōōjin ute nakn dōōjo se. O dōōjin se oīnīn staad* dupu-sik-kaar-dio (12 000). Naan dōōj kaam gaabīna kaam mendīna o kaam jērīn ook kook se, naan oīnde aas kaasa. ¹⁷ Naan dōōj durdur o dōōjin se, oīnīn aas cili kaar-te-si-sōō-kaar-sōō (144)†. O kōdn Raa dōōjin ute cili aan gōō gen jikilimge se sum. ¹⁸ Durdur gen gēger j'iīnīn te ko kēn k'danīn jasp. O gēger se le, paac k'tēdn te daab. O daabīn se le, daabm salal o tood yel yel aan gōō maane. ¹⁹ Kogen jaay j'uuno mētn durdur gēger ese se, k'tamarīno ute napar kogen te rode o taak bēe bēe. Ko kēn j'uuno mēta deet deet se, roŋ jasp. Gen k-dige se, k'danīn sapir o ko se zēer zēere. Gen k-mōōge se, k'danīn kalsedoan. Naan se raan zēer zēere. Ko gen k-sōōge se roŋ emorid. Naan se zēer cidid. ²⁰ Ko gen k-miige se, roŋ sardoan. Naan se aac dēn. Ko gen k-mēcege se, roŋ kornalin. Naan se aac ilim kilimi. Ko gen k-cilige se, roŋ krizolit. Naan se zēer o mb mē ki birīn birīn. Ko gen k-martage se, roŋ beril. Naan se zēer kōōs kōōso. Ko gen k-jernange se roŋ topaz. Naan se kōōs kōōso. Ko gen k-sikge se roŋ krizopraz. Naan se zēer kōōs kōōs mē ki. Ko gen k-sik-kaar-kalan se, roŋ iasint. Naan se zēer ilim kilim mē ki. Ko gen k-sik-kaar-di se, roŋ amatist. Naan se zēer ilim kilimi. ²¹ Taa doobingen sik-kaar-di se, o k meedgen te rode se sik-kaar-dio. O taa doobo o o k meede kalan tak tak. O gēger se bōōrīn se paac te daab o daabīn se salal o tood yel yel aan gōō maane.

²² Gan maakn gēger se, maam m'aak te *Bee Raa eyo taa Meljege Raa Sidburku ute Goon Baatn Raa utu gōōn ese o naade se o Bee Raa mala. ²³ Gēger se je kaad eyo o je laap eyo taa Raa mala te *nookīna o Goon Baatīn o, wōōrde. ²⁴ Mētijl jee do naan ki paac se, naan o lee wōōrden gōō. O gaaringen do naan ki se utu ano baa te maaldege se paac maakn gēger kēn ese. ²⁵ Gēger se, taa doobinge k'gaasde eyo, taa gōōn ese nōōo gōō. ²⁶ Gōōn se jee do naan ki ano baa ute maaldege ute nakn koondege maakn gēger kēn ese. ²⁷ O nakgen jig eyo, kōn kēnd maakn gēger kēn ese eyo. O jee tēdn nakgen *kusiīn kēn o k taad eyo ute jee taad taar-kōōo, naade se kici 'kōn kēnd maakn gēger kēn ese eyo. Anum jee kēnd maakn gēger kēn ese se, jee kēn k'raanga raan rodege maakn Kitapm Kaajn gen Goon Baatn Raa ki se jaayo.

22

¹ Ter *kōdn Raa taadum oolo kēn o k maan kēn ed kaaja. Ool se iino gōōn kaag do *Raa ki ute gen *Goon Baatn Raa ki. O ool se maanīn tood yel yel. ² Ool se oyo teec daan bōōr kēn maakn gēger ki. O kaagn kēn ed kaaja jeege tu se daar jēnīnge tu. Kaagn se maakn baar ki se naan ooj dōōl mē sik-kaar-dio. O maakn laap ki tak o naan oajo. O kambīn se o kēn lee ed lapia mētijl jikilimge tu paac. ³ Maakn gēger kēn ese se, nakgen k'naamdega naam se tēdn gōō. Kaag do Raa ute gen Goon Baatn Raa se 'tēdn gōōn ese o jee tēdn naabm Raage se utu an lee keeme. ⁴ Naade utu kaakn daan kaamīna o ro Raa se j'utu j'adesīn raan do naandēge tu. ⁵ Gōōn naane se, nōōo gōō. Kaada ute lōōmpō se, nam tap o je ey

* 21:16 Staad kalan se baa baa kaasn nakn mētir kaar-dio. † 21:17 Kese aan gōō mētir 65.

sum, taa Məljege Raa mala utu aden wəər gətə. Ɔə naade se utu 'kəsn gaara ute naan gen daayum daayum.

Bere, Isa utu baado

⁶ Ter *kədn Raa taadum ə: «Deer deer, taar se taar mət ki. Məljege Raa kən εdo Nirliŋ jeege tun taad taar teeco taariŋ ki se, naan debm əlo kədn gen taadn nakgen əpğa baat utu kaan se jee tēdn naabiŋge tu.»

⁷ Isa deek ə: «'Booyki! Bere, maam m'əpğa gəərə m'utu m'ade ɓaa. Maak-raapo deb kən booy uun taar kən k'taadn maakŋ kitap kən ese se, taa taar se teeco taar Raa ki.»

⁸ Debm kən booyo ə aako nakgen deel paacŋ ese se, kəse maam Jan. Kən maam jaay m'booyo ə m'aako aas se, maam m'ooc mətŋ jε kədn Raa kən taadum nakgen deel ese se, m'je m'aŋ keeme. ⁹ Naɓo naan taadum ə: «Ɔŋə! Ɔŋte 'kergŋ naanum ki. Maam kic m'debm tēdn naaba aan gəə naai ə aan gəə gənaaigen jee taad taar teeco taar Raa ki ute jee kən booy uun taar kən k'raanŋŋ maakŋ kitap kən ese se. Anum naai se, eem Raa kalin ki sum!»

¹⁰ Ter naan deekum ə: «Taargen kən maakŋ kitap kən ese se, teeco taar Raa ki; əŋte 'kəyina, taa kaadn kən Raa an tēdn nakgen se əpğa gəərə. ¹¹ Bin se, debm kən jaay tēd naka te doobiŋ ey se, ŋ'tēdŋ'ɓaan sak sak ə debm tēdn nakgen jig ey se kic lε, ŋ'tēdn ŋ'ɓaa sak sak. Num debm tēd naka ute doobiŋa, ŋ'tēd ŋ'ɓaa te naaniŋa ə debm kən *salal se, ŋ'tēdn salal ŋ'ɓaa te naaniŋ kici.»

¹² Isa deek ə: «'Booyki! Bere, əpğa gəərə maam m'utu m'ade ɓaa. Ɔə kən maam m'ade ɓaa se, m'ano ɓaa ute nakŋ kən naŋa naŋa kic ɓo utu m'aŋ kēdn bēdn do nakgen tun naan tēdo. ¹³ Maam se m'Alpa ə m'Omega*, maam ɓo m'debm m'deete ə debm kaam məətn. Ɔə maam ɓo m'kupm mεta ə m'taar təliŋa.»

¹⁴ «Maak-raapo jeege tun lee tug kaldege. Ute naan se naade ək doobo gen kəsn koojŋ kaagŋ kən εd kaaja maakŋ geger kən ese se ə kəŋ kēnd te taa doobo. ¹⁵ Num gaŋ jee tēdn nakŋ əkəŋge, jee ooj rodege, jee kəesn mēndge ute gaabge, jee təl jeege, jee maragge ə jee lee tēd taar-kəəbge se, naade se paac 'kəəpm naatn.»

¹⁶ «Maam m'Isa m'əlo kədm taa 'ɓaa tēdn saadum naan *eglizge tun gətn ɓaa se paac. Maam se, m'teeco mətjil gen Gaar *Daud ki ə maam ɓo Bεbεε.»

¹⁷ Gətn se Nirl Raa ute mēnd *Goon Baatn Raa deek ə: «'Baado!» Ɔə debm kən booyga taar se kic ɓo ŋ'deek ŋ'ə: «ŋ'baado! Debm kən maan təliŋa ə je kaay maan kən εd kaaja se, ŋ'baado ŋ'kaay cεε.»

Jan taad naŋ taariŋa

¹⁸ Jee paacŋ kən booy taar Raa kən k'raanŋŋ maakŋ kitap kən teeco taar Raa ki ese se, maam Jan m'deeksen m'ə: debm jaay ziid taara do taar kən se num, Raa kic utu aŋ ziidn dubar kən k'raanŋŋ maakŋ kitap ki se do ki. ¹⁹ Ɔə taar Raa kən k'raanŋŋ maakŋ kitap kən teeco taar Raa ki ese se jaay, debm ədn naatn ute kən kalan se, naan se 'kəŋ kəsn koojŋ kaagŋ kən εd kaaja se eyo ə 'kəŋ kēnd maakŋ geger kən *salal se ey kici.

²⁰ Ter Isan kən taad nakgen ara se taad ə: «Deere, maam se əpğa gəərə m'utu m'baado.» *Amin! Məljege Isa, 'baado!

²¹ Ɔŋ Məljege Isa asen tēdn bεεŋ naase ki paac.

* 22:13 Aak Apok 1.8.